ECCE AGNUS DEI QUI TOL

FIDES

SPES

CONCIPES IN VTERO ET PAR

FORTIT

FIDES

N MANV DÑI SORTES MEÆ·
GEORGIVS PRÆPOSITVS S. CRVCIS
AVGVSTN. ELECTVS ET CONFIRMATVS
ANNO·M·D·LXVII·MENSE DECEMB·

DECRETVM D. IVONIS EPISCOPI CARNVTENSIS SEPTEM AC DECEM TOMIS SIVE PARTIBVS CONSTANS,

Scriptum quidem ante annos quadringentos quinquaginta, sed antehac nunquam in lucem æditum, nunc autem primùm diuulgatur cura ac studio Io. Molinæi Gandensis V. I. Doctoris & Regij Decretorum Louanij professoris.

In sole posuit tabernaculum suum.

LOVANII

Excudebat Bartholomæus Grauius Typographus Iuratus sibi, & hæredibus Arnoldi Birckmanni, An. M. D. LXI.

Cum gratia & Priuilegio Cæsareæ ad Decennnium, & Regiæ Catholicæ Maiestatis ad annos octo.

Copie du Priuilege.

SVR la requeste presenté au priué conseil du Roy nostre Sire, de la part de Bartholomæus Grauius libraire iuré en la ville & vniuersité de Louuain, contenant comme il ha entre mains, & quasi acheué d'imprimer en belle forme & lettre, certain grand & beau volume intitulé, DECRETVM IVONIS CARNVTENSIS septem ac decẽ tomis seu partibus constans, iusques au present oncques mis en lumiere ne imprimé, combien qu'il y a enuiron quatre cens & cinquante ans qu'il soit composé, fort necessaire & tresutile mesmes pour l'extirpation des sectes & heresies, pour la cõfirmation & seurté de nostre saincte mere l'eglize Romaine, & de sa vraye foy catholicque, visité & corrigé par charge de sa Maiesté par Iean Molinæus Docteur & professeur es decretz. Et pource que ledict liure est merueilleusement grand & de grosse despence. Le suppliant craingnant que quelcun le voulsist imiter à son tresgrand dommaige interest & preiudice, ha requis d'auoir priuilege pour le pouoir seul, auec ses hoirs & heritiers imprimer ou faire imprimer, vendre, ou exposer en vente, auec defense, & interdiction à tous aultres, de ne le imprimer dedans dix ans, prochainement venans, soubz peine de confiscation des liures & amende arbitraire. Sa Maiesté inclinant à la requeste dudict Bartholomæus Grauius, luy ha octroyé, consenty, & accordé, en luy donnant congé & licence de grace especiale par cestes, que durant le temps & terme de huyct ans prochainement venans, & entresuyuans lung laultre, à commençer le iour de la date de cestes, il le poura imprimer, ou faire imprimer par imprimeur iuré & admis, & iceluy vendre & distribuer en & par tous les pays de pardeça. Et en oultre afin que ledict suppliant ne perde ses peines, labeurs & despens qu'il luy à conuenu, & conuiendra faire & supporter à la cause dicte, interdict & defend à tous aultres imprimeurs, libraires & aultres quelconques en nous pays & seigneuries de pardeça, que durant ledict temps de huyct ans, à commencer comme dict est, il ne sauançent d'imprimer ou vendre, ne faire imprimer ou vendre directement ou indirectement, le susdict volume des Decretz, à peine de confiscation des liures, qui ainsy seront apres luy imprimes, applicables audict suppliant & par dessus ce d'amende arbitraire, sauf que ledict suppliant au surplus sera tenu en ce se reguler, suiuant les ordonãces faictes sur le faict des Imprimeurs. Donné à Bruxelles le deuxieme iour d'Aougst. An. 1561. comme plus amplement apert à l'original.

Soubsigné I. de la Torre.

Par semblable priuilege est defendu au Conseil de Brabant, à tous aultres imprimeurs, libraires, & aultres quelconques: d'imprimer, ou vendre, faire imprimer, ou faire vendre, ou exposer en vente, ledict DECRETVM IVONIS sans le vouloir ou consentement dudict suppliant: sur la peine mentionée dedans les lettres de sa Maiesté yci dessus comme appert plus amplement au principal & original par nous à luy donné en nostre ville de Bruxelles, L'an de grace 1561. le xxvi. iour d'Aougst.

Soubsigné I. de Perre.

REVERENDO DEI-QVE AMANTISSIMO PATRI AC DOMINO, F. BERNARDO A FRESNEDA AB ARCAnis confeßionibus Regiæ Catholicæ Maiestati, Domino & Mecœnati suo colendißimo, Ioannes Molinæus eiusdem Louanij Decretorum professor.

S. D. P.

INTER ecclesiam & rempublicam, conuenientiam esse quandam & coniunctionem naturæ, quam Græci συμπάθειαν vocant, Reuerende pater Confessor: & veteres rerum sacrarum scriptores memoriæ prodiderunt:& nos indies varijs magnisque exemplis, proch dolor, ne longiùs ea petere necesse sit, satis superque edocemur. Equidem hæc duo sacerdotium ac imperium (quibus humano generi, teste Iustiniano nostro maiora dona Deus nulla contulit,)cum vnius eiusdémq; corporis, Christianæ inquam societatis, veluti membra sint: profectò fieri nequit, quin vno eorum affecto, labantéue, simul afficiatur, labatue & alterum. Quod cum omnium minimè ignoret Philippus Hispaniarum Rex, Dominus ac princeps noster Clementissimus, eiúsque prudentissimus senatus: rectè sanè ac ordine, externis bellis iam defunctus, (quæ omnia ei ex totius populi omniúmque reipub. ordinum, sententia, quin admiratione verius confecta sunt) nihil æquè cogitat, quàm vt compositis religionis quoque, tametsi ante sua tempora coortis, dißidiis, biforem reipublicæ Christianæ Ianum, aliquãdo claudat, ratus, quod res est, totam hãc sacram ædem patere, geminásq; eius portas, legis nempe ac religionis, siue rerum humanarum perinde ac diuinarum adapertas fore, quoad in ecclesia intestini motus ac tumultus, personabunt. Porrò ne quis hæc à me conficta, assentationisue ergò dicta esse fortè suspicetur, de multis vnum, alterúmue argumentum, non illud quidem præcipuum maximéque illustre, sed mihi notissimum, & ad institutum plurimùm pertinens, lubet adducere. Quantam enim curam instaurandis hac in Academia literarum studiis, injto mox imperio, in difficillimo quamuis ærarii tempore, adhibuerit: omnia fora, omnia theatra, omnes porticus, omnes denique Grammatices, Iuris, Medicinæ Theologiæque scholæ loquuntur. puta quarum professoribus vel minerual primus constituerit: vel adeo adauxerit, vt non iniuria author conditórque omnium prælectionum, vel vt veriùs dicam omnium disciplinarum parens, appellari poßit. Ac ne dicam, vel in re medica vnam: vel in iurisprudentia binas, Institutionum videlicet & Titulorum iuris, ab ipsis erectas fundamentis prælectiones, vetustioribúsue professoribus locupletata mirificè honoraria: ecquis non perspexit singulare Regis nostri erga religionem studium, vel ex eo, quòd antiquæ Decretorum ac ordinariæ professioni (quam eruditionis portionem reliquis magis abiectam contemptámque iacere fortè obseruarat) aliam nouam eámque quotidianam addiderit? In quam quidem cùm omnibus alioquin probè constitutis firmatisque, nihil præter professorem, qui obiret, desideraretur: neque quis facilè principio reperiretur, qui vel aliquantulùm esset appositus, ipse hisce difficultatibus nihil commotus, perstitit nihilò secius in sententia, adeo vt etiam extra hanc vrbem, per prouincias, qui id muneris subiret, quæri vestigarique mandauerit. Quod tamen nolim eò à me dictum quisquam interpretetur, quasi id temporis nemo hic fuerit, in hanc functionem idoneus, verùm quòd is qui proculdubio, omnium etiam calculis erat aptißimus, quique hanc prouinciam & cum sui laude, & cum auditorij fructu maximo fuerat procuraturus, (quem virum honoris causa nominare supersedeo) quòd is, inquam, quantumuis rogatus, in animum suum inducere non posset, vt vel susciperet, vel etiam susceptam iniret. ita non tam deficientibus, quàm recusantibus melioribus, postremùm ventum est ad me, qui non solùm Academia, lustro penè toto, excesseram: verumetiam rei familiaris cogente angustia, Musis omnibus ferè iamdudum nuncium miseram. Quid multis opus est, en quò non me fa-

cer studiorum veterum amor impulerit! vt quouis pacto Louaniense gymnasium etiam cum aliena iniuria, ne dicā iacturam, veluti postliminio repeterē, subeo prouinciā, quanquā eā non solùm durā, verūetiam insuperabilem mihi fore, minimè ignorarē. Ac mox cū dux viæ, ad inaccessam & inhospitā ferè (vt mea quidē ferebat opinio) Gratianici decreti rupē, mihi perquireretur: vnus qui hanc cōmonstraret, Antonius Demochares nomine adfuit, cuius extremo in margine index, mirabile dictu, meo quidē iudicio, Gratiano plus lucis contulit: quā omnium, quotquot in eū exstant, quantūuis eruditi nec minus prolixi, cōmentarij. Egóq; ingenuè ac liberè profiteor, amplius me illi acceptū ferre, ac verò etiā debere, qui me veluti digito ad puros putósq; canonū aliorūq; authorū fontes perduxerit: quā reliquis omnibus, quibus id insinuasse, curæ non fuit, interpretibus. Neq; tamen is per omnia nobis satisfecit, quin vti multa sanè eruit ac adinuenit inscriptionū loca: ita plurima alijs scrutāda, excutiendáq; reliquit, quæ etiānum adeo peruersa, māca, hiulca ac lacera apud Gratianū conspiciuntur, vt ne Apollo quidem. quapropter cū plæraq; huic, silentio dissimulata intactáq; perspicerē: nō potui nō subinde hęrere ac subsistere: animūq; iā pœnitus despōderā, donec eorū quibus ante Gratianū id argumēti pertractatū erat, auxilia accessissent. Nactus igitur ab amicis primū Isodorū Hispalensem, qui Latinorū omniū primus, canonicas Romanorū Pontificum epistolas, cōciliorúmq; acta & canones, ad sua vsq; tempora, nimirū ad Honoriū papā eius nominis primū, consarcinauit, & veluti in vnum fascē, vniuersum ius Pontificiū colligauit: ac deinde etiā Burchardum VVormatiensem, qui Othonis tertij ac Henrici secūdi Bauari Imperatorū temporibus, hāc rudē & indigestā canonum Isodori molem, in venustiorē & œconomicam formam redegerat (siquidem Isodorus nullum in texendo digerendóq; ordinē secutus fuerat, quàm tēporum, rerumq; gestarum, siue historię.) Quum igitur horū duorū decreta, amicorū munificentia essem adeptus, tum demū vti de restituendo ac repurgando Gratiani codice sperare licuit: ita etiam protinus hùc toto animo conuersus, incubui. Verūenimuero vbi depræhendi plæraq; apud Gratianū cum Pontificum & conciliorum, tum vel maxime patrum orthodoxorum Hieronymi, Augustini, similiumq;, exstare testimonia, quæ frustra in Isodoro aut Burchardo quærerem: tum iterū mihi animus in pedes, quod aiunt, cōcidit, neq; attolli potuit, donec tu Reuerende pater Confessor, Iuonis Decreto ostenso, veluti signum ad victoriam mihi primus sustulisses. Exempli gratia, vt de plurimis vnum proferam. Apud Gratianum distinctione secunda, tertiæ partis, quæ vulgò de consecratione perperam prænotatur, quod non vt Hebræorum: ita Græcorum latinorúmue mos ferat, a primis verbis librum quempiā nuncupari. Sunt enim totius illius tractatus (quem alij decretorū fabricatores de sacramentis inscripserunt) primę voces: neq; Gratiani (vt id obiter addatur) sed Fœlicis quarti pontificis maximi, in quadā ipsius ad episcopos, per diuersas prouincias cōstitutos, epistola. quæ apud Isodorum, siue in cōcilijs, exstat etiamnum tota. Vtut sit, ibi legeram in hunc modū. Ambrosius in libro de catechizādis rudibus. » Panis & calix, non qualibet, sed certa consecratione, mysticus fit nobis, non nascitur. Proinde » quod ita fit nobis, quamuis sit panis & calix, alimentum est resurrectionis, non sacramentum » religionis, non quod benedicimus gratiasq; agimus Domino, in omni eius munere, nō tantùm » spirituali, verùmetiam corporali. Hic silebat Demochares, ad sacrum panem ac calicem vigilanti stertens (vt sic dicam) naso, cùm tamen potuerit Iuonem Carnutensem de more adscribere margini: non quidem quòd sic exstet, legaturue id caput apud Iuonē: sed quòd ipsis verbis, ne apice quidem vllo immutato, legatur in Pannormia siue Summa Decretorum Iuonis, idq; libri primi capite 123. titulo de sacramēto eucharistiæ, qui liber ipsi alijsque omnibus creditus est hactenus Decretum esse Iuonis Carnutensis, quum interim nihil sit, quàm mendis ac erroribus scatens epitome, eaq; meo quidem iudicio incerti authoris, quamuis non desint qui Hugonem Catalaunum fuisse compendiarium suspicentur. Ego vti statim vitia agnoscebam: ita vnde mederer nihil erat. Siquidem imprimis apud Isodorum Burchardumq; is locus deerat, dein ex Ambrosij lucubrationibus nihil accedebat præsidij, nihil spei, quum nullus sit liber ipsius hoc nomine. quid dicam quòd nec in eo quē Augustinus scripsit, de catechizandis rudibus reperiretur? adeo huius labyrinthi nullus erat exitus, nisi Iuo Carnutēsis his inexplicabilibus ambagibus me eripuisset, docens legendum, in diuersum qui sequitur modū, » Panis & calix nō qualibet, sed certa cōsecratione mysticus fit nobis, nō nascitur. Proinde quod nō ita fit no- » bis, quāuis sit panis & calix, alimentū est refectionis, nō Sacramentū religionis, nisi quòd bene- » dicimus gratiásq; agimus Domino, in omni eius munere, non tantū spirituali verūmetiā corporali.

porali. Est autē id Iuoni, secundæ sectionis, quæ de Sacramento est corporis & sanguinis Domini, caput primum: sed Augustino rectè, non Ambrosio, vt Panormicus & huius imitator Gratianus volunt, attributum. Hinc quisq; secū perpendat velim, quid sit conflictari cum deprauatis ac mendosis codicibus. Qui articulus, apud Pannormicum eiusq; sequacem, Gratianum, curruptus, nullam sententiam habebat, quàm falsam: & sin minus hæreticam, certè vehementer absurdam: idem castigatus & recognitus, non solùm rectæ esse rationi ac orthodoxæ fidei consentaneus: verùmetiā plurimū venustatis ac elegantiæ iam habere, conspicitur. Quippe illud constat communis cibi potusq; à resurrectione, vbi mortalia corruptioniq; obnoxia hæc corpora, immortalitatem ac incorruptionem induerint, nullum fore vsum, nisi cum Iudæis & Mahumetanis, nescio quod Epicureum aut Sardanapalicum cœlum fortè, beatis propositum paratūq; iri, quispiā confidit. quod sanè à fide nostra nimium quā alienum est. quicquid enim vescuum est, præsenti vitæ tolerandæ continuandæue seruire, compertissimū est: non futuræ. Atqui secūda huius capitis quod nunc tractamus periodus deprauata, id esse resurrectionis alimentū: non religionis Sacramentū, insinuabat: quū tamen apud authorem ipsum quin & apud Iuonē qui primus transcripsit, sententia exstet planè contraria. Manichæi nescio qua superstitione obstricti, vuas ipsi non carpebant, olera non vellebant, nescio quod numen veriti, quū tamen & oleribus & vuis ab alijs antè decerptis vescerentur. Siquidem in vua, vti facetè ait Augustinus, agnoscebant Deū suum, in cupa nolebant, quasi aliquid eos calcatus & inclusus offendisset. Porrò quū Faustus manichæus nos similis religionis circa panē & calicem insimulasset, meritò repræhensionem sensit Augustini, demōstrantis, nō quemlibet panem & calicem, (ob Christū spicis videlicet & sarmentis nexum, sicuti Manichæi delirabant) nobis esse mysticū, siue corpus & sanguinem credi Christi: Sed qui certam ac solennem Sacerdotis cōsecrationem meruisset. Neq; enim quicquid domesticis conuiuijs, edendū bibendúmue apponitur, in corpus & sanguinem Domini conuertitur: quāuis nunquā non præcedat, more maiorum, benedictio seu consecratio mensæ, quòd nihil sine oratione gratiarúmq; actione sumendū sit. Siquidem non omni consecratione seu benedictione: sed peculiari & mystica, neque à quocunque: sed à præsbytero prolata, eucharistia conficitur, & conficitur quidem, non nascitur, vti Manichæis credebatur. Quod enim antè nihil erat, quā panis & vinum, id est alimentū duntaxat refectionis, vt inquit rectè Augustinus, non etiā Sacramentū religionis: id per consecrationē, dedicationémue sacerdotis, efficitur transmutatúrq; in verū corpus & sanguinem Dominicum, & iuxta id quod in arcanis legimus: de munere temporali, fit remediū nobis spirituale ac sempiternū, vt animæ iā epulæ sint magis quā corporis. Multū igitur absuit, vt Manichæorū deliramentis ac somnijs accederemus, quibus omnibus in cibis ac epulis, Christus ligatus apponebatur, quanquā Faustus id nobis impingere conaretur. Sed falsò, & maiore cū iniuria, vt subdit cōtinuò idem Augustinus, quā qui nos, propter panem & calicem, Cererem & Liberum colere criminabantur. Vndè apparet non absimili tum calumnia nos à paganis petitos fuisse ob Eucharistiæ cultum ac venerationem: atq; hodie ab hæreticorū nonnullis incessimur, dum de nobis non aliàs loquuntur, quàm si merus panis vinúmque aqua mistum nobis adoraretur, quanquā hic error multis nominibus in illis q̄ istis fuerit tolerabilior: quippe illi cū mysteriorū nostrorum planè rudes essent & imperiti: tum diuinorū oraculorum sacrorúmq; Euangeliorum prorsus ignari, quomodò, obsecro Eucharisticū siue mysticum panem & calicem, à communi vulgariq; secernere potuissent? Atqui, hi qui nobiscum nunc continenter bella gerunt, quum horum omniū nihil possint ignorare, incredibili peruicacia obsistunt tamen. Sed ad rem. Sunt igitur Augustini verba, quemadmodū Iuo monuit, quę protulimus, nō Ambrosij, quemadmodum Pannormicus & Gratianus aiunt, quanquā alio in libro, non quidem de catechizandis rudibus: at in Faustū Manichæum, nempè libri. 20. capite. 13. Sicuti etiā Algerus adduxit, de Sacramento, libri primi, sexto capite. Vno iam exemplo abundè ostensum arbitror, quā difficilis & inextricabilis mihi lucta fuerit in hac mea professione, priusquā eorum qui ante Gratianū, Decretorum centones congesserunt, copia nobis fieret. cuiusmodi cùm apud Gratianum, alia essent infinita, planéq; irremediabilia, eccui mirū videri debet, si illius opus, mihi subindè stomachū mouerit? quātulibet nūc laborū ac ærumnarū omniū lubēs obliuiscar. quin τῶν πελάργων νόμῳ vt vicē aliquādo rependā, iamdudū de recognitione perpetua, præceptoris mei, cùm ex Isidoro, Burchardo & Iuone, tū ex alijs quoq; scriptoribus, seriò cogito: propediémq; instauratū Deo opt. max. adspirāte exhibebo. Sanè vel hoc vno noīe, nō poterit nō, hoc nostrū Iuonis editi munus, vel vestrū potius, oībus Pōtificiæ disciplinæ studiosis esseq̄ antiquissimum:

 quòd

quòd inde promptum erit atque expeditum, totum ferè Gratianum repurgare, quod ante hac nemini quãtacunque præditus foret eruditione & iudicio, datũ fuerat. Vt igitur ad Iuonẽ nostrum reuertatur oratio, is in Galliis cùmprimis celebris episcopus Carnotensis sub annũ Domini 1090. & B. Bernardo quãuis iuniori σύγχρονος, inter reliqua, quę ad posteros trãsmisit opuscula (de quibus nonnulla, quamuis necdum typis excusa, habentur) etiam amplissimum hoc Decretorum volumen, ante annos ampliùs quadringentos quinquaginta concinnauit, quod quidem, septem ac decem tomis siue partibus distributum, Thesaurum totius ecclesiasticæ disciplinæ, non iniuria appellaueris. opus sanè cùm laboranti & afflictæ ecclesiæ Dei, plurimùm seruiens: tum omnibus sacrarum, canonicarúmue rerum studiosis cumprimis necessarium. In quo texendo conglutinandóque imitatus secutúsque ferè est κατὰ πόδας, Burchardum VVormatiensem, qui primus vniuersam pontificij iuris artem, elegantissima methodo, singula in suas classes sedésque comportans, duodecim libris tomisue fuerat complexus. vtique duodecim, siquidem quod in lucem prodiit opusculum huius nomine, nihil est quàm authoris quem præfert epitome, quæ licet numero libellorum, (quod mireris) superet archetypum: tamen sui amplitudine ac mole vix sextam illius portionem attingit, cum quo nihilò rectiùs hac ex parte comparari potest, quàm Pannormia cum Decreto Iuonis. Porrò tam dextrè is, Burchardus inquam, vniuersam rem pontificiam exararat, vt non existimem quenquam cooriturum fuisse posteriùs, qui idem argumentum retexeret, nisi hæreses pòstmodum enatæ, aliquam accessionem operi fieri postulassent. quam etiam solam causam fuisse arbitror, quæ Iuonem nostrum ad nouam canonum rapsodiam incitarit. Siquidem medio tempore quum Berengarius ecclesiarum omnium pacem & concordiam noua, quæ nunc renascitur, in Deum ac sacrosanctam eucharistiam blasphemia, alijsque quibusdam, vt fit, opinionum portentis turbasset: accidit vt Burchardi decretorum opus minùs plenum absolutúmque censeretur, ni aduersùs eos qui nouis in ecclesia rebus studebant, receptæ vetustissimorum scriptorum (de rebus quas aduersarij in disceptationem vocabant) sententiæ, ac testimonia, accessissent. Hanc igitur dogmatum partem vt suppleret Iuo Carnotensis, calamũ ad scribendum arripuit. Neque video, vt ingenuè dicam quod sentio, quidnam huic pontificiæ scientiæ Iuo noster præstiterit præterea, cæteroqui enim omnia, si hanc dogmatum appendicem exceperis, totidem prope verbis ac ne ordine quidem tradendi admodum diuerso, penes Burchardum æque reperias. Nam quæ penultimo libro qui de laicorum officiis, siue negotiis ad ecclesiam tamen pertinentibus, multa sanè adfert Iuo è iure Romano testimonia, idque ex omnibus omnino totius Iuris ciuilis libris, tam ex Pandectis quàm Codice: tam ex institutionibus, quàm nouellis Iustiniani principis constitutionibus, (quorum omnium in Burchardo ne tenuis quidem vmbra cernitur) lubet coniicere, vel ob id ab eo omissa fuisse, quòd parum ad præsens institutum, nimirum ad ius pontificium, pertinere (vti verè non admodum pertinent) iudicaret: vel quòd id ætatis maior esset vsus legum Caroli magni (quæ capitula vulgò tunc dicebantur) quàm Romanarum, vel quòd non modò vis & authoritas, verùmetiam libri propè omnes Iuris Romani in occidentis imperio, id temporis intercidissent, vtique huius iuris Burchardus ne meminit quidem, nisi quòd semel iterúmue Codicis Theodosiani testimonio fuerit vsus. Cui coniecturæ accedat ad extremum & id, quòd Lotharius secundus Cæsar, quem ferunt mores ac instituta Romanorum propè ab inferis exciuisse, fuerit aliquot seculis Burchardo posterior. Causa igitur locupletioris canonum compilationis, vt vocant, quã Iuo, dum Berengarici belli reliquias persequeretur, emisit, hæc fuit, quã attigimus: nimirum vt hæreticorum nouæ nebulæ, per ecclesiæ solẽ pulsæ, procul facesserent. Vnde accidit vt in hanc quam nunc cernere est vastitatem Decretorũ celeberrima arx consurrexerit. Vincit enim libri magnitudine omnes aliorũ rapsodias & centones, neque Burchardi tãtùm, verùmetiã Gratiani, quod ex pura puta, nudáq; omniũ inspectione detractis glossematũ scholiorũq; exuuijs perspici poterit liquidissimè. Quod vero ad methodũ, tradendiq; viã ac rationẽ pertinet, eadem hic planè, est quæ in Burchardo, vt dixi, quo ne prolixior quidem copiosiorq; erat futurus, modò dogmatum corollarium abesset. Cæterum quum librorum multitudine ac magnitudine non omnes perinde vt fit afficerentur, non defuit qui in arctiorem formulam protinus vniuersum authorem contraheret, quo compendiolo quum studiosi plurimùm vterentur, facilè accidit, vt Iuonis nostri labores in obliuionem venerint, & tantùm non interciderint, adeo vt in hanc horam, omnibus creditum sit, exiguum illum libellum, qui titulo

Pannor-

Pannormiæ Iuonis passim circumfertur, esse ipsum autographum. Et etiamnũ omnes crederemus, nisi tu reuerende pater Cõfessor, hoc reperto, nobis hunc errorem eripuisses. Iam verò quòd huius authoris vita ac memoria, omnium opinione breuior fuerit, vel hinc apparet, quòd Gratianus quinquaginta circiter annis insecutus, qui extremã huic Canonico iuri manum ferè admouit, nisi me fallunt cõiecturæ, nec Burchardum, nec Iuonem vnquã viderit: quanquã certissimum sit horum compendijs fuisse adiutum. Moueor porrò hac cõsideratione quòd incredibilis sit cõsensio & concordia & veluti συγκρητισμὸς Gratianici codicis cũ Pannormia. quod superiùs vno de plurimis exemplo cõfirmasse, me memini. Quãtoperè porrò Iuo noster ordini studuerit, in præsenti opere cõsarciendo, ipse de se locupletissimus est testis, dum initio prologuij ait. A fundamento itaq; Christianæ religionis id est fide inchoantes, sic ea quæ ad Sacramenta ecclesiastica, sic ea quæ ad instituendos vel corrigendos mores, sic ea quæ ad quæq; negotia discutienda vel definienda pertinent, sub generalibus titulis distincta cõgessimus, vt non sit quærenti necesse totum volumen euoluere, sed tantùm titulum generalem suæ quæstioni cõgruentem notare, & ei subiecta capitula, sine interpellatione trãscurrere. Hactenus Iuo noster, qui dici nõ potest, quãtùm hac facillima elegantissimaq; methodo sua, omnes huiusce artis cultores iuuerit. Quæcunq; enim quæstio canonica inciderit, eius definitionem minimo negotio hic reperire est. Sufficit enim summum quæstionis genus, veluti fidem, baptismum, cõfirmationem, eucharistiã, pœnitentiã, matrimonium, & quę sunt decretorum κατηγορίαι prętereà, obseruasse, quas Iuo noster titulos generales (suntq; librorum siue partium inscriptiones) nõ malè appellauit. Quo facto si quis obiter per argumentorum numerum, seu capitum seriem, oberrauerit, fieri nõ potest, quin ilicò quod quærebat, inuenturus sit. adeo vt mihi perpetuò visum sit superuacaneam operã fore, quam quis in indice rerum ac verborum ordine alphabetico cõficiendo, esset cõsumpturus, quod quisquis primus tentauerit, videat, moneo, ne soli quod aiunt facem admouerit. Verùm enimuerò in summa disparitate tractationis, quæ inter Iuonẽ & Gratianum cõspicitur, plærisq; sat scio, nec iniuria, mirum videbitur, quare Gratianus quum fuerit tempore recentior ac posterior, tãtoperè à methodo Iuonica recesserit? Quibus id imprimis responderi posse putamus, quòd hoc Iuonis Decretum quod nunc exhibemus, Gratianus nunquam viderit. Deinde certissimum esse Gratianum alium sibi omnino ab Iuone scopum proposuisse, nimirum Canonum in speciem pugnantium ac dissidentium conciliationem, & concordiam: vt mirum non sit, etiam tractandi procedendiq; rationem euasisse longè diuersissimã. Quò pertinebit ad extremum & illud, quòd contra omnium tam Græcorum quàm Latinorum (quotquot vnquã Canones consarcinarunt) morem, solus Gratianus coactus fuerit texturam sua interlocutione frequenter abrumpere: quod alijs omnibus & in ijs Iuoni nostro, religio exstitit. Vniuersum quippè hoc opus δραματικὸν est. pontifices, synodi, scriptores ecclesiastici, imperatores & principes Christiani sunt qui loquuntur: Cõpilatoris verò vt vocant, nulla persona, nullę partes sunt, quemadmodum ipse primo in limine contestatur. Atque hinc est quod ne de authoritate quidem huius voluminis quispiã possit dubitare, nisi quis fortè vti hodie quorundã libido fert, omnia quæ à maioribus cõstituta, tradita, scriptaue sunt, in controuersiã, ne quid omnino sit certum ac firmum, reuocare tentauerit. Quibuscum vt ingenuè fatear, nihil mihi cõmune est, nec vnquã fuit, sicuti nec esse debet. Quippè nostrum, id est Pontificiorum cõsultorum officium, definitione Ecclesiæ absoluitur: quam quisquis audire recusauerit, is nobis, quod dicitur, tanq̃ ethnicus est & publicanus, & à disceptatione veluti qui prima neget artis nostræ principia, quę Græcis κοιναὶ ἔννοιαι καὶ προλήψεις sunt, repellẽdus. itaq; simulátque Ecclesiæ definitionẽ cõstitutionémq; protulimus, iã officio satisfecimus, vlteriorem autem, cum cõtumacibus actionem, alijs quorum ea res est, nimirum sacrę Theologiæ professoribus, lubens tradentes. Planè nullo vnquã tempore nostris hominibus cum aduersarijs iniquior difficiliorq; cõflictus, quã nunc sit, exstitit. Siquidem Ariani, Macedoniani, Eunomiani, quique ante annos mille infesta in nos signa mouebãt, veterum scriptorum ecclesiasticorũ præiudicio sese oppugnari patiebãtur, quum istis nihil sit sanctum, nihil inuiolabile, nihil ratum ac firmum. Nã nec Põtificum cõstitutiones, nec vetustissimorũ interpretũ sacrę scripturę expositionem, admittunt, neq; totius ecclesiæ cõsensu, apostolicisue traditionibus mouentur, deniq; quod omnium indignissimũ est, ne cõciliorũ quidẽ quãtũlibet frequentium ac priscorum rata saluáq; penes eos est authoritas, quæ tamen vti Cõstãtinus magnus omnibus ecclesijs scribens ait, πρὸς τὴν θείαν βούλησιν ἔχει τὴν ἀναφοράν. Profectò ne quid grauius dicam, quis ferat huiusmodi hominum

minum arrogantiam, vel veriùs impudentiam, qui quicquid ipsorũ placitis aduersatur, cuiuscunque sit authoritatis & fidei, non sine contumelia reijciunt, tanquàm soli cornicum, quod aiunt, oculos confixerint? Cæterùm nihil æquè lubet admirari quàm quomodò huiusmodi præceptores, discipulos inuenerint, aut quonam pacto, quibúsue præstigijs vsi, populum potuerint ab auita religione, & ab antiquissimis multisq; antè seculis receptis institutis, auertere, homines partim impuri, ac libidini suæ dediti, partim non omnino doctissimi. Verùm vt aliquando manum de tabula, vti de principibus harum turbarum factionúmue magnoperè sperandum non est: ita nihil est ad populum siue abductum, in viam cogendũ: siue nutantẽ, cõfirmandũ, validius ac potentius, hisce Decretorũ libris, hoc est vetustissimarũ synodorũ, pontificũ, patrũmq; testimonijs, ad quæ tanquã ad Lydium Lapidẽ cuiusq; doctrinã proculdubio explorari cõuenit, vt si consentiat proba iudicetur: sin minus, improba. Quapropter vti reuera plurimum tibi debeo Reuerende pater Confessor: ita ingenuè me debere profiteor, puta cuius beneficio mihi primùm contigerit, hoc Iuonis Decretum inspicere, cuius munus mihi crede, gratius exstitit, quàm vnquam Cn. Flauij furtum populo Romano, (tametsi Pomponius Iureconsultus id mirificè celebret) esse potuerit. Quòd verò etiam elegantissimis & maiusculis literarum formis vt Bartholomæo Grauio excuderetur curaueris: sanè est quòd tibi gratias immortales agat etiam Respublica, cui tantùm boni quod tibi vni habere licuit, nõ inuideris.

Quod verò ad me pertinet, quantum laboris in editione exhauserim, ex collatione codicis tui manuscripti, cum eo quem nunc emittimus, optimè scire poteris. Equidem vt Regij codicis tui hiatus, ac lacunas omittam, plerúmque integri versus vel inducti erant, vel præteriti, denique argumenta librorum deerant, quas difficultates fateor, citra alterius exẽplaris, (dein ad nos quod Colonia transmissum est) opem, nunquam licuisset superare. Deus opt. Max. Paternitatem tuam diu seruet incolumem, cui me quanto possum opere, etiam atque etiam commendo.

Louanio Calendis Augusti.

A PROLOGVS D. IVONIS CARNOTENSIS EPISCOPI, IN DECRETVM A SE CONCINNATUM: *& partibus seu libris septem ac decem digestum.*

EXceptiones Ecclesiasticarum regularum, partim ex epistolis Romanorum Pontificum, partim ex gestis Conciliorum Catholicorum Episcoporum, partim ex tractatibus orthodoxorum patrum, partim ex institutionibus Catholicorum Regum, nonnullo labore in vnum † corpus adunare curaui, vt qui scripta illa, ex quibus ista excepta sunt, ad manum habere nō poterit, hinc saltem accipiat, quod ad cōmodum causæ suæ valere perspexerit. A fundamento itaque Christianæ religionis, id est fide inchoantes, sic ea quæ ad sacramenta ecclesiastica, sic ea quæ ad † instruendos vel corrigendos mores: sic ea quæ ad quæque negotia discutienda vel definienda pertinent, sub generalibus titulis distincta congessimus, vt non sit quærenti necesse totum volumen euoluere, sed tantum titulum generalem suæ quæstioni congruentem notare, & ei subiecta capitula sine interpolatione transcurrere. In quo prudentem lectorem præmonere congruum duximus, vt si forte quæ legerit, non ad plenum intellexerit, vel sibi inuicem aduersari existimauerit, non statim reprehendat: sed quid secundum rigorem, quid secundum moderationem, quid secundum iudicium, quid secundum misericordiam dicatur, diligenter attendat: quæ inter se dissentire non sentiebat, qui dicebat: Misericordiam & iudicium Cantabo tibi Domine. Et alibi: Vniuersæ viæ Domini, misericordia & veritas. Habet enim omnis Ecclesiastica disciplina principaliter hanc intentionem, vel omnem ædificationem aduersus scientiam Christi se erigentem destruere, vel ædificationem Dei, fidei veritate, & morum honestate constantem construere: vel eandem si contaminata fuerit, pœnitentiæ remedijs emundare. Huius ædificationis magistra est Charitas, quæ saluti proximorum consulens, id præcipit aliis fieri, quod sibi quisque vult, ab alijs impendi. Quicunque ergò Ecclesiasticus doctor, ecclesiasticas regulas ita interpretatur aut moderatur, vt ad regnum Charitatis cuncta quæ docuerit, vel exposuerit, referat, nec peccat, nec errat: cùm saluti proximorum consulens, ad finem sacris institutionibus debitum peruenire intendat. Vnde dicit beatus Augustinus de disciplina ecclesiastica tractans: Habe charitatem, & fac quicquid vis. Si corripis, corripe cum charitate. Si parcis, parce cum charitate. sed in his adhibenda est summa diligentia, & mundandus oculus cordis, quatenus in puniendo, vel parcendo, sanandis morbis charitas syncera subueniat: & nemo ibi vænalium medicorum more, quod suum est quærat: & Propheticam illam reprehensionem incurrat: Mortificabant animas quæ non moriebantur: & viuificabant animas quæ non viuebant. Sicut enim

† opus

† instituendos.

ratio corporalis medicinę vel depellere morbos, vel curare vulnera: salutem seruare, vel augere intendit. Nec medicus contrarius sibi videtur esse cùm pro qualitate vel quantitate ægritudinis, vel ægrotantis nunc mordentia, nunc mollientia ægrotanti medicamina apponit: & nunc ferro secat, cui fomento subuenire non poterat: & econuerso ei nunc subuenit fomento, quem ferro secare non audebat: ita spirituales medici, doctores videlicet sanctæ Ecclesię, nec à se, nec inter se dissentiunt, cùm illicita prohibent, necessaria iubent, summa suadent, venialia indulgent: cùm secundùm duritiam cordis delinquentium pro correctione eorum, vel cautela cæterorum seueras pœnitentiæ leges imponunt: vel cùm secundum deuotionem dolentium & resurgere volentium, considerata fragilitate vasis quod portant, indulgentiæ malagma superponunt. Nam qui indulgent maioribus morbis amouẽdis prouident: & qui illicita prohibent, à morte deterrent: qui verò necessaria iubent, salutem cupiũt conseruare: qui autem summa suadent, salutem student augere. Hoc attendens diligens lector intelliget vnam faciem esse eloquiorum sacrorum, cùm distinctè considerabit, quid sit admonitio, quid sit præceptum, quid prohibitio, quid remissio: & hæc nec seinuicem impugnare, nec à seipsis distare, sed omnibus sanitatis remedium pro sua moderatione dispensare. Sed hæc singula quid ponderis habeant, quibúsue conueniant, quæ sint remissibilia quæ irremissibilia, & quando, vel quibus de causis sint remittenda, paulò latius est distinguendum. Et prima quidem admonitio pœnã non intentat, si quis post eam non eat, sed prẹmium sibi adquiescentibus pollicetur. Vnde Dominus dicit in euangelio, Si vis esse perfectus, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo. Ecce lectio ista Euangelica in voluntate hominis perfectionem ponens non cogit, non minas intentat: sicut nec illa quæ spadones laudans, qui se castrauerunt propter regnum cælorum, subinfert: qui potest capere, capiat. At tamen cùm ad perfectionem voto se quis adstrinxerit: vel gradum, quem nullus absque continentiæ virtute ascendere debet, ascenderit, iam fit necessarium & pœnale, si non teneatur, quod ante hanc ascensionem fuerat voluntarium. Vnde & Dominus dicit: Nemo mittens manum suam ad aratrum, & retro aspiciens, aptus est regno Dei. Poterat enim ante ascensionem esse inferior, non tamen deterior. Hæc de admonitione. Post ascensionem verò inferior est, & deterior. Hæc de admonitione. Indulgentia verò (quantum nobis videtur) quia meliora non eligit, remedium quidem habet, non præmium: Sed ab hoc si quis declinauerit, meretur exitiale iudicium. Verbi gratiâ. Scimus, sicut ab Apostolo didicimus, humano generi propter vitandam fornicationem indultum esse coniugium: cuius violator meretur æternum (eodem Apostolo testante) supplicium. Dicit enim. Fornicatores & adulteros iudicabit Deus. Et hic gradus, sicut de admonitione diximus, nullum cogit, nisi eum qui se ei primitus alligauerit. Voluntarius enim est, non necessarius. Alioquin transgressor esset, quicunque vxorem non duceret. Postquàm verò se

Admonitio.

Indulgentia.

A verò se alligauerit, audiat Apostolum dicentem: Alligatus es vxori? noli quærere solutionem. Idem quoq; Apostolus cùm de nuptiis loqueretur, non dixit, mulier si nupserit, præmium meretur: sed tantum dixit, non peccat, si nubat. Ita quoque si quis aliquem ad quotidiana ieiunia inuitet, rem quidem remuneratione dignam, adquiescenti & perseueranti suadet: sed qui non adquieuerit, non fit seipso melior: sed licet maneat faciente inferior, non fit tamen seipso peior. Sed si à voto † ceciderit, fit seipso inferior & peior. Si verò infra metas sobrietatis & mensæ frugalis se cohibuerit, summorum præmia non assequitur: sed si ad commessationes & ebrietates prolapsus fuerit, rem reprehensione & confusione dignam fecisse perhibetur. Isti itaque duo status, vnus superior, alter inferior: B qui ante votum sunt voluntarij, post votum verò necessarij, habent modos & institutiones suas, quæ obseruatæ, sicut iam dictum est, aliis remedium, aliis adquirunt præmium, Non obseruatæ verò æternum merentur supplicium. In his itaque ante susceptionem est deliberandum, post susceptionem verò perseuerandum. His ita breuiter prælibatis, de præceptione & prohibitione aliqua nobis dicenda sunt. Præceptiones itaque & prohibitiones, aliæ sunt mobiles, aliæ immobiles. Præceptiones immobiles sunt, quas lex æterna sanxit: quæ obseruatæ salutem conferunt: non obseruatæ, eandem auferunt. Qualia sunt, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & proximum tuum sicut teipsum: & honora patrem tuum & matrem tuam. & si qua sunt his similia. C Mobiles verò sunt, quas lex æterna non sanxit, sed posteriorum diligentia ratione vtilitatis inuenit: non ad salutem principaliter obtinendam, sed ad eam tutius muniendam. Quale est illud Apostoli: Hæreticum hominem post primam & secundam correptionem deuita. non quòd eorum colloquium per se saluti obesset: sed quòd frequentatum ex obliquo quorundam simplicitatem corrumpere posset. Et multa reperies in Canonicis institutionibus in hunc modum. Similiter immobiles prohibitiones sunt, quę aduersus vitia loquuntur: qualia sunt: Non occides: non mœchaberis: & cætera. Hæc sunt illa minima præcepta, de quibus Dominus dicit: quia qui ea soluerit, & sic docuerit, in regno cœlorum minimus erit. Qui verò obseruauerit, non statim regno Dei dignus erit, quia D inchoantia sunt hęc, non perficientia. Sunt alia interdicta. in quibus si interdicta non fuissent, nec mors operaretur, nec salus periclitaretur. Sed ad hoc ea sanctorum patrum authoritas reuerenda ita decreuit, vt & pręsentibus non obesset, & compescendis maioribus malis vel cauendis, charitas syncera prouideret. Quale est illud: Clericus post actam de crimine † damnali pœnitentiam, clericus non maneat, vel ad clericatum non accedat. Quod vt ait beatus Augustinus, dictum est rigore disciplinę, non desperatione indulgentię. Alioquin contra claues Ecclesię disputaretur, de quibus dictum est: Quę solueritis in terra, soluta erunt & in cœlo. Sed ne forsitan spe honoris Ecclesiastici animus intumescens superbe ageret pœnitentiam, seuerissimè placuit, vt post actam pœnitentiam,

† excide-rit.

Preceptio immobilis.

Preceptio mobilis.

Titum 3.

Prohibitio immobilis.

Prohibitio mobilis.

† damnabili.

Matth. 16.

nemo fiat clericus, vel maneat clericus. Quæ posteriorum non est superuacua putanda diligentia. qui vbi saluti nihil detrahebatur, humilitati aliquid addiderunt, quo salus tutius muniretur, experti credo aliquorum fictas pœnitentias, per affectatas honorum potentias. Cogunt enim multas inueniri medicinas multorum experimenta morborum. Tale est & illud in Euangelio: Sit sermo vester, est, est: non, non. Quod autem amplius est, à malo est, non iurantis, sed iurare cogentis. Non quòd malum sit in contractibus humanis ex necessitate iurare: sed quòd longius sit à periurio, qui nunquàm iurat, quàm ille qui qualicunque occasione iurat. Nam & de Domino dicitur: Iurauit Dominus. Et Apostolus dicit: Omnis controuersiæ eorum finis est iuramentum. Et idem Apostolus iurans ita dicit: Est veritas Christi in me. Et alibi. Quotidie morior per vestram gratiam fratres. In his igitur, in quibus obseruatis salus acquiritur: vel in quibus neglectis mors indubitata consequitur, nulla est admittenda dispensatio: sed ita sunt omnia mandata, vel interdicta seruanda, sicut sunt æterna lege sancita. In his verò quæ propter rigorem disciplinæ, vel muniendam salutem, posteriorum sanxit diligentia, si honesta vel vtilis sequatur compensatio, potest præcedere authoritate præsidentium diligenter deliberata dispensatio. Multa enim talia in Euangelica historia, in Actibus Apostolorum, in gestis conciliorum & contigisse legimus, & postmodum Apostolicorum virorum authoritate roborata cognouimus. Assumamus itaque primum exemplum de Euangelio. Dominus quippe mittens discipulos ad prædicandum, interdixit eis & peram & sacculum. Et quia vita Domini IHESV in terris disciplina est morum, instante tempore passionis suæ & peram reddit & sacculum: in seipso primo dans exemplum, quòd in huiusmodi traditionibus necessitati temporis sit cedendum. Similiter Paulus quum per Corinthios se transiturum promisisset in Macædoniam: & præsensisset hoc eis minimè profuturum, mutauit dispositionem suam, non tamen sententiam. Vnde se ita excusat dicens: Cùm ergò hoc voluissem, nunquid leuitate vsus sum? aut quod cogito, secundùm carnem cogito, vt sit apud me, est, & non? Non enim sententiam suam se mutasse intelligebat, qui in veniendo ad eos, & non veniendo salutem eorum quærebat. Vnde & in sequentibus dicit: Ego autem testem Deum inuoco in animam meam, quòd parcens vobis vltrà non veni Corinthum. Secundum carnem quoque dispositionem suam se mutasse non putabat, quoniam qui secundum carnem cogitat, tunc non implet quod disponit: quando personis maioribus defert, au certè lucris, aut apparatibus vincitur. Spiritualis autem tunc dispositum non implet, quando consultius aliquid pro salute eorum quibus prodesse vult, prouidet. Per Apostolos etiam communi sententia Hierosolymis confirmatum est, & per Paulum & Barnabam fratribus per Asiam destinatum: ne quisquam ad fidem veniens, circuncisioni legis haberetur obnoxius. Ipse etiam Apostolus ad Galathas scribens, ita dicit: Si circuncidamini,

Marginalia: Psalm. 109. Hebræ. 6. — *In immobilibus.* — *In mobilibus.* — *Exemplum dispensationis de Euangelio.* Lucæ 10. Lucæ 22. — *De actibus Apostolorũ* — A, B, C, D

A cidamini, Christus vobis nihil proderit. Et idem Paulus cum Petro restitisset in faciem, quòd simulationi quorundam Iudæorum consensisset, qui circuncisionem saluti putabant esse necessariam, tamen necessitati temporis cedens. Timotheum Listris circuncidit, vt scandalum Iudæorum ibi commorantium deuitaret. ostendens actu quod alibi de se testatur. Factus sum Iudæis tanquàm Iudæus, vt Iudæos lucrifacerem. Quod dixisse intelligendum est, non astu mentientis, sed affectu compatientis: Cuique ita cupiens subuenire, quemadmodum sibi subueniri voluisset, si ita affectus esset. Multa quoque Principes Ecclesiarum pro tenore Canonum, districtius iudicant: multa pro temporum necessitate tolerant: multa pro personarum vtilitate, vel

De institutione patrū

B strage populorum vitanda dispensant. Multa etiam à Sanctis Patribus imminuta scripturarum testimoniis comprobantur. Sicut sanctæ Romanæ Ecclesiæ Sanctus Pontifex Leo neophytos ad summum sacerdotium permisit ascendere: quos Paulus publica prædicatione ab eodem officio studuit remouere. Sicut etiam Arrianos, postquàm conuersi fuerunt, legimus in suis officiis fuisse susceptos. Inde etiam prætaxatus Papa Leo de stabilitate non mutandorum, & discretione temperandorum, ita scribit Rustico Episcopo Narbonensi. Sicut quædam sunt, quæ nulla ratione possunt conuelli, ita multa sunt, quæ aut pro necessitate temporum, aut pro consyderatione ætatum oportet temperari: illa semper consideratione seruata, vt in his quæ dubia fuerint, aut ob-

C scura, id nouerimus sequendum, quod nec præceptis Euangelicis contrarium, nec decretis sanctorum patrum inueniatur aduersum.

Vnde & Augustinus in Epistola ad Bonifacium: In huiusmodi causis vbi per graues dissensionum scissuras non huius aut illius hominis est periculum, sed populorum strages iacent, detrahendum est aliquid seueritati, vt maioribus malis sanandis, charitas syncera subueniat. Idem in eadem aduersus Hæreticos: Si inquiunt oportet, vt nos extra Ecclesiam fuisse pœniteat, vt salui esse posimus. quomodo post istam pœnitentiam, apud nos Clerici, vel etiam Episcopi permanemus? Hoc non fieret, quoniam reuera (quod fatendum est) fieri non deberet, nisi pacis ipsius compassione sanaretur. Sed sibi

D hoc dicant, & multò maximè humiliter doleant, qui in tanta morte præcisionis iacent: vt isto quodam vulnere matris Catholicæ reuiuiscant. Cùm enim præcisus ramus inseritur, fit aliud vulnus in arbore, quo posit recipi vt viuat, qui sine vita radicis peribat.

Sed cùm receptus recipienti coaluerit, & vigor consequitur & fructus: Si autem non coaluerit, ille quidem arescit, sed vita arboris permanebit. Est enim & tale inserendi genus, vt nullo præciso ramo qui intus est, ille qui foris est inseratur: non tamen nullo, sed vel leuissimo arboris vulnere. Ita ergò & isti cùm ad radicem Catholicam veniunt, nec eis quamuis post erroris sui pœnitentiam honor clericatus, aut Episcopatus aufertur: fit quidem aliquid tanquàm in

 cortice

cortice arboris matris, contra integritatem feueritatis. Veruntamen quia neque qui plantat, eſt *aliquid*, neque qui rigat. ad Dei miſericordiam præcibus fuſis, coaleſcente inſitorum pace ramorum, charitas cooperit multitudinem peccatorum. De hac eadem diſpenſatione corripiendorum & temperandorum dicit idem Auguſtinus in ſecundo libro contra epiſtolam Parmeniani. Cùm quiſque fratrum & Chriſtianorum intus in Eccleſiæ ſocietate conſtitutorum, in aliquo tali peccato fuerit deprehenſus, vt anathemate dignus habeatur, fiat hoc vbi periculum ſchiſmatis nullum eſt. Infra idem: quando cuiuſquàm crimen notum eſt, & omnibus execrabilis apparet: vt vel nullos prorſus, vel non tales habeat defenſores, per quos poſsit ſchiſma contingere, non dormiat ſeueritas diſciplinæ. Infra: Neque enim poteſt eſſe ſalubris à multis correctio, niſi cùm ille corripitur, qui non habet ſociam multitudinem. Cùm verò idem morbus plurimos occupauerit, nihil aliud bonis reſtat, quàm dolor & gemitus: vt per illud ſignum quod Ezechieli ſancto reuelatur, illæſi euadere ab illorum vaſtatione mereantur. Infrà: Reuera cùm contagio peccandi multitudinem inuaſerit, diuinæ diſciplinæ ſeuera miſericordia neceſſaria eſt: nam conſilia ſeparationis & inania ſunt & pernicioſa, atque ſacrilega, quia & impia & ſuperba fiunt: & plus perturbant infirmos bonos, quàm corrigant animoſos malos. Infrà: Turba autem iniquorum, cùm facultas eſt populorum promendi ſermonem, generali obiurgatione ferienda eſt, & maximè ſi occaſionem atque opportunitatem præbuerit aliquod flagellum deſuper domini, quo eos appareat pro ſuis meritis vapulare. Item in epiſtola ad Marcellinũ: Soleo audire, in poteſtate eſſe iudicis, mollire ſententiã, & mitius vindicare. quàm leges. Inde Innocẽtius Rufo & Euſebio & cæteris epiſcopis Macedonibus: Noſtrę lex eſt eccleſiæ, venientibus ab hæreticis, qui tamen illic baptizati ſunt, per manus impoſitionem laicam tantum tribuere communionem: nec ex his aliquem in clericatus honorem vel exiguum ſubrogare. Peruideat ergò dilectio veſtra hactenus talia tranſiſſe: & aduertite quod vtique vt dicitis neceſsitas imperauit, in pace iam eccleſias conſtitutas non præſumere. Sed vt ſæpe accidit, quotiens à populis aut à turba peccatur, quia in omnes propter multitudinem non poteſt vindicari, inultum ſoleat tranſire. Idem eiſdem: Sacerdotum ſumma deliberatio hæc fuit, vt quos Bonoſus ordinauerat, ne cũ eodem remanerent, ac fieret non mediocre ſcandalum: ordinati reciperentur. Vicimus, vt opinor ambigua. Iam ergo quod pro remedio ac neceſsitate temporis ſtatutum eſt, conſtat primitus non fuiſſe: ac fuiſſe regulas veteres, quas ab Apoſtolis, aut ab Apoſtolicis † traditas Eccleſia Romana cuſtodit, cuſtodiendáſq; mandat his qui eum audire conſuerunt. Sed neceſsitas temporis id fieri magnopere poſtulabat. Ergo quod neceſsitas pro remedio repperit, ceſſante neceſsitate, debet vtiq; ceſſare pariter quod vrgebat. Quia alius eſt ordo legitimus, alia vſurpatio, quam ad præſens fieri tẽpus impellit. Sed hoc Canones apud Niceam cõſtituti de Nouatianis fieri permiſerunt. Prius ille Canon à patribus inſtitutus ponendus

† viris

A B C D

A nendus est, vt possimus aduertere, vel quid vel qualiter ab eisdem sensum sit, vel præceptum. De his, (inquit) qui nominant seipsos catharos, id est, mundos, & aliquando veniunt, ad Catholicam Ecclesiam: placuit sanctæ & magnæ synodo, vt accepta manus impositione, sic maneant in clero. Simili dispensatione beatus Papa Gregorius à Nestoriana hæresi reuertentes in suis gradibus recipi iubet, ita scribens ad Episcopos in Hibernia Catholicæ Ecclesiæ. Igitur veritatem natiuitatis Christi quicúq; à peruerso errore Nestorij reuertuntur, coram sancta fraternitatis vestræ congregatione fateantur, eundem Nestorium cum omnibus suis sequacibus, ac reliquas hæreses anathematizantes. Venerandas quoque synodos, quas vniuersalis Ecclesia recipit, se recipere & venerari promittant: B & absque vlla dubitatione sanctitas vestra eos seruatis eis proprijs ordinibus, in suo cœtu recipiat: vt dum & per sollicitudinem occulta mentis eorum discutitis, atque eos per scientiam verã recta quæ tenere debeant, docetis & per mansuetudinem nullam eis contrarietatẽ vel difficultatem de propriis suis ordinibus facitis, eos ab antiqui hostis ore rapiatis. Habemus simile quid ex epistola Cyrilli missa Maximo Diacono Antiocheno. Didici à diligendo mihi Paulo Monacho, quia recusat pietas tua vsque hodie communionem reuerendissimi Episcopi Ioannis amplecti, pro eo quod quidam in Antiochena Ecclesia malè adhuc cum Nestorio vel sentiant, vel iam senserint quidem. sed forsitan resipuerint. Probet igitur tua modestia, vtrum aliquando colligi nudè ac irreuerenter cum Ne-C storio sentiant, & inuicem colloquãtur: licet aliquando cauteriatam habuerint conscientiam, colligantur autem nec acta pœnitentia super iis in quibus surrepti sunt, quàmuis confiteri fortassè reuereãtur excessum. Infra: Vt autem non æstimemur amare contentionem, amplectamur Episcopi reuerendissimi Iohannis communionem, indulgentes ei, & caussa dispensationis, eius negotium non subtilius vel districtius, siue vehementius erga se recognoscentis agatur. Dispensationis enim gratiâ, sicut dixi, eget negotium multum.

Eiusdem ad Gennadium præsbyterum & Archimandritam. Dispensationes rerum nonnunquàm cogunt parum quid à debito quosdam foras exire, vt maius aliquid lucrifaciant. Sicut enim ij qui mare nauigant D tempestate vrgente, nauíque periclitante anxiati quædam exonerãt, vt cætera salua permaneant: ita & nos cùm non habemus saluandorũ omnium negotiorum penitus certitudinem, despicimus ex his quædam, ne cunctorum patiamur dispendia. Et infra: Et hoc scribo cognoscens quod pietas tua tristetur, in sanctissimum & Dei cultorem fratrem & comministrum nostrum Proculum Episcopum: eò quòd admiserit Heliensium Eguminum: quem quidem Ecclesiæ leges Palestinæ præpositum non nouerunt. Et infrà: Igitur ne refugiat pietas tua sanctissimi & Deo amicissimi Proculi Episcopi communionem. Vna enim fuit cura mihi & sanctitatis eius, & dispensationis modus nulli sapientium displicuit.

Eadem discretionis moderatione Romani Pontifices, qui translationis

Episcoporum, quæ districtæ Apostolicis & Canonicis sanctionibus prohibitæ antè fuerant, maiori Ecclesiæ vtilitati consulentes fieri permiserunt. Alij etiam quosdam Episcopos à prædecessoribus suis depositos, propter honestatem personarum & necessitatem populorum in suis officijs reconciliauerunt: quorum nomina inferius annotata reperientur. Quidam quoq; Romani Pontifices decreuerunt, ne filij præsbyterorum assumerentur ad præsbyteratum, non quòd personarum acceptio apud Deum alicuius sit momenti: vel natura, quæ omnium par est genitrix, ab aliquo possit reprehendi, vel filij pro iniquitate parentum condemnari, dicente Propheta: Filius non portabit iniquitatem patris. Et Apostolo: Si Deus iustificat, quis est qui condemnet? Et beato Augustino: Vndecunque nascantur homines si vitia parentum non sequantur, honesti & salui erunt. Sed ad reprimendam quorundam presbyterorum incontinentiam, vel tutius muniendam aliorum continentiam. Sed quia ex ijs quasdam personas, non tantum religiosas, sed etiam ecclesiæ Dei necessarias esse cognouerunt, decretum temperauerunt: & ita genitos, quorum conuersatio in monasterijs vel religiosis Ecclesijs probata fuerit: non solum ad presbyteratum, sed etiam ad summum sacerdotium promoueri permiserunt. Et vt de nostris temporibus taceamus, sicut legitur in gestis Romanorum Pontificum. Felix tertius, natione Romanus, ex patre Felice præsbytero fuit à temporibus Odoacri Regis vsque ad tẽpora Theodorici Regis. Item Agapitus natione Romanus, ex patre Gordiano, præsbytero summus Pontifex fuit. Gelasius, natione Afex, ex patre Valerio Episcopo sedit annos iij. menses octo, dies xviiij. Siluerius natione Campanus, ex patre Ormisda Romano episcopo, sedit annum vnum, menses v. dies xxi. Deusdedit natione Romanus ex patre Stephano subdiacono, sedit annos iij. dies xxiij. Theodorus natione Græcus, ex patre Theodoro Episcopo, sedit annos vj. menses v. dies xxiiij. Quia verò Episcoporum plurimi ex alijs ciuitatibus ad alias propter necessitatem seu vtilitatẽ temporũ sunt transmutati, ex subiectis manifestum est. Perigenes in Petris est ordinatus Episcopus: sed quoniã ciuęs eius ciuitatis eũ suscipere noluerunt, Romanæ ciuitatis Episcopus iussit eum intronizari in Corintho metropoli, defuncto eius Episcopo: eiq; donec aduixit, Ecclesiæ præfuit. Dosideũ Seleuciæ Episcopũ Alexander Antiochenus Episcopus in Tharsum Ciliciæ transmutauit. Reuerẽtius ab Archis Phœnitiæ in Tyrũ trãsmutatus est. Iohannes de Gordolinia, mutatus est in Prochonixum, & ei præsedit Ecclesiæ. Palladuis ab Elinopoli, mutatus est in Asponam. Alexander ab alia Helinopoli, in Adriapolim mutatus est. Gregorius Nazanzenus prius Ciuitatis Cappadociæ fuit Episcopus, quę Sasima dicitur, deinde à beato Basilio & aliorũ Episcoporũ consensu, in Anziaco cõstitutus est. Melenus, prius Sebastię ecclesiæ præfuit, & postea Antiochiæ prępsul est constitutus. Theusebius ab Apamia Aziæ trãsfertur in Eudoxiopolim, quæ dudũ Salabria vocabatur. Policarpus de vrbe Antapristena Mysiæ in Nicopolim Traciæ, mutatus est Ierophilus de Trapezoboli Frisiæ, trans-

In his personis decretum temperatum.

Qui Episcopi translati

A B C D

A tranſmutatus eſt in Platinopolim Traciæ. Optimus ab Agadarmia Frigiæ, in Antiochiã Piſidiæ traſmutatus eſt. Siſtuanus à Filiopoli Traciæ, mutatus eſt in Troadam. Plurimos etiã Epiſcopos depoſitos, à ſede Apoſtolica reſtitutos exempla ſubiecta declarant. Iohannes Chryſoſtomus à duabus Synodis orthodoxorum Epiſcoporum fuit diiudicatus, ſed iterũ fuit reſtitutus. Marcellus Epiſcopus Anchirę Galatiæ depoſitus fuit, ſed poſtmodum proprium recepit epiſcopatum. Aſclepius diiudicatus eſt à ſynodo, eccleſiam ſuam poſtea recepit. Lucianus Epiſcopus Adrianopolites damnatus à Papa Iulio, recepit eccleſiam ſui epiſcopatus. Cyrillus Ieroſolymitanus Epiſcopus depoſitus fuit, poſteà reconciliatus eſt eccleſiæ ſuę. Simili modo & Polycronium eiuſdem Ieroſolymitanæ eccleſiæ Pon-

Qui reſtituti.

B tificem Sixtus Papa damnauit, & iterum ipſe eum reconciliauit. Innocẽtius Papa Photinum damnauit Epiſcopum, ſed ipſe poſtea eum in proprium reſtituit locum eccleſiæ ſuæ. Miſenum Epiſcopũ à Felice Papa damnatum, Gelaſius Papa ſucceſſor illius & communicauit, & eccleſiæ ſuæ reſtituit. Leontius dũ eſſet presbyter, depoſitus fuit: ſed poſtea in Antiochia patriarcha extitit. Gregorius verò quartus Papa, Theodoſium quem Eugenius eius anteceſſor præsbyterij honore priuauerat, ſanctæ eccleſię Signinæ cõſecrauit Epiſcopum. Ybas namq;, Epiſcopus diiudicatus fuit, ſed ſancta ſynodus Canonicè ſuam illi reſtituit eccleſiam. Rhotadũ verò Epiſcopum ſanctæ Sueſsionis eccleſiæ à Synodo, cui Carolus interfuit Rex, condemnatum: & Sofrenum Placentinum Epiſcopum meritò re-

C probatum, Nicolaus Papa ambos reconciliauit. Sic Iohannes Papa VIII. Photium Neophytum, à Papa Nicolao depoſitum, Auguſtorum interuentu Baſilij, Leonis Alexandri, in Patriarchatu Cõſtantinopolitano reſtituit: ſcribens prædictis auguſtis in hæc verba: Scripſiſtis nobis dilectiſſimi filij, vt Apoſtolica & compaſsionis viſcera aperientes, omnes qui in eccleſia quæ apud vos eſt correptionibus ſubiacent, recipiamus: pacique & vnanimitati ſtudentes, ipſum dominum Photium Archiepiſcopum communicantem nobis, in ſummam ſacerdotum dignitatem & honorẽ patriarchatus reſtituamus: ne diutius eccleſia Dei vt ſchiſmate & ſcandalo conturbata permaneat. Nos ergo petitionem veſtrã, vt iuſtã & Deo placentem amplexi, & opportunum tempus quòd diu deſiderauimus,

D nos inueniſſe gauiſi, miſimus apocriſiarios noſtros voluntatem veſtram implere: quamuis pietas veſtra antequam aduenirent, ipſum virum præoccupauerit violenter reſtituere. Quod tamen & nos libenter recipimus. Et quamuis hoc faciendi poteſtatem habentes, non tamen ex poteſtate noſtra eum reſtituere volumus, ſed ex apoſtolicis decretis & paternis conſtitutionibus teſtimonia proferimus, non leges eccleſiæ antiquitus datas ſoluentes: ſed in quibus gratiarum diligentia inconuertibiliter obſeruata, eccleſiæ corpus euellit ac diſsipat, ad vtilitatem eius omnia reducere cupientes. Synodus enim Nicena ſecundò capitulo dicit, quoniam frequenter ſiue ex neceſsitate, ſiue alio quolibet modo tranſgredi contingit homines Eccleſiaſticos Canones. Et Papa Gelaſius dicit, quoniam vbi neceſ-

necessitas non est, inconuertibilia maneant sanctorum patrum decreta: A Et sanctissimus Papa Leo in eodem spiritu præcepit dicens: Vbi necessitas non est, nullo modo violentur sanctorum patrum statuta. Vbi verò necessitas fuerit, ad vtilitatem Ecclesiæ qui potestatem habet, ea dispẽset. Ex necessitate enim fit mutatio legis. Et Felix Papa: Contemplari oportet, quòd vbi occurrit necessitas, sæpe constitutiones Patrum transgredimur. Et Carthaginensis Synodus xxxv. capitulo dicit: Præcipimus vt clerici rursus in Ecclesiam recipiantur, quamuis primùm in synodo depositi fuerint. Synodus etiam synodum soluit propter vnitatem & pacem Ecclesiæ. Et Innocentius Papa v. Capitulo dicit: Qui promoti sunt à Bonoso hæretico, recipiantur iterum, ne scandala in Ecclesia pullulent. Non solum autem pro hæresi depositis apostolica sedes hæc paci Ecclesiasticæ studens, adiutorij manum porrexit: sed & orthodoxis sacerdotibus & patriarchis ad eam confugientibus, sicut & nunc Photio fecit, vsitata miseratione subuenit. Nostis enim quòd magnum Athanasium Alexandrinum Episcopum & Cyrillum & Policronium Ierosolimitanos, & Ioannem, quem charitas vestra Chrysostomum vocat, & Flauianum, à synodo depositos Apostolica sedes in pristinam honorem restituit. Si igitur qui à Donatistis & Bonoso ordinati, & à liminibus orthodoxæ Ecclesiæ à synodo plenaria sequestrati, ab alia synodo recipiũtur, & in Catalogo sacerdotum habentur: ne Ecclesia diminutionem vel diuisionem patiatur: quantò magis orthodoxæ fidei viros, & immaculatæ vitæ non oportet contemnere, sed ad pristinum honorem reuocare. Sicut enim Apostolica sedes hæc, semel accipiens claues regni cœlorum, à primo & magno Pontifice Iesu per principem Apostolorum Petrum, dicente ad eum: Tibi dabo claues regni cælorum: & quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis: & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cælis. Habet potestatem vniuersaliter ligandi & soluendi, & secundum Ieremiam, euellendi & plantãdi: & propter hoc & nos eiusdem potestate principis Apostolorum Petri vtentes. Cum omni Ecclesia nostra mandamus vobis, & sanctissimis fratribus nostris patriarchis Alexandriæ, Antiochiæ, & Ierosolymorum, & cæteris episcopis, & omni plenitudini Constantinopolitanæ Ecclesiæ, secundum petitionem vestram Photium patriarcham fratrem & consacerdotẽ nostrũ nos in communionem recipere. Item recipite eum sine excusatione: nullus excuset pro synodis contra eum peractis, nullus sanctorum prędecessorum meorum Nicolai & Adriani sententias contra eum causetur. De ipso enim subreptum est illis, nullus contra eum subscriptiones vestras occasionem scismatis habeat: omnia enim vt infecta & irrita facimus, & quæcunque sunt contra eum in manibus principis Apostolorum ponimus: & per eum in humeris Iesu Christi agni Dei, qui tollit peccata mundi. Item. Et hoc confirmare vos volumus, vt post mortem Photij fratris nostri, nullus ex dignitate mundana ad Pontificalem honorẽ ascendat: sed ex presbyteris Cardinalibus eiusdem Ecclesię, vel ex diaconibus, aut ex alijs sacerdotibus,

Synodus synodũ soluit.

B C D

A cerdotibus,qui ſub Eccleſia Cōſtantinopolitana cōſiſtūt. Item:Et quoniā nos pro pace Eccleſiæ ſolliciti,Photiū fratrē noſtrū recipimus,ſicut & Adrianus Papa Tharaſiū,nullus cōputet Canonicū vſum.Priuilegia enim paucorū communē legē non faciunt.Si quis verò tale quid amodo facere præſumpſerit,ſine venia erit.Ita quoq; cū eſſet antiquis regulis præfinitū, vt nullus qui eſſet in clero,extranearū conſortiū haberet mulierū:ſed earū tantū quæ omnē ſuſpicionē excluderēt.Beatus Papa Gregorius hūc rigorē ita modificauit clericis Anglorū,vt ſi qui eſſent extra ſacros ordines cōſtituti,qui ſe cōtinere nō poſſent,vxores ſortirentur,& ſtipendia ſua foris acciperēt:*intelligens* leuiorē eſſe caſum,ſi ruentes cōiugali vinculo exciperentur,*quā* ſi vago cōcubitu interminatę libidinis voragine abſorberētur.

De clericis vt qui ſe cōtinere non poſſunt ſtipēdia foris accipiant.

B *Sic aliæ* diſpenſationes ſalubri deliberatione admiſſę,ceſſante neceſsitate, *debēt* & ipſe ceſſare:nec eſt pro lege habendū,quod aut vtilitas ſuaſit,aut neceſsitas imperauit.Vnde legitur in epiſtola beati Papæ Leonis ad Epiſcopos Africæ. Supereſt fratres vt cōcorditer ſalubres ſuſcipiatis hortatus: & nihil per contentionem agētes,ſed ad omne ſtudium deuotionis vnanimes diuinis & Apoſtolicis conſtitutionibus pareatis: & in nullo patiamini prouidentiſsima Canonū decreta violari.Quæ enim hactenus certarum remiſimus conſyderatione cauſarū,antiquis deinceps cuſtodienda ſunt regulis, ne quòd ad tēpus pia lenitate conceſsimus, iuſta pòſt vltione plectamus. Nec tantū hoc in Eccleſiaſticis obſeruandū eſt regulis, ſed etiam in ipſis legibus. De venerādis legibus legitur Romanis. Quodcūq; C imperator per epiſtolā conſtituit,vel cognoſcens decreuit,vel edicto pręcepit,legē eſſe conſtat.Hæ ſunt,quæ cōſtitutiones appellantur. Planè ex his quædam ſunt quæ perſonales appellantur,quæ nec ad exemplū trahūtur,quoniā nec hoc princeps vult.Nā quod alicui ob merita indulſit, vel ſi cui pœnam irrogauit,vel ſi cui ſine exemplo ſubuenit,perſonā nō tranſgreditur. Poſſemus de huiuſmodi plurimas rationes,plurima exēpla colligere,ſed prudēti lectori,& ei qui nouit de paucis plurima intelligere, debent prædicta ſufficere. Quod tamen iam monuimus,iterū monemus:vt ſi quis quod legerit de ſanctionibus ſiue diſpēſationibus Eccleſiaſticis, ad charitatē,quę eſt plenitudo legis,referat,nō errabit,nō peccabit:& quādo aliqua probabili ratione à ſummo rigore declinabit,charitas excuſabit: ſi D tamē nihil cōtra euāgeliū,nihil cōtra Apoſtolos vſurpauerit.Si quę verò ſentētię de forenſibus legibus inſertæ ſunt, quę iudiciū ſanguinis cōtineant,non ad hoc inſertæ ſunt,vt Eccleſiaſticus Iudex per eas aliquē debeat condēnare:ſed vt ex eis aſſertionē canonicorū faciat decretorū.Hinc attēdēs quāta pœnitētia puniēdum ſit facinus illud vel flagitiū: quod iudicāt iudices ſeculi,morte,vel membrorū mutilatione mulctandū.Hanc enim rationē Romani Pontifices in aſſertione decretorū ſuorū frequēter interponunt. Nam ſi hoc leges ſeculi continent, quantò magis diuinæ?

Hęc hactenus. Deinceps ſingularū partium titulos totius voluminis intentionē continentes breuiter perſtringemus,vt hinc prudēs lector aduertat,quid in vnaquaq; parte ſibi neceſſarium quærere debeat.

Argumenta singularum partium totius voluminis.

PRima pars continet de fide & sacramento fidei, id est, baptismate, & ministerio baptizandorum & baptizatorum: Consignandorum & consignatorum, & de obseruatione singulorum: & quid conferat baptisma, quid confirmatio.

Secunda pars continet de sacramento corporis & sanguinis domini, & de perceptione & obseruatione, & de missa, & aliorum sacramentorum sanctitate.

Tertia pars continet de ecclesia, & de rebus ecclesiasticis, & earundem reuerentia & obseruatione.

Quarta pars continet de obseruandis festiuitatibus, & ieiunijs legitimis, de scripturis canonicis, & consuetudinibus, & de celebratione concilij.

Quinta pars continet de primatu Romanæ ecclesiæ, & de iure primatum & metropolitanorum atque Episcoporum, & de ordinatione eorum, & de sublimitate Episcopali.

Sexta pars continet de clericorum conuersatione, & ordinatione, & correptione, & caussis.

Septima pars continet de monachorum & monacharum singularitate & quiete: & de reuocatione & pœnitentia eorum, qui continentiæ propositum transgrediuntur.

Octaua pars continet de legitimis coniugijs, de virginibus & viduis non velatis, de raptoribus earum: & de separatione eorum, de concubinis & transgressione coniugij, & pænitentia singulorum.

Nona pars continet de incesta copulatione, & fornicatione diuersi generis: & in qua linea fideles coniungi & separari debeant, & de correctione, & pœnitentia singulorum.

Decima pars continet de homicidijs spontaneis, & non spontaneis, de parricidijs, & fratricidijs, & de occisione legitimarum vxorum, & seniorum, & clericorum: & quod non omnis hominem occidens homicida sit, & eorũ pænitentia.

Vndecima pars continet de incantatoribus, de auguribus, de diuinis, de sortilegis, de sortiarijs, & varijs illusionibus diaboli, & de singulorum pænitentia.

Duodecima pars continet de mendacio & periurio: de accusatoribus, de iudicibus, de defensoribus, de falsis testibus, & de singulorum pænitentia.

Tertiadecima pars continet de raptoribus, de furibus, de venatoribus, de maledicis & contentiosis, de commessationibus & ebrietatibus, de furiosis, de iudæis, & eorum correctione.

Quartadecima pars continet de excommunicatione iusta vel iniusta: & quibus de causis, & quo ordine facienda sit excommunicatio.

Quintadecima pars continet de pænitentia sanorum & infirmorum, qua commutatione leuiari possit eorum pænitentia.

Sextadecima pars continet de officijs laïcorum, & caussis eorundem.

Septimadecima pars continet speculatiuas sanctorum patrum sententias de fide, charitate & spe.

Capitulum

INCIPIVNT CAPITA

PRIMAE PARTIS.

241. Vt nullus

Capitulum

A

Capitulum Primum.

¶ Quædam in scripturis sanctis, sic esse posita, vt scirentur & crederentur: quædam sic iussa, vt obseruarentur: quædam prohibita ne fierent. De speculo Augustini.

QVis ignorat in scripturis sanctis, id est, legitimis, Propheticis, Euangelicis, & Apostolicis, auctoritate canonica præditis, quædam sic esse posita, vt tantum scirentur & crederentur. vt est, quod in principio fecit Deus cœlum & terrã. Et quod in principio erat verbum, & quæcunq; facta diuina vel humana tantummodo cognoscenda narrantur. Quædam verò sic esse iussa, vt obseruarentur: prohibita ne fierent. Vt est: Honora patrem & matrem: &, non mœchaberis. Horum autem quæ iubendo & vetando scripta sunt, alia sunt sacramentorum velata mysterijs: quæ multa veteris testamenti populo illi facienda mandata sunt: neque à populo Christiano nunc fiunt: sed tantummodo intelligenda requiruntur atque tractantur: sicut est sabbatum ad visibilem vacationem: sicut est azima in pane sine fermento: Pasca in ouis occisione: sic tot genera sacrificiorum ciborúmq; vetandorum, & neomeniæ, & annuæ solemnitates, quas obseruant nuncusq; Iudæi: & illæ iustificationes, quæ non ad opera iustitiæ propriè pertinẽt: sed aliquid significare intelliguntur. Quis enim Christianus septimo anno cogitur seruum reddere libertati, & si discedere ille noluerit, eius auriculam subula pertundere ad postem, & cætera huiusmodi? Alia verò etiam nunc facienda sunt, si facienda præcepta sunt: nec facienda, si prohibita, qualia sunt illa, quæ dixi. Honora patrem & matrem, & non mœchaberis. De his igitur quę ita sunt posita in literis sacris, vel iubendo, vel vetando, vel sinendo, vt etiam nunc, id est, tempore noui testamenti ad vitam piam exercendam moresque pertineant, hoc opus quòd in manus sumpsi, componere aggressus sum: vt quantum me Deus adiuuat, omnia talia de Canonicis libris colligam: atque vt facilè inspici possint, in vnum tanquam speculum congeram. Oportuit enim sic ea poni ab authoribus nostris, quemadmodum posita sunt. Vt præcepta narrationibus vel disputationibus proprijs figurata, & figuratis propria miscerentur, dum rerum gestarum ordo seruatur, aut respondetur aduersis: aut qui docendi sunt instruuntur, aut occultorum inuentione quodammodo renouantur hi qui prompta & aperta fastidiunt.

Gen. 1. Iohã. 1. — B — *Ephe. 6. Exod. 20.* — C — *Ephe. 6.* — D

¶ Quæ esse propria diuinæ trinitatis senserunt Catholici tractatores. *Cap. 2.*

OMnes quos legere potui, qui ante me scripserunt de Trinitate, quæ Deus est, diuinorum librorum veterum, & nouorum catholici tractatores hoc intenderunt secundum scripturas docere, quòd Pater & Filius,

lius, & Spiritus ſanctus, vnius eiuſdémque ſubſtantiæ inſeparabili æqualitate diuinam inſinuent vnitatem. Ideoq; nõ ſint tres dij, ſed vnus Deus. Quamuis pater filium genuerit, & ideo Filius non ſit qui Pater eſt. Filiúſque à Patre ſit genitus, & ideo Pater non ſit qui Filius eſt. Spiritúſque ſanctus, nec pater ſit nec filius, ſed tantummodo patris & filij ſpiritus, & patri & filio etiam ipſe coæqualis, & ad trinitatis pertinens vnitatẽ. Non tamen eandem trinitatem, natam de virgine Maria, & ſub Pontio Pilato crucifixam & ſepultam, & tertia die reſurrexiſſe, & in cœlum aſcendiſſe, ſed tantummodo filium. Nec eãdem trinitatem deſcendiſſe in ſpecie columbæ ſuper Ieſum baptizatum, aut die Pentecoſtes poſt aſcenſionem Domini ſonitu facto de cœlo, quaſi ferretur flatus vehemens, & linguis diuiſis velut ignis ſediſſe ſuper vnumquemque eorum, ſed tantummodo Spiritum ſanctum. Nec eandem trinitatem dixiſſe de cœlo, Tu es Filius meus. Siue cùm baptizatus eſt à Ioanne: ſiue in monte quando cum illo erant tres diſcipuli: aut quando ſonuit vox dicens: & clarificaui, & iterũ clarificabo: ſed tantummodo patris vocem fuiſſe ad filium factã. Quamuis Pater & Filius & Spiritus ſanctus ſicut inſeparabiles ſunt, ita inſeparabiliter operẽtur. Nam quo intellectu homo Deum capit, qui ipſum intellectum ſuum, quo eum vult capere, nondum capit? Si autem hunc iam capit, attendat diligenter, nihil in eo eſſe in ſua natura melius, & videat vtrum ibi videat vlla lineamenta formarum, nitores colorum, ſpacioſam granditatem, partium diſtantiam, molis diſtenſionem, aliquas per locorũ interualla motiones, vel aliquid huiuſmodi. Nihil iſtorum inuenimus certè in eo, quo in natura noſtra nihil melius inuenimus, id eſt, in noſtro intellectu, quo ſapientiam capimus, quanto capaces ſumus. Quod ergo non inuenimus in meliore noſtro, non debemus in illo quęrere quod longè melius eſt meliore noſtro. Vt ſic intelligamus Deum, ſi poſſumus quantum poſſumus ſine qualitate bonum, ſine quantitate magnum, ſine indigentia creatorem, ſine ſitu præſentem, ſine habitu omnia continentem, ſine loco vbique totum, ſine tempore ſempiternum, ſine vlla ſui mutatione mutabilia facientem, nihílq; patientem. Quiſquis Deum ita cogitat, & nondum poteſt omnimodo inuenire quid ſit, piè tamen cauet quantum poteſt aliquid de eo ſentire quod non ſit. Eſt tamen ſine dubitatione ſubſtantia, vel ſi melius hoc appellatur, eſſentia quã Græci οὐσίαν vocant.

Caput 3.

¶ Symbolum Epheſin Concilij ducentorum Epiſcoporum.

CRedimus in vnum Deum, Patrem, omnipotentem, omnium viſibilium & inuiſibilium conditorem, & in vnum Dominum Ieſum Chriſtum filium Dei, natum de patre, vnigenitum, hoc eſt, de ſubſtantia patris: Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero, natũ, non factum, ὁμοούσιον patri, hoc eſt, vnius cum patre ſubſtantiæ, per quem omnia facta ſunt, in celo & in terra: qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem, deſcendit, & incarnatus eſt, & homo factus paſſus eſt, & re-

A & reſurgens tertia die,aſcendit in cœlos: inde venturus eſt iudicare viuos & mortuos. Et in Spiritum ſanctum.Eos autem qui dicunt,erat tempus quando non erat: & antequam naſceretur non erat: & quia ex nullis exiſtẽtibus factus eſt,aut ex alia ſubſtãtia vel eſſentia eſſe dicunt,aut τρεπτόν, hoc eſt conuertibilem, ſeu commutabilem Dei filium: anathematizat Catholica & Apoſtolica eccleſia. Sequentes itaque omnium per omnia ſanctorum patrum confeſsiones,quas loquente in eis ſancto Spiritu protulerunt: & intentioni, quæ eſt in eorum intellectibus, æquis veſtigijs inhærentes:atque iter ambulantes regium, profitemur quòd ipſum vnigenitum Dei verbum, natum ex ipſa patris eſſentia, de Deo vero Deus verus: lumen de lumine,per quem omnia facta ſunt, ſiue in cœlis,ſiue in B terra,ſalutis noſtræ cauſſa deſcendens ad exinanitionem ſeſe dignatus eſt inclinare.Natus autem & homo factus, id eſt, carnem de Virgine ſancta ſuſcipiens,eamque propriam faciens,natiuitatem noſtram ex vulua ſuſtinuit homo de muliere procedens, non quod erat abijciens. Nam licet factus ſit in aſſumptione carnis & ſanguinis:tamẽ ſeruauit quod erat,Deus ſcilicet natura & veritate perſiſtens. Nec carnem itaque dicimus in naturã deitatis eſſe cõuerſam,nec in ſubſtantiã carnis ineffabilẽ dei verbi eſſentiã cõmutatã.Incõuertibilis enim eſt incõmutabilis, idémq; ipſe iuxta ſcripturas iugiter permanens.Viſus eſt autẽ & paruulus, poſitus adhuc in cunabulis. Et in ſinubus genitricis virginis conſtitutus vniuerſam creaturam replebat,vt Deus genitori ſuo indiuiſus exiſtens. Quod diuinum eſt C enim,ſine quantitate & ſine mole cognoſcitur, nec vllis terminis continetur. Vnitum ergo carni,verbum Dei,ſecundum ſubſtantiam confitentes,vnum adoramus filium & Dominum Ieſum Chriſtum, nõ ſeorſum ponentes & determinantes hominem & Deum,velut inuicem ſibi dignitatis & authoritatis vnitate coniunctum.Hoc enim nouitas vocis eſt,& aliud nihil.Nec item Chriſtum ſpecialiter nominantes Deum verbum quod ex Deo eſt: nec alterum ſimiliter Chriſtum qui ſpecialiter de muliere natus eſt:ſed vnum ſolummodo Chriſtum Dei patris verbum cum propria carne cognoſcimus. Tunc enim iuxta nos vnctus eſt, quamuis ſpiritum ipſe dignis contulerit:& non ad menſuram, ſicut beatus Euangeliſta Ioannes aſſeruit.Sed nec illud dicimus, quòd Dei verbum, velut D in homine cõmuni,qui de ſancta virgine natus eſt,habitauerit,ne Deum homo Chriſtus habitatorem poſsidere credatur.Quamuis enim verbum habitauerit in nobis, & dictum ſit in Chriſto habitare omnem plenitudinem deitatis corporaliter:tamen intelligimus verbum quod caro factum eſt: non ſicut in ſanctis habitare dicitur: nec talem in ipſo habitationem factam definire tentabimus: Sed vnitus iuxta naturam, nec in carnẽ penitus commutatus,talem ſibi fecit habitationem, qualem & anima hominis habere creditur ad propriam corpus. Vnus igitur eſt Chriſtus filius & Dominus,non velut coniunctionem quamlibet in vnitatem dignitatis & authoritatis hominis habens ad Deum.Non enim poteſt vnire naturas ſola dignitatis æqualitas.Denique Petrus & Iohannes æqualis ſunt ad alterutrum

terutrum

terutrum dignitatis,propter quod & Apostoli & sancti, discipuli esse mõ strantur. Veruntamen vterque non vnus est. Nec iuxta collationem vel connexionem,modum cõiunctionis aduertimus. Hoc enim ad vnitatem non sufficit naturalem,nec secundùm participationis effectum: sicut nos etiam adhærentes Deo, vnus cum eo spiritus sumus, immo potius coniunctionis nomen euitamus,tanquam non existens idoneum quod significet vnitatis arcanum. Sed neque Deum aut Dominum Christi, verbũ Dei patris asserimus,ne iterũ manifestius in duos diuidamus vnũ Christũ Filiũ & Dominũ:& in crimẽ sacrilegij decidamus: Deũ illi seipsum faciẽtes & Dominũ. Vnitus quippe,sicut superius diximus Deus verbũ carni secundũ subsistentiã, Deus quidẽ est omniũ & dominator vniuersitatis. Veruntamẽ nec seruus est sibi ipse nec dominus: quia ineptũ est, vel potius impiũ hoc sentire vel dicere. Quãuis enim Deũ suũ patrẽ dixerit: cũ Deus sit etiã ipse natura, & de illius essentia: tamẽ nullatenus ignoramus quòd manẽs Deus homo quoq; factus sit, qui sub Deo iuxta debitã legẽ naturæ humanitatis existeret. Ipse verò sibi quomodo vel Deus poterit esse, vel dominus? Ergo sicut homo quantũ decenter exinanitionis mensuræ cõgruit, sub Deo se nobiscũ esse asseruit. Hoc etiã modo sub lege factus est, quãuis ipse promulgauerit legẽ, & legislator vt Deus extiterit. Canemus de Christo dicere: Propter assumentẽ veneror assumptũ, & propter inuisibilem adoro visibilẽ. Horrendũ verò super hoc, etiã illud dicere. Is qui susceptus est, cũ eo qui suscepit, cõnuncupatur Deus. Qui enim hoc dicit, diuidit iterũ in duos Christos eũ qui vnus est, hominẽ seorsum in parte, & Deũ similiter in parte cõstituẽs. Euidẽter enim denegat vnitatẽ, secundũ quã nõ alter cũ altero coadoratur, aut cõnuncupatur Deus, sed vnus intelligitur Christus Iesus Filius Dei vnigenitus, vna seruitute cum propria carne venerandus. Confitemur etiam quòd idem ipse qui ex Deo patre natus est, Filius vnigenitus Deus, licet iuxta naturam suam expers omnis passionis extiterit: pro nobis tamen secundùm scripturas carne passus sit. Et erat in crucifixo corpore, propriȩ carnis impassibiliter ad se referens passiones. Gratia enim Dei pro omnibus gustauit morẽt: tradens propriũ corpus, quamuis naturaliter ipse vita sit, & resurrectio mortuorum. Nam vt mortem ineffabili potentia proculcaret, ac prius in sua carne primogenitus ex mortuis fieret, & primitiæ dormientium viámq; faceret humanæ naturæ ad incorruptionis recursum: gratia Dei, sicut supradictum est, pro omnibus gustauit mortem, & tertia die resurgens exspoliauit infernum. Idcirco quamuis dicatur quod per hominem facta sit resurrectio mortuorum, tamẽ intelligimus hominem factum verbum quod ex Deo est: & per ipsum mortis imperium fuisse destructum. Veniet autem temporibus præfinitis, sicut est vnus Filius, & dominus in gloria patris, vt iudicet orbem terrarũ in æquitate, sicut scriptura testatur. Necessariò igitur & hoc adijcimus. Annuntiantes enim secundùm carnem mortem vnigeniti Filij Dei, id est, Iesu Christi & resurrectionem eius, & in cœlos ascensionem pariter confitentes, incruentam celebramus in ecclesijs sacrificij

Heb.2.b. *1.Corin.15.c* *1.Corin.15.c* *Heb.2.d.* *Psal.95.*

A B C D

seruitu-

A ſeruitutem. Sic etiam ad myſticas benedictiones accedimus: & ſanctificamur participes ſancti corporis & prætioſi ſanguinis Chriſti omniū noſtrorum redemptoris effecti. Non vt communem carnem percipientes, quod abſit: nec vt viri ſanctificati & verbo coniuncti ſecundùm dignitatis vnitatem, aut ſicut diuinam poſsidentis habitationem: ſed verè viuificatricem, & ipſius verbi propriam factam. Vita enim naturaliter vt Deus exiſtens, quia propriè carni vnitus eſt, viuificatricē eam eſſe profeſſus eſt. Et ideo quāuis dicat ad nos: Amen amen dico vobis, niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinē, non tamē eam vt hominis vnius ex nobis exiſtimare debemus. Quomodo enim iuxta naturā ſuam viuificatrix eſſe caro hominis poterit? Sed vt verè propriam eius factam, B qui propter nos filius hominis eſt factus & vocatus. Eas autē voces, quas Saluator noſter in Euangeliis protulit, nō in duabus ſubſiſtentiis, aut perſonis omnino partimur. Non eſt enim duplex, vnus Chriſtus & ſolus, quàmuis ex duabus diuersíſque rebus ad vnitatem cognoſcitur indiuiduam conueniſſe. Sicut homo quoq; ex anima conſtans & corpore, non duplex potius, ſed vnus eſt ex vtroque. Humanas ergo & diuinas inſuper voces ab vno Chriſto dictas animaduertentes, rectè ſentimus. Cùm enim hęc duo dignisſimè loquitur de ſe ipſo, qui me videt, videt & patrē, & ego & pater vnum ſumus: diuinā eius intelligimus ineffabilémque naturam, ſecundùm quam vnum eſt cum patre ſuo, propter vnam, eandémq; ſubſtantiam, imago & character ſplendórq; eius gloriæ exiſtens. Cū vero hu- C manæ naturæ menſurā nullatenus ignorans, Iudæos alloquitur, nunc me quæritis occidere hominem, qui veritatem vobis locutus ſum: item non minus eum qui in ſimilitudinem & æqualitatem patris eſt, Deum verum etiam in menſuris humanitatis eius agnoſcimus. Si enim neceſſario creditur, quòd naturâ Deus exiſtens factus ſit caro, immo potius homo animatus anima rationali: quæ cauſa eſt, vt in eius vocibus quilibet erubeſcat, ſi eas homine dignas effatus eſt? Quod ſi ſermones homini congruentes abijcit, iuxta nos hominem fieri quid coegit? Cùm verò ſe propter nos ad exinanitionem ſpontaneam miſericorditer inclinauerit, quam ob cauſam dignos exinanitione ſermones effugeret? Vni igitur perſonę cuncta eius in Euangelio adſcribimus, vni hypoſtaſi ſeu ſubſiſtentiæ verbi ſci- D licet incarnati, quia vnus eſt Dominus Ieſus Chriſtus vt ſcriptum eſt. Appellatū verò ab Apoſtolo Pontificem confeſsionis noſtrę tanquàm ſacrificantem Deo & Patri fidei noſtræ confeſsionem, quæ à nobis ipſis per ipſum Deo & Patri inceſſanter offertur: iterum eum dicimus, qui ex Deo ſecundùm naturam filius eſt vnigenitus, nec homini præter eum alteri, ſacerdotij nomen & officium deputamus. Factus eſt enim mediator Dei & hominum, & reconciliator ad pacem, ſemetipſum Deo & Patri pro nobis offerens in odorem ſuauitatis. Ideóque dicebat: Sacrificium & oblationem noluiſti, holocauſta pro peccato non tibi placuerunt, corpus autem perfeciſti mihi. Tunc dixi: Ecce venio. In capite libri ſcriptum eſt de me, vt faciam Deus voluntatem tuam.

Iohannis 6.

Obtulit enim proprium corpus non pro se,sed pro nobis,in odorem suauitatis. Nam qua pro se oblatione vel sacrificio indigeret, ab omni peccato liber vt Deus existens: Quod si omnes peccauerunt & egent gratia Dei, secundùm hoc quod sumus ad mutabilitatis excessum proniores effecti, peccatis ægrotauit humana natura, ipse verò non ita. ideóque nos gloria eius eguimus: cur erit vltra iam dubium quod agnus verus pro nobis sit immolatus? Qui dicit autem, quia seipsum tam pro se, quàm pro nobis obtulerit: nullatenus impietatis crimen effugiet,cùm nihil prorsus iste deliquerit, nec vllum fecerit omnino peccatum. Qua igitur eguerat oblatione: nullo suo extante facinore,pro quo si esset,satis admodũ conuenienter offerret. De spiritu quoq; cùm dicit: ille me clarificabit,hoc rectissimè sentientes,vnum Christum & filium,nõ velut alterius egentem gloria,confitemur à Spiritu sancto gloriã consecutum: quia Spiritus eius nec melior,nec superior ipso est. Sed quia humana opera faciens, ad demonstrationem suæ deitatis virtute proprij Spiritus vtebatur,ab ipso glorificari dicitur, quod virtus sua vel disciplina quælibet vnumquemq; clarificet. Quamuis enim in sua sit substantia spiritus eius, & intelligatur in persona proprietas iuxta id quod Spiritus est,& non filius,attamẽ alienus non est ab illo. Nam Spiritus appellatus est veritatis, & veritas Christus est. Vnde & ab isto similiter,sicut ex Deo patre procedit. Denique hic ipse spiritus etiam per sanctorum manus Apostolorũ miracula gloriosa perficiens,Dominum glorificauit Iesum Christum, postquàm ascendit in cœlum. Nam creditus est Christus naturâ Deus existens, per suum spiritum virtutes efficiens. Ideóque dicebat: De meo accipiet,& annũtiabit vobis. Nequaquam verò participatione alterius,idem spiritus sapiens aut potens dicitur,quia per omnia perfectus est,& nullo prorsus indigẽs bono. Nam paternæ virtutis & sapientiæ,id est filij Spiritus creditur: & ideo ipsa re & subsistentia virtus & sapientia comprobatur.Igitur quia Deum carni vnitum iuxta subsistentiã sancta virgo corporaliter peperit, idcirco eam Dei genitricem esse profitemur. Non quòd verbi natura existendi principium de carne sortita sit: erat enim in principio verbũ, & verbũ erat apud Deũ, & Deus erat verbũ,& ipse est conditor seculorum,patri coæternus,& vniuersitatis creator.Sed quod vt superius diximus, iuxta subsistentiã sibimet vniens humanã naturã,natiuitatẽ sustinuerit ex ipsa vulua corporea.Non quòd eguerit necessario ea propter suam naturã natiuitate quę est in extremis seculi facta tẽporibus, sed vt ipsas benediceret substantię nostrę primitias: & dũ Deũ carni vnitũ mulier edidisset,illa quæ aduersus omne genus humanum maledictio fuerat prolata desineret,nec iã morti nostra corpora destinaret.Illud quoq; quod dictum est: In tristitia paries filios,ipse dissoluẽs,verũ esse monstraret quod Prophetæ voce prędixerat. Absorpta est mors in victoria. Et iterũ: Abstulit Deus omnẽ lachrymã ab omni facie. Propter hãc enim causam dicimus eũ dispensatoriè,& ipsis benedixisse tũc nuptiis,cũ in Chana Galileæ cũ sanctis vocatus Apostolis adesse dignatus est.Hæc sapere sumus edocti à sanctis Apostolis & Euãgelistis,& ab omni scriptura

Marginalia: Esaiæ 53.c; Ioan.16.e; Ioan.16.c; Ioan.1.a; Gen.3.c; 1.Corin.15.g; Esaiæ 25.c; Apoc.7.d; Ibidẽ 21.a; Ioannis 2.a. Section letters: A, B, C, D.

A ſcriptura diuinitus inſpirata, nec non & à beatis patrum confeſsionibus veritate ſubnixis. His omnibus etiam religionem tuam concordare, & præter aliquem dolum conſentire iam conuenit. Quæ verò religioni tuæ anathematizare neceſſe eſt, huic Epiſtolæ noſtræ ſubiecta ſunt.

I. Si quis non confitetur Deum eſſe veraciter Emmanuel, & propter hoc ipſam Dei genitricem ſanctam Virginem (peperit enim ſecundùm carnem, carnem factum Dei verbum, ſecundùm quod ſcriptum eſt: *Et verbum caro factum eſt*) anathema ſit.

II. Si quis non confitetur carni, ſecundùm ſubſtantiam vnitum Dei Patris verbum, vnum quoque eſſe Chriſtum cum propria carne, & eundem ipſum ſine dubio Deum ſimul & hominem, anathema ſit.

B III. Si quis in vno Chriſto diuidit ſubſiſtentias poſt vnitionem, ſola ſocietate contingens ea, quæ ſecundùm dignitatem eſt, vel etiam authoritatem aut poteſtatem, & non magis conuentu, qui per vnitatem factus eſt naturalem, anathema ſit.

IIII. Si quis in duabus perſonis vel ſubſiſtentiis diuidat eas voces, quæ tam in Euangelicis, quàm Apoſtolicis literis continentur: vel etiam eas, quæ de Chriſto à ſanctis dicũtur, vel ab ipſo Chriſto de ſeipſo: & aliquas quidem ex his tanquàm homini, qui præter Dei verbum ſpecialiter intelligatur, applicandas crediderit: aliquas verò tanquam Deo dignas, ſoli verbo Dei Patris deputauerit, anathema ſit.

V. Si quis audet dicere Chriſtum hominem θεόφορον, id eſt, deiferum,

C & non potius Deum eſſe veraciter dixerit, tanquàm vnicum filium per naturam, ſecundùm quod verbum caro factum eſt, & participauit nobis ſimiliter carne & ſanguine, anathema ſit.

VI. Si quis Deum vel Dominum eſſe Chriſti Dei Patris verbum, & non magis eundem ipſum confitetur Deum & hominẽ ſimul, propterea quòd verbum caro factum eſt, ſecundùm ſcripturas, anathema ſit.

VII. Si quis tanquam hominem Ieſum operante Deo verbo dicit adiutum, & vnigeniti dignitatem, tanquàm alteri præter ipſum exiſtenti, tribuit, Anathema ſit.

VIII. Si quis audet dicere adſumptum hominem coadorari cum Deo verbo oportere, & connuncupari Deum tanquàm alterum cum altero,

D (adiectio enim vnius ſyllabæ con, hoc cogit intelligi) & non magis vna reuerentia veneratur Emmanuelem, vnámque ei glorificationem dependit, iuxta quod verbum caro factum ſit, anathema ſit.

IX. Si quis vnum dominum Ieſum Chriſtum glorificatũ dicit à Spiritu ſancto, tanquam ab aliena virtute, qua per eum vteretur, & ab eo acceperit efficaciam contra immũdos ſpiritus, & per eum impleſſe diuina ſigna, & non magis proprium eius eſſe ſpiritum dicit, ſicut & patrem, per quem ſigna operatus eſt, anathema ſit.

X. Pontificẽ & Apoſtolũ cõfeſsionis noſtrę factũ eſſe Chriſtũ, diuina ſcriptura cõmemorat. Obtulit enim ſemetipſũ pro nobis Deo Patri in odore ſuauitatis. Si quis ergo Pontificẽ & Apoſtolũ noſtrũ aliũ dixerit eſſe factũ,

præterquàm ipſum Deum Dei verbum, quando factum eſt caro, & ſecundum nos homo, ſed quaſi alterum præter ipſum ſpecialiter hominem ex muliere: & ſi quis dicit, quia propter ſe obtulit ſeipſum in oblationem, & non magis pro nobis ſolis (Non enim indiguit oblatione, qui peccatum neſciuit) anathema ſit. A

XI. Si quis non confitetur carnē Domini viuificatricem eſſe, tanquàm propriam ipſius verbi Dei Patris, ſed quaſi alterius cuiuſpiā, prȩter ipſum, coniuncti eidem ſecundum dignitatē, aut ſecūdùm quod ſolam diuinam habitationē habuerit, & nō potius, vt diximus, viuificatricē eſſe, quia facta eſt propria verbo Dei, cui omnia viuificare poſsibile eſt, anathema ſit.

XII. Si quis non confitetur Dei verbum carne paſſum eſſe, & carne crucifixum, & mortem carne guſtaſſe, factúmque primogenitum ex mortuis, ſecundum quod eſt & vita & viuificator, vt Deus, anathema ſit. B

¶ *Auguſtinus in libro de Fide ad Petrum* †*Diaconum.*

† Diſcipulum.

Vnus Deus. *Caput* 4.

FIrmiſsimè itaque tene, & nullatenus dubites, Patrem & Filium, & Spiritum ſanctum, vnum eſſe naturaliter Deum, in cuius nomine baptizati ſumus. Cum enim aliud nomen ſit Pater, aliud Filius, aliud Spiritus ſanctus. hoc eſt vtique vnum naturæ nomen horum trium quod dicitur Deus, qui dicit in Deuteronomio: Videte, videte, quoniā ego ſum Deus, & non eſt alius præter me, & de quo dicitur: Audi Iſrael, dominus Deus tuus, Deus vnus eſt: & dominū Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies. *Deuter.* 32. *Matth.* 4. C

¶ *Dominus.* *Caput* 5.

FIrmiſsimè tene, & nullatenus dubites Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, id eſt, ſanctam Trinitatē, eſſe ſolum naturaliter verū Deum Dominum: quia quum tres deos nobis colere non liceat, niſi vnū ſolum verum Deum: tamen ſicut Pater verus Deus dicitur, teſtante Apoſtolo, qui ait: Conuerſi eſtis ád Deum à ſimulachris, ſeruire Deo viuo, & verò, & expectare Filium eius de cœlis, quem ſuſcitauit à mortuis Ieſum: ita quoque Filium verum Deum Ioannes commendat Apoſtolus, dicens: Scimus, quia filius Dei venit, & dedit nobis intellectum, vt cognoſcamus verum Deum: Et ſcimus in vero Filio eius Ieſu Chriſto, hic eſt, verus Deus, & vita æterna. Qui vtique quoniam verus Deus eſt, etiam veritas eſt, ſicut ipſe nos edocet, dicens: Ego ſum via, veritas & vita. De Spiritu quoque ſancto Ioannes Apoſtolus ait: Quia Spiritus eſt veritas. Et vtiq; non poteſt naturaliter verus Deus non eſſe, qui veritas eſt. Quem etiam Deum Paulus Apoſtolus confitetur dicens: Membra veſtra templū ſunt Spiritus ſancti, qui in vobis eſt, quē habetis à Deo, & nō eſtis veſtri. Empti enim eſtis pretio magno, glorificate & portate Deum in corpore veſtro. D *Ioan.* 14. 1. *Corint.* 6. 1. *Corint.* 5.

¶ *Sempiternus.* *Caput* 6.

FIrmiſsimè tene, & nullatenus dubites, Patrem & Filium, & Spiritum ſanctum, id eſt ſanctam Trinitatem vnū verum Deum ſine initio ſempiternum eſſe, propter quod Scriptum eſt. In principio erat verbū, & Deus *Ioannis* 1.

erat

A erat verbum. Hoc erat in principio apud Deum. Hæc denuo sempiternitas intimatur in Psalmo, vbi dicitur: Deus autem Rex noster ante secula: & alio loco. Sempiterna quoque eius virtus & diuinitas. *Psalm.73. Rom.1.*

¶ Incommutabilis. *Caput 7.*

FIrmissimè tene, & nullatenus dubites, sanctam trinitatem, solum verum Deum: sicut æternum: ita solum naturaliter incommutabilem esse. Hoc enim significat, cùm dicit famulo suo Moysi. Ego sum qui sum. Huic in Psalmo dicitur: In principio domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cœli. Ipsi peribunt, tu autem permanes, & omnia sicut vestimentum veterascent. Et sicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur: tu autem idem ipse es. *Exod.3. Psalm.101.*

B *¶ Omnium Creator.* *Caput 8.*

FIrmissimè tene, & nullatenus dubites, sanctam Trinitatem solum verum Deum, rerum omniũ esse, visibilium & inuisibilium, creatorem. de quo in Psalmis dicitur: Beatus, cuius Deus Iacob adiutor eius, spes eius in domino Deo ipsius, qui fecit cœlum & terram, mare, & omnia quę in eis sunt. De quo etiam Apostolus dicit, quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, ipsi gloria in secula seculorum. *Psalm.143. Rom. 11.*

¶ Tres personæ. *Caput 9.*

FIrmissimè tene, & nullatenus dubites, Patris & Filij & Spiritus sancti, vnam quidem esse naturam, tres verò esse personas. Patrémque solum esse, qui dixit: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui, & filiũ C solum esse, super quem illa vox solius patris sonuit, quando in Iordane secundùm hominem baptizatus est, & hunc esse vnigenitum, qui carnem solus accepit, & Spiritum sanctum Patris & filij, solum esse qui in specie columbæ super Christum baptizatum, & ascendentem de aqua, descendit: & quinquagesimo die post resurrectionem Christi fideles in vno loco positos, in linguarum ignearum visione, adueniens, repleuit. Illam verò vocem, quam solus locutus est Deus Pater: & illam carnẽ, qua solus homo factus est, vnigenitus Deus: & illam columbam, in cuius specie Spiritus sanctus super Christum descendit: illásque linguas igneas, in quarum visione fideles vno loco constitutos repleuit, opera esse totius Trinitatis, id est, vnius Dei, qui fecit omnia in cœlis & in terra, visibilia & inuisibilia. *Matth.17. Matth.3. Acto.1.*

D *¶ Filius, Spiritus amborum.* *Caput 10.*

FIrmissimè tene, & nullatenus dubites solum Deum Filium, id est, vnam ex Trinitate personam, solius Dei Patris esse filium. Spiritũ verò sanctum, ipsum quoque vnam ex Trinitate personã, non solius patris, sed simul & Patris & Filij esse Spiritum. Ostendens enim Deus filium solum esse de Patre genitum, ait: Sic enim Deus dilexit mundum, vt Filiũ suum vnigenitum daret: Et paulò pòst: Qui autem non credit, iam iudicatus est, quia non credit in nomine vnigeniti filij Dei. Spiritũ verò sanctum & Patris & Filij esse Spiritum, Apostolus docet, qui ait: Vos autem non estis in carne, sed in spiritu, si tamen Spiritus Dei habitat in vobis. Et sequitur: Si quis autem spiritum Christi non habet, hic non est eius. *Iohann.3.*

¶ Semper procedens ab vtroque. *Caput* II. A

FIrmiſsimè tene, & nullatenus dubites, eundem Spiritum ſanctum qui Patris & Filij vnus Spiritus eſt, de Patre & filio procedere. Dicit enim Filius: Cum venerit Spiritus veritatis, qui à patre procedit, vbi ſuum Spiritum eſſe docuit, quia ipſe eſt veritas. De Filio quoque procedere Spiritum ſanctum, prophetica atq; Apoſtolica nobis doctrina cõmendat. Iſaias enim dicit de Filio. Percutiet terram virga oris ſui, & Spiritu labiorũ ſuorum interficiet impium. De quo & Apoſtolus ait: Quem interficiet Dominus Ieſus ſpiritu oris ſui. Quem etiam ipſe vnigenitus Dei filius ſpiritũ oris ſui eſſe ſignificans: poſt reſurrectionem ſuam inſufflans in diſcipulos, ait: Accipite Spiritũ ſanctum. De ore verò Domini Ieſu ait Ioannes in Apocalypſi: Quia gladius vtraque parte acutus procedebat. Ipſe verò Spiritus oris eius, ipſe eſt gladius qui de ore eius procedit. B

Ioan. 15. *Eſaiæ* 11. 2. *Theſſ.* 2. *Ioan.* 20. *Apocal.* 1.

¶ Deus immenſus virtute non mole. *Caput* 12.

FIrmiſsimè tene, & nullatenus dubites, trinitatem Deum, immenſum eſſe, virtute non mole, & omnem creaturam ſpiritualem atque corporalem virtute eius & præſentia contineri. Dicit enim Deus pater: Cœlum & terram ego impleo. Dicitur ergo de ſapientia Dei, qui Filius eius eſt: quia attingit à fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter. De Spiritu quoque ſancto legimus: quia Spiritus Domini repleuit orbem terrarum. Et Dauid Propheta dicit: Quo ibo à Spiritu tuo, & quo à facie tua fugiam? Si aſcendero in cœlum, tu illic es, & ſi deſcendero in infernum, ades. C

Ierem. 23. *Sapient.* 8. *Sapient.* 1. *Pſalm.* 131.

¶ Solus Filius incarnatus. *Caput* 13.

FIrmiſsimè tene, & nullatenus dubites, vnam ex trinitate perſonam, id eſt, Deum filium, qui de natura Dei patris ſolus natus eſt: & vnius eiuſdémque naturæ cum Patre eſt, ipſum in Spiritu, in plenitudine temporis ſecundùm ſuſceptionem formæ ſeruilis, voluntarie, in virgine conceptum, & de virgine natum: verbum carnem factum: ipſúmque eſſe, qui eſſentialitèr natus eſt de Patre, & eſſentialiter conceptus natúſque eſt de Virgine: Ipſúmque vnum eſſe, & vnius naturę cum Patre, & vnius naturę cum Virgine, qui ait de Deo Patre: Ante ſecula fundauit me, & ante omnes colles genuit me. De quo etiam dixit Apoſtolus, quia quum venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum, natum ex muliere, factum ſub lege. D

Galat. 4. *Prouerb.* 8.

¶ Verus Deus, Verus homo. *Caput* 14.

FIrmiſsimè tene, & nullatenus dubites, Ieſum Chriſtum Filium Dei, ſicut de Deo Patre, plenum perfectúmque Dominum, ſic de Maria Virgine, plenum perfectúmq; hominem genitum, id eſt, Verbũ Dominũ, habentem ſcilicet ſine peccato veram noſtri generis carnem, & animam rationabilem. Quod ipſe Dei filius euidenter oſtendit, dicẽs de carne ſua: Palpate, & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere. Animam quoq; ſe habere, his verbis oſtendit: Propterea me Patèr diligit, quia ego pono animam meã, & iterũ ſumam eam. Intellectũ quoq; animæ

Lucæ 24. *Ioan.* 10.

A animæ se habere ostendit in eo quod dicit: Discite à me quia mitis sum & humilis corde. Et de ipso Deus per Prophetã dicit: Ecce intelliget puer meus, & exaltabitur, & eleuabitur, & sublimis erit valde. Nã & beatus Petrus secundũ sancti Dauid Prophetiã in Christo carnẽ atq; animam cõfitetur. De ipso enim loquens beatus Petrus ait. Propheta igitur cum esset, & sciret quia iureiurando iurasset illi Deus, de fructu lumbi eius sedere super sedem eius, prouidẽs locutus est de resurrectione Christi, quia neq; derelicta est anima eius in inferno, neque caro eius vidit corruptionem.

Matth.11. *Psal.15.*

¶ *Vnum verbum fecit omnia tempora, dedit legem, factus sub lege.* *Caput 15.*

B Firmissimè tene, & nullatenus dubites, vnum atque ipsum esse Deum verum verbum, qui cum patre Deo & Spiritu sancto, Deo fecit omnia tempora, & in mõte syna legem dedit Moysi ordinatam per angelos, & ipsum verbum Deum carnem factum, qui veniente plenitudine temporis missus à Patre & Spiritu sancto, solus factus est, ex muliere quam fecit: solus factus est sub lege, quam dedit.

Exo.20. *Galat.4.*

¶ *Vnus inconfusus & inseparabilis.* *Caput 16.*

Firmissimè tene, & nullatenus dubites Dei verbi quod caro factũ est, duas naturas inconfusibiliter atque inseparabiliter permanere: vnam veram diuinam quam habet communem cum patre, secundùm quam dicit, Ego & pater vnum sumus: Et qui videt me, videt & patrem: &, ego in patre, & pater in me est, secundum quam eum Apostolus dixit, splen-C dorem gloriæ & figuram substantiæ Dei: alteram veram humanam, secundum quam ipse Deus incarnatus dicit, Pater maior me est.

Ioan.10. *Ioan.14.* *Ibidem.* *Hebræ.1.*

¶ *Vna Persona.* *Caput 17.*

Firmissimè tene, & nullatenus dubites, Deum verbum carnẽ factum: vnam habere diuinitatis suæ carnísq; personam. Deus enim verbum plenam naturam humanam, ita sibi veraciter vnire dignatus est: & permanente diuinitate sua, ita verbum caro factum est, vt quamuis naturaliter non hoc sit verbum quod caro, quia duarum naturarum veritas manet in Christo: secundum vnam tamen personam idem verbum caro ab ipso fieret maternæ conceptionis initio. Deus enim verbum, non accepit personam hominis, sed naturam: & in æternam personam diuinitatis, ac-D cepit temporalem substantiam carnis. Vnus est ergo Christus verbũ caro factum: qui & ex patribus secundum carnem, & super omnia Deus benedictus in secula vnus est Iesus. Cui & pater dicit: Ex vtero ante luciferum genui te. Vbi significatur ante omne tempus sine initio æterna natiuitas. De quo & Euangelista dicit, Quia vocatum est nomen eius Iesus: quod dictum est ab Angelo priusquam in vtero conciperetur.

Psal.9. *Lucæ 2.*

¶ *Verbum Conceptum.* *Caput 18.*

Firmissimè tene, & nullatenus dubites, non carnem Christi sine diuinitate conceptam in vtero Virginis, priusquam susciperetur à verbo: sed ipsum verbum Deum suæ carnis acceptione conceptum, ipsamq; carnem verbi Dei incarnatione conceptam.

¶ *Dei verbum carnem factum, se pro nobis obtulisse sacrificium.* *Cap.* 19. A

FIrmissimè tene, & nullatenus dubites, ipsum vnigenitum deum verbum carnem factum, se pro nobis obtulisse sacrificium, & hostiam Deo in odorem suauitatis: cui cum patre & Spiritu sancto, à Patriarchis & Prophetis, & sacerdotibus tempore veteris testamenti animalia sacrificabantur: & cui nunc, id est, tempore noui testamenti cum patre & Spiritu sancto, cum quibus illi est vna diuinitas, sacrificium & panis & vini in fide & charitate sancta Catholica Ecclesia per vniuersum orbem terræ offerre non cessat. In illis enim carnalibus victimis significatio fuit carnis Christi, quam pro peccatis nostris ipse sine peccato fuerat oblaturus, & sanguinis quem erat effusurus, in remissionem peccatorum nostrorum. In isto autem sacrificio gratiarum actio atque commemoratio est carnis B Christi, quam pro nobis obtulit: & sanguinis, quem pro nobis idē Deus effudit. De quo beatus Paulus dicit in Actibus Apostolorum: Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos spiritus sanctus posuit Episcopos regere ecclesiam Dei, quam adquisiuit sanguine suo. In illis ergo sacrificijs quid nobis esset donandum, figuratè significabatur: in hoc sacrificio quid nobis iam donatum sit, euidenter ostenditur. In illis sacrificijs prænuntiabatur Filius dei, pro impijs occidendus: in hoc autem pro impijs annuntiatur occisus. Testante Apostolo, quia Christus, dum adhuc essemus infirmi secundùm tempus, pro impijs mortuus est. Et quia cùm inimici essemus, reconciliati sumus deo, per mortem filij eius.

¶ *Verbum semper habet veram carnem.* *Caput* 20 C

FIrmissimè tene, & nullatenus dubites verbum carnem factum, eandē humanam carnem semper veram habere, qua de Virgine verbū deus natus est, qua crucifixus & mortuus est, qua resurrexit, & in cœlum ascendit, & in dextera dei sedet, in qua etiā venturus est iudicare viuos & mortuos. Propter quod ab Angelis Apostoli audierunt: Sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum. Et beatus Iohannes ait: Ecce veniet cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum crucifixerūt, & videbit eum omnis tribus terræ.

¶ *Ad cuncta creatura bona.* *Caput* 21.

FIrmissimè tene, & nullatenus dubites trinitatē Deum, id est, Patrem & Filium & Spiritum sanctum esse naturaliter summum atque incōmutabile bonum, & ab ipso creatas esse omnes naturas. Bonas quidem, D quia à summo bono factæ sunt: sed mutabiles, quia de nihilo factæ sunt. Nullamq; esse malam naturam, quia omnis natura, inquantum natura est, bona est. Sed quia in ea bonum & minui & augeri potest: in tantum mala dicitur, in quātum bonum eius minuitur. Malum enim nihil aliud est, nisi priuatio boni. Vnde constat geminū esse creaturæ rationalis malum, id est, vnū, quo voluntarie ipsa deficit à summo bono creatore suo: alterum quo inuita punietur ignis æterni supplicio. Illud passura iustè, quia hoc admisit iniustè. Et quæ ordinem in se non seruauit diuinæ institutionis, ordinem non effugiet diuinæ vltionis.

A ¶ *Nihil præter Deum eiusdem esse naturæ.* *Caput* 22.

FIrmißimè tene, & nullatenus dubites, neque angelos, neque quamlibet aliam creaturam eiusdem naturæ esse, cuius est secundùm naturalem diuinitatem suam, summa Trinitas, qui est vnus naturaliter Deus, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Neque enim vnius naturæ esse poterant, ille qui fecit, & ea quæ fecit.

¶ *De immutabili & mutabili.* *Caput* 23.

FIrmißimè tene, & nullatenus dubites omnem creaturam naturaliter mutabilem à Deo incommutabili factam: nec tamẽ posse iam quamlibet angelorum sanctorum creaturam in deterius commutari, quia sic acceperunt æternam beatitudinem, qua Deo stabiliter perfruuntur, vt ea B carere non poßint. Sed hoc ipsum quod ab illo statu beatitudinis, in quo sunt beati, mutari in deterius nullatenus possunt, non eis naturaliter insitum: sed postquam creati sunt, gratiæ diuinæ largitate collatum. Si enim Angeli naturaliter incommutabiles fierent: nunquàm de eorum consortio diabolus & eius angeli cecidissent.

¶ *De differentia rationalis & irrationalis.* *Caput* 24.

FIrmißimè tene, & nullatenus dubites in omni creatura, quam spiritualem atque corpoream summa Trinitas fecit, solos spiritus angelicos & humanos intelligendi facultatem diuinitus accepisse. Cęteros verò spiritus brutorum animalium rationalem intelligentiam non accepisse: & ob hoc omnino habere non posse. Propter quod dicitur hominibus: C Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. Et ideo nec animas pecorum in homines, nec animas hominum in pecora posse aliquando transire. *Psalm.* 31.

De libero arbitrio. *Caput* 25.

FIrmißimè tene, & nullatenus dubites, primos homines, id est, Adam & mulierem eius bonos & rectos, & sine peccato creatos esse cum libero arbitrio, quo possent si vellent, Deo semper humili & bona voluntate seruire, atque obedire: quo arbitrio etiam possent si vellent, propria voluntate peccare: eósq; non neceßitate, sed propria voluntate peccasse: Illóque peccato sic in deterius mutatam humanam naturam: vt non solum in ipsis primis hominibus per peccatum mors obtineret regnum, sed D etiam in omnes homines transiret peccatum, mortísque dominium.

De originali peccato, eiúsque remedio. *Caput* 26.

FIrmißimè tene, & nullatenus dubites omnem hominem qui per concubitum viri & mulieris concipitur, cum originali peccato nasci, impietati subditum, mortíque subiectum, & ob hoc naturâ iræ filium nasci, de quo dicit Apostolus: Eramus enim & nos naturâ filij iræ, sicut & cæteri. A qua ira nullus liberatur, nisi fide mediatoris Dei & hominum, hominis Iesu Christi, qui sine peccato conceptus, sine peccato natus, sine peccato mortuus, peccatum pro nobis factum est, id est, sacrificium factus est pro peccatis nostris. In veteri quippe testamento peccata dicebantur sacrificia, quæ pro peccatis offerebantur. In quibus omnibus fuit significatio

De consecrat. dist. 4 *c. firmißime.*
Ephes. 2.

Ioannis 1. catio Christi, quia ipse est agnus Dei, qui tollit peccata mundi. A

¶ *De Baptismo.* *Caput* 27.

De consecrat. dist. 4. c. firmissime.

FIrmissimè tene, & nullatenus dubites, nō solum homines iam ratione vtentes, verumetiam paruulos, qui siue in vteris matrum viuere incipiunt, & ibi moriuntur: siue iam de matribus nati, sine Sacramento sancti baptismatis, quod datur in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti de hoc seculo transeunt, ignis æterni supplicio sempiterno puniendos: quia & si peccatum propriæ actionis nullum habuerunt, originalis tamen peccati damnationem, carnali conceptione & natiuitate traxerunt.

¶ *De Iudæis.* *Caput* 28.

FIrmissimè tene, & nullatenus dubites, ideo Christum ad iudicandos viuos mortuósque venturum, vt homines quos hic dono gratiæ suæ B gratis iustificat per fidem, & eisdem iustificatis in fide & charitate sanctæ matris Ecclesiæ vsque in finem perseuerantiam donat, in suo aduentu resuscitet, glorificet, & secundum promissionem suam æquales sanctis angelis faciat, & ad eum statum perducat, in quo perfectè, quãtum vnicuiq; donat, boni sunt: & ab ipsa perfectione mutari deinceps non possunt. Vbi diuersa erit sanctorum gloria, sed vna erit omnium vita æterna. Diabolum verò & angelos eius in ignem æternum à Christo esse mittendos: vbi nũquam carebunt pœna, quam eis preparauit diuina iustitia. Cum ipso diabolo impios & iniquos homines, de quibus scriptura dicit: mittãtur ante eum qui sunt ex parte illius, pro eo quod eum in malis operibus imitati sunt: & ante finem præsentis vitæ congruam pœnitentiam non egerint. C resumptis corporibus supplicio æternæ combustionis arsuros.

¶ *Ante finem præsentis vitæ pœnitentiam agendam.* *Cap.* 29.

FIrmissimè tene, & nullatenus dubites omnibus hominibus, & bonis & malis resurrectionem carnis in aduentu Domini futuram esse com-

1. Corint. 15. munem: retributionem verò iustitiæ Dei esse bonis malísq; dissimilem: secundũ quod Apostolus ait, quia omnes resurgemus, sed non omnes immutabimur. Mutabuntur autem iusti, qui ibunt in vitã æternam: Quod Apostolus ostendit dicens: Et mortui resurgent incorrupti, & nos immutabimur. Et ostendens quæ erit ipsa immutatio, adiecit, Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem. & mortale hoc induere immor-

Ibidem. talitatem. In eorũ corporibus fiet, quod ipse Apostolus ait, Seminatur in D corruptione, surget in incorruptione. Seminatur in ignobilitate, surget in gloria. Seminatur in infirmitate, surget in virtute. Seminatur corpus animale, surget corpus spirituale. Quod propterea dixit, nō quia ipsum corpus spiritus erit, sed quia viuificante spiritu immortale, atque incorruptibile permanebit. Sic autem tunc dicitur spirituale corpus, cum nō spiritus sit, sed permaneat corpus, sicut nunc animale dicitur, cum tamen inueniatur anima non esse, sed corpus.

¶ *De Martyrio, & Pœnitentia, & Baptismo.* *Cap.* 30.

FIrmissimè tene, & nullatenus dubites, exceptis illis qui pro nomine Christi suo sanguine baptizantur, nullum accepturũ vitam æternam, qui non

A qui non hic à malis ſuis fuerit per pœnitentiam fidémque conuerſus. Et per Sacramentum fidei & pœnitentiæ, id eſt, per baptiſmum liberatus. Et maioribus quidem neceſſarium eſt, & pœnitentiam de malis ſuis agere, & fidem catholicam ſecundùm regulam veritatis tenere, & Sacramentum baptiſmatis accipere. Paruulis verò qui nec propria voluntate credere, nec pœnitentiam pro peccato quod originaliter trahũt, agere poſſunt, Sacramentum fidei, quod eſt Sanctum baptiſma, quamdiu rationis ætas eorum capax eſſe non poteſt, ſufficere ad ſalutem.

¶ *De gratia pœnitentiæ* · *Caput* 31.

FIrmiſsimè tene, & nullatenus dubites, neminem hic hominum poſſe pœnitentiam agere, niſi quem Deus illuminauerit, & gratuita miſera B tione conuerterit. Apoſtolus enim dicit. Ne fortè det Deus illis pœnitentiam ad cognoſcendam veritatem: & reſipiſcant à diaboli laqueis. *2. Tim. 2.*

¶ *De gratia obedientiæ.* *Caput* 32.

FIrmiſsimè tene, & nullatenus dubites poſſe quidem hominem quem nec ignorantia literarum, nec aliqua prohibet imbecillitas, vel aduerſitas, verba ſancta legis & euangelij ſiue legere, ſiue ex ore cuiuſquã prædicatoris audire, ſed diuinis mandatis obedire neminem poſſe, niſi quem Deus gratia ſua præuenerit: vt quod audit corpore, etiam corde percipiat, & accepta diuinitus bona voluntate, atque virtute, mandata Dei facere & velit & poſsit. Neque enim qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus: quia etiam operatur in nobis, & C velle, & perficere pro bona voluntate. *1. Corint. 3.*

Deum incommutabiliter omnia noſſe. *Caput* 33

FIrmiſsimè tene, & nullatenus dubites, Deo incommutabili nõ ſolum præterita, ſed etiam futura omnia incommutabiliter eſſe notiſsima, cui dicitur: Qui occultorum es cognitor, qui ſcis omnia antequam fiant. *Danielis 13.*

¶ *De ſcientia.* *Caput* 34.

FIrmiſsimè tene, & nullatenus dubites, trinitatem Deum incommutabilem, rerum omnium, atque operum tam ſuorum quàm humanorum certiſsimum cognitorem: & ante omnia ſecula ſcire quibus eſſet per fidem gratiam largiturus: ſine qua nemo potuit ab initio mundi, vſq; in finem à reatu peccati tam originalis quàm actualis abſolui. Quos enim D Deus præſcijt, & prædeſtinauit conformes fieri imaginis filij eius.

¶ *De prædeſtinatione.* *Caput* 35.

FIrmiſsime tene, & nullatenus dubites omnes quos vaſa miſericordiæ gratuita bonitate Deus fecit, ante conſtitutionem mundi in adoptionem filiorum Dei prædeſtinatos à Deo: neque perire poſſe aliquẽ eorum quos Deus prædeſtinauit ad regnum cœlorum: nec quemquam eorum quos Deus non prædeſtinauit ad vitam vlla poſſe ratione ſaluari. Prædeſtinatio enim illa gratuita donationis eſt præparatio: qua nos Apoſtolus ait prædeſtinatos in adoptionẽ filiorũ Dei per Ieſum Chriſtum in ipſum.

¶ *Extra Eccleſiam non prodeſſe baptiſma.* *Caput* 36.

FIrmiſsimè tene & nullatenus dubites Sacramentum baptiſmatis, non ſolum

ſolum intra Eccleſiam Catholicam,ſed etiam apud hæreticos qui in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti baptizant,eſſe poſſe:ſed extra Eccleſiam Catholicam prodeſſe non poſſe. Immo ſicut intra Eccleſiã rectè credentibus per Sacramentum baptiſmi conferri ſalutem: ſic extra Eccleſiam baptizatis,ſi ad Eccleſiam nõ redierint, eodem baptiſmate cumulari perniciem. Tantum enim valet eccleſiaſticæ ſocietatis vnitas ad ſalutem, vt baptiſmo nõ ſaluetur,cui non ibi datur vbi oportuit vt detur.Ineſſe tamẽ homini baptiſmum etiam extra Eccleſiam baptizato ſed ad iudicium ineſſe ſeparato. Sed quia manifeſtum eſt vbicunq; datum fuerit hoc baptiſma ſemel eſſe dandum, ideo etſi ab hæreticis in nomine Patris,& Filij,& Spiritus ſancti fuerit datum venerabiliter agnoſcendum,& ob hoc nullatenus iterandum.Saluator enim ait: Qui ſemel lotus eſt, non indiget niſi vt pedes lauet.

Ioannis 13.

A

B

¶ *De eodem.* *Caput* 37.

FIrmiſsimè tene,& nullatenus dubites omnem extra Eccleſiã Catholicam baptizatum participem fieri non poſſe vitæ æternæ,ſi ante finẽ vitæ huius catholicæ non fuerit redditus atque incorporatus Eccleſiæ. Quia ſi habeam, inquit Apoſtolus,omnem fidem & nouerim omnia ſacramenta, charitatem autem non habeam,nihil ſum. Nam in diebus diluuij,neminem legimus extra arcam potuiſſe ſaluari.

1.*Corint*.13.
Gen.7.

¶ *De hæreticis & ſchiſmaticis.* *Caput* 38.

FIrmiſsimè tene,& nullatenus dubites,non ſolum omnes paganos,ſed & omnes Iudæos,hæreticos atque ſchimaticos, qui extra Eccleſiam Catholicam finiunt vitam,in ignem ęternum ituros,qui paratus eſt,diabolo & angelis eius.

C

¶ *De eodem.* *Caput* 39.

FIrmiſsimè tene,& nullatenus dubites, quemlibet hæreticũ ſiue ſciſmaticum,in nomine Patris & Filij, & Spiritus ſancti baptizatum, ſi Eccleſiæ Catholicæ non fuerit aggregatus, quantaſcunque eleemoſynas fecerit, etſi pro Chriſti nomine etiam ſanguinem fuderit, nullatenus poſſe ſaluari. Omni enim homini, qui Eccleſiæ non tenet vnitatem,neq; baptiſmus, neque eleemoſyna quamlibet copioſa, neque mors pro nomine Chriſti ſuſcepta proficere poterit ad ſalutem,quando in eo vel hæretica vel ſchiſmatica prauitas perſeuerat quę ducit ad mortem.

D

De Catholicis criminoſis. *Caput* 40.

FIrmiſsimè tene, & nullatenus dubites, non omnes qui intra Eccleſiã Catholicam baptizantur, accepturos eſſe vitam æternam,ſed eos qui percepto baptiſmate rectè viuunt: id eſt, qui ſe abſtinuerunt à vitijs & concupiſcentijs carnis. Regnum enim cœlorum ſicut infideles hæretici atque ſchiſmatici non habebunt: ſic Catholici criminoſi poſsidere non poterunt.

¶ *De neceſsitate Remiſsionis.* *Caput* 41.

Firmiſsimè tene, & nullatenus dubites etiam iuſtos atque ſanctos homines,exceptis his qui baptizati paruuli mortui ſunt,ſine peccato hic

neminem

A neminem viuere poſſe: ſempérque omni homini eſſe neceſſarium, & peccata ſua vſque in finem vitæ præſentis eleemoſynis diluere, & remiſſionem humiliter à Deo ac veraciter poſtulare.

De Eſcis & Nuptijs. *Caput* 42.

FIrmiſsimè tene, & nullatenus dubites omnẽ creaturam Dei bonã eſſe, & nihil reijciendum quod cũ gratiarum actione percipitur. Et Dei ſeruos qui à carnibus aut viuo ſe abſtinent, non tanquàm immunda quia à Deo facta ſunt, reſpuere, ſed à fortiori cibo & potu pro ſola caſtigatione corporis abſtinere. Nuptias quoque diuinitus inſtitutas & benedictas. Et melius quidem eſſe, ſi quiſquàm ſine coniugio ſit, vt liberius atq; plenius cogitet, quæ ſunt Dei, quomodo placeat Deo. Tamen illud qui cõtinentiam non vouerũt, nullum eſſe peccatũ, ſi vel mulier nubat, vel vir vxorẽ ducat. Nec ſolas primas nuptias à Deo inſtitutas, ſed etiã ſecũdas & tertias pro eorum qui ſe cõtinere nõ poſſunt, infirmitate conceſſas. Verũ qui ſiue coniugati, ſiue à coniugio liberi continentiã Deo vouerunt, admodũ eſſe dãnabiles, ſi vel illi cõiugale opus voluerint appetere, quo ſe non acceſſuros, vel illi repetere, à quo ſe receſſuros, illi libera, hi cõmuni profeſsi ſunt voluntate.

1. Timot. 4. *1. Corint. 7.* B

Caput 43.

FIrmiſsimè tene, & nullatenus dubites areã Dei eſſe Catholicam Eccleſiam, & inter eam vſq; in finẽ ſeculi frumẽto mixtas paleas contineri: hoc eſt, bonos ac malos ſub ſacramentorũ cõmunione miſceri, & in omni profeſsione ſiue monachorũ, clericorũ, ſiue laicorũ eſſe bonos, eſſe ſimul malos. Nec pro malis bonos deſerendos, ſed pro bonis malos, inquantum fides exigit & charitatis ratio, tollerandos. Id eſt, ſi vel in Eccleſia nullius perfidiæ ſemen aſpergunt, vel fratres ad aliquod malum mortifera imitatione non ducũt. Nec poſſe aliquẽ intra Eccleſiam Catholicã rectè credentem, benéq; viuentẽ alieno vnquam maculari peccato, ſi cuiuſquam peccatis nec conſenſionẽ prębeat, nec fauorem. Vtilitérq; malos à bonis intra Eccleſiam tolerari, ſi hoc cũ eis benè viuendo, & benè manẽdo agatur: Vt & videntes & audientes quæ bona ſunt, mala ſua reſpuãt, & iudicandos ſe à Deo pro ſuis malis operibus ſcientes reſipiſcant. Atq; ita præuenti dono gratiæ de ſuis iniquitatibus cõfundantur, & ad bonã vitam per Dei miſericordiã conuertantur. Bonos verò à malis intra Eccleſiã duntaxat Catholicam conſtitutos, non debere niſi operũ diſsimilitudine ſeparari: vt cum quibus diuina cõmunicant Sacramenta, non habeant mala opera, quibus illi ſunt crimino ſi, cõmunia. In fine verò ſeculi bonos à malis etiam corpore ſeparandos, quando veniet Chriſtus habens ventilabrũ in manu ſua, & permundabit areã ſuã, & congregabit triticũ ſuum in horreum: paleas aũt cõburet igni inextinguibili, quando per iudiciũ iuſtũ ſegregabit iuſtos ab iniuſtis, bonos à malis, rectos à peruerſis: bonos cõſtituet à dextris, malos à ſiniſtris: Et eius ore iuſti ęterníq; iudicij ſempiterna atq; incõmutabili prolata ſententia, iniqui oẽs ibũt in combuſtionẽ æternã: iuſti aũt in vitã æternam: iniqui ſemper arſuri cũ diabolo, iuſti autẽ regnaturi cũ Chriſto.

C D *Matth. 3.*

Capitula veræ fidei firmiſsimè tenenda. *Caput* 44.

Hæc interim.xl. Capitula ad regulam veræ fidei firmiſsimè pertinentia

fideliter crede, fortiter tene, veraciter patienterq; defende. Et si quem cõtraria his dogmatizare cognoueris, tanquàm pestem fuge & tanquàm hęreticũ abijce. Ita enim ista quæ posuimus fidei Catholicæ congruunt, vt si quis non solũ omnibus, sed etiam singulis voluerit contraire, in eo quod singulis horum contumaciter repugnat, & his contraria docere non dubitat, hæreticus & fidei Christianæ inimicus, atque ex omnibus catholicis anathematizandus appareat. A

Epistola. 4. ¶ *Leo Vniuersis Episcopis per Siciliam, de Baptismo.* *Caput* 45.

Propriè in morte Crucifixi, & in resurrectione ex mortuis potentia baptismatis nouam creaturam condit ex vetere: vt in renascentibus & mors Christi operetur & vita, dicẽte Apostolo: An ignoratis quia quicunq; baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus? Cõsepulti enim sumus cum illo, per baptismũ in morte, vt quomodo surrexit Christus à mortuis per gloriã Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Si enim cõplantati facti sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus. Et cætera quę latius magister Gentiũ ad cõmendandum Sacramentũ baptismatis disputauit, vt appareret ex huius doctrinæ spiritu regenerandis filijs hominũ, & in Dei filios adoptandis, illũ diem, & illud tempus electũ, in quo per similitudinẽ formámq; mysterij ea quæ geruntur in membris iis quæ in ipso sunt capite gesta, congruerẽt, dum in baptismatis regula, & mors interuenit interfectione peccati, & sepulturã triduanã imitatur trina dimersio, & ab aquis eleuatio resurgẽtis instar est de sepulchro. Ipsa igitur operis qualitas docet celebrandę generaliter gratię diẽ legitimũ eum esse, in quo orta est & virtus muneris, & species actionis. Ad cuius rei conformationẽ plurimũ valet, quod ipse Dominus Iesus Christus posteaquàm resurrexit à mortuis, discipulis suis, in quibus omnes Ecclesiarũ pręsules docebantur, & formã & potestatẽ tradidit baptizandi, dicens: Eũtes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. De quo vtiq; eos etiã ante pasionẽ potuisset instruere, nisi propriè voluisset intelligi regenerationis gratiã ex sua resurrectione cepisse. Additur sanè huic obseruãtiæ etiã pentecosten ex aduẽtu sancti Spiritus sacrata solẽnitas, quæ de Paschalis festi pendet articulo. Et cùm ad alios dies alia festa pertineant, hæc semper ad eũ diem, qui in resurrectione Domini est, insignis occurrit, porrigens quodammodo auxiliantis gratię manũ, & eos quos à die Paschæ, aut molestia infirmitatis aut longinquitas itineris, aut nauigationis difficultas interclusit, inuitans vt quibuslibet necessitatibus impediti, desiderij sui effectum dono sancti Spiritus consequantur.

Roman. 6. B

C

Matth. 28.

D

¶ *Idem de eodem. eadem epist. iij.* *Caput* 46.

Hoc autem nos non ex nostra persuasione defendere, sed ex Apostolica authoritate seruare, satis idoneo probamus exẽplo, sequentes beatum Apostolum Petrũ, qui in ipso die, quo omnẽ credentium numerum promissus sancti Spiritus repleuit aduentus, triũ milium populũ sua prædicatione conuersum lauacro baptismatis consecrauit. Quod sancta scriptura, quæ Apostolorum actus continet, fideli historia docet dicens: His auditis compuncti sunt corde, & dixerunt ad Petrũ & reliquos Apostolos. Quid

faciemus

A faciemus viri fratres? Petrus autẽ ad illos, Pœnitentiam, inquit, agite, & baptizetur vnusquisq; vestrum, in nomine Domini nostri Iesu Christi, in remissionem peccatorum vestrorum, & accipietis donum sancti Spiritus.

¶ Idem non esse celebrandum Baptismum in Epiphania.

Leo vniuersis Episcopis per Siciliam. epist. iiij. Cap. 47.

Si quis autẽ Epiphaniæ festiuitatẽ, quę in suo ordine debito honore veneranda est, ob hoc existimat priuilegiũ habere baptismatis, quia hoc quidam putãt, quod in eadẽ die dominus ad Baptismũ sancti Ioannis accesserit, sciat illius baptismi aliã gratiam, aliã fuisse rationẽ, nec ad eandem pertinuisse virtutem, qua per Spiritum sanctum renascuntur, de quibus dicitur. Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neq; ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. Dominus enim nullius indigens remissione peccati, nec quærens remedium renascendi, sic voluit baptizari quomodo & voluit circuncidi, hostiámque pro se emundationis offerri. Vt qui factus fuerat ex muliere, sicut Apostolus ait, fieret & sub lege quã non venerat soluere, sed implere, & implendo finire, sicut beatus Apostolus prædicat dicens. Finis autem legis Christus, ad iustitiam omni credenti. Baptismi autẽ sui in se condidit sacramentũ, quia in omnibus primatũ tenẽs, se docuit esse principiũ. Et tunc regenerationis potentiã sanxit, quando de latere ipsius profluxerũt sanguis redemptionis, & aqua baptismatis.

Gra. de cõs. dist. 4. c. si quis autẽ.

Ioannis 1.

B

¶ Idem Leo primus Leoni Episcopo Rauennati.

De his qui vtrum baptizati sunt nescitur. Caput 48.

C Cùm itaque baptismi sui nihil recordetur qui regenerationis est cupidus, nec alter attestari de eo possit qui sciat consecratum, nihil est in quo peccatum possit obrepere, cùm in hac parte conscientiæ suæ nec ille reus sit qui consecratur, nec ille qui consecrat: scimus quidem inexpiabile esse facinus, quoties iuxta hæreticorum dogma, contra sanctorum patrum instituta, cogitur aliquis lauacrum quod regenerandis semel tributum est, bis subire, Apostolica reclamante sententia, qui nobis vnam prædicat in trinitate Deitatẽ: vnã in fide confessionẽ, vnũ in baptismate Sacramentũ. Sed in hoc nihil simile formidatur, quoniã nõ potest in iterationis crimen venire, quod factum esse omnino nescitur. Atq; ideo quoties persona talis inciderit, solicita primũ examinatione discutite, & longo tẽpore, nisi fortè D supremus finis immineat, indagate, vtrũ nemo penitus sit, qui testimonio suo iuuare possit ignorantiã nescientis. Et cùm constiterit hũc qui baptismatis indiget Sacramẽto, sola inaniter suspitione prohiberi accedat intrepidus ad consequendã gratiam, cuius in se nullũ scit esse vestigium. Nec vereamur huic ianuam salutis aperire, quam nũquam docetur ingressus.

Epistola. 35

Ephes. 4.

¶ Gregorius in Moralibus libro quarto, capite secundo.

Quod apud veteres idem fides virtus sacrificij, mysterium circuncisionis quod apud nos baptisma, valebat. Caput 49.

Quod apud nos valet aqua baptismatis, hoc egit apud veteres, vel pro paruulis sola fides, vel pro maioribus virtus sacrificij, vel pro his, qui ex Abrahæ stirpe prodierant, mysterium circuncisionis.

de cõse. dist. 4. c. quod autem.

Auguſt. de nuptijs & concupiſcẽtia, li. 2. ca. 11. Gra. de cõſe. diſt. 4. c. ex quo.

¶ *De eodem. Auguſtinus ad Valerium contra Iulianum. Caput* 50.

A

Ex quo inſtituta eſt circuncifio in populo Dei, quod erat tunc ſignaculum iuſtitiæ fidei, ad ſignificationem purgationis, valebat, & paruulis originalis veteriſque peccati, ſicut & baptiſmus ex illo valere cœpit, ad innouationem hominis, ex quo inſtitutus eſt.

¶ *Bracaracenſe concilium. j. cap. xxiij. Caput* 51.

Placuit vt nullus eum baptizandi ordinem prætermittat, quem & antea tenuit Metropolitana Bracaracenſis Eccleſia, & pro amputanda aliquorum dubietate profuturus Epiſcopus, ſcriptum ſibi & directum à ſede beatiſsimi Petri Apoſtoli ſuſcepit.

B

¶ *De eadem re, Victor Papa Theophilo Epiſcopo, capite j.*

Quod gentiles ad fidem venientes à quocunque, quacunque hora, in quocunque flumine baptizandi ſunt. Caput 52.

Si neceſſe fuerit, aut mortis periculum ingruerit, gentiles ad fidem venientes, quocunque loco vel momento, vbicunque euenerit, ſiue in flumine, ſiue in mari, ſiue in fontibus, tantum Chriſtianæ confeſsionis credulitate clarificata baptizentur. Ipſum quoque quod in baptiſmo polliciti ſunt, ſummopere eſt attendendum, ne infideles, ſed fideles inueniantur. Ipſi verò qui infidelitatis nota aſperguntur, infames efficiuntur, atq; inter fideles minimè reputantur.

¶ *Auguſtinus de lxx. Hæreſibus. Caput* 53.

† Seleſtiani.

† Lectiani hæretici negant eſſe viſibilem paradiſum, & baptiſmum in aqua non accipiunt.

C

¶ *Haymo ſuper primam epiſtolam ad Romanos. Caput* 54.

Fortaſsis quæret aliquis quare in aqua ſolummodo, & non aliquando in vino baptiſmus conſecretur. Cui reſpondit beatus Ambroſius: Idcirco vniformiter hoc fieri in aquà, vt intelligatur quòd ſicut aqua ſordes corporis, aut veſtimenti abluit, ita illud Baptiſma animæ maculas ſordéſque vitiorum emundando abſtergit.

¶ *Gregorius Fortunato Epiſcopo Neapolis. Caput* 55.

Gra. 18. q. 2 c. pridem, hoc caput Gelaſio attribuit.

Pridem præcepimus, vt de Monaſterio ſancti Andreæ, quod eſt ſuper Maſcalas, baptiſterium propter Monachorũ inſolentias debuiſſet auferri, atque in eodem loco, quo fontes ſunt, altare fundari. Cuius rei perfectio hactenus eſt protracta. Admonemus itaque fraternitatem tuam, vt nullam iam moram poſt ſuſceptas præſentes literas noſtras inferas: ſed repleto loco ipſorum fontium, altare ad ſacra celebranda myſtica, illic ſine aliqua dilatione fundetur.

D

¶ *Gelaſius Sabino Epiſcopo. Caput* 56.

Nec enim numerus baptizandis iuſte creditur imponendus, cum quanti forte petierint, vel ad regenerationem feſtinauerint, non ſint pro alterius voluntate pellendi. Et ideo ſuperfluam conſtitutionem modis omnibus refutantes, volumus vt vnuſquiſque aut in vicina ſibi Eccleſiá, aut in electa, pro ſuæ mentis baptizetur arbitrio.

Ex libro

A ¶ *Ex libro Pontificali.* *Caput* 57.

Marcellus xxv. titulos in vrbe Roma constituit, quasi diœceses propter Baptismum, & pœnitentiam multorum.

¶ *Siricius Papa Himerio Taroconensi Episcopo, cap. ij.* *Caput* 58.

Non ratione authoritatis alicuius, sed sola temeritate præsumitur, vt passim & liberè natalitio Christi, seu apparitione, nec non Apostolorum seu Martyrum festiuitatibus innumeræ, (vt asseris) plebes baptismi mysterium consequatur: cùm hoc sibi priuilegium apud nos, & apud omnes Ecclesias, dominicum Pascha specialiter cum sancto Pentecosten defendat: Item, Infantibus qui necdum loqui possunt per ætatem, vel his qui sunt in qualibet necessitate, si opus fuerit sacri baptismatis vnda, omni B volumus celeritate succurri.

De conse. dist. 4. c. nõ ratione.

¶ *Leo Papa Episcopis per Siciliam, Epist. iiij. cap. vj.* *Caput* 59.

Euidenter agnoscitis in baptizandis electis, qui secundum Apostolicam regulam & exorcismis scrutandi, & Ieiuniis sanctificandi, & frequẽtibus prædicationibus imbuendi, duo tantum tempora, id est, Pascha & Pentecosten esse seruanda.

de con. dist. 4. c. duo tẽpora & c. non potest.

¶ *Gerundense concilium, cap. iiij.* *Caput* 60.

De Catechumenis baptizandis id decretum est, vt in Paschæ solennitate vel Pentecostes ad baptizandum veniant. Cæteris solennitatibus infirmi tantummodo debeant baptizari.

de cõs. dist. 4. c. de catechuminis.

¶ *Gregorius Fantino defensori.* *Caput* 61.

C Si Iudæis baptizandis longum vel triste videtur solennitatem sustinere paschalem: & eos nunc ad baptisma festinare cognoscis, ne, quod absit, longa dilatio retro possit eorum animos reuocare, cum fratre nostro Episcopo loci illius loquere, vt pœnitentia ac abstinentia xl. diebus indicta, aut die dominico, aut si celeberrima festiuitas fortassis occurrerit, eos omnipotentis Dei misericordia protegente baptizet.

¶ *Gregorius Respondens Augustino.* *Caput* 62.

Baptizari, vel enixam ipsam mulierem, vel hoc quod genuerit, si mortis periculo vrgetur, vel ipsam hora eadem qua gignit, vel hoc quod gignitur eadem hora qua natum est, nullo modo prohibetur.

c. Baptizari dist. 5. parte prima.

¶ *Gregorius clero & plebi Tarensi.* *Caput* 63.

D † Generalis baptismi Sacramentum, nisi in festiuitate Paschali & Pentecostes tradere non præsumat Episcopus, exceptis ægritudine laborantibus, quibus mortis vrgente periculo, talibus oportet ne in æternum pereant, remediis subueniri.

† Venerabilis. *de con. dist. 4. c. venerabilis.*

¶ *Gelasius Episcopis per Lucaniam Brucios & Siciliã, cap. ix.* *Cap.* 64.

Laicis Christianis baptizare plerunque conceditur.

de con. dist. 4. c. in necessitate.

Concilio Carthaginiensi. iiij. cap. C. *Caput* 65.

Mulier baptizare non præsumat.

¶ *Isidorus de officijs, lib. ij. cap. xxiij.* *Caput* 66.

Illud quod nec priuatis, nec clericis baptizare liceat, nisi tantum sacerdotibus in Euangelio legimus. Apostolis tantum permissum.

Caput 67.

A

Item. Conſtat baptiſma ſolis ſacerdotibus traditum, eiúſque miniſterium nec ipſis diaconibus explere eſt licitum abſq; Epiſcopo vel præſbytero, niſi his procul abſentibus vltima languoris cogat neceſsitudo, quod & laicis fidelibus plerumque permittitur.

¶ *Rabanus de Inſtitutione clericorum, lib. i. cap. vij.* *Cap. 68.*

Apoſtoli ſeptem diacones propter Sacramentum eiuſdem numeri ordinauerunt ad miniſterium, & ad officium altaris, qui leguntur etiam & prædicaſſe & baptizaſſe non paucos.

¶ *Quod Acolytus non baptizet.* *Caput 69.*

Ex libro Pontificali. Bonifacius tertius conſtituit, vt Lateranus Acolytus non baptizet, ſed diaconus & ſubdiaconus ſequentes.

B

¶ *Ambroſius* ſ 1. *Epiſtola ad Corinthios. cap. j.* *Caput 70.*

Maius eſt euangelizare quàm baptizare, ideo Apoſtolus non ſe miſſum baptizare dicit, ſed euangelizare, quia in Epiſcopo omnium ordinationum dignitas eſt. Caput eſt enim cæterorum membrorum. Per quod & illos humiliat, quibus Corinthij multum dabant, propterea quod ab illis fuerant baptizati, vt ex eo ſcirent non magnũ eſſe baptizare, quia non omnis qui baptizat, idoneus eſt & euangelizare. Verba enim ſolẽnia ſunt, quæ dicuntur in baptiſmate. Denique Petrus Apoſtolus credentem Cornelium cum ſuis iuſsit baptizari, nec dignatus eſt miniſtris aſtantibus hoc opus facere. Si enim defuiſſent, ipſe hoc ageret neceſsitate compulſus.

Actor. 10.

¶ *Leo Nonus in Synodo habita Remis, cap. iiij.* *Caput 71.*

C

Ne quis pro ſepultura vel baptiſmo, ſeu pro Euchariſtia aut infirmorum viſitatione quicquam exigat.

¶ *Gelaſius Epiſcopis per Campaniam & Brutios conſtitutis.* *Cap. 72.*

Baptizandis conſignandíſque fidelibus precia nulla præfigant aliqui: nec illationibus quibuſlibet impoſitis, exagitare cupiant renaſcentes.

¶ *Toletanum concilium, xj. cap. viij.* *Caput 73.*

Quicunque in eccleſiaſtico ordine conſtituitur, aut pro baptizandis, conſignandíſque fidelibus, aut pro collatione Chriſmatis, aut promotionibus graduum pretia quælibet vel præmia niſi voluntarie oblata, pro huiuſmodi ambitione ſuſceperit. Equidem ſi ſciente loci Epiſcopo tale quicquam à ſubditis perpetratur, idem Epiſcopus duobus menſibus excommunicationi ſubiaceat, pro eo quod & ſcita mala contexit, & correctionem neceſſariam non adhibuit. Sin autem eorum quiſpiam eodem neſciente quodcunque pro ſupradictis capitulis accipiendum ſibi eſſe crediderit, ſi præsbyter, trium menſium excommunicatione plectatur. Si diaconus, quatuor. Subdiaconus verò vel clericus his cupiditatibus ſeruiẽs, & competenti pœna, & debita excommunicatione plectendus eſt.

c. quicquid 1. q. 1.

D

¶ *Bracaracenſe concilium. ij. cap. vij.* *Caput 74.*

Si qui infantes ſuos ad baptiſmum offerunt, ſuſcipiantur à clericis.

¶ *Bracaracenſe concilium. ij. cap. j.* *Caput 75.*

Per ſingulas Eccleſias Epiſcopi, & per diœceſes ambulantes, primum diſcu-

10. q. 1. c. placuit omnib⁹ Epiſcopis.

A discutiant clericos, quomodo ordinem baptismi vel missarum teneant, & qualiter quæcunque officia in Ecclesia peragunt, & si rectum quid inuenerint, Deo gratias agant. Si autem minimè, docere debẽt ignaros, & hoc modis omnibus præcipere, sicut antiqui Canones iubent, vt ante xx. dies baptismi ad purgationem exorcismi catechumini currant, in quibus xx. diebus omnino symbolum, quod est, Credo in Deum patrem omnipotentem, specialiter doceatur.

de consecr. dist. 4. c. ante 20. dies.

¶ Augustinus de pœnitentia. *Caput* 76.

Omnis qui iam suæ voluntatis arbiter constitutus est, cùm accedit ad Sacramentum fidelium, nisi eum pœniteat vitæ veteris, nouã non potest inchoare. Ab hac pœnitentia cùm baptisantur soli paruuli immunes B sunt: nondum enim vti possunt libero arbitrio.

Lib. 2. ca. 2. Gra. de cõsec. dist. 4. c. Omnis.

¶ Augustinus ad † Seleutianam. *Caput* 77.

† Solestianum.

Agunt homines ante baptismum pœnitentiam de prioribus peccatis, ita tamen vt etiam baptizẽtur sicut scriptum est in actibus Apostolorum loquente Petro ad Iudæos, ac dicente: Agite pœnitentiam & baptizetur vnusquisque vestrum in nomine Domini Iesu Christi.

Epist. 108. de con. dist. 4. c. Agũt. Actor. 2.

¶ Robanus de institutione clericorum. lib. i. cap. xxvij. *Caput* 78.

Primum interrogetur paganus, si abrenunciet diabolo & omnibus damnosis eius operibus, atque fallacijs cunctis, vt primum respuat errorem, sic appropinquet ad veritatem, posſitque iuxta Apostolum deponere veterem hominem secundùm veterem conuersationem, qui corrum-C pitur secundùm desideria erroris, abnegans impietatem, & secularia desyderia.

De conse. dist. 4. c. primum. Ephe. 4.

¶ Ambrosius de Sacramentis tractatu primo *Caput* 79.

Quando te interrogauit leuita, abrenuntias diabolo & omnibus operibus eius, quid respondisti? Abrenuntio. Abrenuntias seculo, & omnibus voluptatibus eius: quid respondisti? Abrenuntio. Memor esto sermonis, & nunquam tibi excidat tuæ series cautionis.

Lib. i. ca. 2.

¶ Gregorius i. Homilia xxiiij. de eodem. *Caput* 80.

In die baptismatis omnibus nos actibus antiqui hostis, atque omnibus pompis abrenuntiare promisimus. Itaq; vnusquisq; vestrum ad considerationem suam mentis oculos reducat: consideret si seruet post bapti-D smum, quod ante baptismum spopondit.

¶ Robanus de institutione clericorum. *Caput* 81.

Post abrenuntiationem Apostolicæ fidei ostenditur ei symbolum, & exquiritur ab eo, si credat in Deum Patrem omnipotentem, & in Iesum Christum filium eius vnicum Dominum nostrum, & Spiritum sanctum vnum Deum in trinitate & vnitate, si confiteatur vnam esse sanctam Ecclesiam Catholicam, & si credat remisſionem peccatorum & vitam ęternam. Hæc ergo omnia si se verè profitetur credere, iam incipit per fidem induere nouum hominem, qui secundùm Deum creatus est, in iustitia & sanctitate veritatis, quo tamen plenè imbuitur, quando per baptismi lauacrum regeneratur.

¶ *cap.xxv.lib.i.* *Caput* 82. A

c.ante baptismum de cons.dist.4.

Ante baptismum catechisandi debet in hominem prçuenire officium, vt fidei primum catechuminus accipiat rudimentum.

Iohannis 8.

¶ *Caput* 83.

Item. Prius ipse Iesus cæci nati oculos luto, ex sputo facto superliuit, & sic ad aquas Syloë misit, quia prius debet baptizandus fide incarnationis Christi instrui, & sic ad baptismum iam credulus admitti, vt sciat cuius gratiæ in eo est particeps, & cui iam debitor fiat deinceps.

¶ *cap.xxvj.* *Caput* 84.

Baptizandis traditur salutare symbolum, quasi commonitorium fidei, & sanctæ confessionis indicium, quo instructi agnoscant quales iam ad gratiam Christi exhibere se debeant. B

¶ *Beda super Esdram. lib.ij.* *Caput* 85.

Pulchrè in Ecclesia hic salubris mos doctrina patrum inoleuit, vt his qui catechisantur, quatuor Euangeliorum sacramentum explanetur, ac recitentur exordia. *Caput* 86.

Item nouæ vitæ auditoribus symbolum fidei tradimus, quod per xij. Apostolos ordinatum est, & totidem sententijs comprehensum.

¶ *Nicolaus Papa Ioanni Archiepiscopo Rauennæ.* *Caput* 87.

De cõs.dis.4.c.catechismi.

Catechismi baptizandorum à sacerdotibus vniuscuiusque Ecclesiæ possunt fieri, sicut in sancta hac Romana (cui deo auctore ministerium famulatus nostri exhibemus) Ecclesia, solenniter fieri comprobatur.

¶ *Isodorus de officijs lib. ij.cap.xi.* *Cap.* 88. C

Competentibus Salutare symbolum traditur quasi commonitorium fidei & sanctę confessionis indicium, quo instructi agnoscant, quales iam ad gratiam Christi exhibere se debeant.

¶ *Augustinus de symbolo lib.i.cap.i.* *Caput* 89.

Accipite regulam fidei, quod symbolum dicitur, & cum acceperitis in corde, scribite, & quotidie dicite apud vos antequã dormiatis, antequam procedatis, symbolo vestro vos munite.

¶ *Rabanus de institutione clericorum.lib.i.cap.xxvij.* *Caput* 90.

De consec. dist.4.c. postquam.

Postquam se baptizandus per confessionem veræ fidei in alterius com mẽdauerit dominium, & per abrenuntiationẽ à prioris possessoris se alienauerit seruitio, exufflatur ab eo sæua potestas, vt per pium sacerdotis ministerium Spiritui sancto cedat fugiens spiritus malignus. D

¶ *Beda s Regum.lib.iiij.* *Caput* 91.

Recti ordinis est, vt doctores veritatis prius ab auditorum præcordijs omnem spiritum immũdum exsufflando, & catechizando abigant: & sic eos qui fuerãt castra dæmonum, sed facti iam possessio spiritualis Israël, societati fortis sanctorum mysterijs salutaribus imbuendo aggregent.

¶ *Augustinus contra Iulianum. lib.iiij.* *Caput* 92.

Aug.de ecclesiaſ.dog. cap.31.

Exsufflantur paruuli in exorcismo, priusquam baptizentur.

¶ *Lib.iiij.* *Caput* 93.

Ab eis qui renascuntur in Christo, princeps mundi mittitur foras, quod

A quod myſteria ſignificant, quando paruuli baptizandi exorcizantur, & exſufflantur.

¶ *Auguſtinus de ſymbolo lib.i.Cap.j.* *Caput* 94.

Sicut noſtis, Paruuli & exufflantur & exorcizantur, vt pellatur ab eis diaboli poteſtas inimica, quæ decepit hominem, vt poſsideret homines. Non ergo creatura Dei in infantibus exorcizatur, aut exufflatur, ſed ille, ſub quo ſunt qui ſub peccato naſcuntur.

De conſec. diſt.4.c.ſicut noſtis.

¶ *Rabanus de inſtitutione clericorum. lib.i. cap. xxvij.*
Caput 95.

Poſtea ſignatur baptizandus ſignaculo ſanctæ crucis, tam in fronte, quàm in corde, vt ipſe apoſtata diabolus in vaſe ſuo priſtino ſuę interem-B ptionis cognoſcens ſignum, iam ſibi deinceps ſciat illud eſſe alienum.

De conſe. diſt.4.c. poſtea.

¶ *Auguſtinus de ſymbolo.lib.ij.cap.i.* *Caput* 96.

Nondum adhuc per ſacrũ baptiſma renati eſtis, ſed per crucis ſignum in vtero ſanctæ matris Eccleſiæ iam concepti eſtis.

¶ *Rabanus eodem libro, eodémque capitulo.* *Caput* 97.

Exin iam dicuntur ſuper eum orationes, vt fiat Catechumenus.

¶ *Auguſt.de ſymbolo. lib.iiij.cap.i.* *Caput* 98.

Omnia Sacramenta quæ acta ſunt & aguntur in vobis per miniſterium ſeruorum Dei exorciſmis, orationibus, canticis ſpiritualibus, inſufflationibus, cilicio, inclinatione ceruicum, humilitate pedum, pauor ipſe omni ſecuritate appetendus. Hæc omnia, vt dixi, eſcæ ſunt quæ nos reficiunt in vtero, vt renatos ex baptiſmo hilares vos mater exhibeat Chriſto.

C

¶ *Rabanus eodem libro & eodem capitulo.* *Caput* 99.

Tunc datur baptizando ſal benedictum in os, vt per ſal typicum ſapientiæ ſale conditus, fætore careat iniquitatis, & nec à vermibus peccatorum vltra putrefiat, ſed magis illæſus ſeruetur ad maiorem gratiam percipiendam.

¶ *Beda ſuper Regum.lib.ii.* *Caput* 100.

Sal cœleſtis ſapientiæ quo initiantur Catechumeni, in cũctis operum noſtrorum ſacrificijs offerri iubemur.

Lib. 1. cap. 27. de cõſe. diſt.4.c.Sal cœleſtis.

¶ *Iſydorus de Officijs.lib.ii.cap.xix.* *Caput* 101.

Sales in miniſterio Catechumenis dandos à patribus ideo eſt inſtitutum, vt eorum guſtu condimentum ſapientiæ percipiant, neque deſipiãt D à ſapore Chriſti, nec ſint fatui, vt retro reſpiciant ſicut vxor Loth.

Gen.19.

¶ *Rabanus eodem titulo & eodem capitulo.* *Caput* 102.

Dehinc iterum exorcizatur diabolus, vt ſuam nequitiam cognoſcẽs, & iuſtum ſuper ſe Dei iudicium timens recedat ab homine, nec iam contendat eum arte ſua ſubuertere, ne baptiſmum conſequatur, ſed magis honorem Deo creatori ſuo exhibens reddat opus Deo factori ſuo.

De conſe. diſt.4. c. de hinc.

¶ *Gregorius in homelia xxiiij.* *Caput* 103.

Sacerdotes cùm per exorciſmi gratiam manum credentibus imponunt, & habitare malignos ſpiritus in eorum mente cõtradicunt, quid aliud faciunt, niſi dæmonia eijciunt?

Greg.hom. 29.ſuper euangelia, de cõſe.diſt. 4.c.ſacerdotes.

Rabanus

De confe. dist,4.c. postea. *Marci 7.*

Rabanus eodem lib.& eodem capitulo. *Caput* 104. A

Postea tãguntur ei nares, & aures cum saliua, & dicitur ei verbum euãgelicum, quod Iesus quando surdum & mutum sanauit, tangens cum sputo linguam eius, & mittens digitos in auriculas eius, dixit: Effeta quod est, adaperire. Hoc enim Sacramentum hic agitur, vt per saliuã typicam, & sacerdotis tactum sapientia, & virtus diuina salutem eiusdem catechumini operetur: vt aperiantur ei nares ad accipiendum odorem notitiæ Dei, vt aperiantur illi aures, ad audiendum mandata Dei, sensuq; intimo cordis reponendum.

¶ *Beda in libro primo homilia.xix.* *Caput* 105.

Mos increuit Ecclesiæ, vt sacerdotes illius his quos percipiẽdis baptismi sacramentis præparant, prius inter cætera consecrationis exordia, de B saliua oris sui nares tangant, & aures, dicentes, Effeta. Per saliuam quidem oris sui gustum, quo initiandi sunt, supernæ sapientiæ designantes. Per tactum verò narium, vt abiectis delectationibus noxijs, solum Christi semper Amplectantur odorem.

Lib.1. ca.1.

¶ *Ambrosius de Sacramentis tractatu primo.* *Caput* 106.

Marci 7.

Quid egimus in sabbatho? Nempe apertionem, quia mysteria celebrata sunt apertionis, quando tibi aures sacerdos tetigit, & nares: Quod significauit in Euangelio Dominus noster Iesus Christus: cùm ei oblatus esset surdus & mutus, tetigitque aures & os eius. Aures, quia surdus erat. Os, quia mutus erat, & ait Effeta hebraicum verbũ, quod latinè dicitur, adaperire. Ideo igitur tibi sacerdos tetigit aures, vt aperirentur aures tuæ C ad sermonem, & ad eloquium sacerdotis. Item. Propter gloriam muneris & operis non os tangit Episcopus, sed nares, vt bonum odorem accipias pietatis æternæ.

¶ *Niceno concilio.cap.xiiij.* *Caput* 107.

De Catechuminis lapsis sancto & magno concilio placuit, vt tribus annis sint inter audientes: post hæc autem cum catechuminis orent.

De confe. dist.4.c. deinde.

¶ *Pro catechuminis. Rabanus lib.eodem & eodem capitulo.* *Caput* 108.

Deinde à sacerdote munitur, vt sacrum baptismum cum fide accepta custodiatur. Vngitur illius tunc pectus de oleo sanctificato, cum inuocatione sanctæ trinitatis, vt nullæ reliquiæ latentis inimici in eo resideant, sed in fide sanctæ trinitatis mens eius confortetur. Vngitur & inter scapulas de eodem oleo, vt vndique muniatur, & ad bona opera facienda per D Dei gratiam coloretur.

¶ *Ambrosius de sacramentis tractatu primo.* *Caput* 109.

Lib.1.cap. 2.de confe. dist.4.c. venisti.

Venisti ad fontem, ingressus es, consydera quos videris, quid locutus sis, repete diligenter. Occurrit tibi Leuita: occurrit tibi presbyter: vnctus es quasi athleta Christi, vt ad baptismum cathecuminus accedas.

¶ *Rabanus eodem lib.cap.xxviij.* *Caput* 110.

Consecratur fons, & ad ipsum baptismum catechuminus accedit.

De consec. dist. 4. c. venit.

¶ *Ambrosius de Sacramentis.tract.ii.cap.v.* *Caput* 111.

Venit sacerdos ad fontem, dicit præcem, inuocat patris nomen, præsentiam

A sentiam filij & spiritus sancti: vtitur verbis cœlestibus, quæ Christi sunt, quod baptizetur in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti.

¶ *Capitularium. lib. vi. cap. lxxvij.* *Caput* 112.

In sabbatho sancto Paschæ vel pentecostes, si quis velit aquam consecratam ad aspersionem in domo sua recipere, ante Chrismatis infusionem accipiat.

¶ *Augustinus de symbolo lib. j.* *Caput* 113. *Lib. 2. ca. 1.*

Hac nocte circa nos actum est, quod cæteris noctibus actum non est, vt ex locis secretis singuli produceremini in conspectu totius Ecclesiæ. Ibique ceruice humiliata, quę malè fuerat antè exaltata, in humilitate pedum Cilicio substrato in vobis celebraretur examen, atque ex vobis ex- B tirparetur diabolus superbus, dum super nos inuocatus est, humiliter altissimus Christus.

¶ *Stephanus v. Stiliano Archiepiscopo.* *Caput* 114.

Nunquid non omnia Charismata sacerdotalis ministerij, crucis figura perficiuntur? Nunquid ne baptismatis vnda nisi cruce sanctificata peccata relaxat? Et vt cætera prætereamus, sine crucis signaculo quis sacerdotij gradus ascendit?

¶ *Augustinus de vnico baptismo. lib. vi.* *Caput* 115. *Cap. 25. De consec. dist. 4. si nõ sanctificatur.*

Si non sanctificatur aqua, cum aliqua erroris verba per imperitiam præcator effundit, multi non solum mali, sed etiam boni fratres in ipsa ecclesia non sanctificant aquam. Multorum enim præces emendantur quoti- C die, si doctoribus fuerint recitatæ, & multa in eis reperiuntur contra Catholicam fidem. Nunquid si manifestetur aliquos baptizatos, cùm illæ præces dictæ super aquam fuissent, iubebuntur denuo baptizari? Quid ita? Quia plerumq; præcis vitium superat præcãtis affectus, & quia certa illa verba euangelica, sine quibus non potest baptismus consecrari, tantum valent, vt per illa sic euacuentur, quæcunque in præce vitiosa cõtra regulam fidei dicuntur, quemadmodum dæmonium nomine Christi excluditur. Nam vtiq; hæreticus si afferat præcem vitiosam, nec bonum habet charitatis affectum, quo possit illa imperitia superari, & ideo similis est ei quicunque in ipsa catholica inuidus & maleuolus quales illic arguit Cyprianus. Afferat etiam vt fieri solet, aliquam præcem, in qua lo- D quatur contra regulam fidei: multi quippe irruunt in præces, non solum ab imperitis loquacibus, sed etiam ab hæreticis compositas, & per ignorantiam simplicitatem non eas valentes discernere vtuntur eis, arbitrantes quòd bonæ sint, nec tamen quod in eis peruersum est, euacuat illa quę ibi recta sunt, sed ab eis potius euacuatur.

¶ *Libro iij.* *Caput* 116. *Cap. 10. De cõs. dist. 4. c. non est aqua.*

Non est aqua prophana & adultera, super quam Dei nomen inuocatur, etiamsi à profanis & adulteris inuocetur, quia nec ipsa creatura, nec ipsum nomen adulterum est. *Cap. 19.*

¶ *Libro v.* *Caput* 117.

Quomodo aquam mundat, & sanctificat homicida? quomodo oleum bene

benedicunt tenebræ? Si autem Sacramentis adeſt & verbis ſuis, per quoſlibet adminiſtrentur, & ſacramenta Dei vbique recta ſunt, & mali homines, quibus nihil proſunt, vbique peruerſi ſunt.

A

¶ *Auguſtinus contra Iulianum. lib. iiij.* *Caput* 118.

Recole quemadmodum in Eccleſia Chriſti baptiſmatis myſteria celebrentur, & inuenies, quod abrenuncient & paruuli per ora geſtantium, ſicut per ora geſtantium credunt. Item.

¶ *Caput* 119.

Quiſquis negat Paruulos credere per ora geſtantium, neget eos & accipere baptiſmum, quia in manibus geſtantium reluctantur.

¶ *Auguſtinus de libero arbitrio. lib. iij. cap. 23.* *caput* 120.

De conſe. diſt, 4. c. illud perſcrutari.

Illud perſcrutari homines ſolent, Sacramētum baptiſmi Chriſti quid paruulis proſit, cùm eo accepto, plerumque moriantur, priuſquam ex eo quicquam cognoſcere potuerint. Qua in re, ſatis piè rectéq; creditur prodeſſe paruulo eorum fidem, à quibus conſecrandus offertur: Et hoc eccleſiæ commendat ſaluberrima authoritas, vt ex eo quiſque ſentiat, quid ſibi proſit fides ſua, quando in aliorum quoque beneficio, qui propriã nõdum habent poteſtatem, commoda ſit.

B

¶ *Auguſtinus de pœnitentiæ Medicina. cap. 2.* *Caput* 121.

Paruulis ad conſecrationem remiſsionemque originalis peccati prodeſt eorum fides à quibus offeruntur, vt quaſcunque maculas delictorum per alios ex quibus nati ſunt, contraxerunt, aliorum etiam interrogatione purgentur.

C

¶ *Auguſtinus ſ Iohannem. tract. 80.* *Caput* 122.

Verbum fidei tantum valet in eccleſia Dei, vt per ipſum credentem, offerentem, benedicentem, vngentem, etiam tantillum mundet infantem, quamuis nondum valentem corde credere ad iuſtitiam, & ore confiteri ad ſalutem.

¶ *Iſidorus de officijs libro ij. cap. xxiij.* *Caput* 123.

De conſe. diſt. 4. c. Egrotãtes.

Egrotantes ſi pro ſe reſpondere nõ poſſunt, cum voluntatis eorum teſtimoniũ ſui dixerint, baptizentur. Similiter & de pœnitẽtibus agendum.

¶ *Auguſtinus de baptiſmo. lib. iiij.* *Caput* 124.

Contra donatiſtas ca. 24. de cõſe. diſt. 4. c. cum pro paruulis.

Si pro eo qui reſpondere poteſt in baptiſmo alius reſpondeat, non itidem valet, ex qua regula illud in Euangelio dictum eſt, quod omnes cùm legitur, naturaliter mouet, Aetatem habet ipſe, pro ſe loquatur.

D

¶ *Auguſtinus de adulterinis coniugijs ad Pollentium libro 1. cap. 28. tomo 6. operum.* *Caput* 125.

Ego non ſolum alios catechumenos, verum etiam ipſos, qui viuentium coniugijs copulati retinent adulterina conſortia, cum ſaluos corpore in his permanentes non admittamus ad baptiſmum, tamẽ ſi deſperati, & intra ſe pœnitentes iacuerint, nec pro ſe reſpondere potuerint, baptizandos eſſe puto, vt etiam hoc peccatum cum cæteris lauacro regenerationis abluatur. Quis enim nouit, vtrum fortaſsis adulterinæ carnis illecebra uſque ad baptiſmum ſtatuerant detineri? Si autem ab illa deſperatione

A tione recreati potuerint viuere, aut facient quod ſtatuerant, aut edo-cti obtemperabunt, aut de contemptoribus fiet, quod fieri etiam de baptizatis talibus ſolet. Quæ autem baptiſmatis, eadem & reconciliationis eſt cauſa, ſi forte pœnitentem finiendæ vitæ periculum præoccupauerit. Nec enim ipſos ex hac vita ſine arra ſuæ pacis exire velle debet mater Eccleſia.

Ambroſius de Sacramentis, Tractat. ſecundo. cap. ſeptimo. ¶ *Caput* 126.

Interrogatus es. Credis in Deum Patrem omnipotentem? Dixiſti, Credo, & merſiſti, hoc eſt, ſepultus es. Iterum interrogatus es, Credis B & in Deum noſtrum Ieſum Chriſtum, & in crucem eius. Dixiſti, Credo: & merſiſti. Ideo & Chriſto es conſepultus. Qui enim Chriſto conſepelitur, cum Chriſto reſurgit. Tertio, interrogatus es, Credis & in Spiritum ſanctum? Dixiſti, Credo, & tertiò merſiſti, vt multiplicem lapſum ſuperioris ætatis abſolueret trina confeſsio.

Rom. 6.

Gregorius iij. Papa Bonifacio. ¶ *Caput* 127. *Epiſtola 3.*

Quoſdam baptizatos abſque interrogatione ſymboli, ab adulteris & indignis Præsbyteris faſſus es. In his tua dilectio teneat antiquum morem Eccleſiæ: quia quiſquis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti baptizatus eſt, eum rebaptizari minimè liceat. Non enim C in nomine baptizantis, ſed in nomine Trinitatis huius gratiæ donum percepit.

Mat. 28.

Canones Apoſtolorum Capitulo. 50 ¶ *Caput* 128.

Si quis præsbyter trinam merſionem vnius myſterij non celebret, ſed ſemel mergat in baptiſmate quod dare iubetur in domini mortem, deponatur. Non dixit Dominus, in morte mea baptizate, ſed euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij & Spiritus ſancti.

c. Si quis de conſ. diſt. 4
Mat. 28.

Toletanum Concilium iiij. cap. 5. ¶ *Caput* 129.

D Propter vitandum ſchiſmatis ſcandalum, vel hæretici dogmatis vſum, ſimplam teneamus baptiſmi merſionem.

c. propter de cō. diſt. 4

Gregorius Leandro Epiſcopo. ¶ *Caput* 130. *Lib. 1. ca. 41*

De trina merſione baptiſmatis nihil reſponderi verius poteſt, quàm ipſi ſenſiſtis, quia in vna fide nihil officit ſanctæ Eccleſiæ conſuetudo diuerſa. Nos autem quòd tertio mergimus, triduanæ ſepulturæ Sacramenta ſignamus: vt dum tertio ab aquis infans educitur, reſurrectio triduani temporis exprimatur. Quod ſi quis forte, etiam pro ſummæ Trinitatis veneratione æſtimet fieri, neque hoc aliquid obſiſtit Baptizandum ſemel in aquis mergere. Quia dum tribus ſubſi-

De conſec. diſt. 4. c. de trina.

stentiis vna substantia est, reprehensibile esse, nullatenus potest infantem in Baptismate, vel ter, vel semel mergere, quando & in tribus mersionibus personarum Trinitas, & vna potest diuinitatis singularitas designari. A

Rabanus super Epistolam ad Ephesios, Libro secundo. ¶ *Caput* 131.

Eodem modo in Patrem & Filium & Spiritum sanctum baptizamur, & ter mergimus, vt Trinitatis vnum appareat Sacramentum: *Item*. Licet ter baptizemus propter mysterium Trinitatis, tamen vnum baptisma reputatur.

B

Cap. 25.

Antisiodorense Concilium, cap. xv. ¶ *Caput* 132.

Non licet abbati, nec monachis de baptismo suscipere filios, nec commatres habere.

Capitularium, libro vij. cap. ccccxciiij. ¶ *Caput* 133.

Monachi sibi compatres commatrésue non faciant, nec osculentur fœminas.

Augustinus dominica prima post Pascha, qui sic incipit, hodiernus dies. ¶ *Caput* 134.

de cōs. dist. 4. c. vos ante omnia

Vos ante omnia tam viros quàm fœminas, qui filios in baptismo suscepistis moneo, vt vos cognoscatis fideiussores apud Deum extitisse, pro illis quos visi estis de sacro fonte suscipere, ideo semper eos admonete, vt castitatem custodiant, iustitiam diligant, charitatem teneant, hoc omnibus faciant quod sibi fieri volunt, auguria non seruent, & ad arbores, & ad fontes vota non reddant, incantatores, aut caragios, sacrilegia, Phylacteria, velut diaboli venena fugiant, nec furtum faciant, nec falsum testimonium dicant. Ante omnia symbolum & orationem dominicam, & vos ipsi tenete, & illis quos excepistis ostendite. C

Nicolaus ad Consulta Burgarorum. ¶ *Caput* 135. D

Ita diligere debet homo, eum qui se suscepit ex sacro fonte, sicut patrem. *Item*: Est inter patres & filios spirituales gratuita & sancta communio, quæ non est dicenda consanguinitas, sed potius habenda spiritualis proximitas. Vnde inter eos non arbitramur fieri † posse quodlibet coniugale connubium, quandoquidem nec inter eos qui natura & eos qui in adoptione filij sunt venerandæ Romanæ leges matrimonium contrahi permittunt. *Item*: Si inter eos contrahitur matrimonium quos adoptio iungit: quanto potius à carnali oportet inter se contubernio cessare, quos per cœleste Sacramentum regeneratio sancti Spiritus iunxit.

† alias esse

Longè

A Longè igitur congruentius filius patris mei vel frater meus, appellatur is quem gratia diuina: quàm quem humana voluntas, vt filius vel frater meus esset, elegit. prudentiúsque ab alterna corporis commixtione secernimur.

Idem Salemonio Episcopo. ¶ *Caput* 136.

Nosse desideras vtrum mulier quæ viri filium ex alia filia genitum de sacro fonte leuauerit, postmodum posit eum eodem viro copulari? Quos ideò iungi posse decernimus, quia secundum sacros Canones nisi amborum consensu nullius religionis obtentu debet coniunx dimittere coniugem. Pertinet autem ad ingens vxoris exitium, quæ habens odio vi-B rum vel infirmitatem eius non considerans: quasi causa pietatis operatur impietatem. maximè cùm præcipiat Apostolus, Nolite inquiens fraudare inuicem, nisi ex consensu ad tempus vt vacetis orationi, Et iterum: Reuertimini in idipsum: ne temptet vos Sathanas propter incontinentiam vestram. ergo si non ex consensu vtriusque coniugis, hoc esse factũ probatur non fraudentur inuicem, sed reuertãtur in idipsum: præsertim cùm dicat Apostolus, vxor sui corporis potestatem non habet, sed vir: sic vir potestatem non habet sui corporis, sed mulier.

Idem Salamoni Constanciensi Episcopo. ¶ *Caput* 137.

Sciscitatur à nobis sanctitas vestra, si aliquis homo duas spirituales C commatres habere valeat, vnam post alteram. In quo fraternitas tua meminisse debet scriptum esse, erunt duo in carne vna. Itaque cùm constet quia vir & vxor vna caro, per connubium efficiuntur: restat nimirum virum compatrem constitui illi mulieri cui in matrimonio assumpta vxor commater esse videbatur: & idcirco liquet virum illi fœminæ non posse iungi in copula quæ commater erat eius, cum qua idem vna fuerat caro effectus.

Idem Carolo Archiepiscopo & eius suffraganeis. ¶ *Caput* 138.

Si quis cum commatre spirituali fuerit fornicatus, anathematis vt scitis percutitur † ictibus. Similiter autem & illum percutere promulga-D mus, qui cum ea quam de sacro fonte baptismatis susceperit, aut cum illa quam ante Episcopum tenuerit, cum sacro chrismate fuerit vncta: fornicationis perpetrauerit scelus. legitimam tamen si habuerit vxorem non dimittit.

† iaculis

Ex decretis Gregorij iunioris. ¶ *Caput* 139.

Si quis spiritualem commatrem in coniugium duxerit, anathema sit.

Rabanus eodem libro Capite xxviij. ¶ *Caput* 140.

Postquam ascenderit baptizatus de fonte, statim signatur in cerebro

de cõ. dist. 4 c. postquam

à præsbytero cum sacro chrismate, sequente simul & oratione, vt Christi regni particeps fiat, & à Christo Christianus posſit vocari. A

Ambrosius de Sacramentis, tractatu ij. cap. 7. ¶ *Caput* 141.

De conse. dist. 4. c. Emersisti.

Emersisti, venisti ad sacerdotem, quid tibi dixit? Deus, inquit, pater omnipotẽs, qui te regenerauit ex aqua & spiritu, concesſítque tibi peccata tua, ipse te vngat in vitam æternam. Vide vbi vnctus es, in vitam, inquit, æternam.

Tractatu iij. eiusdem. ¶ *Caput* 142.

Ambro. de ijs qui mysterijs initiantur. Cap. 6. de cõ. dist. 4 c. accipis.

Accipis mysterium, hoc est, vnguentum super caput. Quare super caput? quia sensus sapientis in capite eius. Sequitur spirituale signaculum, quod post fontem superest, quo perfectio fiat, quando ad inuocationem sacerdotis Spiritus sanctus infunditur. B

Rabanus eodem libro, cap. xxix. ¶ *Caput* 143.

de con. dist. 4. c. post baptismum

Post baptismum traditur Christiano vestis candida, quæ significat innocentiam, & puritatem Christianam, quam post ablutas veteres maculas, studio sanctę conuersationis immaculatam seruare debet, ad præsentandum ante tribunal Christi. Cuncti verò renati albis induuntur vestibus, ad mysterium resurgentis Ecclesiæ. *Item.*

Vtuntur baptizati albis vestibus, vt quorum primæ natiuitatis faciem vetusti erroris pannus fuscauerat, habitus secundæ generationis gloriæ præferat indumentum. Tegitur enim post sacram vnctionem caput eius mystico velamine, vt intelligat se diademate regni, & sacerdotali dignitate potiri. C

Ambrosius de mysterijs initiandis. cap. vij. ¶ *Caput* 144.

Accepisti post baptismum vestimenta candida, vt esset inditium quod exueris inuolucrum peccatorum, & indueris innocentiæ casta velamina.

Sanctus August. in Octauis Paschæ, qui sic incipit. ¶ *Caput* 145.

Paschalis festiuitas hodierna festiuitate concluditur, & ideo hodie neophitorum habitus commutatur, ita tamen, vt candor qui de habitu deponitur, semper in corde teneatur.

Gregorius iij. Bonifacio. ¶ *Caput* 146. D

de cõ. dist. 4 c. paruulos.

Paruulos qui à parentibus subtracti sunt, & an baptizati sint, an non, ignoratur, vt hos baptizare debeas, secundùm patrum traditionem, si non fuerit qui testificetur, ratio poscit.

Carthaginense Concilium quintum, Capitulo. vj. ¶ *Caput* 147.

de cõs. dist. 4. c. placuit

Placuit de infantibus quotiens non inueniuntur certisſimi testes, qui eos baptizatos esse sine dubitatione testentur, neque ipsi sunt per ætatem idonei, de traditis sibi Sacramentis respondere, absque vllo scrupulo eos esse baptizandos. Similiter & de Ecclesiis quoties super earum hæsitatur consecratione agendum est, id est, vt sine trepidatione consecrentur.

Nicolaus

A *Nicolaus ad Consulta Bulgarorum. cap. c iiij.* ¶ *Caput* 148.

A quodam Iudæo,neſcitis vtrum Chriſtiano,an Pagano,multos in patria veſtra baptizatos aſſeritis, & quid inde ſit, conſulitis agendũ.Hi profecto,ſi in nomine ſanctæ Trinitatis, vel tantum in nomine Chriſti, ſicut in Actibus Apoſtolorum legimus,baptizati ſunt vnum quippe,idémque eſt,vt ſanctus exponit Ambroſius, conſtat non eſſe denuo baptizandos. [*De conſec. diſt.4.c. à quodam. Actor. 2. & 10.*]

Gregorius iij. Bonifacio, Epiſtola iiij. ¶ *Caput* 149.

Illi qui baptizati ſunt per diuerſitatem , & declinationem linguarum gentilitatis,tamen quia in nomine Trinitatis baptizati ſunt, oportet eos per manus impoſitionem,& ſacri Chriſmatis vnctionem confirmari.

¶ *Idem Bonifacio.* ¶ *Caput* 150.

B De illo falſo Epiſcopo, quem dixiſti quòd adulterati clerici & homicidæ filius in adulterio natus, & abſque diſciplina nutritus eſſet, & cætera mala horribilia,quæ per ſingula enarraſti,ac per hoc ſui ſimiles ſacerdotes conſecrauit,de hoc meminit tua reuerenda fraternitas,quia tribus iam vicibus ſcripſimus,vt nullus homicida,nullus adulter,nullus fornicator ſacrum miniſterium debeat attrectare.De baptizatis verò ab illo ſeu Eccleſiis conſecratis,quod requirit tua fraternitas, ſcito Eccleſias, quas in nomine ſanctę Trinitatis conſecrauit,& paruulos ſimiliter quos baptizauit, qualiſcunque ſit qui ſacerdotio fungebatur, non eſſe denuò eas per alium conſecrandas,aut hos paruulos baptizandos.

C *Anaſtaſius Papa ij. Anaſtaſio.* ¶ *Caput* 151. [*In dec.ca.7 c.Sãctæ eccleſiæ catholicæ,diſt.19 par. prima.*]

Sacratiſsimum ſerenitatis tuæ pectus agnoſcat, quòd nullum de his vel quos baptizauit Acatius, vel quos ſacerdotes vel Leuitas ſecundùm Canones ordinauit,vlla ex nomine Acatij portio læſionis attingat, quod forſitan per iniquum tradita Sacramenti gratia minus firma videatur. Nam & baptiſmum quòd procul ſit ab Eccleſia, ſiue ab adultero, vel à fure fuerit datum, ad percipientem munus peruenit illibatum.

Concilium iiij. Cartaginenſe. cap. xli. ¶ *Caput* 152.

Non liceat fieri rebaptizationes,reordinationes,vel tranſlationes Epiſcoporum. [*De conſec. diſt. 4. c. non liceat.*]

Gregorius Quirino Epiſcopo in Hibernia, libro ix.epiſt.lxj.

D ¶ *Caput* 153.

Antiqua patrum inſtitutione didicimus, vt qui apud hæreſim in Trinitatis nomine baptizantur,cùm ad ſanctam Eccleſiam redeunt, aut vnctione Chriſmatis,aut manus impoſitione, aut ſola profeſsione fidei, ad ſinum matris Eccleſiæ reuocentur.Vnde Arrianos per manus impoſitionem occidens, per vnctionẽ verò ſancti Chriſmatis, ad ingreſſum ſanctæ Catholicæ Eccleſiæ oriens reformat: † monophyſitas verò & alios ex ſola vera confeſsione recipit, quia ſanctum baptiſma, quod ſunt apud hæreticos conſecuti, tunc in eis vires emundationis accipit, cùm vel illi per manus impoſitionem Spiritum ſanctum acceperint: vel iſti per confeſsionem veræ fidei ſanctæ & vniuerſalis Eccleſiæ viſceribus fuerint vniti. [*De cõſ.diſt. 4. c. ab antiqua.* † monothelitas.]

De cõs. dist. 4. c. Si verò Hi verò hæretici qui in Trinitatis nomine minimè baptizantur, sicut sunt Bonosiaci & Cataphrigæ, quia & illi Christum dominum non credunt, & isti Spiritum sanctum peruerso sensu esse quendam prauum hominem Montanum credunt, quorum similes multi sunt alij, cum ad sanctam Ecclesiam veniunt baptizantur, quia baptismum non fuit, quod in errore positi, in sanctę Trinitatis nomine minimè perceperunt, nec pôtest ipsum baptismũ dici iteratum, quod (sicut dictum est) in Trinitatis nomine non erat datum. A

Augustinus de verbis Domini, tractatu ix. ¶ *Caput* 154.

Ille non est dicendus esse in Ecclesia, id est, ad societatem spiritus pertinere, qui ouibus Christi corporali tantum cõmixtione ficto corde miscetur. Spiritus enim disciplinæ effugiet fictum. Quapropter quotquot in schismaticis vel hæreticis congregationibus, vel potius segregationibus baptizantur: quamuis non sint renati spiritu, tanquam hismaeli similes, qui secundum carnem natus est Abrahæ: non sicut Isaac, qui secundum spiritum, quia per repromissionem, tamẽ cùm ad catholicam veniunt, & societati spiritus aggregantur, quem foris proculdubio nõ habebant, non eis repetitur lauacrum carnis. Non enim defuit etiam foris positis ista forma pietatis, sed abfuit eis, quæ nisi intus non potest dari vnitas spiritus, in vinculo pacis. B *Gen. 21.*

Tractatu eiusdem lxiij. ¶ *Caput* 155.

Hæretici & schismatici de fucis Dominicis peculia sibi fecerunt, & greges non Christi, sed suos contra Christum pascere voluerunt. Planè in ipsis † damnationibus suis, titulum illius posuerunt. vt prædę illorum defenderentur quasi per titulum potentis. Quid facit Christus, quando tales conuertuntur, qui foris ab Ecclesia titulum eius baptismatis acceperunt? Eijcit prædatorem, & titulum non deponit: Sed possidet domum, quia inuenit ibi titulum quid opus est, vt mutet nomen suum? C

† dominationibus.

Augustinus super Ioannem. parte. j. tract. 5. ¶ *Caput* 156.

De consec. dist. 4. c. baptismus. Baptismus talis est, qualis est ille, in cuius potestatem datur non qualis ille est per cuius ministerium datur.

Item in eodem. ¶ *Caput* 157.

Quid nouerat Ioannes Baptista? Dominum. Quid non nouerat? Potestatem baptismi dominici in nullum hominem à Domino transituram, sed ministerium plane transiturum. Potestatem à Domino in neminem, sed ministerium in bonos & in malos. Non exhorreat columba ministerium malorum, respiciat domini potestatem. Quid tibi facit minister malus, vbi bonus est Dominus? Quid te impedit malitiosus præco, si beneuolus est iudex? D

Item, in eodem tractatu. ¶ *Caput* 158.

Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementũ dat Deus. Qui verò superbus fuerit minister, cum diabolo computatur, sed non contaminatur donum Christi. Quod per illum fluit, purum est, quod per illum

A per illum transit liquidum, venit ad fertilem terram. Puta quia iste lapideus est, quia ex aqua fructum ferre non potest, sed per lapideum canalem transit aqua ad areolas, in canali lapideo nihil generat, sed hortus fructus plurimos affert. *Item in eodem.*

Ego dico, & nos dicimus omnes, quia iustos oportet esse, per quos baptizatur, quia iustos oportet esse tanti iudicis ministros. Sint ministri iusti si volunt. Si autẽ noluerint esse iusti, qui in cathedra Moysi sedent, securũ me fecit Magister meus, de quo spiritus eius dicit, hic est qui baptizat. *Matth. 15.*

Item in eodem. ¶ *Caput* 159.

Quos baptizauit Iudas, Christus baptizauit. Si ergo quos baptizauit ebriosus, quos baptizauit homicida, quos baptizauit adulter, si baptismus Christi erat, Christus baptizauit. Non timeo adulterum, non ebriosum, non homicidam, quia columbam attendo, per quam mihi dicitur, hic est qui baptizat. *Item.* *De conse. dist. 4. c. baptismus.* B

Homicida dedit baptismum Christi, quod sacramentum tam sanctum est, vt nec homicida ministrante polluatur. *Ioannis 1.*

i. Tract. vj. ¶ *Caput* 160. *De consec. dist. 4. c. cum baptizat.*

Dum baptizat malus ex aliqua vel ignorantia ecclesiæ vel tollerantia: aut enim ignorantur mali, aut toleratur palea, quousque in vltimo ventiletur area, illud quod datum est, vnum est, nec impar propter impares ministros, sed par & æquale propter hic est qui baptizat.

C ¶ *Augustinus de Ecclesiasticis regulis.* *August. de Eccle. dog. cap. 52.*

Hi qui apud illos hæreticos baptizati sunt, qui in sanctæ Trinitatis confessione baptizantur, & veniunt ad catholicam, recipiantur quidem vt baptizati, ne sanctæ Trinitatis inuocatio vel confessio annulletur. Sed doceantur integrè & instruantur, quo sensu sanctæ Trinitatis mysterium in ecclesia teneatur: & si consentiunt credere, vel adquiescunt confiteri, purgati fidei integritate, firmentur manus impositione. Si verò paruuli sunt, & hebetes, qui doctrinam non capiant, respondeant pro illis, qui eos offerunt iuxta morem baptizandi, & sic per manus impositionem chrismate communiti, cum eucharistiæ mysterijs admittantur.

D ¶ *Solutio Augustini ad quæstionem Orosij.* *Li. 2. quæst. 65. in dialogo. De conse. dist. 4. c. baptismus.*

Quamuis vnum baptisma sit hæreticorum, eorum scilicet qui in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti baptizant, & ecclesiæ Catholicæ: tamen quia foris ecclesiam baptizantur, non sumũt baptismum ad salutem, sed ad perniciem: habentes nimirum formam sacramenti: virtutem autem eius abnegantes. Et ideo eos ecclesia non rebaptizat, quia in nomine trinitatis baptizati sunt: ipsa est profecto forma sacramenti. Ideo dum reuersi fuerint, accipiẽt virtutem Spiritus sancti, quam hi qui foris ecclesiam baptizantur, nondum habent.

¶ *Augustinus contra Cressonium grammaticum. lib. xj.*

Hoc est verum, hoc sanum, hoc catholicum, quod Christus mundet

accipientium conſcientias: ſiue per bonos miniſtros baptiſmi ſui ſiue per malos. ¶ *Item cap.2.* A

Si quæris quomodo baptizent quos damnauit Eccleſia: & reſpondeo ſic eos baptizare, quomodo baptizant, quos damnauit Deus, antequam de illis quicquam iudicaret eccleſia.

¶ *Lib.iij.cap.6.*

De conſe. diſt.4.c.ſi inter.

Si inter bonos miniſtros, cum ſit alius alio melior, non eſt melior baptiſmus, qui per meliorem datur: nullo modo eſt malus, qui etiam per malum datur, quando idem baptiſmus datur: & ideo per miniſtros diſpares Dei munus æquale eſt, quia non illorum, ſed eius eſt.

Pelagius PP. Gandentio Epiſcopo. ¶ *Caput* 161.

B De hæreticis, ex quibus per Paulinum filium tuum virum clariſsimũ nos conſulendos eſſe duxiſti: vt ſi quidam ex ijs reuerti volunt ad Catholicam fidem, vtrum baptizandi ſint, an tantummodo reconciliandi, hæc tuam volumus fraternitatem cuſtodire, quæ circa Sirmiæ & Simgidunæ aliáque vicina loca (vbi iſtius hæreſis homines multi ſunt) nouimus cuſtodiri, vt quia in nomine ſolummodo Chriſti, vna etiam merſione ſe aſſerunt baptizari. Euangelicum verò præceptũ (ipſo Deo domino, & ſaluatore noſtro Ieſu Chriſto tradente) nos admonet in nomine trinitatis, trina etiam merſione baptiſma vnicuique tribuere: dicente domino noſtro diſcipulis ſuis: Ite, baptizate omnes gentes in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti. Si reuera hi de præfatis hæreticis, qui in locis dilectioni tuæ deſtinatis vicinis cõmmorari dicuntur: ſolummodo ſe in nomine domini baptizatos fuiſſe forſitan confitentur, ſine cuiuſdam dubitationis ambiguo eos ad catholicam fidem venientes, ſanctæ trinitatis nomine baptizabis. Sin verò apud dilectionem tuam eorum qui cõuerti volunt, manifeſta confeſsione claruerit, quod in trinitatis nomine fuerint baptizati, ſola conciliationis gratia impenſa, catholicæ recõciliare fidei maturabis, vt tali diſpoſitione ſeruata, nihil aliter quàm quod euangelica iubet authoritas, temeritatis cuiuſdam ſpiritu videatur effectum. C

Mat.28.

Aug. de baptiſmo cõtra Donatiſtas lib.7. cap.53. De conſe. diſt.4.c. ſolet etiam quæri.

Auguſtinus de baptiſmo libro viij. ¶ *Caput* 162.

Solet etiam quæri vtrum approbandum ſit baptiſma, quod ab eo qui non accepit, accipitur: ſi fortè hoc curioſitate aliqua didicit † quomodo dãdum ſit. Et vtrum nihil interſit, quo animo accipiat ille, cui datur cum ſimulatione an ſine ſimulatione. Si cum ſimulatione, vtrum fallens, ſicut in Eccleſia, vel in ea quæ putatur Eccleſia, an iocãs ſicut in mimo. Et quid ſit ſceleratius in Eccleſia fallaciter accipere, an in hæreſi vel ſciſmate ſine fallacia, id eſt, animo non ſimulato. Et vtrum in hæreſi fallaciter, an in mimo cum fide: ſi quiſquam inter agendum repentina pietate moueatur. Quamquam talem, ſi etiam illi conferamus, qui in ipſa Catholica fallaciter accipit, mirum ſi dubitatur quis cui præferendus ſit. Quid enim proſit animus veraciter dantis, fallaciter accipienti, non video. Sed arbitremur aliquem etiam fallaciter dantem: cùm & tradens & accipiens, fallaciter agant in ipſa vnitate Catholica, vtrum D

† queãdmodum

hoc

A hoc magis baptiſma ſit acceptandũ,an illud quod in mimo datur: ſi quis exiſtat fideliter,ſubito commotus accipiẽs:an quantum ad ipſos quidem homines attinet plurimum diſtat,inter credentem in mimo, & in eccleſia irridentem: ad ipſius autem ſacramenti integritatem nihil interſit. Si enim nihil intereſt ad integritatẽ ſacramẽti in ipſa catholica,vtrũ id aliqui fallaciter an veraciter agant:cũ tamẽ hoc idẽ vtriq; agant: cur extra interſit nõ video:quando ille qui accipit,nõ ſimulatione palliatus,ſed religione mutatus eſt.An plus valẽt ad confirmandũ ſacramentũ illi veraces inter quos agitur:quàm ad fruſtrandũ illi fallaces à quibus agitur, & in quibus agitur.Et tamẽ ſi poſtea prodatur,nemo repetit,ſed aut ex communi cãdo punitur illa ſimulatio,aut pœnitendo ſanatur.Sed nobis tutũ eſt in B ea non progredi aliqua temeritate ſententiæ, quæ nullo in catholico regionali concilio cœpta,nullo plenario terminata ſunt.Id autẽ † fiducia ſecuræ vocis aſſerere, quod in gubernatione Domini noſtri Ieſu Chriſti vniuerſalis eccleſiæ conſenſione roboratum eſt. Veruntamen ſi quis me fortè in illo concilio conſtitutum, vbi talium rerum quæſtio verſaretur, non procedentibus talibus,quorum ſententias ſequi mallem, vrgeret vt dicerem,quid ipſe ſentirem,ſi eo modo affectus eſſem, quo eram,cùm ea dictarem,nequaquam dubitarem habere baptiſmum eos, qui vbicunq; & à quibuſcunque illud verbis euangelicis conſecratum,ſine ſua ſimulatione,& cum aliqua fide accepiſſent: quanquam eis ad ſalutem ſpiritualem non prodeſſet, ſi charitate caruiſſent, qua catholicæ insererentur C eccleſiæ.Si enim,inquit, habeam fidem, vt montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil ſum.Sicut iam præteritis maiorum ſtatutis,non dubito etiam illos habere baptiſmum, qui quamuis id fallaciter accipiant in eccleſia, tamen id accipiunt vel vbi eſſe putatur eccleſia ab eis in quorum ſocietate id accipitur,de quibus dictum eſt: Ex nobis exierunt. Vbi autem neque ſocietas vlla eſſet ita credentium, neque ille qui ibi acciperet,ita crederet, ſed totum ludicrè & mimicè & ioculariter ageretur, vtrum approbandus eſſet baptiſmus qui ſic daretur,diuinum iudicium per alicuius reuelationis oraculum concordi oratione gemitibus implorandum eſſe cenſerẽ.Ita ſanè vt poſt me dicturos ſententias, ſi quid iam exploratum & cognitum afferent,humiliter expectarem.

† ſit cura

1.*Corint*.13.

1.*Ioan*.2.

D *Lib.* 1. *Cap.j.*

Oſtenditur illos impiè facere,qui rebaptizare conantur orbis vnitatẽ: Et nos rectè facere,qui Dei ſacramenta improbare, nec in ipſo ſchiſmate audemus.In quo enim nobis conſentiunt,in eo etiam nobiſcum ſunt. In eo autem à nobis receſſerunt, in quo à nobis diſſentiunt.

*De conſe. diſt.*4.*c. oſtenditur.*

¶ *Item ibidem.*

Sacramentum baptiſmi eſt,quod habet qui baptizatur: & ſacramentum dandi baptiſmi eſt, quod habet qui ordinatur. Sicut enim baptizatus ſi ab vnitate receſſerit, ſacramentum baptiſmi non amittit: ſic etiam ordinatus,ſi ab vnitate receſſerit, ſacramẽtum dandi baptiſmi nõ amittit. Nulli enim Sacramento iniuria facienda eſt,Si diſcedit à malis,vtrumque diſcedit.

discedit. Si permanet in malis, vtrunque permanet. Si ergo acceptatur baptismus, quem non potuit amittere qui ab vnitate discesserat, sic acceptandus est baptismus, quem dedit ille qui sacramentum dandi cùm discederet, non amiserat. *Item cap.12. eiusdem libri.*

Si ad baptismum fictus accesit, dimissa sunt ei peccata, an non dimissa? Eligant quod volunt, vtrumlibet elegerint, sufficiet nobis. Si dimissa dixerint, quomodo ergo Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictũ, si in isto ficto remissionem operatus est peccatorum. Si dixerint non esse dimissa, quæro, si postea fictionem suam corde concusso & vero dolore fateretur, denuo baptizandus iudicaretur. Quod si dementissimum est dicere, fateantur verò baptismo Christi, baptizari posse hominem, & tamen cor eius in malitia vel sacrilegio perseuerans, peccatorum absolutionem non sinere fieri, atque ita intelligant in communionibus ab Ecclesia separatis posse hominem baptizari, vbi Christi baptismus eadem sacramenti celebratione datur & sumitur: qui tamen tunc prosit ad remissionem peccatorum, cùm quisque reconciliatus vnitati sacrilegio dissensionis exuitur, quo eius peccata tenebantur, & dimitti non sinebantur.

Sap.1.

Item ibidem. ¶ *Caput* 163.

Non impeditur baptismi gratia, quo minus omnia peccata dimittat, etiam si odium fraternum in eius cui dimittuntur, animo perseuerat. Soluitur enim hesternus dies, & quicquid superest, soluitur etiam ipsa hora momentúmque ante baptismum & in baptismo. Deinceps autem continuo reus esse incipit, non solum consequentium, sed etiam præteritorũ dierum, horarum, momẽtorum, redeuntibus omnibus quæ dimissa sunt.

De conse. dist.4.c. quomodo exaudit Deus. & P. Lom. li. 4.d.4.c. qui vero.

Item cap.13. eiusdem libri.

Illa quæ schismatici vel hæretici non aliter habent, non aliter agunt, quàm vera ecclesia, cùm ad nos veniunt non emendamus, sed potius approbamus. In quibus enim non dissentiunt à nobis in eis non disiunguntur à nobis. Sed tamen quia nihil eis prosunt, quamdiu scismatici vel hęretici sunt: propter alia, in quibus à veritate dissentiunt, & propter ipsum separationis immanissimum scelus, siue permanserint in eis peccata, siue continuo dimissa redierint, vt ad salutem pacis atque charitatis veniant adhortamur.

Lib.iij.cap.10. ¶ *Caput* 164.

Baptismus verò Christi verbis euangelicis cõsecratus, & per adulteros, & in adulteris sanctus est, quamuis illi sint impudici & immundi, quia & ipsa eius sanctitas pollui non potest, & sacramento suo diuina virtus assistit, siue ad salutem benè vtentium, siue ad pernitiem malè vtentium.

Item.

Catholica verò propterea non debet iterare baptismum, qui apud hęreticos datus est, ne iudicare videatur ipsorum esse quod Christi est, aut eos non habere, quod intus cùm acciperent amittere, vtique foras exeundo non possent. *Item.*

Non autem sicut hæresis hæreticorum est, sicut errorum ipsorum est, sicut

De conse. dist.4.c. nõ est aqua. Aug.li.3. contra epistolã Parmeniani. cap.11. 1.q.1.c. quod quidã. Ibid. Aug. de cõ.dist.4 c.non autẽ.

A ſicut ſacrilegium diſſenſionis ipſorum eſt: Sic etiã baptiſmus qui Chriſti eſt, debet dici ipſorum. *Item.* Nos hæreticorum eſſe baptiſmum dicimus verbis euangelicis conſecratum, commoti factis eorũ etiam quæ Dei ſunt, eis tribuere volumus, quaſi ea contaminare potuerint, aut propterea ſua facere quæ Dei ſunt, qui ipſi Dei eſſe noluerunt.

Ca.19. eiuſdem libri Auguſt.

Libro iiij. de baptiſmo cap. iiij. *Caput* 165.

Sicut vrgeri videor cùm mihi dicitur, Ergo hæreticus dimittit peccata? ſic & ego vrgeo cùm dico. Ergo qui celeſtia mandata non ſeruat, auarus, raptor, fœnerator, inuidus, verbis ſeculo non factis renunciãs, dimittit peccata? Si per vim ſacramenti Dei, ſicut ille, ita & ille. Si per meritum ſuum, nec ille, nec ille. Illud enim ſacramentum & in malis hominibus B Chriſti eſſe cognoſcitur. *Item.* Si in hæreſi baptizatus in nomine ſanctæ trinitatis, non fit tamen templum Dei, ſi ab hæreſi non receſſerit, quomodo neque in auaritia, in eodem nomine baptizatus fit templum Dei, ſi ab auaritia non recedat, quæ eſt idolorum ſeruitus. *Item.* Sed ſi poſſunt (vt dixi) amborum peccata æqualiter appendantur, ignorantis blaſphemia & ſcientis idololatria, & eadem ſententia iudicentur, ille qui Chriſtum quærendo in veriſimilem ſermonem falſitatis incurrit. Et ille qui ſciens Chriſto reſiſtit loquenti per Apoſtolum: quoniam omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod eſt idolorum ſeruitus, non habet hæreditatem in regno Chriſti & Dei. Cur in illo baptiſmus & euangelica verba improbantur? in iſto autem approbantur, cùm ab illius co- C lumbæ membris vterque inueniatur alienus? *Item.* Perfidus autem & blaſphemus, ſi in perfidia & blaſphemia permanſerit: nec extra eccleſiam, nec intra eccleſiam remiſsionem accipit peccatorum. Aut ſi propter vim ſacramenti ad punctum temporis accipit, & foris & intus eadem vis operatur: ſicut vis nominis Chriſti expulſionem dæmoniorum etiam foris operabatur. *Item.* Satis oſtendimus, ad baptiſmum qui verbis euangelicis conſecratur, non pertinere cuiuſquam vel dantis vel accipiẽtis errorem, ſiue de Patre, ſiue de Filio, ſiue de Spiritu ſancto aliter ſentiat, quã doctrina cœleſtis inſinuat. *Item.* Conſtituamus ergo duos aliquos iſto modo. Vnum eorum verbi gratia id ſentire de Chriſto quod Photinus opinatus eſt: & in eius hæreſi baptizari extra Eccleſiæ catholicę com- D munionem. Alium verò hoc idem ſentire, ſed in catholica baptizari, exiſtimantem ipſam eſſe catholicam fidem. Iſtum nondum hæreticũ dico, niſi manifeſtata ſibi doctrina catholicæ fidei reſiſtere maluerit, & illud quod tenebat elegerit. Quod antequam fiat, manifeſtum eſt illum qui foris baptizatus eſt, eſſe peiorem. Itaque in hoc ſola falſa opinio, in illo autem etiam ipſa diuiſio corrigenda eſt: ſed in neutro ipſorum, ſacramenti veritas repetenda.

Eodem capite.

Ephe.5.

Capite 5. eiuſdẽ libri.

Epheſ.5.

Cap.11. eiuſ.

Cap.15.

Cap.16.

Item. ¶ *Caput* 166.

Poteſt nobis & hæreticis baptiſma eſſe cõmune, cum quibus poteſt & euangelium eſſe commune, quamuis à fide noſtra error diſtet illorum, ſiue aliud de Patre, vel de Filio, vel de Spiritu ſancto ſentiant quã veritas habet

Cap.17.

Matth.12.

habet siue ab vnitate præcisi non colligant cum Christo, sed spargant. A

Libro v. ¶ *Caput* 167.

Aug. de baptismo li.5. ca.13. de cõ. dist.4.c. cũ tantum. *Cap.14. lib.5. contra Donatistas* *1.Teßal.2.* *Rom.11.* †Salutari

Cùm tantum valet baptismus per hominem contemptibilem, quantum per Apostolum datus, ita nec illius, nec illius, sed Christi esse cognoscitur. *Item.* Inuenimus dictum ab apostolis, & gloriam meam, quamuis vtique in domino, & ministerium meum, & prudentiam meam, & euangelium meum, quamuis vtique à domino impertitum atque donatum. Baptismum autem meum, nemo eorum dixit omnino. Neq; enim omnium æqualis est gloria, nec ministrant omnes æqualiter, nec æquali prudentia sunt omnes prędití, & in euangelizando alius alio melius operatur. Et ideo dici potest alius alio doctior, & ipsa doctrina † spirituali, alius autem alio maius minúsue baptizatus dici non potest, siue ab inferiore, siue à maiore baptizetur. B *Item.* Si ius baptizandi non habuit qui baptizat, tamen Christi est quod dedit, & ille Christi est qui accepit. Multa enim contra ius dantur, nec tamen ideo vel nulla, vel non data dicuntur. *Item.* Cum ergò & intus sint mortui, neque latentes, nam non de illis tanta diceret Cyprianus, qui vel non pertineant ad illam viuã columbam, (vel nondum pertineant) & foris sint mortui, qui manifestius ad eam vel non pertineant, vel nondum pertineant: verúmque sit, non posse ab eo viuificari alterum, qui ipse non viuit, manifestum est eos qui intus à talibus baptizantur, si vera conuersione cordis accedunt, ab eo viuificari, cuius est baptismus. *Item.* Illud autem quale est, vt ideo putetur hæreticus non habere baptismum, quia non habet ecclesiã? Et vtiq; C cùm baptizatur, etiam de sancta Ecclesia interrogatur. Quasi verò ille qui intus non factis, sed verbis seculo renuntiat, non hoc in baptismo interrogetur. Sicut ergo huius falsa responsio non efficit, vt baptismus non sit quem percipit: Et sicut ille si postea quod fallaciter responderat, veraciter impleat, non ei baptismus repetitur, sed vita corrigitur: Sic & ille si postea veniat ad Ecclesiam, de qua interrogatus falsum responderat, quia eam se habere, dum non haberet, putabat, ipsa, quam non habebat, ei datur, non quod acceperat, iteratur. Cur autem ad verba quæ procedunt ex ore homicidæ possit Deus tamen oleum sanctificare, & in altari quod hæretici posuerunt non possit, nescio.

Aug. lib.5. de baptismo contra Donatistas cap.15. *Ca.18. eiusdem.* *Ca.20. eiusdem libri.*

Libro vj. cap. v. ¶ *Caput* 168. D

In homine iusto & in homine iniusto semper sanctum est baptisma, quod neque alicuius æquitate augetur, neq; alicuius iniquitate minuitur.

Zacharias Bonefacio Episcopo. ¶ *Caput* 169.

De cõse. dist. 4. c. in Synodo.

In synodo Anglorum decretum & iudiciũ firmissimè præceptum, & diligenter demonstratũ esse dinoscitur, vt quicunque sine inuocatione trinitatis mersus fuisset, quòd sacramentum regenerationis non haberet, quod omnino verũ est, quia si mersus in fonte baptismatis quis fuerit sine inuocatione trinitatis, perfectus christianus non est, nisi in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti fuerit baptizatus. De præsbyteris scripsisti, qui tauros vel hircos dijs Paganorum immolabant, manducantes sacrificia

A ficia mortuorum, habentes & pollutum ministerium: ipsique adulteri esse inuenti sunt postea, & defuncti. modo verò incognitum est, vtrum baptizantes Trinitatē dixissent, an non: & timent illi qui viui sunt, quòd in tali ministerio non sunt baptizati: quibus respondens, iussisti omnes baptizare. Hoc quoque obseruari in supradicta synodo sacerdotes voluerunt: vt qui vel vnam de trinitate personam in baptismo non nominaret, illud baptismum verum esse non posset, quod pro certo verum est, quia qui vnum ex sancta Trinitate confessus non fuerit nomen, perfectus Christianus esse non potest. Qui enim confitetur patrem & filium, si confessus non fuerit, & spiritum sanctum, nec patrem habet nec filium. Et qui confessus fuerit patrem & spiritum sanctum, & filium non fuerit B confessus, nec patrem habet nec spiritum sanctum, sed vacuus est à diuina gratia. Interea scripsit reuerenda fraternitas tua repperisse te quendam presbyterum genere Scotum, nomine Sampson, errantem à via veritatis, dicentem & affirmantem, quòd sine mystica inuocatione, aut lauacro regenerationis posset fieri catholicus Christianus, per episcopalis manus impositionem. Hic autem qui hoc dicit, vacuus est spiritu sancto, & alienus à gratia Christi, atque à consortio sacerdotali abijciendus. Quis enim nisi baptizetur iuxta præceptum Domini, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, & sic per manus impositionem consecretur, potest esse catholicus? Hunc nequissimū virum talia prædicantem ab ecclesia Dei sancta condemnatū expelle: in illos aūt qui ab hæreticis baptizati C sunt, hoc sine dubio iuxta prædecessoris nostri beatæ memoriæ Gregorij papæ, & sacrorū Canonum traditum tibi mandatum implere non omittas, ne in æternum pereāt, sed potius euangelica consecratione saluentur.

Matth. 28.

Augustinus de Baptismo Vnico. Libro j. ¶ *Caput* 170.

De Bap. cōtra Donat. lib. 1. *cap.* 2. 24. *q.* 1. *c. Si quem forte*

Si quem forte extrema coegerit necessitas, vbi catholicum, per quem accipiat, non inuenerit: & in animo pace catholica constituta per aliquem extra vnitatem catholicam positum acceperit, quod erat in ipsa catholica vnitate percepturus, si statim etiam de hac vita migrauerit, non eum nisi catholicum deputamus. Si autē fuerit à corporali morte liberatus, cùm se catholicæ congregationi etiam corporali præsentia reddiderit, vnde nunquàm corde discesserat, nō solum non improbamus quod fecit, sed etiam D securrissimè verissiméq; laudamus: quia præsentē Deum cordi suo vnitate ibi seruabat, & sine sancti baptismi sacramento, (quod vbicunq; inuenit, non hominū, sed Dei esse cognouit) noluit ex hac vita migrare. Si quis autē cum possit in ipsa catholica accipere, aliqua mētis peruersitate eligit in schismate baptizari, etiā si postea venerit ad catholicam, quia certus est ibi prodesse sacramentū, quod alibi accipi potest, prodesse nō potest, proculdubio peruersus & iniquus est & tanto pernitiosior, quanto scientior.

Epistola Augustini ad Bonifacium. ¶ *Caput* 171.

Epi. Au. 23 *de cō. dist.* 4 *c. non illud.*

Non illud te moueat, quod quidā non ea fide ad baptismū percipiendū paruulos ferunt, vt gratia spirituali ad vitā regenerentur æternam: sed eos putant hoc remedio temporalem retinere vel recipere sanitatem. Non

enim propterea illi non regenerantur, quia nõ ab istis hac intentione offeruntur.

A

Epist.203. de cõs. dist. 4. c. Rebaptizare.

Epistola Augustini ad Maximinum. ¶ *Caput* 172.

Rebaptizare hæreticum hominem qui hæc sanctitatis signa perceperit quæ Christiana tradidit disciplina, omnino peccatum est. Rebaptizare autem catholicum, immanissimum scelus est.

in caput. 3. Ioannis. de cõ. dist. 4 c. siue hæreticus.

Beda in Libro Homeliarum, Homelia xxxvj. ¶ *Caput* 173.

Siue hæreticus, siue schismaticus, siue facinorosus quisque in confessione sanctæ Trinitatis baptizet, non valet ille qui baptizatus est, à bonis catholicis rebaptizari, ne confessio, vel inuocatio tanti nominis videatur adnullari.

B

Haymo super primam epistolam ad Corinthios. ¶ *Caput* 174.

In tantum retinuit sibi Christus potestatem baptizandi, vt sicut dimittuntur ei peccata omnia, qui à sancto & innocente viro tingitur in aqua: ita illi qui à peccatore & scelerato, tantum, vt in nomine sanctæ Trinitatis illud fiat. Meritum enim vitæ baptizantis siue agentis nec prodest, nec obest in hac parte illi qui baptizatur.

Capitulorum Libri v. Capitulo vj. ¶ *Caput* 175.

Si quis baptizatus fuerit à presbytero non baptizato, & sancta Trinitas in ipso baptismo inuocata fuit, baptizatus est, sicut Sergius papa dixit, impositione verò manus indiget.

C

Augustinus super primam epist. ad Corinthios. ¶ *Caput* 176.

Scimus Spiritum sanctum sine manus impositione datum à Deo, & non baptizatum consecutum remissionem peccatorum. Nunquid non Cornelius inuisibiliter baptizatus est, quando donum baptismatis consecutus est?

Aug. de baptismo contra Donat. li. 4. ca. 22. De consecr. dist. 4. c. baptismi.

Augustinus de Vnico baptismo. Libro iiij. ¶ *Caput* 177.

Baptismi vicem aliquando implere passionem, de latrone illo, cui non baptizato dictum est, hodie mecum eris in paradiso. Beatus Cyprianus non leue documentũ assumit, quod etiam atq; etiã considerans inuenio non tantum passionem pro nomine Christi, id quod ex baptismo deerat posse supplere, sed etiam fidem, conuersionémque cordis, si forte ad celebrandum mysterium baptismi, in angustiis temporum, succurri non potest. Neque enim latro ille pro nomine Christi crucifixus est, sed pro meritis facinorum suorum, nec quia credidit, passus est, sed dum patitur, credit. Quantum itaque valeat etiam sine visibili baptismi Sacramento quod ait Apostolus, corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem, in illo latrone declaratum est. Sed tunc impletur inuisibiliter, cùm mysterium baptismi non contemptus religionis, sed articulus necessitatis excludit. Et sicut in illo latrone quod de baptismi sacramento defuerat, compleuit omnipotentis benignitas, quia non superbia, vel contemptu, sed necessitate defuerat: sic infantibus qui baptizati moriuntur, ea-

D

Rom. 10.

ca. 23. eiusdem lib.

A tur,eadem gratia omnipotentis explere credenda est, quòd non ex impia voluntate, sed ex ætatis indigentia, nec corde credere ad iustitiam possunt, nec ore confiteri ad salutem. Ideo cùm pro eis oratur, vt impleatur erga eos celebratio sacramenti, valet vtique ad eorum celebrationem, quia ipsi respondere non possunt. Alienum quippe opus est, cùm credit per alterum, sicut alienum opus fuit, cùm peccauit in altero.

Item Augustinus. ¶ *Caput* 178. *Eodē ca.*23

Sicut autem in latrone, per necessitatem corporaliter baptismus defuit, perfecta salus est, quia per pietatem spiritualiter affuit. Sic & cùm ipse præsto est, si per necessitatem desit, quod latroni affuit, perficitur salus, quod traditum tenet vniuersitas ecclesiæ, cùm paruuli infantes baptizantur, B qui certe nondum possunt credere ad iustitiam & ore confiteri ad salutem quod latro potuit. quin etiam flendo, & vagiendo cùm in eis mysterium celebratur, ipsis mysticis vocibus obstrepunt, & nullus Christianorum dixerit eos inaniter baptizari. *Item.* Quibus omnibus rebus ostenditur aliud esse sacramentum baptismi, aliud conuersionem cordis, sed salutem hominis ex vtroque compleri: nec si vnum horum defuerit, ideo putare debemus, consequens esse, vt & alterum desit, quia & illud sine isto potest esse vt in infante. & illud sine illo potuit esse, vt in latrone, complente Deo, siue in illo, siue in isto, quod non voluntate defuisset. Cùm verò ex voluntate alterum horum defuerit, reatu hominem inuolui, & baptismus quidem potest inesse, vbi conuersio cordis defuerit. C Conuersio autem cordis potest quidem inesse, non percepto baptismo, sed contempto baptismo non potest. Neque vllo modo dicenda est conuersio cordis ad Deum, cùm Dei sacramentum contemnitur.

Rom. 10.

Gregorius Landulpho principi Salernitano. ¶ *Caput* 179.

Licet ex deuotionis studio non dubitamus procedere, quod nobilitas tua Iudæos ad Christianum cultum disponit adducere, tamen quia id inordinato videris studio agere, necessarium duximus admonendo tibi literas nostras dirigere. Dominus enim noster IESVS Christus nullum legitur ad sui seruitium violenter coëgisse, sed humili exhortatione reseruata vnicuique proprij arbitrij libertate, quoscunque ad vitam prædestinauit æternam, non vindicando, sed proprium sanguinem fundendo ab D errore reuocasse. *Item.* Beatus Gregorius ne eadem gens ad fidem violentia traheretur, in quadam sua epistola contradicit.

Virgilio & Theodoro Episcopo Massiliæ. ¶ *Caput* 180. *Lib.*1.*registri epistolarū cap.*45

Plurimi Iudaicæ religionis viri in hac prouincia commorantes, ac subinde ad Massiliæ partes pro diuersis negotiis ambulantes, ad vestram produxère notitiam, multos consistentium in illis partibus Iudæorum, vi magis quàm prædicatione ad fontem baptismatis perductos. Nam intentionem quidem huiuscemodi, & laude dignam censeo, & de Domini nostri dilectione descendere profiteor. Sed in hac eadem intentione nisi competens scripturæ sacræ comitetur effectus, timeo ne aut mercedis opus exinde non proueniat, aut iuxta aliquid ani-

marum, quædam dispendia (quod absit) consequantur. Dum enim quispiam ad baptismatis fontem non prædicationis suauitate, sed necessitate peruenerit, ad pristinam superstitionem remeans, inde deterius moritur, vnde renatus esse videbatur. A

Nicholus Papa ad Consulta Bulgarorum, cap. xlj. ¶ *Caput* 181.

De his qui Christianitatis bonum suscipere renuunt, & idolis immolant, vel genua curuant, nihil aliud possumus scribere vobis, nisi vt ad fidem rectã monitis & hortationibus, & ratione eos potius quàm vi quod vanè sapiunt, conuincatis.

Item. ¶ *Caput* 182.

Nulla cum his, qui non credunt, idoláque adorant, miscenda communio est. Porrò illis vt credant, violentia nulla inferenda est, Nam omne quod ex voto non est, bonum esse non potest. B

Capitulo secundo.

Non esse inferendam pagano violentiam, vt Christianus fiat, superdocuimus.

In vita beati Gregorij, lib. iiij. cap. xlij. ¶ *Caput* 183.

Quemadmodum Iudæos baptizari violenter Gregorius denegabat, ita Christianos eis quoquo modo subijci nullatenus permittebat.

Augustinus contra Iulianum. ¶ *Caput* 184.

Lib. 6. ca. 5. de cõ. dist. 4 c. Si ad matris.

Si ad matris corpus id quod in ea concipitur, pertineret, ita vt eius pars deputaretur, non baptizaretur infans, cuius mater baptizata est, aliquo mortis vrgente periculo, cùm eum gestaret in vtero. Nunc verò cùm etiam ipse baptizaretur, non vtique bis baptizatus habebitur. Non vtiq; ad maternum corpus cùm esset in vtero, pertinebat. *Item.* Si quicquid est in homine quando baptizatur & sanctificatur, baptizari & sanctificari putandum est. Dicturus es & ipsa in illo baptizari & sanctificari, quæ in intestinis & vesica, per digestiones corporis digeruntur. Dicturus es baptizari & sanctificari hominem in matris vtero constitutum, si ad hoc Sacramentum accipiendum necessitas cogat grauidam, & ideo baptizari iam qui nascitur non debere: postremò dicturus es baptizari & sanctificari febres, quando baptizantur ægroti. C

Eiusdem li. cap. 6.

Isidorus Sententiarum, lib. j. cap. xviij. ¶ *Caput* 185. D

Isidor. lib. 1. de summo bono. ca. 25. de cõ. dist. 4 c. qui in maternis.

Qui in maternis vteris sunt, ideo cum matre baptizari non possunt, quia qui natus adhuc secundùm Adam non est, secundùm Christum non potest renasci: neque enim dici regeneratio in eum potest, quem generatio non præcessit. Qui sceler
atè viuunt in Ecclesia, & communicare non desinunt, putantes, se tali communione mundari, discant nihil ad emundationem proficere sibi.

Gregorius respondens Augustino. ¶ *Caput* 186.

Cap. 10. De conse. dist. 4. c. Si quæ mulier

Mulier pregnans cur non debeat baptizari ignoro, cùm ante omnipotentis Dei oculos non sit culpa aliqua fœcunditas carnis.

Augustinus

A *Augustinus.* ¶ *Caput* 187. *Aug. Bonifacio epist. 23. de conse. dist. 4. c. nihil est.*

Nihil est aliud credere quàm fidem habere: ac per hoc cùm respondetur credere paruulus, qui fidei nõdum habet affectum. respondetur fidem habere propter fidei Sacramentum: & conuertere se ad Deum propter conuersionis Sacramentum: quia & ipsa responsio ad celebrationem pertinet Sacramenti. *Item.* Paruulum & si nondum fides illa quæ in credentium voluntate consistit, iam tamen ipsius fidei Sacramentum fidelem facit, sicut credere respondetur: ita etenim fideles vocantur, non rem ipsam mente abnuendo, sed ipsius rei Sacramentum percipiendo.

Augustinus ad Renatum de Anima. ¶ *Caput* 188. *Aug. de anima et eius origine lib. 2 cap. 12.*

B Mysterium credulitatis in paruulis per eorum responsionem à quibus gestantur, impletur.

Augustinus de Symbolo, libro ij. cap. j. ¶ *Caput* 189.

Vos professi estis renuntiare diabolo, pompis & angelis eius. Videte dilectissimi quia hanc professionem vestram in curiam profertis angelicam, nomina profitentium in libro excipiuntur vitæ, non à quolibet homine, sed à superiore cœlitus potestate.

Ambrosius super Lucam, Libro decimo. ¶ *Caput* 190. *Cap. 88.*

Si cathecumenum quis vel hæreticus, vel schismaticus, tanquam de vtero vel animæ vel Ecclesiæ parturientis, excusserit: leuius punitur, si fidelem, grauius.

C *Augustinus in libro ad Fortunatum.* ¶ *Caput.* 191. *de cõs. dist. 4. c. Sanctum est.*

Sanctum est baptismum per se ipsum quod datum est, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti: ita vt in eodem Sacramento sit etiam authoritas traditionis per dominum nostrum ad Apostolos, per illos autem in episcopos & alios sacerdotes, vel etiam laicos Christianos ab eadem origine ac stirpe venientes. Namque in necessitate cùm episcopi, aut præsbyteri, aut quilibet ministrorum non inueniuntur. & vrget periculum eius qui petit, ne sine isto sacramento hanc vitam finiat, etiam laicos dare solere, sacramentum quod acceperunt, solemus audire. Nam cùm illa historia narratur, omnes qui audiunt prope ad lachrymas mouet: cùm in D naui quadam fidelis nullus esset, præter vnum pœnitentem, cæpit imminere naufragium. Erat ibi quidam salutis suæ non immemor, & sacramenti vehementissimus flagitator, nec erat aliquis qui dare posset, nisi pœnitens ille: acceperat enim de peccato de quo agebat pœnitentiam. Amiserat de senioribus sanctitatem, sed non amiserat sacramentum. Nam si hoc amittunt peccantes cùm reconciliantur post pœnitentiam, quare non iterum baptizantur? Dedit ergo quod acceperat, & ne periculosè vitam finiret non reconciliatus, petit ab ipso quem baptizauerat, vt eum recõciliaret. Et factum est. euaserunt naufragium. Cognitũ habes quod fecerant, nemo extitit eorum, qui non pium animum ita crederet, vt consiliis eorum in illo periculo dominum crederent abfuisse.

de cõ. dist. 4 c. in necessitate.

Motus enim animus religiosus & supplex ab homine exegit Sacramentum, à Deo impetrat sanctitatem. Quod si fortè hoc quod narraui qui naufragio imminente periclitabantur, non vult aliquis credere: non enim hoc scripturarum diuinarum authoritas, sed incerto authore fama commendat, non repugnabo: sed interrogo si tale aliquid contingat, quid futurum est? Non enim potest quisquam dicere, relinquendum illum esse, qui morte imminente baptizari desyderat, quem baptizatum à pœnitente: quisquis non credit contigisse, oportet vt credat, posse contingere.

A

Augustinus de animæ origine, ad Victorem lib. j. ¶ *Caput* 192.

August. de anima & eius origine ad Renat. lib. 1. cap. 9.

Latro quamuis poterit diuino iudicio inter eos deputari, qui martyrij confessione purgantur: tamen etiam vtrum non fuerit baptizatus ignoras: Nam vt omittam quod creditur, aqua simul cum sanguine exiliente de latere Domini iuxta confixus potuisse perfundi, atque huiusmodi sanctissimo baptismate dilui. Quid si in carcere fuerat baptizatus? quod & postea persecutionis tempore nonnulli clanculo impetrare potuerunt, Quid si antequàm teneretur? neque enim propterea illi publicæ leges parcere poterant. quantum attinet ad corporis mortem, quoniam diuinitus remissionem acceperat peccatorum.

B

Augustinus homilia ad Neophitos. Quæ sic incipit: Omnis quidem de his sermo. ¶ *Caput* 193.

Recordetur ergo vnusquisque vestrûm singulas mysteriorum species, quas per nostrum, donante Domino, estis mysterium consecuti, & ea quæ tunc suppliciter ac fideliter suscepistis, nunc intelligite prudenter, vt melius possitis intellectu seruare. In primis certè aures vestras oleo benedictionis oblinimus. Sed ob quam causam secundùm Ecclesiasticam traditionem ab omnibus catholicis Christi sacerdotibus fiat agnoscite. Introitus fidei & totius sanctæ doctrinæ ad animum per aures admittitur: & de auditu intellectus exoritur. Neque enim potest aliquis fidei Sacramenta cognoscere, nisi audiat prædicantem. *Item.* Ergo adhibita auribus vnctio sancta significat, vt omnes extra disciplinam sermones, quasi doctrinæ Christi obloquentes aduersentur ac fugiant: sed ad sola Dei verba audienda conuertant, quia illito illo oleo, auditum suum Christi eloquiis consecrarunt. *Item.* Vos autem postquam vestræ aures oleo benedicto sunt illitæ, designati estis in numero auditorum sapientium, vt rectè retinentes Dei verba, id est, quæ auditis implentes, in die iudicij audiatis vobis Christum dicentem: Venite benedicti Patris mei, suscipite paratum vobis Regnum à constitutione mundi. Illud autem non ociosè, nec absque certa ratione mysterij factum putetis, quod nares quoque vestras oleo benedictionis vnximus. Quod iccirco fieri intelligitur, vt ij qui ad baptismũ veniunt, admoneantur tanti mysterij sacramentum vsque ad mortẽ inuiolatum atq; integrũ custodire, vt quãdiu spiritũ vitæ huius naribus suis attrahũt, à Christi domini nostri cultura & seruitio nõ recedãt.

C

D

Matth. 25.

Item.

A *Item*. Sed adhuc ſubtilior intellectus in narium vnctione ſignatur. Illius enim olei odor, quod in Chriſti nomine & virtute benedictum eſt, ad odoratum vos prouocat ſpiritualem, vt non corporis, ſed mentis ſenſibus Chriſtum ineſtimabili ſuauitate ſentire poſsitis, & delectati notitia odoris eius ipſius veſtigia ſubſequentes dicere valeatis illud quod ad Deũ credentium chorus loquitur. Poſt te in odorem vnguentorum tuorum currimus. *Cantico.1.*

Homilia iij. ¶ *Caput* 194.

Prima ergo & ſecunda prædicatione de ijs tantum locuti ſumus, quæ vobis priuſquam ad fontem ſanctum veniretis, iuxta catholicæ regulæ inſtituta tradidimus, & quid ſignificaret vnctio, quę diuerſis corporis noB ſtri adhibita partibus diuerſum intellectum deſignat, prout dominus donare dignatus eſt, interpretati ſumus, cùm oſtenderimus vos per oleum ſanctificationis ad auditum plenæ fidei præparatos, & bonum Chriſti odorem vocatos ex toto corde ad abrenuntiandum diabolo eſſe commonitos. Nunc verò de interioribus iam myſterijs locuturi ſumus, quæ in ipſo ſancto fonte celebrata ſunt. Emiſſa enim certiſsima cautione, qua vos abrenuntiare omnibus pompis, & operibus eius, & omni fornicationi diabolicæ ſpopondiſtis deſcendentes in fontem, fontẽ ſacrum, fontem redemptionis, fontem ſanctificatum virtute cœleſti. *Item*. In hoc ergo fonte antequã vos toto corpore tingeremus, interrogauimus: Credis in Deum Patrem omnipotentem. Reſpondiſtis Credo. Rurſum inC terrogauimus, Credis & in Ieſum Chriſtum, Filium eius, qui natus eſt de Spiritu ſancto ex Maria virgine. Reſpondiſtis ſinguli, credo. Iterum interrogauimus, & in Spiritum ſanctum? Reſpondiſtis ſimiliter credo. Hoc autem fecimus ſecundùm Domini noſtri Ieſu Chriſti ſaluatoris imperium. Qui cum ad Patrem in cœlos aſcenderet, diſcipulis ſuis, id eſt. Apoſtolis mandauit, dicens: Euntes baptizate omnes gentes in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti. *Item*. Quod autem interrogauimus, Credis ſanctam Eccleſiam & remiſsionem peccatorum, & carnis reſurrectionem, non eo modo interrogauimus: vt quomodo in Deum creditur, ſic & in Eccleſiam ſanctam & catholicam. Propterea ſancta & catholica eſt, quia rectè credit in Deum. Non ergo diximus, vt in Eccleſiam, quaſi D in Deum crederetis: ſed intelligite vos dicere, & dixiſſe vt in Eccleſia & ſancta & catholica conuerſantes in Deum crederetis, crederetis etiam reſurrectionem carnis quæ futura eſt.

de cõ. diſt. 4 c. prima igitur.

Mat. 28.

Item. Poſtquam vos credere promiſiſtis, tertio capita veſtra in ſacro fonte demerſimus. Qui ordo baptiſmatis duplici myſterij ſignificatione celebratur. Rectè enim tertio merſi eſtis, qui accepiſtis baptiſmum in nomine trinitatis. Rectè tertio merſi eſtis, qui accepiſtis baptiſmum in nomine Ieſu Chriſti, qui tertia die reſurrexit à mortuis. Ita enim tertiò repetita demerſio typum dominicę exprimit ſepulturæ, per quã Chriſto conſepulti eſtis in baptiſmo, & cum Chriſto reſurrexiſtis in fide, vt peccatis abluti in ſanctitate virtutum, Chriſtum imitando viuatis.

de cõſ. diſt. 4. c. poſtquam.

Rom. 6.

Homilia iiij. ¶ *Caput* 195. A

Hucusque de mysterijs locuti sumus quæ per sacramentum in ipso baptismate celebrantur. Nunc verò de his acturi sumus quæ iam de baptizatis sancta institutione complentur. Impleto enim baptismate, caput vestrũ chrismate, id est, oleo sanctificationis infundimus: per quod ostenditur baptizatis regalem & sacerdotalem conferri à domino dignitatem. Nam in veteri testamento hi qui eligebantur in sacerdotio, vel in regno, sancto vngebantur oleo: & vnctione capitis, alij regnandi in populũ Dei, alij sacrificia offerendi Deo, accipiebant à domino potestatem.

Item. Completis autem omnibus sacramentis, etiam mandatum vobis & exemplo, & sermone tradimus. Lauimus enim singulorum pedes, ad imitationem vos nostram, imo ipsius Domini & saluatoris nostri prouocantes, vt quemadmodum nos vestros pedes lauimus, ita etiam vos pedes fratrum & hospitum lauare debeatis. B

Anastasius Epitecto Episcopo. ¶ *Caput* 196.

Gabriel mittitur ad Mariam, non transitorie virginem, sed ad virginem desponsatam viro, vt sponso ostenderet Mariam verè hominem fuisse, & partus meminit scriptura, & dicit: Inuoluit puerum, & beata sunt vbera quæ suxit, & oblatum est sacrificium, quoniam aperuit qui natus est vuluam. Hæc autem omnia parturientis virginis erant indicia.

Leo primus

Vt præter pascha & pentecosten, nisi morte periclitantibus baptisma non fiat. Ex epistola Leonis papæ. cap. xj. ¶ *Caput* 197. C

Vnde quia manifestissimè patet baptizandis in ecclesia electis, hæc duo tempora id est Pascha & Pentecosten esse legitima: dilectionem vestram monemus, vt nullos alios dies huic obseruationi misceatis, quia etsi sunt alia quæque festa quibus in honore Dei multa reuerentia debeatur principalis tamen & maximi sacramenti custodienda nobis est mystica & rationabilis exemplatio: non interdicta licentia, qua in baptismo tribuendo, quolibet tempore periclitantibus subuenitur, ita enim ab his duabus festiuitatibus connexis sibimet atque cognatis incolumium, & pacis securitate degentium, libera vota differimus: vt in mortis periculo, in obsidionis discrimine aut persecutionis angustia, in timore naufragij, nullo tempore hoc veræ salutis singulare præsidium cuiquam denegemus. D

Quo tempore baptismum celebrandum sit, ex decretis Victoris Papæ, fratribus per Alexandriam constitutis. ¶ *Caput* 198.

Victor papa epist. 1. ad Theophilũ, de consf. dist. 3. c. celebritatem.

In paschali verò tempore & Pentecosten baptisma celebrandum est Catholicum: sed si necesse fuerit aut mortis periculum ingruerit, gentiles ad fidem venientes quocunq; loco, vel momento, vbicunque euenerit, siue in flumine, siue in mari, siue in fontibus, tantum Christianæ confessionis credulitate clarificata baptizentur. Ipsum quoque quod in Baptismo polliciti sunt, summopere attendendum est ne infideles sed fideles

deles inueniantur. Ipsi verò qui infidelitatis nota adſperguntur infames efficiuntur, atque inter fideles minimè reputantur.

De duobus temporibus baptiſmatis ex decretis Gelaſij papæ x. ¶ *Caput* 199.

Baptizandi ſibi quiſpiam paſsim quocunque tempore nullam credat ineſſe fiduciam, præter paſchalis feſti & pentecoſten venerabile ſacramentum, excepto duntaxat grauiſsimi languoris incurſu, in quo verendum ne morbi creſcente periculo ſine remedio ſalutari fortaſsis ægrotans exitio præuentus excedat.

Gelaſius papa 1. epiſtola ad epiſcopos lucaniæ & brutios. &c. de conſ. diſ. 4. c. baptizandi.

De eodem ex decretis Siricij papæ. cap. ij. ¶ *Caput* 200.

Sequitur de diuerſis baptizandorum prout cuique libitum fuerit improbabilis & emendanda confuſio, quæ à noſtris conſacerdotibus quod commoti dicimus, non ratione authoritatis vllius: ſed ſola temeritate præſumitur, vt paſsim ac liberè natalicijs Chriſti ceu apparitionis, nec nō apoſtolorum ſeu martyrum feſtiuitatibus innumeræ, vt aſſeris plebes baptiſmi myſterium conſequantur, cùm hoc priuilegium ſibi apud nos & apud omnes eccleſias, dominicum ſpecialiter paſcha cum ſua pentecoſten defendat.

Syricius papa, epiſtola 1. ad Himerium Terraconeñ epiſcopum. de conſ. diſ. 4. c. nō ratione authoritatis.

De eodem ex concil. apud compendium. cap. 4. ¶ *Caput* 201.

Vt extra ſtatuta tempora canonum id eſt in paſcha & pentecoſten baptiſma non celebretur: quia ſancti canones hoc modis omnibus, niſi aliquod periculum inſtiterit fieri prohibent. in tantum vt etiam eos qui alio tempore baptizant, à gradibus eccleſiaſticis abſtineant, nec ad clerum admittantur.

Item de eodem ex concilio VVormatienſi. cap. x. ¶ *Caput* 202.

Sacroſancti baptiſmi ſacramentum non niſi in paſchali feſtiuitate & pentecoſten vnuſquiſq; fidelium nouerit eſſe præbendum, excepto quod his qui mortis periculo vrgente, ne in æternum pereant talibus oportet remedijs ſubuenire.

Vt xx. dies ante baptiſmum ad purgationem exorciſmi catechumeni veniant, ex concilio Bracarenſi. cap. iiij. ¶ *Caput* 203.

Hoc omnibus modis præcipimus, & antiqui Canones iubent, vt ante baptiſmum xx. dies ad purgationem exorciſmi catechumeni veniant, & in illis xx. diebus iuxta canonicum præceptum & erudiantur & conſecrentur.

Conci. braca. 2. cap. 1. de conſ. diſ. 4. c. ante dies 20.

Quod omnes ad baptiſmum venientes v. feria maioris hebdomadæ, fidem epiſcopo vel presbytero reddere debeant. Ex concilio Laodicenſi. cap. xlvi. ¶ *Caput* 204.

Quod oporteat eos qui ad baptiſma veniunt, fidem diſcere, & quinta feria ſeptimanæ maioris, epiſcopo vel presbyteris reddere.

Vt omnes baptizandi prius ſint exorcizandi, ex decretis Celeſtini PP. Galliarum Epiſcopis miſsis. cap. xij. ¶ *Caput* 205.

Illud etiam quod circa baptizandos in vniuerſo mundo ſancta eccleſia vni-

ſia vniformiter agit, non ocioſo contemplamur intuitu cùm ſiue paruuli, ſiue iuuenes ad regenerationis veniunt ſacramentum, non prius fontem vitæ adeant, quam exorciſmis & exufflationibus clericorum ſpiritus ab eis immundus abigatur, vt tunc verè appareat, quomodo princeps huius mundi mitttaur foras. A

Vt baptizandi nomine dato à carne & vino abſtineant ex concilio Carthaginenſi. 4. cap. lxxv. ¶ *Caput* 206.

de conſ. diſ. 4. c. baptizandi.

Baptizandi nomen ſuum dent ſub abſtinentia vini & carnium, ac manus impoſitione crebro examinent baptiſmum.

Quod neophyti à lautioribus cibis ad aliquod tempus & à coniugibus abſtinere ſe debeant. Eodem Concilio. cap. lxxvj. ¶ *Caput* 207. B

de conſ. diſ. 5. c. neophyti.

Neophyti aliquandiu à lautioribus epulis & ſpectaculis & coniugibus abſtineant.

Vt omnis presbyter vas baptiſmale habeat. Ex concilio Meldenſi. cap. vij. ¶ *Caput* 208.

de conſ. diſ. 4. c. omnis presbyter.

Omnis presbyter qui fontem lapideum habere nequiuerit, vas conueniens ad hoc ſolummodo baptizandi officium habeat, quod extra eccleſiam non deportetur. Similiter ad corporale lauandum, & ad pallas altaris propria habeantur vaſa, in quibus nihil aliud fiat.

Vt nullus presbyter niſi in ciuitatibus baptizare debeat, excepta cauſa infirmitatis, ex concilio eodem. cap. xlviij. ¶ *Caput* 209. C

Nemo presbyterorum baptizare præſumat, niſi in ciuitatibus atque temporibus conſtitutis, niſi cauſſa ægritudinis, aut certè neceſsitatis & in illis locis quæ authoritatem & priuilegia debita retineant.

Epiſtola 3.

Qualiter ei qui fidelis exiſtere voluerit, baptiſmum ſit tribuendum. Ex decretis Clementis Papæ, cunctis fidelibus miſsis. ¶ *Caput.* 210.

Si quis ergo fidelis exiſtere voluerit, & deſiderat baptizari, vt exutus prioribus malis, de reliquo pro bonis actibus hæres bonorum cœleſtium fiat, accedat ad ſacerdotem ſuum, & ipſi det nomen ſuum, atque ab eo audiat myſteria regni cœlorum. Ieiunijs frequentibus operam impendat, ac ſemetipſum in omnibus probet, vt tres menſes iam conſummando, in die feſto poſsit baptizari. Baptizetur vnuſquiſq; in aquis perennibus nomine trinæ beatitudinis inuocato ſuper ſe, perunctus primo oleo per orationem ſanctificato, vt ita demum per hæc conſecratus percipere poſsit locum cum ſanctis. D

Aug. de eccleſiaſ. dog. cap. 74. de conſ. diſ. 4. c. Catechumenũ.

De martyribus, qui ſine baptiſmo martyrium ſuſceperunt. Ex Dictis Auguſtini Epiſcopi. ¶ *Caput* 211.

Catechumenum quamuis in bonis operibus defunctum, vitam habere non credimus, excepto duntaxat, niſi martyrij ſacramentum cõpleat. Baptizatus confitetur fidem ſuam coram ſacerdote, & interrogatus reſpondet,

A spondet. Hoc idem martyr coram persecutore suo facit, qui & confitetur fidem, & interrogatus respondet. Ille post confessionem aspergitur aqua: hic verò aspergitur sanguine, vel tingitur igne. Ille manus impositione pontificis accipit Spiritum sanctum, hic habitaculũ efficitur Spiritus sancti, dum nõ est ipse qui loquitur, sed Spiritus sanctus qui in illo loquitur. Ille communicat eucharistiæ in commemoratione mortis domini, hic ipsi Christo commoritur. Ille confitetur se mundi actibus renunciare, hic ipse renuntiat & vitæ. Illi omnia peccata remittuntur, isti extinguntur.

Quod Catechumenis sacramentum in pascha non liceat dari. Ex concilio Carthaginensi. cap. v. ¶ *Caput* 212.

B Item placuit vt per solemnissimos paschales dies sacramentum catechumenis non detur, nisi solitum sal, quia fideles per illos dies sacramentum non mutant, nec catechumenis oportet mutari.

De catechumenis à baptisterio remouendis. Ex concilio Arausico i. cap. xiij. ¶ *Caput* 213.

Ad baptisterium catechumeni nunquam admittendi sunt, nisi prius baptizentur.

De catechumenis segregandis & informandis. Ex eodem concilio. cap. xiiij. ¶ *Caput* 214.

A fidelium benedictione catechumeni etiam inter domesticos ordines, inquantum caueri potest, segregandi sunt, informandique sunt, vt se C signandos vel benedicendos semotim offerant.

De catechumenis peccantibus. Ex concilio Neocesariensi. cap. v. ¶ *Caput.* 215.

Catechumenus si ingrediatur ad ecclesiam, in ordine eorum qui verbo instruuntur, assistat. Hic deprehensus peccans, siquidem genu flectit, audiat, vt non delinquat vlterius. Si verò & audiens peccauerit, expellatur.

De his qui nuper sunt baptizati quod promoueri non debeant. Ex concilio Laodicensi. cap. iij. ¶ *Caput* 216.

De his qui nuper sunt illuminati baptismate, quod eos in sacerdotali non conueniat ordine promoueri.

D *De presbyteris, si in trinitate iuxta præceptum Domini non baptizauerint. Ex canone apostolorum.* ¶ *Capat* 217. **Canon. 49.**

Si quis episcopus aut presbyter iuxta præceptum Domini non baptizauerit in nomine Patris & Filij & Spiritus Sancti, sed in tribus sine initio principijs, aut in tribus filijs, aut in tribus paracletis abijciatur.

Quod in baptismo & in confirmatione, si necesse fuerit, vnus patrinus possit esse. Ex decretis Hygini PP. cap. x. ¶ *Caput* 218.

In catechismo & baptismo, & in confirmatione vnus patrinus potest fieri, si necessitas cogit: non est tamen consuetudo Romana, sed per singulos singuli suscipiunt. *de cons. dis. 4. in catechismo.*

Vt vnus

Vt vnus patrinus vel patrina ad suscipiendum infantem accedat. Ex decretis Leonis PP. apud sanctum Medardum. ¶ *Caput* 219.

A

de cō. dist. 4 c. nō plures.

Vt non plures ad suscipiendum de baptismo infantem accedant quam vnus, siue vir siue mulier. In confirmationibus quoque id ipsum fiat.

Vt ille qui non est confirmatus, ad baptismum nullum recipiatur. Ex concilio Magontiensi. cap. ij. ¶ *Caput* 220.

de conf. dist. 4. c. in baptismo.

In baptismo vel in chrismate non potest alium suscipere in filiolum, qui non est ipse baptizatus, vel confirmatus.

Vt nullus fiat patrinus, nisi rectè credat. Ex concilio Parisiensi. ¶ *Caput* 221.

Vt nemo à sacro fonte aliquem suscipiat, nisi orationem dominicam, & symbolum iuxta linguam suam, & intellectũ teneat, & coram presbytero decantet, & vt intelligant omnes pactũ, quod cum Deo pepigerunt.

B

Vt presbyteri à patrinis requirant, si simbolum sapiant. Ex concilio VVarmatiensi. cap. i. ¶ *Caput* 222.

Caueant presbyteri, vt neque viri neque fœminæ de sacro fonte filiolos vel filiolas suscipiant, nisi memoriter symbolum & orationem dominicam tenuerint.

De symbolo octo dies ante pascha publicæ in omnibus ecclesijs recitando. Ex Concilio Agatensi. cap. xij, ¶ *Caput* 223.

Cap. 13. de conf. dist. 4. c. symbolum.

Symbolum etiam placuit ab omnibus ecclesijs vna die, id est, octauo die ante dominicam resurrectionis publicæ in ecclesia competentibus tradi.

C

De gentilibus infirmis, si baptismum desiderant. Item ex eodem cap. iij. ¶ *Caput* 224.

Gentiles si in trinitate desiderauerint sibi manum imponi, si fuerint ex aliqua parte honestæ vitæ, placuit eis manũ imponi, & fieri Christianos.

De grauida baptizanda. Ex concilio Neocesariensi. cap. vi. ¶ *Caput* 225.

de conf. dist. 4. c. si qua mulier.

Grauidam baptizari oportet quando voluerit. Nihil enim in hoc quę parit nascenti communicat, propterea quod vniuscuiusque propositum in confessione declaretur.

De paruulis infirmis baptizandis. Ex concilio Gerundensi. cap. v. ¶ *Caput* 226.

D

De paruulis verò qui nuper materno vtero editi sunt, placuit constitui: vt si infirmi (vt assolent) fuerint, & lac maternum nō appetunt, etiam eadem die qua nati sunt, si allati fuerint, baptizentur.

De illis qui in ægritudine baptizantur. Ex concilio Neocesariensi. cap. xij. ¶ *Caput* 227.

Si quis ergo in ægritudine fuerit baptizatus, presbyter ordinari non debet. Non enim fides illius est voluntaria, sed ex necessitate descendit, nisi forte postea ipsius studium & fides probari videatur, aut hominum paucitas cogat.

De illis

A *De illis qui paruulos recentes negant esse baptizandos. Ex Concilio Africano. cap.lxxvij.* ¶ *Caput* 228.

Item placuit, vt quicunque paruulos recentes ab vteris matrum baptizandos negat, aut dicit in remissionem peccatorum eos non baptizari, sed & nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod lauacro regenerationis expietur: vnde fit consequens, vt in eis forma baptismatis in remissionem peccatorum, non vera, sed falsa intelligatur, anathema sit. Quoniam aliter intelligendum non est, quod ait Apostolus: Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatũ mors: & ita in omnes homines pertransiit in quo omnes peccauerũt, nisi queadmodum ecclesia catholica vbiq; diffusa semper intellexit. Propter hanc enim regulam fidei B etiã paruuli, qui nihil peccatorum in seipsis adhuc committere potuerunt: ideo in remissionem peccatorum veraciter baptizantur, vt in eis regeneratione mundetur quod generatione traxerunt.

de cõ.dist.4 c.placuit.

Rom.5.

De infirmis baptizatis, ex Concilio Laodicensi, cap.lxxij. ¶ *Caput* 229.

Quod oporteat eos qui in ægritudine percipiunt baptisma, postquam conualuerint fidem discere & scire, cuius muneris participes facti sunt.

Cap. 47.

De illis ægrotantibus qui baptismum desiderant, & post obmutescunt. ex Concilio Africano. cap. xij, ¶ *Caput* 230.

Vt ægrotantes si pro se respondere non possunt, cùm voluntati eorum testimonium respondeat, qui si ex periculo proprio esse dixerint, C baptizentur: & vt scenicis & histrionibus cæterisque huiusmodi personis reconciliatio non negetur.

De mortuis non baptizandis. Ex Concilio Carthaginensi tertio, Cap. vj. ¶ *Caput* 231.

Cauendum est etiam ne mortuos baptizari posse, fratrum infirmitas credat, quibus nec eucharistiam dari animaduertat.

De subito obmutescente, si testes habuerit, baptizando. ex Concilio Arausico. Cap. xi. ¶ *Caput* 232.

D Subito obmutescens prout statutum est, baptizari, & pœnitentiam accipere poteſt, si voluntatis prçteritç testimonium aliorum verbis habet, aut præsentis in suo nutu.

27. q. 6. c. qui recedũt

De his qui apud hæreticos baptizantur, in nomine sanctæ Trinitatis. Ex consilio Rotomagensi. cap. v. ¶ *Caput* 233.

Baptisma vnum est in ecclesia catholica, cuius nos membra effecti sumus, vbi vna fides est, vbi in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti datur. Et ideo qui apud illos hæreticos baptizati sunt, qui in sanctæ Trinitatis confessione baptizant, & veniunt ad nos, recipiantur quidem quasi baptizati, ne sanctæ Trinitatis inuocatio & confessio annulletur: sed do-

ceantur integrè,& instruantur sensu sanctæ Trinitatis & mysterio, quod in sancta ecclesia tenetur.Et si consentiunt credere,vel acquiescunt confiteri purgatæ fidei integritatem , manus impositione firmentur. Si verò paruuli sunt hebetes, qui doctrinam non capiant, respondeant pro illis qui eos offerunt iuxta morem baptizandi, & ita interrogentur vt sciant quid respondere debeant,& sic manus impositionem accipiant. A

De eadem re. Ex Concilio VVormatiensi. cap. v. ¶ *Caput* 234.

Quicúnque baptizatus fuerit ab hæreticis in nomine Patris,& Filij,& Spiritus sancti,nullo modo rebaptizari debet, sed per solam manus impositionem purgandus est.

B

Vt baptismus in Trinitate susceptus non iteretur, Ex consilio Carthaginiensi primo. cap. j. ¶ *Caput* 235.

Vt baptismum in Trinitate susceptum non iteretur. Ergo si vobis placet, consideremus primitus titulum de rebaptizatis, & sanctitatem vestram postulo, vt mentis vestræ intuitum placidè, producatis ad descendentem in aquam, & interrogatum in Trinitate secundum Euangelij fidem, & Apostolorum doctrinam, & confessum bonam conscientiam in Deum de resurrectione Iesu Christi,an liceat iterum interrogari in eadem fide, & in aquam iterum tingi. Vniuersi episcopi dixerunt,Absit,absit,illicitam sancimus esse rebaptizationem,& satis esse alienam à syncera fide, & à Catholica disciplina.

C

Leo primus Epist.92.ad Rusticum, cap. 15.

De illis qui nesciunt qua fide baptizati sunt. Ex decretis Leonis papæ, Episcopis per Siciliam constitutis missis, Cap. xxix. ¶ *Caput.* 236.

de con.dist. 4. c. hi de quibus..

Hi autem de quibus scripsisti qui se baptizatos sciunt, sed cuius fidei fuerint qui eos baptizauerunt se nescire profitentur, quoniam quolibet modo formam baptismatis acceperunt, rebaptizandi non sunt: sed per manus impositionem,virtutem Spiritus sancti accipientes, quam ab hæreticis accipere non potuerunt, catholicis copulandi sunt.

De presbytero qui grammaticam ignorabat, & tamen in Trinitate baptizabat. Epistola Zachariæ ad Bonifacium Magontiensem Archiepiscopum. ¶ *Caput* 237.

D

de cō.dist.4 c.retulerūt.

Virgilius & Sedulius,religiosi viri apud Baioariorum prouinciam degentes, suis apud nos literis vsi sunt,per quas intimauerunt, quod tua reuerenda fraternitas iniungeret Christianos rebaptizare. Quod audientes nimis sumus cōturbati & in admirationē quandam incidimus si haberetur vt dictū est.Retulerunt quippe quod fuerit in eadē prouincia sacerdos qui latinam linguā ignorabat penitus: & dū baptizaret nesciens latino eloquio infringere linguā,diceret, baptizo te in nomine patria, & filia & spiritus sancta, ac per hoc tua reuerenda fraternitas considerauit rebaptizare.

Scias

A Scias sanctissime frater, si ille qui baptizauit non introducens errorem aut hæresim: sed pro sola ignorantia Romanæ locutionis infringendo linguã, vt supra fati sumus baptizans dixisset, non possumus consentire vt denuo baptizentur, (quia quod benè compertum habet fraternitas tua) quicunque baptizatus fuerit ab hæreticis, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, nullo modo rebaptizari debet, sed per solam manus impositionem purgari debet. Nam sanctissime frater si ita est vt nobis relatum est, non amplius à te illud prædicetur, nec aliquid huiusmodi, sed vt sancti patres docent & prædicant, tua fraternitas studeat seruare.

B *De illis qui aliquam habent dubitationem baptismatis vt rebaptizentur. ex decretis Leonis papæ ad rusticum Narbonensem episcopum, cap. xxviij.* ¶ *Caput* 238.

Epistola 92 cap.15.

Si nulla extant indicia inter propinquos & familiares, nulla inter clericos aut vicinos, quibus, hi de quibus quæritur baptizati fuissent doceantur agendum est, vt renascantur ne manifestè pereant, in quibus quod non ostenditur gestum, ratio non sinit iteratum. Qui autem possunt meminisse quod ad ecclesiam veniebant cum parentibus suis, possunt recordari an quod parentibus eorum dabatur, acceperint. Sed si hoc etiam ab ipsa memoria alienum est, conferendum eis videtur quod collatum esse nescitur, quia non temeritas interuenit præsumptionis, vbi est diligentia pietatis,

De con. dist. 4. c. Si nulla

C *Quid agendum sit de infantibus de quibus non inueniuntur certissimi testes vtrum baptizati sint. Ex Concilio Africano, cap. xxxix.* ¶ *Caput* 239.

Concil. Cartha. 5. cap. 6

Item placuit de infantibus quotiens non inueniuntur certissimi testes, qui eos baptizatos esse sine dubitatione testentur, neque ipsi sunt per ætatem de traditis sibi sacramentis idonei respondere, absq; vllo scrupulo, esse baptizandos, ne ista trepidatio eos faciat sacramentorum purgatione priuari. Hinc enim legati † vestrorum, fratres nostros consuluerunt, qui tales multos à barbaris redimunt.

De cõ. dist. 4. placuit.

† Maurorum.

D *De presbyteris per quorum negligentiam sine baptismo aliquis mortuus fuerit. Ex decretis Xisti papæ. cap. v.* ¶ *Caput* 240.

Perpendant presbyteri, quanti discriminis sit animas innocentium per eorum negligentiam perire, ianuásque paradisi innocentibus claudi. Et ideo presbyteri summa diligentia caueant, ne animas pro quibus sanguis Christi effusus est, per suam incuriam à cœlesti beatitudine separent, Et si (quod absit) euenerit, graui pœnitentiæ luctui diebus vitæ suæ se submittat per cuius euenerit neglectum.

Vt nullus presbyter cuiquam infirmo in propria prouincia vel alicubi baptismum denegare presumat. Ex decretis Martiani papæ, cap. iij. ¶ *Caput* 241.

Quicunque presbyter in prouincia propria, aut in alia vel vbicunque

inuentus fuerit commendatum sibi infirmum baptizare noluerit, vel in profectione itineris de aliqua excusatione, & sic sine baptismo moritur, deponatur.

A

De his qui ad iterandum baptismum vel metu coacti vel errore traducti sunt. Ex decretis Leonis papæ ad Nicetam episcopum Aquiliense. cap. xlvij. ¶ *Caput* 242.

His verò de quibus similiter dilectio tua nos credit consulendos, qui ad iterandum baptisma vel metu coacti vel errore traducti sunt, & nunc se contra catholicæ fidei sacramentum egisse cognoscunt, ea est custodienda moderatio, qua in societatem nostram, non nisi per pœnitentiæ remedium, & per impositionem episcopalis manus communionis recipiant vnitatem. Tempore autem pœnitudinis habita moderatione tuo custodienda iudicio, prout conuersorum animos inspexeris esse deuotos, paritérque etiam habentes ætatis similiter tuitum, & periculorum quorumcunque autem ægritudinum dispicientur necessitates. In quibus si quis ita grauiter vrgeatur, vt dum adhuc pœnitet de salute ipsius desperetur, oportet ei per sacerdotalem solicitudinem communi gratia subuenire.

B

Non esse negandum baptismum paruo ægroto etiam de alterius parochia allato. ex decretis Eugenij papæ, cap. vj. ¶ *Caput* 243.

Si paruus ægrotans ad quemlibet presbyterum baptismi gratia de cuiuslibet parochia allatus fuerit, ei baptismi sacramentum nullomodo denegetur. Si quis hoc munus petenti concedere detrectauerit, nouerit se ille qui eum non baptizauerit, pro eius anima rationem redditurum, & apud synodum acerrimè corrigendum.

C

Non esse iterandam confirmationem. ex concilio Taraconensi, cap. vj. ¶ *Caput* 244.

de cons. dis. 5. c. Dictū est.

Dictum est nobis quod quidam de plebe bis vel ter aut eo amplius ab Episcopis confirmantur. Vnum nobis visum est eandem confirmationem, sicut nec baptismum iterari minimè debere, quia bis vel amplius baptizatos aut confirmatos non seculo, sed solo Deo sub habitu regulari vel clericali religiosissimè famulari decretum est.

D

Quod ignoranter rebaptizati absque magna necessitate ordinari non possunt. ex pœnitent. Theodo. cap. xiiij. ¶ *Caput* 245.

de con. dist. 4. c. qui bis.

Qui bis ignoranter baptizati sunt non indigent pro eò pœnitere, nisi quod secundum canones ordinari non possunt, nisi magna aliqua necessitas cogat. Qui autem non ignari baptizati sunt, quasi iterum Christum crucifixerunt, per annos septē pœniteant quarta feria & sexta, & tres quadragesimas pœniteant. Si pro vitio aliquo fuerit similiter. Si pro munditia putauerint, tribus annis similiter pœniteant.

A *De paruulorum animabus qui sine baptismo moriuntur. Ex epistola Gregorij papæ ad Secundinum Seruum Dei inclusum.* ¶ Caput 246.

In registro li.7.epist.53

In extremo verò epistolæ requisisti, quid eis respondendum sit qui dilectionem tuam de paruulorum animabus requirunt, qui sine gratia baptismatis moriuntur, dicentes si corpus originali culpa tenetur, vnde anima datur quæ adeo rea erit, quæ adhuc in actuali delicto non consentit corpori. Sed de hac re dulcissima fraternitas sciat, quia de origine animæ inter sanctos patres requisitio non parua versata est. Sed vtrum ab Adam descenderit, an rectè singulis detur incertum remansit, eámque in hac vita insolubilem fassi sunt esse quæstionem. Grauis est enim B quæstio nec valet ab homine comprehendi, quia si de eadem substantia anima cum carne nascitur, cur etiam non cum carne moritur? Si verò cum carne quæ ab Adam prolata est obligata peccato, peccatis tenetur. Sed cùm hoc sit: incertum non est, quia nisi sacra baptismatis gratia fuerit renatus homo, omnis anima originalis peccati est vinculis obstricta. Hinc enim scriptum est. Non est mundus in conspectu eius, nec vnius diei infans super terram. Hinc Dauid ait. In iniquitatibus conceptus sum, & in delictis peperit me mater mea. Hinc ipsa veritas dicit. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non intrabit in regnum cœlorum. Hinc Paulus Apostolus ait. Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur. Cur ergo infans qui nihil peccauit C in conspectu Dei omnipotentis, esse mundus non valet? Cur psalmista ex legitimo coniugio prolatus in iniquitate conceptus est? Cur hæc? nisi quia quis aqua baptismatis mundatus non fuerit, mundus non est. Cur in Adam omnis homo moritur, si originalis peccati vinculis non tenetur? Sed quia genus humanum in parente primo velut in radice patrum ariditatem erexit in ramis, & inde omnis homo cum peccatis nascitur, vnde primus homo permanere voluit in peccato. De his autem subtilius ac latius loqui debueram: sed dum & curarum cumulus premit, & earum portitor vt laxaretur importunus extitit, vnde multa debui, pauca loquutus sum.

Ioan.15. *Psalm.50.* *Ioannis 3.* *1.Cor.15.*

De energumenis baptizandis. Ex consilio Aurausicano, cap.xiij. ¶ Caput 247.

D Energumeni iam baptizati de purgatione sua curantes, si se sollicitudini clericorum tradunt, monitisque obtemperant, omnimodis communicent. sacramenti ipsius virtute, vel muniendi ab incursu dæmonis, quo infestantur, vel purgandi quorum iam ostenditur, vita purgatior.

Cap.14.

De eodem. ex eodem capite xxij. ¶ Caput 248.

In energumenis catechumenis, in quantum vel necessitas exegerit vel oportunitas permiserit de baptismate consulendum.

Cap.15.

Quod rebaptizatis non sit communicandum. Ex concilio Illerdensi, cap.xiiij. ¶ Caput 249.

Cur rebaptizatis fideles religiosi participent?

De presbytero qui rectè baptizatum denuo baptizauerit, & non rectè baptizatum ab hereticis non baptizauerit. Ex consilio Lugdunensi, Cap. xlvij. ¶ *Caput* 250.

A

Episcopus autem vel presbyter si eum qui secundum veritatem habuerit baptisma, denuo baptizauerit, aut si pollutum ab impiis & non rectè baptizatum non baptizauerit, deponatur, tanquam deridens crucem & mortem Domini, nec sacerdotes veros à falsis sacerdotibus verè discernens.

Vt non ordinatus temere baptizare non præsumat. ex decretis Hormisdæ papæ, cap. iiij. ¶ *Caput* 251.

Si quis baptizat, aut aliquid diuinum per temeritatem exercuerit non ordinatus, abijciatur ab ecclesia: & nunquam ordinetur.

B

Quod diaconi officium presbyterorum non vsurpent. ex decretis Gelasij papæ, cap. vj. ¶ *Caput* 252.

dist. 93. c. diaconos, p. prima.

Diacones quoque propriam constituimus obseruare mensuram, nec vltra tenorem paternis canonibus deputatum, quippiam attentare permittimus, nihílque eorum suo ministerio penitus applicare quæ primis ordinibus propriè decreuit antiquitas, absque Episcopo & presbytero baptizare non audeant, nisi prædictis fortasis officiis longius constitutis necessitas extrema compellat, quod & laicis Christianis facere plerunque conceditur.

Vt presbyteri populum admoneant, vt suos infantulos ad confirmationem episcopo presentent. ex Consilio VVormacensi, cap. ij. ¶ *Caput* 253.

C

Annuncient presbyteri populis, vt quam citius potuerint suos infantulos ad confirmandum suo episcopo presentari faciant. Quod si neglexerint, & presbyter & populus canonicis disciplinis subiaceant.

Cap. 3.

Vt omnes perfectæ ætatis ieiuni ad confirmationem veniant. Ex concilio Aureliensi, cap. vj. ¶ *Caput* 254.

de cons. dis. 5. c. Vt ieiuni.

Vt ieiuni ad confirmationem veniant perfectę ætatis, vt moneantur confessiones facere prius, vt mundi donum sancti spiritus valeant accipere, & quia nunquam erit Christianus, nisi in confirmatione episcopali fuerit crismatus.

D

De Sacramento baptismatis & confirmationis vtrum maius sit, Melchiades papa Hispanorum Episcopis, cap. vj. ¶ *Caput* 255.

de cons. dis. 5. c. de his.

De his verò super quibus rogatis vos informari, id est, vtrum maius sit sacramentum manus impositionis episcoporum, aut baptismus, scitote vtrunque magnum esse sacramentum. & sicut vnum maioribus est, id est summis pontificibus, quod à minoribus persici non potest, ita & maiori veneratione venerandum & tenendum est. Sed ita coniuncta sunt hæc duo sacramenta, vt ab inuicem nisi morte preueniente nullatenus possint segregari. & vnum sine altero ritè perfici non potest.

A *Vt omnes christiani ad confirmationem veniant. Ex concilio VVormacen.cap. iij.* ¶ *Caput 256.*

Ad prædicationem & ad cõfirmationem episcopi, omnes deuotè conueniant, eique fideliter ministrent & obediant.

Item de manus impositione. Eusebius papa fratribus per campaniam in Tusciam constitutis.cap. xxij. ¶ *Caput. 257.*

Manus quoque impositionis sacramentum magna veneratione tenendum est, quod ab alijs perfici non potest, nisi à summis sacerdotibus, nec tempore apostolorum ab alijs quàm ab ipsis apostolis legitur aut scitur peractum esse, nec ab alijs quàm qui eorum locum tenent, vnquã perB fici potest aut fieri debet. Nam si aliter pręsumptum fuerit, irritum habeatur & vacuum, nec inter ecclesiastica vnquam reputabitur sacramenta.

Epistola 3. c. manus de conse. dis. 5.

Item de confirmatione ex concil. Magontiensi. cap. iij. ¶ *Caput 258.* *Cap. 3.*

Pręcipimus vt ad accipiendum per manus impositionem põtificis, Spiritus sancti donum sollicitè & deuotè omnes concurrant, & episcopo quę necessaria sunt fideliter ministrent, eique in omnibus & per omnia obediant.

Quod omnes fideles accepto baptismate crisma cœleste accipere debeant. Ex concilio Laodicensi. cap. xlviiij. ¶ *Caput 259.*

Quod oporteat eos qui baptizantur post lauacrum cœleste chrisma C percipere, & regni Christi participes inueniri.

Vt omnes renati fonte baptismatis, donum Spiritus sancti, per manus impositionem accipere debeant. Ex epistola Antheris papæ. cap. xv. ¶ *Caput 260.*

Ex epistola 2. Vrbani primi papæ de cõs. dist. 5. c. omnes fideles.

Omnes fideles per manus impositionem episcoporũ, post baptismum accipere debent Spiritum sanctum, vt pleni Christiani inueniantur. De spiritu accipimus, vt spirituales efficiamur, quia animalis homo non percipit quæ sunt Spiritus sancti dei, quia cum Spiritus sanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam & constantiam dilatatur. De spiritu sancto accipimus, vt sapiamus, inter bonum & malum discernere, iusta diligere, inD iusta respuere, vt inuidiæ ac superbiæ repugnemus, vt luxuriæ ac diuersis illecebris & fœdis indignisq; cupiditatibus resistamus. De Spiritu sancto accipimus, vt amore æternæ gloriæ & ardore succensi, erigere à terrenis mentem ad superna & diuina valeamus.

Vt episcopi non nisi ieiuni confirmationem faciant. Consilio Meldensi. cap. iij. ¶ *Caput 261.*

Vt Episcopi non nisi ieiuni per impositionem manuum Spiritum sanctum tradant, exceptis infirmis & morte periclitantibus. Sicut autem duobus temporibus pasca videlicet & penthecosten à ieiunis celebrari debet baptismus, ita etiam traditionem Spiritus sancti à ieiunis pontificibus conuenit celebrari.

de cons. dis. 5. c. vt episcopi.

Quod episcopis liceat, si necesse sit in campo confirmare. Concilio reminissi. cap.x. ¶ *Caput 262.*

A

Episcopo liceat in campo si necesse sit confirmare.

Quod à solis episcopis baptizati sint consignandi, ex decretis Innocentij Papæ missis. cap.iij. ¶ *Caput 263.*

De consignandis verò infantibus manifestum est non ab alio quàm ab episcopo fieri licere. Nam presbyteri, licet sint secundi sacerdotes, pontificatus tamen apicem non habent. Hoc autem solis pontificibus debetur: vt vel consignent, vel paraclitum spiritum sanctum tradant. Non solum consuetudo ecclesiastica monstrat, verùm illa lectio actuum apostolorum quæ asserit Petrum & Iohannem esse directos, quod iam baptizatis tradant spiritum sanctum. Nam presbyteris seu extra episcopum, seu præsente episcopo, cùm baptizant, chrismate baptizatos vngere liceat: sed quod ab episcopo consecratum, non tamen frontem ex eodem oleo signare, quod solis debetur episcopis cùm tradunt paracletum.

de cō. dist. 4 c. presbyteris.

B

Vt presbyteri baptizatos in frontibus chrismate non debeant signare. Ex registro Gregorij ad Ianuarium episcopum caralitanum. cap. xc. ¶ *Caput 264.*

lib. 3. cap. 9.

Præsbyteri baptizatos infantes signare in frontibus non præsumant sancto chrismate, sed presbyteri baptizatos tangant in pectore, vt episcopi postmodum confirment in fronte.

de conf. dist. 3. c. presbyteri.

De presbyteris qui de baptismate precium quærunt. Ex epistola Gelasij PP. cap. v. ¶ *Caput 265.*

C

cap. 7. 1. q. 1. c. baptizandis.

Baptizandis consignandisque fidelibus precia nulla præfigant, nec alligationibus quibuslibet impositis exagitare cupiant renascentes, quomodo quod gratis accepimus gratis dare mandamur. Et ideo nihil à prædictis prorsus exigere moliantur, quo vel paupertate agente deterriti, vel indignatione reuocati redemptionis suæ causas adire despiciant, certum habentes quod qui prohibita deprehensi fuerint admisisse, vel cōmissa sponte non correxerint, periculum subituri proprij sunt honoris.

De presbyteris qui de veteri chrismate baptizare præsumunt. Ex concilio Lugdunensi. cap. iij. ¶ *Caput 266*

D

c. si quis de alio de cōs. dist. 4.

Si quis ab alio chrismate quam de illo nouo quod proprij episcopi largitione vel confessione accepit, baptizare non præoccupante morte, tentauerit, pro temeritatis ausu ipse in se suę damnationis protulisse sententiam manifestatur.

Quod presbyter in sua plebe sine chrismate non debeat ire. Ex concilio Vasensi cap. v. ¶ *Caput 267.*

Nullum presbyterorum in plebe sibi commissa sine chrismate vnquam debere progredi, quia inter nos placuit semel in baptsmate quacunque necessitate faciente, qui non chrismatus fuerit, in confirmatione sacerdotis perficiatur.

A *De presbytero qui se deprehenderit non esse baptizatum. Ex concilio apud compendium. cap. v.* ¶ *Caput.* 268.

Si quis presbyter ordinatus deprehenderit se non baptizatum esse, baptizetur & ordinetur iterum, & omnes quos prius baptizauit.

Ad marginem codicis regij vetustissima litera adscribitur hic dubitatur.

De presbyteris quomodo in cæna domini de chrismate, de oleo sanctificato, de oleo infirmorum, facere debeant. Meldensi concilio. cap. i. ¶ *Caput* 269.

Presbyter in cæna domini ampullas tres secum deferat, vnam ad chrisma, alterum ad oleum ad catechumenos inungẽdos, tertiam ad infirmos iuxta sententiam apostolicam, vt quando quis infirmatur, inducat presbyteros ecclesiæ, &c. B

De eodem ex concilio apud Valentias cap. ij. ¶ *Caput* 270.

Presbyteri qui diœcesanas ecclesias regunt, non à quibuslibet episcopis sed à suo, nec per iuniorem clericum, sed per seipsos, aut per illum qui eiusdem ordinis sit, ante paschæ solemnitatem chrisma petant.

de consf. dist. 4. c. presbyteri.

Item de eodem Meldensi concilio. cap. v. ¶ *Caput* 271.

Nemo episcoporum vel quilibet ministrorum ecclesiasticus propter sacrum chrisma aliquid muneris accipiat denarium, vel quemlibet munuscula, quæ per ministros episcoporum à presbyteris inordinabiliter exiguntur.

C *Item de eodem è consilio Vasensi. cap. x.* ¶ *Caput* 272.

Per singula territoria presbyteri vel ministri ab episcopis, non prout libitum fuerit à vicinioribus, sed à suis proprijs per annos singulos petant chrisma, appropinquãte solemnitate paschali, nec per quemquam alium quàm per seipsos aut per vicarios eiusdem ordinis, quia inhonorum est inferioribus summa committi. Optimum est autem, vt ipse accipiat qui in tradendo vsurus est.

De presbiteris qui pro accipiendo chrismate ad ciuitates venire solent è consilio Meldensi. cap. vi. ¶ *Caput.* 273.

De presbyteris qui accipiendi chrismatis gratia ad ciuitates in cæna domini venire soliti sunt, sancitum est, vt de his qui longè positi sunt, de octo vel decem milibus, vnus ab archidiano eligatur, qui acceptum chrisma sibi & socijs diligenter perferat. Hy verò qui non longius à ciuitate quàm quatuor aut quinque milibus habitant, more solito ad accipiendum chrisma per se veniant. Discendi verò gratia aliò nõ quadragesimali tempore ad ciuitatem conuocentur, propter plebes sibi commissas. D

De chrismate quod semper sub sera esse debeant è consilio Turonensi cap. iij. ¶ *Caput* 274.

Præterea & illud omnimodis obseruandum est, vt sacrum chrisma, & oleum consecratum semper sub sera sit, ne illud vnde Christo incorporamur, & vnde omnes fideles sanctificantur, vnde reges & sacerdotes inunguntur, aliquis infidelis aut immundus tangat, aut aliquis perfidus ad Dei iudicium

iudicium subuertendum subripiat, quod experimento didicimus. A

De Iudæis quomodo examinari debeant ante baptisma è concilio Agathensi cap.xxxv. ¶ *Caput* 275.

de consf.dist. 4.c.Iudæi. Iudæi (quorum perfidia frequenter ad vomitum redit,) si ad leges catholicas venire voluerint, septem menses inter catechumenos ecclesiæ limen introeant, & si pura fide venire noscuntur, tunc demum baptismatis gratiam mereantur. Quod si casu aliquod periculum infirmitatis intra scriptum tempus incurrerint, & desperati fuerint, baptizentur.

De Iudæis quod nullus eis vim ad credendum inferre debeat. Ex concilio Toletano v.cap.vij. ¶ *Caput* 276.

con. Tolet. 4.cap. 56. dist.45.c.de Iudæis. De Iudæis autem hæc præcepit sancta synodus nemini deinceps vim B credēdi inferre, cui enim vult Deus miseretur, & quem vult indurat. Non enim inuiti tales saluandi sunt, sed volentes, vt integra sit forma iustitiæ: Sicut homo propria voluntate arbitrij serpenti obediens perijt, sic vocāte se gratia Dei, propriȩ mentis conuersione homo quisque saluatur credendo. Ergo non vi, sed libera arbytrij facultate, vt conuertantur qui saluandi sunt: non potius impellendi. Qui autem iam pridem ad Christianitatem coacti sunt, sicut factum est temporibus religiosissimi principis. Sisemandi, quia iam constat eos sacramētis diuinis associatos, & baptismi gratiam suscepisse, & chrismate vnctos esse, & corporis & sanguinis domini extitisse participes, oportet vt fidem etiā quam vi vel necessitate susceperunt tenere cogantur, ne nomē domini blasphemetur, fidésq; quam C susceperunt vilis & contemptibilis habeatur.

Vt Iudæorum filij baptizati ab eorum consortio separari debeant, Ex eodem consilio v.cap.xl. ¶ *Caput* 277.

eodem con. 4.cap.59. 28.q.1.c. Iudæorum. Iudæorum filios vel filias baptizatos, ne parentum vltra inuoluantur, erroribus, ab eorum consortio separari decernimus, tradique aut monasterijs, aut christianis viris, aut mulieribus dominum timentibus, vt sub eorum cura & conuersatione cultum fidei discant, atque in melius constituti, tam in moribus, quàm in fide proficiant.

Vt nulla communio sit hebræis ad fidem christianam in translatis, cum alijs nondum baptizatis ex eodem conc.v.cap.lxij. ¶ *Caput* 278.

Con.Tole. 4.cap.61. 28.q.1.c. Sæpe malorum. Sæpe malorum consortia etiam bonos corrumpunt, quantò magis D eos qui ad vitia proni sunt? Nulla igitur communio vltra sit hebræis ad fidem Christianam translatis cum his qui aduc in veteri ritu consistunt, ne fortè eorum participatione subuertantur. Quicunque igitur amodò ex his qui baptizati sunt, infidelium consortia non vitauerit, & hi Christianis donentur, & illi publicis cedibus deputentur.

De iudæis qui apostatauerint. Ex eodem concilio v.cap.lxix. ¶ *Caput* 279.

Con. Tole. 4.c.58. de consf.dist. 4.c.plerique. Plerique qui ex Iudæis dudum ad christianam fidem promoti sunt, nunc blasphemantes Christum, non solum Iudaicos ritus perpetrasse noscuntur: sed etiam abominandas circuncisiones exercere. De quibus consultum

A sultum pijssimi ac religiosissimi domini nostri, Sisemandi regis, hoc sanctum decreuit consilium, vt huiusmodi transgressores pontificali authoritate correcti, ad cultum Christiani dogmatis reuocentur, vt quos voluntas propria non emendat, animaduersio sacerdotalis coerceat. Eos autem quos circunciderunt, si filij eorum sunt, à parentibus separentur, si serui, pro iniuria corporis sui, libertati tradantur.

De Iudæorum seruis ex eodem. cap.ix. ¶ *Caput* 280.

Item vt si Iudæorum serui nec dum conuersi, ad Christi gratiam conuolauerint, libertati donentur. *dist.54.c. etsi.*

De Iudæorum mancipijs qui ad baptismum confugiunt. Ex concilio apud Auernas. cap.lxxx. ¶ *Caput* 281.

B Licet, prioribus canonibus iam fuerit definitum, vt de mancipijs paganis quæ apud Iudæos sunt, si ad ecclesiam confugerint, & baptismum petierint, etiam ad quoscumq; Christianos confugerint, taxato & oblato à fidelibus iusto pretio ab eorum domino liberentur. Ideò statuimus hæc vt tam iusta constitutio ab omnibus catholicis conseruetur.

Item de mancipijs Iudæorum aut Christianis aut ad fidem Christianam venire desiderantibus. ex concilio Matiensi. cap. xvj. ¶ *Caput* 282.

Præsenti consilio deo authore sancimus, vt nullum christianum mancipium Iudæo deinceps seruiat, sed datis pro quolibet bono mancipio xij. solidis ipsum mancipium quicumque seu ad ingenuitatem, seu ad seruitium licentiam habeat redimendi, & si Christianus fieri desiderat, & non permittitur, similiter faciat, quia nefas est quod Christus dominus sanguinis sui effusione redemit, blasphemum Christianæ religionis in vinculis tenere. Quod si adquiescere his quæ statuimus quicumque Iudæus noluerit, quandiu ad pecuniam statutam venire distulerit, liceat mancipium ipsum cum Christianis vbicumque voluerit habitare. *dist.54.c. præsenti.* C

De illis qui ad fidem Christianam de hæresi venire desiderant ex concilio Arelatensi.cap.9. ¶ *Caput* 283.

Si ad ecclesiam aliquis de hæresi venerit, interrogent eum de Symbolo, & si viderint eum in Patre & Filio & Spiritu sancto esse baptizatum, manus ei imponatur tantum, vt accipiat spiritum sanctum. D

De Iudæis si mancipium circunciderint. Ex concilio apud Theodonis villam habito.cap.iiij. ¶ *Caput* 284.

Si quis Iudæorum Christianum mancipium, vel cuiuslibet sectæ alterius emerit, & circunciderit, à Iudæi ipsius potestate sublatus, in libertate permaneat.

Quid sanctus Gregorius de Iudæis præcipiat. Ex registro Gregorij ad Ioannem Terracinensem episcopum. ¶ *Caput*.285. *lib.1.epistola 34.*

Ioseph præsentium lator Iudæus, insinuauit nobis de loco quodam quo ad celebrandas festiuitates suas Iudæi in Terracinensi castro consistentes,

ſtentes, conuenire conſueuerant, quod tua eos fraternitas expuliſſet, & in alium locum pro colendis ſimiliter feſtiuitatibus ſuis, te quoq; noſcente & cõſentiente migrauerint, & nunc de eodẽ loco etiã expuliſſe denuo conqueruntur. Quod ſi ita eſt, volumus vt tua fraternitas, ab huiuſmodi ſe querela ſuſpendat, & loco quẽ ſicut prædiximus cum tua conſcientia quo cõgregentur adepti ſunt eos(ſicut mos fuit)liceat cõuenire: Hos enim qui à Chriſtiana religione diſcordant, manſuetudine, benignitate, admonendo, ſuadendo, ad vnitatem fidei neceſſe eſt congregare, ne quos dulcedo prædicationis, & præuentus futuri iudicis terror ad credendum inuitare poterat, minis & terroribus repellantur. Oportet ergo vt ad audiendum de te verbum Dei benignè conueniant, quàm auſteritate quæ ſuprà modum extenditur, expaueſcant.

A B

De illis qui pro periculo mortis à diaconibus baptizati fuerint.
Ex concilio Turonenſi. cap.iij. ¶ *Caput* 286.

Si quis diaconus regens plebem ſine epiſcopo vel presbytero aliquos pro mortis occurſu baptizauerit, epiſcopus eos per benedictionem & confirmationem perficere debebit, ſub fide, qua quiſque credendo poterit eſſe iuſtus.

De his qui cogunt presbyteros denarios pro balſamo dare. Ex concilio Cabilonenſi. cap.v. ¶ *Caput* 287.

Con. Cabilo. 2. cap. 16.

Quidam fratres dixerunt conſuetudinis antiquæ fuiſſe in eorum eccleſijs, vt pro balſamo emendo ad chriſma faciendum, ſiue pro luminaribus eccleſiæ concinnandis, binos vel quaternos denarios presbyteri darent. Vnde omnes vno conſenſu ſtatuimus, vt ſicut pro dedicandis baſilicis, & dandis ordinibus nihil accipiendum eſt, ita etiam pro balſamo ſiue pro luminaribus emendis, nihil presbyteri chriſma accepturi dent. Epiſcopi itaque eccleſiaſticis facultatibus balſamum emant, & luminaria ſinguli in eccleſijs ſuis.

1. q. 1. c. ſtatuimus.

C

De chriſmatis panno. Ex concilio apud Beluacum. cap.viij. ¶ *Caput* 288.

de conſ. diſ. 4. c. ſi quis.

Si quis voluerit chriſmatis pannum iterum linire & ſuper alium baptizatum mittere, non eſt abſurdum.

Quod catechumeni cum baptizatis manducare non debeant. ex concilio Magontinenſi cap.v. ¶ *Caput* 289.

D

Catechumeni manducare non debent cum baptizatis, neque eis oſculum dare, quanto magis gentiles?

De ſcrutinio faciendo ex concilio Romano cap.xv. ¶ *Caput* 290.

De ſcrutinio faciendo decreuimus, vt epiſcopus & vbi conuentus eſt populi & cleri, & poſsibilitas permittit ibi celebretur.

De baptiſterio ex concilio Mogontinenſi cap.ix. ¶ *Caput* 291.

Baptiſterij & catechumenorum ventilata eſt ratio, vt ſacerdotes pleniusi ntelligant, qualiter cum dignis ordinibus efficiant Chriſtianum.

Quod

A *Quod bigamus vocetur qui ante baptismum vxorem vnam, & post baptismum aliam habuerit, Ex decreto Innocentij papæ, cap. ij.* ¶ *Caput* 292.

Epist. Innoc. 22. ad Episcopos Macedoniæ. Dist. 26. c. deinde opponitur.

Deinde ponitur non dici digamum oportere eum, qui catechumenus habuerit atq; amiserit vxorem, si post baptismum aliam sortitus est, quia illud coniugium per baptismi sacramentum cum cæteris criminibus sit ablutum. Quod cum de vna vtique dicitur, certè si tres habuerit in veteri positus homine vxores, erit ea quæ post baptismum quarta est, sic interpretantibus, prima. Virginis æquè nomen accipiet, quæ quarto ducta est loco. Quis oro istud non videat contra Apostoli esse præceptum, qui ait, vnius vxoris virum oportere fieri sacerdotem? Sed obB ijcitur, quod in baptismo totum quicquid in veteri homine gestum est sit solutum. Dicite mihi (cum pace vestra loquar) crimina tantum in baptismo dimittuntur, an & illa quæ secundum Domini præcepta ac Domini instituta complentur? Vxorem ducere crimen est? an non est crimen? Si crimen est, ergo author erit in culpa: qui vt crimina committerentur, in paradiso cùm ipse eos iungeret, benedixit. Si verò non est crimen, quia quod Deus iunxit, nefas sit crimen appellari, & Salomon addidit, etenim à Deo præparatur viro vxor: quomodo creditur inter crimina esse dimissum, quod Deo authore legitur consummatum? Quid de filiis talium percensetur? Nunquid non erunt admittendi in hæreditatis consortium, qui ex ea suscepti sunt, quæ C ante baptismum fuit vxor? erúntque appellandi, vel naturales, vel spurij, quia non est legitimum matrimonium, nisi illud vt vobis videtur, quod post baptismum assumitur? Ipse dominus cum interrogaretur à Iudæis, si liceret dimittere vxorem, atque exponeret fieri non debere, addidit, Quod verò Deus coniunxit, homo non separet. Ac ne de his locutus esse credatur quæ post baptismum sortiuntur, meminerit hoc verè & à Iudæis interrogatum esse, & Iudæis esse responsum. Quæro verò, & sollicitus quæro si vna eadémque sit vxor eius qui ante catechumenus, postea fidelis sit, filiósque ex ea cum esset catechumenus susceperit, ac postea alios cùm fidelis, vtrum sint fratres appellandi, an non? Habebunt postea defuncto patre cum cæteris hæD reditatis hercis cundæ consortium, quibus filiorum nomen regeneratio spiritualis creditur abstulisse. Quod cum ita sentire atque iudicare absurdum est, quæ ratio est, hoc malum defendi, & vacua magis opinione iactari, quam aliqua authoritate roborari? cum non possit inter peccata deputari, quod lex præcepit & Deus coniunxit. Nunquid si quis catechumenus virtutibus studuerit, humilitatem secutus fuerit, patientiam tenuerit, eleemosynas fecerit, morti destinatos qualibet ratione eripuerit, castitatem seruauerit, quæro si hæc (cùm factus fuerit fidelis) amittit, quia per baptismum totum quod vetus homo gesserit putatur auferri? Aspiciamus gentilem hominem Cornelium, orationibus & eleemosynis Petrum ipsum reuelatione vidisse.

1. Tim. 3. Titum. 1. Gene. 1. Matth. 19 Gene. 2. Prouer. 19. Actor. 10.

Nunquid per baptiſmum hæc illi ablata ſunt, propter quæ ei baptiſma conceſsum eſſe videtur? Si ita creditur, mihi credite non modicum erratur: quia quicquid benè geſtum fuerit, & ſecundùm præcepta legalia cuſtoditum, non poteſt facientibus deperire. Nuptiarum ergo copula quia Dei mandato perficitur, non poteſt dici peccatum, & quod peccatum non eſt, inter peccata omnino credi non debet dimiſſum. A

Fœlix. 3.

De Epiſcopis & presbyteris & diaconibus rebaptizatis. Ex decretis Fœlicis papæ, cap. j. ¶ *Caput* 293.

Communis dolor & generalis eſt gemitus, quod intra Africam rebaptizatos etiam Epiſcopos vel presbyteros, diaconóſque cognouimus: B quæ res ſine dubio ad veſtræ quoque peruenit notitiam ſanctitatis, qualiter in Africanis regionibus aſtutia diaboli ſæuierit in populum Chriſtianum, atque in id multiplici deceptione proruperit, vt non modo vulgus incautum, ſed etiam ipſos in mortis profunda demerſerit ſacerdotes: vt nullus orbis non ingemuerit, nulla terra neſciuerit. Vnde in grandi mœrore poſiti, diſsimulare non poſſumus pereuntium, atque à nobis exigendarum diſcrimen animarum. Quapropter competens adhibenda eſt talibus medela vulneribus, ne curandi immatura facilitas, mortifera captis peſte nihil proſit: ſed ſegnius tracta pernities reatu non legitimæ curationis inuoluat ſauciatos pariter & medentes. In primis itaque venientis ad nos & remedium poſtulantis, ſollicitè diſcutienda C eſt profeſsio & perſona decepti, vt medela poſsit congruens exhiberi, & qui ſatisfacturus Deo per pœnitentiam rebaptizatum ſe legitimè doluerit, vtrum ad hoc facinus concurrerit, an impulſus acceſſerit requiratur: ſciens quod ſe decipiat ipſe qui fallit: nihílque per noſtram facilitatem tribunalis excelſi iudicio derogari cui illa ſunt rata, quæ pia, quæ vera, quæ iuſta ſunt: & aliter neceſsitas, aliter tractanda eſt ratio voluntatis, deterior eſt autem cauſa illius, qui forte precio ſollicitatatus eſt vt periret. Nihil intentatum enim reliquit inimicus, cui ne de ſua liceat gaudere captura, ſuccurrendum eſt irretitis, & conterendus eſt venantis laqueus, vt infucatum ſine dolo lamentantibus lapſum tam iuſtitiæ moderatione, quam compunctione pietatis ad au- D lam quam reliquerant, ſit ingreſſus. Nec pudeat forſitan aut pigeat, in dictis ieiuniorum gemituúmque temporibus obedire, aut aliis obſeruantiæ ſalubrioris obtemperare præceptis, quia humilibus datur gratia, non ſuperbis. Sit ergo ruinæ ſuæ dolore proſtratus, quiſquis in Chriſto fieri quærit electus: & per diſpenſationis noſtræ miniſterium quod veſtram ſequi conuenit charitatem, nec alicui fas eſt vel velle, vel poſſe tranſcendere cauſam eius, qui contra Apoſtolicam doctrinam, iterationem infauſtam baptiſmatis dedit: vel eius qui aliquibus argumentis excuſandum callidè proprium putauerit eſſe conſenſum: ſacerdotali vigore & humanitate tractemus, vt eius fides, quæ niſi vna,

nulla

A nulla eſt, adiutorio domini iudicis, ad ſalutem ſine noſtræ properationis offenſione, reparetur, quia cùm peccatoris à nobis ſatisfactio protrahitur: non præter noſtram laudem atque lætitiam mens eius ad veniam purgatior inuenitur, & ideo memineritis hanc ſuper his nos habere ſententiam, vt ſeruata diſcretione peccantium non eadem cuncti qui lapſi ſunt lance penſentur: quod maiori caſtigatione eſt exigendum: noſtra cui in domino commiſſa fuerit diſciplina. Vt ergo ab eccleſiæ ſummitatibus inchoëmus, eos quos epiſcopos, vel presbyteros, aut diaconos fuiſſe conſtiterit, & ſeu optantes forſitan, ſeu coactos lauacri illius vnici ſalutariſque claruerit feciſſe iacturam, & Chriſtum quem non ſolum dono regenerationis, verumetiam gratia percepti honoris induerant, exuiſſe: cùm conſtet neminem ad ſecundam tinctionem venire poſſe, niſi ſe palàm Chriſtianum negauerit, & profeſſus fuerit eſſe paganum, quod cùm generaliter in omnibus ſit execrandum, multò magis in epiſcopis, presbyteris & diaconibus auditu ſaltem, dictúque probatur, horrendum: Sed quia idem dominus atque ſaluator clementiſsimus eſt, & neminem vult perire, vſque ad exitus ſui diem in pœnitentia, (ſi reſipiſcant) iacere conueniet: nec orationi non modo fidelium, ſed nec catechumenorum quidem omnimodis intereſſe. Quibus communio laica in morte reddenda eſt. Quam rem diligentius explorare vel facere, probatiſsimi ſacerdotis cura debebit.

de cõ. diſt. 4 c. eos quos.

De monachis autem & clericis, & puellis Dei aut ſecularibus ſeruari precipimus hunc tenorem, quem Nicena ſynodus circa eos qui lapſi ſunt, vel fuerint ſeruandum eſſe conſtituit, vt ſcilicet qui nulla neceſsitate, nullius rei timore atque periculo, ſe hæreticis vt rebaptizentur impiè dediderunt, ſi tamen eos ex corde pœniteat, tribus annis inter audientes ſint, ſeptem verò annis ſubiaceant inter pœnitentes manibus ſacerdotum, duobus etiam annis oblationes omnibus modis non ſinantur offerre: ſed tantummodo †popularibus in oratione ſocientur. nec confundantur Deo colla ſubmittere, qui eum non timuit abnegare. Quod ſi vtpotè mortales inter metas præſcripti temporis cœperit vitæ finis vrgere, ſubueniendum eſt imploranti, & ſeu ab epiſcopo qui pœnitentiam dederit, ſeu ab alio qui tamen datam eſſe probauerit, aut ſimiliter presbytero, viaticum abeunti de ſeculo non negetur. Pueris autem quibus quod adhuc in veſte ſunt à puritate vocabulum eſt, ſeu clericis, ſeu laicis, aut etiam ſimilibus puellis, quibus ignorantia ſuffragatur ætatis, aliquandiu ſub manus impoſitione detentis, reddenda communio eſt, nec eorum expectanda pœnitentia, quos excipit à coertione cenſura. Quod eſt à nobis prouidè conſtitutum: ne hi quibus interreni labe contagij plus minúſue reſtat ad vitam, dum adhuc in pœnitentia ſunt, pœnitentiam committant.

† ſeculari bus.

Quod ſi ante præfinitum tempus pœnitentiæ deſperatus à medicis ob euidentia mortis inditia, recepta quiſquam communionis gratia conualeſcit, ſeruemus in eo quod Niceni canones ordinauerũt, vt habeatur inter

illos qui oratione sola communicāt, donec impleatur spacium temporis eidem præstitutum. Nec catechumenos nostros qui sub tali confessione baptizati sunt præterimus: quia non est causa dissimilis, sicut iidem sancti canones ordinarunt, eius qui quolibet modo Christum quem semel confessus est abiurarit, Tribus annis inter audientes sint, & posteà cum catechumenis permittantur orare, per manus impositionem, communionis catholicæ gratiam recepturi: exceptis tantummodo episcopis presbyteris & diaconibus quos solo mortis suæ tempore reconciliandos esse iam diximus: cæteros id est siue clericos, siue laicos, vel monachos sexus vtriusque personas, quos violentia & periculo coactos iterationem baptismatis subisse constiterit, vel qui aliquo †modo huius se facinoris piaculis dixerint non teneri, in pœnitentia per triennium durare decernimus, & per manus impositionem ad societatem recipi sacramenti, illo per omnia custodito, ne ex his vnquam qui in qualibet ætate alibi quàm in Ecclesia catholica baptizati aut rebaptizati sunt, ad ecclesiasticam militiam prorsus permittantur accedere. Quibus satis esse non debet, quod in catholicorum numero sunt recepti: quomodo de suo ordine & communione videbitur ferre iudicium, quisquis hæc violauerit antistitum: vel qui nō remouerit eum, quem ex his ad ministerium clericale obrepsisse cognouerit. Curandum verò maximè, & omni cautela est prouidendum: ne quis fratrum coepiscoporúmq; nostrorum, aut etiam presbyterorū in alterius ciuitate, vel diœcesi pœnitentem, vel sub manu positum sacerdotis, aut eum qui reconciliatum se esse dixerit, sine episcopi, vel presbyteri testimonio & literis, aut in parochia presbyter, aut episcopus in ciuitate suscipiat. Quod aliqua simulatione neglectum, culpam tangit etiam clericorum, qui in locis in quibus hoc minus curatum fuerit, commorantur. His itaque ritè dispositis, & ad ecclesiarum nostrarum notitiam nostra deliberatione perlatis parere vos conuenit. Quibus licet ad animarum reparationem nihil deesse videatur, tamen si cui aliquid noui & quod præterire nos potuit, reuelatū fuerit, secundùm beatum Paulum Apostolum tacente priore fideliter insinuet, quia spiritus vbi vult spirat, maximè cùm eius causa tractatur: nec nos pigebit audire, & si qua sunt omissa non arroganter abnuere, sed rationabiliter ordinare. Data est Iduum Martiarum die, Dinanuo, & sibidio iiij. Coss.

†cōmēto

1.q.7.c.qui in qualibet ætate.

1.Cor.14. Io.3.

A B C D

De eo qui per ignorantiam ordinatur antequàm baptizetur. Ex dictis Isidori Episcopi. ¶ *Caput* 294.

1.q.1.c.si per ignorantiā

Si quis per ignorātiam ordinatur antequàm baptizetur, debent ab eo baptizati rebaptizari, & ipse non ordinetur, sed Romanus Pontifex non hominem iudicat qui baptizat, sed spiritum Dei subministrare gratiam credit baptismi, licet paganus sit qui baptizat.

De illis qui gratiam Sancti Spiritus vendere conantur, Ex Concilio Triburensi, cap. xxij. cui interfuit Arnulphus Rex. ¶ *Caput.* 295.

1.q.1.c.dictum est.

Dictum est solere in quibusdam locis pro perceptione chrismatis nummos

A nummos dari, pro baptiſmo quoque & communione, hoc Symoniacæ hæreſis ſemen eſt deteſtata ſancta ſynodus, & anathematizauit, & vt de cætero nec pro ordinatione, nec pro chriſmate vel baptiſmo vel pro balſamo, nec pro ſepultura vel communione quicquam exigatur, ſed gratis dona Chriſti gratuita diſpenſatione donentur.

A quibus manus impoſitio perfici debeat. Vrbanus papa omnibus Chriſtianis. Cap. vij. ¶ *Caput 296.*

Omnes fideles per manus impoſitionem Epiſcoporum, Spiritum ſanctum poſt baptiſmum accipere debent, vt pleni Chriſtiani inueniantur.

B *De eodem, Euſebius papa Epiſcopis per Campaniam & Tuſciam, cap. ij. Epiſtola iij.* ¶ *Caput 297.*

Manus impoſitionis ſacramentum magna authoritate tenendum eſt, quod ab aliis perfici non poteſt, niſi à ſummis ſacerdotibus, nec tempore Apoſtolorum ab aliis quam ab ipſis Apoſtolis legitur ac ſcitur peractum eſſe, nec ab aliis ſicut iam dictum eſt, quam ab ipſis qui eorum locum tenent, vnquam perfici poteſt, aut fieri debet. Nam ſi aliter præſumptum fuerit, irritum habeatur ac vacuum, nec inter Eccleſiaſtica vnquam reputabitur ſacramenta. *de cõ. diſt. 5 c. manus.*

Item de eodem. Beda ſuper actus Apoſtolorum. ¶ *Caput 298.* *In Cap. 8.*

Philippus qui Samariæ euangelium prædicabat vnus de ſeptem diaconibus fuit. Si enim Apoſtolus eſſet, ipſe vtique manum imponere potuiſſet, vt acciperet Spiritum ſanctum. Hoc enim ſolis pontificibus debetur. Nam presbyteris ſiue extra epiſcopum, ſeu preſente epiſcopo cum chriſmate baptizatos vngere licet, ſed quod ab epiſcopo fuerit conſecratum: non tamen frontes ex eodem oleo ſignare, quod ſolis epiſcopis debetur, cùm tradunt Spiritum ſanctum paracletum baptizatis. C

De eodem Yſidorus Ethymologiarum, lib. vij. cap. xx. ¶ *Caput 299.*

Presbyteri licet ſint ſacerdotes, tamen pontificatus apicem non habẽt: quia nec chriſmate frontem ſignant, nec ſpiritum ſanctum dant: quod ſolis epiſcopis deberi, lectio actus Apoſtolorũ indicat.

D *Item de eodem Rabanus de inſtitutione clericorum, libro primo, cap. xxx.* ¶ *Caput 300.*

Nouiſsimè à ſummo ſacerdote per impoſitionem manus paracletus traditur baptizatis, vt roborentur per Spiritum ſanctum ad prædicandum aliis, idem donum, quod ipſi in baptiſmate conſecuti ſunt, per gratiã, vitę donati æternæ. Signatur enim cum chriſmate baptizatus per ſacerdotem in capitis ſummitate, per Pontificem verò in fronte: vt in priori vnctione ſignificetur ſuper ipſum ſpiritus ſancti deſcenſio, ad habitationem Deo conſecrandam. In ſecunda quoque vt eiuſdem Spiritus ſancti ſeptiformis gratia, cum omni plenitudine ſanctitatis, & ſcientiæ, & virtutis venire in homine declaretur. *c. nouiſſimè, de con. diſt. 5.*

Quid liceat Episcopo alterius ecclesiam ingresso Haimo super Deuteronomium. ¶ *Caput* 301. A

Ingressus Episcopus alicuius ecclesiam potest ibi aliquos corrigere, vel etiam confirmare, totam autem plebem non licet ei disponere.

Ab vxore sua separari debere eum qui filiastrum suum, vel filiastram suam ante episcopum ad confirmationem tenuerit, Capitularium libro v. cap. vij. ¶ *Caput* 302.

Si quis filiastrum vel filiastram suam ante Episcopum ad confirmationem tenuerit, ab vxore sua separetur, & alteram non accipiat.

Non licet confirmatum denuo confirmari, Gregorius ij. Bonifacio. ¶ *Caput* 303.

Homini qui à pontifice confirmatus fuerit: denuo talis rei iteratio prohibenda est. B

Vtrum separandus sit ab vxore sua qui filiastrum suum, vel filiastram suam coram episcopo ad confirmationem inscienter tenuerit. Nicolaus papa Rudolpho Biturensi episcopo. ¶ *Caput* 304.

30.q.1.c. de his qui.

De his qui filiastros suos ad confirmatinem coram Episcopo tenent, id est qui filios vxoris suæ de priori marito dum chrismantur ab Episcopis super se sustinent, si inscienter vt asseritur fit, licet sit peccatum, tamen non vsque ad separationem coniugij puniendum est. Lugeant tamen & digna pœnitentia hoc diluentes Domino dicant, Delicta ignorantiæ nostræ ne memineris.

Vtrum separari debeant ab vxoribus suis, qui filios suos ex lauacro sancto suscipiunt. Ex decreto Desiderij papæ, Deus dedit Gordiano episcopo. ¶ *Caput* 305. C

30.q.1.c. peruenit ad nos

Deus dedit sanctæ Romanæ ecclesiæ & Apostolicæ sedis Episcopo Gordiano Hispalensis ecclesiæ coepiscopo & fratri charissimo. Peruenit ad nos Diaconus sanctitatis vestræ epistolam deferens, quod quidam viri & mulieres præterito sabbato Paschali die præ magno populorum incursu nesciẽtes filios suos suscepissent ex lauacro sancto. Cupis ergo scire si pro tali ratione accidenti, debeant viri ac mulieres ad proprium vsum redire, an non. Nos verò ex hac re mœsti, inquisiuimus priorum dicta. inuenimus autem in archinis huius apostolicæ sedis iam talia contigisse in ecclesia Hisauriæ, & Ethesiorum simúlque Hierosolimæ, aliarum etiam ecclesiarum Episcopis, & earum ciuitatum, ab hac Apostolica sede scire volentibus, vtrum viri ac mulieres redirent ad proprium thorum: Beatæ memoriæ sanctissimi patres Iulius, Innocentius, & Celestinus cum Episcoporum plurimorum, & sacerdotum consensu in Ecclesia beati Apostolorum principis, prohibentes talia perscripserunt & confirmauerunt, vt nullo modo coniugio se reciperent, mulieres ac viri quicunque aliqua ratione susceperint natos suos, sed separent se, ne suadente diabolo tale vitium inolescat, per mundum. Scitis quia quomodo sunt septem dona Spiritus sancti: ita sunt septem dona baptismi. D

A primo ergo pabulo salis sacramenti & ingressu ecclesiæ, vsque ad confirmatio-

A firmationem per chrisma, hoc est à primo vsq; ad septimū, nullus Christianus suam cōmatrem in coniugium suscipere debet, & qui prę̨sumpserit, tādiu anathematis vinculo religetur: donec pœnitentiā dignè egerit.

Item de eodem Ioannes Anselmo Lemozinæ ecclesiæ episcopo. ¶ *Caput* 306.

Ad limina beatorum Petri & Pauli apostolorum principum, hic præsens homo nomine Stephanus orationis causa veniens, nostro præsulatui suggerendo innocuit: quod filium suum in extremo vitæ positum, nec baptismatis vnda lotum, absentia scilicet sacerdotum necessitate cogente baptizasset, eumque proprijs manibus retinendo suscepisset. Atq; pro huius rei negotio notitiæ tuæ patefacto reuerentia tua quasi zelo re-

30.q.1.c.ad limina.

B ctitudinis flagrans præfatum hominem à sua iudicauerit coniuge separandum, quod fieri nullatenus debet, dicente scriptura: à Deo iunctam esse viro vxorem: & quod Deus iunxit homo non separet. Vnde & dominus in euangelio ait. Nemo dimittere potest vxorem suam, nisi causa fornicationis. Quapropter & nos tantæ authoritatis iussione, præcipuæ freti, dicimus omittendum esse & inculpabile iudicandum, quod necessitas intulit. Nam baptizandi hoc opus etiam laicis fidelibus iuxta canonicam sanctionem, si necesse fuerit facere liberè conceditur. Vnde si supradictus genitor filium suum corpore morietem adspiciens, ne animam morte perpetua pereuntem dimitteret, sacri vnda baptismatis lauit, & eum de potestate authoris mortis & tenebrarum eripuit, & in regnum

C Christi iam regeneratum indubitanter misit, benè fecisse laudatur: & idcirco suam vxorem sibi iam olim optimè sociatam, impunè quamdiu vixerint iudicamus manere coniunctam: neque ob hoc contra præfatas authoritates diuinas aliquatenus separari debuisset.

Non licere aliquem filiastram patris sui in matrimonium ducere, & si duxerit separari debere Zacharias Papa Theodoro Ticiensi episcopo. ¶ *Caput* 307.

Zacharias Episcopus seruus seruorum Dei, reuerendissimo & sanctissimo fratri Theodoro Episcopo ecclesiæ Ticinensi. Pitacium quod nobis tua reuerenda fraternitas obtulit, per quod nos sciscitari curasti, si liceat filium, cuius pater alterius filiam ex sacro fonte susceptam, id est

D spiritualem eiusdem patris filiam, (quod dici crudele est) in matrimonio accipere, quod apud te enormiter asseruisti contigisse. Sed benè tua sancta fraternitas compertum habet: quod Dominus moysi præcepit dicens. Turpitudinem patris tui ne reueles: & turpitudinem matris tuæ non reuelabis: turpitudinem sororis tuæ non reuelabis, turpitudo enim tua est. Turpitudinem enim non reuelare dicitur: dum à propria consanguinitate præcipimur abstinere: multòmagis à spirituali patris nostri filia omni occasione, aut argumento seposito sub nimia districtione nos cauere conuenit, ne iram diuini examinis incidat: si quis tali facinori mixtus minimè restrinxerit fræna luxuriæ. Vnde & omnes omnino cauēdi sunt talis sceleris commixtione: ne inæternū pereant. Sed hunc

30.q.3.c.Pitacium.

Leui.18.

qui huius pernitiosę temeritatis animæ suæ salutē despiciētes impio se miscuerunt matrimonio, per omnia tua fraternitas studeat separare, & pœnitentię dignè submittere, quatenus ab æterna eruti dānatione animas eorū lucreris præstante Domino. De filijs autem qui ex eis nati esse probantur: retulisti si liceat eos coniugio copulari. Sed hi cur prohibeantur à coniugio, aut pro huiusmodi pœnitentiam agere compellantur, dū ex hoc absq; damnatione esse perhibentur: quia non pater pro filio, neq; filius pro patre sustinebit tormenta, dicente Domino per prophetā. Anima patris mea est, & anima filij mea est, anima quæ peccauerit ipsa morietur. Sed & frater charissime de his dixisse sufficiat. Caue autem ne aliter agere subiectis concedas, ne à recto tramite inueniaris deuiare.

Tract. 80.

Quod in baptismo non aqua mundat, sed verbum. Augustinus super Iohannem, homelia xxvj. ¶ *Caput* 308.

Dominus dixit discipulis suis. Iam vos mundi estis, propter verbum quod locutus sum vobis. Quare non ait mundi estis propter baptismum, quo abluti estis, sed ait propter verbum quod locutus sum vobis, nisi quia & in aqua verbum mundat.

Apostolos baptizatos fuisse. Augustinus in epistola ad Seleucium. 108. ¶ *Caput* 309.

de consf. dis. 4. c. quādo.

Quando ab Hierosolymis exijt Dominus Iesus, cum discipulis suis in Iudæā terrā, & ibi morabatur cum eis, baptizabat nō per seipsum, sed per discipulos suos, quos intelligimus iam fuisse baptizatos, siue baptismo Iohannis sicut nonnulli arbitrantur: siue (quod magis credibile est) baptismo Christi. Item respondit Dominus Petro. Qui lotus est non indiget nisi vt pedes lauet, sed est mundus totus. Vnde intelligitur quod iam fuerit baptizatus Petrus.

De eodem Augustinus ad Vincentium victorem. ¶ *Caput* 310.

Lib. 3. de anima & eius origine cap. 9. de consf. dis. 4. c. si eos. Epist. 106.

Si eos de quibus scriptum non est vtrum fuerint baptizati, sine baptismo de hac vita recessisse contendimus, ipsis calumniamur Apostolis: qui præter Paulum apostolum, quando baptizati fuerint ignoramus. Sed ipsos baptizatos esse per hoc nobis innotescere potuit, quod beato Petro Dominus ait. Qui lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet.

Diuites baptizatos non priuari regno Dei. Augustinus ad Paulinum Nolanum episcopum de Pelagio. ¶ *Caput* 311.

Confiteatur Pelagius diuites baptizatos etiam si diuitijs suis non careant, & sint tales, quales ad Timotheum scribit Apostolus dicens. Præcipe diuitibus huius seculi non superbè sapere, neque sperare in incerto diuitiarum, sed in Domino viuo, qui præstat nobis omnia abundanter ad fruendum: vt sint diuites in operibus bonis, facilè tribuant, communicent, thesaurizent sibi fundamentum bonum in futuro, vt apprehendant vitam æternam, nec eos regno Dei posse priuari.

FINIS PRIMAE PARTIS D. IVONIS.

SEQVITVR SECVNDA PARS QVAE CONTINET DE SACRAMENTO CORPORIS ET SANguinis Domini & de perceptione, & obseruatione: de missa, & aliorum Sacramentorum sanctitate.

ARGVMENTA CAPITVLORVM SECVNDAE PARTIS.

1. QVod panis & calix non qualibet, sed certa consecratione fit corpus domini.
2. Quod manna à patribus sumptum non liberauit à morte, sed qui figurabatur in manna.
3. Quamuis res visibiles sacramentorum corrumpantur, non tamen id quod per eas agitur corrumpi posse.
4. Non mentiri eum qui dicit Christum impassibilem & immortalem quotidie in sacramento immolari: & quomodo intelligendum sit sacramentum corporis Christi, corpus Christi esse.
5. Panem quem Dominus fregit & dedit discipulis, esse corpus domini saluatoris, & calicem quem porrexit eis esse sanguinem eius: & quomodo intelligi debeat caro & sanguis Christi.
6. Quod in lege fuerit vmbra, in euangelio veritas, & quod deuoto animo & cum timore ad communionem sit accedendum.
7. Quod Christum lapidat, qui audire non potest, ego & pater vnum sumus, sicut Iudæi hoc audientes tulerunt lapides vt lapidarent: & quod diuinitas in suæ veritatis claritate videri non potest.
8. Hierusalem captiuam ab huius seculi Babylonia debere liberari: & signacula rerum diuinarum esse visibilia. Sed res ipsas inuisibiles in eis honorari, & plurima in hunc modum.
9. Sicut in sermone domini, ea quæ non erant esse ceperunt, sic operatione eius ea quæ sunt in aliud commutantur: & sacrificium ecclesiæ duobus confici, duobus constare, id est visibili elementorum specie, & inuisibili Domini nostri Iesu Christi carne & sanguine.
10. Professio Berengarij quomodo consentiat sanctæ Romanæ ecclesiæ, de corpore & sanguine Domini.
11. Quod omne crimen sacrificijs deo oblatis expietur.
12. Quod in eucharistia nec pura aqua, nec purum vinum offerri debeat.
13. De eodem.
14. Item de eodem.
15. De passione domini in consecratione corporis miscenda.
16. Quæ species ad altare non ad sacrificium, sed ad benedictionem simplicem offerantur.
17. De eodem.
18. Nihil in sacrificio præter quod dominus statuit, offerendum.
19. Vt presbyteri vas habeant mundum vbi corpus dominicum recondatur.
20. Vt presbyter semper eucharistiam, propter infirmos habeat paratam.
21. Tanta in altari holocausta offerri, quanta populo sufficere possint, & quod remanserit cum timore & tremore & magna diligentia clericorum sumatur.
22. De eadem re.
23. Vt præsente & præcipiente presbytero diaconus populum communicet.
24. Quod discretio magna esse debeat in perceptione corporis & sanguinis Domini.
25. De quotidiana perceptione corporis & sanguinis Domini.
26. De eadem re
27. De laicis, vt si non amplius, saltem ter in anno communicent.

28. Quod

117. Vt nul-

SECVNDA PARS.

Quod Panis & Calix non qualibet sed certa consecratione fit corpus Christi. Augustinus in libro de Catechizandis rudibus. Cap. primo.

¶ *Caput Primum.*

Panis & Calix, non qualibet sed certa consecratione, mysticus fit nobis, non nascitur. Proinde quod non ita fit nobis, quamuis sit panis & calix, alimentum est refectionis, non sacramentum religionis, nisi quod benedicimus gratiásque agimus Domino, in omni eius munere, non tantum spirituali verum etiam corporali.

Grat. de cõsecr. dist. 2. cap. panis & calix.

Item ex sermone de sacramentis. Quia passus est pro nobis commendauit, nobis in isto sacramento sanguinem suum & corpus, quod etiam fecit nosmetipsos. Nam & nos corpus ipsius facti sumus, & per misericordiam ipsius, quod accepimus, nos sumus. Recordamini, & vos non fuistis, & creati estis, ad aream Dominicam comportati estis, laboribus boum, id est annuntiantium Euangelium, triturati estis. Quando catechumeni deferebamini, in horreo seruabamini, nomina vestra dedistis, cepistis moli ieiuniis, & exorcismis: postea ad aquam venistis, & conspersi estis, & panis dominicus facti estis. Ecce quod accepistis. Quomodo ergo vnum videtis esse quod factum est, sic & vos vnum estote diligentes vos, tenendo vnam fidem, vnam spem, indiuiduam charitatem. Hæretici quando hoc accipiunt, testimonium contra se accipiunt: quia illi quærunt diuisionem, cùm panis iste indicet vnitatem. Sic & vinum in multis racemis fuit, & modo vnum est. Vnum est in sua natiuitate, calix post pressuram torcularis: & vos post illa ieiunia, post labores, post humilitatem & contritionem, iam in nomine Christi tanquam ad calicem venistis, & ibi vos estis in mensa, & in calice nobiscum vos estis, simul enim hoc sumimus, simul bibimus, quia simul viuimus.

De con. dis. 2. c. quia passus est.

Item in sermone de infantibus. Ita Dominus noster IESVS CHRISTVS nos significauit, nos ad se pertinere voluit. Mysterium pacis & vnitatis nostræ, in mensa sua consecrauit. Qui accipit mysterium vnitatis, & non tenet vinculum pacis, non mysterium accipit pro se, sed testimonium contra se. Nulli est ambigendum aliquatenus, vnumquemque fidelium corporis sanguinísque Dominici tunc esse participem, quando in baptismate membrum efficitur Christi, nec alienari ab illius panis, calicísq; consortio, etiam si antequam panem illum comedat calicémq; bibat, de hoc seculo migrauerit, in vnitate corporis Christi constitutus. Sacramenti quippe illius participatione ac beneficio non priuatur, quando in se hoc quod illud sacramentum significat, inuenitur.

Ibidem Gratianus.

Pe. lom. li. 4. dist. 9. §. a.

Cap.20. *Item ex libro de ciuitate Dei decimo.* In forma serui maluit Dominus esse sacrificium quam sumere, ne vel hac occasione quisquam existimaret cuilibet sacrificandum esse creaturæ, per hoc, & sacerdos est ipse offerens, ipse & oblatio. Cuius rei sacramentum quotidianum voluit ecclesiæ esse sacrificium, quæ cum capitis ipsius sit corpus, se ipsam per ipsum discit offerre. A

Quod manna à patribus sumptum non liberauit à morte, sed qui figurabatur in manna: in sermone de vtilitate agendæ pœnitentiæ: cap.j. ¶ *Caput 2.*

Manna de cœlo (inquit) apertè ab ipso Domino exponitur. patres vestri (inquit) manna manducauerunt in deserto & mortui sunt. Quando enim viuerent, figura prenunciare vitam posset, vita esse non posset. Manducauerunt (inquit) manna & mortui sunt: id est, manna quod manducauerunt, non eos potuit de morte liberare, non quia manna ipsum mors illis fuit, sed quia à morte eos non liberauit. Ille autem à morte eos liberaturus erat, qui per manna figurabatur. Breuiter ergo dixerim, quicunque in manna Christum intellexerunt, eundem quem nos, cibum spiritualem manducauerunt. B

Exod.16. Nume.11.

Quamuis res visibiles Sacramentorum corrumpantur, non tamen id quod per eas agitur, corrumpi posse. In libro de vnico baptismo. ¶ *Caput 3.* C

An verò (inquit) solis, vel etiam lucernæ lux cùm per cœnosa diffunditur, nihil inde sordidum attrahit, & baptismus Christi potest cuiusquam sceleribus inquinari? Si enim ad res ipsas visibiles quibus ipsa sacramenta tractantur animum conferamus, quis nesciat eas esse corruptibiles? Si autem ad id quod per eas agitur, quis non videat non posse corrumpi? quamuis homines per quos agitur, pro suis moribus vel præmia percipiant vel pœnas luant.

Non mentiri eum qui dicit Christum impaßibilem & immortalem quotidie in sacramento immolari, & quomodo intelligendum sit sacramentum corporis Christi, corpus Christi eße. in Epistola Augustini ad Bonifacium Episcopum. ¶ *Caput 4.* D

Epistola 23.

Ecce facio (inquit post multa) quantum possum. Dominus adiuuet, vt quod postulas posim. Nempe sæpe ita loquimur, vt Pascha appropinquante dicamus crastinam vel perendinã domini esse pasionem, cùm ille ante multos annos passus sit, nec omnino nisi semel illa pasio facta sit. Nempe ipso die dominico dicimus, Dominus hodie surrexit, cùm ex quo resurrexit tot anni transierint. Cur nemo tã ineptus est, vt nos ita loquẽtes arguat

De consec. dis.4.c.quæris sub finẽ.

A arguat esse mentitos? nisi quia dies istos secundùm illorum quibus hæc gesta sunt similitudinem nuncupamus, vt dicatur ipse est dies, qui non est ipse, sed reuolutione temporis similis ei, vt dicatur illo die fieri propter sacramenti celebrationem, quod non illo die, sed olim factum est. Nonne semel immolatus est Christus in semetipso, & tamen in sacramento non solum per omnes paschæ solennitates, sed omni die populo immolatur, nec vtique mentitur, qui interrogatus eum respondet immolari. Si enim sacramenta quandam similitudinem earum rerum quarum sacramenta sunt, non haberent, omnino sacramenta non essent. Ex hac autem similitudine plærunque iam sacramenta ipsarum rerum nomina accipiunt. Sic ergo secundùm quen-
B dam modum sacramentum corporis Christi, corpus Christi est, sacramentum sanguinis Christi, sanguis Christi est, ita sacramentum fidei, fides est. *In libro de pœnitentiæ remedio.* Cap.7.

Hoc (inquit) altare quod nunc in ecclesia est in terra positum terrenis oculis expositum, ad mysteriorum diuinorum signacula celebranda, ad hoc multi etiam scelerati possunt accedere, cùm Deus commendat in hoc tempore patientiam suam, vt in futuro exerat seueritatem suam, Vt quid paras (inquit beatus Augustinus in expositione Euangelistæ) dentes & ventrem? Credere in eum, hoc est manducare panem viuum, qui credit in eum, manducat eum. Inuisibiliter saginatur, quia inuisibiliter renascitur. Infans intus est, nouus est intus, vbi nouellatur ibi satiatur.
C Non enim buccella Domini, venenum fuit Iudæ. quam cùm accepit, inimicus in eum intrauit, non quia malum accepit, sed quia bonum malus malè accepit. Videte ergo fratres panem cœlestem, spiritualiter manducate, innocentiam ad altare apportate. peccata & si sunt quotidiana non sint mortifera. Antequam ad altare accedatis attendite quid dicatis. Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Dimittas, dimittetur tibi. Securus accede, panis est non venenum. Hic panis est, qui descendit de cœlo. Hunc panem significat manna: hunc panem significat altare Domini. Sacramenta illa fuerunt, in signis diuersa sunt, in re quæ significatur paria sunt. Omnes (inquit) eandem escam spiritualem manducauerunt, spiritualem vtique eandem.
D Nam corporalem aliam, quia illi manna, nos aliud, spiritualem verò eandem, quam nos, adiungit. Et omnes eundem potum spiritualem biberunt: aliud illi, aliud nos, sed specie visibili, quod tamen hoc idem est virtute spirituali. Quomodo enim eundem potum? bibebant, inquit, de spirituali consequente eos petra, petra autem erat Christus, idem potus, idem panis. Petra Christus in signo, verus Christus in carne & verbo. Hic est ergo panis de cœlo descendens, vt si quis ex ipso manducauerit non moriatur, quod pertinet ad virtutem sacramenti, non quod pertinet ad visibile sacramentum: qui manducat intus, non foris: qui manducat corde, non qui premit dente. Qui manducat carnem meam, & bibit sanguinem meum, habet vitam æternam. Hanc

Tract.26. in Ioannem de consf.dist. 2.c.Vt quid paras, & P.Lom.lib. 4.dist.9.§.a

Ioan.13.

Matth.6.

Nume.9. Exod.13. Exod.14. 16.17. Num.20. 1.Corin.10. Ioan.6.

ergo non habet qui istum panem non manducat, nec istum sanguinem bibit. Nam temporalem vitam sine illo, homines habere possunt. Qui ergo eius non manducat carnem, nec bibit eius sanguinem, non habet in se vitam: & qui manducat eius carnem, & bibit eius sanguinem, habet vitam æternam. Ad vtrunque autem respondet, quod dixit æternam. Hunc ergo cibum & potum societatem vult intelligi corporis & membrorum suorum, quod est ecclesia sancta. Huius rei sacramentum, id est vnitatis corporis Christi & sanguinis, alicubi quotidie, alicubi certis interuallis dierum, in Dominica mensa præparatur, & de mensa Dominica sumitur: aliquibus ad vitam, aliquibus ad exitium. Res verò ipsa cuius sacramentum, omni homini ad vitam, nulli homini ad exitium, quicunque participes eius fuerint. *In Symbolo Ephesini Concilij.* Necessario inquiunt & hoc adijcimus, annunciantes enim secundùm carnem mortem vnigeniti filij Dei, & resurrectionem, incruentam celebremus sacri officij seruitutem. Sic enim ad mysticas benedictiones accedimus, & sanctificamur, participes sancti corporis & preciosi sanguinis Christi, omnium nostrum redemptoris effecti, non vt communem carnem percipientes quod absit, nec viri sanctificati, & verbo coniuncti, secundùm dignitatis vnitatem, aut sicut diuinam possidentis habitationem, sed verè viuificatricem. & ipsius verbi propriam factam. Vita enim naturaliter vt Deus existens, qua propriæ carni vnitus, & viuificatricem professus est, & ideò quamuis dicat: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, non tamen vt hominis cuiusquàm existimare debemus. Quomodo enim iuxta naturam suam viuificatrix esse poterit caro hominis? Sed vt verè eius propriam factam, qui propter nos filius hominis factus est, & vocatus. In actione pœnitentiæ vbi tale commissum est, vt is qui commisit à Christi etiam corpore separetur: non tam consideranda est mensura temporis, quam doloris. Cor enim contritum & humiliatum non despicit Deus. *Hylarius in libro de Trinitate.* Eos inquiens qui inter Patrem & Filium voluntatis ingerunt vnitatem, nec interrogo vtrúmne per naturæ veritatem hodie Christus in nobis sit: an per concordiam voluntatis. Si enim verè verbum caro factum est, & verè verbum carnem cibo Dominico sumimus: quomodo non naturaliter in nobis manere existimandus est: qui & naturam carnis nostræ, iam inseparabilem sibi homo natus assumpsit, & naturam carnis nostræ ad naturam æternitatis, sub sacramento nobis communicandæ carnis admiscuit? Ita enim omnes vnum sumus: quia & in Christo pater est, & Christus in nobis, vnum in his esse nos faciunt. Si verè ergo carnem corporis nostri Christus assumpsit: & verè homo ille qui ex Maria natus fuit, Christus est, nósque verè sub mysterio carnem corporis sumimus, & per hoc vnum sumus, quia pater in eo est, & ille in nobis: quomodo voluntatis vnitas asseritur, cùm naturalis per sacramentum proprietas, perfectæ sacramentum sit vnitatis? Non est humano aut seculi sensu in Dei rebus agendum, neque per violentiam, atque impru-

Ex epistola conc. Ephesini ad Nestorinum.

Ioannis 6.

Aug. in Enchridio. ca. 65. Gra. de pœni. dist. 1. cap. in actione P. Lób. li. 4. dist. 20 §. c.

Psalm. 50.

Ioannis 1.

A imprudentem prædicationem cœlestium dictorum, sanitati alienæ, atque impiæ intelligentiæ, extorquenda peruersitas est. Quæ scripta sunt legamus, quæ legimus intelligamus: & tunc perfectè fidei officio fungemur. De naturali enim in nobis Christi veritate quæ dicimus, nisi ab eo didicimus, stultè atque impiè dicemus. Ipse enim ait. Caro mea verè est esca, & sanguis meus verè est potus. Qui edit carnem meam, & bibit sanguinem meum, in me manet, & ego in eo. De veritate carnis & sanguinis, non est relictus ambigendi locus. Nunc enim ipsius Domini professione, & fide nostra, verè caro est, & verè sanguis est, & hæc accepta, atque hausta id efficiunt, vt nos in Christo, & Christus in nobis sit. An ne hæc veritas non est? B Contingat planè iis verum non esse, qui Christum IESVM verum Deum esse negant. Est ergo in nobis ipse per carnem, & sumus in eo, dum secundùm hoc quod nos sumus, in Deo est. Hæc ergo vitæ nostræ causa est, quod in nobis carnalibus manentem, per carnem Christum habemus: victuris nobis per eum, ea conditione qua viuit ipse per patrem. Si ergo nos naturaliter secundùm carnem per eum viuimus, id est, naturam carnis suæ adepti, quomodo non naturaliter secundùm spiritum in se patrem habeat, cùm viuat ipse per patrem?

Ioan. 6.

Eusebius Emisenus, *Ex sermone de corpore & sanguine Domini.*

Quia corpus assumptum ablaturus erat ab oculis & illaturus syderibus, necessarium erat, vt die cœnæ sacramentum nobis corporis & C sanguinis consecraret. vt coleretur iugiter per mysterium, quod semel offerebatur in pretium, vt quia quotidiana, & indefessa currebat pro hominum salute redemptio, perpetua esset redemptionis oblatio, & perennis victima illa viueret in memoria, & semper præsens esset in gratia. Verè vnica & perfecta hostia fide æstimanda, non specie, neque exteriori censenda visu, sed interiori affectu. Vnde cœlestis confirmat authoritas: quia caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Recedat ergo omne infidelitatis ambiguum. quandoquidem qui author est muneris, ipse etiam testis est veritatis. Nam & inuisibilis sacerdos, visibiles creaturas in substantiam corporis & sanguinis sui, verbo suo secreta potestate conuertit, ita di- D cens. Accipite & comedite. HOC EST CORPVS MEVM: & sanctificatione repetita, Accipite & bibite. Hic est sanguis meus. Ergo ad nutum præcipientis Domini, repentè, ex nihilo substiterunt excelsa cœlorum, profunda fluctuum, vasta terrarum. Pari potentia in spiritualibus sacramentis vbi præcipit virtus, seruit effectus. Quanta itaque, & quam celebranda beneficia vis diuinæ benedictionis operetur: & quomodo tibi nouum & impossibile esse non debeat, quod in Christi substantiam terrena & mortalia conuertuntur, teipsum qui in Christo es regeneratus interroga. Dudum alienus à vita, peregrinus a misericordia, à salutis via, intrinsecus mortuus, exulabas: subitò initiatus Christi legibus, & saluta-

De consec. dist. 2. c. quia corpus. & lib. 4. sententiarum. dist. 8. §. b.

Genes. 1.

ribus mysteriis innouatus, in corpus ecclesiæ non videndo, sed credendo A transisti: & de filio perditionis adoptiuus Dei fieri occulta puritate meruisti. In mensura visibili permanens, maior factus es te ipso inuisibiliter, sine quantitatis augmento. Cùm idem atque ipse esses, multò aliter fidei processibus extitisti. In exteriore nihil additum est, & totum in interiore mutatum est: ac sic homo Christi filius effectus, & Christus in hominis mente formatus est. Sicut ergo sine corporali sensu præterita vilitate deposita, subitò nouam indutus es dignitatem: & sicut hoc quod Deus læsa vitæ curauit, infecta diluit, maculata detersit, non oculis tuis, sed sensibus tuis sunt credita: ita & cùm reuerendum altare cibis spiritualibus satiandus ascendis, sacrum Dei tui corpus, & sanguinem fide respice, honora, mirare, mente continge, cordis manu suscipe, B & maximè totum haustu interioris hominis assume.

Panem quem Dominus fregit, & dedit discipulis suis, esse corpus Domini saluatoris: & calicem quem porrexit eis esse sanguinem eius, & quomodo intelligi debeat Caro & Sanguis Christi. Hieronymus ad Edibiam. ¶ *Caput* 5.

Quæst. 2.

Nos autem audiamus panem, quem fregit Dominus, dedítque discipulis suis esse corpus Domini saluatoris: ipso dicente ad eos, Accipite & comedite. Hoc est corpus meum, & calicem illum esse, de quo loquutus est iterum: Bibite ex hoc omnes. Hic est enim sanguis meus noui testamenti: qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. C Hic est calix de quo in Propheta legimus, Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo. Et alibi. Et calix meus inebrians, quam præclarus est. Si ergo panis qui de cœlo descendit corpus Domini est, & vinum quod discipulis dedit, sanguis est illius noui testamenti, qui effusus est in remissionem peccatorum, Iudaicas fabulas repellamus, & ascendamus cum Domino cœnaculum magnum stratum atque mundatum, & accipiamus ab eo sursum calicem noui testamenti, ibíque cum eo Pascha celebrantes, inebriemur vino sobrietatis. Non enim est regnum Dei esca & potus: sed iustitia, & gaudium, & pax in Spiritu sancto. Nec Moyses dedit nobis panem verum, sed Dominus IESVS ipse conuiua, & conuiuium est: ipse comedens, & qui comeditur. Illius bi- D bimus sanguinem, & sine ipso potare non possumus: & quotidie in sacrificiis eius de germine vitis veræ, & vineę Sorech, quę interpretatur electa, rubentia musta calcamus, & nouum ex his vinum bibimus in regno patris: non in vetustate literæ, sed in nouitate spiritus, canentes canticum nouum, quod nemo potest canere, nisi in regno ecclesię, quod est regnum patris. *Item in Epistolam ad Ephesios.* Dupliciter (inquit) intelligitur caro Christi, & sanguis in ecclesia, vel spiritualis illa atque diuina, de qua ipse ait: Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus: & nisi manducaueritis carnem meam, & sanguinem meum biberitis, nõ habebitis vitam æternam, vel caro quæ crucifixa est, & sanguis qui militis effusus est lancea.

*Matth.*26. *Mar.*14. *Psalm.*115 *Psalm.*22. *Rom.*14. *Roma.*7. *Apoc.*14. *De consec. dist.*2.*c.dupliciter, & P.Lom.lib.*4.*dist.*8.*c.*

A eſt lancea. *Item in Eſaiam. in ca. 66.* Secundùm Tropologiã poſſumus dicere, omnes voluptatum amatores magis, quã Dei ſanctificari in hortis & liminibus, quia myſteria veritatis nõ valent introire: & comedunt cibos pietatis, dum non ſunt ſancti & corpore & ſpiritu, nec comedunt carnem Ieſu, nec bibunt ſanguinem eius, de quo ipſe loquitur: Qui manducat carnem meam & bibit ſanguinem meum habet vitam æternam. Etenim paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus, qui non foris ſed in domo vna & intus comeditur. *Item in quadam homelia ſuper Leuiticum. cap. 13.* His ex authoritate euangelica atque apoſtolica comprobatis: vide quomodo vnuſquiſque vel mundus, vel immundus poſsit oſtendi. Omnis homo habet in ſe aliquem cibum, quem accedenti ad ſe, proximo ſuo præbeat.

Iohan. 6.
1. Cor. 5.

B Non enim fieri poteſt, vt cùm acceſſerimus adinuicem nos homines, & conſeuerimus ſermonem, non aliquem ex interrogatione vel ex reſponſione, velut ex aliquo guſtu, aut capiamus, aut præbeamus cibum: & ſiquidem quem bonæ mentis guſtu capimus, mundum ſumimus cibum, ſi verò immundus eſt quem contingimus immundum. Vnde Apoſtolus de talibus dicit: cum huiuſmodi nec cibum ſumere. Et vt tibi euidentius hæc pateſcant de maiori ſumamus exemplum, vt inde ad inferiora veniamus. Dominus ait. Niſi manducaueritis carnem meam, & ſanguinem meum biberitis, non habebitis vitam: Caro enim mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus, quia omne opus eius ſanctum eſt, & omnis ſermo eius verus. Carnibus enim, & ſanguine agni tanquam cibo mundo & potu, potatur & reficitur omne hominum genus. Secundo loco poſt illius carnem mundus cibus eſt Petrus & Paulus, & omnes apoſtoli. Tertiò diſcipuli eorum, & ſic vnuſquiſque pro meritorum puritate proximo mundus fit cibus, Hoc qui audire neſcit, auertit forſitan auditum ſecundum eos qui dicebant: Quis poteſt eum audire? Sed ſi filij eſtis eccleſiæ, ſi euangelicis imbuti myſterijs, ſi verbum caro factum, habitat in vobis, agnoſcite quæ dicimus quia domini ſunt: ne qui ignorat ignoretur. Agnoſcite quia figuræ ſunt, quæ in diuinis voluminibus ſcriptæ ſunt: ideo tanquam ſpirituales, & non carnales, intelligite quæ dicuntur. Si enim tanquam carnalia iſta ſuſcipitis: lædunt vos non alunt. Eſt enim & in euangelijs litera quæ occidat. Non ſolum in veteri teſtamento litera

1. Cor. 5.
Iohan. 6.

C

Ioan. 1.
1. Corin. 14.
2. Corint. 3.

D occidens deprehenditur, eſt & in nouo teſtamento litera quæ occidat eũ, qui non ſpiritualiter aduertit. Si enim ſecundum literam ſequaris hoc ipſum quod ſcriptum eſt: Niſi manducaueritis carnem meam, & biberitis meum ſanguinem: occidit hæc litera. Vis & tibi aliam proferri de euangelio literam quæ occidit? Qui non habet gladium (inquit) vendat tunicam ſuam, & emat gladium. Ecce hæc litera euangelium eſt: ſed occidit. Si verò eam ſpiritualiter intelligas, non occidit, ſed ſpiritus viuificans eſt in ea: & ideo ſiue in lege, ſiue in euangelijs, quæ dicuntur ſpiritualiter ſuſcipe, ſpiritualiter diiudica. Vt ergo diximus, omnis homo aliquem habet in ſe cibum, ex quo qui ſumpſerit ſiquidem bonus eſt, & de bono theſauro profert bonum, mundum cibum præbet proximo ſuo. Poteſt enim

Iohan. 6.
Lucæ 22.

quis innocens & rectus corde, mundum videri animal, & præbere audienti se mundum cibum, tanquam ouis, quæ est animal mundum similiter, & in cæteris. Et ideo omnis homo cum loquitur proximo suo, siue prodest ei ex sermonibus, siue nocet: mundum ei aut immundum efficicitur animal, ex quibus vel mundis vtendum est, vel immundis præcipitur abstinendum. Si secundum hunc intellectum dicamus summum Deum leges hominibus promulgasse, digna videbitur humana maiestate legislatio. Si verò assideamus literæ, & secundum quod vel iudeis, vel vulgò dicitur, accipiamus quæ scripta sunt, erubesco confiteri Deum tales leges dedisse. Videbuntur enim magis elegantes leges hominum, verbi gratia, Romanorum Atheniensium. Lacedæmoniorum. A B

Quod in lege fuerit vmbra, in Euangelio veritas: & quod deuoto animo, & cum timore ad communionem sit accedendum. Ambrosius in libro de Officijs. cap.14. ¶ *Caput 6.*

de consf.dist. 2.c.in Christo. Illa igitur sunt nobis expetenda, in quibus veritas est. Hic vmbra, hic imago est, illic veritas, vmbra in lege, imago in euangelio, veritas in celestibus. Antè agnus offerebatur, offerebatur vitulus, nūc offertur Christus, sed quasi homo offertur: quasi recipiens passionem & offert seipse quasi sacerdos, vt peccata nostra dimittat, hic in imagine, ibi in veritate. Ibi apud patrem quasi aduocatus pro nobis, interuenit. *Item in epistolam ad Corinthios.* Deuoto animo, & cum timore accedendum ad communionem docet, vt sciant omnes se reuerentiam debere ei, ad cuius corpus sumendum accedunt. Hoc enim debent apud se iudicare, quia Dominus est cuius in ministerio sanguinem potant. *Item in epistolam ad Hebræos.* Sed in ista carne ac sanguine nil cruentum, nil corruptibile mens humana concipiat: sed viuificatricem substantiam, atque saluatricem in pane & vino, per quæ si dignè sumuntur, nobis est remissio peccatorum collata. C

In priorem ad Corint. cap.59.

In 5. caput.

In 10. cap. *Item in eandem.* Vna est ecclesiæ hostia, ille autem multæ sunt. Propter hoc enim nec fortes erant quia multæ. Quid autem opus erat multis dic mihi, vna sufficiente? Proinde quod multæ offerebantur, ostendit eos numquam purgari, sicut medicamentum fortè, & valens, & efficax, cunctam repellit valetudinem. Si ergo semel impositum totum operatum fuerit, ostendit virtutem, vt non vlterius apponatur. Si verò semper apponitur, manifestum indicium est, minus illud prȩualuisse medicamentum, virtus quippe illius est, vt semel apponatur & non frequenter, sicut etiam hic. Si enim ab omnibus essent liberati peccatis, nequaquam per singulos dies offerret quis sacrificia. Proinde peccati commemoratio fuit, non absolutio, quia quotidie eisdem purgantur hostijs, etiam ipsi sacerdotes, & populus pariter. In Christo è contrario semel oblata est hostia ad salutem sempiternam potens. Quid ergo nos? Nonne per singulos dies offerimus? Offerimus, sed ad recordationem mor- D

Pe. lom. li. 4. sen. dist. 12. §. g.

A nem mortis eius,& vna eſt hoſtia,nō multæ. Quomodo vna & non multæ? Quia ſemel oblatus eſt Chriſtus. Hoc autem ſacrificium exemplum eſt illius,idipſum ſemper idipſum,proinde vnum hoc eſt ſacrificiū, alioquin,quoniam in multis locis offertur, multi ſunt Chriſti? Nequaquam ſed vnus vbique eſt Chriſtus,& hic plenus exiſtens, & illic plenus. Sicut enim quod vbique offertur,vnum corpus eſt, & non multa corpora:ita & vnum ſacrificium. Pontifex autem ille eſt,qui hoſtiam obtulit nos mundantem.Ipſam verò offerimus etiam nunc,quæ tunc oblata conſumi non poteſt. Quod nos facimus,in commemorationem fit eius, quod factum eſt. Hoc enim facite(ait)in meam commemorationem, non aliud ſacrificium, ſed ipſum ſemper offerimus, magis autem ſacrificij recordatio-B nem operamur. Vnde etiam beatus Auguſtinus in decimo libro de ciuitate Dei eiſdem verbis penè inquit. Dona eius in nobis,noſque ipſos vouemus,& reddimus,& beneficiorum eius ſolemnitatibus,feſtis,& diebus ſtatutis dicamus, ſacramúſq; memoriam ne volumine temporum ingrata ſubrepat obliuio. Vnde etiam in pſalmo 80.fratribus ait. Ecce innouauit nos Chriſtus,donauit omnia peccata, cum non obliuiſcimur munus ſaluatoris. Nonne Chriſtus quotidie immolatur? & ſemel pro peccatis immolatus eſt. Cum credimus, ecce cogitatio. Ex ipſius reliquijs cogitationis quotidiè nobis ſic immolatur,quaſi quotidie nos innouet, quia prima gratia ſua nos innouauit.

C *Quod Chriſtum lapidat, qui audire non poteſt. Ego & pater vnum ſumus: ſicut Iudæi hoc audientes tulerunt lapides, vt lapidarent eum. Et quod diuinitas in ſuæ veritatis claritate videri non poteſt. Ambroſius in iij. de ſpiritu ſancto.* ¶ *Caput* 7. *Cap.*18.

Iudæi audientes: Ego & Pater vnum ſumus,tulerunt lapides, vt lapidarent eum. Qui hoc audire non poteſt Iudæus eſt: qui hoc audire non poteſt lapidat Chriſtum omni caute aſperioribus perfidiæ ſuæ ſaxis, & ſi mihi creditis, vulnerat Chriſtum. Nam etſi ille vulnus iam ſentire non poſſit, nunc enim ſecundum carnem iam non nouimus Chriſtum: tamen Arrianorum impietate lapidatur, qui eccleſiæ pietate litatur. De hac litatione ſanctus Ioannes in epiſtola: Et miſit (inquit) filium ſuum litatorem pro peccatis noſtris. *Item in ſermone de Abel & Cain.*

*Ioan.*10.

2.*Corint.*5.

D Denique Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ viſus eſt, quia videri diuinitas in ſuæ veritatis claritate non poterat. Noli igitur, & tu ſecundum naturam interpretari, quod præter naturam diuinitatis eſt. Nam & ſi credas, à Chriſto carnem fuiſſe ſuſceptam, & offeras transfiguratum corpus altaribus,non diſtinguas tamen naturam verbi & corporis, & tibi dicitur. Si rectè offeras,rectè autem non diuidas, peccaſti. *Item in libro de Myſterijs initiandis.* Vera autem caro Chriſti, que crucifixa, quæ ſepulta eſt,verè illius carnis ſacramentum verum eſt. *Item in eodem.* Ante benedictionem alia ſpecies nominatur, poſt benedictionem corpus ſignificatur. Item in illo ſacramento Chriſtus eſt. *Item.* Qui mandu-

*Cap.*9. *de conſ.diſ.* 2.*c. ante benedictionē.*

manducauerit hoc corpus, fiet ei remissio peccatorum. *Item.* Non est esca ista corporalis. *Item.* Non est iste panis qui in corpus vadit. *Item.* Esca ista vitæ æternæ substantiam subministrat. *Item.* Talibus ecclesiam pascit, quibus animæ firmatur substantia, *Item.* Denique cor nostrum esca ista confirmat, & vinum hoc lætificat cor. *Item.* Vidisti sacramenta super altare posita, & ipsam miratus es creaturam, creatura tamen solennis & nota. *Item.* Si tanta vis est in sermone Christi, vt inciperent esse quæ non erant, quanto magis operatorius est, vt sint quæ erant, & in aliud commutentur. *Item.* Sicut similitudinem mortis bibisti, ita similitudinem præciosi sanguinis bibis. *Item.* Fac nobis hanc oblationem acceptabilem, quod est figura corporis & sanguinis Domini. *Item.* Figura corporis, altare est. *Item.* Ne horror cruoris esset, ideo in similitudinem accipis sacramentum. *Item.* Offerimus tibi immaculatam hostiam, rationabilem hostiam, incruentam hostiam, hũc panem sanctum. *Item.* Non erat corpus Christi ante consecrationem, sed post consecrationem, dico tibi, quia iam corpus Christi est. *Item.* Præueni in maturitate. Plures filios habuit Abraham, nullum alium ablactauit, in hoc solo, dicitur fecisse epulum magnum: & benè magnum, quia tempus erat eius, quem semper epulantur corda sanctorum. *In libro de Trinitate ad Gratianum.* Absit vt se quisque tali impietate maculet, vt dicat frequenter creari spiritum sanctum, aut vnquam creari. Cur enim creari videatur frequenter non intelligo, & nisi eum mori credã frequenter, & frequenter recreari: *Item in epistolam ad Corinthios.* Quia morte Domini liberati sumus. Huius rei memores, in edendo & potando, carnem & sanguinem Domini quæ pro nobis oblata sunt, significamus. *Item in eodem cap.* Beneficij diuini sanguis testis est, in cuius typum nos calicem mysticum ad tuitionem corporis & animæ percipimus. *Dominica quinta post Theophaniam.* Singuli accipiunt Christum dominum, & in singulis portionibus totus est, nec per singulas minuitur, sed integrum se præbet in singulis. *Beatus Hilarius.* Corpus Domini Christi quod sumitur de altari, figura est, dum panis & vinum extra videtur: veritas autem, dum corpus & sanguis Christi in veritate interius creditur. *Ambrosius de sacramentis.* Non igitur humani sed diuini est muneris sacramentum quod accipis, ab eo prolatum, qui benedixit fidei patrem Abraham illum, cuius gratiam, & gesta miraris. Probatum est antiquiora esse ecclesiæ sacramenta, nunc cognosce potiora. Reuera mirabile quod manna Deus plueritpatribus, & quotidiano cœli pascebantur alimento. Vnde dictum est. Panem angelorum manducauit homo: sed tamen panem illum qui manducauerunt, omnes in deserto mortui sunt. Ista autem esca quam accipis, iste panis viuus, qui de cœlo descendit, vitæ æternæ subministrat substantiam: & quicunque hunc manducauerit non morietur inæternum, & corpus est Christi. Considera nunc vtrum præstantior sit panis angelorum, an caro Christi, quæ vtique corpus est vitæ. Manna illud de cœlo, hoc supra cœlum. Illud cœli hoc Do-

Margin notes: *de sacramẽtis li.4.c.5.* — *De myster. initian.c.9.* — *lib.4.cap.3.* — *lib.4.de sacra.cap.4. cap.5.* — *lib.4.de sacra.cap.2.* — *lib.4.cap.6.* — *lib.4.cap.5.* — *Item Aug. li.2, de spiritu sancto cap.7. cap.58. de consf.dis. 2.c.quia morte.* — *de consf.dis. 2.c.Singuli P.Lomb.li. 4.d.12.§.e. de consf.dis. 2.c. corpus Christi.* — *De Mysterijs initiandis cap.8.* — *Psal.77. Exod.16. Numer.10. Ioannis 6. Cap.9.*

A B C D

A hoc Domini cœlorum: illud corruptioni obnoxium, si in diem alterum seruaretur, hoc alienum ab omni corruptione. Quod quicumque religiose gustauerit, corruptionem sentire non poterit. Illis aqua de petra fluxit, tibi sanguis ex Christo. Illos ad horam satiauit aqua, te sanguis diluit in æternum. Iudæus bibit & sitit, tu cum biberis sitire non poteris: & illud in vmbra, hoc in veritate. Si illud quod miraris vmbra est, quantum istud est, cuius & vmbram miraris? Audi quia vmbra est, quæ apud veteres facta est. Bibebant, inquit, de consequente petra, petra autem erat Christus. Sed non in pluribus beneplacitum est Deo: nam prostrati sunt in deserto. Hæc autem in figura facta sunt nostri. Cognouisti præstantiora. Potior est lux quàm vmbra, veritas quã figura, corpus authoris, quã manna de cœlo.

Exod.16. *Exo.17.* *1.Corin.10.*

B Forte dicas, aliud video, quomodo tu mihi asseris quod corpus Christi accipiam? Et hoc nobis adhuc superest, vt probemus. Quantis igitur vtimur exẽplis vt probemus hoc nõ esse, quod natura formauit, sed quod benedictio cõsecrauit, maiorẽq; vim esse benedictionis, quã naturæ: quia benedictione etiã ipsa natura mutatur. Virgã tenebat Moyses, proiecit eã & facta est serpẽs. Rursus apprehẽdit caudã serpẽtis, & in virgæ naturã reuertitur. Vides prophetica gratia bis mutatã esse naturã, & serpentis, & virgæ? Currebant AEgypti flumina puro aquarum meatu, subito de fontium venis sanguis cœpit erumpere: non erat potus in fluuijs. Rursus ad prophetæ preces cruor cessauit fluminum, aquarum natura remeauit. Circumclusus erat vndiq; populus Hebræorum, hinc AEgyptijs vallatus, inde mari

Exodi 7.

C conclusus. Virgam leuauit Moyses, separauit se aqua, & in murorum specie congelauit, atq; inter vndas via pedestris apparuit. Iordanis retrorsum conuersus, contra naturam in sui fontis conuertitur exordium. Nonne claret naturam vel maritimorum fluctuum, vel fluuialis cursus esse mutatam? Sitiebat populus patrũm, tetigit Moyses petram, & aqua de petra fluxit. Nunquid non præter naturam operata est gratia, vt aquam vomeret quàm non habebat natura? Mara fluuius erat amarissimus, vt sitiens populus bibere non posset. Misit Moyses lignum in aquam, & amaritudinem suam aquarum natura deposuit: quam infusa subito gratia temperauit. Sub Elisæo sancto propheta, vni ex filijs prophetarum excussum est ferrum de securi, & statim mersum est: rogauit Elisæum qui amiserat ferrum, & misit Elisæus lignum in aquam, & ferrum natauit. Vtiq;

Exo.15. *4.reg.6.*

D & hoc præter naturam factum agnoscimus: grauior est enim ferri species, quàm aquarum liquor. Aduertimus igitur maiorem esse gratiam quam naturam: & adhuc Propheticæ benedictionis gratias numeramus. Quod si tantum valuit humana benedictio, vt naturam verteret: quid dicimus de ipsa consideratione diuina, vbi verba ipsa Domini saluatoris operantur? Nam sacramentum istud quod accipis, Christi sermone conficitur. Quod si tantum valuit sermo Eliæ, vt ignem de cœlo depromeret, non valebit Christi sermo, vt species mutet elementorum? De totius mundi operibus legistis: quia ipse dixit & facta sunt: Ipse mandauit & creata sunt. Sermo igitur Christi qui potuit ex nihilo facere quod non erat: non

4.reg.1. *lib.4.sentẽ. dis.10.§.d.* *Psal.148.* *Gene.1.*

potest

poteſt ea quæ ſunt in id mutare quod non erant? Non enim minus eſt nõuas res dare, quàm mutare naturas. Sed quid argumentis vtimur? Suis vtamur exemplis: Incarnationisq; nouitate aſtruamus myſterij veritatem. Nunquid naturæ vſus præceſsit cùm Dominus Ieſus De Maria naſceretur. Si ordinem quærimus, viro mixta fœmina generare cõſueuit. Liquet igitur quod præter ordinem naturæ virgo generauit, & hoc quod conficimus, corpus ex virgine eſt. Quid hic quæris naturæ ordinem in Chriſti corpore, cùm præter naturam ſit ipſe Dominus partus de virgine? Vera vtique caro Chriſti, quæ crucifixa eſt, quæ ſepulta eſt, verè carnis illius ſacramentum eſt. Ipſe clamat Dominus Ieſus. Hoc eſt corpus meum. Ante benedictionem verborum cœleſtium alia ſpecies nominatur, poſt conſecrationem corpus ſignificatur: ipſe dicit ſanguinem ſuum. Ante conſecrationem aliud dicitur: poſt conſecrationem ſanguis nuncupatur. Tu dicis Amen, hoc eſt, verum eſt. Quod ſermo ſonat, affectus ſentiat.

4. Reg. 9. Gene. 1. Pſal. 22. Lucæ 1.

Item. Sicut verus eſt Deus, Dei filius, dominus noſter Ieſus Chriſtus non quemadmodum homines per gratiam, ſed quaſi filius ex ſubſtantia patris, ita vera caro Chriſti, (ſicut ipſe dixit) quàm accipimus, & ſanguis, quo potamur. Sed fortaſſe dicas, quod dixerunt tunc temporis diſcipuli Chriſti audientes dicentem. Niſi quis manducauerit carnem meam, & biberit ſanguinem meum, non manebit in me, nec habebit vitam æternam, fortè dicas: Quomodo vera caro, quomodo verus ſanguis, qui ſimilitudinem non video carnis, non video ſanguinis veritatem? Primo omnium dixi tibi de ſermone Chriſti, qui operatur vt poſsit mutare, & conuertere genera, & inſtituta naturæ. Deinde vbi non tulerunt ſermonem Chriſti diſcipuli eius, ſed audientes quod carnem ſuam daret manducare: & ſanguinem ſuum daret bibendum, recedebant: ſolus tunc Petrus dixit: Verba vitæ æternæ habes, & ego quomodo à te recedam? Ne igitur plures hoc dicerent, & ne veluti quidam eſſet cruoris horror, ſed maneret gratia redemptionis, ideo in ſimilitudinem quidem accipis ſacramentum, ſed veræ naturæ gloriam virtutémque conſequeris. Ego ſum, inquit, panis qui de cœlo deſcendi.

Amb. lib. 6. de Sacramen. cap. 1. Ioan. 6. Ioan. 6. c. forte dicas c. panis de conſ. diſ. 2. Ioan. 6. li. 4. ſenten. diſt. 12. §. e Ioan. 6.

Hieruſalem captiuam ab huius ſeculi Babilonia debere liberari, & ſignacula rerum diuinarum eſſe viſibilia, ſed res ipſas inuiſibiles in eis honorari, & plurima in hunc modum. Auguſtinus de Catechizandis rudibus. ¶ *Caput* 8.

Cap. 11.

Nonnunquam etiam, cùm rectè omnia verè dicantur: aut non intellectum aliquid, aut contra opinionem, aut conſuetudinem veteris erroris ipſa nouitate aſperum offendit & perturbat audientem. Quod ſi apparuerit & ſanabilẽ ſe prębet authoritatum rationumq; copia, ſine vlla dilatione ſanandus eſt. Si autem occulta offenſio eſt, Dei medicina opitulari poteſt. At ſi reſilierit & curari recuſauerit, conſoletur nos Dominus illo exemplo, qui offenſis hominibus ex verbo ſuo, & tanquam durum refugientibus, etiam his qui remanſerant ait. Nunquid & vos vultis abire? Satis enim

A enim fixum,& immobile decet corde retineri, Hieruſalem captiuam ab huius ſeculi Babylonia,decurſis tēporibus liberari: nullúmque eſſe ex illa periturū,quia qui perierit nō ex illa erat. *Itē.* De ſacramento quod accepit, cū benè ei cōmendatum fuerit,ſignacula quidem rerū diuinarū eſſe viſibilia:ſed res ipſas inuiſibiles in eis honorari,nec ſic habendā eſſe illam ſpeciē benedictione ſanctificatā,quēadmodum habetur in vſu quolibet: dicendum etiā quid ſignificet,& ſermo quē audiuit quid in illo condatur,cuius illa res ſimilitudinem gerit: Deinde monendus eſt ex hac occaſione, vt ſi quid etiā in ſcripturis audiat,quod carnaliter ſonet,etiā ſi nō intelligat,credat tamē ſpirituale aliquid ſignificari, quod ad ſanctos mores , futurámq; vitam pertineat. Hoc autem ita breuiter diſcat, vt quicquid audierit ex B libris canonicis, quod ad dilectionem æternitatis & ſanctitatis, & ad dilectionem proximi referri non poſsit, figuratè dictum vel geſtum credat, atque ita conetur intelligere, vt ad illam geminam referat dilectionem.

Cap. 11. *Ibidem caput 26.*

Item de catechizandis rudibus, cap. ix. De ſacramento autem ſufficit prudentioribus audire, quid res illa ſignificet, cùm tardioribus autem,aliquanto pluribus verbis,& ſimilitudinibus agendum eſt, ne contemnant quod vident. *Item contra Fauſtum, libro.xix.cap.xvj.* Quid enim ſunt aliud quæque ſacramenta corporalia,niſi quædam quaſi verba viſibilia,ſacroſancta quidem,verūtamen mutabilia & temporalia. *Item in libro decimo de ciuitate Dei.* Qui autem putant hæc viſibilia ſacrificia diis alienis congruere,illi verò tanquàm inuiſibili, inuiſibilia, & C maiora maiori, melioríque meliora, qualia ſunt puræ mentis, bonæque voluntatis officia: profectò neſciunt hæc ita ſigna eſſe illorum,ſicut verba ſonantia ſigna ſunt rerum. Quocirca ſicut orantes atque laudantes, ad eum dirigimus ſignificantes voces,cui res ipſas in corde quas ſignificamus, offerimus: ita ſacrificantes, non alteri ſacrificium viſibile offerendum eſſe nouerimus,quàm illi cuius in cordibus noſtris inuiſibile ſacrificium,nos ipſi eſſe debemus. *Item in libro decimo de ciuitate Dei.* Sacrificium viſibile,inuiſibilis ſacrificij ſacramentum,id eſt ſacrum ſignum eſt. *Et alibi:* Sacramentū inuiſibilis gratiæ viſibilis forma. *Item libro ſecundo, de doctrina Chriſtiana.* Signū eſt res præter ſpeciem,quàm ingerit ſenſibus aliud aliquid ex ſe faciens in cognitionem venire. *Ibidem libro tertio.* D Chriſtiana libertas eos,quos inuenit ſub ſignis vtilibus,tanquā prope inuentos,interpretatis ſignis quibus ſubditi erant,eleuatos ad eas res quarū illa ſigna ſunt,liberauit. Ex his factæ ſunt eccleſiæ ſanctorū Iſraelitarum. Quos autē inuenit ſub ſignis inutilibus,non ſolū ſeruilem in operationē ſub talibus ſignis,ſed etiā ipſa ſigna fruſtrauit,remouítq; omnia,vt à corruptione multitudinis ſimulatorū deorū,(quam ſæpe ac propriè ſcriptura fornicationē vocat) ad vnius Dei cultum gentes cōuerterentur: nec ſub ipſis iam ſignis vtilibus ſeruituræ, ſed excitaturæ potiùs animū in eorum intelligētia ſpirituali. Sub ſigno enim ſeruit,qui operatur, aut veneratur aliquam rem neſciens quid ſignificet. Qui verò operatur aliquod ſignum diuinitus inſtitutū,cuius vim ſignificationēq; intelligit,nō hoc veneratur

Cap. 19. *Cap. 5.* *De con. diſ. 2. c. ſacrificium. & li. 4. ſent. diſt. 1. §. b.* *Cap. 1.* *Cap. 8. & 9.*

quod videtur & transit, sed illud potius, quo talia cuncta referenda sunt. A Talis autem homo & spiritualis, & liber est tempore seruitutis, quo carnalibus animis, nondum oportet signa illa reuelari, quorum iugo edomandi sunt. Tales spirituales erant patriarchæ ac prophetæ omnésq; in populo Israel, per quos nobis ipsa scripturarum solatia & auxilia ministrauit. Hoc verò tempore posteàquàm resurrectio Domini nostri, manifestissimum indicium nostræ libertatis illuxit, nec eorum quidem signorum quæ iam intelligimus, operatione graui onerati sumus, sed quędam pauca pro multis eadémque factu facillima, & intellectu augustissima, & obseruatione castissima, ipse Dominus, & Apostolica tradidit disciplina. Sicut est baptismi sacramentum, & celebratio corporis & sanguinis Domini, quæ vnusquisque cum perceperit, quo referantur imbutus B agnoscit, vt ea non carnali seruitute, sed spirituali potius libertate veneretur. *Et paulò inferius.* Seruabitur, inquit, in locutionibus figuratis regula huiusmodi, vt tamdiu versetur diligēti ratione quod legitur, donec ad regnū charitatis interpretatio perducatur. Si autē hoc iā propriè sonat, nulla putetur figurata locutio. Si præceptiua locutio est, aut flagitium aut facinus vetans: aut vtilitatem, aut beneficientiam iubens, non est figurata. Si autem flagitium, aut facinus videtur iubere, aut vtilitatem aut beneficientiam vetare, figurata est. Nisi manducaueritis, inquit, carnem filij hominis, & sanguinem eius biberitis, non habebitis vitam in vobis: facinus videtur aut flagitium iubere. Figura ergo est, præcipiens passioni Domini esse communicandum, & suauiter atque vtiliter C recondendum in memoria, quod pro nobis caro eius crucifixa est, & vulnerata. Ait scriptura. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi. Hic nullo dubitante beneficientiam præcipit. Sed quod sequitur: Hoc enim faciens carbones ignis congeres super caput eius: maliuolentiæ facinus putes iuberi. Ne igitur dubitaueris figuratè dictum: & cum possit dupliciter interpretari, vno modo ad nocendum, altero ad præstandum, ad beneficientiam charitas te potius reuocet, vt intelligas carbones ignis, esse vrentes pœnitentiæ gemitus, quibus superbia sanatur eius, qui dolet se inimicum fuisse hominis, à quo miserię eius subuenitur. Item cùm ait Dominus. Qui amat animam suam perdet eam: non vtilitatem vetare putandus est, qua debet quisq; conseruare animam suam, D sed figuratè dictū: perdat, id est, perimat atq; amittat eius vsum quē nunc habet, peruersum scilicet atq; præposterum, quo inclinatur temporalibus vt æterna non quærat. Scriptum est. Da misericordi, & ne suscipias peccatorem. Posterior pars huius sententiæ videtur vetare beneficientiam. Ait enim. Ne suscipias peccatorem. Intelligas peccatorem figuratè dictū, pro peccato, vt peccatū eius nō suscipias. *Item in psal. 3. tractās de Iuda traditore Domini.* Eum, inquit, adhibuit ad conuiuiū, in quo corporis, & sanguinis sui figurā discipulis cōmendauit & tradidit. *Item in præf. 2. in psal. 21.* Semel Christus mortuus est iustus pro iniustis, & scim^9, & certū habemus, & spe immobili retinemus, quia Christus resurgens à mortuis iā non moritur, mors illi

Cap. 15. — *Ca. 16. eiusdem lib.* — *Ioan. 6.* — *Prouer. 25.* — *Rom. 12.* — *Ioan. 12.* — *Ecclesi. 12.* — *De cons. di. 2. c. semel. li. 4. senten. dist. 12. §. g.* — *1. Per. 3.* — *Rom. 6.*

A mors illi vltra nō dominabitur. Verba iſta Apoſtoli ſunt, tamē ne obliuiſcamur quod ſemel factū eſt, in memoria noſtra omni anno fit. Quotiens Paſcha celebratur, nunquid totiens Chriſtus occiditur? Sed tamē aniuerſaria recordatio repræſentat quod olim factū eſt, & ſic nos facit moueri, tanquam videamus pręſentē dominū in cruce. *Itē in expoſ. priori, Pſal. xxj.* Vota mea reddam. Sacramenta corporis & ſanguinis Domini mei reddam. Edent pauperes & ſaturabuntur. Edent contemptores ſeculi, & mutabuntur, & laudabunt Dominum, qui requirunt eum. Laus Domini eructatio ſaturitatis eius, viuent corda eorum in ſeculum ſeculi, nam cibus ille eſt cordis. *In expoſitione Pſalmi liij. & xcviij.* Prima, inquit, hæreſis in diſcipulis Chriſti, velut à duritia ſermonis eius facta eſt. B Cùm enim diceret. Niſi quis manducauerit carnem meam, & biberit ſanguinem meum, non habebit vitam æternam: illi non intelligentes, dixerunt ad inuicem. Durus eſt hic ſermo, quis poteſt eum audire? Dicentes quia durus eſt hic ſermo, ſeparauerunt ſe ab illo, remanſit cum duodecim, diſcedentibus illis inſtruxit eos qui remanſerant. Spiritus eſt, inquit, qui viuificat, caro nihil prodeſt. Verba quæ locutus ſum vobis ſpiritus & vita ſunt, id eſt ſpiritualiter intelligenda ſunt. Intellexiſti ſpiritualiter? Spiritus & vita ſunt: intellexiſti carnaliter? etiam ſic illa Spiritus & vita ſunt, ſed tibi non ſunt. Spiritualiter intelligite quæ locutus ſum. Non hoc corpus quod videtis maducaturi eſtis, & bibituri illum ſanguinem, quem fuſuri ſunt qui me crucifigent. C Sacramentum aliquod vobis commendaui, ſpiritualiter intellectum viuificabit vos, caro autem non prodeſt quicquam. Sed quomodo illi intellexerunt. Carnem quippe ſic intellexerunt, quomodo in cadauere venditur, aut in macello dilaniatur. *Auguſtinus tract. 27. in Ioannem.* Sciens autem Ieſus ait. Hoc vos ſcandalizat, quia dixi vobis, do vobis carnem meam manducare, & ſanguinem meum potare? Si ergo videritis filium hominis aſcendentem vbi prius erat. Quid eſt hoc? Hinc ſoluit quod illos mouerat, hinc aperuit vnde fuerant ſcandalizati. Hinc planè, ſi intelligerent. Illi autem putabant erogaturum corpus ſuum, ille dixit ſe aſcenſurum in cœlum, vtique integrum. Cùm videritis filium hominis aſcendentem vbi erat prius, certè vel tunc videbitis, quia non eo mo- D do, quo putatis erogat corpus ſuum, vel tunc intelligetis, quia gratia eius non conſumitur morſibus. *Item tractatu 50. in Ioannem.* Dum finiatur ſeculum ſurſum eſt Dominus, ſed tamen hic etiam nobiſcum eſt veritas Dominus. Corpus enim in quo reſurrexit, vno loco eſſe oportet, veritas autem eius vbique diffuſa eſt. *Item tractatu 121. in Ioannem.* Quia tetigit hominem, confeſſus eſt Deum, & Dominus conſolans nos, qui in cœlo iam Chriſtum ſedentem manibus contrectare non poſſumus, ſed fide contingere, ait illi, Quia vidiſti me Thoma credidiſti, beati qui non viderunt & crediderunt.

Item in ſermone quodam de verbis Euangelij. Inuitat Dominus ſeruos, & præparauit ſeipſum cibum. Quis audeat manducare

de conſ. diſ. 2. prima. et lib. 4. ſentē. diſt. 10. §. a.

de conſ. diſ. 2. c. nō hoc.

Lib. 4. ſent. diſt. 10 §. a.

Ioan. 20. Huius ſermonis Aug. initium eſt. Veritas quæ eſt Chriſtus Sed necdū typis excuſus eſt.

Dominum ſuum? Et tamen ait, qui manducat me viuit propter me. Quando Chriſtus manducatur, vita manducatur, nec occiditur vt manducetur, ſed mortuos viuificat quando manduatur, quia reſurrexit occiſus: nec quando manducatur, partes de illo facimus, & quidem in ſacramento ſic fit. Norunt fideles, quemadmodum manducent carnem Chriſti, vnuſquiſque partem ſuam accipit, per partes manducatur, & manet integer totus. Per partes manducatur in ſacramento, manet integer totus in cœlo, manet integer totus in corde tuo.

A

Item. Quod videtis in altari panis eſt & calix, quod etiam oculi veſtri vobis renunciant: quod autem fides poſtulat inſtruenda, panis eſt corpus, calix eſt ſanguis. Breuiter quidem hoc dictum eſt, quod fidei forſitan ſufficere debeat, sed fides inſtructionem deſiderat. Dicit enim propheta, Niſi credideritis, non intelligetis. Poteſtis ergo dicere mihi. Præcepiſti vt credamus, expone vt intelligamus. Poteſt enim animo cuiuſpiam cogitatio talis oboriri. Dominus Ieſus Chriſtus nouimus vnde accepit carnem, de virgine ſcilicet Maria. infans lactatus eſt, nutritus eſt, creuit, ad iuuenilem ætatem perductus eſt, ligno ſuſpenſus eſt, interfectus, de ligno depoſitus, ſepultus eſt, tertia die reſurrexit, quo die voluit aſcendit in cœlum. Illuc leuauit corpus ſuum, vnde venturus eſt iudicare viuos & mortuos, ibi eſt modo ſedens ad dexteram patris. Quomodo ergo panis eſt corpus eius & calix, vel quod habet calix, quomodo eſt ſanguis eius? Iſta fratres, ideò dicuntur ſacramenta, quia in eis aliud videtur, & aliud intelligitur. Quod videtur ſpeciem habet corporalem, quod intelligitur fructum habet ſpiritualem. *Item lib. vij. de baptiſmo contra Donatiſtas cap. 50. Inducit autem B. Cyprianum ſic dicentem.* Nam quando Dominus vocat corpus ſuum panem, de multorum granorum adunatione congeſtum, populum noſtrum quem portabat de gentibus, indicat adunatum: & quando ſanguinem ſuum vinum appellat, de botris atque acinis plurimis expreſſum, atque in vnum coactum, gregem item noſtrum ſignificat commixtione adunatæ multitudinis copulatum. *Idem.* In præſenti per fidē, in pręſenti per ſignum, in præſenti per baptiſmatis ſacramentū, in præſenti per altaris cibum & potum. *Item in eodem Euangelio.* De his ſermo erat, inquit, cum hoc Apoſtolus diceret, qui Domini corpus velut alium quemlibet cibum indiſcretè negligenterq; ſumebant, & quid dixerit corpus Domini in ſequentibus manifeſtans, intelligendum eſt, inquit, quod eis iam omnibus diſtribuerat ſacramentum corporis & ſanguinis ſui. *Et alibi:* Videte fide manente ſigna variata. Ibi petra Chriſtus, nobis Chriſtus quod in altari Dei ponitur. Et illi pro magno ſacramento eiuſdem Chriſti biberunt aquam fluentem de petra, nos quid bibamus norunt fideles. Si ſpeciem viſibilem attendas, aliud eſt: ſi intelligibilem ſignificationem, eundem potum ſpiritualem biberunt. *Item in ſermone de verbis Euangelij. Tract. 26. in Ioannem.* Quid eſt Chriſtum manducare? Non eſt hoc ſolum in ſacramento corpus eius accipere. Multi enim indignè accipiunt, de quibus

Eſaiæ 6.

B

Ioan. 6.

C

D

De conſ. di. 2. c. quid eſt li. 4. ſenten. diſt. 9. §. a.

A quibus ait Apoſtolus, qui manducat & bibit calicem Domini indignè, iudicium ſibi manducat & bibit. Sed quomodo manducandus eſt Chriſtus? Quo modo ipſe dicit: qui manducat carnem meam, & bibit ſanguinem meum, in me manet, & ego in eo. Si in me manet & ego in eo, tunc bibit: qui autem in me non manet, nec ego in illo, & ſi accipit ſacramentum, acquirit magnum tormentum. *Item ex tractatu Euangelij ſecundùm Ioannem.* Talis erat Iudas, & tamen cum ſanctis Apoſtolis vndecim intrabat, & exibat, ad ipſam cœnam Dominicam pariter acceſsit. Conuerſari cum illis potuit, eos inquinare non potuit. De vno pane accepit & Iudas, accepit & Petrus, & tamen quæ pars fideli cum infideli? Petrus enim accepit ad vitam, & Iudas accepit ad mortem. *Item in libro ſententiarum Proſperi.* Eſcam vitæ accepit, æternitatis poculum bibit, qui in Chriſto manet, & cuius Chriſtus inhabitator eſt. Nam qui diſcordat à Chriſto, nec carnem Chriſti manducat, nec ſanguinem bibit, etiam ſi tantæ rei ſacramentum ad iudicium ſuæ præſumptionis quotidiè indifferenter accipiat.

1. Cor. 11. — *Ioan. 6.* — *Senten. 339.* — B

Sicut in ſermone Domini, ea quæ non erant eſſe cœperunt, ſic operatione eius, ea quæ ſunt in aliud commutari: præterea ſacrificium eccleſiæ duobus confici, duobus conſtare, id eſt, viſibili elementorum ſpecie, & inuiſibili Domini noſtri Ieſu Chriſti carne & ſanguine. Lanfrancus. ¶ *Caput 9.*

De ſacramento cor. cap. 5. cum ſequentibus

C Si tanta vis eſt in ſermone Domini, vt inciperent eſſe, quæ non erant, quantò magis operatorius eſt, vt ſint quæ erant, & in aliud commutentur? Eſſe quidem quæ erant, teſtatur ſecundùm viſibilem ſpeciem: commutari verò, ſecundùm interiorem eſſentiam, in naturam illarum rerum quæ antè non erant. Hoc eſt quod dicimus, quod modis omnibus approbare contendimus, ſacrificium Eccleſiæ duobus confici, duobus conſtare. viſibili elementorum ſpecie, & inuiſibili Domini noſtri Ieſu Chriſti carne & ſanguine, ſacramento, & re ſacramenti, id eſt corpore Chriſti: ſicut Chriſti perſona conſtat & conficitur Deo & homine, cùm ipſe Chriſtus verus ſit Deus, & verus homo: quia omnis res illarum rerum naturam & veritatem in ſe continet ex quibus conficitur.

De con. diſ. 2. c. hoc eſt quod dicimus. & ſententiarum lib. 4. diſt. 10. §. b.

D Conficitur autem ſacrificium eccleſiæ duobus, ſacramento, & re ſacramenti, id eſt, corpore Chriſti. Eſt igitur ſacramentum, & res ſacramenti, id eſt, corpus Chriſti. Chriſtus enim reſurgens à mortuis iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Sed ſicut dicit Andreas Apoſtolus: Cùm verè carnes eius in terris ſint comeſtæ, & verè ſanguis eius ſit bibitus, ipſe tamen vſque in tempora reſtitutionis omnium, in cœleſtibus ad dexteram patris, integer perſeuerat & viuus. Si quæris modum quo id fieri poſsit, breuiter ad præſens reſpondeo. Myſterium fidei credi ſalubriter poteſt, veſtigari vtiliter non poteſt: Qui manducat carnem meam, & bibit ſanguinem meum, in me manet, & ego in eo: nec quando manducamus, partes de illo facimus.

Ioan. 6.

Absit enim vt sic intelligamus Christum manducare, quemadmodum illi intellexerunt, qui cùm audirent Dominum dicentem : Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis : continuo responderunt. Durus est hic sermo, quis potest eum audire. Putauerunt namque sicut beatus Augustinus dicit in multis locis, quod in terris degentem Dominum in frusta essent concisuri, & sic carnes eius, aut elixas in lebetibus, aut assas in verubus essent commesturi : aut si hoc nollent, non possent eius esse discipuli, propterea elegerunt abire, & iam amplius cum eo non ire. Procul auertat Deus ab ecclesia sua, talem sententiam. Sic nempe in terris immolatum Christum manducamus & bibimus, vt in cœlestibus ad dexteram patris integer semper existat & viuus. Dum frangitur hostia, dum sanguis de calice in ora fidelium funditur : quid aliud quàm Dominici corporis in cruce immolatio eiúsque sanguinis de latere effusio designatur? Nos autem in specie panis & vini quam videmus, res inuisibiles, id est Christi carnem, & sanguinem honoramus, nec similiter pendimus has duas species, quemadmodum ante consecrationem pendebamus : cùm fideliter fateamur ante consecrationem panem esse & vinum, quod natura formauit, post consecrationem verò carnem Christi, & sanguinem esse, quod benedictio consecrauit. Sacramentum ergo corporis Christi quantum ad id spectat, quòd in cruce immolatus est, Ipse Dominus Iesus Christus, Caro eius est. quam forma panis opertam, accipimus in sacramento, & sanguis eius quem sub vini specie ac sapore potamus : caro videlicet carnis, & sanguis sacramentum est sanguinis. Carne & sanguine vtroque inuisibili, intelligibili, spirituali significatur corpus visibile Domini nostri & palpabile, plenum omnium gratia virtutum, & diuina maiestate. Quorum alterum dum frangitur, & in populi salutem diuiditur, alterùm verò effusum de calice ab ore fidelium sumitur, mors eius in cruce, & sanguinis eius de latere emanatio figuratur. Vtrumque beatus Gregorius solerter attendit & enucleatè in quarto libro dialogorum exponit dicens. Eius quippe caro ibi sumitur, eius sanguis non iam in manus infidelium, sed in ora fidelium funditur. Pensandum ergo est quale hoc sacrificium sit, quod pro absolutione nostra mortem vnigeniti filij Dei, semper imitatur. Imitatur dixit, non operatur, quia resurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Caro ergo & sanguis, quibus ad impetrandam pro peccatis nostris misericordiam quotidie alimur, Christi corpus & sanguis vocantur, non solum quia essentialiter id sunt qualitatibus multum discrepantes, verum etiã eo locutionis modo, quo res significans, significatæ rei vocabulo solet nuncupari. Nec iustè quisquam mouebitur, si eadem caro, idémque sanguis sui ipsorum sacramenta existant, secundum aliud atque aliud accepta, cùm ipse Dominus Iesus post resurrectionem suam sui ipsius diuersa temporum ratione, typum gesserit, & figuram. Apparens enim duobus discipulis locutúsq; eis quantum satis esse iudicauit, dum finxit

de conf. dis. 2. c. cum frangitur.

de conf. dis. 2. c. nos aũt et lib. 4. sent. dist. 10 §. d.

Greg. lib. 4. dialogorum cap. 58.

Rom. 1.

A se longius ire sicut beatus Augustinus dicit, significauit se post paucos dies in cœlum ascensurum. Quod iter longè remotum est à communi hominum vita, quæ ipsis est duobus discipulis euidentissimè figurata. Christus ergo Christi est sacramentum longius videlicet ire se fingens, longius suo tempore ascendentis in cœlum: idem eiusdem, nec tamen vsquequaque eiusdem. Verus nanque Deus, & verus homo, & fingens & ascendens. Veruntamen aliud est figmentū terreni itineris, aliud in cœlum ascendentis veritas. Nec aliquis ita desipuerit, vt propterea abnegare præsumat fingentem se longius ire, esse verum Christum quia figmento longioris itineris significauit verum Christum ascensurum in cœlum. Porrò sacramentum fidei in ipsa ad Bonifaciūm epistola beatus Augustinus baptis-B mum vocat. Verus autem baptismus constat, non tam ablutione corporis quàm fide cordis: quemadmodum apostolica doctrina tradit dicens, fide mundans corda eorum. Et alibi. Saluos facit baptisma, non carnis depositio sordium, sed cōscientiæ bonæ interrogatio ad Deum, alterum tamen significatur per alterum. Nam per ablutionem qua corpori extrinsecus adhibetur, purgatio animæ exprimitur, quam fides interior operatur, vocatúrque fides baptismus, secundum eam locutionis figuram, qua mysterium eius rei cuius mysterium est censeri nomine consueuit. Huius rei causa est similitudo, quam in sacramento & in re sacramenti reperiri semper necesse est, sicut in baptismo & in fide, vtrumque enim lauat, purgat, purificat, illud carnem, istud mentem. Sicut ergo cœlestis panis, qui verè C Christi caro est, suo modo vocatur corpus Christi, cū reuera sit sacramentum corporis Christi, illius videlicet quod visibile, palpabile, mortale, in cruce positum est, vocaturque ipsa carnis immolatio, quæ sacerdotis manibus fit, Christi passio, mors, crucifixio, non rei veritate, sed significanti mysterio, sic sacramentum fidei quod baptisma intelligit, fides est. Semel immolatus est Christus in semetipso, & tamen quotidie immolatur in sacramento, quod ita intelligendum est, quia manifestatione sui corporis in distinctione membrorum suorum omnium, verus Deus, & verus homo, semel tantum in cruce pependit, offerens patri seipsum hostiam viuam, passibilem, mortalem, viuorum & mortuorum redemptionis efficacem, eorum scilicet quos altitudo diuini consilij redimendos iudica-D uit, præsciuit, prædestinauit, vocauit modis atque temporibus, quibus id fieri congruebat. Quo nam modo panis efficiatur caro, vinúmq; cōuertatur in sanguinē, vtriusque essentialiter mutata natura, vel vtrum in secessum vadant more ciborum communium, iustus qui ex fide viuit, scrutari argumentis & concipere ratione non quærit. Mauult enim cœlestibus mysterijs nunc fidem adhibere, vt ad fidei præmia valeat quandoque peruenire, quam in his quæ comprehendi non possunt, superuacuè laborare, sciens scriptum. Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris, sed quæ præcepit tibi Deus illa cogita semper, & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus. Si credimus verò salubriterque manducari in terris à dignè percipientibus dominum Iesum Christum, vt certissimè teneamus

Luc.24.

August. ad Bonifaciū epistola 23.

de consf. dist. 2.c. semel, & lib.4. Senten. dist.12. §.g.

Abacuc 2.

Eccles.3.

existere illum in cœlestibus incorruptum. Ineptis enim, si dicas propterea Sareptanam viduam non potuisse comedere oleum, quo plenus erat lechitus suus, quia sacra testante historia lechitus olei imminutus non est, cùm eadem scriptura dicat: Abijt & fecit iuxta verbum Heliæ, & comedit ipse & illa, & domus eius. Non dissimili grauaris vecordia, si idcirco moliaris astruere, non posse ab ecclesia sumi carnem & sanguinem redemptoris, quia Apostolus dicit. Christus resurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Corporali quidem ore manducamus & bibimus, quotiens de altari Dominico, ipsum dominicum corpus per manum sacerdotis accipimus. Spirituali verò ore cordis spiritualiter comeditur & hauritur, quando suauiter & vtiliter, sicut beatus Augustinus dicit, in memoria reconditur, quod vnigenitus filius Dei pro salute mundi carnē accepit, in cruce pependit, resurrexit, apparuit, ascendit. Ego sum, inquit, panis viuus qui de cœlo descendi: sed caro non descendit de cœlo, hoc est carnem assumpsit in terris ex virgine. Quomodo ergo panis descendit de cœlo, & panis viuus? Quia idem Dominus noster Iesus Christus consors est diuinitatis & corporis: & tu qui accipis carnem diuinæ illius substantiæ, in illo participaris alimento. *Ambrosius epist. 62. lib. 8. ad Hyrenæum.* Quæris à me cur Dominus Deus pluerit māna populo patrū, & nunc non pluat. Si cognoscis, pluit, & quotidiè pluit manna de cœlo seruientibus sibi. Et corporeum illud manna hodie plærisq; in locis inuenitur: sed nunc non est tanti res miraculi, quia venit quod perfectum est, perfectum autem panis de cœlo, corpus ex virgine, de quo satis Euangelium te docet, quanto præstantiora hæc superioribus. *Item in homelia vndecima psalmi xxxiij.* Accesserunt Iudæi vt Christū crucifigerent, nos ad eum accedamus vt corpus & sanguinem eius accipiamus. Illi de crucifixo tenebrati sunt, nos manducando crucifixum & bibendo, illuminamur. *Et post pauca.* Verè magnus Deus, & magna misericordia eius, verè qui nobis dedit manducare corpus suum, in quo tanta perpessus est, & sanguinem suum bibere. *Item in homilia psalmi lxv.* Modò homicidis donatus est fusus sanguis innocentis, & ipsum sanguinem quem per insaniam fuderunt, per gratiam biberunt. *Item in homilia psalmi. xxviij.* Suscepit Christus de terra terram, quia caro de terra est & de carne Mariæ virginis carnem accepit, & quia in ipsa carne hic ambulauit, & ipsam carnem ad manducandum ad salutem dedit, nemo autem illam carnem manducat, nisi prius adorauerit. *Item in eadem.* Non hoc corpus quod videtis manducaturi estis, & bibituri illum sanguinem quem fusuri sunt qui me crucifigent, ipsum quidem & non ipsum, ipsum inuisibiliter, non ipsum visibiliter. *Vnde subditur.* Et si necesse est illud visibiliter celebrari, nec esse est tamen inuisibiliter intelligi.

In sermone ad Neophytos. Hoc accipite in pane, quod pependit in cruce, & hoc accipite in calice, quod effusum est de Christi latere. Erit enim illi mors non vita, qui æstimauerit mendacem vitam.

Leo Papa in sermone de ieiunio septimi mensis.

Hanc

3. Reg. 17. — *Rom. 6.* — *Ioan. 6.* — *de consf. dist. 2. c. nō hoc corpus.*

A B C D

A Hanc confeſsionem dilectiſsimi toto corde promentes, impia hæreticorum commenta reſpuite, vt ieiunia veſtra & eleemoſynæ nulla cogitatione erroris polluantur. Tunc etenim ſacrificij munda eſt oblatio, & miſericordiæ ſancta largitio: quando ſi qui iſta dependunt, quod operantur intelligunt. Nam dicente Domino, niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis, ſic ſacræ miſſæ communicare debetis, vt nihil prorſus de veritate corporis Chriſti & ſanguinis ambigatis, hoc enim ore ſumitur quod fide creditur, & fruſtra ab illis Amen dicitur, à quibus contra id quod accipitur diſputatur. *Ian.6.*

Item in Epiſtola Anatholio epiſcopo miſſa. Aliter enim in eccleſia Dei quæ corpus eſt Chriſti, nec rata ſunt ſacerdotia, nec vera ſacrificia, niſi in B noſtræ proprietate naturæ verus nos pontifex reconciliet, verus immaculati agni ſanguis emundet. Quilicet in patris dextera cõſtitutus, in eadem tamen carne quam aſſumpſit ex virgine, ſacramentum propitiationis exequitur. *Leo primus epiſtola 40 1.q.1. in eccleſia Dei.*

Item in ſermone de paſſione Domini. Fefellit ergo illum malignitas ſua, intulit ſupplicium filio Dei, quod cunctis filijs hominum remedium verteretur, fudit ſanguinem iuſtum, qui reconciliando mundo & præmium eſſet & poculum. *Leo ſerm.11*

Sanctus Gregorius in homilia paſchali. Quidnam ſit ſanguis agni, non iam audiendo, ſed bibendo didiciſtis. Qui ſanguis ſuper vtrumque poſtem ponitur, quando non ſolum ore corporis, ſed etiam ore cordis hauritur. Dicet aliquis. Quod tu aſſeris verùm corpus Chriſti, in ſacris litteris appellatur ſpecies, ſimilitudo, figura, ſignũ, C myſterium, ſacramentum. Hæc autem vocabula ad aliquid ſunt. Nulla verò quæ ad aliquid ſunt poſſunt eſſe id quod ſunt ea, ad quæ referuntur: non eſt ergo corpus Chriſti. Verum his vocabulis in nullo præſcribitur fidei, qua credimus, & veritati quam defendimus. Species nanq; & ſimilitudo illarum rerum vocabula ſunt, quæ ante fuerunt panis & vini. Vnde in fine cuiuſdam miſſæ, oratur & dicitur. Perficiant in nobis Domine, quæſumus, tua ſacramenta quod continent, vt, quod nunc ſpecie gerimus rerum veritate capiamus. Poſtulat quippe ſacerdos, vt corpus Chriſti, quod ſub ſpecie panis ac vini nunc geritur, manifeſta viſione ſicuti reuera eſt, quandoque capiatur. De qua viſione Dominus in euangelio ſecundum Ioannẽ ait. Qui diligit me diligetur à patre meo, & ego diligã eum, D & manifeſtabo ei meipſum. Quamuis non improbabiliter quidam exponant hoc loco, carnis & ſanguinis veritatem, ipſam eorundem efficientiam, id eſt peccatorum remiſsionem. Illis namque modis omnibus vera caro & ſanguis exiſtit, qui dignè percipiunt. Vnde Sanctus Gregorius in quarto dialogorum libro. Tunc vera pro nobis Deo hoſtia erit, cum noſmetipſos hoſtiam ferimus. Eſt quidem etiam peccatoribus, & indignè percipientibus vera Chriſti caro, verúſque ſanguis, ſed eſſentia non ſalubri efficiẽtia. Huius rei teſtis beatus Auguſtinus in quinto libro de baptiſmo dicens. Sicut enim Iudas cui bucellam tradidit Dominus, non malum accipiendo, ſed malè accipiendo, locum in ſe diabolo præbuit, ſic indignè quiſque ſumens dominicum ſacramentum non efficit, vt quia ipſe malus eſt

Greg.hom. 22.in euangelia. Exod.12. Lanfrancus

de conſ.diſ. 2.c.ſpecies. lib.4. Sent. diſt.9.§.c.

Grego.li.4. dialo.ca.59. Au. de baptiſmo contra Donatiſtas cap.8. de conſ.diſ. 2.c.ſicut Iudas & lib. 4.ſentẽ.diſ. 9.§.b.

lus est ipsum malum sit, aut quia non ad salutem accipit, nihil acceperit. A
Corpus etenim Domini erat nihilominus his quibus dicebat Apostolus.
1.Corint.11. Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit. Inuenitur etiam species similitudo, & figura pro veritate. Vnde Apostolus ad
2.Corint.5. Corinthios. Per fidem ambulamus & non per speciem. Ambrosius in libro de sacramentis. Speciem autem & pro veritate intelligendam inuenimus, & de Christo, specie inuentus vt homo, & de patre Deo, neque speciem eius vidistis. Apostolus ad Philippenses. In similitudinem hominum
ad Philip. cap.2. factus, & habitu inuentus vt homo. Idem ad Hebræos. Qui cùm sit splen
Hebræ.1. dor gloriæ & figura substantiæ eius. Porro hæc nomina, Dominicæ passionis designatiua sunt, si tamen sacramentum sacrum signum accipi-
Gre.lib.4. dial,cap.58 mus. Vnde beatus Gregorius in quarto dialogorum libro. Hæc nanque B singularis hostia, ab interitu æterno animam saluat, quæ illam nobis mor
idem c.59. tem vnigeniti reparat, per sacramentum. Et post aliqua. Qui passionis Dominicæ mysteria celebramus, debemus imitari quod colimus. Quod verò panis dicitur consueto sacræ scripturæ more id fit, quæ res quaslibet vocat nominibus illarum rerum, ex quibus seu quæ esse putantur, & non sunt, seu quibus similes aliquomodo existunt. Vnde beatus Hieronimus
in caput 5. in secundo explanationum libro super Oseæ. Post quam reuersa fuerit ter
ecclesiast.10 ra in terram suam. Et superbo homini à sapiente dicitur. Quid superbis
Gene.18. terra & cinis? Et Abraham tres viros vidisse legitur, cùm essent angeli. Et
Ibidem. beatus Hieronymus in supradicto explanationum libro Oseæ. Quasi tinea efficitur & putredo, non quod Deus tinea sit aut putredo, sed sustinen C tibus pœnas, hæc vniuersa videantur. Et in euangelio secundum Matthæ
Matth.7. um. Si ergo cùm sitis mali, nostis bona data dare filijs vestris. De qua sententia beatus Augustinus in secundo libro de sermone in monte sic dispu tat. Quomodò mali dant bona? Sed malos vocat mundi amatores. Bona verò quæ dant secundum sensum eorum bona dicenda sunt: qui hæc pro bonis habent. Adhuc instat aliquis & dicit. Ambrosius de sacramentis di-
Ambro.lib 4.de sacramentis c.4. cit. Sicut similitudinẽ mortis sumpsisti, ita similitudinem præciosi sangui nis bibis. Vnde infert & dicit, nõ esse verum sanguinẽ in sacramento, cùm nõ sit vera mors in baptismo. Sed fallitur. Neq; enim similitudinis aduer-
Lucæ 6. bia, identitatem semper significant, aut æqualitatem. In euangelio nanq; Saluator ait. Estote misericordes, sicut & pater vester misericors est. Non D
Ioan.17. tamen eadẽ siue æqualis Deo & hominibus potest inesse misericordia. Et in euãgelio secundum Ioannem. Ego, inquit, charitatẽ quam dedisti mihi dedi eis, vt sint vnum sicut & nos. Et alibi. Dilexisti eos, sicut me dilexisti.
Ioan.17. Tract.110. *Vnde beatus Augustinus in expositione eiusdem euangelij ait.* Neque enim semper æqualitatem significat, qui dicit sicut illud, ita & illud. Sed aliquando tantum quia est illud, est & illud: aut quia est illud, vt sit & illud. Est adhuc aliud, quod obijcitur. Si panis in veram Christi carnem conuertitur, aut panis sustollitur in cœlum, vt illic in Christi carnem transfe ratur, aut Christi caro ad terram defertur, vt hic in eam panis commute- tur, aut nec panis sustollitur, nec caro defertur. Non est igitur vera caro in quam

A quam panis conuertitur. Hoc colligitur secundum humanam sapientiã, & non secundum diuinam. Humana autem sapientia opera diuina perquiri prohibet Apostolus ad Romanos dicens: Non plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Et ad Corinthios. Sermo meus, & prædicatio mea non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus & virtutis, vt fides vestra nõ sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei. Et ad Colossenses. Videte ne quis vos decipiat per philosophiam, & inanem fallaciam, secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi. *Et beatus Gregorius homilia in octauis paschæ.*

Rom.12. *1.Cor.2.* *Colos.2.* *Li. quadraginta homeliarum homilia 26.*

Sciendum, inquit, nobis est, quod diuina operatio si ratione comprehenditur, non est admirabilis, nec fides habet meritum, cui humana ratio B præbet experimentum. Faciẽdum est, quod legislator agi oportere ostendit dicens. Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui. *Et beatus Augustinus in primo libro de sermone Domini in monte.*

Quod verò aut obscurum aut absurdum illic sonat, non inde concitet contradictionum certamina, sed oret vt intelligat. *Et in libro iij. de trinitate.* Mihi autem ait, vtile est, vt meminerim virium mearum, fratrésque meos admoneam, vt meminerint suarum, ne vltra quàm tutum est humana progrediatur infirmitas. *Et in libro contra Fœlicianum hæreticum.* Scripturarum authoritate contentus, simplicitati potius obedire studeo, quàm tumori. *Et paulo post.* Quàm rationem afferre potes, si partum prædicas virginis? si redditos oculos non negas cæcis? si sepultos C ostendas redisse à mortuis? Si ergo horum & incomprehensibilis est ratio, & veritas prompta, facilius in negotijs fidei testimoniis creditur, quàm ratione vestigatur. His præmissis, videamus nunc quid consequitur errorem illorum, qui credunt panem & vinum Dominicæ mensæ inter sacrandum, quantum ad substantiam immobilia permanere. Quod si ita est præstantiora & diuiniora fuerunt sacramenta Iudæorũ, sacramentis Christianorum. Quis enim nesciat manna quod de cœlo pluebat Dominus, seu animatas sensibilésque creaturas, quas populus ille consecrare consueuerat, parua buccella panis, modicóque vini præstantiores extitisse? Rursus quis non intelligat diuinius fuisse futura prænunciare, quam narrare præterita? cùm illud non posit nisi spiritu Dei plenus, hoc autem faciat etiam idiota, vel quilibet imperitus. Sed absit hoc à fidelium corde & D Christiana intelligentia. Christi namque miles Ambrosius, illa inferiora, hæc potiora, & digniora esse in libro de mysterijs confirmat dicens. Summo studio comprobare volumus, quia antiquiora sunt sacramenta ecclesiæ quàm synagogæ & præstantiora quàm manna. *Et iterum in quarto de sacramentis.* Accipe quæ dico, diuiniora esse sacramenta Christianorum, quàm Iudæorum. Ergo falsa sunt quæ proponis. Amplius autem si verum est quod isti de corpore, & sanguine Domini credunt, & astruunt, falsum est quod ab ecclesia vbiq; gentium, de eadem re creditur & astruitur. Omnes enim qui Christianos se esse, & dici lætantur, veram Christi carnem, verúmque eius sanguinem vtraque sumpta de virgine, in hoc sacramento

Cap.10. *Aug. lib. de vnitate trinitatis ad Optatũ contra Fœlicianum Arrianum cap.2.* *De myster. initiandis. cap.8.* *Cap.3.*

cramento percipere lætantur. Interroga omnes qui latinæ linguæ nostrarúmue literarum notitiam perceperunt. Interroga Græcos & Armenos, seu cuiuslibet nationis quoscunq; Christianos, vno ore hanc se fidem habere testantur. Porrò si vniuersalis ecclesiæ fides falsa extitit, aut nunquã fuit catholica ecclesia, aut perijt. Nihil nanque efficacius ad interitum animarum, quàm pernitiosus error. Si autem non fuisse, aut perijsse catholicus nemo consenserit: alioquin, non est quod Abrahæ promisit veritas. In semine tuo benedicentur omnes gentes. *Item in psal.2.* Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possesionem tuam terminos terræ. *Item psal.21.* Reminiscentur & conuertentur ad Dominum vniuersi fines terræ. *Et alibi*. Quos redemit de manu inimici, de regionibus congregauit eos, à solis ortu & occasu, ab aquilone & mari. *Item beatus Augustinus in prima expositionis psalmorum parte.* Ecclesia magna, quid est Fratres? nunquid exigua pars orbis terrarum? Ecclesia magna totus orbis est. *Item in eadem*. Annunciaui iustitiam tuam in ecclesia magna. Quàm magna? Toto orbe terrarum. Quàm magna? In omnibus gentibus. Cur in omnibus gentibus? Quia in omnem terram exiuit sonus eorum. *Item in tertia eiusdem operis parte.* Corpus Christi constat ex multis credentibus in toto orbe terrarum. *Item in eodem*. Tabernaculum Domini est ipsa ecclesia in toto orbe terrarum diffusa. *Et alibi.* Corpus Christi iam totus mundus est. Corpus Christi ab oriente in occidentem consonat. *Item in libro de agone Christiano.* Nec eos audiamus qui sanctam ecclesiam, quæ vna catholica est, negant per orbem terrarum esse diffusam. Et Dominus in euangelio. Ager est hic mundus. Et paulò post. Simile est regnum cœlorum sagenę missæ in mare, & ex omni genere piscium congreganti. Aduersus tam præclara spiritus sancti testimonia, obijciunt isti tales: Prædicatum est euangelium in omnibus gentibus, credidit mundus, facta est ecclesia, creuit, fructificauit, sed imperitia malè intelligentium peribit. Hanc sacrilegam vanitatem euertit euangelica veritas, & prophetarum non violanda authoritas. Pollicetur enim Dominus ecclesiæ suæ dicens. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi. *Augustinus in secunda parte expositionis psalmorum.* Spes omnium finium terræ. Non vnius anguli, non Pannoniæ, aut Iudææ aut Africę, non orientis aut occidentis, sed omnium finium terræ. *Item in eadem.* Hæc prophetia propter eos promissa est, qui putant religionem nominis Christiani vsque ad certum tempus in hoc mundo victuram, & postea non futuram. Permanebit autem cum sole, id est, quandiu sol oritur & occidit. Falsum est igitur quod ab istis de corpore Christi creditur & astruitur. Ergo vera caro eius est quà accipimus, & verus sanguis quem potamus.

Psal.39. *Cap.29.* *Matth.13.* *Obiectio.* *Solutio.* *Matt. vlt.* *In psal.54.* *In psal.71.*

A B C D

Professio Berengarij quomodo consentiat sanctæ Romanæ ecclesiæ de corpore & sanguine Domini. Berengarius. ¶ *Caput* 10.

de conf. dist. 2. c. ego Berengarius.

Ego Berengarius indignus ecclesiæ sancti Mauricij Andegauensis diaconus, cognoscens veram, catholicam, & apostolicã fidem, anathematizo omnem

A omnem hæresim, præcipuè eam de qua hactenus infamatus sum, quæ astruere conatur, panem & vinum quæ in altari ponuntur, post consecrationem solummodò sacramentum, & non verum corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi esse, nec posse sensualiter, nisi in solo sacramento manibus sacerdotum tractari, vel frangi, aut fidelium dentibus atteri. Consentio autem sanctæ Romanæ & Apostolicæ sedi, & ore & corde profiteor, de sacramētis dominicæ mensæ eam fidem tenere, quam Dominus & venerabilis Papa Nycolaus, & hæc sancta synodus authoritate euangelica & Apostolica, tenendam tradidit, mihíque firmauit, scilicet panem & vinum quæ in altari ponuntur, post consecrationem non solum sacramentum, sed etiam verum corpus & sanguinem domini no-

B stri Iesu Christi esse, & sensualiter non solum sacramento sed in veritate manibus sacerdotum tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri, iurans per sanctam & omousion trinitatem, & per hæc sacrosancta Christi Euangelia. Eos verò qui contra hanc fidem venerint, cum dogmatibus & sectatoribus suis æterno anathemate dignos esse pronuntio. Quod si ego ipse aliquando aliquid contra hoc sentire ac prædicare præsumpsero canonum seueritati subiaceam. Lecto & perlecto sponte subscripsi.

Hanc confessionem suæ fidei de corpore & sanguine Domini à Berengario Romæ coram centum viginti Episcopis factam, misit Papa Nycolaus per vrbes Italiæ, Galliæ, & Germaniæ, & ad quæcunque loca, fama prauitatis eius antea peruenire potuit, vt ecclesiæ quæ prius doluerant

C de aduerso, atque peruerso, postea gauderent de reuerso atque conuerso.

Aug. in expos. psal. 45.

Item in Homilia Psalmi xlv. ad Iudæos loquens. In illius nomine quem occidistis baptizamini, & dimittuntur vobis peccata vestra, modicum vel postea cognouistis, securi iam bibite sanguinem quem fudistis. Videtur sanctus ille panis quo corpus Domini consecratur, & visibiliter ore percipitur. sed virtus verbis Dei vel diuinitas qua anima percipientis sanctificatur, videri non potest. Elementum panis videtur, sed verissime corpus Christi est. Inde Paulus Apostolus. Panis quem frangimus nónne corpus Domini est, & calix cui benedicimus, nónne sanguis domini est. Nos perendiè accipimus visibilem cibum, sed aliud est sacramentum, aliud virtus sacramenti. Quam multi de altari accipiunt &

1. Corint. 11.

D moriuntur, & accipiendo indignè, moriuntur. Ipsa veritas dicit. Qui manducat carnem meam & bibit sanguinem meum, in me manet & ego in eo. Signum quia manducat & bibit, hoc est, si manet, & manetur, si habitat & inhabitatur, si hæret vt non deseratur. Verba Christi si spiritualiter intelligantur spiritus & vita sunt: si verò carnaliter accipiātur, sunt quidem in seipsis spiritus & vita, sed illis non sunt qui carnaliter intelligunt, & ex fide non venerantur. Nam sicut spiritus hominis, id est anima non viuificat, nisi ea mēbra quæ vnitate corporis continentur, recisa verò membra nō viuificat: sic nisi eos qui in corpore Christi, hoc est in vnitate consistunt ecclesiæ. Sciendū est enim, valdéq; timendum, quod quicunq; fuerit superbus minister cū Zabulo computatur, sed non contaminatur

Ioan. 6.

Aug. tract. 27. in Ioan.

L donum

Lib.4. sentē.di.11 §.h Aug. ser.28 ad fratres in eremo.

donum Christi. Quod per illum fluit purũ, quod per illum transit liquidum, venit ad fertilem terram. Spiritualis verò virtus sacramenti ita est, quæ ab illuminandis pura excipitur, & si per immundos transeat tamen non inquinatur.

A

Quod omne crimen sacrificijs Deo oblatis expiatur. Ex decreto Iulij Papæ, Episcopis per Aegyptum missis. ¶ *Caput* II.

De cõs. di.2 c. cũ omne crimen Concilij Bracar.3. cap.1

Cùm omne crimen atque peccatum oblatis Deo sacrificiis deleatur, quid de cætero pro delictorum expiatione Domino dabitur, quando in ipsa sacrificij oblatione erratur? Audiuimus enim quosdam schismatica ambitione detentos, contra diuinos ordines & Apostolicas institutiones lac pro vino in diuinis sacrificiis dedicare, alios quoque intinctam Eucharistiam populis pro complemento communionis porrigere, quosdam etiam expressum vinum in sacramento Dominici calicis offerre: alios verò pannum lineum musto intinctum per totum annum reseruare, & in tempore sacrificij aqua partem eius lauare, & sic offerre. Quod quam sit Euangelicæ atque Apostolicæ doctrinæ contrarium, & consuetudini ecclesiasticæ aduersum, non difficile ab ipso fonte veritatis probabitur, à quo ordinata ipsa sacramentorum mysteria processerunt. Cùm enim magister veritatis verum salutis nostræ sacrificium suis commendaret discipulis, nulli lac, sed panem tantum & calicem sub hoc sacramento cognoscimus dedisse. Legitur enim in Euangelica veritate. Accepit Iesus panem & calicem, & benedicens, dedit discipulis suis. Cesset ergo lac sacrificando offerri, quia manifestum & euidens exemplum Euangelicæ veritatis illuxit, quod præter panem & vinum aliud offerri non liceat. Illud verò quod pro complemento communionis intinctam tradunt eucharistiam populis, nec hoc prolatum ex Euangelio testimonium receperunt. vbi Apostolis corpus suum & sanguinem commendauit. Seorsum enim panis, & seorsum calicis commendatio memoratur. Nam intinctum panem aliis Christum præbuisse non legimus, excepto illi tantum discipulo, quem intincta buccella magistri proditorem ostenderet, non quæ sacramenti huius institutionem signaret. Nam quod de expresso botro, id est de vuarum grauis populus communicat, valde est omninò confusum, sed si necesse fuerit botrus in calice comprimatur: & aqua misceatur, quia calix Dominicus iuxta canonum præcepta vino & aqua permixtus debet offerri: quia videmus in aqua populum intelligi, in vino verò ostendi sanguinem Christi. Ergo cùm in calice vino aqua miscetur, Christo populus adunatur, & credentium plebs ei in quem credidit copulatur, & iungitur. Quæ copulatio & coniunctio aquæ & vini sic miscetur in calice Domini, vt mixtio illa non possit separari. Nam si vinum tantum quis offerat, sanguis Christi esse incipit sine nobis, si verò aqua sit sola, plebs incipit esse sine Christo. Ergo quando botrus solus offertur, in quo vini efficientia tantum demonstratur, salutis nostræ sacramentum negligitur, quod aqua significatur. Non enim potest calix Domini esse aqua sola, aut vinum solum, nisi vtrunque misceatur.

Matth.26. 1.Cor.11. Ioannis 13. Ioannis 13.

B C D

Et ideò

A Et ideò quia iam ex hoc plurima & multiplex maiorum manauit sententia, Deinceps omnis talis error atque præsumptio cessare debet, ne peruersorum inordinata compago, statutum veritatis eneruet, & ideò nulli deinceps licitum erit aliud in diuinis sacrificiis offerre, nisi iuxta antiquorum sententiam conciliorum panem tantum, & calicem vino & aqua permixtum. De cætero aliter quàm præceptum est faciens tamdiu à sacrificando cessabit, quamdiu legitima pœnitentiæ satisfactione correptus, ad gradus sui officium redeat, quod amisit.

Quod in eucharistia, nec pura aqua, nec purum vinum, offerri debeat. ex concilio VVormatiensi, cap. secundo. ¶ *Caput* 12.

B In Eucharistia non debet pura aqua offerri, vt quidam sobrietatis causa falluntur, sed vinum cum aqua mixtum, quia & vinum fuit in redemptionis nostræ mysterio cùm dicit. Non bibam de genimine vitis, & aqua mixtum quod post cœnam dabat. Sed de latere eius aqua cum sanguine egressa, vinum de vera carnis eius vita cum aqua expressum, ostendit. Cùm igitur veritas verum salutis nostræ sacrificium suis commendaret discipulis, panem tantum, & calicem sub hoc sacramento præbuisse cognoscimus. Ideóque præter panem, & vinum cum aqua mixtum, aliud non debet offerri. Calix enim Dominicus vino & aqua commixtus debet offerri: quia videmus in aqua populum intelligi, in vino verò ostendi sanguinem Christi. Ergo quando in calice vinum, & aqua C miscetur, Christus populúsq; adunatur: & credentium plebs ei in quem credidit, copulatur & iungitur. Quæ copulatio & coniunctio aquæ & vini sic miscetur in calice Domini, vt commixtio illa non possit separari. Nam si vinum tantum, quis offerat, sanguis Christi incipit esse sine nobis: Si verò aqua sit sola, plebs esse incipit sine Christo. Non potest calix Domini esse aqua sola, aut vinum solum, nisi vtrumque sibi misceatur.

Cōcil. VVormac. cap. 4.

De eodem, ex Concilio Carthaginensi, iij. Cap. 23. ¶ *Caput* 13.

Vt in sacramentis corporis & sanguinis Domini, nihil amplius offeratur, quàm quod ipse dominus dicit: hoc est, panis & vinum aqua mixtū, nec amplius in primitiis offeratur Deo, vino & frumento.

De con. dis. 2. c. Vt in sacramentis.

D *Item de eodem. ex Concilio Africano iij. Cap. iiij.* ¶ *Caput* 14.

Vt in sacramentis corporis & sanguinis Domini nihil amplius offeratur, quàm quod ipse dominus tradidit, hoc est, panis & vinum aqua mixtum. Primitiæ verò ceu mel, & lac quod vno die solemnissimo infantum mysterio solet offerri, quàmuis in altari offerantur, suam tamen habeant propriam benedictionem: vt à sacramento Dominici corporis & sanguinis distinguantur, nec amplius in primitiis offeratur, quàm de vuis & frumentis.

De con. dis. 2. c. Vt in sacramentis.

De passione Domini in consecratione corporis miscenda. Ex decretis Alexandri Papæ. cap. v. ¶ *Caput* 15.

De con. dis. 2. c. in sacramentorum.

In sacramentorum quoque oblationibus quæ inter missarum solénia

Domino offeruntur, passio Domini miscenda est, vt vbi corpus eius & sanguis conficitur: passio celebretur: ita vt repulsis opinionibus superstitionum, panis tantum & vinum aqua mixtum in sacrificio offerantur. Non debet vt à patribus accepimus, & ipsa ratio docet, in calice Domini, aut vinum solum, aut aqua sola offerri, sed vtrunque permixtum, quia vtrunque ex latere eius in sua passione profluxisse legitur. Ipsa verò veritas nos instruit, calicem & panem in sacramento offerre, quando ait. Accepit Iesus panem, & benedixit, dedítque discipulis suis dicens. Accipite & manducate, Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur. Similiter postquàm cœnauit, accepit calicem, dedítque discipulis suis dicens. Accipite, & bibite ex eo omnes, quia hic est calix sanguinis mei qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum. Crimina enim atque peccata, oblatis his Domino sacrificiis delentur: Idcirco, & passio eius in his commemoranda est: qua redempti sumus, & sæpius recitanda, atque hæc Domino offerenda. Talibus hostiis delectabitur, & placabitur Dominus, & peccata dimittet † indulgentia. Nihil enim in sacrificiis maius esse potest, quàm corpus & sanguis Christi, nec vlla oblatio hac potior est, sed omnes præcellit, quæ pura conscientia Domino offerenda est, & pura mente consummanda est. Et sicut potior est cæteris, ita potius excoli & venerari debet.

Lucæ 22. *Matth. 26.* *1. Cor. 11.* † ingẽtia *De cons. di. 2. c. nihil in sacrificijs.*

Quæ species ad altare non ad sacrificium, sed ad benedictionem simplicem offerantur. Ex canone Apostolorũ, Cap. iiij. ¶ *Caput* 16.

Offerre non licet aliquid ad altare præter nouas spicas, & vuas, & oleũ ad luminaria, & fabas, & thimiamata ad incensum, tempore quo sacra celebratur oblatio.

De eodem. Ex decreto Melchiadis papæ. Cap. j. ¶ *Caput* 17.

Hæ species quas non licet offerre super altare, iuxta constitutionem Apostolorum, eorúmque successorum: ad domum sacerdotum deferantur, & à sacerdotibus benedicantur, & simplici benedictione benedicta, demùm à populis sumantur. Fabæ tantum & vuæ, spicæ nouæ, oleum, & odoramenta ad incensum, & cætera quæ Apostoli constituerunt, super altare offerantur.

Nihil in sacrificio præter quæ dominus statuit, offerendum. Ex Canone Apostolorum. cap. iij. ¶ *Caput* 18.

Si quis Episcopus aut bresbyter præter ordinationem Domini alia quædam in sacrificio offerat super altare, id est mel aut lac, aut pro vino siceram, aut confecta quædam, aut volatilia, aut animalia aliqua, aut legumina, contra constitutionem faciens, deponatur.

Vt presbyteri vas mundum habeant, vbi corpus domini cum diligentia recondatur. ex concilio Turonico. cap. iiij. ¶ *Caput* 19.

Omnis presbyter habeat pyridem, aut vas tanto sacramento dignum, vbi corpus Domini cum diligentia recondatur, ad viaticum recedentibus de seculo. Quæ tantũ sacra oblatio intincta debet esse in sanguine Christi vt vera-

A vt veraciter presbyter posſit dicere infirmo. Corpus, & ſanguis Domini noſtri Ieſu Chriſti, proficiat tibi in remiſsionem peccatorum, & vitam æternam. Sempérque ſit ſuper altare obſerata, propter mures & nefarios homines, & de ſeptimo in ſeptimum mutetur ſemper, id eſt à presbytero illa ſumatur, & alia quæ eadem die conſecrata eſt in loco eius ſubrogetur, ne forte diutius obſeruata, mucida (quod abſit) fiat.

Vt presbyter ſemper euchariſtiam propter infirmos habeat paratam. ex concilio VVormatienſi, Cap. v. ¶ *Caput* 20.

Presbyter ſemper Euchariſtiam habeat paratam, vt quando quis infirmatus fuerit, aut paruulus infirmus fuerit ſtatim eum communicet, ne B ſine communione moriatur.

De con. diſ. 2. c. presbyter.

Tanta in altari holocauſta offerenda, quanta populo ſufficere poſſint, & quod remanſerit cum timore, & tremore, & magna diligentia clericorum ſumendum. ex epiſtola Clementis papæ. ¶ *Caput* 21.

Epiſt. 2. ad Iacob. fratrē domini.

Tanta in altari holocauſta offerantur, quāta populo ſufficere debeant. Quod remanſerit, in craſtinum non reſeruetur, ſed cum timore, & tremore clericorū & diligentia conſumatur. Qui autem reſidua corporis domini, quæ in ſacrario relicta ſunt ſumunt, non ſtatim ad communes cibos ſumendos conueniant, ne putent ſanctæ portioni commiſcere cibum, qui per aqualiculos digeſtus in ſeceſſum emittitur. Si ergo mane dominica portio editur, vſque ad ſextam ieiunent miniſtri qui eam ſumC pſerunt, & ſi tertia vel quarta hora acceperint ieiunent vſque ad veſperam. Sic ſecreta ſanctificatione æterna cuſtodienda ſunt ſacramenta.

De con. diſ. 2. c. tribus gradibus.

De eadem re. ex concilio Aurelianenſi, Cap. iiij. ¶ *Caput* 22.

Illud etiam annectendum videtur, vt oblata quæ in altari offeruntur, de ſabbato in ſabbatum ſemper innouētur: quia panes propoſitionis, qui ſuper menſam Domini ponebātur à ſabbato in ſabbatum ſemper mutabantur, ne diu ſeruati mucidi fiant, & vt quidam † ſæuiunt, igni concrementur. Quod ſi aliquis Diabolo inſtigante hoc facere præſumpſerit, anathema ſit.

† ſentiūt

D *Vt præſente & præcipiente presbytero, diaconus populum communicet. ex concilio Carthaginenſi iiij. cap.* 38. ¶ *Caput* 23.

Vt Diaconus præſente presbytero Euchariſtiam corporis Chriſti, populo ſi neceſsitas cogit, iuſſus eroget.

Diſtinct. 93 c. diaconi.

Quod diſcretio magna eſſe debeat in perceptione corporis & ſanguinis domini. ex epiſtola Clementis papæ. ¶ *Caput* 24.

Epiſt. 2. ad Iacob. fratrē Domini.

In perceptione corporis & ſanguinis Dominici magna diſcretio adhibenda eſt. Cauendum eſt enim, ne ſi nimiū in longum differatur, ad perniciem animæ pertineat, dicente domino. Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. Si verò indiſcretè accipiatur, timendum eſt illud, quod ait Apoſtolus.

Ioan. 6.

1.Corint.11. Qui manducat, & bibit corpus & ſanguinem Domini indignè, iudicium ſibi manducat & bibit. Iuxta eiuſdem verò Apoſtoli vocem: Probet ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. vt videlicet abſtinens aliquantis diebus ab operibus carnis, & purificans corpus animámque ſuam, præparet ſe ad percipiendum tantum ſacramentum, exemplo Dauid, qui niſi confeſſus fuiſſet ſe abſtinuiſſe ab opere coniugali, ab heri, & nudius tertius, nequaquam panes propoſitionum à ſacerdote accepiſſet. 1.Reg.21.

A

De quotidiana perceptione corporis & ſanguinis Domini. Ex dictis Auguſtini. ¶ *Caput* 25.

Quotidie Euchariſtiæ communionem accipere, nec laudo, nec vitupero, omnibus tamen diebus Dominicis communicandum hortor. Si tamen mens in affectu peccandi eſt, grauari magis dico Euchariſtiæ perceptione, quàm purificari. Et ideò quamuis quis peccato mordeatur, peccandi tamen de cætero non habeat voluntatem. communicaturus ſatiſfaciat lachrymis & orationibus, & confidens de domini miſericordia accedat ad Euchariſtiam intrepidus & ſecurus. Sed hoc de illo dico, quem mortalia peccata non grauant.

B

Lib.4.ſententiarum, diſt.12.§.h.

*Auguſ.epiſtola.*118.

De eadem re. Ex dictis eiuſdem. Ad Ianuarium. ¶ *Caput* 26.

Dixerit quiſpiam non quotidie, accipiendam Euchariſtiam, alius affirmet quotidie. Faciat vnuſquiſque quod ſecundùm fidem ſuam piè credit eſſe faciendum. Neque enim litigauerunt inter ſe, aut quiſquàm ſe alteri præpoſuit Zachæus & ille Centurio, cùm alter eorum gaudens in domo ſua ſuſceperit Dominum: alter dixerit: Domine non ſum dignus vt intres ſub tectum meum. Ambo ſaluatorem honorificantes, quamuis non vno modo: ambo peccatis miſeri, ambo miſericordiam conſequuti. Valet etiam ad hanc ſimilitudinem quod in primo populo vnicuique manna ſecundum propriam voluntatem in ore ſapiebat: ſic in ore cuiuſque Chriſtiani ſacramentum, illud quomodo ſumatur æſtimandum.

Lucæ 19. *Matth.* 8.

C

De laicis, vt ſi non amplius, ſaltem ter in anno communicent. Ex epiſtola Fabiani papæ, cap. iij. ¶ *Caput* 27.

Vt ſi non frequentius ſaltem in anno ter homines communicent, (niſi forte quis maioribus quibuſlibet criminibus impediatur) in Paſcha videlicet, & Penthecoſte, & natali Domini.

de conſ.diſ.2.c.etſi non frequentius

D

De euchariſtia, vt qui ſemper peccant, ſemper accipere debeant. Ex dictis Cypriani & aliorum ſanctorum Patrum. ¶ *Caput* 28.

Sanctus Cyprianus dixit, Euchariſtia quotidiè ad cibum ſalutis accipitur. *Sanctus Ambroſius dixit*, Si quotieſcunque effunditur ſanguis Chriſti, in remiſsionem peccatorũ effunditur, debeo ſemper accipere, qui ſemper pecco: debeo ſemper accipere medicinam. *Sanctus Hylarius dixit.* Si non tanta ſunt peccata, vt excõmunicetur quis, non debet à medicina

In ſerm.cœne Domini. Lib.4.de ſacram.cap.6

A corporis Domini separari: Vnde timendum est ne diu abstractus à Christi corpore alienus remaneat à salute. Nam manifestũ est viuere, qui corpus attingunt Christi, ipso Domino dicente. Nisi manducaueritis carnem filij hominis & biberitis eius sanguinem, nõ habebitis vitam in vobis. Qui enim iam peccare quieuit, communicare non desinat.

Quod in singulis diebus dominicis in quadragesima fideles communicandi sint. Ex decretis Siluerij Papæ. cap.iij. ¶ *Caput* 29.

Singulis diebus dominicis in quadragesima, præter hos qui excommunicati sunt, & præter illos qui in publica pœnitentia sunt, sacramenta corporis & sanguinis Christi sumenda sunt: & in cœna Domini: in vigilia paschæ: & in die resurrectionis Domini & in pentecoste: & in natali Do-B mini, pœnitus ab omnibus communicandum est.

Vt in cœna Domini Eucharistiæ perceptio non negligatur. Ex decretis Sotheris Papæ. cap.v. ¶ *Caput* 30.

In cœna Domini à quibusdam perceptio eucharistiæ negligitur. Quæ quoniam in eadem die ab omnibus fidelibus, exceptis his quibus pro grauibus criminibus inhibitum est, percipiẽda sit, ecclesiasticus vsus demonstrat: cùm etiam pœnitentes eadem die ad percipienda corporis & sanguinis dominici sacramenta, reconcilientur.

de consf.dis. 2.c.in cœna.

De histrionibus, si communionem cum cæteris fidelibus accipere debeant. Ex epistola S. Cypriani ad Eucratium. ¶ *Caput* 31.

10.lib.1.epistolarum. de consf.dis. 2.c. Cyprianus.

C Cyprianus Eucratio confratri salutem. Pro dilectione tua & verecundia mutua consulendum me existimasti frater charissimè, quid mihi videatur de histrione illo, qui apud vos constitutus, in eiusdem adhuc artis suæ dedecore perseuerat, & magister & doctor non erudiendorum, sed perdendorum puerorum, id quod malè didicit, cæteris quoque insinuat: an talis debeat communicare nobiscum. Puto ego nec maiestati diuinæ, nec euangelicæ disciplinæ congruere, vt pudor & honor ecclesiæ tam turpi & infami contagione fœdetur.

Quamdiu vnusquisque ante sacram communionem ab vxore abstinere debeat. ex concilio Eliberitano. ¶ *Caput.* 32.

Omnis homo ante sacram communionem à propria vxore abstinere D debet tres, aut quatuor, aut septem dies.

de consf.dis. 2.c.omnis homo.

Vt inter catholicos non connumeretur qui in pascha, penthecoste, & natali Domini non communicauerit. ex concilio Aghathensi. cap.18. ¶ *Caput* 33.

Seculares qui natali Domini, pascha & penthecoste non communicauerint, catholici non credantur, nec inter catholicos habeantur.

de consf.dis. 2. c. Seculares.

Vt oblatio altaris singulis diebus dominicis fiat. ex decretis Fabiani Papæ. cap.v. ¶ *Caput.* 34.

Decreuimus, vt in omnibus Dominicis diebus, oblatio altaris ab omnibus viris vel mulieribus fiat: tam panis quam vini, vt per has immolationes à peccatorum suorum fascibus liberentur.

De eodem. ex decretis eiusdem cap.x. ¶ *Caput* 35. A

Oblationem quoque & panem in ecclesia facere iugiter admoneatur populus Christianus, quia in ipsa oblatione sibi & suis magnum remedium est animarum, & ipsa vera pace, vnanimitas & concordia demonstratur.

De diaconibus quod presbyteris communionem dare non debent. ex concilio Nicæno.cap.xviij. ¶ *Caput* 36.

Dist.93.c. peruenit ad sanctum.

Peruenit ad sanctum magnúmque concilium, quod in quibusdam locis & ciuitatibus diaconi presbyteris gratiam sacræ communionis porrigant, quod nulla regula tradidit, vt ab his qui potestatem non habent offerendi, illi qui offerunt Christi corpus accipiant. Nec non & illud innotuit, quod quidam diaconi ante Episcopos sacram oblationem contingant. Hæc igitur omnia resecentur, & in sua diaconi mensura permaneant: scientes quod episcoporum quidem ministri sint, inferiores autem presbyteris habeantur. Per ordinem ergo post presbyteros gratiam sacræ communionis accipiant, aut episcopo aut presbytero eis porrigente. Sed nec sedere in medio presbyterorum diacono liceat, quia si hoc fiat, præter regulam & ordinem probatur existere. Si quis autem etiam post has definitiones obedire noluerit, à ministerio cessare debebit. B

De eulogijs populo à presbyteris dandis. ex decretis Pij Papæ. cap.iiij. ¶ *Caput* 37. C

Vt de oblationibus, quæ offeruntur à populo, & consecrationi supersunt, vel de panibus quos offerunt fideles ad ecclesiam, vel certè de suis, presbyter conuenienter partes incisas habeat in vase nitido, vt post missarum solennia qui communicare non fuerunt parati, eulogias omni dominico die, & in diebus festis inde accipiant, & illa vnde eulogias presbyter daturus est, antea his verbis benedicat. *Oratio simplex Eulogiæ.* Domine sancte, Pater omnipotens, æterne Deus benedicere digneris hunc panem, tua sancta & spirituali benedictione: vt sit omnibus salus mentis & corporis, atque contra omnes morbos, & vniuersas inimicorum insidias tutamen. Per dominum nostrum Iesum Christum filium tuum panem vitæ, qui de cœlo descendit, & dat vitam & salutem mundo, & tecum viuit & regnat per omnia secula seculorum Amen. D

De pane qui offerendus est. ex decretis Anicij Papæ cap.iij. ¶ *Caput* 38.

Panes quos Deo sacrificium offertis, aut à vobismetipsis, aut à vestris pueris coram vobis, nitidè ac studiosè fiant & diligenter obseruentur: vt panis & vinum, & aqua sine quibus missæ nequeunt celebrari, mundissimè atque studiosè tractentur, & nihil in eis vile, nihil non probatum inueniatur, iuxta illud quod ait scriptura. Sit timor Domini vobiscum, & cum diligentia cuncta facite.

De presby-

A *De presbyteris qui corpus dominicum ad deferendum infirmis, mulieribus tradunt. Ex concilio Remensi. cap. ij.* ¶ *Caput* 39.

Peruenit ad notitiam nostram, quod quidam presbyteri in tantum paruipendunt diuina mysteria, vt laico aut fœminæ sacrum corpus Domini tradant ad deferendum infirmis: & quibus prohibetur ne sacrarium ingrediantur, nec ad altare appropinquent, illis sancta sanctorum committuntur. Quod quàm sit horribile, quánque detestabile, omnium religiosorum animaduertit prudentia. Igitur interdicit per omnia synodus, ne talis temeraria præsumptio vlterius fiat, sed omnimodis presbyter per semetipsum infirmum communicet. Quod si aliter fecerit, gradus sui periculo subiacebit.

de consf. dist. 2. c. peruenit.

B *Vt defunctis eucharistia non detur. Ex concilio Carthaginensi iij. cap. vj.* ¶ *Caput.* 40.

Item placuit, vt corporibus defunctorum Eucharistia non detur. Scriptum est enim. Accipite & comedite. Cadauera autem nec accipere possunt, nec edere. Et nec iam mortuos homines baptizari faciat presbyterorum ignauia.

Matth. 26.

Vt oblationes in maioribus festis æquanimiter fiant. Ex Concilio Matisconensi 2. cap. iiij. ¶ *Caput* 41.

In synodo Matisconensi decretum est: vt in omnibus diebus dominicis, alijsque festiuitatibus, ab omnibus oblatio qui ad missam conuenerint vtriusque sexus, offeratur in ecclesia singulis singulas oblationes offerentibus, finita missa à presbytero oblationes accipiantur. Omnis autem qui C hanc diffinitionem per inobedientiam euacuare præsumpserit, anathemate percellatur.

Vt solis ministris altaris, super altare communicare liceat. Ex concilio Laodicensi. cap. xix. ¶ *Caput* 42.

Solis autem ministris sacro ordini deditis ad altare accedere & communicare liceat.

Vt nullus infra presbyterum ordinatus, rem à presbytero consecratam in altari porrigat. ex decretis Syluestri Papæ. cap. vij. ¶ *Caput* 43.

Nullus acoluthorum, vel subdiaconorum rem consecratam à presbytero iam alijs porrigat, quia aliud est minister, aliud assistens: nisi tantum D supportet quod ei sacerdos imposuerit ore suo benedictum.

Vt presbyter illiteratus missam non celebret. ex decretis fabiani Papæ. Capite 10. ¶ *Caput* 44.

Sacrificium non est accipiendum de manu sacerdotis, qui orationes, vel lectiones, & reliquas obseruationes in missa secundum ritum implere non potest.

De illis qui post aliquam degustationem, sacrificium acceperint. ex decretis Entychiani Papæ. cap. ij. ¶ *Caput* 45.

Qui acceperint sacrificium post cibum, aut post paruissimam aliquam refectionem, nisi pro viatico, pueri tres dies, maiores septimanam, clerici viginti dies pœniteant.

Pro vni-

Pro vnius oblatione alterius non spernendam. ex decretis Eugenij Papæ. cap.xvij. ¶ *Caput* 46.

A

Prsbyter pro vnius oblatione alterius non spernat.

Vt dissidentium fratrum oblationes, non recipiantur. ex concilio. Carthaginensi 4.cap.93. ¶ *Caput* 47.

dis.90.oblationes.

Oblationes dissidentium fratrum neque in sacrario, neque in gazophylacio recipiantur.

Quod refutanda sunt dona eorum qui pauperem opprimunt. Ex eodem concilio. cap.94. ¶ *Caput* 48.

dis.90.c.eorum qui.

Eorum qui pauperes opprimunt dona à sacerdotibus refutanda sunt.

De presbyteris immolantibus. ex concilio Ancyrano.cap.i. ¶ *Caput* 49.

dis.50.c. presbytrros qui.

B

Presbyteros immolantes, & iterum luctamen adeuntes, si hoc non per illusionem aliquam, sed ex veritate fecerunt nec ante parentes & affectantes atque suadentes vt æstimarent quidem tormentis aptari: sed his tantum visu & habitu subijci: hos placuit quidem honorem retinere propriæ sedis: offerre autem, aut alloqui populum, aut omnino sacerdotalibus fungi officijs, non licere.

De diaconibus immolantibus. ex eodem concilio.cap.ii. ¶ *Caput* 50.

dis.50.c. presbyteros qui.

Diaconi similiter qui immolauerunt honorem quidem habeant: cessent verò ab omni sacro ministerio, siue à pane siue à calice offerendo. Quod si quidam episcoporum, conscij sunt laboris eorum & humilitatis, & mansuetudinis, & voluerint eis aliquid amplius tribuere vel adimere, penes ipsos erit potestas.

C

Interrogatio Augustini Anglorum episcopi de presbyteris, quibus dormientibus solet nonnunquam semen effluere. ¶ *Caput* 51.

dist.6.c.testamētum. Lib.epist.12 cap.11.

Si post illusionem quæ per somnium solet contingere, vel corpus Domini quilibet accipere valeat, vel si sacerdos sit, sacra mysteria celebrare.

Responsio Gregorij Papæ de eadem re. ¶ *Caput* 52.

Hunc quidem, testamentum veteris legis, sicut superiori capitulo iam diximus, pollutum dicit, & nisi lotum aqua etiam vsque ad vesperam, intrare ecclesiam non concedit. Quod tamen aliter populus spiritualis intelligens, sub eodem intellectu accipiet, quem præfati sumus: quia quasi per somnium illuditur, qui tentatus immunditia vanis imaginibus in cogitatione inquinatur. Sed lauandus est aqua, vt culpas cogitationis lachrymis abluat, & nisi prius tentationes recesserint, reum se quasi vsque ad vesperum cognoscat. Sed est in eadem illusione necessaria valde discretio, qua subtiliter pensari debeat, ex qua re accidat menti dormiētis. Nam aliquando ex crapula, aliquando ex naturæ superfluitate, vel infirmitate, aliquando ex cogitatione contingit. Et quidem cùm ex naturæ superfluitate, vel infirmitate euenerit, omnino hæc illusio timenda non est, quia hanc animus nesciens pertulisse magis dolendus est, quàm fecisse. Cùm verò vltra modum appetitus gulæ in sumendis alimentis rapitur, atque idcirco humorum receptacula grauantur, habet exinde animus aliquem reatum, non tamen vsque ad prohibitionem percipiendi corporis Christi, vel

D

A ſti, vel miſſarum ſolennia celebrandi. Et cùm fortaſſe aut feſtus dies exigit exhiberi myſterium, pro eo quod ſacerdos alius in loco eodem deeſt, ipſe ſi neceſsitas compellit, mutatis veſtibus cantet. Nam ſi adſunt alij qui implere miniſterium valeant, illuſio per crapulam facta, à perceptione ſacri myſterij prohiberi non debet, ſed ab immolatione ſacri myſterij abſtinere vt arbitror, humiliter debet: ſi tamen dormientis mentem turpitudo non concuſſerit. Nam ſunt quibus ita plerunque illuſio naſcitur, vt eorum animus etiam in ſomno corporis poſitus, turpibus †imaginibus non fœdetur. Qua in re oſtenditur mens rea non tuo, vel ſuo iudicio libera, cum ſe etſi dormienti corpore nihil meminit vidiſſe, tamen in vigilijs corporis meminit in ingluuiem cecidiſſe. Si verò ex turpi cogitatione vigilantis oritur illuſio dormiẽtis, patet animo ſuus reatus. Videt enim à qua radice inquinatio illa proceſſerit, qui quod cogitauit ſciens, hoc pertulit neſciens: propter talem pollutionem ſacro myſterio eo die abſtinere oportet. Sed penſandum eſt, ipſa cogitatio vtrum in ſuggeſtione, an delectatione, vel quod maius eſt peccati conſenſu acciderit. Tribus enim modis impletur omne peccatũ, videlicet ſuggeſtione, delectatione, conſenſu. Suggeſtio quippè fit per diabolum, delectatio per carnem, conſenſus per ſpiritum, quia cùm primam culpam ſerpens ſuggeſsit, Eua velut caro delectata eſt, Adam velut ſpiritus conſenſit: Et neceſſaria eſt magna diſcretio, vt inter ſuggeſtionem delectationem atque conſenſum, iudex ſui animus præſidere. Cùm enim malignus Spiritus peccatum ſuggeſſerit in mente, ſi nulla peccati delectatio ſequatur, peccatum omnino perpetratum non eſt. Cùm verò delectari caro ceperit, tunc peccatum incipit naſci. Si autem etiam ad conſenſum ex deliberatione deſcendit, tunc peccatum cognoſcitur perfici. In ſuggeſtione ergo peccati †initium, in delectatione fit nutrimentum, in conſenſu perfectio. Et ſæpe contingit, vt hoc quod malignus ſpiritus ſeminat in cogitatione, caro in delectationẽ trahat, nec tamen animus eidem delectationi conſentiat: & cùm caro delectari ſine animo nequeat, ipſe tamen animus carnis voluptatibus reluctans in delectatione carnali aliquomodo ligatur inuitus, vt ei ex ratione contradicat nec conſentiat: & tamen delectatione ligatus ſit, ſed ligatum ſe vehementer ingemiſcat. Vnde & ille cœleſtis exercitus præcipuus miles gemebat dicens. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuum me dncentem in lege peccati, quæ eſt in membris meis. Si autem captiuus erat minimè pugnabat: Quapropter & captiuus erat & captiuus non erat, & pugnabat. Igitur legi mentis eius, lex quæ in membris eſt repugnabat. Si autem pugnabat, captiuus non erat. Itaque eſt homo (vt ita dixerim) & captiuus & liber: liber ex iuſtitia quam git, captiuus ex delectatione, quam portat inuitus.

† imaginationibus.

† ſemen

B C D

De presbyteris villanis ne in ciuitate offerre audeant. Ex concilio Neoceſarienſi. cap. xiij. ¶ *Caput* 53.

Presbyteri ruris in eccleſia ciuitatis, Epiſcopo præſente vel presbyteris vrbis ipſius, offerre non poſſunt: nec panem ſanctificatum dare calicèmq; porrigere.

porrigere. Si veró absentes hi fuerint, & ad dandam orationem vocentur, soli dare debebunt. A

De eadem re. Ex decretis Sotheris papæ. cap. xiij. ¶ *Caput* 54.

Presbyteri qui conregionales non sunt, in ecclesijs præsentibus episcopis, vel presbyteris ciuitatis, offerre non poterunt: nec panem dare in oratione, aut calicem bibere. Quod si absentes sunt ciuitatis sacerdotes, & fuerint imitati in orationem, soli possunt dare.

De illo qui per ebrietatem eucharistiam euomuerit. ex pœnitentiali Bedæ, presbyteri. ¶ *Caput* 55.

de cons. dis. 2. c. si quis.

Si quis per ebrietatem vel voracitatem, eucharistiam euomuerit, quadraginta dies pœniteat, si laicus est. Clerici vel monachi, seu diaconi & presbyteri septuaginta. Episcopi nonaginta. Si pro infirmitatis causa euomuerint septem dies pœniteant. B

De hoc, si aliquid de calice sacri sanguinis stillauerit. ex decretis Pij Papæ. cap. iij. ¶ *Caput.* 56.

de cons. dis. 2. c. Si vero per negligentiam.

Si verò per negligentiam de calice domini aliquid stillauerit in terram, lingua lambetur, & tabula radetur. Si non fuerit tabula, vt non cõculcetur locus, corradetur, & igne consumetur, & cinis intra altare condatur, & sacerdos quadraginta dies pœniteat. Si super altare stillauerit calix, sorbeat minister stillam, & tres dies pœniteat. Si super linteum altaris, & ad aliud stilla peruenerit, quatuor dies pœniteat: si vsque ad tertium, nouem dies pœniteat, si vsque ad quartum viginti dies pœniteat, & linteamina quæ tetigerit stilla, tribus vicibus minister abluat, calice supposito, & aqua ablutionis sumatur, & iuxta altare recondatur. C

De illo qui vomuerit sacrificium, & à canibus consumitur. Ex pœnitent. Theodori. ¶ *Caput* 57.

Qui euomuerit sacrificium, & à canibus consumitur, annum vnum pœniteat: sin autem, quadraginta dies pœniteat. Si in die quando communicauerit sacrificium euomuerit si ante mediam noctem, tres superpositiones faciat, si post mediam noctem duas, si post matutinum, vnam.

De eodem ex pœnitentiali Roman. ¶ *Caput* 58.

Si verò sacrificium euomuerit, quadraginta dies pœniteat: Si in ignem proiecit, centum psalmos cantet. Si verò canes lambuerint talẽ vomitum, centum dies qui euomuit, pœniteat. D

De eucharistia inueterata. ex 3. concilio Arelatensi cap. v. ¶ *Caput.* 59.

Omne sacrificium sordida vetustate perditum, igne comburendum est: & cinis iuxta altare sepeliendus.

De illis qui non benè custodiunt corpus & sanguinem domini. ex eodem cap. vi. ¶ *Caput* 60.

de cons. dis. 2. c. qui non bene.

Qui non bene custodierit sacrificium, & mus vel aliquod aliud animal comederit illud, quadraginta dies pœniteat. Qui autem perdiderit illud in ecclesia, aut pars eius ceciderit & inuenta non fuerit, triginta dies pœniteat. Perfundens aliquid super altare de calice, quando offertur, sex dies pœniteat: aut si abundantius, septẽ dies pœniteat. Qui autẽ perfundit dum solenni-

A solennitas missæ celebratur, quadraginta dies pœniteat. Si verò celebrata missa, presbyter neglexerit accipere sacrificium, similiter quadraginta dies pœniteat. Et qui accipit sacrificium pollutus nocturno tempore, septem dies pœniteat. Diaconus si obliuiscens †orationem offerre, †oblatio donec offeratur linteamen, quando recitantur nomina pausantium, si- nem militer pœniteat. Qui negligentiam erga sacrificium fecerit, vt in eo vermis consumptus sit, & ad nihilum deuenerit, tres quadragesimas cum pane & aqua pœniteat. Si integrum inuentum fuerit, & in eo vermis, comburatur: & cinis sub altare recondatur: & qui neglexerit, quaternis diebus suam negligentiam soluat. Si cum amissione saporis decoloratur sacrificium, viginti dies expleantur ieiunio, conglutinatum verò septem B dies qui merserit, pœniteat.

De eadem re. Ex pœnitentiali Roman. ¶ *Caput* 61.

Si ceciderit sacrificium de manibus offerentis terra tenus vt non conculcetur, omne quodcunque inuentum fuerit in loco in quo ceciderit comburatur, & cinis vt supra, abscondatur, & cui acciderit mediũ annum pœniteat: Si verò sacrificium inuentum fuerit, locus scopis mundetur, & stramen vt supra igni detur, & cinis vt supra recondatur, & sacerdos viginti dies pœniteat.

De muliere quæ peperit, vt communicet si voluerit. Ex Concilio Carthaginensi. ¶ *Caput* 62.

Mulier enixa, si voluerit communionem percipiat.

C *Qui passionem Domini in precatione sacerdotum miscuerint. Ex Pontificum decretis.* ¶ *Caput* 63.

Alexander passionem Domini miscuit in precatione sacerdotum, quando missæ celebrantur. Syricius constituit, vt nullus presbyter missas celebraret per omnem hebdomadam, nisi consecratũ Episcopi loci designati susciperet declaratũ, quod nominatur fermentũ. Leo primus constituit, vt intra actionem sacrificij diceretur. Sanctum sacrificium, & cæt.

De custodibus sacramentorum. Clemens in secunda ad Iacobum epistola. ¶ *Caput* 64

Tribus gradibus commissa sunt sacramenta diuinorum secretorum, id est Presbytero, Diacono, & ministro, qui cum timore & tremore clerico- D rum reliquias corporis Domini debent custodire fragmentorum.

De cõ. dist. 2. c. tribus.

Syndonem sacram non esse vendendam. Item in eadem epist. ¶ *Caput* 65.

Si forte quispiam presbyter siue diaconus sacrarij syndonem vel velum subtracta, vendiderit, Iudæ Scariotis similis æstimabitur.

17. q. 4. c. Si forte.

Quid faciendum sit de vestibus altaris inueteratis. Ibidem. ¶ *Caput* 66.

Altaris palla, cathedra, candelabrum, & velum si fuerint vetustate consumpta, incendio dentur.

De cõ. dist. 1. c. altaris palla.

Quod Deo perfectè sacrificantes, testes secum habere debent dum sacrificant, episcopus verò plures quàm alij. Anacletus Papa tertius à Petro in primo decretali suo. ¶ *Caput* 67.

Deo perfectè sacrificãtes, quãdo Domino sacrificant, nõ soli hoc agere debent,

De cõ. dist. 1. c. Episcopus Deo sacrificans.

debent, sed testes secum adhibeant, vt Domino perfectè in locis Deo sacratis, sacrificare probentur. Ait namque authoritas legis diuinæ: Vide ne offeras holocausta tua, in omni loco quem videris, sed in loco quem elegerit Dominus Deus tuus. Episcopus Deo sacrificans testes, (vt præfixum est) secum habeat, & plures quàm alius sacerdos. Sicut enim maioris honoris gradu fruitur, sic maioris testimonij incremento indiget. In solennioribus verò diebus, aut quatuor, aut quinque, aut tres diaconos qui eius oculi dicuntur, & subdiaconos, atque reliquos ministros secum habeat, qui sacris induti vestimentis à fronte & tergo, & presbyteri è regione dextra, læuáq;, contrito corde, & humiliato spiritu, ac prono stent vultu, custodientes eum à malis hominibus, & consensum eius præbeant sacrificio. Peracta autem consecratione omnes communicent, qui noluerint ecclesiasticis carere liminibus.

Deuter.12.

A B

Quod aqua cum vino misceri debeat in calice. Ex epistola j. decretali Alexandri primi. ¶ *Caput* 68.

Non debet vt à patribus accepimus, & ipsa ratio docet, in calice Domini, aut vinum solum, aut aqua sola offerri, sed vtrunque permixtum: quia vtrunque ex latere eius in sua passione profluxisse legitur. *Item.* Nihil enim in sacrificiis maius esse potest, quam corpus & sanguis Christi. Nec vlla oblatio hac potior est, sed hæc omnes præcellit. Quæ pura conscientia Domino offerenda est, & pura mente sumenda, atque ab omnibus veneranda, & sicut potior est cæteris, ita potius excoli & venerari debet. Aquam sale consperſam populis benedicimus: vt ea cuncti aspersi sanctificentur, ac purificentur, quod & omnibus sacerdotibus faciendum esse mandamus. Nam si cinis vitulæ aspersus populum sanctificabat atque mundabat: multò magis aqua sale aspersa, diuinísque precibus sacrata, populum sanctificat atque mundat. Et si sale asperso per Eliseum prophetam sterilitas aquæ sanata est: quantò magis diuinis precibus sacratus, sterilitatem aufert humanarum rerum, & coinquinatos sanctificat atque purgat, & cætera bona multiplicat, & insidias diaboli auertit, & à phantasmatis versutijs homines defendit?

de con.dist. 2.c.nihil in sacrificijs.

de con.dist. 2.c.aquam sale.

2.Reg.4.

C

Sacerdotes suis precibus peccata populi delere atque consumere. Ex secunda eiusdem decretali. ¶ *Caput* 69.

D

Ipsi sacerdotes pro populo interpellant, & peccata populi comedunt, quia suis precibus ea delent, atque consumunt: qui quantò digniores fuerint, tantò facilius in necessitatibus pro quibus clamant, exaudiuntur.

1.q.1.c. ipsi sacerdotes. Oseæ 4.

Sacra vasa nō ab alijs, quàm à consecratis Domino hominibus esse tractanda. Sixtus à Petro papa.vj.in primo decretorum suorum. Omnibus in Christo dilectis fratribus. ¶ *Caput* 70.

A nobis & reliquis Episcopis, cæterísque Domini sacerdotibus statutum est: vt sacra vasa non ab aliis, quàm à sacratis Dominóque dicatis contrectentur hominibus. Indignum enim valdè est, vt sacra Domini vasa,

De con.dist. 1.cap.in sancta Apost.

A vasa, quæcunque sint, humanis vsibus seruiant, & ab aliis quàm à Domino famulantibus eíque dicatis tractentur viris, ne pro talibus præsumptionibus iratus Dominus plagam imponat populo suo.

Nullis aliis temporibus, nisi in natiuitate Domini, missam nocte celebrandam. Thelesphorus septimus à Petro in decretali sua epistola. ¶ *Caput* 71.

Nocte verò sancta natiuitatis Domini saluatoris missas celebrent, & hymnum Angelicum in eis solenniter decantent: quoniam & eadem nocte ab Angelo enunciatus est pastoribus, & subitò facta est cum Angelo multitudo militiæ cœlestis, laudantium Deum & dicentium. Gloria in altißimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Reliquis verò temporibus missarum celebrationes ante horam diei tertiam, minimè sunt celebrandæ, quia in eadem hora, & dominus crucifixus est, & Spiritus sanctus super Apostolos legitur descendisse.

De cōs. di. 1. c. nocte sancta. Lucæ 2. Lucæ 15. Act. 2.

B

Sacratas Deo fœminas, vel monachas sacra vasa vel pallas altaris non debere contingere. Sotherus Papa decimus à Petro, in secunda decretali sua epist. ¶ *Caput* 72.

Sacratas Deo fœminas vel monachas, sacra vasa vel sacratas pallas penes vos contingere, & incensum circa altaria deferre, perlatum est ad Apostolicam sedem. Quę omnia reprehensione & vituperatione plena esse, nulli rectè sapientium dubium est. Quapropter huius sanctæ sedis authoritate hæc omnia vobis resecare funditus, quanto citius poteritis, censemus.

23. dist. c. sacratas.

C

Singulis annis in cœna Domini chrisma conficiendum esse Fabianus Papa 18. à Petro in secundo suo decreto. ¶ *Caput* 73.

Literis vestris inter cætera insertum inuenimus, quosdam regionis vestræ Episcopos à vestro nostróque ordine discrepare, & non per singulos annos in cœna Domini chrisma conficere. Errant verò qui talia excogitant, & mente vesana potius quàm recta sentientes, hæc audent. *Item.* Sicut ipsius diei solennitas per singulos annos celebranda est, ita ipsius sancti chrismatis confectio per singulos annos est agenda, & de anno in annum renouanda, & fidelibus tradenda: quia nouum sacramentum est, per singulos annos in iam dicta die innouandum, & vetus in sanctis ecclesiis cremandum. Ita à sanctis Apostolis & successoribus eorum accepimus, vobísque tenenda mandamus.

De cō. dist. 3. c. literis vestris.

D

Vestimenta ecclesiastica quibus Domino seruitur sacrata debere esse & honesta. Stephanus papa. xxij. a Petro, in decimo decreto suo. ¶ *Caput* 74.

Vestimenta ecclesiastica quibus Domino ministratur, & sacrata debēt esse, & honesta: quibus in aliis vsibus non debet frui, quàm ecclesiasticis & Deo dignis officiis. Quæ nec ab aliis debent contingi aut ferri, nisi à sacratis hominibus, ne vltio quę Balthasar percusit, super hęc transgrediētibus, & talia præsumentibus veniat diuina, & corruere eos faciat ad vnū.

De cōs. dist. 1. c. vestimenta. Daniel. 5.

Quod non solùm Episcopis sed etiam Presbyteris liceat infirmos oleo sancto inungere. Innocentius primus in prima sua decretali, epist. cap. viij. ¶ Caput 75. A

Dist.93.c.illud superfluum.

Illud superfluum videmus adiectum, vt de Episcopo ambigatur, quod presbyteris licere non dubium est. Nam idcirco presbyteris dictum est, quia Episcopi occupationibus aliis impediti, ad omnes languidos ire non possunt. Cæterum si Episcopus aut potest, aut dignum ducit aliquem à se visitandum, & benedicere & tangere chrismate sine cunctatione potest, cuius est ipsum chrisma conficere. Nam pœnitentibus istud fundi non potest, quia genus est sacramenti. Nam quibus reliqua sacramenta negantur, quomodo vnum genus putatur posse concedi?

B

Missam nunquam nisi pro magna necessitate in locis non sacratis cantandam. Fœlix Papa omnibus Episcopis. ¶ Caput 76.

Deute.12.

Satius est missam non cantare aut non audire, quàm in his locis vbi fieri non oportet, nisi (vt sæpe dictum est) pro summa contingat necessitate, quando necessitas legem non habet. Vnde scriptum est. Vide ne offeras holocausta tua in omni loco quem videris, sed in loco quem elegerit dominus Deus tuus.

De ordine præfationum secundum Romanam Ecclesiam. Pelagius ij. Papa, epist. iiij. ¶ Caput 77.

Pelagius 2. Romanæ ecclesiæ & Apostolicę sedis Episcopus, vniuersis Galliarum atque Germaniarum Episcopis. Cùm in Dei nomine in Romana ecclesia Synodum Episcoporum siue cæterorum consacerdotum Dei fidelium congregatam habuissemus, & de ecclesiasticis statutis vt sunt ab Apostolis, & à sanctis patribus tradita, diligentius tractaremus: superuenere literæ vestræ, & vt magis essent authoritatiuæ etiam viuæ voces processerunt rogantes, vt ordinem præfationum quem sancta Romana ecclesia hactenus haberet, nostris literis vobis mandaremus. Tunc de vestra voluntate, & studio tam bono multum gauisi sumus, sacrum ordinem Romanum, sacráque constituta nostrorum antecessorum solerter relegentes, inuenimus has nouem præfationes in sacro catalogo tantummodo receptas, quas longa retro vetustas in Romana ecclesia hactenus seruauit, id est vnam in albis Paschalibus, aliam de Ascensione Domini, tertiam de Penthecoste, quartam de natali Domini, quintam de apparitione Domini, sextam de Apostolis, septimam de sancta Trinitate, octauam de sancta cruce, nonam de Ieiunio in quadragesima tantùm dicendam. Has præfationes tenet & custodit sancta Romana ecclesia, has tenendas vobis mandamus.

C

De cons.di.1. c.inuenimus has. Sed titulo Gelasij

D

Epistola Gregorij ad Ianuarium Episcopum de messe cuiusdam exarata. ¶ Caput 78.

Lib.7.registri. indictionis 2.epi.1. Distin.86.c tanta.

Tanta autem nequitia ad aures meas de tua senectute peruenit, vt eam nisi adhuc humanitus pensaremus, fixa iam maledictione feriremus. Dictum quippe mihi est, quòd dominicorum die, priusquam missarum solennia

A solennia celebrares, ad exarandam messem latoris præsentium perrexisti, & post exarationem eius, missarum solennia celebrasti. Post solennia etiam terminos possessionis illius eradicare minimè timuisti: Quod factum quæ pœna debuit insequi, omnes qui audiunt sciunt. Et quidem pœnæ sententia in te fuerat iaculanda, Sed quia simplicitatem tuam cum senectute nouimus, interim tacemus. Eos verò quorum consilio hoc ægisti in duobus mensibus excommunicatos esse decernimus, ita, vt si quid eis intra duorum mensium spacium humanitatis euenerit, benedictione viatici non priuentur. Deinceps autem ab eorum consiliis cautus existe, te quoque sollicitè custodi, ne si eis in malo discipulus fueris, quibus magister in bono esse debuisti, nec simplicitati tuæ vlterius, nec senectuti par B camus.

Quod diaconi non debeant seruire modulationi vocis. Idem. ¶ *Caput* 79.

Li.4.regist. epistola 88.

In hac sancta Romana ecclesia cui diuina dispensatio præesse me voluit, dudum consuetudo est valdè reprehensibilis exorta, vt quidam ad sacrum altaris ministerium cantores eligantur, & in diaconatus ordine constituti, modulationi vocis inseruiant, quos ad prædicationis officium, & eleemosynarum studium vacare congruebat. Vnde fit plærunque vt ad sacrum ministerium, dum vox blanda quæritur, quæri congrua vita negligatur, & cantor minister Domini, moribus stimulet, cùm populum vocibus delectat. Qua de re præsenti decreto constituo, vt in sede hac sacri altaris ministri cantare non debeant, solúmque Euangelicæ lectionis C officium, inter missarum solennia exoluant. Psalmos verò ac reliquas lectiones censeo per subdiaconos, vel si necessitas exigit per minores ordines, exhiberi. Si quis autem contra hoc decretum meum venire tentauerit, anathema sit.

Quod potior vsus Ecclesiæ sit tenendus. Gregorius Augustino. ¶ *Caput* 80.

Gregorius ad interrogat. Aug. Anglorum Episc.ca.3. dist.12.c.nouit.

Nouit fraternitas tua Romanæ ecclesiæ consuetudinem, in qua se meminit esse nutritam. Sed mihi placet, vt siue in Romana, siue in Gallicana, seu in qualibet ecclesia inuenisti, quòd plus omnipotenti possit placere, sollicitè eligas: & in Anglorum ecclesia quæ adhuc in fide noua est, institutione precipua, quæ de multis ecclesiis colligere poteris infun- D das. Non enim pro locis res, sed pro rebus loca amanda sunt. Ex singulis ergo quibusque ecclesiis quæ pia, quæ religiosa, quæ recta sunt elige, & hæc quasi in fasciculum collecta apud Anglorum mentes in consuetudine depone.

De numero missarum. Alexander Papa. ¶ *Caput* 81.

Sufficit sacerdoti missam vnam in die celebrare, quia Christus semel passus est, & totum mundum redemit. Non modica res est vnam missam facere, & valde fœlix est qui vnam dignè celebrare potest. Quidam tamen pro defunctis vnam faciunt, & alteram de die, si necesse sit. Nam quicũq; pro pecuniis, aut adulationibus secularium, vna die præsumunt plures facere missas non existimo euadere condemnationem.

De non abijciendis à populo presbyteris coniugatis. Responsio Nicolai.j.Papæ ad consulta Bulgarorum ad fidem conuersorum. cap. lxx. ¶*Caput* 82. A

dist.29.c. consulendū

Consulendum decernitis vtrum bresbyterum habentem vxorem debeatis sustentare,& honorare,an à vobis proijcere.In quo respondemus, quoniam licet ipsi sunt valde reprehensibiles, vos tamen Deum conuenit imitari,qui solem suum (vt euangelium testatur)oriri facit super bonos & malos,& pluit super iustos & iniustos. Deijcere enim à vobis ideo non debetis: quoniam nec Iudam Dominus cùm esset mendax discipulus, de numero Apostolorum deiecit. Verùm de Presbyteris, vobis qui laici estis: nec iudicandum est, nec de vita illorum quicquam inuestigandum,sed episcoporum iudicio quicquid id sit reseruandum est. B

Matth.5.

Quod polluti sacerdotes non polluant diuina sacramenta. Item titulo xi. cap. v. ¶*Caput* 83.

Scifcitantibus vobis si à sacerdote qui deprehensus est in adulterio, siue de hoc sola fama respersus est,debeatis communionem suscipere, nec ne,respondemus. Non potest aliquis quantumcunque pollutus sit, sacramenta diuina polluere, quæ purgatoria cunctarum contagionum existunt. Nec potest solis radius per cloacas & latrinas transiens, aliquid exinde contaminationis attrahere. Proinde qualiscunque sit sacerdos, quæ sancta sunt coinquinari non possunt. Idcirco ab eo vsquequò episcoporum iudicio reprobetur communio percipienda est, quoniam mali bona ministrando se tantummodo lædunt. Fax accensa sibi quidem detrimentum præstat: aliis verò lumē in tenebris subministrat: & vnde aliis commodum exhibet,inde sibi dispendium præbet. Sumite ergo ab omni sacerdote intrepide Christi mysteria,quoniam omnia in fide purgantur. Fides est enim quæ vincit hunc mundum. Et quia non dantis meritum sed accipientis fit, dicente beato Hieronymo ad credendum in omni anima bāptismus est perfectus, & in omni sacerdote corpus est perfectum. Quis rursus sacræ scripturæ concordans ait. Priusquam audias, ne iudicaueris quemquàm, atque ante probationem accusationis illatæ neminem à tua communione suspendas, quia non statim qui accusatur reus est,sed qui conuincitur criminosus. C D

1.Ioan.5.

De Simoniacis. Ex decretis † Paschalis Papæ.cap.xviij. ¶*Caput* 84

† Pascasij

Fraternæ mortis incurrit crimen,quisquis potest, & fratrem à morte minimè defendit. Nos quoque qui excellentiæ vestræ summum crimen audiuimus,summā reatus pœnā incurrimus,si tacemus, Domino terribiliter attestante,quia profectò sanguinē fundit qui impietatē iniquorum tacendo dissimulat,Audiuimus enim (quod valde miramur) quod sacri apud vos ordines pecunijs distrahuntur.Dū quicunq; tale aliquid attētauerint,omnino hæretici cōprobentur spiritu sancto per Gregorium intimāte,quia quisquis per pecunias ordinatur, ad hoc vt fiat hæreticus,promouetur.Et vt huius nostrę paginulæ nō prȩsumptionis,sed timoris causam fu-

Greg. li. 4. in regist. cap.99.

A sam fuisse monstremus, beatus idem prosequitur. Quisquis cõtra Simoniacam, & Neophytorũ hæresim pro officij sui loco vehementer non arserit, cum eo se non dubitet habiturũ portionem, qui prius commisit hoc † periculosum flagitium. Quibus in verbis cùm hæreticus ex Simoniaca & Neophytorum hæresi exprimatur: quòd æterna morte dignissimum crimen sit, apertissimè declaratur, diuino oraculo per Augustinum protestante ac dicente. Firmissimè tene & nullatenus dubites, omnem hæreticum & schismaticum quamuis multas eleemosinas faciat, vel etiam pro Christo sanguinem fundat, cum diabolo & angelis eius æterni ignis incendio mancipandum, nisi ante finem huius vitæ, catholicæ ecclesiæ fuerit incorporatus, & redintegratus. Hinc est quòd Dominus vendentes & B ementes de templo eiecit. Dathan & Abiron ambientes, terra deglutiuit. Simonémque tentantem Petrus damnauit, omnes in eo Simoniacos ecclesiasticis iaculis perpetuo anathemate condemnauit. Et turpè nimium est, vt plenissimo vigore iam confirmata ecclesia, tam ferali inimico succumbat, de quo in primordio suæ infantiæ tanta virtute triumphabat. Si quis autem obiecerit non consecrationes emi, sed res ipsas quæ ex consecratione proueniunt, penitus desipere probatur. Nam cum corporalis ecclesia, aut episcopus, aut Abbas, tale aliquid sine rebus corporalibus & exterioribus in nullo proficiat, sicut nec anima sine corpore corporaliter viuit, quisquis horum alterum vendit, sine quo nec alterum haberi prouenit, neutrum vendere, non derelinquit. Quam tamen obiectionem sacer C penitus canon exterminat, cùm procuratorem vel defensorem ecclesiæ, vel regulæ subiectum, adeò per pecunias ordinari prohibeat, vt mediatores quoque huius sceleris anathematis mucrone incidat. Quid plura? Si anathematizati, & excommunicati, & vt verè hæretici, Simoniaci, & Neophyti, à numero sunt fidelium ecclesiæ separati, quis non videat, quod huiusmodi sacerdotum vel clericorum missæ, & orationes Dominum super populum ad iracundiam prouocent, quem placari talibus credunt? Scriptum est enim. Omne quod non est ex fide peccatum est: & veri sacrificij locus non est extra ecclesiam catholicam. Vnde & dicitur. Hæreticum hominem post primam & secundam correptionem deuita. Quomodo ergo tales Episcopos & Abbates, vel reliquos clericos deuitamus, si eo- D rum missas audimus, cum quibus si vel simul oramus, excommunicationem subimus? Quos quidem sacerdotes esse, salutem credere, omnino errare est, cùm Simoni dicat Petrus: Pecunia tua tecum sit in perditionem, quia existimasti donum Dei pecunijs possidere. Vbi cùm dicitur existimasti, patet quòd nõ pro eo quòd fecerit, sed facere se posse crediderit condemnatur, cũ tamen minus sit existimare quàm credere, cùm quidẽ hęreticũ qualecunq; esse, sit certa & indubitata dãnatio. Quid valet Arrianos. Sabellianos, Photinianos impiósq; Manichæos vrbe pepulisse, si simoniaca & Neophytorũ hæresis, quæ vt beatus Gregorius dicit, ante omnes in sancta ecclesia diabolica fraude subrepsit, quasi primam & maximã castitatem ecclesiæ non corporali, sed animi pollutione contaminet? Igitur in

† piacula re flagitiosum.

Aug. lib. de fide ad Petrum diaconum ca. 39.

Matth. 21.

Nume. 16.

Act. 8.

Rom. 14.

Tit. 3.

Acto. 8.

Deum & propter Deum, vestram excellentiam, & omnes fideles Christi rogamus & obtestamur, si habere in Christo partem cupitis, summopere instate, vt tam sæua pestis, quæ innumeros iam populos vsquequaque sæuiendo ęterna morte damnauit, vestra authoritate & exemplo penitus destruatur. Vt vlterius (quòd absit) in spiritu sancto peccare, neque hic neq; in futuro seculo remittatur.

A

Matth.12.

Quod hostia intincta non sit porrigenda. Ex decretis Iulij Papæ. ¶ *Caput* 85.

Illud quòd pro complemento communionis quidam intinctam tradunt eucharistiam populis, non hoc prolatum Euangelio testimonium reppererunt, vbi Apostolis corpus & sanguinem suum Dominus commendauit. Seorsum enim panis, & seorsum calicis commendatio commemoratur. Nam intinctum panem alijs præbuisse Christum non legimus, excepto illo tantum discipulo, quem intincta buccella magistri proditorem ostenderet, non quod huius sacramenti institutionem signaret.

B

Ioan.13.

Quibus non sunt dandæ reliquiæ. Item ex.ij. epistola Clementis Papæ. ¶ *Caput* 86.

Præcipimus ne vnquam extero ecclesiæ siue laico, de fragmentis oblationum Domini ad mensam ponatur. Vnde scis tu qui passim sacrarij panes indignis impendis, vnde nosti, si à mulieribus mundi sunt? Hinc & Dauid ab Abimelech sacerdote interrogatus, cùm panes sibi ad comedendum posceret, si mundus esset à muliere, cùm se mundũ à triduo profiteretur panes propositionis manducauit.

1. Reg.21.

C

Non plus quàm vnam missam faciendam in die. Leo Dioscoro Alexandrino Episcopo. ¶ *Caput* 87.

Necesse est autem, vt quædam populi pars sua deuotione priuetur, si vnius tantùm missæ seruato more sacrificium offerre non possunt, nisi prima diei parte conuenerint. studiosè ergo fraternitatem tuam familiariter admonemus, vt quod nostræ consuetudini, ex forma paternæ traditionis insedit, tua quoque cura non negligat, vt per omnia nobis fide & actibus congruamus. Propter quod remeāte filio nostro posidonio presbytero hanc ad dilectionem tuam epistolam dedimus perferendam, qui nostris professionibus atq; actionibus frequenter interfuit, & totiens ad nos missus quid in omnibus apostolicæ sedis authoritas teneret, agnouit.

D

Non esse committenda mysteria vexatis demone vel passione, Gelasius papa eius nominis primus cap.xxi. ¶ *Caput* 88.

dist.35.c. Vsqueadeo.

Vsque adeò sanè comperimus illicita quæque prorumpere, vt dæmone alijsque passionibus irretitis mysteria sacrosancta tractare tribuatur. Quibus si in hoc opere positis aliquid propriæ necessitatis occurrerit, quis de sua ac fidelium salute confidat, vbi ministros ipsos curationis humanæ tanta perspexerit calamitate vexari? Atque ideo necessario remouendi, ne quibuslibet (pro quibus Christus mortuus est) scandalum generetur infirmis. Postremò si corpore sauciatum fortassis, aut debilem nequaquàm sancta contingere lex diuina permittit, quantòmagis

A doni cœlestis dispensatores esse non conuenit, quod est deterius, mente percussos?

Non esse sumendum corpus domini sine calice, Gelasius Maiorico & Ioanni Episcopis. ¶ *Caput* 89.

Comperimus autem quod quidam in eadem regione, sumpta tantum corporis sacri portione, à calice sacri cruoris abstineant. Qui procul dubiò, quia nescio qua superstitione docentur obstringi, aut integra sacramenta percipiant, aut ab integris arceantur: quia diuisio vnius eiusdem mysterij, sine grandi sacrilegio non potest prouenire.

de consc. dist. 2. c. comperimus.

Nulli reprobo sacerdoti ad diuini sacramenti mysteria accedendum esse. Gelasius Helpidio episcopo. ¶ *Caput* 90.

B Sacrosancta religio quæ catholicam tenet disciplinam, tantam sibi reuerentiam vendicat, vt ad eam quilibet nisi pura conscientia non audeat peruenire. Nam quomodo ad diuini mysterij consecrationem cœlestis spiritus inuocatus aduenie, si sacerdos, & qui eum adesse deprecatur, criminosis plenus actionibus reprobetur?

1. q. 1. c. Sacrosancta.

Omnia figura crucis Christi sanctificari. Stephanus Papa Stiliano, Anastasio, Eusebio, Ioanni, Paulo, episcopis, etc. ¶ *Caput* 91.

Nunquid non omnia charismata sacerdotalis ministerij crucis figura perficiuntur? Nunquidne baptismatis vnda nisi cruce sanctificata peccata relaxat? Et vt cætera prætereamus, sine crucis signaculo quis sacerdotij gradus ascendit?

C *Nihil pro communicandis fidelibus exigendum esse. Ex sexta Synodo Constantinopolitana. 3. cap. 23.* ¶ *Caput* 92.

Nullus Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, qui sacram dispensat communionem, à percipiente gratiam cõmunionis aliquid exigat. Neq; enim venditur gratia, neque pro precio gratiam spiritus damus, sed dignis munere sine defraudatione participamus. Si quis verò eorum qui connumerantur in clero exegerit ab eo cui sacram communionem dispensat, aliquod precium, deponatur, sicut imitator Simoniacæ fraudis.

1. q. 1. c. nullus episcopus.

Sacramenta Christi ecclesiæ semper veneranda esse, quamuis à malis ministris administrentur. Augustinus de vnico baptis. ¶ *Caput* 93

Au. de baptismo cõtra Donati. lib. 4. ca. 4.

D Aliud est non habere aliquid, aliud non iure habere, vel illicitè vsurpare. Non ideò itaque non sunt sacramenta Christi, & ecclesiæ, quia eis illicitè vtuntur, non hæretici solum, sed etiam omnes iniqui, & impij: sed tamen illi corrigendi aut puniendi, illa verò agnoscenda & veneranda sunt.

Ibidem. ¶ *Caput* 94.

Sicut autem vrgeri videor cùm mihi dicitur, ergo hæreticus dimittit peccata, sic & ego vrgeo, cùm dico. Ergo qui cœlestia mandata non seruat, auarus, raptor, fœnerator, inuidus, verbis seculo nõ factis renuntians, dimittit peccata. Si per vim sacramenti Dei, sicut ille, ita & ille: si per meritum suum, nec ille, nec ille. Illud enim sacramentum & in malis hominibus

nibus Christi esse cognoscitur. *Item.* Sic in hæresi baptizatus in nomine sanctę trinitatis, non fit tamen templum Dei si ab hęresi non recesserit, quomodo neque in auaritia in eodem nomine baptizatus fit templũ Dei, si ab auaritia non recedat, quę est idolorum seruitus. *Item.* Frustra quidam qui ratione vincuntur, consuetudinem nobis obijciunt, quasi consuetudo sit maior veritate, aut non id sit in spiritualibus sequẽdum, quod in melius fuerit à sancto spiritu reuelatum. Hoc planè verum est, quia si ratio & veritas consuetudini suffragatur, nihil oportet firmius retineri. Fortè in populo Dei stat iuxta te auarus, raptor, inhiãs rebus alienis, quem nosti talem, & fidelis est, vel potius fidelis vocatur, non eum potes de ecclesia pellere. Non habes aliquem aditum, castigando, & corripiendo corrigere. Accessurus est tecum ad altare, noli timere, vnusquisque proprium onus portabit. *Item.* Quomodo inquit, ferrem, quem noui malum? Nonne melius ipsum ferres, quàm te foras efferres? Ecce quomodo ferres, attenderes Apostolum dicentem. Vnusquisque proprium onus portabit, liberaret te ista sententia. Non enim cum illo communicares auaritiam, sed communicares cum illo Christi mensam. Et quid tibi obesset si cum illo communicares Christi mensam? Apostolus dicit. Qui enim manducat & bibit indignè iudicium sibi manducat & bibit: sibi, non tibi. Sanè si iudex es, si iudicandi potestatem accepisti, ecclesiastica regula si apud te accusatur, si veris documentis testibúsque conuincitur, coerce, corripe, excommunica, degrada. Omnis Christianus dilectissimi, qui à sacerdotibus excommunicatur, sathanę tradi dicitur. Quomodo? Scilicet extra ecclesiam est diabolus, sicut in ecclesia Christus, ac per hoc quasi diabolo tradi dicitur, qui ab ecclesiastica communione remouetur. Vnde illos quos tunc Apostolus Sathanę esse traditos prædicat, excommunicatos à se esse demonstrat.

Ibidem. cap.5. eiusdem libri. dist.8.c. frustra. Gala.6. Aug.lib.de vnico baptismo cõtra Petilianum cap.17. 1.Cor.11. Au.de verbis apostoli, serm.68. 11.q.3.c.omnis Christianus. 1.Cor.5.

A B C

Non esse communicandum hypocritis & seductoribus populi. Bonifacius martyr Zachariæ Papæ. ¶ *Caput* 95.

11.q.3.c.antecessor.

Antecessor etenim prædecessoris vestri venerandæ memoriæ Gregorius, dum me indignum ordinauit, & ad prædicandum verbum Dei fidei, germanicis gentibus misit, sacramento me constrinxit, vt canonicis & iustis Episcopis & presbyteris in verbo & facto in consensu adstipulator & adiutor fierem, hoc autem cum diuina gratia implere studui: falsos autem sacerdotes hypocritas, & seductores populorum, vel corrigerem ad viam salutis, vel declinarem, & abstinerem à communione ipsorum, quod ex parte seruaui, & ex parte custodire & implere non potui, & spiritualiter impleui sacramentum, quia in consensum, & in consilium illorum non venit anima mea, corporaliter autem ab eis omnino abstinere non potui. Dum venissem ad principem francorum, cogente ecclesiarum necessitate, non tales ibi repperi quales volui, sed tamen in sancta communione corporis Christi illis non communicaui.

D

Nulli

A *Nulli esse detrimentum conuersari cum seductoribus, & pseudopresbyteris corpore, si non consenserit voluntate. Zacharias Papa Bonifacio martyri.* ¶ *Caput 96.*

Quod prędecessor noster beatæ memoriæ, Gregorius huius sedis Apostolicæ præsul, dum ad prædicandum verbum euangelij tuam misisset fraternitatem, in Germaniæ partibus & gentibus illis paganis, verbo pollicitationis illam voluit ante esse munitam, ita vt orthodoxos episcopos, presbyteros, vel quosque reperire potuisses in verbo exhortationis perfectos, amplius confirmares, & eis communicares, quod & factum est: si quos verò seductores Episcopos, aut pseudopresbyteros, vel quosq; alios à recto fidei tramite, deuiantes reperisses, nulla tibi cum eis esset communio, quod te solo deo solante vsq; ad præsens spiritualiter seruasse cõfessus es. Vel si omnino propter principalem, & humanũ fauorem gentis Francorum, dum ad eos accessisses, corporaliter abstinere non valuisti, cogente necessitate ecclesiarum Dei, & tamen in eorũ consilio, & consensu communionis anima tua non est coinquinata. itaque propter hoc, quod cum eis conuersatus es, non consentiens iniquitati eorum, nullum tibi est detrimentum coram Deo.

11.q.3. c. quod prædecessor.

B

Sacramentum quod offertur ab impijs, sibi obesse, non his pro quibus offertur. Augustinus libro ij. contra epistolam Parmeniani. cap. v. ¶ *Caput 97.*

Per Esaiam Dominus dicit. Facinorosus qui sacrificat mihi vitulum, quasi qui canem occidat, & qui ponit similaginem quasi qui sanguinem porcinum, & qui offert thus, quasi qui benedicat idolo. *Post pauca.* Quilibet vbilibet offert sacrificium tale, corde, vel factis, hæc vt audire mereatur, pernitiem sibi infert, non illis bonis qui accipiunt ab eis sacramenta eadem, qui secundum prophetam Ezechielem gemunt & mœrent peccata & iniquitates, quæ fiunt in medio eorum, quamuis se non inde corporaliter separent. *Ibidem cap. vi.* Sacrificia impiorum, eis ipsis oberunt, qui offerunt impiè. Nam vnum atq; idem est sacrificium propter nomen Dei quòd ibi inuocatur, & semper sanctum est, & tale cuique fit, quali corde ad accipiendum accesserit. Qui enim manducat & bibit indignè, iudiciũ sibi manducat & bibit. *Et infra.* Non ait alijs, sed sibi. Hoc penè in omnibus talibus quæstionibus intelligendum admonemus: quia scilicet omnia sacramenta cũ obsunt indignè tractantibus, prosunt tamen per eos dignè sumentibus. *Ac infra.* Spiritus sanctus in ecclesiæ præposito vel ministro sic inest, vt si fictus non est, operetur per eum spiritus sanctus, & ad eius mercedem in salutem sempiternam, & eorum regenerationem vel ædificationem, qui per eum siue consecrantur, siue euangelizantur. Si autem fictus est, quoniam verissimè scriptum est, Spiritus sanctus disciplinæ fugiet fictum: deest quidem saluti eius, vt auferat se à cogitationibus quæ sunt sine intellectu: ministerium tamen eius non deserit, quo per eum salutem operatur aliorum. Vtrumque sacramentum est, quadam consecratione vtrunq; homini datur, illud cum baptizatur, illud cum ordinatur:

C D

1.q.1. c. per Esaiam. *Esai.66.* *Ezechi.4.* *cap.11. eiusdem libri.* *Sapient.1.* *cap.13. eiusdem lib.* *1.q.c. quod quidam.*

dinatur: ideoque in catholica vtrunque non licet iterari. Nam si quando ex ipsa parte venientes etiam præpositi, pro bono pacis, correcto schismatis errore suscepti sunt: & si visum est opus esse, vt eadem officia gererent quæ gerebant, non sunt rursus ordinandi: sed sicut baptismus in eis, ita ordinatio mansit integra: quia in præcisione fuerat vitium, quod vnitatis pace correctum est, non in sacramentis, quæ vbicunq; sunt, ipsa vera sunt. Et cùm expedire ecclesiæ iudicatur, vt præpositi eorum venientes ad catholicam societatem, honores suos ibi non administrent, non eis tamen ipsa ordinationis sacramenta detrahuntur: sed manent super eos, ideóq; non eis in populo manus imponitur, ne non homini, sed ipsi sacramento fiat iniuria. De his qui ab ecclesiæ catholicæ vnitate separati sunt, nulla iam quæstio est, quin & habeant & dare possit, & quin pernitiosè habeant, pernitioséque tradant extra vinculum pacis. Neutri sacramento iniuria facienda est, sicut non rectè habet qui ab vnitate discedit, sed tamen habet, & ideò redeunti non redditur: sic etiam non rectè dat, qui ab vnitate discedit, sed tamen dat, & ideo quod ab eo accepit, venienti ad vnitatem, non iteratur. *Infrà.* Sicut redeunti non redditur, quod & foris habebat: sic venienti nō repetendum est, quod foris acceperat. Vnde consequenter intelligitur, peruersitatem hominum esse corrigendam, sanctitatem autem sacramentorum in nullo peruerso esse violandam. Constat enim eam in peruersis hominibus & sceleratis, siue in eis qui intus sunt, siue in eis qui foris, impollutam atq; inuiolabilem permanere: sed in bonis permanent ad premium, in malis permanent ad iudicium. *Infrà.* Quomodo catholici non clarificant Dominum qui sacramenta eius tam debita veneratione prosequuntur, vt ea etiam si ab indignis tractata fuerint, illis sua peruersitate damnatis illa intemerata sanctitate permanere demonstrentur. *Infrà.* Cùm quisque fratrum, id est Christianorum intus in Ecclesię societate constitutorum, in aliquo tali peccato fuerit deprehensus, vt anathemate dignus habeatur, fiat hoc, vbi periculum schismatis nullum est, atque id cum ea dilectione de qua ipse (Paulus) alibi præcipit, dicens, vt inimicum eum non existimetis, sed corripite, vt fratrem. *Infrà* Quando cuiusquam crimen notum est, & omnibus execrabile apparet, vt vel nullos prorsus vel non tales habeat defensores, per quos possit schisma contingere, non dormiat seueritas disciplinæ.

Paulò post in eodē ca. *Post aliquot versus.* *Cap. 19. eiusdem.* *Aug. cōtra epistolam Parmeniani li. 3. ca. 2. 22. q. 4. c. cū quisque. 2. Thess. 3. Eodem ca.*

A B C D

Aliorum immunditiam mundis obesse non posse. Augustinus contra Petilianum in dialogo. ¶ *Caput* 98.

Dominus declarauit in vno cætu hominum eadem sacramenta sumentium, aliquorum immunditiam mundis obesse non posse. Item Petilianus dixit. Aut si quisquam carmina sacerdotis memoriter teneat, nunquid inde sacerdos est, quod ore sacrilego carmen publicat Sacerdotis?

Aug. li. 2. contra literas Petiliani cap. 30. 1 q. 1. c. Dominus.

De eodem. Responsio Augustini. ¶ *Caput* 99.

Ita istud dicis, quasi modo quæramus, quis sit verus Sacerdos, & non quid sit verum baptisma. Vt enim quisque sit verus sacerdos, oportet vt non solo

A non solo sacramento, sed iustitia quoque induatur, sicut scriptum est, sacerdotes tui induantur iustitiam. Qui autem solo sacramento sacerdos est, sicut fuit pontifex Caiphas persecutor vnius & verissimi sacerdotis, quàmuis ipse non sit verax, quod dat tamen verum est, si non det suum, sed Dei. *Item paulo post.* Si ergo Apostolus nescio cuius alienigenæ testimonium, quia verũ comperit, etiam ipse attestatus est: cur nos apud quēlibet inuenerimus quod Christi est, & verum est, etiam si ille apud quem inuenitur, peruersus & fallax est, non discernimus vitium quod homo habet, & veritatem, quam non suam sed Dei habet: & dicimus sacramentum hoc verum est: sicut ille ait, testimonium hoc verum est: nunquid ideò dicimus etiam ipse homo verax est, quia dicimus, sacramentum hoc

Psal.131.
Ioã.11.et18

B verum est? *Item eodem cap.* Vos autem necesse est, vt semper erretis, quãdiu propter hominum vitia, Dei sacramenta violatis, aut nos propter Dei sacramenta, quæ in vobis violare nolumus, etiam vestri schismatis sacrilegium assumere putatis. *Item.* Baptismi ergo puritas, à puritate, vel immunditia conscientiæ siue dantis, siue accipientis omnino distincta est. *Item.* Memento sacramentis Dei, nihil obesse mores malorum hominum, quo illa vel omninò non sint, vel minus sancta sint. *Item.* Si non habebat Saul sacramenti sanctitatem, quid in eo Dauid venerabatur? Si autem habebat innocentiam, quare innocentem persequebatur? Nam eum propter sacrosanctam vnctionem & honorauit viuum, & vindicauit occisum: & quia vel panniculum ex eius veste præscidit,

Aug.ca.35. eiusdē libri.
Cap. 47. eiusdem.
Cap. 48. eiusdem.

C percusso corde trepidauit. Ecce Saul non habebat innocentiam, & tamen habebat sanctitatem non vitæ suæ. Nam hæc sine innocentia esse non potest, sed sacramenti Dei, quod & in malis hominibus sanctum est. *Item.* Tu dixisti, Laqueo traditor periit, laqueum talibus dereliquit. Hoc ad nos omninò non pertinet. Neque enim veneramur nomine martyrum, eos qui sibi collum ligauerunt. *Item.* Nos dicimus tale cuique fieri sacrificium, qualis accedit, vt offerat, & qualis accedit, vt sumat, & eos de sacrificiis taliũ manducare, qui ad illam tales accedunt quales & illi sunt. Itaq; si offerat Deo malus & accipiat inde bonus, tale cuique est, qualis quisque fuerit, quia & illud scriptum est: Omnia munda, mundis. Per hanc sententiam veridicam & catholicam etiam vos optati sacrificio non estis

Cap. 49. eiusdem.
23.q.5.c. tu dixisti.
Aug.ca.52 lib.2. cõtra literas Petiliani.
Tit. primo.

D polluti, si facta autem eius displicebant vobis. Nam vtique panis illius panis luctus erat, sub cuius iniquitatibus Africa tota lugebat, sed panem luctus omnibus vobis cõmunem esse, omniũ vestrum malum schismatis facit. *Item.* Gratias Deo, quia tãdem confessus es, posse valere inuocatũ nomen Christi ad aliorũ salutẽ, etiã si à peccatoribus inuocetur. Hinc ergo intelligite cũ Christi nomẽ inuocatur, nõ obesse aliorũ saluti aliena peccata.

Ca.54. eiusdem lib.

Quanta sit dignitas ordinis sacerdotalis. In libro quæstionum veteris testamenti. cap. xi. ¶ *Caput* 100.

Dictum est à Domino in Numeris ad Aaron: Vos ponite nomen meũ super filios Israel, ego Dominus benedicam eos, vt gratiam traditio per ministerium ordinati transfundat hominibus, nec voluntas sacerdotis

1.q.1. Dictum est.
Num. 6.

obesse aut prodesse posit, sed meritum benedictionem poscentis. Quanta A autem dignitas sit ordinis sacerdotalis, hinc aduertamus. Dictū est autem de nequissimo Caipha interfectore saluatoris inter cætera. Hoc autem à semetipso non dixit, sed cùm esset princeps sacerdotum anni illius, prophetauit. Per quòd ostenditur Spiritum sanctum gratiarum, non personam sequi digni aut indigni, sed ordinem traditionis: vt quàmuis aliquis boni meriti sit, non possit tamen benedicere, nisi fuerit ordinatus, vt officium ministerij exhibeat. Dei autem est effectum tribuere benedictionis.

Ioan. 11.

Quòd separatus ab ecclesia quàmuis laudabiliter viuat, vitam habere non possit. Itē in epistola concilij ad Donatistas. ¶ *Caput* 101.

Quisquis à catholica ecclesia fuerit separatus, quantumlibet laudabiliter viuere se æstimet, hoc solo scelere quòd à Christianitate disiunctus est, non habebit vitam, sed ira Dei manet super eum. Quisquis autem in hac ecclesia benè vixerit, nihil ei præiudicant peccata aliena: quia vnusquisq; in ea proprium onus portabit, sicut Apostolus ait. Ergo communio malorum non maculat quemquam participatione sacramentorum, sed consensio factorum. Nam si in malis factis non eis quisque consentiat, portat malus causam suam, & personam suam, nec præiudicat alteri, quem in confessione mali operis socium non habet criminis.

B

Galat. 6.

Quòd duobus modis non maculant mali cohabitantem, si non consentiat, & si redarguat. Idē de verb. Dom. serm. xviij. ¶ *Caput* 102.

A malis corde semper disiungimini, ad tempus cautè corpore copulamini. Duobus modis non te maculat malus: si non consentias, & si redarguas: hoc est non communicare, non consentire. Communicatur quippè, quando facto eius consortium voluntatis, vel approbationis adiungitur. Neque ergo consentientes sitis malis, vt approbetis: neque negligentes, vt non arguatis: neque superbientes, vt † insolenter arguatis.

C

Paulò post.

Post aliquot versus

† insultantur.

¶ *Quomodo intelligendum sit, Exite de medio eorum, & immundum ne tetigeritis. Ibidem.* ¶ *Caput* 103.

Recedite, exite indè, & immundum ne tetigeritis, sed cum tactu cordis, non corporis. Quid enim est tangere immundum, nisi consentire peccatis? Quid est exire inde, nisi facere quod pertinet ad correctionem illorū, quantum pro vniuscuiusque gradu atq; persona salua pace fieri potest? Displicuit tibi quòd quisquam peccauerit, nō tetigisti immundum: redarguisti, corripuisti monuisti, adhibuisti etiā (si res exigit) congruam & quæ vnitatē non violet disciplinam, existi inde. Clamauit ista Moyses, clamauit Esaias, clamauit Hieremias, clamauit Ezechiel. Videamus si dimiserint populum Dei, & se ad gentes alias transtulerint. Quàm multa, & quàm vehementer Ieremias increpauit in peccatores & sceleratos populi. Inter eos tamen erat, vnum cum illis templum intrabat, eadem sacramenta celebrabat, in eadem sceleratorum hominum congregatione viuebat. sed clamando exibat indè. Hoc est ergo exire inde, hoc est immundum non tangere, & voluntate non consentire & ore non parcere.

D

Quid

A *Quid sit dicere verbum contra Spiritum sanctum. Item in sermone de verbis Domini.* ¶ Caput 104. *Serm. 11. sub finem.*

Ita dicitur verbum contra spiritum sanctum, cùm ex dispersione ad congregationem nunquam venitur, quæ ad remittenda peccata accepit Spiritum sanctum. Ad quam congregationem etiam si per malum clericum, sed tamen catholicum, ministrum reprobum, & fictum, aliquis accesserit corde non ficto, in ipso spiritu sancto accepit remissionem peccatorum: qui spiritus in ecclesia hac etiam in isto tempore, quo velut area cum palea trituratur, sic operatur, vt nullius veram confessionem aspernetur, nullius simulatione fallatur: atq; ita reprobos fugiat, vt etiam per eorum ministerium probos colligat.

B *Dona Dei peruenire ad eos qui cum fide accipiunt, etiam si talis sit per quem accipiunt qualis Iudas fuit. Augustinus in expositione psalmi x.* ¶ Caput 105.

Christus quid fecit vobis, qui traditorem suum tanta patientia pertulit, vt ei primùm Eucharistiam confectam manibus suis, & ore suo commendatam, sicut cæteris Apostolis traderet? Quid vobis fecit Christus, qui eundem traditorem suum quem Diabolum nominauit, qui ante traditionem Domini nec loculis Dominicis fidem potuit exhibere, cum cæteris discipulis ad prædicandum regnum cœlorum misit, nisi vt monstraret dona Dei peruenire ad eos, qui cum fide accipiunt, etiam si talis sit per quem accipiunt, qualis Iudas fuit? *1. q. 1. c. Christus. Matth. 26. Ioan. 14. Ioan. 6. Io. 12. & 13*

C *Non minus reum esse eum qui verbum Dei negligenter audierit, quàm eum qui corpus Christi ad terram sua negligentia cadere permiserit. Item.* ¶ Caput 106. *August. lib. quinquaginta homeliarũ, hom. 26. 1. q. 1. c. interrogo.*

Interrogo vos fratres & sorores, dicite mihi, quid vobis plus esse videtur corpus Christi, an verbum Christi? Si vultis verum respondere, hoc dicere debetis, quod non sit minus verbum Dei, quàm corpus Christi. Et ideò quanta sollicitudine obseruamus, quando nobis corpus Christi ministratur, vt nihil ex ipso de manibus nostris in terrã cadat: tanta sollicitudine obseruemus, ne verbũ Dei, quod nobis erogatur, dum aliud aut cogitamus aut loquimur, de corde puro depereat, quia non minus reus erit, qui verbum Dei negligenter audierit, quàm ille qui corpus Christi sua negligentia in terram cadere permiserit.

D *Non posse ritè offerri, nisi per sacerdotẽ iustũ & sanctum. Idẽ.* ¶ Cap. 107. *1. q. 1. c. neq; potest ritè.*

Neque enim id potest ritè offerri, nisi per sacerdotem iustum & sanctum, nec nisi ab eis accipiatur quod offertur pro quibus offertur, atque id sine vitio sit, vt pro vitiosis mundandis possit offerri. Hoc certè omnes cupiunt, qui pro se offerri sacrificium Deo volunt.

Quod Deus odit & à se proijcit festiuitates hæreticorum. Hieronymus in Amos Prophetam. ¶ Caput 108. *In cap. quintum Amos. 24. q. 1. c. odi.*

Odi & proieci omnes festiuitates vestras, & non capiam odorem cœtuum vestrorum, Quod si obtuleritis mihi holocaustomata, & munera vestra, non accipiam, & vota pinguium vestrorum non respiciam.

Odit autem Deus,& non ſolum odit,ſed proijcit feſtiuitates eorum,qui non celebrant feſtiuitates Dei,ſed ſuas. *Et poſt pauca*. Odit Deus ſacrificia hæreticorum,& à ſe proijcit,& quotieſcunque ſub nomine Dei fuerint congregati,deteſtatur fœtorem eorum,& claudit nares ſuas. Odiſſe autem,& non odorari,& proijcere,humana loquitur ſimilitudine,vt nos affectum Dei noſtris ſermonibus agnoſcamus. Et ſi holocauſta obtulerint,vt videantur ieiunare, dare eleemoſynas, pudicitiam polliceri, quæ holocauſta ſunt vera,non ea ſuſcipit Dominus. Non ſacrificiorum magnitudinem, ſed offerentium merita cauſáſque diiudicat. Vnde & vidua quæ in corbonam duo minuta miſerat, omnibus à ſaluatore præfertur, quia Dominus non ea quæ offeruntur, ſed voluntatem reſpicit offerentium.

Lucæ 21.

Quod apud Deum non ſententia ſacerdotum, ſed vita reorum quæritur. Item ſuper Matthæum. cap.xvj. ¶ *Caput* 109.

Quæcunque ligaueritis ſuper terram & cætera) Iſtum locum Epiſcopi & Presbyteri non intelligentes,aliquid ſibi de Phariſæorum aſſumunt ſupercilio,vt vel damnent innocentes, vel ſoluere ſe noxios arbitrentur, cùm apud Dominum non ſententia ſacerdotum, ſed reorum vita quæratur.

Quod ſacerdotes ſine macula accedere debent ad ſacrificium. Item in Sophoniam. ¶ *Caput* 110.

In caput 3. *1.q.1.c.ſacerdotes.*

Sacerdotes qui Euchariſtiæ ſeruiunt, & ſanguinem Domini populis eius diuidunt,impiè agunt in legem Chriſti, putantes Euchariſtiam imprecantis facere verba,non vitam: & neceſſariam eſſe tantum ſolennem orationem, & non ſacerdotum merita,de quibus dicitur, Et ſacerdos in quacunque fuerit macula,non accedet offerre oblationes Domino.

De Paſcha & quadrageſima, quomodo celebranda ſint. Beatus Auguſtinus in libro reſponſionum ad Ianuarium. ¶ *Caput* 111.

Epiſtol. nu. 119. cap. 15.

In ſcripturis quidem veteribus ad agendum Paſcha non eſt pręceptum tempus,niſi ex menſe nouorum luna decimaquarta vſque ad vigeſimam primam. Ex euangelio tamen quia manifeſtum eſt,quo etiam die Dominus crucifixus ſit & in ſepultura fuerit, & reſurrexerit, adiuncta eſt etiam ipſorum dierum obſeruatio per patrum concilia, & orbi vniuerſo Chriſtiano perſuaſum,eo modo paſcha celebrari oportere. Quadrageſima ieiuniorum, habet authoritatem,& in veteribus libris ex ieiunio Moyſi & Heliæ, & ex euangelio,quia totidem diebus Dominus ieiunauit,demonſtrans Euangelium non diſſentire à lege & prophetis. In perſona quippè Moyſi lex, in perſona Eliæ prophetæ accipiuntur. Inter quos in monte glorioſus apparuit dominus,vt euidentius emineret,quod de illo dicit Apoſtolus,teſtimonium habens à lege & prophetis.In qua ergo parte anni congruentius obſeruatio quadrageſimæ conſtitueretur, niſi confinis atq; contigua Dominicæ paſsioni? quia in ea ſignificatur hæc vita laborioſa, cui opus eſt hac continentia, vt ab ipſius mundi amicitia ieiunetur, quæ vtique

1.Reg.19. Exod.19. Matth.4.

A vtique fallaciter blandiri, & illecebrarum ſuccos circumſpargere, atque iacere non ceſſat.

Quod homo ieiunus ſumere debet corpus Domini. Item. ¶ Caput 112.

Aug. epiſt. 118. ad Ianuarium. De cõ. diſt. 2. c. liquido & P. Lom. lib. 4. diſt. 8. §. C.

Liquidò apparet quando primò acceperunt diſcipuli corpus & ſanguinem Domini, non eos accepiſſe ieiunos. Nunquid tamen propterea calumniandum eſt vniuerſæ Eccleſiæ, quòd à ieiunis ſemper accipitur? Ex hoc enim placuit ſpiritui ſancto, vt in honore tanti ſacramenti prius in os Chriſtiani dominicum corpus intraret, quàm cæteri cibi. Nam ideò per vniuerſum orbem mos iſte ſeruatur. Neque enim quia poſt cibos dedit Dominus, propterea pranſi aut cænati fratres ad illud ſacramentum accipiendum conuenire debeant, aut ſicut faciebant quos Apoſtolus arguit, & emendat, menſis ſuis iſta miſcere. B Namque Saluator quo vehementius commendaret myſterij illius altitudinem, vltimum hoc voluit infigere cordibus, & memoriæ diſcipulorum, à quibus ad paſsionem digreſſurus erat. Et ideo non præcepit quo deinceps ordine ſumeretur, vt Apoſtolis per quos eccleſias diſpoſiturus erat, ſeruaret hunc locum. Nam ſi hoc ille monuiſſet, vt poſt cibos alios ſemper acciperetur, credo quòd eum morem nemo variaſſet. Cùm verò ait Apoſtolus de hoc ſacramento loquens. Propter quod fratres cùm conuenitis ad manducandum inuicem expectate: ſi quis eſurit, domi manducet, vt non ad iudicium conueniatis: ſtatim ſubtexuit, Cætera autem cùm venero ordinabo. Vnde intelligi datur, quia multum erat, vt in epiſtola totum illis agendi ordinem inſinuaret, quæ vniuerſa per orbem ſeruat Eccleſia, ab ipſo ordinatum eſſe, quod nulla † morum varietate mutatur. C

1. Cor. 11.

† horarũ

Quod omnibus pro quibus fiunt non proſunt oblationes, & obſecrationes, ſed his tantum quibus dum viuunt, comparantur vt proſint. Idem ex libro pro defunctis ſecundo. ¶ Caput 113.

Auguſt. li. de cura pro mor. agen. cap. 18.

Non æſtimemus ad mortuos pro quibus curam gerimus peruenire, niſi quòd pro eis ſiue altaris, ſiue orationum, ſiue eleemoſynarum ſacrificiis ſolenniter ſupplicamus. quamuis non pro quibus fiunt omnibus proſint, ſed his tantum pro quibus dum viuunt, comparatur, vt proſint. Sed quia non diſcernimus qui ſint, oportet ea pro regeneratis omnibus facere, vt nullus eorum prætermittatur, ad quos hæc beneficia poſsint & debeant peruenire. D Melius enim ſemper erunt iſta his quibus nec obſunt, nec proſunt, quàm eis deerint quibus proſunt: diligentius tamen facit hoc quiſque pro neceſſariis ſuis, quod pro illo fiat ſimiliter à ſuis. Corpori autem humano quicquid impenditur non eſt præſidium ſalutis, ſed humanitatis officium, ſecundum affectum quo nemo vnquam carnem ſuam odio habuit. Vnde oportet, vt quàm poteſt pro carne proximi curam gerat, cùm ille inde receſſerit qui gerebat: & ſi hæc faciunt qui carnis reſurrectionem non credunt, quantò magis debent facere qui credunt? vt corpori mortuo, ſed tamen reſurrecturo, & in æternitate manſuro impenſum huiuſmodi officium,

ſit etiam quodammodo eiuſdem fidei teſtimonium. Quòd verò quiſque apud memorias martyrum ſepelitur, hoc tantum mihi videtur prodeſſe defuncto, vt commendans eum etiam martyrum patrocinio, affectus pro illo ſupplicationis augeatur. A

Toties communicandum eſſe presbytero, quoties miſſam in vna die celebrauerit. Ex concilio Toletano xij. Cap. v. ¶ *Caput* 114.

De cõſ. diſt. 2. c. relatũ eſt.

Relatum eſt nobis quoſdam ex ſacerdotibus non tot vicibus communionis ſanctæ gratiam ſumere, quot ſacrificia vna die videntur offerre, ſed in vna die ſi plurima per ſe Deo offerant ſacrificia, in omnibus ſe oblationibus à communione ſuſpendunt, & in ſola tantum extremi ſacrificij oblatione, communionis ſanctæ gratiam ſumunt. quaſi non ſit totiés illi verò, & ſingulari ſacrificio participandum, quotiens corporis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti immolatio facta conſtiterit. Nam ecce ait Apoſtolus, Nónne qui edunt hoſtias participes ſunt altaris? Certum eſt quòd hi qui ſacrificantes non edunt, rei ſunt Dominici ſacramenti. Quicunque ergo ſacerdotum deinceps diuino altario ſacrificium oblaturus acceſſerit, & ſe à communione ſuſpenderit, ab ipſa qua ſe indecenter priuauit gratia communionis, anno vno repulſum ſe nouerit. Nam quale illud erit ſacrificium, cuius nec ipſe ſacrificans particeps eſſe cognoſcitur? Ergò modis omnibus tenendum, vt quotieſcunque ſacrificans corpus & ſanguinem Domini noſtri Iheſu Chriſti in altario immolat, totiés perceptioni corporis & ſanguinis Chriſti participem ſe præbeat. B

Nihil pro balſamo exigendum eſſe, Cap. iiij. ¶ *Caput* 115. C

Placuit vt parum balſami quod benedictum pro baptiſmi ſacramento per eccleſias datur, quia à ſingulis tremiſſes pro ipſo exigi ſolent, nihil vlterius exigatur, ne forte quod pro ſalute animarum per inuocationem ſancti Spiritus conſecratur, ſicut Simon Magus donum Dei pecunia voluit emere: ita nos vænundantes damnabiliter venundemur.

Timendum eſſe, ne ſicut in Hely, propter vitia ſacerdotum, ſanctuarium Dei deſtituatur. Idem in epiſtola ad hominem qui ſe dicit pœnitentem in ſeculo conuerſantem. ¶ *Caput* 116.

1. Reg. 4.

Hely ſacerdos ſanctus fuit, ſed habuit filios qui vt in Hæbreorum voluminibus legimus fornicabantur cum mulieribus in tabernaculo Dei, & in ſimilitudinem tui impudenter ſibi Dei miniſterium vendicabant. Vnde & locus tabernaculi ipſe ſubuerſus eſt, & propter vitia ſacerdotum, Dei ſanctuarium deſtitutum eſt, quanquàm & ipſe Hely dum eſt nimium lenis in filios, offendit Deum: tantámque habeat poteſtatem te epiſcopi tui iuſtitia liberare: vt timendum ſit ne propter te de ſolio ſuo corruens, pereat inſanabilis. Oza leuites arcam domini, quam portare ipſe debuerat, quaſi ruentem ſuſtentare voluit, & percuſſus eſt. Quid de te futurum putas, qui ſtantem arcam domini præcipitare conatus es? Quantò epiſcopus qui te ordinauit probabilis eſt: tantò tu amplius deteſtandus D

2. Reg. 6.

teſtandus

A testandus, quod talem hominem fefellisti. Solemus mala nostra scire nouissimi, ac liberorum, ac coniugum vicia, vicinis canentibus ignorare. Nouerat te omnis Italia, vniuersi ante altare Christi stare ingemiscebant, nec tu tam callidus eras, vt prudenter tua vitia celares, sic æstuabas, sic subantem te, & lasciuientem huc atque illuc rapiebat voluptas: vt quasi quosdam triumphos, palmámque vitiorum, de expletis libidinibus subleuares.

Vt nullus presbyter absque sacerdotalibus vestimentis missam celebret. Ex concilio Remensi. cap. iiij. ¶ *Caput* 117.

Burchardus lib. 2. cap. 50.

Vt nullus presbyter absq; amictu, abba, stola, & fœnone, casula, vllatenus præsumat, Missam celebrare, & hæc sacra vestimenta mundissima B sint, & in nitido loco infra ecclesiam collocentur: nec vnquam presbiter his indutus extra ecclesiam exeat, quia hoc diuina lex prohibet.

Vt omnis presbyter in sua ecclesia dominicis diebus aquam benedicat. ex concilio Nannetensi. cap. v. ¶ *Caput* 118.

Omnibus diebus dominicis quisq; presbyter in sua ecclesia ante missarum solennia aquam benedictam faciat in vase mundo, & tanto mysterio conuenienti, de qua populus intrans ecclesiam aspergatur: & atrium eiusdem ecclesiæ cum crucibus circumeundo similiter aspergatur, & pro animabus ibidem quiescentibus oret. Et qui voluerit in vasculis suis accipiat ex ipsa aqua, & per mansiones, & agros, & vineas, super pecora quoq; C sua, atque super pabula eorum, nec non super cibos & potum suum, conspergat.

Vt missæ peculiares in diebus solennibus non fiant. ex dictis Augustini. ¶ *Caput* 119.

Et hoc attendendum est, vt missæ peculiares, quæ per dies solennes à sacerdotibus fiunt, non ita in publico fiant, vt per eas populus à publicis missarum solennibus, quæ hora tertia canonicè fiunt, abstrahatur: quia pessimus vsus est apud quosdam in dominicis diebus, siue in quibuslibet festiuitatibus mox missam celebrare, quamuis & si pro defuncto sit, cùm audierit abscedat: & per totum diem à primo manè ebrietati & commessationi potius quàm Deo deseruiat. Admonendus est populus, vt ante D publicum peractúmque officium ad cibum non accedat, sed omnes ad sanctam matrem ecclesiam missarum solennia, & prædicationem audituri conueniant. Et vt sacerdotes missas celebrent hora tertia, vt populus à publicis solennibus non abstrahatur. Sed & sacerdotes qui in circuitu vrbis sunt, aut in eadem vrbe, & populus, (vt prædiximus) in vnum ad publicam missarum celebrationem conueniant: exceptis Deo sacris fœminis, quibus mos est ad publicum non egredi, sed claustris monasterii contineri.

Vt omnes Presbyteri in diebus festis admoneant populos qualiter præces fundere debeant. ex concilio Aurelianensi ca. iij. ¶ *Caput* 120.

Oportet vt in diebus dominicis vel festis post sermonem missarum

intra solennia habitum, plebem sacerdos admoneat, vt iuxta Apostolicam institutionem, omnes in commune pro diuersis necessitatibus preces fundant ad Dominum, pro Rege & Episcopis, & rectoribus ecclesiarum, pro pace, pro peste, pro infirmis, qui in ipsa parochia lecto decumbunt, pro nuper defunctis, in quibus singulatim precibus plebs orationem dominicam, sub silentio dicat. Sacerdotes verò orationes ad hoc pertinentes per singulas admonitiones solenniter expleant. Post hæc sacra celebretur oblatio, Ait enim Apostolus. Obsecro primum omniũ fieri oratones &c. *1.Timot.2.* A

Vt presbyteri plebes admoneant, vt bubulcos atque porcarios, in principalibus festis ad missam venire permittant. ex concilio Rotomagen. cap. v. ¶ *Caput* 121.

Admonere debent sacerdotes plebes subditas sibi, vt bubulcos, atque porcarios, & alios pastores vel aratores, qui in agris assiduè commorantur, vel in siluis, & ideò more pecudum viuunt, in dominicis & in alijs festis diebus, saltem vel ad missam faciant, vel permittant venire. Nam & hos Christus precioso sanguine suo redemit. Quod si neglexerint pro animabus proculdubio eorum rationem se reddituros sciant. Siquidem Dominus veniens in hunc mundum non elegit honoratiores atque nobiliores quosque, sed piscatores atque idiotas sibi discipulos asciuit: vt ostenderet in facto quod ipse verbis in Euangelio affirmat dicens. Quod hominibus est altum, abominabile est apud Deum. Et salua altiori intelligentia natiuitas nostri redemptoris primò omnium pastoribus ab Angelo nunciatur. *Burchardus lib. 2. cap. 71.* B *Lucæ 2.* C

De alterius presbyteri parrochiano. ex concilio Nannetensi. cap. xix. ¶ *Caput* 122.

Vt dominicis vel festis diebus presbyteri antequam missas celebrent plebem interrogent, si alterius parrochianus in ecclesia sit qui proprio contempto presbytero ibi velit missam audire. Quem si inuenerit, statim ab ecclesia eijciant, & ad suam parochiam redire compellant. Similiter interrogent si aliqui discordantes sint, qui inter se litem implacabilem habeant: & si inuenti fuerint statim reconcilientur. Quod si noluerint pacem suscipere, ab ecclesia eijciantur, vsquequo ad charitatem redeant. Non enim possumus munus vel oblatam ad altare offerre, nisi prius fratri recõciliemur. His ita peractis sacerdotes missarum solennia ritè peragant. D

De ordinatis, & reliquis fidelibus, quod sine licentia sui Episcopi nihil agere debeãt. ex epist. Clemẽtis papæ cunctis fidelibus missa. ¶ *Caput* 123.

Quapropter cunctis fidelibus & summopere omnibus presbyteris & diaconibus ac reliquis clericis attendendum est, vt nihil absque licentia proprij Episcopi agant. Non vtique missas sine iussu eius quisquam Presbyterorum in sua parrochia agat, non baptizet, nec quicquam quod ad episcopum pertineat absque eius permissu faciat. Similiter & reliqui populi maiores scilicet & minores, per eius licentiam quicquid agendum est agant, nec sine eius permissu à sua parrochia abscedant, vel in ea aduentantes morari præsumant. Animæ eorum ei creditæ sunt, ideo om-

A ideo omnia eius consilio agere debent, & eo inconsulto nihil. Quicunq; obediunt ei, Deo obediunt, quicunque autem ei non obediunt, indubitanter rei & reprobi existunt.

De sacerdotibus si missarum tempore aliquis euentus ægritudinis accesserit. ex concilio Toletano vij.cap.ij. *Caput* 124.

Nihil contra ordinem statutum temeritatis ausu præsumatur, nec illa quæ summa veneratione censentur, vel minimo præsumptionis tactu soluantur, cùm ad hoc tantum fieri iussa sunt, nec interrupta noscuntur, nec languoris præuentu, robore salutis natura priuetur. Non solum ergo fragilitati consulitur humanæ, sed etiam sacris ministeriorum Dei prouidetur habere sollicitudinem. Censemus ergo conuenire, vt cùm à sacerdotibus missarum tempore sancta mysteria consecrantur, si ægritudinis B accidat quilibet euëtus, quo cœptum nequeat consecrationis explere mysterium: sit liberum Episcopo vel presbytero, vt alter expleat consecrationem officij cœpti. Non enim aliud ad supplementum initiatis mysterijs competit, quàm aut incipientis, aut consequentis complenda benedictione sacerdotis: quia nec perfecta videri possunt, nisi perfectionis ordine compleantur. Cùm enim omnes simus vnum in Christo, nihil contrarium diuersitas format, vbi efficaciam prosperitatis vnitas fidei repræsentat. Quod etiam consultum cuncti ordinis clerici † indictum vel indultum esse sibi non ambigant: sed vt permissum est præcedentibus statim alij pro complemento succedant. Nec tamen quòd naturæ languoris C causa consulitur, in præsumptionis perniciem conuertatur. Nullus post cibum potumque siue quodlibet minimum sumptum missas facere, nullúsque absque patentis prouentu molestiæ minister vel sacerdos cum cœperit, imperfecta officia præsumat omnino relinquere. Si quis hæc temerare presumpserit, excommunicationis sententiam sustinebit.

7.q.1.c. nihil contra.

† indiuiduũ esse.

De presbyteris qui dæmonibus varijsq; paßionibus vexantur, quod illis sacra tractare non liceat. Ex decretis Pij papæ.ca.v. ¶ *Cap.* 125.

Benè siquidem maiorum regulis diffinitum est, vt dæmoniacis alijsq; pasionibus irretitis ministeria sacra tractare non liceat. Cui precepto, con sulto rationis adhibito id communiter diffinimus, vt nullus de his qui aut D in terra arrepti à dæmonibus eliduntur, aut quolibet modo vexationis incursibus efferuntur, vel sacris audeant ministrare altaribus, vel indiscusi se diuinis ingerant sacramentis: exceptis illis qui corporum incommoditatibus dediti, siue huiusmodi pasionibus in terram probantur elisi, qui tamen & ipsi diu erunt ab officio suo, & ordine & loco suspensi, quousq; vnius anni spacio per discretionem episcopi inueniantur ab incursu dæmonum alieni.

33.dist.c.cõmuniter.

De eadem re. ex decretis Sotheris Papæ.cap.viij. ¶ *Caput* 126.

Vt illud diuini oraculi monentis singuli præcaueant quo scribitur, væ soli, quia cum ceciderit non habet subleuantem. Summopere verendum est nobis & cauendum, ne horis illis atque temporibus quibus Deo psallitur,

de con.dis.1 c. vt illud.

Ecclesia.4.

litur, vel ſacrificatur, vnicuique diuinitus ſingulariter officiis inſiſtenti, A perniciosa paſsio, vel corporis quælibet valetudo occurrat, quæ aut corpus ſubito ſubrui faciat, aut mentem alienatione vel terrore confundat. Pro huiuſmodi ergo auſibus pręcauentes neceſſarium duximus inſtruere, vt vbi temporis vel loci ſiue cleri copia ſuffragatur, habeat quiſquis ille canẽs Deo atque ſacrificans poſt ſe vicini ſolaminis adiutorem, vt ſi aliquo caſu ille qui officia impleturus accedit, turbatus fuerit, vel ad terrã eliſus, â tergo ſemper habeat, qui eius vicem exequatur intrepidus, & officium incœptum adimpleat.

De presbyteris ne ſoli miſſam celebrent. Ex eodem, Cap. x. ¶ *Caput* 127.

De cõ. diſt. 1 c. hoc quoque.

Hoc quoque ſtatutum eſt, vt nullus Presbyterorum miſſarum ſolennia celebrare præſumat, niſi duobus præſentibus, ſibique reſpondentibus B ipſe tertius habeatur, quia cùm pluraliter dicitur ab eo: Dominus vobiſcum, & Orate pro me: apertiſsimè conuenit, vt & ipſius reſpondeatur ſalutationi.

De illis qui coniugati presbyteri oblationem ſpreuerint. Ex concilio Agathenſi. ¶ *Caput* 128.

Si quis diſcernit presbyterum coniugatum, tanquam occaſione nuptiarum quod offerre non debeat, & ab eius oblatione ideo ſe abſtinet, anathema ſit.

Vt presbyteri communicent quotieſcunque miſſas celebrauerint. Ex concilio Rotomagenſi. Cap. ij. ¶ *Caput* 129.

Dictum eſt nobis quòd quidam Presbyteri celebrata miſſa detrectantes ipſi ſumere diuina myſteria quæ conſecrarunt, calicem Domini mu- C lierculis quæ ad miſſas offerũt, tradunt, vel quibuſdam laicis qui iudicare corpus domini neſciunt, id eſt diſcernere inter cibum ſpiritualem atque carnalem. Quod quantum ſit omni eccleſiaſticæ religioni contrarium, pietas fidelium nouit. Vnde omnibus presbyteris interdicimus, vt nullus in poſterum hoc facere præſumat, ſed ipſe cum reuerentia ſumat, & diacono, aut ſubdiacono miniſtris altaris colligenda tradat. Illud enim attendat, vt eos propria manu communicet. Nulli autem laico aut fœminę euchariſtiam in manibus ponat, ſed tantum in os eius cum verbis ponat, Corpus Domini & ſanguis proſit tibi ad remiſsionem peccatorum, & ad vitam æternam. Si quis hæc tranſgreſſus fuerit, quia Deũ omnipotentem D contempſit, & quantum in ipſo eſt inhonorat, ab altari remoueatur.

De eadem re. Ex concilio Aurelianenſi. Cap. x. ¶ *Caput* 130.

Auditum eſt aliquos presbyteros miſſam celebrare & non communicare omnino: quod in canonibus Apoſtolorum interdictum eſſe legitur, vel quomodo rectè dicere poſſunt ſi non communicauerint. Sumpſimus Domine ſacramenta, &c. *Ibidem cap. xi.* Si quis Epiſcopus, aut preſbyter, aut diaconus, vel quilibet ex ſacerdotali catalogo facta oblatione non communicauerit, aut cauſam dicat, & ſi rationabilis fuerit veniam conſequatur, aut ſi non dixerit communione priuetur, tanquam qui populo cauſa læſionis extiterit.

Vt calix

A *Vt calix, & patena ex auro vel argento aut saltem ex stanno fiat, ex ære vero vel aurichalco nunquam. Ex concilio Remensi. ca. 6.* ¶ *Cap.* 131.

Vt calix Domini cum patena, si non ex auro, omnino, ex argento fiat. Nec causentur presbyteri auaricia suadente, de paupertate vel impossibilitate, cùm quarta pars ex omnibus quæ ad ecclesiam pertinent in fabricis ipsius ecclesiæ sit impendenda. Admonendus est etiam populus, vt aliquid in donarijs Domini offerat, sicut ille antiquus populus sub Moyse in tabernaculo Domini fecisse legitur. Si quis autem tam pauper est, saltem stanneum calicem habeat, de ære autem, aut aurichalco non fiat calix, quia ob vini virtutem eruginem pariterque vomitum prouocat. Nullus autem in ligneo, aut in vitreo calice præsumat cantare.

Burchardus lib. 3. cap. 96. de cons. dist. 1. cap. vt calix.

B *De obseruanda mensa Christi. Ex eodem cap. v.* ¶ *Caput* 132.

Obseruandum est, vt mensa Christi: id est altare vbi corpus dominicum consecratur, vbi sanguis eius hauritur, vbi sanctorum reliquiæ recondidantur, vbi preces, & vota populi in conspectu Dei à sacerdote offeruntur, cum omni veneratione honoretur: & mundissimis lintheis & pallijs diligentissimè cooperiatur, nihilq; super eo ponatur, nisi capsæ cum sanctorum reliquijs & quatuor euangelia. Expleta missa calix cum patena & sacramentorum liber, cum vestibus sacerdotalibus, in mundo loco sub sera recondantur.

Vt corporale ex purissimo lintheo sit & vnius materiei. Ex eodem cap. iij. ¶ *Caput* 133.

C Corporale super quod sacra oblatio immolatur, ex mundissimo lintheo sit: nec in eo alterius generis materia preciosior aut vilior misceatur, & nunquam super altare maneat, nisi in tempore missæ, sed aut in sacrario cum libro ponatur, aut cum calice aut patena in mundissimo loco recondatur, vel quãdo abluitur à sacerdote, diacono vel subdiacono, primo in ecclesia in loco & vase ad hoc præparato abluatur: eo quod ex Dominico corpore & sanguine infectum sit. Post hęc à lauandario in mundo loco ponatur.

Vt sacrificium altaris non in serico vel tincto panno celebretur. Ex epistola Eusebij Papæ. cap. li. ¶ *Caput* 134.

Hic inter cætera prædicta consulto omnium statuimus vt sacrificium D altaris non in serico panno, aut intincto quisquam celebrare præsumat, sed in puro lintheo ab episcopo consecrato, terreno scilicet lino procreato atque contexto, sicut corpus Domini nostri Iesu Christi in syndone linea munda sepultum fuit.

de cons. dist. 4. consulto.

Vt mulieres ad altare non accedant, & de officijs virorum se non intromittant. ex concilio Laodicensi. cap. xliiij. ¶ *Caput* 135.

Quod non oportet mulieres ingredi ad altare, & ea contingere quæ virorum officijs deputata sunt.

De eadẽ re. ex decretis Gelasij Papæ eius nominis primi ca. 27. ¶ *Caput* 136.

Nihilominus impatienter audiuimus, tantum diuinarum rerum subisse despectum, vt fœminæ sacris altaribus ministrare firmẽtur, cunctáq;

non nisi

non nisi virorum famulatui deputata, sexui cui non competit, exhiberi. A

Vt laici iuxta altare non sedeant. Ex concilio Mogont. ca.xiij. ¶ *Caput* 137.

Vt laici secus altare quo sancta mysteria celebrantur inter clericos tam ad vigilias, quàm ad missam, stare vel sedere penitus non præsumant, sed pars illa quæ cancellis ab altari diuiditur, tantum psallentibus pateat clericis. Ad adorandum verò & communicandum laicis & fœminis, sicut mos est, pateant sancta sanctorum.

De illis sacerdotibus qui in ecclesia dum euangelia leguntur, sedere præsumunt. ex epistola Anastasij primi Papæ Episcopis Germaniæ ac Burgundiæ directa. cap.i. ¶ *Caput* 138.

Anastasius Episcopus cunctis Germanicis & Burgundiæ regionis Episcopis in domino salutem. Exegit dilectio vestra charissimi, vt ex authoritate sedis Apostolicæ vestris deberemus consultis respondere. Et quamuis non prolixè, sed succinctè hoc agere propter quasdam alias occupationes festinaremus, denuo tamen si necesse fuerit, ob has & alias necessitates quasi ad caput, mittere charitatiuè non dubitetis, quia vestras preces & nunc, & tunc acceptabiles habemus. Significastis enim quosdam sacerdotes in ecclesia quando euangelia leguntur sedere, & saluatoris domini verba non stantes, sed sedentes audire: & hoc ex maiorum traditione se accepisse narratur. Quod nullatenus deinceps fieri sinatis Apostolica authoritate mandamus, sed dum sancta Euangelia in ecclesia recitantur, sacerdotes & cæteri omnes, non sedentes sed venerabiliter in conspectu euangelij stantes, dominica verba intentè audiant, & fideliter adorent. C

Vt nullus calicem vel patenam vel vestimenta sacerdotalia in vadimonio tabernario præstare præsumat. ex concilio Remensi. cap.xi. ¶ *Caput* 139.

Burch.li.3. cap.104.

Vt nullus presbyter præsumat calicem vel patenam, vel pallium altaris, vel vestimentum sacerdotale, aut librum Ecclesiasticũ tabernario vel negotiatori, aut cuilibet laico vel fœminæ, in vadimonio dare, nisi iustissima necessitate vrgente, quia tanta est sanctitas sacri ministerij, vt salua altioris mysterij intelligentia etiam Dominus per prophetam prohibuerit, ne cum sanctis vestimentis sacerdos procedat ad populum, sed illa intra sancta dimittat à colloquio diuino rediens. Et cui in tabernas ad bibendum à sacris canonibus ingredi prohibetur, sanctificata sacro mysterio nec ad contingendum immundis, quantò minus in vadimonium exhibere debet? Sicut Stephanus sanctus Papa & martyr sanctum Hylarium in suis decretis docuit. D

Ex consilio Aurelianensi cap.ix. ¶ *Caput* 140.

Nullus sacerdos seu laicus calicem aut patenam aut quælibet vasa sacra, & diuino cultui mancipata ad alios suos vsus retorquere præsumat. Nam quicunque de calice sacro aliquid aliud bibit præter Christi sanguinem qui in sacramento accipitur, & patenam ad aliud officium habet quàm ad altaris ministerium, deterrendus est exemplo Balthasar, qui dum vasa Domini in vsus communes assumpsit vitam pariter cum regno amisit.

Quod li-

A *Quod licitum sit episcopis cum consilio cleri de thesauro ecclesiæ, suæ familiæ in necessitate subuenire. Ex Concilio Auernensi, Cap.viij.* ¶ *Caput* 141.

Licitum sit episcopis: presentibus presbyteris & diaconibus de thesauro ecclesiæ, familiæ & pauperibus eiusdem ecclesiæ secundum canonicam institutionem iuxta quod indiguerint erogare.

De coopertorio altaris nullum corpus dum ad tumulum defertur tegendum esse. Ex concilio Aurelianensi. cap.30. ¶ *Caput* 142.

De opertorio Dominici corporis vel altaris, nunquàm corpus dum ad tumulum euehitur, obtegatur, ne dum sacro velamine corpora honorantur, altaria polluantur.

B *Ne ad nuptiarum ornatum ministeria diuina præstentur. Ex eodem, cap.viij.* ¶ *Caput* 143.

Nec ad nuptiarum ornatum ministeria diuina præstentur, ne dum improborum tactu vel pompa secularis luxuriæ polluuntur, ad officia sacri ministerij videantur indigna.

De cō. dist. 1. ca. ad nuptiarum.

¶ *Explicit Secunda pars.*

HAEC TERTIA PARS CONTINET

DE ECCLESIA ET DE REBVS ECCLESIASTICIS,

deq́ earundem rerum obseruatione & reuerentia.

54. De eccle-

132. De exa-

ECCLE-

Ecclesiæ statum similem naui magnæ, quæ per mare vndosum, diuersis è locis & regionibus viros portat, ad vnam potentis regni vrbem properantes. Clemens Petri successor Apostoli ad Iacobum fratrem Domini, Hierosolimitanum videlicet Episcopum. ¶ *Caput Primum.*

Similis est omnis Ecclesiæ status naui magnæ, quæ per pelagus vndosum, diuersis è locis & regionibus viros portat, ad vnam potentis regni vrbem properare cupientes. Sit ergo nauis huius Dominus ipse omnipotens, gubernator verò sit Christus. Tunc deinde proretæ officiũ episcopus impleat, presbyteri nautarum, diaconi dispensatorum locum teneant: hi qui catechisant nautologis conferantur, epibatis autem totius fraternitatis multitudo sit similis. Ipsum quoque mare hic mundus habeatur, ventorum verò varietates & turbinum, diuersis tentationibus conferantur: persecutiones, tribulationes, siue pericula, fluctibus exæquentur. Terreni verò spiritus, qui vel de torrentibus, vel de conuallibus spirant, pseudoprophetarum, & seductorum, seu prauæ doctrinę verba docentur. Promontoria verò & loca confragosa, hi qui in potestatibus seculi sunt iudices, & pericula minantur & mortes. Bithalassa verò loca quæ duplicibus vndæ fallacis æstibus verberantur, dubijs mente, & de promissionum veritate nutantibus conferantur. Hypocritæ verò, & dolosi, pyratis similes habeantur. Iam verò rapidus vortex, & tartarea Charybdis & saxis illisa naufragia, ac mortiferæ submersiones, quid aliud æstimanda sunt quàm peccata? Restat igitur vt hæc nauis cursu prospero, tuta possit portum desideratæ vrbis intrare, & ita deo precem effundere, vt nauigantes mereantur audiri.

Clemens epistola 1. ad Iabo. fratrẽ domini.

B

C

Vt ecclesia domúsque Dei à populis honoretur, canibus autem peruia non sit. Ex concilio Remensi. cap. ij. ¶ *Caput 2.*

D Vt ecclesia domúsque Dei à populis iuxta dignitatem honoretur, canibus autem peruia non sit. Secularia iudicia, negotia, vel vaniloquia, in ea non exerceantur, quia domus Dei, domus orationis debet esse, non spelunca latronum, vel placita mulierum: nec inde exeant, donec compleatur benedictio.

Quid sit ecclesia. Ex decretis Iulij Papæ. cap. v. ¶ *Caput 3.*

Ecclesia, Græcum nomen est, quod in Latinum vertitur conuocatio, propterea quod omnes ad se vocet. Catholica, id est, vniuersalis ideò dicitur, quia per vniuersum mundum est constituta: vel quoniam Catholica, hoc est generalis in eadem doctrina est, ad instructionem.

Isidorus lib. 1. de ecclesiast. offi. cap. 1.

Quare apostoli in Iudæa prædia ad extruendas Ecclesias non collegerint. Ex decretis Melchiadis Papæ capite 8. de primitiua ecclesia. ¶ *Caput 9.*

A

Nemo, qui scripturas diuinas legit, ignorat, quod in principio nascentis ecclesiæ, discipuli in vnum congregati sunt, cum multitudine credentium, quibus erat cor vnum, & anima vna: quisque vendentes prædia & possesiones suas, afferebant pretia: & diuidebant singulis pro vt cuique opus erat. futuram nanque Ecclesiam in gentibus Apostoli præuidebant, maximéque quia Dominus illis prædixerat, Euntes in mundum vniuersum prædicate euangelium: vel quia expellendos à Iudæa nouerant se, & in gentibus dispergendos, Ecclesiámque congregandam ex rudi populo: idcirco prædia in Iudæa minimè sunt adepti, sed pretia tantummodo ad fouendos egenos. At verò cùm inter turbines, & aduersa mundi succresceret ecclesia, adeò vsque peruenit, vt non solum gentes, sed etiam Romani principes, qui penè totius orbis monarchiam tenebant, ad fidem Christi & baptismi sacramenta concurrerent.

Acto.4. 12.q.1.c.futuram ecclesiam.

Mar.16.

B

Quod sacerdotes & cæteri fideles agros quos vendere solebant, decreuerunt plus vtilitatis conferre, si ecclesijs traditi, de annuis reditibus fideles pascerent, quàm si venderentur. ex decretis Vrbani Papæ. cap. ii. ¶ *Caput 5.*

12.q.1.c. Videntes.

Videntes autem sacerdotes, & leuitæ, atque reliqui fideles plus vtilitatis posse afferre, si hæreditates & agros quos vendebant, Ecclesijs quibus præsidebant episcopi, eo quòd ex sumptibus eorum, tam præsentibus, quàm futuris temporibus plura & elegantiora possent ministrare fidelibus communem vitam ducentibus, quàm ex pretio ipsorum, cœperunt prædia & agros quos vendere solebant, matricibus ecclesijs tradere, & ex sumptibus eorum viuere.

C

Quo tempore viri religiosi seipsos Domino consecrarint, ædificantes Basilicas in suis fundis. ex decretis Melchiadis Papæ. ca. 12. ¶ *Caput 6.*

Ab illo tempore, & deinceps viri religiosi non solum possesiones & prædia quæ possederant, sed etiam semetipsos domino consecrarunt, ædificantes basilicas in suis fundis in honore sanctorum Martyrum, ac per ciuitates monasteria, in quibus cœtus Domino seruientium conueniret. Denique reges, & præsides, ac magistratus non solum adiacentia tribuêre, sed etiam ipsi propria largiti sunt per vniuersa regna terrarũ, vnde alerentur egentes, qui nihil in mundo posidebant, ecclesiéq; fabricarentur atq; restaurarentur, deóque, & ecclesiæ eius ritè famulantibus, seruísque illius supplementa, vt absque necesitate essent, tribuerentur.

D

Quod Constantinus primus Imperatorum fidem Christianam patenter adeptus, fabricandi ecclesias omnibus potestatem dederit. ex eodem cap. x. ¶ *Caput 7.*

E quibus vir religiosissimus Constantinus primus fidem veritatis patenter

tenter adeptus, licentiam dedit per vniuersum orbem in suo degentes imperio, non solum fieri Christianos, sed etiam fabricandi ecclesias, & prædia tribuenda constituit. Deniq; idem præfatus princeps donaria immensa & fabricam templi primæ sedis beati Petri principis apostolorum instituit: adeò vt sedem imperialem cui quique Romani principes præsidebant, relinqueret, & beato Petro suisque successoribus profutura concederet.

Vt nullus ecclesiam ædificet, nisi ei Episcopus locum designauerit, & ipse dotem paratam habeat. ex concilio Aurelianensi. cap. iij. ¶ *Caput* 8.

Nemo ecclesiam ædificet, antequàm ciuitatis Episcopus veniat: & ibidem crucem figat publicè: & atrium designet & antè præfiniat qui ædificare vult, quòd ad luminaria & ad custodiam, & stipendia custodum sufficiat: & ostensa donatione, sic domum ædificet. Et postquam consecrata fuerit, atrium eiusdem ecclesiæ sancta aqua conspergat.

de cons. dis. 1. c. nemo ecclesiam.

De illo qui in suo prædio ecclesiam ædificare desiderat. ex concilio VVormaciensi. cap. vj. ¶ *Caput* 9.

Quicunque voluerit in sua proprietate ecclesiam ædificare, & consensum & voluntatem episcopi habebit, in cuius parochia fuerit, licitum sit. Veruntamen omninò præuidendum est episcopo, vt aliæ ecclesiæ antiquiores, propter nouas, suam iustitiam aut decimam non perdant, sed semper ad antiquiores ecclesias persoluatur.

Quod omnes basilicæ constructæ in potestate eius episcopi esse debeant, in cuius territorio sunt. ex concilio Aurelianensi I. cap. xix. ¶ *Caput* 10.

Omnes basilicæ, quæ per diuersa loca constructæ sunt, vel quotidie construuntur, placuit secundum priscorum canonum regulam, vt in eius episcopi potestate, in cuius territorio positæ sunt, consistant.

16. q. 7. c. omnes basilicæ

De ecclesijs & altaribus, vbi aliqua dubitatio de consecratione est, vt consecrentur. ex eodem concil. cap. 45. ¶ *Caput* 11.

Vt ecclesiæ vel altaria, quæ ambigua sunt, & de consecratione dubitatur, consecrentur, & superflua altaria destruantur.

de cons. dis. 1. c. ecclesiæ

Vt ecclesiæ antiquitus constructæ, nec decimis nec aliquibus possessionibus priuentur, vt nouis tribuantur. ex concilio Meldensi. cap. xlvi. ¶ *Cap.* 12.

Vt ecclesiæ antiquitus constructæ, nec decimis, nec vlla possessione priuentur, ita vt nouis oratorijs tribuantur.

Quod denuo consecranda est ecclesia, si altare fuerit motum. ex decretis Higinij papæ. cap. iiij. ¶ *Caput* 13.

Si motum fuerit altare, denuo consecretur ecclesia: si parietes mutantur & non altare, salibus tantum exorcizentur.

de cons. dis. 1. c. Si motum.

Quod

Quod ecclesia denuo consecranda sit, si homicidio vel adulterio fuerit polluta. ex decretis eiusdem. cap. vi. ¶ *Caput* 14. A

de conf. dis. 1. c. si motũ

Si homicidio vel adulterio ecclesia fuerit violata, diligentissimè expurgetur, & denuò consecretur.

Quod ecclesiam vbi paganus est sepultus, non liceat consecrari, nisi eo eiecto. ex concilio Aurelianensi. cap. vij. ¶ *Caput* 15.

de conf. dis. 1. c. ecclesiã

Vt ecclesiam vbi paganus est sepultus, non liceat consecrari, neq; missas in ea celebrari, sed iactari foras & mundari oportet.

Vt in ecclesia in qua cadauera mortuorum sepeliuntur, altare non liceat consecrari: sed si prius consecratum fuit, missas in eo celebrari liceat. ex concilio eodem cap. vi. ¶ *Caput* 16.

In ecclesia in qua cadauera mortuorum sepeliuntur, sanctificare altare non liceat. Si autem consecratum prius fuit, missas licet celebrare in ea. B

Vt loca semel Deo dicata perpetuo sic permaneant. ex concilio Chalcedonensi. cap. 23. ¶ *Caput* 17.

19. q. 3. c. quæ semel.

Vt loca quæ semel Deo dicata sunt, aut monasteria fuerunt, maneant perpetuò sic: nec possint vltra fieri secularia habitacula.

Ne monasteria fiant clericorum habitacula. ex decretis Gregorij Papæ missis ad Ioannem Rauennensem Episcopum. ¶ *Caput* 18.

lib. 4. in registro epistola 1. 18. q. 2. c. peruenit. 16. q. 1. c. nemo.

Peruenit ad me quod in ecclesijs fraternitatis tuæ, aliqua loca monasterijs consecrata, nunc habitacula clericorum facta sunt: dumque hi qui sunt in ecclesijs, fingunt se religiosè viuere, monasterijs præponi appetunt, & per eorum vitam monasteria destruuntur. Nemo etenim potest ecclesiasticis obsequijs deseruire, & in monachica regula ordinatè persistere, vt ipse districtionem monasterij teneat, qui quotidie in ministerio ecclesiastico cogitur permanere. Proinde fraternitas tua hoc, quolibet in loco factum sit, emendare festinet: quia ego nullo modò patior vt loca sacra per clericorum ambitum destruantur. C

Vt loca dudum consecrata, & postea fœdata reformentur. ex concilio Aquisgrani habito cap. vi. ¶ *Caput* 19.

Placuit, vt loca iamdudum consecrata, & nunc spurcicijs fœdata, iuxta possibilitatem in antiquum statum reformentur.

Vt nullus aliud altare erigere præsumat, nisi quod ab episcopo consecratum est. ex decretis Hormisdæ Papæ. cap. x. ¶ *Caput* 20. D

de conf dis. 1. c. vt nullus.

Vt nullus Presbyter in ecclesia consecrata aliud altare erigat, nisi quod ab episcopo loci, vel eius misso sanctificatum est: vt sit discretio inter sacrum, & non sacrum. Nec dedicationem fingat nisi sit: quod si fecerit, si clericus est degradetur: si laicus, anathematizetur.

Vt pauimentũ domorũ, energumeni verrant. conci. Carth. 4. ca. 91. ¶ *Caput* 21

Pauimentum domorum Dei, energumeni verrant.

Vt monasteria semel dedicata, & res eis collatæ, perpetuo sic permaneant. ex consilio Chalcedonensi. cap. 24. ¶ *Caput* 22.

Quæ semel dedicata sunt monasteria consilio episcoporum qui ciuitates tenent, manere sic placuit perpetuo monasteria: & res quæ ad ea pertinent,

A pertinent, monasteriis reseruari debere, nec posse ea vltra fieri secularia habitacula. Qui verò hæc fieri permiserint, canonũ sententiis subiacebunt.

Dotem ecclesiæ, ad ordinationem, & potestatem episcopi pertinere. ex Concilio VVormatiensi. cap. 5. ¶ *Caput* 23.

Multi contra canonum constituta, sic ecclesias quas ædificauerunt, postulant consecrari, vt dotem quam ecclesiæ contulerint, censeant ad Episcopi ordinationem nõ pertinere. Quòd factum, & præteritum displicet, & in futuro prohibetur: sed omnia secũdùm consuetudinem antiquam ad episcopi ordinationem & potestatem pertineant.

Quod solennitates dedicationum ecclesiarum singulis annis octo diebus sunt celebrandæ. Ex decretis Fœlicis papæ. ¶ *Caput* 24.

B Solennitates verò dedicationum, ecclesiarum, & sacerdotum, per singulos annos solenniter sunt celebrandæ, ipso domino exemplum dante: qui ad festa dedicationis templi omnibus id faciendum dans formã, cum reliquis populis eandem festiuitatẽ celebraturus venit, sicut scriptum est. Facta sunt encænia Hierosolymis, & hiems erat, & ambulabat Iesus in tẽplo in porticu Salomonis. Quòd autem octo dierum sint Encænia celebranda, in libro regum peracta dedicatione templi reperietis. De ecclesiarum verò consecratione quotiens dubitatur, & nec certa scriptura, nec certi testes existunt, à quibus consecratio sciatur, absque vlla dubitatione scitote eas esse sacrandas, nec talis trepidatio iterationem incurrit: quia non monstratur esse iteratum, quod nescitur esse factum.

Fœlix papa 4. epistol. 1. De con. dis. 1. c. solennitates. Ioan. 10.

C *De fabrica cuiuslibet ecclesiæ si diruta fuerit instauranda, & si consecrationis solennitas debeat iterari vbi sanctuaria non fuerint. Eutero fratri Vigilius papa. cap. iiij.* ¶ *Caput* 25.

De fabrica cuiuslibet ecclesiæ si diruta fuerit instauranda, & si in eo loco consecrationis solennitas debeat iterari, in qua sanctuaria non fuerint, nihil iudicamus officere: si per eã minimè aqua exorcizata iactetur: quia consecrationem cuiuslibet ecclesiæ, in qua Spiritus sancti ara nõ ponitur, celebritatem tantum scimus esse missarum. Et ideo si qua sanctorum basilica à fundamentis etiam fuerit innouata, sine aliqua dubitatione, cùm in ea missarum celebrata fuerit solennitas, totius sanctificatio consecrationis implebitur. Si verò sanctuaria quæ habebat ablata sunt, rursus D eorum repositione, & missarum solennitate reuerentiam sanctificationis accipiet.

Vt ecclesiæ destructæ non maiores reædificentur, quàm ex rebus ad eas pertinentibus instaurari possunt. ex dec. Iginij papæ. cap. v. ¶ *Cap.* 26

Vt ecclesiæ destructæ vbi aut plures quàm necesse sit, aut maioris magnitudinis, quàm vt ex rebus ad eas pertinentibus restaurari possint, Episcopi prouidentia modus inueniatur, qualiter consistere possint.

Quomodo terminandum sit, si contentio de terminatione duarum matricum ecclesiarum orta fuerit. Ex concilio apud Aquisgranensi. cap. v. ¶ *Caput* 27.

Plures baptismales ecclesiæ vna terminatione esse nõ possunt, sed vna

tantum modò cū subditis capellis, & si contentio fuerit de terminatione duarum matricum, plebes vtrarúmq; discernant: & si non conueniant, æternali Dei iudicio discernatur. A

Quòd nulli regum vel cuiquam hominum liceat, proprium monasterium cuiquam, nisi alij ecclesiæ tradere: vel cum aliquo, nisi cum alia ecclesia commutare, vel pro aliquo commodo vendere. Ex decretis Siluerij papæ, cap. primo. ¶ Caput 28.

Nemini regum aut cuiquam hominum proprium liceat monasterium tradere, nisi ad aliud monasterium: vel commutare nisi cum alio monasterio, vel quocuuque commodo vendere. Hoc etiā diuina & Apostolica atque canonica sub anathematis pœna sanxit authoritas. Quod si factum fuerit nō valebit, sed ipsum monasteriū in pristinum reformetur statum. B

Quòd non liceat episcopo vel abbati rem vnius ecclesiæ alteri tradere, quāuis ambæ in potestate eius sunt. ex cōc. Lugdunēsi. ca. v. ¶ Cap. 29

Non liceat episcopo vel abbati terram ecclesiæ vertere ad aliam, quamuis ambæ sint in eius potestate. Tamen si commutare voluerint terras earum, cum consensu ambarum fiat.

Quòd altaria non sint chrismate vngenda, nisi lapidea, & quod ordinem Metropolitanorum comprouinciales obseruare debent. ex concilio Hipponensi. cap. decimo. ¶ Caput 30.

de cons. dis. 1. c. altaria & primo.

Altaria si non sint lapidea, chrismatis vnguine non consecrentur. Ad celebranda autem diuina officia, ordinem quem metropolitani tenent, conprouinciales eorum obseruare debebunt. C

Quòd non debet monasterium de loco in locum transferri, sine consilio episcopi vel fratrum. ex dec. Bonifacij papæ. ca. v. ¶ Caput 31.

Si quis vult monasterium suum ad meliorandum in alium locum ponere, fiat cum consilio episcopi, & fratrum suorum: & dimittat presbyterum in priori loco, ad ministeria ecclesiæ.

Quòd omnes basilicæ cùm missa debent consecrari. ex decretis Euaristi papæ. cap. iiij. ¶ Caput 32.

De con. dis. 1. c. omnes Basilicæ.

Omnes Basilicæ cum missa debent semper consecrari.

Vt nullum episcopus nec gentilem, nec hæreticum, nec Iudæum prohibeat ingredi ecclesiam, quando verbum Dei annunciatur populo. Ex concilio apud Valentiam. cap. 16. ¶ Caput 33. D

Con. Carth. 4. cap. 14. de con. dis. 1 c. episcopus

Vt nullum episcopus prohibeat ingredi ecclesiam & audire verbū Dei, siue gentilem, siue hæreticū, siue Iudæū vsq; ad missam catechumenorū.

Quòd populus qui ad celebrandā missam conuenerit, nō nisi ea finita & benedictione accepta discedere debet. ex cōc. Arelatensi. ca. j. ¶ Cap. 34

Item cùm ad celebrandam missam in Dei nomine conuenit populus, non antè discedat, quàm missæ solennitas compleatur, & vbi episcopus defuerit, benedictionem accipiat sacerdotis.

Quod tecta ecclesiæ restaurare debent qui ecclesiasticum habent beneficium. Ex concilio Magontiensi. cap. 42. ¶ Caput 35.

Quicunque beneficium ecclesiasticum habent, ad tecta ecclesiæ restauranda, vel

A randa, vel ipsas ecclesias emendandas omnino adiuuent, & †numisma, & decimam reddant.

†nonam

Quomodò administrandæ sint ecclesiæ inter barbaros constitutæ. Ex concilio Constantinopolitano.j.Cap.iiij. ¶ *Caput* 36.

Ecclesias autem Dei in barbaris gentibus constitutas, gubernari & administrari oportet secundùm consuetudinẽ, quæ est à patribus obseruata.

De ecclesiis Arrianorum quòd à catholicis catholicè consecrandæ sunt. ex decretis Iohannis.j.papæ, episcopis Italiæ missis. ¶ *Cap.* 37.

Ecclesias verò Arrianorum, vbicunque inueneritis, catholicas eas diuinis precibus, & operibus absque vlla mora consecrate: quia & nos quando fuimus Constantinopoli, tam pro religione catholica, quàm & pro re-B gis Theoderici causa negotij, suadente atque hortante Arrianósq; exstirpante piissimo atque Christianissimo Iustino orthodoxo imperatore, quascunque illis in partibus eorum ecclesias reperire potuimus, catholicas eas domino opem ferente consecrauimus.

Quid agendum sit de diœcesana ecclesia si destituta fuerit. Ex concilio Terraconensi. cap.viij. ¶ *Caput* 38.

Multorum casu experientia magistrante reperimus, nonnullas Diœcesanas ecclesias destitutas. Pro qua re id constitutione decreuimus: vt antiquæ consuetudinis ordo seruetur, & annis singulis ab Episcopo diœceses visitentur: & si qua forte basilica reperta fuerit destituta, ordinatione ipsius reparetur, quia tertia pars ex omnibus per antiquam traditionem, C vt accipiatur ab episcopis, ex principibus nouimus statutum.

10. q.1. c. *decreuimus*

De translatione Minturnensis ecclesiæ ad Formianam ecclesiam. Ex registro Gregorij ad Bacandam episcopũ Formiensem. ¶ *Caput* 39.

Et temporalis nos perurget necessitas, & imminutio exigit personarũ, vt destitutis ecclesiis salubri ac prouida debeamus dispositione succurrere. Et ideò quãdo ecclesiam Minturnensem funditus tam cleri, quàm plebis destitutam desolatione cognouimus, tuámque pro ea petitionem, quatenus Formianæ ecclesiæ, in qua corpus beati Erasmi martyris requiescit, cuique fraternitas tua præsidet, adiungi debeat, & pium esse ac iustissimum præuidentes. necessarium duximus consulentes tam desolationi loci illius, quàm tuæ ecclesiæ paupertati, redditus supradictæ eccle-D siæ Minturnensis, vel quicquid ei antiquo, modernóque iure vel priuilegio potuit potestatiuè qualibet ratione competere, ad tuæ ecclesiæ potestatem hac præcepti nostri authoritate concedimus, vt à præsenti tẽpore, sicuti ex propria quippe ecclesia, debeas cogitare, eíque competentia tua disponere: quatenus deinceps quod perire nunc vsque potuit, pauperum ecclesiæ vtilitatibus clerique proficiat.

Picturas in ecclesia non esse adorandas, sed quod adorandum est, mentibus fidelium per eas ad memoriam reuocandum. ex concilio Eliberitano, Cap.36. ¶ *Caput* 40.

Placuit picturas in ecclesiis fieri non debere, ne quod colitur & adoratur, in parietibus depingatur.

de conf. dis. 4.c.placuit

De eodem. Ex epist. Gregorij papæ Secundino seruo Dei recluso. ¶ Cap. 41. A

Aliud est picturam adorare: aliud per picturæ historiam, quid sit adorandum addiscere. Nam quod legẽtibus scripturam, hoc Idiotis patet picturam cernentibus, quia in ipsa ignorãtes vident quod sequi debeant, in ipsa legunt qui literas nesciunt: vnde & præcipuè gentibus pro lectione pictura est. Quod magnopere tu qui inter gentes habitas attendere debueras, ne dum recto zelo incautè succenderis, ferocibus animis scandalum generares. Frangi ergo non debuit, quod non ad adorandum in Ecclesiis, sed ad instruendas solummodo mentes nescientium fuit collocatum. Et quia in locis venerabilibus sanctorum depingi historias, non sine ratione vetustas admisit, si zelum discretione condisses, sine dubio, & ea quæ intendebas salubriter obtinere, & collectum gregem non dispergere, sed B potius poteras congregare, vt pastoris intemeratum excelleret nomẽ, non culpa dispersoris incumberet.

Vt non pro debito, episcopus de consecratione aliquod munus requirat. Ex Concilio VVarmatiensi, Cap. iij. ¶ Caput 42.

Placuit, vt quotiens ab aliquo fidelium ad consecrandas ecclesias episcopus inuitatur, non quasi ex debito munus aliquod à fundatore requirat: sed si ipse quidem aliquid ex suo voto obtulerit, non respuatur. Attamen vnusquisque episcopus meminerit, vt nõ prius dedicet ecclesiam, nisi anteà dotem Basilicæ, & obsequium ipsius per donationem chartulæ confirmatum accipiat. Nam non leuis est temeritas ista, si sine luminaribus, vel sine substantiali sustentatione eorum qui ibidem seruituri sunt, C quasi domus priuata, consecretur ecclesia.

Quod non licet consecrari ecclesiam vbi cadauera infidelium mortuorum sepulta fuerint, nisi eis eiectis & parietibus rasis. Ex Concilio Agrippinensi, Cap. iij. ¶ Caput 43.

Ecclesiam in qua mortuorum cadauera infidelium sepeliuntur, sanctificare non licet. Sed si apta videtur ad consecrandum, inde euulsis corporibus, & rasis parietibus & lignis eius loci, reædificetur. Si hæc consecrata prius fuit, missas in ea celebrare licet: si tamẽ fideles fuerint, qui in ea sunt sepulti.

Ad quos vsus verti debeant ligna dedicatæ ecclesiæ. Ex decretis Higinij papæ, Cap. iij. ¶ Caput 44. D

de consf. dis. 1. c. ligna.

Ligna ecclesiæ dedicatæ non debent ad aliud opus iungi, nisi ad aliam ecclesiam: vel igni comburenda: vel ad profectum in monasterium fratribus: in laicorum verò opera non debent admitti.

Quid agendum sit de ecclesiis inter cohæredes diuisis, si eas honorificè tenere noluerint. Ex decretis Gregorij papæ, ca. v. ¶ Caput 45.

De ecclesiis quæ inter cohærendes sunt diuisæ considerandũ est, quatenus si secundum prouidentiam & admonitionem episcopi ipsi cohæredes eas voluerint tenere, & honorare faciant. Sin autem hoc contradixerint, in episcopi potestate maneat, vtrum eas consistere permittat, aut reliquias inde auferre velit.

De eadem

A *De eadem re. Ex Concilio Mediomatricensi. Cap. xi.* ¶ *Caput* 46.

Perlatum est ad sanctam Synodum: quod inter hæredes Ecclesiæ in rebus propriis constitutæ diuidantur, & tanta per eandem diuisionem simultas oriatur, vt de vno altari quatuor partes fiant, & singulæ partes singulos habeant presbyteros. Quod sine discordia & simultate nullo modo fieri potest. Vnde nobis visum est, quòd huiuscemodi ecclesiæ inter hæredes diuidi non debeant, & si in contẽtionem venerint, & simultates inter eos surrexerint, per quas sacerdos suo ibi officio canonicè fungi non possit, præcipiatur ab episcopo ciuitatis, vt nullo modo ibi missarum solennia celebrentur, donec illi ad concordiam redeant, & pari voto atque consilio Ecclesia illa sacerdotem canonicè habeat, qui liberè ibi ministerium suum peragere possit.

B *Bonum esse parochianas ecclesias more Romanæ ecclesiæ ordinari, & custodiri. ex 2. epist. Dionysi papæ, ad Seuerum episopum.* ¶ *Caput* 47.

De ecclesiis ergo parochianis, vnde Apostolicam sedem consulere voluisti, qualiter sint custodiendæ per Cordubensem prouinciam, ac prouidendæ sacerdotibus, nihil tuæ charitati melius nobis videtur intimare, quàm vt sequaris quod nos in Romana ecclesia nuper egisse cognoscitur. Ecclesias verò singulas, singulis presbyteris dedimus, & vnicuiq; ius proprium habere statuimus: ita videlicet vt nullus alterius parochiæ terminos aut ius inuadat, sed vnusquisque suis terminis sit contentus, & taliter C ecclesiam & plebẽ sibi commissam custodiat, vt ante tribunal æterni iudicis ex omnibus sibi commissis rationem reddat, vt non iudicium, sed gloriam pro suis actibus accipiat. Hanc quoque normam charissime, te & omnes episcopos sequi conuenit, & quod tibi scribitur omnibus quibuscunque potueris notum facias, vt non specialis, sed generalis fiat ista præceptio.

Vt vnusquisque presbyter vna ecclesia sit contentus. Ex concilio Remensi, cap. iij. ¶ *Caput* 48.

Vnusquisque presbyter ecclesia vna ad quam ordinatus est, contentus sit, & nullus in duabus ecclesiis ministrare præsumat.

Vt vna ecclesia inter plures presbyteros non diuidatur. ex eodem D *concilio, Cap. ix.* ¶ *Caput* 49.

Sicut in vnaquaq; ecclesia presbyter debet esse, ita ipsa quæ sponsa vel vxor eius dicitur, non potest diuidi inter plures presbyteros: sed vnum tantummodò habebit sacerdotem, qui eam castè & synceriter regat. Vnde interdicimus, vt nullus præsumat ecclesiam inter duos vel plures diuidere: quia ecclesia Christi vxor & sponsa esse debet, non scortum, sicut Calixtus papa testatur.

21.q.2.c. sicut in vnaquaque.

Item vt vnusquisque presbyter vna sit ecclesia contentus. ex eodem Concilio, cap. x. ¶ *Caput* 50.

Statutum est, vt vnaquæque ecclesia suum presbyterum habeat, vbi id fieri facultas prouidente episcopo permiserit.

Item de eadem re. Ex concilio Nannetensi, Cap.viij. ¶ *Caput* 51. A

Sicut enim Episcopus non plus habere potest quàm vnam ciuitatem, & vir vnam vxorem: ita Presbyter vnam tantum Ecclesiam. Itaque nullus presbyter habere præsumat duas ecclesias, si de statu suo gaudere desiderat.

Quod nullus presbyter relicta sua ecclesia ad potiorem aspirare debet. Ex concilio Meldensi, Cap.x. ¶ *Caput* 52.

7.q.1.c. *Si quis.*

Si quis de ordine sacerdotali, contemptu minoris Ecclesiæ, ambitiosè & improbè ad potiorem aspirauerit, canonica erga eum diffinitio conseruetur, id est, vt vtraque careat.

Quod sicut viuente viro vxor eius alteri nubere non permittitur, sic viuente presbytero ecclesia sibi commissa ab altero iudicari aut disponi non conceditur. Ex decretis Calixti papæ, Cap.iiij. ¶ *Caput* 53. B

Sicut alterius vxor, nec adulterari ab altero, nec iudicari, aut disponi, nisi à proprio viro eo viuente permittitur, sic nec vxor episcopi vel presbyteri, (quod eius Ecclesia vel parrochia indubitanter intelligitur) eo viuente ab altero diiudicari, vel disponi, aut eius concubitu perfrui permittitur. Vnde ait Apostolus. Alligata est vxor legi, quandiu vir eius viuit: eo defuncto soluta est à lege viri. Similiter & ecclesia, quæ vxor sacerdotis dicitur, eo viuente ei alligata est: eo defuncto nubat in domino, id est regulariter. Si enim eo viuente alteri nupserit adultera iudicabitur.

De ecclesiis vel sanctis nouiter inuentis. Ex concilio Agrippinensi, cap. 5. ¶ *Caput* 54. C

De ecclesiis seu sanctis nouiter inuentis, sine authoritate inuentoris, nisi episcopo probante, in eius territorio minimè venerentur, salua etiam de hoc, & de omnibus ecclesiis canonica authoritate.

Quod presbyter de dotali manso nullum seruitium facere debet, nisi Ecclesiasticum. Ex conc. VVormac. cap.l. ¶ *Caput* 55.

23.q.8.c. *mansus.*

Sancitum est, vt vnicuiq; ecclesiæ vnus mansus integer absque vllo seruitio attribuatur: & presbyteri in eis constituti non de decimis, neque de oblationibus fidelium, non de domibus, neque de atriis, vel de hortis iuxta ecclesiam positis, neque de præscripto manso aliquod seruitium faciant, præter ecclesiasticum. Et si quid amplius habuerint, inde senioribus D suis debitum seruitium impendant.

Vt nullus mortalium de dotali manso, vel mancipijs, vel decimis, vel oblationibus fidelium, vel de redditibus qui ecclesiis collati fuerint, quenquam presbyterorum aliquem censum persoluere cogat. Ex Concilio Meldensi. Cap. viij. ¶ *Caput* 56.

Iuxta Synodalia præcepta decreuimus, vt nullus mortaliũ de agro ecclesiastico & manso, & mãcipiis, vel si quilibet pro loco sepulturæ aliquid largitus fuerit ecclesiæ, neque de decimis & oblationibus fidelium quenquam presbyterorum aliquem censum persoluere cogat, nec quisquam cuiuslibet ordinis aut dignitatis sit, exinde quicquam substrahat, & redditionem

A ditionem quamcunque exigat temporalem. Quod si fecerit, communione vsque ad satisfactionem priuetur.

Vt nulla memoria martyrum probabiliter accipiatur, nisi vbi corpus aut reliquiæ certæ sunt, aut vbi origo alicuius habitationis vel possessionis, vel passionis fidelissima origine traditur. ex concilio Africano. cap. 14. ¶ Caput 57.

Item placuit vt altaria quæ passim per agros, & per vias tanquam memoriæ martyrum construuntur, in quibus nullum corpus aut reliquiæ martyris conditæ probantur: ab episcopis qui locis eisdem præsunt, si fieri potest, euertantur. Si autem hoc per tumultus populares non sinitur, plebes tantum admoneantur, ne illa loca frequentent, vt qui rectè sapiunt, B nulla ibi superstitione deuicti teneantur. Et omninò nulla memoria martyrum probabiliter accipiatur, nisi aut vbi corpus aut reliquiæ certę sunt, aut origo alicuius habitationis, vel possessionis, vel passionis fidelissima origine traditur. Nam quæ per somnia, & per inanes quasi reuelationes quorumlibet homnium vbicunque constituuntur altaria, omnino reprobentur.

de cons. dis. 1. c. placuit.

Vt Martyrum dignitatem nullus profanus infamet. ex concilio Carthaginensi. 1. cap. ii. ¶ Caput 58.

Martyrum dignitatem nemo profanus infamet, neque ad passiua corpora, quæ sepulturæ tantum propter misericordiam ecclesiasticam commendari mandatum est, redigat: vt aut insania præcipitatos, aut aliquo ta C li pacto aut alia ratione peccati, †discretos, non ratione vel tempore cõpetenti, quo martyria celebrantur, martirum nomine appellet. At si quis ad iniuriam martyrum, claritati eorum adiungat infamiam, placet eos si laici sunt, ad pœnitentiam redigi, si autem clerici post commonitionem, & post cognitionem honore priuari.

†disiunctos.

Vt missarum solennia non vbique, sed in locis ab episcopo consecratis, vel vbi ipse permiserit, fiant. ex concilio Triburiensi cap. iiij. ¶ Caput 59.

Missarum solennia non vbicunque, sed in locis ab episcopo consecratis, vel vbi ipse permiserit, celebranda esse censemus. Concedimus etiam, & sicubi quod nostris peccatis exigentibus per plurimum est factum, à D Normannis, & Flauis, & à Bulgaris, & à malis Christianis, seu alio qualicunque modo ecclesiæ fuerint incensæ & combustæ, in capellis cum tabula consecrata, missas interim celebrare permittimus, donec ipse ecclesiæ restaurari queant. In itinere verò positis, si ecclesia defuerit, vt sub dio, seu in tentorijs. Si tabula consecrata altaris, cæteráque sacra ministeria ad id officium pertinentia affuerint, missarum solennia celebrare concedimus, aliter omnino interdicimus.

de cons. dis. 1. c. missarũ

Missam nisi ex magna necessitate, nõ nisi in sacrato loco esse celebrandam. ex decretis Fœlicis papæ. omnibus episcopis directis. ¶ Caput 60.

Scripta sanctitatis vestræ, quæ ad sedem Apostolicam misistis, super quibusdam consultis, quasi ad caput, vt inde reciperetis responsa, vnde

Fœlix papa 4. epist. 1.

omnis ecclesia totius religionis sumpsit exordium, gratantes suscepi, & breuiter vobis respondere curaui. De ecclesiasticarum enim consecratione, & de missarum celebrationibus, non alicubi quàm in sacratis domino locis absque magna necessitate fieri debere, liquet omnibus, quibus sunt nota noui & veteris testamenti præcepta. Tabernaculum verò Moysen domino præcipiente fecisse, & sacrasse cum mensa, & altari eius, & cæteris vasis & vtensilibus, ad diuinum cultum explendum legimus: & non solum diuinis precibus ea sacrasse, sed etiam sancti vnctione olei domino iubente perlinisse cognouimus. Qualiter autem hæc facta sunt, & quomodo ipsa sacra non alij quàm sacerdotes vnctione delibuti, dominóque cum vestibus sanctis sacrati & leuitæ tractabant, ferebant, erigebant & deponebant, in ipsis institutionibus quæ iubente domino per Moysen conscriptæ sunt, in lege domini reperitur. Qualiter ergo regum piissimus Dauid amplificauerit cultum Dei, & templum domini ædificare voluit, sed propter multum sanguinem quem effuderat prohibitus est, & ipse collegerat expensas, Salomon quoque filius eius idipsum quod ipse facere optauerat, iubente & auxiliante domino perfecit, & templum cum altari & reliquis ad diuinum cultum peragendum, consecrauit.

de conf. dis. 1. cap. 1.

A

B

De eadem re. ex epistola Fœlicis papæ quarti diuersis episcopis missa. ¶ *Caput 61.*

Iudæi ergo loca in quibus sacrificabant domino diuinis habebant supplicationibus consecrata, nec in alijs quàm Deo dicatis locis munera domino offerebant. Si enim Iudæi qui vmbræ legis deseruiebant hoc faciebant, multò magis quibus veritas patefacta est, & gratia & veritas per Iesum data est, templa domino ædificare, & prout melius possumus ornare, eaque diuinis precibus, & sanctis vnctionibus suis cum altaribus & vasis, vestibusque & reliquis ad diuinum cultum explendum vtensilibus deuotè & solenniter sacrare, & non in alijs locis quàm Deo sacratis ab episcopis, qui sæpe prohibiti sunt, nisi vt prædictum est summa exigente necessitate, missas celebrare nec sacrificia domino offerre debemus. Et hoc cùm summa necessitas agere compulerit: non in domibus, quia in sacris canonibus sacrificia in domibus offerri prohibita sunt, sed in tabernaculis, diuinis precibus à pontificibus dedicatis, & in mensis domino sacratis, & sacrata vnctione à pontificibus delibutis: pro summa vt præfixum est necessitate, & nō pro libitu cuiusquam & pigritia agatur. Sanctius est enim missam non cantare aut non audire, quàm in his locis vbi fieri non oportet, nisi vt sæpe dictū est, pro summa contingat necessitate, quando necessitas legem non habet. Vnde scriptum est. Vide ne offeras holocausta tua in omni loco quem videris, sed in omni loco quem elegerit dominus Deus tuus. Et in exodo legitur, Vos vidistis quod de cœlo loquutus sum vobis. Non facietis deos argēteos, neq; deos aureos facietis vobis. Altare de terra facietis mihi, & offeretis super eum holocausta & pacifica vestra, oues vestras, in omni loco in quo fuerit memoria nominis mei. Et

C

D

A ſicut non alij quàm Deo ſacrati ſacerdotes debent miſſas cantare, nec ſacrificia ſuper altare offerre, ſic nec in alijs quàm in præfatis domino ſacratis locis miſſas cantare, aut ſacrificia offerre licet. Sic autem legitur in concilio Laodicenſi capitulo vigeſimo ſexto. Quod ſi hi qui non ſunt ab epiſcopis ordinati, tam in eccleſijs quàm in domibus exorciſare non poſſunt: multò magis maioris gradus miniſteria, niſi ab eis qui ad eos gradus ſunt ſacrati, quibus fungi debent, vel officia agi vel ſacrificia offerri non licet. Quòd autem vt paulò ſuperius prælibatum eſt: oblationes in domibus offerri non debent. In eodem concilio capitulo 58. prohibitum habetur ita. Non oportet in domibus oblationes celebrari ab epiſcopis vel presbyteris.

B *Item de eadem re. ex decretis Clementis Papæ. cap.32.* ¶ *Caput 62.*

Hic ergo, hoc eſt, in præſenti vita poſitos, oportet vos agnoſcere voluntatem, & præceptum Dei, vbi agendi & ſacrificandi ſit locus, quoniam in alijs locis ſacrificare, & miſſas celebrare non licet: niſi in his quibus proprius epiſcopus iuſſerit: aut ab epiſcopo regulariter ordinato tenente videlicet ciuitatem, conſecrati fuerint. Aliter enim non ſunt agenda, nec ritè celebranda, docente nouo & veteri teſtamento. Hæc Apoſtoli à domino acceperunt, & nobis tradiderunt: hæc nos docemus, vobiſque & omnibus abſque reprehenſione tenere, & docere quibus agendum eſt mandamus.

Item de eodem. ex concilio Laodicenſi. cap.lviij. ¶ *Caput 63.*

C Quod non oportet in domibus oblationes celebrari ab epiſcopis, vel presbyteris.

Item de eodem. ex concilio Aurelianenſi. cap.iiij. ¶ *Caput. 64.*

Audiuimus quod quidam laici in domibus ſuis præcipiant presbyteris ſuis miſſas celebrare, vt inter canum diſcurſus, & ſcortorum greges ſanctitatis myſteria polluantur magis, quàm conſecrentur. Quapropter præcipimus, vt nullus presbyter extra eccleſiam præſumat miſſam cantare, niſi fortè itineris neceſsitas expoſcat in tentorio, aut ſub dio in loco nitido, & longè ab omni immunditia remoto, miſſas permittimus celebrare, & hoc nullatenus ſine tabula conſecrata.

Quod ante horam diei tertiam miſſæ non ſint celebrandæ. ex epiſtola Theleſphori papæ. cap.vi. ¶ *Caput 65.*

D Miſſarum celebrationes ante horam diei tertiam minimè ſunt celebrandæ, quia eadem hora Dominus crucifixus eſt, & ſuper Apoſtolos ſanctus Spiritus deſcendiſſe legitur: excepta nocte natiuitatis.

Quod ſingulis diebus miſſas in memoriam fidelium defunctorum liceat celebrare. ex concilio Cabilonenſi. cap.39. ¶ *Caput 66.*

Viſum præterea nobis eſt, vt in omnibus miſſarum ſolennitatibus pro defunctorum ſpiritibus, loco competenti dominus deprecetur. Sicut enim nulla dies excipitur, qua non pro viuentibus, & pro quibuſlibet neceſsitatibus deprecetur: ita nimirum nulla dies excipi debet, quin pro animabus fidelium preces Domino in miſſarum ſolennibus fundantur. Antiquitus

de conſ. diſ. 1. c. viſum præterea nobis.

tiquitus igitur hunc morem sancta tenet ecclesia, vt missarum solennibus & aliis precibus, domino spiritus quiescentium commendentur, dicente beato Augustino. Non sunt prætermittendæ supplicationes pro spiritibus mortuorum, quas faciendas pro omnibus in Christiana & catholica societate laudamus. Defunctis etiam tantis hominibus, eorum sub generali commemoratione suscepit ecclesia memoriam, vt quibus ad ista desunt parentes aut filij, aut quicunque cognati vel amici, ab vna eis exhibeatur pia matre communi.

A

Quod missa mortuorum pro omnibus Christianis sit cantanda. Ex dictis Dionysij Areopagitæ. ¶ *Caput* 67.

Dionysius Areopagita dicit, blasphemias Deo facere, qui missas offert pro malo homine. *Augustinus dicit*, Pro omnibus Christianis esse faciendum: quia vel eis proficit, aut offerentibus proderit.

B

Vt sicut missarum institutiones in Metropoli, sic in omnibus comprouincialibus ecclesijs fiant. Ex Concilio Gerundensi, cap. primo. ¶ *Caput* 68.

de con. dis. 2 c. institutio.

Vt institutiones missarum, sicut in Metropolitana ecclesia fiunt, ita in Dei nomine in omnibus comprouincialibus ecclesiis, tam ipsius missæ ordo, quàm psallendi vel ministrandi consuetudo seruetur.

Vt preces & præfationes quæ in concilio probatæ non fuerint, non celebrentur. Ex concilio Affricano. cap. lxiiij. ¶ *Caput* 69.

Placuit & hoc, vt preces quæ probatæ fuerint in concilio siue præfationes, siue commendationes, seu manus impositiones ab omnibus celebrentur, nec aliæ omnino contra fidem proferantur: sed quæcunq; cum prudentioribus fuerint † collectæ, dicantur.

C

† collatę

Vt nullus presbyter solus missam audeat celebrare. Ex concilio Nannetensi, cap. 30. ¶ *Caput* 70.

Definiuit sanctum concilium, vt nullus presbyter solus præsumat missam † celebrare, Cui enim dicit, Dominus vobiscum, Sursum corda, aut Gratias agamus domino Deo nostro, cùm nullus sit qui respondeat: aut in Canone, Et omnium circunstantium, cùm nemo adsit. Aut quem inuitat ad orationem, cum dicit Oremus, cùm nullus sit qui secum oret? Aut ergo ista penitus reticenda sunt: & non solum non erit perfectum sacrificium, verùm etiam incurret (quisquis ille est) illam terribilem sententiam: Si quis tulerit de hoc, tollat Deus partem eius de libro vitæ: aut si hæc muris & parietibus insusurrauerit, ridiculosum erit. Quapropter illa periculosa superstitio, maximè à monasteriis monachorum exterminanda est: Prouideant autem prælati, vt presbyteri in cœnobiis & in aliis ecclesiis cooperatores habeant in celebratione missarũ. Si quis hæc transgressus fuerit, ab officio suspendatur.

† cantare

D

Vt in ecclesia nil aliud agatur, nisi ad quod facta est. Ex dictis sancti Benedicti. ¶ *Caput* 71.

Oratorium hoc sit quod dicitur, nec ibi quicquam aliud geratur aut condatur, quàm quod ministeriis conueniat.

De eadem

A *De eadem re. ex dictis sancti Augustini.* ¶ *Caput* 72.

In oratorio præter orandi, psallendíque deo cultum, penitus nihil agatur, vt nomini huic & opera iugiter impensa, concordent.

Item de eadem re. ex concilio Laodicensi. cap. 28. ¶ *Caput* 73.

Quod non oporteat in domicilijs diuinis, id est in ecclesijs agapes fieri, & intra domum domini commedere, & accubitus sternere.

dist. 42. *c. non oportet.*

Vt nullus in ecclesia tabernas constituat. ex Concilio carthaginensi. cap. 28. ¶ *Caput* 74.

Vt nulli episcopi vel clerici in ecclesia conuiuentur, nisi fortè transeuntes hospitii necessitate illic reficiātur, populi etiam ab huiusmodi conuiuijs, quantum fieri potest prohibeantur.

B *De eodem ex concilio Turonensi. cap. ii.* ¶ *Caput* 75.

Perlatum est ad sanctam Synodum, quòd quidam presbyteri in ecclesijs sibi commissis tabernas (quod nefas est) constituunt, ibique per caupones vinum vendant, aut vendere permittant: & vbi tantummodo orationes & verbum diuinum, deique laus debuerat resonare, ibi commessationes & ebrietates fiunt, ibi risus, & plausus, & verba turpia, ibi rixæ & contentiones resultent. Quod quàm sit deo contrarium, Dominus Iesus demonstrat: qui cùm venisset in templū, vendentes & ementes, & nummularios sedentes, facto funiculo de resticulis omnes eiecit de templo. Si enim ea quæ licitè vendi videbantur in templo, & ad hoc emebantur, vt in eodem templo offerrentur domino, ipse foras eiecit: quid putas de C tàm pestifera præsumptione, & dei contemptu fiet? Et si non solum sacerdotibus, sed etiam omnibus clericis præcipitur ne tabernas ingrediantur: quis audire potest, vt ecclesiæ Dei tabernæ fiant? Itaque interdicit per omnia Synodus, ne hoc in posterum vllatenus fiat. Quod si factum fuerit, presbyter deponatur, laici communione priuati ab ecclesia quam dehonestauerunt, expellantur. *De eadem re ex eodem concilio. cap. iij.* Si enim domus dei domus orationis vocatur, hoc debet esse quòd dicitur, nec ibi aliud debet geri aut recondi. Vbi enim corpus domini consecratur, vbi Angelorum præsentia non dubitatur adesse, vbi sanctorum reliquiæ reconditæ venerantur, nec quicquam inhonestum appareat, quòd oculos ad oraculum venientium offendat, ne quid videatur ibi quod ad lucrum D temporale pertineat, sed omnia sancta, omnia munda, & tantummodo ad ecclesiasticum ministerium pertinentia.

Quod vnicuique fidelium licet oratorium in domo sua habere, missas autem ibi non licet celebrare. ex concilio Aurel. cap. iij. ¶ *Caput* 76.

Vnicuique fidelium in domo sua oratorium licet habere, & ibi orare, missas autem ibi celebrare non licet.

de consf. dist. 1. c. vnicuique.

Canticum luxuriosum circa ecclesias & atria omnino prohibendum est. ex concilio Magontiensi. 1. cap. 48. ¶ *Caput* 77.

Canticum turpe atque luxuriosum circa ecclesias, atque in atrijs ecclesiæ omnino contradicimus, quod vbique vitandum est.

Sancto-

Sanctorum reliquias in oratorijs villaribus sine præsentia clerici parrochiani, nõ esse ponendas. ex conc. Epaunensi. cap. 25. ¶ *Caput* 78. A

Sanctorum reliquiæ in oratorijs villaribus non ponantur, nisi forsitan clericum cuiusque Parrochiæ vicinum esse contingat, qui sacris †pignoribus psallendi frequentia famuletur.

†cineribus.

Sedes episcoporum ad securiora loca propter diuersas necessitates posse transferri. ex registro Gregorij papæ, ad Iohannem Bellitranensem episcopum. ¶ *Caput* 79.

Temporum qualitas admonet episcoporum sedes antiquitus certis ciuitatibus constitutas, ad alia quæ securiora putamus eiusdem diœceseos loca transponere, quo & habitatores securius degere, & barbaricum posit periculum facilius declinari. Propterea te Ioannem fratrẽ coëpiscopúmq; nostrum Bellitranensis ciuitatis, sedémq; tuam, in loco qui appellatur Renati ad sanctum Andream Apostolum præcipimus exinde transmigrare: quatenus, & ab hostilitatis incursu liberior existere valeas, & illic consuetudinem solennium festorum disponas. B

Tribus de causis loca sanctorum transmutanda esse. Diuus Augustinus. ¶ *Caput* 80.

Tribus causis loca sanctorum transmutanda sunt. Primò cùm necessitas persecutorum loca eorum grauauerit. Secundò cùm difficultas locorum fuerit. Tertiò cùm malorum societate grauantur.

Quod in translatione martyrum honor cum eis transmigrat D. Hieronymus. ¶ *Caput* 81. C

Notandum cùm transferuntur aliqui de martyribus, cum his honor commigrat: alijs verò transmutatis honor in locis eorum esse non cessat.

Quod sanguis martyrum consecrat locum, non locus sanguinem. ex dictis Augustini. ¶ *Caput* 82.

Sanguis martyrum consecrat locum, non locus sanguinem. Si aliquis dixerit, mea est ecclesia: dices illi, quod in Cantico legitur: Vna est columba mea, & vnus dilectus meus, & dices illi: Apertum est, filium occidi in sinu matris & nutricis suæ: tamen scias nutricem tantum pollutam esse pro hac pollutione consecratam, filium autem mortuum esse.

Vnde dicta sit Basilica. Isidorus. ¶ *Caput* 83.

Basileon Græcorum rex erat. Hinc etenim Basilica, regalis, quia in primis temporibus reges tantum sepeliebantur in ea. Ideò nomen sortita est. Nam illis temporibus cæteri homines siue igne combusti, siue aceruo lapidum sepulti sunt. D

De illis qui domum Dei contemptibilem faciunt. ex concilio Gangrensi. cap. v. ¶ *Caput* 84.

Si quis docet domum dei contemptibilem esse, & conuentus qui in ea celebrantur, anathema sit.

Quid faciendum sit episcopo qui ecclesiam per seculares potestates obtinuerit. ex canone Apostolorum cap. xxxi. ¶ *Caput* 85.

16. q. 7. *si quis episcopus.*

Si quis episcopus secularibus potestatibus vsus, ecclesiam per ipsas obtineat,

A tineat, deponatur & segregetur, omnésque qui illi communicant.

Quid agendum sit de presbytero, qui alium presbyterum de ecclesia ad quam legitimè ordinatus est, per pecuniam abstulerit. Ex concilio Magontiensi secundo, Cap. v. ¶ *Caput* 86.

Quicunque presbyter per pretium ecclesiam fuerit adeptus, quando contra ecclesiasticæ regulæ disciplinam agere dinoscitur, & qui aliũ presbyterum legitimè ad ecclesiam ordinatum per pecuniam expulerit, eámq; sibi taliter vendicauerit, omnimodis deponatur.

Vt laici presbyteros de ecclesijs nõ eijciant. ex eodẽ conc. ca. 29. ¶ *Cap.* 87

Vt laici presbyteros non eijciant de ecclesiis, neque constituant sine consensu episcoporum suorum.

B *Vt nulli absque consensu episcopi liceat presbytero ecclesiam dare vel auferre. ex concilio Cabilonensi ij. cap. xlij.* ¶ *Caput* 88.

Inuentum est quod multi arbitrij sui temeritate, & (quod est grauius) ductí cupiditate, presbyteris quibuslibet, absq; cõsensu episcoporũ suorũ ecclesias dant, vel auferãt. vnde oportet vt canonica regula seruata, nullus absq; cõsensu episcopi cuilibet presbytero ecclesiã det. Quã si iustè adept⁹ fuerit, hãc nõ nisi culpa graui, & corã episcopo canonica seueritate amittat.

16. q. 7. c. inuentum est.

Vt nullus à presbytero propter commendationem ecclesiæ munus aliquod exigat. ex Concilio Magontiensi ij. cap. xxx. ¶ *Caput* 89.

Vt nullus omnino munera exigat à presbyteris propter commendationem ecclesiæ.

C *Quod deponendus est presbyter qui alicui vel clerico vel laico pro inuestitura ecclesiæ aliquid dederit. ex conc. Rotomag. ca. v.* ¶ *Cap.* 90.

Sancitum est atq; omnibus modis prohibitum, vt si quis presbyter inuentus fuerit alicui clerico aut laico munera dare aut dedisse, aut aliquam pecuniam tribuere, vt alterius presbyteri ecclesiam vacantem precio redimat: pro hac cupiditate seu rapina, seu præsumptione, turpis lucri gratia, deijciatur à clero, & alienus existat à regula.

Vt presbyteri per parochias fœminas admoneant, vt ad altaria lintheamina preparent. Ex concilio Remensi. ca. iiij. ¶ *Caput* 91.

Vt presbyteri per plebes suas, fœminis prædicent, vt lintheamina in altaria præparent.

D *Vt episcopi præuideant quem honorem Presbyteri pro ecclesijs dominis suis debeant. Ex concilio Arelatensi. ca. iij.* ¶ *Caput* 92.

Vt episcopi prȩuideãt, quẽ honorẽ presbyteri pro ecclesiis dñis suis debeãt.

Vt nullus presbyter ad introitum ecclesiæ pretia donet: ex Concilio Aurelianensi. cap. x. ¶ *Caput* 93.

Vt nullus presbyter ad introitum ecclesiæ, xenia donet.

Quod prædia quæ presbyter emerit ecclesiæ esse debent, ad quam nihil habens accessit. Ex concilio Remensi, cap. vi. ¶ *Caput* 94.

Inuestigandũ est, si nihil patrimonij habẽs presbyter quãdo prouectus est ad ordinẽ ecclesiasticũ, postea emerit prȩdia, cui⁹ iuris sunt, quoniã ecclesiȩ ad quã de nihil habẽti promot⁹ est, esse debẽt, iuxta canonicã authoritatẽ.

De eadem re Concilio Agathensi. cap. liiij. ¶ *Caput* 95. A

12.q.4.c. *presbyter.*

Presbyter cum diœcesim tenet, de his quæ emerit ad ecclesiæ nomen, scripturā faciat, vt ab eius quam tenet ecclesiæ ordinatione non discedat.

Vt episcopi, presbyteri, diaconi, vel quicūque clerici prædia, quæ cōparauerint, postquàm ad aliquā ecclesiam titulati sunt, ecclesiæ relinquere debeāt, de his aūt quæ iure hæreditario, vel aliquorū largitione habuerint ad voluntatem suam disponant. Ex conc. Carthag. 3. *ca.* 49. ¶ *Cap.* 96.

12.q.3.c. *placuit.*

Placuit vt episcopi, presbyteri, diaconi, vel quicunque clerici qui nihil habentes ordinantur: & tempore episcopatus vel clericatus sui, agros vel quæcunq; prædia sui nominis comparant, tanquam rerum dominicarum inuasionis crimine teneantur obnoxij, nisi ad ecclesiā ad quā titulati sunt, eadem ipsa contulerint. Si autē ipsis propria liberalitate alicuius, vel successione cognationis, aliquid euenerit, faciant inde quod velint. *De eadē re. ex eodē ca.*48. Vt vnusquisq; presbyter res quas post diē consecrationis acquisierit, propriæ ecclesię relinquat. *De eadē re. ex cōc. Toletano.* Cæterū presbyter si post ordinationem aliquid acquisierit, illud obseruandum est, quòd in canonibus de cōsecratis & nihil habētibus constitutū est. *Ex cōc. Remensi. ca x.* Inquirendū est si aliquis presbyterorū de reditibus ecclesiæ vel oblationibus ac votis fideliū alio nomine res comparauerit, & ibi structuras fecerit, vel quæ ad ecclesiam pertinent ibidem collocauerit, & mulierum frequentationem inibi fieri permiserit, vel (quod turpius est) tales mulieres ibidem habuerit, quæ lanificium suum exerceant, & curam domus agant, & in eadem presbyter frequenter veniens manserit, & contra decreta canonum hoc malum agat, quia sicut nec suo, ita nec alieno nomine presbyter fœnus exercere debet, multò minùs fraudem facere de facultatibus ecclesiasticis, quādo hoc sacrilegium est, & pars criminis Iudæ fit, qui sacras oblationes asportabat & furabatur. B C

Parochias vnicuique ecclesiæ pristina dispositione deputatas, perpetua firmitate incōuulsas permanere debere. Gelas. Max. & Eus. episc. ¶ *Cap.* 97

Licet regulis contineatur antiquis, parochias vnicuique ecclesiæ pristina dispositione deputatas, nulla posse ratione conuelli, ne per consuetudinem pessimam exempli mali temeritate crescente vbique vniuersalis confusio nasceretur: tamen etiam decretis nostris ante non multum temporis destinatis, omnia iussimus quæ taliter fuerant inuasa restitui. Sed quia temeritas peruadentiū, legem sibi putat posse generari: si sceleri suo pertinaciam retentionis adiungat, ea quæ inter fratrem & coepiscopū nostrum Constantiū, Camiscanæ ecclesiæ sacerdotem, & directos ab Anconitano pōtifice decreuimus, per vos impleri cupimus. Tunc formā in cæteris cognitionibus, quæ sit, sequēda perscripsimus. Nulla igitur præsumptione statum parochiarum, qui perpetuæ ætatis firmitate durauit, patimur immutari, quia negligentia Pontificis, neq; temporalis obiectio, quæ per incuriam forte generatur, nec ignauia faciente consensus, nec subripiente supplicatione præceptio diuellere potest semel diœcesim constitutā, ex qua semper ad regenerationē atq; consignationē plebs deuota cōuenit. D

De com-

De compoſitione ſacrilegij, & quot modis ſacrilegium fieri poßit.
Ioannes octauus in libro Gothicæ legis. ¶ *Caput 98.*

Ioannes epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei omnibus epiſcopis, comitibus, vicecomitibus, centenariis, iudicibus catholicis, in Hiſpania & Gothia, & prouinciis degentibus, omníque populo occidentali catholico, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Noueritis dilectiſsimi filij: quia nos pro ſtatu ſanctæ Dei eccleſiæ iuſsimus congregari Synodale conciliũ, apud vrbem Trecas, vbi ſedentibus nobis in corona, venit ante præſentiam noſtram filius noſter Sineboldus ſanctæ primæ ſedis Narbonenſis epiſcopus, cum ſuis ſuffraganeis epiſcopis, & detulit nobis librũ Gothicæ legis, vbi nihil habeatur de ſacrilegiis, & in eiſdem legibus ſcriptũ, vt cauſæ quas illæ leges non habent, non audirentur à iudicibus illius patriæ, atque ita ius ſanctæ eccleſiæ ſuffocabatur ab incolis Galliæ, & Hiſpaniæ prouinciis. vnde noſtra ſerenitas cum præſcriptis epiſcopis inſpectis legibus Romanis vbi habebatur de ſacrilegiis, inuenimus ibi à Iuſtiniano imperatore legem compoſitionis ſacrilegij conſtitutã: ſcilicet in quinque libras auri optimi. Sed nos leniorem legem præcepimus eſſe tenendam, quæ à Carolo eſt conſtituta pio principe, de compoſitione ſacrilegij, videlicet in triginta libras argenti examinati: id eſt ſexcentorum ſolidorum ſummam argenti puriſsimi, ideóque quiſquis inuentus fuerit reus ſacrilegij, iſtam leniorem compoſitionem emendet ipſis epiſcopis vel abbatibus ſiue perſonis, ad quos quærimonia ſacrilegij iuſtè pertinuerit, & ſi ipſe reus ſacrilegij facere noluerit, tandiu excommunicationi ſubiaceat, vſq; quò prædictam compoſitionem ſexcentorum ſolidorum perſoluat. Et ſi in hac obſtinatione mortuus fuerit, corpus eius cum pſalmis & hymnis non deferatur ad ſepulturam, & præcipimus, vt in fine codicis legis mundanæ ſcribatur hæc lex. *Huc vſque Lex Papæ.* Sacrilegium enim committitur. ſi quis infregerit eccleſiam, vel xxx. eccleſiaſticos paſſus qui in circuitu eccleſiæ fuerint: vel in domibus quæ infra prædictos paſſus fuerint, aliquid inde diripiendo vel auferendo, ſeu qui iniuriam vel ablationem rerum intulerit, clericis arma non ferentibus vel monachis, ſiue Deo deuotis hominibus, eccleſiaſticis perſonis. (Non enim capellæ quæ infra ambitum murorum caſtellorum ſunt: mittuntur, vel ponuntur in hac obſeruatione.) Similiter etiam ſacrilegium committitur auferẽdo ſacrum de ſacro, vel non ſacrum de ſacro, ſiue ſacrum de non ſacro. Non ſacrum verò de non ſacro, quia non poteſt computari in crimine ſacrilegij, ſecundum mundanarum legum cenſuram debet emendari, vel ſecundum morem patriæ.

De duobus epiſcopis altercantibus de parrochia cuiuſdam baſilicæ, & quod tricennalis quieta poſſeßio omnem obiectionem excludat. ¶ *Caput 99.*

Inter memoratos fratres noſtros Fulgentium Aſtigitanum & Honorium Cordubenſem epiſcopum diſcuſsio agitata eſt propter parrochiam baſilicæ cuiuſdam, quam horum alter Celtaſenſem aſſeruit. Et quia inter

vtrasque partes hactenus limitis actio vendicata est, cuius quamuis vetusta retentione nullum iuris præiudicium afferret: ideoque ne in dubium vltra inter eos nostra deuocaretur sententia, prolatis canonibus, Synodalia decreta perlecta sunt: quorum authoritas præmonet ita oportere inhiberi cupiditatem, vt ne quis terminos vsurpet alienos. Ob hoc placuit inter alternas partes inspectionis viros mittendos, ita vt diœcesis possidentis (si tamen basilicam, veri signi limes prouisus monstrauerit) ecclesiæ cuius est ius retentionis, sit æternum dominium. Quod & si limes legitimus eandem basilicam non concludit, & tamen longi temporis probatur obiecta præscriptio, appellatio præsentis Episcopi non valebit, quia illi tricennalis obiectio silentium imponit. Hoc etiam & secularium principum edicta præcipiunt & præsulum Romanorum decreuit authoritas. Si verò infra metas tricennalis temporis extra alios terminos basilicæ iniusta retentio reperitur, repetentis episcopi iuri sine mora restituetur.

A

B

Quid immunitatis nomine compræhendatur, & quæ sit infractæ immunitatis compositio. Ex libro capitulorum. ¶ *Caput* 100.

Peruenit ad nos quod à quibusdam temeratoribus dicatur, non plus immunitatis nomine complecti, quàm claustra monasterij: cætera verò quamuis ad easdem ecclesias vel monasteria pertineant, extra immunitatem esse. Propter hoc volumus atque decernimus, vt omnes intelligant non solum claustra monasterij vel ecclesiæ, atque castitia ecclesiarum sub immunitatis defensione consistere, verum etiam domus, & villas, & septa villarum, & piscatoria manu facta: & quicquid fossis aut sepibus, vel etiã alio clausarum † nomine præcingitur, eodem immunitatis nomine contineri. Et quicquid infra huiusmodi munimenta ad ius earundem ecclesiarum vel monasteriorum pertinentia, à quolibet homine nocendi, vel damnum inferendi causa, spontanea voluntate committitur, in hoc facto immunitas fracta iudicatur. Quòd verò in agros, & campos, & syluas quę sine laborationibus sunt, & nullo modo munitione cinguntur, casu (sicut fieri solet) à quibuslibet hominibus aliquod damnum factum fuerit, quãuis idem ager aut campus vel sylua ad ecclesiam vel monasterium præceptum immunitatis habentem pertineat, non tamen in hoc immunitas fracta iudicatur: & ideò non sexcentorum solidorum compositione, sed secundùm legem quæ in eodem loco tenetur is mulctandus est, qui scandalum vel damnum in tali loco fecisse conuictus fuerit.

† genere

C

D

Nullum pretium pro loco sepulturæ aliquomodo exigendum esse. Gregorius Ianuario episcopo Sardiniæ. ¶ *Caput* 101.

Lib.7.registri.epist.55. 13.q.2.c. quæsta.

Praue nimis, & procul est à sacerdotis officio, precium de terra concessa putredini, quærere: & de alieno velle facere luctu compendium. Hoc autem vicium, & nos postquam Deo authore ad episcopatus honorem accessimus de ecclesia nostra omnino vetuimus: & prauã denuò consuetudinẽ nequaquam vsurpari permisimus, memores quia dum Abraham

à filiis

A à filiis Ephron, hoc est, à filiis Seor sepulchrum pretio ad humādum corpus coniugis postularet, precium accipere renuit, ne commodum videretur de cadauere consecutus. Si ergo tātæ considerationis paganus vir fuit, quantò magis nos qui sacerdotes dicimur, hoc facere nō debemus? vnde ne hoc auaritiæ vitiū, vel in alienis denuò tentari præsumatur, admoneo: Sed si quando aliquem in ecclesia vestra sepeliri conceditis, si quidem parentes ipsius, vel proximi, vel hæredes pro luminaribus spōte quid offerre voluerint, accipere nō vetamus. Peti verò, aut aliquid exigi omninò prohibemus: ne quòd valde irreligiosum est, aut vænalis (quod absit) ecclesia dicatur, aut vos de humanis videamini mortibus gratulari, si ex eorum cadaueribus studeatis quolibet modo compendium quærere. *Gene. 23.*

B *Ne laici presbyteros ab ecclesijs ad quas denominati sunt, expellere audeant. Carolo regi Leo tertius.* ¶ *Caput* 102.

Contra sanctorum patrum censuras videtur existere, si secularis homo vel laicus, presbyteros ab ecclesiis in quibus tempore ordinationis eorum denominati, vel introducti fuerunt, nitetur expellere.

Quod non liceat presbyteris contempto episcopo se ab ecclesijs suis segregare, & alias priuatim viuere. Ex concilio Antiocheno. cap. v. ¶ *Caput* 103.

Si quis presbyter aut diaconus contempto episcopo seipsum ab ecclesia segregauerit, & priuatim apud se collectis populis altare erigere ausus C fuerit: & nihilominus episcopo suo exhortante, & semel, & iterum reuocante inobediens extiterit. hic modis omnibus deponendus est, nec aliquando consequi curationem, aut proprium honorem recipere speret. Quòd si etiam perseuerauerit perturbās cunctam ecclesiam, per potestatem quæ foris est, tanquam seditiosum corripi oportet.

De confinijs cœmiteriorum, id est, quot passus habere debeant. Nicolaus papa omnibus episcopis. ¶ *Caput* 104.

De confiniis cœmiteriorū sicut antiquitus à sanctis patribus statutum est, statuimus: ita vt maior ecclesia per circuitum sexaginta passus habeat: capellæ verò vel minores ecclesiæ xxx. Qui autem confinium eorum cōfringere tentauerit, aut personam hominis vel bona eius inde abstraxerit, D nisi publicus latro fuerit, quousque emendet, & quod rapuerat reddat, excommunicetur. *17. q. 4. sicut antiquitas.*

Non oportere subdiaconos sacrarium ingredi, & contingere vasa dominica. cap. xxj. ¶ *Caput* 105.

Quoniam non oportet subdiaconos licentiam habere in secretarium siue sacrarium, quod Græci diaconion vocant ingredi, & contingere vasa dominica.

Quod oporteat parochias rusticanas infra terminum eius episcopi permanere, qui eas per triginta annos gubernauit. Ex concilio Chalcedonensi. cap. xvj. ¶ *Caput* 106.

Per singulas ecclesias rusticanas parochias siue possessiones manere im- *16. q. 3. c. per singulas.*

 mobiles

mobiles apud eos qui eas retinent episcopos, decreuimus: & maximè, qui eas sine violentia iā per xxx. annos tenentes gubernauerūt: Si verò intra triginta annos facta fuerit, aut fiat de his altercatio: licere eis qui se dixerint læsos, propter eas mouere apud Synodum prouinciæ certamen: Si quis verò se putat à proprio metropolitano grauari, apud primatem dioecefeos, vel apud Constantinopolitanæ ciuitatis sedem, agat iudicium, sicut dictum est. Si verò quælibet ciuitas per authoritatem imperialem renouata est, aut si renouetur in posterum ciuilibus & publicis ordinationibus, etiam ecclesiarum parochianarum sequatur ordinatio.

A

De his qui ad ecclesiam pro reatibus suis confugiunt, quod non sunt abstrahendi, nec de ecclesia vel de ecclesiasticis officinis, vel de atrio, vel de domo episcopi, vel à claustro: nec alicui reconsignari debent, nisi accepta securitate de morte & debilitate. ¶ *Caput* 107.

B

Conc. Aurelia. 1. cap. 3. 17. q. 4. id cōstituimus

In Synodo Aurelianensi prima sub Clodoueo rege in qua sederunt episcopi xxiiij. de his qui ad ecclesiam pro reatibus suis fugiunt, id constitutum est obseruandum, quòd antiqui canones decreuerunt, & lex Romana constituit: vt ab ecclesiæ atriis, vel à domo episcopi, vel à Claustro, quia hæc pro immunitate habentur, eos abstrahere omnino non liceat, sed nec alteri consignare, nisi ad euangelia datis sacramentis de morte, & debilitate, & omni pœnarū genere sint securi: ita vt ei cui reus fuerit criminosus consignatus, de satisfactione conueniat. Quod si quis sacramēta sua conuictus fuerit violasse, reus periurij, non solum à communione ecclesiæ, vel omnium clericorum, verùm etiam à catholicorum conuiuio separetur. Quòd si is cui reus est, noluerit sibi intentione faciente componi, & ipse reus de ecclesia actus timore discesserit, ab ecclesiæ clericis nō requiratur.

C

De raptore qui cum rapta ad ecclesiam confugerit. Ex eodem cap. quarto. ¶ *Caput* 108.

36. q. 1. c. de raptoribus.

De raptoribus autem fœminarum id constituendum esse censuimus, vt si ad ecclesiam raptor cum rapta confugerit, & fœminam ipsam violentiam pertulisse constiterit, statim liberetur de potestate raptoris, & parentibus reddatur: & raptor mortis vel pœnarum impunitate concessa, liberam habeat eundi facultatem. Si verò parentes mulieris, ecclesiasticis viris obedire noluerint, excommunicentur.

D

De seruo qui pro qualibet culpa à domino suo ad ecclesiam confugerit. Ex eodem, cap. v. ¶ *Caput* 109.

17. q. 4. c. id cōstituimus

Seruus qui ad ecclesiam confugerit pro qualibet culpa, si à domino pro commissa culpa ecclesiasticum sacramentum susceperit, statim ad seruitium domini sui redire cogatur: Et postquam dato sacramento domino suo fuerit consignatus, si aliquid pro eadem culpa qui accusatur probatus fuerit pertulisse, pro contēptu ecclesię, & †præuaricatione fidei, à cōmunione, vel conuiuio catholicorum, sicut superius comprę̄hensum est, extraneus habeatur. Si verò seruus pro culpa sua ab ecclesia defensatus sacramentum

†priuatione.

A mentum domini sui clericis exigentibus de impunitate perceperit, exire nolentem à domino liceat occupari.

De eadem re. ex concilio Chalcedo. cap. v. ¶ *Caput* 110.

Similiter in Matiscensi synodo decretum est, vt hi qui fugiunt suos inimicos, aut in ecclesiam, aut in atrium ecclesiæ, aut in domũ episcopi, aut in claustrum regularium, non inde abstrahantur, nisi prius supra sacra securitate accepta à persequutoribus, de morte, de debilitate, & omni pœnarum genere, sint securi: etiam si serui sint illorum qui persequuntur eos, ita vt ei cui rei criminosi fuerint, de satisfactione conueniat. Quod si is qui super sacra prius iurauerat, conuictus fuerit iuramẽtum violasse, reus periurij à communione priuetur quousque satisfaciat.

B *Item de eodem. ex concilio apud Theodonis villam. cap. xi.* ¶ *Caput* 111.

17. q.4.c. reum ad ecclesiam.

Seruum confugientem ad ecclesiam, seu in atrium ecclesiæ, aut in officinas regularium fratrum, vel in curtem, aut in domum episcopi, quia hæc in antiquis canonibus pro immunitate tenẽtur, nemo abstrahere audeat, neque inde donare, aut ad pœnam vel ad mortem, vt honor dei & sanctorum eius præ omnibus conseruetur: Sed rectores ecclesiarum pacem & vitam, & membra eius cum iuramento obtinere studeant, tamen legitimè componat quicquid iniquè fecerat, & si insequutor magistris ecclesiæ obedire noluerit, canonicè constringatur.

Item de eadem re. ex concilio Arausico. cap. v. ¶ *Caput* 112.

Eos qui ad ecclesiam confugerint tradi non debere, sed loci reuerentia, & intercessione defendi. Si quis autem clericorum mancipia, pro suis mancipijs ad ecclesiam confugientibus, crediderit occupare: per omnes C ecclesias, districtissima damnatione, feriatur.

De immunitate ecclesiæ. ex concilio Triburiensi. cap. vi. ¶ *Caput* 113.

Si quis in ecclesiæ atrio pugnam committit, aut homicidium facit, quicquid pro immunitate violata emendandum est, altario soluatur, cuiuscunque fuerit ecclesia illa.

De fugientibus ad ecclesiã. ex concilio Mediomatricis. cap. ij. ¶ *Caput* 114.

Si quis contumax vel superbus timorem cleri, vel reuerentiam ecclesiarum non habuerit, & fugientem seruum suum, vel quem persequutus fuerit, de atrio ecclesiæ, vel de porticibus quolibet modo ecclesiæ adhæ- D rentibus per vim abstraxerit: pro immunitate DCCCC. solidos episcopo componat: & ipse publica pœnitentia iuxta iudicium episcopi mulctetur, vt sit honor dei & reuerentia sanctorum, & ecclesia dei semper inuicta permaneat.

Quod serui fugientes dominos suos ad ecclesiam, intercessionem debent quærere non latebras. Gelasius Bonifacio episcopo. ¶ *Caput* 115.

Metuentes famuli dominos, si ad ecclesiæ septa confugerint, intercessionem debent quærere, non latebras: ne hæc ipsa præsumptio tarditatis temeritatem augeat renitendi. Filius enim noster vir spectabilis, Petrus quæritur seruum suum in ecclesia sancti clementis diutius commorari, cui cùm deputasset, sacramenta præstari illum egredi nulla ratione voluisse. Et

isse. Et ideò directos supradicti hominis de præsenti cum eo quem elegerit, esse mittendos, qui cùm de impunitate eius sacramenta præbuerint, eum statim facies ad dominum suum modis omnibus remeare: aut si in hac pertinacia forte perstiterit, post sacramentum sibi præstitum, reddatur inuitus. A

De eodem. Idem Petro subdiacono Campaniæ. ¶ *Caput* 116.

Mancipia si qua in monasterium sancti Seuerini, vel in aliam Ecclesiam de ciuitate refugerint, mox vt ad noticiam tuam peruenerit, nullo modo ea illic immorari permittas: sed intra ciuitatem in ecclesiam reuocentur, & si iustam contra dominos suos querelam habuerint, congrua ordinatione de ecclesia exire necesse est: Si verò venialem culpam commiserint, dominis suis, accepto de venia sacramento, sine mora reddantur. B

Vt nullus clericorum seruum vel discipulum suum ab ecclesia extrahere audeat, vel flagellare præsumat. ex Hilerdensi concilio. cap. viij. ¶ *Caput* 117.

17. *q.* 4. *cap. nullus clericorum.*

Nullus clericorum seruum aut discipulum suum ad ecclesiam fugientem, extrahere audeat, vel flagellare præsumat: Quòd si fecerit, donec dignè pœniteat, à loco cui honorem non dedit, segregetur.

Ne quis mancipia clericorum pro suis ad ecclesiam profugis occupare audeat. ex concilio Arausicano. cap. v. ¶ *Caput* 118.

Si quis mancipia clericorum pro suis mancipijs ad ecclesiam confugientibus crediderit occupanda, districtissima damnatione per omnes ecclesias, feriatur. *Ex codicum libro vi. cap. i. Titulo iiij.* Quicunque fugitiuum seruum in domo vel in agro inscio domino eius susceperit, cum compari alio, vel viginti solidis reddat. C

Vt episcopi eos indignos accessu ecclesiæ iudicent, qui eas violauerint. Gelasius Epiphanio episcopo. ¶ *Cap.* 119.

Ad episcopos cæteros direximus iussionem, vt eos qui ecclesias violasse perhibentur, accessu earum iudicent esse non dignos.

De eadem re. Gelasius Victori Constantino, Martirio, Fœlicissimo, Sereno & Timotheo episcopis. ¶ *Caput* 120.

17. *q.* 4. *c. frater et coepiscopi.*

Frater & coëpiscopus noster Epiphanius sua nobis relatione suggessit, Benenatum & Maurum Beneuentanę municipes ciuitatis, in contumeliam religionis acerba nimis & plectibili contumacia prosiluisse: qui confugientem ad ecclesiæ septa curialem suum, ne illic quidem tutum, aut de iniuria securum esse siuerunt, ausi irruptione temerariæ mentis admittere, quod nec potestatibus quidem vel principibus vnquam licuit perpetrare, vt hominem in sanctuarijs constitutum, captata sacerdotis absentia reluctantem reclamantémque violenter abstraherent, quos quantum nobis sua suggestione patefecit, meritò indignos esse sacra communione iudicauit. Et si reuera tanti facinoris constat admissum, nostra etiam authoritas in hac parte consentit. Nec enim ad supplicandum iure debet admitti, vbi admittere sacrilegium non dubitauit. Nullus etenim intra limina tantæ venerationi deputata vtrunque sibi licere existimet, pro D

suæ vo-

A suæ voluntatis arbitrio, vt & humilitatem sibi vendicet & furorem. Et ideo fratres charissimi, supra dictos, si manifesta reos facit conquestio, ab omnibus parochiarum vestrarum ecclesijs nostræ præceptionis authoritate prohibete: vt non solum hi, qui in iniuriam sanctorum locorum prosiluisse probabuntur, meritò consequantur pro facti sui qualitate vindictam, verùm etiam cæteri à tali præsumptione vltionis istius timore reuocentur.

Item de eadem re. ex concilio Toletano cap. xij. ¶ *Caput* 121.

Pro his qui quolibet metu vel terrore ecclesiam appetunt, consentiente pariter & iubente domino nostro Eruigio rege, hoc sanctum concilium definiuit: vt nullus audeat confugientes ad ecclesiam residentes inde abstrahere, aut quodcumque nocibilitatis vel damni seu spoliationis residentibus in loco sancto, inferre: sed esse potius his ipsis qui ecclesiam petunt per omnia licitum triginta passus ab ecclesiæ ianuis progredi, in quibus triginta passibus vniuscuiusque ecclesiæ in toto circuitu reuerentia defendantur: sic tamen vt hi qui confugiunt ad eam in extraneis, vel longè separatis ab ecclesia domibus, nullomodo abcedant, sed in hoc xxx. passuum numero, absque domorum extranearum receptaculo progredientes, aditum obtinebunt, vt ad inquisitæ naturæ vsum debitis exeant locis, & nullo teneantur euentu necessitudinis qui se dominicis defendendos commiserint claustris. Si quis autem hoc decretum violare tentauerit, ecclesiasticæ excommunicationi subiaceat, & seueritatis regiæ feriatur sententia. Ipsos tamen qui ad ecclesiam confugium fecerunt, si iuxta priscorum canonum instituta, hi qui eos repetunt sacramenta reddiderint, & sacerdos ecclesiæ ipsius ab ecclesiæ non abstraxerit foribus: aut fuga talium si euenerit, sacerdoti quærenda est, aut damnorum sententia secundum electionem principis huiusmodi sacerdotibus irroganda.

17. q. 4. c. definiunt.

Interdictio communionis facta in Bonifacium episcopum, nisi cito ecclesiæ restituat, quem inde rapuit. Beati Augustini ad Bonifacium episto. numero 187. ¶ *Caput* 122.

Dilectissimo & spectabili viro filio Bonifacio Augustinus episcopus. Miror quomodo tam subitò fidei murũ aries ruperit inimici. Noui enim qua religione semper sis ecclesiam dei veneratus. Quo instigante facinore hominem de ecclesia rapuisti? Tuus si de tuo amico fortè præsumeret, fugitiuus, posset proculdubio intercessoris causa veniam promereri. Ergo si amicus intenditur, cur deus offenditur? Sed si de potestate præsumitur, Nabugodonosor regem intende, qui causa superbiæ in bouem est ex homine commutatus: Non vt confundam te hæc scribo, sed vt filium charissimum moneo. Ecclesiæ igitur illæsum reuoca, quem vt irreligiosissimus rapuisti. Oblatio verò domus tuæ à clericis ne suscipiatur, interdixi. Communionémque tibi interdico: donec peracta pro ausibus vel errore à me diffinita, tibimet pœnitentiæ tempore condonato, pro hoc facto, corde contrito & humiliato dignum offeras sacrificium Deo.

17. q. 4. c. miror. *Daniel. 4.*

Quod

Quod reus ad Ecclesiam fugiens accepta securitate mortis & debilitatis, quæ iniquè gessit, legitimè componere debeat. ex libro capitulorum. ¶ *Caput* 123.

Reum ad ecclesiam fugientem nemo abstrahere audeat, neq; inde donare ad pœnam vel ad mortem, vt honor ecclesiarum conseruetur: sed rectores pacem ei & vitam & membra obtinere studeant, tamen legitimè componat quod iniquè fecit.

Qui monasterium infringunt, & inde aliquid subtrahunt, sublatum nonies componere debeant, & immunitatem tripliciter. ex decretis Ioannis papæ. cap. x. ¶ *Caput* 124.

Vt hi qui monasteria, & loca deo sacrata, & ecclesias infringunt, & deposita vel alia quælibet exinde abstrahunt, damnum nonies componant, & immunitatem tripliciter, & velut sacrilegi canonicæ sententiæ subiungentur.

De his qui domum dei contemptibilem ducunt. ex Mogontiensi concilio cap. vij. ¶ *Caput* 125.

dist. 30. c. communione.

Quisquis fastu superbiæ elatus domum dei ducit contemptibilem, & possessiones deo sacratas, atq; in honorem dei sub regię immunitatis defensione constitutas, inhonestè tractauerit, vel infringere præsumpserit, aut incendia vel vastationes ausu temerario perpetrauerit, quasi inuasor & violator ecclesiæ Dei, quę est domus dei viui, à communione omnium fidelium abscidatur.

De excommunicatione eorum. ex concilio Arausico. ¶ *Caput* 126.

11. q. 11. c. canonicæ instituta.

Canonica instituta & sanctorum patrum exempla sequentes, ecclesiarum dei violatores authoritate dei, & iudicio sancti spiritus, à gremio sanctę matris ecclesię, & à consortio totius christianitatis eliminamus, quousque resipiscant, & ecclesię satisfaciant.

De pœnitentia eorum qui ecclesias incendunt. ex decretis Iulij papæ. ¶ *Caput* 127.

17. q. 4. c. si quis.

Si quis ecclesiam igne comburit, quindecim annos pœniteat, & eam sedulè restituat, & precium suum pauperibus distribuat.

De ministris altaris. ex Laodicensi concilio. cap. xxi. ¶ *Caput* 128.

dist. 23. c. nō oportet.

Non oportet ministros altaris vel quoslibet clericos ad agapen vocatos partes tollere, propter iniuriam quę ex hac occasione ecclesiastico ordini poterit deputari.

Quod presbyteri parochiani dum ordinantur, libellum officialem à sacerdote suo accipere debeant. ex Toletano concilio iiij. caput xxv. ¶ *Caput* 129.

dist. 38. c. quando presbyteri.

Quando presbyteri in parrochijs ordinantur libellum officialem à sacerdote suo accipiant, vt ad ecclesias sibi deputatas instructi succedant, ne per ignorantiam etiam in ipsis diuinis sacramentis offendant: Vt quando ad lętanias, vel ad concilium venerint, rationem suo episcopo reddant, qualiter susceptum officium celebrent, vel baptizent.

Presby-

A *Presbyteros aut diaconos quando per parrochias constituuntur, professionem episcopo suo facere oportere. ex concilio Toletano iiij. caput xxvj.* ¶ *Caput* 130.

Quando presbyteri aut diaconi per parrochias constituuntur, oportet eos professionem episcopo suo facere, vt castè, & purè viuant sub dei timore, vt dum eos tali professione obligauerit, sanctam disciplinam retineant.

dist.28.c. quādo presbyteri.

Vt quicunq; episcopus diœcesim alterius per triginta annos sine aliqua interpellatione possederit, eam teneat. ex conc. Tol.4.c.133. ¶ *Cap* 131.

Quicunque episcopus alterius episcopi diœcesim annos triginta sine aliqua interpellatione possederit, eam teneat: quia secundum ius legis eius B videtur esse diœcesis, & admittenda non est contra eum actio reposcendi, sed hoc intra vnam parochiam, extra verò nullomodo, ne dum diœcesis defenditur, prouinciarum termini confundantur.

16.q.3.c.quicunque.

De exactione ecclesiarum Galatiæ prouinciæ. ex Toletano concilio cap.iiij. ¶ *Caput* 132.

Non amplius quàm duos solidos vnusquisque episcoporum priuatæ prouinciæ, per singulas diœceses, vel singulas ecclesias, iuxta Synodum Bracarensem annua illatione sibi expectet inferri: monasteriorum tamen basilicis ab hac solutionis expensione, seiunctis. Cùm verò episcopus diœcesim visitat, nulli præ multitudine onerosus existat, nec vnquam quinquagenarium numerum euectionis excedat, aut amplius quàm vna die C per vnamquanque basilicam remorandi licentiam habeat. Quicunque verò pontificum eorundem aliter quàm decernimus agendum præsumpserit, correctioni proculdubio canonum subiacebit, tanquam constitutionum Synodalium transgressor, & priscorum patrum edicti, corruptor.

Ne dum parochias suas peragrant episcopi tyrannidem exerceant, sed cum charitate stipendia exigant. è Cabilonensi concilio ij. cap.xiiij. ¶ *Caput* 133.

Cauendum sanè est, ne cùm episcopi parochias suas peragrant, quandam non solum erga subditos, sed erga socios tyrannidem exerceant: nec (quod absit) non cum charitate, sed cum quadam iactantiæ temeritate: nec cum gratiarum actione, sed cum quadam iudiciaria inuectione, sti- D pendia ab eis exigant. Obseruandū etiam modis omnibus est, vt si quando eis peragendæ parochiæ necessitas incumbit, in confirmandis hominibus, in inquirēdis rebus emendatione dignis, in prędicatione verbi Dei, in lucris animarum potius, quàm deprædandis & spoliandis hominibus & scandalizandis fratribus, operam dent: & si quando eis ad peragendum ministerium suum à fratribus aut à subditis aliquid accipiendum est, hoc summopere obseruare debent, ne quem scandalizent aut grauent. Tanta ergo in hac re discretio tenēda est, vt & verbi Dei prædicator vbi sumptus proprij desunt, à fratribus accipiat: & ijdem fratres, illius potentia non grauentur, exemplo Apostoli Pauli qui ne quem grauaret, arte & manibus victum quærebat.

2.Thes.3.

Quòd

Quod archidiaconi super presbyteros parochianos nullam dominationem tyrannicam exercere debent. ibidem cap. xv. ¶ *Caput* 134. A

dis. 94. c. dictum est.

Dictum est etiam quod in plærisque locis archidiaconi super presbyteros parochianos quandam exercent dominationem, & ab eis exigant censum: quòd magis ad tyrannidem quàm ad rectitudinis fortitudinem pertinet. Si enim iuxta apostoli sententiam, episcopi non debent esse dominatores in clero, sed forma facti gregis ex animo: multò minus isti hoc agere debent, sed contenti sint regularibus disciplinis, & teneant propriam mensuram, & quod eis ab episcopis iniungitur, hoc per parochiam exercere studeant, nihil per cupiditatem & auaritiam præsumentes.

Quod iureiurando in contentione obtinere debet, qui possessor rei inuentus fuerit. Gelasius iusto episcopo. ¶ *Caput* 135. B

16. q. 4. c. dilectio.

Dilectio tua quæsita omnium fideliter rerum veritate, si de spacijs quibus memoratur orta contentio, diffinitio dudum certa processit, intemerata seruetur. Alioquin si nihil vnquam constiterit terminatum, nunc de perscriptione temporum, si qua pars † dissidet præbeat sacramentum: vt tamen quæ hactenus possedisse perhibetur, iusiurandum sinatur offerre.

† fidit.

De episcopis Siciliæ quid de parochianis suis exigere debeant. Gelasius Cresconio illustri. ¶ *Caput* 136.

10. q. 3. c. illud te modis.

Illud te modis omnibus volumus custodire, ne quis episcoporum Siciliæ de parochijs ad se pertinentibus nomine cathedratici, amplius quàm duos solidos præsumat accipere, neque compellere presbyteros aut clerum parochiarum suarum supra vires suas eis conuiuia præparare. C

Vt clerus qui ab episcopo suo pergrauatur, quærimoniam ad Metropolitanum deferat. è Toletano concilio iij. cap. xx. ¶ *Caput* 137.

10. q. 3. c. quia cognouimus. 1. Petri 5.

Quia cognouimus episcopos per parochias suas non sacerdotaliter, sed crudeliter desæuire, & dum scriptum sit. Forma estote gregi, non vt dominantes in clero, exactiones diœcesi suæ vel damna infligant: ideoq; censemus, excepto, quod veterum constitutiones à parochijs habere iubent episcopos, vt alia quæ illis huc vsque præsumpta sunt, denegentur: hoc est, neque in angarijs presbyteri aut diacones, neque in aliquibus fatigentur indictionibus, ne videamur in ecclesia Dei exactores, potius quàm Dei pontifices nominari. Hij verò clerici tam locales quã diœcesiani, qui se ab episcopo grauari cognouerint, quærelas suas ad metropolitanum deferre non differant, & metropolitanus non moretur eiusmodi præsumptiones coërcere. D

Vt non liceat iudicibus clericos vel seruos suos in suis Angarijs occupare. cap. xxi. ¶ *Caput* 138.

12. q. 2. c. ecclesiarum.

Ecclesiarum seruos, & episcoporum omnium vel clericorum iudicibus vel actoribus publicis in diuersis angarijs fatigari dolemus: propter quod omne concilium à pietate gloriosissimi domini nostri poposcit, vt tales deinceps ausus inhibeat, sed serui supradictorum officiorum in eorum vsi-

rum vsi-

A rum vſibus vel eccleſiæ laborent. Si qui verò iudicum aut actorum, clericum aut ſeruum clerici vel eccleſiæ, in publicis ac priuatis negotiis occupare voluerit, à communione eccleſiaſtica cui impedimentum facit, efficiatur extraneus.

Vitam communem inter omnes Chriſtianos vigere debere, maximè inter eos qui in ſortem Domini electi ſunt: & quod fideles primò pretium, deinde prædia ſua ad ſuſtentationem communiter viuentium contulerint. Vrbanus in primo decretali ſuo omnibus Chriſtianis. ¶ *Caput* 139.

Scimus vos non ignorare, quia hactenus vita communis inter bonos Chriſtianos viguit, & adhuc Dei gratia viget, & maximè inter eos qui in B ſorte domini electi ſunt, id eſt, clericos, ſicut in Actibus Apoſtolorum legitur. Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna, nec quiſquam eorum quæ poſsidebat aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis omnia communia, & virtute magna reddebant Apoſtoli teſtimoniũ reſurrectionis Ieſu Chriſti domini noſtri: & gratia magna erat in omnibus illis, neq; enim quiſquam egens erat inter illos: Quotquot enim poſſeſſores agrorum aut domorum erãt, vendentes afferebãt precia eorum quæ vendebant, & ponebãt ante pedes Apoſtolorum. Diuidebatur autem ſingulis, prout cuique opus erat. Ioſeph autem qui cognominatus eſt Barſabas ab Apoſtolis (quod eſt interpretatũ, filius conſolationis) leuites, Cyprius genere, cùm haberet agrum, vendidit illum, & attulit pretium, & po C ſuit ante pedes Apoſtolorum, & cætera. Videntes autem ſummi ſacerdotes atque Leuitę, & reliqui fideles plus vtilitatis poſſe afferre, ſi hæreditates & agros quos vendebant, eccleſiis quibus præſidebant epiſcopi traderent: eò quòd de ſumptibus eorum, tam pręſentibus quàm futuris temporibus plura & elegantiora poſſent miniſtrare fidelibus communẽ vitam ducentibus, quàm ex pretio eorum, cœperunt prædia & agros quos vendere ſolebant, matricibus eccleſiis tradere, & ex ſumptibus eorum viuere. Ipſæ verò res in ditione ſingularum parochiarum epiſcoporum, qui locum tenent Apoſtolorum, erant, & ſunt vſque adhuc, & futuris ſemper debent eſſe temporibus. E quibus epiſcopi & fideles diſpenſatores eorum, omnibus communẽ vitam degere volentibus, miniſtrare cuncta neceſſaria de- D bent, prout melius potuerint, vt nemo in eis egens inueniatur. Ipſæ enim res, fidelium oblationes appellantur, quia domino offeruntur. Non ergo debent in aliis vſibus quàm eccleſiaſticis, & prædictorum Chriſtianorum fratrum vel indigentium conuerti: quia vota ſunt fidelium, & precia peccatorũ, atq; ad prędictum opus explendum domino traditæ. Si quis autem (quod abſit) ſecus egerit, videat ne damnationẽ Ananiæ & Saphiræ percipiat, & reus ſacrilegij efficiatur: ſicut illi fecerunt, qui prædictarum rerum precia fraudauerunt. Memoratis augmentationibus ac cultibus: in tantum Eccleſiæ quibus epiſcopi præſident, domino adminiculante creuerunt: & tantis maxima pars earum abundat rebus: vt nullus ſit in eis communem vitam degens, indigens, ſed omnia neceſſaria ab epiſcopo

12.q.1.c.*Scimus vos.*

Actor.4.

Actor.5.

suísque ministris percipit: ideò vt si aliquis extiterit modernis aut futuris temporibus, qui hoc auellere nitatur, iam dicta damnatione feriatur. A

Qui res ecclesiarum & oblationes fidelium abstulerit, in patrem dominum, & matrem ecclesiam peccat, & ideo à liminibus sanctæ matris ecclesiæ pellendus est. Lucius.j. papa in primo decreto suo, omnibus episcopis tam Gallis, quàm Hispanis. ¶ *Caput* 140.

6.q.1.c.sapiens non est.

Sapiens non est omnis qui nocet. Res quoque ecclesiarum nostrarum & oblationes fidelium, quas significastis à quibusdam irruentibus vexari, nobísque & ecclesiis nostris auferri, indubitanter maximum est peccatũ, testante scriptura quæ ait. Qui abstulerit aliquid patri vel matri, & dicit hoc non esse peccatum, homicidæ particeps est. Pater ergo noster, sine dubio Deus est, qui nos creauit, & mater nostra ecclesia, quę nos in baptismo spiritualiter generauit. *Item.* Hæc fieri prophetæ, hæc Apostoli, hæc successores eorum, & omnium catholicorum patrum vetant decreta, & tales præsumptiones sacrilegia esse diiudicant. Quorum nos sequentes exẽpla, omnes tales præsumptores, & ecclesię raptores, atque suarum facultatum alienatores, vna vobiscum à liminibus sanctæ matris ecclesiæ anathematizatos, Apostolica authoritate pellimus, & damnamus, atque sacrilegos esse iudicamus. Et non solum eos, sed omnes consentientes eis: quia non solum qui faciunt, rei iudicantur, sed etiam qui facientibus consentiunt. Par enim pœna & agentes, & consentientes comprehendit. B

Pro necessitate temporum diligenti consideratione temperanda esse decreta patrũ. Ex generalibus decretis Gelasij papæ.ca.j. ¶ *Cap.* 141. C

† dispensatione.

1.q.7.c.necessaria rerum.

Necessaria rerum † dispositione constringimur, sic canonum paternorum decreta librare, & retro præsulum decessorúmque nostrorum præcepta metiri: vt quæ præsentium necessitas temporum restaurandis ecclesiis relaxanda deposcit, adhibita consideratione diligenti, quantum potest fieri, temperemus.

Vt cùm nulla magna necessitas vrget, instituta patrum inconuulsa permaneant. Idem cap.ij. ¶ *Caput* 142.

distin.55.c.Priscis.

Priscis igitur pro sua reuerentia manẽtibus institutis, quæ, vbi nulla vel rerum, vel temporum perurget angustia, regulariter conuenit custodiri: eatenus ecclesiis, quæ vel cunctis sunt priuatę ministris, vel sufficientibus vsq; adeò dispoliata seruitiis, vt plebibus ad se pertinentibus diuina munera supplere non valeant, tam instituendi, quàm promouendi clericalis obsequij, sic spatia dispensanda concedimus. D

De examinando eo qui ad clericale munus accedit. Idẽ ca.iij. ¶ *Cap.* 143.

Vt si quis etiã de religioso proposito, & disciplinis monasterialibus eruditus, ad clericale munus accedit, in primis eius vita præteritis acta temporibus inquiratur, si nullo graui facinore probatur infectus, si secundã fortasse non habuerit vxorem, nec à marito relictam sortitus ostenditur.

Iure sibi vindicari, quicquid tricẽnali lege concluditur, Idẽ. ¶ *Cap.* 144.

Gelasius Romanę ecclesiæ episcopus fratribus qui in Sicilia sunt constituti. Illud etiam annecti placuit, vt si (quod absit) facultates ecclesiæ,

nec non

A nec non & diœceses ab aliquibus possidentur episcopis, iure sibi vendicent, quod tricennalis lex cōcludit. Quia & filiorum nostrorū principum ita emanauit authoritas, vt vltra xxx. annos nulli liceat pro eo appellare, quos legum tempus excludit.

Captiuos redimendos de rebus ecclesiasticis. Gregorius Demetrio & Valeriano clericis firmianis. ¶ *Caput* 145.

Sacrorum canonum instituta, & legalis permittit authoritas, licitè res ecclesiasticas in redemptionem captiuorum impendi, Et ideo quia edocti à vobis sumus, ante annos xviij. virum reuerendissimum quendam Fabium episcopum ecclesiæ Firmianæ pro redemptione vestra, ac patris vestri Passiui fratris & coëpiscopi nostri, tunc verò clerici, nec non in matris vestræ libras argenti xj. de eadem ecclesia hostibus impendisse: atque vos ex hoc quandam habere formidinem, ne hoc quod datum est, à vobis quolibet tempore repetatur. Huius præcepti authoritate suspicionem vestram præuidimus auferendam: constituentes nullam vos exinde, hæredésque vestros quolibet tempore repetitionis molestiam sustinere: nec à quoquam vobis aliquam obijci quæstionem.

Lib.7. registri epist.14.

B

De non repetenda possessione per xl. annos ab alio possessa. Gregorius Petro subdiacono. ¶ *Caput* 146.

Si monasterium sancti Theodori, fines de quibus causatio mota est, inconcussis quadraginta annis possedisse repereris, nullam deinceps etiam si quid Romanæ ecclesię competere potuit patiaris sustinere calumniam, sed quietem eorum modis omnibus procura.

17.q.5.c. Si monasteriū.

C

Episcopos facultatem ecclesiarū administrare debere: viduis, pupillis, pauperibus & clericorū stipendia distribuere: sibi verò nihil inde vēdicare, nisi quod ad proprios vsus tricenaria lege pertinet. ¶ *Cap.*147

Gelasius Romanæ ecclesię episcopus, dilectissimis, & in Christo vnanimi charitate connexis fratribus episcopis qui in Sicilia sunt constituti. Quomodo pręsulum nostrorum authoritas emanauit: vt facultates ecclesię episcopi ad regendum habeant potestatem: ita tamen vt viduarum pupillorum, atque pauperum, nec non & clericorum stipendia distribuere debeant, hoc eis statuimus dari, quòd hactenus decretum est. Reliquum sibi episcopi vendicēt, vt sicut anteà diximus peregrinorum atq; captiuorū largitores esse possint. Illud quoq; adnecti placuit, vt si (quod absit) facultates ecclesiæ & diœceses ab aliquibus possideantur episcopis, iure sibi vendicent, quod tricennaria lex conclusit: quia & filiorum nostrorū principum ita emanauit authoritas, vt vltra triginta annos nulli liceat pro eo appellare, quod legum tempus exclusit.

16.q.3. cap. Præsulum.

D

Nullo obstaculo ante tribunal Christi muniri, qui substantiam ad vsus pauperū derelictam contra fas dispergit: & quod anathemate feriatur, quicunque res ecclesiæ confiscare, vel cōpetere, vel periculosa, aut sæua infestatione peruadere præsumpserit. De vj. Syn. Symachi papæ. ¶ *Cap.* 148

Nec aliquo se ante tribunal Christi obstaculo muniat, qui à religiosis animabus ad substantiam pauperum derelicta, contra fas sine aliqua

pietatis consideratione dispergit. Similiter & hoc ad omnium ecclesiarum notitiam vestra cunctorum exhortatione, & iudicio, censemus peruenire, & ab omnibus firmiter teneri, quia episcoporum res ecclesiæ esse non dubitantur, si in eorum facultatibus simili fuerit credulitate grassatum, peruasores rerum memoratarum, prædicta canonum districtione feriantur: vt qui moribus propriis, ac nulla conscientia castigatione corriguntur, saltem ecclesiasticæ, & canonicæ vindictæ perfodiantur aculeis. Generaliter verò quicunque res ecclesiasticas confiscare, aut competere, aut peruadere periculosa aut sæua infestatione præsumpserit, nisi se citissimè per ecclesiæ de qua agitur, satisfactione correxerit, perpetuo anathemate feriatur. Similiter & hi qui res ecclesiæ iussu vel largitione principũ, vel quorũdam potentũ, aut quadam inuasione, aut tyrannica potestate retinuerint, & filiis vel hæredibus suis, vt à quibusdam iam factum audiuimus, quasi hęreditarias reliquerint, nisi citò res Dei admoniti à Põtifice, agnita veritate reddiderint, perpetuo anathemate feriantur. Iniquum enim esse cessemus, vt potius custodes chartarum, quàm defensores rerum creditarum vt præceptum est, iudicemur.

De peruasoribus rerum alienarum. Ioannes papa Zachariæ Archiepiscopo. ¶ *Caput* 149.

Est etiam in antiquis ecclesiæ statutis decretum, vt qui aliena inuadit, non exeat impunitus, sed cum multiplicatione omnia restituat. Vnde & in euãgelio scriptum est, Quod si aliquid defraudaui, reddo quadruplum. Et in legibus seculi cautum habetur, Qui rem surripit alienam illi cuius res direpta est, in vndecuplum quę sublata sunt restituat. Et in lege diuina legitur. Maledictus omnis qui transfert terminos proximi sui, & dicit omnis populus Amen. Talia ergo non præsumantur absq; vltione, nec exerceantur, absque sua damnatione.

De his qui ecclesiastica priuilegia calcare contendunt. Gelasius Maiorico, Sereno, & Ioanni episcopis. ¶ *Caput* 150.

12.q.2.cap. qui & humanis.

Qui & humanis legibus in ciuili damnatione calcatis, & reuerentia religionis abiecta, vel ecclesiastica priuilegia calcare cõtendunt, vel vbilibet in pauperum prosilire dispendium, nec huiusmodi saltem cõmoniti, conuictique nequitiam sopire consentiunt, atq; illata sacris rebus detrimenta sarcire, omnino diuini muneris sunt participatione priuãdi: vt huius perceptione careant, quod sacras leges habuere despectui.

Quod episcopo nullo commento liceat res ecclesiæ alienare: & quod priuilegia omni ratione integra conuenit seruari. Gelasius Iustino Archidiacono, & Fausto defensori. ¶ *Caput* 151.

12.q.2.ca. Vulteranæ.

Volatoranæ ecclesiæ actus vel patrimonium, quod hactenus comperimus destitutum, vel post damnationem Eucharisti quo fuerat deprauãte dispersum, curæ vestræ decreuimus esse delegandũ, vt diligentia (qua vos pro ecclesiæ vtilitatibus existimamus esse vigilantes) prædia culturæ restituatis antiqua: reuocetis si qua sunt vendita aut donata mancipia, possessiones etiã quę ab Enmatio & Oppilione episcopis vel cæteris quouis iure vi-

A iure videritis teneri (quia contra constituta Synodi, ab episcopo prædia alienari nullo potuerunt commento) nihilominus reuocētur, sit emptoribus ad eum recursus, qui præsumpsit aliquid de ecclesiæ rebus, illicita venditione distrahere: ita vt pensiones annuas ad pontificem deferatis, cui priuilegia sua integra conuenit omni ratione seruari, vt eius dispensatione portiones proueniant consuetæ: ita vt portionem quartam quæ ad eos pertinet, sua pontifex ordinatione distribuat, prout cuiusq; locū meritúmque cognoscit: Pariter etiam ex fidelium oblatione faciendum, vt quartam clericis eroget, pro consideratione suæ electionis, antistes: fabricarum etiam portio episcopo sciente, & disponēte, vestra erogatione pendatur, quatenus nihil penitus in detrimentum alicuius rei patiamini generari. B Si quid verò in ecclesiæ vestræ damnum, aut in his quæ sunt præceptionis nostræ prohibita, pontificem vestrum videritis admittere, mox nostris auribus relatione signate, vt quid fieri debeat censeamus. Decimas iusto ordine nō tantum nobis, sed maioribus visum est, plebibus tantum, vbi sacrosancta dantur baptismata deberi.

De rebus quæ semel Deo consecratæ & contributæ sunt, quod nullorum principum concessione, inuadendæ, & diripiendæ sunt.
Nicolaus Adoni Viennensi archiepiscopo. ¶ *Caput* 152.

De rebus quæ semel Deo contributæ atque dicatæ sunt, & postea sub occasione concessionis principum, à quibusdam inuaduntur, atque diripiuntur: sancimus, vt prius consulto principe ad resecandum præsumptiuam factionem, & cognoscendum, vtrum illius sit concessio, an inuasoris C præsumptio. Quod si principis inordinata fuerit largitio, ipse sit princeps pro emendatione redarguendus. *12.q.2.c.de rebus.*

De rebus ecclesiæ sine consultu Metropolitani episcopi, non alienandis. ex Carthaginensi concilio v. Cap. iiij. ¶ *Caput* 153.

Placuit etiam, vt rem ecclesiæ nemo vendat, Quod si aliqua necessitas cogit, hanc insinuandam esse primati ecclesię, vt cum statuto numero episcoporum vtrum faciendum sit, arbitretur. Quod si tanta vrget necessitas ecclesiæ, vt non possit antè consulere: saltem post factum curiositatem habeat, & vicinis episcopis hoc antè indicare, & ad concilium referre has ecclesiæ necessitates. Quod si non fecerit, reus concilij venditor teneatur. D *17.q.4.c. nullas.*

De manumissis, & per testamentum ecclesiæ commendatis. ex Arausico concilio.i. cap.vj. ¶ *Caput* 154.

In ecclesia manumissos, & per testamentum ecclesiæ commendatos, si quis in seruitutem, vel obsequium, vel ad colonariam conditionem imprimere tentauerit, animaduersione ecclesiastica coërcebitur. *dist.87.c. eos qui.*

Quod hi qui oblationes defunctorum retinent, & ecclesijs reddere morantur, quasi necatores egentium Dei indicio deputantur. è Vasensi concilio j. cap.quarto. ¶ *Caput* 155.

Qui oblationes defunctorū retinent, & ecclesiæ reddere demorātur, vt infideles, sunt ab ecclesia abijciēdi: quia vsq; ad exinationē fidei peruenire *13.q.2.c.qui oblationes.*

certum est hanc pietatis diuinæ exacerbationem, quia & fideles de corpore recedentes votorum plenitudine, & pauperes consolatu alimoniæ, & necessaria sustentatione fraudantur: hi enim tales quasi egentium necatores iudicio Dei digni habiti sunt, Vnde & quidam patrum hoc scriptis suis inseruit, congruente sententia quæ ait, Amico quippiam rapere furtum est, ecclesiam fraudare sacrilegium est.

A

De clericis qui documenta quibus possessio ecclesiæ firmatur, aut supprimere, aut negare, aut aduersarijs tradere præsumpserint Ex Agathensi concilio. cap. xxvi. ¶ *Caput* 156.

12. q. 2. c. si quis.

Si quis de clericis documēta quibus ecclesiæ possessio firmatur, aut supprimere, aut negare, aut aduersariis fortasse tradere damnabili, & punienda obstinatione, præsumpserit: quicquid per absentiam documentorum damni ecclesiæ illatum est, de propriis facultatibus reddat, & communione priuetur. Hi etiam qui in damno ecclesiæ impiè solicitati à traditoribus aliquid susceperint, superiori sententia teneantur.

B

Vt de monachis nullus monasterium nouum nisi permittente episcopo fundare præsumat, Ibidem cap. xxvij. ¶ *Caput* 157.

18. q. 2. c. de monachis. 16. q. 1. c. monachi vagantes. 20. q. 4. c. monachū.

Vt de monachis monasterium nouum, nisi episcopo aut permittente aut probante nullus incipere aut fundare præsumat. Monachi etiam vagantes, ad officium clericatus, nisi eis testimoniū Abbas suus dederit, nec in ciuitatibus nec in parochiis ordinentur. Monachum nisi abbatis sui aut permissu, aut voluntate, ad alterum monasterium commigrantē, nullus Abbas suscipere aut retinere præsumat: sed vbicunque fuerit Abbati suo authoritate canonum reuocetur. Si enim necesse fuerit clericum de monachis ordinari, cum consensu & voluntate Abbatis præsumat episcopus.

C

Vt monasteria puellarum longius à monasterio monachorum collocentur, Ibidem Cap. xxviij. ¶ *Caput* 158.

18. q. 2. c. monasteria

Monasteria puellarum longius à monasterio monachorū, aut propter insidias diaboli, aut propter oblocutiones hominum collocentur.

Vt libertos legitimè factos ecclesia si necesse fuerit tueatur. Ibidem, cap. xxix. ¶ *Caput* 159.

dist. 87. c. libertos.

Libertos à dominis suis legitimè factos ecclesia si necessitas exegerit tueatur. Quod si quis ante audientiam peruadere aut exspoliare præsumpserit, ab ecclesia repellatur.

D

Vt episcopus licentiam habeat distrahendi terrulas, & vineolas exiguas ecclesiæ minus vtiles, Ibidem cap. xlv. ¶ *Caput* 160.

12. q. 2. c. terrulas.

Terrulas aut vineolas exiguas ecclesiæ minus vtiles, aut longè positas paruas, episcopus sine concilio fratrum (si necessitas fuerit) distrahendi habeat potestatem.

Presbyteri aut diaconi non audeant res ecclesiæ sibi creditas commutare, vel vendere, si autem fecerint honore suo depositi, de proprio illud restituant, Ibidem cap. xlix. ¶ *Caput* 161.

12. q. 2. c. diaconi.

Diaconi vel presbyteri in parochia constituti, de rebus ecclesiæ sibi creditis nihil

A ditis nihil audeant commutare, vel vendere, quia res Deo sacratæ esse noscuntur. Similiter & sacerdotes nihil de rebus ecclesiæ sibi commissæ, vt superius comprehensum est alienare præsumant. Quod si fecerint cuncti in concilio, & ab honore depositi, de suo proprio aliud tantum restituant quantum visi sunt præsumpsisse. Sanè si quis pro qualibet conditione de rebus ecclesiæ aliquid alienare præsumpserit, si de suo proprio tantum ecclesiæ contulerit, quantum visus est abstulisse, tunc demum istud stare licebit, libertos tamen quos sacerdotes vel diaconi de ecclesia sibi commissa facere voluerint, actus ecclesiæ persequi iubemus. Quod si facere contempserint, placuit eos ad proprium reuerti seruitium.

12.q. 2.c. *si quis qualibet.*

Quicquid presbyteri de possessione parochiarum distraxerint, & in comparante, & in vendente irritum habendum. Ibidem cap. liij. ¶ *Caput* 162.

B Quicquid parochiarum presbyter de ecclesiastici iuris possessione distraxerit, inanè habeatur & vacuum, venditione comparantis & actione vendentis.

12.q.2. c. *quicquid parochiarum.*

De venditionibus quas abbates facere præsumunt. Ibidem, cap. lvi. ¶ *Caput* 163.

De venditionibus quas abbates facere præsumunt, hæc forma seruetur, vt quicquid sine episcopi notitia venditum fuerit, ad potestatem episcopi reuocetur. Mancipia verò monachis donata, ab abbate non liceat manumitti. Iniustum enim putamus, vt monachis quotidianum rurale opus facientibus, serui eoram libertatis † dono potiantur.

27.q.4.c. *in venditionibus.*

† otio

C *Vnum abbatẽ duobus monasterijs non præficiendum. ca. lvij.* ¶ *Cap.* 164

Vnum abbatem duobus monasteriis interdicimus præsidere.

21. q. 1. cap. *vnum.*

Cellulas nouas monachorum, sine notitia episcopi non instituendas. Ibidem cap. lviij. ¶ *Caput* 165.

Cellulas nouas aut congregatiunculas monachorum absque episcopi notitia, prohibemus institui.

18.q.2. c. *cellulas.*

Vt clerici res ecclesiarum diuturna possessione iuri proprio non subscribant. Ibidem cap. lix. ¶ *Caput* 166.

Clerici quilibet, quantacunque diuturnitate temporis, ecclesiæ remuneratione aliqua possederint, in ius proprium præscriptione temporis non D vocentur, dummodò pateat ecclesiæ rem fuisse: ne videantur etiam episcopi administrationes prolixas, aut precatorias cùm ordinati sunt, facere debuisse, aut diu retentas facultates, in ius proprietatis suæ posse transcribere.

16.q.3.c. *clerici quilibet.*

Vt liceat episcopo reditus ecclesiæ suæ, qui eam non multum grauent, ad vsus regulariter viuentium, peregrinorum, & egenorum assignare. ex Toletano tertio concilio. cap. iij. ¶ *Caput* 167.

Hæc sancta Synodus nulli episcoporum licentiam tribuit, res alienare ecclesiæ, quoniam & antiquioribus canonibus hoc prohibetur. Si quid verò quòd vtilitatem non grauet ecclesiæ, pro suffragio monachorum, vel ecclesiis ad parochiam suam pertinentium dederint, firmum maneat.

12.q.2.c. *sine exceptione.*

Peregrinorum, vel clericorum, & egenorum necessitati, saluo iure ecclesiæ, præstare permittuntur pro tempore, quæ potuerint. A

Vt episcopis liceat vnam de parochianis ecclesijs in monasterium dedicare. ex concilio Toleta.3. cap.4. ¶ *Caput* 168.

12.q.2.c.si episcopus. Si episcopus vnam de parochianis ecclesijs suis in monasterium dedicare voluerit, vt in ea monachorum regulariter congregatio viuat, hoc de consensu concilij sui habeat licentiam faciendi. Qui etiam, si de rebus ecclesiæ pro eorum substantia aliquid quod detrimentum ecclesiæ non exhibeat, eidem loco donauerit, sit stabile: rei enim bonæ statuendæ sanctum concilium dat consensum.

Vt presbyteri, vel quibuscunque res ecclesiæ commissæ sunt, quæcunque tempore suæ administrationis emerunt, ecclesiæ per chartam assignare debeant è Toletano concilio ix.c.4. ¶ *Caput* 169. B

12.q.4. c.sacerdotes. Sacerdotes, vel quicunque illi sunt, quibus ecclesiasticarum rerum cura commissa est, quæcunque administrationis suæ tempore emerint, si de rebus proprijs vel vile, vel parum habuerint, ad ecclesiæ nomen cui præsunt, chartarum conficere instrumenta procurent. Non enim conuenit, vt ecclesia quæ suscepit externum, efficiat in alieno diuitem, & in suo retineat fraudatorem.

Si episcopus monasterium facere, vel parochianam ecclesiam ditare voluerit, licere ei quadragesimam partem de rebus ecclesiæ, vel centesimam ibidem conferre. ex concilio Tolet.ix.cap.v. ¶ *Caput* 170.

12.q.2.c.bonæ rei. Bonæ rei dare consultum & præsentis habetur vitæ subsidium, & æternæ remunerationis expectare cernitur premium. Quisquis itaque episcoporum in parochia sua monasterium constituere fortè voluerit, & hoc rebus ecclesiæ cui præsidet ditauerit, non amplius ibidem quàm quadragesimam partem dare debebit, vt hac temperantiæ æquitate seruata, & cui tribuit, competens subsidium conferat: & cui tollit damna grauia non infligat. Ad ecclesiam verò quæ monasticis non informabitur regulis, aut quam suis magnificare voluerit scripturis: nõ amplius quàm centesimam partẽ census ecclesiæ cui præsidet ibidẽ cõferre licebit: ea tamẽ cautela serua ta, vt vnã tãtũmodo quæ placuerit, ex his duabus remuneratione assumat. C

Vt episcopus de ea parte quæ sibi de parochianis ecclesijs debetur, tertiam partem vel eidem ecclesiæ vel altari si placet, conferre possit. ex eod. con. cap.6. ¶ *Cap.*171. D

12.q.3.c.episcopus si partem. Cùm præteritis sanctionibus notissimum habeatur, quæ de rebus parochialiũ ecclesiarũ pars episcopo cõferatur, oportunè tamẽ duximus decernendũ, vt si episcopus tertiã, quã de rebus eisdẽ sanctione pariter sibi debitã nouit, aut ipsi ecclesiæ cuius res esse patebit, aut alteri ecclesiæ quã elegit cõferre decreuerit, & licitũ maneat, & irreuocabile robur eius sentẽtia ferat

Vt episcopus qui res ecclesiæ vendiderit, & eas de suo restituat, & iudicio episcoporum tanquam furti aut latrocinij reus à suo honore priuetur. ex concilio Martini papæ. cap.xiiij. ¶ *Caput* 172.

10.q.2.c.si quis episcopus. Si quis episcopus nulla ecclesiasticæ rationis necessitate compulsus, in suo cle-

A ſuo clero, aut fortè vbi presbyter non eſt, de rebus eccleſiaſticis aliquid præſumpſerit vendere, res ipſas eccleſiæ propriæ reſtaurare cogatur, & in iudicio epiſcoporum deijciatur auditus, & tanquam furti aut latrocinij reus ſuo priuetur honore.

Quid agendum ſit de presbyteris, ſi inuenti fuerint de miniſterijs eccleſiæ aliquid venundaſſe. ex eodem cap. xviij. ¶ *Caput* 173.

Si quis presbyter, aut diaconus inuentus fuerit aliquid de miniſterijs eccleſiæ venundaſſe, quia ſacrilegium commiſit: placuit eum in ordinatione eccleſiaſtica non haberi. In iudicio tamen epiſcopi dimittendus eſt, ſi dignus in ſuo recipi debeat gradu, quia multoties hoc ipſum quod de ſacroſancto altario contaminatum eſt, in epiſcopi poteſtate dimiſſum eſt.

10.q.2.c.ſi quis presbyter.

B *De dotibus & decimis eccleſiæ. ex Hiſpalenſi concilio.* ¶ *Caput* 174.

Vt vnicuique eccleſiæ manſus integer, abſque vllo ſeruitio, attribuatur. Omnis primitias & decimas tã de pecoribus, quàm de frugibus, diues ſimul & pauper eccleſijs ſuis rectè offerãt. Dicit enim dominus per prophetam, Apportate omnẽ decimã in horreo meo, vt cibus ſit ſeruientibus in domo mea. Omnes ruſticus, & artifex quiſq; de negotio, iuſtã decimationẽ faciat. Sicut enim dominus omnia dedit, ita de omnibus decimã exigit: vt de fructibus agri, ita de nutrimento omni, vt de apibus, ita de melle: vt de agnis, ita de velleribus & caſeis: Vt de porcellis, ita de capris, de bubus, & equis, vt de minoribus, ita de maioribus exigimus & cæteris. Si quis autem hæc omnia non decimauerit, prædo dei eſt, & fur, & latro, & maledi- C cta quæ intulit dominus Cain non rectè diuidenti congeruntur. De his verò omnibus nullus ſit qui de ſacerdotibus requirat cenſum, vel aliquod ſeruitium præter eccleſiaſticum.

De cenſu à presbytero non dando. ex Pariſienſi concilio. ¶ *Caput* 175.

Vt ſecundum canonicam authoritatem & conſtitutionem domini imperatoris Lodouici, de agro eccleſiaſtico & manſo, de mancipijs quæ ipſe ſuis capitulis conſtituit, vel ſi quilibet pro loco ſepulturæ aliquid largitus fuerit eccleſiæ, neque de decimis & oblationibus fidelium cuiquam preſbytero aliquem cenſum perſoluere cogat, nec quiſquam cuiuſlibet ordinis vel dignitatis, exinde quicquam ſubtrahat, aut redhibitionem quamcunque exigat temporalem. Quod ſi fecerit, communione, vſque ad ſa- D tisfactionem priuetur, & regia poteſtate dare cogatur.

Culpam eſſe theſaurum eccleſiæ redemptioni captiuorum præponere Gregorius ad Domium epiſcopum Meſſanenſem. ¶ *Caput* 176.

Lib. 6. epiſ. 35.

Sicut omnino grauè eſt, fruſtra eccleſiaſtica miniſteria venundare, ſic iterum eſt culpa, imminente huiuſmodi neceſsitate, res maximè deſolatæ eccleſiæ, captiuis ſuis præponere, & in eorum redemptione ceſſare.

12.q.2.c.ſicut omnino.

Vt nullus eius donum ſuſcipiat, qui exhæredato filio hæredem facere vult eccleſiam. Auguſt. In ſermone ſecundo de vita clericorum. ¶ *Caput* 177.

Auguſ. ſermo. 52. ad fratres in eremo.

Quicunque vult exhæredato filio hæredem facere eccleſiam, quærat alterum qui ſuſcipiat, non Auguſtinum: immo deo propitio neminem inueniat.

17.q.4.c. quicunque.

ueniat. Quàm laudabile factum sancti & venerandi episcopi Aurelij Carthaginensis? quomodo impleuit omnium qui sciunt, os, laudibus Dei? Quidam enim cùm filios non haberet neque speraret: res suas omnes retento sibi vsufructu donauit ecclesię. Nati sunt illi filij, & reddidit episcopus nec opinanti, quę illi donauerat. In potestate habebat episcopus non reddere, sed iure fori, non iure poli.

A

Ibidem de eadem re. ¶ *Caput* 178.

13.q.2.c.si quis irasc.

Si quis irascitur filio suo, & moriens exhęredat eum, si viueret non eum placarem? non ei filium reconciliare deberem? Quomodo ergo cum filio suo volo vt habeat pacem, cuius appeto hęreditatem? Sed planè si faciat, quòd sępe hortatus sum. Vnum filium habet, putet Christum alterum: Duos habet, putet Christum tertium: decem habet, Christum vndecimum faciat, & suscipio.

B

Res terrenas à nullo rectè possideri, nisi vel iure diuino, vel humano.

Idem in epistola ad Vincentium. ¶ *Caput* 179.

23.q.7.c. quicunque.

Quicunque vos ex occasione legis huius imperialis, non dilectione corrigendi, sed inimicandi odio persequitur, displicet nobis. Et quamuis res quæcunque terrena non rectè à quoquam possideri possit, nisi vel iure diuino (quo cuncta iustorum sunt) vel iure humano, (quod in potestate est regum terræ) ideoque res falsò appelletis vestras, quas nec iustè possidetis, & secundùm leges terrenorum regum amittere iussi estis: frustraque dicatis: nos in eis congregandis laborauimus, cùm scriptum legatis, labores impiorum iusti edent: sed tamen quisquis ex occasione huius legis quam reges terræ Christo seruientes ad emendandam impietatem vestram promulgauerunt res vestras cupidè appetit, displicet nobis. Quisquis denique ipsas res pauperum vel basilicas congregationum, quas sub nomine ecclesiæ tenebatis, (quæ omnino non debentur, nisi ei ecclesiæ, quæ vera Christi ecclesia est) non per iustitiam, sed per auariciam tenet, displicet nobis. Quisquis pro aliquo flagitio vel facinore proiectum à nobis, ita suscipit, sicut suscipiuntur, qui (excepto errore quo à nobis separamini) sine crimine apud vos vixerunt: displicet nobis. Sed nec facilè ista monstratis, & si monstretis, nonnullos toleramus, quos corrigere vel punire non possumus: neq; propter paleam, relinquimus aream domini: neque propter pisces malos, rumpimus retia domini: neque propter hædos in fine segregandos, deserimus gregem domini: neque propter vasa facta in contumeliam, migramus à domo domini.

Sapien. 10.

C

D

Quod ecclesia aurum habeat, non vt seruet, sed vt eroget, & in necessitatibus subueniat. Ambrosius in libro de officijs libro ij. cap. xxviij. ¶ *Caput* 180.

12.q.2.c. aurū ecclesia habet.

Aurum ecclesia habet, non vt seruet, sed vt eroget, & subueniat in necessitatibus. Quid opus est custodire, quod nihil adiuuat? An ignoramus, quantum auri, atq; argenti de templo Domini Assyrij sustulerunt? Nónne melius conflat sacerdos propter alimoniam pauperum, si alia subsidia desint, quàm sacrilegus contaminat, atque asportat hostis? Nónne

dicturus

A dicturus est Dominus: Cur passus es tot inopes fame mori? Et certè habebas aurum, ministrasses alimoniam. Cur tot captiui deducti in commercium, nec redempti, ab hoste occisi sunt? Melius fuerat vt vasa viuentium seruares, quàm metallorum, his non potes responsum referre. Quid enim diceres? Timui, ne templo dei ornatus deesset. Respōderet. Aurum sacramenta non quærunt, neque auro placent, quæ auro non emuntur. Ornatus sacrorum, redemptio captiuorum est. Et verè illa sunt vasa pręciosa quæ redimunt animas à morte. Ille verus thesaurus est Domini, qui operatur, quod sanguis eius operatus est. *Et post pauca.* In his tribus generibus vasa ecclesiæ, etiam initiata confringere, conflare, vendere licet. Opus est, vt de ecclesia mystici poculi forma non exeat, nec ad vsus nefa-B rios sacri calicis ministerium transferatur. Ideò primum intra ecclesiam quæsita sunt vasa, quæ initiata non essent, deinde comminuta, postremo conflata, per minutas erogationes dispensata egentibus, captiuorumque pretijs profecerunt. Quod si desunt noua, & quæ nequaquam initiata videantur, in huiusmodi quos supra dixi vsus, omnia arbitror piè posse conuerti.

De priuilegijs ecclesiarum. ex Tullensi concilio. ¶ *Caput* 181.

Sunt fortè tales, qui priuilegia de locis deo dicatis sanctorum manibus confirmata paruipendentes, sibi quia volunt, non quia possunt excommunicationes vsurpatoribus rerum, & facultatum ecclesiasticarum à sanctis domini intentatas, alleuiant, dicentes se pro hac illata damnatione, id est C anathematis vinculo non teneri. De quibus sanctus Gregorius in epistola ad Theotistam patriciam dicit. Ipsi, inquit, sibi testes sunt, quia Christiani non sunt, qui ligamenta ecclesiæ vanis se æstimant conatibus soluere, ac per hoc nec absolutionem sanctæ ecclesiæ quam præstat fidelibus, veram putant, si ligaturas eius valere non æstimant. Contra quos diutius disputandum non est: quia per omnia despiciendi & anathematizandi sunt, & vnde se fallere veritatem credunt, inde in peccatis suis veraciter ligantur.

De rerum ecclesiasticarum inuasoribus. Sententia Symachi papæ. ¶ *Caput* 182.

In Synodo Romana c.6.
12.q.2.c. indignè.

Indignè ad altare domini properare permittitur, qui res ecclesiasticas D audet inuadere, aut iniustè posſidere, aut iniqua seu iniusta defensione in eis perdurat. Debet tamen esse prouisio, vt vindictam admonitio præcedat, & res vsurpatas iniustè qui abstulit, aut iniustè ablatas retinet, æquitate patrocinante legibus restituat. Quod si neglexerit, & necessitas compulerit, demum prædonem sacerdotalis districtio maturata percellat. Valdè enim iniquum est, & ingens sacrilegium, vt quæcunque vel pro remedio peccatorum, vel salute animarum suarum vnusquisque venerabili ecclesiæ contulerit, aut certè reliquerit, ab his quibus maximè seruare conuenit, id est Christianis, & Deum timentibus hominibus, in aliud transferri vel conuerti. Propterea qui hoc non pręuiderit, & aliter quam scriptum est, prędia ecclesijs tradita petierit, vel acceperit, aut possederit, nisi se

cito correxerit, quo iratus Deus, animas percutit, anathemate feriatur, sitque accipienti & danti, & possidēti anathema: & institutæ pœnæ contubernium assiduum, nec aliquo se ante tribunal Christi obstaculo muniat, qui à religiosis animabus ad substantiam pauperum derelicta dispergit. A

Iustinianus Imperator nouella constitutione 7

Quid agendum sit de œconomo, qui res ecclesiæ vel ipse alienauerit, vel respiciens alienantem episcopum non prohibuerit. constitutio septima. cap. I. ¶ *Caput* 183.

Nullus sub Romana ditione cōstitutam ecclesiam vel xenodochium, vel ptochotrophium, vel nosocomium, vel orphanotrophium, vel gerontoconium, vel bephotrophium, vel monasteriū, tam monachorum, quàm sanctimonalium Archimandritam habens vel archimandritissam, infestare audeat. Ergo his omnibus non liceat alienare rem immobilem, siue domum, siue agrum, siue hortum, siue rusticum mancipium, vel panes ciuiles, neque creditoribus speciales hypotheticæ titulo obligare. Alienationis autem verbum continet venditionem, donationem, permutationem, emphiteuseos perpetuum contractum, sed omnes omnino sacerdotes huiusmodi alienatione abstineant: pœnas timentes quas Leonina constitutio minatur, id est, vt is quidem qui comparauit rem loci venerabilis, reddat ei cuius & ante fuerat, scilicet cum fructibus alijsq; emolumentis, quæ in medio tempore facta sunt: œconomo autem ecclesiæ prę stare omne lucrum quod ex huiusmodi prohibita alienatione senserit: vel si ecclesiam damno affecerit, ita vt in posterum œconomus non sit, non solum autem ipse, sed successores eius teneantur, siue ipse œconomus alienauerit, siue respiciens alienantem episcopum non prohibuerit, & multò magis consenserit: tabellionem autem qui talia interdicta instrumenta conscripsit, perpetuo exilio tradi oportet. B C

Iustinianus ibidem.

Quod principi per commutationem cum ecclesia contrahere liceat. cap. ij. ¶ *Caput* 184.

Si princeps voluerit rem immobilem sancto loco præstare & accipere ab eo aliam rem immobilem, & eo modo permutationem contrahere, liceat hoc facere.

Iustinianus ibidem.

Vt is, qui immobilem rem ecclesiæ comparauit, vel ab aliquo accepit, cum omnibus emolumentis eius, quæ in medio tempore facta sunt eam restituat: sed & aliud tantum, quantum accepit pœnæ nomine venerabili loco componat, & quod nulli liceat nisi principi cū ecclesia commutare, & si creditor rem immobilem ecclesiæ ad corporalem acceperit detentionem, primo quidem sortem quam dedit cum vsuris amittat, deinde ipsam rem cum suis emolumentis venerabili loco restituat. cap. v. ¶ *Caput* 185. D

Si quis contra saluberrima iura præsentis constitutionis rem immobilem loci venerabilis comparauerit, primum quidem rei æstimationem amittat, & rem quam illicitè emerit, restituat cum omnibus emolumentis eius, quæ in medio tempore facta sunt, & omnia lucro ecclesię, vel alterius loci ve-

A loci venerabilis cedant, & nullam habeat ipse contra ecclesias actionem, sed tantum aduersus œconomos, vel alias venditorũ personas ex empto iudicium moueat. Nam venditorum patrimonia emptori subiecta esse æquum est, etiam si venditio contra præsentem legem rei immobilis ad venerabilem locum pertinentis contracta sit. Alioquin si donatio facta fuerit, tunc is qui liberalitatem interdictam accepit, non solum ipsam rem cum fructibus suis & causis venerabili loco constituat, sed etiam aliud quantum accepit pœnæ nomine præstet sanctissimo loco, cuius res donata fuerit ab his, qui res eius administrant. Sin autem titulo permutationis rem loci venerabilis capiat aliquis, tunc & rem quam accepit reddat, & quam ipse dedit amittat: actione scilicet aduersus personas & patrimonia eorum conseruanda, quæ cum eo contraxerunt, excepto videlicet B principe, cui secundùm præfatam superius diuisionem, permutationem facere rerum immobilium cum sacrosanctis locis permissum est. Sin autem pignus creditor ad corporalem detentionem acceperit, & res immobilis sit, quæ pertinet ad ecclesiam, vel ad alia venerabilia loca, veluti domus, vel pratum, vel ager, vel hortus, vel panes ciuiles vel mancipia rusticana: nam ea quoque veluti membra immobilium rerum sunt. Si quis horum aliquid pignoris nomine corporaliter acceperit, prius quidem neque sortem quam dedit, neque vsuras quas forte stipulatus est exigat: deinde etiam ipsam rem cum suis emolumentis venerabili loco restituat. Sed & in hoc casu aduersus œconomum, vel alios administratores venerabilium locorum actionibus creditori competẽtibus, omnia enim quæ diximus etiam C in mulierum monasteriis vel ascetriis obtinere oportet.

Vt mutuam pecuniam venerabilis locus capiat, si qua necessaria & inexcusabilis causa immineat. cap. vj. ¶ *Caput* 186.

Si qua necessaria causa & inexcusabilis imminet, vt mutuam pecuniam capiat venerabilis locus, liceat œconomis etiam res immobiles obligare pignoris iure, tamen vt corporaliter creditoribus non tradantur. *Iustin. ibidẽ*

Qua pœna coercendus sit, qui sancta vasa, vel sacra dona, contra legem vel pignerauerit, vel distraxerit, vel conflauerit, vel quocunque modo alienauerit. cap. viij. ¶ *Caput* 187.

D Eisdem pœnis coërceri oportet etiam illos, qui sancta vasa, siue sacra dona contra legem vel pignerauerit, vel distraxerit, vel conflauerit, vel quocunque modo alienauerit, excepta videlicet captiuorum redemptione. *Iustin. eadẽ nou. cõst. 7.*

Quod nulli liceat per pragmaticam sanctionem aliquid capere de ecclesiis, aliisque venerabilibus locis, siue res sint mobiles vel immobiles cap. viij. ¶ *Caput* 188.

Nulli liceat per pragmaticam sanctionem aliquid capere, quæ sacrosanctis ecclesiis, aliisq; venerabilibus locis cõpetunt, scilicet, & si immobiles sint, vel mobiles quidẽ, sed alienari nõ possunt. Sin autẽ quæstor magnificus tale descriptũ dictauerit, vel cæteri magistratus intimatiõe pragmaticę *Iustin. eadẽ nou. cõst. 7*

S formæ

formæ receperit, vnusquisque quinquaginta librarum auri pœna mulctetur. Sin autem religiosi episcopi tales pragmaticas sanctiones contempserint, sine periculo contempsisse cognoscant, nam si receperint eas, etiam episcopatus honorem amissuros se non dubitent. Nemini liceat in posterum cuiusquam monasterij venditionem impiam vel donationem, vel permutationem contrahere, vbi & altare collocatum est, & sacræ missæ factæ, & monachia conuersatio. Sin autem aliquid tale fuerit admissum, & quod factum est pro infecto habeatur, & is qui accepit pretium amittat: & qui distraxerit, & rem & precium reddat sacrosanctæ ecclesiæ venerabilibus monasteriis, quorum cura erat, vt alienatum contra leges, monasterium rursus in pristinum statum reducerent. Nulli autem licentia sit nec titulo pignorum, nec hypothecarum sacrosanctum obligare monasterium. Nam & si tale aliquid admissum fuerit, refutari oportet, vt iterum in sanctissimo monasterio sacræ procedant missæ.

A B

Si venerabilis locus cum alio venerabili loco permutationem rerum immobilium facere voluerit, liceat, deliberato prius vtriusque loci commodo. cap. x. ¶ *Caput* 189.

Si venerabilis locus cum alio venerabi loco, rerum immobilium permutationem facere voluerit, si ecclesia cum ecclesia, vel ptochium cũ ptochio, vel ecclesia cum ptochio vel monasterio vel vt simpliciter dixerim, Si venerabilis locus cum alio venerabili loco, rerum immobilium permutationem facere maluerit, hócque fieri prosit vtrique loco: liceat primatibus eius permutare, decreto tamen prius celebrando apud locorum metropolitanos disceptatione procedente, vt ipsi deliberent an ambabus partibus prosit rerum immobilium permutatio.

C

Quod non liceat ei qui ecclesiam ædificat, quos ipse voluerit clericos in ea disponere, sed quos episcopus dignos iudicauerit. Constitutio xlix. Cap. ij. ¶ *Caput* 190.

Iustin. imp. nou. sua. cõstitut. 57.

Si quis ecclesiam ædificauerit, aut clericis annonam ex substantia sua dederit, non liceat ei quos voluerit clericos in eadem ecclesia facere: sed si voluerit quosdam sibi consecrari, offerat eos beatissimo Patriarchę, & ille si viderit eos dignos consecret, & si non probauerit, arbitrio suo reijciat.

Quod non liceat ei qui oratorium in domo sua habet, missas in eo sine iussu episcopi celebrare, Constitutio l. cap. j. ¶ *Caput* 191.

D

Iustin. imp. nouella constit. 58.

Si quis in domo sua oratorium habuerit, non audeat in eo facere sacras missas, nisi clericos catholicæ fidei habuerit, qui ei deputentur ex iussu religiosissimi episcopi ciuitatis, vel beatissimi patriarchæ. Si quis autem aduersus ea fecerit, domus ipsius fisci iuribus addicatur.

Vt nullus ecclesiam vel oratorium ædificare audeat, nisi prius allocutus episcopum, expensam præfiniat, quæ ad luminaria, & custodiam oratorij, & alimoniam eorum qui ibi seruituri sunt, sufficiat. Constitutio lix. cap. j. ¶ *Caput* 192.

Iusti. impe. nou. sua constitut. 67.

Nullus audeat ædificare ecclesiam vel oratorium, antequam ciuitatis episcopus veniat, & vota faciens sanctissimam crucem infixerit

publicè

A publicè in eodem loco procedens, & rem omnibus manifestam faciens, vnusquisque ante ædificationem loquatur episcopo, & præfiniat modum quòd ad luminaria sacro ministerio apta, & custodiam oratorij, & alimonias eorum qui ibi obseruant, sufficiat: & si hæc sufficientia visa fuerint, faciat prius donationem eorum, & postea domum ædificet. Sin autem quæ ab eo præfinita sunt non sufficiunt ad custodiendum oratorium, æquum est vetera oratoria quæ forte ruinam minantur reparare, cum arbitrio religiosissimi ciuitatis episcopi.

Quod quicquid diuini iuris & sacrum est, in nullius sit bonis. Libro ij. Titulo primo. ¶ *Caput* 193.

Iustinia. imperator lib. 2. institutionum, de rerum diuisi. & acquir. ear. dom.

Nullius autem sunt res sacræ, & religiosæ, & sanctæ. Quòd enim diuini iuris est, id nullius in bonis est. Sacra enim sunt, quæ ritè, & per pontifices Deo consecrata sunt, veluti ædes sacræ & dona, quæ ritè ad ministerium Dei consecrata sunt: quæ etiam per nostram constitutionem alienari & obligari prohibemus, excepta causa redemptionis captiuorum. *Item.* Sanctæ quoque res, veluti murus & portæ quodammodo diuini iuris sunt, & ideò nullius in bonis sunt. Ideo autē muros sanctos dicimus, quia pœna capitis constituta est in eos, qui aliquid in muros deliquerint.

De iure diuino, & iure humano. Aug. tract. vj. in j. cap. Ioannis. ¶ *Cap.* 194

Quo iure defendis villas ecclesiæ? diuino, an humano? Respondeant, Diuinum ius in scripturis habemus, humanum in legibus regum. Vnde quisque possidet quod possidet? nónne iure humano? Nam iure diuino, domini est terra, & plenitudo eius, Pauperes & diuites dominus de vno limo fecit, & pauperes & diuites vna terra supportat. Iure ergo humano dicitur, hæc villa mea est, hæc domus mea est, hic seruus meus est. Iura ergo humana, iura imperatorum. Quare? Quia ipsa iura humana per imperatores, & reges seculi Deus distribuit generi humano. *Post aliquot versus.* Tolle iura imperatorū, & quis audet dicere, mea est villa illa, meus est iste seruus, aut domus hæc mea est? Si autem vt teneantur ista ab hominibus regū iura fecerūt, vultis recitemus leges, vt gaudeatis? *Ac rursum.* Legātur leges, vbi manifestè præceperūt Imperatores, eos qui propter ecclesiæ catholicæ communionē vsurpant sibi nomen Christianum, nec volunt in pace colere pacis authorē, vt nihil nomine ecclesiæ audeant possidere. Sed dicitis, quid nobis & imperatori? Sed (vt iam dixi) de iure humano agitur, & tamen Apostolus voluit seruiri legibus, voluit honorari reges, & dixit regem reueremini. Dicere noli, quid mihi & regi? Quid tibi ergo & possessioni? Per iura regū possidentur possessiones. Dixisti: Quid mihi & regi? Noli dicere possessiones tuas, quia ad ipsa iura renūciasti humana, quibus possessiones possidentur.

dist. 8. cap. quo iure.

Psalm. 23. Genes. 2.

1. Petri 2.

Vt cuncta quæ Deo offeruntur consecrata habeantur. Ex Aurelianensi concilio, cap. vj. ¶ *Caput* 195.

Omnia quæ Deo offeruntur consecrata habeantur, in vineis, terris, syluis, vtensilibus, vestimentis, pecoribus, & reliquis possessionibus, & quæ ecclesiis, sine dubio Christo, qui sponsus est earum, offeruntur.

Vt decima nullo modo negligatur. Ex concilio Rotomagensi, cap. tertio. ¶ *Caput* 196. A

16.q.7.c. omnes decimæ.

Omnes decimæ terræ siue de frugibus, siue de pomis arborum, domini sunt, & illi sanctificantur. Boues, & oues, & capræ quæ sub pastoris virga transeunt, quicquid decimum venerit, sanctificabitur domino. Non eligetur neq; bonum neque malum, nec altero commutabitur. Si quis mutauerit, & quod mutat, & quod mutatum est, sanctificabitur domino, & non redimetur. Sed quia multi inueniuntur decimas dare nolentes, statuimus vt secundum domini nostri præceptum admoneantur semel, & secundo, & tertio, si non emendauerint, anathematis vinculis, constringantur, vsque ad satisfactionem & emendationem congruam.

De eodem. Ex concilio Mogontiensi, cap. viij. ¶ *Caput* 197. B

16.q.2.c. admonemus.

Admonemus atq; præcipimus, vt decimas Deo omninò dare non negligatur, quas Deus ipse dari constituit, quia timendum est, vt quisquis Deo debitum suum abstrahit, ne forte Deus per peccatum suum auferat ei necessaria sua.

Quod episcopi & abbates decimas de agris, & vineis quæ ad vsum suum vel fratrum stipendium habent, ad parochianas ecclesias persoluere debeant. Ex conc. Cabilonensi ij. cap. xix. ¶ *Cap.* 198.

16.q.1.cap. questi sunt.

Questi sunt præterea quidam sancti, quod essent aliqui episcopi & abbates, qui decimas non sinerent dari ad ecclesias, vbi illorum coloni missam audiunt. Proinde decreuit sacer iste conuentus, vt episcopi & abbates de agris & de vineis, quæ ad suum vel fratrum stipendium habent, decimas ad ecclesias deferri faciant. Familiæ verò ibidem decimas suas ferant, vbi infantes eorũ baptizantur, & vbi per totum anni circulum missas audiunt. C

Decimas Deo & sacerdotibus dandas, & exemplo patrum Abraham, & Iacob, & authoritate veteris & nouæ legis, & multimoda ratione. Ex concilio Mogontiensi, cap. viij. ¶ *Caput* 199.

16.q.7.cap. decimas.

Decimas Deo & sacerdotibus Dei dandas Abraham factis Iacob promissis insinuat. Deinde lex statuit, & oẽs doctores sancti commemorant. Et profectò dignum erat, vt Israelitæ decimas pecorũ & frugum omnium & pecuniarum domino darent, qui eos liberauerat à decem plagis quibus percussit Aegyptios, & in nouissima plaga primogenita cunctorum Aegyptiorum disperdidit, gratiámque suis præstitit, vt impetratis pecuniis spoliaret Aegyptũ. De quibus decimis, Augustinus doctor venerabilis dicit. Decimæ ex debito requiruntur. Quid si diceret Deus, nempe meus est homo, mea est terra quàm colis, mea sunt semina quæ spargis, mea animalia quæ fatigas, meus est solis calor: & cùm omnia mea sint, tu qui minus accommodas, solam decimam vix merebaris, sed reseruo tibi nouem, da mihi decimam. Si non dederis mihi decimam auferam nouem. Si dederis mihi decimam, multiplicabo nouem. Cùm itaque Iudaicus populus præceptum decimarum tanta diligentia obseruaret, vt de quibusque D

A busque minimis rebus, ruta videlicet, menta & cimino, Vt ipse dominus testatur decimas daret, cur non maiori studio plebs euangelica eandem impleat iussionem, & cui maior est numerus sacerdotum, & syncerior cultus sacramentorum? Ideò ergo dandæ sunt, vt hac deuotione dominus placatus, largius præstet quæ necessaria sunt, sicut superius ostendimus. Et vt sacerdotes ac ministri ecclesiæ cura & sollicitudine necessitatum corporalium, sine quibus hæc vita transigi non potest, releuati, liberiores fiant ad meditationem diuinæ legis, & doctrinæ administrationem, atque spiritualis seruitij voluntariam expletionem. Et vt munus populi in quotidiana oblatione domino immoletur, nec non statuta canonica in sustentatione pauperum, & restaurationem ecclesiarum proficiant, B quatuor enim partes iuxta canones debent fieri de fidelium oblationibus. vt vna sit episcopi, altera clericorum, tertia pauperum, quarta restaurationi ecclesiarum seruetur.

Magontiē. conc. cap. 3.

Item de decimis. Ex concilio Mediomatricis, cap. iij. ¶ Caput 200.

16. q. 7. cap. decimas.

Decimas quas populus dare non vult, nisi quolibet munere, ab eo redimantur, ab Episcopis prohibendum est ne fiat.

Quod partes de decimis fieri debeant, & quota pars ad vsum pertineat episcopi. Ex Agrippinensi concilio. cap. vi. ¶ Caput 201.

Item quòd decima quæ à fidelibus datur, Dei census nuncupandus est, & Deo ex integro reddenda. Cuius tertia pars secundum canonem Toletanum, episcoporum esse debet. Nos verò hac potestate vti nolumus, sed C tantum singulis annis quartam partem iuxta vsum Romanorum pontificum, & obseruantiam sanctæ Romanæ ecclesię de eadem habere volumus. Quod si quis contentiosus inde repertus fuerit, siue clericus, siue ille laicus sit, communione priuabitur, & Synodali censura iudicabitur.

Quod ea quæ ad ecclesiam offeruntur in terris, vineis, mancipijs, peculijs, ad dispositionem episcopi pertineant: Quæ verò ad altare offeruntur, duæ partes clericorum sint, tertia pars episcoporum fideliter deferatur è † Toletano concilio. ¶ Caput 202.

† Aurelianensi.

10. q. 1. cap. de his.

De his quæ ad ecclesiam à parochianis offeruntur, in terris, in vineis, mancipiis, peculiis, antiquorum canonum instituta seruentur, vt omnia D in episcopi potestate consistant. De his autem quæ altaribus offeruntur, tertia pars fideliter episcopis deferatur, duæ clericis: decimæ autem secundum quosdam singulis annis tertia pars, aut in tertio tota. Sed tamen nos sequentes Romanos, singulis annis quartam partem, aut in quarto totam episcopi recipiant.

Quod partes quatuor, tam de reditibus, quàm de oblationibus fidelium in vnaquaque ecclesia facienda sint, & inter quos diuidendæ. Gelasius eius nominis primus in epist. ad episco. per Lucaniam & Brutiam. cap. xxix. ¶ Caput 203.

12. q. 2. cap. quatuor.

Quatuor autem tam de reditibus, quàm de oblationibus fidelium, prout cuiuslibet ecclesiæ facultas admittit (sicut dudum est rationabiliter

decretum) conuenit fieri portiones. Quarum vna sit pontificis, altera clericorum, tertia pauperũ, quarta fabricis est applicanda. De quibus sicut sacerdotis intererit, integram ministris ecclesiæ memoratã dependere quantitatem: sic clericus vltra delegatam sibi summam, nihil insolenter nouerit expetendum. Ea verò quæ ecclesiasticis restaurandis ædificiis attributa sunt, huic operi veraciter prȩrogata locorum doceat instauratio manifesta sanctorum: quia nefas est si sacris ædibus destitutis, in lucrum suum præsul impendia his designata conuertat. Ipsam nihilominus adscriptam pauperibus portionem, quamuis diuinis orationibus se dispensasse monstraturus esse videatur: tamen iuxta hoc quod scriptum est, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cœlis est: oportet etiam præsenti testificatione prædicari, & bonæ famæ præconiis non taceri.

Math. 5.

A B

De eadem re. Ex concilio Nannetensi. cap. vj. ¶ *Caput* 204.

Instruendi sunt presbyteri, paritérque admonendi, quatenus nouerint decimas & oblationes, quas à fidelibus accipiunt, pauperum & hospitum & peregrinorum stipendia: & non quasi suis, sed quasi commendatis vti: de quibus omnibus sciant se rationem posituros in conspectu Dei, & nisi eas fideliter pauperibus, & his quibus iussi sunt administrauerint, damna passuros. Qualiter verò dispensari debeant, canones sancti instituunt, scilicet vt quatuor partes inde fiant, vna ad fabricam ecclesiæ releuandam, altera pauperibus distribuenda, tertia Presbyteris siue clericis exhibenda, quarta episcopo reseruanda, vt quicquid exinde iusserit, prudenti consilio fiat.

C

Vt terminari debeant contentiones inter Christianos ortæ. Ex decretis Marcellini papæ, cap. iij. ¶ *Caput* 205.

Quæcunque ergo contentiones inter Christianos ortæ fuerint, ad ecclesiam deferantur, & ab ecclesiasticis viris terminentur: & si obedire noluerint, quousque obediant à liminibus sanctæ ecclesiæ excludantur.

De his qui oblationes parentum, aut testamenta, vel quod ipsi donauerint ecclesiæ, retinere aut auferre conantur. Ex concilio Agathensi, cap. iiij. ¶ *Caput* 206.

Clerici etiam vel seculares qui oblationes parentum, aut donatas, aut testamentis relictas retinere perstiterint, aut id quòd ipsi donauerint ecclesiis vel monasteriis crediderint auferendum, sicut Synodus sancta constituit, velut necatores pauperum quousque reddant, ab ecclesiis excludantur.

13. q. 2. c. clerici vel seculares.

D

Quod Deum hæredem facere debemus. sanctus Isidorus. ¶ *Caput* 107.

Augustinus dicit in libro de hæredibus. Noli sub imagine pietatis augere pecuniam, dicens: Filiis meis seruo has res. Quare non potius seruas illi, qui te ex nihilo fecit, qui te pascit, & filios reseruat? Nónne melius creatori tuo thesaurizabis quàm filiis? Ac rursum. Qua fronte hæreditatem à Christo quæris, cùm Christũ tua hæreditate fraudaueris, qui dixit, Thesaurizate vobis thesauros in cœlo.

Matth. 6.

De his

A *De his qui oblationes defunctorum, aut negant, aut difficulter reddunt. Valentino concilio. cap. iiij.* ¶ *Caput* 208.

Qui oblationes defunctorum aut negant ecclesijs, aut cum difficultate reddunt, tanquam egentium necatores excommunicentur.

Ne quis oblationes ecclesiæ, extra ecclesiam dare vel accipere præsumat. ex Gangrensi concilio. cap. vij. ¶ *Caput* 209.

Si quis oblationes ecclesiæ extra ecclesiam accipere vel dare voluerit, præter conscientiam episcopi, vel eius cui huiusmodi officia commissa sunt, nec cùm eius voluerit agere consilio, anathema sit.

B *De eadem re. ex eodem cap. viij.* ¶ *Caput* 210.

Si quis dederit vel acceperit oblata, præter episcopũ vel eum qui constitutus est ab eo, ad dispensandam misericordiam pauperibus, & qui dat & qui accipit, anathema sit.

Vt omnes ecclesiæ cum dotibus suis, & decimis, & omnibus rebus suis in potestate episcopi consistant. ex Cabilonensi concilio cap. i. ¶ *Caput* 211.

In sancto Cabilonensi concilio decretum est, vt omnes ecclesiæ cum dotibus suis, & decimis, & omnibus rebus suis in episcopi proprij potestate consistant, atque ad ordinationem suam semper pertineant.

Quod tricennalis possessio firma sit. ex Toletano concilio iiij. cap. xxxiiij. ¶ *Caput* 212. *16. q. 3. cap. sicut diœcesim.*

C Sicut diœcesim alienam tricennalis possessio tollit, ita territorij possessio conuentum non amittit. Ideoque basilicæ quæ nouæ conditę fuerint, ad eum proculdubiò episcopum pertinebunt, cuius conuentus esse constiterit.

Vt nullus in ecclesia sepeliatur nisi piè, & iustè viuendo, talem sibi defuncto locum acquisierit: & vt nullus in ecclesia antiquitus sepultus, nisi sit paganus inde eijciatur, sed tumuli apparentes ad modum pauimenti demergantur. ex Meldensi concilio cap. ix. ¶ *Caput* 213.

Antiquus in his regionibus in ecclesia sepeliẽdorum mortuorum vsus D fuit, & plerunque loca diuino cultui mancipata, & ad offerendas deo hostias præparata, cœmiteria siue polyandria facta sunt. Vnde volumus vt ab hac re deinceps abstineatur, & nemo in ecclesia sepeliatur, nisi fortè talis sit persona aut sacerdotis, aut cuiuslibet iusti hominis, qui per vitæ meritum talem viuendo, defuncto locum acquisiuit. Corpora quæ in ecclesijs antiquitus sepulti sunt, nequaquam proijciantur nisi sint paganorum: sed tumuli qui apparent profundius in terra mittantur, & pauimento desuper facto, nullo tumulorum vestigio apparente, ecclesię reuerẽtia conseruetur. Vbi verò tanta est multitudo cadauerum, vt hoc facere difficilè sit, locus ille pro cœmiterio habeatur, ablato inde altari, & in alio loco constituto, vbi religiosè & purè deo sacrificium offerri valeat.

Quod sepultos in ecclesia, si peccata dimissa non sunt, sacra loca non liberant, sed culpa temeritatis accusat. Augustinus. ¶ *Caput* 214.

A

Quibus peccata dimissa non sunt, à sacris locis post mortem adiuuari non possunt: quia quos peccata grauiora deprimunt, si in sacris locis sepelire se faciunt, restat vt de sua præsumptione iudicentur, quatenus eos sacra loca non liberent, sed culpa temeritatis accuset.

Quòd pro loco sepulturæ nihil exigendum sit, sed si quid proximi & amici defuncti pro redemptione animæ dare voluerint, cum charitate accipiendum. è Triburiensi concilio. cap. xvi. ¶ *Caput* 215.

In ecclesiastico libro nanque scriptum est. Mortuo non prohibeas gratiam, sciens quia omnes moriemur. Item omnia quæ de terra orta sunt, in terram conuertentur. Quid terra, terram vendis? Memento quod terra es, & in terram ibis, & quoniam tibi mors futura est, appropiat & non tardat. Recordare quia hominis non est terra, sed vt psalmista commemorat. Domini est terra & plenitudo eius. Si terram vendis, inuasione alienæ rei reus teneberis. Gratis accepisti à Deo, gratis da pro eo. Quare interdictum sit omnibus omnino Christianis terram mortuis vendere, & debitam sepulturã denegare, nisi fortè proximi & amici defuncti propter nomen & redemptionem animæ viri, gratis aliquid dare velint.

Ecclef.7. *13.q.2.c.in ecclesiastico.* B *Ecclef.40.* *Psal.23.*

Quod prodest sepeliri in ecclesia, cùm grauia peccata non deprimunt, alioqui potius ad maiorem cumulum damnationis, quàm absolutionem fieri. Greg. quarto lib. dialogorum, cap. l. ¶ *Caput* 216.

C

Cùm grauiora peccata non deprimunt, hoc prodest mortuis si in ecclesijs sepeliantur, quo eorum proximi quotiens ad eadem sacra loca veniũt, suorúmque sepulturam aspiciunt, recordentur, & pro eis domino preces fundant. Nam quos peccata grauia deprimunt, non ad absolutionem potius, quàm ad damnationis cumulum maiorem, eorum corpora in ecclesijs ponuntur. Quod melius ostendimus, si ea quæ diebus nostris gesta sunt breuiter enarremus. Vir nanque vitæ venerabilis fœlix Portuensis episcopus in Sabinensi prouincia ortus atque nutritus est. Qui quandam sanctimonialem fœminam in loco eodem fuisse testatur, quæ carnis quidem continentiam habuit, sed linguæ procacitatem atque stultiloquium non declinauit. Hæc igitur defuncta, atque in ecclesia sepulta est. Nocte autem eadem eiusdem ecclesiæ custos per reuelationem vidit, quia deducta ante sacrum altare, per medium secabatur, & pars vna illius igni cremabatur, pars autem altera intacta remansit. Cúmque hoc surgens manè fratribus narraret, & locum vellet ostendere in quo fuerat igne consumpta, ipsa flammæ combustio, ita ante altare apparuit in marmoribus, ac si illic eadem fœmina corporeo fuisset igne cõcremata. Ex qua re apertè datur intelligi, quia quibus peccata dimissa non fuerint, ad vitandum iudicium sacris locis non valent post mortem adiuuari.

Ibid.c.51. D

De eadem re. ibidem cap. lij. ¶ *Caput* 217.

Ioannes quoque magnificus in hac vrbe locum præfectorum seruans, cuius veritatis, atq; grauitatis sit nouimus: qui mihi testatus est, Valerianum Pa-

A num Patricium in ciuitate quæ Brixa dicitur fuisse defunctum. Cui eiusdem ciuitatis episcopus accepto præcio locum in ecclesia præbuit, in quo sepeliri debuisset. Qui videlicet valerianus vsque ad ætatem decrepitam leuis ac lubricus extitit, modumque suis prauitatibus ponere contempsit. Eadem verò nocte qua sepultus est, beatus Faustinus martyr, in cuius ecclesia corpus eius fuit humatum, custodi suo apparuit, dicens. Vade & dic episcopo. Proiiciat hinc fœtentes carnes quas hic posuit: quia si non fecerit, ipse die tricesimo morietur. Quam visionem custos episcopo timuit confiteri, & rursus admonitus declinauit. Die autem tricesimo eiusdem ciuitatis episcopus, cùm vespertina hora sanus & incolumis ad lectum redisset, subita & inopinata morte defunctus est.

B *De eadem re. ibidem cap.53.* ¶ *Caput* 218.

Adest quoque in præsenti seculo senex venerabilis, vel pater Venantius Lunensis episcopus, & magnificus Liberius vir nobilissimus atq; veracissimus, qui se scire, suósque homines interfuisse testatur ei rei, quam narrat in Genuensi vrbe contigisse. Ibi nanque (vt dicunt) Valentinus nomine, Mediolanensis ecclesiæ defensor, defunctus est: vir valdè lubricus, & cunctis leuitatibus occupatus, cuius corpus in ecclesia beati martyris Syri sepultum est. Nocte autem media, in eadem ecclesia factæ sunt voces, ac si aliqui violenter ex ea repellerentur, ac traherentur foras. Ad quas nimirum voces currebant custodes, & viderunt duos quosdam teterrimos spiritus, qui eiusdem Valentini pedes quadam ligatura strinxerāt, & eum C ab ecclesia clamantem ac nimium vociferantem foras trahebant. Qui videlicet territi ad sua strata sunt reuersi. Manè autem facto aperuerunt sepulchrum in quo idem Valentinus positus erat, eiúsque corpus non inuenerunt. Cumque intra ecclesiam quærerent vbi proiectum esset, inuenerunt eum in sepulchro alio positum ligatis adhuc pedibus, sicut de ecclesia fuit abstractum. Ex qua re Petre collige, quia hi quos peccata deprimunt grauia, si in sacro loco sepeliri se faciunt, restat etiam vt de sua præsumptione iudicentur, quatenus eos sacra loca non liberent, sed etiā culpa temeritatis accuset.

Istud cōmemoratur in cōs. Tribu-ri. cap.17.

Ibidem de eadem re. cap. liiij. ¶ *Caput* 219.

Nam quid quoq; in hac vrbe contigerit, tinctorū qui hic habitant mul D titudo testatur: quòd cùm quidam artis eorum primus defunctus fuisset, intra ecclesiā beati Ianuarij martyris, iuxta portā sancti Laurentij à coniuge sua sepultus est. Sequenti autem nocte, ex sepultura eadem, audiente custode, eius Spiritus cœpit clamare: Ardeo, ardeo. Cùm verò has diu voces emitteret, custos hoc eius nunciauit coniugi. Vxor verò illius eos qui diligenter inspicerent, eiusdem artis viros transmisit ad ecclesiam, volens agnoscere qualiter eius corpus esset in sepulchro, de quo talia clamarent: Qui aperientes sepulchrum vestimenta quidem intacta repererunt: (quæ nunc vsque in eadem ecclesia pro eiusdem causę testimonio seruantur) corpus verò illius omnino non inuenerunt, ac si in eodem sepulchro positum minimè fuisset. Ex qua re colligendum est, qua vltione anima eius

damnata

damnata sit, cuius & caro est ab ecclesia proiecta. Quid igitur sepultis sacra loca prosunt, quando hi qui indigni sunt, ad eisdem sacris locis diuinitus proiiciuntur? A

Vt corpora defunctorum in ecclesia non sepeliantur, sed si necesse sit, deforis circa murum. ex Bracarensi con.i.cap.xxxvi. ¶ *Cap.* 220.

Item placuit vt corpora defunctorum nullomodò intra basilicam sepeliantur, sed si necesse est deforis circa murum basilicæ sepeliantur. Nam si firmissimum hoc priuilegium vsque nunc retinent Galliæ ciuitates, vt nullo modo intra ambitum murorum ciuitatum cuiuslibet defuncti corpus sit humatum, quantò magis venerabilium martyrum debet reuerentia obtineri?

De eadem re. ex Meldensi concilio. cap.x. ¶ *Caput* 221. B

Vt nemo quemlibet mortuum in ecclesia, quasi hæreditario iure, nisi quem episcopus aut presbyter pro qualitate conuersationis & vitæ, dignum duxerit, sepelire præsumat: nec quisquam ossa cuiuslibet mortui de sepulchro suo eijcere, aut sepulturam cuiusquam temerario ausu quoquo modo violare, sed vnumquemque in loculo sibi à Deo parato atque concesso, aduentum sui iudicis præstolari concedat.

Nihil pro sepeliendis corporibus exigendum. ex Nannetensi concilio cap.xi. ¶ *Caput* 222.

Cōc. Vasen. 2. cap. 5. 13. q. 2. c. præcipiēdū

Præcipiendum secundum canonum authoritatem, vt de sepulchris, & hominibus sepeliendis nihil muneris exigant: nisi forte qui sepelitur, viuens iusserit ecclesię in cuius atrio sepelitur, de suis rebus aliquid tribuere, aut etiam post mortem illius quibus commissum est, eius eleemosinam facere, de rebus illius aliquid exigatur, siue ab illis qui locis & vicis præsunt. Prohibendum est etiam secundum maiorum instituta, vt in Ecclesia nullatenus sepeliantur, sed in atrio, aut in porticu, aut in exedris ecclesiæ, intra ecclesiam verò, aut prope altare vbi corpus & sanguis, conficitur, nullatenus habeant licentiam sepeliendi. C

Quod conueniens sit, vxorem cum viro suo in eodem sepulchro sepeliri. Hieronymus. ¶ *Caput* 223.

12. q. 2. c. Ebron.

Ebron dicitur esse ciuitas trium virorum, quia in ea sepulti sunt, tres patriarchæ in spelunca duplici, cum tribus vxoribus suis, id est Abraham & Sara, Isaac & Rebecca, Iacob & Lia præter ipsum Adam, & Euam vxorem eius. Tobias dicit ad filium suum, Cùm acceperit Deus animam meam, corpus meum sepelies, & honorem habebis matri tuæ omnibus diebus, & cùm ipsa compleuerit tempus sepelies eam iuxta me in vno sepulchro. D

Tobiæ 4.

De eadem re idem. ¶ *Caput* 224.

Quos coniungit vnum coniugium, coniungat vnum sepulchrum: quia vna caro est: & Quod deus coniunxit, homo non separet.

Matth. 19.

Item de eadem re. Augustinus. ¶ *Caput.* 225.

Vnaquæque mulier sequatur virum suum, siue in vita, siue in morte.

13. q. 2. c. Vnaquæque

Vt sepul-

A *Vt sepultura non separet eos quorum mens vna fuit in Domino. Gregorius cap.xxxiiij.lib.ij.dialogorum.* ¶ *Caput 226.*

Soror sancti Benedicti sepulta est in sepulchro, quod ipse sibi parauerat, vt quorum mens vna semper fuit in domino, eorum quoque corpora sepultura non separaret. Ita in primo connubio coniuncti, quia vna & eadem caro est, in vno sepulchro sepeliantur.

Vt non valeant precariæ vel commutationes, viduatarum ecclesiarum. ex concilio Beluacensi præsente Lodouico.cap.x. ¶ *Caput 227.*

Vt precariæ & commutationes, tempore viduatarum ecclesiarum factæ ab his, qui loca episcoporum occupauerant, rescindantur, & cum authoritate ecclesiastica vel ciuili, si faciendæ sunt, fiant.

B *De eadem re. ex concilio eodem cap.xi.* ¶ *Caput. 228.*

Precariæ à nemine de rebus ecclesiasticis fieri præsumantur, nisi quantum de qualitate conuenienti dat ex proprio, duplum accipiatur ex rebus ecclesiæ, in suo tantũ qui dederunt nomine, si res proprias & ecclesiasticas vsu fructuario tenere voluerint. Si autẽ res proprias ad præsens dimisit, ex rebus ecclesiasticis triplum fructuario vsu in suo tantum quis nomine sumat, quia sic eas quenque tractare, vt alienarum dispensatorem conuenit, non propriarum largitorem.

10.q.2.cap. precariæ à nemine.

Item de eadem re. ex eodem concilio.cap.xii. ¶ *Caput 229.*

A nulla potestate quis cogatur facere precariam de rebus Deo & sanctis eius dicatis, cùm ratio & vsus obtineat neminem, cui non vult contra vtilitatem & rationem præstitum de proprio facere beneficium.

C

De eadem re. ex eodem concilio.cap.xiij ¶ *Caput 230.*

Vt precariæ de quinquennio in quinquenium secundum antiquã consuetudinem & authoritatem renouentur.

10.q.2.c. precariæ.

De donatione vel venditione vel commutatione rei ecclesiasticæ. ex concilio Carth.iiij.c.xxxij. ¶ *Caput 231.*

Irrita erit episcoporum donatio, vel venditio, vel commutatio rei ecclesiasticæ absque collaudatione, & subscriptione clericorum.

12.q.2.c.sine exceptione.

De commutationibus ecclesiasticarum rerum. ex Beluacensi concilio. ¶ *Caput 232.*

Vt commutationes rerum ecclesiasticarum valde caueantur, & subtilissimè si aliquo modo fieri debent, inspiciantur. Quæ autem inconsultè factè sunt, iuxta decretum canonicum Hilarij Papæ, quas illicitè decessor episcopus amiserit, vel ab alijs illicitè commissæ sunt, ab eo qui successor est, emendentur.

D

Extra de rerum permuta.c. vt cõmutationes

De eadem re. ex Maticensi concilio.cap.iiij. ¶ *Caput 233.*

A sancta Synodo decretum est, & imperialis authoritas denunciat, ne commutationes rerum vel mancipiorum ecclesiasticorum quælibet persona sine licentia & consensu religionis, pręsumat facere.

De commutatione ecclesiasticorum mancipiorum. ex concilio apud Carisiacum.cap ij. ¶ *Caput 234.*

Ne mancipia ecclesiastica quisquam nisi ad libertatem commutet, vt videlicet

videlicet mancipia quæ pro ecclesiastico homine dabuntur, in ecclesię seruitute permaneant, & ecclesiasticus homo qui commutatur, perpetua libertate fruatur. Quod enim semel Domino consecratum est, ad humanos vsus iam transferri nō potest. Ait enim lex. Si quis mutauerit, & quod mutatum est sanctificabitur Domino. A

De eodem ex eodem concilio. cap. iij. ¶ *Caput* 235.

12.q.2.c.iniustum.

Iniustum videtur & impium, vt mancipia quæ fideles viri seu fœminæ pro remedio animæ suæ Deo & sanctis eius consecrarunt, cuiuscunque muneris mancipio vel commutationis commercio, iterum in secularium seruitutem redigantur, cùm authoritas canonica seruos fugitiuos tantummodo distrahi permittat: & ideo omnes rectores ecclesiarum summopere caueant, ne vnius eleemosyna alterius peccatum fiat, & absurdum est, vt ex ecclesiastica dignitate seruus decedens, humanæ obnoxius sit seruituti. B

De regularibus præceptis super precarijs ecclesiasticis non admittendis. ex concilio apud sanctum Medardum. ca. xi. ¶ *Caput* 236.

Præcepta regalia super precarijs ecclesiasticis fieri, nec ratio sinit, nec authoritas quolibet modo permittit, quoniam præcepta in iure ecclesiastico firmare indignum iudicatur: necesse est vt maiestas regia non nisi ab ecclesiastico rectore petatur: id est, vt custos ecclesiæ solertissimè caueat, ne sui ordinis & ecclesiasticę commutationis fortè immemor, contra authoritatem præceptum regium, pro quacunque assentatione, fieri petat. Quod & si fecerit nō audiatur. Si autem & obtinuerit, regali districtione, episcopali iudicio idem rescindatur, & petitor iniustus pro principis iniusta suggestione, dignè corripiatur. C

De episcopo qui mancipium ecclesiæ manumitti desiderat. ex concilio Toletano. iiij. cap. lxvii. ¶ *Caput* 237.

12.q.2.c.episcopus qui.

Episcopus qui mancipium iuris ecclesiæ non retento ecclesiastico patrocinio manumitti desiderat: duos meriti eiusdem & peculij, coram concilio ecclesiæ cui præminet, per commutationem subscribentibus sacerdotibus offerat, vt rata & iusta inueniatur diffinitio cōmutantis. Tunc enim liberam manumissionem sine patrocinio condere poterit, quando eum quem libertati tradere disponit, iam iuri proprio acquisiuit. Huiusmodi autem liberto aduersus ecclesiam cuius iuris extitit, accusandi vel testificandi denegetur licentia. Quod si præsumpserit placet vt stante commutatione in seruitutem propriam ecclesiæ reuocetur. D

Vt sacerdotibus qui res suas ecclesiæ relinquunt, aut aliqua prædia vel familias ecclesiæ conquirunt, liceat aliquos si placet de familia eiusdem ecclesiæ manumittere. ex eodem conc. cap. 68. ¶ *Caput* 238.

Consensus totius concilij definiuit, vt sacerdotibus qui aut res suas ecclesiæ relinquunt, aut nihil habentes aliqua tamen prædia aut familias ecclesijs suis conquirunt: liceat aliquos de familijs eiusdem ecclesię manumittere, iuxta rei collatæ modum quem antiqui canones decreuerunt, ita vt cum peculio & posteritate sua si ingenui sunt, sub patrocinio ecclesiæ

maneant,

A maneant, vtilitates iniunctas sibi iuxta quod potuerint, prosequentes.

Vt presbyteri rem ecclesiæ vendere non præsumant. ex Carthaginensi concilio. v. cap. iiij. ¶ *Caput* 239.

Item placuit vt presbyteri non vendant rem ecclesiæ vbi sunt constituti nescientibus episcopis suis, quomodo & episcopis non liceat vendere prædia ecclesiæ ignorante concilio vel presbyteris suis. Non habenti ergo necessitatem, nec episcopo liceat rem matris ecclesiæ ignorante concilio vel presbyteris, suis titulis vsurpare. 12.q.2.cap. placuit.

De eadem re. ex Bracarensi concilio j. cap. xvij. ¶ *Caput* 240.

Si quis presbyter aut diaconus inuentus fuerit de ministeriis ecclesiæ, ignorante concilio aliquid vendidisse, quia sacrilegium commisit, placuit B eum in ordinatione ecclesiæ non haberi: in iudicio tamen episcopi dimittendum siue dignus sit, siue indignus in suo recipi gradu. *Dist. 50. ca. Si quis.*

Quid agendum sit de episcopo qui res ecclesiæ vendiderit. ex eodem concilio. cap. xxxi. ¶ *Caput* 241.

Quicunque presbyter de iure tituli sui quolibet modo aurum, argentum vel gemmas, vestes quoque si sunt, vel si accesserint aliqua mobilia ad ornamenta diuina aliquid in perpetuum alienare tentauerit, donator, alienator, ac venditor, honoris sui amisione multetur. 2.q.3.c. placuit.

De eadem re. ex concilio capitulo xiiij. ¶ *Caput* 242.

Si quis episcopus nulla ecclesiasticæ rationis necessitate compulsus, in suo clero, aut vbi fortè nõ est presbyter, de rebus ecclesiasticis aliquid præ-C sumpserit vendere, res ipsas ecclesiæ propriæ restaurare cogatur, & in iudicio episcoporum deijciatur auditus, atque furti & latrocinij reus, suo priuetur honore. 10.q.2.c. Si quis.

Quod quantitas rei ecclesiasticæ, sicut remedium veniæ tribuit conferēti, ita damnũ ritè præparet fraudatori ex. Tolet. cõc. ca. 33. ¶ *Cap.* 243

Omnis itaque rei ecclesiasticę quantitas, sicut remedium veniæ tribuit conferenti, ita damnum ritè præparat fraudatori. Et ideo nullus sacerdotum vel ministrorum ex rebus ecclesiæ, quæ in quibuscunque locis à fidelibus largiuntur, aliquid auferat, & iuri suo aut cathedræ propriæ vnitati connectat. Verùm vt huius rei soliditas potior habeatur, propinquis eius qui construxerunt vel ditauerunt ecclesiam, licitum sit hanc bonę in-D tentionis habere solertiam, vt si sacerdotem vel ministrum aliquid ex rebus collatis pręuiderint defraudare, aut commonitionis honesta conuentione compescant: aut talia episcopo aut iudici corrigenda denuncient. Quod si talia episcopus agere tentat, metropolitano eius hæc insinuare ne differant. Ipsis tamen hæredibus in eisdẽ rebus non liceat quasi iuris proprij potestatem præferre, non rapinam, non fraudem inferre, vel ingerere non violentiam quamcunque præsumere. Si quis hæc monita temerare præsumpserit, & malè rapta cum confusione restituet, & excommunicationis annuæ sententiam sustinebit.

De libertis qui ab ecclesiæ patrocinio discesserũt. ex cõc. Tol. 4. c. 70. ¶ *Cap.* 244

Liberti ecclesiæ qui à patrocinio eius discedentes quibuslibet personis 12.q.2.c. liberti.

adhæserunt, si admoniti redire contempserint, manumisio eorum irrita sit: quia per inobedientiæ contemptum ingrati actione tenentur. A

De libertis ecclesiæ. Ibidem cap.lxix. ¶ *Caput* 245.

12.q.2.c.liberti.

Liberti ecclesiæ, quia nunquam moritur eorum matrona, à patrocinio eiusdem nunquam discedant, nec posteritas quidem eorum, sicut priores canones decreuerunt. Et ne forte libertas eorum in futura prole non pateat, ipsáque posteritas naturali ingenuitate obnitens sese ab ecclesiæ sanctæ patrocinio nō subtrahat, necesse est vt tam iidem liberti, quàm ab eis progeniti professionem episcopo suo faciant, per quam se ex familia ecclesiæ liberos esse fatentur, eiusq; patrocinium non relinquant, sed iuxta virtutem suam obsequium ei vel obedientiam præbeant.

De libertis qui à quibuscunq; manumissi sunt. ex eodē cōc.c.lxxi. ¶ *Cap.*246 B

dist.87.c. liberti.

Liberti à quibuscunq; manumissi sunt, atque ecclesię patrocinio commendati existunt, sicut regulæ antiquorum patrum constituerunt, sacerdotali defensione à cuiuslibet insolentia protegantur, siue in statu libertatis eorum, seu in peculio quod habere noscuntur.

De manumissis in ecclesia. ex Arausico concilio j. ca.vij. ¶ *Caput* 247

In ecclesia manumissos, vel per testamentum ecclesiæ commendatos, si quis in seruitutem, vel in obsequium, vel ad colonariam conditionem † imprimere tentauerit, animaduersione ecclesiastica, coërcebitur.

† reuocare.

De fugitiuis ecclesiasticis seruis. ex Toletano concilio. ¶ *Caput* 248.

Fugitiuos etiam seruos ecclesiasticos, domos suas aut familias deserentes, qui etiam si reuocati fuerint, teneri non possint simili ratione, ab episcopo si voluerit, aut si illi ita meruerint, distrahantur. C

De episcopis qui nihil ecclesiæ suæ conferunt, & ex familia ecclesiæ liberos facere præsumunt. ex eodem concilio. ¶ *Caput* 249.

Episcopi qui nihil ex proprio suo ecclesię Christi conferunt, liberos ex familiis ecclesiæ, ad condemnationem suam facere non præsumant. Impium est enim, vt qui res suas ecclesiæ Christi non contulerit, damnum ecclesiæ inferat. Tales igitur libertos successor episcopi absque aliqua oppositione ad ius ecclesiæ reuocabit.

Quid in ecclesia legi debeat. ex Aurelianensi cōcilio, cap.iij. ¶ *Cap.* 250

Nihil aliud in ecclesia legatur, aut cantetur, nisi quæ authoritatis diuinæ sunt, & patrum orthodoxorum sanxit authoritas. Nec falsa angelorum nomina colant, sed ea tantùm quæ prophetica, & Euangelica docet scriptura, id est Michael, Gabriel, Raphael. D

Excommunicandos esse eos qui libros famosos in ecclesia legunt, ex concilio Elibertino, cap.lij. ¶ *Caput* 251.

Si qui inuenti fuerint libros famosos & ignotos in ecclesia legere vel cantare, excommunicentur.

De mulieribus quæ clam cōcipiunt. ex Maticensi cōc.ca.vj. ¶ *Cap.*252.

In hoc sancto concilio decretum est, vt vnusquisq; presbyter in sua plebe publicè annunciet, vt si aliqua fœmina clanculò corrupta conceperit, nequaquam filium aut filiam suam interficiat: sed quocunque præualet

ingenio

A ingenio ante ianuas ecclesiæ partum deportari ibique poni faciat, vt coram sacerdote in crastinum delatus ab aliquo fideli suscipiatur, & enutriatur, & tali ex causa homicidij reatum, & quod maius est parricidium euadat: Nam qui filium aut filiam interficit, parricida omninò destinetur.

De infantibus in adulterio natis, & ad ecclesiam expositis. ex Arelatensi. ij. concilio, cap. xxxij. ¶ *Caput* 253.

Si expositus ante ecclesiam, cuiuscunq; fuerit miserationem collectus, contestationis ponat epistolam: vt si is qui collectus est intra decem dies quæsitus, agnitus non fuerit, securus habeat qui collegit. Sanè qui post prædictum tempus calumniator extiterit, vt homicida ecclesiastica districtione damnabitur, sicut patrum sanxit authoritas.

B *De eadem re. ex Vasensij concilio, cap. ix.* ¶ *Caput* 254.

De expositis quia collata ab omnibus querela processit, eos non iam misericordia sed canibus exponi, quos colligere calumniarũ metu, quamuis infelix à præceptis misericordiæ mens humana detractet, id obseruandum est, vt secundum statuta fidelissimorũ Augustorum, piissimorúmq; principum quisquis expositum colliget, ecclesiam contestetur, contestationem colligat. Nihilominus de altari domini quotidiè minister annunciet, ab ecclesiastico expositum esse collectum, vt intra dies decem, ad expositionis diem expositum recipiat. Si quis se probauerit agnouisse, collectori pro ipsorum decem dierum misericordia prout valuerit ad pręsens tribuat, aut in perpetuum cum Dei gratia, si voluerit possideat. Si quis C expositorum hoc ordine collectorum repetitor, vel calumniator extiterit, vt homicida habendus est.

Si sacerdotes oblationes fidelium, ab ecclesia auferunt, & in suos vsus conuertunt. ex concilio Toletano, cap. xxxij. ¶ *Caput* 255.

Auaricia radix est cunctorum malorum, cuius sitis etiam sacerdotum mentes obtinet. Multi enim fidelium in amore Christi & martyrum, in parochiis episcoporum basilicas construunt, oblationes conscribunt. sacerdotes hæc auferunt, atque in vsus suos conuertunt. Inde est quòd cultores sacrorum deficiunt, dum stipendia perdunt, inde basilicarum labentium ruinæ non reparantur, quia auaricia sacerdotali omnia auferuntur: pro qua re constitutum est à pręsenti concilio episcopos ita dioeceses suas D regere, vt nihil ex earum iure præsumant auferre, sed iuxta priorum conciliorum authoritatem, tam de oblationibus quàm de decimis, & de tributis ac frugibus tertiam consequantur. Quod si amplius quippiam ab eis præsumptum fuerit, per concilium restaurentur, appellantibus ipsis conditoribus, aut certè propinquis eorum, si iam illi à seculo discesserunt. Nouerint autem conditores basilicarum in rebus quas eisdem basilicis confe runt, nullam potestatem habere, sed iuxta canonum instituta, sicut ecclesiam, ita dotem eius ad ordinationem episcopi pertinere.

1. Timot. 6.

16. q. 1. constitutum est

10. q. 1. c. nouerint.

De quodam à dæmonio vexato. Greg. papa, c. xvi. lib. ij. dialog. ¶ *Cap.* 256

Ex eodem quoque tempore quidam Aquinensis ecclesiæ clericus dæmonio vexabatur, qui à venerabili viro Constantio eiusdem ecclesiæ

antistite per multa fuit martyrũ loca transmissus, vt sanari potuisset. Sed sancti Dei martyres noluerunt ei sanitatis donum tribuere, vt quanta esset in Benedicto gratia demonstrarent. Ductus itaque est ad omnipotentis Dei famulum Benedictum, qui Iesu Christo domino preces fudit, & antiquum hostem de obsesso homine protinus expulit: cui sanato præcepit, dicens. Vade, & posthac carnem ne comedas, & ad sacrum ordinem nunquam accedere præsumas. Quacunq; autem die sacrum ordinem temerare præsumpseris, statim iuri diaboli iterum mancipaberis. Discessit itaque clericus sanus, ac sicut terrere solet animum pœna recens, ea quæ vir Dei præcepit interim custodiuit. Cùm ergo post annos plurimos omnes priores illius, de hac luce migrassent, & minores suos sibimet superponi in sacris ordinibus cerneret, verba viri Dei quasi ex longo tempore oblitus, postposuit, atque ad sacrum ordinem accessit. Quem mox is qui reliquit diabolus tenuit, eúmque vexare quousque animam eius excuteret, non cessauit.

De rebus ecclesiæ quæ mortuo episcopo à presbyteris venditæ fuerint. Ex Ancyrano concilio, cap. xiiij. ¶ *Caput* 257.

De his quæ pertinent ad ecclesiam, quæ cùm non adesset episcopus, presbyteri vendiderunt, placuit rescisso contractu ad iura ecclesiastica reuocari. In iudicio autem erit Episcopi, si constitutum precium debeat recipi, nec ne, quia sæpe contingit rerum distractarum reditus ampliore summa quàm accepto pretio reddi.

De eo qui spernit oblatam presbyteri qui vxorem habuerit. E Gangrensi concilio, cap. iiij. ¶ *Caput* 258.

Quicunque discernit à presbytero qui vxorem habuerit, quia non oporteat eo ministrante de oblatione percipere, anathema sit.

Quod non permittantur ecclesiastici ad hæreticorum cœmiteria accedere. è Laodicensi concilio, cap. ix. ¶ *Caput* 259.

Quod non permittantur ecclesiastici ad cœmiteria hęreticorum, vel ad ea quæ ab eis appellantur martyria, orationis causa, vel sanationis accedere: sed huiusmodi si fideles fuerint, certo tempore communione priuari, pœnitentes autem & confitentes se deliquisse, conuenit suscipi.

Quod nõ oporteat ab hæreticis eulogias accipere. ex eodẽ ca. 32. ¶ *Cap.* 260

1. q. 1. c. non oportet.

Quod non oportet ab hæreticis eulogias accipere, quæ sunt maledictiones potius quàm benedictiones.

Quod nullus Christianus ad pseudomartyres ire debeat. Ex eodem concilio, cap. xxxiiij. ¶ *Caput* 261.

Quod omnẽ Christianũ non oporteat deserere martyres Christi, & ire ad pseudomartyres, id est hæreticorum, & ipsos quos constat hæreticos extitisse, hi namque alienati sunt à domino. Sint ergo anathema, qui ad tales accesserint.

Quod nõ oporteat plebeios psalmos in ecclesia cãtare. Ibidẽ, ca. lix. ¶ *Cap.* 262

Quod nõ oporteat plebeios psalmos in ecclesia cantare, nec libros pręter canonem legi, sed sola sacra volumina noui testamenti, vel veteris.

De illis

A *De illis, qui conuentus qui ad confessiones martyrum fiunt, abominantur. Ex Antiocheno concilio, cap. xx.* ¶ Caput 263.

Si quis superbiæ vsus affectu, conuentus abominatur qui ad confessionem martyrum celebrantur, & ministeria quæ in eis fiunt simul cum eorum memoriis execratur, anathema sit.

Vt energumenis in domo Dei sedentibus victus ab exorcistis administretur. ex concilio Carthag. iiij. cap. xcij. Energumenis in domo Dei sedentibus, victus quotidianus per exorcistas oportuno tempore ministretur.

Vt sacra vasa non ab aliis quàm à sacris viris tractentur. ex decretis Sixti papæ. ¶ Caput 264.

Cognoscat sapientia vestra fratres charissimi, quia in hac sacra Apostolica sede à nobis & reliquis episcopis, cæterísque domini sacerdotibus statutum est, vt sacra vasa, non ab aliis, quàm à sacratis, dominóque dicatis contractentur hominibus. Indignum enim valde est, vt sacra domini vasa, quæcunque sunt, humanis vsibus seruiant, vt non ab aliis quàm à domino seruientibus, eíque dicatis tractentur viris: ne pro talibus præsumtionibus iratus dominus plagam imponat populo suo, & hi qui etiam nõ peccauerunt, mala patiantur, aut pereant, quia perit iustus sæpissime pro impiis. Attendite ne talia in ecclesiis vestris permittatis deinceps fieri, ne grex preciosissimo sanguine Christi redemptus, in præcipitium quod absit, ruat.

De sacris fœminis, quæ sacra vasa, & pallas altaris tractare præsumpserint. ex epistola Sotheris papæ. ¶ Caput 265.

C Sacratas Deo fœminas vel monachas sacra vasa, vel sacras pallas penes vos contingere, & incensum ponere, & circa altaria deferre, perlatum est ad Apostolicam sedem. Quæ omnia reprehensione, & vituperatione plena esse nulli rectè sapientium dubium est. Quapropter per huius sanctæ sedis authoritatem hæc omnia vobis resecare funditus quantocitius poteritis censemus, & ne pestis hæc latius diuulgetur per omnes prouincias, abstergi citissimè mandamus.

Quid faciendum sit de vasis sacris, de pallijs altaris & de velis ecclesiæ, si vetustate cõsumpta fuerint. ex epist. Clemẽtis papæ. ¶ Cap. 266

De vasis sane sacris quid gerendum, quídue inde faciendum sit: altaris palla, cathedra, candelabrum, & velum, si fuerint vetustate consumpta incendio dentur: quoniam non licet ea quæ in sanctuario fuerint, malè tractari, sed incendio vniuersa tradantur, cineres quoque in baptisterium inferantur, vbi nullus transitus habeatur, aut in pariete aut in fossis pauimentorum iactentur, ne ab introeuntium pedibus inquinentur. Pallas verò & velum quæ in sanctuario sordidata fuerint, diaconi cum humilibus ministris intra sanctuarium lauent, non eijcientes foras à sanctuario velamina dominicæ mensæ, ne fortè puluis dominici corporis, malè decidat syndone foris delata, & erit hoc operanti peccatum. Idcirco in sacrario ministris præcipimus cum diligentia custodire. Pallæ verò in alia pelui lauentur, vela in alia.

Quod in oblatione corporis & sanguinis domini incensum poni debeat. E Rothomagensi concilio cap. ij. ¶ *Caput 267.*

Vt tempore quo euangeliũ legitur, finitóque offertorio super oblatione incensum in mortẽ videlicet redemptoris nostri ponatur, decreuimus.

Vt quotiens basilicam ad quam itur, præsentia nouæ plebis impleuerit, totiens sacrificium subsequens offeratur. ex epist. Leonis ad Dioscorum Alexandrinum. cap. ij. ¶ *Caput 268.*

Vt autem in omnibus obseruantia nostra concordet, illud quoque volumus custodiri, vt cùm solennium festiuitas, conuentum populi numerosioris indixerit, & ad eandem multitudo fidelium conuenerit, quàm recipere basilica vna non posit, sacrificium indubitanter iteretur, ne his tantum admissis ad hanc deuotionem qui prius aduenerint, videantur hi scilicet qui postmodum confluxerint, non recepti, cùm plenum pietatis atq; orationis opus sit, vt quotiens basilicam aliquam iterum præsentia nouæ plebis impleuerit, totiens sacrificium subsequens offeratur. Necesse est autem vt quædam populi pars sua deuotione priuetur, si vnius tantum missæ more seruato, sacrificium offerri non posit, nisi prima parte diei conueniant.

Vt nullus presbyter titulum super titulum vsurpare præsumat. Ex Nannetensi concilio. ¶ *Caput 269.*

Vt si quilibet presbyterorum defunctus fuerit, vicinus presbyter apud seniorem secularẽ, nulla precatione vel aliquo exenio ecclesiam illam obtineat: quia titulus per se constans antè constitit: sed neq; capellam, sine consultu episcopi: quòd si fecerit, diffinitam sententiã sibi prolatam suscipiat, sicuti de episcopo canonica decreuit authoritas, vt si per ambitionem maiorem ciuitatem appetierit, & illam perdat quàm tenuit, & illam nequaquam obtineat, quam vsurpare tentauit.

Quid faciendum sit de altaribus in quibus sanctæ reliquiæ non inueniuntur. E Aphricano concilio, cap. j. ¶ *Caput 270.*

Altaria in quibus sacra corpora, vel reliquiæ martyrum, non esse probantur, ab eiusdem loci episcopo destruantur.

In altari quo missam episcopus celebrauit, nulli presbytero die illo celebrandum. Ex concilio Vrbico. Ne in altari quo missam episcopus cantauit, presbyter eo die missam celebrare præsumat.

Vt episcopus vel presbyter postquàm missam incœperit & orationẽ dixerit, nisi passio aliqua interueniat, antequã ministeriũ adimpleat ab altario Dei nullo modo discedat. Zacharias papa, ca. ix. ¶ *Cap. 271.*

Vt episcopus aut presbyter, dũ ingressus fuerit ad missarũ solennia celebranda, nisi passio aliqua interuenerit, nullo modo audeat data oratione discedere, vt ab alio episcopo aut à presbytero suppleantur missarum solennia, sed qui initium sumpsit, suppleat vsq; ad finem, quia scriptum est, Qui perseuerauerit vsque in finem hic saluus erit. Si quis verò præsumserit preter quod posuimus agere, à sacro corpore & sanguine domini nostri Iesu Christi sit suspensus.

Vt nullus

A *Vt nullus episcopus vel presbyter ad celebranda missarum solennia cum baculo ire, aut velato capite altari Dei assistere præsumat. ex decretis eiusdem. cap. xiij.* ¶ *Caput* 272.

Vt nullus episcopus, presbyter, aut diaconus ad celebranda missarum solennia præsumat cum baculo introire, aut velato capite altario Dei assistere, quoniam & apostolus prohibet viros velato capite orare in ecclesia, & si temere præsumpserit, excommunicetur.

de cons. dis. 1. c. nullus.

Ne corpora sanctorum transferantur de loco ad locum. ex concilio i. Magontiensi, cap. li. ¶ *Caput* 273.

Deinceps verò corpora sanctorum de loco ad locum nullus transferre præsumat, sine consilio principis, vel episcoporum, sanctæque synodi B licentia.

Quos mortuos in ecclesia sepelire liceat. ex eodem cap. lii. ¶ *Caput* 274.

Nullus mortuus infra ecclesiam sepeliatur: nisi episcopi aut Abbates aut digni Presbyteri, vel fideles laici.

Quod omnes fideles in ecclesia nihil agere debeant nisi orare. ex iii. Turonensi concilio. cap. xxxviii. ¶ *Caput* 275.

Sacerdotes debent fideles admonere, vt quando ad ecclesiam conueniunt, sine strepitu ac tumultu eam ingrediantur: in qua etiam quamdiu orationis causa morantur, nequaquam inter se proferant inanes confabulationes, sed tempore quo missarum solennia celebrantur, cùm non solum ab ociosis & inutilibus verbis, verumetiam & pernitiosis cogitatio- C nibus funditus abstinendum sit.

Quod diuina clementia fixis in terra genibus exoranda sit, nisi in maioribus solennitatibus. ex eodem cap. xxxvi. ¶ *Caput* 276.

Sciendum est quod exceptis diebus dominicis, & illis solennitatibus, quibus sancta & vniuersalis ecclesia ob recordationem dominicę resurrectionis solet stando orare, fixis in terra genibus suppliciter clementiam nobis profuturam, nostrorúmq; criminum indulgentiam deposcendum. Cuius rei in Euangelio ipse dominus nobis dedit exemplum. Sed Stephanus martyr & apostolus Paulus eadem fecisse, liber actuum Apostolorum testis est. Ex quibus intelligi datur, oportere Christianum humiliter in terra prosterni ne fortè dicatur, Quid superbis terra & cinis.

Matth. 26. Acto. 7. & 20.

Ecclesi. 10.

D *Quod non liceat mortuis osculum dare. ex concilio Agathensi cap iij.* ¶ *Caput* 277.

Non liceat mortuis osculum dare, nec pallijs quę sacrificijs super altare ponuntur, corpora eorum inuoluere, vel super feretrum ponere.

Vbi fideles sepeliri debeant. ex concilio Triburiensi, cap. xv. ¶ *Cap.* 278

Restat propter instantem, quęnunc maxima occurrit, necessitatem, vbicunque facultas rerum, & oportunitas temporum suppetat, sepulturam morientium apud ecclesiam vbi episcopi sedes est, celebrari. Si autem propter itineris longinquitatem aut adiacentem alicuius inoportunitatis difficultatem impossibile videatur, expectet eum terra sepulturæ suę, quo canonicorum aut monachorum siue sanctimonialium cōgregatio sancta

communiter degat, vt eorum orationibus iudici suo commendatus occurrat, & remissionem delictorum, quam meritis non obtinet, illorum intercessionibus percipiat. Quod si & hoc ineptum & difficile æstimetur: vbi decimam persoluebat viuus, sepeliatur mortuus. A

Vt sacerdotes ad tempus orationi vacent, antequam sacrificent. ex decretis Innocentij papæ. cap. xxxvi. ¶ *Caput* 279.

1. Corint. 6. Paulus ad Corinthios scribit dicens. Abstinete vos ad tempus, vt vacetis orationi: Et si hoc laicis præcipit: multò magis sacerdotes, quibus & orandi & sacrificandi iuge sacrificium est, semper debent ab huiusmodi consortio abstinere. Qui contaminatus fuerit carnali concupiscētia, quo pudore, vel sacrificare forsitan vsurpabit, aut qua conscientia, quóue merito exaudiri se credit, cùm dictum sit, Omnia munda mundis, coinquinatis autem & infidelibus nihil mundum. *ad Tit. 1.* B

De ecclesijs monachorum. ex concilio Confluentiæ habito, cui interfuit Henricus, & Carolus reges. cap. vi. ¶ *Caput* 280.

Hoc quoque statutum est, quatenus ecclesiæ quorumcunque monachorum, in singulis parochijs suorum episcoporum, vt decet diuinitus subdantur regimini, eísque debita obsequia in exercendis ecclesiasticæ curæ negotijs sollicitè exhibeant, ipsi proculdubio monachi episcopis suis in omnibus obediant.

De laicis qui proprias ecclesias habent. ex eodem conc. cap. v. ¶ *Cap.* 281.

Si laici capellas proprias habuerint, à ratione & authoritate alienum habeatur, vt ipsi decimas accipiant, & inde canones aut genitarias suas pascant: sed potius Presbyteri ecclesiarum eas accipiant, & inde restaurationem exhibeant, & pro sancta ecclesia, ac pro statu regni, Dei misericordiam studiosè implorent. C

De vasculis quibus sacra mysteria conficiuntur. ex Triburiensi concilio. cap. xvij. cui interfuit rex Arnulphus. ¶ *Caput* 282.

de consf. dist. 1. c. vasa in quibus. Vasa quibus sacrosancta conficiuntur mysteria calices sunt & patenæ. De quibus Bonifacius martyr & episcopus interrogatus, si liceret in vasculis ligneis sacramēta conficere, respōdit: Quondā sacerdotes aurei, ligneis calicibus vtebātur, nunc è contrario lignei sacerdotes aureis vtūtur calicibus. Zepherinus sextus decimus Romanus episcopus patenis vitreis missas celebrari cōstituit. Tunc deinde Vrbanus octauus decimus papa omnia ministeria sacra fecit argentea. In hoc enim sicut in reliquis cultibus magis ac magis per incrementum temporum decus succreuit ecclesiarum. Nostris enim temporibus qui serui patrisfamilias sumus, ne decus matris ecclesiæ imminuatur, sed magis cumuletur, & amplificetur, statuimus vt deinceps nullus sacerdos sacrum mysterium corporis & sanguinis domini nostri Iesu Christi, in ligneis vasculis vllo modò conficere præsumat, ne vnde placari debet, inde irascatur Deus. D

De ecclesia à pluribus hæredibus possessa. ex eod. conc. c. 32. ¶ *Cap.* 283.

Quæcunq; ecclesia à cōpluribus cohæredibus sit possessa, cōcordi vnanimitate vndiq; procuretur, ne propter aliquas disceptationes seruitiū dei

minuatur,

A minuatur, & cura populi irreligiosè agatur. Si verò contingat pro ea com participes dissidere, & sub nullo presbytero eam procurare, & propterea iurgia, & contentiones, tam inter ipsos, quàm inter clericos incipiant frequentare: quia iuxta apostolum, seruos Dei non oportet litigare: Episcopus tollat inde reliquias, & sub magna cura honorificè collocet eas, atque eiusdem ecclesiæ claudat ostia, & sub sigillo consignet ea, & sacrum mysterium nullus celebret in ea, antequam concordi vnanimitate, vnum omnes eligant presbyterum, qui idoneus sit sacrosanctum locum procurare, & populo Dei vtiliter præesse. 2.Tim.2.

Vt hi qui suæ proprietatis loca alicubi dare voluerint, cognoscant decimam nusquam se tradere posse. ex concilio apud confluentiam cap. viij. ¶ *Caput* 284.

B Si quis vero laicus vel clericus, seu vtriusque sexus persona proprietatis suæ loca, vel res alicubi donare delegauerit, decimationum prouentum priori ecclesiæ legitimè signatum, inde abstrahere nullam habeat potestatem. Quod si facere tentauerit, talis traditio irrita prorsus dicatur, & ipse ad emendationem ecclesiastica coërceatur censura.

Explicit Tertia pars.

HAEC QVARTA PARS CONTINET

DE OBSERVANDIS FESTIVITATIBVS ET IEIVNIIS *legitimis: de scripturis canonicis, & consuetudinibus & celebratione concilij.*

INCIPIVNT CAPITA QVARTAE PARTIS.

18. Vt in

64. De libris Authenticis quos recipit ecclesia, præter illos qui in canone sunt.
65. De notitia librorum apocryphorum, qui à sanctis patribus damnati sunt æterna damnatione.
66. Consuetudinem seruandam esse, quæ non est contra fidem catholicam.
67. Vt ecclesiastica statuta ab apostolis & apostolicis magistris ecclesiæ tradita, integra seruentur, & nullus secundum quod sibi visum fuerit, sed secundum antiquam traditionem ea teneat.
68. Quod consuetudines ecclesiasticæ pro lege sint tenendæ.
69. Item de conseruandis constitutionibus ecclesiasticis.
70. Quod quæstio quæ in libris veteris & noui testamenti, & in scriptis sanctorum patrum tam græcorum quàm latinorum inuenitur, nec ab eis soluitur, ad plures seniores prouinciarum deferenda sit, & eis inquirentibus Dei adiutorio dissoluenda.
71. Quæ in canone inueniuntur firmiter tenenda, quæ verò in aliorum scriptis reperiuntur, diligenter esse consyderanda & expendenda.
72. Quorum patrum scripta magis sint authentica.
73. Augustinus dicit multa esse in opusculis suis quæ culpari possint.
74. Scriptores canonicarum scripturarum, & si non intelligantur, non tamen eos errasse credendum esse, alij verò scriptores si authoritate vel ratione probauerint quæ dicunt, notanda esse.
75. Quod ea quæ priuilegiis vniuersalis ecclesiæ contraria probantur, nulla ratione subsistant.
76. Constantinopolitanam synodum, eam quæ contra Photium facta est non esse recipiendam.
77. De synodis contra photium factis.
78. Quo tempore sexta synodus facta sit.
79. Sergium papam propter quædam capitula extra ritum ecclesiasticum annexa, non subscripsisse synodo quam iustinianus imp. in regia vrbe collegerat.
80. Quod Sardicense concilium arrianorum fuerit.
81. Historiam Zozomeni ab apostolica sede recusari.
82. Scripta Eusebii de temporum historia recipienda.
83. De quodam rege Edissenæ ciuitatis.
84. Soli ei libros hęreticorum legere concedendum esse, qui in deo & in fide firmatus, decipi nequit.
85. Quod subtilitatem legentium turbat, qui eos à secularibus libris legendis omnimodis prohibendos esse existimat.
86. Legibus impii non in omnibus ecclesiasticis controuersiis vtendum esse.
87. Cypriani opuscula, Athanasii, Hilarii, firma & in nullo conuulsa.
88. Libros catholicorum patrum, qui sanctorum vitam describunt, non reiiciendos.
89. Quod Hieronymus & Gennadius ecclesiasticos scriptores in vno volumine compræhenderint.
90. De vtilitate voluminum Dionysii Areopagitæ.
91. De discretione regulæ sancti Benedicti.
92. Actio secunda Halcedonensis concilii.
93. Actio tertia.
94. De libris Gelasii.
95. De libris Clementis
96. De synodico libellico Gregorii.
97. De 40. homiliis Gregorii.
98. De dispositione eorundem.
99. Gesta quintæ synodi die tertia.
100. De confirmatione libelli Ennodii.
101. Quid idem Ennodius sentiat de authoritate Romani Pontificis.

Quomodo intelligendum sit quod Apostolus ait: Dies obseruatis & menses, & tempora, & annos, timeo ne sine causa laborauerim in vobis. Ambrosius, in expositione epistolæ ad Galatas, in cap. iiij. ¶ *Caput Primum.*

DIES obseruatis, & menses & tempora, & annos) Dies ergo obseruant, qui dicunt, vt puta, crastino proficiscendum non est, post crastinum enim non debet aliquid inchoari, & sic solent magis decipi. Hij autem colunt menses, qui cursus perscrutantur lunæ dicentes, vt puta, septima luna instrumenta confici non debent: nona iterum luna, vt puta emptum seruum domum duci non oportet: & per hæc facilius solent aduersa prouenire. Tempora verò sic obseruant cùm dicunt: hodie veris initium est, festiuitas est, post cras Vulcanalia sunt. Posterum est, domum egredi non licet. Annos sic colunt cùm dicunt. Calendis Ianuarijs nouus est annus, quasi non quotidie anni impleantur. Sed vt Iani illius memoriam recolant bifrontis, hac superstitione vtuntur, quæ longè debet esse à seruis Dei. Si enim Deus ex toto corde diligitur, ipso propitio nulla debet esse formido, neque suspicio harum rerum. Prosperè enim potest cedere, quicquid simpliciter sub Dei deuotione fit.

Quod Pascha, & quadragesima à veteri lege trahunt authoritatem, & quomodo Pascha nunc celebrandum. beatus Augustinus in libro resp. ad Ianuarium. ¶ *Caput 2.*

In scripturis quidem veteribus ad agendum Pascha non est pręceptum tempus, nisi ex mense nouorum, Luna xiiij. vsq; ad vigesimam primam. Ex euangelio tamen quia manifestum est, quo etiam die dominus crucifixus sit, & in sepultura fuerit, & resurrexerit, adiuncta est etiam ipsorum dierum obseruatio, per patrum concilia, & orbi vniuerso Christiano persuasum, eò modo Pascha celebrari oportere. Quadragesima ieiuniorum habet authoritatem, & in veteribus libris ex ieiunio Moysi & Heliæ, & ex euangelio, quia totidem diebus dominus ieiunauit, demonstrans euangelium non dissentire à lege, & prophetis. In persona quippe Moysi lex, in persona Heliæ prophetæ accipiuntur, inter quos, in monte gloriosus apparuit, vt euidentius emineret, quod de illo dicit Apostolus, testimonium habens à lege & prophetis. In qua ergo parte anni congruentius obseruatio quadragesimæ constitueretur, nisi confinis atque contigua dominicæ passioni? Quia in ea significatur hæc vita laboriosa, cui opus est continentia, vt ab ipsius mundi amicitia ieiunetur, quæ vtique fallaciter blandiri, & illecebrarum fucos circumspargere, atque iacere non cessat.

Quòd Pascha dominica die celebrandum sit. Pius nonus à Petro papa omnibus ecclesiis in primo decretalium suorum. ¶ *Caput* 3. A

Nosse vos volumus, quod Pascha domini die dominico annuis temporibus sit celebrandum. Istis ergo temporibus, Hermes doctor fidei, & scripturæ effulsit inter nos: licet nos eodem prædicto die celebraremus, & quidam inde dubitarent: ad corroborandas tamen animas eorum eidem Hermę Angelus domini in habitu pastoris apparuit, & præcepit ei, vt Pascha die dominico ab omnibus celebraretur tempore suo. Vnde & nos Apostolica authoritate instruimus, omnes eadem die seruare debere, quia & nos eadem seruamus, nec debetis à capite quoquomodo dissidere.

De eodem, Victor xiij. à Petro papa, Theophilo episcopo & fratribus Alexandriæ positis, in primo decretali suo. ¶ *Caput* 4. B

Celebritatem sanctæ Paschæ die dominico agi debere, & prædecessores nostri iam statuerunt, & vos illud eadem die celebrare solenniter mandamus, quia non decet, vt membra à capite discrepent, nec contra gerãt.

De solennitate inuentionis sanctæ crucis, Eusebij papæ. cap. iiij. ¶ *Cap.* 5.

Crucis domini nostri Iesu Christi, quæ nuper nobis gubernacula sanctæ Romanę ecclesiæ tenentibus, quinto Nonas May inuẽta est, in prędicto Calendarum die inuentionis festum vobis solenniter celebrare mandamus.

De non prohibendo opere in sabbato. Gregor. gratia Dei episcopus dilectissimis suis ciuibus Romæ, lib. xi. registri epist. iij. ¶ *Cap.* 6.

de con. dis. 3 c. peruenit.

Peruenit ad me quosdam peruersi Spiritus homines praua inter vos aliqua, & sanctæ fidei contraria seminasse, ita vt die sabbati aliquid operari prohiberent. Quos quid aliud nisi Antichristi prædicatores dixerimus, qui veniens diem sabbatũ atq; dominicũ ab omni faciet opere custodiri? Quia enim mori se & resurgere simulat, haberi vult in veneratione dominicũ diem. Et quia populum iudaizare compellet, vt exteriorem ritum legis reuocet, & sibi Iudeorum perfidiam subdat, coli vult sabbatum. Aliud quoq; ad me perlatum est, vobis à peruersis hominibus esse prædicatum: vt dominicorum die nullus debeat lauari. Et quidem si pro luxu animi, & pro voluptate quis lauari appetit, hoc fieri nec reliquo quolibet die concedimus, Si autem pro necessitate corporis, hoc nec dominico die prohibemus. C D

De his qui in dominico die studiose ieiunant. ex concilio Carthaginensi iiij. cap. lxiiij. ¶ *Caput* 7.

Qui dominico die studiose ieiunat, non credatur catholicus.

26. q. 7. c. sacerdos.

De his qui ecclesia prætermissa ad spectacula pergunt. Ibidem cap. lxxxviij. ¶ *Caput* 8.

Qui die solenni prætermisso ecclesiæ conuentu ad spectacula vadit, excommunicetur.

de con. dis. 1 c. qui die so.

Vt solennitates maiores in ciuitatibus celebrentur. ex concilio Agathensi, cap. xxi. ¶ *Caput* 9.

de con. dist. 1. c. Si quis.

Si quis etiam extra parochias in quibus legitimus est, ordinariúsq; conuentus

A uentus, oratorium in agro habere voluerit, reliquis festiuitatibus, vt ibi missas teneat propter fatigationem familiæ, iuxta ordinem permittimus. Pascha verò, Natalem domini, Epiphaniã domini, Ascensionem, Penthecosten, & natiuitatem sancti Ioannis baptistæ, & si qui maximi dies in festiuitatibus habentur, non nisi in ciuitatibus, aut in parochiis teneant. Clerici verò si qui in his festiuitatibus quas supra diximus, in oratoriis, (nisi iubente aut permittente episcopo) facere aut tenere voluerint, à communione pellantur.

De laicis qui solennitatibus maioribus ad ciuitatem non occurrunt. ex eodem concilio, cap. lxiij. ¶ *Caput* 10.

Vt ciues qui superiorum solennitatum, id est Paschæ, aut natalis domi-B ni, vel Penthecostes festiuitatibus, cum episcopis interesse neglexerint, in quibus ciuitatibus positos, se accipiendæ communionis, vel benedictionis desiderio nouerint: qui hoc facere neglexerint, triennio à communione priuentur ecclesiæ.

Vt lætaniæ ante Ascensionem domini celebrentur. ex concilio Aurelianensi .j. cap. xxix. ¶ *Caput* 11.

Rogationes, id est letanias, ante Ascensionem domini placuit celebrari ita vt post missam triduanum ieiunium in dominicæ Ascensionis solennitate soluatur, per quod triduũ serui & ancillæ ab opere relaxentur, quò magis plebs vniuersa conueniat, quò triduo omnes abstineant & quadragesimalibus cibis vtantur.

de con. dist. 3. c. rogationes.

C *Vt nullus ciuiũ festiuitates maiores in villa celebret. ex eodẽ ca. 27.* ¶ *Cap.* 12.

Vt nulli ciuium Paschæ, natalis Domini, vel quinquagesimæ solennitatem in villa liceat celebrare, nisi quem infirmitas probatur tenuisse. Irreligiosa consuetudo est quam vulgus per sanctorum solennitates agere cõsueuit. Populi qui debent officia diuina attendere, saltationibus turpibus inuigilant, cantica non solum mala canentes, sed & religiosorum officiis perstrepentes. Hæc etenim vt ab omni Hispania depellantur, sacerdotum & iudicum à concilio sancto curæ committitur.

de cõs. dist. 3 c. Vt nulli ciuium.

De dominica die, ex statutis Patrum. ¶ *Caput* 13.

Die autem dominica nihil aliud agendum est, nisi Deo vacandũ: nulla operatio in die illa sancta comperiatur, nisi tantum hymnis, & psalmis & D canticis spiritualibus dies illa transeatur.

Vt presbyteri plebibus annuncient dies qui feriandi sunt. ex Lugdunensi concilio cap. iij. ¶ *Caput* 14.

Pronunciandum est, vt sciant tempora feriandi per annum, id est omnem dominicam, à vespera vsque ad vesperam, ne iudaismo capiantur. Feriandi verò per annum isti sunt dies: Natale domini, sancti Stephani, sancti Ioannis euangelistæ, Innocentum, sancti Siluestri, Octauæ domini & Theophania, Purificatio sanctæ Mariæ, sanctum Pascha, cum tota hebdomada, Rogationes tribus diebus, Ascensio domini, sancti dies Penthecostes, sancti Iohannis baptistæ, duo decim Apostolorũ, maximè sanctorũ Petri & Pauli, qui mundũ sua prędicatione illuminauerũt, sancti Laurẽtij

de con. dis. 3 c. pronunciandum.

Assumptio sanctæ Mariæ, Natiuitatis eiusdem, Dedicatio basilicæ sancti archangeli Michaelis. Dedicatio cuiuscunque oratorij, & omnium sanctorum, & sancti Martini, & illæ festiuitates, quas singuli episcopi in suis episcopatibus cum populo collaudauerint, quæ vicinis tamen circummorantibus, indicendæ sunt, non generaliter omnibus. Reliquæ verò festiuitates per annum non sunt cogendæ ad feriandum, nec prohibendæ. Indictum verò ieiunium quando fuerit denunciatum, ab omnibus obseruetur. A

Vt presbyteri cùm festiuitates annunciant, etiam ieiuniorum & vigiliarum non obliuiscantur. ex concilio apud Compendium, cap. primo. ¶ *Caput* 15.

Item presbyteri cùm festiuitates sacras populo annunciant, etiam ieiunium vigiliarum vbi esse debeat eos omnimodo, seruare, moneant. B

De obseruatione dominicæ diei, & quod mercatus nec placitum in ea sit tenendum. ex concilio Magunt. j. cap. xxxvj. ¶ *Caput* 16.

Omnes dies dominicos à vespera in vesperam cum omni veneratione & obseruatione decreuimus obseruare, & ab illicito opere abstinere, & vt mercatus minimè in eis sit, nec placitum vbi aliquis ad mortem vel pœnam iudicetur, nec sacramenta iurentur, nisi pro pace facienda.

Item de eadem re. ex concilio apud sanctum Medardum, præsente Carolo Imperatore, cap. v. ¶ *Caput* 17.

Statuimus quoque, secundum quod in lege dominus mandauit, vt opera seruilia diebus dominicis non agantur, sicut genitor meus in suis Synodalibus edictis mandauit, quod nec viri ruralia exerceant, nec in vinea colenda, nec in campis arando, vel metendo, vel fœnum secando, vel sepem ponendo, vel in syluis stirpando, vel arbores cædere, vel in petris laborare, nec ad placita conueniant, nec mercatus fiat, nec venationes exerceantur. C

Vt in diebus dominicis, & in diebus Penthecostes stantes oremus. ex Niceno concilio j. cap. xx. ¶ *Caput* 18.

de con. dist. 3. c. quoniã sunt.

Quoniam sunt in die dominica quidam ad orationem genua flectentes, & in diebus Penthecostes, propterea est vtique constitutum à sancta Synodo, quoniam consona, & conueniens per omnes ecclesias custodienda consuetudo est, vt stantes ad orationem domino vota reddamus. D

Vt vno die, & tempore Pascha vbique celebretur. ex Arelatensi i. concilio, cap. i. ¶ *Caput* 19.

de cõs. dist. 3 c. de obseru.

De obseruatione Paschæ domini, vt vno die & tempore per omnem orbem obseruetur, & iuxta consuetudinem literas ad omnes tu dirigas.

Quæ opera dominica die liceat fieri. ex concilio apud Compendium, cap. vi. ¶ *Caput* 20.

Tria carraria opera licet fieri in dominica die, id est hostilicidia, carra, victualia, vel angaria, & si fortè necesse sit, corp⁹ cuiuslibet duci ad sepulchrũ.

Item de obseruatione dominicæ diei. ex eod. conc. cap. vii. ¶ *Caput* 21.

Fœminæ opera textrilia nõ faciant in die dominico, nõ capulent vestimenta

A menta, veſtitus non conſuant, nec lanam carpant: non licet linum battere, aut veſtimenta lauare: nec verueces tondere, vt omnibus modis honor & requies die dominica perſoluatur, ſed ad miſſarum ſolennia vbiq; conueniant, & laudent Dominum pro omnibus bonis quæ nobis in illa die conferre dignatus eſt.

Item ex eodem concilio cap. viii. ¶ *Caput 22.*

Vt nullus epiſcoporum vel presbyterorum, vel clericorum die dominica propoſitum cuiuſcunque cauſæ negotium audeat vindicare, niſi hoc tantum, vt deo ſtatuta ſolennia peragantur.

Nihil intereſſe quantum ciborum vel potus homo ſumat, ſed conſiderandum eſſe qua auiditate ſumat, qua etiam facilitate, & ſerenitate animi vt ſi neceſſe ſit his careat. Auguſtinus ex libro quæſtionum euangelicarum. ¶ *Caput 23.*

B Quod Dominus dicit in euangelio, iuſtificata eſt ſapientia ab omnibus filiis ſuis: oſtendit filios ſapientiæ intelligere nec in abſtinendo, nec in manducando eſſe iuſtitiam, ſed in æquanimitate tolerandi inopiã, & temperantiam: per abundantiam non ſe corrumpendi atq; oportunè ſumendi, vel non ſumendi ea quorum non vſus ſed concupiſcentia reprehendenda eſt. Non enim intereſt omnino quid alimentorum ſumas, vt ſuccurras neceſsitati corporis, dummodo congruas in generibus alimentorũ his, cum quibus tibi viuendum eſt, neque quantum ſumas, multum intereſt cùm videamus aliorum ſtomachum citius ſaturari, & eos tamen illi ipſi paruo quo ſatiantur ardenter & intolerabiliter, & omninò turpiter inhiare: alios autem pluſculo quidem ſatiari, ſed tolerabiliter inopiam perpeti, & vel ante horam poſitas epulas, ſi id in tempore aut opus ſit, aut neceſſe ſit, cum tranquillitate aſpicere, neque tangere. Magis ergo intereſt, non quid, vel quantum alimentorum pro congruentia hominum atque perſonæ ſuæ, & pro ſuæ valetudinis neceſsitate quis capiat, ſed quanta facilitate & ſerenitate animi careat, cum his vel oportet, vel etiam neceſſe eſt carere, vt illud in animo Chriſtiani compleatur quod Apoſtolus dicit. Scio & minus habere, ſcio & abundare, vbique & in omnibus imbutus ſum & ſatiari & eſurire, & abundare, & penuriam pati. Omnia poſſum in eo qui me confortat.

Matt. 11.

C

Philip. 4.

D *Vt vnuſquiſque cibo & potu non ſuperſtitioſe, ſed temperanter vtatur, & metas conſuetudinis bonorum inter quos conuerſatur, non excedat. ex libro de doctrina Chriſtiana. lib. 3. cap. 12.* ¶ *Cap. 24.*

Quiſquis autem rebus prætereuntibus reſtrictius vtitur, quàm ſeſe habent mores eorum cum quibus viuit, aut temperans, aut ſuperſtitioſus eſt. Quiſquis verò ſic eis vtitur vt metas conſuetudinis bonorum inter quos verſatur excedat, aut aliquid ſignificat, aut flagitioſus eſt. In omnibus enim talibus non vſus rerum, ſed libido vtentis in culpa eſt. Quid ergo locis & temporibus perſoníſque conueniat diligenter attendendum eſt, ne temerè flagitia reprehendamus. Fieri enim poteſt vt ſine aliquo vitio cupidinis vel voracitatis precioſiſsimo cibo ſapiens vtatur, inſipiens

Poſt pauca.

autem fœdissima gulæ flamma in vilissimum inardescat, & sanius quisq; maluerit more Domini pisce vesci, quã lenticula more Esau nepotis Abraham, aut hordeo more iumentorũ. Non enim propterea cõtinentiores nobis sunt pleræq; bestiæ quod vilioribus alũtur escis. Nã in omnibus huiusmodi rebus, nõ ex earum rerum natura quibus vtimur, sed ex causa vtẽdi, & modo appetendi, vel probãdum est vel improbandum, quod facimus.

Lucæ 24.
Gene. 25.

Vt clerici septem hebdomadas ante pascha à carne, & alijs delicijs abstineant. Telesphorus vij. à Petro in primo decreto suo omnibus episcopis. ¶ *Caput 25.*

Cognoscite à nobis, & cunctis episcopis in hac sancta & apostolica sede cõgregatis statutum esse, vt septem hebdomadas plenas ante sanctum pascha, omnes clerici in sorte Domini vocati à carne ieiunent, quia sicut discreta debet esse vita clericorum à laicorũ cõuersatione, ita & in ieiunio fieri debet discretio. Has ergo septem hebdomadas omnes clerici à carne, & deliciis ieiunent, & hymnis & vigiliis atque orationibus Domino inhærere die noctúque studeant.

De ieiunio quatuor temporum Calixtus papa, & martyr xv. à Petro Benedicto fratri suo & coepiscopo salutem. ¶ *Caput 26.*

Dis. 76. c. ieiunium.

Ieiunium quod ter in anno apud nos celebrari didicisti, conuenientius nunc per quatuor tempora fieri decernimus: vt sicut annus per quatuor voluitur tempora, sic & nos quaternũ solenne agamus ieiunium, per quatuor anni tempora.

Dominica die non esse ieiunandum. Melchiades papa 28. à Petro in primo decreto suo episcopis Hispaniarum. ¶ *Caput 27.*

Ieiunium dominicæ diei, & quintæ feriæ nemo debet celebrare, vt inter ieiunium christianorum & gentilium, & veraciter credentium, & infidelium atque hæreticorum vera & non falsa discretio habeatur.

Quod ritè omni sabbato ieiunetur. Innocentius i. Decentio Eugubino episcopo cap. iiij. ¶ *Caput 28.*

Sabbato verò ieiunandum esse ratio euidentissima demonstrat. Nam si diem dominicum, ob venerabilem resurrectionem domini nostri Iesu Christi, non solum in Pascha celebramus, verumetiam per singulos circulos hebdomadarum, ipsius diei imaginem frequentamus, ac sicut sexta feria propter passionem domini ieiunamus, Sabbatum prætermittere nõ debemus, quia inter tristitiam, & lætitiã temporis illius videtur inclusum Nam vtique constat Apostolos biduo isto & in mærore fuisse, & propter mætum Iudæorum se occuluisse. Quod vtique non dubiũ est in tantum eos ieiunasse biduo memorato, vt traditio ecclesiæ habeat, isto biduo sacramenta penitus non celebrari. Quæ vtique forma per singulas tenenda est hebdomadas, propter id cõmemoratio illius diei semper est celebranda. Quod si putant semel atque vno sabbato ieiunandum, ergo & dominica & sexta feria semel in pascha erit vtique celebrandum.

de consf. dis. 3. c. sabbato.

Ioan. 20.

De quadragesima. Gregorius Augustino Anglorum episcopo. ¶ *Cap. 29.*

dis. 4. c. Denique sacerdotes.

Deniq; sacerdotes, & diaconi, & reliqui oẽs quos dignitas ecclesiastici

gradus

A gradus exornat, à quinquagesima propositum ieiunandi suscipiant, quò & aliquid ad pensum sanctæ institutionis adiiciant, & eorum qui in laicali ordine consistunt obseruantiam, sicut loco ita & religione præcellant. De ipsa verò dominica die hæsitamus quidnam dicendum sit, cùm omnes laici & seculares illa die plus solito cæteris diebus accuratius cibos carnium appetant, & nisi noua quadam auiditate vsque ad medias noctes se ingurgitent, non aliter se huius sancti temporis obseruationem suscipere putant. Quod vtique non rationi sed voluptati, immo cuidam cæcitati mentis ascribendum est. Vnde nec à tali consuetudine auerti possunt, & ideo cum venia suo ingenio relinquendi sunt, ne fortè peiores existant, si à tali consuetudine prohibeantur. Vt enim ait Salomon. Qui multum emungit, elicit sanguinem. *Et post pauca.* Par autem est, vt qui his diebus à carnibus animalium abstinemus, ab omnibus quoque quæ sementiuam carnis trahunt originem, ieiunemus, à lacte videlicet, caseo, & ouis. *Et post pauca.* Cæterum piscium esus ita Christiano relinquitur, vt hic ei infirmitatis solatium, non luxuriæ pariat incendium. Dumque à carne abstinet, nequaquam sibi sumptuosiora marinarum beluarum conuiuia paret. Vinum verò ita bibere permittimur, vt ebrietatem per omnia fugiamus. Alioquin restat, vt omnia quæ corpori libent similiter faciamus.

Prouer.30.

B

De his qui carnem manducantes damnant. ex Gangrensi concilio. cap.ij. ¶ *Caput* 30.

Si quis carnem manducātem ex fide cum religione præter sanguinem, & idolis immolatum, & suffocatum, crediderit condemnandum, tanquam spem non habentem, quòd eas manducat, anathema sit.

C

c. si quis carnem 30. dist.

De temporibus ieiuniorum. ex Eliberitano concilio. cap. xxiij. ¶ *Cap.*31.

Ieiunia seu abstinentias per singulos menses placuit celebrari, exceptis diebus duorum mensium, Iulio & Augusto, & hoc ob eorundem infirmitatem.

Ieiunia, quarta & sexta feria nisi ex magna necessitate non esse soluenda. ex dictis sancti Apollonij. ¶ *Caput* 32.

Ieiunia verò legitima, id est quarta & sexta feria, nō sunt soluenda, nisi grandis aliqua necessitas fuerit, quia quarta feria Iudas de traditione Domini cogitauit, & sexta feria crucifixus est saluator. Videbitur ergo qui in his diebus sine aliqua necessitate soluerit statuta ieiunia, vel cum tradente tradere saluatorem, vel cum crucifigentibus crucifigere.

D

De custodiendo ieiunio. ex concilio apud Salegonstath. habito. c.2. ¶ *Cap.*33.

De incerto autem ieiunio quatuor temporum, hanc certitudinem statuimus, vt si Calendis Martij in quarta feria siue antea euenerit, eadem hebdomada celebretur. Sin autem Calendæ Martij in sexta feria, aut in quinta fuerint, aut in sabbato distenduntur, in sequentem hebdomadam ieiunium differatur. Simili quoque modo si Calendæ Iunij in quarta feria aut antea euenerint, in subsequente hebdomada celebretur ieiunium. Et si in quinta, aut sexta feria, vel sabbato contigerit, ieiunium in tertiā hebdomadam reseruetur. Et hoc sciendum est, quod si quando ieiunium mensis

mensis Iunij in vigilia Penthecostes secundum prædictam regulam euenerit, non ibi celebrandum erit: sed in ipsa hebdomada solenni Penthecostes, quia vigiliam similiter & ieiunium celebrare non conuenit, & propter solennitatem spiritus sancti diacones dalmaticis induantur, & Alleluia cantetur, & flectamus genua, non dicatur. Eodem modo de septembris ieiunio constitutum est, vt si Calendæ septembris in quarta feria euenerint, aut anteà ieiunium, in tertia hebdomada celebretur, & si in quinta, aut in sexta feria, aut Sabbato contigerit, in quarta hebdomada ieiunandum erit. In Decembri verò illud obseruandum erit, vt proximo sabbato ante vigiliam natalis domini celebretur ieiunium, quia si vigilia in sabbato euenerit, simul vigiliam & ieiunium celebrare non conuenit. A

De obseruatione Quadragesimæ. ex epistola Gregorij papæ. lib. quadraginta homeliarum, homel. 16. ¶ *Caput* 34. B

de conf. dis. 5. c. quadragesima.

Quadragesima summa obseruatione est obseruanda, vt ieiunium in ea præter dies dominicos qui de abstinentia substracti sunt, nisi quem infirmitas impedierit nullatenus soluatur, quia ipsi dies decimæ sunt anni. A prima igitur dominica quadragesimæ, vsq; in Pascha Domini sex hebdomadæ computantur: quarum videlicet dies quadraginta duo fiunt. Ex quibus dum sex dominici dies substrahuntur abstinentiæ, non plus in abstinentia quàm triginta, & sex dies remanent. Verbi gratia. Si per trecentos sexaginta quinq; dies annus ducitur, & nos per triginta sex dies affligimur, quasi anni decimas deo damus: & vt sacer numerus quadraginta dierum adimpleatur, quem saluator noster suo sacro ieiunio consecrauit, quatuor dies prioris hebdomadæ ad supplementum quadraginta dierũ tolluntur, id est quarta feria, quæ caput ieiunij subnotatur, & quinta feria sequens & sexta, & sabbatum. Nisi quatuor istos dies superioribus triginta & sex adiunxerimus quadraginta dies in abstinentia nõ habemus. C

Iubemur etiam ab omnipotente Deo omnium bonorum nostrorum decimas dare. Quapropter vt omnis decima à nobis Deo ritè persoluatur, tollamus decimam anni, & in ea peccata nostra confitendo, corrigendo nos, ieiunando, vigilando, orando, eleemosynas dando, abstergamus, & carnem nostram decimemus, vt ad sanctum Pascha securi peruenire possimus.

De quatuor temporum ieiunio. ex Mogont. concilio. i. cap. 34. ¶ *Caput* 35. D

Constituimus vt quatuor tempora anni ab omnibus hominibus cum ieiunio obseruentur, id est in Martio hebdomada prima, in Iunio secunda, in septembri tertia, in decembri quarta, quæ fuerit plena ante vigiliam natalis domini: id est quarta, & sexta feria, & sabbato, veniant omnes ad ecclesiam hora nona, cum lætanijs ad missarum solennia.

Quo tempore ad missam pronunciandum sit, (flectamus genua) ex Aurelianensi concilio cap. xiii. ¶ *Caput* 36.

dis. 30. c. placuit & c. si quis presbyter.

Vt presbyteri plebibus annuntiẽt, quod in quadragesima, & in ieiunio quatuor temporum tantummodò ad missarum solennia genua flectere debeant. In dominicis contrà diebus, vel cæteris festis à vespera vsque ad vesperam

A vesperam non flectant genua, sed stantes incuruati orent: nec quisquam vno genu solotenus impresso, orare præsumat, (sicut Iudæi irridentes dominum in pasßione eius fecisse leguntur,) sed vtraq; genua in terram ponat. Ait enim Apostolus, flecto genua mea ad patrem Domini nostri Iesu Christi.

De illis qui indictum contempserint Ieiunium. ex concilio Magontiensi.i.cap.xxxv. ¶ *Caput.* 37.

Si quis indictum ieiunium superbiendo contempserit, & obseruare cum cæteris Christianis noluerit, in Gangrensi Concilio præcipitur, vt anathematizetur.

De eadem re. ex concilio Gangrensi.cap.xix. ¶ *Caput* 38.

B Si quis eorum qui continentiæ student, absque necessitate corporea, tradita in commune ieiunia, & ab ecclesia constituta, superbiendo dissoluit, stimulo suæ cogitationis impulsus, Anathema sit. *dis.31.c.si quis.*

De lætania maiore quomodo celebranda sit. ex concilio Magon.i. cap.xxxiii. ¶ *Caput* 39.

Placuit nobis vt lætania maior, obseruanda sit à cunctis Christianis vno die, septimo Calendarum Maii, sicut in Romana ecclesia constitutum reperimus, & sicut sancti patres nostri instituerunt, non equitando, non præciosis vestibus induti, sed cinere aspersi & cilicio induti, nisi infirmitas impedierit.

De ieiunio rogationum. ex Aurelianensi concilio.cap.vi. ¶ *Caput* 40.

C Quum exigentibus peccatis, Galliarum populi, luporum rabie acriter interimerentur, nec illius flagelli aliquod remediũ inuenire possent, congregati traduntur Galliarum episcopi apud viennam vrbem, atq; in commune statuerunt, vt triduanum ieiunium facerent. Cúmq; dominus pestem misericorditer abstulisset, hi dies in consuetudinem annuæ celebritatis venerunt, vt per Galliarum prouincias ante Ascensionis domini diẽ, celebrarentur. Agamus & nos hos dies cum summa reuerentia & deuotione, cum abstinentia carnis & humilitate mentis & cordis, vt non solum visibilium luporum rabiem euadamus, sed vt inuisibilium, id est spirituum immundorum tentamenta vincere valeamus. Nullus autem his diebus vestimentis præciosis induatur, quia in sacco & cinere lugere de-

D bemus. Prohibeantur ebrietates, & commessationes, quæ fiunt in vulgari plebe. Nemo ibi æquitare præsumat, sed discalciatis pedibus omnes incedant. Nequaquam mulierculæ choros ducant, sed omnes in commune Kyrie eleyson decantent, & cum contritione cordis Dei misericordiam exorent pro peccatis, pro pace, pro peste, pro conseruatione frugum, & pro cæteris necessitatibus: dies enim sunt abstinentiæ non lætitiæ.

Vt in cœna domini, & in reliquis quadragesimæ diebus ieiunium non soluatur ex Laodicensi concilio.cap.l. ¶ *Caput* 41.

Quod non oporteat in quadragesima in vltima septimana quintæ feriæ ieiunium soluere, totámque quadragesimam sine veneratione trãsire, magísque omnem districto venerari ieiunio.

Vt in

Vt in sabbato sancto, ieiunium ante noctis initium non soluatur. ex Arausico concilio.cap.ii. ¶ *Caput* 42.

A

Vt in sabbato sancto, hoc est, in vigilia Paschæ, ieiunium ante noctis initium, nisi à paruulis aut infirmis non soluatur. Parasceue, & sabbatum ad illos quadraginta dies respiciunt, nec diuina mysteria his duobus diebus celebrentur. In canonibus quippe iubetur, biduo isto, id est Parasceue & Sabbato, sacramenta penitus non celebrari.

Quod non oporteat in Quadragesima natalitia sanctorum celebrari. è Laodicensi concilio.cap.li. ¶ *Caput* 43.

33.q.4.c. nõ licet.

Quod non oportet in quadragesima natalitia martyrum celebrari, sed eorum sancta commemoratio in diebus sabbatorum & dominicorum fieri conueniat.

B

Quod in diebus ieiunij eleemosina sit facienda. ex Cabilonensi concilio.cap.v. ¶ *Caput* 44.

Diebus vero ieiunij eleemosyna facienda est, & cibum siue potum quo quisq; vti debuit, si ieiunauerit, pauperibus eroget, quia ieiunare, & cibos prandij ad cœnam reseruare, nõ mercedis sed ciborum est incrementum.

Vt in quadragesima tempus prandij obseruetur. ex eodem concilio Cabilonensi. cap.v. ¶ *Caput* 45.

de conf. dis. 1.c. solent.

Solent plures qui se ieiunare putant in quadragesima mox vt signum audierint, ad horam nonam manducare. Qui nullatenus ieiunare credendi sunt, si antè manducauerint, quàm vespertinum celebretur officium. Concurrendum est enim ad missam, & auditis missarum solennibus & vespertinis officijs, largitis eleemosinis ad cibum accedendum est. Si verò aliquis necessitate constrictus fuerit, vt ad missam venire non valeat, æstimata vespertina hora, completa oratione sua, ieiunium soluat.

C

Quod in diebus ieiuniorum nulla iurgia esse debeant. ex concilio Liberij papæ.cap.iiij. ¶ *Caput* 46.

In his ieiuniorum diebus nullæ lites, nullæ contentiones esse debent, sed in Dei laudibus, & opere necessario persistendum. Arguit eos qui contentiones & lites quadragesimæ tempore faciunt, & qui debita à debitoribus exigunt, Dominus per prophetam dicens. Ecce in die ieiunii vestri inueniuntur voluntates vestræ, & omnes debitores vestros repetitis. Ecce ad lites & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impiè.

Esai.58.

D

Vt in sacris quadragesimæ diebus coniugati à coniugio se abstineant. Ex eodem cap.v. ¶ *Caput* 47.

Abstinendum est enim sacratissimis quadragesimæ diebus à coniugibus, & castè & piè viuendo in sanctificato corde & corpore isti dies transigantur, & sic perueniatur ad diem sanctum Paschæ, quia penè nihil valet ieiunium, quod coniugali opere polluitur, & quod orationes, vigiliæ & eleemosinæ non commendant.

Vt clerici qui à carnibus abstinent, non eas quasi abominabiles reputent. ex Ancirano concilio.cap.xiii. ¶ *Caput* 48.

Si qui in clero sunt presbyteri aut diaconi, & à carnibus abstinent, placuit eas

A cuit eas quidem contingere, & ita si voluerint abstinere. Quòd si in tantum eas abominantur, vt nec holera, quæ cum eis coquuntur existiment comedenda, tanquam non consentientes regulæ, ab ordine cessare debent.

Vt ieiunia à sacerdotibus constituta non facilè soluantur. Ex decretis Eusebij papæ, cap. iij. ¶ Caput 49.

Vt in ecclesia à sacerdotibus ieiunia constituta, sine necessitate rationabili non soluantur. *de con. dist. 5. c. ieiunia.*

De hoc, si euenerit pestilentia vel inæqualitas aëris. Ibidem cap. ij. ¶ Caput 50.

B Si euenerit fames, aut pestilentia, aut inæqualitas aëris, vel alia qualiscunque tribulatio, statim ieiuniis & eleemosynis, & obsecrationibus misericordia domini deprecetur.

Vt nullus in die dominico pro abstinentia ieiunet, ex Gangrensi concilio, cap. xiij. ¶ Caput 51.

Si quis propter continentiam quæ putatur, aut propter contumaciam in die dominica ieiunat, anathema sit. *dist. 30. c. si quis tanquā*

De eadem re. ex Turonico concilio, cap. lvij. ¶ Caput 52.

Si quis propter publicam pœnitentiam à sacerdote acceptam, aut pro aliqua necessitate die dominica velut pro quadam religione ieiunauerit, sicut Manichæi, anathema sit.

C

Vt placita secularia in diebus dominicis & aliis præcipuis festiuitatibus non fiant. ex concilio apud Ersphord habito, iussu Henrici regis, cap. ij. ¶ Caput 53.

Placita secularia dominicis diebus, vel aliis pręcipuis festis, seu etiam in his diebus in quibus legitima ieiunia celebrantur, secundū canonicā constitutionem minimè fieri decreuimus. Insuper sancta Synodus decreuit, vt nulla iudiciaria potestas licentiam habeat sua authoritate Christianos ad placitum bannire in supradictis diebus, id est, septem dies ante natale Domini, vsque in octauas Epiphaniæ, & à quinquagesima vsque in octauam paschæ, & septem dies ante natalem sancti Iohannis baptistæ, quatenus eundi ad ecclesiam, orationibúsque vacandi, liberius habeatur facultas. *15. q. 4. cap. placita.*

D

Quod ieiunia à sacerdotibus constituta, absque ciborum luxuria obseruari debeant. August. sermone lxv. ¶ Caput 54.

Non dico hebdomadas, non duplicata, non multiplicata ieiunia, sed saltem singulos dies absque ciborum luxuria transigamus. *de con. dist. 5. c. nō dico.*

Vt quotidianum ieiunium non sit sine aliqua refectione. ex dictis Pimenij heremitæ.) Leguntur hæc in epist. Hieron. ad Eustochium, de custodia virginitatis. ¶ Caput 55.

Sint tibi quotidiana ieiunia & refectio satietatem fugiens. Nihil enim *de con. dist. 5. c. sint tibi quotidiana*

prodeſt tibi biduo vel triduo tranſmiſſo vacuum portare ventrem, ſi pariter obruatur? ſi compenſantur ſaturitate ieiunia? Ilico mens repleta torpeſcit, & irrigata terra corporis huius ſpinas & carduos germinat. A

De eadem re. Hieronym. ad Nepotia. de vita clericorum. ¶ *Caput* 56

de con. diſt. 5. c. ſint tibi ieiunia.

Sint tibi ieiunia pura, continuata, & moderata, id eſt quotidie eſurire, & quotidie prandere.

Quod ieiunium curet vulnera delinquentis. ex eodem loco. ¶ *Caput* 57.

1. Timo. 5.

Noli inquit Apoſtolus, adhuc aquam bibere, ſed modico vino vtere propter infirmitates tuas. Curat enim vulnera delinquentis, curatóſque ſanctificat ieiunium.

B

De quodam Alcibiade, qui ſibi graue ieiunij iugum impoſuerat, & admonitus eſt à Domino, quod non rectè faceret. Euſebius eccleſiaſticæ hiſtoriæ, lib. 5. cap. 3. ¶ *Caput* 58.

†ſunt

Alcibiades quidam erat ex numero eorũ, qui pro Chriſto vincti †tenebantur. Hic vitam ſatis arduam & auſteram gerebat, nihil ciborum volens accipere, ſed tantum pane & ſale cum aqua vtebatur. Cùm vitæ hunc rigorem vellet etiam in carcere poſitus obtinere, Attalo cuidam ſeruo Dei reuelatum eſt, quia non rectè faceret Alcibiades creaturis Dei, & vellet aliis formam ſcandali derelinquere. Quibus cognitis Alcibiades, cœpit omnia cum gratiarum actione percipere, quia quæ illi reuelabat ſpiritus vt doceret, huic vt ſequeretur idem ſpiritus perſuadebat.

C

Ne aliquis ſibi ſub obtentu religionis ſine iuſſu epiſcopi ſui vel preſbyteri ieiunium imponat. ex Concilio apud Erphort, cui interfuit Henricus Rex. ¶ *Caput* 59.

Vt nemo niſi conſentiente epiſcopo proprio, aut eius miſſo, ieiunia ſub obtentu religionis ſibi imponat, vnum præ aliis diem excipiendo, omninò interdicimus, quòd & factum diſplicet, & in futurum fieri prohibemus, quia plus cauſa ariolandi eſſe dinoſcitur, quàm ſupplementum catholicæ legis.

Vt nullus Chriſtianus dum ſancta loca, pro reuerentia petierit, alicuius publicæ poteſtatis banno ibidem conſtringatur. ex eodem concilio. ¶ *Caput* 60.

D

Præcipimus namque vt nullus Chriſtianus pro reuerentia eccleſiam petendo, alicuius publicæ poteſtatis banno ibidem conſtringatur: ne fortè dum ad Eccleſiam cauſa orationis properat, per bannum impediatur pro ſalute animæ ſuæ, Domini miſericordiam minus deuotè poſtulare.

De ordine

A *De ordine librorum veteris testamenti.* ¶ *Caput 61.*

Genesis, lib. 1.	Iudicum,	Iob,
Exodi, lib. 1.	Regum, 4.	Tobiæ,
Leuitici, lib.1.&c.	Ruth,	Esdræ,
Numeri,	Paralipomenon 2.	Hester,
Deuteronomij,	Psalmorum, C.L.	Iudith,
Ihesu naue,	Salomonis, 3.	Machabeorum.

¶ *De ordine prophetarum.*

Esaiæ,	Oseæ,	Naum,
Hieremiæ, cũ Cinoth, id est Lamentationibus suis,	Iohel,	Abacuc,
	Amos,	Sophoniæ,
B	Abdiæ,	Aggei,
Ezechielis,	Ionæ,	Zachariæ,
Danielis,	Micheæ,	Malachiæ.

De ordine librorum noui testamenti quos sancta Romana ecclesia tenet, & vniuersalis ecclesia obseruat. ¶ *Caput 62.*

¶ *Euangeliorum libri quatuor.*

Secundum Matthæum,	Secundum Lucam,	Actus Apostolorum.
Secundum Marcum,	Secundum Ioannem.	

¶ *Epistolæ Pauli numero quatuordecim.*

Ad Romanos,	Ad Philippenses,	Ad Titum,
Ad Corinthios, 2.	Ad Colossenses,	Ad Philemonem,
C Ad Galatas,	Ad Thessalonicenses 2.	Ad Hebræos,
Ad Ephesеos,	Ad Thimotheum 2.	Apocalypsis Ioãnis.

¶ *Ordo septem epistolarum Canonicarum.*

Petri Apostoli epistolæ, 2.	Ioannis Apostoli epistolæ 3.
Iacobi Apostoli, 1.	Iudæ Zelotis epistola 1.

Quando & quo tẽpore libri veteris nouiq; testamenti legendi sint. ¶ *Cap.63*

In septuagesima ponunt heptateuchum, vsque in quindecim dies ante Pascha. Quintadecima die ante Pascha ponunt Hieremiam vsque in cœnam Domini. In cœna domini legunt tres lectiones de lamentatione Hieremiæ, Quomodo sedet sola ciuitas, &c. & tres de tractatu sancti Augustini in Psalmum 54. Exaudi Deus orationem meam, & ne despexeris: D & tres de Apostolo, vbi ait ad Corinthios, Conuenientibus vobis in vnũ, Secunda lectio sic incipit. Similiter & calicem postquam cœnauit. Tertia, De spiritualibus autem, nolumus vos ignorare fratres. In Parascheue, tres lectiones de lamentationibus Hieremiæ: & tres de tractatu sancti Augustini in psalmum lxiij. Exaudi Deus orationem meam, cum deprecor. & tres de apostolo, vbi ait in epistola ad Hebræos. Festinemus ingredi in illã requiem, &c. Secunda, Omnis namq; pontifex. Tertia, De quo grandis nobis sermo est. In sabbato sancto tres lectiões de lamẽtatione Hieremię, & tres de tractatu S. Augus. eundẽ psalmũ lxiij: & tres de apostolo vbi ait, in epist. ad Heb. Christus assistẽs põtifex, &c. Secũda lectio vbi ait, Testamentũ enim, &c. Tertia: Vmbrã enim habẽs lex futurorũ bonorũ. In Pascha domini ho-

dist.15.c.sancta. *Thre.1.* *1.Cor.11.* *Lucæ 22.* *1.Cor.10.* *Thre.2.et 3* *Heb.4.* *Thre.3.et 4* *Heb.9.*

mini homilias ad ipſum diem pertinentes. Infra hebdomadam, homilias. A In octaua Paſchæ ponunt Actus apoſtolorum, & epiſtolas canonicas, & Apocalypſin, vſque in octauas Penthecoſtes. In octaua Penthecoſtes ponunt lib. Regum, & Paralipomenon, vſque in Calendas Auguſti. In dominico prima Auguſti ponunt Salomonem, vſque in Calendas Septembris: Ex tunc ponunt Iob, Tobiam, Iudith, Heſter, Eſdram, vſque in Calendas octobris. In dominica prima menſis Octobris, ponunt Machabæorum libros vſque in Calendas Nouembris. In dominica prima menſis Nouembris ponunt Ezechiel, Daniel, & minores Prophetas vſque in Calendas Decembris: In dominica prima menſis Decembris ponunt Eſaiam prophetam, vſque in Natiuitatem domini. In vigilia natalis domini, legunt primum de Eſaia tres lectiones. Prima lectio: Primo tempore alleuiata eſt, & cætera. Secunda, Conſolamini. Tertia, Conſurge, Conſurge. Deinde leguntur ſermones vel homiliæ ad ipſum diem pertinentes. In natali ſancti Stephani, homilia de ipſo die. In natali ſancti Ioannis ſimiliter. In natali innocētum ſimiliter. In natali ſancti Silueſtri ſimiliter. In octaua domini, homilia de ipſo die. In dominica prima poſt natiuitatem domini, ponunt epiſtolas Pauli vſque in ſeptuageſimam. In Epiphania lectiones tres de Eſaia. Prima lectio ſic incipit: Omnes ſitientes. Secunda, Surge illuminare. Tertia, Gaudens gaudebo, deinde leguntur ſermones vel homiliæ ad ipſum diem pertinentes.

De libris autēticis quos recipit eccleſia præter illos qui in canone ſunt. ex decretis Gelaſij papæ de libris autenticis, & apocryphis ¶ Cap. 64. C

diſt. 15. cap. ſancta Romana.

Sancta Romana eccleſia poſt illas veteris vel noui teſtamenti quas regulariter ſuſcipimus, etiam has ſuſcipi non prohibet ſcripturas. Sanctam Synodum Nicenam CCC. & XVIII. patrum, mediante maximo Conſtantino Auguſto, in qua Arrius hæreticus damnatus eſt. Sanctam Synodum Conſtantinopolitanam: mediante Theodoſio ſeniore Auguſto, in qua Macedonius hæreticus debitam damnationem excepit. Sanctam Synodum Epheſinam, in qua Neſtorius damnatus eſt conſenſu beatiſsimi papæ Cœleſtini, mediante Cyrillo Alexandrinæ ciuitatis epiſcopo, & Arcadio Epiſcopo ab Italia deſtinato. Sanctam ſynodum Calcedonenſem mediante Martiano Auguſto & Anatholio Conſtantinopolitano epiſcopo, in qua Neſtoriana & Eutichiana hæreſis, ſimul cum Dioſcoro, eiúſq; D complicibus damnatæ ſunt. Sed & ſi qua ſunt concilia à ſanctis Patribus hactenus inſtituta, præter iſtorum quatuor authoritatem, & cuſtodienda & recipienda decreuimus. Iam nunc ſubijciendum de opuſculis ſanctorum patrum, quæ in eccleſia catholica recipiuntur.

Opuſcula beati Cypriani martyris, & Carthaginenſis epiſcopi.
Item opuſcula Beati Gregorij Nazianzeni epiſcopi.
Item opuſcula beati Athanaſij Alexandrini epiſcopi.
Item opuſcula beati Baſilij Cappadoceni epiſcopi.
Item opuſcula beati Ioannis Conſtantinopolitani epiſcopi.
Item opuſcula Theophili Alexandrini epiſcopi.

Item opu-

A Item opuſcula beati Cyrilli Alexandrini epiſcopi.
Item opuſcula beati Hilarij Pictauienſis epiſcopi.
Item opuſcula beati Ambroſij Mediolanenſis epiſcopi.
Item opuſcula beati Auguſtini Hipponenſis epiſcopi.
Item opuſcula beati Hieronymi Presbyteri.
Item opuſcula beati Proſperi, viri religioſiſsimi.
Item epiſtola Leonis Papæ ad Flauianum, Conſtantinopolitanum epiſcopum deſtinata: cuius textum quiſpiam ſi vſque ad vnum iota diſputauerit, & non eam in omnibus venerabiliter receperit, anathema ſit.

Item opuſcula atque tractatus omnium Patrum orthodoxorum qui in nullo à ſanctæ Romanæ eccleſiæ conſortio deuiarunt, nec ab eius fideli B prædicatione ſeiuncti ſunt: ſed ipſius communionis per gratiam Dei vſque ad vltimum diem vitæ ſuæ fuêre participes, legendos decreuimus.

Item decretales epiſtolas quas beatiſsimi papæ diuerſis temporibus ab vrbe Roma pro diuerſorum patrum † conſolatione dederunt, venerabiliter ſuſcipiendas. Item geſta ſanctorum martyrum quæ multiplicibus tormentorũ cruciatibus, & mirabilibus confeſsionũ triumphis irradiant, quis ita eſſe catholicorum dubitet, & maiora eos in agonibus fuiſſe perpeſſos, nec ſuis viribus, ſed Dei gratia & adiutorio vniuerſa toleraſſe? Sed ideò ſecundùm antiquam authoritatem vel conſuetudinẽ ſingulari cautela in ſancta Romana eccleſia non leguntur, quia & eorum qui ſcripſere nomina penitus ignorantur, & ab infidelibus aut dictis ſuperflua, aut minus apta quàm rei ordo fuerit, ſcripta eſſe putantur: ſicut cuiuſdam C Cirici & Iulittæ, ſicut Georgij, aliorúmque huiuſmodi paſsiones, quæ ab hæreticis perhibentur conſcriptæ, propter quod vt dictum eſt, ne vel leuis ſubſannãdi oriretur occaſio, in ſancta Romana eccleſia nõ leguntur. Nos tamen cũ prædicta eccleſia omnes martyres, & eorũ glorioſos agones qui Deo magis quàm hominibus noti ſunt, omni deuotione veneramur. Itẽ vitas patrũ, Pauli, Anthonij, Hilarionis, & omniũ Heremitarũ, quas tamẽ vir beatiſsim⁹ ſcripſit Hieronymus, cũ omni honore ſuſcipimus. Itẽ actus beati Syluestri Apoſtolicę ſedis pręſulis, licet eius qui ſcripſit nomẽ ignoremus, à multis tamen in vrbe Romana catholicis legi cognouimus, & pro antiquo vſu multæ hoc imitantur eccleſiæ. Item ſcriptura de inuentione crucis dominicę: & alia ſcriptura de inuẽtione capitis beati Ioannis D baptiſtę nouellę quidẽ reuelationes ſunt, & nonnulli eas catholici legunt. Sed cùm hęc ad catholicorum manus aduenerint, beati apoſtoli Pauli ſententia pręcedat. Omnia probate, quòd bonũ eſt tenete. Itẽ Ruffinus vir religioſus plurimos eccleſiaſtici operis edidit libros, nonnullas aũt ſcripturas interpretatus eſt. Sed quoniã beatiſsimus Hieronymus in aliquibus eũ de arbitrij libertate notauit, illa ſentimus, quę prędictũ beatũ Hieronymũ ſentire cognoſcimus, & non ſolũ de Ruffino, ſed etiã de vniuerſis quos vir ſępius memoratus zelo Dei & fidei religione reprehendit. Item Origenis nõnulla opuſcula quę vir beatiſsimus Hieron. nõ repudiat, legẽda ſuſcipimus. Reliqua autẽ omnia cũ authore ſuo dicimus eſſe renuẽda. Itẽ Cronica Eu-

† conſultatione.

nica Eusebij Cæsariensis,atq; eiusdem historiæ ecclesiasticæ libros, quãuis in primo narrationis suæ libro tepuerit,& post in laudibus atque excusatione Origenis schismatici vnum conscripserit librum. Propter rerum tamen singularem noticiam,qui ad instructionem pertinet,vsquequaque non dicimus renuendos. Item,Orosium virum eruditissimum collaudamus,quia valdè nobis necessaria aduersus paganorum calumnias ordinauit,miráque breuitate contexuit. Item venerabilis viri Sedulij Paschale opus,quod heroicis descripsit versibus,insigni laude proferimus.Item,Iuuenci nihilominus laboriosum opus non spernimus,sed miramur.Cæterum quæ ab hæreticis conscripta vel prædicta sunt,nullatenus recipit catholica & Apostolica ecclesia Romana. De quibus pauca quæ ad memoriam venerint, & à catholicis vitanda sunt,credimus est subdenda. A B

De notitia librorum Apocryphorum,qui à sanctis patribus damnati sunt æterna damnatione. ¶ *Caput 65.*

dist.15.cap. sancta.

In primis Ariminensem Synodum à Constantino Cæsare Constantini filio congregatam,mediante Tauro præfecto ex tunc in æternum confitemur esse damnatam. Item itinerarium nomine Petri Apostoli, quod appellatur sancti Clementis,libri †septem apocryphi, Actus nomine Andreæ Apostoli apocryphus,Actus nomine Thomæ apocryphus, Alius etiam nomine Petri apostoli,apocryphus,Actus nomine Philippi apostoli apocryphus.Euangelia nomine Thaddæi,apocrypha. Euangelia nomine Barnabæ, apocrypha. Euangelia Thomæ apostoli quibus Manichæi vtuntur apocrypha. Euangelia nomine Bartholomæi apostoli, apocrypha. Euangelia nomine Andreæ apostoli apocrypha. Euangelia quæ falsauit Lucianus, apocrypha. Euangelia quæ falsauit Ysius, apocrypha. Liber de infantia saluatoris, apocryphus. Liber de natiuitate saluatoris, & de sancta Maria, vel de obstetrice saluatoris, apocryphus. Liber qui appellatur pastoris apocryphus. Libri omnes quos fecit Leutius discipulus diaboli apocryphi. Liber qui appellatur fundamentum apocryphus. Liber qui appellatur thesaurus apocryphus. Liber qui appellatur de filiabus Adæ vel Genesis apocryphus. Centimetrum de Christo Virgilianis compaginatum versibus apocryphum. Liber qui appellatur Actus Theclæ & Pauli apocryphus. Liber qui appellatur Nepotis apocryphus.Liber prouerbiorum ab hęreticis transcriptus,& sancti Sixti nomine signatus,apocryphus.Reuelatio quæ appellatur Pauli apocrypha.Reuelatio quę appellatur Thomæ apostoli apocrypha.Reuelatio quæ appellatur Stephani apocrypha. Liber qui vocatur transitus S. Mariæ apocryphus. Liber qui appellatur pœnitentia Adam apocryphus. Liber †Diogeniæ,nomine Gigantis,qui post diluuium cum dracone ab hæreticis pugnasse perhibetur, apocryphus. Liber qui appellatur Testamentum Iob, apocryphus. Liber qui appellatur pœnitentia Origenis,apocryphus.Liber qui appellatur pœnitentia Cypriani,apocryphus.Liber qui appellatur Iamnę & Mambrę apocryphus. Liber qui appellatur sors apostolorũ, apocryphus. Liber Lusam,apocryphus.Liber Canonũ apostolorũ,apocryphus. Liber Phisiologus ab C D

†octo

†Diogiæ

A gus ab hæreticis conſcriptus,& beati Ambroſij nomine præſignatus apocryphus. Hiſtoria Euſebij Pāphili apocrypha. Opuſcula Tertulliani ſiue Africani apocrypha. Opuſcula Poſtumiani & Galli apocripha. Opuſcula Mōtani & Priſcillæ,& Maximillę apocrypha. Omnia opuſcula Fauſti Ma nichæi apocrypha. Opuſcula alterius Clementis Alexandrini,apocripha. Opuſcula Caſsiani Presbyteri Galliarū, apocrypha. Opuſcula Victorini Pictauienſis apocrypha. Opuſcula Fauſti Reginenſis Galliarū apocrypha. Opuſcula Frumētij apocrypha. Epiſtola Ieſu ad Abagarū apocrypha. Paſſio Cirici & Iulittæ apocrypha. Paſsio Georgij apocrypha. Scripta quę appellantur Salomonis contradictio apocrypha. Phylacteria omnia, quæ non ab angelo, vt illi confingunt, ſed magis à demone conſcripta ſunt, B apocrypha. Hæc & his ſimilia quæ Simon Magus, Nicolaus, Cherintus, Martion, Baſilides, Ebion, Paulus etiam Samoſatenus, Fotinus, & Bonoſus, qui ſimili errore defecerunt. Montanus quoque cum ſuis obſcæniſſimis ſequacibus. Apollinaris, Valentinus ſiue Manichæus, Fauſtus, Sabellius, Arrius, Marcedonius, Ennomius, Nouatus, Sabbatius, Caliſtus, Donatus, & Euſtachius, Vibianus, Pelagius, Iulianus & Latienſis, Celeſtinus, Maximianus, Priſcillianus ab Hiſpania, Lampedius, Dioſcorus, Entychius, Petrus, & alius Petrus, è quibus vnus Alexandriam, alius Anthiochiam maculauit. Acacius, Conſtantinopolitanus cum ſuis conſortibus, necnon & omnes hæreſes, quas ipſi eorumque diſcipuli, ſiue ſchiſmatici docuerunt, vel conſcripſerunt, quorum nomina minimè retinemus, non ſolum repudiata, verumetiam ab omni Romana eccleſia eli- C minata, atque cum ſuis authoribus authorúmque ſequacibus, ſub anathematis indiſſolubili vinculo in æternum confitemur eſſe damnata.

Conſuetudinem ſeruandam eſſe, quæ non eſt contra fidem Catholicam. ex epiſtola Pij papæ. ¶ *Caput 66.*

Petiſtis enim per Hilarium cartularium noſtrum à beatæ memoriæ deceſſore noſtro, vt omnes vobis retro temporum conſuetudines ſeruarentur, quas beati Petri Apoſtolorum principis ordinatione intus hactenus vetuſtas longa ſeruauit. Et nos quidem iuxta ſeriem relationis noſtrę conſuetudinem laudamus, quæ tamen contra fidem catholicam nihil vſurpare dinoſcitur.

D *Vt eccleſiaſtica ſtatuta ab apoſtolis & apoſtolicis magiſtris eccleſiæ tradita, integra ſeruentur, & nullus ſecundum quòd ſibi viſum fuerit, ſed ſecundum antiquam traditionem ea teneat. ex decretis Innocentij papæ. epiſt. i.* ¶ *Caput 67.*

Innocentius decenti epiſcopo Eugubino ſalutem. Si inſtituta eccleſiaſtica, vt ſunt à beatis apoſtolis tradita, integra vellent ſeruare domini ſacerdotes, nulla diuerſitas, nulla varietas in ipſis ordinibus & conſecrationibus haberetur. Sed vnuſquiſque non quod traditum eſt, ſed quod ipſi viſum fuerit, hoc æſtimat eſſe tenendum, inde diuerſa in diuerſis locis vel eccleſijs aut teneri aut celebrari videntur, vt ſit ſcandalum populis, qui dum neſciūt traditiones antiquas humana præſumptione corruptas,

putant sibi aut apostolis vel ab apostolicis viris contrarietatem indictam? A

dist.11.c. quis enim nesciat.

Quis enim nesciat aut non aduertat, id quod à principe apostolorum Petro Romanæ ecclesiæ traditum est, ac nunc vsque custoditum ab omnibus debere seruari, nec superduci, aut introduci aliquid, quòd aut authoritatem non habeat, aut aliunde accipere videatur exemplum? præsertim cùm sit manifestum in omnem Italiam, Gallias, Hispanias, Africam atq; Siciliam, insulasque interiacentes nullum instituisse ecclesias, nisi eos quos venerabilis Petrus Apostolus aut eius successores cōstituerunt sacerdotes? aut legant si in his prouincijs alius Apostolorum inuenitur alias leges docuisse? Quod si non legunt quia nusquam inueniunt, oportet eos sequi quæ ecclesia Romana custodit, à qua eos principium accepisse non dubium est, ne dum peregrinis assertionibus studeant, caput institutionum videantur omittere. B Sæpe dilectionem tuam ad vrbem venisse, ac nobiscum in ecclesia conuenisse non dubium est, & quem morem vel in consecrandis mysterijs, vel in cæteris agendis arcanis teneat cognouisse. Quod sufficere arbitrarer ad informationem ecclesiæ tuæ, vel reformationem, si prædecessores tui quod minus aliquid aut aliter tenuerint satis certum haberem, nisi de aliquibus consulendos nos esse dixisses. Quibus idcirco respondemus, non quod te aliqua ignorare credamus, sed vt maiori authoritate vel tuos instituas, vel eos qui à Romanæ ecclesiæ institutionibus errant, aut commoneas, aut indicare non differas, vt scire valeamus, qui sint qui aut nouitates inducunt, aut alterius ecclesiæ quàm Romanæ existimant consuetudinem esse seruandam. C

Quod consuetudines ecclesiasticæ pro lege sint tenendæ, Augustinus epist.86.ad Casulanum presbyterum. ¶ *Caput 68.*

dist.11.c.in his rebus.

In his enim rebus, de quibus nihil certi statuit scriptura diuina, mos populi Dei, & instituta maiorum pro lege tenenda sunt: & sicut præuaricatores legum diuinarum, ita contemptores consuetudinum ecclesiasticarum, coërcendi sunt.

Item de obseruandis constitutionibus ecclesiasticis, Basilius lib.de spiritu sancto cap.xxvij. ¶ *Caput 69.*

c.ecclesiasticarũ 11. dis. 1. par. 1.

Ecclesiasticarum institutionum quasdam scripturis, quasdam verò apostolica traditione per succesiones in mysterio, id est, in occulto traditas recepimus: quædam verò consuetudine roborata approbauit vsus. D Quibus par ritus, & idem vtrisque pietatis debetur affectus, vnde quis vel aliquantulum sacrarum expertus scripturarum hæsitauerit? Si enim attentauerimus consuetudines ecclesiæ, non per scripturas, à patribus traditas, nihil æstimare, quantum religio detrimenti latura sit, dispicientibus liquido constabit. Quæ enim, vt inde ordiamur, scriptura salutiferæ crucis signaculo fideles docuit insigniri? Quæ vel trifariā digesta super calicē & panē prolixæ orationis, vel etiā cōsecrationis verba cōmendauit? Nam nō modo quod in euangelio cōtinetur, vel ab apostolo insertū est in secretis dicimus, sed & alia perplura adijcimus, magnam quasi vim cōmendantia mysterijs. Quæ orientem versus nos orare literarum forma docuit?

Benedi-

A Benedicimus fontem baptiſmatis oleo vnctionis: huc accedit quod ter immergimus, quos baptizamus, oleo vngimus, verbis abrenunciare ſathanæ & angelis eius informamus. Vnde hæc, & alia in hunc modũ non pauca, niſi tacita ac myſtica traditione à patribus eccleſiaſtico more reuerentiori diligentia ſunt in miniſterijs obſeruata ſilentio, quàm publicata ſcripto?

Ad quos recurrendum, cùm ſacræ ſcripturæ authoritas non occurrit. ex decretis Innocentij papæ. cap. xviij. ¶ *Caput.* 70.

De quibus cauſis nulla ſoluendi ligandíque authoritas in libris veteris teſtamenti, quatuor euangeliorum, cum ſcriptis totis Apoſtolorum appareat, ad diuina recurre ſcripta Græca. Si nec in illis ad Catholicæ eccleſię B hiſtorias catholicas à doctoribus catholicis ſcriptas manũ mitte. Si nec in illis, canones apoſtolicæ ſedis intuere. Si nec in illis, ſanctorum exempla perſpicaciter recordare. Quod ſi his omnibus inſpectis, huius quæſtionis qualitas non lucidè inueſtigatur, ſeniores prouinciæ congrega, & eos interroga. Facilius namque inuenitur, quòd à pluribus ſenioribus quæritur. Verus etiam repromiſſor Dominus ait. Si duo ex vobis, vel tres conueniunt ſuper terram in nomine meo, de omni re quamcunq; petierint, fiet illis à patre meo.

c. de quibus 20. diſ. par. 1.

Matth. 18.

Quæ in canone inueniuntur firmiter tenenda, quæ verò in aliorum ſcriptis reperiuntur, diligenter eſſe conſideranda. Auguſtinus in Prologo lib. iij. de trinitate. ¶ *Caput.* 71.

C Noli meis literis, quaſi ſcripturis canonicis deſeruire, ſed in illis, & quod non credebas, quum inueneris incunctanter crede. In iſtis autem quod certum non habebas, niſi certum intellexeris, noli firmè tenere.

diſ. 8. c. noli meis. par. 1.

Quorum Patrum ſcripta magis ſint autentica. Leo quartus epiſcopis Britanniæ. ¶ *Caput* 72.

De libellis & commentarijs aliorum non conuenit aliquos iudicare, & ſanctorum conciliorum canones relinquere, vel decretalium regulas, id eſt, quæ habentur apud nos ſimul cum canone, in illis quibus in omnibus eccleſiaſticis vtimur iudiciis, id eſt, Apoſtolorum, Nicenorum, Ancyritanorum, Neoceſarienſium, Gangrẽſium, Antiochenſium, Carthaginenſium, Africanenſium, Laodicenſium, Chalcidonenſium, Sardicenſium, D & cum illis regulæ Romanorum Pontificum, Sylueſtri, Syrici, Innocentij, Zoſimi, Cœleſtini, Leonis, Gelaſij, Hilarij, Symmachi, Simplicij, Ormiſdæ, Gregorij iunioris. Iſti omnino ſunt & per quos iudicant epiſcopi, & per quos epiſcopi ſimul & clerici iudicantur. Nam ſi tale emerſerit, vel contigerit inuſitatum negotium, quòd minimè poſsit per iſtos finiri, tunc ſi illorum quorum meminiſtis, dicta Hieronimi, Auguſtini, Iſidori, vel cæterorum ſimiliter ſanctorum doctorum ſimilium reperta fuerint, magnanimiter ſunt retinenda, ac promulgãda, vel ad apoſtolicam ſedem referatur de talibus. Quam ob cauſam luculentius & magna voce pronunciare non timeo, quia qui illa quæ diximus, ſanctorum Patrum ſtatuta, quæ apud nos canones prætitulantur, ſiue ſit epiſcopus, ſiue clericus, ſiue

diſ. 20. c. de libellis.

cus, siue laicus, non indifferenter receperit, ipse conuincitur, nec catholicam & apostolicam fidem, nec sancta vera Christi euangelia quatuor vtiliter & efficaciter, & ad effectum suum retinere vel credere. A

Augustinus dicit multa esse in opusculis suis, quæ culpari possunt. August. ad Vincentium Victorem. lib. ii. ¶ *Caput* 73.

Aug. ca. 1. lib. 4. de anima & eius origine c. negare, dis. 9. par. 1.

Negare non possum nec debeo, sicut in ipsis moribus, ita multa esse in tam multis opusculis meis, quę possunt iusto iudicio, & nulla temeritate culpari.

Scriptores canonicarum scripturarum, & si non intelligantur, non tamen eos errasse credendum esse: alij verò scriptores si authoritate vel ratione probauerint, quæ dicunt notanda esse. Augustinus epist. xix. ad Hieronymum. ¶ *Caput* 74. B

c. ego solis dis. 9. par. 1.

Ego solis eis scriptorum qui iam canonici appellantur, didici hunc timorem honorémque deferre, vt nullum eorum scribendo errasse aliquid firmissimè credam. Aut si in eis aliquid offendero, quod videatur contrarium veritati, nihil aliud quàm mendosum codicem esse, vel non esse assecutum interpretem quod dictum est, vel me minimè intellexisse non ambigam. Alios autem ita lego, vt quantalibet sanctitate doctrináq; polleant, non ideo verum putem, quia ipsi ita senserunt, sed quia mihi vel per illos authores canonicos, vel probabiles rationes, quòd à vero non abhorreat, persuadere potuerunt.

Quod ea quæ præuilegijs vniuersalis ecclesiæ contraria probantur, nulla ratione subsistant. Gelasius de vinculo Anathematis. ¶ *Cap.* 75. C

Ne fortè, quod solent, hoc dicant. Quod si Synodus Calcedonensis admittitur, omnia constare debeant quæ illic videntur esse deprompta. Aut enim eam ex toto admitti oportere, aut si ex parte repudiabilis est, firmam ex toto constare non posse. Cognoscant igitur illam secundum scripturas sanctas traditionémque maiorum, secundum canones reguláque ecclesiæ pro fidei communione, & veritate catholica, & apostolica, pro qua hanc fieri sedes apostolica delegauit, factámq; firmauit, à tota ecclesia indubitanter admitti, alia autem nequaquam quæ per incompetētem præsumptionem illic probata sunt, vel potius ventilata, quæ sedes apostolica gerenda nullatenus delegauit, quæ mox à vicarijs sedis apostolicæ contradicta manifestum est, quæ sedes apostolica etiam petente Martiano principe nullatenus approbauit. Quæ præsul ecclesiæ Constantinopolitanæ tunc Anatholius, nec se præsumpsisse confessus est, & in apostolicæ sedis antistitis non negauit posita potestate. Quæ ideò sicut dictum est, sedes apostolica non recipit, quia quæ præuilegijs vniuersalis ecclesiæ contraria probantur, nulla ratione subsistunt. Quid enim, quia in libris sanctis quos vtique veneramur, & sequimur, quia quorum illic & prophanitates esse feruntur, & scelere gesta narrantur, & ideo nobis pariter aut veneranda sunt aut sequenda, quia in illis sanctis libris & venerabilibus continentur? D

Constan-

A *Constantinopolitanam synodum, eam quæ contra Photium facta est non esse recipiendam Ioannes viij. Patriarchæ Photino.* ¶ *Caput* 76.

Illam quæ contra Photium facta est Constantinopoli synodum irritam facimus & omnino deleuimus, tum propter alia, tum quoniã Adrianus papa non subscripsit in ea.

De eodem Ioannes papa Apocrisarijs suis. ¶ *Caput* 77.

Dicetis quod illas synodos quæ contra Photium sub Adriano papa Romę vel Constantinopoli sunt factę, cassamus, & de numero sanctarum synodorum delemus.

Quo tempore sexta synodus facta sit. In prologo historiæ Anastasii bibliothecarij Romanæ ecclesiæ. ¶ *Caput* 78.

B Frustra garriunt quidam dicentes post quatuor annos fuisse factas sextę synodi capitulares, quæ diffamatæ sunt formas. Item, ex ipsa chronica annotatione patenter apparet, quod collectio à sancta vniuersali sexta synodo vsque ad deditas formas anni viginti & septem sint.

Sergium papam propter quædam capitula extra ritum ecclesiasticum annexa, non subscripsisse synodo, quam Iustinianus Imperator in regia vrbe collegerat. ex libro Pontificali. ¶ *Caput* 79.

Sergij papæ temporibus Iustinianus imperator, concilium in vrbe Regia fieri iussit, in quo & legati sedis apostolicæ conuenerunt, & decepti subscripserunt. Compellebat autem & ipsum subscribere, sed nullatenus acquieuit pro eo quod quædam capitula extra ritum ecclesiasticum fuerãt C in eis annexa. Quæ quasi synodaliter diffinita, & in septima synodo conscripta, ac à tribus patriarchis, id est Constãtinopolitano, Alexandrino, & Antiocheno, vel cæteris præsulibus qui in tempore conuenerant subscripta, manu imperiali confirmata, missis in locello quod † cribro carnaliter vocatur, in hac Romana vrbe ad confirmandum, vel in superiori loco subscribendum, Sergio Pontifici, vtpote capiti omnium sacerdotũ direxit: qui beatissimus Pontifex (vt dictum est) penitus eidem Iustiniano Augusto non acquieuit, nec eosdem tomos suscipere aut lectioni pandere passus est, porrò eos vt inualidos respuit & reiecit, eligẽs antè mori quàm nouitatum erroribus consentiret. *Item,* sub Ioanne vij. pro tomis quos antea sub domino Sergio Apostolicæ sedis Pontifice Romano Iustinianus D Augustus direxerat, in quibus capitula diuersa Romanæ ecclesiæ cõtraria scripta, duos metropolitas episcopos demandauit, dirigens per eos & sacram, per quam denominatum Pontificem coniurauit ac adhortatus est, vt Apostolicæ ecclesię concilium congregaret, & quę ei visa essent stabiliret, & quæque aduersa renuendo cassaret.

† crebro alias scebro.

Quod Sardicense concilium Arrianorum fuerit. Augustinus contra Cresconium grammaticum libro tertio. ¶ *Caput* 80.

Disce quod nescis, Sardicense concilium Arrianorum fuit. *Item libro quarto.* Sardicense concilium Arrianorum fuit.

Historiam Sozomeni ab apostolica sede recusari. Fulgentius Alexandrino & Anastasio, Antrocheno episcopis. ¶ *Caput* 81.

In hi-

In hiſtoria Zozomeni de quodam Eudoxio, qui conſtantinopolitanæ eccleſiæ epiſcopatum arripuiſſe dicitur, aliqua narrantur. Sed ipſam quoque hiſtoriam ſedes apoſtolica ſuſcipere recuſat, quando multa mentitur, & Theodorum inconſuetè nimium laudat, atque vſque ad diem obitus ſui magnum doctorem eccleſiæ perhibet. Reſtat ergo vt ſi quis illam hiſtoriam recipit, ſynodo quæ piæ memoriæ Iuſtiniani temporibus de tribus capitulis facta eſt, contradicat. Qui vero huic contradicere non valet, illam hiſtoriam neceſſe eſt vt repellat. A

Scripta Euſebij de temporum hiſtoria ſuſcipienda, Auguſtinus de doctrina Chriſtianorum libro ſecundo cap.39. ¶ *Caput* 82.

Quod Euſebius fecit de temporum hiſtoria, propter diuinorum librorum quæſtiones quę vſum eius flagitant, ſuſcipimus. B

De quodam rege Ediſſenæ ciuitatis. Reſponſiones Adriani Papæ contra obiectiones quorundam ad Agarum. cap. xviij. ¶ *Caput* 83.

Prædeceſſor noſter ſanctæ recordationis dominus Stephanus papa quondam ſanctiſsimus, in ſupradicto concilio præſidens inter plurima veridica teſtimonia per ſemetipſum aſſerens docuit ita. Sed nec illud eſt prætereundum, quod relatione fidelium de partibus orientis aduenientium, ſæpe agnouimus: in quibus licet euangelium ſileat, tamen nequaquam in omnibus incredibile fidei meritum, & hoc affirmante ipſo euangelio: Multa quidem & alia ſigna fecit Ieſus quæ non ſcripta ſunt in libro hoc. Denique fertur ab aſſerentibus, quod redemptor humani generis appropinquante die paſsionis cuidam regi Ediſſenę ciuitatis deſideranti corporaliter eum cernere, & vt perſecutiones Iudæorum aufugiens ad illum conuolaret, & auditas miraculorum opiniones, & ſanitatum curationes illi & populo ſuo impertiret, reſpondiſſe. Quod ſi faciem meam corporaliter cernere cupis, en tibi vultus mei ſpeciem transformatam in lintheo dirigo, per quam & deſiderij tui feruorem refrigeres, & quod de me audiuiſti, impoſsibile nequaquam fieri exiſtimes. Poſtquam tamen compleuero ea quæ de me ſcripta ſunt, dirigam tibi vnum ex diſcipulis meis, qui tibi & populo tuo ſanitates impertiat, & ad ſublimitatem fidei vos perducat. C

Soli ei libros hæreticorum legere concedendum eſſe, qui in Deo & in fide firmatus decipi nequit. Beda ſuper Parabolas Salomonis libro I. ¶ *Caput* 84. D

Soli ei conceditur hæreticorum libros legere, qui à Deo ſolidatus eſt in fide catholica, vt verborum dulcedine vel aſtutia nequeat ab ea ſegregari.

Quōd ſubtilitatem legentium turbat, qui eos à ſecularibus literis legendis omnimodis prohibendos eſſe æſtimat. Beda ſuper Regum libro ij. ¶ *Caput* 85.

di.37.c.turbat acumē.

Turbat acumen legentium & deficere cogit, qui eos à legendis ſecularibus literis omnimodis æſtimat prohibendos, quibus vbilibet inuenta vtilia quaſi ſua ſumere licet. Alioquin Moiſes & Daniel ſapientia vel literis AEgiptiorū, nō Caldæorúmq; ſe paterentur eruditi quorum tamen ſuperſti-

A superstitiones simul & delicias adhorrebant: nec ipse magister gentium aliquot versus poëtarum suis vel dictis indidisset, vel scriptis.

Legibus Imperatorum non in omnibus controuersijs ecclesiasticis vtendum esse. Nicolaus papa in concilio apud Conuicinum. ¶ *Cap.* 86.

Lege Imperatorum non in omnibus ecclesiasticis controuersiis vtendum est, præsertim cùm conueniat euangelicæ ac canonicæ sanctioni aliquotiens obuiare. Lex Imperatorum non est supra legem Dei, sed subtus. *dist.10.c.lege Imperat.*

Cypriani opuscula, Athanasij, Hilarij firma, & in nullo conuulsa, Hieronymus ad Lætam de institutione filiæ. ¶ *Caput* 87.

Cypriani opuscula semper in manu teneat (filia tua) Athanasij epistolas, & Hilarij libros inoffenso decurrat pede. Illorum tractatibus, illorum B delectetur ingeniis, in quorum libris pietas fidei non vacillat. Cæteros sic legat, vt magis iudicet, quàm sequatur.

Libros Catholicorum patrum qui sanctorum vitam describunt non reijciendos. ex regula sancti Benedicti, cap. lxiij. ¶ *Caput* 88.

Quis liber sanctorum catholicorum patrum hoc non resonat, vt recto cursu perueniamus ad creatorem nostrum? nec non & collationes patrum & instituta, & vita eorum, sed & regula sancti patris nostri Basilij, quid aliud sunt, nisi benè viuentium & obedientium monachorum, instrumenta virtutum?

Quod Hieronymus, & Gennadius ecclesiasticos scriptores in vno volumine comprehenderint. Isidorus æthimologiarum libro vj. C *cap. vij.* ¶ *Caput* 89.

Hieronymus atque Gennadius ecclesiasticos scriptores toto orbe quærentes, ordine prosequuti sunt, eorúmque studia in vno voluminis indiculo comprehenderunt.

De vtilitate voluminum Dionysij Areopagitæ. Beda super actus Apostolorum. ¶ *Caput* 90.

Dionysius Areopagita episcopus ordinatus Corinthiorum, rexit ecclesiam gloriosè, multáque ad vtilitatem ecclesiæ pertinentia, quæ hactenus manent, ingenij sui volumina reliquit: cognomen à loco cui præerat accipiens, Areopagus.

De discretione regulæ sancti Benedicti. Gregorius dialogorum li- D *bro ij. cap. xxxvi.* ¶ *Caput* 91.

Benedictus scripsit monachorum regulam, discretione præcipuam sermone luculentam.

Actio secunda Chalcedonensis concilij. ¶ *Caput* 92.

Gloriosi iudices dixerunt. Dominus noster Imperator secundum canonicas epistolas, & constitutiones sanctorum Patrum, Gregorij, Basilij, Hilarij, Athanasij, Ambrosij, & Cyrilli credit, & nullo modo ab eorum fide recedit.

Actio Tertia. ¶ *Caput* 93.

Gloriosi principes dixerunt. Piissimus Imperator iuxta cõstitutionem sanctorum. ccc. xviij. patrum, & confirmationẽ, c l. patrũ, & expositiones

ſanctorum Gregorij, Baſilij, Hilarij, Athanaſij, Ambroſij & Cyrilli credit, & ab eorum fide nullo modo recedit. A

De libris Gelaſij. Ex libro Pontificali. ¶ *Caput* 94.

Gelaſius fecit libros quinque aduerſus Neſtorium & Eutychen, fecit & tractatus in modum Ambroſij. Item libros duos aduerſus Arrium: fecit autem & ſacramentorum præfationes, & orationes cauto ſermone, & epiſtolas fidei elimato ſermone multas.

De libris Clementis, Ibidem. ¶ *Caput* 95.

Clemens fecit duas epiſtolas quæ catholicæ nominantur.

De Synodico libello Gregorij. Beda in hiſtoria Anglorum, libro ij. cap. j. ¶ *Caput* 96.

Libellum Synodicum cum epiſcopis Italiæ de neceſſariis eccleſiæ cauſis vtiliſsimum Gregorius compoſuit. B

De quadraginta homiliis Gregorij, Gregorius epiſcopus in prologo quadraginta homeliarum. ¶ *Caput* 97.

Gregorius epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei Secundino coepiſcopo. Inter ſacra miſſarum ſolennia, ex his quę diebus certis in eccleſia hac, legi ex more ſolent, ſancti Euangelij lectiones expoſui quadraginta, & quarundam dictata expoſitio, aſsiſtenti plebi eſt recitata per notarium, quarundam verò explanationem coram populo ipſe loquutus ſum, atque ita vt loquebar excepta eſt.

De diſpoſitione eorundem. Ibidem. ¶ *Caput* 98.

Eaſdem homilias eo quo dictæ ſunt ordine in duobus codicibus ponere curaui, & priores quidem viginti quæ dictæ ſunt, & poſteriores totidem. C

Geſta quintæ Synodi die tertia. ¶ *Caput* 99.

Sequimur per omnia ſanctos patres & doctores eccleſiæ Athanaſium, Hylarium, Baſilium, Gregorium theologum, & Gregorium Niſſenum, Ambroſium, Auguſtinũ, Theophilum, Ioannem Conſtantinopolitanũ, Cyrillum, Leonem, Proculum, & ſuſcipimus omnia quæ de recta fide, & condemnatione hæreticorũ expoſuerunt, ſuſcipimus autem, & alios ſanctos orthodoxos patres qui in ſancta Dei eccleſia rectam fidem irreprehenſibiliter, vſque in finem vitæ ſuæ prædicauerunt.

De confirmatione libelli Ennodij, Synodus. 5. Simmachi papæ. ¶ *Cap.* 100 D

Synodus dixit: ea quæ in libello quem Ennodius noſtra authoritate conſcripſit, ſicut in noſtra præſentia relecta ſunt, vt propriis manibus roborentur, rogamus, atq; vt in perpetuum conſeruentur, ſicut prædictum eſt, veſtra Apoſtolica authoritare firmentur. Symmachus reſpondit, fiat.

Quid idem Ennodius ſentiat de authoritate Romani pontificis. Nicolaus Papa Michaeli auguſto. ¶ *Caput* 101.

Sicut magnus Chriſti confeſſor Ennodius Ticinenſis epiſcopus qui ab Ormiſda apoſtolicę memorię Conſtantinopolim miſſus, innumeras miſerias à Grecorũ veſania pro fide Chriſti & ſtatu eccleſię nõ ſemel pertulit. ex pro-

A ex propheta de his meminit. Nunquid gloriabitur ſecuris contrà eum qui ſecat in ea? aut exaltabitur ſerra contra eum qui trahit eam? *Eſaiæ 10.*

Item de eodem Iohannes viij. † *Berrario Abbati.* ¶ *Caput* 102. †*Bercari*

Abſit à piis mentibus quid de Romani culminis Pontifice ſiniſtrum ſentire, cum beato Ennodio confeſſore Ticinenſis vrbis antiſtite, ſcribẽte doceamur, quia Deus omnipotens aut claros ad tanta faſtigia erigit, aut certè quos eligit, illuſtrat,

De commentario Rheticij Auguſtudunenſis Epiſcopi, in canticum canticorum. Hieronymus in epiſt. ad Florentium, quæ incipit, In ea mihi parte. ¶ *Caput* 103.

Ob hoc & ego obſecro, & tu vt petas plurimum quęſo, vt tibi beati B Rheticij Auguſtudunenſis epiſcopi commentariũ ad deſcribendum largiatur, in quo Canticum Canticorum ſublimi ore diſſeruit.

De Iohanne Scoto, quod in quibuſdam benè non ſenſerit. Nicolaus Carolo Regi maiori. ¶ *Caput* 104.

Relatum eſt Apoſtolatui noſtro, quod opus beati Dionyſij Ariopagitę quod de diuinis nominibus vel cœleſtibus ordinibus Græco deſcripſit eloquio, quidam vir Ioannes genere Scotus nuper in latinum tranſtulerit. Quòd iuxta morem nobis mitti, & noſtro debuit iudicio approbari: præſertim cùm idem Ioannes, licet multæ ſcientiæ eſſe prædicetur, olim non ſanè ſapere in quibuſdam frequenti rumore diceretur. Itaque quod hactenus omiſſum eſt, veſtra induſtria ſuppleat, & nobis præfatum opus ſine C vlla cunctatione mittat, quatenus dum à noſtri apoſtolatus iudicio fuerit approbatũ, ab omnibus incunctãter noſtra authoritate accepti⁹ habeatur.

De canonibus Apoſtolorum quid in eis recipiendum ſit, quid non. Leo ix. cõtra epiſtolã Nicetæ abbatis de monaſterio ſtudij. ¶ *Cap.* 105 *diſt. 16. cã. Clementis.*

Clementis librum, id eſt Itinerarium Petri Apoſtoli, & canones Apoſtolorum numerarunt ſancti patres inter apocrypha: exceptis capitulis quinquaginta, quæ decreuerunt regulis orthodoxis adiungenda. *Synod. Conſtã. in Trullo cap. 2.*

Item de eodem Sexta Synodus, cap. ij. ¶ *Caput* 106.

Placuit huic ſanctæ Synodo, vt à modo confirmata & rata ſint Canonum Apoſtolorum lxxxv. capitula. *diſt. 16. c. placuit.*

Canones Apoſtolorum aliis conciliis præponendos. ex præfatione D *Iſidori in opus Canonum.* ¶ *Caput* 107.

Iſidorus † mercator, ſeruus Chriſti, conſeruo ſuo, & parenti fidei in domino ſalutem. Propter eorum authoritatem cæteris conciliis præpoſuimus canones qui dicuntur Apoſtolorum, licet à quibuſdam apocryphi dicantur, quoniã † populares eos recipiunt, & ſancti patres eorũ ſententias ſynodali authorirate roborauerunt, & inter canonicas poſuerunt conſtitutiones. *Item.* Primus ordo (vt prædictũ eſt) de celebrando concilio inſertus habetur, & poſtmodum Canonum apoſtolorũ ac primorum apoſtolicorum (id eſt, à ſancto Clemente vſq; ad ſanctum Syluestrum) decretorũ atq; diuerſorum conciliorũ breuiarium interpolatur ſequens ordinẽ ſuum. *Item de eodem Zepherinus papa epiſcopis per Siciliam conſtitutis.* † peccator † plures

16.dist.cap. sexaginta.

Sexaginta apostoli sententias prefixerunt cum aliis quàm plurimis episcopis, & seruandas censuerunt. A

De lxx. capitulis Niceni concilij, Athanasius Alexandrinus Marco papæ. ¶ Caput 108.

c. septuaginta dist. 16. par. pri.

Septuaginta Niceni concilij capitula quæ de præfata synodo, iubente domino meo Alexandro, decreto omnium episcoporum attuli, quia sunt igne combusta, optamus, vt à sedis sanctæ ecclesię vestrę authoritate, percipere per præsentes legatos mereamur. *Item.* Præsentibus nobis, lxxx. in memorata Synodo capitula tractata sunt, scilicet xl. à Græcis, Græca edita lingua, & xl. à Latinis, similiter latina ædita lingua. Sed visum est ccc. xviij. Episcopis, Spiritu sancto repletis in prædicto concilio congregatis, & maximè iam dicto Alexandro, & Apostolicæ sedis apocrisiariis, B vt decem capitula adunarentur aliis, atq; congruis locis insererentur, & ad formam lxx. discipulorum vel totius orbis terræ linguarum septuaginta, tanti & tam excellentis concilij fierent capitula, quæ omnem Christianorum informarent orbem.

Item de eodem Marcus papa Athanasio, & omnibus Ægyptiorum episcopis. ¶ Caput 109.

De capitulorum verorum Niceni concilij exemplaribus, cui vos interfuisse literis vestræ fraternitatis significastis, à nostris, qui vna vobiscum interfuerunt diligentioribus requisiuimus collocutionibus, qui ita, vt vestræ, testatæ sunt literæ, omnem nobis ordinem exposuerunt, & epistolam vestram per omnia veram esse testati sunt: non vt nos vestra ex parte C aliquid sinistrum arbitraremur, sed quòd nos & vos, illósque absque vlla in posterum titubatione vnum sentire optaremus: & sancta Romana ecclesia quę semper immaculata mansit, & domino prouidente, & beato Petro opem ferente in futura manebit, sine vlla hæreticorum insultatione, firma & immobilis omni tempore persisteret. His ita peractis, diligenter inquirentes in sancto nostræ & Apostolicę sedis seruitio, eadem quæ sanctæ recordationis prædecessori meo Syluestro sunt directa, septuaginta sicut significastis capitula, illæsa inuenimus.

Item de eodem epistola Isidori in capite Canonum. ¶ Caput 110.

Plura quàm illa viginti capitula, quæ apud nos habentur Nicenæ Synodi reperimus, & in decretis Iulij papæ lxx. eiusdem Synodi esse debere legimus. D

†Theogonio.

Item de eodem. Iulius papa Eusebio, † Tegneo, Theodoro, & Berintho, &c. ¶ Caput 111.

Sequuntur hęc ex prędicto concilio Niceno capitula. I. xviij. xix. xxj. xxiij. xxvj. xxvij. xxviij. xxx. xl. xlj. xlv. xlvij. xlix. lj. lij. liij. liiij. lv. lvij. lviij. lix. lx. lxj. lxij. lxiij. lxvj.

Quod nullum concilium vel præferre vel comparare se audeat Niceno concilio, Leo Anatolio episcopo. ¶ Caput 112.

Nulla sibimet de multiplicatione Synodalia congregationis concilia blandiantur, neque trecentis illis octodecim episcopis quantumlibet copiosior

A piosior numerus sacerdotum vel comparare se vel preferre audeat, quum tanta diuinitus priuilegia Nicena sit synodus consecuta, vt siue per pauciores siue per plures ecclesiastica iudicia celebrentur, omni penitus authoritate sit vacuum, quicquid ab illorum fuerit constitutione diuisum.

Item de authoritate Niceni concilij. ¶ *Caput* 113.

Sancti illi venerabiles patres, qui in vrbe Nicena sacrilego Arrio cum sua impietate damnato, mansuras vsque in finem seculi, leges ecclesiasticorum canonum condiderunt, ita apud nos, & in toto orbe terrarum, in suis constitutionibus viuunt, & si quid vsquam aliter quàm statuerunt presumitur, sine cunctatione cassatur.

Item de authoritate Niceni, & Chalcedonensis concilij Nicolaus
B *papa Michaeli Imperatori.* ¶ *Caput* 114.

Nos non numerorum tantum sanctorum episcoporum collegium Niceni vel Calcedonensis cõciliorum, cæterorúmq; sanctorum patrum synodicas constitutiones sequimur, sed illorum liberales veneramur, iustas & diuinitus inspiratas, sententias, & non tantum pro suorum multitudine obseruantur à nobis.

De authoritate quatuor conciliorũ. Nouellarũ cõstitutione 115. *ca. j.* ¶ *Cap.* 115

Quatuor sanctorum conciliorum canones pro legibus habeantur.

Quæ sint quatuor concilia. Gregorius clero & plebi Rauennæ epist. ij. lib. v. ¶ *Caput* 116.

Veneramur sanctam Nicenam Synodum, in qua Arrius: Constantinopolitanam, in qua Macedonius: Ephesinam primam in qua Nestorius, & sanctam Calcedonensem synodum, in qua idem Nestorius, Dioscorus atque Euthices damnati sunt. Si quis autem contra harum quatuor Synodorum fidem, & contra sanctę memoriæ Leonis papæ tomum atq; diffinitionem aliquid vnquam, loqui præsumit, anathema sit.

Item de eodem, & de quinto concilio. Gregorius epistol. 24. lib. 1. Ioanni episcopo Constantinopolitano, Eulogio Alexandrino, Gregorio Antiocheno, Ioanni Hierosolimitano, & Anastasio patriarchæ Antiocheno aparibus. ¶ *Caput* 117.

Sicut sancti Euangelij quatuor libros, sic quatuor concilia suscipere & venerari me fateor. Nicenum scilicet, in quo peruersum Arrij dogma destruitur. Constantinopolitanum quoque in quo Eunomij & Macedonij error conuincitur. Ephesinum etiam primum, in quo Nestorij impietas iudicatur. Calcedonense verò, in quo Euthycis Dioscorique prauitas reprobatur, tota deuotione complector integerrima approbatione custodio: quia in his velut in quadrato lapide, sanctæ fidei structura consurgit, & cuiuslibet vitę atq; actionis norma consistit. Quisquis soliditatem eorũ non tenet, etiã si lapis esse cernitur, tamen extra ædificium iacet. Quintum quoq; conciliũ veneror, in quo epistola, quæ Ibæ dicitur, erroris plena reprobatur. Theodorus personã mediatoris Dei & hominũ in duabus substãtiis separãs, ad impietatis perfidiã cecidisse cõuincitur, scripta quoq; Theodoreti, per quę B. Cyrilli fides reprehẽditur ausu demẽtię prolata refutãtur.

c. sicut sancti. 15. dist.

Cunctas verò quas præfata veneranda concilia respuunt personas, respuo: quas venerantur amplector, quia dum vniuersali sunt consensu cõstituta, se & non illa destruit quisquis præsumit aut soluere quos religant, aut ligare quos soluunt. Quisquis ergo aliud sapit, anathema sit. A

Item de authoritate quatuor conciliorum, & quinti. Gregorius Secundino seruo Dei incluso. ¶ *Caput* 118.

Quotiens in quatuor præcipuis sedibus antistites ordinantur, Synodales sibi epistolas vicissim mittant, in quibus se sanctam Chalcedonensem synodum, cum aliis generalibus Synodis custodire fateantur, sicut & nos aduersamur, & anathemate plectendos ducimus, si qui de fide eiusdem synodi aliquid imminuere, vel aliquid in ea addere præsumunt. Nam synodus quæ post eam generaliter facta est, idcirco à nobis recipitur, quia eiusdem synodi in omnibus sequens tenorem, illius authoritatem custodit. B

Item de authoritate quinti concilij. Beda de temporibus. ¶ *Cap.* 119.

Synodus Aquileiæ facta, ob imperitiam fidei, quintum vniuersale concilium suscipere diffidit, donec salutaribus beati papæ Sergij monitis instructa, & ipsa huic cum cæteris Christi ecclesiis annuere consentit.

De authoritate sextæ Synodi. Leo ij. Constantino Augusto. ¶ *Cap.* 120.

Legatos, huius apostolicæ sedis, matris nostræ Romanę ecclesiæ, seruos pietatis vestrę Theodorũ & Georgium Presbyteros, & Ioannem diaconũ, & Constantinum subdiaconũ regionarium, cum aliis quæ à beatæ memoriæ prædecessore nostro Agathone papa ex pręcepto serenitatis vestrę trãsmissa sunt, & diuinas literas vestras, & gesta sanctæ Synodi cum gaudio multo exultantes in domino suscepimus. Cognouimus quando sancta & vniuersalis synodus quę per gratiam Dei ex Imperiali vestro pręcepto nuper Constantinopoli congregata est, eadem quę vniuersalis synodus quæ in hac Apostolica sede conuenit, cui & humilitas nostra præfuit, sapuit & diffiniuit de fide Catholica. *Item.* Quoniam sicut dictum est, sancta sexta synodus rectæ fidei diffinitionem perfectè prædicauit, quam & apostolica sedes beati Petri cui quamuis indigni deseruimus, reuerenter suscepit, propterea & nos, per nostram constitutionem, adoranda hæc, & apostolica sedes ea quæ in illa sunt constituta, comprobat & authoritate beati Petri confirmat. Propterea sicut recipimus & firmiter prædicamus quinque sanctas & vniuersales Synodos, id est Nicænam, Constantinopolitanam, Ephesinam primam, Chalcedonensem, itémque Constantinopolitanam, quas omnes ecclesia Christi confirmat, & sequitur, sic & hanc quæ nuper Constantinopoli sub serenitate vestra facta est, sicut eas sequentem & interpretantem simili veneratione suscipimus, & dignè eis connumerari præcipimus. C D

Actio quarta sextæ synodi.

Petrus Nicomediæ Episcopus dixit. ¶ *Caput* 121.

Habeo librum continentem canones sanctæ synodi sextæ, patriarcha dixit. Quidam per ignorantiam scandalizantur pro canonibus istis, dicentes. Nunquid sexta synodus canones fecit? Sciant ergo quando sancta

synodus

A synodus sexta sub Constātino cōgregata est, contra eos qui dicebant vnā operationē & voluntatē in Christo. In qua sancti patres illos vt hæreticos anathematizauerūt, & orthodoxā fidē explanauerūt, & soluta synodus est Constātini decimoquarto anno. Post quatuor verò aut quinq; annos ijdē sancti patres congregati sunt, sub Iustiniano filio Constātini, & prædictos canones promulgauerunt, vt nullus de eis dubitet. Qui enim sub Constantino in synodo fuerunt, ijdem ipsi sub Iustiniano istis canonibus subscripserūt. Oportebat enim vt synodus vniuersalis canones ecclesiasticos promulgaret. *Actio 6. tomo i. contra falsam 7. synodum.* Septima synodus, quomodo dicitur, quæ non concordat præcedentibus sex vniuersalibus synodis? Omne quod septimum ponitur consequens debet habere cum B rebus prænumeratis. Si verò in nullo rebus prænumeratis participat, nec eis connumerari potest. *Item.* Sancta sexta synodus, & vniuersalis, post promulgatam ab ea diffinitionem contra monothelitas, Constantino Imperatore qui congregauerat eam, non multo post defuncto, & Iustiniano filio eius regnante pro eo, eadem sancta synodus diuinitus inspirata, iterum Constantinopoli quarto aut quinto anno congregata est, & canones numero centum duos, ad correptionem ecclesiæ promulgauit.

Item de authoritate sextæ Synodi. Adrianus papa Tarasio Patriarchæ. Actio secunda Synodi vij. ¶ *Caput* 122.

Sanctam sextam synodum recipio cum omnibus canonibus suis, in quibus dicitur. In quibusdam picturis sanctarū imaginum agnus præcur- C soris digito ostensus depingitur, qui in typum gratię assumptus verum nobis per legem Moysi præmonstrat agnum Iesum Christum dominum nostrum. Antiquis igitur figuris & vmbris ad veritatis præfigurationem ecclesiæ sanctæ traditis valedicentes, gratiam & veritatem præferimus, & sicut plenitudinem legis recipimus. Verum igitur agnum, qui dominum nostrum Iesum Christum secundum humanam imaginem effigiat, amodo pro veteri agno, in imaginibus depingi iubemus.

Item de eodem. epistola septimæ synodi ad Iustinianum filium Constantini. ¶ *Caput* 123.

Quoniam sanctæ & vniuersales synodi quinta sub Iustiniano Augusto, sexta sub Constantino patre tuo Augusto de mysterio fidei plenissi- D mè disputantes canones non fecerunt, sicut quatuor cæteræ vniuersales synodi, propterea nos conuenientes in hanc imperialem vrbem, canones scripsimus.

Item de confirmatione sextæ synodi. ex libro Pontificali. ¶ *Caput* 124.

Philippus hæreticus ad imperialem promotus est arcem, cuius & sanctam cum praui dogmatis execratione suscepit sedem, Apostolicæ sedis concilia respuit, huius rei causa zelo fidei accensus omnis cœtus Romanę vrbis imaginem, quam Græci Pan vocant, sex continētem sanctas & vniuersales Synodos, in ecclesia beati Petri erexit. *Item.* Leo iunior suscepit sanctam sextam synodum, quæ per Dei prouidentiam nuper regia in vrbe celebrata est, Græco eloquio scriptam, exequente ac præsidente

pijſsimo ac clementiſsimo magno principe Conſtantino. A

Item de eodem. Beda de temporibus cap.65. ¶ *Caput* 125.

diſt.16.c. ſexta.

Sexta ſynodus vniuerſalis Conſtantinopoli celebrata eſt,& Græco ſermone conſcripta, temporibus papę Agatonis, exequente ac reſidente pijſsimo principe Conſtantino intra palatium ſuum, ſimúlque legatis apoſtolicę ſedis, & epiſcopis centum quinquaginta reſidentibus. Prima enim vniuerſalis ſynodus in Nicena congregata eſt contra Arrium, ccc.& octodecim patrum, temporibus Iulij papę ſub Conſtantino principe. Secunda in Conſtantinopoli centum quinquaginta patrum, contra Macedonium,& Eudoxium, temporibus Damaſi papę & Gratiani principis, quando Nectarius eiuſdem vrbis epiſcopus eſt ordinatus. Tertia in Epheſo 200. patrum contra Neſtorium Auguſtę vrbis epiſcopum ſub Theodoſio magno principe, & papa Cœleſtino. Quarta in Chalcedone 630. patrum ſub Leone papa, temporibus Martiani principis, cõtra Eutychen nefandiſsimorum præſulem Manicheorum. Quinta in Conſtantinopoli temporibus vigilij papæ, ſub Iuſtiniano principe, contra Theodorum, & omnes hæreticos. Sexta de qua in præſenti diximus. *Item*. Conſtantinus Imperator fecit picturas in porticu ſancti Petri, quæ acta.vi. ſanctarum ſynodorũ vniuerſalium continerent. Nam & huiuſmodi picturas cùm haberentur in vrbe regia, Philippus iuſſerat auferri, ſtatuítque populus Romanus ne hæretici Imperatoris nomẽ in chartas aut figuram ſolidi ſuſciperent. Vnde nec eius effigies in eccleſia introducta eſt, nec nomen ad miſſarum ſolennia prolatum.

Reſponſiones Adriani papæ contra obiectiones quorundam, ad Carolum. cap.xxxv. ¶ *Caput* 126.

Sancta ſexta ſynodus fideliter per canones orthodoxè ſtatuens, ita conſtituit dicens. In quibuſdam venerabilium imaginum picturis, agnus digito præcurſoris monſtratus deſignatur, qui in ſignum relictus eſt gratiæ. *Et poſt pauca*. Secundum humanam figuram, & in imaginibus, & nunc pro veteri agno retitulari decernimus.

De receptione ſeptimæ Synodi. cap.lx. ¶ *Caput* 127.

Superius exarauimus ſeptem diuina dogmata ſynodi irreprehenſibilia exiſtentia, ſicut præcipuorum ſanctorum patrum mirificè demonſtrant opuſcula. Nam ſi quis prædictæ ſynodi ſymbolo diſcrepare ſe dixerit, diſcrepare videtur ſanctarum ſex ſynodorum ſymbolo. D

De eodem. Item cap.xxx. ¶ *Caput* 128.

Ipſam ſeptimam ſynodũ ſuſcipimus. Nam ſi eã minimè recepiſſemus, ad ſuum priſtinum vomitum erroris fuiſſent Græci reuerſi, qui pro tot millibus animarum Chriſtianorum interitu habemus reddere rationem.

De laude Theophani in prologo hyſtoriæ Anaſtaſij bibliothecarij Romanæ eccleſiæ. ¶ *Caput* 129.

Sufficere arbitror ad præconiũ Theophani Chronographi, quod à ſede approbatus ſit apoſtolica, quãdo ſcilicet vicarij eius vna cũ ccc,l. patribus in Nicena vrbe ſecundo conueniẽtes vniuerſalem ſynodum celebrarunt.

Siquidem

A Siquidem & laus eius in eodem septimo concilio sancto reperitur.

De secunda Nicena synodo inter vniuersales octaua. ¶ *Caput* 130.

Constantinus cum Irenæ matre regnauit annos decem, mensibus duobus, diebus duobus. Horum anno nono facta est synodus Nicena secunda cccl. sanctorum patrum.

Item de eodem. ¶ *Caput* 131.

Anno imperij Irenæ & constantini octauo, exiuit Tharasius archiepiscopus sanctissimus Constantinopoleos, in Nicenam ciuitatem, & celebrata est sancta 8. vniuersalis synodus.

De octauo vniuersalibus concilijs. ex libro diurno professio Romani Pontificij. ¶ *Caput* 132.

B Sancta viij. vniuersalia concilia, id est 1. Nicenum 2. Constantinopolitanum, 3. Ephesinum, Chalcedonense 4. & 5. Item Constantinopolitanum 6. Item Nicenum 7.† ad vnum vsque ad apicem immutilata seruare, & pari honore & veneratione digna habere, & quæ prædicarunt & statuerunt omnimodis sequi & prædicare, quæque condemnauerunt ore & corde condemnare profiteor.

dist. 16. c. sancta. †Octauũ quoque Constantinopolitanum.

De commendatione Donati & Eugenij episcoporum Ioannes viij. Neopolitanis, Salernitis & † Amalfitanis. ¶ *Caput* 133.

† *Melfitanis.*

Quia fidelibus, & mysterium Christianitatis scientibus loqui nos credimus, per sacrarum scripturarum testimonia longius tendere deuitantes, dilectioni vestræ Donatum venerabilem episcopum, cuius laus est in C sancta synodo octaua, & Eugenium religiosum presbyterum, dilectos fideles, & consiliarios nostros ecce dirigimus.

Quæ concilia & quorum sanctorum patrum opuscula sint autentica. Sexta synodus. cap. ij. ¶ *Caput* 134.

Confirmamus sanctorum patrum canones & Synodos id est Nicenam, Ancyranam, Neocæsariensem, Gangrensem, Antiochensem. Laodicensem, Constantinopolitanam, Ephesinam primam, Chalcedonensem, Sardicensem, Carthaginensem, Constantinopolitanam sub Nectario. Et opuscula † Theodosij qui fuit Alexandriæ Archiepiscopus, quin etiam Dionysij archiepiscopi alexãdrinorum megalopolis: & Petri Alexandriæ archiepiscopi & martyris. Gregorij thaumaturgi Neocęsariensis D Episcopi: Athanasij Alexandriæ archiepiscopi, Basilij Cæsarię Cappadocię episcopi, Gregorij Nyssæni episcopi, Gregorij theologi, Amphilochi †Biconensis Episcopi, Timothei Alexandrini archiepiscopi, Cyrilli eiusdẽ Alexandrię archiepiscopi, Germani Constantinopolitani episcopi, Cypriani, Carthaginensis episcopi, & synodum ejus.

dist. 16. c. quoniam sanctæ. † Theophili. † Iconij.

De authoritate Sardicensis concilij Nicolaus Photio. ¶ *Caput* 135.

Quod dicitis neque Sardicense concilium neque decretalia vos habere pontificum sanctorum, vel recipere non facilè nobis facultas credendi tribuitur, maximè cum Sardicense concilium quod penes vos in regionibus vestris actum est, & omnis ecclesia recipit qua ratione conuenerit, vt hęc sancta Constantinopolitana ecclesia abiceret, & vt dictũ est non retineret?

c. quod dicitis 16. dist. par. 1.

De au

De authoritate Synodi apud Suesſionis ciuitatem celebratæ. Benedictus papa Hincmaro archiepiſcopo. ¶ *Caput* 136. A

Synodi textum in momentis ventilantes intuitu, quam apud Suesſionis ciuitatem tua beatitudo ſtatuit celebrare, cum epiſcopis tuæ diœceſeos & Archiepiſcopis VVelenone Senonenſi, & Amalrico Taronenſi alijſq; epiſcopis, ea quæ ad profectum ſanctæ eccleſiæ noſcuntur pijs authoritatibus ſtatuta ſancitáque reperimus. *Item*. Diffinitiones fraternitatis tuæ, & cæterorum epiſcoporum quas in præſenti ſynodo, Apoſtolicis canonicíſque authoritatibus, proprijs digitis roboraſti, ratas eaſdem Apoſtolica in omnibus ferè promulgamus authoritate, ſemperque manere ſtatuimus, vt inde quæſtio nullis aliquãdo temporibus oriatur. *Item*. Et ne quilibet contra eadem ſtatuta canonica & decreta Romanorum Pontificum, manus pertinaciter inferre præſumat, cum anathematis interpoſitione noſtra apoſtolica, & beati Petri apoſtolorum principis authoritate prohibemus. B

Item de eodem Nicolaus papa Hincmaro archiepiſcopo. ¶ *Caput* 137.

Synodum illam, qua à te & venerabilibus epiſcopis, & Archiepiſcopis in vrbe Sueſsionis anno incarnationis dominicæ, dccc.liij. indictione prima, quinto Calendarum Maij fuerat celebrata, & à prædeceſſore noſtro beatæ memoriæ Benedicto papa eſt confirmata, ſicut idem ſanctæ recordationis Pontifex confirmauit, ita & nos eam confirmatam, & irrefragabilem perpetuóque manſuram, apoſtolica authoritate decernimus, ſaluo tamen Romanæ ſedis in omnibus iuſſu atque iudicio. C

Quod priora concilia per poſteriora ſæpe emendentur. Auguſtinus de Vnico baptiſmo lib. ii. ¶ *Caput* 138.

Concilia poſteriora prioribus apud poſteros præponuntur, & vniuerſum partibus ſemper optimo iure præponitur. *Item*. Ipſa concilia quæ per ſingulas regiones vel prouincias fiunt, plenariorum conciliorum authoritati, quæ fiunt ex vniuerſo orbe Chriſtiano, ſine vllis ambagibus cedunt, ipſáque plenaria ſæpe priora à poſterioribus emendantur, cum aliquo experimẽto rerum aperitur quod clauſum erat, & cognoſcitur quod latebat, ſine vllo typo ſacrilegæ ſuperbiæ.

De authoritate Mainardi epiſcopi & Ioannis Archiepiſcopi. Alexander ſecundus epiſcopis & regi Dalmatarum. ¶ *Caput* 139. D

Notificamus omnia capitula quæ per confratres noſtros venerabiles Mainardum ſcilicet collateralem epiſcopum noſtrum, & Iohannem Archipręſulem noſtrum in Spalæto alijſq; ciuitatibus ſunt ſtatuta, eadem in Romana ſynodo ſeriatim ea referente, à beatæ memorię prędeceſſore noſtro Nicolao, apoſtolica authoritate roborata, & ſub anathematis interpoſitione roborata.

De morte Petri apoſtoli. Ex oratione Ambroſij contra Auxentium de tradendis baſilicis. ¶ *Caput* 140.

Petrus victo Simone cum præcepta Dei populo ſeminaret, docerétq; caſtimoniam, excitauit animos gentiliũ, quibus eum quęrentibus Chriſtianę ani-

A ſtianæ animę deprecatæ ſunt, vt paulíſper cederet: & quamuis eſſet cupidus paſsionis, tamen deprecatione populi precantis inflexus eſt. Rogabatur enim vt ad inſtruendum & confirmandum populum ſe reſeruaret. Quid multa? Nocte muros egredi cæpit, & videns ſibi in porta Chriſtum occurrere vrbémq; ingredi ait, Domine quo venis? Reſpondit Chriſtus. Venio iterum Romam crucifigi: Intellexit Petrus ad ſuam crucem diuinum pertinere reſponſum. Chriſtum enim non oportuerat iterum crucifigi, qui carnem paſsionis ſuſcepta morte exuerat. Quòd enim mortuus eſt, ſemel mortuus eſt, quòd autem viuit, viuit Deo. Intellexit ergo Petrus quod iterum Chriſtus crucifigendus eſſet in ſeruulo, ſpontéq; remeauit. Interrogantibúſque Chriſtianis, reſponſum reddidit, ſtatímque correptus B per crucem ſuam honorificauit dominum Ieſum. *Rom. 6.*

Vt vitæ patrum ſine probabilibus authoritatibus ſcriptæ minimè legantur. Reſponſiones Adriani papæ ad obiectiones quorundam, ad Carolum Imperatorem cap. xvij. ¶ *Caput* 141.

Vitæ Patrum ſine probabilibus authoribus minimè in eccleſia leguntur. Nam ab orthodoxis titulatę, & ſuſcipiuntur & leguntur. Magis enim paſsiones ſanctorum martyrum ſacri canones cenſent, vt liceat eas etiam in eccleſia legi, cùm anniuerſarij dies eorum celebrantur.

Quomodo Origenes & alij hæretici ſunt legendi. Hieronymus ad Tranquillinum. ¶ *Caput* 142.

Ex parte ego ſic Origenem propter eruditionem legendum arbitror, C quomodo Tertullianum, & Nouatum. Arnobium & Apollinarem, & nonnullos eccleſiaſticos ſcriptores Gręcos pariter & Latinos, vt bona eorum eligamus, vitemúſque contraria.

De authoritate eccleſiaſticæ hiſtoriæ. Caſsiodorus in prologo tripartitæ hiſtoriæ. ¶ *Caput* 143.

Hiſtoriam eccleſiaſticā quæ à cunctis Chriſtianis valdè neceſſaria comprobatur, à tribus Græcis authoribus mirabiliter conſtat eſſe cōſcriptam, vno ſcilicet Theodereto venerabili epiſcopo, & duobus diſertiſsimis viris Sozomeno & Socrate, quos nos per epiphanium ſcholaſticum latino condentes eloquio, neceſſarium duximus eorum dicta deflorata, in vnius ſtyli tractu domino iuuante perducere, & de tribus authoribus, vnam facere æditionem. *Item.* Legat intrepidus, qui domino iuuante ad hęc D opuſcula venerit, multum vtilitatis & notitiæ lucraturus, ſi quæ poſita ſunt per hos duodecim libros, memoriæ ſuæ ſollicita mente crediderit.

Quot epiſtolas Gregorius reliquerit. In vita beati Gregorij papæ, libro quarto cap. lxxi. ¶ *Caput* 144.

Epiſtolarum tot libros in ſcrinio reliquit Gregorius, quot annos in Epiſcopatu vixit. Vnde decimum tertium librum epiſtolarum indictionis ſeptimæ imperfectum reliquit, quoniam ad eius indictionis terminum non peruenit.

De libro quem Hermes ſcripſit. Ex libro Pontificali. ¶ *Caput* 145.

Sub Pij papæ epiſcopatu, Hermes librum ſcripſit, in quo mandatum

continetur,

continetur, quod ei prçcepit Angelus Domini, cùm venit ad eum in habitu pastoris, & prçcepit ei vt pascha Domini die Dominico celebraretur. A

De pœnitentiali Theodori. Beda de temporibus. ¶ *Caput* 146.

Theodorus archiepiscopus, & Adrianus abbas vir æquè doctissimus, à Vitaliano Papa missi Britanniam, plurimas ecclesias Anglorum doctrinæ ecclesiasticæ fruge fęcundarunt. E quibus Theodorus peccantium iudicia, quantis scilicet annis pro vnoquoque peccato quis pœnitere debeat, mirabiliter scripsit.

De reprobatione Synodi, in qua imagines sanctorum, & picturæ in ecclesijs damnatæ sunt. Leo nonus Michaëli Patriarchæ. ¶ *Caput.* 147.

Recordamini illius nefandę synodi, quam voluerunt vocari septimam nostri Hæresiarchæ, quorũ conspiratione, ipsius domini nostri Iesu Christi, & sanctorum reuerendæ imagines aut flammis traditæ sunt, aut aquis submersæ, picturæ verò de parietibus basilicarum deletæ. Quibus quamuis restiterit Romanorum Pontificum authoritas, prę cunctis tamen sanctissimi papę Nicolai vbiuis prædicanda libertas, qui per legatos suos tam pro sacris imaginibus, quàm pro depositione beati antistitis Ignatij, & substitutione Photij Neophyti, ecclesiam sanctæ Sophiæ clausit, donec sanctæ sedis acquiesceret decretis. B

Item de eodem. Actio xi. Chalcedonensis concilij. ¶ *Caput* 148.

Apocrisiarij papę dixerunt: Synodus non debet vocari, in qua tot nefanda facta sunt, propter quod videtur superfluum gesta eius relegere. Si enim & ab Apostolico papa omnia gesta eius euacuata sunt, manifestum est quòd & beatissimus Papa in communione receperit, & principatum Anthiochenæ ecclesię habere dignum duxerit. *Item.* Stephanus episcopus Ephesi dixit. Illa quæ in Ephesina Synodo prima acta sunt, irrita fiant. Præterea quę contra dominum Antiochanum episcopum facta sunt, pro eo, quòd ordinatio Maximi, qui pro eo in Antiochæna ecclesia episcopus factus est, à sanctissimo papa Leone, & ab vniuersali synodo recepta sunt. C

De sepultura Ioannis euangelistæ. Augustinus super Ioannem patris secundæ tractatu cxxiiij. ¶ *Caput* 149.

Creditur Ioannes euangelista viuus dormire sub terra, quem tradunt, quòd etiam in quibusdam scripturis, quamuis apocryphis, reperitur, quãdo sibi sepulchrum iussit fieri, incolumem fuisse præsentem, eóque effosso & diligentissimè preparato, ibi se tanquam in lectulum collocasse, statimque esse defunctum. D

Quod plures martyres cum corpore iam surrexerint. Ex sermone sancti Ambrosij in natali martyrum, qui sic incipit. Dignum & congruum. ¶ *Caput* 150.

Si martyres nondum liberati sunt ab inferis, liberati à peccatis. Hęc enim prima est resurrectio, peccatorum euasisse tenebras, lucem possidere Iustitię. Veruntamen etiam fortasse plurimi ex eisdem beatis martyribus cum domino resurrectionem corporaliter vel consequuntur, vel fuerunt consequuti. Nam sicut legimus prima resurrectionis festiuitate, suscitante se Do-

Hæc ibi nõ reperiũtur. Matt. 27.

A se Domino, multa sanctorum corpora suscitasse, vixisse, & introisse in sanctam ciuitatem, cur non quotiescunque resurrectionis eius festiuitas celebratur, totiens credimus resurgere etiam sanctos? Vbi enim votorum iugis est solennitas, gratia iugis est & donorũ. Sed fortasse quis dicat, Sepulchra clausa sunt, monumenta constructa sunt, quemadmodum inde prodire poterint? Vt taceamus, quia omnia posibilia sunt Deo, & quod clausis tumuli penetralibus posit spirituale corpus prodire, vt hęc omnia prętermittam, Ioannis tamen Apostoli habemus exemplum, quem tumulus susceptum claudere potuit, custodire non potuit. Nam depositum corpus perdidit, non assumpsit. Hoc enim clausis tumuli foribus gratia resurectionis ablatum est, vt constaret sepultura, nec inueniretur sepultus. Deniq; B cùm sacerdotes honorandi causa corpus inquirerent, reserato aditu, tumulus non potuit reddere quem suscepit.

De non recipienda vita Thomæ apostoli & aliorum. Augustinus contra Faustum, libro ij. cap. ij. ¶ *Caput* 151.

Legunt scripturas apocryphas (Manichæi) nescio quibus sutoribus fabularum, sub Apostolorum nomine scriptas, quæ suorum scriptorum temporibus in authoritate sanctæ ecclesiæ recipi mererentur, si sancti homines & iusti & docti qui tunc in vita erant, & examinare talia poterant, eos vera loquutos esse cognoscerent. Ibi tamen legunt Apostolum Thomam, cùm esset in quodam nuptiarum cõuiuio peregrinus, & prorsus incognitus à quodam ministro palma percussum, imprecatũ fuisse homini C continuam sæuámque vindictam. Nam quũ egressus fuisset ad fontem, vt inde aquã conuiuantibus ministraret, eũ leo rugiens interemit, manúmq; eius, qua caput apostoli leui ictu percusserat, à corpore euulsam, secũdum vocẽ eiusdem apostoli id optantis atq; imprecãtis, canis intulit mensis, in quibus discũbebat Apostolus. *Item cap. iiij.* Quod beata Maria patrem habuerit ex tribu Leui, sacerdotẽ quendã nomine Ioachim, canonicũ nõ est.

Habet hoc August. cõtra Adimantum Manichæi discipulũ, cap. 17 quanquã non iisdẽ omnino verbis. Rursum in sermone domini in monte lib. 1. cap. 38.

Id habet. 9. c. 23. lib. quàm Faustum Manichæum.

De libro qui est de transitu beatæ Mariæ apocrypho. Hieronymus ad Paulam & Eustochium. ¶ *Caput* 152.

Si forte venerit illud apocryphum in manibus vestris de transitu beatæ Mariæ, dubia pro certis non recipiatis, quod multi latinorum pietatis amore, studio legendi charius amplectuntur, præsertim ex his cùm nihil D aliud experiri potest pro certo, nisi quòd hodie beata virgo migrauit à corpore. *Item.* Multi nostrorum dubitant, vtrum assumpta fuerit simul cum corpore, an obierit relicto corpore. Qualiter autem migrauerit à corpore, aut à quibus personis sanctissimum corpus eius ablatum fuerit, vel vbi transpositum, vtrúmue resurrexerit, nescitur, quamuis nonnulli astrúere velint, eam iam resuscitatã & beata iam cũ Christo immortalitate vestiri. Quòd & de beato Ioanne euangelista eius ministro (cui virgini à Christo, virgo cõmissa est) plurimi asseuerant, quia in sepulchro eius (vt fertur) non nisi mãna inuenitur, quod & scaturire cernitur. Verũtamen quid horũ verius censeatur, ambiguũ est. Melius tamen Deo totũ cui nihil imposibile est, cõmittimus, quàm aliud temere diffinire velimus authoritate nostra,

Matth.27. quod non probamus: ficut & de his, quos cum domino teste euangelio, resurrexisse credimus: Sed vtrū redierint in terræ puluerē, certum non habemus, nisi quòd legimus: quia multa corpora sanctorū qui dormierant, surrexerunt, & venerūt in sanctam ciuitatē Hierusalē, & apparuerunt multis. De quibus profectò nonnulli doctorū senserunt etiā, & in suis reliquerunt scriptis, quòd iam in illis perpetua sit completa resurrectio. Fatentur enim quod veri Christi testes non essent, nisi & vera esset eorū resurrectio.

A

Quod episcopi prohibere debent, ne libri apocryphi vel in publico, vel in priuato legantur. Leo Turibio episcopo. ¶ *Caput* 153.

Curandum est & sacerdotali diligentia prouidendum, vt falsatos codices, & à vera & syncera veritate discordes in nullo vsu lectionis habeantur. Apocryphæ autem scripturę, quæ sub nominibus Apostolorum, multarum habent seminarium falsitatum, non solum interdicendæ sunt, sed etiam penitus auferendæ, & ignibus concremandæ. *Item.* Si quis episcoporum apocrypha haberi per domos non prohibuerit, vel sub canonicorum nomine eos codices in ecclesia permiserit legi, qui Priscilliani adulterina sunt emendatione corrupti, hæreticum se nouerit iudicandum, quod qui alios ab errore non reuocat, seipsum errare demonstrat.

B

Con. Eliber. cap. 52. 5. q. 1. cap. Si quis inuenti

Quod excommunicandi sunt qui libros famosos legunt. ex epistola Adriani papæ tradita Ingelranno, cap. lxij. ¶ *Caput* 154.

Si qui inuenti fuerint libros famosos legere, excommunicentur.

Quàm cautè aliquando libri apocryphi legendi sint. Hieronymus ad Lætam de institutione filiæ. ¶ *Caput* 155.

C

Caueat omnia apocrypha: & si quando ea, non ad dogmatum veritatem, sed ad signorum reuerentiam legere voluerit, sciat non eorum esse quorum titulis prænotantur, multáque in his admixta vitiosa: & grandis esse prudentiæ, aurum in luto quærere.

Ne aliquis in alterius famam, scripturam, vel verba confingat, nisi probare velit. Adrianus ad Ingelrannum, cap. xlix. ¶ *Caput* 156.

Qui in alterius famam in publico scripturam, aut verba contumeliosa confinxerit, & repertus, scripta non probauerit, flagelletur: & qui ea prius inuenerit, rumpat, si non vult authoris causam incurrere.

Item de eodem. Capitulorum libro vij. cap. cc. ¶ *Caput* 157.

D

Hi qui in alterius blasphemiam cantica composuerint, vel qui cantauerit ea, extra ordinem iudicetur. Nam lex exulari iubet eos, qui libellos famosos excogitant aut proponunt. Notatur infamia, quicunq; dum appellat iudicem conuicium dixerit. Non tantū is qui maledictum aut conuiciū dixerit, famosus efficitur, sed & is cuius consilio factū esse patuerit.

De anathematizandis eis qui libros Catholicos falsauerunt. Actio xiij. sextæ Synodi. ¶ *Caput* 158.

Præcipimus illos qui falsauerunt libros Catholicos anathemati subijci, & cum hæreticis anathematizari: & sermonē qui dicitur in me ad Vigilium, & libellos qui dicuntur Vigilij ad Iustinianum & Theodoram vt hæreticorum adinuentiones abijcimus.

De damnan-

A *De damnando concilio quod factũ est aduersus sacras imagines. Actio ij. septimæ Synodi, Adrianus papa Tharasio Patriarchæ.* ¶ Cap. 159.

Sanctitas vestra, piis & triumphatoribus Imperatoribus suggerat, quatenus falsum concilium illud quod factum est sine Apostolica sede inordinabiliter, contra constitutionem venerabilium patrum, aduersus sacras imagines, anathematizetur coram apocrisiariis nostris.

Vt episcopus gentilium libros non legat. Ex Carthaginensi concilio quarto, cap. xvi. ¶ Caput 160.

Episcopus gentilium libros non legat: hæreticorum autem pro necessitate & tempore. *dist. 36. cap. episcopus.*

Item de eodem. Gregorius, lib. ix Registri, epistola xlviij. ad Desiderium episcopum Galliæ. ¶ Caput 161.

B Peruenit ad nos, quòd sine verecundia memorare nõ possumus, fraternitatem tuam Grammaticam quibusdam exponere. Quam rem ita molestè suscepimus, ac sumus vehementius aspernati, vt ea quæ prius dicta fuerant in gemitum & tristitiã verteremus, quia se in vno ore cum Iouis laudibus, laudes Christi non capiunt. Et quàm graue nefandúmque sit episcopum canere, quod nec laico religioso conueniat, ipse considera. *c. cũ multa dist. 86.*

Quod authores pueris, non presbyteris sunt legendi. Hieronymus Damaso, de Prodigo filio, tomo. iij. ¶ Caput 162.

Sacerdotes Dei omissis Euangeliis & Prophetis, videmus comœdias legere, amatoria bucolicorum versuum verba cantare, tenere Vergiliũ in manibus, & id quod in pueris necessitatis est, crimẽ in se facere voluptatis. *37. dist. cap. sacerdotes.*

C *Item de eodem. Hieronymus ad Eustochium de virginitate.* ¶ Cap. 163.

Quis consensus Christi cum Belial? Quid facit cum psalterio Horatius? Cum Euangelio Maro? Cum Apostolo Cicero?

De eodem. Rabanus de pressuris ecclesiasticis parte secunda. ¶ Cap. 164.

Legimus de beato Hieronymo, quoniam quum librũ legeret Ciceronis, ab Angelo est correptus, eò quòd Christianus vir Paganorum intenderet figmentis. *dist. 37. cap. legimus.*

De eodem. in vita Gregorij libro iij. cap. xxxiiij. ¶ Caput 165.

Omnes omnino pontifices à lectione librorum gentilium Gregorius inhibebat.

D *Item de eodẽ. Hier. super epistolã ad Ephesios lib. iij. in cap. vi.* ¶ Cap. 166

Educate ait apostolus, filios in disciplina & correptione domini. Legãt episcopi atq; Presbyteri, qui filios suos secularibus literis erudiũt, & faciũt comœdias legere, & mimorum turpia scripta cãtare, de ecclesiasticis fortè sumptibus eruditos, & quod in Corbonã pro peccato virgo vel vidua, vel quilibet pauper totã substãtiam suã effundens obtulerat, hoc in calendarũ strenã, & Saturnaliũ sportulã & Mineruale munus grãmaticus & orator, aut in sumpt⁹ domesticos, aut in tẽpli stipes, aut in sordida scorta cõuertit. *dist. 37. c. legant episc.*

Quare Christiani figmẽta poëtarum prohibeantur legere. Isidorus sententiarum libro iii. cap. xiij. ¶ Caput 167.

Ideo prohibetur Christianis legere figmenta poëtarũ, quia per oblecta- *c. ideo prohibentur, dist. 10.*

menta inanium fabularum mentem incitant ad incentiua libidinū. Non **A** enim solum thura offerendo dæmonibus immolatur, sed etiam eorum dicta libentius audiendo. *Item.* Cauendi sunt libri gentilium, & propter amorem sacrarum scripturarum vitandi. Simplicioribus literis non est præponendus succus Grammaticæ artis. Meliores enim sunt communes literæ, & simpliciores ad solam vtilitatem legentium pertinentes. Ille verò nequiores sunt, quæ ingerunt hominibus perniciosam mentis elationem. Meliores sunt Grammatici, quàm hæretici. Hæretici enim haustum letiferi succi hominibus persuadendo propinant: Grammaticorum autem doctrina potest etiam proficere ad vitam, dum fuerit in meliores vsus assumpta.

Quid sit lex honesta. Isidorus Æthimologiarū lib.v.cap.xx. ¶ *Cap.* 168 **B**

dis.4.c.erit autem lex.

Erit lex honesta, iusta, possibilis, secundum naturam, secundum consuetudinem patriæ, loco temporíque conueniens, necessaria, vtilis, manifesta quoque ne aliquid per obscuritatē in cautione contineat, nullo priuato commodo, sed pro communi ciuium vtilitate conscripta.

Quod leges temporales postquàm institutæ sunt, seruandæ sint August. de vera religione, cap.xxxi. ¶ *Caput* 169.

dist.4.c.in istis.

In istis temporalibus legibus, quanquam de his homines iudicent, quū eas instituunt, tamen cùm fuerint institutæ, non licebit iudici de ipsis iudicare, sed secundum ipsas.

De libro constitutionum Theodosij Isidorus æthimologiarum libro.v.cap.j. ¶ *Caput* 170. **C**

Theodosius minor Augustus ad similitudinem Gregoriani & Hermogeniani, codicem factum institutionum, à Constantini temporibus sub proprio cuiusque imperatoris titulo disposuit, quem à suo nomine Theodosianum vocauit.

De libro quem appellant codicem Iustiniani, & de libro Pandectarum, & de eo quem appellant codicem nouellarum. ex historia Longobardorum libro v. Cap.xxv. ¶ *Caput* 171.

Iustinianus augustus leges Romanorum, quarum prolixitas nimia erat & inutilis dissonantia, mirabili breuitate correxit. Nam omnes constitutiones principum, quæ vtique multis in voluminibus habebantur, intra duodecim libros coarctauit: idémque volumen codicem Iustiniani, appel- **D** lari præcepit. Rursus singulorum magistratuum siue iudicum leges, quæ vsque ad duo milia penè libros erant extensæ, intra quinquaginta librorum numerum redegit, eúmque codicem Digestorum siue Pandectarum vocabulo nuncupauit. Quatuor etiam Institutionū libros in quibus breuiter vniuersarum legum textus cōprehenditur nouiter composuit. Nouas quoque leges quas ipse statuerat in vnum volumen redactas, codicem nouellarum appellari sanciuit.

Item de libro Iustiniani quem vocant nouellas constitutiones. ex historia Anastasij bibliothecarij Romanæ ecclesiæ. ¶ *Caput* 172.

Remouit Iustinianus Augustus contrarias leges, faciens singularem codicem, &

A dicem,& vocans eum Nouellas constitutiones, in quibus non permittit principem,in quibus præest,tenere possessionem aut ædificare domũ,aut hæreditari extraneam personam, nisi quis sibi cognitus existat.

Quod constet esse legẽ quicquid imperator per epistolã constituit,vel cognoscens decreuit,vel edicto præcepit.instit.lib.j.titulo ij. ¶ *Cap.*173

Quodcunque Imperator per epistolam constituit, vel cognoscens decreuit,vel edicto præcepit, legem esse constat. Hæc sunt quæ constitutiones appellantur.Planè ex his sunt quædam personales,quæ non ad exemplum trahuntur,quod non hoc princeps vult: Nam quod alicui ob merita indulsit,vel si cui pœnam irrogauit, vel si cui sine exemplo subuenit, personam non transgreditur.

B *De capitulis à Carolo legibus insertis. Præfatio libri quinti capitulorum.* ¶ *Caput* 174.

Præcedentes quatuor libelli nonnulla gloriosorum Caroli atque Ludouici Imperatorum continent capitula. *Item.* Illa quę postmodum à fidelibus sanctæ Dei ecclesiæ Pipini & Caroli atq; Ludouici didicimus, in iam dictis libellis minimè inserta esse,pro Dei omnipotẽtis amore,& sanctæ Dei ecclesiæ ac seruorum eius, atq; totius populi vtilitate fideliter inuestigare curauimus,& in tribus subsequẽtibus libellis distinctè cum suis coadunare,ac Ludouico,Lothario,atq; Carolo nobilissimis regibus,filiis videlicet Ludouici imperatoris piissimi,habẽda,& omnibus Christianorum fidelibus tradenda,scribere non distulimus. *Item.* His itaq; peractis, C est in fronte primi libelli posita Zacharię papę epistola omnibus episcopis ac reliquis ecclesiastici ordinis gradibus,& cũctis ducibus atq; comitibus, omnibus Deum timentibus per Gallias & Francorum prouincias constitutis directa,sicut in ea continetur.Quam sequuntur Synodales conuẽtus quos sanctæ Romanæ ecclesiæ & apostolicæ sedis legatus Bonifacius Mogontiensis Archiepiscopus,vice supradicti Zachariæ papæ,vna cũ Carolo magno Francorum duce,canonicè tenuit,vt agnoscant omnes hæc prædictorum principũ capitula,maximè Apostolica authoritate fore firmata.

De lege Anglorum ab Edelberto rege ædita. Beda in historia Anglorum,libro ij.cap.v. ¶ *Caput* 175.

Inter cætera bona quæ genti suæ consulendo conferebat rex Edelbertus, D etiam decreta illi iudiciorum iuxta exempla Romanorum cum consilio sapientium constituit,quæ conscripta Anglorum sermone hactenus habentur,& obseruantur ab ea.

De capitulis à Lothario Augusto legibus additis, Leo papa iiij. Lothario Augusto. ¶ *Caput* 176.

De capitulis vel præceptis Imperialibus vestris,nostrorúmq; etiam pontificum prędecessorũ, irrefragabiliter custodiẽdis & conseruandis quantò valuimus & valemus propicio Christo & nunc, & in æuum conseruaturos modis omnibus profitemur. Et si fortassè quilibet vobis aliter dixerit vel dicturus fuerit,sciatis eum pro certo mendacem.

c. de capitulis dist.10

Leges Christianorum Regum ab ecclesiis recipiendas, Hincmarus Remensis episcopus de causa Lotharij regis & vxoris suæ. ¶ Cap. 177

Sunt diuersæ vt gentes, ita & earum leges, quas si Christiani sunt in suis ordinibus quæ iusta sunt decernentes, ecclesia sua non reijcit.

Quod faciendum est quicquid Deus iubet, & si sit contra morem aut pactum quorūlibet, Augustinus confessionū lib. iij. ca. viij. ¶ Cap. 178

dist. 8. cap. quæ contra Quæ cōtra mores hominum sunt flagitia, pro morum diuersitate sunt vitanda, vt pactum inter se, gentis aut ciuitatis consuetudine, vel lege firmatum, nulla ciuis aut peregrini libidine violetur. Turpis est omnis pars vniuerso suo non congruens. Cùm autem Deus aliquid contra morem aut pactum quorumlibet iubet, & si nunquam ibi factum est, tamen faciendum est: & si omissum, instaurandum est: & si statutum non erat, instituendum est. Si enim regi licet in ciuitate cui regnat, iubere aliquid quod neque ante ipsum quisquam, nec ipse vnquam iusserat, & si non est cōtra societatem ciuitatis eius, obtemperatur ei, immo contra societatem fit, si ei non obtemperaretur (generale quippe pactū est societatis humanæ obtemperare regibus suis) quantò magis Deo regnatori vniuersæ creaturæ suæ, ad ea quæ iusserit sine dubitatione seruiendum est? Sicut enim in potestatibus societatis humanæ maior potestas minori ad obediendum præponitur, ita Deus omnibus.

Quòd leges Principum, & regulas vel admonitiones Patrum nulli liceat contemnere. Gelasius Ruffino & Aprilli episcopis. ¶ Cap. 179.

dist. 10. cap. quis autem Quis aut leges principum, aut patrum regulas aut admonitiones modernas dicat debere contemni, nisi qui impunitum sibi tantum æstimet transire commissum?

Idem de eodem, Theodorico regi. ¶ Caput 180.

Certum est, magnificentiam vestram leges Romanorum principum, quas in negotiis hominum custodiendas esse præcepit, multò magis circa reuerentiā beati Petri apostoli pro suæ fœlicitatis augmēto, velle seruari.

Quod imperiali censura castigandi sint qui leges contemnunt.
Leo quartus Lothario Augusto. ¶ Caput 181.

Habetis de hoc apud Deum retributionem non modicam, si antiquæ legis dogmata minimè obseruantes, vestra imperiali censura pro viribus castigatis, atque corrigitis. *Item.* Vestram flagitamus clementiam, vt sicut hactenus Romana lex viguit, absque vniuersis procellis, & pro nullius persona hominis reminiscitur esse corrupta, ita nunc suum robur propriúmque vigorem obtineat. *dist. 11. ca. vestram.*

Item de eodem, VVidoni Comiti. ¶ Caput 182.

Valde indignum est, futuris gentibus etiam contrarium, tam gloriosam legem, quam multi retrò custodierunt imperatores, nunc suam vim perdere, ac iniustè damnari.

Licere ecclesiasticis viris pro defensione sua leges terrenas assumere.
August. cap. lviii. lib. ij. contra literas Petiliani. ¶ Caput 183.

dist. 10. c. si in adiutor. Si in adiutorium vestrum, & terreni imperij leges assumendas putatis, non repre-

A non reprehendimus. Fecit hoc Paulus, cùm aduersus iniuriosos Romanum ciuem se esse testatur. *Actor.22.*

Legibus Imperatorū obediendum esse. August. Bonifacio. ¶ *Caput* 184.

Quicunque autem legibus Imperatorum, quę pro Dei veritate feruntur, obtemperare non vult, acquirit grande supplicium. Quicunque ergo legibus Imperatorum quę contra veritatem Dei feruntur obtemperare non vult, acquirit grande premium.

Quod communione priuari possunt qui legibus contradicunt. Gelasius Maiorico, Sereno & Bertuso. ¶ *Caput* 185.

Qui & humanis legibus in ciuili damnatione conculcatis, & reuerentia religionis abiecta, vel ecclesiastica priuilegia calcare contendunt, vel B vbilibet in pauperum prosilire dispendium, nec huiusmodi saltem commoniti conuictíque nequitiam sopire consentiunt, atque illata sacris rebus detrimenta sarcire, meritò diuini muneris sunt participatione priuandi, vt huius perceptione careāt, quod sacrilegis ausibus habuere despectui.

Item de seruandis legibus. Leo quartus Colorodo Archiepiscopo & Bertuso. ¶ *Caput* 186.

Ideo permittente Deo pastores hominum sumus effecti, vt quod patres nostri siue in sanctis canonibus, siue in mundanis legibus affixere, excedere minimè debeamus. Contra eorum quippe saluberrima agimus instituta, si quæ ipsi diuino statuerunt consilio, intacta non seruamus. *25. q.1. cap. ideo permittente.*

Quod ecclesiastica iura legibus imperialibus non possunt dissolui. Nicolaus papa episcopis in cōcilio apud Conuicinū congregatis. ¶ *Cap.* 187.

C Imperiali iudicio non possunt ecclesiastica iura dissolui. Non quod Imperatorum leges, quibus sæpe ecclesia contra hereticos vtitur, sæpe contra tyrannos, atque contra prauos quosque defenditur, dicamus penitus renuendas, sed eas quidem euangelicis, Apostolicis atque canonicis decretis, quibus postponendę sunt, nullum posse inferre prętudiciū afferamus. *dist.10.c. leges Imper.*

Quod Christiani imperatores pro æterna vita Pontificibus indigent. Pontifices verò pro cursu temporalium rerum legibus Imperatorum vtuntur. Cyprianus Iuliano. ¶ *Caput* 188.

Quoniam idem mediator Dei & hominum homo Christus Iesus sic actibus propriis & dignitatibus distinctis, officia potestatis vtriusque dis- D creuit propria: volens medicinali humilitate hominum corda sursum efferri, nō humana superbia rursus in inferno demergi: vt etiam Christiani Imperatores pro æterna vita pōtificibus indigerēt, & pontifices pro cursu temporalium tantummodò rerum, imperialibus legibus vterētur, quatenus spiritualis actio carnalibus distaret incursibus, & ideo militans Deo minimè se secularibus negotiis implicaret, ac vicissim ne ille rebus diuinis præsidere videretur, qui esset secularibus negotiis implicatus. *dist.10.cap. quoniam. Nicolaus papa primus id habet in epist. ad Michaelē Imperatorem.*

Quod nulla persona priuilegio vtatur, ad fugiendos præsentis legis laqueos. Nouellarum constitutionum lib.ix.cap.v. ¶ *Caput* 189.

Nulla persona priuilegio aliquo vtatur ad fugiendos præsentis legis laqueos, quamuis ecclesia sit vel xenion, vel oratoriū, vel quiuis alius locus

qui pietatis causa colitur: id est eiusdem iuris est, siue fiscus, siue patrimonium, siue aliquis quiuis diuinus titulus pulsetur, & multò magis si potentis hominis persona in iudicium fuerit euocata, quamuis priuilegium ex sacro oraculo prætendat. A

Quod conuenit regem legibus diuinis subiacere. Gelasius ad imperatorem Anastasium. ¶ *Caput* 190.

Si quantum ad ordinem publicæ pertinet disciplinæ, cognoscentes Imperium tibi superna dispositione collatum, legibus tuis, ipsi quoq; parent religionis antistites, ne vel in rebus humanis exclusæ videātur obuiare sententiæ, quo ore te decet, & conuenit eis obedire affectu, qui prorogandis venerabilibus sunt attributa mysteriis?

Quod illa in legibus præualent, quæ concordant cum ratione iuris & legum. Pelagius Ioanni comiti. ¶ *Caput* 191. B

Dicenti sacras iusiones se habere præ manibus, respondimus, Scire illum oportere, quod ipse clemētissimus princeps generalibus legibus cōstituerit, illa sacra vniuscuiusq; desiderio cōcessa præualere, & effectui mācipari, quæ cū iuris & legum ratione concordant. Ea verò quę subreptione, vel falsis precibus forsitan impetrātur, nullū supplicantibus ferre remedium.

Omnes lites secundum leges breuiari. Nouellarum constitutionum libro vij. cap. lxxiij. ¶ *Caput* 192.

Omnes lites secundùm leges & constitutiones breuiantur: quamuis iussio nostra vel pragmatica sanctio contrarium statuerit.

Secundùm generales leges singulas causas finiri debere. Constitutio † *ci. cap. j.* ¶ *Caput* 193. C

† *cui*

Nemo iudicum siue in pecuniaria, siue criminali causa pragmaticam nostram timeat sanctionem, vel aliud cuiusuis generis rescriptum, siue diuinas iussiones, siue referendariorum depositiones, aut illustris magistratus præcepta: nam secundum generales leges finiri singulas causas iubemus, & prædictas ambitiones nullum sibi locū in iudicijs vendicare.

Quod diuturni mores consensu vtentium approbati, legem imitantur. Institutionum lib. i. titulo ii. ¶ *Caput.* 194.

Ex non scripto ius venit quod vsus probauit. Nam diuturni mores cōsensu vtentium approbati, legem imitantur. *Item.* Ea quæ sibi quæq; ciuitas constituit sæpe mutari solent, vel tacito consensu † principis, vel alia postea lege data. D

† populi

Quod ea quæ vniuersa custodit ecclesia, & si non inueniantur scripta, vel ab apostolis vel ab apostolicis viris credantur tradita. Augustinus de Baptismo contra Donatistas. lib. ii. ¶ *Caput* 195.

Multa non inueniuntur in literis Apostolorum, neque in concilijs posterorum, & tamen quia per vniuersam custodiuntur ecclesiam, non nisi ab ipsis tradita & commendata credimus.

Noua non esse præsumenda, nisi aliqua autoritas faueat. Leo quartus, Iudici Sardinæ. ¶ *Caput* 196.

Nec mos, nec nouiter introducta consuetudo nostræ ecclesiæ, prædecef-

A prædecessoribúsque nostris fuit, contra sanctorum canonum noua vel inusitata præsumere. Quamobrem nos deuotius volentes vestras petitiones suscipere, si in his nos sanctorum patrum censura iuuaret. Sed ideo quia synodicæ paginæ, in hoc fauore non videntur, nos tantam nouitatem præsumere non possumus, & ab illo rectissimo tramite deuiare.

Quod canonicè tradita nulla nouitate sunt commutanda. Ex libro Pontificium qui dicitur Diurnus. ¶ *Caput* 197.

Nihil de traditione quam à probatissimis prædecessoribus meis traditam & seruatam reperi, diminuere vel mutare, aut aliquam nouitatem admittere, sed feruenter vt eorum vere discipulus & sequipeda toto mentis meæ conamine quæ tradita canonicè comperio, obseruare, ac venerari B profiteor.

De eodem. Actio vij. contra falsam Synodum. ¶ *Caput* 198.

Omnes traditiones ecclesiasticas siue in scripto, siue sine scripto inuiolabiliter custodimus. *Item.* Si quis omnem traditionem ecclesiasticam vel scriptam, vel non scriptam violat, anathema sit.

Vt ea quæ vsus antiquitatis statuit, intemerata seruentur. Gregorius Maurentio magistro militum. lib. vij. registri. epist. 70. ¶ *Caput* 199

Omnino contristamur cur in Theodori defensionem veritas non permouit, vt & liberè quid esset ratio disceretis, & reseruari quod longa sibi consuetudo iure vendicat, faceretis: quia grauè nimis est contra veterem vsum, sacerdotes sibi quippiam arripere. *Item.* Omnia quæ vsus antiC quitatis statuit, in omnibus intemerata seruentur.

De eodem. Isidorus Æthimologiarum lib. v. cap. iij. ¶ *Caput* 200.

Mos, est vetustate probata consuetudo, siue lex non scripta. *Item.* Consuetudo autem est ius quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur, cum deficit lex, nec differt vtrũ scriptura an ratione consistat.

Item de eodem. Codicum lib. viij. cap. lij. titulo j. ¶ *Caput* 201.

Consuetudo præcedens, & ratio quæ consuetudinem suasit, tenenda est, & quicquid contra longam consuetudinẽ fiet, ad sollicitudinem suam reuocabit præses prouinciæ.

dist. 12. cap. consuetudo

Quòd consuetudo non adeo valet, vt rationem vincat, vel legem. Titulo secundo. ¶ *Caput* 202.

D Consuetudinis vsusque longæui non vilis authoritas est, verum non vsque adeo sui valitura momento, vt aut rationem vincat, aut legem.

dist. 11. c. cõsuetudinis.

Malas consuetudines citissime esse euellendas. Nicolaus papa Igmaro Remensi, Archiepiscopo. ¶ *Caput* 203.

Mala consuetudo, quæ non minus quàm pernitiosa corruptela vitanda est, quæ nisi citius radicitus euellatur, in priuilegiorum ius ab impiis assumitur, & incipiunt prçuaricationes, & variæ præsumptiones celerrimè nõ cõpressæ, pro legibus venerari & priuilegiorum more perpetuo celebrari.

dist. 8. c. mala consuet.

Bonã consuetudinẽ, & si videatur obuiare rationi nõ facilè mutandã Greg. epist. 75. li. j. Registri, vniuersis episcopis Numidiæ. ¶ *Cap.* 204

Nos consuetudinem, quæ contra fidem Catholicam nihil vsurpare dinosci-

dist. 12. cap. Nos.

†custodi endis. dinoscitur, immotam permanere concedimus, siue de primatibus †constituendis cæterísq; capitulis, exceptis his qui ex Donatistis ad episcopatum perueniunt, quos prouehi ad primatus dignitatem, etiam quum ordo eos ad locum eundem deferat, modis omnibus prohibemus. Sufficiat autem illis commissæ sibi plebis curam gerere, non autem etiam illos antistites, quos catholica fides in ecclesiæ sinu, & docuit & genuit, ad obtinendi culmen primatus anteire. A

Vt communione priuetur, qui statuta Romanorum Pontificum infregit. Idem epis. vij. lib. ii. Ioanni larisseo episcopo. ¶ *Caput* 205.

16. q. 1. c. frater noster.

Si contra hęc quę statuimus, quolibet tempore, qualibet occasione vel subreptione venire tentaueris, sacra scias te communione priuatum, nec eam te (excepto vltimo vitæ tuæ tempore) nisi cum concessa Romani Pontificis decernimus iussione recipere. B

Omnia quæ nec concilijs episcoporum statuta sunt, nec consuetudine vniuersæ ecclesiæ roborata, sed diuersorum locorum diuersis moribus irrationabiliter sunt variata, resecanda esse. Augustinus ad inquisitiones Ianuarij episto. 119. c. 19. ¶ *Caput* 206.

dist. 12. cap. omnia talia

Omnia talia quæ neque sanctarum scripturarum authoritatibus continentur, nec de concilijs episcoporum statuta inueniuntur, nec consuetudine vniuersæ ecclesiæ roborata sunt, sed diuersorum locorum diuersis moribus innumerabiliter variantur, ita vt vix aut omnino nunquam inueniri possint causæ, quas in eis instituendis homines sequuti sunt, vbi facultas tribuitur, sine vlla dubitatione resecanda existimo. Quanuis enim neque hoc inueniri possit, quomodo contra fidem sint, ipsam tamen religionem quam paucissimis & manifestissimis celebrationum sacramentis misericordia Dei esse voluit liberam, quam seruilibus oneribus premunt, vt tolerabilior sit conditio Iudæorum, qui etiam si tempus libertatis non cognouerunt, legalibus tamen sacramentis non humanis pręsumptionibus subijciuntur. C

Quod vsus authoritati cedere debet. Isidorus in Synonymis li. 2. ¶ *Cap.* 207.

dist. 9. ca. vsus.

Vsus authoritati cedat, prauum vsum lex & ratio vincat.

De eodem Augustinus cap. vi. lib. iij. de bapti. contra Dona. ¶ *Cap.* 208.

dis. 8. c. veritate. Ibid. c. 8.

Veritate manifestata cedat consuetudo veritati. Planè respondeo (inquit August.) Quis dubitet veritati manifestatæ debere consuetudinem cedere. *Item.* Nemo consuetudinem rationi & veritati præponat, quia consuetudinem ratio & veritas semper excludit. D

Quod multa ab apostolis creduntur tradita, quæ non sunt scripta. Item lib. v. ¶ *Caput* 209.

Consuetudo illa quę opponebatur Cypriano ab Apostolorum traditione exordium sumpsisse credenda est, sicut sunt multa quæ vniuersa tenet ecclesia, & ob hoc ab Apostolis pręcepta benè creduntur, quanquam scripta non reperiantur.

Quod non facilè incipiendum, quod nec authoritas principis, nec vsus ecclesiæ suadet. Leo quartus Lothario Augusto. ¶ *Caput* 210.

Mandastis

A Mandaſtis vt priuilegium & palliũ Alteo epiſcopo præberemus. Vnde poſcimus vt veſtra ſuper hoc magnitudo non indignetur, quoniam quod ab ipſo ſanctiſsimo papa Gregorio vſque ad hæc tempora noſtra factum minimè recordamur, facere non potuimus, neque præfixos patrum terminos immutare. *Item.* Quod iuſta & ſedula nos imitari conſuetudo non præcipit, ita ab hoc veluti à magno nos præcipitio cuſtodire oportet.

Quod nulla conſuetudine poterit impediri quicquid authoritas Apoſtolica ſanxerit. Nicolaus pri. epiſtola ad Michaelem Imperatorem. ¶ *Caput* 211.

Conſequens eſt, vt quòd ab huius ſedis rectoribus plena authoritate ſancitur, nullius conſuetudinis præpediente occaſione, proprias tantum B ſequendo voluntates, remoueatur, ſed firmius atq; inconcuſſè teneatur. *Item.* De conſuetudinibus quas nobis opponere viſi eſtis, ſcribentes, per diuerſas eccleſias diuerſas eſſe conſuetudines, ſi illis canonica non obſiſtit authoritas, pro qua eis obuiare debemus, nil iudicamus, vel eis reſiſtimus.

diſt.11.c.cõſequens eſt.

Item de eodem Igmaro Remenſi archiepiſcopo. ¶ *Caput* 212.

Ridiculum eſt, & ſatis abominabile dedecus, vt traditiones quas antiquitus à patribus ſuſcepimus, infringi patiamur.

diſ.12.c.ridiculum.

Vſum qui veritati contrarius eſt, abolendum eſſe. Gregorius vij. VVimundo Auerſano epiſcopo. ¶ *Caput* 213.

Si conſuetudinem fortaſsis opponas, aduertendum fuerit quod Dominus dixit. Ego ſum veritas & vita. Non ait, Ego ſum conſuetudo, ſed C veritas. Et certè (vt beati Cypriani vtamur ſententia) quælibet conſuetudo quantumuis vetuſta, quantumuis vulgata, veritati eſt omnino poſtponenda, & vſus qui veritati eſt contrarius, abolendus.

Au.c.5.& 6.lib.3.de baptiſmo. diſt.8.c.ſi conſuetudinem. Ioan.14.

Magiſtros qui liberales artes doceant per ſingulas eccleſias eſſe conſtituendos. Synodus Eugenij papæ, tempore Ludouici. ¶ *Caput* 214.

De quibuſdam locis ad nos refertur, non magiſtros, neque curam inueniri pro ſtudio literarum. Idcirco vniuerſis epiſcopis, ſubiectíſque plebibus, & alijs locis, in quibus neceſsitas occurrerit, omnino cura & diligentia adhibeatur, vt magiſtri & doctores conſtituantur, qui ſtudia literarum, liberaliúmque artium habentes dogmata, doceant, quia in his D maximè diuina manifeſtantur, atque declarantur mandata.

Ad ſacras ſcripturas nulla admittenda mendacia. Auguſtinus epiſt. 9. quæ eſt ad Hieronymum. ¶ *Caput* 215.

Si ad ſcripturas ſanctas admiſſa fuerint, vel officioſa mendacia, quid in eis remanebit authoritatis? quæ tandem de ſcripturis illis ſententia proferetur, cuius pondere contentioſæ falſitatis obteretur improbitas?

diſt.9.ſi ad ſcripturas.

De eodem epiſtola 8. ¶ *Caput* 216.

Mihi videtur exitioſiſsimè credi aliquod in ſacris libris eſſe mẽdacium, id eſt, eos homines, per quos nobis illa ſcriptura miniſtrata eſt, atque conſcripta, aliquid in ſuis libris fuiſſe mentitos. Alia quæſtio eſt, vtrum ſcriptorem ſanctarum ſcripturarum mentiri oportuerit, immo nõ alia verò,

ſed nulla

ſed nulla quæſtio eſt. Admiſſo enim ſemel in tantum authoritatis faſtigium, officioſo aliquo mendacio, nulla iſtorum librorum particula remanebit, quæ non vt vnicuique videbitur, vel ad mores difficilis, vel ad fidem incredibilis, eadem pernitioſiſsima ad mentientis autoris conſilium, officiúmque referatur. A

De cura pro mortuis habenda. Aug. li. de cura pro mortuis. c. 6. ¶ *Cap.* 217.

Legimus in eccleſiaſtica hiſtoria, quam Græcè ſcripſit Euſebius, & in Latinam linguam vertit Ruffinus, martyrum corpora in Gallia canibus expoſita, canúmque reliquias, atque oſſa mortuorum vſq; ad extremam conſumptionem ignibus concremata, eoſdémque cineres fluuio Rhodano, ne quid ad memoriam qualencunq; relinqueretur, inſperſos.

Euangelium quod dicitur iuxta Hebræos non eſſe apocryphum, ſed eccleſiaſticum. Beda ſuper Lucam. lib. i. cap. i. ¶ *Caput* 218. B

Euangelium quod dicitur iuxta Hebræos, non inter apocryphas, ſed inter eccleſiaſticas numerandum hiſtorias, nam & ipſi ſacræ ſcripturæ interprete Hieronymo, pleraq; ex eo teſtimonia vſurpare, & ipſum in latinum Græcúmque viſum eſt transferre ſermonem.

Canonum contemptores excommunicandos eſſe. Vrbanus ii. Gerardo Teruanenſi epiſcopo. ¶ *Caput* 219.

Canonum contemptores excommunicandi ſunt & damnandi, quandoquidem à ſacris altaris myſterijs eſt remouendus, qui ſacris non vult obedire canonibus.

Quod excommunicandus eſt qui Apocalypſim non receperit. ex Toletano concilio iiij. cap. xvij. ¶ *Caput* 220. C

Si quis Apocalypſim deinceps non receperit, aut à Paſcha vſq; ad Penthecoſten tempore miſſarum in eccleſia non prædicauerit, excommunicationis ſententiam habebit. *Et cap.* 18. Qui ne prouehantur ad ſacerdotium, & regulis canonum, neceſſario credimus eſſe inſerendum.

Actio octaua ſextæ Synodi. ¶ *Caput* 221.

Theophanius presbyter & abbas obtulit duas ſchedas, vnã ſancti Athanaſij Alexãdrini epiſcopi, & alterã ſancti Auguſtini Hipponẽſis epiſcopi.

Item de eodem de v. libro contra Iulianum Pelagianiſtam ¶ *Cap.* 222.

Sancta ſynodus dixit. Splendidè, & verè Theophanius venerabilis preſbyter proſecutus eſt in ſchedis ſanctorum & mirabilium patrum &c. *Item.* Rurſum relecta eſt de eodem codicillo alia ſcheda ſancti Ambroſij Mediolanenſis epiſcopi. D

Diuerſas pro loco & tempore in vna fide conſuetudines non obeſſe. Leo nonus Michaeli Imperatori conſtantinopolitano. ¶ *Caput* 223.

diſt. 12. c. ſcit ſancta.

Scit ſancta Romana eccleſia, quia nihil obſunt ſaluti credentium diuerſæ pro loco & tempore conſuetudines, quando vna fides per dilectionem operans vni Deo commendat omnes.

Quod mater Chriſti omnem typhum carnalis nobilitatis excluſit. Auguſtinus de Catechizandis rudibus, cap. xxij. ¶ *Caput* 224.

Natus eſt (Chriſtus) de matre, quæ quanuis à viro intacta conceperit, ſemperq;

A sempérque intacta permanserit, virgo concipiens, virgo pariens, virgo moriens, tamen fabro desponsata erat, omnem typhum carnalis nobilitatis extinxit.

Quod duo tantum libri Esdræ recipiuntur. Responsio Adriani papæ contra obiectiones quorundam, cap. xxiij. ¶ *Caput* 225.

In libro sancti Ambrosij secundo de Spiritu sancto, inter cætera Esdras nos docuit: in tertio libro similiter. Nec in nostris codicibus qui ex hebraica veritate translati sunt, susceptus est tertius liber Esdræ, nisi tantummodo duo.

Id ibi nusquã reperitur, verũ in li. de Tobia, cap. 20. Quãquam in libello de bono mortis, ca. 10. producit testimoniũ ex 4. lib. Esdræ.

Quod inconuulsa viuit antiquitas cui sanctorum Patrum authoritas suffragatur. Zosimus papa episcopis Narbonẽsis prouinciæ. ¶ *Cap.* 226

B Contra statuta patrum condere aliquid, vel mutare nec huius quidem sedis potest authoritas. Apud nos enim inconuulsis radicibus viuit antiquitas, cui decreta patrum sanxere reuerentiam.

26. q. 1. c. cõtra statuta.

Sanctam scripturam canonicam tam veteris quàm noui testamenti, certis suis terminis contineri, ita vt omnino de ea dubitari non possit, episcoporum verò literas aliorum episcoporum authoritate reprehendi licere. Augustinus cap. iij. lib. ij. de baptismo contra Donatistas. ¶ *Caput* 227.

Quis nesciat sanctam scripturam canonicam tam veteris quàm noui testamenti certis suis terminis contineri, eámque omnibus posterioribus episcoporum literis ita præponi, vt de illa omnino dubitari, & disceptari C non possit, vtrum verum vel vtrum rectum sit quicquid in ea scriptũ constiterit esse? Episcoporum autem literas, quę post confirmatum canonem vel scriptæ sunt vel scribuntur, & per sermonem fortè sapientiorem cuiuslibet in ea re peritioris, & per aliorum episcoporum grauiorem authoritatem doctiorémque prudentiã, & per concilia licere reprehendi, si quid in eis fortè à veritate deuiatum est?

dis. 9. c. quis nesciat.

De authoritate libri Sapientiæ. Augustinus ad Prosperum & Hilarium de vita sanctorum. ¶ *Caput* 228.

Non debuit repudiari sententia libri sapientiæ, qui meruit in ecclesia Christi de gradu lectorum ecclesiæ Christi tam longa annositate recitari, & ab omnibus Christianis, ab episcopis vsque ad extremos laicos fideles, D pœnitentes, catechuminos cum veneratione diuinæ authoritatis audiri. *Item.* Qui sententiis tractatorũ instrui volunt, oportet vt librum istum Sapientię vbi legitur, Raptus est ne malicia mutaret intellectum illius, omnibus tractatoribus anteponãt, quoniam sic eum anteposuerunt etiam temporibus proximis apostolorũ egregij tractatores, qui eũ testẽ adhibentes, nihil se adhibere nisi diuinũ testimoniũ crediderũt. *Itẽ.* Liber Sapiẽtię qui tanta numerositate annorũ legi meruit in ecclesia Christi, nullam pati debet iniuriam, quoniam resistit eis qui pro meritis hominum falluntur.

Quod in dialectica non placuit Deo saluare populum suũ. Responsio Adriani papæ contra obiectiones quorundã ad Carolũ, cap. xlix. ¶ *Cap.* 229.

Omnem vim † inuentorum suorum in dialectica disputantes ponunt

dist. 37. c. omnem vim † veneno rum.

hæretici, quæ Philosophorum sententia diffinitur, nō abstruendi vim habere, sed studium destruendi. Sed non in dialectica placuit Deo saluum facere populum suum, regnum Dei in simplicitate fidei est, non in contentione sermonis.

A

Quod contra leges accipitur, per leges dissoluitur. Ioannes viij Ludouico Imperatori. ¶ *Caput* 230.

dist.10.cap. vides.

Vides fili charissime, quia quod contra leges accipitur, per leges dissolui meretur.

Quod non licet Imperatori contra leges diuinas aliquid agere. Sexta Synodus Symmachi papæ. ¶ *Caput* 231.

In 6. Synodo Romana tēpore Theodorici regis. *dist.10.cap. non licet.*

Non licet imperatori, vel cuiquam pietatem custodienti aliquid cōtra mandata diuina præsumere, nec quicquam quod euangelicis, propheticis, apostolicisque regulis obuiat agere.

B

Quot sint capitula Nicæni concilij. Stephanus Luythobio Moguntino episcopo. ¶ *Caput* 232.

Capitula Nicæni concilij testimonio Athanasij, lxx. in figurā septuaginta discipulorum scripta non dubitamus. E quibus viginti tantū in ecclesia sancta Romana habentur, sed quo neglectu reliqua defecerint ambiguum est. Arbitrantur enim plurimi ea Antiocheno inserta concilio.

De re obscurissima non esse disputandum sine authoritate diuinarum scripturarum. Augustinus in libro de baptismo paruulorum, contra Donatistas. ¶ *Caput* 233.

Vbi enim de re obscurissima disputatur, non adiuuantibus diuinarum scripturarum certis clarisque documentis, cohibere se debet humana presumptio, nihil faciens in alteram partem declinando.

C

Vt manifestata veritate, consuetudo cedat. Ibidem lib.3.cap.5. ¶ *Cap.*234

dist.8.c.qui contempta.

Ibidem c.6. Ioannis 14. Ibidem c.7. Galat.2.

Qui contempta veritate præsumit consuetudinem sequi, aut circa fratres inuidus est, & malignus, quibus veritas reuelatur, aut circa Deum ingratus est, inspiratione cuius ecclesia eius instruitur. Nam dominus in euangelio, Ego sum, inquit, veritas. Non dixit, Ego sum consuetudo. Itaque veritate manifestata cedat consuetudo. Reuelatione igitur facta veritatis cedat error veritati, quia & Petrus qui circuncidebat cessit Paulo, veritatem prædicanti. Igitur cùm Christus veritas sit, magis veritatem quā consuetudinem sequi debemus, quia consuetudinem ratio & veritas semper excludit.

D

De eodem. Augustinus cap.iiij.lib.iiij.de baptismo. ¶ *Caput* 235.

dist.8.c.frustra.

Frustra inquit, quidam qui ratione vincuntur consuetudinem vobis obijciunt, quasi consuetudo maior sit veritate, aut non sit in spiritualibus sequendum, quod in melius fuerit à spiritu sancto reuelatum. Hoc planè verum est, quia ratio & veritas consuetudini præponenda est, sed cùm consuetudini veritas suffragatur, nihil firmius oportet retinere.

Quod scripturæ episcoporum ab authoritate canonis distinguendæ sunt, Augustinus epistola xlviij. ad Vincentium. ¶ *Caput* 236.

Habent etiam scripturæ canonicæ hunc arguendo morē, vt tanquam

A omnibus dicatur, & ad quosdam verba perueniant. *Item ibi.* Noli frater contra diuina tam multa, tam clara, tam indubitata testimonia, colligere velle calumnias ex episcoporum scriptis, siue nostrorum sicut Hilarij: siue antequā pars Donati separaretur, ipsius vnitatis, sicut Cypriani & Agrippini, primò, quia hoc genus literarum ab authoritate canonis distinguendum est. Non enim sic leguntur, tanquam ita ex eis testimonium proferatur, vt contra sentire non liceat, sicubi fortè aliter sapuerint, quàm veritas postulat. In eo quippe numero sumus, vt non dedignemur, etiam nobis dictum ab Apostolo accipere, Et si quid aliter sapitis, id quoque Deus vobis reuelauit.

dist. 9. cap. noli frater.

Philip. 3.

Idem de eodē. Epist. iij. ad Fortunatianū episcopum Sircensem. ¶ Cap. 237

B Neque quorumlibet disputationes, quamuis catholicorum & laudatorum hominū, velut scripturas canonicas habere debemus, vt nobis non liceat salua honorificentia quæ illis debetur hominibus, aliquid in eorum scriptis improbare, atque respuere, si fortè inuenerimus quod aliter senserint, quàm veritas habet, diuino adiutorio, vel ab aliis intellecta, vel à nobis. Talis ego sum in scriptis aliorum, quales volo esse intellectores meorum.

dis. 9. c. neq; quorūlibet.

Apostolicas sanctiones à Deo firmatas esse. Agatho papa omnibus episcopis. ¶ Caput 238.

Sic omnes Apostolicæ sedis sanctiones accipiendæ sunt, tanquā ipsius diuini Petri voce firmatæ sint.

C *Quòd particularis synodus ad generalē synodum iudicandā congregari non possit. Pelagius Valeriano Patricio, inter cætera.* ¶ Caput 239.

Sic nec licuit †aliquem, nec licebit particularem synodū ad iudicādum, generalem synodum congregari. Sed quotiens aliqua de vniuersali synodo aliquibus dubitatio nascitur, ad recipiendam de hoc quod non intelligitur rationem, aut spontè hi qui salutem animæ suæ desiderant ad Apostolicas sedes pro recipienda ratione conueniant, aut si fortè sicut de talibus dictum est. Peccator cùm venerit in profundum malorum, contēnit, Ita obstinati & cōtumaces exstiterint, vt doceri nō velint: eos ab eisdē apostolicis sedibus aut attrahi ad salutē quoquomodò necesse est, aut ne aliorū perditio esse possint, secundū canones per seculares cōprimi potestates.

† fortè, aliquādo

Prouerb. 18

D *Non esse congregandam synodum episcoporū absque authoritate Romanæ sedis. Marcellus papa. 28. à Petro in. ij. decretali suo.* ¶ Cap. 240

Synodum episcoporum absque huius sanctæ sedis authoritate, quanquam quosdam episcopos possitis congregare, non potestis regulariter facere, neq; illū episcopū qui hanc appellauerit sedem apostolicā damnare, antequā hinc sentētia finitiua procedat. Nā si seculares in publicis iudiciis libellis vtuntur appellatoriis, quantò magis sacerdotibus hęc eadē agere licet qui super illos sunt? De quibus dictū est. Ego dixi dij estis, & filij excelsi oēs. Et ideo nullus episcopus, nisi in legitima synodo, suo tēpore apostolica aut regulari authoritate cōuocata, super quibuslibet pulsatus criminibus audiatur vel iudicetur, ne innocēs dānetur, aut perdat cōmunionem.

Psalm. 81.

 Vt bina

Vt bina prouincialia episcoporum concilia per annum celebrentur.
Leo papa.i.epist.lxxxij. ¶ *Caput* 241. A

dist.18.c.de concilijs.

De conciliis autem Episcopalibus, non aliud indicimus, quàm sancti patres salubriter ordinauerunt, vt scilicet bini conuentus per singulos annos habeantur, in quibus de omnibus querelis quę inter diuersos ecclesiæ ordines nasci assolent, iudicetur: ac si forte inter ipsos qui præsunt, de maioribus peccatis (quod absit) causa nascitur, quæ prouinciali nequeat examine diffiniri, fraternitatem tuam de totius negotij qualitate metropolitanus curabit instruere, vt si corã positis patribus nec tuo fuerit res sopita iudicio, ad nostram quicquid illud est cognitionem transferatur.

Non esse rata concilia sine authoritate Apostolica. In quinta Synodo Symachi papæ. ¶ *Caput* 242. B

Concilia sacerdotum ecclesiasticis legibus quotannis decreta per prouincias, quia præsentiam Papæ non habent, valetudinem perdiderũt. Legite insanissimi, aliquando, in illis præter apostolici apicis sanctionem, aliquid constitutum, & non de maioribus negotiis ad consultationẽ si quid occurrit, præfatæ sedis arbitrio fuisse seruatum.

Item bis in anno celebranda esse episcoporum concilia. Ex concilio Chalcedonensi, actione xv. cap. xix. ¶ *Caput* 243.

dist.18.cap. peruenit ad nostras.

Peruenit ad nostras aures, quod in prouinciis constituta episcoporum concilia minimè celebrentur, & ex hoc probatur quod multæ quæ correctione opus habeant ecclesiasticæ, res negligantur. Statuit igitur hæc sancta Synodus secundum patrum regulas bis in anno in vnum conuenire C per singulas prouicias episcopos, vbi singula quæ emerserint corrigantur. Qui verò noluerint conuenire Episcopi, constituti in suis ciuitatibus, & hoc maximè cum sui corporis sanitate consistentes, etiam omnibus aliis vrgentibus, & inexcusabilibus negotiis liberi sunt, licere eos fraternæ charitatis admonitionibus corripi.

Vt in ecclesiis Hispaniæ semel in anno propter paupertatem concilia fiant. ex concilio Toletano iiij. cap. xviij. ¶ *Caput* 244.

Præcepit hæc sancta & vniuersalis Synodus, vt stante priorum authoritate canonum, quæ bis in anno præcepit congregari concilia, consulta itineris longitudine & paupertate ecclesiarum Hispaniæ, semel in anno in loco quem metropolitanus elegerit, episcopi congregentur: iudices verò D locorum, vel authores fiscalium patrimoniorum, ex decreto domini nostri simul cum sacerdotum concilio, aut vernali tempore, aut die Calendarum Nouembrium, in vnum conueniant, vt discant, quàm piè, & iustè cum populis agere debeant, ne in angariis, aut in operationibus superfluis siue priuatum onerẽt, siue fiscalem grauent. Sint etenim perspectores episcopi, secundum regis admonitionem, qualiter iudices cum populis agant, vt ipsos præmonitos corrigant, aut insolentias eorum auribus principum innotescant. Quod si correptos emendare nequiuerint, & ab ecclesia & à communione suspendant. A sacerdote & senioribus deliberetur quid per prouincias in suo detrimento prę stare debeant iudices, si ad concilium

A cilium non venerint, Concilium autem non soluatur, nisi prius locum elegerint, quo succedenti tempore iterum ad concilium veniatur, vt iam non necesse habeat metropolitanus episcopus pro congregando concilio literas destinare, si in priori concilio tẽpus omnibus denunciatur & locus.

Quàm reuerenter & compositè sacerdotes Domini in iudicijs praesidere debent. ex concilio Toletano vndecimo, cap. j. ¶ *Caput* 245

In loco benedictionis considentes domini sacerdotes, nullis debent aut indiscretis vocibus perstrepere, aut quibuslibet tumultibus perturbari nullis etiam vanis fabulis vel risibus agi, & (quod est deterius) obstinatis disceptationibus tumultuosas voces effundere. Si quis enim (vt apostolus ait) putat se religiosum esse, non refrænans linguam suam, sed seducens B cor suum, huius vana est religio. Cultum enim suum iustitia perdit, quando silentia iudicij, obstrepentium turba confundit, dicente propheta, Erit cultus iustitiæ silentium. Debet ergo quicquid aut considentium consultationibus agitur, aut accusantium parte proponitur, sic mitissima verborum relatione proferri, vt nec contentiosis vocibus sensus audientium turbent, nec iudicum vigorem de tumultu eneruent. Quicunque ergo in conuentu concilij hæc quæ præmissa sunt violanda crediderit, & contra hæc interdicta, aut tumultu, aut contumeliis vel risibus concilium perturbauerit, iuxta diuinæ legis edictum quo prẹcipitur, Eijce derisorem & exibit cum eo iurgium, cum omni dedecore de confessione abstractus à communi cœtu secedat, & trium dierum excommunicationis sententiam perferat.

5. q. 4. ca. in loco benedictionis.

Iacob. 1.

Esaiæ 32.

Prouer. 22.

C

Incipit ordo qualiter ab episcopo Synodus agatur. ¶ *Caput* 246.

Hora diei prima ante solis ortum eijciantur omnes ab ecclesia, obseratisq; foribus cunctis, ad vnam ianuam, per quam sacerdotes ingredi oportet, ostiarij stabunt, & conuenientes cardinales, sacerdotes pariter cum episcopo introibunt, & secundum ordinis sui tempus residebunt. Post hos ingrediantur & diaconi, qui corona facta in conspectu episcopi & sacerdotum stent. Deinde forenses ingrediantur presbyteri, in ordine suo, procul ab aliis stantes, & vt iussi fuerint residentes. Ingrediantur quoque subdiaconi quos ad recitandum vel excipiendum congruus ordo requirit, obseratísque ianuis sedentes in diuturno silentio Episcopi videlicet & sacerdotes, atque cor totum habentes ad dominum, dicturus est Archidiaconus: Orate: & tunc agatur litania. Statímq; omnes incuruentur, tam episcopi, quàm presbyteri orantes diutius, tacitè cum fletibus, atque gemitibus. Tunc surgens episcopus cunctis adhuc incuruatis, hanc orationem palam fundat ad dominum.

Desumpta ex concilio Salegonstadiensi Vide Isidorũ.

D

Oratio ab episcopo in Synodo dicenda. ¶ *Caput* 247.

Adsumus domine sancte Spiritus, adsumus peccati quidem immanitate detẽti, sed in nomine tuo spiritualiter aggregati. Veni ad nos, esto nobiscum, & dignare illabi in cordibus nostris. Doce nos quid agamus, quo gradiamur, & ostẽde quid efficere debeam⁹, vt te auxiliãte tibi in omnibus placere valeamus. Esto salus, & suggestor, & effector iudiciorum nostrorũ

 qui solus

qui solus cum Deo patre & eius filio nomē posſides glorioſum. Non nos patiaris perturbatores eſſe iuſtitiæ, qui ſummam diligis æquitatem, vt in ſiniſtrum nos non ignorantia trahat, nō fauor inflectat non acceptio muneris vel perſonæ corrumpat, ſed iunge nos tibi efficaciter ſolius gratiæ tuæ dono, vt ſimus in te vnum, & in nullo deuiemus à vero, qualiter in nomine tuo collecti ſic in cunctis teneamus cū moderatione pietatis iuſtitiam, vt hic à te in nullo diſſentiat ſententia noſtra, & in futuro pro benè geſtis conſequamur præmia ſempiterna. A

Quod euangelium in Synodo dicendum, & quæ capitula ſint recitanda. ¶ *Caput* 248.

Qua oratione finita, ab omnibus reſpondeatur Amen. Rurſúmque dicat Archidiaconus. Erigite vos. Confeſtim omnes ſurgant, & ab Archidiacono legatur euangeliū, Deſignauit dominus Ieſus. Quo perlecto cum timore & diſciplina tam epiſcopus quam † cæteri ſedeant. Diaconus dalmatica indutus codicem canonum in medium proferens, capitula Nicæni concilij perlegat, vbi de fide catholica plenius tractatur, qualiter omnes Chriſticolæ vnum Deum in trinitate, & trinitatem in vnitate fiducialiter venerari, corde credere, ore confiteri, & inceſſanter excolere debeant, vbi ſatis apertè depromitur, quomodo pater & filius & ſpiritus ſanctus veraciter vnus ſit Deus. Deinde legatur liber officiorum, vt ſcire valeant quo ordine in eccleſia cuncta peragantur officia. Poſt hæc autem perquirantur Presbyteri qualiter energumenos exorcizare, qualiter ſcrutinia & aurium apertiones facere, vel eoſdem baptizare debeant. Quibus expletis taliter cunctos clericos alloquatur epiſcopus. B C

Lucæ 10.

†presbyteri

Admonitio epiſcopi. ¶ *Caput* 249.

Precibus itaque Deo pręmiſsis, fraternitatem veſtram, dilectiſsimi filij cum pia exhortatione admoneo, & per diuinum nomen obteſtor, vt ea quæ à nobis de Deo, & ſacris ordinibus, vel ſanctis moribus dicta fuerint, cum omni pietate ſuſcipiatis, & cum ſumma reuerentia perficere ſtudeatis, quatenus ſuperna auxiliante gratia, ea quæ ad ſalutē noſtram & Chriſtiani populi nobis commiſsi pertinere videbuntur, diligenter & prouidè omnia tractemus, ne oues domini noſtri Ieſu Chriſti nobis commiſſæ, licet indignè, ob noſtram pereant negligentiam, pro quibus in die iudicij rationem reddituri ſumus. Deinde ſimili vos obteſtatione coniuro vel obſecro, vt nullus veſtrum in iudicando, fratrem ſuum aut perſonam accipiat, † vt quolibet fauore vel munere pulſatus, à iuſto iudicio ſcienter auertatur aut diſcedat, ſed cū tota pietate fraternæ dilectionis, & cum Dei timore libenter nobiſcum adhibeatis ſtudium, quatenus per doctrinam & ſacram admonitionem peccata, errores & prauitates filiorum noſtrorum, quæ ante nos vel tempore noſtro, inſtigante diabolo in ciuitate iſta vel parochiis noſtris perpetrata fuerint, Dei auxiliante miſericordia ad correctionis emendationem & bonorum executionem perducere valeamus, & in extremo iudicij die nō de negligentijs & culpis à domino ſicut pigri & mali ſerui iudicemur, ſed de benefactis ac recte diſpoſitis D

†aut

præmium

A præmium æternæ beatitudinis recipere mereamur. Per dominum &c.

De examinatione fidei & aliarum virtutum. ¶ *Caput* 250.

Quibus taliter narratis, perſcrutandi & inquirendi ſunt cardinales, ſacerdotes, & leuitæ, nec non & reliqui, videlicet de credulitate trinitatis, & vnitatis, id eſt de dilectione Dei & proximi: ſecundò de humilitate & caſtitate: tertiò de ieiunio & oratione: quartò de eleemoſynarum largitate: quintò de officijs eccleſiaſticis ſimul & omnibus cauendis vitijs & virtutibus adipiſcendis.

Finis concilij primæ diei. ¶ *Caput* 251.

His itaque prima die ſynodali iudicio deliberatis, ſurgens archidiaconus dicat. In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti eamus in pace. Tunc dicat B epiſcopus benedictionem.

Benedictio epiſcopi. ¶ *Caput* 252.

Qui diſperſos Iſrael congregat, ipſe vos hic & vbique cuſtodiat. Amen. Et non ſolum vos cuſtodiat, ſed ouium ſuarum idoneos cuſtodes efficiat, Amen. Vt cum ſummo paſtore Chriſto de gregum ſuorum paſtione gaudeatis in cœlo, Amẽ. Quod ipſe præſtare dignetur, qui nos ante conſtitutionem mundi prædeſtinatos, & ante finẽ ſeculi iuſtificatos præſciuit, per infinita ſecula ſeculorum. Amen.

Actio ſecundæ diei.

Secunda verò die ingreſſi, ſimulq́ vt ſupradictum eſt omnibus incuruatis, hæc dicenda eſt ab epiſcopo oratio. ¶ *Caput* 253.

C Noſtrorum tibi Domine curuantes genua cordium, quæſumus, vt bonum quod à nobis à te requiritur, exequamur, ſcilicet vt prompta tecum ſollicitudine gradientes, diſcretionis arduæ ſubtile iudicium faciamus, ac miſericordiam diligentes, clareamus ſtudijs tibi placitæ actionis. Tunc ab omnibus reſpondeatur. Amen. Surgentibúſque illis legatur euangelium. Vos eſtis ſal terræ, vel eſtote miſericordes. Poſt hæc per ordinem, ſicut prius, in ſuis reſideant ſedibus, quos deinde alloquatur epiſcopus. Quibus verbis ſecunda die peractis, perquirantur, quæ in ſynodo neceſſaria ſunt, ac diligenti cura pertractentur. Hora autem ſexta vel noua expleta iterum pronunciet Archidiaconus, in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti eamus in pace.

Matt. 5. *Luc. 6.*

D *Benedictio epiſcopi.* ¶ *Caput.* 254.

Dominus mentis & linguæ corporalis & ſpiritualis, det nobis incrementa gratiæ ſacerdotalis. Amen. Atque vobis ad dexteram conſtitutis participium regni tribuat celeſtis. Amen. Quod ipſe præſtare dignetur qui nos ante &c.

Actio tertiæ diei.

Tertia deinde die omnibus, ſicut ſupradictum eſt, expletis, eccleſiam ingreſſis, hanc itẽ orationẽ ipſis incuruatis dicat epiſcopus. ¶ *Cap.* 255.

Ad te domine interim clamoſis vocibus proclamantes, vnanimiter poſtulamus, vt reſpectu gratiæ tuæ ſolidati, præcones virtutis efficiamur intrepidi, tuúmque valeamus verbum cũ omni fiducia loqui. Et reſpon-

deatur ab omnibus, Amen. Et surgentibus cunctis iterum legatur euangelium. Ego sum pastor bonus. Post hæc per ordinem resideant in sedibus suis, quos iterum alloquatur episcopus. His taliter prælibatis, cætera quæ in synodo sunt necessaria pertractentur. Quibus omnibus expletis, hanc orationem super cunctos clericos dicat episcopus.

Ioan.11.

Oratio. ¶ *Caput* 256.

Nulla est domine humanæ conscientiæ virtus, quæ inoffensè possit tuæ voluntatis iudicia expedire. Et ideo quia imperfectum nostrum viderunt oculi tui, perfectioni deputa, quæ perfecto æquitatis fine à te concludere præoptamus. Te itaque in nostris principijs occursorem exorauimus, te quoque in hoc fine iudiciorum nostrorum excessibus adesse precamur, scilicet vt ignorantię parcas, errori indulgeas, perfectis votis perfectam operis efficaciam largiaris, & quia conscientia remordente tabescimus, ne aut ignorantia traxerit nos in errorem, aut pręceps forsitã voluntas impulerit iustitiam declinare. Ob hoc te poscimus, te rogamus, vt si quid offensionis in hac synodali celebritate attraximus, condonare ac remissibile facere digneris, vt qui solituri sumus aggregatam synodum, à cunctis primum absoluamur nostrorum nexibus delictorum, qualiter & transgressores veniam, & confitentes tibi consequamur remunerationem sempiternam, Amen.

Psal.138.

Huic orationi, oratio paterna adiungatur, cunctis interim incuruatis. ¶ *Caput* 257.

Benedictio Episcopi & finis concilij.

Omnipotentis Dei filius, qui est initium & finis complementum vobis tribuat charitatis. Amen. Et qui vos ad expletionem huius fecit peruenire synodi, absolutos vos faciat ab omni contagione delicti. Amen. Vt ab omni reatu liberiores effecti, absoluti etiam per donum sancti spiritus, fœlici reditu vestrarum sedium cubilia repetatis illæsi. Amen. Quod ipse &c. Quibus omnibus expletis Archidiaconus dicat. In nomine domini nostri Iesu Christi eamus cum pace. Tunc omnes pariter surgant, & ad propria redeant cum pace.

EXPLICIT QVARTA PARS.

HAEC QVINTA PARS CONTINET

DE PRIMATV ROMANAE ECCLESIAE, ET DE IVRE *primatum, metropolitanorum atque episcoporum, & de ordinatione eorum, & de sublimitate episcopali.*

Finis Capitulorum quintæ partis.

A *Vnde ceperit ordo episcopalis. Anacletus in secundo decretali suo.* ¶ *Caput Primum.*

Epist.2.ad episc. Italiæ. dist.21.c.in nouo testamento.

IN nouo testamento post Christum dominum, à Petro sacerdotalis cepit ordo, quia ipsi primò pō tificatus in ecclesia Christi datus est, dicente domino ad eum. Tu es, inquit, Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam, & tibi dabo claues regni cœlorum. Hic ergo ligandi soluendíque potestatem primus accepit à Domino, primúsque ad fidem populum virtute suæ prędicationis adduxit. B Cæteri verò apostoli cum eodem pari consortio honorem & potestatem acceperunt. Ipsúmque principem eorum esse voluerunt, qui etiam iubente domino, in toto orbe terrarū dispersi euangelium prædicauerunt. Ipsis quoq; decedentibus, in loco eorū surrexerunt episcopi, quorum ordinatio prætaxato fieri debet ordine, & modo. Quos qui recipit & verba eorum, Deum recipit: qui autē spernit eos, eum à quo missi sunt, & cuius funguntur legatione, spernit, & ipse indubitanter spernetur à domino. Videntes autem ipsi apostoli messem esse multam, & operarios paucos, rogauerunt dominum messis, vt mitteret operarios in messem suam. Vnde electi ab eis sunt septuaginta discipuli, quorum typum gerunt presbyteri, atque in eorum loco sunt constituti in ecclesia. De quorum ordinatione, & reliquorum ministrorum, supradixisse sufficiat.

Matth.16.

Matt. vlt.

Lucæ 10.

C *Quæ sit prima sedes. Anacletus in tertio decretali suo.* ¶ *Caput 2.*

Epist.3.ad oēs Episco. dist.22.c.sacrosancta.

Prima sedes est cœlesti beneficio Romana ecclesia, quam (vt memoratum est) beatissimus Petrus & Paulus suo martyrio consecrarūt. Secunda autem sedes apud Alexandriam, quæ beati Petri nomine à Marco eius discipulo, atq; euangelista consecrata est, quia ipse & in Aegypto primū verbum veritatis directus à Petro, prędicauit, & gloriosum suscepit martyriū. cui successit venerabilis Abilius. Tertia verò sedes apud Antiochiā eiusdem beati Petri apostoli habetur honorabilis, quia illic priusquam veniret Romam, habitauit, & Ignatium episcopum constituit, & illic primum nomen christianorum nouellæ gentis exortum est.

Actor.11.

D *De appellatione. Omnibus in Christo dilectis fratribus. Sixtus à Petro sextus in primo decretali suo.* ¶ *Caput 3.*

Epist.2. 2.q.6.cap.si quis vestrū

Si quis vestrū pulsatus fuerit in aliqua aduersitate, licenter hāc sanctam apostolicā appellet sedem, & ad eā quasi ad caput suffugiū habeat, ne innocēs damnetur, aut ecclesia sua detrimentū patiatur. Si autē necesse ei euenerit, eámq; minimè appellare voluerit, & vocatus tamen ab hac sede fuerit, non renuat venire, sed confestim vt ei nūnciatum fuerit, venire festinet, & causas pro quibus vocatus est, prudenter disponat: atque si necesse aliquid corrigere fuerit, cum his quos hic primùm inuenerit, corrigat. Ad ecclesiam tamen suam non prius reuertatur, quàm hinc literis apostolicis vel formatis pleniter instructus, atque purgatus sit, si fuerit vnde.

Et postquam domum reuersus fuerit, cognoscant vicini sui, qualiter hic suam aliorúmque causam finierit,quatenus eam absque aliqua ambiguitate nunciare & prædicare omnibus posſit.Ab hac enim sancta sede,à sanctis Apostolis tueri, defendi & liberari episcopi iusſi sunt, vt sicut eorum dispositione,ordinante domino primitus sunt constituti,sic huius sanctæ sedis cuiusdispositioni eorum causas,& iudicia seruauerunt,protectione, futuris temporibus sint ab omnibus † aduersitatibus semper liberi. Vnde culpantur hi qui aliter circa fratres egerint, quàm huius sedis rectoribus placere cognouerint. His talibus consideratis,atque cum reliquis episcopis decretis tanquam omnium curam gerentes,propter sedis propriæ apicem, decernimus,vt nemo Pontificum aliquem suis rebus expoliatum episcopum,aut à sede pulsum excommunicare aut iudicare præsumat,quia non est priuilegium quo expoliari posſit iam nudatus. Si quis autẽ aliter præsumpserit agere, sciat censuram huius sedis cum omnibus membris suis,sibi non deesse venturam.

† peruersitatibus

A B

Item de eodem,& quod non licet diffiniri causam accusati episcopi inconsulto Romano Pontifice. Victor papa xiij. à Petro in primo decretali suo. ¶ *Caput* 4.

Placuit vt accusatus vel iudicatus à cõprouincialibus in aliqua causa, episcopus licenter appellet & adeat apostolicæ sedis pontificem: qui aut per se,aut per vicarios suos eius retractari negotium procuret.Et dum iterato iudicio pontifex causam suam agit,nullus alius in eius loco ponatur, aut ordinetur episcopus,quoniam quanquam comprouincialibus episcopis accusati causam pontificis, scrutari liceat, non tamen diffinire inconsulto Romano pontifice permisſum est. Et alibi in statutis apostolicis legitur. Si quis putauerit se à proprio metropolitano grauari, apud Patriarcham,vel primatem diœcesis,aut penes vniuersalis apostolicę ecclesiæ iudicetur sedem.Nihil aliud est fratres talis prę sumptio,nisi apostolorũ suorúmque successorúmque terminos transgredi,eorúmque decreta violare.

C

Quod sacerdotalis dignitas excellit Imperialem. Gregorius Nazianzenus de ipsis Imperatoribus loquitur. ¶ *Caput* 5.

c. suscipitisne dist. 10.

Suscipitísne libertatem verbi? Libenter accipitis quod lex Christi sacerdotali vos subiecit potestati,atque istis tribunalibus subdidit? Dedit enim & nobis potestatem,dedit principatum multò perfectiorem principatibus vestris. Aut nunquid iustum vobis videtur, si cedat Spiritus carni? si à terrenis cœlestia superentur? si diuinis præferantur humana?

D

Quod Petro dominus inter discipulos primatum contulit,vt sic ad ecclesiã diffunderetur. Beatisſimus Leo papa vniuersis Viennensis prouinciæ episcopis. ¶ *Caput* 6.

dist. 19. *c. ita dominus.*

Psalm. 18.

Ita dominus noster Iesus Christus humani generis saluator instituit,vt veritas quæ anteà legis & prophetarum præconio continebatur, per apostolicam tubam in salutem vniuersitatis exiret sicut scriptum est: In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbes terræ verba eorum. Sed huius muneris sacramentum ita dominus ad omnium Apostolorum officium per-

A ficium petinere voluit, vt in beatissimo Petro apostolorũ omnium summo principaliter collocaret, vt ab ipso quasi quodam capite dona sua velut in omne corpus diffunderet, vt exortem se ministerij intelligeret esse diuini, qui ausus fuisset à Petri soliditate discedere. Hunc enim in consortium indiuiduæ vnitatis assumptum, id quod ipse erat voluit nominare dicendo. Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, vt æterni templi ædificatio mirabili munere gratiæ Dei in Petri soliditate consisteret. Hanc ecclesiam suam firmitate corroborans, vt illam nec humana temeritas posset appetere, nec portæ inferi contra illam præualerent. Verùm hanc petræ istius sacratissimam firmitatem domino, vt diximus, ædificante constructam, nimis impia vult prę sumptione violare, quisquis B eius potestatem tentat infringere, fauendo cupiditatibus suis, & id quod accepit à veteribus, non sequendo.

Matt. 16.

Quod Imperatori non sit obediendum, si aliquid præcepit contra Deum Augustinus in psalmos. ¶ *Caput* 7.

In psal. 124 ad versic. Quoniã nõ derelinquet virgã 11. q. 3 c. Iulianus extitit.

Iulianus extitit infidelis imperator, nonne extitit Apostata, iniquus Idolatra? Milites Christiani seruierunt Imperatori infideli. Vbi veniebatur ad causam Christi, non agnoscebant, nisi illum qui in cœlo erat: Quando volebat vt idola colerent, vt thurificarent, præponebãt illi Deum. Quando autem dicebat, producite aciem, ite contra illam gentem, statim obtemperabant. Distinguebant dominum æternum à domino temporali, & tamen subditi propter dominum æternum, domino temporali.

C *Non posse quenquam superiorem ab his qui inferioris dignitatis, vel ordinis sunt iudiciariis submitti diffinitionibus. Nicolaus dilecto filio Michaeli à Deo dilecto semper Augusto.* ¶ *Caput* 8.

dis. 21. c. nũc autem.

Nunc autem diuina inspiratione non nos pigebit, nec nobis impossibile erit ostendere vobis, si tamen audire velitis, non posse quenquam ritè ab his, qui inferioris dignitatis vel ordinis sunt, iudiciariis submitti diffinitionibus. Si quidem tempore Diocletiani & Maximiani Imperatorum, Marcellinus episcopus vrbis Romæ, qui postea insignis martyr effectus est, adeo compulsus est à paganis, vt templum eorum ingressus grana thuris super prunas imponeret. Cuius rei gratia collecto numerosorum episcoporum concilio & inquisitione facta, hoc idem Pontifex se D egisse confessus est, nullus tamen eorum proferre sententiam ausus est, dum ei sæpissimè omnes perhiberent, tuo ore iudica causam tuam, non nostro iudicio. *Et item.* Noli audiri in nostro iudicio, sed collige in sinu tuo causam tuam. Et rursus quoniam ex te (inquiunt) iustificaberis, aut ex ore tuo condemnaberis. Et item dicunt. Prima sedes non iudicabitur à quoquam. Item in eadem. Sed & cum quidam tempore quodam, contra Sixtum papam, tentassent quædam mali rumoris obijcere, & in concilio cui Valentinianus Augustus interera, dictum fuisset non licere aduersus Pontificem dare sententiam: surrexit idem protinus Imperator, & in arbitrio præfati Pontificis tribuit iudicare iudicium suum. Etenim nullius Pontificum minorum vel inferiorum vrbiũ subactus iudicijs inuenitur.

Mat. 12.

Item in eadem. In tantum autem hanc præsumptionem sancti patres apud Calcedoniam detestati sunt, vt Dioscorum Alexandrinum antistitem inter cætera, idcirco potissimum sine vlla restitutione damnauerint: quia ponens in cœlum os suum & lingua eius trãseunte super terram, excommunicationem in sanctum papam Leonem dictauit, ita vt in sententia contra ipsum prolata hoc videantur memorare, precipuè dicentes, quoniam secundus excessus priorem iniquitatem valdè transcendit. Præsumpsit enim excommunicationem dictare aduersus sanctissimum & beatissimum Archiepiscopum magnæ Romæ Leonem. Nunquid inquisitionem legimus fuisse factam, vtrum iustè an iniustè, Dioscorus ipsam excommunicationem dictasset? Non planè, sed absque omni controuersia hoc in eo multati sunt, quia quum esset inferior, potiorem quibuslibet conatus est lacessere iniurijs, teste Anatholio Constantinopolitano præsule qui dicit. Propter fidem non est damnatus Dioscorus, sed quia excommunicationem fecit in Domino Archiepiscopo Leone.

Romanam sedem de tota ecclesia iudicare, ipsam verò ad nullius commeare iudicium. Gelasius Fausto magistro fungenti legationis officio Constantinopoli. ¶ *Caput 9.*

epistol. extat tota cõciliorũ volumine primo inter decreta Gelasii.

Nobis opponunt canones, dum nesciunt quid loquantur. Contra quos hoc ipso venire se produnt, quod primæ sedi sana rectáq; suadenti parere diffugiunt. Ipsi sunt canones, qui appellatione totius ecclesiæ ad huius sedis examen voluere deferri, ab ipsa verò nusquam prorsus appellari debere sanxerunt, ac per hoc illã de tota ecclesia iudicare, ipsam ad nullius cõmeare iudicium, nec de eius vnquam præceperunt iudicio iudicari, sententiámque illius constituerunt oportere dissolui, cuius potius sequenda decreta mandauerunt. In hac ipsa causa, Timotheus Alexandrinus, & Petrus Antiochenus, Petrus, Paulus, Iohannes, & cæteri non solum vnus, sed plures vtiq; nomen sacerdotij præferentes, sola sedis Apostolicæ sunt authoritate deiecti. Qua traditione maiorum, Apostolicam sedem in iudicium vocant? An secundæ sedis antistites, & tertię, cęteríque benè conscii sibi sacerdotes, depelli debuerunt? & qui religionis extitit inimicus, depelli non debuit? Viderint ergo si alios habent canones, quibus suas ineptias exequantur. Cæterum isti, qui sacri, qui ecclesiastici, qui legitimi celebrantur, sedẽ Apostolicã ad iudiciũ vocare non possunt. Et Constantinopolitanæ, episcopus ciuitatis, quæ vtiq; per canones inter sedes, nullũ nomẽ accepit, in cõmunionem recidens perfidorũ, nõ debuit submoueri?

Post pauca dist. 22. c. qua traditione.

De eodem, in quinta synodo Symmachi papæ. ¶ *Caput* 10.

9. q. 3. c. aliorum.

Aliorum fortè hominum causas Deus voluerit per homines terminari, sedis istius presulũ suo sine quęstione, reseruauit arbitrio. Voluit beati Petri Apostoli successores cœlo tantum debere innocentiam, & subtilissimi discussoris indagini inuiolatam exhibere conscientiam.

Quod vicarij Romanæ sedis non habeant plenitudinem Apostolicæ potestatis. Gregorius Galliæ, Europæ Germaniæ episcopis. ¶ *Caput* II.

Romana Ecclesia vices suas, ita alijs impertiuit Ecclesijs, vt in partem

A partem ſint vocatæ ſollicitudinis, non in plenitudinem poteſtatis. Proinde dilectio veſtra, quorum deuotione gaudemus, iungat curam ſuam diſpoſitionibus noſtris. *Et poſt plura.* Nec pigeat fortè, aut pudeat noſtris obedire mandatis, aut Apoſtolicæ ſedis obſecundare præceptis. Quia humilibus datur gratia, non ſuperbis. Nam nulli fas eſt, †vel velle, vel poſſe tranſgredi Apoſtolicæ ſedis pręcepta, nec noſtræ diſpoſitionis miniſterium, quod veſtram oportet ſequi charitatem. Sit ergo ruinæ ſuæ dolore proſtratus, quiſquis Apoſtolicis voluerit contraire decretis, nec locum deinceps inter ſacerdotes habeat, ſed extorris ſit à ſancto miniſterio, nec de eius iudicio poſtea quiſquam curam habeat, quoniam iam damnatus à ſancta & Apoſtolica ſede, hac authoritate pro ſua inobedientia atque pręſumptione, à quoquam eſſe non dubitatur, B quia maioris excommunicationis deiectione eſt exigendus cui ſanctæ eccleſiæ fuerit commiſſa diſciplina, qui non ſolum præfatæ ſanctæ eccleſiæ iuſsionibus parere debuit. Sed etiam alios ne præterirent, inſinuare. Sitque alienus à diuinis & Pontificalibus officiis, qui noluit præceptis obtemperare apoſtolicis.

†vel leue poſſe.

Non eſſe conuocandam generalem ſynodum ſine præcepto papæ. Pelagius papa epiſcopis Conſtantinopoli congregatis. ¶ *Caput* 12.

Relatum eſt enim ad Apoſtolicam ſedem, Ioannem Conſtantinopolitanum epiſcopum vniuerſalem ſe ſcribere, vóſque ex hac præſumptione ad ſynodum conuocaſſe generalem: quum generales ſynodos conuocandi authoritas Apoſtolicæ beati Petri apoſtoli ſedi ſingulari priuilegio C ſit tradita, & nulla vnquam ſynodus rata, quæ Apoſtolica authoritate nõ fuerit fulta. Quapropter quicquid in prædicto veſtro conuenticulo, quia ſynodus taliter præſumpta eſſe non potuit, ſtatuiſtis, ex authoritate ſancti Petri Apoſtolorum principis, & Domini ſaluatoris voce, qua beato Petro poteſtatem ligandi & ſoluendi ipſe ſaluator dedit, quę etiam poteſtas in ſucceſſoribus eius indubitanter tranſiuit, pręcipio omnia quæ ibi ſtatuiſtis vana & caſſata eſſe: ita vt deinceps nunquam appareant, † nec ventilentur. Quapropter charitas veſtra, neminem vnquam ſuis in epiſtolis vniuerſalem nominet, ne ſibi debitum ſubtrahat, cùm alteri honorem offert indebitum.

*Mat.*16.

†ſed muſtilentur.

Quod ſolo Romano Pontifici liceat de qualibet eccleſia, ſi voluerit clericum ordinare. Stephanus VValberto Patriarchæ. ¶ *Caput* 13.

D Miramur prudentiam tuam Cumenſi eccleſię denegare conſecrare paſtorem, quum te iam ad hoc prouocatum noueris Apoſtolica exhortatione. Si enim in eius electione† quod tibi diſplicuit ſacris canonibus interdictum, apologeticis literis tuis reſpondere nobis debueras. Nunc verò iterato tibi ſcribimus, nolentes alicuius eccleſiæ priuilegium infringere, licet Apoſtolica prærogatiua poſsimus de qualibet eccleſia clericum ordinare. Deſine iam cuiuſpiam Zelo electum à clero & expetitum à populo †Lintvvardum Cumenſi eccleſię antiſtitem protelare: quia ſi protelaueris, & eum conſecrare totiens monitus non maturaueris, qum ad nos venerit, proculdubio conſecratus abibit, quia licet Apoſtolica authoritate id facere

† forte, quid.

† Litvvardũ.

id facere valeamus, tuo tamen incitamur exemplo, qui transgressis termi nis tibi commissis, in ecclesia Salonensi episcopum ordinare, ad indecentiam Apostolicæ sedis præsumpsisti, quod quantæ præuaricationis sit, ipse perpende. A

Quod electio & consecratio Romani Pontificis iustè & canonicè fieri debeat. Leo quartus Lothario & Ludouico Augustis. ¶ Cap. 14.

dist. 63. c. inter nos.

Inter nos & vos pacti serie statutum est & confirmatum, quod electio & consecratio futuri Romani Pontificis non nisi iustè & canonicè fieri debeat.

In potestate papæ esse iniustè damnatos vel excommunicatos restituere. Anastasius patriarcha. Fœlici papæ. ¶ Caput 15.

9. q. 3. c. fuit semper.

Fuit semper vestræ apostolicæ sedis licentia, iniustè damnatos vel excommunicatos potestatiuè sua authoritate restituere, & sua eis omnia red dere, & illos qui eos condemnauerunt aut excommunicauerunt, Apostolico punire priuilegio, sicut etiam nostris & anterioribus cognouimus ante temporibus. *Item.* Antiquis regulis censitum est, vt quicquid quamuis in remotis aut in longinquo positis prouincijs, super eorũ querelis aut accusationibus ageretur, non prius tractandum vel accipiendum esset, quàm ad noticiam almæ sedis vestræ esset deductũ, vt huius authoritate iuxta quod fuisset pronunciatio, infirmaretur aut firmaretur. B

9. q. 3. c. antiquis.

Quod in electione Romani Pontificis legati Imperatoris non sunt expectandi Gregorius ij. ¶ Caput 16.

dist. 63. c. cũ Adrianus.

Cùm Adrianus secundus ad Romanum Pontificatum ab ecclesia dei genitricis dominæ nostræ, quæ dicitur ad præsepe traheretur, ad Lateranẽse patriarchium, certatim à clero & proceribus & plebe deportatus est. Quod audientes, missi Ludouici Imperatoris molestè tulerunt, & indignati, scilicet quod dum præsentes essent, non inuitati fuerunt, nec optatæ à se futuri præsulis electioni interesse meruerunt. Qui accepta ratione, quod non causa contemptus Augusti, sed futuri tẽporis prospectu omissum hoc fuerit, ne videlicet legatos principum in electionem Romanorum † Pontificum expectandi mos, per huiusmodi fomitem inolesceret, omnem indignationem medullitus sedauerunt, & ad salutandũ electum etiam ipsi humiliter accesserunt. C

† præsulũ

Quod semper minor à maiore benedictionem petere debeant. Nicolaus papa, Michaeli Imperatori. ¶ Caput 17. D

dist. 21. c. denique. Heb. 7.

Denique si in epistola ad Hebræos legimus quod minor à maiore benedicatur, restat profectò, vt exigente ratione etiam maledicatur. Siquidem prænoscentes hęc periculosa tempora illi qui ante nos fuerunt, prouidam in ecclesijs tradiderunt consuetudinem, hodiéque in Romana ecclesia, quę magistra est in omnium ecclesiarum imprętermisse seruatur, ita vt nullus sacerdos maiore suo† non minuente, cum sacerdote cuilibet rei benedicere nitatur, † sed & anterior stans ad pronunciandum aliquam lectionem, benedictionem quidem postulat, sed ei quilibet inferior non audet benedicere. Cur hoc? Nunquid benedicere peccatum est? Absit.

† innuente consacerdote.
† si.

De ma-

A De maledicis enim, non benedicis dicit Apostolus, quia regnum Dei non possidebunt. Sed per hoc innuitur quantæ censuræ freno inferiores quiq; ad suos iudicandos præpositos coercendi sunt, Si hi nec etiam benedicendi ius nullum penitus obtineant. *Gal. 5.*

Non esse attendendum quales sacerdotes sint, sed quid de Domino loquantur. Nicolaus papa Michaeli Imperatori. ¶ *Caput* 18.

Non quales sacerdotes domini, sed quid de domino loquantur, est vobis magnopere prouidendum, nec in vicariis beati Petri apostoli vobis est attendendum qui sint, sed quid pro correctione ecclesiarum, quid pro salute vestra satagant. Nec enim illos inferiores dicetis Scribis & Pharisæis sedentibus super cathedram Moysi, de quibus dominus præcepit dicens, B Quæcunque dixerint vobis facite, secundum opera verò eorum nolite facere. Ergo Imperator considera, si illos dixit audiendos, qui super cathedram Moysi sedebant, quantò potius qui super cathedram Petri resident esse existimas obaudiendos? *1. q. 1. non quales.* *Mat. 23.*

Quod Apostolicæ sedis iudicium à nemine sit retractandum. Item Nicolaus eidem. ¶ *Caput* 19.

Patet profectò sedis Apostolicæ (cuius authoritate maior non est) iudicium à nemine foris retractandum, neque cuiquam de eius liceat iudicare iudicio, iuxta quod Bonifacius papa Ruffo & cæteris episcopis per Thessaliam constitutis scribens. Nemo ait, vnquam apostolico culmini (de cuius iudicio non licet retractari) manus obuias audacter intulit, nemo in hoc rebellis extitit, nisi qui de se voluit iudicari. Et beatus Papa Ge- C lasius, Nec de eius, id est Romanæ ecclesiæ canones vnquam preceperunt iudicari iudicio, nec sententiam illius constituerunt oportere dissolui, cuius potius sequenda decreta mandauerunt. Ergo de iudicio Romani præsulis non retractando, quia nec mos exigit quod diximus comprobato, non negamus eiusdem sedis sententiam posse in melius commutari: cùm aut subreptum aliquid fuerit, aut ipsa pro consideratione ætatum, & temporum seu grauium necessitatum dispensatione quiddam ordinare decreuit: quoniam & egregium Paulum Apostolum quædam fecisse dispensatoriè legimus, quæ postea reprobasse legitur. Quod tamen obseruandum est, quando illa Romana videlicet ecclesia, discretissima consi- D deratione fieri delegerit, non quando ipsa quæ benè sunt diffinita retractare renuerit. *9. q. 3. c. patet.*

Quod Gloria in excelsis, ab episcopis in cœna Domini dicendum sit. Idem Radulpho Bituricensi Archiepiscopo. ¶ *Caput* 20.

Porrò Gloria in excelsis deo, ab episcopis in cœna domini inter missarum solennia more nostro dicenda est. Pallio verò apostolico eadem die vti illis licitum est, quibus est ab apostolica sede permissum. *de cons. dis. 1. c. porro gloria.*

De primatu Romanæ ecclesiæ. Leo quartus Carolo regi. ¶ *Caput* 21.

Si fortasse (quod non credimus) apud vos inutiles iudicamur, ecclesia tamen, cui permittente domino præsidemus, non inutilis, sed caput principiúmque omnium meritò simul ab omnibus vocatur.

Quod in

Quod in præsentia legatorum Imperatoris. Leo papa causam suam examinari voluerit. Idem Nicolaus Imperatori. ¶ *Caput* 22.

A

9.q.7.nos si incompetenter.

Nos si incompetenter aliquid egimus, & in subditis iustæ legis tramitem non conseruauimus, vestro ac missorum vestrorũ cuncta volumus emendare iudicio, quoniam si nos qui aliena debemus corrigere, peiora committimus, certè non veritatis discipuli, sed quod dolentes dicimus, erimus præ cæteris erroris magistri. Inde magnitudinis vestræ magnopere clementiam imploramus, vt tales ad hæc quæ diximus perquirenda, missos in his partibus dirigatis, qui deum per omnia timeant, & cuncta quemadmodum si vestra præsens fuisset imperialis gloria, diligenter exquirant, & non tantum hęc sola quę superius diximus, quęrimus, vt ex amussim exagitent, sed siue minora, siue etiam maiora illis sint de nobis indicata negotia, ita vt eorum cuncta legittimo terminētur examine, quatenus in posterũ nihil sit quod ex his indiscussum vel indefinitũ remaneat.

B

Quod nulli mortalium præsumendum est Romanum Pontificem etiam grauiter delinquentem redarguere. Ex gestis Bonifacij martyris Legati Romanæ ecclesiæ. ¶ *Caput* 23.

dist.40.c.si papa.

Si papa suę & fraternę salutis negligens, depręhenditur inutilis & remissus in operibus suis, & insuper à bono taciturnus, quod magis officit sibi & omnibus, nihilominus innumerabiles populos cateruatim secum ducit, primo mancipio gehennæ cum ipso, plagis multis ineternum vapulaturos. Huius culpas istic redarguere præsumit mortalium nullus, quia cunctos iudicaturus ipse à nemine est iudicandus, nisi depręhendatur à fide deuius, pro cuius perpetuo statu vniuersitas fidelium tantò instantius orat, quantò suam salutem post Deum, ex illius incolumitate animaduertunt propensius pendere.

C

Apostolatus principatum omnibus præferendum. Augustinus cap I. *lib.2.cap.de vnico baptis. contra Donat.* ¶ *Caput* 24.

2.q.7.c.puto quod sine

Puto quod sine vlla sui contumelia Cyprianus episcopus Petro apostolo comparatur, quantum attinet ad Martyrij coronam. Cæterùm magis veteri debeo, ne in Petrum contumeliosus existam. Quis enim nescit illum apostolatus principatu cuilibet episcopatui præferẽdum? Sed etiam si distat cathedrarum gratia, vna tamen est martyrij gloria. *Ibidem paulò inferius* Cùm Petrus à Paulo posteriore † corrigatur, & pacis atque vnitatis vinculo custodito, ad martyrium promouetur, quantò facilius & fortius quod per vniuersæ ecclesię statuta firmatum est, vel vnius episcopi authoritati, vel vnius prouincię concilio pręferendum est.

D

†corrigitur.

Nullũ se à societate Petri segregare debere. Beda super Mathæũ. ¶ *Cap.*25

24.q.1.c. quicunque ab vnitate.

Quicunque ab vnitate fidei vel societatis Petri apostoli quolibet modo semetipsos segregant, tales nec vinculis peccatorum absolui, nec ianuam possunt cælestis regni ingredi.

Præfatio Nicæni concilij de primatu Romanæ sedis. ¶ *Caput* 26.

Beatissimo Syluestro in vrbe Roma apostolicę sedis antistite, Augusto Constantino & Licinio Cęsare, consulatu Paulini & Iuliani virorum clarissimorum,

A rifsimorum anno ab Alexandro millesimo †trigesimo sexto, mense Iunio †306.
xiij. Calendas Iulij propter insurgentes hæreses fides catholica exposita est apud Nicænam Bithiniæ, quam sancta & reuerendissima Romana complectitur & veneratur ecclesia, quippe quam trecenti decem & octo patres mediantibus Victore atq; Vincentio religiosissimis Romanæ sedis presbyteris, inspirante Deo ad obstruenda Arrij venena protulerūt. Nam & nōnullæ regulæ subnexæ sunt, quas memorata suscipiens confirmauit ecclesia. Sciēdum est sanè ab omnibus catholicis quoniam sancta Romana ecclesia nullis Synodicis decretis prælata est, sed euangelica voce domini & saluatoris nostri primatū obtinuit, vbi dixit beato Petro Apostolo. Tu es Petrus & super hanc petrā ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non

Quæ sequūtur non reperias in præfatione Synodi Nicænæ, at in epistolis decretalibus Anacleti papæ.

B præualebunt aduersus eam, Et tibi dabo claues regni cœlorum, &: Quæcunque ligaueris super terram, erunt ligata & in cœlo, & quæcunq; solueris super terram, erūt soluta & in cœlo. Adhibita est etiā societas in eadem vrbe Romana beatissimi apostoli Pauli, vasis electionis, qui vno die vnóque tempore gloriosa morte cū Petro, sub principe Nerone agonizans coronatus est, & ambo pariter sanctam ecclesiam Romanā Christo domino consecrarunt, aliísq; omnibus vrbibus in vniuerso mundo sua præsentia atq; venerando triumpho prætulerunt. Et licet pro omnibus assidua apud Deum sanctorū omniū fundatur oratio, his tamē verbis Paulus beatissimus Romanis proprio chirographo pollicetur dicēs. Testis est mihi Deus, cui seruio in spiritu meo in euangelio filij eius, quod sine intermissione

Matth. 16.

Rom. 1.

C memoriā vestri facio semper in orationibus meis. Prima ergo sedes est cœlesti beneficio Romanæ ecclesiæ, quam beatissimi Apostoli Petrus atque Paulus suo martyrio dedicauerūt. Secunda autē sedes apud Alexandriam, beati Petri nomine à Marco eius discipulo atq; euangelista consecrata est: quia ipse & in Aegypto primus verbum veritatis directus à Petro prædicauit, & gloriosum suscepit martyriū, cui venerabilis successit Abilius. Tertia verò sedes apud Antiochiam, eiusdem beati Petri Apostoli habetur honorabilis, quia illic priusquam Romam veniret, habitauit, & Ignatiū episcopum constituit, & illic primum nomen Christianorum nouellæ gentis exortum est. Nam & Hierosolymitanus episcopus pro tanti loci reuerētia, ab omnibus habetur honorabilis, maximè quoniam illic primus beatissi-

Actor. 11.

D mus Iacobus, qui dicebatur iustus, qui etiā secundum carnē frater domini nūcupatus est, à Petro, Iacobo & Ioanne apostolis episcopus est ordinatus. Itaq; secūdum antiquorū Patrū diffinitionē, sedes prima in Hierosolymis minimè dicitur, ne fortè ab infidelibus aut idiotis sedes domini nostri Iesu Christi, quæ in cœlo est, in terra esse putaretur. Est enim sedes eius cœlum, terra aūt scabellum pedum eius, quoniā ipse est per quē omnia facta sunt, & sine quo factum est nihil, quoniam ex ipso & per ipsum, & in ipso sunt omnia, ipsi gloria in secula seculorum. Apud Ephesum verò beatissimus Ioānes apostolus & euāgelista multo tēpore post domini resurrectionē & ascensionē in cœlos, euangeliū diuina inspiratione conscripsit, atq; requieuit, & ob hoc episcopus Ephesius pro tāti apostoli & euāgelistæ memoria

Esaiæ 66.
Ioannis 1.
Roma. 11.

 cæteris

† locum cæteris episcopis metropolitanis in synodis honorabiliorẽ obtinet † sedẽ. A

Quod legati Romani pontificis in causis episcoporũ examinandis, fungũtur authoritate eius à quo missi sunt. Ex cõcilio Sardicẽsi j. ca. vj. ¶ Cap. 27

11. q. 9. ca. Si quis episcopus. † est.

Osius episcopus dixit, & hoc placuit, vt si episcopus accusatus fuerit, & omnes iudicauerint episcopi cõgregati regionis illius, & de gradu suo deiecerint eum, si appellauerit qui deiectus † videtur, & confugerit ad beatissimum Romanæ ecclesię episcopũ, & voluerit se audiri, si iustũ putauerit vt renouetur examen, scribere his episcopis dignetur Romanus episcopus qui in finitima, & † propinqua, vel qui in altera prouincia sunt, vt ipsi diligenter omnia requirant, & iuxta veritatis fidem definiant. Quod si is qui rogat causam suam iterum audiri, deprecatione sua monuerit episcopum Romanũ, vt de latere suo presbyteros mittat, erit in potestate ipsius quid velit & quid æstimet. Et si decreuerit mittẽdos esse, qui pręsentes cũ episcopis iudicẽt, habeãt etiã † potestatẽ personę illius, à quo destinati sunt, quod erit in eius arbitrio. Si verò crediderit sufficere episcopos cõprouinciales, vt negotio terminũ imponãt, faciet quod sapiẽtissimo cõsilio suo iudicauerit. B

† altera

† authoritatem.

Item quod legatus vice eius fungitur à quo missus est. Et concilio Carthaginensi vj. cap. iij. ¶ Caput 28.

Aurelius episcopus dixit. Proferatur commonitorium quod fratres & sacerdotes nostri actis nuper allegauerũt, & cætera quæ acta sunt, vel quæ agenda sunt subsequãtur. Daniel notarius recitauit cõmonitorium. Fratri Faustino, & filiis Philippo & Asello presbyteris, Zosimus episcop⁹: vobis cõmissa negotia nõ latent. Vos ita, vt nostra, imò quia nostra ibi in vobis præsentia est, cuncta peragite, maximè quum & hoc nostrum possitis habere mandatum, & verba Canonum quæ in pleniorem firmitatem huic commonitorio inscripsimus. Ita enim dixerunt dilectissimi fratres in concilio Nicæno, quum de episcoporum appellatione decernerent. C

Quod episcoporũ sententiæ apostolica authoritate roborari debeant. Ex concilio eodem cap. v. ¶ Caput 29.

Faustinus episcopus, legatus ecclesiæ Romanę, dixit. Nec vestra sanctitas præiudicat ecclesiæ Romanę, siue de hoc capitulo, siue de aliis: quia dicere dignat⁹ est frater noster & coepiscopus Alypius, dubios esse canones. Sed hæc ipsa ad sanctum ac beatissimũ Papam nostrũ scribere dignemini, vt & ipse integros canones inquirens, cum vestra sanctitate de omnibus constitutis tractare possit. Sufficit autẽ vt & ipse beatissimus episcopus vrbis Romæ, sicuti vestra sanctitas apud se tractat, ita & ipse inquirat, ne contẽtio inter ecclesias nasci videatur, sed magis charitate fraterna deliberare possitis, ipso rescribente quid melius obseruari debeat. Aurelius episcopus dixit. Præter ista quæ † præmisimus actis, necesse est, vt etiã nostræ † paruitatis literis sancto fratri, & consacerdoti nostro Bonifacio, singula quę tractamus plenissimè intimemus. Ergo si omnibus placet prosecutio nostra, ore omnium condiscamus. Vniuersum concilium dixit, Placet. D

† promplimus. alias promisim⁹. † paternitatis.

Quod dubia ad sedem Romanam perferenda sint. Item cap. viij. ¶ Cap. 30

Faustinus episcopus, legatus ecclesiæ Romanæ, dixit. Adhuc secundùm pro-

A dum professionem sanctitatis vestræ, tam sancti Alipij, quàm etiam fratris nostri Iocundi, aliqua firmari credo, aliqua verò firmari debeant, cùm iam in dubium ipsi canones venerint. Ergo placet & nobis, & beatitudini vestræ ad sanctum & venerabilem ecclesiæ Romanæ Bonifaciũ episcopũ vestra dignetur scribere sanctitas, vt & ipse quod sanctus Augustinus statuere dignatus est, deliberare possit, vtrũ & hoc constituendũ sit, an reticendũ, hoc est, de appellationibus inferioris gradus. Si ergo adhuc in dubiũ venit de hoc capitulo, iustũ est, vt beatissimę Romanæ sedis episcopus informari debeat, si tamẽ in approbatis canonibus hoc inueniri possit

Quod Romanæ sedis decreta tanquam regulæ canonum admittenda sunt. Alexander ij. Philippo regi Francorum. ¶ *Caput* 31.

B Ignorant miseri quod huius sanctę sedis decreta, ita pia fide, à filiis matris ecclesiæ accipienda sint & veneranda, vt tanquam regula canonum ab eisdem absque vllo scrupulo admittantur.

De eodem. Hilarius papa Victorino, & cæteris episcopis. ¶ *Caput* 32.

Christianorum principum lege decretum est, vt quicquid pro ecclesiis eorúmq; rectoribus pro quiete omnium domini sacerdotum, atq; ipsius obseruantia disciplinę in auferendis confusionibus apostolicæ sedis antistes suo pronunciasset examine, veneranter accipi, tenacitérque reseruari.

Vt qui in decreta Romanorũ Pontificum commiserit, veniam sibi deinceps nouerint negari. Nicolaus Archiepiscopis per Gallias. ¶ *Cap.* 33

dist. 19. c. Si Romanorũ Pontificũ.

Si † Romanorum pontificum decreto cæterorum opuscula tractatorũ, C approbantur vel reprobantur, ita vt quod sedes apostolica probauit, hodie teneatur acceptum, & quod illa reppulit inefficax habeatur, quanto potius quę ipsa pro catholica fide, pro sanis dogmatibus, pro variis & multifariis ecclesiæ necessitatibus, & fidelium moribus diuerso tempore scripsit, omni debentur honore præferri, & ab omnibus prorsus in quibuslibet oportunitatibus dispensatione vel discretione magistra, reuerenter assumi, quanquam quidam vestrum scripserint, haud illa decretalia priscorum pontificum in toto canonũ codicis corpore descripta, quum ipsi vbi suæ intentioni hęc suffragari conspiciunt, vel indifferenter vtantur, & solum nunc ad imminutionẽ sedis apostolicę potestatis, & ad suorum augmentum priuilegiorum, minus accepta esse perhibeant. *Item.* Si ideo non D esse decretales epistolas sanctorum pontificum admittendas dicunt, quia in codice canonum non habentur ascriptæ, ergo nec Gregorij sancti, nec vllius alterius qui ante ipsum fuit, vel post ipsum est, aliquod institutũ vel scriptum recipiendũ est, eò quod in codice canonum non habetur adscriptum. Ergo doctrinas eorum & sanctiones quæ ab omni lingua venerantur, quia in codice canonum non habentur ascriptę, de codicibus suis eradant. Vt quid vel membranas occupant, postquã non habentur acceptæ? Scilicet cur multum immoremur, cùm nec ipsas diuinas scripturas noui & veteris testamenti iam recipimus, si istos dixerimus non audiendos? Etenim neutrum horum in codice ecclesiasticorum canonum habetur insertum. Sed responsuri sunt isti, qui non ad obediendũ potius, quàm ad

† Romani Pontificis.

Ibidem.

resistendum semper sunt parati, aientes: Quod inter canones inueniatur capitulum sancti papæ Innocentij, cuius authoritate doceatur à nobis vtrunque testamentum esse recipiendum, quanquam in ipsis paternis canonibus nullum eorum ex toto contineatur insertum. Quibus ad hæc referendum est, quoniam si vetus nouúmque testamentum recipienda sunt, non quòd codici canonum ex toto habeantur annexa, sed quòd de his recipiendum sancti † Patris Innocentij prolata videatur esse sententia, restat nimirum quod decretales epistolæ Romanorum Pontificum sunt recipiendæ, etsi non sint canonum codici cōpaginatæ: quoniam inter ipsos canones vnum beati Leonis capitulum constat esse permixtum, quo ita omnia decretalia constituta sedis Apostolicæ custodiri mandantur, vt si quis in illa commiserit, nouerit sibi veniam denegari. Ait enim capitulo quinto suorum decretalium. Ne quid verò sit quod prætermissum fortè à nobis credatur, omnia decretalia constituta tam beatæ recordationis Innocentij, quàm omnium decessorum nostrorum, quæ de ecclesiasticis ordinibus, & canonum promulgata sunt disciplinis, ita à vestra dilectione custodiri mandamus, vt si quis in illa commiserit, veniam sibi deinceps nouerit denegari. Dicendo vero omnia decretalia constituta, nullum prætermisit quod non mandauerit esse custodiendum: & rursus, asserendo omnium decessorum nostrorum, nullum Romanorum pontificum qui ante se fuerunt excepit, cuius ita non præceperit decretalia constituta ab omnibus custodiri, vt si quis in illa commiserit, veniam sibi deinceps nouerit denegari. Itaque nihil interest vtrum sint omnia, nec ne decretalia, seu apostolica constituta inter canones conciliorum immixta, cum omnia in vno corpore compaginari non possint, & illa eis intersint quę firmitatem his quæ desunt, & vigorem suum assignent, præsertim cùm synodalia gesta, inter quæ ipsi canones constituti sunt, in codice canonum non habeantur, sed à nobis omni cultu debito venerentur. Consonat autē huic beatissimo papę Leoni & facundissimus in decretis suis papa Gelasius, ita inquiens. Decretales epistolas quas beatissimi papę diuersis temporibus, ab vrbe Roma, pro diuersorum patrum consultatione dederunt, constituimus venerabiliter suscipiendas. In quo notandum quia non dixit, Decretales epistolas quæ inter canones habentur, nec tantū quas moderni pontifices ædiderunt: sed quas beatissimi papæ diuersis temporibus, ab vrbe Roma dederunt. Dictis autem diuersis temporibus, & illa tempora vir sanctus comprehendit, quę crebrescentibus Paganorum persecutionibus, ad sedem Apostolicam deferri causas episcoporum, difficillimè permittebāt. His ita diuina fauente gratia prælibatis, ostendimus nullam differentiam esse inter illa decreta, quæ in codice canonum habentur sedis apostolicæ præsulum, & ea quæ præ multitudine vix per singula voluminū corpora reperiuntur, quū omnia omniúmq; suorum decessorum decretalia cōstituta, atq; decretales epistolas, quas beatissimi papæ diuersis tēporibus ab vrbe Roma dederūt, venerabiliter forè suscipiēdas, & custodiēdas, eximios prę sules scilicet Leonē & Gelasiū mandasse probauimus.

Innoc. pa. 1. epist. 3. ad Exuperium

† Papæ

Leo. pa. 1. epist. 1.

Gelas. pa. 1. cū 70. episc. statuit.

A B C D

Quod nulli

A *Quod nulli liceat vel addere aliquid vel demere de decretis Pontificum. Adrianus papa synodo apud Trecas.* ¶ *Caput* 34.

Sedis apostolicæ præsul, vel ipsius decreta detestationi vel abdicationi habentur, si nullius †nostrum vel nomen vel institutum firmum, aut stabile permanere valebit, quin potius & dogmatibus, quę de sancta & indiuidua trinitate à pręsulibus sedis apostolicæ promulgantur, nonnulla fieri possunt detrimenta, si præcedentium quorúmque & maximè primę sedis pontificum statuta, vel vlli (quod dici nefas est, quin & ipso auditu prorsus horrendum) à consequentibus quibusq;, immò & inferioribus, additioni cuidam vel damnationi subijciantur, vel impię temeritatis ausu saltem soli derogatione prodantur.

† vestrū

B *Quòd qui decreta Romanorum pontificum violauerit, anathema sit. Ex concilio Leonis papæ iiij. Episcoporum lxxij. cap. v.* ¶ *Caput* 35.

Si quis dogmata, mandata, sanctiones, inter dicta vel decreta pro catholica fide, pro ecclesiastica disciplina, pro correctione fidelium, pro emendatione sceleratorum, vel interdictione imminentium, vel futurorum malorum à sedis apostolicæ præsule salubriter promulgata, contempserit, anathema sit.

Quod scelus idololatriæ incurrit, qui sedi apostolicæ obedire noluerit Ex decretis Gregorij papæ vij. ¶ *Caput* 36.

Qui apostolicę sedis saluberrimo pręcepto obedire noluerit, idololatrię peccatum incurrit, teste Samuele & beato Gregorio adstruente. Peccatum C enim ariolandi est non obedire, & scelus idololatriæ nolle acquiescere. Peccatum igitur paganitatis incurrit, quisquis dum Christianum se asserit sedi apostolicæ obedire contemnit.

1. *Reg.* 15. *B. Gregor. moralis expo. Iob li.* 35. *cap.* 10.

Constitutiones contra canones & decreta pontificum, nullius momenti esse. Hilarius papa synodo præsidens ait. ¶ *Caput* 37.

Nulli fas sit sine status sui periculo, vel diuinas constitutiones, vel apostolicæ sedis decreta temerare.

25. *q.* 1. *c. nulli fas sit.*

De eodem epistola Adriani papæ tradita Ingelranno Mediomatrice vrbis episcopo, cap. xxxviij. ¶ *Caput* 38.

Constitutiones contra canones & decreta Præsulum Romanorū, vel bonos mores, nullius sint momenti.

dist. 10. *c. cōstitutiones, vbi ad Fœlicē papam refertur.*

D *Quod alienus sit à diuinis & pontificalibus officijs, qui præceptis noluerit obedire apostolicis. Hormisda papa dixit.* ¶ *Caput* 39.

Nemo mihi aliena cōtra canones, cōtra authoritatē sedis apostolicę, vel contra trecentorū decem & octo patrū obijciat, quia quicquid cōtra illorū diffinitionem, in quibus spiritum sanctum locutū fuisse credimus, dictum fuerit, recipere non solum temerariū, sed etiā periculosum esse nō dubito.

Quod beati Petri sedes caput est omniū ecclesiarū, & omnes decretis eius assentire debēt. Adrianus pa. ex actiōe ij. septimæ synodi. ¶ *Cap.* 40

Sāctitas vestra piis & triūphatoribus Imperatoribus suggerat, quatenus falsum conciliū illud quod factū est sine apostolica sede inordinabiliter, cōtra constitutionē venerabiliū patrū aduersus sacras imagines, anathimazetur

coram apocrisiariis nostris. *Item.* Beati Petri sedes per vniuersum orbem principatum tenens refulget, & caput omnium ecclesiarum Dei existit. Vnde ipse beatus apostolus Petrus ex pręcepto Domini pascens ecclesiam nihil defecit, sed tenuit semper & tenet principatum, per quem si adhæret sanctitas vestra Apostolico throno, qui est caput omnium ecclesiarũ Dei, eiúsque sacrum & orthodoxum ordinem incorruptibiliter & immolabiliter seruare studet, sicut orthodoxa & deicola existens, hoc primum sacrificium omnipotẽti Deo offerat, & vice mea ante piissimorum vestigia Imperatorũ procedat, & terribile iudicium Dei in conspectu eorum proponat, quatenus venerabiles iconas in antiquũ statim restitui præcipiant, obseruantes traditiones huius sacrosancto Romanæ ecclesiæ. *Item.* Aprocrisiarij Papæ dixerunt. Dicat nobis sanctissimus Tharasius patriarcha, si consentit literis sanctissimi papæ. Tharasius patriarcha dixit. Paulus apostolus quem lux circumfulsit de cœlo, qui genuit nos per euangelium suum, cùm Romanis scriberet, dixit de fide illorum, Fides vestra annunciatur in vniuerso mundo. Tale testimonium sequi necessarium est & cõtradicere nõ est consilium. Quid ergò Adrianus Romæ Senioris antistes, cùm sit eorum particeps, quibus apostolus testimonium perhibet, piis Imperatoribus & nostræ mediocritati scripsit? Confessi sumus, & confitemur, & confitebimur, & sentimus, & corroboramus literas suas. *Item.* Apocrisiarij papæ dixerunt. Dicat nobis sancta synodus, si recipiat literas sanctissimi papæ. Sancta synodus dixit, Sequimur, & recipimus, & consentimus. Ioannes intercessor orientaliũ diœceseon dixit. Nunc gaudium magnum factum est, in lectione sanctarum literarum sanctissimi papę Adriani, ad serenissimos Imperatores nostros, & ad beatissimum patriarcham Tharasium. *Item.* Constantinus Episcopus Cypri dixit, Omnibus modis epistolæ Adriani papæ, quæ missa est ad nos, & nostros Imperatores, & illi quæ missa est ad patriarcham Tharasium consentio, & ita confiteor, & cum fide hac ante tribunal Christi assistam.

Ioannis 21. — *Actor. 9.* — *Roman. 1.*

De damnatione septimæ Synodi, quia sine Romana authoritate acta est. Actione. vj. tomo primo, contra falsam synodum. vij. ¶ *Cap.* 41.

Quomodo magna & vniuersalis est synodus, quam nec receperunt, neque consonauerunt cęterarum ecclesiarum antistites, sed & anathemati tradiderunt? Non habuit cooperatorem Romanum Pontificem, aut sacerdotes qui cum eo sunt, neque per vicarios suos, neque per canonicam epistolam sicut lex est in synodis, sed neque consentientes habuit orientales patriarchas, id est Alexandrinum, Antiochenum, Hierosolymitanum, & Archiepiscopos qui cum eis sunt.

Quod Apostolica sedes à via Apostolicæ prædicationis non deuiauerit, nec hæreticorum nouitatibus deciderit. Ex actione quarta, sextæ Synodi. ¶ *Caput* 42.

Agatho papa. Constantino, Heraclio, Tiberio Augustis. Apostolica ecclesia hæc per gratiam omnipotentis, à via apostolicæ traditionis nullatenus deuiasse ostenditur, neque hæreticorũ nouitatibus aduersata decidit,

sed sicut

A sed sicut à principio Christianæ fidei accepit à dominis & principibus suis, sine mutatione vsque in finem manebit, iuxta domini & saluatoris nostri diuinam promissionem, dicentis: Simon, Simon, ecce Sathanas expetiuit vos vt cribraret sicut triticum, ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua. Intelligat ergo serenitas vestra, quoniam dominus, qui fidem Petri non defecturam promisit, ipsum fratres confirmaturũ prædixit. Quod apostolicos sacerdotes paruitatis meæ prædecessores confidenter semper fecisse, omnibus notum est, quos & humilitas mea quamuis inæqualis & minima propter assumptum ex diuina virtute ministerium sequi desiderat.

Lucæ 22.

Quod literis Romani pontificis concilia authorizentur. Ex actione B *secunda, Synodi Ephesinæ.* ¶ *Caput* 43.

Cyrillus episcopus Alexandriæ dixit. Suscepta epistola sanctissimi & per omnia beatissimi sanctæ sedis & Apostolicæ Ecclesiæ Romanorum Episcopi Cœlestini, cũ competenti honore relegatur sancto concilio. Syricius notarius sanctæ catholicæ vrbis Romæ latinè legit. *Item.* Omnes reuerendissimi episcopi petierunt interpretari epistolam & legi. Philippus presbyter apostolicæ sedis legatus dixit. Satisfactum est consuetudini, vt literæ apostolicę sedis in primis latinè legerentur, nũc verò similiter quoniam vestra expetit beatitudo, vt etiã græcè legantur, necessarium est desiderio vestræ satisfieri sanctitatis, quam agere curauimus, vt latina locutio græcè transferatur.

C *Quod sicut cardine totum regitur ostium, ita à Petro & successoribus eius totius ecclesiæ disponitur emolumentum. Leo nonus Michaeli Patriarchæ Constantinopolitano.* ¶ *Caput* 44.

A sede principis apostolorum Petri, Romana videlicet ecclesia, tam per eundem Petrum, quàm per successores suos, reprobata & conuicta atque expugnata sunt omnium hæreticorum cõmenta, & fratrum corde in fide Petri, quæ hactenus nec defecit, nec vsque in finem deficiet, sunt confirmata *Item.* Romanæ ecclesiæ facitis præiudicium, de quo nec vobis, nec cuilibet mortalium licet facere iudicium. beatissimo & apostolico pontifice Syluestro diuinitus decernente, spiritualiq; eius filio Constantino religiosissimo Augusto, cum vniuersa synodo Nicæna approbante ac sub-D scribente, vt summa sedes à nemine iudicetur, imuiolabiter & inconcussè sibi conseruato illo priuilegio, quod idem princeps quarto baptismatis sui die deuotus contulit Pontifici Romano, scilicet, vt in toto orbe terrarum sacerdotes ita hunc caput habeant, sicut omnes † iudices regẽ. Quam sanctorum Patrum reuerendam omni mundo sententiam, sicut veraciter diuina inspiratione, non humana æstimatione promulgatam, amplexę reliquæ vniuersales synodi, id est Constantinopolitana prima, consensu Pij Augusti & religiosi maioris Theodosij: Ephesina prior, sub iuniore Theodosio filio Arcadij: Calcedonensis, sub imperio diuæ memoriæ Martiani: Secunda Constantinopolitana, in præsentia Augusti Iustiniani: Item tertià Constantinopolitana, rogatu & consensu iunioris Constantini:

† iudicẽ

vnanimi voluntate, concordíque verbo, & scripto confirmauere sanctam Romanam & apostolicam sedem post dominum Iesum caput esse omnium ecclesiarum Dei, & hoc debere credi, confiteri, & scribi ab omnibus veneratoribus Nicæni concilij. Cuius statutorum vsque ad vnum iota contemptoribus, districtum anathema cautum est à quinque præfatis & cunctis sanctorum patrum synodis subsequentibus. *Item*. Dolemus quia prę iudicium faciendo summæ sedi, de qua nec iudicium facere licet cuiquam hominum, anathema accepistis ab vniuersis patribus sanctorum omnium conciliorum. *Item*. Apicem cœlestis dignitatis in beato Petro & in eius vicarijs prudentissimus terrenę monarchiæ princeps Constantinus intima consideratione reueritus, cunctos vsque in finem seculi successores eidem Apostolo in Romana sede Pontifices per beatum Syluestrum, non solum imperiali potestate & dignitate, verum etiam infulis & ministris adornauit imperialibus, valde indignum fore arbitratus, terreno imperio subdi, quos diuina maiestas pręfecit cœlesti. *Item*. Recordamini illius nefandæ synodi, quam voluerunt vocari septimam vestri hęresiarchę, quorum conspiratione ipsius domini nostri Iesu Christi, & reuerendę imagines aut flammis traditę sunt, aut aquis submersę, picturę verò ex parietibus basilicarum deletę. Quibus quamuis semper restiterit Romanorum Pontificum authoritas, prę cunctis tamē sanctissimi Papę Nicolai vbiuis prędicanda libertas, qui per legatos suos, tā pro sacris imaginibus, quàm pro depositione beati Antistitis Ignatij, & substitutione Photij neophyti ecclesiam sanctę Sophię clausit, donec sedis Apostolicę acquiesceret decretis. *Item*. Cum nullo diuino vel humano priuilegio honorabilior seu clarior alijs ecclesijs Constantinopolitana existat ecclesia, & Antiochena, atque Alexandrina ob reuerentiam principis Apostolorum inter alias retentent dignitatis iura, tamen pia mater Romana scilicet ecclesia, nolens dilectam filiam dote honorificentię ex toto carere, per beatos prædecessores nostros in aliquot synodis curauit decernere, vt salua principalium & Apostolicarum sedium antiqua dignitate, Constantinopolitanus antistes honoraretur sicut ciuitatis regiæ, quāuis Iustinianus religiosus Augustus legibus humanis voluisset astruere, vt post Romanū papā sedeat Constantinopolitanæ prę sul ecclesiæ. *Item*. Scit sancta Romana ecclesia, quia nihil obsunt saluti credētium diuersę pro loco & tempore consuetudines, quando vna fides per dilectionem operans, vni Deo commendet omnes. *Item*. Absit, vt religiosi principes & orthodoxi atq; Christianissima, & Deo deuota ciuitas vos in errore vestro audiēdos putent, quos potius ad vnitatis bonum terrore potestatis cogere debēt. *Item*. Romanę ecclesię sedes per Petrum super petram ędificata, nec hactenus deficit nec deficiet in secula, Christo domino rogante pro ea, sicut ipse testatur. Ego pro te rogaui Petre vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Quo dicto demonstrauit fidem fratrum vario defectu periclitandam, sed inconcussa & indeficiente fide Petri, velut firmæ anchorę subsidio regendam, & in fundamento vniuersalis

Luc. 22.

A uersalis ecclesię confirmandam. Quod nemo negat, nisi qui euidenter hæc ipsa veritatis verba impugnat, quia sicut cardine totum regitur ostium, ita & à Petro & successoribus eius totius ecclesiæ disponitur emolumentum, & sicut cardo immobilis permanens ducit & reducit ostium: sic Petrus & successores eius liberum de omni ecclesia habent iudicium, quũ nemo eorum debeat mouere statum. Vnde clerici eius dicuntur Cardinales, cardini vtique illi, quo cætera mouentur, vicinius adhærentes. *Item.* Quicunque sacerdotes etsi dispares sunt merito, pares sunt tamē officio. Non potest denegari merito, quod debetur officio. Alioquin non staret sacerdotium, si maius aut minus fieret, seu variaretur secundum humanorum varietatem meritorum. Qua de re fratres, vtinam non ad iudiciũ B nostrum dicamus. Tales profectò sumus, qualis Petrus, & non sumus qualis Petrus, quia & idem sumus officio, & non idem merito: & quotiescunq; lac & lanam, stipendium scilicet & honorificentiam ab ouibus Dei exigimus, nulla meriti nostri ibi fit commemoratio, sed officio nostro debita recompensatio quęritur, ac sic meritum Petri nō habentes, officio nostro debitos reposcimus honores. *Item.* Beatissimus prędecessor noster Gregorius dixit. Nemo nos propter nos in loco Petri despiciat, quia ex cathedra eius, cui authore Deo qualescunque præsidemus, debita sibi iura nostrum officium reclamat. Frequenter enim solet euenire quod dicimus, vt persona potens despectum suum habeat. Cúmque per eum vel extraneis aliqua mandat, non despicitur persona serui missi, quia in corde seruatur reuerentia domini mittentis. *Item.* Quisquis Roma- C næ ecclesiæ authoritatem, vel priuilegia euacuare, seu imminuere nititur, non hic vnius ecclesiæ, sed totius Christianitatis submersionem & interitum machinatur.

Quod Romana ecclesia inter omnes primum locum obtinet, Alexandrina verò, & Antiochena secundum. Nicolaus papa Michaeli Augusto. ¶ *Caput* 45.

Non ergo dicatis non eguisse vos in causa pietatis Romanæ ecclesiæ, quæ collecta concilia sua authoritate confirmat, sua moderatione custodit. Vnde quædam eorũ quia consensum Romani Pontificis non habuerunt, valitudinem perdiderunt. *Item.* Alexandrinam ecclesiam suam D fecerunt sancti apostoli Petrus & Paulus, per beatum scilicet Marcum vnius horum filium & discipulum. Hæreditas quippe filij in potestate parentis existit, & gloria discipuli ad magistrum sine cunctatione refertur. Fecerat autem beatissimus Petrus præsentia corporali ecclesiam Antiochenam iam suam, quæ sicut beatus papa dicit Innocentius, vrbis Romæ sedi non cederet, nisi quod illa in transitu meruit, ista suscepit † quæ beatum Petrum apud se consummatum gauderet. Per has igitur tres pręcipuas ecclesias omnium ecclesiarum solicitudo beatorum principũ Apostolorum Petri & Pauli proculdubio moderamen expectat. Pro quibus patribus nos diuinitus incremento gratiæ ministrato nati sumus filij, & cōstituti (licet indigni, licet eis longè meritis impares) principes super omnem ter-

† quin

nem terram,& super vniuersam ecclesiam. *Item.* Porrò ne dicatis nos A præter ecclesię legem Ignatium vel Photium Romam venire sanxisse,scitote nos antiqui patris,& prædecessoris nostri Iulij in hoc esse secutos exemplum: qui iuxta quod in epistola sua reperitur,his qui conuenerāt Antiochię hoc præcepisse dinoscitur, & Theodoretus historiographus his hoc ipsum verbis ostendit. Verum inquiens Eusebius eiusque consortes, calumnias in Athanasium factas, Iulio Romano Pontifici destinauerunt. Qui ecclesiasticam sequens legem, etiam ipsos Romam venire pręcepit, & venerabilem Athanasium ad iudicium regulariter euocauit. Ille continuo † vocatione facta venit. Quod si ad hoc dicitis. Ille quidem vocauit, sed ipsi venire contempserunt: audite sequentia, & videbitis vtrum in laudem, aut vituperium ista sit illis reputata † contentio. Subiunxit enim B idem historiographus,dicens. Calumniarum verò sarcinatores Romam quidem profecti nō sunt,scientes facilè posse suum capi mendacium. Neq; ergo dicatis nos præter ecclesiæ legem præfatos Romam venire sanxisse, quoniam sicut ab historiographo ecce audistis,beatus Iulius & accusatum & accusatores Romam venire præcepit,& venerabilem Athanasium ad iudicium regulariter euocauit.Sed ille qui bonam conscientiam gerebat, nihil reluctans venit: illi verò qui malam,contempserunt, scientes proculdubio, sicut ibi legitur,facile suum capi posse mendacium.

Theodoretus ecclesiasticæ suæ historiæ, li.2.c.3. Tripartitæ autem hist.li.4.c.6.

† euocatione suscepta

† forte cō temptio

Quod sicut Petro concessum est à domino vt alijs apostolis præemineret,ita eius sedi. Ex decretis Melchiadis papæ, cap. ij. Hispaniæ episcopis directis. C *¶ Caput 46.*

Atque hoc priuilegium dominus beato clauigero Petro sua vice sollummodo commisit,quod eius iustè pręrogatiuum succesit sedi futuris hæreditandum atque tenendum temporibus, quoniam & inter beatissimos Apostolos fuit quædam discretio potestatis. Et licet cunctorum par electio foret, beato tamen Petro concessum est, vt alijs præemineret, & eorum quę ad querelam venirent,causas & interrogationes prudenter disponeret.Quod Dei ordinatione taliter ordinatum esse credimus,ne omnes posteri eorum cuncta sibi vendicarent, sed semper causæ maiores, sicut sunt episcoporum, & potiorum curæ negotiorum,ad vnam beati Petri principis Apostolorum sedem confluerent, vt inde suscipiant finem D iudiciorum,vnde acceperant initium institutionum,ne quandoque à suo discreparent capite.

De potestate & discretione doctorum. In prima epistola Clementis papæ,verba Petri de Clemente. *¶ Caput 47.*

Trado ipsi Clementi à domino traditā mihi potestatem ligandi & soluendi,vt de omnibus quibuscunque decreuerit in terris,hoc decretum sit in cœlis.Ligabit enim quod oportet ligare,& soluet quod † oportet solui, tanquam qui ad liquidum ecclesiæ regulam nouerit. Ipsum ergo audite, scientes quia quicunq; contristauerit doctorem veritatis, peccat in Christum,& patrem omnium exacerbat Deum.

† expedit

Quod

A *Quod apud Dominum non sententia sacerdotum, sed vita requiratur. Hieronymus lib.3. in 16. cap. Matthæi.* ¶ *Caput* 48.

Quæcunq; ligaueritis super terram, & cætera) Istum locum episcopi & presbyteri non intelligentes, aliquid sibi de pharisęorum assumunt supercilio, vt vel damnent innocentes, vel soluere se noxios arbitrẽtur: quum apud dominum non sententia sacerdotum, sed reorum vita quæratur.

Exemplum constituti Constantini Imperatoris de insignibus Imperialibus ecclesiæ concessis. ¶ *Caput* 49.

Ex testamento constituti nostri concedimus ipsis sanctis apostolis dominis meis beatissimis Petro & Paulo, & per eos etiam beato Syluestro patri nostro, summo Pontifici, & vniuersali vrbis Romæ papæ, & omnibus eius successoribus pontificibus, qui vsque in finẽ mundi in sede beati Petri erunt sessuri, atque de præsenti contradimus palatium Imperij nostri Lateranense, quod omnibus in toto orbe terrarum præfertur, atque præcellit palatijs. Deinde diadema, videlicet coronam capitis nostri, simulque phrygium, necnon & super humerale, videlicet lorum quo imperiale circundari assolet collum, verumetiam chlamydem purpuream, atque tunicam coccineam, & omnia Imperialia indumenta, seu & dignitatem † imperialium præsidentium, equum conferentes etiam, & imperialia sceptra, simulque cuncta signa, atque banna & diuersa ornamẽta imperialia, & omnem processionem imperialis culminis, & gloriam potestatis nostræ. Viris etiam reuerendissimis clericis, in diuersis ordinibus eidem sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ seruientibus, illud culmen singularis potentiæ & præcellentiæ habere sancimus, cuius amplissimus noster senatus videtur gloria adornari, id est patricios atque consules effici, nec nõ & cæteris dignitatibus imperialibus eos promulgamus decorari, & sicut imperialibus extat decorata militia, ita & clerum sanctæ Romanæ ecclesiæ ornari decernimus. *Et paulo post.* Ipse beatissimus papa super coronam clericatus quam gerit, ad gloriam beati Petri omnino ipsa ex auro non est passus vti corona. Phrygium verò candido nitore splendidam, resurrectionem dominicam designans, eius sacratissimo vertici manibus nostris imposuimus, & tenentes frænum equi ipsius, pro reuerentia beati Petri, stratoris officium illi exhibuimus, statuentes eodem phrygio omnes eius successores singulariter vti in processionibus, ad imitationem imperij nostri. Vnde vt non pontificalis apex vilescat, sed magis amplius quàm terreni imperij dignitas † gloriæ potentia decoretur, ecce tam palatium nostrum (vt prælatum est) quàm Romæ vrbis & omnes Italiæ seu occidentalium regionum prouincias, loca, ciuitates sæpe fato beatissimo Pontifici patri nostro Syluestro, vniuersali papę contradentes, atque relinquentes ei, vel † successoribus suis Pontificum potestati, & ditioni firma Imperialis cẽsura, per hanc nostram diualem sacram & pragmaticum constitutum, decernimus disponendum, atque iuri sanctæ ecclesiæ Romanæ concedimus † permanendum. Vnde congruum perspeximus nostrum imperium & regni potestatem orientalibus transferri ac transmutari re-

dist.96.c.Cõstantinus.

*Gratianus legit sic habet imperialẽ præsidentiũ equitum, conferẽtes ei etiam imperialia etc

† gloria, & potentia.

*Successorum ipsius pontificum potestati & ditioni firma imperiali censura. Isodorus in cõcilijs manu scriptus.

*permansurũ

†Bizãtię prouincię optimo &c.

tari regionibus, & in † Byzantij prouincia, in loco optimo nomini nostro ciuitatem ædificari, & nostrum illic constitui imperium, quoniam vbi principatus sacerdotum, & Christianæ religionis caput ab Imperatore cœlesti constitutum est, iustum non est, vt illic terrenus Imperator habeat potestatem. A

De eo si quis ab apostolico falsam detulerit epistolam. Ex capitulis Caroli magni Imperatoris. ¶ *Caput* 50.

dist.19. c. in memoriam

In memoriam beati Petri Apostoli honoremus sanctam Romanam & Apostolicam sedem, vt quę nobis sacerdotalis mater est dignitatis, esse debeat magistra ecclesiasticæ rationis. Quare seruanda est cum mansuetudine humanitas, & licet vix ferendum ab illa sancta sede imponatur iugum, feramus, & pia deuotione toleremus. Si verò (quod non decet) quilibet, siue sit presbyter, siue diaconus aliquam perturbationem machinando, & nostro ministerio insidiando, redarguatur falsam ab apostolica sede detulisse epistolam, vel aliud quod inde non venerit: salua fide, & integra circa apostolicum humilitate, penes episcopum sit potestas, vtrum eum in carcerem, aut in aliã detrudat custodiam, vsquequo per epistolam aut per idoneos suę partis legatos apostolicam interpellet sublimitatẽ, vt potissimum sua sancta legatione dignetur decernere, quid de talibus iusto ordine lex romana statuat diffinire, vt & is corrigatur, & in cæteris modus imponatur. B

Pactum constitutionis Imperatoris Ludouici primi cum Romanis Pontificibus. ¶ *Caput* 51. C

dis.63.c.ego Ludouicus.

Ego Ludouicus Imperator Augustus, statuo & concedo per hoc pactum confirmationis nostræ, tibi beato Petro principi Apostolorum, & per te vicario tuo domino Paschali summo põtifici, & successoribus eius in perpetuum, sicut à prędecessoribus vestris vsq; nunc in vestra potestate, & ditione tenuistis & disposuistis ciuitatem romanam, cum ducatu suo, & suburbanis atque viculis omnibus, & territorijs eius, montanis & maritimis littoribus & portubus, seu cunctis ciuitatibus, castellis, oppidis, ac † viculis in Tusciæ partibus. *Item.* Quando diuina vocatione huius sacratissimę sedis Pontifex de hoc mundo migrauerit, nullus ex regno nostro aut frãcus, aut Longobardus, aut de qualibet gente homo sub nostra potestate constitutus, licentiam habeat contra Romam aut publicè, aut priuatim veniendi, vel electionem faciendi, nullúsque in ciuitatibus vel territorijs ad ecclesiæ beati Petri Apostoli potestatem pertinentibus aliquod malum propter hoc facere præsumat, sed liceat Romanis cum omni veneratione, & sine qualibet perturbatione, honorificam suo Pontifici exhibere sepulturam, & eum quem diuina inspiratione, & beati Petri intercessione omnes Romani vno consilio atque concordia, sine aliqua promissione, ad pontificatus ordinem elegerint, sine qualibet ambiguitate vel contradictione more canonico consecrare. Et dum consecratus fuerit, legati ad nos, vel ad successores nostros reges Francorũ dirigantur, qui inter nos & illum amicitiam, & charitatem, ac pacem socient. D

†villis legit gratia

Consti-

A *Constitutũ primi Henrici, & primi Ottonis cũ Romanis Pont.* ¶ *Cap.52.*

Vt nullus missorum nostrorum, cuiuscunque impeditionis argumentum componere, in electione Romani pontificis audeat, omnino prohibemus. *Item.* In electione Romanorũ pontificum neq; liber neq; seruus ad hoc venire præsumat, vt illis Romanis quos ad hanc electionẽ, per constitutionem sanctorũ patrum antiqua admisit consuetudo, aliquod faciat impedimentum. Quod si quis contra hanc nostram constitutionem præsumpserit, exilio tradatur.

dist.63.cap. constitutũ. *Ibidem.*

In quibus ciuitatibus sint primates vel patriarchæ. Anacletus papa in secundo decretali suo. ¶ *Caput 53.*

Prouinciæ autem multò ante Christi aduentum tempore diuisæ sunt B maxima ex parte, & postea ab apostolis & beato Clemente prædecessore nostro ipsa diuisio est † renouata. Et in capite prouinciarũ, vbi dudum primates leges erant seculi, ac prima iudiciaria potestas, ad quos qui per reliquas commorabantur, quando eis necesse erat, qui ad aulam Imperatorum vel regum confugere non poterant, vel quibus permissum non erat, confugiebant pro oppresionibus vel iniustitiis suis, ipsósque appellabant quotiescunque opus erat, sicut in lege eorum † præceptum erat. Ipsis quoq; in ciuitatibus vel locis nostris patriarchas, vel primates qui vnã formam tenẽt, licet diuersa sint nomina, leges diuinæ & ecclesiasticæ poni, & esse iusserunt, ad quos episcopi (si necesse fuerit) confugerent, eósq; appellarent. & ipsi primatum nomine fruerentur, & non alij. Reliquæ verò meC tropolitanæ ciuitates quæ minores iudices habebãt (licet maiores † comitibus essent) haberent metropolitanos suos, qui prædictis iustè obedirent primatibus, sicut & in legibus seculi ordinatum erat, qui non primatum, sed aut metropolitanorũ aut archiepiscoporũ nomine fruerentur. Et licet singulæ metropoles ciuitates, suas prouincias habeãt, & suos metropolitanos habere debeãt episcopos, sicut prius metropolitanos habebant iudices seculares, primates tamẽ vt præfixũ est, & tunc & nũc habere iussæ sunt, ad quos post sedem apostolicã summa negotia cõueniant, vt ibidem quibus necesse fuerit releuẽtur, & iustè restituantur, & hi qui iniustè opprimũtur iustè reformentur atq; fulciantur, episcoporúmq; causæ, & summorũ negotiorũ iudicia, salua apostolicæ sedis authoritate, iustissimè terminentur.

Epist.2.ad episc. Italiæ dist.99.cap. prouinciæ. † renouata est in capite prouinciarũ, &c. † scriptũ † comitatibus.

D *Qui sint primates. Anitius papa episcopis Galliæ.* ¶ *Caput 54.*

Nulli archiepiscopi primates vocẽtur, nisi illi qui primas tenent ciuitates, quarũ episcopos apostoli, & successores eorũ, regulariter patriarchas & primates esse constituerũt, nisi aliqua gẽs deinceps ad fidẽ conuertatur, cui necesse sit, propter eorũ multitudinem primatẽ cõstitui. Reliqui verò qui alias metropolitanas sedes adepti sunt, nõ primates, sed metropolitani nominẽtur. Si aũt aliquis metropolitanorũ inflatus fuerit, & sine omniũ comprouincialiũ præsentia vel consilio episcoporũ aut eorum, aut alias causas nisi eas tantũ, quæ ad propriã suã pertinent parœchiã agere aut eos grauare voluerit, ab omnibus districtè corrigatur, ne talia deinceps præsumere audeat. Si verò incorrigibilis eisq; inobediens apparuerit, ad hãc apostolicam

Anicetus papa episc. Galliæ. dis.99.c. nulli archiepiscopi.

ſedem, cui omnium epiſcoporum iudicia terminare præcepta ſunt, eius contumacia referatur, vt vindicta de eo fiat, vt cæteri timorem habeant. Si autem propter nimiam longinquitatem, aut temporis incommoditatem, vel itineris aſperitatem graue ad hanc apoſtolicã ſedem eius cauſam deferre fuerit, tũc ad eius primatem cauſa deferatur, & penes ipſum huius ſanctæ ſedis authoritate iudicetur. Similiter, ſi aliquis epiſcoporum proprium metropolitanum ſuſpectum habuerit, apud primatem diœceſeos, aut apud hanc apoſtolicam ſedem audiatur. A

Quod inimici accuſatores eſſe nõ poſsũt. Nicola⁹ papa Michaeli auguſto. ¶ *Cap. 55*

Placuit ſanctæ ſynodo epiſcoporum qui Conſtantinopolim concurrerunt, ne ſine diſcuſsione admittantur accuſatores, nec omnibus præcipiatur accuſationes facere, contra diſpenſatores eccleſiarum. Veniamus ad ſanctam Chalcedonenſem ſynodũ, & quid nobis de Athanaſio Perrenorum referat epiſcopo audiamus. Is enim antiſtes tertiò euocatus ad ſynodum, quia nõ occurrit, à patriarcha ſuo canonicè condemnatus extiterat. Sed ſolum, quia cùm vocaretur ad ſynodũ, quod inimicus eſſet ipſe qui iudicabat, clamauit, à ſancta Chalcedonenſi ſynodo, ad cauſas illatas ſibi examinandus reſeruatur: & niſi denuo conuinceretur, recipere eccleſiã propriam iudicatur. Quod ſi Athaſius à patriarcha ſuo depoſitus, quia de inimicitia eius conqueſtus eſt, iterato ad iudicium renouandum dirigitur, & niſi manifeſta ſibi officiant crimina, ſuæ reddi eccleſiæ præcipitur: quantò magis Ignatius, qui nõ à patriarcha, ſed ipſe potius exiſtens patriarcha, minimè debuit eccleſia propria inimicis & ſuſpectis iudicibus decernentibus expoliari? Quod quamuis factum ſit, multò magis quàm Athanaſius, inimicorũ ſoluto iudicio, ſua debuerat ab eccleſia recipi. Veniat & facundiſſimus noſter papa Gelaſius, hæreticorũ expugnator fortiſsimus, & quod de Conſtantinopolitanis epiſcopis, more ſolito tunc ægrotantibus dixit, etiam nobis nunc ediſſerat. Quæro, inquit, ab his, iudicium quod prætendunt, vbi poſsit agitari? an apud ipſos, vt iidem inimici teſtes ſint & iudices? Sed tali iudicio nec humana debent committi negotia. Quod ſi iudicio, vbi iidem ſunt inimici qui iudices nec humana debent committi † negocia: quantò minus diuina, id eſt, eccleſiaſtica? Qui ſapiẽs eſt intelligat. Et reuera hinc Iuſtinianus Imperator † piis legibus ſuis promulgaſſe dinoſcitur, dicẽs. Liceat ei qui ſuſpectũ iudicem † habet, antequã lis inchoetur, eum recuſare, vt ad aliũ recurratur. Nam quodãmodo naturale eſt, ſuſpectorũ iudicum inſidias declinare, & inimicorũ iudiciũ vellere fugere. Hinc ſanctus Ioãnes os aureũ concilij cõtra ſe cõgregati renuit intrare collegiũ. B C D

† iudicia
† pius
† putat

Ioẽs Chryſoſtomus.

De iure primatũ. Nicolaus Radulpho Baturicẽſi archiepiſcopo. ¶ *Cap. 56*

9. q. 3. c. conqueſtus.

Conqueſtus eſt apoſtolatui noſtro frater noſter Sigegodus archiepiſcopus Narbonenſis, quod clericos ſuos eo inuito ad iudicium tuum venire compellas, & de rebus ad eccleſiam ſuam pertinentibus, eo inconſulto, quaſi iure patriarchatus tui diſponas, cùm hoc neque antiquitas (cui patres ſanxere reuerentiã) habeat, & authoritas ſanctorũ canonũ penitus interdicat, niſi forte pro cauſis quas apud ſe terminare nõ poſſunt, ad te quaſi ad

patriarcham

A Patriarcham suam prouocauerint, vel si episcopus suus decesserit, res ecclesiæ suæ iudicio tuo dispensari voluerint. Primates enim vel patriarchas nihil priuilegij habere præ cæteris episcopis, nisi quantum sacri canones cõcedunt, & prisca consuetudo illis antiquitus contulit, diffinimus: ita vt secundùm Nicænas regulas sua priuilegia seruentur ecclesiis, præterquàm si apostolica sedes aliquam ecclesiam, vel rectorem ipsius quolibet speciali priuilegio decreuerit honorare.

Quod papa primæ sedis episcopus vocandus est. ex concilio Africano, cap. quinto. ¶ Caput 57.

Con. Carth. 3 cap. 26. dist. 99. c. primæ sedis.

Vt primæ sedis episcopus nõ appelletur princeps sacerdotum, aut summus sacerdos, aut aliquid huiusmodi, sed tantum primę sedis episcopus.

B *Quod bipertitus sit ordo sacerdotum. ex epist. Anacleti papæ tertia, missa omnibus episcopis & cæteris sacerdotibus, cap. xviij.* ¶ Cap. 58.

Sacerdotum, fratres, ordo bipertitus est, & sicut dominus illum constituit, à nullo debet perturbari. Scitis autem apostolos à domino esse electos & constitutos, & posteà per diuersas prouincias ad prædicãdum dispersos. Cùm verò messis cepit crescere, videns paucos esse operarios ad eorum adiumentum septuaginta eligi præcepit discipulos. Episcopi verò apostolorum, Presbyteri quoque septuaginta discipulorum locum tenent. Episcopi autem non in castellis aut in modicis ciuitatibus debent constitui, sed presbyteri per castella, & per modicas ciuitates atque villas debent ab episcopis ordinari & poni, singuli tamen per singulos titulos suos. Amplius quàm isti duo ordines sacerdotum, nec nobis à Deo collati sunt, nec apostoli docuerunt.

Lucæ 10.

C *Vt non laici, nec Neophiti, nec bigami, nec viduarum mariti, sed irreprehensibiles ordinentur episcopi. ex decretis Leonis papæ.* ¶ Cap. 59

In ciuitatibus, quarum pastores obierint, de substituẽdis episcopis hæc forma seruetur, vt is qui ordinandus est, etiam si bonæ vitę testimonio fulciatur, non laicus, non neophytus, nec secundæ cõniugis sit maritus, sed aut qui vnam quidem habeat vel habuerit, & quam sibi virginem copulauerit, Sacerdotum enim tam excellens est electio, vt hæc quæ in aliis mẽbris ecclesiæ non vocantur ad culpam, in illis habeantur illicita.

D *Vt dum episcopus eligitur, si contradictores habuerit, quinque episcopi ad examinandos eos conueniant. Ex concilio Africano, cap. xvij.* ¶ Caput 60.

Et in conci. Cart. 3. c. 40

Sed & illud est statuendum, vt quando ad eligendum episcopum conuenerimus, si qua cõtradictio fuerit oborta (quia talia facta sunt apud nos) non pręsumant ad purgandum eum qui ordinandus est, tres episcopi, sed postulentur ad numerũ supra dictorum (si haberi possint) † vnus vel duo in eadem plebe cui ordinandus est, & discutiantur primo personę contradicentium: postremo etiam illa quæ obijciuntur pertractentur. Et cùm purgatus fuerit, sub conspectu publico ita demum ordinetur. Si hoc cum vestræ sanctitatis animo concordat, roboretur vestræ dignitatis responsione. Ab vniuersis episcopis dictum est: Satis placet.

† duo vel tres: & in eade plebe, cui ordinãdus est, discutiantur, &c.

Vt nemo episcopus ordinetur nolente clero & populo. Ex decretis Cælestini papæ, cap. xviij. ¶ *Caput 61.*

Cœlesti. pa. epis. 2. ad episc. Galliæ cap. 5. dist. 61. ca. nullus.

A

Nullus inuitis detur episcopus, cleri, plebis & ordinis consensus & desiderium requiratur. Tunc alter de altera eligatur ecclesiâ, si de ciuitatis ipsius clericis, cui est episcopus ordinandus, nullus dignus (quod euenire nõ credimus) poterit inueniri. Primùm enim illi reprobandi sunt, vt aliqui de ecclesiis alienis merito præferantur. Habeat ergo vnusquisque suæ fructum militiæ in ecclesia, in qua suam per omnia officia peregit ætatem. In aliena stipendia alius minimè obrepat, nec alij debitam, alter sibi audeat vendicare mercedem. Sit facultas clericis renitendi, si se viderint prægrauari, & quos sibi ingeri ex transuerso cognouerint, non timeant refutare: qui etsi non debitum episcopatus prẽmium, vel liberum de eo, qui eos recturus est, debent habere iudicium.

B

Quod prius examinari debeant qui episcopi sunt ordinandi. ex concilio Carthaginensi iiij. cap. j. ¶ *Caput 62.*

dis. 23. c. qui episcopus.

Qui episcopus ordinandus est, ante examinetur, si natura prudens est, si † docilis, si moribus temperatus, si vita castus, si sobrius, si semper sui negotij cauens, si humilis, si affabilis, si misericors, si literatus, si in lege Domini instructus, si in scripturarum sensibus cautus, si in dogmatibus ecclesiasticis exercitatus. Et ante omnia fidei documenta verbis simplicibus asserat, id est patrem, & filium, & spiritum sanctum vnum esse Deum confirmans, totámque in trinitate deitatem coessentialem, & consubstantialem, & coæternam, & coomnipotentem prædicans, † singulámq; in trinitate personam plenum Deum, & totas tres personas vnum Deum, si incarnationem diuinam, non in patre, neque in spiritu sancto factam, sed in filio tantum credat, vt qui erat in diuinitate Dei patris filius, ipse fieret in homine hominis matris filius. Deus verus ex patre, homo verus ex matre carnem ex matris visceribus habens, & animam humanam rationabilem, simul in eo vtranque naturam, id est hominis & Dei: vna persona, vnus filius, vnus Christus, vnus dominus † creator omniũ, quæ sunt, & author, & rector, & Deus cũ patre & spiritu sancto: qui passus † sit vera carnis passione, mortuus vera corporis sui morte, resurrexit vera carnis suæ resurrectione, & vera animæ resumptione, in qua veniet iudicare viuos & mortuos. Quẹrendum est etiam ab eo, si noui & veteris testamenti, id est legis, & prophetarum, & apostolorum vnum eundémq; credat authorẽ Deum: si diabolus non per conditionem, sed per arbitrium suum factus sit malus. Quærendum etiam ab eo, si credat huius quam gestamus, & non alterius carnis resurrectionem: si credat iudicium futurum, & recepturos singulos pro his quæ in † carne gesserunt, vel pœnas vel prẽmia: si nuptias non improbet: si secunda matrimonia non condemnet: si carnium perceptionem non culpet, si pœnitentibus reconciliatis communicet, si in baptismo omnia peccata, id est, tam illud originale contractum, quàm illa quæ voluntariè admissa sunt, dimittantur, si extra ecclesiam catholicam nullus saluetur. Quum in omnibus his examinatus, plenitérque instructus reper-

† docibilis.

† si singulas quasq; in trinitate personas.

C

† creaturarum.

† sit pro salute nostra vera, &c.

D

† hac carne.

A ctus repertus fuerit, tunc ordinetur Episcopus.

Vt episcopi diligentissimè probentur priusquam ordinentur. ex concilio Aurelianensi, cap. † *vij.* ¶ *Caput 63.* † 12.

Vt episcopi, iudicio metropolitanorũ, & eorum episcoporũ, qui circum circa sunt, prouehantur ad ecclesiasticam potestatem, ij videlicet, qui plurimo tẽpore probantur tã verbo fidei, quàm rectæ conuersationis exẽplo.

Quod populo non liceat sacerdotum electiones per se facere. ex concilio Bracar. cap. j. ¶ *Caput 64.* *dist. 63. cap. non licet.*

Non licet populo electionem facere per se eorum qui ad sacerdotium † prouehantur, sed in iudicio episcoporum esse debet, vt ipsi eum qui ordinandus est probent, si in sermone, & fide, & spirituali vita edoctus sit. † promouentur.

B *Quod non habeantur episcopi, quos nec clerus, nec populus elegerit, nec comprouinciales episcopi consecrarint. Leo Rustico Narbonensi episcopo, epistola xc.* ¶ *Caput 65.*

Nulla ratio sinit, vt inter episcopos habeantur qui nec à clericis sunt electi, nec à plebibus expetiti, nec à comprouincialibus episcopis cum metropolitani iudicio consecrati. Vnde cùm sæpe quęstio de malè accepto honore nascatur, quis ambigat nequaquam istis esse tribuendum, quod non docetur fuisse collatum? Si qui autem clerici ab istis pseudoepiscopis in eis ecclesiis ordinati sunt, quæ ad proprios episcopos pertinebant, & ordinatio eorum cum consensu & iudicio præsidentium facta est, potest rata haberi, ita vt in ipsis ecclesiis perseuerent, aliter autem vana habenda est C consecratio, quia nec loco fundata est, nec authoritate munita. *c. nulla ratio dist. 62.*

Quod nullus ordinandus est episcopus nisi ex conuentione. ex Aurelianensi concilio, cap. ij. ¶ *Caput 66.*

Nullus ordinãdus est episcopus, nisi conuocatis clericis & parœcianis, & in vnum consentientibus.

Quod canes magis, quàm principes nominentur, qui assumpto regimine superbiunt. Origenes. ¶ *Caput 67.*

Quidam assumpta ecclesia & rebus diuinis, eleuantur, & cunctos fastu superbiæ paruipendunt, hi canes magis, quàm principes nominantur.

Itẽ de superbiẽtibus episcopis. ex dictis Gregorij et Pauli apostoli. ¶ *Cap. 68*

Humilis debet episcopus esse, gradum enim mansuetudinis accepit, nõ D superbię, Paulus dicit. Decet huiusmodi hominem mansuetum esse, non elatum, non superbum.

Quod ordinationes episcoporum apostolica authoritate à cunctis comprouincialibus fieri debeant. ex epistola secunda Anacleti papæ scripta episcopis Italiæ. ¶ *Caput 69.*

Ordinationes episcoporum authoritate apostolica ab omnibus qui in eadem fuerint prouincia, sunt celebrandæ. Qui simul conuenientes scrutiniũm diligenter agant, ieiuniũmq; conuenientibus precibus celebrent, & manus cum sanctis euangeliis quæ prædicaturi sunt imponentes, dominica die hora tertia orantes, sacráq; vnctione exemplo prophetarũ & regum, capita eorum (more apostolorum & Mosis) vngentes, quia omnis *dist. 64. c. ordinationes.*

ſanctificatio conſtat in ſpiritu ſancto, cuius virtus inuiſibilis ſancto eſt chriſmati permixta, hoc ritu ſolennem celebrent ordinationem. Quod ſi omnes ſimul conuenire minimè potuerint, aſſenſum tamē ſuis precibus & ſcriptis præbeant, vt ab ipſa ordinatione animo non deſint. Porro & Hieroſolymitanorum primus archiepiſcopus, beatus Iacobus, qui iuſtus dicebatur, & ſecundum carnem domini nuncupatus eſt frater, à Petro, Iacobo & Ioanne apoſtolis eſt ordinatus, ſucceſſoribus videlicet formā dantes eorum, vt minus quàm à tribus epiſcopis, reliquíſque omnibus aſſenſum præbentibus, nullatenus ordinetur, & cum communi voto ordinatio celebretur.

Ne laicus fiat epiſcopus ante xxx. annos, vel ante anni conuerſionem ex concilio Arelatenſi iij. ſub finem cap. j. ¶ *Caput* 70.

Epiſcopatus verò vel presbyterij honorem nullus laicus ante anni conuerſionem, vel ante triginta annos accipiat.

De laicis nō temere faciēdos epiſcopos. ex cōc. Sardicenſi, ca. xiij. ¶ *Cap.* 71

diſt. 61. c. Oſius epiſcopus.

Oſius epiſcopus dixit. Et hoc neceſſariū arbitror, vt diligentiſsimè tractetis, ſi fortè aut diues, aut ſcholaſticus de foro, aut ex adminiſtratione epiſcopus fuerit poſtulatus, vt non priùs ordinetur, niſi ante lectoris munere, & officio diaconi, aut presbyteri fuerit perfunctus, & ita per ſingulos gradus (ſi dignus fuerit) aſcendat ad culmen epiſcopatus. Poteſt enim per has promotiones quæ habebunt vbique prolixum tempus, probari qua fide ſit, qua modeſtia, qua grauitate & verecundia. Et ſi dignus fuerit probatus, diuino ſacerdotio illuſtretur: quia conueniens nō eſt, nec ratio vel diſciplina patitur, vt temerè & leuiter ordinetur, aut epiſcopus aut presbyter, aut diaconus, qui neophytus eſt, maximè cùm & magiſter gētium beatus apoſtolus, ne hoc fieret denunciaſſe & prohibuiſſe videatur: ſed hi quorum per longum tempus, examinata ſit vita, & merita fuerint comprobata.

1. Timot. 3.

Quod per gradus eccleſiaſticos ad epiſcopatus debeat officium perueniri. Ex decretis Cœleſtini papæ Galliarū epiſcopis miſsis. ¶ *Cap.* 72.

Cœleſt. 2. epiſt. ad epiſ. Galliæ ca. 3

Ordinatos vero quoſdam fratres chariſsimi, epiſcopos, qui nullis eccleſiaſticis ordinibus ad tantæ dignitatis faſtigium fuerint inſtituti, contra patrum decreta, huius vſurpatione, qui ſe hæc recognoſcit feciſſe, didicimus: quum ad epiſcopatum his gradibus, quibus frequentiſsimè cautum eſt, debeat perueniri, vt minoribus initiati officiis ad maiora firmentur. Debet enim ante eſſe diſcipulus, quiſquis doctor eſſe deſiderat, vt poſsit docere quod didicit. Omnis vitæ inſtitutio, ad id quo tēdit, ſe ratione confirmat. Qui minimè literis operam dederit, præceptor eſſe non poteſt literarum. Qui non per ſingula ſtipendia creuerit, ad meritum ſtipendij ordinem non poteſt peruenire. Solum ſacerdotium inter iſta rogo vilius eſt? quod facilius tribuitur, quum difficilius impleatur. *Item de eodem. ex Beneuentana Synodo Vrbani papæ, capitulo primo.* Nullus in epiſcopatum eligatur, niſi in ſacris ordinibus religioſè viuens inuentus eſt, ſacros autem ordines dicimus diaconatus, presbyteratus. hos ſiquidem ſolos primitiua

diſt. 60. ca. Nullus in epiſcopatū.

A legitur ecclesia habuisse: Super his solis præceptũ apostoli habemus. Subdiacones verò, quia & ipsi altaribus administrant, oportunitate exigente concedimus, sed rarissimè, si tamen spectatæ sint religionis & scientiæ, quod ipsum sine Rom. Pont. vel metropolitani licentia non fiat. *1. Tim. 3.*

Vt laicam communionem non accipiat qui per ambitionem episcopatum acceperit. Ex concilio Sardicensi cap. ij. ¶ *Caput* 73.

Osius Episcopus dixit, etiam si talis aliquis extiterit temerarius, vt fortassis talem excusationem afferens, asseueret quia literas populi acceperit, cùm manifestum sit potius potuisse plures præmio & mercede corrumpi eorum, qui synceram fidem non habent, vt clamarent in ecclesia, & ipsum petere viderentur episcopum, omnino has fraudes damnandas esse arbitror, ita vt ne laicam in fine communionem talis accipiat. Si vobis omnibus placet, statuite. Synodus respondit, placet. B

Quod episcopus esse non possit qui nesciente Metropolitano consecratus fuerit. ex concilio Arelatensi. ij. cap. vi. ¶ *Caput* 74.

Illud autem ante omnia claret, quòd eum qui sine conscientia metropolitani constitutus fuerit episcopus, iuxta magnam synodum esse episcopum non debere.

Ne episcopi per simoniacam hæresim regiminis locum obtineant. ex Meldensi concilio. cap. xliij. ¶ *Cap.* 75.

Cauendum, & summopere est præcauendum, ac per virtutem sanguinis Christi interdicẽdum episcopis, & regibus, & omnibus sublimioribus potestatibus, atque cunctis fautoribus & electoribus quorumcunq;, atq; consensoribus seu ordinatoribus in gradu ecclesiastico, vt nemo per simoniacam hæresim regiminis locum obtineat, quacunque fautione, calliditate, promissione, seu commoditate, aut donatione per se, aut per submissam personam, cùm spiritus sanctus inter cætera documenta per os dicat Gregorij. Cur non videtur, cur non perpenditur, quia benedictio illi in maledictionem conuertitur, qui ad hoc vt fiat hæreticus ordinatur? Item. Quisquis contra hanc simoniacam & neophytorum hæresim vehementer pro officij sui consideratione non arserit, cum Simone mago se non dubitet habere portionem, qui primus commisit hoc piaculare flagitium. Et alibi. Quisquis hoc pretio studet accipere, non esse sacerdos, sed dici tantummodo inaniter concupiscit. Et alibi. Dolens (inquit) dico, gemens denũcio, quia sacerdotium quod apud vos intus cecidit, foris diu stare non potuit. C D

1. q. 7. c. cauendum.

Greg. epist. 110. lib. 7. regist. ad Syagrium.

Gre. V irg. epis. Arelatẽsi epist. 51 seu c. 95. l. 4 Ibidem.

De his qui pretio sacram mercati sunt dignitatem. ex epistola Gelasij papæ. ¶ *Caput* 76.

Quos constiterit indignos meritos, sacram mercatos esse pretio dignitatem, conuictos oportet arceri, quia dantem pariter, & accipientem damnatio Simonis quam sacra lectio testatur, inuoluit. *1. q. 1. c. quos constiterit. Acto. 8.*

De eadem re, ex epistola Hormisdæ papæ. ¶ *Caput* 77.

Hoc itaque ad priora coniungimus, ne benedictio per impositionem manus, quæ à Deo esse creditur, precio cõparetur, quia Simon magus spiritum san-

 ritum san-

ritũ ſanctũ volẽs pretio mercari Apoſtoli Petri fuit deteſtatione percuſſus. A

Item de eadem re. ex canone Apoſtolorum. cap, xxx. ¶ *Caput* 78.

Si quis epiſcopus aut presbyter, aut Abbas per pecuniam hanc obtinuerit dignitatem, deijciatur ipſe, & ordinator eius, & à cõmunione ſancta modis omnibus abcidatur, & ſit anathema, ſicut Simõ magus à Petro.

Erga ſimoniacos nullam miſericordiam ſeruandam, Nicolaus iunior Synodo præſidens in Conſtantinopolitana eccleſia dixit. ¶ *Caput* 79

1.q.1.c. erga ſimoniacos

Erga ſimoniacos nullam miſericordiam in dignitate ſeruanda habendam eſſe decernimus, ſed iuxta canonum ſanctiones, & ſanctorum patrum decreta eos omnino damnamus, ac deponendos eos apoſtolica authoritate ſancimus. *Item.* De cætero, ſi quis in poſterum ab eo quem ſimoniacum eſſe non dubitat, ſe conſecrari permiſerit, & conſecrator & conſecratus non diſparem damnationis ſententiam ſubeat, ſed & vterque depoſitus pœnitentiam agat, & priuatus à propria dignitate perſiſtat. B

Quod ſi Romanus Pontifex ſimoniacè, & ſine conſenſu Cardinalium intruſus fuerit, ab eis excommunicandus, & humano etiam iudicio à ſede pellendus ſit. Ibid. cap. ij. ¶ *Caput* 80.

Si quis pecunia aut gratia humana, aut populari, ſeu militari tumultu, ſine concordi & canonica electione & benedictione cardinalium, epiſcoporum, ac deinde ſequentium ordinum religioſorum, apoſtolicæ ſedi fuerit inthronizatus, non papa vel apoſtolicus, ſed apoſtaticus habeatur: liceátque cardinalibus, epiſcopis cum religioſis & Deum timentibus clericis & laicis inuaſorem, etiam cum anathemate & humano auxilio & ſtudio à ſede apoſtolica repellere, & quem dignum iudicauerint præponere. C Quod ſi hoc intra vrbem perficere nequiuerint, noſtra authoritate extra vrbem congregati in loco quo eis placuerit, eligant quem digniorem & vtiliorem apoſtolicæ ſedi perſpexerint, conceſſa ei authoritate regendi & diſponendi res ad vtilitatem ſanctæ Romanæ eccleſiæ, ſecundum quod ei melius videbitur, iuxta qualitatem temporis, quaſi iam omnino intronizatus ſit.

Qualiter iudicandi ſint qui ſimoniacè ordines acceperint. Ex decretis Gregorij papæ. vij. cap. xi. ¶ *Caput* 81.

1.q.1.c. ordinationes.

Ordinationes quæ interueniente precio, vel precibus, vel obſequio ea intentione impenſo alicui perſonæ, vel quæ non communi conſenſu cleri & populi ſecundùm canonicas ſanctiones fiunt, & ab his ad quos conſecratio pertinet non comprobantur, falſas eſſe diiudicamus, quoniam qui taliter ordinantur, non per oſtium intrant, id eſt, per Chriſtum, ſed vt ipſa veritas teſtatur, fures ſunt & latrones. D

Ioannis. 10.

Quod ordinatores ſimoniacorum ſimul cum ipſis damnandi ſunt. ex Toletano concilio vi. cap. iiij. ¶ *Caput* 82.

Quicunq; Simonis imitator, ſimoniacæ quoq; hæreſis extiterit ſectator, vt eccleſiaſticorũ ordinũ gradus non dignitate morũ obtineat, ſed munerũ impenſione conquirat, & per oblata munera capiat, quibus hanc nec rationis ordo, nec dignitas morũ vlla cõmendat: talis inuẽtus, ſacrorũ apices

ordinum

A ordinum nullo modo adipisci permittatur, sed & si adeptus fuerit, communione priuatus cum ordinatoribus suis propriorum bonorum amissione damnetur,

Vt qui simoniacè à simoniacis munera acceperint, si clerici fuerint honoris amißione multentur, si laici anathemate damnētur. Ex Toleta. concilio. viij. cap. iij ¶ *Caput* 83.

Quicunque propter accipiendam sacerdotij dignitatē quodlibet præmium fuerit detectus obtulisse, ex eodem tempore se nouerit anathematis opprobrio condemnatum, atque à participatione Christi corporis & sanguinis alienum, ex quo illum constat execrabile Christo perpetrasse flagitium. Quod si aliquis extiterit qui accuset, ille qui hunc ordinem mu-B nerum fuerit datione lucratus, & suscepti honoris gradu priuetur, & in monasterio sub perenni pœnitentia religetur: illi verò qui pro causa hac munerum acceptores extiterint, si clerici fuerint, honoris amissione multentur: si verò laici, anathemate perpetuo condemnentur.

Quid episcopus vouere debeat ordines accepturus. Toleta. concilio xi. cap. x. ¶ *Caput* 84.

Vnusquisque qui ad ecclesiasticos gradus est accessurus, non ante honoris consecrationem accipiat, quàm placiti sui innodatione promittat, vt fidem catholicam synceri cordis deuotione custodiens, iustè & piè viuere debeat, & in nullis operibus suis canonicis regulis contradicat, atq; vt debitum per omnia honorem, atque obsequij reuerentiam præemi-C nenti sibi vnicuique dependat.

Vt nullus pro gradu sacerdotij conferendo, nec antea, nec post munus sine periculo exigat. Ex Bracarensi concilio iij. cap. vij. ¶ *Caput* 85.

Quicunq; pro conferendo cuiquā sacerdotii gradu, aut munus quodcūq; aut promissiones muneris antequam ordinetur acceperit, vel etiam postquam ordinatus fuerit, in aliquo se pro hoc ipso præsumpserit munerari, siue ille qui dederit, siue qui acceperit, iuxta sententiam Chalcedonensis concilij gradus sui periculum sustinebit.

1. q. 1. c. qui per pecuniā cap. 2.

Quod simonia alia ab obsequio, alia à manu, alia à lingua sit. Gregorius in codice quadraginta homeliarum. hom. iiij. ¶ *Caput* 86.

c. sunt nonnulli. 1. q. 1.

Columbas vendere, est impositionem manus, qua spiritus sanctus da-D tur, non ad vitæ meritum, sed ad præmium dare. Sed sunt nonnulli, qui quidem nummorum præmia ex ordinatione non accipiunt, sed tamen sacros ordines pro humana gratia largiuntur, atque de largitate eadem laudis solummodo retributionem quærunt. Hi nimirum quod gratis acceptum est, gratis non tribuunt, quia de impenso oficio sanctitatis, nummum fauoris expetunt. Vnde benè cum virum iustum describeret propheta, ait. Qui excutit manus suas ab omni munere: Neq; enim dicit qui excutit manus suas à munere, sed adiunxit ab omni. Quia aliud est munus ab obsequio, aliud munus à manu, aliud munus à lingua. Munus quippe ab obsequio est subiectio indebitè impensa: munus à manu, pecunia: munus à lingua, fauor. Qui ergo sacros ordines tribuit, tunc ab omni munere ma-

Matt. 10.

Esaiæ 33.

nere manus excutit, quando in diuinis rebus non solũ nullam pecuniam, sed etiam humanam gratiam non requirit. A

Quod columbas vendunt, qui manus impositionem ad pretium distribuunt. Ibidem homilia xvij. ¶ *Caput* 87.

Nonnullos vestrum cum prę̄miis ordinationes facere cognouimus, spiritualem gratiam vendere, & de alienis iniquitatibus cum peccati damno temporalia lucra cumulare. Cur ergo ad memoriam vestram non redit, quod vox dominica præcipiens dicit. Gratis accepistis, gratis date? Cur non ante mentis oculos reuocatis quod templum redemptor noster ingressus, cathedras vendentium columbas euertit, & nummulariorum effudit æs? Qui namque sunt in templo Dei hodie, qui columbas vendunt, nisi qui in ecclesia pretium de impositione manus accipiũt? per quam videlicet impositionem spiritus sanctus cœlitus datur? Columba igitur vẽditur, quia manus impositio, per quam spiritus sanctus accipitur, ad pretiũ datur. Sed redemptor noster cathedras vendentiũ columbas euertit, quia talium negotiatorũ sacerdotium destruit. Hinc est enim quod sacri canones simoniacam hæresim damnant, & eos à sacerdotio priuari præcipiũt, qui de largiendis ordinibus precium quærunt. Cathedra ergo vendentiũ columbas euertitur, quando hi qui spiritualem gratiam vendunt, vel ante humanos, vel ante Dei oculos sacerdotio priuantur.

Matth. 10. *Matth.* 21. *Ioannis* 2. *Ioannis* 2. B

De eadem re, Homilia xxxix. ¶ *Caput* 88.

Vendentes & ementes de templo eliminat Christus, quia vel eos qui pro munere impositionem manuum tribuunt, vel eos qui donum Dei emere nituntur, damnat. *Item.* In templo vendentes sunt, qui hoc quod quibusdam iure competit, ad prę̄mium largiũtur. Iustitiam enim vendere est: hanc pro prę̄mij acceptione seruare. Ementes verò in templo sunt, qui dum hoc quod iustum est proximo persoluere nolunt, dúmque rem iure debitam facere contemnunt: dato patronis † pretio emunt peccatum.

1.q.3.c. *vendentes.* *Ibidem.* †præmio C

De episcopo simoniacè ordinato. Gregorius † *Maximino præsumptori ecclesiæ Salonitanæ.* ¶ *Caput* 89.

Peruenit ad nos, quod per simoniacam hæresim fueris ordinatus, sed & alia de te multa hîc dicta sunt, de quibus vnũ quàm maximè fuit, propter quod necesse habuimus, summopere per scripta nostra prohibere, ne missarum solennia celebrare debuisses.

lib.5.regist. epist.3. † *Maximo.* D

Vt dignus vita & moribus ad sacros ordines eligatur. Gregorius Brunichildæ reginæ Francorum. ¶ *Caput* 90.

Christianitatis vestrę sollicitudo diligẽter inuigilet, vt nullũ qui sub vestro regno est, ad sacrũ ordinẽ ex datiõe pecuniæ, vel quarũlibet patrocinio personarũ, seu proximitatis iure patiatur accedere, sed ille ad episcopat⁹ vel alterius sacri ordinis officiũ eligatur, quẽ dignũ vita & mores ostenderint.

lib.7.regist. epist.5.

Vt nullus sacros ordines emat, nec aliquis ex laico habitu ad regimen ecclesiæ perueniat. Gregorio Syagrio, Betherio, Virgilio, & Desiderio episcopis aparibus. ¶ *Caput* 91.

Fraternitatem vestram (authore Deo) volumus sinodum congregare, atque in

lib.7. regist. epist.110.

A atque in ea reuerendissimo fratre nostro Aregio coepiscopo, & dilectissimo filio nostro Cyriaco abbate mediantibus, omnia quæ sanctis canonibus (sicut prædiximus) sunt aduersa, distriсtè sub anathematis interpositione damnentur, id est, vt nullus pro adipiscendis ordinibus ecclesiasticis dare aliquod commodum præsumat, vel pro datis accipere: neque ex laico habitu quisquam repentè audeat ad locum sacri regiminis peruenire: neque vt aliæ mulieres cum sacerdotibus habitent, nisi quæ sacris canonibus sunt permissæ.

De simoniaca prauitate extirpanda. Gregorius Theodorico regi Francorum. ¶ *Caput 92.*

Iterata vos pro vestra mercede adhortatione pulsamus, vt congregari B sinodum iubeatis, & sicut dudum scripsimus, corporalia in sacerdotibus vitia, & simoniace hereseos prauitatem, episcoporum omnium diffinitione damnari, atque à vestri regni amputari finibus faciatis.

lib. 9. registri epist. 53.

De eodem Gregorius Brumchildæ reginæ Francorum. ¶ *Caput 93.*

Synodũ cõgregari præcipite, & peccatũ simoniacę heresеos de regno vestro inter alia quę supra scripsim⁹, diffinitione cõcilij studiosius prohibete.

lib. 9. registri epist. 57

Item de eodem Gregorius Clothario regi Francorum. ¶ *Caput 94.*

Quia simoniaca hæresis prima in ecclesia surgens apostolorum est authoritate damnata, petimus vt pro mercede vestra synodum congregari faciatis, quatenus omnium sacerdotum diffinitione compressa & radicitus amputata, nullas illic vires de cætero in periculum animarum inueniat, C nec vlterius sub qualibet occasione permittatur exurgere.

lib. 9. regist. epist. 55.

Quod episcopus simoniacè ordinatus aurum dedit, & animam perdidit: ordinans autem pecuniam accepit, lepram dedit. Ambrosius in pastorali suo. ¶ *Caput 95.*

Ambro. li. de dignit. sacerdotali cap. 5. c. cum ordinaretur 1. q. 1.

Quod dedit episcopus cum ordinaretur aurum fuit: & quod perdidit, anima fuit. Cùm alium ordinaret, quod accepit, pecunia fuit: quod dedit, lepra fuit. Hæc sunt mercimonia iniquorum in perniciem eorum. Interrogo tamen fratrem & coëpiscopum nostrũ, quia & ego episcopus sum, & cum episcopo loquor. Dic ergo mihi paulisper frater episcope, cùm dares pecuniam, quid accepisti? Gratiam episcopalem accepi. Ergo interrogo te. Hæc gratia cur tali vocabulo nũcupatur? Respondet. Cur inquis? D Vt reor, quod gratis datur, ideo gratia vocatur. Ergo si gratis gratia datur, & auro non æstimatur, à te cur gratia pecunijs comparatur? Respondit. Non inquit, mihi daretur, si pecunia non emeretur: nec episcopus fuissem ordinatus, si pecunias non dedissem. Ergo vt apparet, ex responsionibus tuis, gratiam cùm ordinareris non accepisti, quia gratuitò eam non meruisti. Et ideo frater si gratiam non accepisti, quomodo episcopus effici potuisti? Nam & ad discipulos suos Dominus ait, Gratis accepistis, gratis date. Cur ergo gratuitam gratiam æstimasti te precio possidere? Nam vt video aurum dans, perdidisti: & sanctam gratiam non acquisisti.

Matt. 10.

Amb. de dignitate sacerdotali cap. 5.

De eodem Ambrosius officiorum libro primo. ¶ *Caput 96.*

Si percunctari fideliter velis simoniacos, quis eos fecerit sacerdotes, respondebunt

ſpondebunt mox & dicent. Ab archiepiſcopo ſum nuper epiſcopus ordinatus centúmque ei ſolidos dedi, vt epiſcopalem gratiam conſequi meruiſſem. Quos ſi minimè dediſſem, epiſcopus hodie non eſſem. Vnde melius volui mi Domine aurum de ſacello † minuere, quàm † tantum ſacerdotium perdere. Aurum dedi, & epiſcopatum comparaui: quos tamen ſolidos, ſi vixero, recepturum me illico iterum non diffido. Ordino preſbyterum, conſecro diaconum, & aurum accipio: Nam & de alijs nihilominus ordinibus pecuniæ quæſtum flagitare confido. Ecce & aurũ quod dedi, in meo ſacello recepi, & epiſcopatum gratis accepi. Nempe hoc eſt quod doleo, quia archiepiſcopus carnaliter epiſcopum fecit, nam propter pecunias ſpiritualiter leproſum ordinauit. Pecunia, inquit, tua tecum ſit in perditionem, quia donum Spiritus ſancti gratiæ pretio comparaſti, & commercium miſerabile in animarum exitium peregiſti. Et neſcij homines, & indocti in ordinationibus eorum clamant, & dicunt, † Dignus eſt, iuſtus eſt, conſcientia miſera, indignus, iniuſtus eſt dicit. Pronũciat enim epiſcopus † hic ad populũ, dicens. Pax vobis. Oculis quidẽ carnalibus videtur magnus epiſcopus, & diuinis obtutibus inſpicitur magnus leproſus.

† inuehere
† totum
Acto. 8.
† Dignus es, & iuſtus es, & conſciẽtia miſera. Indignus es, & iniuſtus es, dicit &c.
† huiuſmodi

Item de eodem. Beda in libro homeliarum lxx. ¶ *Caput* 97.

Ad cap. 2. *Ioannis.*
1. *q.* 3. *c. non ſolum.*

Non ſolum venditores ſunt columbarum, & domum Dei facunt domum negotiationis, qui ſacros ordines largiendo pretium pecuniæ, vel laudis, vel etiam honoris inquirunt, verùm hi quoque qui gradum vel gratiam in eccleſia ſpiritualem, quam domino largiente percepere, nõ ſimplici intentione, ſed cuiuſlibet humanæ cauſa retributionis exercẽt, contra illud apoſtoli Petri, qui loquitur, quaſi ſermones Dei: qui miniſtrat, tanquam ex virtute quam adminiſtrat Deus: vt in omnibus honorificetur Deus per Ieſum Chriſtum. Quicunque ergo tales ſunt, ſi nolunt veniente domino de eccleſia auferri, auferant iſta de ſuis actibus, ne faciant domum Dei domum negotiationis.

1. *Petri.* 4.

Quibus in locis epiſcopi, quibus presbyteri eſſe debeant. Anacletus in tertio decretali ſuo omnibus epiſcopis. ¶ *Caput* 98.

Epiſcopi apoſtolorum, presbyteri verò 72. diſcipulorum locum tenẽt. Epiſcopi autem non in caſtellis, neque in modicis ciuitatibus debent conſtitui, ſed presbyteri per caſtella & modicas ciuitates atque villas debent ab epiſcopis ordinari & poni, ſinguli tamen per ſingulos titulos ſuos. Et epiſcopus nõ ab vno, ſed à pluribus debet epiſcopis ordinari, & vt dictum eſt, non ad modicam ciuitatem ne vileſcat nomen epiſcopi, ſed ad honorabilem vrbem titulandus & denominandus eſt. Presbyter verò ad qualemcunque locum eccleſiæ in eo conſtitutæ eſt præficiendus.

Irritam eſſe ſententiam Archiepiſcopi ſine aſſenſu coepiſcoporum. Higinius papa à Petro apoſtolo octauus in 1. *decretali ſuo, omnibus epiſcopis.* ¶ *Caput* 99.

9. *q.* 3. *c. ſaluo.*

Saluo in omnibus Romanæ eccleſiæ priuilegio, nullus metropolitanus abſque cæterorum omnium comprouincialium epiſcoporum inſtãtia aliquorum audiat cauſas reorum, quia irritæ erunt aliter actæ quàm in conſpectu

A conspectu eorum omnium ventilatæ, & ipse si fecerit coerceatur à fratribus. Criminationes maiorum natu per alios non fiant, nisi per ipsos qui crimina intendunt, si tamen ipsi digni & irreprebensibiles apparuerint, & actis publicis docuerint omni se suspicione carere & inimicitia, atq; irreprehensibilem fidem ac conuersationem ducere.

Vt nullus metropolitanus alterius diœcesani parœchianum præsumat excommunicare, vel aliquid de eo agere sine consilio vel iudicio episcopi sui. Calixtus Papa à Petro xv. Benedicto fratri & coepiscopo. ¶ *Caput* 100.

Epist. 2. episco. Galliæ. 9. q. 3. c. nullus primas, vel.

Nullus primas vel metropolitanus diœcesani ecclesiam vel parœchiã, vel aliquem de eius parœchia præsumat excommunicare, vel iudicare a-B liquídue agere absq; eius consilio vel iudicio, sed hoc obseruent, quòd ab apostolis ac patribus, & prædecessoribus nostris est statutum, & à nobis confirmatum.

Irritum esse quod facit archiepiscopus de alterius parœchia sine eius voluntate. Idem ibidem. ¶ *Caput* 101.

Si quis verò metropolitanus episcopus, nisi quod ad suam solũmodo propriam pertinet parœchiam, sine † consensu & volũtate omnium comprouincialium episcoporum, extra aliquid agere tentauerit, gradus sui periculo subiacebit, & quod egerit irritum habeatur, & vacuũ: sed † si quid de comprouincialium causis episcoporum, eorúmq; ecclesiarum & cleri-C corum atque secularium necessitatibus agere aut disponere necesse fuerit, hoc cum omnium consensu comprouincialium agatur pontificũ, non aliquo dominationis fastu, sed humillima & cõcordi administratione, sicut dominus ait. Non veni ministrari, sed ministrare. Et alibi. Qui maior est vestrum, erit minister vester: & reliqua. Similiter & ipsi comprouinciales episcopi cum eius consilio (nisi quantum ad proprias pertinet parœchias) agant iuxta sanctorum constituta patrum, vt vno animo, vno ore concorditer sancta glorificetur trinitas in secula. Nullus primas, nullus metropolitanus, nullúsq; reliquorum episcoporum alterius adeat ciuitatem, aut ad possessionem accedat, quæ ad eum non pertinet, & alterius episcopi parœchiam super † cuiusquam dispositione, nisi vocatus ab eo cuius iuris D esse dinoscitur, vt quicquam ibi disponat vel ordinet, aut iudicet, si sui gradus honore potiri voluerit. Sin aliter præsumpserit damnabitur, & nõ solum ille, sed & cooperantes, & consentientes illi: quia sicut ordinatio, ita † eius & iudicatio, & aliarum rerum dispositio, prohibetur. Nam qui ordinare non poterit, quomodo iudicabit. Nullatenus proculdubio iudicabit, aut iudicare poterit. Quoniam sicut alterius vxor nec adulterari ab aliquo, vel iudicari, aut disponi nisi à proprio viro eo viuente permittitur: sic nec vxor episcopi (quæ eius ecclesia vel parœchia indubitanter intelligitur) eo viuente, † absque eius iudicio & voluntate, alteri iudicari vel disponi, aut eius concubitu frui, id est, ordinatione vllatenus conceditur.

† cõsilio

† quicquid

Matth. 20.
Ibidem 23.

† eius

† eis

† iudicio & voluntate alterius iudicari, &c.

Quod nullus nisi per gradus ecclesiasticos ad summum sacerdotium peruenire debeat. Zosimus episcopus vrbis Romæ Hesychio episcopo Salonitano, cap.j. ¶ *Caput* 102. A

Hoc autem specialiter, & sub prædecessoribus nostris, & nuper à nobis interdictum constat literis ad Gallias, Hispaniásq; transmissis, in quibus regionibus familiarior est ista præsumptio, quamuis nec Africa super †hac admonitione nostra habeatur aliena, ne quis penitus cōtra patrum præcepta, qui ecclesiasticis disciplinis per ordinem nō fuisset imbutus, & temporum approbatione diuinis stipendiis eruditus, nequaquā ad summum ecclesiæ sacerdotium, aspirare præsumeret, & nō solum in eo ambitio inefficax haberetur, verumetiam ordinatores eius carerent eo ordine, quem contra præcepta patrum crediderant præsumendum. B

†hoc

Vt si quis episcopus maiorem sedem ambierit, & suam perdat, & illam non obtineat. Leo Anastasio Thessalonicensi episcopo. ¶ *Cap.* 103

Epist. 84. *cap.* 8.

Si quis episcopus ciuitatis suę mediocritate despecta, administrationem loci celebrioris ambierit, & ad maiorem se plebem quacunque † ratione transtulerit, à cathedra quidē pellatur aliena, sed carebit & propria: vt nec illis præsideat, quos per auaritiam cōcupiuit: nec illis quos per superbiam spreuit. Suis ergo terminis quisque contentus sit, nec supra mensuram iuris sui affectet augeri.

† occasione.

Vt nullus episcopus sibi eligat successorem. Hilarius papa synodo præsidens dixit, cap.v. ¶ *Caput* 104.

Præterea fratres noua & inaudita (sicut ad nos missis de Hispaniis epistolis sub certa relatione peruenit) in quibusdam locis peruersitatum semina subinde nascuntur: deniq; nonnulli episcopatum, qui non nisi meritis præcedentibus datur, non diuinum munus, sed hęreditarium, putant esse compendium, & credunt sicut res caducas atque mortales, ita sacerdotium velut legatorio aut testamentario iure posse dimitti. Nam plærique sacerdotes in mortis confinio constituti, locum suum feruntur alios designatis nominibus subrogare: scilicet vt non legitima expectetur electio, sed defuncti gratificatio pro populi habeatur assensu. Quòd quàm graue sit † existimatis. Atque ideo, si placet, etiam hanc licentiam generaliter ecclesiis auferamus. C

† æstimate.

Quòd non sit principatus per ambitum vel seditionem occupandus, & quòd non sit episcopo manus imponenda, nisi diligenter examinato. Leo papa vniuersis episcopis per Africā constitutis. ¶ *Cap.* 105 D

Epist. 87. *cap.* 1.

Necessarium fuit, vt dolorem cordis nostri, quo pro dominicorum gregum periculis æstuamus, datis nunc ad vos literis promeremus, mirantes tantum apud vos, per occasionem temporis impacati, aut ambientium præsumptionem, aut tumultum valuisse popularem, vt indignis quibusque, & longè extra sacerdotale meritum constitutis, pastorale fastigium & gubernatio ecclesiæ crederetur. Non est hoc consulere populo, sed nocere: nec præstare regimen, sed augere discrimen. Integritas enim præsidentium, salus est subditorum, & vbi est incolumitas

obedientiæ,

A obedientiæ, ibi ſana eſt forma doctrinæ. Principatus autem quem aut ſeditio extorſit, aut ambitus occupauit, etiam ſi moribus atque actibus non offendit, ipſo tamen initij ſui eſt pernitioſus exemplo: & difficile eſt, vt bono peragantur exitu quæ malo ſunt inchoata principio. Quod ſi in quibuſlibet eccleſiæ gradibus prouidenter ſcienterque curandum eſt, vt in domo domini nihil ſit inordinatum, nihilq; præpoſterum, quanto magis elaborandum eſt, vt in electione eius, qui ſupra omnes gradus conſtituitur, non erretur? Nam totius familię domini ſtatus & ordo nutabit, ſi quod requiritur in corpore, nõ inuenitur in capite. Vbi eſt illa beati Pauli apoſtoli per ſpiritum Dei emiſſa præceptio, qua in perſona Timothæi omnium ſacerdotum Chriſti numerus eruditur, & †inde vnicuiq; noſtrũ dicitur. Manus cito nemini impoſueris, neq; communicaueris peccatis alienis, Quid eſt cito manus imponere, niſi ante ætatem maturitatis, ante tempus examinis, ante meritum laboris, ante experientiam diſciplinæ, ſacerdotalem honorem tribuere non probatis? Et quid eſt communicare peccatis alienis, niſi talem effici ordinantem, qualis ille eſt, qui non meruit ordinari? Sicut enim boni operis ſibi comparat fructum, qui rectum †tenet in eligendo ſacerdote iudicium: ita graui ſemetipſum afficit dãno, qui ad ſuæ dignitatis collegium ſublimat indignum. Non enim in cuiuſquam perſona prætermittendũ eſt, quod inſtitutis generalibus cõtinetur, nec putandus eſt honor ille legitimus, qui fuerit contra diuinæ præcepta legis collatus. Meritò patrum beatorum venerabiles ſanctiones, quũ de ſacerdotum electione loquerẽtur, eos demum idoneos ſacris adminiſtrationibus cenſuerunt, quorum omnis ætas à puerilibus exordiis, vſq; ad perfectiores annos, per diſciplinæ eccleſiaſticę ſtipẽdia cucurriſſet, vt vnicuiq; teſtimonium prior vita perhiberet. Nec poteſt de eius prouectione dubitari, cui pro laboribus multis, pro moribus caſtis, pro actibus ſtrenuis celſioris loci præmium debetur. Si enim ad honores mundi ſine ſuffragio tẽporis, ſine merito laboris indignũ eſt peruenire, & notari ambitus ſolent, quos probitatis documenta non adiuuant: quàm diligens, & quàm prudens habenda eſt diſpenſatio diuinorum munerum, & cœleſtium dignitatum, ne in aliquo apoſtolica & canonica decreta violentur, & his eccleſia domini regenda credatur, qui legitimarum inſtitutionum neſcij, & totius humilitatis ignari, non ab infimis ſumere incremẽtum, ſed à ſummis volunt †accipere principium? cùm valde iniquum ſit, & abſurdum, vt imperiti magiſtris, noui antiquis, & rudes præferantur emeretis.

†proinde

B 1. Tim. 5.

†ſectatur

Paulò poſt.

C

D

† habere

Ne in ordinandis epiſcopis ſanctorum patrum ſtatuta negligantur.

De ſuperiori epiſtola ad epiſcopos Africæ. ¶ *Caput* 106. *Cap*. 2.

Supereſt fratres, vt †cõcorditer ſalubres ſuſcipiatis hortatus, & nihil per contentionẽ agentes, ſed ad omne ſtudiũ deuotionis vnanimes, diuinis & apoſtolicis cõſtitutionibus pareatis, & in nullo patiamini prouidẽtiſsima canonũ decreta violari. Quę enim certarũ remiſimus cõſideratione cauſarũ, antiquis deinceps cuſtodiẽda ſunt regulis, ne quod ad tẽpus pia lenitate conceſsimus, iuſta poſt vltione plectamus, in eos ſpecialius & propẽſius cõ

† concor di obedi entia.

mouendi,qui in episcopis ordinandis sanctorum patrum statuta neglexerint,& quos refutare debuerint,consecrarint. A

Quod qui indignos ordinant, ius debeant amittere consecrandi.

Eodē cap. *Ibidem.* ¶ *Caput* 107.

Vnde episcopi qui talem consecrauerint sacerdotem, qualem esse non liceat, etiam si aliquomodo damnum proprii honoris euaserint, ordinationis tamen ius vlterius non habebunt, nec vnquam ei sacramento intererunt,quod neglecto diuino iudicio, immerito præstiterunt.Illud sanè quòd ad sacerdotalem pertinet dignitatē, inter omnia volumus canonū statuta seruari,vt non in quibuslibet locis,neq; quibuscūq; castellis,& vbi ante non fuerunt episcopi consecrentur,cum vbi minores sunt plebes,minorésque conuentus,presbyterorum cura sufficiat.Episcopalia autem gubernacula non nisi maioribus populis,& frequentioribus ciuitatibus oporteat præsidere,ne quod sanctorum patrum diuinitus inspirata decreta vetuerunt,viculis,& possessionibus vel obscuris,& solitariis municipiis tribuatur sacerdotale fastigium. B

De simoniaca hæresi eradicāda,& de episcopo alterius gratia nō faciendo.

lib.4.regist. epistola 56. 1.q.1.c.quibusdam. *Greg.vniuersis episcopis per Helladiā prouinciā cōstitutis.* ¶ *Cap.*108

Quibusdam narrantibus agnoui,quod in illis partibus nullus ad sacrū ordinem sine commodi datione perueniat, quòd si ita est, flens dico, gemens denuncio,quia sacerdotalis ordo qui intus cecidit,foris quoque diu stare non poterit.Scimus quippe ex euangelio,quid redemptor noster per semetipsum fecerit, quia ingressus templum, cathedras vendentium columbas euertit. Columbas enim vēdere est,de spiritu sancto quem Deus omnipotens consubstantialem per impositionem manuū,hominibus tribuit,commodum temporale percipere. Ex quo (vt prædixi) malo iam innuitur,quia qui in templo Dei columbas vendere pręsumpserunt,eorum Deo iudice cathedræ ceciderunt. Qui videlicet error in subditis propagatur cum augmento,nam ipse quoque cū ad sacrum ordinem pręmiis perducatur iam in ipsa prouectus sui radice viciatus, paratior est aliis vænundare,quod emit.Et vbi est quod scriptū est, Gratis accepistis,gratis date? Et cùm prima contra sanctam ecclesiam simonica hæresis sit exorta, cur non perpenditur,cur non videtur,quia eum quē precio quis ordinat,prouehendo agit,vt hæreticus fiat?Ideóque hortamur vt vestrum nullus denuo hoc fieri patiatur. Sed neque gratia alicuius, neque supplicatione aliquos ad sacros ordines audeat promouere,nisi eum quem vitæ & actionis qualitas ad hoc dignū esse monstrauerit. Nam si aliter factum denuo senserimus,districta & canonica illud noueritis vltione compesci. C D

Matth.21. *Matth.10.*

Vt nihil accipiatur pro ordinatione vel pallio vel chartis. cuius supra. ¶ *Caput* 109.

Antiquam patrum regulam sequens,nihil vnquam de ordinationibus accipiendum esse constituo, neque ex datione pallij, neque ex traditione chartarum,neque ex ea,quam noua per ambitionem inuenit simulatio,appellatione pastelli.Quia enim ordinando episcopo pontifex manum imponit,

A ponit, euangelicam verò lectionem minister legit, confirmationis verò huius epistolam notarius scribit, sicut episcopum non decet manũ quam imponit vendere, ita minister vel notarius non debet in ordinatione eius, vocem suam, vel calamum vendere. Pro ordinatione ergo, & pro pallio, chartis atque pastello, eundem qui ordinandus est, vel qui ordinatus est, aliqua dare prohibeo. Ex quibus prædictis rebus, si quis aliquid commodi appellatione exigere, vel petere fortè præsumpserit, in districto omnipotentis Dei examine, reatui subiacebit. Is autem qui ordinatus fuerit, si non ex placito, neque exactus, ac petitus, post acceptas chartas & palliũ, offerre aliquid cuilibet ex clero, gratiæ tantummodo causa voluerit, hoc accipi nullo modo prohibemus, quia eius oblatio nullã culpæ maculam gerit, quæ ex ambientis petitione non processit.

B

De eodẽ. Greg. Theodorico et Theodeberto regibus Francorũ. ¶ *Cap.* 110

lib. 7. regist. epist. 114.

Qua de re vt magnum omnipotenti Deo munus valeatis offerre, synodum congregari præcipite, in qua sicut fratribus coepiscopis nostris mandauimus, præsente dilectissimo filio nostro Cyriaco abbate, sub anathematis debeat obligatione constitui, nullũ pro ecclesiastico ordine aliquid vnquam dare, vel aliquid accipere.

Quod nullum opus simoniaci valeat, & quod iram Dei super populum potius prouocat quàm placat. Ibidẽ paulo post initiũ. ¶ *Caput* III.

1. q. 1. c. fertur simoniaca.

Fertur simoniaca hæresis (quæ prima contra Dei ecclesiã diabolica supplantatione surrepsit, & in ipso ortu suo zelo apostolicæ vltionis percussa, atque damnata est) in regni vestri finibus dominari, cùm in sacerdotio fides sit eligenda cum vita. Si enim vita deest, fides meritũ non habet, beato Iacobo attestante, qui ait: Fides sine operibus mortua est. Quæ enim opera esse valeant sacerdotis, qui honores tanti sacramenti, conuincitur obtinere per præmium? *Et post pauca.* Hinc igitur non solum in ordinatoris & ordinati animam lethale vulnus infligitur, verumetiam excellentiæ vestræ regnum vestrorum episcoporum culpa (quorum magis intercessionibus iuuari debuerat) prægrauatur. Si enim dignus is sacerdotio creditur, cui non actionis merita, sed præmiorum copia suffragatur, restat vt nihil sibi in honores ecclesiasticos grauitas, nihil sibi defendat industria, sed totum auri profanus amor obtineat, & dum vitia honor remunerat, in locũ vltoris is fortasse qui fuerat vlciscendus, adducitur: atque hinc sacerdotes non proficere, sed perire potius iudicantur. Vulnerato namq; pastore, quis curandis ouibus adhibeat medicinam? Aut quando populũ orationis clypeo tueatur, qui iaculis se hostium feriendum exposuit? Aut qualem fructũ producturus est, cui graui peste radix infecta est? Maior ergo calamitas metuẽda est forte locis illis, vbi tales intercessores adducũtur ad locũ regiminis, qui irã dei prouocãt, quã per semetipsos populis placare debuerant.

C *Acto. 8.*

Iacob. 2.

D

Item de simoniacis. Gregorius †*Etherio, Siagrio, Virgilio, & Desiderio, episcopis Galliarum.* ¶ *Caput* 112.

† *hetherio*

7. lib. regist. epist. 110.

Dum non attenditur, quòd diuina voce † dicitur, Gratis accepistis, gratis date, agitur vt crescat & geminata fiat in vno eodémq; delicti cõtagio,

† *præcipit*

Matth. 10.

ementis scilicet & vendentis. Et cùm liqueat hanc hæresim ante omnes radice pestifera surrepsisse, atque in ipsa sua origine apostolica esse detestatione damnatam: cur non perpenditur, cùr non cauetur, quia illi benedictio in maledictionem conuertitur, quia ad hoc vt fiat hæreticus promouetur? *Item.* Neque enim eleemosyna reputanda est, si pauperibus dispensetur, quod ex illicitis rebus accipitur, quia qui hac intentione malè accipit, vt benè dispenset, grauatur potius, quàm adiuuetur.

Ibidem.

Non esse ordinandum episcopum sine consensu metropolitani. Innocentius Victricio Rothomagensi episcopo. ¶ *Caput* 113.

Epis.2.ca.1

Primum, vt extra conscientiam metropolitani episcopi, nullus audeat ordinare episcopum. Integrum enim est iudicium quod plurimorum sententiis confirmatur. Nec vnus episcopus ordinare præsumat episcopum, ne furtiuum præstitum beneficium videatur. Hoc enim & synodus Nicæna constituit, atque diffiniuit.

De eodem. Hilarius papa Ascanio, & aliis episcopis Tarraconensis prouinciæ. ¶ *Caput* 114.

Cap.4.

Hoc autem primùm iuxta eorundem regulas patrum, volumus custodiri, vt nullus præter notitiam atque consensum fratris nostri Ascanij aliquatenus consecretur antistes: quia hoc vetus ordo tenuit, hoc trecentorum decem & octo sanctorum patrum diffiniuit authoritas. Cui quisquis obuias tetenderit manus, eorum se consortio fatetur indignum, quorum præceptionibus resultarit.

De simoniacis cunctis ab ordine & dignitate remouendis. Leo iiij. episcopis Britanniæ. ¶ *Caput* 115.

1.q.7.c. requiritis de his.

Requiritis de his qui turpissimo lucro columbas in templo domini vendere non pertimescũt, & sua acta improba temeritate Simonis hæresi coniungentes: vtrum possint in ordine pœnitentiam agere, aut tantummodo extra ordinem & sacerdotalem fieri gradum. Quibus nos quidem conuictis, & qui tam detestabile nefas (quod iam multis est damnatũ conciliis) peregisse noscuntur, nulla pœnitentia possumus subuenire, & tot spiritualibus patribus obuiare, sed in illorum patrum me sententia conuenire omnibus certum sit.

Quomodo, aut quot testibus damnandus sit episcopus. Idem. ¶ *Cap.* 116.

2.q.6.c. nullam damnationem.

Nullam damnationem episcoporum esse vnquam censemus, nisi aut ante legitimum numerum episcoporum, qui fit per duodecim episcopos, aut certè probata sentẽtia per lxxij. idoneos testes, qui tales sint, qui & accusare possint, & prius ad sacra Christi quatuor euãgelia sacramenta præstent, quòd nil falsum depromant, sicut nobis beatus Syluester tradidit, & Romana sancta tenere videtur ecclesia. Et si inter eos quos damnandos esse dixerint homines, fuerit episcopus qui suam causam in pręsentia Romanæ sedis episcopi petierit audiri, nullus super illum finitiuã præsumat dare sententiam, sed omnino eum audire decernimus.

Qualiter episcopi debeant ordinari. ex conc. Nicæno, cap. iiij. ¶ *Cap.* 117.

Episcopũ oportet ab omnibus episcopis si fieri potest, qui sunt in prouincia

A uincia eius, ordinari. Si verò hoc difficile fuerit, vel aliqua vrgente necessitate, vel itineris longitudine, certè tres episcopi debent in vnum esse cógregati, ita vt etiam cæterorum qui absentes sunt, consensum literis teneant, & ita facient ordinationem: potestas sanè vel confirmatio pertinebit per singulas prouincias ad metropolitanum episcopum.

Cui periculo subiaceat episcopus vel aliquis de clero per pecuniam ordinatus, vel ad aliquos honores promotus. Ex Chalcedonensi concilio cap.ij. ¶ Caput 118.

Si quis episcoporum accepta pecunia ordinationē fecerit, & sub pretium deduxerit impreciabilem gratiam, atque ordinauerit per pecuniam episcopum, siue Chorepiscopum, siue presbyterum, siue diaconum, aut B quemcunque alium qui connumeratur inter clericos, aut accepta pecunia ordinauerit œconomum, id est defensorem, siue paramonarium, quicunque hoc meditatus fuerit, si conuictus fuerit, ipse quidem subeat gradus sui periculum, & qui sic ordinatus fuerit, nullum habeat ex huiusmodi mercimonio & creatione probrosa profectum, sed sit alienus & dignitatis, & sollicitudinis eius, quam per pecunias intrauit: sed & ille qui tā turpibus & illicitis intercessor apparuit, si quidem clericus fuerit, de proprio gradu decidat: si verò laicus siue monachus fuerit, anathema sit.

1.q.1.c.si quis episcopus.

Quid agendum sit de episcopo, qui ecclesiam per secularem potestatem obtinuerit. Ex canone apostolorum cap.xxxi. ¶ Caput 119.

Si quis episcopus secularibus potestatibus vsus ecclesiam per ipsos ob C tineat, deponatur, & segregentur omnes qui illi communicant.

16.q.7.c.si quis episcopus.

De eodem septima synodus, cap.iij. ¶ Caput 120.

Omnis electio episcopi, vel presbyteri aut diaconi, à principibus facta, irrita maneat, secundum regulam quæ dicit. Si quis episcopus secularibus potestatibus vsus ecclesiam per ipsas obtineat, deponatur, & segregentur omnes qui illi communicant.

dist.63.c. omnis electio.

De eo qui per pecuniam manus impositionem dedit vel accepit, synodus vij.cap.xx. ¶ Caput 121.

Omnis episcopus vel presbyter, aut diaconus conuictus quod per pecuniam manus impositionem dederit vel acceperit, à sacerdotio & gradu decidat. Fortassis autem dicunt aliqui, quia pœnitentiam agimus de pec D cato, & Deus ignoscit illud. Ita est, quia omnes agentes pœnitentiā Deus suscipit, & indulget per pœnitentiam peccata quæque patrata. *Item.* Qui per pecunias quenquam consecrauerit, vel consecratus est, alienus est à sacerdotio.

Nullum principum, vel potestatum laicorum, electioni episcoporum se inserere violenter debere, & si fecerint quid de eis agendum sit. viij. synodus cap.xi. ¶ Caput 122.

Promotiones & consecrationes episcoporum concordans prioribus concilijs, clericorum electione ac decreto, & episcoporum collegio fieri hæc sancta & vniuersalis synodus diffiniuit & statuit, atque iure promulgauit, neminem laicorum principum vel potentum semet † ingerere electioni vel

† inserere

ctioni vel promotioni patriarchæ, vel metropolitani, aut cuiuslibet episcopi, ne videlicet inordinata & incongrua hinc fiat contentio, vel confusio, præsertim cùm nullam in talibus potestatem, quenquam potestatiuorum, vel cæterorum laicorum habere conueniat. Sed silere & attendere sibi, vsquequo regulariter à collegio ecclesiæ suscipiat finem electio futuri Pontificis. Si verò quis laicorum ad concertandum & cooperandum inuitatur ab ecclesia, licet huiusmodi, cum reuerentia, si fortè voluerit, obtemperare se ascíscentibus. Taliter enim dignum pastorem sibi regulariter ad suam ecclesia salutem promouet. Quisquis autem secularium principum, vel potentum, vel alterius dignitatis laicus, aduersus communem ac consonantem, atque canonicam electionem ecclesiastici ordinis agere tentauerit, anathema sit, donec obediat & consentiat, quod ecclesia de electione & ordinatione proprij præsulis, se velle monstrauerit.

De eodem. Canones apud Parisios sub Ludouico rege. ¶ *Caput* 123.

conc. Parisien. 1. c. 8.

Quia in aliquibus consuetudo prisca negligitur, ac decreta canonum violantur, placuit iuxta antiquam consuetudinem, vt decreta canonũ seruentur. Nullus ciuibus inuitis ordinetur episcopus, nisi quem populi & clericorum electio plenissima quæsierit voluntate. Non principis imperio, neque per quamlibet conditionem, contra metropolis voluntatem, vel episcoporum comprouincialium ingeratur. Quod si per ordinationẽ regiam honoris istius culmen peruadere aliquis nimia temeritate præsumpserit, à comprouincialibus loci ipsius episcopis recipi nullatenus mereatur, quem indebitè ordinatum agnoscunt. Si quis de comprouincialibus recipere eum contra interdicta præsumpserit, sit à fratribus omnibus segregatus, & ab ipsorum omnium charitate semotus. Nam de antè actis ordinationibus Pontificum ita conuenit obseruari, vt † metropolitanus cum suis comprouincialibus episcopis, vel quos vicinos episcopos eligere voluerit, in loco vbi conuenerit, iuxta antiqua statuta canonum, omnia communi consilio & sententia † decernant.

† metropolis † decernãtur.

Qualiter consecrentur episcopi. Ex quarto Carthaginensi concilio cap. ij. ¶ *Caput* 124.

dist. 23. c. episcopus cum.

Episcopus cùm ordinatur, duo episcopi ponant & teneant euangeliorum codicem super caput & super ceruicẽ eius, & vno super eum fundente benedictionem, reliqui omnes qui adsunt episcopi, manibus suis caput eius tangant.

De episcopo vel clero in alium locum non transferendo. ex eodem Concilio cap. xxvij. ¶ *Caput* 125.

7. q. 1. c. episcopus de loco.

Vt episcopus de loco ignobili ad nobilem per ambitionem non transeat, nec quisquam inferioris ordinis clericus. Sanè si id vtilitas ecclesiæ faciendum poposcerit, decreto pro eo clericorum & laicorum episcopis porrecto † in præsentia synodi transferatur, nihilominus alio in locum eius episcopo subrogato. Inferioris vero gradus sacerdotes vel alij clerici, concessione suorum episcoporum, possunt ad alias ecclesias transmigrare.

† per sententiam

A *Ne quicquam præmij pro diuinis sacramentis accipiatur. Ex Toletano concilio xi. cap. viij.* ¶ *Caput* 126.

Quicquid inuisibilis gratiæ collatione tribuitur, nunquam quæstu, vel quibuslibet præmijs venundari penitus debet, dicente domino. Quod gratis accepistis, gratis date. Et ideo quicunque deinceps in ecclesiastico ordine constitutus, aut pro baptizandis consignandísque fidelibus, aut collatione chrismatis, vel promotionibus graduum precia quælibet, vel præmia, nisi voluntariè oblata, pro huiusmodi † oblatione susceperit, equidem si sciente loci episcopo, tale quicquã à subditis perpetratur, idem episcopus duobus mensibus excommunicationi subiaceat, pro eo quod in scientia mala conticuit, & correctionem necessariam non adhibuit. Sin B autem suorum quispiam eodem nesciente, quodcunque de supradictis capitulis accipiendum sibi esse crediderit, si presbyter est, triũ mensium excommunicatione plectatur: si diaconus, duobus: subdiaconus vero vel clericus his cupiditatibus seruiens, & competenti pœna & debita excommunicatione plectendus est.

1.q.1.c.quicquid inuisibilis. Matt.10.

† ambitione

Qua sententia feriendi sint qui simoniacè ad episcopatum eliguntur, vel electi simoniacè ordinantur. Ex eod. conc. cap. ix. ¶ *Caput* 127.

Multæ super hoc capitulo patrum sententiæ manauerunt, scilicet ne impreciabilem sancti spiritus gratiam donis vel muneribus quis æstimet comparandam. Sed (quod non sine graui dolore dicendum est) quantò hæc frequenti decretorum est præceptione prohibita, tantò à nobis frau- C dibus cognoscitur iterata, dum hi qui tali precio mercari nituntur gratiam, suæ ordinationis tempora præueniunt munere: aut post acceptum honorem, promissis suis conferunt apparitoribus turpis lucri mercedem. Et ideo vt horum & similium argumentorum deinceps amputetur occasio, hæc sancta synodus diffiniuit, vt cùm quisque pontificale culmẽ ante domini altare percepturus accesserit, & actione adstringatur, quod pro cõferenda sibi consecratione honoris, nulli personæ cuiuslibet prẽmij collationẽ, vel aliquãdo dedisset, vel aliquãdo in futurũ dare procuret. Sicq; aut mundus ab hoc cõtagio, prælationis cõsecrationem accipiat: aut publicato hoc scelere manifestè denudatus, coram ecclesia ad honorẽ quẽ mercari voluit, nõ accedat. Illos tamẽ, quos deinceps post prælationẽ D per præmium ordinatos fuisse patuerit, sub diffinitis pœnitentiæ legibus, vt verè simoniacos ab ecclesia separandos esse cẽsemus, id est, vt duorum annorum spacio exilio relegati, & digna satisfactione vel excommunicationis sententia coerciti, honoris gradum quem præmijs emerant, lachrimis conquirere & reparare intendant, vt si digna eos satisfactio pœnitentiæ † tempore inuenerit, non tantum communioni, sed & loco & totius ordinis officijs, à quibus separati fuerant, restaurandi sunt.

† commendauerit, peracto indictæ pœnitentiæ tempore, nõ tantum &c.

Ne episcopus per pecuniam aliquem ordinet. Ex ij. Bracarensi concilio. cap. iij. ¶ *Caput* 128.

Placuit, vt de ordinatione clericorum episcopi munera nulla suscipiãt, sed sicut scriptum est, Quod gratis Deo donante acceperint, gratis dent.

1.q.1.c.placuit. Matt.10.

Non ali-

Non aliquo precio gratia,& impositio manuum vænundetur, quia antiqua diffinitio patrum, ita de ecclesiasticis ordinationibus statuit dicens. Anathema sit danti & accipienti, propterea quia multi aliquando multis sceleribus obruti, & sancto altari indignè ministrantes non ob testimonium bonorum actuum, seu profusione munerũ obtinent. Oportet ergo non per gratiam munerum, sed per diligentem prius discussionem, deinde per multorum testimonium clericos ordinare. A

Non esse faciendum episcopũ præmio, vel personarũ patrocinio. Greg. Antonio subdiacono, registri lib. ij. epist. xxij. siue ca. lxj. ¶ Cap. 129.

8. q. 2. ca. illud quidem

Illud quidem præ omnibus curæ tibi sit, vt in hac electione nec datio quibuscunque modis interueniat præmiorum, nec quarumlibet personarum patrocinia conualescant. Nam si quorundam patrocinio quisquam fuerit electus, voluntatibus eorum cùm fuerit ordinatus, obedire reuerentia exigente compellitur, sicque fit, vt & res illius minuantur ecclesiæ, & ordo ecclesiasticus non seruetur. Talem ergo te † imminente, debent personam eligere, quæ nullius incongruæ voluntati deseruiat, sed vita & moribus decorata tantò ordini digna valeat inueniri. B

† admonente.

Vt nullus priuatum commodum, sed commune quærat in electione episcopi. Idem ad clerum Mediolanensem. ¶ Caput 130.

Greg. epist. 29. siue cap. 68. lib. 2. 8. q. 2. c. dilectissimi.

Dilectissimi filij, officij nostri censura commoniti, suademus, vt in suscipiendi antistitis causa, nullus vestrum neglecta vtilitate communi, suo lucro proficiat, ne si quisquam propria commoda appetit, friuola æstimatione fallatur: quia nec libero iudicio præferendam sibi personam examinat mens, quam cupiditas ligat. Pensantes ergo quæ cunctis expediunt ei quem vobis diuina gratia prætulerit, integerrimam semper in omnibus obedientiam præbete. Iudicari namq; à vobis vltra non debet semel prælatus, sed tantò nunc subtiliter iudicandus est, quantò postmodum iudicandus non est. C

Quid in primitiua ecclesia, & quid nunc, neophytus vocetur. Idem Virgilio Arelatensi episcopo. ¶ Caput 131.

lib. 4. regist. epistola. 51. dist. 48. ca. Sicut. 1. Tim. 3.

Cùm ad sacros ordines Paulus apostolus neophytũ venire prohibeat, sciendum nobis est, quia sicut tunc Neophytus vocabatur qui adhuc nouiter erat plantatus in fide, ita nunc inter neophytos deputamus, qui adhuc nouus est in sancta conuersatione. Scimus autem quod ædificati parietes non prius tignorum pondus accipiant, nisi à nouitatis suæ humore siccentur, ne si ante pondera quam solidentur, accipiant, cunctam simul fabricam ad terram deponant. D

Quod inexpiabilis sit culpa venditi mysterij. Ambrosius. ¶ Caput 132.

Lib. 4. in 4. c. Lucæ, titulo. de confirmatione eiusdem, exemplo Helisæi & Naamã 4. *Reg. 5.*

Accepisti pecuniam & possidebis ex ea agrum, & vineas, & olieta, & greges, & lepra Naaman † applicabit se in te, & semini tuo vsque in æternum. Vides quia facto authoris successio damnatur hæredis. Inexpiabilis est enim venditi culpa mysterij: & gratiæ vindicta cœlestis transit ad posteros. Denique Moabitæ, & cæteri non intrabunt in ecclesiam Dei vsq; in tertiam & quartam progeniem, tamdiu videlicet (vt simplicius interpretemur)

† adhærebit tibi.

Deuter. 23.

A donec culpam authorum multiplicis succesſio generationis aboleret. Sed quum illi, qui in Deum idololatriæ errore deliquerunt, in quartã generationem videantur eſſe multati, profectò durior videtur eſſe ſententia, qua Giezi ſemen vſque in æternum pro cupiditate habendi prophetica authoritate damnatur: præſertim cùm dominus noſter Ieſus Chriſtus per lauacri regenerationem omnibus remiſsionem dederit peccatorum, niſi vt vitiorum magis, quàm generis ſemen intelligas. Sicut enim qui filij promiſsionis ſunt, exiſtimantur in ſemen bonum, ita etiam qui filij erroris ſunt, exiſtimantur in ſemen malum. Nam & Iudæi ex patre diabolo *Ioan.8.* ſunt, nõ vtique carnis ſucceſsione, ſed criminis. Ergo omnes cupidi, omnes auari, Giezi lepram cum diuitijs ſuis poſsident, & malè quæſita mer- B cede non tam patrimonium facultatum, quàm theſaurum criminũ congregarunt, æterno ſupplicio & breui fructu.

Quod ſolius nefas ambitus ſeueriſsimè damnetur. Gregorius ad †Maximum præſumptorem in Salona. cap. xx. ¶ *Caput* 133.

†Maximianum.

Licet cætera cuiuſpiam talia vitę ſint merita, vt nihil ſit quod ex his ſacerdotalibus valeat ordinationibus obuiare, tamen ſolius nefas ambitus ſeueriſsima canonum diſtrictione damnatur.

lib. 3. regiſtri epiſt. ſeu cap. 20.

Quod nõ ſit conſecratio ab excõmunicatis celebrãda. Idẽ in eod. cap. ¶ *Cap.* 134

†Cognoſcimus itaque quòd vel ſubrepta vel ſimulata pijſsimorum principum iuſsione, dum vita dignus non fueris, te ad ſacerdotij ordinem cunctis venerabilem proripuiſſe. Quod nos ideo ſine vlla hæſitatione cre- C dimus, quia vitam ætatemq; tuam non habemus incognitam, ac deinde quia sereniſsimi domini imperatoris animum non ignoramus, quod ſe in cauſis ſacerdotalibus miſcere non ſoleat, ne noſtris in aliquo peccatis grauetur. Additur inauditum nefas, quod poſt interdictionem quoq; noſtram, quæ ſub excommunicatione tua ordinantiúmque te facta eſt, cæſis presbyteris, diaconibus, cęteróque clero, manu militari diceris ad medium deductus. Quam rem nos conſecrationem dicere nullomodo poſſumus, quia ab excommunicatis eſt celebrata. Quia igitur ſine vllius exempli forma violaſti talem, tantámque ſacerdotij dignitatem, vt vſque dum dominicis vel reſponſalis noſtri cognouerimus apicibus, quod nõ ſubreptitia, ſed vera fueris iuſsione ordinatus, nullatenus tu, ordinatoréſque tui D attrectare quicquam præſumatis ſacerdotalis officij, nec vſque ad reſcriptum noſtrum, ad cultum vos ſacri altaris accedere.

†Cognoſcimus

Quod non oporteat ordinationes epiſcoporũ diu differri. Ex Chalcedonenſi concilio cap. 25. ¶ *Caput* 135.

diſt. 75. c. quoniã quidam.

Quoniam quidam metropolitanorum (†quantum comperimus) negligunt commiſſos ſibi greges, & ordinationes epiſcoporum facere differunt, placuit ſanctæ ſynodo, intra tres menſes ordinationes epiſcoporum celebrari, niſi fortè neceſsitas inexcuſabilis coëgerit tempus dilationis †textendi. Quòd ſi hoc minimè fecerit, correctioni eccleſiaſticæ ſubiacebit. Veruntamen reditus eccleſiæ viduatæ penes œconomum eiuſdem eccleſiæ integri reſeruentur.

†ſicut ad nos perlatũ eſt

†protelari

Vt archiepiscopus infra tres menses pallium suum ab apostolica sede accipiat, vel dignitate sua careat. Ex decretis Pelagij papæ. cap. i. ¶ *Cap.* 136

dist. 100. c. quoniam quidam.

Quoniam quidam metropolitanorum fidem suam secundum priscam consuetudinem sanctæ sedi apostolicæ exponere detrectantes, vsum pallij neque expetunt, neque percipiunt, ac per hoc episcoporum cõsecratio viduatis ecclesijs non sine periculo protelatur: placuit, vt quisquis metropolitanus vltra tres menses consecrationis suæ ad fidem suam exponendam, palliúmque suscipiendum, ad apostolicam sedem non miserit, commissa sibi careat dignitate, sitque licentia metropolitanis alijs, post secundam & tertiam commonitioné, viduatis ecclesijs, cum consilio Romani pontificis, ordinando episcopo subuenire. Si verò consecrandi episcopi negligentia prouenerit, vt vltra tres menses ecclesia viduata consistat, cõmunione priuetur, quòd vsque aut loco cedat, aut se consecrandum præbere non differat. Quod si vltra quinque menses per suam negligentiam retinuerit viduatam ecclesiam, neq; ibi neque alicubi consecrationis donum percipiat, immo metropolitani sui iudicio cedat.

Quomodo quis debeat à vicinis prouinciæ episcopis ordinari. Ex concilio Sardicensi cap. v. ¶ *Caput* 137.

dist. 65. c. si forte.

Osius episcopus dixit. Si contigerit in vna prouincia, in qua plurimi fuerint episcopi cæteris necessarijs rebus occupati, extra prouinciam vnũ fortè remanere episcopum, & populi conuenerint, episcopi vicinæ prouinciæ debent illum prius conuenire episcopum, qui in ea prouincia moratur, & ostendere quòd populi petant sibi rectorem, & hoc iustum esse, vt & ipsi veniant, & cum ipso ordinent episcopum. Quod si conuentus literis, tacuerit & dissimulauerit, nihílq; rescripserit satisfaciendum esse populis, veniant ex vicina prouincia episcopi, & ordinent episcopum.

Vt episcopus non consecretur sine tribus episcopis. ex concilio Arelatensi ij. cap. v. ¶ *Caput* 138.

Nullus episcopus sine metropolitani permissu, nec metropolitanus sine tribus episcopis comprouincialibus præsumat episcopum ordinare, ita vt alij comprouinciales episcopi admoneantur, vt se suo responso consensisse significent. Quòd si inter partes aliqua fuerit dubitatio, maiori numero metropolitanus in electione consentiat.

De eodẽ, & vt archiepiscopus ab omnibus cõprouincialibus ordinetur, si fieri potest. Ex epist. Aniceti papæ ecclesijs Galliæ directa. ¶ *Cap.* 139.

† volumẽ conciliorũ sic habet: olim in sancti prædecessoris nostri Anacleti ordinationibus quædã iã &c. *Anacletus epist. 2.*

De ordinationibus episcoporum, super quibus nos consulere voluistis, † olim alijs in scriptis prædecessoris nostri Anacleti quædam iam decreta reperimus. Scimus enim beatissimum Iacobum, qui dicebatur iustus, qui etiam secundum carnem frater domini nuncupatus est, à Petro, Iacobo, & Ioanne apostolis Hierosolimis episcopum esse ordinatum. Si autem nõ minus quàm à tribus apostolis tantus vir fuit ordinatus, patet profectò, eos formam instituente domino tradidisse, nõ minus quàm à tribus episcopis, episcopum ordinari debere. Sed crescente numero episcoporum, nisi interuenerit necessitas debẽt etiã plures augeri. Si autẽ archiepiscopus obierit,

A obierit,& alter ordinandus archiepiſcopus fuerit,omnes eiuſdem prouinciæ epiſcopi ad ſedem metropolitanam veniant,vt ab omnibus epiſcopis eligatur & ordinetur. Oportet aũt, vt ipſe qui illis omnibus præeſſe debet, ab illis omnibus eligatur & ordinetur. Reliqui verò comprouinciales epiſcopi,ſi neceſſe fuerit,cęteris conſentientibus,à tribus,iuſſu archiepiſcopi conſecrari poſſunt epiſcopis. Sed melius eſt,ſi ipſe cum omnibus eum qui dignus eſt elegerit,& cuncti pariter conſecrauerint † pontificem. Et licet iſtud neceſsitate cogente conceſſum ſit,illud tamen quod de archiepiſcopi conſecratione prædictum eſt atque præceptum,vt omnes videlicet ſuffraganei eum ordinent, nullatenus immutari licet, quia qui illis præeſt, ab omnibus epiſcopis quibus præeſt, debet conſtitui. Sin aliter præſumptum fuerit, viribus carere non dubium eſt, quia irrita erit eius ſecus acta ordinatio.

†pontifices

B

De epiſcopo qui alium violenter ordinauit epiſcopum. ex epiſtola Simplicij papæ miſſa Ioanni Rauennati epiſcopo. ¶ *Caput* 140.

Si quid eſſes intuitus ad normam eccleſiaſticæ diſciplinæ,vel ſi quid apud te ſacerdotalis modeſtię teneretur,nunquam plectibiles perpetrarentur exceſſus. A quibus ſi nullo te paternarũ regularum poteras continere præcepto,ſaltem ſanctę memorię prædeceſſoris tui fueras reuocandus exemplo,qui cùm faciendo presbyterum minùs deliquiſſet,inuitum,ſenſerat tamen dignum pro tali vſurpatione iudicium. Vbi iſta didiciſti quæ in fratrem,& coepiſcopum noſtrum Gregorium, non electione ſed inuidia perpetraſti? Quem inexcuſabili violentia pertrahi ad te paſſus es atq; vexari, vt ei honorem tantum non pro animi tranquillitate, ſed pro amentia ſicut dicendum eſt, irrogares. Neque enim talia fieri potuiſſent ſanitate conſilij. Nolumus exaggerare quod geſtum eſt, ne cogamur iudicare quod dignum eſt. Nam priuilegium meretur amittere,qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate.

C

De abiectione eius quẽ duo præſumpſerint ordinare epiſcopi. ex concilio Arauſico j. cap.xxi. ¶ *Caput* 141.

diſ.64.c. de abiectione.

De abiectione eius,quem duo præſumpſerint ordinare epiſcopi,in noſtris prouinciis placuit de præſumptoribus, vt ſicubi contigerit duos epiſcopos tertium conſecrare,& ipſe & authores damnabuntur,quo cautius ea quæ ſunt antiquitus ſtatuta,ſeruentur.

D

De non ordinandis epiſcopis per vicos & modicas ciuitates. ex concilio Sardicenſi, cap.vi. ¶ *Caput* 142.

Licentia verò danda non eſt ordinandi epiſcopum, aut in vico aliquo, aut in modica ciuitate,cui ſufficit vnus presbyter, quia non eſt neceſſe ibi fieri epiſcopum,ne vileſcat nomen epiſcopi & authoritas. Non debent ex alia prouincia inuitati facere epiſcopum,niſi aut in his ciuitatibus quæ epiſcopos habuerũt,aut ſi qua talis, aut tam populoſa eſt ciuitas, quæ mereatur habere epiſcopum. Si omnibus placet? Synodus reſpondit. Placet.

Leo papa, cap.2. epiſt. 87. ad epiſc. Africanos.

De eadem re. Leonis papæ. ¶ *Caput* 143.

Illud ſanè quod ad ſacerdotalẽ pertinet dignitatẽ,inter omnia volumus

canonum ſtatuta ſeruari, vt non in quibuſlibet locis, neque quibuſcunq; caſtellis, & vbi antea non fuerunt epiſcopi conſecrentur. cùm vbi minores ſunt plebes, minoréſq; conuentus, Presbyterorũ cura ſufficiat: epiſcopalia autẽ gubernacula, non niſi maioribus ciuitatibus oportet præſidere. Namque ſanctorum patrum diuinitus inſpirata decreta vetuerunt, ne viculis & poſſeſsionibus vel obſcuris, vel ſolitariis municipiis tribuatur ſacerdotale faſtigium, & honor cui debent excellentiora committi, ipſe ſui numeroſitate vileſcat.

A

† Gallorũ

De VVamba rege † Hiſpanorum, qui contra canones in quadam villula epiſcopatum fecerat, quomodo annullatum ſit. Ex xij. concilio Toletano, cap. iiij. ¶ *Caput* 144.

B

Maioribus inſtitutis contraire, & ſanctorum patrũ decreta conuellere, quid aliud eſt quàm vinculum ſocietatis Chriſti abrumpere, & vſurpatæ præceptionis licentia, ſtatum eccleſiæ diſsipare? Proſequente igitur venerabili & ſanctiſsimo viro fratre noſtro Stephano, Emeritenſis ſedis epiſcopo, res nouellæ præſumptionis vſurpatione ſeſe intulit pertractanda, tantò cõmunionis noſtræ iudicio conuellenda, quãtò & prauitatis veſtræ noſcitur auſu perpetrata. Dixit enim violentia principali ſe impulſum fuiſſe, vt in monaſterio villulæ, in qua venerabile corpus ſanctiſsimi † Pigmenij confeſſoris debito quieſcit honore, nouam epiſcopalis honoris ordinationẽ efficeret. Et ideo quia indiſcreto & facillimo aſſenſu, iniuſtis VVambæ principis iuſsionibus parens nouam & iniuſtam illic pontificalis ſedis prælationem induxit, vbi canonica inſtitutio id fieri omnimoda ratione refellit, prædictus idẽ vir proſtratus humi, medicamine noſtri præcepti, & ſibi dari veniam petit, & quid potiſsimum fieri oporteat de perſona eius qui illic ordinatus fuerat, noſtri oris ſentẽtia decerni popoſcit. Sed quia veraciter, immò communiter noueramus prædictum principem cõſilio leuitatis agentem, non ſolum præcepiſſe, vt in prædicto loco aliquis epiſcopus fieret, ſed etiam ita eum obſtinationibus definiſſe, vt in ſuburbio Toletano in eccleſia Prætorienſi ſanctorum Petri & Pauli epiſcopum ordinaret, nec nõ & in aliis vicis vel villulis ſimiliter faceret, ideo pro tam inſolenti huiuſmodi extirpationis licentia, quicquid de hac re canonum inſtituta haberent, in mediũ proferri præcipimus. Tunc hæc † ordine conſtituto perlecta ſunt. In primis ex epiſtola Pauli, vbi Tito diſcipulo ſuo, vt epiſcopos per ciuitates conſtituere deberet præcepit. Item ex cõcilio Nicæno titulo * octauo, vbi inter cætera præcipitur, vt in ciuitate vna nõ videatur duo epiſcopi eſſe. Itẽ ex concilio Laodicæno titulo vij. vbi dicitur, nõ oportet in vicis, & in viculis, vel in villulis epiſcopos ordinari, &c. Itẽ ex cõcilio Africæ ſecũdo, titulo v. vbi Fœlix epiſcopus † Solenſitanus dixit, Etiã, ſi hoc placet ſanctitati veſtræ, inſinuo, vt diœceſes quæ nunquã epiſcopos habuerunt, nõ habeant: diœceſis verò quæ aliquãdo habuerit, habeat propriũ. Secũdum hanc autẽ proſecutionẽ, ſanctitatis veſtræ, eſt æſtimare quæ fieri debeant. Genedius epiſcopus dixit: Si placet inſinuatio fratris, & coepiſcopi noſtri Fœlicis, ab omnibus cõfirmetur. Ab omnibus epiſcopis dictum

† Pineuij

C

† in ordine conſtituta

Tit. 1.

D

*26. ſi vt ferè fit, capita Sardicenſis cõcilij addãtur Nicæno,

Cõ. Carth. 2

† Selemſelitanus, alias Selambinitanus

A dictum est, Placet. Item ex concilio Africæ tertio, titulo xlij. vbi dicitur, vt non accipiat alterum episcopũ plebs, quæ in diœcesi semper subiacuit. Epigonius enim episcopus inter cætera sic dixit. Hoc dico, non debere rectorem accipere eam plebẽ, quæ in diœcesi semper subiacuit, nec vnquam proprium episcopum habuit. Quapropter si vniuerso sanctissimo cætui placet, hoc quod † præfatus sum, confirmetur. Aurelius episcopus dixit, fratris & consacerdotis nostri prosequutioni nõ obsisto, sed hoc me fecisse & facturũ esse profiteor. Item ex concilio Sardicensi, vbi inter cætera præcipitur: Licentia passim, danda non est. Si enim subito aut vicus aliquis, aut modica ciuitas cui satis est vnus presbyter, voluerit sibi episcopum ordinari, ad hoc vt vilescat nomen episcopi, & authoritas, non debent illi ex B alia prouincia inuitati, facere episcopum in quibus locis antea non fuit. Item de sententia eorum qui huiusmodi ordinationes faciunt, vel de his qui contra hæc canonum instituta ordinãtur, ex concilio Tauritano titulo secundo, vbi dicit: Gestorum quoque † seriem conscribi placuit ad perpetem disçiplinam, quæ circa Octauium, Vrsionem, Remigium, ad † Tresæ episcopum synodus sancta decreuit, qui in vsurpationem quandam de ordinatione sacerdotum ad inuidiam vocabantur, quod ita his videtur indultum, vt de cætero hac authoritate commoniti nihil vsurpare conentur. Siquidem se ab hac causa tali excusatione defenderint, qua dicerent prius se non esse conuentos. Proinde iudicauit synodus sancta, vt si quis ex hoc fecerit contra instituta maiorum, sciat is qui ordinatus fuerit sacer- C dotis se honore priuandum, & ille qui ordinauerit authoritatem se in ordinationibus, vel in conciliis minimè retenturum. Non solum autẽ circa memoratum episcopum hæc sententia præualebit, sed & circa omnes simili errore deceptos, qui ordinationes huiusmodi perpetrarunt. His ergo fortissimis regulis effectũ pij operis apponentes in communi diffinitione eligimus, vt in loco Villulæ supradictæ deinceps sedes episcopalis non maneat, neque illic episcopus vltra constituendus existat. Hic tamẽ Conuildus qui cõtra maiorum decreta illic videtur institutus fuisse episcopus, nulla canonum erit ad condemnationem sui sententia vlciscendus, quia non ambitione, sed principis impulsione constitit ordinatus. Et ideo hoc illi remedium humanitatis concedimus, vt in sedem aliam decedentis cu- D iuslibet episcopi † traducatur, & prædictus locus sub monastica deinceps institutione mansurus, non episcopali, vltra priuilegio fretus, sed sub abbatis regimine sicut hucusque fuit, erit modis omnibus mancipandus. Iam verò † decreto generale † ponentes edictum. Si quis contra canonum interdicta venire conatus fuerit, vt in locis illis episcopum eligat fieri, vbi episcopus nunquã fuit, † anathema in cõspectu Dei omnipotẽtis incurrat. Et insuper tã ordinator quàm ordinatus gradũ sui honoris perdat, qui non solũ antiquorũ patrũ decreta, sed apostolica ausus est conuellere instituta.

Cõ. Carth. 3.

† prosecutus

† serie

† ac Trifesium

† transferatur.

† de cætero

† ponam⁹

† anathema sit in conspectu Dei omnipotentis,

Vt plebs quæ nunquam habuit episcopum, nisi ex consensu non habeat. Ex concilio Africano, cap. lxi. ¶ *Caput* 145.

Placuit & illud, vt plebes quæ nunquã habuerunt proprios episcopos,

nisi ex concilio plenario vniuscuiusque prouinciæ & † primati, atque consensu eius ad cuius diœcesim eadem ecclesia pertinebat, decretum fuerit, minimè accipiant.

† primatus.

A

Vt nequaquam in duos metropolitanos prouincia diuidatur. ex Chalcedonensi concilio, cap. xij. ¶ *Caput* 146.

Peruenit ad nos, quod quidam præter ecclesiastica statuta facientes cõuolarunt ad potestates, & per pragmaticam formam in duo vnam prouinciam diuiserunt, ita vt ex hoc facto duo metropolitani esse videantur in vna prouincia. Statuit sancta synodus de reliquo nihil ab episcopis tale tentari, alioquin qui hoc adnisus fuerit, amissioni gradus proprij subiacebit. Quæcunque verò ciuitates literis imperialibus metropolitani nominis honore subnixæ sunt, honore tantummodo perfruantur, & qui ecclesiã eius gubernat episcopus, † saluis scilicet veræ metropoli priuilegiis suis.

B

† Æditio secunda sic habet: priuilegio metropolitani episcopi iure proprio reseruato

De illis qui non sunt recepti ab his ad quos sunt ordinati. ex Ancyrano concilio, cap. xvij. ¶ *Caput* 147.

dist. 92. c. Si qui episcopi

Si qui episcopi ordinati sunt, nec recepti ab illa parœcia in qua fuerant denominati, voluerintque alias occupare parœcias, & vim præsulibus earum inferre, seditiones aduersus eos excitando, hos abijci placuit. Quod si voluerint in presbyterij ordine, vbi prius fuerant, vt presbyteri residere, non abijciantur propria dignitate. Si autem seditiones commouerint ibidem constitutis episcopis, presbyterij quoque honor talibus auferatur, fiántque damnatione † notabiles.

† nobiles

C

De episcopo qui ecclesiam ad quam ordinatus est, adire neglexerit. Ex concilio Antiochæno, cap. xvij. ¶ *Caput* 148.

cap. Si quis dist. 92.

Si quis episcopus per manus impositionem episcopatum acceperit, & sibi commissum ministerium subire neglexerit, nec acquieuerit ire ad ecclesiam sibi commissam, hunc oportet communione priuari, donec acceperit coactus officium, aut certè de eo aliquid integra decreuerit eiusdem prouinciæ synodus sacerdotum.

De episcopo qui non susceperit officium sibi commissum. Ex concilio Arelatensi, cap. xvi. ¶ *Caput* 149.

Si quis episcopus non susceperit officium sibi commissum, hic cõmunione priuetur, quoadusque consentiat, obedientiæ se commendans. Si verò perrexerit, nec receptus fuerit, non pro sua sententia, sed pro malitia populi, ipse quidem maneat episcopus, clerici verò ciuitatis communione priuentur, † quod in erudiendo inobedientes populos diligentes non fuerint.

D

† quod erudiendis inobedientes populis nõ fuerint

De episcopo vacante qui ecclesiam vacantem inuaserit. Ex concilio Antiochæno, cap. xvi. ¶ *Caput* 150.

dist. 92. cap. Si quis.

Si quis episcopus vacans in ecclesiam non habentem episcopum subripiens populos, sine consilio integri ordinis irruerit, etiam si populus quem seduxit desideret illum, alienum eum ab ecclesia esse oportet. Integrum autem & perfectum concilium dicimus illud, cui metropolitanus episcopus interfuerit.

A *De episcopo ordinato per contentionem populi. Ex concilio Aurelianensi, cap. x.* ¶ Caput 151.

Cap. 10. lib. Martini Brach. ex synodis græcorum.

Si quis ordinatus episcopus, per contentionem populi, aut pro aliqua ratione, & non pro sua culpa, in parœcia, quæ ei data fuerat, receptus non fuerit, hunc oportet honorem sacerdotij tantummodo contingere, ita vt de rebus ecclesiæ, in quam venit, sibi nihil præsumat. Sustineat autē quicquid de eo sanctum concilium iudicauerit.

De his qui promouentur ad episcopatum & non recipiuntur. ex Antiocheno concilio, cap. xviij. ¶ Caput 152.

dist. 92. c. Si quis episco.

Si quis episcopus ordinatus ad parœciam minimè, cui electus est, accesserit, non suo vitio, sed quod eum aut populus vetet, aut propter aliam B causam: non tamen eius vitio perpetratam, hic & honoris sit & ministerij particeps, dummodo nihil molestus ecclesiæ rebus assistat, vbi ministrare cognoscitur, quem etiam obseruare conueniet, quicquid synodus perfecta prouinciæ iudicando decreuerit.

Quod authoritas generalium conciliorum congregandorum apostolicæ sedi priuata potestate commissa sit. Isidorus cap. viij. ¶ Cap. viij.

Synodorum verò congregandarum authoritas Apostolicę sedi priuata cōmissa est potestate, nec vllam synodū generalem ratā esse legimus, quæ eius non fuerit authoritate congregata, vel fulta. Hæc authoritas testatur canonica, hæc historia ecclesiastica roborat, hæc sancti patres confirmāt.

De synodis, quo tempore sint habendæ. ex concilio Antiochæno, cap. xx. ¶ Caput 154.

C

dist. 18. cap. propter ecclesiasticas causas.

Propter vtilitates ecclesiasticas, & absolutiones earum rerum quæ dubitationē controuersiámq; recipiunt, optimè placuit, vt per singulas quasq; prouincias, bis in anno episcoporum concilia celebrētur. Semel quidem, post tertiam septimanam festi paschalis, ita vt in quarta septimana quæ consequitur, id est medio tēporis inter Pascha & Penthecostē cōueniat synodus, metropolitano cōprouinciales episcopos admonente. Secūda verò synodus fiat idibus Octobris, id est, quinto decimo die mensis octobris, quem Hyperberetæum Græci nominant. In ipsis autem conciliis adsint presbyteri & diaconi, & omnes qui se læsos existimant, & synodi experiantur examen. Nullis liceat celebrare apud se concilia, præter eos, quibus D metropolitana iura videntur esse commissa.

De synodo congreganda. ex concilio Auernensi, cap. xxi. ¶ Cap. 155.

xv.

Peractis omnibus quæ ad correptionem nostri ordinis, in hoc concilio promulgata sunt, placuit diffinire, vt omni anno ad peragendum celebritatem concilij in metropolitana sede, tēpore quo principis, vel metropolitani electio diffinierit, deuotis semper animorum studiis conferamus, nec quibuslibet requisitis occasionibus dissentiamus, sed in præparato die quo indictum fuerit, adunatis in metropolitana sede omnibus prouinciæ pontificibus, concilium Deo præsule celebretur. Quisquis autem episcoporum (excepta ineuitabili causa, vel necessitate) de peragendo se concilio obsentauerit, per vnius anni spacium erit cōmunione plectēdus.

Quod si deinceps absq; celebratione concilij vnius anni metas transierit, omnium in communione pōtificum eiusdem prouinciæ sententiam obnoxius retinebit, id est, vt si nulla se impediente principis potestate, vel infirmitate, aut ineuitabili causa, sed solius propriæ voluntatis libitu, sese ad celebrandum concilium non collegerit. A

De archiepiscopo qui tempore pacis vltra biennium synodum annunciare neglexerit. Ex concilio Meldensi, cap. iij. ¶ *Caput* 156.

Quod si intra biennium diuinitus temporum tranquillitate concessa, † monentibus comprouincialibus, à metropolitano Synodus indicta non fuerit, & metropolitanus ipse prouocationes tardauerit, anno integro missam facere non præsumat. Quod si & vocati & non corporali infirmitate detenti, adesse sua abusione despexerint, simili sententiæ subiacebunt. B

† admonitis.

De episcopis ad synodum vocatis, si venire contemnant, ex concilio Laodicensi, cap. xl. ¶ *Caput* 157.

dist. 18. c. nō oportet.

Quod non oporteat episcopos ad synodum vocatos omnino contemnere, sed protinus ire, & docere vel discere ea quę ad correctionem ecclesię vel reliquarum pertinent rerum. Seipsum verò accusabit, qui contempserit, nisi fortè per ægritudinem ire non posit.

Quales epistolæ à metropolitano sint dirigendæ. Ex concilio Tarraconensi, cap. xiij. ¶ *Caput* 158.

Epistolæ tales per fratres sunt à metropolitano dirigendæ, vt nō solum de cathedralibus ecclesiæ presbyteris, verūetiam de diœcesanis ad concilium trahant, & aliquos de filiis ecclesię seculariū secū adducere studeant. C

Quibus ex causis episcopi ad synodum vocati abesse possint. Ex concilio Agathensi, cap. xxxv. ¶ *Caput* 159.

dist. 18. ca. si episcopus.

Si metropolitanus episcopus ad comprouinciales episcopos epistolas direxit, in quibus eos aut ad ordinationē alicuius fratris, aut ad synodum inuitet, postpositis omnibus, excepta graui infirmitate corporis, aut præceptione regia, ad constitutam diem adesse non differant. Quod si defuerint, sicut prisca canonum præcepit authoritas, vsque ad proximam synodum charitate fratrum, & ecclesiæ communione priuentur.

Cap. 19. cōc. Arelaten. 2

De episcopo qui in synodo adesse neglexerit. ex cōc. Spalensi, ca. x. ¶ *Cap.* 160

Si quis autem episcoporum synodo adesse neglexerit, aut cœtum fratrum, antequàm concilium dissoluatur crediderit deserendum, alienum se à fratrum communione agnoscat, nec eum recipi liceat, nisi in sequenti synodo fuerit absolutus. D

De episcopis, qui per infirmitatem ad synodum venire non poterunt. Ex decretis Fœlicis papæ, capitulo xi. ¶ *Caput* 161.

5. q. 3. cap. si ægrotans.

Quod si ægrotās fuerit episcopus, aut aliqua eum grauis necessitas detinuerit, pro se legatum ad synodum mittat, suscepturus salua fidei veritate quicquid synodus statuerit.

De episcopis ad synodum vocatis, & venire, vel missos suos mittere dedignantibus. De synodo ad Altheim habito, cap. xi. ¶ *Caput* 162.

Placuit sanctæ synodo, episcopos qui vocati de Saxonia ad sanctum concilium

A concilium non venerunt, nec secundum canones sacros missos suos vel vicarios direxerunt, graui increpatione obiurgare, & pro culpa inobedientiæ increpare. Vnde iterum eos fraterna charitate ad condictum cōcilium inuitamus & vocamus. Quod si & hoc, (quod non optamus) pro nihilo duxerint, iustámque rationem inobedientiæ suæ detrectauerint, apostolica authoritate interdicit eis sanctus Petrus, & sancti Petri papæ missus, vna cum sancta synodo missas celebrare, quoadusque Romam veniant, & coram papa, & sancta ecclesia dignam reddiderint rationem.

Concilium vniuersale non nisi necessitate faciendum. ex concilio Africano, cap. xlij. ¶ *Caput* 163.

Placuit, vt non sit vltra fatigandis fratribus vniuersalis necessitas, sed B quotiens exegerit causa communis, id est, si totius Africæ vndecunque ad hanc sedem, de hac re datę literæ fuerint, congregandam esse synodum in ea prouincia, vbi oportunitas persuaserit. Causæ autem quæ communes non sunt, in suis prouinciis iudicentur.

Vt episcopi posteriores, se prioribus suis non præferant. Ex epistola Lucij papæ occidentalibus missa. ¶ *Caput* 164.

Episcopi verò per singulas prouincias obseruent, ne posteriores, se, prioribus suis præferant, nec eis inconsultis, nisi quantum ad propriam pertinet parœchiam, aliquid agant, sed omnes de communibus eorum causis consonam sententiam proferant & determinent, quoniam aliter actę nullas vires habebunt, nec ecclesiasticæ reputabuntur,

C *Vt episcopi sui ordinis tempus obseruent, alter alteri honorem præbens. Ex concilio Cabilonensi, cap. vi.* ¶ *Caput* 165.

Item placuit, vt conseruato metropolitani episcopi primatu, cæteri episcoporum secundum suæ ordinationis tempus alius alij † sedendi deferat locum, qui posterius ordinati sunt prioribus se non audeant anteferre.

dist. 18. cap. placuit.

† sedenti

Vt episcopi posterius ordinati prioribus suis anteferre se non audeant. Ex concilio Africano, cap. liij. ¶ *Caput* 166.

Et con. Milenita. ca. 13

Valentinianus episcopus dixit. Si permittit bonū patientiæ vestræ, prosequor ea, quæ præterito tempore in ecclesia Carthaginensi gesta sunt, & subscriptionibus fratrum firmata, claruerunt, et iam nos seruaturos esse profiteor. Sed illic scimus inuiolatè semper mansisse ecclesiasticam disci-D plinam, ita vt nullus fratrum prioribus suis se aliquando auderet anteponere, sed officiis charitatis id semper exhibitum est prioribus, quod ab insequentibus gratanter semper acciperetur.

De rebus dubiis in conciliis episcoporum emergentibus. ex epistola Bonifacij papæ ad episcopos Galliæ. ¶ *Caput* 167.

Si inter episcopos eiusdem concilij dubitatio emerserit, de ecclesiastico iure, vel de aliis negotiis, primum metropolitanus eorum cum aliis quibusdam in concilio considerans rem videlicet diiudicet, & si non adquiescat vtraque pars iudicatis, tunc primas regionis inter ipsos audiatur, & quod ecclesiasticis canonibus, & legibus nostris consentaneum sit, hoc definiat: & nulla pars calculo eius contradicere valeat.

Vt episcopi in synodo residentes quæ ad† commendationem vitæ pertinent, primum emendent. ex concilio Auernensi. cap. i. ¶ *Caput* 168.

†emendationem.

In primis placuit, vt quotiens secundum statuta patrum sancta synodus congregatur, nullus episcoporum aliquam prius causam suggerere audeat, quàm ea quæ ad emendationem vitæ, ad seueritatem regulæ, ad animæ remedia pertinent, fiant.

De metropolitano, si comprouincialem episcopum in sua causa audire distulerit. ex decretis Alexandri papæ. ¶ *Caput* 169.

Si metropolitanus à quocunque comprouinciali episcopo †fuerit in causa propria appellatus, & eum audire distulerit, in proxima synodo negotij sui habebit licentiam exercendi, & quicquid propter iustitiam à cõprouincialibus suis fuerit statutum, debet custodiri.

†bis.

Vt episcopi iusta iudicia semper diiudicēt. ex cõcilio Remensi. c. 19. ¶ *Cap.* 170

Vt episcopi & iudices discernant iudicia, quia sunt quædam iudicanda modò, quædam Dei iudicio reseruanda. Scriptum est. Nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarũ, & manifestabit consilia cordiũ, & tunc laus erit vnicuiq; à Deo. Et illius memores sint, in quo iudicio iudicaueritis, indicabimini & vos.

1. Cor. 4.
Matth. 7.

Vt canonum statuta ab omnibus ritè custodiantur, & nullus ex suo sensu iudicare præsumat. ex concilio Meldensi. cap. xi. ¶ *Cap.* 171.

Canonum statuta sine præiudicio ab omnibus ritè custodiantur, & nemo in actionibus, vel in iudicijs ecclesiasticis suo sensu, sed eorum authoritate ducatur. In exponendis etiam vel prædicãdis diuinis scripturis, sanctorum catholicorum patrum & probatissimorum sensum quisque sequatur, in quorum scriptis vt dicit beatus Hieronymus, fidei veritas non vacillat.

Epist. ad Lætam de inst. filiæ.

De dissidentibus episcopis. ex Carthaginensi conc. 4. cap. 25. ¶ *Cap.* 172.

Dissidentes episcopos, si non timor Dei, vel synodus reconciliet.

dist. 90. c. dissidentes.

Vt nullus episcopus plebes alienas vsurpet. Ex concilio Carthaginensi cap. xix. ¶ *Caput* 173.

Placuit vt à nullo episcopo vsurpentur plebes alienæ, nec aliquis episcoporum supergrediatur in diœcesim collegam suum.

Vt nullus metropolitanus vel primas aliquid agat de clericis vel parœcijs comprouincialium episcoporum, nec de causis eorum sine eorum consilio omnium. Ex epistola Callist. papæ episcopis per Gallias constitutis missa. ¶ *Caput* 174.

De cætero fratres, saluo in omnibus Romanæ ecclesiæ priuilegio nullus metropolitanus absq; cæterorũ omniũ cõprouincialiũ episcoporũ instantia, aliquorũ audiat causas, quia irritæ erunt aliter actæ, quàm in conspectu eorum omnium ventilatæ. Et si ipse fecerit, coërceatur à fratribus.

con. Tolet. 4. c. 33.

De diœcesi per triginta annos possessa. ex concilio VVormatiensi cap. xxiij. ¶ *Caput* 175.

16. q. 3. c. qui cunque episcopus.

Quicunq; episcopus alterius episcopi diœcesim per triginta annos, sine aliqua interpellatione possederit († quãuis secundũ ius legis, eius† iudicatur esse diœ-

† quia
† uidetur

A esse diœcesis) admittenda non est contra eum actio reposcendi: sed hoc intra vnam † parœciam, extra verò nullo modo, ne dum diœcesis defenditur, prouinciarum termini confundantur.

† prouinciam

Vt episcopi qui negligunt loca sua, à vicinis episcopis vt se corrigāt, admoneantur. ex concilio Africano. cap. lxxv. ¶ *Caput* 176.

con. Afric. can. 83. & Mileui. ca. 24. 16. q. 3. c. placuit.

Item placuit, vt quicunque episcopi negligūt loca ad suam cathedram pertinentia in catholicam vnitatem lucrari, conueniantur à diligentibus Deum vicinis episcopis, vt id agere non morētur. Quod si intra sex menses à die conuentionis nō effecerint, qui potuerit ea lucrari, ad ipsum pertineant: & ita sanè, vt si ille ad quem pertinuisse videbātur, probare potuerit, magis illius electam negligentiam ab hæreticis, vt impunè ibi sint, & B diligentiam suam præuentam, vt eo modo eius cura sollicitior vetaretur: cùm hoc iudices episcopi cognouerint, suæ cathedræ loca restituant. Sanè si episcopi inter quos causa versatur, diuersarum sunt prouinciarum, ille primus diiudicet in cuius prouincia est locus de quo contēditur. Si autem ex communi placito vicinos iudices elegerint, aut vnus eligatur aut tres, & si tres elegerint, aut omnium sententiam sequantur, aut duorum.

De episcopis qui contendunt de parœcijs. ex eodem cap. lxxi. ¶ *Cap.* 177.

con. Afric. c. 87. et Mileuita. c. 21. 16. q. 6. c. placuit.

Placuit, vt quicunque episcopi plebes quas ad suam cathedram æstimant pertinere, non ita repetunt, vt causas suas episcopis iudicantibus agant: sed si alio † renitente irruerint, siue volentibus siue nolentibus plebibus causæ suæ detrimentum patiantur: Et quicunque hoc iam fecerūt, C si nondum est inter episcopos finita contentio, sed adhuc inde contendūt, inde ille discedat quem constiterit prætermissis iudicijs ecclesiasticis irruisse. Nec sibi quisquam blandiatur, si à primate vt retineat, literas impetrarit. Sed siue habeat literas, siue non habeat, cōueniat eum qui tenet, & eius literas accipiat, vt cum appareat pacificè tenuisse ecclesiam ad se pertinentem. Si autem ille aliquam quæstionem retulerit, per episcopos iudices causa finiatur, siue quos ipsi vicinos ex consensu delegerint.

† retinente.

Vt in altera parœcia clericus alterius diœcesis nullatenus ordinetur. ex concilio Antiocheno cap. xxij. ¶ *Caput* 178.

9. q. 2. c. episcopum non debere.

Episcopus alienam ciuitatem, quæ non est illi subiecta, non adeat: nec ad possessionem accedat quæ ad eum non pertinet: nec ordinationem ibi D facere præsumat, nisi forte cum consilio, & voluntate regionis episcopi. Si quis autem tale aliquid facere tentauerit, irrita eius sit ordinatio, & ipse coërceatur à synodo.

Vt nullo modo de vna parœcia ad aliam episcopus transeat. Ex eodem cap. xxi. ¶ *Caput* 179.

7. q. 1. c. episcopum de diœcesi.

Episcopus ab alia parœcia nequaquam migrent ad aliam, nec sponte sua prorsus insiliens, nec vi coactus à populis, nec ab episcopis necessitate compulsus. Maneat autem in ecclesia quam primitus à Deo sortitus est, nec inde transmigret, secundùm pristinum terminū de hac re constitutū.

De præsumptione alienæ diœcesis. ex epistola Bonifacij papæ. ¶ *Caput* 180.

Si quis episcopus non rogatus, de alia prouincia in aliam venerit, præsumptione

ſumptione irruens ad ordinationem & in conſtitutionem clericorum, & ad ea quæ ad illum non pertinent importunus exiſtat, vacua ſint & inania omnia quæ ab eo fuerint conſtituta. Ipſe autem increpatione digna excõmunicetur, & abominetur à ſancto concilio. A

Vt ab epiſcopis aliena parœcia minimè peruadatur. Ex canonibus apoſtolorum Titulo xiiij. ¶ *Caput* 181.

Et Nicæni con. cap. 15. & Antioche. cap. 21.

Epiſcopo non licere alienam parœciam propria relicta peruadere, licet cogatur à plurimis, niſi fortè quæuis eum rationabilis cauſa compellat, tanquam qui poſsit ibidem conſtitutis plus lucri conferre, & in cauſa religionis aliquid profectò proſpicere, & hoc non à ſemetipſo pertentet, ſed multorum epiſcoporum iudicio, & mox vna ſupplicatione perficiat.

De eadem re, & cauſa eius. ex epiſtola ij. Euariſti papæ fratribus per Ægyptum directa, cap. iij. ¶ *Caput* 182. B

Sacerdotes verò vice Chriſti legatione funguntur in eccleſia, & ſicut ei ſua coniuncta eſt ſponſa, id eſt, eccleſia, ſic epiſcopis iunguntur eccleſiæ, vnicuique pro portione ſua. Et ſicut vir non debet vxorem ſuam negligere, ſed diligere, & caſtè cuſtodire, & amare atque prudenter regere: ita & epiſcopus debet eccleſiam ſuam. Et velut vxor, quæ ſub manu eſt viri, obedire debet viro ſuo, eúmque amare & diligere: potius etiam eccleſia epiſcopo ſuo in omnibus obedire, eúmque amare & diligere, vt animam ſuam debet: quia illud fit carnaliter, iſtud ſpiritualiter. Et ſicut vir non debet adulterare vxorem ſuam, ita nec epiſcopus eccleſiam ſuam, id eſt, vt illam dimittat ad quam conſecratus eſt, abſque ineuitabili neceſsitate, & apoſtolica vel regulari immutatione, & alteri ſe ambitus cauſa coniungat. C Et ſicut vxori non licet dimittere virum ſuum, vt alteri (viuente eo) ſe matrimonio ſociet, & eum adulteret, licet fornicatus ſit vir eius, ſed iuxta apoſtolũ, Aut viro ſuo debet reconciliari, aut manere innupta: ita eccleſię non licet dimittere † virum ſuũ, aut ab eo ſegregari, vt alterum eo viuẽto accipiat, ſed aut ipſum habeat, aut innupta maneat: id eſt, ne alterum epiſcopo ſuo viuente accipiat, vt fornicationis, aut adulterij crimẽ incurrat. Nam ſi adulterata fuerit, id eſt, ſi ſe alteri epiſcopo iunxerit, aut ſuper ſe alterum epiſcopum addiderit, aut eſſe fecerit vel deſiderauerit, per accerrimam pœnitentiã, aut ſuo reconcilietur epiſcopo, aut innupta permaneat.

1. Cor. 7.

† epiſcopum.

De licita mutatione epiſcoporum cauſa communis vtilitatis. ex epiſtola Antheri papæ epiſcopis per Beticam atque Toletanam prouincias conſtitutis miſſa, cap. xiiij. ¶ *Caput* 183. D

De mutatione ergo epiſcoporum, vnde ſanctam ſedem apoſtolicã conſulere voluiſtis, ſcitote etiam communi vtilitate atque neceſsitate fieri licere, ſed non libitu cuiuſquam aut dominatione. Petrus ſanctus magiſter & princeps apoſtolorum de Antiochia, vtilitatis cauſa tranſlatus eſt Romam, vt ibidem potius proficere poſſet. Euſebius quoque de quadã parua ciuitate apoſtolica authoritate tranſlatus eſt Alexandriam. Similiter Fœlix de ciuitate in qua ordinatus erat electione ciuium, propter doctrinam & bonam vitam quam habebat, communi epiſcoporum & reliquorum ſacerdo-

Qua de re plura vide apud Socratẽ hiſtoriæ eccleſiaſticæ, lib. 7. ca. 36

A sacerdotum,ac populorum consilio, translatus est Ephesum. Non enim transit de ciuitate ad ciuitatem, qui non suo libitu aut ambitu hoc facit, sed vtilitate quadam, aut necessitate aliorum,hortatu & cõsilio potiorũ: nec transfertur de minori ciuitate ad maiorem, qui hoc non ambitu vel propria voluntate facit: sed aut vi propria sede pulsus,aut necessitate coactus,aut vtilitate loci vel populi non superbè,sed humiliter,ab alijs translatus,& inthronizatus est,quia homo videt in facie,Deus autem in corde. Et dominus per prophetam loquitur dicens. Dominus scit cogitationes hominum,quoniam vanæ sunt. Non ergo mutat sedem: qui non mutat mentem. Non mutat ciuitatem, qui non sua sponte, sed consilio & electione aliorum mutat. Non ergo migrat de ciuitate ad ciuitatem, qui B non auaritiæ causa sponte dimittit suam: sed(vt iam dictum est) aut pulsus à sua,aut necessitate coactus, vel electione vel exhortatione sacerdotum & populorum translatus est ad alteram ciuitatem. Nam sicut episcopi habent potestatem ordinare regulariter episcopos & reliquos sacerdotes, sic quotiens vtilitas aut necessitas exposcerit,supradicto modo & mutare, & inthronizare potestatem habent.

1.Reg.16.
Psal.93.

Quod non licet episcopo relicta sua ciuitate ad aliam transire. Ex canone 6. apostolorum. ¶ *Caput* 184.

Episcopus autem vxorem propriam nequaquam sub obtentu religionis abijciat,si verò reiecerit,excõmunicetur: si perseuerauerit, deijciatur.

dist.28.c.si quis docuerit.

De eadem re. Ex concilio Sardicensi.cap.i. ¶ *Caput* 185.

C Osius episcopus dixit. Non minus mala consuetudo, quàm perniciosa corruptela funditus eradicanda est,ne cui liceat episcopo de ciuitate sua ad aliam transire ciuitatem. Manifesta enim est causa, pro qua re hoc facere tentat,cùm nullus in hac re inuentus est episcopus, qui de maiori ciuitate ad minorem transiret. Vnde apparet auaritiæ ardore eos inflammari, & ambitioni seruire,vt dominationes agant. Si omnibus placet,huiusmodi pernicies seuerius, & austerius iudicetur,vt nec laicam communionem habeat, qui talis est. Responderunt vniuersi. Placet.

Quod liceat episcopo, si in sua ecclesia persecutionẽ sustinuerit,ad aliã cõfugere. Ex decretis Calixti papæ per Galliã episcopis missis. ¶ *Cap.*186.

Si quis episcopus persequutus in sua fuerit ecclesia, fugiendum est illi D ad alteram, eiq; † sociandum,dicente domino: Si persequuti vos fuerint in vna ciuitate,fugite in aliam. Si autem vtilitatis causa fuerit mutãdum, non per se hoc agat,sed fratribus inuitantibus,& authoritate huius sanctę sedis faciat,non ambitus causa,sed vtilitatis.

† solatiandũ, alias associandus.
*Matt.*10.

De episcopo qui principalem ecclesiæ suæ cathedram neglexerit. ex concilio Rothomagensi, cap.vi. ¶ *Caput* 187.

Vt non liceat episcopo principalem cathedram suæ parœciæ negligere, & aliam ecclesiam in sua diœcesi magis frequentare.

De eadem re diligentius. ex concilio Sardicensi, cap.xv. ¶ *Caput* 188.

Osius episcopus dixit,quia nihil prætermitti oportet. Sunt quidam fratres & coepiscopi, qui non in ea ciuitate resident, in qua videntur esse episcopi con-

Videndus est textus Græcus cap. ib. quod interpres sententiã non sit adsecutus.

ſcopi conſtituti,quo vel paruam rem illic habeant, alibi autē idonea prædia habere noſcuntur, vel affectione proximorum,quibus indulgeāt.Hactenus permitti eis oportet, vt accedant ad poſſeſsiones ſuas, & diſponāt, vel ordinent fructū laboris ſui, vt poſt quatuor dominicos dies,id eſt,poſt tres hebdomadas, ſi morari neceſſe eſt,in ſuis potius fundis morētur, aut ſi eſt proxima ciuitas, in qua eſt presbyter, niſi ad eccleſiā videantur facere diem dominicum,illuc accedant, vt neque res domeſticæ per abſentiam eorum detrimentum ſuſtineant,& vt non frequenter veniendo ad ciuitatem in qua epiſcopus moratur, ſuſpicionē iactantiæ & ambitionis euadant. Vniuerſi dixerunt placere ſibi.

Vt epiſcopus ſingulis annis parœciam ſuam circumeat. ex concilio Spalenſi.cap.iiij. ¶ *Caput* 189.

Vt ſingulis annis quiſque epiſcopus parœciam ſuam circumeat,populúmque confirmet ac doceat,& ea quæ vitanda ſunt prohibeat, & ea quæ agenda ſunt,vtiliter agere ſtudeat.

De epiſcopis qui rarò aut nunquam per ſe plebes ſibi commiſſas viſitant. ex concilio Meldenſi,cap.v. ¶ *Caput* 190.

Vt epiſcopi, qui plebes ſibi creditas aut rarò aut nunquam per ſeipſos viſitant,iuxta ordinem euāgelicum,& apoſtolicum, atque eccleſiaſticum cùm Dominus Ezechieli dicat,Speculatorem dedi te domui Iſrael,& audies ex ore meo verbum,& annuncies eis ex me,&c.à comprouincialibus epiſcopis acrius † coërceantur.

Ezech.3.

†corripiantur.

Vt epiſcopi presbyteros ſuos de miniſterijs eorum diligenter diſcutiant. ex concilio Bracarenſi.cap.ij. ¶ *Caput* 191.

con.Brac. 2.cap.1. 10.q.1.c.placuit omnibus epiſcopis.

Placuit nobis atque conuenit,vt epiſcopi per ſingulas eccleſias & diœceſes euntes, primùm diſcutiant clericos quomodo ordinem teneant baptiſmi,vel miſſarum,& qualiter quæq; officia in eccleſia peragant,& ſi rectè quidē inuenerint,Deo gratias:ſi verò minimè, docere debent ignaros.

Vt epiſcopi cum paucis parœcias ſuas circumeant. ex concilio Toletano cap.v. ¶ *Caput* 192.

Cùm epiſcopus ſuam diœceſim viſitat, nulli præ multitudine oneroſus exiſtat,nec vnquam quinquagenarium numerum euectionis excedat, nec amplius quam vna die per vnamquanque baſilicam remorandi licentiam habeat.

Si epiſcopus parœciam ſuam viſitare nequiuerit, viros probabilis vitæ pro ſe mittat. ex eodem cap.vi. ¶ *Caput* 193.

Quod ſi epiſcopus languore detentus, aut alijs occupationibus implicatus,viſitationem diœceſeos explere nequiuerit, presbyteros probabilis vitæ,aut diaconos mittat, qui reditus baſilicarum & reparationes, & miniſtrantium vitam inquirant.

Qualem miniſtrum iuxta ſe epiſcopus habere debeat. ex concilio Meldenſi,cap.iij. ¶ *Caput* 194.

Vt † quiſquis epiſcopus talem iuxta ſe pro viribus habere decertet, qui iuxta ſyncerisſimum & purisſimum ſenſum catholicorum patrum, fide & ob-

†forte, quiſque

A & obseruatione mandatorum Dei,seu & prædicationis doctrina,Presbyteros plebium asiduè instruat, & informet, ne domus Dei viui (quæ est ecclesia) sine lucerna verbi diuini remaneat. Sed & eisdem talis existat, quem amor pecuniæ non vexet,aut reprobi mores & conuersatio repræhensibilis contemptibilem reddat. Hinc est quòd cùm Moyses querelam in conspectu Dei poneret,non se posse portare tantum onus quod ei fuerat impositum,audiuit à domino. Congrega mihi septuaginta viros de senioribus Israel,quos tu nosti quod senes populi sint, ac magistri: & auferam de spiritu tuo,tradámq; eis vt sustentent tecum onus populi,& nõ tu solus graueris. Quid in Moyse nisi summũ sacerdotium: quid in septuaginta viris, nisi presbyteros accipimus? Quod autem dominus aufert de B spiritu Moysi,tradítq; eis,patenter ostendit,quia hi qui ab episcopo in cõspectu Dei vocati sunt,vt secum onus populi sustentent, eadem velle & imperato sibi honore totis viribus cooperari debent. Hoc enim significat, quod non alium,sed eiusdem Moysi spiritum accipiunt.

Nume.11.

Ne episcopus laicum sibi ponat vicarium. Ex concilio Bracarensi, cap. ix. ¶ *Caput* 195.

Noua actione didicimus,quosdam ex nostro collegio contra mores ecclesiasticos,laicos habere in rebus diuinis cõstitutos œconomos. Proinde pariter tractantes, elegimus,vt vnusquisque nostrum secundum Chalcedonẽsium patrum decreta, œconomum ex proprio clero sibi constituat. Indecorum est námq; laicum esse vicariũ episcopi, & seculares in ecclesia C iudicare. In vno enim eodémque officio non debet dispar esse professio. Quod etiam in lege diuina prohibetur,dicẽte Moyse. Non arabis in boue simul & asino,quod est,homines diuersæ professionis officio vno non sociabis. Vnde oportet nos & diuinis libris, & sanctorum patrum obedire præceptis,constituentes vt hi qui administrationibus ecclesię pontificibus sociantur,discrepare non debeant nec professione,nec habitu, nec cohærere & coniungi possunt,quibus studia & vota diuersa sunt,Si quis autem episcopus † ecclesiasticam rem ad laicalem procurationem administrandam elegerit,aut sine testimonio œconomi gubernãdam crediderit,verũ & contẽptor canonũ & fraudator ecclesiasticarũ rerum, non solũ Christo de rebus pauperũ iudicabitur reus,sed etiam ex cõcilio manebit obnoxius.

Deuter.22.

† post

D *Vt in circuitione episcopi omnes qui sunt in parœcia matricum ecclesiarum,exceptis infirmis,ad synodum eius venire debeant. ex concilio Rothomagensi,cap.xi.* ¶ *Caput* 196.

Cùm episcopus suam diœcesim circuit,Archidiaconus vel Archipresbyter eum præire debet, vno aut duobus diebus † ad parœcias quas visitaturus est, & conuocata plebe annunciare debet proprij pastoris aduentum,& vt omnes exceptis infirmis ad eius synodum die denominata imprætermisse occurrãt,& omnimodis ex authoritate sanctorũ canonũ præcipere,& minaciter denũciare debet,quod si quis absque graui necessitate defuerit, proculdubio à communione Christiana sit repellendus. Deinde adscitis secũ presbyteris qui in illo loco seruitiũ debent exhibere episcopo,

† per

quicquid de minoribus & leuioribus causis corrigere potest, emendare satagat, vt pontifex veniens nequaquam in facilioribus negotiis fatigetur, aut sibi immorari amplius necesse sit ibi, quàm expensa sufficiat. Ait enim dominus ad Moysen de huiusmodi cooperatoribus, Vt tecum, inquit, sustentent onus populi, & non tu solus graueris. Et beatus Ioannes baptista aduentum domini præcucurrit prædicando dicens. Pœnitentiam agite, &c. Et idem, Parate viam domini. Siquidem episcopus vicem Christi agere videtur, & ideo cũ gaudio & timore, & summa reuerentia à plebibus sibi subiectis suscipiendus est, vt illis cum laude dicatur, quod apostolus discipulis dicit, Testimonium inquit vobis perhibeo, quod ita suscepistis me, sicut Angelum Dei, sicut dominum nostrum Iesum.

Numer. 11. *Matth. 3.* *Galat. 4.*

A

Vt episcopi libros gentiliũ non legant. ex cõc. Carth. iiij. ca. xvi. ¶ *Cap. 197* B

† alias vi. dist. 37. c. episcopus gẽtilium.

Vt episcopi libros gentilium non legant, hæreticorum autem pro necessitate & tempore.

Vt episcopi provt vulgus intelligere possit, secundum proprietatem communis linguæ illorum prædicationem temperent. Ex concilio Remensi, cap. xi. ¶ *Caput 198.*

Conc. Rem. cap. 15.

Vt episcopi sermones & homelias sanctorum patrum, prout omnes intelligere possint, sẽcũdum proprietatẽ cõmunis linguæ, prædicare studeãt.

Reprehensio episcopi in pulpito paganos libros exponentis. ex registro Gregorij ad Desiderium episcopum, cap. c lxxx. ¶ *Caput 199.*

Li. 9. epi. 48 dist. 86. c. cũ multa.

Cùm multa nobis bona de vestris fuissent studiis nũciata, ita cordi nostro est nata lætitia, vt negare ea quæ sibi fraternitas vestra concedenda poposcerat, minimè pateremur. Sed post hæc venit ad nos, quod sine verecundia memorare non possumus, fraternitatem tuam grammaticam, & illa difficiliora quibusdam exponere. Quam rem ita molestè suscepimus, ac sumus vehementius aspernati, vt ea quæ prius dicta fuerãt, in gemitum & tristitiam verteremus, quia in vno ore cum Iouis laudibus Christi laudes esse nõ possunt. Et quàm graue nefandúmq; sit episcopos canere quod nec laico religioso conueniat, considera. Et quamuis dilectissimus filius noster candidus presbyter postmodum veniens, hac de re subtiliter requisitus, negauerit, atq; vos conatus fuerit excusare, de nostro tamen adhuc animo non recessit, quia quantum execrabile est hoc de sacerdote narrari, tantò vtrũ ita nec ne sit, districta & veraci oportet satisfactione cognosci. Vnde si fieri potest, hæc euidenter quæ ad nos perlata sunt, inquirere satagemus, vt si falsa esse claruerint, neq; nugis & secularibus literis studere cõstiterit, & Deo nostro gratias agamus, qui cor vestrum maculari blasphemiis nefandorum laudibus non permisit, & de concedendis quæ poscitis securi iam & sine aliqua dubitatione tractemus.

C D

Quantum discrimen immineat pastoribus, qui veritatem Christi prædicare negligũt. ex decretis Marci papæ episc. Ægyp. missis. ¶ *Cap. 200*

Væ enim erit nobis, qui huius ministerij onus susceptum habemus, si veritatem saluatoris nostri Iesu Christi, quam Apostoli prædicauerunt, prædicare neglexerimus. Væ erit nobis, si silentio veritatẽ oppresserimus,

qui ero-

A qui erogare nummulariis iubemur, id est Christianos populos imbuere & docere. Quid in ipsius Christi futuro dicturi sumus examine, si sermonis eius veritatem confundimur prædicare? Quid erit de nobis, cùm de commissis nobis animabus, & de officio suscepto rationem iustus iudex Christus Deus noster districtam exegerit?

Quod episcopum sine intermissione oporteat ecclesiam suam docere & amare. ex decretis Euaristi papæ fratribus per Ægyptũ missis. ¶ Cap. 201

Episcopum verò oportet oportunè, atq; sine intermissione ecclesiam suam docere, eámq; prudenter regere & amare, vt à vitiis se abstineat, vt salutem consequi possit æternã, & illa cum tanta reuerentia eius doctrinam possit suscipere, eúmq; amare & diligere, vt legatũ Dei, & præconẽ verita-B tis: quia testante veritate, Quodcunq; ligauerit super terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcunque soluerit super terram erit solutum & in cœlis. *Matth. 16.*

De ignorantia omnibus maximè sacerdotibus vitanda. ex concilio Toletano, cap. v. ¶ Caput 202. *Conc. Tole. 4. cap. 24.*

Ignorãtia mater cunctorum errorum, maximè in sacerdotibus Dei vitanda est, qui docendi officium in populis susceperunt. Sacerdotes enim legere sancta scriptura admonet, Paulo Apost. dicente ad Timothæum. Intende lectioni & exhortationi. Doctores enim semper se in his permanere sciant. Igitur sacerdotes scripturas sanctas & canones meditẽtur, vt omne opus in prædicatione & doctrina consistat, atq; ædificent cunctos tam fidei scientia, quàm operum disciplina. *Dist. 38. ca. ignorantia mater.* *1. Tim. 4.*

C *Vt episcopus dissidentes concordare compellat. ex concilio Carthaginensi iiij. cap. xxvi.* ¶ Caput 203.

Studendum est episcopo vt dissidentes fratres, siue clericos, siue laicos ad pacem magis, quàm ad iudicium hortetur. *dis. 90. c. studendum est*

Vt in die dominico rerum diiudicationes non fiant ab episcopo. Ex concilio Spalensi, cap. ij. ¶ Caput 204.

Vt nullus episcop⁹, vel infra posit⁹ die dominico causas iudicare pręsumat.

De domestica et interiori cõuersatione episcoporũ. ex cõ. Aurel. c. v. ¶ Cap. 205

Decreuit sancta synodus, domesticam & interiorem episcopi conuersationem, totius reprehensionis atq; suspicionis impenetrabilem fieri debere, vt iuxta apostolum, prouideamus bona, non solum coram Deo, sed D etiam coram omnibus hominibus. Oportet igitur vt in cubiculo episcopi & secretioribus quibuslibet obsequiis syncere opinionis sacerdotes & clerici assistant, qui vigilantẽ, orantem, sacra eloquia scrutantem, episcopum suum iugiter attendant, eiúsq; sanctæ conuersationis testes, imitatores & ad Dei gloriam prædicationis, existant. *2. Cor. 8.*

Vt episcopus quasi hospes se cõtinere debeat. ex dictis Augustini. ¶ Cap. 206

Episcopus quasi hospes fieri debet, & priuatam domum nõ habeat, sed quasi hospes fieri debet, vt Christus ait, Filius hominis non habet vbi caput suum reclinet. *Lucæ 9.*

Vt episcopi frequẽter missas celebrent. ex cõc. Arausico, ca. iij. ¶ Cap. 207.

Statuimus, vt non tantũ dominicis diebus, & præcipuis festiuitatibus

†sacrificia

Epiſcopi miſſas celebrent, ſed cùm poſsibile fuerit quotidiana quæq; † ſacramenta frequentent, nec faſtidiant. A

Ne epiſcopus pretio corruptus alterius clericum ordinare præſumat. ex concilio Nannetenſi, cap. j. ¶ *Caput* 208.

Omnibus miniſtris, eccleſiaſticæ dignitatis interdicimus, vt nullus cuiuſcunque munere aut fauore corruptus, clericum alterius parœciæ latenter ac furtiuè ad ordinationem ſubintroducere præſumat. Quod ſi fecerit, iuxta Chalcedonēſe decretū, is qui mediator exſtitit, ſi clericus, proprio gradu decidat, ſi laicus aut monachus, anathematizetur.

De eadem re. Ex concilio Pariſienſi, cap. xxij. ¶ *Caput* 209.

Epiſcopus non conſtituat Presbyteros aut diaconos alteri ſubiectos epiſcopo, niſi fortè conſilio & voluntate ipſius. Si quis autem tale aliquid agere tentauerit, irrita ſit eius ordinatio, & ipſe coerceatur à ſynodo. B

Vt nullus epiſcopus in alterius epiſcopi parœcia ad promotionem miniſterij accedere præſumat. ex conc. Antiocheno, ca. xiij. ¶ *Cap.* 210

9.q.2.c. *nullū epiſcopū.*

Nullus epiſcopus ex alia prouincia audeat ad aliā tranſgredi, & ad promotionē miniſterij aliquos in eccleſiis ordinare, licet conſenſum præbere videantur nonnulli, niſi literis tam metropolitani, quàm cæterorum epiſcoporum, qui cum eo ſunt rogatus adueniat, & ſic ad actionem ordinationis accedat. Si verò nullo vocante, inordinato more deproperet ſuper aliquibus ordinationibus & eccleſiaſticis negotiis ad eum non pertinentibus, componendis, irrita quidem quæ ab eo geruntur exiſtant, ipſe verò incompoſiti motus ſui, & irrationabilis audaciæ ſubeat vltionem, ex hoc iam damnatus à ſancto concilio. C

Ne epiſcopus alterius eccleſiæ clericum audacter inuadere audeat. ex concilio Nicæno, cap. xvij. ¶ *Caput* 211.

Si quis epiſcopus clericum ad alium locum pertinentem, audacter inuadere, & in ſua Eccleſia ordinare tentauerit, non conſentiente epiſcopo à quo diſceſsit, ordinatio huiuſmodi irrita comprobetur.

De non præſumendis illicitis ordinationibus. ex epiſtola Simplicij papæ miſſa Equitio, Florentino & Seuero epiſcopis, cap. j. ¶ *Cap.* 212.

Relatio nos veſtrę dilectionis inſtruxit, & geſtorum ſeries plenius intimauit, Gaudentium Oſinienſis eccleſiæ ſacerdotem contra ſtatuta canonum ac noſtra pręcepta, ordinationes illicitas perpetraſſe, quarū illi totam penitus auferri præcipimus poteſtatē. Scripſimus enim ad Seuerū fratrē & coepiſcopū noſtrū, vt ſi neceſſe fuerit, ipſe in ſupradicta eccleſia conſideratis patrū regulis, hoc fungatur officio, quo ille abuſus eſſe conuictus eſt, vt hi qui illicitè ab eodē ſint prouecti, ab eccleſiaſticis miniſteriis ſint remoti. D

De depoſitione eorum, qui ab epiſcopo ſuo ſolum manus impoſitionem, & ab alio presbytero reliquam ordinum benedictionem ſuſceperunt. ex concilio Carthaginenſi, cap. v. ¶ *Caput* 213.

†tribus

Ad cognitionem noſtri examinis Gabrenenſis diaconi relatu peruenit, de † quibuſdam ipſius eccleſię clericis, quod dum vnus ad presbyterij, duo ad leuitarum miniſterium conſecrarētur, epiſcopus eorum oculorum dolore de-

A lore detentus, fertur manum suam super hos tantum posuisse, & presbyterum quendam illis contra ecclesiasticum ordinem benedictionem dedisse. Qui licet propter tantam præsumptionis audaciam poterat accusatus iudicio præsenti damnari, si adhuc in corpore positus, non fuisset mortis vocatione præuētus, Sed quia ille examini diuino relictus est, humano iudicio accusari non potest: his qui supersunt, & ab eo non consecrationis titulum, sed ignominiæ potius elogium perceperunt, ne sibi licentiam talis vsurpatio faciat, decreuimus vt gradu sacerdotis, vel leuitici ordinis quem peruersè adepti sunt, depositi, æquo iudicio abijciantur. Tales enim meritò iudicati sunt remouendi, quia prauæ inuenti sunt constituti.

Vt non valeat sententia episcopi, nisi clericorum suorum præsentia firmetur. Ex eodem concilio, cap. xxiij. ¶ *Caput* 214.

B Irrita erit sentētia episcopi, nisi clericorū suorū præsentia confirmetur.

Con. Carth. 4. cap. 32. 12. q. 2. c. sine exceptiōe

Vt episcopus secundum reditus ecclesiarum, numerum clericorum faciat. ex concilio Spalensi, cap. j. ¶ *Caput* 215.

Ne passim episcopus multitudinem clericorum faciat, sed secundū meritum vel reditus ecclesiarum, numerum moderetur.

De episcopis peregrinis. ex concilio Arelatensi, i. ca. xx. ¶ *Caput* 216

De episcopis peregrinis qui in vrbem solent venire, quos veraciter episcopos scimus esse, placuit eis locum dari vt offerant.

Vt episcopi leuitate vagantes, ad propria redire cogantur. ex registro Gregorij ad Siagriū episcopū Augustodunensem, cap. c xxij. ¶ *Cap.* 217

Lib. 7. epis. seu cap. 117.

C Cùm sacerdotis dignitas eminere videatur, ita quisquis ea ordinatus est, cunctis se imitādum debet ostendere, vt exemplo sui nulli nocere, sed vitam potius valeat componere subiectorum. Nam si actus dissentiant à nomine, quanto pontificatus ipse plus erigit, tantò magis abijcit. Itaque Menatem episcopum quendam qui illuc de † diœcesi nostræ ordinationis profectus est, in tanta se leuitate didicimus exhibere, vt & nobis de eo maior sit verecūdia, & illi episcopatus nomen nō sit honori, sed oneri. Quod quia pudoris nobis est de eo illa cognoscere, quæ in aliarū prouinciarum omnino reprehendimus sacerdotibus. fraternitas vestra eū illic immorari amplius non permittat, sed ad nos quantocius reuerti compellat, ac magis inuenta per omnia occasione transmittat, vt sub ea qua dignū est obseruātia refrænatus, seculares mores ad sacerdotalē studeat conuertere grauitatem. Nā satis noxiū atq; perniciosum est, vt imitatione ipsius qui ædificari debuerant destruantur, in qua re non solū ille culpabilis, sed etiā qui non restiterit inuenitur. Nam consentire videtur erranti, qui corrigenda, vt resecari debeāt, nō occurrit. Quia verò quidā Theodorus episcopus de diœcesi reuerēdissimi fratris nostri Constantij Mediolanensis ecclesiæ episcopi, disciplinam (vt dicitur) euitans, illuc venisse firmatur, hortamur, vt & isto diligentius requisito, ad episcopū suum vestra frarernitas transmittat. Et quia sicut legitur, Qui abijcit disciplinā, infœlix est: nulla eū illic excusatione patiamini retinere, quatenus ex his qui leuitatis eorū vitio possunt decipi, liberētur, & de ipsis habere mercedē, ne hac stultitia pereāt, valeatis.

† diœcesi Romanæ ecclesiæ nostra ordinatiōe, &c.

Sapient. 3.

D

Quamdiu episcopus in aliena ciuitate morari debeat. ex concilio Sardicensi, cap. xiiij. ¶ *Caput* 218.

A

Osius episcopus dixit. Et hoc quoque statuere debetis, vt ex alia ciuitate quum venerit episcopus ad aliam ciuitatē, & ambitioni magis quàm deuotioni seruiens, voluerit in alia ciuitate multo tempore residere, forte enim euenit episcopum loci non esse tam instructum, neq; tam doctum, is verò qui aduenit incipiat, contemnere eum, & frequenter facere sermonem, vt dehonestet, & infirmet eius personā, ita vt hac occasione non dubitet, relinquere assignatam sibi ecclesiam & transeat ad alienam. Diffinite igitur tempora, quia & non recipi episcopum inhumanum est, & si diutius resideat, pernitiosum est. Hoc ergo ne fiat, prouidendum est. Memini autem superiori concilio fratres nostros constituisse, vt si quis laicus in ea in qua commoratur ciuitate, quatuor dominicos dies, id est, per tres septimanas non celebrasset conuentum, communione priuaretur. Si hæc circa laicos constituta sunt, multò magis episcopum nec licet nec decet, si nulla sit tam grauis necessitas quæ detineat, vt amplius à supradicto tempore absens sit, ab ecclesia sua. Vniuersi dixerunt placere sibi.

B

De suscipiendis episcopis qui persecutionem patiuntur. Ex eodem capitulo xxi. ¶ *Caput* 219.

Osius episcopus dixit, Suggerente fratre & coepiscopo nostro Olympio, etiam hoc placuit, vt si aliquis vim perpessus est, & iniquè expulsus, pro disciplina & catholica confessione, vel pro defensione veritatis effugiens pericula, innocens & deuotus ad aliam venerit ciuitatem, non prohibeatur immorari, quamdiu redire possit, aut iniuria eius remedium acceperit: quia durum est eum qui persecutionem patitur non recipi, etiam & larga beneuolentia, & humanitas ei est exhibenda. Omnis synodus dixit, Vniuersa quæ constituta sunt, catholica ecclesia vniuerso orbe diffusa, custodiat. Et subscripserunt omnes qui conuenerant.

C

De illis qui se dicunt episcopos esse. è conc. Remensi, cap. xliij. ¶ *Cap.* 220

Conci. Cabillonē. cap. 43

Sunt in quibusdam locis Scoti, & alij erronei, qui se dicunt episcopos esse & multos negligentes absque licentia dominorum suorum, siue magistrorum suorum presbyteris & diaconos ordinant. Quorum ordinationem, quia plærunque incidit † hæresim & multis erroribus subiacet, modis omnibus irritam fieri debere, omnes vno consensu decreuimus.

† fortè hæresis

D

Qualiter peregrini episcopi suscipiendi sunt. Ex registro Gregorij vniuersis episcopis per Illyricum dilectis, cap. xlij. ¶ *Caput* 221.

Iouinus excellentissimus vir, filius noster, per Illyricum scriptis suis nobis indicasse dinoscitur, à se, sacris apicibus destinatis iussum fuisse episcopos, quos è propriis locis hostilis furor expulerat, ad eos episcopos qui nunc quoque in locis propriis degunt, pro sustentatione ac stipendiis præsentis vitæ esse iungendos, & licet ad hæc fraternitatē vestram iussio principalis admoneat, habemus tamen maius horum mandatum æterni principis, quo ad hæc terribilius peragenda compellimur, vt non dico fratres & coepiscopos nostros, sed etiam ipsos quos nobis contrarios patimur, cùm opor-

A cùm oportunitas postulat, in conferendis subsidijs necessitatum carnalium, diligamus. Oportet ergo vos ad hanc rem & cœlesti primitus principi obedientes existere, & imperialibus etiam iussionibus cõsentire, quatenus fratres coepiscopósque nostros, quos & captiuitatis & diuersarum necessitatũ angustię comprimunt, debeatis consolandos conueniendósq; vobiscum in ecclesiasticis sustentationibus libenter suscipere, non quidẽ ad communionem Episcopalis thoni & dignitatem, sed vt ab Ecclesia iuxta possibilitatem sufficientia debeant alimẽta percipere. Sic enim & proximum in Deo & Deum in proximo diligere comprobamur. Nullam quippe eis in vestris ecclesijs authoritatem tribuimus, sed tantum eos vestris solatijs continere summopere hortamur.

B *Episcopos vel presbyteros ignotos ante probationem in ministerium non admittendos. ex concilio Rothomagensi. cap.*† *xxiij.* ¶ *Caput* 222. † *lxviij.*

Statuimus secundùm canonicam cautelam omnes vndecunq; superuenientes ignotos episcopos vel presbyteros, ante probationem synodalem in ecclesiasticum ministerium non admittere.

Vt episcopus hostilitate compulsus, ad aliam vacantem transeat ecclesiam. ex Registro Gregorij ad Angelum episcopum. ¶ *Caput* 223.

Gre. li. regi. 2. c. 25. ad Ioannẽ Squilatinum episcopum. 7. q. 1. c. pastoralis officijs.

Pastoralis officij cura nos admonet destitutis ecclesijs proprios constituere sacerdotes, qui gregem dominicum sollicitudine pastorali debeant gubernare. Propterea te Ioannem ab hostibus captiuatum Lisitanæ ciuitatis episcopum, in Squilatina ecclesia cardinalem necesse duximus consti- C tuere sacerdotem, vt & susceptam semel animarum curam intuitu futurę retributionis impleas: & licet à tua hoste imminente depulsus sis, alienam quæ pastore vacat, ecclesiam debes gubernare: ita tamen, vt si ciuitatem illam ab hostibus liberam effectam domino protegente, ad priorem statũ contigerit reuocari, in eam in qua prius ordinatus es, ecclesiam reuertaris. Sin autem prædicta ciuitas continua captiuitatis calamitate premitur, in hac in qua & à nobis incardinatus es ecclesia, debeas permanere.

De episcopis, quod omnes homines iure eis obedire debeant. ex decretis Clementis papæ. cap. xv. ¶ *Caput* 224.

Omnes principes terræ, & cunctos homines episcopis obedire, & capita sua submittere, eorúmque adiutores existere Petrus pręcipiebat, vt om- D nes pariter fideles & cooperatores legis Dei monstrarentur, ne de eis dicatur. Confundentur & erubescẽt omnes, qui pugnant aduersum te, & erũt quasi non sint, & peribunt viri qui contradicunt tibi. Quæres eos & non inuenies, viros rebelles tuos: Erunt quasi non sint, & veluti consumptio hominis bellantis aduersum te. Omnes ergo qui eis contraeunt, ita damnatos & infames vsq; ad satisfactionem monstrabat, & nisi conuerterentur, à liminibus, ecclesiæ, alienos esse præcipiebat. *Esai. 41.*

Quod episcopi claues sint ecclesiæ. ex eiusdem decretis cap. 37. ¶ *Cap.* 225.

Sanctam ergo ecclesiam immaculatam omnes seruare debere euangelizabat, cuius claues episcopos esse dicebat. Ipsi enim habent potestatem claudere cœlum, & aperire portas eius, quia claues cœli facti sunt. Admo-

nebat autem eos neminem nocere debere, quia oculi domini sunt, & qui eos tangit, quasi qui tangit pupillam oculi eius. Et quanta pœna dignus sit qui eos scandalizat, ipsum dominum docuisse dicebat vbi ait. Qui scãdalizauerit vnum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris.

Zacha.2. *Matth.18.*

A

Quod episcopos dominus ad glorificandum se elegerit. Ex eodem cap.xxix. ¶ *Caput 226.*

Ad glorificandum se, & diuina mandata seminanda, & euangelizãda, episcopos dominus elegit, & non vt prohibeantur aut perturbentur aiebat, quoniam qui eos lædit eum lædit, cuius legatione funguntur. Prædicare eos assiduè & mandata domini sine intermissione annunciare rogabat. Opera eorum bona coram hominibus demonstrare, & conscientiam bonam coram Deo habere insinuabat.

B

De episcopis quod se inuicem diligere debeant. ex eodẽ cap.30. ¶ *Cap. 227.*

Episcopos ergo vice apostolorum regere, dominum docuisse dicebat, & reliquorum discipulorum vicem tenere presbyteros debere insinuabat, & si quis aliquem ex his scandalizaret, grauissimam pœnam inferri debere prædicabat. Cunctos se inuicem diligere & adiuuare debere, & neminem ab adiutorio fratris se subtrahere instruebat.

Ne episcopus alium episcopum conculcet. Ex concilio Arelatensi primo, cap.xvij. ¶ *Caput 228.*

Vt nullus episcopus alium conculcet, eumque calumniare, vel iniuriare præsumat. Quod si fecerit gradus sui periculo subiacebit.

C

De episcopis qui se à fratrum adiutorio subtraxerint. Ex decretis Alexandri papæ, omnibus episcopis missis. cap.xxij. ¶ *Caput 229.*

Epist.2. † fuerit *Psal.132.*

Qui autem ex vestro collegio † fugerit, & ab auxilio vestro se subtraxerit, magis scismaticus quàm sacerdos esse probabitur. Ecce, inquit propheta, quàm bonum & quàm iocundum habitare fratres in vnum. Illi verò non in vnum habitant, qui à fratrum se solatio subtrahũt, & quod deterius est qui fratribus insidias ponunt, aut laqueos præparant. *Item post pauca.* Nos ergo qui discipuli Domini & dici & esse cupimus, portare crucem Domini, & compati fratribus debemus, & non quascunq; eis insidias aut foueas præparare, quia talionem † recipiet, qui fratribus foueam parat. Nolite errare fratres, quia Deus non irridetur. Huius rei gratia Dominus vobis commisit ecclesiam suam, vt pro omnibus laboretis, & cunctis oppressis opem ferre nõ negligatis. Vnde & Dominus per prophetam loquitur, dicens. Hæc dicit Dominus. Iudicate mane iudiciũ, & eruite vi oppressos de manu calũniantis, ne forte egrediatur quasi ignis indignatio mea & succendatur, & non sit qui extinguat. Vos ergo qui in summa specula à Domino constituti estis attendere eos & opprimere oportet, qui inter fratres seditiones & scandala excitant, ne simul cum eis pereatis.

† merere-tur *Gala.6.* *Hier.21.& 22.*

D

De episcopis qui se canino dente corroserint. ex eiusdem ad eosdem cap.xiij. ¶ *Caput 230.*

Eadem epistola paulò antè.

Si verò (quod absit) discordes fueritis, & canino dente vos derodere

A ceperitis, non solum eos nō superabitis, sed & vobis ipsis nocebitis, atq; ab eis superabimini & nocenter fortè peribitis.

De episcopis qui fratribus nocere desiderant. Ex decretis Bonifacij papæ. ¶ *Caput* 231.

Sicut omnis qui diligit fratrem suum, ex Deo est, ita omnis qui odit proximum suum ex diabolo est, dilectione enim sola discernitur, quis ex quo genitus approbetur, dicente Ioanne. In hoc manifesti sunt filij Dei & filij diaboli. Omnis qui non facit iustitiam & non diligit fratrem suū, non est ex Deo. Quoniam hæc est annunciatio quam ab initio audistis: vt diligamus alterutrum. Et post paululum. Omnis qui odit fratrē suum homicida est. Et scitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in se manentem. Ecce homicida esse probabiliter declaratur, qui à fraterna societate diuiditur. Nam & si manus non moueat ad occidendū, pro eo tamen quia † munitus est ad nocendum, iam à Deo homicida tenetur. Viuit ille, & iste iam interfector conuincitur. Cum his igitur præceptis beatus apostolus Paulus consona prædicatione concordat dicens. Nō occidat sol super iracundiam vestram, &c, Nolite locum dare diabolo. *Item.* Relatæ nobis sunt quorundam sacerdotū personæ, in tantam obstinationis efferbuisse discordiam, vt non solum illos ab ira occasus solis non reuocet, sed ne annosa quidem transactio temporum, ad bonum charitatis inclinet: quippe in quorum cordibus idem sol iustitiæ Christus occubuit, vt ad lumen † charitatis redire vix possint. Horum igitur & similium discordantium fratrum oblationes, iuxta antiquam canonum diffinitionem nullo modo recipiendas esse censemus, personis tamen discordantium in speciali diffinitione præcipimus, vt antequam eos reconciliatio vera innectat, nullus eorum accedere ad altare Dei audeat, vel gratiam sanctæ communionis percipiat, sed geminato tempore per pœnitentiam compensabunt, quo discordiæ seruierunt. Quod si vnus eorum alio contemnente, ad satisfactionem charitatis cucurrerit, ex eo tempore iam pacificus intra ecclesiam recipietur, ex quo ad concordiam festinasse conuincitur, sententia tamen superiori seruata, vt tempus quod in ira expendit, geminatum in pœnitentiæ satisfactione persoluat.

[Margin: *1. Ioan.* 4. — *1. Ioan.* 3. — *Ibidem.* — B — † immitis ali. nititur ad nocendum — *Ephes.* 4. — C — † veritatis.]

Vt episcopi à solo Domino sint iudicandi. ex decretis Clementis papæ. cap. xxxvij. ¶ *Caput* 232.

D Episcopos autem à solo Domino iudicandos aut remouendos, & non ab alijs esse dicebat, quia sui sunt, & non alterius. Et quis est qui alterius iudicet seruum? Nam si ista non patiuntur homines, nec Deus † cœlorum, & Dominus dominantium hæc vllatenus patitur. Vnde & prophetas sibi testes esse dicebat, per quos dominus loquitur dicens. Ecce excoxi te, sed non quasi argentum elegi te in camino paupertatis. Propter me faciam, vt non blasphemer, & gloriam meam alteri non dabo.

[Margin: † deorū — *Esaiæ* 48.]

Nimis timendum esse & præuidendum, ne offendatur episcopi. ex decretis Euaristi papæ fratribus per Ægyptum missis cap. 6. ¶ *Cap.* 233

Nimis timenda est fratres hæc sententia, & præuidendum est vobis, ne offendatis

offendatis eos qui tantam à Domino habent potestatem, & ideo potius obediendi, diligendi, & non detrahendi vel lacerandi aut eijciendi sunt, sed portandi & amandi, ipso dicente domino. Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit me spernit. Ideo hæc vobis, & omnibus fidelibus scribimus fratres, vt ab his caueatis, & posteris vestris non malum, sed bonum exemplum relinquatis, quoniam iniuria episcoporum ad Christum pertinet, cuius vice funguntur.

Lucæ 10.

Ne criminatio ouium contra episcopum suum recipiatur. ex prima epistola Calixti papæ. ¶ *Caput* 234.

Calixtus episcopus ecclesiæ catholicæ vrbis Romæ Benedicto fratri, & coepiscopo, salutem in Christo. Criminationes contra doctorem nemo suscipiat, quia non oportet filios patres reprehendere, nec seruos dominos lacerare. Filij ergo doctorũ sunt omnes quos instruunt, & sicut filij patres carnales, sic & hi patres debent diligere spirituales. Non enim benè viuũt qui non rectè credunt, aut patres reprehendunt, vel detrahunt suis. Doctores ergo qui & patres vocantur, magis portandi quàm reprehendendi sunt, nisi in recta fide errauerint. Nullus ergo doctorum per scripta accusetur, nec nisi fideli & legitimo, qui etiam irreprehensibilem vitam ac conuersationem ducat, accusatori respondeat, quia indignum est vt doctor stulto, & indocto atque reprehensibiliter viuenti, respondeat, iuxta stultitiam suam, dicente scriptura. Non respondeas stulto iuxta stultitiam suam. Non benè viuit qui non rectè credit. Nihil mali vult, qui fidelis est. Si quis fidelis est, videat ne falsa loquatur, aut cuiquam insidias ponat. Fidelis homo semper fideliter agit, & infidelis callidè insidiatur, atque fideles & piè ac iustè viuentes perdere nititur, quia similis similem sibi quærit. Infidelis vero homo mortuus est in corpore viuẽte, è contra sermones fidelis hominis vitam custodiunt auditorum. Doctorem enim catholicum, & præcipuè domini sacerdotẽ, sicut nullo errori implicari, ita nulla oportet machinatione aut cupiditate violari, dicente scriptura sancta. Post concupiscentias tuas ne eas, & à voluntate tua auertaris.

Prouer. 26.

Eccles. 18.

Quod iniustum iudicium iussu regis vel episcopi, vel alicuius potentis factum, irritum habeatur. Item idem. ¶ *Caput* 235.

Paulò post.

Quicquid irreprehensibile est, catholica defendit ecclesia. Nulli imperatori, vel cuiquam pietatem custodienti, licet aliquid contra mandata diuina præsumere. Iniustum ergo iudicium & diffinitio iniusta, regio metu aut iussu, aut cuiuscunque episcopi aut potentis, à iudicibus ordinata vel acta, non valeat. Homini religioso parum esse debet inimicitias aliorum non exercere vel augere, malè loquendo, nisi etiam eas extinguere benè loquendo studuerit. Melior est in malis factis humilis confessio, quàm in bonis superba gloriatio.

Ne aliquis alterius terminos vsurpet, nec alterius parœcianum iudicet aut excommunicet. Item in secundo decretali suo. ¶ *Cap.* 236.

Nemo alterius terminos vsurpet, nec alterius parœcianum iudicare aut excõmunicare præsumat, quia talis diiudicatio aut excommunicatio vel da-

A vel damnatio nec rata erit, nec vires vllas habebit, quoniam nullus alterius iudicis nisi sui, sententia tenebitur aut damnabitur. Vnde dominus loquitur dicens. Ne transgrediaris terminos antiquos quos posuerunt patres tui. *Prou.22.*

Qui non debeant recipi ad accusationem, & testimonium contra episcopos. Anacletus papa tertius à Petro in primo decretali suo, omnibus Episcopis. ¶ *Caput* 237.

Beatus prædecessor noster Clemens, vir apostolicus, & spiritu Dei plenus vna cum reliquis sanctis collegis suis statuit, dicens. Accusandi vel testificandi licentia denegetur his, qui Christianæ religionis & nominis dignitatem, & suę legis vel sui propositi normam aut regulariter prohibita B neglexerint. Transgressor enim sponte legis suæ, eiusq; violatores apostatæ nominantur. Omnis enim apostata refutandus est ante reuersionē suam, nec in accusationem rectè agentium, aut testimonium † recipiendus. Scimus autem multos ob id infestare doctores, vt eos perdant & propriæ voluntatis placita adimpleant, nō propterea tamen doctores in quātum vires suppetunt à recta æmulatione & bona intentione recedere debent, scientes quia Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. Nihil est autem illo pastore miserius, qui luporum laudibus gloriatur. Quibus si placere voluerit, atque ab his amari delegerit, erit hinc ouibus magna pernities. Nullus ergo pastorum placere lupis & gregibus ouium potest. Deo enim perfectè sacrificantes non debent vexari, sed portari, C consolari, atque ab omnibus venerari.

† suscipiendus. *Matth.5.*

De eodem expreßius. Idem in secundo decretali suo, episcopis Italiæ. ¶ *Caput* 238.

2.q.7.c. accusatio.

Accusatio eórum quoque, super qua nos consulere voluistis, non nisi ab idoneis & probatissimis viris, qui & suspicionibus & sceleribus careāt, fieri debet: quia Dominus sacri sui corporis tractatores à vilibus & reprobis, ac non idoneis personis infamari noluit, nec calumniari: sed ipse proprio flagello peccantes sacerdotes à templo eiecit. Vnde liquet quod summi sacerdotes, id est, episcopi à Deo sunt iudicandi, non ab humanis aut prauæ vitæ hominibus lacerandi, sed potius ab hominibus fidelibus portandi, ipso domino exemplum dante, quando per seipsum, & non per alium D vendentes & ementes eiecit de templo sacerdotes. Nullus enim vt reor inter nos inuenitur, qui velit seruum suum ab alio, quàm à se, iudicari. Quod si præsumptum fuerit, aut multa indignatione ipse irascitur, aut potius vindictam quærit super eum. Vnde & Dominus ait per prophetam. Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei. *Et paulò post.* Si detractores quorumcunq; grauiter iudicantur, & in perditionis laqueū cadūt, multò magis laceratores & detractores atq; accusatores famulorum Dei damnantur, & in baratrum nisi se correxerint, & per eorum satisfactionem condignam egerint pœnitentiam, indubitanter vadunt, & vindicibus flammis exuruntur. Hæc & alia periculosa considerantes apostoli statuerunt ne facilè commouerentur, aut lacerarentur, vel accusarentur columnæ

Matth.21. *Zacha.2.*

lumnæ ſanctæ Dei eccleſiæ, quæ apoſtoli & ſucceſſores eorum non immeritò dicuntur. Sed ſi quis aduerſus eos vel eccleſias eorum commotus fuerit, aut cauſas habuerit, prius ad eos recurrat charitatis ſtudio, aut familiari colloquio, ea ſanent cõmoti quæ ſananda ſunt, & charitatiuè emendent, quæ iuſtè emendenda cognouerint. Si autem aliqui eos prius quàm hoc egerint lacerare, accuſare, aut infeſtare præſumpſerint, excommunicentur, & minimè abſoluantur, antequàm per ſatisfactionem (vt iam dictum eſt) condignam egerint pœnitentiam, quoniam iniuria eorum ad Chriſtum pertinet, cuius legatione funguntur. *Item*. Eiectionem quoque (vt ſupra memoratum eſt) ſummorum ſacerdotum ſibi Dominus reſeruauit: licet electionem eorum bonis ſacerdotibus & ſpiritualibus populis conceſsiſſet.

A

B

Quod accuſatores & teſtes eſſe non poſſunt, qui ante heſternũ diem, aut nudiuſtertius inimici fuerunt. Idẽ in tertio decretali ſuo. ¶ *Cap.* 239

3.q.5.c. accuſatores.

Accuſatores & teſtes eſſe non poſſunt, qui ante heſternum diem aut nudiuſtertius inimici fuerunt, ne irati nocere cupiant, vel læſi ſe vlciſci velint. Inoffenſus ergo accuſatorum & teſtium affectus quærendus eſt, & non ſuſpectus. *Et paulo inferius.* Deteriores quippe ſunt qui præpoſitorum vitam moréſque corrumpunt, his qui ſubſtantias aliorũ prædiáq; corrumpunt. Sententia quippe Cham filij Noë damnantur, qui ſuorum præpoſitorum culpam produnt, ceu Cham qui verenda patris non operuit, ſed deridenda monſtrauit. Paſtor eccleſiæ ſi à fide exorbitauerit, erit à fidelibus corrigendus, ſed pro reprobis moribus magis eſt tolerandus, quã diſtringendus: quia rectores eccleſiæ à Deo iudicandi ſunt, ſicut ait propheta: Deus ſtetit in ſynagoga deorum, in medio autem deos diiudicat. *Item.* Tam ſacerdotes, quàm reliqui fideles omnes ſummam debent habere curam, de his qui pereunt, quatenus eorum redargutione aut corrigantur à peccatis, aut ſi incorrigibiles † ſunt, ab eccleſia ſeparentur.

Gene.9.

C

Pſal.81.

† apparuerint

Quod à plebe vel à vulgaribus hominibus non ſit arguendus vel accuſandus epiſcopus. Euariſtus papa epiſcopis Africæ. ¶ *Caput* 240.

2.q.7.c. nõ eſt à plebe.

Non eſt itaque à plebe aut à vulgaribus hominibus arguendus, vel accuſandus epiſcopus, licet ſit inordinatus: quia pro meritis ſubditorum diſponitur vita rectorũ. Vnde ſi qui ſunt vituperatores aut accuſatores epiſcoporum, vel reliquorum ſacerdotum, non oportet eos à iudicibus eccleſiæ audiri, antequàm eorum diſcutiatur æſtimationis ſuſpicio, vel opinio, qua intentione, qua fide, qua temeritate, qua vita, qua conſcientia, quóue merito, ſi pro Deo, aut pro vana gloria, aut inimicitia vel odio, vel cupiditate iſta præſumpſerint. *Et paulò poſt.* Deus omnipotens vt nos à præcipitante ſententiæ prolatione cõpeſceret, cùm omnia nuda & aperta ſint oculis eius, mala tamen Sodomorum noluit audita iudicare, priuſquam manifeſtè agnoſceret, quæ dicebantur. Vnde ipſe ait. Deſcendam & videbo vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint, an nõ eſt ita, vt ſciam. Deus omnipotens cui nihil abſconditum eſt, ſed omnia ei manifeſta ſunt, etiam antequàm fiant, non ob aliud hæc & alia multa

D

2.q.2.c. Deus omnipotens.

Geneſ.18.

quæ hic

A quæ hic prolixitatem vitantes non inferuimus, per se inquirere dignatus est, nisi vt nobis exemplum daret, nec præcipites in discutiendis & iudicandis negotiis essemus.

De extorta confeßione Alexander papa quintus à Petro in primo decretali suo omnibus episcopis misso. ¶ *Caput* 241.

Si sacerdotibus vel actoribus ecclesiæ quædam scripturę quoquomodo per metum, aut fraudem, aut per vim extortæ fuerint, †vel vt se liberare possent quocunq; ab eis conscriptæ vel laboratæ fuerint ingenio, ad nullum eis præiudicium vel nocumentum valere censemus, neque vllam eis infamiam aut calumniam, aut à suis sequestrationem bonis vnquam authore Deo, & sanctis apostolis eorúmq; successoribus sustinere permittimus. B Confessio enim in talibus non compulsa, sed spontanea fieri debet: omnis enim confessio quæ fit ex necessitate, fides non est. Confessio ergo in talibus non extorqueri, sed debet sponte †proferri: pessimum est enim de suspicione aut extorta confessione quenquam iudicare, cùm magis inspector cordis sit Dominus quàm operis. Non potest autem humano cōdemnari examine, quem dominus suo reseruauit iudicio. Si omnia nāque in hoc seculo vindicata essent, locū diuina iudicia nō haberēt. *Et paulò pòst* Peius malū nō esse existimo, quàm Christianos suis inuidere sacerdotib⁹.

† velut
Paulò pòst.
† profiteri
Paulò pòst.

Quo ordine adeundi sint primates vel alij iudices. Idem. ¶ *Caput* 242.

Si quis erga episcopū vel actores ecclesiæ quamlibet querelam iustam habere crediderit, non prius primates aut alios adeat iudices, quàm ipsos C à quibus se læsum existimat conueniat familiariter, non semel, sed sæpissimè, vt ab eis aut iustitiam suam accipiat, aut excusationem. Si autem secus egerit, ab ipsis & ab aliis communione priuetur, tanquam apostolorum patrúmque aliorum contemptor.

Quod nec oues pastorem suum reprehendere, nec plebs episcopum accusare, nec vulgus eum debeat arguere. Pius papa ix. à Petro omnibns ecclesiis. ¶ *Caput* 243.

Oues pastorem suum non reprehendant, plebs episcopum nō accuset. nec vulgus eum arguat, quia non est discipulus super magistrum. Episcopi à Deo sunt iudicandi, qui eos sibi oculos elegit. Nam à subditis aut à prauæ vitæ hominibus non sunt arguendi, nec accusandi, aut lacerandi. D *Et in sequentibus.* Nemo bonum faciens alteri verbo aut facto nocere vult. quantò minus in suspicionem debet venire fidelis homo, vt dicat aut faciat ea quę pati nō vult? Quia omnis suspicio est potius repellanda, quàm approbanda vel recipienda. *Item idem in ij. decretali suo.* Sicut qui ecclesiam Dei vastat, eiúsq; prędia & donaria expoliat & inuadit, fit sacrilegus: sic & ille qui eius sacerdotes insequitur, sacrilegij reus existit, & sacrilegus iudicatur. Et sicut peccatum quod in Deū cōmittitur grauius est, quàm quòd in hominē, sic grauius est sacrilegiū agere, quàm formicari. Si quis sacerdotum vel reliquorum clericorum suo episcopo inobediens fuerit, aut ei insidias parauerit, aut contumeliam, aut calumniā, & cōuinci potuerit, mox curiæ tradatur, & recipiat quod iniquè gessit. Si autem propter nimiā longinquita-

6.q.1.c.oues pastorem.
Matth. 10.
17.q.4.cap. sicut qui ecclesiam.

ginquitatem, aut temporis incōmoditatem, vel itineris aſperitatē graue ad hanc ſedem eius cauſam deferre fuerit, tunc ad eius primatē cauſa deferatur, & penes ipſum huius ſanctæ ſedis authoritate, iudicetur. Similiter ſi aliquis epiſcoporū proprium metropolitanum ſuſpectum habuerit, apud primatem diœceſeos, aut apud hanc apoſtolicam ſedem audiatur. A

De incertis iudicijs vitandis, & quod nec vera ſint credenda, niſi certis indicijs probata, & iudiciario ordine publicata. Victor papa fratribus Alexandriæ poſitis. ¶ *Caput* 244.

Audiuimus apud vos veſtróſque diuerſa iudicia fieri, & incerta iudicari. Incerta chariſsimi nullatenus iudicemus, quoadusque veniat dominus qui latentia producet in lucem & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium. Quia quamuis vera ſint, non tamen credenda ſunt, niſi quæ manifeſtis indiciis comprobantur, niſi quæ manifeſto iudicio conuincuntur, niſi quæ iudiciario ordine publicantur. *Item.* Placuit, vt accuſatus vel iudicatus à comprouincialibus in aliqua cauſa epiſcopus licenter appellet, & adeat apoſtolicæ ſedis pontificem, qui aut per ſe, aut per vicarios ſuos eius retractari negotium procuret, & dum iterato iudicio pontifex cauſam ſuam agit, nullus alius in eius loco ponatur, aut ordinetur epiſcopus, quoniam quanquam comprouincialibus epiſcopis accuſati cauſam pontificis ſcrutari liceat, non tamen diffinire inconſulto Romano pontifice permiſſum eſt. Et alibi in ſtatutis legitur apoſtolicis. Si quis putauerit ſe à proprio metropolitano grauari, apud Patriarchā vel primatem diœceſeos, aut penes vniuerſalis apoſtolicæ eccleſiæ iudicetur ſedem. Nihil aliud eſt fratres talis præſumptio, niſi Apoſtolorū ſuorúmq; deceſſorum terminos tranſgredi, eorúmq; decreta violari.

[Margin: 1.Corint.4. B — Paulò poſt. — Epiſt.1.Clementis. C — † ſucceſſorum.]

Quomodo iudicandus ſit epiſcopus, & quot teſtibus conuincendus. Zepherinus xiiij. à Petro, in primo decretali ſuo, omnibus epiſcopis per Siciliam. ¶ *Caput* 245.

Patriarchæ vel primates accuſatum diſcutientes epiſcopum, non ante ſententiam proferant finitiuam, quàm apoſtolica fulti authoritate, aut reum ſe ipſe confiteatur, aut per innocentes & regulariter examinatos conuincatur teſtes. Qui minori non ſint numero, quàm illi diſcipuli fuerunt, quos dominus in adiumentum apoſtolorum eligere præcepit, id eſt lxxij. Detractores quoq; qui diuina authoritate eradicandi ſunt, & authores inimicorum, ab epiſcopali ſubmouemus accuſatione, vel teſtimonio. Nec ſummorū quiſpiam minorū accuſationibus impetatur, aut diſpereat, neq; in re dubia certa iudicetur ſentētia, nec vllū iudicium niſi ordinabiliter habitū teneatur. Abſens verò nemo iudicetur, quia & diuinę & humanę hoc prohibent leges. Accuſatores autē eorū omni careant ſuſpicione, quia colūnas ſuas dominus firmiter ſtare voluit, nō à quibuſlibet agitari. Nullum namq; eorum ſententia à ſuo iudice nō dicta conſtringat, quia & leges ſeculi idipſum fieri præcipiunt. Duodecim enim iudices quilibet epiſcopus accuſatus ſi neceſſe fuerit eligat, à quibus eius cauſa iuſtè iudicetur. Nec prius audiatur, aut excōmunicetur, vel iudicetur, quàm ipſi per ſe eligātur, D

& regu-

A & regulariter vocato ad suorum primò conuentum episcoporum, per eos eius causa iustè audiatur, & rationabiliter discernatur. Finis verò eius causæ ad sedem apostolicam deferatur, vt ibidem determinetur.

Quod spoliati episcopi respondere non debeant, nisi res ablatæ prius eis restituantur. Idem in secundo decretali suo fratribus per Ægyptum. ¶ *Caput 246.*

Nunciatum est sedi apostolicæ per Apocrisiarios vestros, quosdam fratrum nostrorum episcoporũ videlicet, ab ecclesiis & sedibus propriis pelli, suáq; eis auferri supellectilia, & sic nudos & expoliatos ad iudicia vocari. Quod omni ratione caret: quum costituta apostolorũ eorúmque successorum, & præcepta Imperatorum, ac constitutiones legum idipsum pro-B hibeant, ac apostolicæ sedis authoritas idipsum fieri vetet. Præceptum est ergo in antiquis statutis, episcopos eiectos, atq; suis rebus expoliatos ecclesias proprias recipere, & primò sua omnia eis reddi, & tũ demũ si quis eos iustè accusare voluerit, æquo periculo facere, iudices esse decernentes, episcopos recta † facientes, & in ecclesia conuenientes, vbi testes essent singulorum, qui oppressi videbantur, nec prius eos respondere debere, quàm omnia sua eis & ecclesiis eorum legibus integerrimè restituantur.

† sapiẽtes

Iniustè condemnatos oportere restitui. Sixtus papa xxiij. à Petro in secundo decretali suo, fratribus per Hispaniam. ¶ *Caput 247.*

Sixtus pa. eius nominis 2. epist. 2 9. q. 3. c. fratres quos

Fratres quos timore terreno iniustè damnastis, scitote à nobis iustè esse restitutos. Quibus ex authoritate sancti Petri, apostolica authoritate om-C nia quæ eis ablata sunt, integerrimè reddi pręcipimus, si non vultis & vos, & principes vestri, à collegio nostro & membris ecclesiæ separari. Iusto enim iudicio Dei plærunq; peccatoribus potestas, qua sanctos ipsius persequuntur, conceditur, vt qui Spiritu Dei iuuantur & aguntur, fiant per laborum exercitia clariores. Illi tamen qui hoc agunt nullatenus euadunt pœnam: quia vt ait dominus. Væ illi per quem scandalum venit. *Item.* Incerta non iudicemus quoadusque veniat dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Et quãuis vera sint, non tamen credenda sunt, nisi quæ certis indiciis comprobantur, nisi quæ manifesto iudicio conuincuntur, nisi quæ iudiciario ordine publicantur. Nullus ergo humano potest condemnari examine, quẽ Deus suo iu-D dicio reseruauit. Hæc omnia summopere sunt præcauenda, ne præsumptores esse videamur. Et accusatio episcoporum non est facilè recipienda, dicente domino. Non suscipias vocem mendacij: & Apostolus inquit, Aduersus presbyterum inscriptionem non esse recipiendam, absque duobus vel tribus idoneis testibus. Si hæc de presbyteris vel cæteris fidelibus sunt præcauenda, quantò magis de episcopis.

Matth. 18. Paulò post. 1. Corin. 4

Exod. 23. 1. Timo. 5.

Quod episcopus accusantium propositionibus non respondeat, nec ad concilium veniat, nisi res ablatæ prius restituantur, & quales esse debeant accusatores. Fœlix episcopus, episcopis Galliæ in secundo decretali suo. ¶ *Caput 248.*

Si suis fuerit episcopus, aut ecclesiæ rebus sibi commissæ expoliatus,

aut (quod absit) quod alienũ ab omnibus esse debet fidelibus, à sede propria eiectus, aut in detentione aliqua à suis ouibus fuerit sequestratus, tũc canonicè ante in pristino statu restituatur, cum omni priuilegio sui honoris, & sua omnia quæ insidiis inimicorum suorum ei ablata fuerunt, legibus redintegrentur, nec conuocari nec iudicari poterit, nisi ipse pro sua necessitate minimè tamen iudicandus, aduenire sponte elegerit. Nullatenus ergo à quoquã cogatur antequã integerrimè omnia, quæ per suggestiones inimicorum suorum amiserat, potestati eius ab honorabili concilio legali ordine redintegrentur: Præsul verò cum omni honore statui pristino reddatur, & ipse dispositis ordinatísque liberè ac securè diu suis, tunc regulariter infra quatuor aut quinq;, aut septem menses iuxta quod possibilitas ei fuerit, & non antè conuocatus, ad tempus, in concilio legitimo, & canonico, veniat ad causam, & si ita iustè videtur, accusantiũ propositionibus respondeat. *Item.* Quod si ex vtraque parte ad causam dicendam conuenerint (quia vnus absq; altero audiri non debet) quærendum est in iudicio cuius sint conuersationis & fidei, atque suspicionis accusatores, aut qua intentione hoc faciãt, quia ad hoc admitti non debent, nisi bonæ conuersationis, & rectè fidei viri, hi videlicet qui omni suspicione careant, & bonæ vitæ æstimatione clareant, neque infames existant. Quod si accusatorum personæ in iudicio episcoporum culpabiles apparuerint, ad arguendum non admittantur, nisi proprias causas asserere, non tamen criminales vel ecclesiasticas voluerint. Infamis enim persona, nec procurator potest esse, nec cognitor. Absente verò aduersario non audiatur accusator, nec sententia absente parte alia à iudice dicta, vllam obtinebit firmitatem, neq; absens per alium accusare vel accusari poterit, nec affinis testis admittatur. Neminem ergo exhiberi de prouincia ad prouinciam, vel ad comitatum oportet, nisi ad relationem iudicis, ad quem fuerit appellatum, id est vt actor semper rei forum sequatur. Si quis autem iudicem aduersum sibi senserit, vocem appellationis exhibeat, quam nulli oportet negari. Peregrina verò iudicia generali actione prohibemus: quia indignum est, vt ab externis iudicetur, qui comprouinciales, & à se electos debet habere iudices.

A B C

Quod episcopi ad concilium vocati non debeant venire, nisi tanto tempore superséderint, quanto tempore vel ecclesiis vel rebus suis spoliati sunt. Eusebius papa in secundo decretali suo, fratribus per Alexandriam & Ægyptum. ¶ *Caput* 249.

D

2.q.2.c.in scripturis.

In scripturis vestris reperimus quosdam episcopos vestris in partibus à propriis ouibus accusatos, aliquos videlicet ex suspicione, & aliquos ex certa ratione: & idcirco quosdam suis esse rebus expoliatos, quosdam verò à propria sede pulsos: quos sciatis nec ad synodum cõprouincialem, nec ad generalem posse conuocari, nec in aliquo iudicari, antequã cuncta quæ eis sublata sunt, legibus potestati eorum redintegrentur. Prius ergo oportet omnia illis legibus redintegrari, & ecclesias quæ sibi sublatæ sunt, cum omni priuilegio suo restitui & postmodum non sub angusti temporis spatio,

A ſpatio,ſed tantum temporis ſpatium eis indulgeatur,quantum exſpoliati vel pulſi eſſe videntur,antequam ad ſynodum conuocentur,& ab omnibus quiſq; ſuæ prouinciæ epiſcopis audiatur. Nam nec conuocari ad cauſam,nec iudicari poteſt expoliatus,vel expulſus, quia non eſt priuilegium quo expoliari poſsit iam nudatus,vnde & antiquitus decretum eſt,omnes poſſeſsiones,& omnia ſibi ſublata,atq; fructus cunctos ante litem conteſtatam præceptor vel primas poſſeſſori reſtituat. *Item.* Eſt in antiquis eccleſiæ ſtatutis decretum,vt qui aliena inuadit, non exeat impunitus, Sed cum multiplicatione omnia reſtituat. Vnde & in euangelio ſcriptum eſt. Quod ſi aliquid defraudaui,reddo quadruplum. Et in legibus ſecularibus cautum habetur. Qui rem ſubripit alienam,illi cuius res direpta eſt,in vndecuplum quæ ſublata ſunt,reſtituat.

12.q.2.c. in antiquis.

Lucæ 19.

B *Epiſcopos ab ouibus ſuis non reprehendendos,niſi in fide errauerint.ex epiſt.Anacleti papæ ſcripta omnibus ſacerdotibus Chriſti,ca.j.* ¶ *Cap.*250

Epiſtola 3.

Doctor autem vel paſtor eccleſiæ ſi à fide exorbitauerit erit à fidelibus corrigendus: ſed pro reprobis moribus magis eſt tolerãdus,quàm diſtringendus,quia rectores eccleſiarum à domino ſunt iudicandi,ſicut ait Propheta. Deus ſtetit in ſynagoga deorũ,in medio autẽ deos diiudicat. Vnde oportet vnũquenq; fidelem,ſi viderit aut cognouerit plebes ſuas aduerſus paſtorẽ ſuum tumeſcere,aut † cleri detractionibus vacare,hoc vitium pro viribus extirpare,prudentérque corrigere ſatagat. nec eis in quibuſcunq; negotiis miſceri,ſi incorrigibiles apparuerint, antequã ſuo reconcilientur C doctori,præſumat:quoniã tã ſacerdotes quàm reliqui fideles omnes,ſummã debent habere curã,de his qui pereũt, quatenus eorũ redargutione aut corrigãtur à peccatis,aut ſi incorrigibiles apparuerint,ab eccleſia ſaparẽtur.

Pſalm.81.

† clerum. ali. contra clerũ.

De eadem re. Ex decretis Clementis papæ. ¶ *Caput* 251.

Ipſi autem epiſcopi ſi exorbitauerint, ab iſtis non ſunt reprehendendi vel arguendi,ſed portandi,niſi in fide errauerint. Hi ergo ſuper hos ſunt, non illi ſuper iſtos, quoniã maior à minore non argui nec iudicari poteſt. Nullus ſe extollat erga doctores ac magiſtros ſuos, quia diſcipulus ſuper magiſtrũ eſſe nõ poteſt,nec debet. Nullus velit dici ſanctus antequã ſit,ſed prius ſit verius quàm dicatur. Pręcepta domini doctorúmq; ac magiſtrorũ facta quotidiè adimplere,& in Chriſti nomine pro inimicis orare oportet.

Matth.10.

D *De eadem re. ex epiſtola Euſebij papæ,cap.xx.* ¶ *Caput* 252.

Neceſſe enim eſt vt rectores à ſubditis timeantur, & ab ipſis corrigantur,vt humana formidine peccare metuant, qui diuina iudicia non formidant. Deteriores quippe ſunt qui doctorum vitam moréſque corrumpunt,his qui ſubſtantias aliorum,prædiáq; diripiunt. Ipſi quidem ea quæ extra nos,licet noſtra ſint,auferunt: noſtri verò detractores,& morũ noſtrorum corruptores, ſiue qui aduerſum nos armantur, propriè nos ipſos decipiunt,& ideo iuſtè infames ſunt, & meritò ab eccleſia extorres fiunt.

Quod infames ſunt qui prælatorum vitam corripiunt,& conuerſationi detrahunt. ex decretis Caij papæ,cap.vij. ¶ *Caput* 253.

Euſeb.epiſt. 2.ad epiſco. Alexãdriæ

Oues verò quę paſtori ſuo cõmiſſa fuerint,eũ nec reprehẽdere,niſi à recta

 fide ex-

fide exorbitauerit, debet, nec vllatenus accusare possunt, quia facta pastorũ oris gladio ferienda nõ sunt. Quanquã rectè reprehendẽda videantur. A

De non reprehendendis episcopis. Ex decretis Euaristi papæ omnibus per Ægyptum fratribus missis, cap. xviij. ¶ Caput 254.

3.q.2.c. audiuimus. Audiuimus enim quosdam à vobis infamatos & dilaceratos episcopos & à ciuitatibus propriis pulsos, († qui alibi episcopi constitui nõ possunt, nisi in ciuitatibus non minimis) & alios in eis ipsis viuentibus constitutos. Ideo hæc vobis scribimus, vt sciatis hæc fieri non licere, sed proprios reuocari, & integerrimè restitui debere. Illos verò qui adulterina fœditate suas sponsas (quas & vxores eorum præfixo tenore esse intelligimus) tenent, eijci vt adulteros, atque infames fieri, eósq; ab ecclesiasticis honoribus arceri iubemus. Si autẽ aduersus eos aliquã querelam, habueritis, his peractis inquirendum erit, & authoritate huius sanctæ sedis terminandũ. B

† qui

De infamatis & dilaceratis episcopis, & à ciuitatibus proprijs expulsis, sine Romana authoritate. Ex decretis Stephani papæ omnibus episcopis, cap. vj. ¶ Caput 255.

Nullus enim episcoporum dum suis fuerit rebus expoliatus, aut à sede propria pro qualibet occasione pulsus, debet accusari, aut à quoquam ei potest crimen obijci, priusquam integerrimè restauretur, & omnia quæ ei ablata quocunque sunt ingenio, legibus redintegrentur, & ipse sedi propriæ & pristino statui regulariter reddatur, ita vt omnes possessiones, & cuncta sibi prædia iniustè sublata: atq; fructus omnes ante conceptam accusationem primates, & synodus episcopo de quo agitur, funditus restituant: quia hoc non solum ecclesiasticæ, sed etiam seculi leges fieri prohibent. Neq; aliquis eorum aut ecclesiarum † actor vel defensor ad aliquos prius accusari debet, quam ipse charitatíve bis aut ter ab eis, qui se læsos æstimant, vel eos pro aliquibus erratibus corripere cupiunt, conueniatur: vt ab eis aut familiarem emendationem, aut iustam percipiat excusationem. Quod si præsumpserit, liminibus arceatur ecclesiæ, vsque ad condignam satisfactionem. C

† autor

Vt episcopus non diiudicetur qui suis rebus est spoliatus. Ex decretis Fœlicis papæ episcopis per Ægyptum missis, cap. x. ¶ Caput 256.

2.q.2.c. nullus episcop⁹ Nullus enim episcopus qui suis est rebus expoliatus, aut à sede propria vi aut terrore pulsus, antequàm omnia sibi ablata legibus restituantur, & ipse pacificè annum vel plus suis fruatur honoribus, sedíq; propriæ sit regulariter restitutus, iuxta canonicam institutionem accusari, vocari, iudicari, aut damnari potest. D

Vt episcopi criminati libere apostolicam sedem appellent, & quod nõ possunt sine Romano pontifice vel eius vicario iudicari. Ex decretis Iulij papæ orientalibus episcopis missis, cap. xviij. ¶ Caput 257.

Sixtus 2. id habet epist. 1. 2.q.6.c. oẽs episcopi. Vt omnes episcopi qui in quibusdam grauioribus pulsantur vel criminantur causis, quotiens necesse fuerit, liberè apostolicam appellent sedem, atq; ad eam quasi ad matrem confugiant, vt ab ea (sicut semper fuit) piè fulciantur, defendantur, & liberenter. Cuius dispositioni omnes maiores & ec-

A & ecclesiasticas causas, & episcoporum iudicia, antiqua apostolorum eorumque successorum atq; canonum authoritas reseruauit: quoniam culpantur episcopi qui aliter erga fratres egerint, quàm eiusdem sedis papæ fieri placuerit. Placuit vt accusatus vel iudicatus à comprouincialibus in aliqua causa episcopus, licenter appellet & adeat apostolicæ sedis Pontificem, qui aut per se aut per vicarios suos, eius negotium retractari procuret. Et dum iterato iudicio Pontifex suam causam agit, nullus alius in eius loco subrogetur, ponatur aut ordinetur episcopus, quoniam quanquam comprouincialibus episcopis, accusati causam pontificis, liceat scrutari, non tamen diffiniri inconsulto Romano Pontifice permissum est, cum beato Petro apostolo, non ab alio aliquo quàm ab ipso dictum sit domino: Quodcunque ligaueris super terram & cætera. Si quis putauerit se à proprio metropolitano grauari, apud primatem dioecesеos aut penes apostolicæ vniuersalis ecclesiæ papam iudicetur. Accusatores & accusationes quas leges seculi non ascíscunt, & nos vnanimiter submouemus, ne fiat indistricta probatione impietas, quum recta sit iudicij in lectione sententia. Si quis erga episcopum vel † actores ecclesiæ se proprium habere crediderit negotium, non prius adeat iudices, quàm ad eos recurrat charitatis studio, vt familiari colloquio moniti ea sanare debeant, quæ in querimoniam deducuntur. Quod si aliter egerit communione priuetur. Nemo Pontificum deinceps aliquem episcopum suis expoliatum rebus, aut à sede pulsum excommunicare aut iudicare præsumat, quia non est priuilegium quo spoliari posit iam nudatus. Pari tenore decernimus, nō credi accusatori, qui absente aduersario causam suggerit, ante vtriusque partis discussionem, nec accusatores vel testes suscipi, qui non sunt idonei. Placuit, si accusatus vel damnatus episcopus appellauerit Romanū Pontificem, id statuendum, quod ipse iuste censuerit. Et omnes qui aduersus patres armantur infames esse censemus, neque eos qui cum inimicis morantur ad accusationem vel testimonium recipiendos. Placuit, vt semper in accusationem clericorum primò persona, fides, vita, & conuersatio blasphemantium perscrutetur. Nam fides omnes actus hominis præcedere debet, quia dubius in fide infidelis est, nec eis omnino est credendum qui veritatis fidem ignorant, nec rectę conuersationis vitā ducunt: quoniam tales facilè, & indifferenter lacerant & criminantur rectè & piè viuentes. Ideo suspicio eorū discutienda est primò & corrigēda, neq; accusationibus suspectis, vel de inimicorū domibus prodeuntibus, credendum.

Matt. 16.

† autho-res

Quod causa pulsati episcopi per episcopos iudices iudicāda sit. Ex concilio Spalensi, cap. viij. ¶ *Caput* 258.

Si quis episcopus à quoquam impetitur, vel ille aliquam quæstionem retulerit, per episcopos iudices causa † iudicetur, siue quos eis primates dederint, siue quos ipsi vicinos ex consensu elegerint.

† finiatur

Quod episcopos iudices non liceat quenquam prouocare. Item ex eodem concilio, cap. ix. ¶ *Caput* 259.

Iudicos autem episcopos, quos communi consensu elegerint, non liceat quen-

ceat quenquam prouocare. Et quisquis probatus fuerit, pro contumacia nolle obtemperare iudicibus, cū hoc primæ sedis episcopo fuerit probatū, det literas vt nullus ei communicet episcoporum, donec obtemperet. A

Vt episcopi comprouinciales peregrina iudicia non patiantur. ex decretis fabiani papæ Hilario episcopo missis. cap. xxvi. ¶ *Caput 260.*

Epist. 3. 3. q. 6. c. peregrina iudicia.

Peregrina verò iudicia salua in omnibus apostolica authoritate generali sanctione prohibemus, quia indignum est, vt ab exteris iudicetur qui prouinciales, & à se electos debet habere iudices, nisi fuerit appellatum. Vnde oportet si aliquis episcoporum super certis accusetur criminibus, vt ab omnibus audiatur qui sunt in prouincia, episcopis, quia non oportet accusatum, alibi quàm in suo foro audiri.

B

Vt episcopus criminatus si iudicem suspectum habuerit, liberè sedem apostolicam appellet. Ex decretis eiusdem, ad eundem episcopum. ¶ *Caput 261.*

Si quis verò episcopus iudicem suspectum habuerit, & viderit se grauari, liberè sedem appellet apostolicam, appellantem autem non habeat afflictio vlla, aut †detentionis iniuriosæ custodia, sed liceat appellatori vitiatam causam, appellationis remedio subleuare, liceat etiam in causis criminalibus appellare, nec appellandi vox denegetur ei quem in supplicium sententia destinarat.

†deceptionis

A quot episcopis, episcopus, vel presbyter vel diaconus, sint audiendi. ex concilio Carthaginensi, cap. xii. ¶ *Caput 262.*

3. q. 9. c. suggero.

Fœlix episcopus dixit. Suggero secundum statuta veterum conciliorū, vt si quis episcopus (quod non optamus) in reatum aliquem incurrerit, & fuerit ei nimia necessitas, non posse plurimos congregare, ne in crimine maneat, à duodecim episcopis, & presbyter a septem episcopis, cū proprio suo episcopo audiatur, & diaconus à tribus. C

De episcopo, si comprouinciales in eius examinatione dissenserint. ex concilio Antiocheno, ca. xiiij. ¶ *Caput 263.*

Si quis episcopus de certis criminibus diiudicatur, & contingat de eo comprouinciales episcopos dissidere, cùm iudicatus ab alijs innocens creditur, reus ab alijs æstimatur: propter huius ambiguitatis absolutionem, sanctæ synodo placuit vt metropolitanus episcopus, à vicina prouincia iudices alios conuocet qui controuersiam tollant, & vt per eos simul & comprouinciales episcopos quod iustum visum fuerit, approbetur. D

Vt episcopis, vel alicui in ordinibus posito, nullus laicus crimen † imponere audeat. ex decretis Syluestri papæ. ca. ii. ¶ *Caput 264.*

†intendere

In epilogo con. Rom. sub Syluestro. 2. q. 7. c. nullus laicus.

In consensu & subscriptione omnium constitutum est, vt nullus laicus episcopo vel alicui in ordinibus posito, crimen aliquod possit inferre, Et vt presbyter non aduersus episcopum, non diaconus aduersus presbyterum, non subdiaconus aduersus diaconum, nō acolythus aduersus subdiaconum, non exorcista aduersus acolythum, nec lector aduersus exorcistam, nec ostiarius aduersus lectorem det accusationem aliquam: Et non damnetur præsul nisi in septuaginta duobus idoneis testibus.

Quod

A *Quod episcopi accusatorum episcoporum iudices esse debeant. ex decretis Damasi papæ. cap. iij.* ¶ *Caput 265.*

Accusatorum episcoporum iudices esse decernimus episcopos sapientes, iustè & rectè viuentes.

De legitima vocatione episcopi accusati. Ex epistola eiusdem ad Stephanum & ad concilium Africæ. ¶ *Caput 266.*

5.q.2.c. Vocatio ad Synodum.

Vocatio ad synodum iuxta decreta patrum canonica, eius qui impetitur, rationabilibus scriptis per spacium fieri debet congruum, atque canonicum: quia nisi canonicè vocatus fuerit & suo tempore & canonica ordinatione, licet ad conuentum quacunque necessitate venerit, nisi spontè voluerit, nullatenus suis respondebit insidiatoribus, quoniam nec seculi leges hoc permittunt fieri, quantò magis diuinæ?

B *Vt primates de accusato episcopo, non ante sententiam proferant damnationis, quam aut reum se ipse confiteatur, aut canonicè per innocentes testes conuincatur. ex epistola fœlicis papæ Paterno episcopo missa. cap. iiij.* ¶ *Caput 267.*

2.q.1.c. primates.

Primates quoque accusatum discutientes episcopum, non ante sententiam proferant dãnationis, quàm apostolica freti authoritate, aut reũ se ipse confiteatur, aut per innocentes & canonicè examinatos testes regulariter conuincatur: aliter censemus irritam esse, & iniustam episcoporum damnationem, & idcirco à synodo retractandam, ita vt oppressis ab omnibus in cunctis subueniatur causis.

C *Qualiter primas, & vbi sit faciendus. ex registro Gregorij ad Gennadium Patricium & exarchum Africæ.* ¶ *Caput 268.*

Concilium verò catholicorum episcoporum admoneri præcipitur, vt primatem nõ ex ordine loci postpositis vitæ meritis faciat, quoniam apud dominum non gradus elegantior, sed vitæ melioris actio comprobatur. Ipse verò primas non passim sicut moris est, per villas, sed in vna, iuxta eorum electionem, ciuitate resideat.

Vt episcopi singularum gentium sciant quis inter eos sit primus. ex epistola Anacleti papæ omnibus episcopis. ¶ *Caput 269.*

Epist. 3.

Beati etiam Apostoli inter se statuerunt, vt episcopi singularum scirẽt gentium quis inter eos primus esset, quatenus ad eum potior eorum sollicitudo pertineret. Nam inter beatos apostolos quædam fuit discretio. D Et licet omnes essent apostoli, Petro tamen à domino cõcessus est primatus. Et ipsi inter se voluerunt, vt reliquis omnibus præesset apostolis Cephas, id est, vt Petrus principatum teneret apostolatus, quia & eandẽ formam suis successoribus & reliquis episcopis tenendam tradiderunt. Et nõ solum hoc in nouo testamento constitutum, sed etiam in veteri testamento fuit. Vnde scriptum est. Moyses & Aaron in sacerdotibus eius, id est, primi inter eos fuerunt. Et quamuis ita sit ordinatum, nemo tamen quod suũ est quærat, sed quod alterius, vnde ait beatus Paulus apostolus. Vnusquisq; placeat proximo suo in bonũ, ad ædificationẽ. Et sicut ipse saluator suis ait apostolis. Qui maior est vestrũ, erit minister vester: & reliqua.

Psal. 98. *Rom. 15.* *Matth. 20.* *Mar. 10.*

con. Carth. 4.c.19. 4.q.5.c. quisquis primates.

Vt episcopus accusatus communione non priuetur, nisi statuta die venire noluerit. ex concilio Carthaginensi cap. viij. ¶ *Caput* 270. A

Aurelius episcopus dixit. Quisquis episcoporum accusatur, ad primatem prouinciæ ipsius causam deferat accusator, nec à cõmunione suspendatur, cui crimen intenditur, nisi ad causam suam dicendam, electorum iudicio, die statuta, literis euocatus, minimè occurrerit, hoc est, infra spaciũ mensis ex ea die, qua eum literas accepisse constiterit. Quod si aliquas veræ necessitatis causas probauerit, quibus eum occurrere non potuisse manifestum sit, causæ suæ dicendæ intra alterum mensem, integram habeat facultatem. Verum post mensem secundum non communicet, donec examinetur. Si autem ad concilium vniuersale infra anni spatium occurrere noluerit, vt vel ibi causa eius terminetur, ipse in se damnationis sententiã dixisse iudicetur. Tempore sanè quo non communicat, nec in sua ecclesia vel parœcia communicet: accusator autem eius si nunquam diebus causæ dicendæ defuerit, à cõmunione non remoueatur: si verò aliquãdo defuerit subtrahens se, restituto in communione episcopo, ipse remoueatur à communione accusator: ita tamen, vt nec ipsi adimatur facultas causæ peragendæ, si se ad diem constitutum occurrere non voluisse, sed non potuisse probauerit. Illud verò placuit, vt cùm agere cœperit in episcoporũ iudicio, si fuerit accusatoris persona culpabilis, ad arguendum nõ admittatur, nisi proprias causas, nõ tamen ecclesiasticas, asserere voluerit. B

De Maximo episcopo varijs criminibus infamato, & ad synodum sæpius vocato, qui venire & se excusare neglexerat. ex ij. epist. Bonifacij Papæ, ad episcopos Galliæ. ¶ *Caput* 271. C

Bonifacius episcopus, Patroclo, Remigio, Maximo, Hilario, Seuero, Valerio, Iuliano, Castorio, Leontio, Constantino, Ioanni, Montano, Marino, & cæteris episcopis per Gallias, & per septem prouincias constitutis. Valentinæ nos clerici ciuitatis adierunt, proponentes libellum & crimina, quæ Maximum, teste tota prouincia, asserũt commisisse. Delegata totiens cognitione illum constituta semper subterfugisse iudicia, nec confisum conscientia festinasse, vt si esset innocẽs examinatis omnibus purgaretur, quæ totiens decreta ex † vestrarum quoque chartarũ instructione cognouimus. Qui è contrario probauit de se illa, quæ dicta sunt, † quia ad ea cõfutanda, cũ essent innumera, à decessoribus meis prouincialis est delegata cognitio: conuentus etiam dicitur euitasse, & adesse minimè voluisse. Et nullus dubitat, quòd ita iudicium nocens subterfugit, quemadmodum vt absoluatur qui est innocens quærit. Sed astuta cauillatio eorum, qui versutis agendum credunt esse consiliis, nunquam innocentiæ nomen accipiet. Confitetur enim de omnibus, quisquis se subterfugere iudicium dilationibus putat. Veniet tamen aliquando ille, qui talis perhibetur, in medium: nec † prodest illi totiens latuisse, totiens subterfugisse, quem sui actus, & commissa, quocunq; fugerit, ea quæ obijciuntur illi, si vera sunt, crimina persequuntur. Debueram quidem iam dignam pro eius accusatis in nostro iudicio actibus, qui cognitionem & decretum iudicium sæpe D

† nostrarum
† cui
† proderit

declinando

A declinando credidit illudendum, dare sententiam. Quam ne aliquis præcoquam forsitan iudicaret, & sibi (qui absens est, licet sit quæsitus) à nobis reseruatum esse nihil diceret, maluimus intercapedine temporis data, differri, quum hoc etiam eius accusatores assererent, de † cuius intentionibus & moribus sit † decretum, Maximum, tantò magis damnanda committere, quantò tardius se constituto iudicio præsentaret. Quē Manichæorum inuolutum caligine, arguunt turpi secta olim ita eum ne possit abluere, animum sordidasse: in probationem obiectæ rei gesta synodalia proferentes, & commissis inuolutum vndiq; flagitijs, nullum eum sanitatis habuisse respectum, quem furore suo, & insana temeritate ad secularium quoque iudicum tribunalia subditum quæstioni, quod in vili B persona turpissimum est, obiiciunt peruenisse, & homicidij damnatum asserunt: gestis prolatis in medium. Et hunc talem post tanta taliaque cōmissa, episcopatus adhuc sibi nomen in suis latibulis vendicare, in propriæ ciuitatis infamiam, nimijs doloribus conqueruntur, & sanctum nomen, vendicando sibi, velle polluere. Ideoque fratres charissimi quia hic audiendus præsentare se noluit, ne conuictus forsitam ab accusantibus se clericis, possit digna tandem aliquando, præsentatus episcopali iudicio, pronunciationis congruæ feriri sentētia (quanquam illi, cùm hæc docta fuerint, sciamus huius nominis esse iacturam, qui pudorem nunquam habuisse sacerdotij perhibetur, & locum suum ne modico quidem tempore custodisse) dilationem dedimus, & decreuimus, † vestrum debere intra C prouinciam esse iudicium, & congregari synodum ante diē Calendarum Nouembrium, vt si adesse voluerit, præsens si confidit, ad obiecta respondeat: si adesse neglexerit, dilationem sententiæ de absentia non lucretur. Nam manifestum est eum confiteri de crimine, qui indulto & totiens delegato iudicio, purgandi se occasione non vtitur. Nihil enim interest, vtrū in præsenti examine omnia quæ dicta sunt cōprobentur, cum ipsa quoq; professione procurata totiens constet absentia. Nos autē per omnes prouinciales literas dirigemus, ne excusationem sibi ignorationis obtendat, vt ad prouinciam venire cogatur, & illic se constituto præsentare iudicio. Quicquid autem vestra charitas de hac causa duxerit decernendum, cùm ad nos relatum fuerit, nostra (vt cōdecet) necesse est authoritate firmetur.

† quorū
† securū
† vestrā

D *De episcopo criminato qui ad synodum vocatus, venire contempserit.*

De synodo apud † Altheim habita. cap. x. ¶ *Caput* 272.

† *Alcheū*

Richuuinum episcopum, qui contra sanctorum canonum sanctiones Strazburgensem ecclesiam inuasit, quem ad sanctam synodum per literas nostras inuitauimus, & venire contemnens nec vicarium suum misit, authoritate sancti Petri ego Ioannes vicarius Apostolici, ex præcepto sanctæ synodi iniungendo vocamus iterum, & præcipimus quatenus ad concilium, id est, Mogontiæ indictum à metropolitano suo episcopo ad præsentiam venerabilis Herigeri archiepiscopi & confratrū suorum veniat, suæ inobedientiæ & peruersitatis ibidem iustam rationem redditurus. Sin autem negligenter, & hoc agere paruipenderit, abstineat se à proprio gradu, donec

donec Romam veniens coram domino papa, & sanctâ ecclesia reddat rationem. A

Qui sint primates, qui metropolitani. ex cap. Nicæni concilij, quæ addita sunt à Fœlice papa. ¶ *Caput* 273.

Primates illi & non alij sunt, quàm qui in Nicæna synodo sunt constituti. Reliqui verò qui metropoles tenent sedes, Archiepiscopi vocantur, & non primates, salua in omnibus apostolicæ sedis dignitate, quæ ei ab ipso domino est concessa, & postea à sanctis patribus roborata.

Quod neganda sit accusatis criminandi licentia priusquam se crimine quo præmuntur, exuerint. ex decretis Stephani papæ, omnibus episcopis missis cap. xi. ¶ *Caput* 274.

Epist. 2. 3. q. 11. c. neganda est.

Quod neganda est accusatis licentia criminandi, priusquam se crimine quo premuntur exuerint: quia non est credendum contra alios eorum confessioni, qui criminibus implicati sunt, nisi se prius probauerint innocentes, quoniam periculosa est, & admitti non debet rei aduersus quencunque professio. Familiares verò & sponte confessi atque sceleribus irretiti non debent admitti: nec hi qui hesterna die, aut † perendie, aut antè fuerunt inimici. B

† pridie

De criminationibus aduersus doctores non suscipiendis. ex decretis Eusebij papæ cap. xvij. ¶ *Caput* 275.

Et licet hæc possint generaliter dicta sufficere vt vel declinemus errata, vel custodiamus catholica, ab apostolis tamen eorúmque successoribus nouimus constitutum, criminationes aduersus doctores non debere suscipi, nec peregrina iudicia fieri, nec quenquam alterius iudicis quàm sui, sententia debere constringi. C

De eadem re. ex concilio Spalensi, cap. iij. ¶ *Caput* 276.

Accusatores aduersus doctorem nemo suscipiat, quia non potest humano condemnari examine, quem dominus suo iudicio reseruauit.

Vt nemo accuset episcopum apud seculares. ex epistola Fœlicis papæ ad Ægiptios missa, cap. i. ¶ *Caput* 277.

Vt nemo episcopum penes seculares arbitros accuset, sed apud summos primates.

De eadem re. Ex epistola Bonifacij papæ ad episcopos Galliæ. ¶ *Cap.* 278.

11. q. 1. c. nullus episcopus.

Nullus episcopus neq; pro ciuili, neq; pro criminali causa apud quemuis iudicem siue ciuilem siue militarem producatur, vel exhibeatur. Magistratus enim qui hoc iubere ausus fuerit, amissionis cinguli condemnatione plectetur. D

Vt non accusetur episcopus à criminosis. ex epistola fœlicis papæ supra dictis episcopis missa cap. xviij. ¶ *Caput* 279.

Quotiens episcopus super certis accusatur criminibus, si tales fuerint accusatores qui iustè & canonicè recipi debeant, synodo legitima in suo tempore congregata, ab omnibus canonicè audiatur qui sunt in prouincia episcopis. Quod si legitimi non fuerint accusatores qui iustè & canonicè recipi debeant, non fatigetur episcopus, quia sacerdotes ad sacrificandum

vacare

A vacare debent, non ad litigandum, nec illi qui throni Dei vocantur, prauorum hominum insidiis turbari, sed liberè Christo domino familiari. *Daniel.7.*

Vt nullus episcopus extra suam prouinciam ad iudicium inuitetur. ex decretis Iulij papæ, orietalibus episcopis missis, ca.xviij. ¶ *Cap.* 280

Nullus episcopus extra suam prouinciam ad iudicium deuocetur, sed vocato eo canonicè in loco omnibus congruo, tēpore synodali ab omnibus comprouincialibus episcopis audiatur, qui concordem super eum canonicámq; proferre debent sententiā. Quia si hoc minoribus tam de clericis quàm de laicis cōcessum est, quantò magis de episcopis seruari cōuenit? Nā si ipse metropolitanū aut iudices suspectos habuerit, aut infestos sensenrit, apud primatē diœceseos, aut apud Romanæ sedis pontificē iudicetur.

B *Infra quot dies appellandus est. excepta de legibus Theodosianis, quas interpretatur Paulus, cap.xxxv.* ¶ *Caput* 281.

Propter superfluam appellatorum licentiam, ne in retractandis vel reuocandis sententiis liberum habere arbitrium viderentur, & tempora appellationis, & pœnæ constitutę sunt, vt quicunque apud iudicem qui causam eius audiuit, appellauerit, & ad alium iudicem prouocare voluerit, infra quinq; dies appellet, & in his ipsis quinq; diebus, ad iudicem ad quem prouocauerit, sine aliqua dissimulatione perueniat, & ipse dies in quo accepit literas, in his quinq; diebus specialiter cōputetur. Quod si lōgius intersit, exceptis his quinque diebus, spaciū dierū quo iter agi possit, cōputetur. *2.q.6.c.propter superfluam.*

De accipiendis literis appellationis, cap.xxxvi. ¶ *Caput* 282.

C Ab eo autem à quo appellatum est ad eum qui de appellatione cogniturus est, literæ dimissoriæ dirigantur, quæ vulgò epistola appellatur, quarum postulatio & acceptio intra quintum diem ex officio facienda est. Ista iam superius sub titulo de cautionibus & pœnis appellationum interpretata est, qui intra tempora præstituta dimissorias nō postulauerint, vel acceperint, vel reddiderint, rescriptione ab agendo submoueātur, & pœnam appellationis ferre cogantur. *2.q.6.ca.ab eo.*

Quæ appellatio sit accipienda, quæ non, cap.xxxvij. *Caput* 283.

Quicunq; non confidentia iustæ causæ, sed causa afferendæ moræ, ne contra eum sententia proferatur, appellauerit, vel si de facto suo confessus ne addicatur, appellare voluerit, huiusmodi appellationes non recipiūtur. *2.q.6.c. quicunque.*

D *Quid agendum sit de possessione appellantis, cap.xxxviij.* ¶ *Caput* 284

Quotiēs post auditā causam iudici, possessor appellat, fructus possessionis de qua agitur, dū sequēdæ audiētię euētus dubius est, meritò sequestrātur. Nā si petitor appellauerit, hoc ab eo nō potest postulari, quia nō potest sequestrari quod nō habet. Si propter prędia vrbana, vel mācipia appellatur, pensiones eorū, vel mercedes vecturarū etiā si de naui agatur, deponi solēt. *2.q.6.cap. quotiens.*

Vt iniustè appellans aduersario sumptus quos sibi expenderit, quadrupliciter restituat, cap.xxxix. ¶ *Caput* 285.

Omnimodo puniendum est, vt, quotiens iniusta appellatio pronunciatur, sumptus quos dum sequeretur aduersarius impendit, reddere cogatur, non simplos, sed quadruplos. *2.q.6.ca.omnimodo.*

Quod ante inſcriptionem nemo criminoſus inueniatur. de libro nono earundem legum. ¶ *Caput. 286.*

Ante inſcriptionem nemo efficiatur criminoſus. Nam inſcriptione per ordinem facta, tunc à iudice ſuſcipiendus eſt reus, & cuſtodiæ cum accuſatore tradendus eſt: ea tamen ratione, vt tam accuſati, quàm accuſatoris dignitas æſtimetur, & vnumquenq; ante diſcuſsionem ita iudex faciat cuſtodiri, vt eorum natalis aut dignitas patiuntur. Sanè hi qui crimina ſua in quæſtione confeſsi ſunt, de aliis ſi dicere voluerint à iudice non credantur, quia iure & legibus cōſtitutum eſt, vt ſpontanea profeſsione reus reū non faciat, neq; illi de altero credatur, qui ſe criminoſum eſſe cōfeſſus eſt.

A

Quæ induciæ accuſatis epiſcopis ſint dādæ. ex epiſt. decretali Damaſi. ¶ *Ca. 287*

3. q. 3. ca. induciæ accuſatis.

Induciæ accuſatis in criminibus epiſcopis ſex menſium, vel eò amplius concedendæ ſunt, quoniam & laicis hoc permiſſum nullus ſecularibus diſciplinis imbutus ignorat, quantò magis ſacerdotibus, qui ſuperiores eis eſſe non dubitantur?

B

Quod de ſe confeſſo in alieno crimine non ſit credendum, Dionyſius Seuero Coepiſcopo. ¶ *Caput 288.*

15. q. 3. cap. & vult.

Nemini de ſe confeſſo credi debet ſuper crimē alienum, quoniam eius omníſq; rei profeſsio perículoſa eſt, & admitti non debet. Similiter alieni erroris ſociū, vel à ſui voluntariè propoſiti tramite recedentem, aut ſacris patrum regulis & conſtitutionibus inobedientem, ſuſcipere non poſſumus, nec debemus.

C

De accuſatoribus & teſtibus epiſcoporum qui ſint recipiendi, qui nō. ex dec. Calixti papæ epiſcopis per Galliā conſtitutis, ca. xvij. ¶ *Cap. 289*

Omnes ergo qui in recta fide ſuſpecti ſunt, in accuſationē ſacerdotum, & eorum ſuper quorum fide non hæſitatur, minimè recipiantur, & in teſtimonio dubij habeantur. Infirmari ergo oportet eorum vocem de quorum fide dubitatur, nec eis omnimodo eſſe credendum qui rectam fidem ignorant. Quærendum eſt ergo in iudicio cuius ſit conuerſationis, ac fidei is qui accuſat, quoniam hi qui nō ſunt rectæ fidei, ac conuerſationis, quorum vita eſt accuſabilis, non permittuntur eos accuſare, quorum fides, vita & libertas noſcitur, neq; viles perſonæ in eorum recipiantur accuſationem. Rimandæ ſunt accuſatorum enucleatim perſonæ, quæ ſine ſcripto difficile, per ſcriptum autem nunquam recipiantur: quia per ſcripturam nullus accuſari poteſt, ſed propria voce, & præſente eo quem accuſare voluerit, ſuam quiſq; agat accuſationem, nec abſente eo quem accuſare voluerit, quiſquam accuſator credatur. Similiter teſtes per quācunq; ſcripturam teſtimoniū non dicant, nec de aliis cauſis vel negociis teſtimoniū dicant, niſi de his quæ ſub præſentia eorū acta eſſe noſcuntur. Accuſatores verò conſanguinei aduerſus eos teſtimonium non dicant, nec eorū familiares, vel de domibus eorum prodeuntes, ſed ſi voluerint & inuicem conſenſerint, inter ſe parentes tantum teſtificentur, & non in alios. Nec accuſatores vel teſtes ſuſpecti recipiantur, quia propinquitatis & familiaritatis ac dominationis affectio, veritatem impedire ſolet.

D

De eadem

A *De eadem re. Ex decretis Damasi papæ Stephano, & vniuersis episcopis Africæ missis, cap. † xvij.* ¶ *Caput* 290. †10.

Accusatores autem episcoporum, & testes super quibus rogitastis, absque vlla infamia, aut suspicione, vel manifesta macula, & vera fide pleniter instructi esse debent, & tales, quales ad sacerdotium eligere iubet diuina authoritas, quoniam sacerdotes vt antiquorum tradit authoritas, eriminari non possunt, nec in eis testificari, qui ad eundem non debent, nec possunt prouehi honorem.

Quæ sint infames personæ. Ex epistola Stephani papæ ad Hilarium. ¶ *Caput* 291.

Infames autem eas esse dicimus personas, quæ pro aliqua culpa notantur infamia, id est, omnes qui Christianæ legis normam abijciunt, & statuta ecclesiastica contemnunt. Similiter fures, sacrilegos, & omnes capitalibus criminibus irretitos, sepulchrorum quoq; violatores, & Apostolorũ atque successorum eorum atque sanctorum patrum religiosa statuta libenter violantes, & omnes qui aduersus patres armantur, qui in omni mundo infamia notantur, similiter & incæstuosos, homicidas, periuros, raptores, maleficos, veneficos, adulteros, de bellis publicis fugiẽtes, & qui indigna sibi petunt loca tenere, aut facultates ecclesiæ abstrahunt iniustè, & qui fratres calumniantur aut accusant, & non probant, vel qui contra innocentes, principum animos ad iracundiam prouocant, & omnes anathematizatos, vel pro suis sceleribus ab ecclesia expulsos, & omnes quos ecclesiasticæ vel seculi leges infames pronunciant, nec seruos ante legitimam libertatem, nec pœnitentes, nec bigamos, nec eos qui curiæ deseruiunt, vel qui non sunt integri corpore, aut sanam non habent mentem, vel intellectum, aut inobedientes sanctorum decretis existunt. Hi omnes nec ad sacros gradus debent prouehi: nec isti, nec liberti, nec suspecti, neq; rectam fidem, vel dignam conuersationem non habentes, summos possunt accusare sacerdotes.

6. q. 1. ca. infames.

B

C

Quod absque authoritate Romani pontificis nullus episcopus damnari possit. ex decretis Fœlicis papæ episcopis per Galliam missis, cap. ix. ¶ *Caput* 292

D Si quis episcopus ab illis accusatoribus qui recipiendi sunt, fuerit accusatus, postquam ipse ab eis charitatiuè conuentus fuerit, vt ipsam causam emendet, & eam corrigere noluerit, non olim sed tunc ad summos primates causa eius canonicè deferatur, qui in congruo loco infra ipsam prouinciam tempore, id est, aut vernali aut æstiuo, concilium regulariter conuocare debebunt, ita vt ab omnibus eiusdem prouinciæ episcopis inibi audiatur: quo & ipse regulariter cõuocatus, si eũ, aut infirmitas, aut alia grauis necessitas non detinuerit, adesse debet, quia vltra prouinciæ terminos accusandi antè licentia nõ est, quàm audientia rogetur. Quod si quoquomodo pręsumptũ fuerit, statuerũt vt antequã proprius locus, & sua omnia ei legibus redintegrẽtur, nullatenus à quoquã accusetur aut crimine‑tur, & nisi spõte elegerit, cuiquã pro talibus respõdeat. Sed postquã vt pręfixum est,

fixum est, restitutus fuerit, & sua omnia ei legibus redintegrata sunt, A dispositis ordinatísque suis, magnum spatium tractandi causam ei concedatur, & postea si necesse fuerit, regulariter vocatus veniat ad causam, & si iustè visum fuerit, accusantium propositionibus, sustentatione fratrum, respondeat. Nulla enim permittit ratio, dum ad tempus eius bona, vel ecclesiæ res ab æmulis, aut à quibuscunque detinentur, vt aliquid illi obijci debeat, nec quicquam potest ei quolibet modo maiorum vel minorum obijci, dum ecclesiis vel rebus aut potestatibus caret suis.

Item ex epistola Iulij papæ orientalibus episcopis missa. Si quis ab hodierna die & deinceps episcopũ prȩter huius sanctæ sedis sententiam damnare aut propria pellere sede prȩsumpserit, sciat se irrecuperabiliter esse damnatum, & proprio carere perpetim honore, eósque qui absque huius sanctæ B sedis sententia sunt damnati vel eiecti, huius sanctæ sedis authoritate scitote pristinam recipere communionẽ, & in propriis restitui sedibus: quoniam & prius à tempore scilicet apostolorũ hæc sanctæ huic sedi concessa sunt, & postea in memorata Nicæna synodo propter prauorũ hominum infestationes, atque hæreticorum persecutiones, & insidiantium molimina fratrum, sunt concorditer ab omnibus roborata, vt magis singuli prouideant ne talia audeant perpetrare.

Vt per scripta nullius accusatio suscipiatur eo absente qui accusatur. ex epistola ij. Stephani papæ cũctis episcopis missa, cap. viij. ¶ *Cap.* 293

2.q.8.c. *per scripta.*

Per scripta enim nullius accusatio accusatoris, eo qui accusatur absente suscipiatur, sed propria voce (si legitima & condigna accusatoris persona C fuerit) præsente videlicet eo, quem accusare desiderat: quia nullus absens aut accusari potest aut accusare. Nullus tamen præfati ordinis vir aut accusari potest, aut respondere suis accusatoribus debet, priusquam regulariter à suo primate vocatus sit, locúmq; defendendi aut inquirendi accipiat ad abluenda crimina.

Vt difficiliores causæ ad apicem Romanæ sedis referantur, vt apostolico iudicio terminentur. ex epistola Anacleti papæ omnibus episcopis missa. ¶ *Caput* 294.

Si quæ verò causæ difficiliores inter vos ortȩ fuerint, ad huius sedis sanctæ apicem, quasi ad caput referte, vt apostolico terminentur iudicio: quia sic Deum velle, & ab eo ita esse constitutũ antedictis terminis declaratur. D Hæc verò apostolica sedes, cardo & caput facta est à domino, & non ab alio constituta, & sicut cardine ostium regitur, sic huius sanctæ sedis authoritate omnes ecclesiæ domino disponente, reguntur.

Quod omnes episcopi possint appellare Romanam sedem in necessitatibus. ex decretis Calixti Papæ, Stephano Africæ missis. ¶ *Cap.* 295

Quam omnes appellare si necesse fuerit, & eius fulciri auxilio oportet. Nam (vt nostis) synodum sine eius authoritate fieri non est canonicum, nec episcopus nisi in † canonica synodo, & suo tempore apostolica vocatione congregata difinitè damnari potest, neq; vlla vnquam concilia rata leguntur, quæ non fulta fuerint apostolica authoritate.

† legitima.

De indu-

A *De inducijs criminatorum episcoporum quales esse debeant. Ex epist. Fœlicis papæ fratribus per Ægyptum missa, cap. xv.* ¶ Caput 296.

De induciis verò episcoporum super quibus consuluistis, diuersas à patribus regulas inuenimus constitutas. Quidam enim ad repellanda imperitorum machinamenta, & suas præparãdas responsiones, & testes confirmandos, & consilia episcoporum atque amicorum quærenda, annum & sex menses mandauerunt cõcedi: quidam autem annum, in quo plurimi concordant: minus verò quâm sex menses non repperi, quia & laicis hæc indulta sunt, quantò magis domini sacerdotibus? Nam & à nostris antecessoribus atque reliquis sanctis patribus, multotiens inhibitũ est, ne quis domini sacerdotes detractionibus, nõ ex radice charitatis prolatis, vexet. B Quiescite inquiũt, & nolite persequi eos qui Deo perfectè ministrãt, quorum orationibus & terrena bella sedantur & recedentium à Deo angelorum pelluntur incursus, quique omnes dæmones corruptores precum assiduitate, confundunt. Induciæ nanque non sub angusto tempore, sed sub longo spatio concedendæ sunt, vt accusati se præparare, vniuersósque cõmunicatores in prouinciis positos conuenire, & testes præparare, atq; contra insidiatores se pleniter armare possint. Iudices enim & accusatores tales esse debent, qui omni careant suspicione, & ex charitatis radice suã desiderent premere sententiam.

3. q. 3. ca. de inducijs.

Quid agendum sit de episcopo qui causam suam in synodo agere renuerit. ex concilio Africæ, cap. liiij. ¶ Caput 297.

C De Quodvultdeo etiam Centuriensi, quoniam aduersarius illius quũ se petisset introduci ad concilium nostrum, interrogatus, vtrum cum eo vellet apud episcopos experiri, primò promiserat & alia die respondit hoc sibi non placere, atq; discessit: placuit omnibus episcopis vt nullus eidem Quoduultdeo communicet, donec causa eius qualem potuerit terminum sumat. Nam adimi ei episcopatus antequam causæ eius exitus appareret, nulli Christiano videri iure potuit.

Iudicium episcopi qui pro crimine depositus ab officio, postea episcopium more prædonis inuadit. ex registro Gregorij ad Ioannem episcopum primæ Iustinianæ. ¶ Caput 298.

Lib. 10. registr. cap. 35.

Quando mala quæ pœnitentiæ fletu purganda sunt, augentur excessi-D bus, ita maior est delinquentibus adhibenda correptio, vt & ipsi facinus suum pœna saltem vindicante cognoscant, & alios ab illicitis ecclesiasticæ tuitionis timor inhibeat. Dilectissimus itaque lator præsentium Nemesion ad nos veniens, indicauit (sicut & gestorum exemplaria, quæ hic detulit, continebant) Paulum † Declanenæ ciuitatis episcopum inter alia mala, in † corporali crimine lapsum, à suis fuisse clericis accusatum: atque habita cognitione, ita (quod sine labore dicere non possumus) claruisse, atque insuper postquam conuictus est, etiam libellum illum in quo ea de quibus accusatus fuerat, vera esse confessus est, obtulisse. Qua de re sententia illum episcopali depositum, & se eius loco cum fraternitatis vestræ consensu esse episcopum iudicauimus ordinatum. Sed nunc eundem Pau-

2. q. 7. cap. lator.

† Deaclinæ. alias docleuenæ.

† corporale crimẽ

 dem Pau-

dem Paulum cum auxilio fecularium iudicum venientem epifcopum more prædonis ingreffum, ablatífque violenter rebus ecclefiæ ab eo fe proiectum, & ad fummam iniuriam, ac necem penè perductum cognouimus. Et quoniam tantæ nequitiæ prauitas, nec difsimulanda, nec leuiter arguenda eft, fraternitas veftra hæc omnia diligenter curet addifcere. Et fi ita fe (vt docti fumus) veritas habet, prædictum Paulum diftricta faciat † executione compelli, vt quodcunque abftulit omni morali excufatione ceffante reftituat. Si verò nihil ecclefiæ, fed proprium fe dixerit abftuliffe, quamuis graue & iniquum fuit, vt non à vobis, vel à metropolitano eius hoc petierit, fed aufu temerario manu præfumeret agere: veruntamẽ fi quid proprium tulit, fub fraternitatis veftræ debet examinatione conftare, fi verum eft. Sed & illud diligenter querendum eft, fi quid malè de rebus lapidauit ecclefię, vel vt ex eo quod nunc abftulit, hoc reformare, ac fatisfacere modis omnibus compellatur. Si autem differre tentauerit, quoufque omne quod dilapidauit, vel de fubftantia tulit ecclefię, reftituat, in monafterium mittendus eft, vt faltem coactus reddat, quòd malè auferre non timuit. Quod fi fortè (quod non credimus) poft depofitionem fuam † inuerecunda, ac infana mente aliquid de epifcopatu loqui, atque rurfum ad hoc † per quaflibet perfonas afpirare præfumptiuè tentauerit, fraternitatis veftræ fe contra improbitarem ipfius omnimodo vigor accendat, atq; dominici corporis & fanguinis communione priuatum in monafterium eum vfque ad diem obitus fui, ad agendam pœnitentiam curet retrudendum, quatenus perpetrati fceleris maculas dignis difcat fletibus emundare, quas magis ad interitum animæ fuæ nequiter augere defiderat. Suprafcriptus autem dilectifsimus frater nofter Nemefion in fuo loco & epifcopatus officio proculdubio reformetur, & ne denuò hac de re inquietudinem ac moleftiam patiatur, follicitos vos effe neceffe eft, quia hoc non folum ad huius munitionem, verùm ad aliorum conftat emendationem proficere, vt prauorum hominum præfumptio nil de cætero contra facrorum canonum ftatuta vel ecclefiafticam difciplinam, nullo modo audeat attentare.

† excufatione.

† inuerecundè ac mente peruerfa.

† qualibet afpirare præfumptione tentauerit, &c.

Cur fancti apoftoli eorúmque fucceffores difficilem effe voluerint accufationem † epifcoporum. Ex decretis Fabiani papæ orientalibus fratribus mifsis, cap. xix. ¶ *Caput 299.*

† *facerdotum.*

Talia cogitantes fancti apoftoli eorúmque fucceffores fpiritu Dei repleti homines malos præuidentes, & fimplices confiderantes, difficilè aut nunquam voluerũt effe accufationem facerdotum, ne à malis potuiffent auerti, aut fubmoueri, quia fi hoc facilè concederetur, fecularibus & malis hominibus, aut nullus aut vix perpauci remanerent, quoniam fuit, & eft, &(quod peius eft) nimis viget, vt mali bonos perfequantur, & carnales fpirituales infeftent. Idcirco vt prædictum eft, ftatuerunt ne accufarentur, aut fi aliter fieri non poffet, perdifficilis fieret eorum accufatio, & à quibus vt prædictum eft, non præfumeretur, neque à propriis fedibus aut ecclefiis eijcerentur.

De epi-

A *De episcopo expulso, si ausus fuerit ingredi ciuitatem. Ex epistola Bonifacij papæ ad episcopos Galliæ.* ¶ *Caput* 300.

Si episcopus expulsus ausus fuerit ingredi ciuitatem, qua repulsus est, vel exire de loco in quo degere iussus est, iubemus eum in monasterium in alia prouincia constitutum, tradi, vt qui in sacerdotio peccauit, degens in monasterio corrigatur.

De episcopis, qui se viuentibus successores eligere desiderant. Ex concilio Antiocheno cap. xxiij. ¶ *Caput* 301.

Episcopo non licere per se successorem sibi constituere, licet ad exitū vitæ perueniat. Quod si tale aliquid factum fuerit, irritum esse huiusmodi constitutum. Seruetur autem ius ecclesiasticum, id continens, oportere B non aliter fieri, nisi cum synodo & iudicio episcoporum, qui post obitum quiescentis potestatem habent eum qui dignus extiterit, promouere.

8. q. 1. c. episcopo non liceat.

Vt episcopo viuente nullus superordinetur. ex concilio Auernensi, cap. xiij. ¶ *Caput* 302.

Vt nullus viuente episcopo alius superponatur, aut superordinetur episcopus, nisi forsitan in eius loco, quem capitalis culpa deiecerit.

Quod non liceat episcopo successorem eligere. ex concilio Spalensi, cap. ix. ¶ *Caput* 303.

Episcopo non licet ante finem vitæ alium in loco suo constituere successorem. Si quis autem vsurpare tentauerit, constitutio illa irrita erit. Non ergo aliter fieri oportet, nisi cum consilio & iudicio episcoporū, C qui post exitum prædecessoris potestatem habent dignum eligere.

Vt pro ægritudine episcopi nullus alius succedat. ex registro Gregorij papæ ad Anatholium Constantinopolitanum diaconum. ¶ *Caput* 304.

lib. 9. regist. cap. 41.

Scripsit michi dilectio tua, † reuerendissimo fratri meo Ioanni primæ Iustinianæ episcopo pro ægritudine capitis quam patitur, episcopum præcipere succedi ne fortasse dum episcopi iura, eadem ciuitas non habeat, (quod absit) ab hoste depereat. Hæc quidem canones nusquam præcipiūt, vt pro ægritudine episcopi episcopus succedat: & omnino iniustū est, vt si molestia corporis irruit, honore suo priuetur ęgrotus. Sed suggerendum est, vt si † quis in regimine ægrotat, dispensator illi talis requiratur, qui possit eius curam agere omnem, & locum illius in regimine ecclesiæ ipso D non disposito conseruare, vt neque Deus omnipotens offendatur neque ciuitas neglecta esse inueniatur.

† piissimū domino nostrū reuerendissimo &c.

7. q. 1. c. scripsit mihi.

† is qui est

Vt episcopo assidua infirmitate capitis laborante, & diu grauato alter subrogetur. Ex registro Gregorij cap. † ccxxxix. ¶ *Caput* 305.

† 338.

Qualiter ordinati a nobis sacerdotibus corporali (quia notum est) impediente molestia, Ariminensis ecclesia pastorali hactenus ac sacerdotali sit regimine destituta, dudum fraternitas vestra cognouit. Quem dudum habitatorem loci illius permoti præorbus, sæpius hortati sumus, vt si de eadem capitis qua detinebatur, molestiaélioratum se esse sentiret, ad suam auxiliante Deo reuerteretur ecclesiam. Qui datis inducijs in hoc quadriennio expectatur. Quem dum vos clerici vel ciues illic venien-

7. q. 1 c. qualiter ordinati.

† vrgẽtes

tes, nos quoque præcibus † arguentes, instãtius hortaremur, vt si valeret, cum eis auxiliante domino, remearet: datis scriptis nos supplicatione petijt, vt quia ad eiusdem ecclesiæ regimen vel susceptum officium pro eadem qua detinetur molestia, assurgere nullatenus posit, ecclesiæ ipsi ordinare deberemus episcopum. Vnde quia cunctarum ecclesiarum iniuncta nos sollicitudinis cura constringit, ne diutius gregi fidelium desit custodia pastoralis, illorum precibus, & huius ex suæ imposibilitatis renunciatione compulsi, iussum est à nobis eidem Arminensi ecclesiæ debere episcopum ordinari, & datis ex more præceptis clerum plebémque eiusdem ecclesiæ non destitimus admonere, quatenus ad eligendum sibi antistitem concordi prouisione concurrant. Hortamur ergo vt fraternitas vestra eũ quem in vno cõsensu omnes elegerint (sicut & ipsi à nobis popoſcisse noscuntur) ad se faciat euocari. Quem cauta ex omnibus examinatione discutite, & si ea in eo quæ in textu † eptatici morte multata sunt, minimè fuerint domino opitulante reperta, atque fidelium personarum relatione, eius quoq; vobis vita placuerit, ad nos eum cũ † decreta pagina vestra, addita quoque testificationis epistola, destinate, quatenus eiusdem à nobis ecclesiæ, disponente domino consecretur antistes.

† heptateuchi continentur, minime &c.

† decreti vestri pagina

De episcopo, qui per infirmitatem in hebitudinem mentis inciderit. ex consilio Aurasico, cap. ij. ¶ *Caput* 306.

Vt si quis episcopus in infirmitatem aut aliquam hebitudinem sensus inciderit, aut officium oris amiserit, ea quæ episcopis operari conueniunt, presbyterum agere non permittat, sed episcopum qui vicinus est vocet, cui quæ in ecclesia agenda fuerint, imponat.

Item de episcopo qui propter dolorem capitis sæpe amentiam incurrit, quod alter ei subrogandus & ipse de rebus ecclesiæ sit procurandus. ex registro Gregorij ad Eleuterium episcopum. ¶ *Caput* 307.

lib. II. Regi. ca. 7.
7. q. I. c. quãuis sit triste.

Quanuis triste sit nobis valde quod loquimur, atq; fraterna nos compassio potius † arguat, quàm aliquid de auditis diffinire permittat, suscepti tamen sollicitudo regiminis cor nostrum instanti pulsat aculeo, magna nos ecclesijs cura prospicere, † & antequam earum posit vtilitas deperire, quid fieri debeat, deo authore disponere. Peruenit ergo ad nos quibusdam referentibus, quendam episcopum ita pasionem capitis incurrisse, vt quod mente alienata agere soleat, gemitus & fletus audire sit. Ne ergo languente pastore, grex (quod absit) insidiatoris laniandus dentibus exponatur, vel ecclesiæ ipsius vtilitates depereant, cauta nos necesse est prouisione tractare. Et ideo quia viuentem episcopum ab officio suo necesitas infirmitatis, non crimẽ abducit, alium loco eius nisi recusante eo, nulla sinit ratio ordinari. Sed si interualla ægritudinis habere est solitus, ipse data petitione, non se vlterius ad hoc ministerium subuertente infirmitate, posse fateatur assurgere, alium suo loco expetat ordinandum. Quo facto omnium solenniter electione alter qui dignus fuerit, episcopus ordinetur: sic tamen, vt quousque eundem episcopum in hoc seculo vita detinuerit sumptus ei debiti de eadem ecclesia ministrentur. Enimuero

† aggrauat.

† ne qua earum.

A Enimuero si nullo tempore ad sanæ mentis redit officium, persona fidelis ac vitæ probabilis, est eligenda, quæ ad regimen ecclesiæ idonea possit existere, atque de animarum vtilitate cogitare, inquietos sub disciplinæ vinculo restringere, ecclesiasticarum rerum curam gerere, & maturũ atq; efficacem se in omnibus exhibere: qui etiam episcopo qui nunc ægrotat superstes, loco eius debeat consecrari.

Vt sacerdotes Domini sicut vulgus facere solet, iurare nõ præsumãt, nec compellantur. ex decretis Cornelij papæ. ¶ *Caput* 308.

Sacramentum hactenus ab episcopis & reliquis ordinibus exigi, nisi pro recta fide, minimè cognouimus: nec spontè eos iurasse repperimus. Summopere ergo sanctus Iacobus apostolus prohibens sacramentum, loquitur dicens. Ante omnia fratres mei, nolite iurare neque per cœlũ neq; B per terram, neque aliud quodcunque iuramentum. Sit autem sermo vester est, est: non, non, vt non sub iudicium decidatis.

2.q.4.c.sacramẽtum. *Iaco.5.*

De episcopo sinistro rumore asperso, per sacramentum autem purgato & absoluto. ex registro Gregorij papæ ad Iustinũ †Imperat. ¶ *Cap.* 309.

†presbyterũ habet *Gregorius lib.2.epist.23.*

Habet hoc proprium antiqui hostis inuidia, vt quos in prauorũ actuũ perpetratione † sibi resistentes decipere non valet, opinionem eorum, falsa ad præsens simulando, dilaceret. Quoniam igitur quædam contra sacerdotale propositũ de Leone fratre & coepiscopo nostro, sinister rumor asperserat, vtrum vera essent, districta diutius fecimus inquisitione perquiri: & nullam in eo, de his quæ fuerant dicta, culpam inuenimus. Sed C ne quid videretur omissum † nostro potuisse cordi dubium remanere, ad beati Petri sacratissimum corpus districta eum ex abundanti fecimus sacramenta præbere. Quibus præstitis magna sumus exultatione gauisi, quod † huiuscemodi innocẽtia eius euidẽter enituit. Pro qua re gloria vestra prædictum virum cum omni charitate suscipiat, & reuerentiã ei qualem sacerdoti decet, exhibeat, † nec vlla remaneat de his quę iam sunt purgata, dubietas. Sed ita suprascripto vos episcopo deuotissimè oportet in omnibus adhærere, vt congruè decentérque Deum in eius persona (cuius minister est) videamini honorare.

† deo sibi resistente † quod nostro potuisset † huiusmodi experimento innocẽtia &c † nequa in cordibus remaneat.

Correptio episcopi qui concubinam habuerit. ex registro Gregorij ad Andream episcopum Tarentinum. ¶ *Caput.* 310.

lib.2.regist. cap.83.epist.44.dist.33.c.habuisse.

D Tribunal æterni iudicis securus aspiciet, quisquis reatus sui conscius, digna eum pœnitentia placare contendit. Habuisse te siquidem concubinam manifesta veritate comperimus, de qua etiam contraria est quibusdã nata suspicio. Sed quia in rebus ambiguis absolutum non debet esse iudicium, hoc tuæ conscientiæ eligimus committendum. Qua de re, si in sacro ordine constitutus, eius te permixtione recolis esse maculatum, sacerdotij honore deposito ad administrandum nullo modo præsumas accedere, sciturus in animæ tuæ periculo ministrare, & Deo nostro te sine dubio reddere rationem, si huiusmodi sceleris conscius, in eo quo es ordine celans veritatem, permanere volueris. Vnde iterum adhortamur, vt si te deceptum hostis antiqui calliditate cognoscis, competenti eum dum licet pœniten-

pœnitentia superare festines, ne cum eo particeps (quod non optamus) in die iudicij deputeris. Si verò huius reatus tibi conscius non es, in eo te necesse est quo es, ordine permanere. Præterea quoniam mulierem de matriculis cōtra ordinem sacerdotij cædi crudeliter fustibus deputasti, quam licet post octo menses exinde minimè arbitremur fuisse defunctam, tamē quia ordinis tui habere noluisti respectum, propterea duobus te mēsibus ab administratione missarum statuimus abstinere, in quibus ab officio te suspensum flere conuenit quod fecisti. Nam valde dignum est, vt postquā te ad vitæ istius tranquillam rectitudinem laudabilium sacerdotum exempla non prouocant, saltem correctionis medicina compellat. A

De episcopo per sacramenta purgato & absoluto. Ex registro Gregorij ad Brunichildam reginam Francorum. ¶ *Caput* 311. B

lib. 11. regist. cap. 8. 2. q. 5. c. Mennam.

Mennam verò reuerendissimum fratrem coepiscopúmque nostrum, postquam ea quæ de eo dicta fuerant requirentes, in nullo inuenimus eū esse culpabilem, qui insuper ad sacratissimum corpus beati Petri apostoli sub iureiurando satisfaciens, ab his quæ obiecta eius opinioni fuerant se monstrauit alienum: reuerti illum purgatum absolutúmq; permisimus: quia sicut dignum erat, vt si in aliquo reus existeret, culpam in eo canonicè puniremus, ita dignum non fuit, vt eum adiuuante innocentia, diutius retinere vel affligere in aliquo deberemus.

Qualiter senex episcopus corripiendus sit, & mali consiliarij eius excommunicandi. Ex eodem registro ad Ianuarium episcopum Caralitanum. ¶ *Caput* 312. C

lib. 7. regist. indicti 2. epist. 1. 1. Tim. 5.

Prædicator omnipotentis Dei Paulus apostolus dicit: seniorem ne increpaueris. Sed hæc eius regula tunc seruanda est, cùm culpa senioris exemplo suo non trahit ad interitum corda iuniorum. Vbi autem senior iuuenibus exemplum ad interitum præbet, ibi districta increpatione feriendus est. Nam scriptum est, laqueus iuuenum omnes vos. Et rursum propheta dicit. Peccator centum annorum, maledictus est. Tanta autem nequitia ad aures meas de tua senectute peruenit, vt eam nisi adhuc humanitus pensaremus fixa iam maledictione feriremus. Dictum quippe mihi est, quod dominico die priusquam missarum solennia celebrares, ad exarandam messem latoris præsentium perrexisti: & post exarationem eius missarum solennia celebrasti: post missarum solennia etiā terminos possessionis illius eradicare minimè timuisti. Quòd factum quæ pœna debuit insequi, omnes qui audiunt sciunt. Dubij autem de tanta hac peruersitate fueramus, sed filius noster Cyriacus Abbas à nobis requisitus, dum esset choralis, id est, regionarius, ita se cognouisse perhibuit. Et quia adhuc canis tuis parcimus, hortamur aliquando resipisce senex, atque à tanta leuitate morum & operum peruersitate compescere. Quantò enim morti vicinior efficeris, tantò fieri sollicitior atque timidior debes. Et quidem pœna sententiæ in te fuerat iaculanda, sed quia simplicitatem tuam cum senectute nouimus, interim tacemus. Eos verò quorum consilijs hæc egisti in duobus mensibus excommunicatos esse decernimus: ita vt si quid eis intra D

Esai. 42. Ibid. 65.

ἀπὸ τῆς χώρας

A eis intra duorum mensium spatiũ humanitus euenerit, benedictione viatici non priuentur. Deinceps autẽ ab eorũ consilijs cautus existe. Te quoq; sollicitè custodi, ne si eis in malo discipulus fueris, quibus magister in bono esse debuisti, nec simplicitati tuæ, nec vlterius senectuti parcamus.

De purgatione Leonis papæ. ¶ *Caput* 313.

Auditum est fratres charissimi, & dimulgatum per multa loca, qualiter homines mali aduersus me insurrexerunt: & debilitare voluerũt, & posuerũnt super me grauia crimina, propter quam causam iste clementissimus ac serenissimus dominus rex Carolus vna cũ sacerdotibus & optimatibus suis istam peruenit ad vrbem. Quam ob rem ego Pontifex sanctæ Romanæ ecclesiæ à nemine iudicatus, neque coactus, sed spontanea B mea voluntate purifico me in cõspectu vestro coram deo, & angelis eius, qui conscientiam meam nouit, & beato Petro principe apostolorum, in cuius conspectu consistimus: quia istas criminosas & sceleratas res, quas illi mihi obijciunt, neque perpetraui, neque perpetrare iussi. Testis est mihi Deus, in cuius iudicium venturi sumus, & in cuius conspectu consistimus. Et hoc propter suspiciones malas tollendas mea spontanea voluntate facio, non quasi in canonibus inuentum sit: aut quasi ego hanc consuetudinem, aut decretum in sancta ecclesia successoribus meis nec nõ & fratribus & coepiscopis nostris imponam, sed vt melius à vobis abscidatis rebelles cogitationes.

2.q.4.c. auditum est.

Quod seipsum dãnat quisquis ecclesiastico ordine excõmunicatus fuerit, & cõmunicare præsumpserit. ex Africano cõcilio. ca. 29. ¶ *Cap.* 314.

C Item placuit vniuerso concilio, vt qui excommunicatus fuerit pro suo neglectu, siue episcopus quilibet, siue clericus, & tempore excommunicationis suæ ante audientiam communicare presumpserit, ipse in se damnationis iudicetur protulisse sententiam.

11.q.3.c. placuit vniuerso.

De ordinatis si aliquis illorum percussor exstiterit. ex Toletano concilio, cap. vi. ¶ *Caput* 315.

His à quibus domini sacramenta tractantur, iudicium sanguinis agitare non licet, & ideo magnopere talis excessus prohibẽdus est, ne indiscretę præsumptionis motibus agitati, aut quod morte plectendum est sententia propria iudicare præsumant, aut truncationes quibuslibet personis aut D per se inferant, aut inferendas præcipiant. Quod si quisquam horum immemor præceptorum, aut in ecclesiæ suæ familijs, aut in quibuslibet personis tale aliquid perpetrauerit, & concessi ordinis honore priuetur & loco, & sub perpetuæ damnationis religetur ergastulo: cui tamen communio exeunti de hac vita, non est neganda propter domini misericordiam.

23.q.8.c. his à quibus.

id legitur post conc. Agath. ex Gratia.

Ne episcopus sua manu aliquẽ cedat. ex decretis Bonifacij papæ. ¶ *Cap.* 316.

Non liceat episcopo manibus suis aliquem cædere, hoc enim alienum à sacerdote esse debet.

†Augusti dist. 86. c. non liceat.

De episcopo qui seipsum & sibi commissos corrigere neglexerit. † *Gregorius.* ¶ *Caput* 317.

Qui nec regiminis in se rationem habuit, nec sua delicta detersit, nec

2.q.7.c. qui nec.

crimen

crimen filiorum correxit, canis impudicus magis dicendus est, quàm episcopus. A

Quod bonus pastor subditos lauat à crimine. Hieronymus. ¶ Caput 318.

Vt lixiua per cinerem humidum fluens lauat, & non lauatur: ita bona doctrina per malum doctorem animas credentiũ lauat sorde peccatorum.

Quod malum pastorem oues fugiunt. ex dictis Augustini. ¶ Caput 319.

Sicut fugiunt oues vocem pastoris, quem non cognoscunt, & deserta petunt, ita malos pastores ouilia.

De eo qui nobilitatem Dei à se eijcit Gregorius. ¶ Caput 320.

Hom. 9. in Ezech. li. 1. dist. 40. c. Adam.

Adam primus homo pro peccato de paradiso eiectus est, hoc est, qui nobilitatem Dei à se proiecit nobilitate loci priuetur.

Quod non sint omnes filij sanctorum qui tenent loca sanctorum. ex dictis Hieronymi. ¶ Caput 321. B

Epistola ad Heliodorũ. dist. 40. c. nõ est facilè.

Non facilè est stare in loco Petri & Pauli, & tenere cathedram regentium cum Christo, quia hinc dicitur, non sanctorum filij sunt, qui tenẽt loca sanctorum, sed qui exercent opera eorum.

Quod nullus ex genere, vel ex loco gloriari debet. Gregorius. ¶ Caput 322.

dist. 40. c. nos qui.

Nos qui præsumus non ex locorum nec generis dignitate, sed morum nobilitate innotescere debemus, nec vrbium claritate sed fidei puritate.

De sacerdotibus qui ouibus suis mala præbent exempla. Augustinus. ¶ Caput 323.

dist. 83. c. nemo quippe.

Nemo quippe amplius in ecclesia nocet, quàm qui peruersè agens nomen vel ordinem sanctitatis & sacerdotij habet. Delinquentẽ hunc nanq; redarguere nullus præsumit, & in exemplum culpa vehementer extenditur, cùm pro reuerentia ordinis peccator honoratur. C

Vt tantum curam ecclesiasticarum rerum episcopi habeant. ex canonibus apostolorum, cap. xxxix ¶ Caput 324.

Omnium negotiorum ecclesiasticorum curam gerat episcopus, & ea velut deo contemplante dispenset, nec ei liceat ex his aliquid omnino cõtingere, aut parentibus proprijs, quæ dei sunt condonare. Quod si pauperes sunt tanquam pauperibus subministret, nec eorum occasione ecclesiæ negotia deprædentur.

Ne vsu pallij metropolitanus præsumptiuè vtatur. ex decretis Honorij papæ, cap. iij. ¶ Caput 325. D

Quicunq; metropolitanorum per plateas, vel in litanijs vti pallio præsumpserit, & nõ tantũ in præcipuis festiuitatibus & ab apostolica sede indictis tẽporibus ad missarũ solummodo solemnia, careat illo honore, & vt beatus papa Gregorius ad Ioannem parnomi episcopum ait, quia graue iugum atque vinculum ceruicis, non pro ecclesiastica, sed pro quadam seculari dignitate defendat, permissa qua abutitur careat dignitate, quia iure priuilegium meretur amittere, qui audacter vsurpat illicita.

con. Agat. cap. 51. 12. q. 5. c. si episcopus cõdito.

Quod episcopus de rebus ecclesiæ suæ nisi prius commutet, testamẽtare non possit. ex concilio Agathensi, cap. vi. ¶ Caput 326.

Si quis episcopus condito testamento aliquid de ecclesiastici iuris proprietate

A prietate legauerit, aliter non valebit, nisi tantum de iuris proprij facultatibus suppleuerit.

Ne episcopus res ecclesiæ parentibus suis indiscretè tribuat. ex Spalensi concilio, cap. x. ¶ *Caput* 327.

Vt episcopi in rebus ecclesiæ circa propinquos suos exponẽdam reprehensionem caueant, & vt discretionis modum teneant.

De eadem re. ex eodem concilio, cap. v. ¶ *Caput* 328.

Quoniam multi episcoporum amore propinquorum suorũ, de rebus sibi commendatis, suo aut quolibet amicorum nomine, prædia & mancipia emunt, & vt propinquorum suorũ ius cedant statuunt, & ob hoc iura ecclesiastica conuelluntur, & ministerium sacerdotale fuscatur, immò à B subditis detrahitur & contemnitur. placuit omnibus vt deinceps hoc genus auariciæ caueatur, fixumq; abhinc & perpetuò mansurum esse, decreuimus, vt episcopus res sui iuris, quas ante episcopatum, aut certè in episcopatu hæreditaria successione acquisiuit, secundùm canonicam authoritatem quicquid vult faciat, & cui vult conferat: postquam autem episcopus factus est, quascunque res de facultatibus ecclesię, aut suo aut alterius nomine qualibet conditione comparauerit, decreuimus, vt non in propinquorum suorum, sed in ecclesiæ cui præest iura deueniant.

Ne episcopus de rebus viduatæ ecclesiæ quicquam alienare præsumat. ex decretis Martini papæ, cap. xx. ¶ *Caput* 329.

Si quis episcopus nulla ecclesiasticæ rationis necessitate compulsus, in C suo clero, aut vbi forte nõ est presbyter, de rebus ecclesiasticis aliquid prę-sumpserit vẽdere, res ipsas ecclesiæ restaurare cogatur, & in iudicio episcoporum deijciatur: & tanquã furti & latrocinij reus, suo priuetur honore. (10.q.3.c. *Si quis episco.*)

De sacerdotibus qui ad exequias episcopi venire contemnunt, ex concilio Toletano viij. cap. ij. ¶ *Caput* 330.

Ea quæ competunt honestati, contigit sæpe quorundam desidia non impleri, Proinde quia notum est quæ dignitas in exequiis morientis episcopi ex canonibus conseruetur, traditione moris antiqui hoc tantum adijcimus, vt si quis sacerdotum secundum statuta Valentini concilij ad humanda defuncti episcopi membra venire cõmonitus, pigra voluntate distulerit, appellantibus clericis obeuntis episcopi apud synodum, siue metropolitanum episcopum, tempore anni vnius nec faciendi missam, nec D communicandi habeat omnimodo licentiam. Presbyteri autẽ siue cæteri clerici quibus maior honoris locus apud eundem ecclesiam fuerit, cuius sacerdos obierit, si omni sollicitudine pro exequiis iam mortui, aut cõtinuò antistis morituri, ad commouendum vicinum episcopum tardi inueniantur, aut per quancunque molestiam animi id negligere † videantur, totius anni spatio ad pœnitentiam monasteriis deputentur. (*Conc. Tolet. 7. cap. 3.* — *Cap. 4.* — † comprobentur.)

Vt quod episcopo pro redemptione animarum datur, ecclesiæ relinquatur. Concilio Agathensi, cap. vj. ¶ *Caput* 331.

Põtificibus verò, quibus in summo sacerdotio cõstitutis ab † extraneis duntaxat donatur aliquid, vel cũ ecclesia, aut sequestratim dimittitur, aut donatur, (12.q.3. *cap. pontifices.* — † extraneis aliquid, aut cũ ecclesia, &c.)

donatur, quia hoc ille qui donat pro redemptione animæ suæ, nō pro cōmodo sacerdotis probatur offerre, non quasi suum, sed quasi dimissum in facultates ecclesiæ cōputetur: quia iustū est, vt sicut sacerdos habet, quod ecclesiæ dimissum est, ita & ecclesia habeat quod relinquitur à sacerdote. A

Vt nullus episcopus sine consilio aliorum episcoporum & principis, in hostem ire debeat. Capitulum Caroli Imperatoris. ¶ *Caput* 332.

Carolus Dei gratia rex Francorū, & deuotus sanctæ ecclesiæ defensor, atq; adiutor in omnibus apostolicę sedis. Hortatu omnium fidelium nostrorum, maximè episcoporū, ac reliquorū sacerdotū consulto, seruis Dei omnibus per omnia armaturam portare vel pugnare, aut in exercitū, & in hostem pergere omnino prohibemus, nisi illis tantummodo qui propter diuinū ministerium, missarum solennia scilicet adimplenda, & sanctorum patrocinia portanda allecti sunt, id est, vnum vel duos episcopos cum capellanis presbyteris, & vnusquisque princeps vnum presbyterum secū habeat, qui peccata confitentibus, indicere posit pœnitentiam. B

De eodem. Item eiusdem. ¶ *Caput* 333.

Secunda vice propter ampliorem obseruantiam apostolica authoritate & multorum episcoporū admonitione instructi sanctorum quoq; canonum regulis edocti, consultu videlicet omnium nostrū nosmetipsos corrigentes, posterísq; nostris exemplum dantes, volumus vt nullus sacerdos in hostem pergat, nisi duo vel tres episcopi tantum, electione cunctorum, propter benedictionem, prædicationem, populíq; reconciliationē, & cum illis electi sacerdotes, qui benè populis pœnitentiā dare, missas celebrare, & infirmorū curam gerere, sacratíq; olei cū sacris precibus vnctionē impēdere sciāt: & hoc maximè prouidere, ne sine viatico quis de seculo recedat. C

Item de eadem re. Nicolaus ad Carolum Imperatorem. ¶ *Caput* 334.

23.*q*.8.*c. reprehēsibile.*

Reprehensibile valde esse constat, quod subintulisti, dicendo maiorem partem omnium episcoporum die noctúq; cum aliis fidelibus tuis contra piratas maritimos inuigilare, ob ídq; episcopi impediantur venire: cū † militibus Christi sit Christo seruire: † militibus vero seculi seculo, sicut scriptum est: Nemo militans Deo, implicat se negotijs secularibus. Quòd si seculi milites militiæ student, quid ad episcopos, & milites Christi, nisi vt vacent orationibus?

† militum
† milites vero seculi seruiant seculo.
2.*Tim*.2.

De accusatis episcopis qualiter ad cōciliū vocari debeāt. ex de. Fœl. P. c. 4. ¶ *Ca.* 335 D

5.*q*.2.*ca. Si primates.*

Si primates accusatores episcoporū cum eis pacificari familiariter minimè potuerint, tunc tempore legitimo eos ad synodum canonicè conuocatam, non infra angusta tempora, canonicè conuocent, priusquā eis per scripta significent quod eis opponitur, vt ad responsionem præparati adueniant. Nam si aut vi, aut timore eiecti, aut suis rebus expoliati fuerint, nec canonicè ad synodum vocari possunt, nec respondere æmulis debent, antequàm canonicè restituantur, & sua omnia eis legaliter reddantur.

Quod papa viuente, nulli alium eo inconsulto eligere liceat. ex decretis Symmachi papæ, cap. iij. ¶ *Caput* 336.

Syno.1. Symm. pap.

Si quis presbyter, aut diaconus, aut clericus papa incolumi, & eo inconsulto

A sulto subscriptionem pro Romano pontificatu commendare, aut pitacia promittere, aut sacramentum præbere tentauerit, aut aliquod suffragium polliceri, vel de hac causa priuatis conuenticulis factis deliberare atque decernere, loci sui dignitate & communione priuetur.

De sessione episcopi. ex concilio Carthaginensi. ¶ *Caput* 337.

In ecclesia in consessu presbyterorum episcopus sublimior sedeat.

Con. Carth. 4. cap. 35 dist. 59. c. episcopus in ecclesia.

De ordinatione episcopi. Ex dictis Theodoti Archiepiscopi. ¶ *Cap.* 338

In ordinatione episcopi, ipse qui ordinat missam celebrare debet, & qui ordinatur similiter.

Quæ sacerdotes domini declinare debeãt. ex cõc. Turonẽsi, ca. vj. ¶ *Cap.* 339

Quæcunque ad aurium & ad oculorum pertinent illecebras, vnde vigor animi emolliri posse credatur, vt de aliquibus generibus musicorum aliisq; nõnullis rebus, omnes sacerdotes domini se abstinere debent: quia per aurium, oculorúmq; illecebras, vitiorum turba ad animum ingredi solet: histrionum quoq; turpium & obscœnorum insolentias iocorum, ipsi animo effugere cæterisq; sacerdotibus effugienda prædicare debent.

Ne episcopi propter suam quietem à ciuitatibus suis diu absint. ex cõcilio apud sanctũ Medardum, præsente Carolo Imp. ca. v. ¶ *Cap.* 340.

Prouidendum est, ne episcopi propter suam quietem ad remotiora loca secedentes, & suum ministerium negligentes, proprias deserant ciuitates, sed aut parœcias suas cum officij efficacia circũeant, aut cum religione in suis ciuitatibus canonicè cum filiis degant. Presbyteros etiam sibi commissos doctrina, castitate, & sobrietate, atq; hospitalitate secundum suum ministerium ordinari compellant.

De episcopis, qui non visitatis parœcijs pretiũ seruitutis requirũt. Ex cõc. apud Triburias habito, præsente Arnulfo rege, ca. xxvj. ¶ *Cap.* 341

Relata est coram sancta synodo querimonia plebiũ, eo quod sint quidam episcopi, nolentes ad prædicandum vel ad confirmandũ suas per annum parœcias circuire, qui tamen exigant vt mansiones quibus in profectione vti debuerant, alio pretio redimant qui parare debent: quæ duplex infamia & negligentia, & auaritia sanctæ synodo horrori fuit magno, & statuerunt ne quis vltra exerceat id cupiditatis ingenium, & vt sollicitiores sint episcopi de suis gregibus visitandis.

10. q. 1. c. relata est.

D *De purgatione episcoporum. Ex concilio apud Altheim, præsente Conrardo rege. xvi.* ¶ *Caput* 342.

Statuimus propter Dei dilectionem, & proximi, & fidelium honorem catholicorum, & præcipuè ob multitudinũ scandala eruenda, & funditus extirpanda, & perturbationes quæ nouiter exortæ sunt & oriũtur, nec non vt omnes sciãt, nos episcopos tales Dei misericordia nequaquã fuisse quales dicimur, exẽplum S. Leonis papę, qui super quatuor euãgelia iurans coram populo se purgauit, sequi & imitari, salua tamẽ authoritate canonica.

De eo qui ex monacho factus fuerit episcopus. ex eodẽ cõ. ca. xxxvi. ¶ *Cap.* 343

Statutum, & rationabiliter secundũ sanctos patres à synodo est confirmatum, vt monachus quem canonica electio à iugo † regulari monasticæ

18. q. 1. c. statutum est. † regulæ

 professi-

professionis absoluit, & sacra ordinatio de monacho episcopum facit, velut legitimus hæres paternam sibi hæreditatem postea iure vendicandi potestatem habeat: Sed quicquid acquisierat, vel habere iussus fuerat monasterio relinquat, & abbatis sui qui fuerat, secundum regulam sancti Benedicti, arbitrio. Postquam enim episcopus ordinatur, ad altare ad quod sanctificatur & titulatur secundum sanctos canones, quod acquirere poterit, restituat. A

De illo qui de aliqua hæresi infamatur, quod in sacro conuentu formulam istius libelli recitare debeat. ex epistola Cyrilli, ad Ioannem Antiochænum. ¶ *Caput* 344.

Ego nomine N. hac scriptura quam manu mea perscripsi, profiteor, sequens sanctum iudicium patrum Nicænæ synodi trecentorum decem & octo, vel Chalcidonēsis synodi vniuersale concilium, cuius definitionem sedes apostolica confirmauit, quod etiam beatissimi papæ Leonis epistola ad sanctæ memoriæ Flauianum Constantinopolitanæ vrbis episcopum data prædicatione lucidissimæ veritatis exposuit: Confiteor vnum eundémq; dominum nostrum Iesum Christum, vnigenitum Dei patris, perfectum, eundem in † diuinitate, eundem in humanitate, Deum verum & hominem verum, ipsum eundémque ex anima rationali & carne, consubstantialem patri secundum diuinitatē, consubstantialem nobis secundum humanam rationem, in omnibus similem nobis absque peccato: ante secula quidem de patre genitum secundum diuinitatem, in nouissimis verò diebus eundem propter nos, & propter nostram salutem de virgine Maria natum, quæ eundem Deum peperit secundum humanitatem vnum eundémque Christum, filium Dei dominum vnigenitum in duabus naturis, inconfusè, inconuertibiliter indiuiduè, & inseparabiliter cognitū, nequaquam naturarum differentia sublata propter vnitionem, sed potius salua manente proprietate vtriusque naturæ, in vnam non in duas concurrisse personas, sed vnum eundémq; filium vnigenitum Deum verū dominum Iesum Christum, sicut olim prophetæ de eo, vel ipse nos Christus per semetipsum dominus erudiuit. Qui autem ita non sentiunt, cum Nestorio & Euiche, vel eorū sectatoribus ęterno anathemate dignos esse pronūtio. B C

† deitate

Quales debeant ad sacerdotij officium venire. Ex decretis Damasi papæ, cap. viij. ¶ *Caput* 345. D

Didicimus etiam licenter & liberè inexploratę vitæ homines, quibus etiam fuerint numerosa coniugia, ad præfatas dignitates, prout cuique libu erit aspirare: quòd non tantùm illis qui ad hæc immoderata ambitione perueniunt, quantùm metropolitanis specialiter pontificibus imputamus qui dum inhibitis ausibus non obsistunt, Dei nostri quantū in se est, præcepta contemnunt. Et vt taceamus quod altius suspicamur, vbi illud est quod Deus noster data per Moysen lege constituit, dicens. Sacerdotes mei semel nubāt. Et alio loco. Sacerdos vxorē virginē accipiat, non viduā, non repudiatā, non meretricē. Quod secutus apostolus ex persecutore pręedicator: Vnius vxoris virū, tam sacerdotē quàm diaconū fieri debere mādauit.

Leuit. 21.
1. *Tim.* 3.

A *Vt metropolitani sua iura seruēt. Leo Anast. Thessalonic. episc. c. ij.* ¶ *Cap.* 346

Igitur secundum sanctorum Patrum canones spiritu Dei conditos, & totius mundi reuerentia consecratos, metropolitanos singularum prouinciarū episcopos quibus ex delegatione nostra fraternitatis tuæ cura prætenditur, ius traditę sibi antiquitus dignitatis intemeratū habere decernimus: ita vt à regulis prçstitutis, nulla aut negligētia aut præsumptione discedāt.

Epist. 84. 25. q. 2. c. igitur secundū

Vt nullus inuitus ordinetur episcopus, Ibidem cap. v. ¶ *Caput* 347.

Cùm ergo de summi sacerdotis electione tractabitur, ille modis omnibus præponatur, quem cleri plæbísque consensus cōcorditer postularint, ita vt si in aliam fortasse personam partium se vota diuiserint, metropolitani iudicio is alteri præferatur, qui maioribus & studiis iuuatur & meritis B tantum vt nullus inuitis, & non petentibus ordinetur, ne plebs inuita episcopum non optatum, aut contemnat, aut oderit, & fiat minus religiosa quàm conuenit, cui non licuit habere, quem voluit.

dist. 63. c. Si forte.

Vt personam consecrandi episcopi primas quoque sua authoritate confirmet. Ibidem cap. 6. ¶ *Caput* 348.

De persona igitur consecrandi episcopi, & de cleri plebísque consensu, metropolitanus episcopus ad fraternitatem tuam referat. quódq; in prouincia benè placuit scire te faciat, vt ordinationem ritè celebrandam tua quoque firmet authoritas, quæ rectis dispositionibus nihil moræ aut difficultatis debebit adferre, ne gregibus domini sui diu desit cura pastorum. Metropolitano verò defuncto, cùm in loco eius alius fuerit subrogandus, C prouinciales episcopi ad ciuitatē metropolim conuenire debebunt, vt omniū clericorū atq; omniū ciuiū voluntate discussa, ex presbyteris eiusdē ecclesię, vel ex diaconibus optimus eligatur. De cuius nomine ad tuā noticiā prouinciales referant sacerdotes, impleturi vota poscentiū, cùm quòd ipsis placuit, tibi quoq; placuisse cognouerint. Sicut enim iustas electiōes nullis dilationibus volumus fatigari, ita nihil permittimus te ignorāte præsumi.

dist. 65. c. de persona.

Quod primates & metropolitani, à Romana ecclesia sint vocati in partem sollicitudinis non in plenitudinē potestatis. Greg. ¶ *Cap.* 349.

Dilectissimis fratribus vniuersis episcopis per Galliam, Europam, Germaniā, & per vniuersas prouincias constitutis Gregorius seruus seruorum Dei. Decreto nostro mandamus, vt si aliquis (quod nō optamus) suorum D æmulorū Aedricum Cenomannicæ ecclesiæ episcopū accusare damnabiliter attentauerit, liceat illi post auditionem primatū diœceseos (si necesse fuerit) nos appellare, & nostra authoritate, aut ante nos, aut ante legatos nostros è latere missos iuxta patrum decreta suas † exequi atq; finire actiones, nullúsq; illū ante hæc iudicet aut dānare præsumat. Sed si quid (quòd absit) graue intolerandúmq; ei obiectum fuerit, nostra erit expectanda cēsura, vt nihil prius de eo, qui ad sinum sanctæ Romanæ confugit ecclesię, eiúsq; implorat auxilium decernatur, quàm ab eius ecclesiæ fuerit præceptum authoritate, quæ vices suas ita aliis impertiuit ecclesiis, vt in partem sint vocatæ sollicitudinis, non in plenitudinē potestatis. Proinde dilectio vestra quorū deuotione gaudemus iungat curā suā dispositionibus

2. q. 6. ca. decreto.

† exercere

noſtris,& det operam, vt non cuiuſquam præſumptione circa memoratum fratrem noſtrum, veſtra prouiſione vel ſucceſſorum veſtrorũ, ſi ipſe ſuperſtes fuerit,aliter quàm hîc inſertum eſt,fiat vllomodo.Nam nulli fas eſt vel velle vel poſſe tranſgredi apoſtolicæ ſedis præcepta, nec noſtræ diſpoſitionis miniſterium,quod veſtram ſequi oportet charitatem.Sit ergo ruinæ ſuæ dolore proſtratus,quiſquis apoſtolicis voluerit contraire †mandatis,nec locũ deinceps inter ſacerdotes habeat, ſed extorris à ſancto fiat miniſterio. Non de eius iudicio quiſquam poſtea curã habeat: quoniam iam damnatus à ſancta & apoſtolica eccleſia,ac authoritate,ſua de inobedientia atque præſumptione à quoquam eſſe non dubitatur: quia maioris excommunicationis deiectione eſt exigendus,cui ſanctæ eccleſiæ commiſſa fuerit diſciplina. qui non ſolum prælatæ ſanctę eccleſiæ iuſsionibus parere debuit,ſed etiam aliis ne præterirent,inſinuare. Sítque alienus à diuinis & pontificalibus officiis,qui noluit pręceptis obtẽperare apoſtolicis.

†decretis

Quod pro quiete contemplationis non eſt fugiendus locus regiminis.

Idem ad Syriacum epiſcopum Conſtantinopolitanum. ¶ *Caput* 350.

lib.6.regiſt. ca.169.epi.5 8.q.1.in ſcriptis.

In ſcriptis autem veſtris requiem vos magnopere quæſiſſe narratis.Sed per hoc ad paſtoralem ſollicitudinem veniſſe congruè oſtenditis, quia ſicut locus regiminis deſiderantibus negandus eſt, ita fugientibus offerendus,& ſicut ſcriptum eſt. Nec quiſquam ſumit ſibi honorem,ſed qui vocatur à Deo tanquam Aaron. Et rurſum idem egregius prædicator dicit. Si vnus pro omnibus mortuus eſt,ergo omnes mortui ſunt,& pro omnibus mortuus eſt Chriſtus,vt qui viuunt iam nõ ſibi viuãt,ſed †ei,qui pro ipſis mortuus eſt & reſurrexit. Et paſtori ſanctæ eccleſiæ dicitur, Simon Ioannis amas me? Paſce oues meas. Ex quibus verbis colligitur,quia ſi is qui valet,omnipotentis Dei oues rennuit paſcere,oſtendit paſtorem ſummum ſe minimè amare. Si enim vnigenitus patris pro explenda vtilitate omnium de ſecreto patris egreſſus eſt ad publicum noſtrum: nos quid dicturi ſumus,ſi ſecretum præponimus vtilitati proximorum? Quies itaq; nobis & ex corde appetenda eſt, & tamen pro multorum lucro aliquando poſtponenda. Nam ſicut toto deſiderio debemus occupationem fugere, ita ſi deſit qui prædicet, occupationis onus libenti, neceſſe eſt animo ſubire.

Hebr.5.

2.Corint.5.

† al.deo

Ioannis 21.

Vt epiſcopus pro propria iniuria non excommunicet. Gregorius Ianuario epiſcopo Caralitano. ¶ *Caput* 351.

lib.2.regiſt. cap.34. 23.q.4.inter querelas.

Iſidorus à fraternitate tua fruſtra ſe excommunicatum anathematizatúmque conqueſtus eſt. Quod quamobrem factum fuerit, dum à clerico tuo qui præſens erat,voluiſſemus addiſcere,pro nulla alia cauſa,niſi quòd te iniuriauerat,factum cognouimus.Quæ res nos vehemẽter afflixit:quia ſi ita eſt,nil te oſtendis de cœleſtibus cogitare,ſed terrenam † mentẽ te habere ſignificas,dum pro vindicta propriæ iniuriæ(quod ſacris regulis prohibetur) maledictionem anathematis inuexiſti. Vnde de cætero eſto circumſpectus atque ſollicitus,& talia cuiquam pro defenſione iniuriæ tuæ inferre denuo non præſumas.

† te habere conuerſationem.

Epiſcopo

A *Episcopo infirmante, nisi de hac vita migrauerit alter non substituatur, ne commissi talenti pulchritudo deleatur. Nicolaus Aluino †Iouanensi episcopo.* ¶ *Caput* 352.

†Ianuensi

Pontifices qui aliqua occupantur infirmitate vel ægritudine abiiciendi non sunt, nec alios in loco eorum consecrari oportet, nisi ex hac fuerint luce subtracti. Quod si de ministerio sibi concesso conquerũtur, quæ licita sunt sacerdotes expleant. In his verò quæ eis præsumere non licet, vicinorum vsque ad recuperandam sanitatem episcoporum, auxilia subrogentur: & hoc cum cautelæ studio peragatur, ne per necessitatis occasionem præsumptionis pullulet ambitio. Episcopi verò qui dominici gregis susceperunt curam atque sollicitudinem, ab administratione eorum B discedere non oportet, vt accepti talenti pulchritudo nõ deleatur, sed certamine eorum salubriter augeatur, & triplicetur.

7.q.1.c.pontifices qui.

Quod episcopus vel clericus nullo modo venationi debeat insistere. Idem ad eundem. ¶ *Caput* 353.

Quorundam relatione fidelium auribus nostris intimatum est, quòd Lãfredus episcopus qui & iuuenis esse dicitur venationi sit deditus. Quod vitiũ plurimos etiam de clericali catalogo genere duntaxat Germanos & Gallos † irreuerentes implicat. Verum iste si ita est vt audiuimus, meritò iuuenis dicitur, qui iuuenilibus desiderijs occupatus, nulla senum grauitate constringitur. *Item.* O miseram vitam hominum, & maximè sacerdotum, qui dum lucrandis fidelibus debent insistere, venãdis feris in- C cumbunt, & quos capere oportet homines, capiunt aues & bestias, qui dũ mortibus student animantium, vitam suarum amittũt animarum. O infœlicem vitam super omnem vitam. Nam in quo magis quisque carnalis apparet, quàm in tali vita? Venatorum enim vita nil præter carnes capit, in qua dum quisque permansit nunquam probatus est. Nam (vt beatus dixit Hieronymus) venatorem nunquam legimus sanctum. Væ huiusmodi præsulibus, qui dum debent Petrum, Andream, Iacobum & Ioannem, quibus à domino dictum est: Venite post me, faciam vos piscatores hominum, ad imitationem suam eligere, quorum & discipuli sunt: magis Nemrod & Ismahelem, atque Esau reprobos imitantur, qui huiusmodi adinuentionibus incubuisse referuntur. Nihilominus autẽ de hoc D episcopo relatum est apostolatui nostro, quòd cum quadam filia sua immoderatam teneat familiaritatem: & ob id mala fama ei orta sit: Pro qua re à sanctitate tua cæterisque coëpiscopis suis commonitus ac correptus est, sed nullatenus emendatus. Quæ res in hoc maximè displicet, & magis ac magis de se deteriorem reddit opinionem. In quo beatitudini tuæ, & coepiscoporum suorum rationibus non obedit, & per inobedientiam in culpam protoplasti relabitur. Oportet ergo fraternitatem tuam, synodale cum episcopis & suffraganeis tuis conuocare concilium, & hunc salutaribus eloquijs episcopum conuenire, atque illi pastorali authoritate præcipere, quatenus & ab omnium bestiarum, & volucrũ venatione penitus alienus existat, atq; immoderata filiæ suæ familiaritate semetipsum

dist.34.c. quorundam relatione.

†reuerẽtes

Mat.4. & Mar.1.

Genes.50.

Ibid.21.

Ibi.25.& 27.

 omnimodo

omnimodo coerceat. Quod si parere contempserit, & tã pro venationis declinatione, quã pro immoderata filiæ suæ vitanda cõuersatione, vobis admonẽtibus obedire distulerit: à vestro collegio excõmunicat⁹ abcedat. Quòd si in hoc contumax adhuc apparuerit, à ministerio cessare debebit. A

Quod omnis metropolitanus infra tres menses consecrationis suæ pro pallio debet Romam mittere, vel ire. Ioannes viij. ex concilio iij. apud Rauennam. ¶ Caput 354.

Quisquis metropolitanus intra tres menses consecrationis suæ, ad fidem suam exponendam, palliúmque suscipiendum ab apostolica sede, nulla ineuitabili necessitate imminente, non miserit, commissa sibi careat dignitate: ita vt tamdiu episcopali illi sedi cedat, omníque consecrandi licentia careat, quamdiu in exponenda fide, & in expetendo pallio priscum morem contempserit. B

Qualiter honorandi sunt veri sacerdotes, quum dominus falsos honorauerit. Cyprianus Rogatiano. ¶ Caput 355.

lib.3.epist.9. dist.93.c.dominus noster. Ioan.18.

Dominus noster Iesus Christus rex, & iudex, & sacerdos seruauit honorem malis sacerdotibus vsque ad suam passionem, in qua sacerdotem appellauit, quem sciebat esse sacrilegum, & cùm alapam accepisset, & ei diceretur: Sic respondes Pontifici? nihil contumeliosè locutus est in personam pontificis, sed magis innocentiam suam tuitus est, dicens: Si malè locutus sum testimonium perhibe de malo: vt nos eius humilitatis haberemus exemplum, & docuit sacerdotes veros legitimè & plenè honorari, dum circa falsos sacerdotes ipse talis extitit. C

Quod singulæ ecclesiæ singulos debent habere prælatos. Hieronymus rustico monacho. ¶ Caput 356.

7.q.1.c.in apibus.

Genes.25.

In apibus princeps vnus est: grues vnũ sequũtur ordine literato. Imperator vnus: iudex vnus prouinciæ. Roma vt condita est, duos fratres simul reges habere nõ potuit, & parricidio dedicatur. In Rebeccæ vtero Esau & Iacob bella gesserũt. Singuli ecclesiarũ episcopi, singuli Archiepiscopi, singuli Archidiaconi, & omnis ordo ecclesiasticus suis rectoribus nititur.

Vt in Treuerensi vrbe & Coloniensi nullus inconsulto Romano pontifice eligatur. Nicolaus Lothario regi. ¶ Caput 357.

Porrò quia relatũ est nobis, quod quicunque ad episcopatũ in regno tuo promouendus est, non nisi fauentem tibi permittas eligi, idcirco apostolica authoritate sub diuini iudicij obtestatione iniungimus tibi, vt in Treuerensi vrbe, & in Agrippina Colonia nullum eligi patiaris, antequam relatum super hoc nostro fiat apostolatui. D

De professione fidei. Pelagius Childeberto regi. ¶ Caput 358.

25.q.1.c. Satagendum.

Satagendum est, vt pro auferendo suspicionis scandalo obsequiũ confessionis nostræ regibus ministremus, quibus nos etiã subditos esse scripturæ sanctæ præcipiunt. Veniens autẽ Rufinus vir magnificus excellẽtiæ vestræ legatus, cõfidenter à nobis (vt decuit) postulauit, quaten⁹ vobis aut beatæ recordationis papæ Leonis tomũ à nobis per omnia cõseruari significare debuissemus, aut proprijs verbis nostræ confessionẽ fidei destinare: &

A primam quidē petitiones eius partem quia facilior fuit, mox vt dixit impleuimus, neq; in omnibus præsulis tomum pro catholicæ fidei assertione conscriptum Deo propitio custodire, manus nostræ ad vos professione signauimus. Vt autem nullius deinceps (quod absit) suspicionis resideret occasio, etiā illā aliam partē quā memoratus vir illustris Ruffinus admonuit †facere, scilicet proprijs verbis confessionē fidei quā tenemus,† exponens.

† alias facere maturaui. † exposui. li.4.epist.2. ad Antonianum. 7.q.1.c.factus est.

Quod post primum per electionem consecratum episcopum, secundus esse non possit. Cyprianus in epistola sua ad Romanos. ¶ Caput 359.

Factus est Cornelius episcopus de Dei & Christi eius iudicio, de clericorum omnium testimonio, de plebeio suffragio, de sacerdotum antiquorū & bonorum virorum consensu, cùm nemo episcopus inibi factus esset, B quum gradus cathedræ vacaret. Quo occupato & omnium vestrum consensu firmato quisquis iam episcopus fieri voluerit, omnimodis necesse est vt ecclesiasticam non habeat ordinationem, qui ecclesiæ non tenet per consensum, vnitatem. Post primum secundus esse non potest. Quisquis enim post vnum qui per electionem cōsecratus est, esse voluerit, iam non secundus ille, sed nullus est.

Quod ecclesiæ contradicit qui episcopo contradicit. Cyprianns ad Papianum. ¶ Caput. 360.

lib.4.epis.9. ad florētiū papianum. 7.q.1.c.scire debet.

Scire debes episcopum in ecclesia esse, & ecclesiam in episcopo: & si quis cum episcopo non sit, in ecclesia non esse, & frustrà sibi blandiri eos, qui pacem cum sacerdotibus Dei non habentes, obrepunt & latenter apud C quosdam communicare se credunt, quando ecclesia quæ catholica vna est, scissa non sit, neque diuisa.

De vnitate ecclesiæ. Cyprianus. ¶ Caput 361.

Petri vnitatem qui non tenet, tenere se fidem credit? Qui cathedram Petri, super quam fundata est ecclesia, deserit, in ecclesia se esse confidit?

Quod agendum sit de episcopo, vel quocunque clerico, qui post depositionē cōmunicare præsumpserit. ex cōcilio Antiochæno, ca.4. ¶ Cap.362

11.q.4.c.si quis episcopus.

Si quis episcopus à synodo fuerit depositus, vel presbyter, vel diaconus à proprio episcopo condemnatus, & præsumpserit sacerdotij seu sacri ministerij quippiam, non ei amplius liceat, neque in alia synodo spem restitutionis habere, neque assertionis alicuius locum: sed & communicantes D ei abiici omnes ab ecclesia, & maximè si postquam cognouerunt sententiam aduersus eum fuisse prolatam, ei contumaciter communicauerint.

Ne episcopus in aliquem, etiā sibi confessum, dicat, quod probare non possit. ex concilio Carthaginensi vi. cap.v. ¶ Caput 363.

Item placuit, vt si quando episcopus dicit aliquem sibi soli proprium crimen fuisse confessum, atque ille neget: non putet ad iniuriam suā episcopus pertinere, quod illi soli non creditur, & si scrupulo propriꝫ conscientiæ se dicit neganti nolle communicare, quamdiu excōmunicato non communicauerit suus episcopus, eidem episcopo ab alijs non communicetur episcopis, vt magis caueat episcopus ne dicat in quenquam, quod aliis documentis conuincere non potest.

De eodem

De eodem ex concilio Vasensi.cap.ivij. ¶ *Caput 364.* A

con.Vasen. 1.c.8. 6.q.2.c.si tã tum episcopus.

Quod si tantum episcopus alieni sceleris se conscium nouit, quamdiu probare non potest,nihil proferat,sed cum ipso ad compunctionem eius secretis correptionibus elaboret. Qui si correptus pertinacior fuerit, & se communioni publicè ingesserit,etiam si episcopus in redarguendo illo, quem reum iudicat probatione deficiat,indamnatus licet ab his qui nihil sciunt,secedere ad tempus pro persona maioris authoritate, iubeatur: illo quamdiu probari nihil potest in commune omnium, præter quam eius qui eum reum iudicat,permanente.

Quæ ætate diaconi consecrandi sint. Ex eodem cõcilio cap.xvi. ¶ *Cap. 365.*

con.Agat. c.16.dis.77. c.episcopus

Episcopus benedictionẽ diaconatus minoribus quam viginti & quinq; annorum penitus non committat. Sanè si coniugati iuuenes consenserint ordinari, etiam vxorum voluntas ita requirenda est, vt sequestrato mansionis cubiculo,religione promissa,postea quàm pariter conuersi fuerint, ordinentur. B

Vt episcopi, Presbyteri, & leuitæ canes ad venandum, & accipitres non habeant. ex concilio Agathensi, cap.55. ¶ *Caput 366.*

dist.34.c. episcopum. †volupta te †detectus al.deten tus

Episcopis,presbyteris, diaconibus, canes ad venandum, aut accipitres habere non liceat. Quod si quis talium personarũ in hac † voluntate † repertus fuerit: si episcopus est, tribus mensibus se à communione suspendat. Presbyter duobus mensibus se abstineat. Diaconus verò ab omni officio & communione cessabit.

Quid agendum sit de episcopo vel cuiuscunque ordinis clerico à gradibus suis iniustè deiecto. Toletano concilio, cap.xxviij. ¶ *Caput 367.* C

con.Tol.4. cap.27. 11.q.3. c.episcopus presbyter. †secunda †al.platenam

Episcopus, presbyter, aut diaconus, si à gradu suo iniustè deiectus, in † sancta synodo innocẽs reperiatur, nõ potest esse quod fuerat, nisi gradus amissos recipiat corã altario, de manu episcoporũ. Si episcopus est, orarium, annulum, & baculum. Si presbyter, orarium & planetam: si diaconus orarium & albam: si subdiaconus, patenam & calicem: sic & reliqui gradus, eam reparationem sui accipiãt, quã cùm ordinarẽtur perceperant.

Quod rectores ecclesiarum magis sint expectandi & corrigendi, quàm statim iudicandi Gregorius vniuersis episcopus per Galliam, Europam, Germaniam constitutis. ¶ *Caput 368.*

dist.45.c. licet plerunque. Pleraque horum leguntur epist.84. Leonis pa.1.ad Anasta.Tessã. episc.c.1. Matt.26.

Licet plerunque accidant sacerdotibus quæ sunt reprehendenda, plus tamen erga corrigendos agat beniuolentia quàm seueritas, plus cohortatio quàm commotio, plus charitas quàm potestas, quum nemo nostrum sine reprehensione aut sine peccato viuat. Nam si Dominus statim post trinam negationem beatum Petrum, præceptorem nostrum apostolum iudicasset, non tantum ex eo fructum, sicut fecit, recepisset. Expectandi ergo magis sunt atque corrigendi rectores ecclesiæ, quàm statim absque nostro consulto iudicandi, cùm maiora negotia & difficiliores causarum exitus sanctorum patrum canones spiritu dei conditi, & totius mundi reuerentia consecrati, iubeant sub nostræ sententiæ exspectatione suspendere nostróq; moderamine finiri. Vnde necesse est, hęc & alia D

quæq;

A quæque negotia ecclesiastica post multarum experiméta causarum, sollicitius perspici, & diligentius præcaueri: quatenus per spiritum charitatis & pacis omnis materies scandalorum, & præsumptio inuidorum, atque oppresio simplicium, fratrum de ecclesijs domini auferantur. Et sicut nō vult quisquam fratrum, se aliorum iudicio prægrauari, ita non audeat alij inferre quod sibi non vult fieri.

Vt nullus episcopus cogatur ad seculare iudicium venire, & de pœna eius qui episcopum ad iudicium seculare venire coegerit. De libro constitutionum. cap. vi. ¶ *Caput* 369.

Nullus episcoporum cogatur ad iudicium venire dicendi causa, sed iudex apud episcopum mittat suos ministros, vt propositis sanctis euan- B gelijs quod scit episcopus dicat, secundum quod sacerdotibus honestum est. *Ex eodem cap. vij.* Nullus episcopus neque pro ciuili, neq; pro criminali causa apud quemuis iudicem siue ciuilem, siue militarem producatur, vel exhibeatur, nisi imperialis iussio processerit. Magistratus enim qui hoc iubere ausus fuerit, amissione cinguli & xx librarum auri cōdemnatione plectatur, vt istæ viginti libræ ecclesiæ addicantur, cuius episcopus produci vel exhiberi iussus est. Litis autem executor post cinguli amissionem, tormentis subijciatur, & in eculeo mittatur.

11. q. 1. c. nullus episcopus, sed sub titulo Marcelli papæ.

Ne episcopus aleator, nec aliquis clericus, nec ludorum spectator fiat. Ibidem cap. nono. ¶ *Caput* 370.

Neque episcopus, neque presbyter, neque diaconus, neque subdiaco- C nus, neque lector, neque aliuscuiuscunq; religiosi consortij vel habitus constitutus, tabolizare audeat, vel socius ludentium fieri, vel spectator, vel in quocunque spectaculo spectandi causa venire. Ac si quis contra hæc fecerit, per tres annos à sacro ministerio prohibeatur.

Vt nullus excommunicetur, antequam causa excommunicationis eius probetur. Ibid. cap. xi. ¶ *Caput* 371.

Nemo episcopus, nemo presbyter excommunicet aliquem, antequam causa probetur, propter quam ecclesiastici canones hoc fieri iubēt. Si quis autem aduersus eam excommunicauerit aliquem, ille qui excommunicatus est, maioris sacerdotis autoritate ad gratiam sanctæ communionis redeat: is autem qui non legitimè excommunicauit, in tantum abstineat D tempus quantum maiori sacerdoti visum fuerit, vt quod iniustè fecit, ipse iustè patiatur.

2. q. 1. c. nemo episcopus.

Vt episcopus omni sciētia legis diuinæ sit instructus. Synodi 7. ca. 2. ¶ *Cap.* 372

Quoniam psallentes repromittimus deo: In iustificationibus tuis meditabor, non obliuiscar sermones tuos: omnes quidem christianos obseruare saluberrimum est, sed prӕcipuè hos qui ecclesiasticam consequuti fuerint dignitatem. Vnde diffinimus, omnem qui ad episcopatus prouehendus est gradum: modis omnibus psalterium nosse: vt ex hoc etiā omnis clerus qui sub eo fuerit, ita moueatur & imbuatur. Inquiratur autem diligenter à metropolitano, si in promptu habeat † legem scrutabiliter & non transitoriè, tam sacros canones & sanctum euangelium, quàm diuini

Psal. 118. Beth.

† legere

Apostoli

Apoſtoli librum,& omnem diuinam ſcripturam: atque ſecundum mandata conuerſari,& docere populum ſibi cōmiſſum: Subſtantia enim ſummi ſacerdotij noſtri ſunt eloquia diuinitus tradita, id eſt, vera diuinarum ſcripturarum diſciplina, quemadmodum magnus perhibet Dionyſius. Quod ſi diſceptauerit,& ita libenter facere & docere minimè ſpoponderit, nullatenus conſecretur. Ait enim Prophetæ Deus. Tu ſcientiam repuliſti,& ego repellam te,ne ſacerdotio fungaris mihi.

Oſeæ 4.

Quod ſemel in anno concilia epiſcoporum debeant celebrari,& non bis. Ibid.cap.vi. ¶ *Caput.* 373.

diſt.18.c. quoniam quidem.

Quandoquidem regula eſt, quæ dicit. Bis in anno per ſingulas prouincias oportere fieri per conuentum epiſcoporum regulares inquiſitiones: propter fatigationem,& vt opportunè habeantur,ad iter agendum,hi qui congregandi ſunt,diffinierunt ſextæ ſynodi ſancti patres,omni excuſatione remota, modis omnibus ſemel in anno fieri,& deprauata corrigi. Hūc canonem & nos renouamus,& ſi quiſquam princeps inuentus fuerit hoc prohibere,communione priuetur. Si quis verò metropolitanorum hoc neglexerit agere abſque neceſsitate, vel vi, ſeu aliqua rationabili † cauſa, canonicis pœnis ſubiaceat. Dum autem ſynodus agitur ſuper canonicis & euangelicis negotijs,oportet congregatos epiſcopos in meditatione & ſollicitudine fieri cuſtodiendorum diuinorū & viuificorū Domini mandatorum. In cuſtodiendis enim illis retributio multa: quia & lucerna mādatum: lex autem lux,& via vitæ argutio, & diſciplina eſt: & Mandatum domini lucidum illuminās oculos. Porrò non habeat metropolitanus licentiam ex his, quæ defert epiſcopus ſecum, ſiue iumentum, ſiue aliquā ſpeciē † expetendi. Quod ſi hoc egiſſe cōiunctus fuerit, ſoluat quadruplū.

† occaſione

Pſal.18.
Prouer.6.
Pſal.18.

† expetendi

De œconomis per ſingulas eccleſias conſtituendis. ibi.ca.xi. ¶ *Cap.*374.

9.q.5.c.cū ſimus.

Cùm ſimus debitores omnes ſacras regulas cuſtodire,eam quę dicit in vnaquaq; eccleſia œconomus eſſe,modis omnibus inuiolabilem conſeruare debemus, & ſiquidem vnuſquiſque metropolitanus in ſua eccleſia conſtituerit œconomum,benè vtique: ſin autem ex authoritate propria Conſtantinopoleos epiſcopis licentia eſt præponendi œconomos in eius eccleſia,ſimiliter & metropolitanis, ſi epiſcopi qui ſub ipſis ſunt nō ſategerint œconomos ſtatuere in ſuis eccleſijs. Idipſum autem ſeruandum eſt etiam in monaſterijs.

Ne epiſcopus vel Abbas alicui principium,vel parentibus ſuis fundum eccleſiæ largiatur. Ibid.cap.xij. ¶ *Caput* 375.

Si quis epiſcopus vel abbas inuētus fuerit, de ſalarijs epiſcopi,ſiue monaſterijs,transferre quicquam in principum manus,vel etiam aliquid perſonæ alicui conferre,irritum ſit quod datum eſſe conſtiterit, ſecundum canonem ſanctorum Apoſtolorum qui dicit. Omnium eccleſiaſticarum rerum epiſcopus habeat ſollicitudinem, vt diſpenſet eas tanquā deo contemplante. Non licere autem fraudare ei quicquam ex illis, vel cognatis proprijs donare quæ Dei ſunt. Quod ſi pauperes fuerint, vt pauperibus largiatur, ſed non ſub horum occaſione quæ ſunt eccleſiæ defraudentur. Quod

A Quod ſi excuſationem prętenderint, damnũ facere, & nihil ad profectum agrum exiſtere: nec ſic principibus qui loca per illa ſunt, tribuatur ager ille vel locus: ſed clericis vel agricultoribus. Quod ſi calliditate vſus fuerit, & à colono vel clerico emerit princeps agrum, etiam ſic irrita ſit venditio: & reſtituatur in epiſcopio vel in monaſterio, & epiſcopus vel Abbas hoc faciens abijciatur, epiſcopus quidem ab epiſcopio, Abbas autem à monaſterio: tanquam qui diſpergit malè, quæ non † collegit. † colligit

Quod abbati in proprio tantum monaſterio lectorem liceat facere. Ibidem cap. xiiij. ¶ Caput 376.

Quia ordo debet in conſecratione cuſtodiri, omnibus modis liquet, & cum diligentia conſeruare † ſacerdotũ promotiones, Deo eſt prorſus ac-B ceptum. Et quoniam videmus ſine manus impoſitione, à paruula ætate quoſdam tonſuram clerici accipientes, nondúmq; ab epiſcopo manus impoſitione percepta, ſuper ambonẽ irregulariter in collecta legentes: præcipimus amodo id minimè fieri. Idipſum quoq; obſeruãdum eſt etiã inter monachos. Lectoris autẽ, manus impoſitione licentia eſt vnicuiq; abbati in proprio monaſterio ſolũmodò faciendi, Si duntaxat eidem abbati manus impoſitio facta noſcatur ab epiſcopo, ſecundum morẽ præficiendorũ abbatũ, dũ conſtet illũ eſſe presbyterũ. Simili modo ſecundũ antiquã cõſuetudinẽ Chorepiſcopũ præceptione epiſcopi oportet promouere lectores.

dist. 69. cap. quoniam videmus.

† ſacerdotij.

Vt epiſcopi vel clerici fulgidis & claris veſtibus non ornentur. Ibidem cap. xvj. ¶ Caput 377.

C Omnis iactantia & ornatura corporalis aliena eſt à ſacro ordine. Eos ergo epiſcopos vel clericos, qui ſe fulgidis & claris veſtibus ornant, emẽdari oportet. Quod ſi in hoc permanſerint epitimio tradantur: ſimiliter & eos qui vnguentis inunguntur. Quoniã verò radice amaritudinis exorta contaminatio facta eſt in eccleſia catholica † Chriſtianos calumniantiũ hæreſis: & hi qui hanc receperunt: non ſolũ † imaginarias picturas abominati ſunt, ſed etiã omnẽ reuerentiã repulerunt, eos qui piè ac religioſè viuunt offendentes, ac per hoc cõpletur in eis quod ſcriptum eſt. Abominatio eſt peccatori Dei cultus. Igitur ſi inuenti fuerint deridentes eos qui vilibus & religioſis veſtimentis amicti ſunt, † per epitimiũ corrigantur. Priſcis enim temporibus omnis ſacratus vir cum mediocri ac vili veſte conuerſabatur.

D Omne quippe quod nõ propter neceſsitatẽ ſuã, ſed propter venuſtatẽ accipitur, elationis habet calumniã, quemadmodũ magnus ait Baſilius. Sed neq; ex ſericis texturis veſtẽ, quis variatã induebat, neq; apponebãt variorum colorũ ornamenta in ſummitatibus veſtimentorũ: audierãt enim ex deifona lingua. Quia qui mollibus veſtiuntur in domibus regum ſunt.

21. q. 4. c. omnis iactantia.

† χριστιανοκατηγόρων αἵρεσις.

† τὰς εἰκονικὰς ζωγραφήσας.

Prouerb. 15.

† διὰ σωπιτιμίου.

Matth. 11.

Nullam dignitatẽ ſecularẽ, ſed nec Imperialẽ, honori vel dignitati epiſcopali poſſe adæquari. ex epiſt. Greg. ad Herimannũ Metẽſem epiſcopũ. ¶ Cap. 378

Quis dubitet ſacerdotes Chriſti regum & principum, omniúmq; fidelium patres & magiſtros cenſeri? Nõne miſerabilis inſanię eſſe cognoſcitur, ſi filius patrem, diſcipulus magiſtrũ ſibi conetur ſubiugare, & iniquis obligationibus illum ſuæ poteſtati ſubijcere, à quo ſe credit non ſolum in

dist. 96. cap. quis dubitet

terra, sed etiam in cœlis ligari posse & solui? Hæc (sicut beatus Gregorius in epistola ad Mauricium Imperatorem directa commemorat) Constantinus magnus Imperator omnium regum & principum ferè totius orbis dominus, euidenter intelligens, in sancta Nicæna synodo post omnes episcopos vltimus residens, nullam iudicij sententiã supra eos dare præsumpsit: sed illos etiam dominos vocans, non suo debere subesse iudicio, verum ad illorum pendere se arbitrium iudicauit. Supradicto quoque Anastasio prelibatus papa Gelasius persuadens ne ille intimatam suis sensibus veritatem arbitraretur iniuriam, subintulit dicens. Duo sunt quippe imperator Auguste, quibus principaliter mundus hic regitur, authoritas videlicet sacra pontificum, & regalis potestas: in quibus tantò grauius est pondus sacerdotum, quantò etiam pro ipsis regibus hominum, in diuino reddituri sunt examine rationem. Et paucis interpositis ait. Nosti itaque inter hæc ex illorum te pendere iudicio: non illos ad tuam velle redigi voluntatem. Talibus ergo institutis, talibúsque fulti authoritatibus plerique pontificum, alij reges, alij imperatores excommunicauerunt. Nam si speciale aliquod de personis principum requiratur exemplum, beatus Innocentius papa Arcadiũ imperatorẽ, quia consensit vt sanctus Ioannes Chrysostomus à sede sua pelleretur excommunicauit. Alius itẽ Romanus Pontifex regem Francorũ, non tam pro suis iniquitatibus, quàm pro eo, quod tantæ potestati erat inutilis, à regno deposuit, & Pipinum Caroli Imperatoris patrem in eius loco substituit, omnésq; Francigenas à iuramento fidelitatis absoluit. Quod etiam ex frequẽti authoritate agit sancta ecclesia, cũ milites absoluit à vinculo iuramenti, quod factũ est his episcopis, qui apostolica authoritate à põtificali gradu deponũtur. Et B. Ambrosius, licet sanctus, nõ tamen vniuersalis ecclesiæ episcopus, pro culpa quæ ab aliis sacerdotibus, nõ adeo grauis videbatur, Theodosiũ magnum Imperatorem excõmunicans, ab ecclesia exclusit. Qui etiã in suis scriptis ostendit, quod aurũ nõ tã preciosius sit plũbo, quàm regia potestate sit altior sacerdotalis, hoc modo circa principiũ sui pastoralis scribẽs. Honor fratres & sublimitas episcopalis nullis poterit cõparationibus adæquari. Si regũ fulgori cõpares & principũ diademati, longè erit inferius, quàm si plumbi metallũ ad auri fulgorẽ compares. Quippe cùm videas regum colla & principum submitti genibus sacerdotum, & exosculata eorum dextera, se credant communiri. Et post pauca. Hæc cuncta fratres ideo nos præmisisse debetis cognoscere: vt ostẽderemus nihil esse in hoc seculo excellẽtius sacerdotibus, nihil sublimius episcopis inueniri. Nonne sicut ait beatus Gregorius, recordandæ memoriȩ Vigilius papa contra Theodoram tunc Augustam damnationis †protulit sententiam? Sic quoq; Charibertus Parisiorum rex quum Gotbergam legitimam vxorem suam, reliquisset, & duas sorores Merofliedem & Marcoueuam in vxores duxisset, à beato Germano Parisiorum episcopo excommunicatus est. Et cùm resipiscere nollet, non multò post diuino iudicio ipse defunctus est.

Ambro. de dignitate sacerdotali cap. 2.

Ibid. cap. 3.

†promulgauit.

¶ *Explicit quinta pars.*

HÆC

SEXTA PARS CONTINET DE CLERICORVM CONVERSATIONE, DE ORDINATIONE, *& correptione, & causis.*

1. VNde clericus dicatur.
2. Quod duo sint genera clericorum.
3. Quod clericis precipuè conuenit dominũ diligere & proximum,& de conuersatione, & officio eorum.
4. De tonsura clericorum.
5. De ostiariis.
6. De lectoribus.
7. De exorcistis.
8. De acolytis.
9. De subdiaconibus.
10. De diaconibus.
11. De presbyteris.
12. Qualiter debeát ordinari presbyteri.
13. Qualiter ordinandi sint diaconi.
14. De ordinatione subdiaconi.
15. De ordinatione acolytorum.
16. De ordinatione exorcistarum.
17. De ordinatione lectorum.
18. De ordinatione ostiariorum.
19. Qualiter plasmista ordinetur.
20. Qualiter ecclesiastica officia ordinentur,& in omnibus gradibus quid ad quẽque pertineat.
21. Qualiter ordinandi ab episcopo examinandi sint.
22. Quæ presbyteri necessario scire & discere debeant.
23. De ordinationibus presbyterorum ac diaconorum.
24. Quod ordinationes fieri non debeant,nisi in loco certo & religioso.
25. Quod Abraham primus appellatus sit presbyter, & cur presbyter nominetur.
26. Quod nulli ordinandi sint,nisi alicubi attitulati sint.
27. Quod oporteat ordinationes celebrari sub aspectu audientium.
28. Quod electione turbarum sacerdos promouendus non est.
29. Quod episcopum vel presbyterum ante 30.annos ordinari non licet.
30. De eadem re.
31. Quod ante 25.annos diaconi non sint ordinandi.
32. De eadem re.
33. De presbyteris sine examine prouectis.
34. De clericis qui medicorum incisione claudi efficiuntur.
35. De illis qui inuident fratrum prouectionibus.
36. Vt seditionarij non ordinentur.
37. Quod illiteratus & aliquo membro imminutus prouehi non debeat.
38. De bonis illorum qui à propriis dominis libertate donantur.
39. De filiis concubinarum.
40. Vt dæmonibus similibúsque passionibus irretiti sacra non tractent.
41. Vt nulli de seruili conditione,nisi prius liberi facti ordinentur.
42. Vt qui ab episcopis suis promoueri contẽnunt, nec cũ illis remaneant vbi volũt.
43. De eadem re.
44. Quod presbyteri septuaginta discipulorum typum gerunt.
45. Quod quantò digniores sunt sacerdotes,tantò facilius exaudiantur.
46. Vt clericus comam nutriat.
47. Quales,& qualiter ordinandi sint sacerdotes.
48. De lapsis & eorum reparatione.
49. Non prohibendam esse misericordiam.
50. De clericis incontinentibus.
51. Vt clericus qui secundam vxorem duxerit,deponatur.
52. Quæ fœminæ cum clericis habitare possint.
53. De monachorum promotione.
54. Ne pœnitens fiat clericus.
55. Vt laicus si viduam duxerit,clericus non fiat.
56. De eadem re.
57. De incontinentia sacerdotum, vel leuitarum.

Finis capitulorum sextæ partis.

Vnde clericus dicatur. ex epistola Hieronymi ad Nepotianum. *Caput Primum.*

CLericus qui Christi seruit ecclesiæ, interpretetur primò vocabulum suum, & nominis diffinitione prolata nitatur esse quod dicitur. Si enim cleros græcè, latinè sors appellatur, propterea clerici vocantur, quia de sorte sunt Domini, vel quia ipse dominus sors id est, pars clericorum est. Et quia vel ipse pars domini est, vel domini partem habet, talem se exhibere debet, vt ipse possideat B dominum, & ipse possideatur à domino. Qui possidet dominum, & cum Propheta dicit: Pars mea dominus: nihil extra dominum habere potest. Quod si quippiam aliud habuerit præter dominum, pars eius non erit dominus. Verbi gratia. Si aurum, si argentum, si possessiones, si variam supellectilem, cum istis partibus dominus pars eius fieri non dignatur. Si autem ego pars domini sum, & funiculus hæreditatis eius, nec accipio partem inter cæteras tribus, sed quasi leuita & sacerdos viuo de decimis, & altari deseruiens, altaris oblatione sustentor, habens victum & vestitum, his contentus ero, & nudam crucem nudus sequar. Obsecro itaq; te, & repetens iterũ iterúmq; monebo, ne officiũ clericatus genus antiquæ militiæ putes, id est, ne lucra seculi in Christi quæ- C ras militia, ne plus habeas quàm quando clericus esse cœpisti, & dicatur tibi, clericatus eorum non proderit eis.

12.q.1.c. clericus. *Psal. 15. & 72.* *Psal. 104.*

Quod duo sint genera Clericorum. ex dictis Beati Isidori de generibus clericorum. ¶ *Caput 2.*

Duo sunt genera clericorum, vnum ecclesiasticorum sub regimine episcopali degentium: alterum acephalorum, id est sine capite, quem sequãtur ignorantium. Hos neque inter laicos secularium officiorũ studia, neq; inter clericos religio retentat diuina: sed solutos atque oberrantes, sola turpis vita complectitur & vaga. † Qui quidem nullum metuentes, explendæ voluptatis suæ licentiam consectantur, quasi animalia bruta libertate ac desiderio suo feruntur: habentes signum religionis, non religionis D officium, Hippocentauris similes, neque equi neq; homines, mixtúmque (vt ait Poeta) genus prolésque biformis. Quorum quidem sordida atque infami numerositate satis superque nostra pars occidua †polluitur.

Eccle. offic. li. 2. c. 3. †Quiq; dũ nullũ &c. *Ver. 6. Æn.* † pollet

Quod clericis præcipuè conuenit deum diligere & proximum, & de conuersatione & officio eorum. Epilogus & regula clericorum breuiter collecta. ¶ *Caput 3.*

Legalibus interea institutis & euangelicis saluberrimis monemur prȩceptis, vt Dominum Deum nostrum totis præcordijs diligamus, & proximos tanquam nosipsos. & cætera. Si igitur ab omnibus fidelibus his salutiferis præceptis totis nisibus est fauendum, quantò magis ab his qui diuinis cultibus nuncupati sunt, & alijs exemplo virtutum condimentum esse de-

Deut. 6. & Leui. 19. Mat. 22. & Mar. 12.

esse debent? Proinde oportet vt primò omnium dominum Deum diligant ex toto corde, ex tota anima, tota virtute, & proximos tanquam seipsos, & nosse quia in his duobus præceptis tota lex pendet & prophetæ. Non occidant, neque fratrem oderint, quia vt ait apostolus: Qui fratrem suum odit, homicida est. Non adulterent. Non faciant furtum. Non cōcupiscant rem alienam, Non falsum testimonium dicant, & quod sibi nolunt fieri, alteri non faciant. Non sint superbi, aut tumidi, non detractionibus assueti, non ebrietati seruientes. Non luxuria eneruati, non iracundia turbidi, non quibuslibet alijs vitijs substrati, non vaniloqui, non inuidi, non somnolenti, non pigri, non murmuratores, non susurratores, non vinolenti, non multum edaces. Fraudes & dolositates caueant, vsuris nequaquam inseruiant, non iurent, ne fortè † peierent, malum pro malo non reddant. Cùm in se aliquid boni viderint, Deo: & malum cū viderint, sibi deputent. Discordiam fugiant, & quos † nouerint discordes, ad charitatis concordiam reuocent: & iuxta psalmistæ vocem, declinent à malo, & faciant bonum. Attendant & apostolum prohibentem. Non inquit, in commessationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitijs, non in contentione & æmulatione, sed induimini Dominum Iesum Christum. Animaduertant etiam quòd ab his vicijs ab apostolo prohibitis omnium viciorum seges emergat, & quod horum morborū mater superbia sit. Oportet etiam vt animam corpúsque suum ab omni inquinamento carnis & spiritus custodiant, vt iuxta Apostolum integer spiritus eorum, & anima & corpus sine querela in aduentu Domini Iesu Christi seruetur: Sobriè, & iustè & piè viuant: Secularia negotia prorsus abiiciant: quia iuxta eundem apostolum. Nemo militans Deo implicat se negotijs secularibus, vt ei placeat cui se probauit. Ieiunium ament, hospites colligant, pauperes recreent, nudos vestiant, infirmos visitēt, mortuos sepeliant, in tribulationibus positis opem ferent, dolentem consolentur, amori Christi nihil præponant, charitatem non derelinquant, pacem si fieri potest cum omnibus hominibus habeant. Diem iudicij timeant, vitam æternam spiritualiter concupiscant. Spem suam deo committant: proprio episcopo in omnibus secundum canonicam institutionem obtēperent: magistros suos non temerè reprehendant. Postremò in doctrinis spiritualibus operam dent, lectionibus, psalmis, hymnis, canticis spiritualibus, & cæterorum bonorum operum exercitijs iugiter incumbant. In dormitorio nisi quem infirmitas detinuerit, omnes dormiant. In refectorio pariter reficiantur, quotidiè ad collationem veniant. Mox vt signum datum fuerit, ad ecclesiam omnes festinatè veniāt, & horas canonicas nō negligenter, sed cum omni religione pariter celebrent. Ecclesiam nō pompaticè, sed reuerenter ingrediantur. In choro cum baculis non stent. Vaniloquijs nequaquam insistant, sed cum omni deuotione & veneratione diuinæ seruitutis opus peragant, scientes angelorum præsentiam semper illic adesse. E claustris non nisi per licentiam egrediantur. Egressi irreprehensibiliter viuant, vt ab his qui foris sunt bonum testimoniū habeant: & reli-

Marginalia: *1.Ioan.3.* — † periurent — † inuenerint discordantes — *Psal.36.* — *Rom.13.* — *1.Thessa.5.* — *2.Tim.2.* — A — B — C — D

A & religionem ac propositum suum actibus illicitis nequaquam maculent. Sed potius omnes quibus se coniunxerint, sale sapientiæ & bonorum operum exemplis condiant. Contubernia fœminarum nullatenus appetant, non vanis oculis, aut petulanti tumidóque gestu ac dissolutis renibus incedant. Non spectaculis, non pompis secularibus intersint: non aleæ, non quibuslibet venationibus inseruiant: Apostoli namque instructi documento, quo ait: Non in veste pretiosa: nequaquam preciosis delectentur vestibus: Caueant summopere ne extra claustra moras faciant: nisi prout sibi à priore constitutum fuerit, & opportunitas temporis dictauerit. Intra claustra positi non ocio vacent, sed aut diuinis officiis, aut propriis vtilitatibus, aut certè magistrorum pareant B iussionibus, ne ocio torpentes ab Apostolo audiant: Qui non vult operari, nec manducet. Seniores spiritualiter iuniores diligant: iuniores senioribus obsequium dignum exhibeant. Doctiores minus doctis nequaquam se præferant, sed magis eos cum charitate ædificent. Neque hi qui nobilitate generis, aut virtutum donis pollent, cæteris se tumidè superextollant. Omnes in congregatione vicissim sibi charitatis officio seruiant. Quibus etiam in refectorio comedentibus, & religiosissimè silentium tenentibus, continuatim legatur lectio. Delinquentes zelo rectitudinis pariter arguant, & castigent. Pueros & adolescentes negligentes verborum disciplinis corrigant. Singuli secundum capacitatem suam diuersarum artium erudiantur disciplinis, vt nullus in col- C legio canonico inutilis appareat, nec vota fidelium ociosus comedat. Tales quippe innotabiliter conuersari decet omnes, qui diuinis officiis se manciparunt. Quapropter studeant hæc breuiter collecta sedula meditatione perlegere & memoriæ commendare & adiuuante diuina gratia iuxta vires adimplere quo facilius & liberius maiora à sanctis patribus edita, exequi valeant. Vocatione ergo qua vocati sunt, nec ad dexteram, nec ad sinistram declinantes, ambulent: quatenus diuinis iussionibus obtemperantes ad Christum, in cuius sorte esse noscuntur, quia via, veritas, & vita est eo opitulante, peruenire mereantur.

1.Timot. 2.

2.Thessa.3.

De tonsura clericorum. Isidorus in libro ecclesiasticorum officiorum. ¶ *Caput* 4. *Lib.2.ca.4*

D Tonsuræ ecclesiasticæ vsus à Nazareis (ni fallor) exortus est, qui prius crine seruato, denuò post vitæ magnæ † continentiam deuotione completa, caput radebant, & capillos in igne sacrificij ponere iubebantur, scilicet vt perfectionem deuotionis suæ domino consecrarent. Huius ergo exempli vsus ab Apostolis introductus est, vt hi qui in diuinis cultibus mancipati, Domino consecrantur, quasi Nazaræi, id est, sancti Dei crine preciso innouentur. Hoc quippe & Ezechieli Prophetæ iubetur, dicente Domino: Tu fili hominis sume tibi gladium acutum, & duces per caput tuum, & barbani. Videlicet quia & ipse sacerdotali genere Deo in ministerium sanctificationis, deseruiebat.

Numer.6.

† deuotionem continentia cõpleta, &c.

Ezech.5.

Actor. 18. *Ibidem. 21.* Hoc & Nazaræos illos Priscillam & Aquilam in actibus Apostolorum primum fecisse legimus. Paulum quoque Apostolum, & quosdam discipulorum Christi, qui in huiusmodi cultu imitandi extiterunt. A

Est autem in clericis tonsura, signum quoddam, quod in corpore figuratur, sed in animo agitur: scilicet vt hoc signo in religione vitia resecentur, & criminibus carnis nostræ quasi crinibus exuamur: atque inde innouatis sensibus, vt comis rudibus enitescamus, expoliantes nos iuxta Apostolum veterem hominem cum actibus suis, & induentes nouum qui renouatur in agnitione Dei. (*Colos. 3.*) Quam renouationem in mente oportet fieri, sed in capite demonstrari, vbi ipsa mens noscitur habitare. Quod verò de tonso capite superius, inferius circuli corona relinquitur: sacerdotium regnúmque ecclesię in eis existimo figurari. Tiara enim apud veteres constituebatur in capite sacerdotum. Hæc ex bysso confecta rotunda erat, quasi sphæra media, & hoc significatur in parte capitis tonsa. B Corona autem latitudo † aurea est circuli, quæ regum capita cingit. (†aurei) Vtrunque itaque signum exprimitur in capite clericorum, vt impleatur etiam quadam corporis similitudine, quod scriptum est, Petro Apostolo perdocente: Vos estis genus electum, regale sacerdotium. (*1. Pet. 2.*)

Quæritur autem, cur sicut apud antiquos Nazaræos, non ante coma nutritur, & sic tondetur. Sed qui hæc exquirunt, aduertant quid sit inter illud Propheticum velamentum, & hanc euangelij reuelationem: de qua dicit apostolus: Cum transieris ad Christum, auferetur velamen. (*2. Corin. 3.*) Quod autem significabat velamen interpositum inter faciem Moysi, & aspectum populi Israel, hoc significabat illis temporibus etiam coma sanctorum. C Nam & Apostolus comam pro velamento esse dicit. (*1. Corint. 11.*) Proinde iam non oportet, vt velentur crinibus eorum capita, qui Domino consecrantur: sed tantum vt reuelentur, quia quod erat occultum in sacramento Prophetiæ, iam in euangelio declaratum est.

I. *De Ostiarijs. Idem.* ¶ *Caput 5.*

Lib. 2. ca. 14

Ostiarij sunt, qui in veteri testamento ianitores templi vocabantur: qui præerant portis templi Hierusalem, quíque ordinati, per vices suas omnia interiora templi vel exteriora custodiebant. (*1. Para. 9. 23 & 26.* *2. Para. 23. & 35.*) Hi denique inter sanctum & iniquum discernentes, eos tantum in Ecclesia qui sunt fideles, recipiunt. D Intrare enim templum nisi per hos non † possumus. (†possunt) Habent enim potestatem tam bonos recipiendi, quàm reijciendi indignos.

II. *De Lectoribus. Idem.* ¶ *Caput 6.*

Lib. 2. c. 11.

Lectorum ordo, formam & initium à prophetis accepit. Sunt igitur lectores, qui verbum Dei prædicant, quibus dicitur: Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam. (*Esaiæ 58.*) Isti quippe dum ordinantur, primùm de eorum conuersatione episcopus verbum facit ad populum, deinde coram plebe tradit eis codicem apicũ diuinorum, ad Dei verbum annũciandum. Qui autem ad huiusmodi prouehitur gradum, iste erit doctrina & libris imbutus,

A imbutus, ſenſuúmque ac verborum ſcientia perornatus, ita vt diſtinctionibus ſententiarum intelligat, vbi finiatur iunctura, vbi adhuc pendeat oratio, vbi ſententia extrema claudatur. Sícque expeditus vim pronunciationis tenebit, vt ad intellectum omnium mentes ſenſúmque promoueat, diſcernendo genera pronunciationum, atque exprimendo proprios ſententiarum affectus, modò indicantis voce, modò † dolentis, modò increpantis, modò exhortantis, ſiue his ſimilia, ſecundum genus propriæ pronunciationis, in quo † magis illa ambigua ſententiarum adhibenda cognitio eſt. Multa enim ſunt in ſcripturis, quæ niſi proprio modo pronuncientur, in contrariam recidunt ſententiam: ſicuti eſt. Quis accuſabit aduerſus electos Dei? Deus qui iuſtificat? Quod ſi quaſi confirmatiuè, non ſeruato genere pronunciationis ſuæ, dicatur, magna peruerſitas B oritur. Sic ergo pronunciatum eſt, ac ſi diceret. Deúſne qui iuſtificat? † Subauditur, non. Neceſſe eſt ergo in tantis rebus ſcientiæ ingenium, quo propriè ſingula conuenientérque pronuncientur. Propterea & accentuum vim oportet lectorem ſcire: vt nouerit in qua ſyllaba vox protendatur pronunciantis. Plærunque enim imperiti lectores in verborum accentibus errant, & ſolent irridere nos imperitiæ hi qui videntur habere noticiam, detrahentes & iurantes penitus nos neſcire quod dicimus. Porrò vox lectoris ſimplex erit, clara, ad omne pronunciationis genus accommodata, plena virili ſucco, agreſtem & ſubruſticum effugiens ſonum, non humilis, nec adeo ſublimis, non fracta vel tenera, nihilque fœ- C mineum ſonans, neque cum motu corporis, ſed tantum cum grauitatis ſpecie. Auribus enim & cordi conſulere debet lector, non oculis, ne potius ex ſeipſo ſpectatores magis, quàm auditores faciat. Vetus opinio eſt, lectores pronunciandi cauſa præcipuam curam vocis habuiſſe, vt exaudiri in tumultu poſſent. Vnde & dudum lectores præcones vel proclamantes vocabantur.

† iubetis | † maximè | *Rom. 8.* | † vt ſubaudiatur

III. *De exorciſtis. Idem.* ¶ *Caput 7.* *Lib. 2. ca. 13*

In ordine & miniſterio eccleſiæ eſſe exorciſtas, ſecundum officia quæ in templo Salomonis erant diſpoſita, quæque poſterius ſunt ab Eſdra diſpertita: inuenimus eos quos Eſdras † actores memorat templi, eos nunc eſſe exorciſtas in eccleſia Dei. Fuerunt enim ſub Eſdra actores templi, D ſeruorum Salomonis filij, qui actum templi totius ſub cura ſua haberent, aut ſacris † oblationibus deſeruirent. Et cum fuiſſent ex ordine & miniſterio templi, longè fuerunt ab officio altaris Dei: quia nec Pſalmiſtis nec Oſtiariis, nec ſacrorum ſeruis, attingere licebat ad munera altaris, niſi tantummodo leuitis. Quid ergo eſt? Nullam aliam curam habebant actores templi, niſi ad ſarta tecta † ſarcienda, aut quæcunque fuiſſent vexata in ædificatione templi, aut dilapſa per eoſdem actores de theſauris dominicis reficerentur atque excolerentur. Ergo actores templi Exorciſtæ ſunt in † templo Dei. Quomodo enim actor prudens & bonus ſcit, quis ſit Domini ſui cenſus, & omnis ſubſtantiæ modus, & redigit apud ſe totius poſſeſſionis inſtrumenta originalia:

1. Eſd. 2. et 3 | † autores | † tationibus | † reficienda | † populo

 ſic & ex-

ſic & exorciſtâ redigit in ſua diligentia totius regni domini ſecreta, vt memoriæ mandet de ſcripturarum ſacramentis, vnde exerceat, ſcilicet donum quod illi eſt à ſpiritu ſancto conceſſum, ſecundùm Apoſtoli præconium. Exorciſtas enim memorat apoſtolus, cùm dicit. Nunquid omnes donationes habent ſanationum. Hi enim cùm ordinantur, ſicut ait Canon, accipiant de manu epiſcopi libellum, in quo ſcripti ſunt exorciſmi, accipientes poteſtatem imponendi manus ſuper energumenos, ſiue catechumenos.

1. Corint. 12.

Con. Carth. 4. canon. 7.

A

IIII. De Acolytis. Idem. ¶ *Caput* 8.

Non reperitur hoc caput in exemplaribus Iſidori excuſis.

Acolyti græcè, latinè ceroferarij dicuntur, à deportandis cereis, quando legendum eſt Euangelium, aut ſacrificium offerendum. Tunc enim accenduntur luminaria ab eis, & deportantur, non ad effugandas tenebras, dum ſol eo tempore rutilet: ſed ad ſignum lætitię demonſtrandum: vt ſub typo luminis corporalis, illa lux oſtendatur, de qua in euangelio legitur. Erat lux vera, quę illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.

B

Ioannis 1.

V. De ſubdiaconibus. Idem. ¶ *Caput* 9.

Lib. 2. c. 10.

1. Eſd. 2. 7. 8

† Nathanei

Ioannis 1.

Ibidem.

Subdiaconi qui apud Græcos hypodiaconi vocitantur, in Eſdra inueniuntur, appellantúrque ibi † Nathinæi, id eſt, in humilitate Domino ſeruientes. Ex eorum ordine fuit ille Nathanael, qui in euangelio Ioannis diuina proditione commonitus, ſaluatorem meruit confiteri, quíque etiam ad primum diuinitatis indicium fidelis enituit: proteſtante domino ac dicente. Ecce verè Iſraelita, in quo dolus non eſt. Denique iſti oblationes in templo domini ſuſcipiunt à populis. Iſti obediunt officiis leuitarum, iſti quoque vaſa corporis & ſanguinis Chriſti diaconibus ad altaria Domini offerunt. De quibus quidem placuit patribus, vt qui ſacra myſteria contrectant, caſti & continentes ſint ab vxoribus, & ab omni carnali immunditia liberi, iuxta quod illis Propheta dicente, iubetur: Mundamini, qui fertis vaſa Domini. Hi igitur quum ordinantur, ſicut ſacerdotes & Leuitæ, manus impoſitionem non ſuſcipiunt: ſed patenam tantum & calicem de manu epiſcopi, & ab Archidiacono cyphum aquæ cum † aqua, manile & manutergium accipiunt.

C

Eſaiæ 52.

† aquamanili.

VI. De Diaconis, Idem. ¶ *Caput* 10.

Lib. 2. ca. 8.

D

Diaconorum ordo à tribu Leui accepit exordium. Præcepit enim dominus Moyſi vt poſt ordinationem Aaron ſacerdotis & filiorum eius, † Leui tribus in diuini cultus miniſterio ordinaretur, & conſecraretur domino pro omnibus primogenitis, & ſeruirent pro Iſrael coram Aaron & filiis eius in tabernaculo Dei, excubantes in templo Dei, die ac nocte, ipſique geſtarent arcam & tabernaculum, & omnia vaſa eius, & in circuitu tabernaculi caſtra ipſi conſtituerent, & in promouendo tabernaculo ipſi deponerent, rurſus ipſi componerent. A viginti quinque annis & ſupra, in tabernaculo illis ſeruire mandatum eſt. Quam regulam ſancti

Num. 1. et 3.

† rurſus leui, &c.

A lam sancti patres, & in nouo testamento constituerunt. In euangelio autem primordia eorum, in actibus apostolorum ita leguntur. Conuocantes autem duodecim Apostoli multitudinem dixerunt. Non placet nos relinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Quid ergo est fratres? Considerate ex vobis viros boni testimonij septem, plenos spiritu sapientiæ, quos constituamus in hanc rem: Nos verò erimus orationi & ministerio sermonis instantes. Et placuit hic sermo coram multitudine: & elegerunt statim Stephanum virum plenum fide & spiritu sancto, Philippum & Prochorum, Nicanorem & Timonem, Parmenam & Nicolaum Antiochensem. Hos statuerunt ante apostolos: Et cum orassent, imposuerunt illis manus, verbúmque Dei crescebat, & multiplicabatur numerus B credentium. Ex hinc iam decreuerunt apostoli, vel successores apostolorũ per omnes ecclesias septem diacones, qui sublimiori gradu cæteris, proximè circa aram Christi quasi columnæ altaris adsisterent, & nõ sine aliquo septenarij numeri ministerio. Hi enim sunt, quos in Apocalypsi legimus septem angeli tuba canentes. Hi sunt septem candelabra aurea: hi voces tonitruorum. Ipsi enim clara voce in modum præconis, admonent cunctos, siue in orando, siue in flectendis genibus, siue in psallendo, siue lectiones audiendo. Ipsi etiam vt aures habeamus ad dominum clamant, ipsi quoq; euangelizant. Sine ipsis sacerdos nomen habet, officium nõ habet. Nam sicut in sacerdote consecratio, ita in ministro sacramenti dispensatio est. Ille orare, hic psallere mandat. Ille oblata sanctificat, hic sanctificata C dispensat. Ipsis etiam sacerdotibus propter præsumptionem non licet de mensa domini tollere calicem, nisi eis traditus fuerit à diaconibus. Leuitæ inferunt oblationes in altaria: leuitæ componunt mensam domini: Leuitæ operiunt arcam testamenti. Non enim omnes vident alta mysteriorum quæ operiuntur à Leuitis, ne videant qui videre nõ debent, & sumãt qui seruare nõ possunt. Qui propterea altario albis induti adsistunt, vt cœlestem vitam habeant, candidíq; ad hostias & immaculati accedant, mũdi scilicet corpore & incorrupti pudore. Tales enim decet dominum habere ministros, qui nullo carnis corrumpantur contagio, sed potius eminentia castitatis splendeant. Quales enim diaconi ordinentur Paulus apostolus plenissimè scribit ad Timotheum: nam cùm præmisisset de sacerdotum D electione, continuò subiunxit. Diaconi similiter irreprehensibiles, hoc est sine macula, sicut episcopi: Pudici vtique, id est, à libidine continentes. Non bilingues, scilicet ne conturbent habentes pacem: Non multo vino deditos, quia vbi ebrietas ibi libido dominatur & furor: Non turpe lucrum sectantes, ne de cœlesti mysterio lucra terrena sectentur. Est quoq; & turpis lucri appetitus, plus de præsentibus quàm de futuris cogitare. Post hæc subiecit. Hi autem probentur primùm, & sic ministrent nullum crimen habentes. Hi vtique sicut episcopi, ante ordinationem probari debent, si digni sint, & sic postea ministrare.

Actor.6. *Apo.8.et 1.* *1.Tim.3.*

VII. De presbyteris. Idem. ¶ *Caput* II. *Lib.2.ca.17*

Presbyterorum ordo exordium sumpsit (vt dictum est) à filiis Aaron.

Qui enim ſacerdotes vocabantur in veteri teſtamento, hi ſunt qui nunc appellantur Presbyteri. Et qui nuncupabantur principes ſacerdotũ, nunc epiſcopi nominantur. Presbyteri autem interpretantur ſeniores: quia ſeniores ætate Græci presbyteros vocant. His enim, ſicut epiſcopis diſpenſatio myſteriorum Dei commiſſa eſt. Præſunt enim eccleſiæ Chriſti, & in confectione diuini corporis & ſanguinis conſortes cum epiſcopis ſunt. Similiter & in doctrina populorum, & in officio prædicandi. Ad ſolam authoritatem ſummi ſacerdotij clericorũ ordinatio & conſecratio reſeruata eſt, ne à multis diſciplina eccleſiæ vendicata concordiam ſolueret, & ſcandala generaret. Nam Paulus apoſtolus eoſdem Presbyteros, vt verè ſacerdotes ſub nomine epiſcoporum ita aſſeuerat, loquẽs ad Titum. *Tit. 1.* Huius inquit, rei gratia reliqui te Cretæ, vt ea quæ deſunt corrigas, & conſtituas per ciuitates presbyteros, quemadmodum ego tibi diſpoſui. Si quis ſine crimine eſt, vnius vxoris virum, filios habentem fideles, non in accuſatione luxuriæ, aut nõ ſubditos. Oportet enim epiſcopum ſine crimine eſſe. Qua ſententia oſtendit etiam presbyteros ſub epiſcoporũ nomine taxari. Vnde *1. Timot. 3.* ad Timotheum de ordinatione epiſcopi & diaconi ſcribit, de presbyteris omnino tacuit, quia eos in epiſcoporum nomine comprehendit. Secũdus enim primo coiunctus gradus eſt, ſicut & ad Philippenſes *Philipp. 1.* epiſcopis & diaconibus ſcribit, cùm vna ciuitas plures epiſcopos habere non poſsit. Et in *Actor. 20.* actibus apoſtolorum presbyteros eccleſiæ, iturus Hieroſolymam congregauit, quibus inter cætera, ait. Videte gregem, in quo vos ſpiritus ſanctus epiſcopos ordinauit. Vnde etiam tales in eccleſia Presbyteros conſtituendos eſſe ſicut epiſcopos, & Apoſtolus ad Titũ loquitur, *Titum 1.* & canones ipſi teſtantur: presbyteros autẽ meritò & ſapientia dici, nõ ætate. Nam & Moyſi *Numero 11.* præcipitur, vt eligat presbyteros. Vnde in prouerbiis dicitur: Gloria ſenũ *Prouer. 20.* canicies. Quæ eſt hæc canicies? Haud dubiũ quin ſapientia, de qua ſcriptũ *Sapient. 4.* eſt. Canicies hominum prudentia. Cúmque nongentos & amplius annos ab Adam vſque ad Abraham, vixiſſe homines legerimus, nullus alius primus appellatus eſt presbyter, id eſt ſenior, niſi Abraham: qui multò paucioribus annis vixiſſe conuincitur. Non ergo propter decrepitam ſenectutem, ſed propter ſapientiam presbyteri nominantur. Quod ſi ita eſt, † mirum cur inſipientes conſtituuntur. *† miror*

Qualiter debeant ordinari presbyteri. ex concilio Carthaginenſi iiij. cap. iij. cui interfuit Auguſtinus. ¶ *Caput* 12.

diſt. 23. cap. presbyter. Presbyter cùm ordinatur epiſcopo eum benedicente, & manum ſuper caput eius tenẽte, etiam omnes Presbyteri qui præſentes ſunt, manus ſuas iuxta manus epiſcopi ſuper caput illius teneant.

Qualiter ordinandi ſint Diaconi. Ibidem cap. iiij. ¶ *Caput* 13.

diſt. 23. cap. diaconus. Diaconus cùm ordinatur, ſolus epiſcopus qui eum benedicit, manus ſuper caput illius ponat: quia non ad ſacerdotium, ſed ad miniſterium conſecratur.

De ordinatione ſubdiaconorum, Ibidem cap. v. ¶ *Caput* 14.

diſt. 23. cap. ſubdiacon⁹ Subdiaconus cùm ordinatur (quia manus impoſitionem non accipit)

patenam

A patenam de manu episcopi accipiat vacuam, & calicem vacuum. De manu verò Archidiaconi accipiat vrceolum cũ aqua, manile & manutergiũ.

De ordinatione Acolytorum, cap. vi. ¶ Caput 15. *dist. 23. c. acolytus.*

Acolytus cùm ordinatur, ab episcopo quidem doceatur, qualiter in officio suo agere debeat: sed ab Archidiacono accipiat ceroferarium cum cereo, vt sciat se ad accẽdenda ecclesiæ luminaria mancipari. Accipiat & vrceolum vacuum, ad suggerẽdum vinũ in eucharistiã sanguinis Christi.

De ordinatione exorcistarum, cap. vij. ¶ Caput 16. *dist. 23. c. exorcista.*

Exorcista cùm ordinatur, accipiat de manu episcopi libellum in quo scripti sunt exorcismi, dicente sibi episcopo. Accipe & commenda memoriæ, & habeto potestatem imponendi manus super energuminum, siue B baptizatum, siue carhecumenum.

De ordinatione Lectorum, cap. viij. ¶ Caput 17. *dist. 23. c. lector.*

Lector cùm ordinatur, faciat de illo verbum episcopus ad plebem, indicans eius fidem, ac vitam atque ingenium. Post hæc spectante plebe tradat ei codicẽ, de quo lecturus est, dicens. Accipe & esto relator verbi Dei, habiturus si fideliter & vtiliter impleueris officium, partem cum eis qui verbum Dei ministrauerint.

De ordinatione ostiariorum, cap. ix. ¶ Caput 18. *dist. 23. c. ostiarius.*

Ostiarius cùm ordinatur, postquam ab archidiacono instructus fuerit, qualiter in domo Dei debeat conuersari: ad suggestionem Archidiaconi tradit ei episcopus claues ecclesiæ de altario, dicens ei. Sic age, quasi reddi- C turus deo rationem pro his rebus, quæ istis clauibus recluduntur.

Qualiter psalmista ordinetur, cap. x. ¶ Caput 19. *dist. 23. c. psalmista.*

Psalmista, id est, cantor potest absque scientia episcopi, sola iussione præsbyteri officium suscipere cantandi: dicente sibi presbytero. Vide vt quod ore cantas, corde credas: & quod corde credis, operibus probes.

Qualiter ecclesiastica officia ordinentur, & in omnibus gradibus quid ad quemque pertineat. epistola Isidori Hipalensis episcopi ad Ludefredum Cordubensem episcopum directa. ¶ Caput 20 *dist. 25. c. perlectis.*

Perlectis sanctitatis tuæ literis gauisus sum, quod optatam salutẽ tuam earum relatu cognoui. De his autem quę in consequẽtibus insinuare eloquij tui sermo studuit, gratias ago Deo, quod sollicitudinem officij pa- D storalis impendis, qualitérque ecclesiastica officia ordinentur perquiris. Et licet omnia prudentiæ vestræ sint cognita, tamen quia affectu fraterno me consulis, ex parte qua valeo expediam, & de omnibus ecclesiæ gradibus quid vel ad quem pertineat eloquar. Ad ostiarium namque pertinent claues ecclesiæ, vt claudat, & aperiat templum Dei, & omnia quæ sunt intus extráq; custodiat, fideles recipiat, excommunicatos & infideles excipiat. Ad exorcistam pertinet exorcismos memoriter retinere, manúsque super energumenos & cathecumenos in exorcizando imponere. Ad acolytum pertinet præparatio luminariorum in sacrario. Ipse cereum portat, ipse suggesta pro eucharistia calicis præparat. Ad psalmistam pertinet officium canendi, dicere benedictiones, laudes, sacrificium,

responſoria, & quicquid pertinet ad cantandi peritiam. Ad lectorem pertinet lectiones pronunciare, & ea quæ prophetæ vaticinauerunt, populis prædicare. Ad ſubdiaconum pertinet calicem & patenã ad altare Chriſti deferre, & leuitis tradere, eiſque miniſtrare: Vrceolum quoque cũ aqua, manile & manutergium tenere epiſcopo, presbytero, & leuitis, pro lauandis ante altare manibus aquam præbere. Ad diaconum pertinet aſsiſtere ſacerdotibus, & miniſtrare in omnibus quæ agũtur in ſacramentis chriſti in baptiſmo ſcilicet, in chriſmate, in patena, & calice. Oblationes quoq; inferre & diſponere in altari, componere etiam menſam domini atq; veſtire, crucem ferre, & prædicare euangelium, & apoſtolum. Nam ſicut lectoribus vetus teſtamentum, ita diaconibus nouum prædicare præceptũ eſt. Ad ipſum quoque pertinet officium præcum & recitatio nominum. Ipſe præmonet aures habere ad dominũ, ipſe hortatur orare, ipſe clamat, & pacem ipſe annunciat. Ad presbyterum pertinet ſacramentum corporis & ſanguinis domini in altario Dei cõficere, orationes dicere, & benedicere dona dei. Ad epiſcopum pertinet baſilicarum cõſecratio, vnctio altaris & confectio chriſmatis. Ipſe prædicta officia & ordines eccleſiaſticos diſtribuit, ipſe ſacras virgines benedicit. Et dum præceſsit vnuſquiſque in ſingulis, iſte tamen præordinator eſt in cunctis. Hi ſunt ordines & miniſteria clericorum, quæ tamen authoritate pontificali in archidiaconi cura, & primicerij ac Theſaurarij ſollicitudine diuiduntur. Archidiaconus enim imperat ſubdiaconis & leuitis, ad quem pertinent iſta miniſteria, ordinatio veſtiendi altaris à leuitis, cura incenſi, & ſacrificij neceſſaria ſollicitudo, quis leuitarum apoſtolum & euangelium legat, quis preces dicat ſeu reſponſorium in dominicis diebus aut ſolemnitatum decantet. Sollicitudo quoque parœciarum & ordinatio & iurgia ad eius pertinent curam pro reparandis diœceſanis baſilicis, ipſe ſuggerit ſacerdoti. Ipſe inquirit parœcias cum iuſsione epiſcopi, & ornamenta vel res baſilicarum vel parœciarum geſta libertatum eccleſiaſticarũ, epiſcopo idem refert. Collectam pecuniã de cõmunione ipſe accipit, & epiſcopo defert, & cleri partes proprias idem diſtribuit. Ab archidiacono nunciantur epiſcopo exceſſus diaconorum. Ipſe denunciat ſacerdoti in ſacrario ieiuniorum dies atque ſolennitatum, & ab ipſo publicè in eccleſia prædicantur. Quando verò archidiaconus abſens eſt, vicem eius diaconus ſequens adimplet. Archipreſbyter ſe eſſe ſub archidiacono, eiúſque præceptis ſicut epiſcopi ſui, obedire ſciat, & quod ſpecialiter ad eius miniſterium pertinet, ſuper omnes presbyteros in ordine poſitos curam gerere, & aſsiduè in eccleſia ſtare, & quando epiſcopi ſui abſentia contigerit, ipſe vice eius miſſarum ſolennia celebret, & collectas dicat, vel cui ipſe iniunxerit, Ad primicerium pertinent acolyti, exorciſtæ, pſalmiſtæ atque lectores, ſignum quoq; dandum pro officio clericorum, pro vitæ honeſtate, & officium cantandi, & peragẽdi ſollicitè lectiones, benedictiones, pſalmum, laudes, offertorium, & reſponſoria, quis clericorum dicere debear: ordo quoq; & modus pſallendi in choro pro ſolennitate & tempore, ordinatio quoq; pro luminaribus de-

> Hæc non habentur in codice regio ſuſpectáque mihi perpetuo viſa ſunt, ꝙ archipresbyter ſubdatur archidiaconis quod vetuſtũ nõ eſſe, in canonibus cõciliorũ vel mediocriter verſatus nemo ignorat. Io. Molineus

A ribus deportandis. Si quid etiam necessarium est, pro reparatione basilicarum, quæ sunt in vrbe, ipse denunciet sacerdoti. Epistolas episcopi pro diebus ieiuniorum parœcianis per ostiarios ipse dirigat. Clericos quos delinquere cognoscit ipse distringat: quos verò emendare non valet, eorum excessus ad agnitionem episcopi deferat. Basilicarios ipse constituat, & matriculas ipse disponat. Quando autem primicerius absens est, ea quæ prædicta sunt ipse exquirat, qui ei aut longè est proximus, aut eruditione his explendis certus. Ad Thesaurarium pertinet ostiarij basilicarum ordinatio, incensi præparatio cura chrismatis conficiendi, cura baptisterij ordinandi, præparatio luminariorum in sacrificio, & sacrificij.

Qualiter ordinandi ab episcopo examinandi sint. ex concilio Nannetensi, cap. iij. ¶ *Caput* 21.

B Episcopus quando ordinationes facere disponit, omnes qui ad sacrum ministerium accedere volunt, feria quarta ante ipsam ordinationem euocandi sunt, ad ciuitatem vnam cum presbyteris qui eos præsentare debẽt. Et tunc episcopus à latere suo eligere debet sacerdotes, & alios prudentes viros gnaros legis diuinæ, & exercitatos in ecclesiasticis sanctionibus, qui ordinandorum vitam, genus, patriam, ætatem, institutionem, locum vbi educati sunt, si sint benè literati, si in lege domini instructi, diligenter inuestigent. Ante omnia si fidem catholicam firmiter teneant, & verbis simplicibus asserere queant. Ipsi autem quibus committitur, cauere debent, ne aut fauoris gratia, aut cuiuscunq; muneris cupiditate illecti à vero deuient, vt indignum, & minus idoneum, ad sacros gradus suscipiendos episcopi manibus adplicent. Quod si fecerint, & ille qui indignè accesserit ab altari remouebitur, & illi qui donũ sancti spiritus vendere conati sunt, coram Deo iam condemnati, ecclesiastica dignitate carebũt. Igitur per tres continuos dies diligenter examinentur, & sic sabbato qui probati inuenti sunt, episcopo repræsententur.

dist. 24. c. quando episcopus.

C

Quæ presbyteri necessario discere & scire debeant. ex dictis Augustini. ¶ *Caput* 22.

Quæ ipsis sacerdotibus necessaria sunt ad discendum, id est liber sacramentorum, lectionarius, baptisterium, computus, canon pœnitentialis, psalterium, homiliæ per circulum anni dominicis diebus, & singulis festiuitatibus aptæ. Ex quibus omnibus si vnum defuerit sacerdotis nomen in eo vix constabit, quia valdè periculosæ sunt minæ euãgelicæ quibus dicitur. Si cæcus cęco ducatum pręstet, ambo in foueam cadunt.

D *Matt. 15.*

De ordinationibus presbyterorum ac diaconorum. ex epistola 2. Zepherini papæ, fratribus per Ægyptum missa, cap. x. ¶ *Caput* 23.

dist. 75. c. ordinationes.

Ordinationes verò presbyterorum, † diaconorum, tempore congruo & multis coram † positis solenniter agite, & probabiles ac doctos viros ad hoc constituite, vt illorum societate & adiumento plurimum gaudeatis.

† & leuitarum

† adstantibus

Quod ordinationes fieri non debeant, nisi in loco certo & religioso. ex concilio Meldensi, cap. vi. ¶ *Caput* 24.

Si qui ordinari petunt, nullatenus ordinentur, nisi in loco certo & religioso, vel

giofo, vel etiam in ciuitate, faltem vno anno immorentur, vt de vita & conuerfatione atque doctrina illorum, certitudo pofsit agnofci. A

Quod Abraham primus appellatus fit presbyter, & cur presbyter nominetur. ex epiftola Anacleti papæ omnibus epifcopis in Italia conftitutis, cap. xxij. ¶ *Caput* 25.

Epif. 2. dift. 48. c. porro & Moyfi. Numer. 11 Prouer. 20 Sapien. 4.

Porrò & Moyfi præcipitur vt eligat presbyteros, id eft feniores. Vnde & in prouerbijs dicitur. Gloria fenum canicies. Hæc verò canicies fapientiam defignat: de qua fcriptum eft. Canicies hominũ prudẽtia eft. Cúmq; nongentos & amplius annos ab Adam vfque ad Abraham, vixiffe homines legimus, nullus alius primus appellatus eft presbyter, id eft fenior, nifi Abraham, qui multò paucioribus vixiffe annis conuincitur. Non ergo propter decrepitam fenectutem, fed propter fapientiam presbyteri nominantur. Initium enim facerdotij Aaron fuit, licet Melchifedech prior obtulit facrificium deo, & † pofthæc Abraham, Ifaac, & Iacob. Sed hi fpontanea voluntate, non facerdotali authoritate ifta fecerunt. B

Exo. 29. Genef. 14. † poft hunc

Quod nulli ordinandi fint, nifi alicubi attitulati fint. ex Concilio Chalcedonenfi, cap. vi. ¶ *Caput* 26.

dift. 70. c. neminem.

Nullum abfolutè ordinari debere presbyterum, aut diaconum, nec quemlibet in gradu ecclefiaftico, nifi fpecialiter ecclefiæ ciuitatis, aut pofsefsionis, aut martyrij, aut monafterij cui ordinandus eft, pronuncietur. Qui verò abfolutè ordinantur, decreuit fynodus irritam haberi huiufcedi manus impofitionẽ, & nufquã poffe miniftrare ad ordinantis iniuriã.

Quod non oporteat ordinationes celebrari fub afpectu audientium. ex concilio Laodicenfi, cap. iiij. ¶ *Caput* 27. C

De Catechumenis fentit, quos audientes vocat.

Quod non oporteat ordinationes fub audientium afpectu celebrari.

Quod electione turbarũ facerdos promouendus nõ eft. ex eodẽ ca. 13. ¶ *Cap.* 28

dif. 63. c. nõ eft permittendum.

Quòd non fit permittendum turbis, electiones eorum facere, qui funt ad facerdotium prouehendi.

Quod epifcopum vel presbyterum ante xxx. annos ordinari non licet. ex eodem cap. xiiij. ¶ *Caput* 29.

Con. Agat. cap. 17. † perfecti ętatem

Epifcopum vel presbyterum, ante triginta annos, id eft, antequam ad viri † perfectionem perueniat, nullus metropolitanorum ordinare præfumat, ne per ætatẽ (quod aliquotiens euenit) aliquo errore detineantur.

De eadem re. ex decretis Fabiani papæ orientalibus mifsis. ¶ *Caput* 30. D

dift. 78. c. fi quis, Lucæ 3.

Si quis triginta ętatis fuæ non impleuerit annos nullo modo presbyter ordinetur, etiam fi valde fit dignus: quia & ipfe dominus triginta annorum baptizatus eft, & fic cœpit docere. Non oportet ergo eum qui ordinandus eft, vfque ad hanc ætatem legitimam confecrari.

Quod ante viginti quinque annos diaconi non fint ordinandi. ex Carthaginenfi concilio, cap. xx. ¶ *Caput* 31.

carth. 3. c. 4 dift. 77. c. placuit.

Placuit, vt ante xxv. annos ętatis, nec diaconi ordinentur, nec virgines confecrentur, & vt lector populum non falutet.

De eadem re. ex concilio Toletano 4. cap. xix. ¶ *Caput* 32.

Num. 8.

In veteri lege ab anno xxv. Leuitæ in tabernaculo feruire pręcipiuntur:

cuius

A cuius authoritatem in canonibus sancti patres secuti sunt. Nos & diuinæ legis, & conciliorum præcepti immemores infantes & pueros leuitas facimus, ante legitimam ætatem, & antè experientiam vitæ. Ideoque ne vlterius fiat à nobis, & diuinæ legis, & canonum admonemur sententijs, sed xxv. annorum diaconi ordinentur: ita vt secundum Apostolicum præceptum probentur primùm, & sic ministrent nullum crimen habentes. *1.Tim. 3.*

De presbyteris sine examine prouectis. ex concilio Nicæno, ca. ix. ¶ *Cap. 33.*

Si qui presbyteri sine examine sunt prouecti, id est, cùm discuterentur peccata sua confessi sunt, & homines contra canones commoti, manus confessis imponere tentauerunt, tales regula non admittit, quia quod irreprehensibile est, catholica defendit ecclesia. *dist. 81. c. si qui sine.*

B *De clericis qui medicorum incisione claudi efficiuntur, concilio. ex Hilerdensi, cap. xx.* ¶ *Caput 34.*

Si quis in infirmitate positus clericus, in medicorum incisione claudus efficitur, promoueri eum ad sacros ordines non denegamus. *dist. 55. c. si quis.*

De illis qui inuidēt fratrū prouectionibus. ex conc. Africano. ca. 54. ¶ *Cap. 35.* *con. Cart. 4 c. 54.*

Clericus inuidens fratrum prouectionibus, donec in vitio est, non promoueatur. *dis. 46. c. clericus inuidens.*

Vt seditionarij non ordinentur. ex eodem cap. lxvij. ¶ *Caput 36.*

Seditionarios nunquam ordinari clericos decernimus, sicut nec vsurarios, vel iniuriarum suarum vltores. *dist. 46. c. seditionarios*

Quod illiteratus, & aliquo membro imminutus prouehi non debeat.
C *ex epistola Gelasij papæ, cap. xvi.* ¶ *Caput 37.*

Illiteratos quoque, aut in aliqua parte corporis immunitos nullus præsumat ad clerum prouehere: quia nec literis carens sacris esse potest aptus officijs, & vitiosum nihil deo prorsus offerri legalia præcepta sanxerunt. Similiter qui seipsos abscindunt. Epist. 1. vniuersis episcopis per Campaniam ca, 18. *Leuit. 21.*

De bonis illorum qui à proprijs dominis libertate donantur. ex concilio Toletano, cap. ij. ¶ *Caput 38.*

De rebus vero illorū vel peculiari, qui à dominis proprijs libertate donantur, vt ad gradus ecclesiasticos promoueri debeant, statutum est, vt in potestate dominorum consistat, quicquid ante libertatem habuerūt, vtrū illis concedere voluerint, an sibi retinere.

D *De filijs concubinarum. ex concilio † Aurelianensi, cap. x.* ¶ *Caput 39.* *† Arelatensi*

De his qui ex concubinis filios habent, & vxores legitimas post habuerint, & defunctis vxoribus sibi concubinas publicè sociant: id obseruandum censuimus, vt sicut eos qui iam clerici per ignorātiam ordinati sunt, non remouemus, iam statuimus ne vlterius ordinentur.

Vt dæmonibus similibusque passionibus irretiti sacra non tractent. ex epistola Gelasij papæ, cap. xix. ¶ *Caput 40.* Epist. 1. vniu. episc. per Lucaniam ca. 21.

Vsque adeò sanè comperimus illicita queque prorumpere, vt dæmonibus similibúsque passionibus irretitis, mysteria sacrosancta tractanda tribuantur. *Et post pauca.* Si corpore sauciatum aut debilem, nequaquam sancta contingere lex diuina permisit, quantò magis doni cœlestis dispensa- *dist. 33. c. vsque adeo* *Leuit. 21.*

dispensatores esse non conuenit (quod est deterius) mente perculsos? A

Vt nulli de seruili conditione nisi prius liberi facti ordinentur. ex concilio Triburiensi, cap. v. ¶ *Caput* 41.

Cap. 29. dist. 54. c. nulli.

Vt nulli de seruili conditione ad sacros ordines promoueantur, nisi prius à dominis proprijs legitimam libertatem consequantur. Cuius libertatis charta, ante ordinationẽ in ambone publicè legatur, & si nullus cõtradixerit, ritè consecrabuntur. Porrò seruus non canonicè consecratus posquam de gradu deciderit, eius cõditionis sit, cuius fuerat ante gradum.

Vt qui ab episcopis suis promoueri contemnunt, nec cum illis remaneant vbi volunt. ex concilio Carthaginensi. ¶ *Caput* 42.

dist. 74. c. si qui. dis. 74. c. placuit.

Si qui clerici ab episcopis suis promoueri contempserint, nec illic maneant, vnde recedere noluerunt. *Ex eodem concilio cap. xxxi.* B

Placuit vt quicunque clerici vel diaconi pro necessitatibus ecclesiasticarum rerum non obtemperauerint episcopis suis, volentibus eos ad honorem ampliorem in ecclesia sua promouere, nec illic ministrent in gradu suo, vnde recedere noluerunt.

De eadem re. ex registro Gelasij papæ. ¶ *Caput* 43.

Qui proficere noluerũt, suis reddantur inferioribus posteriores, ipsáq; commoda presbyteri propensius quàm diaconi consequantur, vt hac saltem ratione cõstricti & honorẽ quẽ fugiunt, appetere nitatur & quęstum.

Quod presbyteri septuaginta discipulorum typum gerant. Anacletus papa in ij decretali suo. ¶ *Caput* 44.

Luc. 10.

Electi ab apostolis sunt septuaginta discipuli, quorum typum gerunt presbyteri, atque in eorum loco sunt constituti in ecclesia, de quorum ordinatione, & reliquorum ministrorum suprà dixisse sufficiat. C

Quod quantò digniores sunt sacerdotes, tantò facilius exaudiantur. Alexander in secundo decretali suo. ¶ *Caput* 45.

1. q. 1. c. ipsi sacerdotes.

Ipsi sacerdotes pro populo interpellant, & peccata comedunt, quia suis precibus ea delent atque consumunt. Qui quantò digniores fuerint, tantò facilius in necessitatibus pro quibus clamant exaudiuntur.

Ne clericus comam nutriat. Anicius papa. ¶ *Caput* 46.

Anicetus pa. epis. Galliæ. *dist. 23. c. prohibete. 1. Corint. 11.*

Prohibete fratres per vniuersarum regionum vestrarum ecclesias, vt clerici iuxta apostolum comam non nutriant, sed desuper caput in modum speræ radant. D

Quales & qualiter ordinandi sint sacerdotes. Zepherinus papa in i. decretali suo. ¶ *Caput* 47.

Epist. 2. ad AEgypti epi. sub finem.

Ordinationes verò presbyterorum & leuitarum tempore congruo, & multis coram astantibus solenniter agite: & probabiles ac doctos viros ad hoc opus prouehite, vt de eorum societate & adiumento plurimum gaudeatis. Ponite indesinenter corda vestra in virtute Dei, & enarrate hæc, & cætera diuina verba in progenies alteras, quoniam hic est Deus Deus noster in æternum, & ipse reget nos in secula.

Psal. 47.

De lapsis & eorum reparatione Calixtus papa Benedicto episcopo. ¶ *Cap.* 48

Epist. 2. ad omnes Galliarum episcopos.

Si quis lapsus quoquomodo fuerit, portemus eum, & fraterno corripiamus

A ripiamus affectu, sicut ait beatus apostolus. Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, instruite huiusmodi in spiritu lenitatis, considerans teipsum ne & tu tenteris. Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi. Porro sanctus Dauid de criminibus mortiferis egit pœnitentiam, & tamen in honore permansit. Beatus quoque Petrus amarissimas lachrymas fudit, quando Dominum negasse pœnituit, sed tamen apostolus permansit. Et dominus per prophetam peccantibus pollicetur dicens. Peccator in quacunque die conuersus ingemuerit omnium iniquitatum illius non recordabor. Errant enim qui putant sacerdotes post lapsum si condignam egerint pœnitentiam domino ministrare non posse, & suis honoribus frui, si bonam deinceps B vitam duxerint, & suum sacerdotium condignè custodierint. Et ipsi qui hoc putant, non solum errant, sed etiam traditas ecclesiæ claues despicere videntur, de quibus dictum est: Quæcunque solueritis in terra erunt soluta & in cœlo. Alioquin hæc sententia aut domini non est, aut vera est. Nos verò indubitanter tam Domini sacerdotes, quàm reliquos fideles post dignam satisfactionem posse redire ad honores credimus, testante domino per Prophetam. Nunquid qui cadit, non adiciet vt resurgat, & qui auersus est, non reuertetur? Et alibi: Nolo inquit Dominus, mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat. Et propheta Dauid pœnitentiam agens dicit. Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me. Ipse namque post pœnitentiam & alios docuit, & sacrifi-C cium Deo obtulit: dans exemplum doctoribus sanctæ ecclesiæ si lapsi fuerint, & condignam pœnitentiam Deo gesserint vtrunque facere posse. Docuit enim quaudo dixit: Docebo iniquos vias tuas, & impij ad te conuertentur. Et sacrificium Deo pro se obtulit, dum dicebat. Sacrificium Deo spiritus contribulatus.

Galat. 6. *Ezech. 18.* *Matth. 18.* *Hierem. 8.* *Ezech. 33.* *Psalm. 50* *Ibidem.*

Non prohibendam esse misericordiam. Idem. ¶ *Caput* 49.

Sententiam fratres, quæ misericordiam vetat, non solum tenere, sed & audire refugite: quia potior est misericordia omnibus holocaustomatibus & sacrificiis.

Eadē epist. sub finem. *Oseæ. 6.*

De clericis incōtinentibus. Syricius pa. Himerio Tarrac. episc. ¶ *Cap.* 50.

Plurimos sacerdotes Christi atque Leuitas post longa consecrationis D suæ tempora, tam de coniugibus propriis, quàm etiam de turpi coitu sobolem didicimus procreasse, & crimen suum hac † præsumptione defendere: quia in veteri lege, sacerdotibus ac ministris generandi facultas legitur attributa. Dicat mihi nunc quisquis ille est sectator libidinum, præceptórque vitiorum, si æstimat quod in lege Moysi passim sacris ordinibus à Deo nostro laxata sunt fræna luxuriæ, cur eos quibus committebanter sancta sanctorum præmonet dicens? Sancti estote quia ego sanctus sum, Dominus Deus vester. Cur etiam procul à domibus suis, anno vicis suæ in templo habitare iussi sunt sacerdotes. Hac videlicet ratione, ne vel cum vxoribus posset carnale exerceri commertium: vt conscientiæ integritate fulgentes acceptabile Deo munus offerrent.

Epist. 1. c. 7 *dist. 82. ca. plurimos sacerdotes.* † præscri ptione *Leuit. 21.* *Leuit. 20.* *1. Para. 24.* *Leuit. 21.* *Lucæ 1.*

Quibus expleto deseruitionis suæ tempore, vxoris vsus solius successionis causa fuerat relaxatus, quia non ex alia, nisi ex tribu Leui quisquam ad Dei ministerium præceptus est admitti. *Item*. Quia aliquanti de quibus loquimur (vt tua sanctitas retulit) ignorantia lapsos se esse deflent his hac conditione, misericordiam dicimus non negandam, vt sine vllo honoris augmento, in hoc quo † detecti sunt quandiu vixerint officio perseuerent, si tamen post hæc continentes se studuerint exhibere. Hi verò qui illiciti priuilegij excusatione nituntur: & sibi asserunt veteri hoc lege concessum, nouerint se ab omni ecclesiastico honore quo indignè vsi sunt, apostolicæ sedis authoritate deiectos, nec vnquam posse veneranda attrectare mysteria, à quibus se ipsi dum obscænis cupiditatibus inhiant, priuauerunt. Et quia exempla præsentia cauere nos præmonent in futurum, quilibet episcopus, presbyter atque diaconus (quod non optamus) deinceps fuerit talis inuentus, iam nunc sibi omnem per nos indulgentiæ aditum intelligat obseratum: quia ferro necesse est abscindantur vulnera, quæ fomentorum non senserint medicinam.

Paulo post.

† deiecti

A B

Vt clericus qui secundam vxorem duxerit deponatur, cap. xj. ¶ *Cap. 51.*

dist. 84. cap. quisquis clericus.

Quisquis sanè clericus aut viduam, aut certè secundam coniugem duxerit, omni ecclesiastico dignitatis priuilegio mox nudetur, laica tamen sibi communione concessa. Quam ita demum poterit possidere, si nihil postea propter quod hanc perdat, admittat.

Quæ fœminæ cum clericis habitare possint, cap. xij. ¶ *Caput 52.*

C

dist. 81. cap. fœminas.

Fœminas verò alias non esse patimur in domibus clericorum, nisi eas tantum quas propter solas necessitudinum causas habitare cum eisdem synodus Nicæna permisit.

De monachorum promotione, cap. xiij. ¶ *Caput 53.*

16. q. 1. c. monachos quoque.

Monachos quoque quos tamen morum grauitas, & vitæ meritum ac fidei institutio sancta commendat, clericorum officiis aggregari & optamus & volumus.

Ne pœnitens fiat clericus, cap. xiiij. ¶ *Caput 54.*

dist. 50. c. illud quoque

Illud quoque nos par fuit prouidere, vt sicut pœnitentiam agere cuiquam non conceditur clericorum, ita & post pœnitudinem ac reconciliationem, nulli vnquam laico liceat honorem clericatus adipisci.

D

Vt si laicus viduam duxerit, clericus non fiat. Innocentius papa j. Victorino episcopo. ¶ *Caput 55.*

Vt is qui viduam licet laicus vxorem duxerit, seu ante baptismum siue post baptismum, non admittatur ad clerum, quia eodem vitio videtur exclusus. In baptismo enim crimina dimittuntur, non acceptæ vxoris consortium relaxatur.

De eadem re, cap. vj. ¶ *Caput 56.*

Nec is qui secundam duxerit vxorem clericus fiat, quia scriptum est, Vnius vxoris virum: Et iterum, Sacerdotes mei semel nubant.

1. Tim. 3.

De incon-

A *De incontinentia sacerdotum vel leuitarum. ex epistola eiusdem ad Exuperium Tolosanum episcopum.* ¶ *Caput* 57.

Proposuisti quid de his obseruari debeat, quos in diaconij ministerio, aut in officio presbyterij positos, incontinentes esse aut fuisse generati filij prodiderunt. De his & diuinarum legum est disciplina, & beatæ recordationis viri, Syricij episcopi monita euidentia commearunt, vt incontinentes in officiis talibus positi, omni honore ecclesiastico priuarentur, nec admittantur ad tale ministerium, quod sola continentia oportet impleri. *dist. 82. ca. proposuisti.*

Quod si volens partem sibi corporis absciderit clericus esse non posit, nolens autem posit. epist. eiusdem ad Fœlicē episc. Nucerinū. ¶ *Cap.* 58 *Epist. 4.*

Innocentius Fœlici episcopo Nucerino salutem. Qui igitur partem B cuiuslibet digiti sibi ipsi volens abscidit: hunc ad clerum canones non admittunt. Cui verò casu aliquo contigit, dum aut operi rustico curam impendit, aut aliquid faciens se non sponte percussit, hos canones præcipiunt & clericos fieri, & si in clero fuerint reperti non abici. In illis enim voluntas est iudicata, quæ sibi ausa fuit ferrum inijcere, quod scilicet, & alij id facere dubitare non posit. In istis verò casus veniam meruit. *dist. 55. cap. qui partem.*

Quod non admittantur ad clerum ab hæreticis ordinati. Item cuius supra. ¶ *Caput* 59. *Epist. 22.*

Innocentius Rufo, & Eusebio, & cæteris episcopis Macedonibus. Ventum est ad tertiam quæstionem, quæ pro sui difficultate longiorem exigit disputationem: cùm nos dicamus ab hæreticis ordinatos vulneratum C per illam manus impositionem habere caput. Vbi vulnus infixum est, medicina est adhibenda: qua posit recipere sanitatem. Quæ sanitas post vulnus consecuta est, sine cicatrice esse non poterit, atque vbi pœnitentiæ remedium necessarium est, illic ordinationis honorem locum habere non posse. Nam (si vt legitur.) Quod tetigerit immundus, immundum erit, quomodo ei tribuetur, quod munditia ac puritas consueuit accipere? Sed è contra asseritur eum qui honorem amisit, honorem dare non posse, nec illum aliquid accepisse, quia nihil in dante erat, quod ille posset accipere. Acquiescimus, & verum est certè quia quod non habuit dare non potuit. Damnationem vtique quam habuit per prauam manus impositionem dedit. Et qui particeps factus est damnato, quomodo debeat D honorem accipere, inuenire non possum. Et dicitur vera ac iusta legitimi sacerdotis benedictio, auferre omne vitium quod à vitiosa fuerit iniectum. *1. q. 1. c. Ventum est.* *Leuit. 15.*

Quòd in ordinationibus crimina non auferuntur, cap. iiij. ¶ *Caput* 60.

Ergo si ita est, applicentur ad ordinationem sacrilegi, adulteri, atque omnium criminum rei, quia per benedictionem ordinationis crimina vel vitia putentur auferri: nullus sit pœnitentiæ locus, quia id potest præstare ordinatio, quod longa satisfactio præstare consueuit. Sed nostræ lex est ecclesiæ venientibus ab hæreticis, qui tamen illic baptizati sunt, per manus impositionem laicam tantum tribuere communionem, nec ex his aliquem in clericatus honorem vel exiguum subrogare. *Ibidē proximè post.*

Quod in ecclesia peccatum populi inultum solet præteriri, capitulo sexto. ¶ *Caput 61.* A

Peruideat ergo dilectio vestra hactenus talia transisse, & aduertite, quod vtique vt dicitis necessitas imperauit, in pace iam ecclesias constitutas non præsumere. Sed vt sæpe accidit, quotiens à populis aut à turba peccatur, quia in omnes propter multitudinem nō potest vindicari, inultum soleat transire. Propterea ergo dico dimittenda Dei iudicio, & de reliquo maxima sollicitudine præcauendum.

Vt quicunque contra formas canonum ordinati fuerint, cum ordinatoribus suis deponantur, cap. iij. ¶ *Caput 62.*

Innocentius vniuersis episcopis in Tolesana synodo constitutis. Si quis aduersus formas canonum ad ecclesiasticum ordinem, vel ad ipsum sacerdotium venire tentauerit, vna cum ordinatoribus suis, ipso in quo inuenti fuerint ordine & honore priuentur. Et quamuis dilectioni vestræ fratres charissimi regulæ Nicænæ sint cognitæ, secundum quas ordines faciendos esse per sententiam decernimus, tamen aliquam partem quæ de ordinationibus est prouisa, inserendam putaui: vt secundum eam ordinationes in posterum celebrandas esse sciamus, ne cui interpretandi aliter liberum arbitrium relinquatur. Ac primùm quæ sunt prohibita digerantur. B

De Nicæno concilio in quo prædicta prohibentur. Idem. ¶ *Caput 63.*

Prohibendum est de curialibus aliquem ad ecclesiasticum ordinem venire posse, qui post baptismum vel coronati fuerint, vel sacerdotium quod dicitur sustinuerint, & editiones publicas celebrauerint. Nam & hoc de curialibus est cauendum, ne idem qui ex curialibus fuerint, aliquando à suis curiis (quod frequenter videmus accidere) reposcantur, quæ omnia rationabiliter prohibita, oportet modis omnibus custodiri. C

Vt nullus episcoporum seruum alterius ad clericatus officium promouere præsumat. Leo papa omnibus episcopis per Campaniam & Picenum. ¶ *Caput 64.*

Leo.1.epist. cap.1. dist.54.cap. admittūtur passim.

Admittuntur passim ad ordinem sacrum, quibus nulla natalium, nulla morum dignitas suffragatur, & qui à dominis suis libertatem consequi minimè potuerunt, ad fastigium sacerdotij (tanquam seruilis vilitas hunc honorem capiat) prouehuntur: & probari posse Deo creditur, qui domino suo necdum probare se potuit. Duplex itaque in hac parte reatus est, quòd & sacrum ministerium talis consortij vilitate polluitur, & dominorum quantum ad illicitæ vsurpationis temeritatem pertinet, iura soluuntur. Ab his itaque fratres charissimi omnes vestræ prouinciæ abstineant sacerdotes, & non tantum ab his sed ab aliis etiam, qui aut originali aut alicui conditioni obligati sunt volumus temperari, nisi fortè eorum petitio aut voluntas accesserit, qui aliquod sibi in eos vendicant potestatis. Debet enim esse immunis ab aliis, qui diuinę militiæ fuerit aggregandus, vt à castris dominicis, quibus nomen eius ascribitur, nullis necessitatis vinculis abstrahatur. D

Quod vsu-

A *Quod vsuras non solù clerici exigere non debeãt, sed nec laici, ca. ij.* ¶ *Cap. 65*

Nec hoc quoque prætereundum esse duximus, quosdam lucri turpis cupiditate captos vsurariam exercere pecuniam, & fœnore velle ditescere. Quòd nos, vt non dicamus eos qui sunt in clericali officio constituti, sed & in laicos cadere qui Christianos se dici cupiunt, condolemus, quod vindicari acriùs in eos qui fuerint confutati decernimus, vt omnis peccandi oportunitas adimatur.

14. q. 4. cap. nec hoc

Vt clericus nec suo nec alieno nomine fœnus exerceat, ca. iij. ¶ *Caput 66.*

Illud etiam duximus præmonendum, vt sicut non suo ita nec alieno nomine aliquis clericorum exercere fœnus attentet. Indecens enim est crimen suum commodis alienis impendere. Fœnus autẽ hoc solum aspicere B & exercere debemus, vt quod hic misericorditer tribuimus, à Domino qui multipliciter & in perpetuum mansura retribuit, recipere valeamus.

Quomodo presbyteri vel diaconi in crimine lapsi reconciliari debeãt.
Leo Rustico Narbonensi episcopo, cap. ij. ¶ *Caput 67.*

Alienum est à consuetudine ecclesiastica, vt qui in presbyterij honore aut diaconij fuerint gradu cõsecrati, hi pro crimine aliquo suo, per manus impositionem remedium accipiant pœnitendi: quod sine dubio ex apostolica traditione descendit, secundùm quòd scriptum est: Sacerdos si peccauerit, quis orabit pro illo? Vnde huiusmodi lapsis ad promerendam misericordiam Dei, priuata est expetenda † secessio, vbi si illis satisfactio fuerit digna, sit etiam fructuosa.

Epist. 92. dist. 50. c. alienum est. *Leuit. 4.* † succesio, vel concesio

C *Quod diaconibus eadem lex continentiæ est, quæ episcopis & presbyteris, cap. iij.* ¶ *Caput 68.*

Lex continentiæ eadem est altaris ministris, quæ episcopis atq; presbyteris. Qui cũ essent laici siue lectores, licitè & vxores ducere, & filios procreare potuerunt. Sed cùm ad prædictos peruenerũt gradus, cœpit eis non licere quod licuit. Vnde vt de carnali fiat spirituale cõiugium, oportet eos nec dimittere vxores, & quasi non habeant sic habere, quò & salua sit charitas connubiorum, & cessent opera nuptiarum.

dis. 31. c. lex cõtinentiæ. *1. Corint. 7.*

Vt nullus alienum clericum sollicitet inuito episcopo suo, cap. ix. ¶ *Cap. 69*

Alienum clericum inuito episcopo ipsius nemo suscipiat, nemo sollicitet, nisi forte ex placito charitatis, id inter dantem & accipientem conueD niat. Nam grauis iniuriæ reus est, qui de fratris ecclesia, id quod est vtilius aut preciosius, audet vel abijcere, vel tenere. Itaque si intra prouinciam res agitur, transfugam clericum ad ecclesiam suã metropolitanus redire compellat. Si autem longius recessit, sui præcepti authoritate reuocabitur: vt nec cupiditati, nec ambitioni occasio relinquatur.

Leo pa. 1. episto. 84. ad Anast. Thessa. episc. c. 9. 19. q. 2. cap. alienũ clericum.

Vt in die resurrectionis, sacerdotalis & leuitica fiat ordinatio. ex epistola Leonis ad Dioscorum Alexandrinum episc. ¶ *Caput 70*

Quod die dominico ordinationes sacerdotum celebrantur non tantum ex consuetudine, sed etiam ex Apostolica nouimus venire doctrina, scriptura manifestante, quòd cùm Apostoli Paulum & Barnabam, ex Spiritus sancti præcepto ad Euangelium gentibus mitterent

Epist. 81. dist. 75. ca. quod die. *Actor. 13.*

prædicandum, ieiunantes & orantes imposuerunt eis manus, vt intelligamus quanta & dantium & accipientiũ deuotione, curandum sit, ne tantæ benedictionis sacramentum negligenter videatur impletum. Et ideo piè & laudabiliter apostolicis morem gesseris institutis, si hãc ordinandorum sacerdotum formam, per ecclesias, quibus dominus præesse te voluit, etiã ipse seruaueris, vt his qui consecrandi sunt nunquam benedictio, nisi in die resurrectionis dominicæ tribuatur. Cui à vespere sabbati initium constat ascribi: quæ tantis diuinarũ dispensationum mysteriis est consecrata, vt quicquid est à domino eius insignius constitutum, in huius diei dignitate sit gestum. In hac mundus sumpsit exordium. In hac per resurrectionem Christi & mors interitum, & vita accepit principium. A

Quod mane dominico continuato ieiunio sabbati possit fieri ordinatio. Ad eundem, cap. 7. ¶ *Caput* 71. B

Leo eadẽ epist. 81. ca. 1. dist. 75. ca. quod à presbyteris.

Leo Dioscoro episcopo Alexandrino. Quod à patribus nostris propensiore cura nouimus esse seruatum, à vobis quoq; volumus custodiri, vt non passim diebus omnibus sacerdotalis vel leuitica ordinatio celebretur, sed post diem sabbati eiúsque noctis quæ in prima sabbati lucescit, exordia consecrandi eligantur. in quibus his qui consecrandi sunt ieiunis, & à ieiunantibus sacra benedictio conferatur. Quod eiusdem obseruantiæ erit, si mane ipso dominico die continuato sabbati ieiunio celebretur, à quo tempore præcedentis noctis initia non recedunt: † Quod ad diem resurrectionis (sicut etiam in Pascha domini declaratur) pertinere non dubium est.

† Quam

Quid plus habeant Episcopi, quam Archiepiscopi vel presbyteri. Item eiusdem. ¶ *Caput* 72. C

Epist. 88.

Leo Romanæ ecclesiæ & apostolicæ sedis episcopus vniuersis Germaniarum atque Galliarum regionum episcopis. Quanuis cũ episcopis plurima chorepiscopis ministeriorum cõmunis sit dispensatio, quædam tamen authoritate veteris legis, quædam nouellę, & ecclesiasticis regulis sibi prohibita nouerint: sicut presbyterorum & diaconorum, ac virginũ consecratio, sicut constitutio altaris, ac benedictio, vel vnctio. Siquidem nec erigere eis altaria, nec ecclesias, vel altaria consecrare permittimus, nec per impositiones manuum fidelibus baptizandis, vel conuersis de hæresi paracletum Spiritum sanctum tradere, nec chrisma conficere, nec chrismate baptizatorũ frontes signare, nec publicè quidem in missa quenquam pœnitentem reconciliare, nec formatas cuilibet epistolas mittere. Hæc etenim omnia illicita sunt chorepiscopis, qui ad exemplum & formam lxx. discipulorum esse noscũtur, vel Presbyteris, qui eandem gestant figuram, quoniam quanquam consecrationem habeant, pontificatus tamen apicem non habent. Quæ omnia solis deberi summis pontificibus authoritate canonum præcipitur, vt per hoc & discretio graduum, & dignitatis fastigium summi pontificis demonstretur. Sed neque coram episcopo licere Presbyteris in baptisterium introire, nec præsente antistite infantem tingere, aut signare, nec pœnitentem sine præceptione episcopi sui reconciliare: nec D

A ciliare: nec eo præſente, niſi illo iubente ſacramentum corporis & ſanguinis Chriſti conficere, nec eo coram poſito populum docere vel benedicere, aut ſalutare, nec plebem vtique exhortari.

Epiſt. vlt. quæ eſt ad Verg. epiſco.

Quod priorem dignitatem amittit, qui quod non accepit vſurpat. ex decretis Syluerij papæ. ¶ *Caput* 73.

25. q. 2. c. ſic decet.

Sic decet fidem ſanctorũ patrũ in eccleſia ſeruari catholica, vt quod habuit amittat, qui improbabili temeritate quod nõ accepit, † vſurpauerit.

† aſſumpſerit

Ordinationes non eſſe faciendas, niſi in ieiunio quatuor temporum. ex decretis Gelaſij papæ, cap. xiij. ¶ *Caput* 74.

Epiſt. ad epiſ. per Lucaniam cap. 13.

diſt. 75. c. ordinationes.

Ordinationes etiam presbyterorum & diaconorum niſi certis temporibus & diebus exerceri nõ debẽt, id eſt, quarti menſis ieiunio ſeptimi & decimi, ſed etiam quadrageſimalis initij, ac medianæ quadrageſimæ † die ſabbati, ieiunia circa veſperam nouerint celebranda: nec cuiuſlibet vtilitatis cauſa ſeu presbyterum ſeu diaconum his præferre, qui ante ipſos fuerint ordinati.

B

† hebdomadæ & ſabbati ieiunio circa veſperã, ipſas ordinationes nõuerint celebrandas.

Ne illiteratus, vel membro imminutus ad clerum promoueatur. Ex eodem, cap. xviij. ¶ *Caput* 75.

Illiteratos quoque & nonnulla parte corporis imminutos, ſine vllo reſpectu ad eccleſiaſticum didicimus venire ſeruitium, quod ſimul antiqua traditio, & apoſtolicæ ſedis vetus forma non recepit: quia nec literis carens ſacris eſſe poteſt aptus officijs, & vitioſum nihil deo prorſus offerri legalia præcepta ſanxerunt. Itaq; de cætero modis omnibus hæc vitentur, nec quiſquam talis ſuſcipiatur in clerum.

Leui. 21.

C

De miniſtris incontinentibus. Gregorius ciuibus Romæ. ¶ *Caput* 76.

diſt. 81. c. oportet.

Oportet ſacerdotes, ad quorum curam Dei populus commiſſus eſt, cum magna animi conſtantia vigilare ſuper dominicas oues, vt lupinis morſibus, id eſt, diaboli ſtimulis non lanientur. Neq; enim hoc ſilere debeo (quod cum grandi animi triſtitia dico) ſacerdotes cum fœminis habitare conſpicio, quòd nefarium eſt dicere & audire, & contra ſanctorum canonum ſancita. Vbi enim talis fuerit commorantium habitatio, antiqui hoſtis ſtimuli non deſunt. Ideoque admonendi ſunt, vt non antiqui hoſtis decipiantur fraude, quatenus iuxta apoſtoli vocem: Non vituperetur miniſteriũ noſtrũ. Cauere enim nos oportet fratres ab illicitis, vt mundas valeamus ad dominum leuare manus. Scriptum eſt enim. Sancti eſtote quia ego ſanctus ſum. Si quis verò præſumpſerit aliter agere, ſacerdotij ſui honore priuetur. Vnde omnino cauendum eſt fratres, ne fallamus populum, & impleatur in nobis prophetæ dictum. Sacerdotes mei contaminant ſancta, & reprobant legem. Quos & alius propheta increpat dicens. Vos ô ſacerdotes qui fallitis nomen meum, & dixiſtis. In qua re fallimus nomen tuum? Quibus reſponſum eſt. Offerentes ad altare meum panes pollutos. Non mihi voluntas in vobis dicit dominus, & ſacrificium non accipiam de manibus veſtris, quia polluti eſtis.

2. Cor. 6.

1. Tim. 2.

D

Leui. 20.

Sopho. 3.

Malach. 1.

Ibidem.

De vitanda familiaritate mulierum. Idem in regiſtro. ¶ *Caput* 77.

Legitur quod beatus Auguſtinus nec cum ſorore habitare conſenſerit

lib. 7. cap. 39

dicens: Quæ cum ſorore mea ſunt, ſorores meæ non ſunt. Docti ergo viri cautela, magna nobis debet eſſe inſtructio. A

De non reparandis lapſis. Idē ad Ianuarium epiſcopū Caralitanū. ¶ Cap. 78.

lib.3.ca.26. diſt.50.c. peruenit.

Peruenit etiam ad nos, quoſdam de ſacris ordinibus lapſos, vel poſt pœnitentiam, vel ante pœnitentiam ad miniſterij ſui officium reuocari: quod omnino prohibemus, & in hac re ſacratiſsimi canones contradicūt. Qui ergo poſt acceptum ſacrum ordinem lapſus in peccato carnis fuerit, ſacro ordine ita careat, vt ad altaris miniſterium vlterius non accedat.

De eodem. Idem Conſtantino Mediolanenſi epiſcopo. ¶ Caput 79.

lib.4.ca.61. †Iouinū

†Iobinum de portu Veneris quondam diaconum & Abbatem ſuo decreuimus priuandum officio, atque vt alter in loco eius debeat ordinari ſcripſimus. Similiter & tres ſubdiaconi, quos fraternitas veſtra lapſos innotuit, à ſuo ſemper vacare, ac decernimus eſſe priuatos officio, quibus nihil aliud niſi inter laicos ſacra eſt præbenda communio. B

Item de eodem. Ad eundem. ¶ Caput 80.

Ibidem, principium eſt epiſt. *diſt.50.c.ſi lapſis.*

Si lapſis ad ſuum ordinem reuertendi licentia concedatur, vigor canonicæ proculdubio frangitur diſciplinæ, dum per reuerſionis ſpem, prauæ actionis deſideria quiſque concipere non formidat. *Et poſt pauca.* Illud præ omnibus ſtudete, vt lapſos in ſacrum ordinem nullius vobis ſupplicatio aliquo modo reuocare ſuadeat, ne huiuſmodi non ſtatuta, ſed temporaliter dilata credatur eſſe vindicta.

Cum quibus fœminis ſacerdotes poſsint habitare. Idem Symmacho defenſori. ¶ Caput 81. C

lib.1.ca.50.

Volumus vt ſacerdotes prohiberi debeant, ne cum mulieribus conuerſentur, excepta duntaxat matre vel ſorore, vel vxore quæ caſtè regēda eſt.

Non fieri debere reordinationes. Idē epiſcopo Ioanni Rauennati. ¶ Cap. 82.

lib.2.c.32.

Illud quod dicitis, vt ille qui ordinatus eſt iterum ordinetur, valdè ridiculum eſt. Sicut enim baptizatus ſemel, iterum baptizari non debet, ita qui conſecratus eſt ſemel, in eodem ordine non valet iterum conſecrari: Sed ſi quis cum leui forſitan culpa ad ſacerdotium venit, pro culpa indici pœnitentia debet, & tamen ordo ſeruari.

De presbytero qui poſt depoſitionem ſacrificare præſumpſerit. Idem Venantio Lunenſi epiſcopo. ¶ Caput 83.

lib.4.c.49. *diſ.50.c.accedens.* †ex preſbytero

Accedens ad Gorgonam inſulam fraternitas veſtra diſcutiat, id quod ad nos de Saturnino †presbytero eſt perlatum. Peruenit namq; ad nos, quia poſtquam pro crimine lapſus ſui ſacerdotij ordine eſt deiectus, ad explendum presbyterij miniſterium, præſumpſit accedere, & omnipotenti deo hoſtias immolare. Quòd ſi ita factum fraternitas veſtra repererit, eum ſacri corporis & ſanguinis dominici participatione priuatum in pœnitentiam redigat, ita vt vſque ad diem obitus ſui in eadem excommunicatione permaneat, & viaticum tantummodò exitus ſui tempore percipiat. Sin autem eum talem pœnitentiam agere fraternitas tua cognouerit, vt ei iuſtè ad recipiendam communionem inter laicos, & ante exitum debeat miſereri, hoc in tuæ fraternitatis ponimus poteſtate. D

Quod

A *Quod quæ fuit vxor legitima diaconi non possit nubere alteri. Idem Ioanni episcopo Panormitano.* ¶ *Caput* 84.

lib. 11. c. 59.

Itaque peruenit ad nos †Fantinum defensorem vltionem exercere in Petro latore præsentium voluisse, pro eo quòd (quantum dicitur) relictam cuiusdam diaconi tempore quo conductor fuit, meritò tradiderit. Sed quoniam iste coniugem diaconi asserit non fuisse, dicens nec illam virginem ad eum venisse: deniq; vt nec religiosam vestem mutare præsumeret postquam ille in ordine sacro promotus est, adijciens & priusquam ad diaconem veniret, & postea praua illam opinione vixisse: ideò fraternitatem tuam his hortamur affatibus, vt cum dei (sicut decet) timore, causam hanc subtili omnino inuestigatione perquiras, & si in coniugio diaconi B mulier de qua agitur fuisse constiterit, & sanctus tuus lator memorato defensori & rectori patri monasterij ad vindictam modis omnibus tradatur, & cum competenti emendatione hi qui malè sociati sunt, disiungãtur. Si verò in eius coniugio non fuerit, memoratum Fantinum, ex nostro mandato commonere te volumus, vt eis facere nihil præsumat, nec falsa illum accusatio apud eum in aliquo prægrauet.

† Fotinũ

Quomodo lapsi possint restitui. Idem ad Secundinum seruum Dei inclusum. ¶ *Caput* 85.

li. 7. cap. 53. dist. 50. c. quia sancti tas tua.

Sanctitas tua hoc à nobis requisiuit, vt tibi rescriberem de sacerdotali officio post lapsum resurgendi, dum dicis de hoc canones diuersos te legisse, diuersásq; sententias, alias resurgendi, alias nequaquam. Nam nos C generaliter à synodo Nicæna incipientes, hanc cum reliquis quatuor veneramur, quę ipsam sequentes in cunctis sententijs vnanimes concordãt. Nos ergo præcedentes patres sequimur, quia authore Deo à sacra doctrina illorum non discordamus. A capite itaque incipientes vsque in quartum altaris ministrum, hanc formam seruandam cognoscimus, vt quem minorem maior præcedit, sicut est maior honore ita sit in crimine: & quẽ maior sequitur culpa, maior ei implicetur vindicta: & sic postea pœnitentia credatur esse fructuosa. Quid enim prodest triticum seminare & fructũ eius non colligere? Aut donum construere, & non illic habitare? Post dignam enim satisfactionem credimus lapsum posse redire ad honorẽ, propheta dicente: Nunquid qui cadit non adijciet vt resurgat? & qui auersus D est, non reuertetur? Idem peccatori ait: In quacunque die conuersus ingemueris tunc saluus eris. Vnde psalmista ait. Cor mũdum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis. Ne proiicias me à facie tua, &c. Alienam quippe rex & propheta rapuisse se vxorem tremefactus expauit. Propheta indicante flagitium suum, & pœnitentiam agens, addit: Redde mihi letitiam salutaris tui &c. Si enim ipse dignam Deo pœnitentiam non fecisset, nequaquam alijs prædicaret: Ait enim, Docebo iniquos vias tuas: Dum enim peccata sua perspexit per pœnitentiam mundata, nõ dubitauit prædicando castigare aliena. Et sic sacrificium de semetipso offerre Deo studuit cùm dixit. Sacrificium Deo &c. Ad hæc ista sufficerent, sed omnis sententia quo plus sacræ scripturæ testimonijs confirmatur, facilius cre-

Psal. 40. Hiere. 8. Psal. 50. Ibidem. Ibidem.

Ezech. 18. & 33.

cilius creditur. De hoc enim propheta, dicit. Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat. De hoc, peccantibus dicitur. Peccator in quacunque die conuersus ingemuerit, omnes iniquitates eius in obliuionem tradentur. Si enim redemptor noster qui peccatores non perdere, sed iustificare venit, in obliuione delicta peccantium derelinquit: quis hominum condemnanda reseruet, cum dicit apostolus: Si Deus iustificat, quis est qui condemnet? Ad fontem misericordiæ recurrentes euangelicã proferamus sententiam. Gaudeo inquit, super vno peccatore pœnitentiam agente, quàm super nonaginta nouem iustis qui non indigent pœnitentia: & ouem perditam 99. non errantibus relictis, in humero reportauit ad ouile. Si ouis errans post inuentionem ad ouile humero reportatur, cur lapsus post pœnitentiam ad ministerium non reuocetur? Quod est ergo grauius, carnale delictum admittere (sine quo pauci inueniuntur) aut Dei filium negare? In quo peccato ipsum principem apostolorum beatum Petrum (ad cuius nũc corpus indigni sedemus) lapsum esse cognoscimus. Sed post negationem pœnitentia secuta est, & post negationem pœnitentia data: quia illum ab apostolatu non deiecit, quem ante seipsum negaturum esse prædixit. Tibi hæc fili charissimè dicta sufficiant, vt illum quẽ conspicis delicta fletu diluere, non dubites in conspectu diuinitatis misericordiam consequi, quia nullum peccantem reuersum despicit, qui peccatores suo sanguine redimere venit.

Rom. 8.

Luc. 15.

Quid agendum sit de clericis incontinentibus. Idem Augustino episcopo. ¶ *Caput 86.*

Responsione ad 2. August. interrogationem.

dist. 31. c. si qui sunt clerici.

Acto. 4.

tergo

Si qui sunt clerici extra sacros ordines constituti, qui se continere non possunt, sortiri vxores debent, & stipẽdia sua exterius accipere. Quia & de eisdem patribus de quibus præfati sumus, nouimus scriptum, quod diuidebatur singulis prout cuique opus erat. De eorum †quoque stipendio cogitandum atque prouidendum est, & sub ecclesiastica regula sunt tenendi, vt bonis moribus viuant, & canendis psalmis inuigilẽt, & ab omnibus illicitis & cor, & linguam, & corpus deo authore conseruent.

Vt incontinens presbyter nõ ministret. Clemens in secunda epist. ¶ *Cap. 87.*

Ad dominica autem ministeria tales eligantur, qui ante ordinationem coniuges suas nouerint. Quod si post ordinationem ministro contigerit proprium inuadere cubile vxoris, sacrarij non intret limina, nec sacrificij portitor fiat, nec altare contingat, nec ab offerentibus holocausti oblationem suscipiat, nec ad dominici corporis portionem accedat: sed aquam tantum sacerdotum manibus porrigat, ostia forinsecus claudat, minora gestet officia, vrceum sanè ad altare suggerat.

De non distrahendis à presbytero ecclesiæ ornamentis. Itẽ eiusdẽ. ¶ *Cap. 88.*

17. q. 4. c. si forte

Si fortè quispiam presbyter siue diaconus sacrarij syndonem vel velum substracta vendiderit. Iudæ similis æstimabitur Scariothis. Qui propter cupiditatem fecerit hoc opus, nouerit se supradicti Iudæ suscepturũ pœnam.

dist. 81. c. clericus solus.

De vitanda familiaritate fœminarum. Idem eiusdem. ¶ *Caput 89.*

Clericus verò solus ad fœminæ tabernaculum non accedat, nec propere

ret siue

A ret ſine maioris natu iuſsione. Nec presbyter ſolus cum ſola fœmina fabuletur, nec Archidiaconus, nec diaconus ſub prætextu humilitatis vel officij frequentet domicilia matronarum, aut fortè per clericos aut domeſticos eius matronæ mandent ſecretum aliquid. Si cognitum fuerit, & ille deponatur, & illa à liminibus arceatur eccleſiæ. Sed ſi fortè aliqua interceſsio fuerit, epiſcopo ſuggeratur. Et ſi talis eſt, ad quam debeat ire pro interuentu, ipſe pergat. Sin autem, de latere ſuo dirigat cum duobus aut tribus qui hoc debeant ſanare.

Nihil agendũ clericis abſque licentia epiſcopi ſui. Item eiuſdem. ¶ *Cap.* 90.

Cunctis fidelibus, & ſummopere omnibus presbyteris, & diaconibus, ac reliquis clericis attendendum eſt, vt nihil abſq; epiſcopi proprij licen-B tia agant. Non vtique miſſas ſine eius iuſſu quiſque presbyterorum in ſua parœcia agat, non baptizet, nec quicquam abſque eius permiſſu faciat. Similiter & reliqui populi minores ſcilicet & maiores, per eius licentiam quicquid agendum eſt agant. Non vtique miſſas, nec ſine eius permiſſu à ſua parœcia diſcedant, vel in ea aduentantes morari præſumant. Animæ enim eorum ei creditæ ſunt, ideo omnia eius conſilio agere debent, & eo inconſulto nihil.

Quomodo ad ſacros ordines aſcendendum ſit Siricius papa Himerio Tarraconenſi epiſcopo. ¶ *Caput* 91.

Quicunque ſe eccleſiæ vouit obſequijs à ſua infantia, ante pubertatis annos baptizari, & lectorum debet miniſterio ſociari. Qui ab acceſſu adoleſcentiæ, vſque ad trigeſimum ætatis annum ſi probabiliter vixerit, vna C tantum, & ea quam virginem communi per ſacerdotẽ benedictione percepit, vxore contentus, acolytus & ſubdiaconus eſſe debebit. Póſtque ad diaconij gradum, ſi ſe ipſe primitus continentia præeunte dignum probauerit accedat: Vbi ſi vltra quinque annos laudabiliter miniſtrarit, congruè presbyteratum conſequatur. Exinde poſt †decẽnium epiſcopalem cathedram poterit adipiſci, ſi tamen per hæc tempora integritas vitæ & fidei eius fuerit approbata.

† al. quinquenniũ

Quomodo laicus ſit prouehendus. Idem. ¶ *Caput* 92.

Qui verò iam ætate grandeuus melioris propoſiti conuerſatione prouocatus, ex laico ad ſacram militiam peruenire feſtinat, deſiderij ſui fru-D ctum non aliter obtinebit, niſi eo quo baptizatur tempore, ſtatim lectorum aut exorciſtarum numero ſocietur, ſi tamen vnã habuiſſe vel habere, & hanc virginem accepiſſe conſtet vxorem. Qui dum initiatus fuerit expleto biennio, per quinquennium aliud acolytus & ſubdiaconus fiat, & ſic ad diaconatum, ſi per hæc tempora dignus iudicatus fuerit, prouehatur. Exinde iam acceſſu temporum presbyterio vel epiſcopatui, ſi eũ plebis ac cleri euocauerit electio, non immeritò ſocietur.

Non ſedendum quando legitur euangelium. Anaſtaſius papa cunctis Germanicis. ¶ *Caput* 93.

Significatis enim quoſdam ſacerdotes in eccleſia quando legitur euangelium ſedere, & domini & ſaluatoris verba nõ ſtantes, ſed ſedẽtes audire, & hoc

de conſ. diſ. 1. c. apoſtolica.

& hoc ex maiorum traditione se accepisse narrant. Quod nullatenus fieri deinceps sinatis: Apostolica authoritate mandamus, sed dum sancta euãgelia in ecclesia recitantur, sacerdotes & cæteri † fideles non sedentes, sed venerabiliter curui in conspectu euangelij stantes, dominica verba intente audiant, & fideliter adorent. A

† omnes presentes

Epis. 2. c. 8.

De castitate sacerdotum & leuitarum. Innocentius Victorico Rothomagensi episcopo. ¶ *Caput 94.*

Preterea quod dignum, quod pudicum, quod honestum est tenere ecclesia omnino debet, vt sacerdotes & leuitæ cum vxoribus suis non misceantur: quia ministerij quotidiani necessitatibus occupantur. Scriptum est enim. Sancti estote quoniam & ego sanctus sum Dominus Deus vester. Nam priscis temporibus de templo Dei sacerdotes anno vicis suę nõ discedebant: Sicut de Zacharia legimus, nec domũ suam omninò tangebant, quibus vtique propter sobolis succesionem vxoris vsus fuerat relaxatus, quia & ex alia tribu & præter ex semine Aaron, ad sacerdotium nullus fuerat præceptus accedere: quantò magis hi sacerdotes vel leuitæ pudicitiam ex die ordinationis suæ seruare debẽt, quibus vel sacerdotium vel ministerium sine succesione est, nec præterit dies, qua vel à sacrificijs diuinis, aut à baptismatis officio vacent? B

Leuit. 20. Leui. 21. Luc. 1. Num. 18.

Non repellendos omnes laicos à clericatu. Idem Exuperio Tholosano episcopo. ¶ *Caput 95.*

De laicis verò religio tua consuluit, quos canones ordinari prohibent. Certum est quidem hoc & regulas ecclesiasticas continere, sed non ita diffinitum est, vt de omnibus sit laicis constitutum. Neque enim clerici nasci & non fieri possunt. Sed designata sunt genera, de quibus ad clericatum peruenire non possunt, id est, si quis fidelis militauerit, si quis fidelis causas egerit, hoc est postulauerit, si quis fidelis administrauerit. De curialibus autem manifesta ratio est, quoniam & si inueniantur huiusmodi viri, qui debeant clerici fieri, tamen quoniam sæpius ad curiam repetuntur, cauendum ab his est, propter tribulationem quæ sæpe de his ecclesiæ prouenit. Laici verò qui habentes vxores baptizati sunt, ac sic se instituerunt, vt opinio eorum in nullo vacillet, vt aut clericis iuncti sint, aut monasterijs ex quo baptizati sunt, adhęserint, si non cõcubinam, non pellicem nouerint, sed in omnibus operibus bonis vigilauerint, non prohibentur huiusmodi ad clericatus † sortem assumi: ita sanè vt in eis tẽpora à maioribus constituta seruentur, ne citò quilibet lector, citò acolytus, citò diaconus, citò sacerdos fiat. C D

† partem

De presbyteris filios generantibus. Idem Maximo & Seuero episcopis. ¶ *Caput 96.*

Eos presbyteros qui in presbyterio filios procrearunt iubebitis in medio collocari, discussisque obiectionibus quæ ipsis presbyteris impinguntur, si conuicti fuerint, à sacerdotali remoueantur officio, quia qui sancti non sunt, sancta tractare non possunt: atque alieni efficiantur à ministerio, quòd viuendo illicitè polluerunt. Miramur autem hæc

A eorũ dissimulare episcopos, vt aut cohibere, aut nescire esse illicita, iudicent.

De reuertentibus ab hæresi. Idem Ianuario episcopo Aquiliensi. ¶ *Cap. 97*

Saluberrimum, & spiritualis medicinæ vtilitate plenissimum est, vt siue presbyteri, siue diaconi, vel subdiaconi, aut cuiuslibet ordinis clerici, qui se correctos videri volunt, atque ad catholicam fidem quam pridem amiserant, rursum reuerti ambiunt, prius errores suos & ipsos authores erroris à se damnatos, sine ambiguitate fateantur: & sensibus prauis etiam peremptis, nulla desperandi superfit occasio, neç vllum membrum talium possit societate violari, cùm per omnia illis professio propria ceperit obuiare. Circa quos etiam illam canonũ constitutionem præcipimus custodiri, vt in magno habeant beneficio, si adempta sibi omni spe promotionis, in quo inueniuntur ordine stabilitate perpetua maneant, si tamen iterata tinctione non fuerint maculati.

1. q. 7. c. Saluberrimũ.

B

De castitate ministrorum. Item Anastasio episcopo Thessalon. ¶ *Cap. 98.*

Sacerdotum enim tam excellens est electio, vt hęc quę in aliis membris ecclesiæ non vocantur ad culpam, in illis tamen habeantur illicita. Nam cùm extra clericorum ordinem constitutis, nuptiarum societati & procreationi filiorum studere sit liberum, ad exhibendum tamen perfectæ continentiæ puritatem, nec subdiaconibus quidem carnale connubium conceditur: vt & qui habent, sint tanquam non habentes, & qui non habent permaneant singulares. Quod si in hoc ordine, qui quartus est à capite, dignũ est custodiri, quãto magis in primo vel secũdo, tertióue seruandũ est, ne aut Leuitico, aut presbyterali honore, aut episcopali excellẽtia quisquã idoneus æstimetur, qui se à voluptate luxurię necdũ refrænasse detegitur?

1. Corint. 7.

C

Ne diaconi baptizent sine episcopo vel presbytero. Gelasius vniuersis episcopis per Lucaniam. ¶ *Caput 99.*

Diaconos quoque propriam constituimus seruare mensuram, nec vltra tenorem paternis canonibus deputatum quippiam tentare permittimus, nihil eorũ suo ministerio penitus applicare, quæ prioribus ordinibus propriè decreuit antiquitas. Absque episcopo vel presbytero baptizare non præsumant, nisi prædictis fortassis officiis longius constitutis necessitas extrema compellat, quod & laicis Christianis facere plærunq; conceditur. Hos non in presbyterio residere cùm diuina celebrantur, vel ecclesiasticus celebratur quicunq; tractatus: sacríq; corporis prorogationẽ, sub conspectu episcopi vel presbyteri, nisi his absentibus, ius non habeant exercendi.

D

De non recipiendis seruis ad clerum. Idem Gelasius. ¶ *Caput 100.*

Generalis etiam querelæ vitanda præsumptio est, qua propemodũ causantur vniuersi passim seruos & originarios dominorum iura possessionemq; fugientes, sub religiosæ conuersationis obtentu, vel ad monasteria sese conferre, vel ad ecclesiasticũ famulatũ conniuẽtibus quoq; pręsulibus indifferenter admitti. Quæ modis omnibus est amouẽda pernities, ne per Christiani nominis institutũ, aut aliena peruadi, aut publica videatur disciplina subuerti: præcipuè cũ nec ipsam ministerij clericalis hac obligatione fuscari cõueniat dignitatẽ, cogatúrq; pro statu militantiũ sibi, cõditionéq;

dist. 54. c. generalis.

iurgari, aut videri (quod absit) obnoxia. Quibus sollicita competenter A interdictione prohibitis, quisquis episcopus, presbyter, vel diaconus, vel eorum qui monasteriis præesse noscũtur, huiusmodi personas apud se tenentes, non restituendas patronis, aut deinceps vel ecclesiasticæ seruituti, vel religiosis congregationibus putauerit applicandas, nisi voluntate forsitan dominorum subscriptionis testimonio primitus absolutas, vel legitima transactione concessas, periculum se honori proprij non ambigant communionísque subituros, si super hac re cuiusquam verax nos querela pulsauerit. Magnis quippe studiis secundum beatum Apostolum præcauendum est, ne fides & disciplina domini blasphemetur.

Roma.2. *2.Pet.2.*

De baptizatis in ægritudine. ex concilio Neocæsariensi, ca.xij. ¶ *Cap.*101.

dist.57.c.Si quis in ægritudine.

Si quis in ægritudine constitutus fuerit baptizatus, presbyter ordinari B non debet. Non enim fides illius voluntaria, sed ex necessitate est: nisi fortè ipsius studium & fides probabilis fuerit, aut hominum charitas cogat.

Ne presbyter diaconum aut presbyterum ordinet. ex concilio Spalensi ij. cap.v. ¶ *Caput* 102.

dist.24. ca. quorũdam.

Quinto iudicio ad agnitionem nostri examinis Gabrensis diaconi relatu deductum est, de quibusdam ipsius ecclesiæ clericis, quorum dum vnus ad Presbyterorum, duo ad leuitarum ministerium sacrarentur, episcopus eorum, oculorum dolore detentus, fertur super eos manum suam tantum posuisse, & presbyterum quendam illis contra ecclesiasticum ordinem, benedictionem dedisse. Qui licet propter tantam præsumptionis audaciam poterat accusatus iudicio præsenti damnari, si adhuc in corpore po C situs, non fuisset mortis vocatione præuentus. Sed quia iam ille examini diuino relictus, humano iudicio accusari non potest: hi qui supersunt, & ab eo non consecrationis titulum, sed ignominiæ potius elogium perceperunt, ne sibi licentiam talis vltra vsurpatio faciat, decreuimus vt à gradu sacerdotalis vel leuitici ordinis, quẽ peruersè adepti sunt deposito, æquo iudicio abijciantur. Tales enim meritò iudicati sunt remouendi, quia prauè inuenti sunt constituti.

Quod non debeant presbyteri ecclesias consecrare, vel altaria erigere. Ex eodem concilio, cap.vij. ¶ *Caput* 103.

Septimo examine relatum est nobis, venerandissimum quondam Agapium Cordubensis vrbis episcopum, frequenter presbyteros vel chorepiscopos (qui tamen iuxta canones vnum sunt) destinasse, qui absente D pontifice altaria erigerent, basilicas consecrarent. Quod quidem non est mirum, id præcepisse virum, ecclesiasticæ disciplinæ ignarum, & statim à seculari militia in sacerdotale ministerium delegatum. Ergo ne vltra talis à nobis licentia vsurpetur, communi sententia statuendum oportuit, scientes, quia sicut presbytero vel chorepisco illicita consecratio est altaris, ita & constitutio. In diuinis enim literis præcipiente Domino, solus †Moyses in tabernaculo Dei erexit altare, solus ipse vnxit, vtique quia summus sacerdos Dei erat, sicut scriptum est de eo: Moyses & Aaron in sacerdotibus eius.

† Aaron
Psalm.98.

De seruis

A *De seruis super interdictum dominorum ordinatis. Gelasius Rufino & Aprili episcopis.* ¶ *Caput* 104.

Quis enim aut leges principum, aut patrum regulas, aut admonitiones modernas dicat debere contemni, nisi qui impunitum sibi tantum æstimet transire commissum? Actores siquidem filiæ nostræ, illustris & magnificæ fœminæ Maximæ petitorij nobis insinuatione cōquesti sunt, Syluestrum atque candidum originarios suos, supra constitutiones quæ supradictæ sunt, etiā contradictione præeūte, à Lucerino pontifice diaconos ordinatos. Et ideo fratres charissimi tātæ præuaricationis excessus noueritis sagatius inquirēdos. Et si cōstiterit querelā veritate fulciri, cōtinuò qui cōtradictione præeunte nō legitimè sunt creati, à sacris officiis repellātur.

dist.54. cā. quis autem.

B *De iureiurando possessoris. Gelasius Iusto episcopo.* ¶ *Caput* 105.

Dilectio tua, quæsita omnium fideliter rerū veritate, si de spaciis quibus memoratur orta contentio, diffinitio dudum certa processit, intemerata seruetur. Alioquin, si nihil vnquam constiterit terminatum, nunc de præscriptione temporum, si qua pars fidit, præbeat sacramentum: vt tamen quæ hactenus possedisse probabitur, iusiurandum sinatur offerre.

Ne inuitus aliquis ordinetur. Gelasius Victori episcopo. ¶ *Caput* 106.

Consulit dilectio tua de suorum promissione clericorum, perhibens quod diaconi ad presbyterij gradum, quo ecclesiam tuam commemoras indigere, venire detractent. Quapropter quia inuitos fieri ecclesiastica moderatio grauitásque non patitur, vt ex nolentibus sint volentes, ordinatio C illa potest perficere: quia scilicet si quos habes vel in acolitis, vel in subdiaconibus maturioris ætatis, & quorum sit vita probabilis, hos in presbyteratum studeas promouere.

Quod sauciatus & debilitatus, in sacerdotio ordinem non amittat. Gelasius Palladio episcopo. ¶ *Caput* 107.

Præcepta canonum quibus ecclesiastica regitur disciplina, sicut ad sacerdotium debiles corpore non patiuntur venire, ita & si quis in eo actu fuerit constitutus, ac fuerit sauciatus, amittere non potest quod tempore suæ syncetitatis accepit. Stephanus siquidem presbyter petitorio nobis defleuit oblato, quod haberet in subditis olim sibi, ante plurimos annos collatā presbyterij dignitatem, quam reuera immaculati corporis iudicio D suscepit, sed nuper propter prouinciæ † vastitatē, quā Thusciæ præ omnibus barbarorū diuersa sectantium, & ambiguitas inuexit animorū, quum imminētes gladios euadere fugæ præsidio niteretur, acutis sudibus occurrētia sibi septa transiliēs, inferiores partes corporis inseruisse suggessit, quæ vix adhibita curatiōe biēnio potuisset abstergi. Et ideo frater charissime supradicto locū suū, dignitatēq; restitue, quatenus sacrosancta misteria sicut cōsueuit exerceat. Neq; enim cōuenit ob hoc auferri ante susceptū ordinē, in quo postmodū inualitudinē corporis casu probatur faciente collapsus.

dist.55. cap. præcepta canonica.

† vastitatem Thusciæ, quā præ omnibus prouinciis

Vt qui à dominis suis manumissi sunt, post ordines ab hæredibus non repetantur Gelasius Crispino & Sabino episcopis. ¶ *Caput* 108.

Syluester & Faustinianus ecclesiæ Grumentiæ clerici lachrymosa nobis in-

11.q.1.cap. Syluester.

bis insinuatione conquesti sunt, libertatem sibi Domini sui benignitate A concessam, hæredum eius oppresione pulsari, séque in clericatus officio penè ab incunabulis seruientibus, etiam manumissore viuente, in eodem actu nihilominus constitutis, diuinis ministeriis impendere seruitium non licere, cùm (si petitionem veritas subsequatur) contra patris & authoris sui factum venientibus, vt indignis hæreditas legibus auferatur, nec eis liceat hæreditatē capientibus contra authoris sui prosilire iudiciū. Et ideo fratres charissimi quoniam se etiam ab Archidiacono prædictæ ecclesiæ queruntur oppressos, qui per eorum absentiam moderatoris iudicium promisit eos esse secuturos, calcatis omnibus & quæ contra leges diuinas & publicas pulsatis forum suum potauit auferri, in vestro iudicio quæso ille qui clericum lacessit adueniat, vt ecclesiæ iura quæ vetusti B principes assidua sanctione firmarunt, imperitis clericis non negentur.

De eo qui nepotem suum tutandum suscepit, & paternis bonis priuauit. Gelasius Fortunato episcopo. ¶ *Caput* 190.

dist.87.c. irreligiosum.

Irreligiosum prorsus & execrabile iudicamus, si quisquam vel extraneos in sua tuitione susceptos, non omni fide & tota animi sui educauerit sanctitate. Ac cum Olympius diaconus dilectionis tuæ, Fœlicis atque Olympij suggeratur auunculus, eósque paruulos tutelæ vice susceperit nutriendos, vltra latrocinium esse iudicamus, quod eos bonisculis parentum (sicut asserunt) reliquit extorres, alia retinendo, alia contra leges & iura vendendo.

Quod ad inuocationem criminosi sacerdotis spiritus sanctus non adueniat. Idem Helpidio episcopo. C ¶ *Caput* 110.

1.q.1. ca. sacrosancta

Sacrosancta religio, quæ catholicam continet disciplinam, tantam sibi reuerentiam vindicat, vt ad eam quilibet nisi pura conscientia non audeat peruenire. Nam quomodo ad diuini mysterij consecrationem cœlestis spiritus inuocatus adueniet, si sacerdos & qui eum adesse deprecatur criminosis plenus actionibus reprobetur?

Vt qui caret oculo, sacerdotij officium adipisci non possit. Pelagius Rufino episcopo. ¶ *Caput* 111.

Illi cui erutus oculus est, non possunt iuxta canones, sacerdotij iura cōcedi. Neq; enim aliquid ei prodest, quod oculum inuitus amisit, cùm nec volens quisquam oculum amisisse credendus est. Nec sacratissimos cano- D nes aliquem casum in amissionem oculi, ei qui ad sacerdotium adipiscendum non impediret, suis excepisse regulis inuenimus, sed hoc tantummodo ad prohibitionem fecisse videmus patribus, vt qui careret oculo, sacerdotij officium adipisci non possit. Sed nec illi vllatenus quasi in compensationem iniuriæ, sacratus ordo concedi poterit, qui ad tantam sacerdotem proprium potuit iracundiam prouocare, vt & ille officium in quo erat amitteret, & iste prouectus sui perderet facultatem.

Vt qui episcopum necessarium habent, concorditer eligant. Pelagius Tuliano episcopo Grumentino. ¶ *Caput* 112.

dist.63.c. literas charitatis.

Literas charitatis tuę suscepimus, quibus significas Latinum diaconum tuum ad

A tuum ad episcopatum ecclesię Marcellianensis à clero,& ab omnibus illic conuenientibus postulari,de quo,iam ante hoc tempus,retinemus nobis à visitatore & quibusdam loci habitatoribus fuisse relatũ.Sed nos credentes quia iam dimissoriam ipsius à tua charitate perceperint, scripsimus eum venire debere. Verum quia nunc consulis, vtrum nobis de persona eius placeat, & à te debeat relaxari, ad nos nihil attinet, nisi vt qui sacerdotem necessarium habent, concorditer personam eligant, cui canones obuiare non possint. Sed & nunc hoc dicimus, vt si eum omnes eligunt, & vis eum concedere, gratum nobis esse cognosce: & si potest ante diem sanctum festinet occurrere, vt vel sabbati ipso noctis magnæ post baptismum,cum Dei gratia valeat ordinari. Alioquin necesse est eos B vsque ad quarti mensis ieiunia sustinere.

De eo qui vxorem duxit cum alio ante velatam. Pelagius Marcello episcopo Atoniensi. ¶ *Caput* 113.

Valentino clerico,cui mulier cum alio ante velata non tamen ei nupta,sed virgo permanens, post mortem eius, cum quo velata erat † sponsa,coniugali est copula sociata, quia interim velamen accepit, nullum in promouendo generetur obstaculum, quia nihil est (quantum ad hunc articulum pertinet) quod ei de canonicis obuiet institutis.

dist.34.cap. Valentino

† sponso

Quod sacerdos homicida non potest in sacerdotio permanere. Ioannes viij.Cennemoco episcopo Venetiensi. ¶ *Caput* 114.

Cænomãtico Vticensi episcopo.

Miror minus doctam scientiam tuam sacerdotem putare, post perpe- C tratum homicidium posse in sacerdotio ministrare, immo (quod est peius) nobis suadere velle, vt ipsi tali præsumptioni præberemus assensum. Quis enim tam demens tamque peruersi sensus, tale quid æstimaret, vel post quantamcunque pœnitentiam concedendum, cùm † omni sit canonicæ disciplinæ contrarium? Debet ergo sacerdotio priuatus lachrymarum fonte flagitium tam immane diluere, vt talibus saltem remediis curatus, salutis possit inuenire suffragium.

dis.50.c.miror minus.

† omnino.

Idem, ad Ludouicum Imperatorem, non consentiendum malis. ¶ *Cap.*115

Vides fili charissime, quia quod contra leges accipitur per leges dissolui meretur. *Item.* Facientis proculdubio culpam habet, qui quod potest corrigere, negligit emendare. Scriptum quippe est: Non solum qui D faciunt, sed etiam qui consentiunt, participes iudicantur. Et libat Domino prospera, qui ab afflictis pellit aduersa. Et negligere, cùm possis deturbare peruersos, nihil aliud est quàm fouere: nec caret scrupulo consensionis occultæ, qui manifesto facinori desinit obuiare. Et probat odisse se vitia, qui condemnat errantes: nec relinquit sibi locum deuiandi, qui non pepercerit excedenti. Et primus innocentiæ gradus est, odisse nefanda. Et latum pandit delinquentibus aditum, qui iungit cum prauitate consensum, & nihil prodest alicui non puniri proprio, qui puniendus est alieno peccato.

dist.50.ca. vides.

dist.85.cap. facientis.

Roma.1.

Ne quis misso Papæ contradicat. Greg ij.vniuersis episcopis. ¶ *Cap.*116.

Si quis verò (quod nõ optamus) aduersando Bonifacio misso nostro,

prępedire conatus fuerit laborem, aut contrarius extiterit, ministerio sibi credito, successorúmque eius eundem laborem intrantium, ex diuina sententia anathematis vinculo percellatur, ac perpetuæ dãnationi subiaceat. A

De reordinandis presbyteris ab incognitis episcopis ordinatis. Gregorius iij. Bonifacio presbytero. ¶ *Caput* 117.

dist. 68. ca. presbyteri

Presbyteros quos ibidem reperisti, si incogniti fuerint viri illi à quibus sunt ordinati, & dubiũ est fuisse episcopos an non, qui eos ordinarunt: si bonæ actionis & catholici viri sunt Presbyteri ipsi, & in ministerio Christi omníque lege sancta edocti, à patre vel episcopo suo benedictionem presbyteratus suscipiant, & consecrentur, & sic ministerio sacro fungãtur.

De licita promotione eius cui digitus ab hostibus abscissus est. Stephanus Roberto Metensi episcopo. ¶ *Caput* 118. B

dist. 55. c. lator præsentium.

Lator præsentium Flauinus scilicet clericus ad sanctam sedem Apostolicam veniens, detulit à te nobis directam epistolam, qua indagare studuisti cùm à Nortmannis nuperrimè captum sinistræ manus digitum haberet abscissum, sciscitans si ob hoc ad ecclesiasticum ordinem valeat promoueri, an non. Quòd & nos reperientes, quia solertia tua magis super hoc sollicita à sede apostolica doceri flagitat, normam iusticiæ semper sequi exoptans, studium tuæ sanctitatis meritò collaudamus: reuerentiam tuam scire volentes, quoniam si ita est quòd à Nortmannis digitum ipsum habeat abscissum, ad promouendum (si aliàs dignus fuerit) nil ei nocebit, eo quod quid de his, qui à dominis vel medicis, siue à paganis nõ sponte tale quid patiuntur, sacri censeant canones, dilectionem tuam latere non credimus, quos eis obuiare debere, si ita est, minimè reperimus, monentes religionem tuam, vt circa illum ita peragat, quatenus & mercedem pro eo magnam incurrat, & desiderium istius canonica ei authoritate in aliis non obuiante Deo adiuuante perficiat. C

De subdiacono, qui vxorem duxit post ordines. Stephanus Adoni Viennensi archiepiscopo. ¶ *Caput* 119.

dist. 32. c. de illo clerico.

De illo clerico Aluico nomine quem per ordines ecclesiasticos, vsque ad subdiaconum vixisse dicitis, cur vestra authoritate vxorem duxerit miramur: eo quod nulli vnquam exceptis illis quos ecclesiastica regula habere permittit vxorem, ducendi licentiam dederimus.

Quod clericus si paganum occiderit promoueri non possit. Nicolaus VVilfredo Morinensis ecclesiæ episcopo. ¶ *Caput* 120. D

dist. 50. ca. clericum.

† honorẽ

Clericum autem qui paganum occiderit non oportet ad † gradum maiorem prouehi, qui carere debet etiam acquisito: homicida enim est. Nam cùm discreti sint milites seculi, à militibus ecclesiæ, non conuenit militem ecclesiæ seculo militare, per quod ad effusionem sanguinis necesse sit peruenire. Denique sicut turpe ac pernitiosum est, laicum missas facere, sacramenta corporis & sanguinis Christi conficere: ita ridiculum est & inconueniens, clericũ arma sustollere, & ad bella procedere, cũ Paulus apostolus dicat: Nemo militãs Deo implicat se negotiis secularibus. Acsi liquido versa vice dicat. Nemo militãs mũdo implicat se negotiis spiritualibus.

2. Tim. 2.

Ne pres=

A *Ne presbyteris & diaconis cum ordinantur manus chrismate iniungantur. Idē Nicolaus Radulpho Bituricensi Archiepiscopo.* ¶ *Cap.* 121.

Sciscitaris vtrum solis presbyteris, an & diaconibus debeant cùm ordinãtur, manus chrismatis liquore perũgi. Quod in sancta hac Romana cui deo authore deseruimus, ecclesia neutris agitur. Sed & quia sit à nouæ legis ministris actum, nusquã (nisi nos fallat obliuio) legimus. Ergo ad beati Innocentij papæ canonica decreta sanctitatem tuã transmittimus, & quæ tibi sint in consecrationibus, & ordinibus obseruanda, principia paginæ ad Decentium Eugubinum episcopum missæ, te affatim edocebunt.

Quod nemo damnandus sit nisi sponte confessus, vel canonicè conuictus. Idem Salomoni Constantiensi episcopo. ¶ *Caput* 122.

B Presbyter vel diaconus quem asseris crimina nolle publicè confiteri, sed velle cum sacramento defendere se, & tamen notum est episcopo esse scelus ab ipso perpetratum, non potest per aliquam pœnitentiam sacerdotali vel diaconali officio potiri. Sed mirandum si ipse confessus nõ fuerit, quomodo notum posſit esse episcopo scelus ab ipso perpetratum, nisi accusatore fortè idoneo per testes idoneos approbante. Vnde si examinante episcopo causam presbyteri vel diaconi, non fuerit per testium approbationem ille presbyter vel diaconus fortè conuictus, non est scelus episcopo legitimè manifestatum, nisi presbyter vel diaconus sua sponte scelus ipsum confiteatur. Quod nisi fecerit, interim non videmus suo debere presbyterum vel diaconum officio priuari. Sola ergo spontanea confesſio, & canonicus numerus vel qualitas testium, decernentibus episcopis & C accusatore quod obiecerat comprobante, clericum priuat proprio gradu.

15.q.6.c. presbyter vel diaconus.

Ne diaconus ante presbyterum sedeat. Canonũ vij. Synodi, ca. 7. ¶ *Cap.* 123.

Præcipimus ne diaconus (quanuis in dignitate, hoc est, in officio quolibet ecclesiastico sit) ante presbyterũ sedeat, nisi cùm vices habuerit proprij patriarchæ aut metropolitani, pro aliquo capitulo. Tunc enim sicut illius locum tenens honorabitur. Si quis verò præsumpserit hoc tyrannicè facere, à proprio gradu repulsus, vltimus omnium fiat in ordine suo.

dis.93.c. præcipimus.

De irrecuperabiliter depositis, cap. x. ¶ *Caput* 124.

Qui pro culpis suis irrecuperabiliter depositi sunt, & in locum laicorũ D redacti, si sponte sua conuertantur ad deum, peccato renunciãtes pro quo depositi sunt, & omnino se alienant ab eo, clericalem tonsuram non perdant. Si verò peccato adhæserint, quemadmodum laici comas dimittant, quia mundanam conuersationem cœlesti vitæ præposuerunt.

Vt seruus nesciente domino suo non ordinetur. Ex concilio Aurelianensi, cap. v. ¶ *Caput* 125.

Seruus si absente domino aut nesciente, episcopo autem sciente quod seruus sit, diaconus aut presbyter fuerit ordinatus, ipso in clericatus officio permanẽte, Episcopus eum domino duplici satisfactione, compenset. Si verò episcopus eum seruum nescierit, qui testimonium perhibent, aut eum supplicauerint ordinari, simili redhibitione teneantur obnoxij.

Conc. Aur. cap. 10. dist. 54. c. si seruus.

con.Tol.4. c.72. dist.54.c. quicunque.

De his qui libertatem ita consequuntur, vt nullum sibi domini obsequium retentent. ex concilio Toletano, cap. lxxiiij. ¶ *Caput* 126.

A Quicunq; libertatem à dominis suis ita percipiunt, vt nullum sibimet in eis obsequium patronus retentet: isti si sine crimine capitali sunt, ad clericatus ordinem liberi suscipiantur, quia directa manumissione absoluti esse noscuntur. Qui verò retento obsequio manumissi sunt, pro eo quòd adhuc patroni seruitute tenentur obnoxij, nullatenus ad ecclesiasticum ordinem promouendi sunt, ne quando voluerint eorum domini, fiant ex clericis serui.

De seruis ordinandis quomodo ingenui fieri debeant. ex concilio Rhemensi cap. I. ¶ *Caput* 127.

B Authoritas ecclesiastica patenter admonet, insuper & maiestas regia canonicæ religioni assensum præbet, vt quemcunque ad sacros ordines ex familia propria promouere ecclesia quęq; delegerit, in pręsentia sacerdotũ canonicorũ, simul & nobilium laicorũ, eius cui subiectus est subscriptione vel manumissione, sub libertatis testamento, solenniter roboretur.

De eodem. ex concilio Toletano. ¶ *Caput* 128.

Debent autem suprascriptæ ingenuitatis chartæ non solum nomen illius, qui has fieri rogat, sed etiam nomina sacerdotum & nobilium laicorum qui ibi fuerint, in ordine digesta, cum signis propria manu impressis continere. Nam sine horum astipulatione pagina authoritate testium nudata pro nihilo deputetur. Oportet etiam vt locus, dies, annus, princeps, & indictiones in fine vel in margine annotata habeãtur in hunc modum.

C Actum in illa ciuitate, in domo sancti Petri, Calendis illis, anno dominicæ incarnationis illo, regnante illo rege, & præsidente in cathedra supradictę ciuitatis episcopo illo, vel in monasterio illo, indictione illa, in Dei nomine fœliciter. Amen. Ait enim Romana authoritas. Quęcunq; leges sine die & consule fuerint prolatæ, non valeant.

Item de eodem. ex eodem concilio. ¶ *Caput* 129.

Instruendi sunt præterea laici, vt sciant quod nullatenus alio loco manumittere proprios possunt seruos, quos dominicis castris aggregare decreuerũt, nisi in sacrosancta ecclesia ordine supranotato. Quomodo enim clerici extra sanctam ecclesiam libertatem consequi possunt, qui à lege mundana extranei sunt? Et quibus interdicitur ne ad seculare iudicium

D procedant, quomodo seculari iudicio à iugo seruitutis absoluuntur? Sed fortasse dicit aliquis: Clericus fieri non permittitur, nisi ante susceptum clericatus officium, ingenuitatis dignitate potiatur. Reuera verum dicit: Et ideo quod infirmari vel vituperari potest, præcaueri debet.

Item de eodem. ex eodem concilio. ¶ *Caput* 130.

Non solum autem qui ad clericatus ordinem promouendi sunt, manumittendi sunt: verum etiam hi, quos quisque pro remedio animæ suæ emancipari vult, quia sic scriptum est in pacto Francorum.

Exemplar libertatis de proprio seruo. ex eodem concilio. ¶ *Caput* 131.

Qui debitum sibi nexum, atque competens relaxat seruitium, præmium in

A mium in futuro apud dominũ sibi prouenire nõ dubitet. Quapropter ego in Dei nomine, illum pro remedio animæ meæ, vel æterna retributione in ecclesia sancti Petri, vel illius sancti, sub præsentia episcopi vel sacerdotum ibi consistentium, ac nobilium laicorum, ante cornu altaris istius ecclesiæ, absoluo seruum meum illum, per hanc chartam absolutionis, & ingenuitatis, ab omni vinculo seruitutis: ita vt hac die, & deinceps ingenuus sit, & ingenuus permaneat, tãquam si ab ingenuis parentibus fuisset natus, aut procreatus: Eam pergat partem quam maluerit, vel quam authoritas canonica permittit: & sicut alij ingenui vitam ducat ingenuam. Nulli autem hæredum meorum, ac prohæredum, nec cuiquam personæ alij quicquam debeat seruitutis, vel libertatis obsequium, nisi soli deo, cui B omnia subiecta sunt: vel pro cuius amore ipsum deuotus ad eius seruitiũ obtuli. Peculiare verò suũ quod dominus ei dederit, vel deinceps deo auxiliante assequi potuerit, concessum in perpetuum habeat: vt inde faciat quicquid illi placuerit, secundum ecclesiasticas sanctiones. Si quis verò (quod futurum esse non credo) si ego ipse, aut aliquis de hæredibus meis, vel quælibet opposita persona, contra hanc ingenuitatis chartam venire tentauerit, aut eam quolibet modo infringere voluerit, in primis iram dei incurrat, & à liminibus sanctę ecclesiæ extraneus efficiatur: & insuper qui litem intulit † quadraginta solidos persoluat, & quod repetit vindicare nõ valeat: sed præsens ingenuitas mea vel aliorum bonorum hominũ manibus roborata, cũ astipulatione subiuncta omni tẽpore maneat incõuulsa.

† sexaginta

C *De seruorum ordinatione. ex eodem concilio, cap. xxxij.* ¶ *Caput* 132.

De seruorum ordinatione, qui passim ad gradus ecclesiasticos indiscrete promouentur, placuit omnibus cum sacris canonibus concordare debere: & statutum est, vt nullus episcoporum deinceps, eos ad sacros ordines promouere præsumat, nisi prius à dominis suis consecuti fuerint libertatem. Et si quilibet seruus dominum suum fugiens aut latitans, aut adhibitis testibus munere conductis vel corruptis, aut qualibet calliditate vel fraude ad gradus ecclesiasticos peruenerit, decretum est vt deponatur: & dominus eius eum recipiat. Si verò auus aut pater ab alia patria in aliam migrans in eadem prouincia filium genuerit, & ipse filius ibidem educatus, ad gradus ecclesiasticos promotus fuerit, & vtrum seruus sit ignotum sit, & postea veniens dominus illius legibus eum acquisierit: sanD citum est, vt si dominus † ei libertatem dare voluerit, in gradu suo permaneat. Si verò eum catena seruitutis à castris dominicis abstrahere voluerit, gradum amittat: quia iuxta sacros canones vilis persona manens, sacerdotij dignitate fungi non potest.

dis. 54. c. de seruorum.

† eius

De ecclesiarum seruis. ex eodem concilio, cap. xxxiij. ¶ *Caput* 133.

De ecclesiarum verò seruis communi sententia est decretũ, vt archiepiscopi per singulas prouincias constituti nostram authoritatem sequantur: Suffraganei autem illorum exemplar illius penes se habeant, & quandocunque de familia ecclesię vtilis iuuentus aliquis ordinandus est, in ambone ipsa authoritas corã populo legatur, & coram sacerdotibus & omni clero ante

clero ante cornu altaris (sicut in nostra authoritate continetur) remota qualibet calliditate, libertatem consequatur, & tunc demũ ad gradus ecclesiasticos promoueatur.

Vt pœnitentes vel bigami non promoueantur. ex concilio Arelatensi iij.cap.iij. ¶ *Caput* 134.

dis.55.c.nullus pœnitẽtem.

Vt bigami, vel pœnitentes, vel repudiatarum mariti, ad sacerdotium non promoueantur.

De energumenis.ex concilio Arausico,cap.vi. ¶ *Caput* 135.

Ex conc. Arau.1.c.16.

Energumeni non solum assumendi non sunt ad vllum ordinem clericatus, sed etiam qui ordinati sunt, ab imposito officio repellendi sunt.

Item ne pœnitentes ordinentur. Ex concilio Carthaginensi cap.77. ¶ *Caput* 136.

Con.Car.4.cap.68. dis.50.c.ex pœnitentibus.

Ex pœnitentibus quamuis bonus, clericus non ordinetur: Si per ignorantiam episcopi factum fuerit, deponatur à clero: quia se ordinationis tẽpore non prodidit fuisse in pœnitentia.

De actoribus & procuratoribus si ordinari debeant. Ex eodem concilio cap.ix. ¶ *Caput* 137.

Magnus episcopus Astuagensis dixit. Quid dilectioni vestræ videtur procuratores, & actores, etiam executores pupillorum, si debeant ordinari? Gratus episcopus dixit. Si post disposita vniuersa & reddita ratiocinia, actus vitæ ipsorum fuerint comprobati in omnibus, debent & cum laude clericatus si postulatum fuerit, honore munerari. Si enim ante libertatem negotiorum vel officiorum ab aliquo sine cõsideratione fuerint ordinati, ecclesia infamatur. Vniuersi dixerunt: Rectè omnia statuit sanctitas tua, ideoque ita nostra est quoque sententia.

Item de pœnitentibus.ex Toletano concilio,i.cap.ii. ¶ *Caput* 138.

dist.50.c.placuit. † & tunc deputentur.

Item placuit, vt pœnitentes non admittantur ad clerum, nisi tantum, si necessitas aut vsus exegerit† inter ostiarios deputentur: vel inter lectores, ita vt euangelia & apostolum nõ legant. Si qui autem ante ordinati sunt, inter subdiaconos habeanrur, ita vt manum non imponant, aut sacra contingant. Eum verò pœnitentem dicimus, qui post baptismũ pro homicidio, aut pro diuersis ex omnibus grauissimisque peccatis publicã pœnitentiam gerens, sub cilicio diuino fuerit reconciliatus altario.

Laicus si secundam vxorem duxerit clericus non fiat. ex concilio Aurelienſi,cap.viij. ¶ *Caput* 139.

con.Aurel.3.cap.9.

Si quis de laicis post vxorem aliam cuiuscunq; conditionis cognouerit mulierem, in clerum nullatenus admittatur.

Vt nullus alterius parœcianum retinere præsumat. Ex decretis Adriani papæ.cap.xv. ¶ *Caput* 140.

Nullus episcopus alterius parœcianum præsumat retinere aut ordinare absque eius voluntate, vel iudicare: quia sicut irrita erit eius ordinatio, ita & iudicium: quoniam censemus nullum alterius iudicis, nisi sui sententia teneri. Nam qui eum ordinare non potuit, nec iudicare vllatenus potest.

Vt ab

A *Vt ab alio episcopo ordinatus in clero non maneat. ex concilio Magontiensi, cap. iiij* ¶ *Caput* 141.

Ordinatus clericus ab alio episcopo, non deprecante vel consentiente suo, in clero non maneat.

De quodam episcopo, qui alterius episcopi clericum eo nolente ordinauerat. ex concilio Africano. cap. xlii. ¶ *Caput* 142.

Epigonius episcopus dixit. In multis concilijs hoc statutum est, & nũc confirmandum est, à vestra prudentia fratres †charissimi, vt clericum alienum nullus sibi præripiat episcopus, præter eius arbitrium cuius fuerit clericus. Dico autem Iulianũ qui ingratus est Dei beneficijs, per meam paruitatem in se collatis, ita temerarium & audacem extitisse, vt eum qui à B me baptizatus est, cùm esset puer egentissimus mihi ab eodem commendatus, cúmq; multis annis à me aleretur, atque increscceret, hunc (vt dixi) baptizatum esse in ecclesia mea, per manum paruitatis meæ constat, idem in diœcesi Mapaliensi lector esse cœperat, immo annis fermè duobus legerat, nam nescio quo contemptu immanissimo idem Iulianus eum arripuit: quem dicit quasi proprium ciuem sui loci Vazaritani me inconsulto vsurpare. Nam & diaconem illum ordinauit. Hoc si liceat, pateat hæc licentia à vobis beatissimi fratres. Sin minus, tam impudens cohibeatur, ne se misceat communioni cuiusquam. Numidius episcopus dixit. Si non postulata neque consulta dignatione, id videtur fecisse Iulianus, iudicamus omnes iniquè factum atque indignè. Quapropter idem Iulianus si C non correxerit errorem suum, & cum satisfactione eundem clericum quẽ fuit ausus ordinare, reuocauerit tuæ plebi, contra statuta concilij faciens, contumaciæ suę separatus à nobis excipiet iudicium. Epigonius episcopus dixit. AEtate pater, & ipse promotione antiquissimus vir laudabilis frater & collega noster, vult hanc petitionem generalem omnibus effici.

con. Carth. 3. cap. 44.

† beatissimi

Ne alienũ clericũ quis retineat. ex concilio Carthaginensi, ca. xx. ¶ *Cap.* 143

Vt clericum alienum non concedente proprio episcopo nemo audeat vel retinere, vel promouere in ecclesia sibi credita. Clericorum autem nomen etiam lectores, & psalmistæ & ostiarij retineant.

con. Carth. 3. cap. 21. dist. 71. c. alienum clericum.

Vt nullus episcopus alienum clericum sine literis episcopi sui suscipiat. ex eodem concilio cap. vi. ¶ *Caput* 144.

D Priuatus episcopus Begelilitanus dixit. Suggero sanctitati vestræ, vt statuatis non licere clericũ alienum ab aliquo suscipi sine literis episcopi sui, neque apud se retinere, nec laicum vsurpare sibi de plebe aliena, vt eum ordinet sine conscientia episcopi eius, de cuius plebe est. Gratus episcopus dixit. † Hoc obseruare pacem custodit. Nam & memini in sanctissimo cõcilio Sardicensi similiter statutum, vt nemo alterius plebis hominem vsurpet. Sed si fortè erit † necessarium, petat à collega suo, & cõsensum habeat.

con. Carth. 1. c. 5. dist. 71. c. priuatus.

† Hæc obseruantia

† necessarius

De Presbiteris & diaconibus qui sine literis Episcopi sui ambulant ex concilio Agathensi, cap. v. ¶ *Caput* 145.

Presbyter & diaconus, aut clericus si sine antistitis sui epistolis ambulant, communionem eis nullus impendat.

conc. Aga. cap. 52.

De eodem

De eodem ex concilio Laodicensi, cap. xli. ¶ *Caput* 146. A

de conf. dis. 5. c. nõ oportet.

Quod nõ oporteat sacerdotẽ vel clericũ sine literis proficisci canonicis.

Vt vnusquisque presbyter cùm ordinatur, literas ab ordinatore suo accipiat. ex concilio Mileuitano, cap. xiiij. ¶ *Caput* 147.

Deinde placuit, vt quicunque deinceps ab episcopis ordinantur, literas accipiant ab ordinatoribus suis manu eorum subscriptas: continentes annum Domini & diem, vt nulla altercatio de posterioribus vel anterioribus oriatur.

Vt ordinatus in locis ad quæ ordinatus est, permaneat. ex concilio Agathensi, cap. ij. ¶ *Caput* 148.

De his qui in quibusdam locis ordinati fuerint, ministri in ipsis locis perseuerent. B

cap. 25. syno. græca à Marti. episc. Brac. collectarum. 15. q. 8. c. Si quis presbyter.

De presbytero, qui confessus fuerit ante ordinationem se peccasse. ex concilio Cabilonensi, cap. xxv. ¶ *Caput* 149.

Si quis presbyter ante ordinationem peccauerit, & post ordinationem peccata cõfessus fuerit, quòd antè errauerit: nõ offerat, sed tamẽ tantũ pro religione nomen presbyteri portet. Si autem non ipse cõfessus, sed ab alio publicè conuictus: nec hoc ipsum habeat, vt nomẽ presbyteri portet. Similiter & de diaconibus obseruandum est: vt si ipse confessus fuerit, ordinem subdiaconi retineat.

con. Neocæ. cap. 9. 15. q. 8. c. qui admisit.

De eadem re. ex concilio Neocæsariensi, cap. xij. ¶ *Caput* 150.

Presbyter si præoccupatus corporali peccato promoueatur, & confessus fuerit de se quòd antè ordinationem deliquerit, oblata non consecret, C manens in reliquis officiis propter studiũ bonũ. Quòd si de seipso cõfessus nõ fuerit, & argui manifestè nequiuerit, potestatis suę iudicio relinquatur.

De ministerijs presbyterorum, & quid eis commissum sit. ex dictis Augustini. ¶ *Caput* 151.

Vos presbyteri nosse debetis, & semper meminisse, quia nos quibus regendarum animarum cura commissa est, pro his qui nostra negligentia pereunt, rationem reddituri sumus, pro his verò quos verbis & exemplis lucrati fuerimus, premium æternæ vitæ percipiemus: Nobis enim à Domino dictum est: Vos estis sal terræ: Quòd si populus fidelis cibus est dei, eiusdem cibi condimentum nos sumus. Scitote vestrum gradum nostro gradui secundum, & penè coniunctum esse. Sicut enim episcopi apostolorum in ecclesia, ita nimirum presbyteri cæterorum discipulorum domini vicem tenent. Et illi tenent gradũ summi pontificis Aaron, isti verò filiorum eius. Vnde oportet vos semper memores esse tantæ dignitatis, memores vestrę consecrationis, memores sacræ quã in manibus suscepistis, vnctionis, vt nec ab eadẽ dignitate degeneretis, nec vestrã cõsecrationẽ irritam faciatis, nec manus sacro vnguine delibutas peccando polluatis, sed cordis & corporis munditiã conseruantes, plebibus exẽplum benè viuendi præbẽtes, his quibus præestis ducatũ ad cœlestia regna præbeatis.

Matth. 5. D

Vt singuli presbyteri singulos clericos habeãt. ex con. Nannetẽsi, c. 8. ¶ *Cap.* 152.

Vt quisque presbyter qui plebem regit, clericum habeat qui secum cantet: &

A cantet: & epistolam & lectionem legat, & qui scholam possit tenere: & admoneat suos parœcianos, vt filios suos ad fidem discendam mittant ad ecclesiam, quos ipse cum omni castitate erudiat.

De discutienda fide presbyterorũ. ex conc. Maticensi, cap. iij. ¶ *Cap.* 153.

Primo omnium discutienda est fides sacerdotum, qualiter credant, & alios credere doceant. Ibi exempla proponenda sunt, quatenus à creatura creator quantulumcunque possit intelligi.

Quomodo vel quid presbyteri sibi commissos docere debeant. ex dictis Augustini. ¶ *Caput* 154.

Hortamur vos paratos esse ad docendas plebes vestras. Qui scripturas scit, prędicet scripturas: qui verò nescit, saltem hoc quod notissimũ habet B plebibus dicat, vt declinent à malo & faciant bonum, inquirant pacem & sequantur eam. Quia oculi Domini super iustos: & aures eius in preces eorum. Vultus autem domini super facientes mala, vt perdat de terra memoriam eorum. Nullus ergo excusare se poterit, quod nõ habeat linguam vnde aliquem possit ædificare. Mox enim vt quemlibet errantem viderit, prout valet & potest aut arguendo, vel obsecrando, vel increpando ab errore retrahat, & ad peragendum opus bonum hortetur. *Psal. 36. et 33*

De eadem re. ex concilio Rothomagensi, cap. vj. ¶ *Caput* 155.

In primis prædicandum est omnibus generaliter, vt credant patrem, & filium, & spiritum sanctum vnum esse Deum omnipotentem, qui omnia fecit, & vnam esse deitatem & substantiam, & maiestatem in tribus perso C nis patris & filij & spiritus sancti.

Item de eadem re. ex eodem concilio, cap. ij. ¶ *Caput* 156.

Item prædicandum est, quomodo filius Dei incarnatus est de spiritu sancto, ex Maria virgine, pro salute humani generis passus, sepultus, tertia die resurrexit, & in cœlũ ascendit, in fine mundi venturus iudicare omnes homines secundum opera propria, quomodo impij cũ diabolo in ignem æternum mittentur, iusti cum Christo in vita æterna erunt.

Item de eodem, cap. iij. ¶ *Caput* 157.

Item prædicandum est, quod omnes homines in propria carne resurgent.

Vt omnis presbyter parœcianis suis symbolum, & orationem dominicam insinuet. ex concilio Rhemensi, cap. viij. ¶ *Caput* 158.

D Vt omnis presbyter omnibus parœcianis suis symbolum & orationem dominicam, aut ipse per se insinuet, aut aliis insinuandum iniungat: vt cùm ad confessionem tempore quadragesimali veniunt, hæc ab vnoquoq; memoriter sibi decantari faciat, nec ante sanctam communionem alicui tradat, nisi hæc ex corde pronunciare nouerit. Siquidem sine horum scientia, nullus saluus esse poterit. In vno enim fides & credulitas Christiana continetur, in alio quid orare, & petere à Deo debeamus, exprimitur. Quòd verò sine fide nemo possit esse saluus, Dominus ostendit, quum dicit. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Nullus autem credere potest quod nescit, nec audiuit. Ait enim Paulus. *Matth. 16.*

Rom.10. Quomodo credent ei, quem nõ audierunt? Nec sola sufficit fides in corde, nisi etiam verbis enuncietur, vt idem apostolus testis est: Corde enim *Ibidem.* inquit, creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Nullus autem de stoliditate sensus vel tenuitate ingenij causetur: quia hæc tam parua sunt, vt nemo tã hæbes & barbarus sit, qui hoc discere, & verbis cõmunibus pronunciare non possit: tam magna, vt qui horum scientiam pleniter capere potuerit, sufficere sibi credatur ad salutem perpetuã. Illud etiam obseruandum, vt nullus suscipiat infantem in baptismo à sacro fonte, antequam idem symbolum & orationem dominicam coram † populo decantet. Et tunc presbyter omnibus patrimis annunciet, quod debitores sint suis filiolis cũ ad intelligibilem ætatẽ venerint, hæc eadem insinuare.

† presbytero.

A

De eadem re. ex concilio Cabilonensi, cap. iii. ¶ *Caput* 159. B

Iubendũ est, vt oratio dominica in qua omnia necessaria humanę vitæ comprehenduntur, & symbolum Apostolorum in quo fides catholica ex integro comprehenditur, ab omnibus discatur, tam latinè quàm barbaricè, vt quod ore confitentur, corde credant.

De prædicanda dilectione Dei & proximi. ex eodem, cap. v. ¶ *Cap.* 160.

Item prædicandum est, de dilectione Dei & proximi, de fide, & spe in Deo, de humilitate, patientia, castitate, benignitate, misericordia, de eleemosynis, de confessione, vt fratribus ex corde remittatur, quia qui hæc & similia agunt, regnum Dei consequentur.

De criminalibus peccatis. ex eodem cap. iiij. ¶ *Caput* 161.

Galat.5. Item prædicandum est, pro quibus criminibus homines cum diabolo deputantur, quę apostolus sic enumerat. Fornicatio, immunditia, luxuria, idolorum seruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissentiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, cõmessationes & his similia, Qui talia agunt, regnum Dei non consequentur. Et ideo hæc omnia cum omni studio prohibeantur. C

Vt de auditorio nullus egrediatur sacerdote verbum faciente. ex concilio Carthaginensi, iiij. cap. xxiiij. ¶ *Caput* 162.

de con. dist.1 c. sacerdote Sacerdote in ecclesia verbum faciente, qui egressus de auditorio fuerit sine graui necessitate, excommunicetur.

De eadem re. ex Canonibus Apostolorum, cap. x. ¶ *Caput* 163.

de consec. dist.1. c. oẽs fideles. Omnes fideles qui cõueniunt in solennitatibus sacris ad ecclesiam, & scripturas apostolorũ & Euangelium audiunt, non autem perseuerant in oratione vsq; dum missa peragatur, nec sanctam communionẽ percipiũt, velut inquietudines ecclesiæ cõmouentes, cõuenit communione priuari. D

Item de eodem. ex canone Apostolorum. ¶ *Caput* 164.

Omnes Christiani qui ingrediuntur in ecclesiam Dei, & scripturas sacras audiunt, neq; communicãt in oratione cum populo, sed pro quadam intemperantia se à perceptione sacrę communionis auertunt, hi de ecclesia remoueantur, donec per confessionem pœnitentiæ fructus ostendant.

De precibus post allocutionem. ex concilio Laodicensi, ca. xix. ¶ *Cap.* 165

Quod oporteat seorsũ primũ post allocutionẽ episcoporũ vel presbyterorũ

A orationes super catechumenos celebrari, & postquã catechumeni egressi fuerint, super eos qui sunt in pœnitentia preces fieri, his etiam accedentibus ad manum sacerdotis & discedentibus, tres orationes consummari fidelium, ita vt prima & quidem sub silentio, secunda verò & tertia per exclamationes solitas expleantur.

Quæ admonere debeant presbyteri. ex cõc. Aurelianensi, ca. iiij. ¶ *Cap.* 166

Vt sacerdotes admoneant populum, vt eleemosynã dent, & orationes faciant pro diuersis plagis, quas assiduè pro peccatis nostris patimur.

Quomodo vnusquisque orare debeat. ex eodem, cap. vj. ¶ *Caput* 167.

Item instruendus est populus, vt singulis diebus qui amplius non potest, saltem duabus vicibus oret, manè scilicet & vespere: dicens Symbolum & orationem dominicam, siue, qui plasmasti me miserere mei: vel B etiam, Deus propitius esto mihi peccatori, & Deo gratias agens pro quotidianæ vitæ commeatibus, & quia se ad imaginem suam creare dignatus sit, & à pecudibus segregare. His ita peractis & solo Deo creatore suo adorato, sanctos inuocet, vt pro se intercedere apud maiestatem diuinam dignentur. Hæc faciant, quibus basilicę locus prope est, in basilica: qui verò in itinere, aut pro qualibet occasione in syluis, aut in agris vbicunque eos ipsa hora matutinalis vel vespertina inuenerit, sic faciant, scientes Deum vbique præsentẽ esse, dicente psalmista. In omni loco dominationes eius. *Psalm.* 102.

De filijs quomodo parentibus obedire debeant. ex concilio apud Auernas, cap. vi. ¶ *Caput* 168. t iij

C Admonendi sunt fideles sanctæ ecclesiæ Dei, vt filij & filiæ parentibus suis obedientiam exhibeant, dicente domino: Fili honorifica patrem tuũ: Nam vt ipsi parentes erga filios suos ac filias modestè agant, admonendi sunt: dicente apostolo. Et vos parentes nolite ad iracundiam prouocare filios vestros. Nam & hoc dicẽdum est eis, vt si illi genitali affectu parcere velint iniuriis filiorum, non hos impunitos dominus sinit, nisi forte pœnitentiæ subijciantur. Sed tamen leuius est filiis parentũ quælibet flagella suscipere, quàm Dei iram incurrere. *Coloss.* 3.

Vt ad salutationes sacerdotis in missa omnes respondeant. ex concilio Aurelienensi, cap. ij. ¶ *Caput* 169.

Item intimandum est, vt ad salutationes sacerdotales congruè responsiones D discantur, vbi nõ solum clerici & Deo dicati, sacerdoti responsiones offerant, sed omnis plebs consona voce deuotè respondere debet.

Ne presbyter relicta ecclesia sua, per sancta loca discurrat. ex dictis Augustini. ¶ *Caput* 170.

Interdicendum est, vt nullus ordinatus migret de sua parœcia ad aliam nec in limina Apostolorum causa orationis, suę ecclesię cura derelicta, nec ad palatium causa interpellandi. Quod si fecerit, nihil valet huiusmodi aut ordinatio vel demigratio. Et hoc omnibus denunciandum, vt qui causa orationis ad limina beatorum apostolorum pergere cupiunt, domi confiteantur peccata sua, & sic proficiscantur, quia à proprio episcopo suo, aut à sacerdote ligandi aut soluendi sunt, non ab extraneo.

Nihil agendum sine licentia episcopi. ex epistola Clementis. ¶ *Cap.* 171. A

Nullum enim presbyterum in alicuius episcopi parœcia aliquid agere debere, absque eius permissu docebat. Cunctos presbyteros propriis episcopis in omnibus absque mora obedientes (instituente Domino) esse debere docebat. Nullum aliena cōcupiscere aut præsumere: sed vnumquenq; suis sibiq; commissis contentum esse docebat. Neminem etiam alicui aliquid facere, nisi quod sibi vult fieri, instruebat.

Ne presbyteri relictis locis sibi commissis ad alia transeant. ex concilio Arelatensi, cap. ij. ¶ *Caput* 172.

Con. Arel. I cap. 22.

De presbyteris aut diaconibus, qui solent dimittere loca sua, in quibus ordinati sunt, & ad alia loca se transferunt: placuit vt iisdem locis ministrent. Quod si derelictis locis suis ad alium se locum transferre voluerint, deponantur. B

Quod non liceat clericum in duarum ciuitatum simul conscribi ecclesiis. ex concilio Chalcedonensi, cap. x. ¶ *Caput* 173.

Actione 15 21. q. 1. c. clericum in duarum.

Non licere clericum in duarum ciuitatum conscribi simul ecclesiis, sed in qua ab initio ordinatus est ministret: nec ad aliam confugiat, quasi potiorem, ob inanis gloriæ cupiditatem. Hoc autem facientes reuocari debent ad suam ecclesiam, in qua primitus ordinati sunt, & ibi tantummodo ministrare.

Ne quis ordinatus de ciuitate in ciuitatem transferatur. ex concilio Niceno, cap. xv. ¶ *Caput* 174.

Et Chalcedon. cap. 25. 7. q. 1. c. non oportet.

Propter multam perturbationem, seditionésq; quæ fiunt, placuit consuetudinem omnimodis amputari, quę præter regulam in quibusdam partibus videtur admissa: ita vt de ciuitate in ciuitatem non episcopus, non presbyter, non diaconus transferatur: Si quis autem post diffinitionē sancti & magni concilij tale quid agere tentauerit, & se huiusmodi negotio mancipariṫ, hoc factum prorsus irritum ducatur, & restituatur ecclesię cui fuerit episcopus aut presbyter, aut diaconus ordinatus. C

De eadem re. ex eodem concilio, cap. xvj. ¶ *Caput* 175.

Quicunque temerè aut periculosè neque timorem domini præ oculis habentes, nec agnoscentes ecclesiasticam regulam discedunt ab ecclesia presbyteri aut Diaconi, vel quicunque sub regula prorsus existunt, hi nequaquam debent in aliam ecclesiam recipi, sed omnem necessitatem conuenit illis imponi, vt ad suas parœcias reuertantur. Quod si non fecerint, oportet eos communione priuari. D

Ne presbyteri per diuersa loca legati mittantur, dimissa cura sua. ex concilio Arelatensi, cap. iij. ¶ *Caput* 176.

Statutum est, vt presbyteri sicut hactenus factum est, indiscretè per diuersa non mittantur loca, nec ab episcopis nec ab aliis prælatis, nec etiam à laicis: ne fortè propter eorum absentiam & animarum pericula fiant, & ecclesiarum in quibus constituti sunt negligantur officia.

Quod presbyteri assiduè legere, debeāt et orare. ex dictis August. ¶ *Cap.* 177

Presbyteri, oportet vos assiduitatem habere legendi, & instantiam orandi:

A orandi: quia vita viri iusti lectione instruitur, oratione ornatur, & assiduitate lectionis munitur homo à peccato, iuxta illũ qui dicebat: In corde meo abscondi eloquia tua vt non peccem tibi. Hæc sunt enim arma videlicet lectio & oratio, quibus diabolus expugnatur. Hæc sunt instrumenta quibus æterna beatitudo acquiritur. His armis vitia comprimuntur: his alimentis virtutes nutriuntur. Sed & si quando à lectione cessatur, debet manuum operatio subsequi, quia ociositas inimica est animę. Et antiquus hostis quem à lectione, siue ab oratione vacantem inuenerit, facilè ad vitia rapit. Per vsum nanque lectionis discetis qualiter & vos viuatis, & alios doceatis. Per vsum orationis & vobis, & his quibus in charitate coniuncti estis, prodesse valebitis. Per manuum operationem & corporis ma-B cerationem, & vitiis alimenta negabitis, & vestris necessitatibus subuenietis, & habebitis vnde necessitatem patientibus porrigatis.

Psalm. 118.

Ephes. 4.

Vt presbyteri sine orarijs non vadant. ex conc. Magontiensi. ¶ *Cap.* 178.

Presbyteri sine intermissione vtantur orariis, propter differentiam sacerdotalis dignitatis.

Con. Magõ. 1. cap. 28.

Vt clericus honesto artificio victum sibi quærat. ex concilio Africano. ¶ *Caput* 179.

Clericus † quilibet verbo Dei eruditus, artificio honesto victũ quærat.

Con. Carth. 4. cap. 51. dist. 91. cap. clericus. † *quantulibet*

De eadem re. ex eodem, cap. lij. ¶ *Caput* 180.

Clericus quilibet verbo Dei eruditus artificio vel agricultura, absque officij sui duntaxat detrimento, præparet sibi victum & vestimentum.

dist. 91. c. clericũ victũ.

C *De presbyteris quid matutinali officio expleto agere debeant. ex concilio Nannetensi, cap. lx.* ¶ *Caput* 181.

Presbyter mane, matutinali officio expleto pensum seruitutis suæ canendo Primam, Tertiam, Sextam, Nonámque persoluat: ita tamen vt postea horis competentibus, & signis designantibus iuxta possibilitatem aut à se, aut à scholaribus publicè compleantur. Deinde peractis horis, infirmis visitatis, si voluerit ad opus rurale exeat ieiunus, vt iterum necessitatibus peregrinorum & hospitum, siue diuersorum commeantium, infirmorum quoque atque defunctorum succurrere possit, vsque ad statutam horam, pro qualitate temporis & oportunitate.

dist. 91. cap. presbyter mane

De eadem re. ex dictis sancti Benedicti. ¶ *Caput* 182.

D Propheta dicente: Septies in die laudem dixi tibi. Qui septenarius sacratus numerus à nobis sic implebitur, si matitutino Primæ, tertiæ, sextæ, nonæ, vesperæ, completoriique tempore nostræ seruitutis officia persoluamus: quia de his dixit Propheta: Septies in die laudem dixi tibi. Nam de nocturnis vigiliis idem ipse Propheta ait. Media nocte surgebam ad confitendum tibi. Ergo his temporibus referamus laudes creatori nostro super iudicia iustitiæ suæ.

Psal. 118.

Ibidem.

Vt presbyteri super eos solliciti sint. quorum bonis participantur. ex dictis Augustini. ¶ *Caput* 183.

Admonendi sunt presbyteri, vt perpendant quia quicquid à fidelibus datur, redemptio peccatorũ est. Et ideo non glorientur talibus sumptibus

vti: sed magis timeant quod in veteri testamento de sacerdotibus dictum est. Iniquitatem populi eos debere portare. Et ideo cum magno timore super eos solliciti sint, quorum †bonis participantur: quia magnū periculum est iudicem fieri vitæ alienæ, qui nescit tenere moderamina vitæ suę. A

Leuit. 10. Numero 18. † donis

Vt presbyteri iuxta ecclesiā hospitentur. ex conc. Meldēsi, ca. 5. ¶ Cap. 184

Vt presbyteri nullatenus vbique hospitari sinantur, aut aliquomodo ipsi præsumant, sed assiduè omnes apud ecclesias suas esse studeant, propter sacra mysteria fidelibus exhibenda: nec etiam alibi habitare permittantur. Neque mulieres quancunque habitationem habeant in locis, in quibus presbyteri aliquem recursum habuerint. Quod si obseruare paruipenderint, ita vt transgressores, & qui contra interdicta fecerint, iudicentur. B

Vt presbyter si vxorem duxerit deponatur. ex concilio Neocæsariensi, cap. j. ¶ Caput 185.

dist. 28. cap. presbyter si vxorem

Presbyter si vxorem acceperit ab ordine deponatur. Si verò fornicatus fuerit, aut adulterium perpetrauerit, amplius pelli debet, & ad pœnitentiam redigi. Similí modo etiam diaconus, si eidem peccato succubuerit, ab ordine ministerij subtrahatur.

De eadem re. ex concilio Nicæno, cap. iij. ¶ Caput 186.

dist. 32. cap. interdixit per omnia

Interdixit per omnia magna synodus non episcopo, non presbytero, non diacono vel alicui omnino qui in clero est licere subintroductam habere mulierem, nisi fortè matrem, aut sororem, aut amitam, vel eas tantum personas quæ suspiciones effugiunt. C

De eodem. ex decretis Syricij papæ, cap. xij. ¶ Caput 187.

dist. 18. ca. fœminas.

Fœminas verò non alias esse patimur in domibus clericorum, nisi eas tantum quas propter solas necessitudinis causas habitare cum iisdem synodus Nicæna permisit.

Cap. 3.

Item de eodem. ex decretis Syricij papæ, cap ij. ¶ Caput 188.

Statutum est ab episcopis de presbyteris, qui fœminas secum indiscrete habitare permittunt, & propter hoc malæ opinionis suspicione denotantur: vt si deinceps admoniti non se correxerint, velut contemptores sanctorum canonum, canonica inuectione feriantur.

Cum quibus mulieribus presbytero habitare liceat. ex concilio Agathensi, cap. iiij. ¶ Caput 189. D

Con. Agat. cap. 10.

Id etiam ad custodiendam vitam & famam nostra speciali ordinatione præcipimus, vt nullus clericorum extraneæ sit mulieri qualibet consolatione, aut familiaritate coniunctus: & non solum in domū illius extranea mulier non accedat, sed nec ipse frequentandi extraneam mulierem habeat potestatem, sed cum matre tantum, & sorore, & nepte si habuerit, aut voluerit, liberam habeat viuendi potestatem: de quibus nominibus nefas est aliud quàm natura constituit suspicari.

Agathē. c. 1

Vt ancillæ à cellario fratrū remoueātur. ex cōc. Rhemensi, ca. iiij. ¶ Cap. 190

Ancillas vel libertas à cellario, vel à secreto ministerio, & ab eadē mansione in qua clericus manet, placuit remoueri.

Vt nullus

A *Vt nullus clericorum cum extraneis fœminis habeat familiaritatem.* *ex concilio Turonico, cap. vi.* ¶ *Caput* 191.

Et quia diabolo nullum locum dare oportet, hoc præcipuè custodiendum decernimus, vt nulli clericorum cum extraneis fœminis habeant familiaritatem, nec vllum malè loquendi vel sentiendi hominibus aditum tribuant, quia frequenter per hanc indecentem occasionem, contingit vt diabolus qui insidiatur sicut leo in cubili suo de ruinis seruorũ dei insultet. Si quis verò clericus post interdictum episcopi sui his inhærere præsumpserit, à communione habeatur alienus.

con. Turo. 1. c. 3. Ephe. 4.

De eadem re. ex concilio Nannetensi, cap. x. ¶ *Caput* 192.

Inhibendum & modis omnibus interminandum est, vt nullus sacerdos eas personas fœminarum (sicut & in canone insertum continetur) B de quibus suspitio esse potest, in domo sua habeat: sed neque illas, quas canones concedunt, matrem, amitam, sororem: quia instigante diabolo etiam in illis scelus frequenter perpetratum reperitur, aut etiam in pedissequis illarum: Sed si quis de his habuerit talem necessitatem patientem, cui sit necessitas sustẽtatio presbyteri, habeat in vico aut in villa domum longè à presbyteri conuersatione, & ibi eis subministret quæ necessaria sunt. Sed hoc secundum authoritatem canonum modis omnibus prohibendum, vt nulla fœmina ad altare præsumat accedere, aut presbytero ministrare, aut infra cancellos stare aut sedere.

De incontinentibus clericis. ex Canonibus Apostolorũ, cap. xxij. ¶ *Cap.* 193

C De presbyteris & diaconibus diuinarum legum est disciplina, vt incõtinentes in officijs talibus positi omni honore ecclesiastico priuẽtur, & ad tale ministerium non recipiantur, quod sola continentia oportet impleri.

De eadem re. ex eisdem. ¶ *Caput* 194.

Præterea quod dignum & pudicum, & honestũ est tenere ecclesia omnino debet, vt sacerdotes & leuitæ cum mulieribus non coëant, quia ministerij quotidiani necessitatibus occupantur. Scriptum est: Sancti estote quoniam ego sanctus sum Dominus Deus vester.

Leui. 11. 19. 20.

De clericis vsuram exigentibus. ex concilio Nannetensi. ¶ *Caput* 195.

Episcopus, presbyter, aut diaconus vsuras à debitoribus exigens, aut desinat, aut certè damnetur.

apost. cano. 44. dist. 47 c. episcopus.

D *De eadem re. ex concilio Nicæno, cap. xvii.* ¶ *Caput* 196.

Quoniam multi sub regula constituti auaritiam & turpia lucra sectantur, oblitique diuinæ scripturæ dicentis. Qui pecuniam suam non dedit ad vsuram: mutuum dantes centesimas exigunt: iustè censuit sancta & magna synodus, vt si quis inuentus fuerit post hanc diffinitionem vsuras accipiens, aut adinuentione aliqua, vel quolibet modo negotium transigens: aut hemiolia, id est, sexcupla exigens, vel aliquid tale prorsus excogitans turpis lucri gratia, deijciatur à clero, & alienus existat à regula.

dist. 47. c. quoniam multi. Psal. 14. 1. Cor. 5.

Item de eadem re. ex concilio Tarraconensi, cap. ii. ¶ *Caput* 197.

Quicunq; esse voluerit in clero, emendi vilius & vænundandi carius, studio non vtatur.

Cart.3.c.16 14.q.4.c. nullus.

Item de eodem. ex concilio Agatensi, cap.1. ¶ *Caput* 198. A

Item placuit, vt clericus si commodauerit pecuniam, pecuniã accipiat; si speciem, eandem speciem, quantum dederit accipiat.

Vt presbyteri plebes sibi commissas ab vsuris abstinere doceant. ex concilio† Aurelianensi, cap.xxxvi. ¶ *Caput* 199.

† *Arelatensi*

Vt presbyteri à turpibus lucris & vsuris non solum ipsi abstineant. Verum etiam plebes sibi subditas abstinere instruant.

con. Agat. cap.16. 14.q.3.c. Vsura est.

Quid sit vsura. ex concilio Carthaginensi, cap.xiij. ¶ *Caput* 200.

Vsura est vbi plus requiritur quàm datur. Verbi gratia: Si dederis solidos decem, & amplius requisieris: vel dederis frumenti modium vnum, & super aliquid exegeris.

*De eadem re. ex decretis Iulij papæ vsurarijs missis, cap.*131. ¶ *Caput* 201. B

14.q.4.c. quicunque.

Quicunque enim tempore messis vel vindemiæ non necessitate, sed propter cupiditatem comparat annonam vel vinum, verbi gratia de duobus denarijs comparat modium vnum, & seruat vsque dum venundetur denarijs quatuor aut sex, aut amplius, hoc turpe lucrum dicimus.

Quod qualitas lucri, negotiantem aut excusat, aut arguit. ex decretis Leonis papæ. ¶ *Caput* 202.

Leo.1. epist. 90. ad Rusticum episc. de cons. dist. 45. c. qualitas.

Qualitas lucri negotiantem aut excusat, aut arguit, quia est honestus quæstus & turpis. Veruntamen pœnitenti vtilius est dispẽdia pati, quàm periculis negationis astringi: quia difficile est inter ementis vendentisque commertium, non interuenire peccatum.

Vt nullus ecclesiastici ordinis, tabernas ingrediatur. ex dictis Aug. ¶ *Cap.*203 C

Canonum statuta prohibent, vt nullus ecclesiastici ordinis sumendi cibi aut potus causa, nisi peregrinationis necessitate cõpulsus, tabernas † ingrediatur. Sed si aliquis hæc interdicta violauerit, vt sanctorum canonum contemptor, acerrimis corripiatur disciplinis.

† ingredi habeat

De eadem re. ex concilio Carthaginensi, cap.xxv. ¶ *Caput* 204.

con. Car.3. cap.27. dist.44. c. clerici edendi

Vt clerici edendi vel bibendi causa tabernas non igrediantur: nisi peregrinationis necessitate compulsi.

Item de eodem. ex concilio Laodicensi, cap.xxiiij. ¶ *Caput* 205.

dis.44. c. nõ oportet.

Quod non oporteat sacro ministerio deditos, à Presbyteris vsque ad diaconos, & reliquum ecclesiasticum ordinem, id est vsque ad subdiaconos, lectores, cantores, exorcistas, ostiarios & ex numero continentium & monachorum, ingredi tabernas. D

Vt quibus licentia nubendi non est, nuptias deuitent. ex epistola Leonis papæ. ¶ *Caput* 206.

Quibus licentia vxores ducendi non est, alienarum nuptiarum euitent conuiuia.

Vt presbyter bigami nuptijs non intersit. Ex concilio Neocæsariensi, cap.vij. ¶ *Caput* 207.

13.q.1.c. de his qui.

Presbyterum in nuptijs bigami prandere non conuenit, quia cum pœnitentia bigamus egeat, quis erit presbyter, qui propter cõuiuium, talibus nuptijs possit præbere consensum?

Vt pres-

A *Vt presbyteri, & diaconi, & reliqui clerici nuptiarum euitent conuiuia. ex dictis Augustini.* ¶ *Caput* 208.

Presbyteri & diaconi vel deinceps quibus ducendi vxores non est licitum, etiam alienarum nuptiarum euitent conuiuia, neque his cœtibus admisceantur vbi amatoria cantantur, & turpia carmina, aut obscœni motus corporis † choris & saltationibus offeruntur, ne auditus & obtutus sacris † misterijs deputati, turpium spectaculorum atque verborum contagione polluantur.

cō. Veneti. I. c. 11. & Agat. c. 39. dist. 34. c. presbyteri.

De eadem re. ex decretis Martini papæ, cap. i. ¶ *Caput* 209.

Non liceat sacerdotibus vel clericis aliqua spectacula in nuptijs vel cōuiuijs spectare, sed oportet antequam ingrediantur ipsa spectacula, surgere & redire inde.

B *Vt nullus clericus in aliena ciuitate suscipiatur sine commendaticijs literis. ex canonibus apostolorum, cap. xiij.* ¶ *Caput* 210.

Vt si quis clericus vel laicus ad alteram properat ciuitatem, & suscipitur præter commendaticias literas, & qui susceperit, & qui susceptus est communione priuetur.

De eadem re ex concilio Antiocheno, cap. vij. ¶ *Caput* 211.

Nullus peregrinorum sine pacificis, id est, commendaticijs suscipiatur epistolis.

dist. 71. c. nullū absq;

Item de eodem. ex concilio Aurelianensi cap. viij ¶ *Caput* 212.

In concilio Antiocheno, similiter & Chalcedonensi præcipitur, vt fugitiui clerici & peregrini à nullo suscipiantur, nec ordinentur, nisi cum commendaticijs literis, & sui episcopi vel abbatis licentia.

C *Vt clerici in aliena ciuitate non maneant, nisi causas eorum episcopus cognouerit. ex concilio Carthaginensi, cap. xxxv.* ¶ *Caput* 213.

Car. 3. c. 37.

Vt clerici in aliena ciuitate non immorentur, nisi causas eorum iustas episcopus loci, vel presbyteri locorum peruiderint.

Ne clerici vel monachi sine commendaticijs literis vagentur. ex concilio Carthaginensi, cap. xxxvi. ¶ *Caput* 214.

Clericis vel monachis sine literis commendaticijs licentia non pateat euagandi.

con. Vene. I. cap. 5.

De eadem re. ex concilio Neocæsariensi, cap. vij. ¶ *Caput* 215.

D Clericis sine commendaticijs epistolis episcopi sui, licentia non pateat euagandi. In monachis quoq; præsentis sententiæ forma seruetur.

cō. Agath. cap. 38.

Vt pauperibus exulantibus pacificis tantum literis subueniatur. ex concilio Chalcedonensi, cap. xi. ¶ *Caput* 216.

Actione 15

Omnes pauperes & indigentes auxilio, cum proficiscuntur: sub probatione epistolis vel ecclesiasticis pacificis tantummodo cōmendari decreuimus, & non commendaticijs literis, propter quod commendaticias literas honoratioribus tantummodo præstari personis conueniat.

Quando clerici formatis literis vti debeāt. ex conc. Meldensi, cap. ij. ¶ *Cap.* 217

Quicunque cum senioribus suis de alijs prouincijs in aliam prouinciam veniunt, sine formata ministrare non permittantur: quam & si attulerint, &

rint, & ministrare idonei inuenti fuerint: instruantur quàm religiosè atq; studiosè sacrũ ministeriũ peragant, & in quibus locis illud agere debeant. A

Ne clerici vel monachi possessiones conducant, aut negotijs secularibus se misceant. ex concilio Chalcedonensi, cap. iij. ¶ *Caput* 218.

dist. 86. c. peruenit.

Peruenit ad sanctam synodum, quod quidam qui in clero videtur electi, propter lucra turpia conductores alienarum possessionum fiant, & secularia negotia sub cura sua suscipiant. Dei quidem ministerium paruipendentes, secularium verò discurrentes domos, & propter auaritiam patrimoniorum sollicitudinem sumentes. Decretum itaque est, nec clericum nec monachum aut possessiones conducere, aut negocijs secularibus se miscere, præter ecclesiasticarum rerum sollicitudinem.

B

Vt nullus laicus presbyterum villicatione implicare præsumat. ex concilio Meldensi. cap. vi. ¶ *Caput* 219.

2. Tim. 2.

Item iubendum est, vt nemo laicorum presbyteros ecclesiarum suarum turpi villicationi, & secundùm apostolum seculari & inhonesta negotiatione implicare, nec secum aliorsum contra authoritatẽ presumat ducere, quo ministerium sibi cõmissum cogantur negligere. Quod si hæc interdicta præsumpserit, excommunicetur.

De illis presbyteris qui contra statuta canonum villici fiunt. ex eodem concilio, cap. xv. ¶ *Caput* 220.

Similiter de illis presbyteris qui contra statuta canonum villici fiunt, tabernas ingrediuntur, turpia lucra sectantur, & diuersissimis modis vsuris inseruiunt: & aliorum domos inhonestè & impudicè frequentant: & commessationibus & ebrietatibus deseruire non erubescunt, & per diuersos mercatus indiscretè discurrunt: obseruandum iudicauimus, vt ab hinc districtè seueritérque coerceantur, ne per eorum illicitam & indecentem actionem, & ministeriũ sacerdotale vituperetur, & quibus debuerant esse in exemplum, deueniant in scandalum. C

Leo 1. epist. 84. cap. 4.

Quod nec subdiaconis connubium carnale concedatur. ex epistola Leonis papæ, cap. xxxiiij. ¶ *Caput* 221.

1. Corint. 7.

†leuitico ministerio

con. Tol. 4. cap. 30. 23. q. 8. c. sæpe principes.

†quia verò

Nam cùm extra clericorum ordinem constitutis nuptiarum societati, & procreationi filiorum studere sit liberum arbitrium, ad exhibendam tamen perfectæ continentiæ puritatem, nec subdiaconis quidem connubium carnale conceditur: vt qui habent sint tanquam non habentes, & qui non habent, permaneant singulares. Quod si in hoc ordine, qui quartus est à capite, dignum est custodiri: quantomagis in primo, aut secundo, vel tertio seruandũ est, ne aut † leuitico, aut presbyterali honore, aut episcopali excellentia quisquam idoneus æstimetur, qui se à voluptate vxoria necdum frænasse detegitur. D

De principibus qui solent illorum sacerdotes, ministeriales facere. ex concilio Toletano v. cap. xxx. ¶ *Caput* 222.

Sæpe principes contra quoslibet maiestatis obnoxios, sacerdotibus negotia sua committunt: † & quia sacerdotes à Christo ad ministerium salutis electi sunt, ibi consentiant regibus fieri iudices, vbi iureiurando supplicii in-

A pliciiindulgentia promittitur,non vbi discriminis sententia præparetur. Si quis etiam sacerdotum contra hoc commune consultum discussor in alienis periculis extiterit,sit reus effusi sanguinis apud Christum, & apud ecclesiam perdat proprium gradum.

De eo qui auribus principis suggestionem attulerit sine consensu episcopi. ex concilio Carthaginensi,cap.vii. ¶ *Caput* 223.

Nicasius Euaristanus episcopus dixit. Credo placere suggestorem abiici oportere,non solum à communione,verum & ab honore cuius particeps videtur existere, qui venerandi principis auribus molestiam tentauerit inferre, contra leges ecclesiæ. Si igitur contra principem necessaria causa deposcit,hoc agatur cum tractatu & consilio metropolitani, & cæ-

B terorum episcoporum qui in eadem prouincia commorantur: qui etiam proficiscentem suis sequantur epistolis.

in codice regio variat ordo,sed nos à colonienſi nō recessimus.

De presbytero deposito, si ministerium præsumpserit. ex concilio Toletano,cap.vi. ¶ *Caput* 224.

Si quis presbyter ab episcopo suo fuerit degradatus, aut ab officio pro certis criminibus fuerit suspensus: & ipse per contemptum,& superbiam aliquid de ministerio sibi interdicto agere præsumpserit: & postea ab episcopo suo correptus incœpta præsumptione perdurauerit: hic omnimodis excommunicetur,& ab ecclesia expellatur. Et quicunq; cum eo communicauerit,similiter se sciat excommunicatum. Similiter de clericis, laicis,& fœminis excommunicatis obseruandū est. Quod si aliquis ista om-

C nia contempserit, & episcopus emendare non potuerit, regis iudicio exilio damnetur.

De presbytero damnato qui Imperatoris auribus molestus extiterit. ex concilio Antiocheno,cap.xij. ¶ *Caput* 225.

Si quis a proprio episcopo presbyter, aut diaconus: aut à synodo fuerit episcopus fortè dānatus: & Imperialibus auribus molestus extiterit: oportet ad manus episcoporum conuerti concilium,& quæ putauerint habere iusta plurimis episcopis suggerant,eorúmque discussiones ac iudicia præstolentur. Si verò hæc paruipendētes molesti fuerint Imperatori: hos nulla venia dignos esse,nec locum satisfactionis habere, nec spem futuræ restitutionis penitus operiri.

11.q.5.c.*si quis à proprio.*

D *De presbytero qui prauis exemplis mala de se suspicari permiserit. ex concilio Agatensi,cap.iiij.* ¶ *Caput* 226.

Si quis presbyter vitæ suæ negligens prauis exemplis mala de se suspicari permiserit, & populus ab episcopo iuramento, seu banno Christianitatis constrictus, infamiam eius patefecerit: & certi accusatores criminis eius defuerint admoneatur, primo seorsum ab episcopo, deinde sub duobus vel tribus testibus. Si non emendauerit, in conuentu presbyterorum, episcopus eum publica increpatione admoneat. Si verò neque sic correxerit, ab officio suspendatur, vsque ad dignam satisfactionem: ne populus fidelium in eo scandalum patiatur. Si autem accusatores legitimi non fuerint, qui eius crimina manifestis indiciis probare contenderint, & ipse negauerit,

2.q.4.c.*si quis presbyter.*

gauerit, tunc ipse cum septem socijs suis eiusdem ordinis, sui si valet à crimine semetipsum expurget. Diaconus verò si eodem crimine accusatus fuerit, semetipsum cum tribus expurget. A

Quomodo controuersia inter clericum & laicum exorta finiatur. ex concilio Triburiensi, cap. xxi. ¶ *Caput* 227.

1.q.4.c.si quis presbyter. Si quis presbyter contra laicum, vel laicus contra presbyterum aliquã habet querimoniæ controuersiam, episcopo pręcipiente sine personarum acceptione finiatur. Laicus per iuramentũ si necesse sit, se expurget. Presbyter verò vice iuramenti per sanctam consecrationem interrogetur: quia sacerdotes ex leui causa iurare nõ debent. Manus per quam corpus & sanguis Christi conficitur iuramento polluatur? Absit. Cùm dominus in *Matth.5.* in euangelio discipulis suis (quorum vicem nos indigni in sancta gerimus B ecclesia) dicat: Nolite iurare omnino: Sit autem sermo vester est, est, non non, Quod autem his abundantius est, à malo est.

Ne clericus aduersus clericum habens negotium, ad secularia recurrat iudicia. ex concilio Chalcedonensi, cap.9. ¶ *Caput* 228.

11.q.1.c.clericus. Si quis clericus aduersus clericum habet negotium, non deserat episcopum suum, & ad secularia percurrat iudicia, sed prius actio ventiletur apud proprium episcopum: vel certè cõsilio eiusdem episcopi, apud quos vtræque partes voluerint, iudicium continebunt. Si quis autem pręter hęc fecerit, canonicis correptionibus subiacebit.

De presbyteris qui à plebibus suis infamantur, quomodo purgari debeant. ex concilio Hilerdensi, cap.x. ¶ *Caput* 229. C

2.q.4.c.presbyter si à plebe. Si quis presbyter à plebe sibi commissa mala opinione informatus fuerit, & episcopus legitimis † testimoniis approbare non potuerit suspendatur. Presbyter vsque ad dignam satisfactionem, ne populus fidelium in eo scandalum patiatur. Digna enim satisfactio est, si eis à quibus reus creditur, post rectam securitatem de imposito crimine, innocens esse manifestetur. Quod ita à nobis & à maioribus constitutum esse docetur. Sed siue secundum canones, siue ad arbitrium Episcopi, sibi collegas septem coniungat, & iuret in sacro coram posito euangelio, quod eum sancta trinitas, & Christus filius Dei qui illum fecit & docuit quod euangeliũ continet: & sancti quatuor euangelistæ qui illud scripserunt, sic adiuuẽt quod ille prænominatam actionem ita non perpetrarit, sicut ei de illo oblatum D est. Et in hac satisfactione purgatus, securè deinceps suum exerceat ministerium, Quam satisfactionem nonnulli præcedentium patrum sanctum papam Leonem in basilica sancti Petri apostoli, corã reuerendissimo Cæsare Carolo, ac clero, & plebe, ita fecisse commemorant, atque ita mox venerandum principem contra eiusdem sancti papæ aduersarios, dignæ vltionis vindictam exercuisse.

† testibus

Quòd nullus ordinatus, ab episcopo suo damnatus, ab aliquo defensari debeat. ex concilio Africano, cap. xxix. ¶ *Caput* 230.

cap.26. 2.q.6.c.statutum est. Et illud petendum, vt statuere dignetur, vt si quis cuiuslibet honoris clericus iudicio Episcopi quocunq; crimine fuerit damnatus, nõ liceat eũ, siue ab

A siue ab ecclesiis, quibus præfuit, siue à quolibet homine defensari, interposita pœna damni pecuniæ & honoris, quo nec ætatem nec sexum excusandum esse præcipiant.

De presbytero à populo accusato. ex epist. Gregorij papæ. ¶ *Caput* 231.

De presbytero vel quolibet † in clero, à populo accusato, si certi non fuerint testes, qui crimini illato veritatem dicant, iusiurandum erit in medio, & illum testem proferat de innocentię suæ puritate, cui nuda & aperta sunt omnia: sicque maneat in proprio gradu.

† sacerdote

De clericis conuictis & confessis si intra annum causam suam finire contempserint. Concilio Africano, cap. xlvj. ¶ *Caput* 232.

Et con. Carth. 5. cap. 13. dist. 28. cap. Si quis.

Rursum constitutum est, vt aliquotiens clerici conuicti & confessi in B aliquo crimine, vel propter eorum quorum verecundiæ parcitur, vel propter ecclesiæ opprobrium, aut insolentem exultationem hæreticorum atque gentilium, si fortè causæ suæ adesse voluerint, & innocentiam suam asserere, intra vnum annũ excommunicationis hoc faciant. Si verò intra annum causam suam purgare contempserint, nulla eorum vox postea penitus audiatur.

Vt nullus ex ordinatis laico iurare præsumat. ex concilio Rhemensi, cap. v. ¶ *Caput* 233.

Vt nullus ex ecclesiastico ordine cuiquam laico quicquàm supra sacrosancta euangelia iuret, sed simpliciter cum veritate & puritate dicat est est, non non. Sed si est aliquid quod eis à laicis obijciatur ad episcopum in cuius territorio est, deferatur: & iuxta id quod illi qui eiusdem sunt ordinis C diiudicarint, aut corrigatur, aut expurgetur.

22. q. 5. cap. nullus.

De presbytero si in aliquo criminali peccato deprehensus fuerit. ex canonibus apostolorum, cap. xxv. ¶ *Caput* 234.

dist. 81. ca. presbyter aut

Presbyter aut diaconus qui in fornicatione aut periurio, aut in furto, aut homicidio captus est, deponatur: non tamen communione priuetur. Dicit enim scriptura. Non iudicat dominus bis in idipsum.

Naum j. secũdum aliam literam.

De ordinatis, si aliquis illorum percussor extiterit. ex concilio Agathensi, cap. iij. ¶ *Caput* 235.

Si quis aliquo ecclesiastico gradu sacratus percussor extiterit, corripiatur acerrimè. Si non emendauerit, deponatur.

D *De presbyteris qui suo vitio degradãtur. ex cõ. Magõtiensi, ca. lx.* ¶ *Cap.* 236

dist. 81. c. dictum est.

Dictum est nobis presbyteros propter suam negligentiã canonice degradatos, & seculariter gradu amisso viuere, & pœnitẽtiæ agendæ bonum negligere. Vnde statuimus vt gradu amisso, agendæ pœnitentiæ gratia in monasterio aut canonico aut regulari mittantur: Si verò quid horũ fieri causa quælibet prohibuerit, vbicunque sint pœnitentiam agere non desistant. Si autem amisso gradu seculariter viuere voluerint, & pœnitentiam agere neglexerint, ab ecclesiæ communione separentur.

Quomodo restituẽdi sint qui iniustè degradãtur. ex eodẽ cõc. ca. 28. ¶ *Cap.* 237

con. Tol. 4. cap. 27. 11. q. 3. c. episcopus, presbyter.

Episcopus, presbyter, aut diaconus si à gradu suo iniustè deiectus in secunda synodo innocens reperiatur, non potest esse quod fuerat, nisi

gradus amissos recipiat coram altari de manu episcoporum. Si episcopus est, orarium, annulum, & baculum. Si presbyter, orarium & † patenam. Si diaconus, orarium, & albam. Si subdiaconus, patenam & calicē. Sic & reliqui gradus in reparatione sui recipiāt, quæ cū ordinarentur perceperāt.

A

† planetā

De clericis qui proprium Episcopum contempserint. ex concilio Antiocheno, cap. v. ¶ *Caput* 238.

Si quis presbyter aut diaconus episcopum proprium contemnens se ab ecclesia sequestrauerit, & seorsum colligēs altare constituerit, & commonenti episcopo nō acquieuerit, nec consentire vel obedire voluerit, semel & iterū conuocatus hic dānetur omnino, nec vltra remediū consequatur.

De presbytero, qui contra episcopum suum schisma fecerit. ex concilio Carthaginensi, cap. xi. ¶ *Caput* 239.

Con. Carth. 2. cap. 8. 11. q. 3. ca. Si quis presbyter.

B

Ab vniuersis episcopis dictum est. Si quis presbyter ab episcopo suo correptus fuerit, debet vtique apud vicinos episcopos conqueri, vt ab ipsis eius causa possit audiri, ac per ipsos suo episcopo recōciliari. Quod si non fecerit, sed superbia (quod absit) inflatus secernendum se ab episcopi sui communione duxerit: ac separatim, cum aliquibus schisma faciens, sacrificium Deo obtulerit, anathema habeatur, & locum amittat. Si querimoniam iustam aduersus episcopum non habuerit, inquirendum erit.

De illis qui aliquem ex ordinatis falso crimine appetierint. ex eodem cap. v. ¶ *Caput* 240.

Annectitur con. Carth. 3. 2. q. 2. ca. Si quis episcopum.

Si quis episcopum, aut presbyterum, vel diaconū falsis criminibus appetierit, & probare non potuerit: non nisi in fine dandam ei esse communionem.

C

Vt nullus clericorum alium nisi scripto criminetur. ex concilio Aurelianensi, cap. x. ¶ *Caput* 241.

Illud præterea omni ecclesiastico ordini omnino obseruandum est, vt nullatenus aliquis præsumat in concilio vel synodali conuentu aliquem confratrum accusatione pulsare, nisi prius ipsum accusationis crimen & litigationis causas literis per ordinem comprehensas manu propria † conscripserit, & episcopo vel sacræ synodo porrexerit, vt iustè canonicè litigantium controuersiæ finiantur. Non enim licet vt authoritas Romana testatur, nisi inscriptione celebrata reum quenquam fieri, nec ad iudicium exhiberi: quia sicut conuictum de crimine pœna constringit, ita & accusatorem, Si non probauerit quod obiecit.

† subscripserit.

D

Vt nullus ex clero conductor priuatorū fiat. † *ex eodē ca. xiiij.* ¶ *Cap.* 242.

† *ex conc. Cartha. j.*

Item placuit vt episcopi, presbyteri, diaconi, vel clerici non sint conductores aut procurarores priuatorum: neque vllo turpi & inhonesto negotio victum quærant, quia respicere debent scriptum esse. Nemo militans Deo, implicat se negotiis secularibus.

2. Timot. 2.

Vt clericus non habeatur qui intra ciuitatem manens ad quotidianum sacrificium non venerit. ex concilio Toletano j. cap. v. ¶ *Caput* 243.

Presbyter, diaconus, vel subdiaconus, vel quilibet ecclesię deputatus clericus: si intra ciuitatē fuerit, vel in loco in quo ecclesia est, aut in castello, aut in

A aut in vico, vel in villa, si ad ecclesiam ad sacrificium quotidianũ non venerit, clericus non habeatur, si castigatus non emendauerit.

De eadem re. ex concilio Venetico cap. v. ¶ *Caput* 244. *Con. Venet. cap. 14.*

Clericus qui intra muros ciuitatis manet, † qua die matutinis hymnis sine ægritudine defuerit, septem dies à communione habeatur extraneus. †& ea die

Quod omnes sacerdotes doceri oporteat, vt cæteros instruant, & sibi proficiãt. ex epist. Anacleti papæ, cũctis fidelibus missa, ca. x. ¶ *Cap.* 245 *Epist. 1.*

Doceri ergo omnes oportet qui domini sacerdotio fungũtur, & vt cæteros instruant, & sibi proficiant. Scriptum enim est: Qui docti fuerint fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iusticiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Et alibi: Populus autem sciens dominum suum obtinebit & faciet, & docti in populo docebunt multos. *Daniel. 12* *Ibidem 11.*

B Ipsa enim veritas per se infert, & dicit: Beatus est qui non fuerit scandalizatus in me. Ille proculdubio scandalizatus est in Deum, qui † recta non docet, & qui eius scandalizat episcopum vel sacerdotem. *Matth. 11.* *Lucæ 7.* † rectè

Vt presbyteri singulis annis episcopo de ministerio suo rationem reddant. ex concilio Magontiensi à † Richelpho eiusdem sedis archiepiscopo habito, cap. x. ¶ *Caput* 246. † *Riculfo*

Vnusquisque presbyter per singulos annos episcopo suo rationem ministerij sui reddat, tam de fide catholica, quàm de baptismo atque omni ordine ministerij sui. *Magõtiac. con. 1. ca. 45*

C *Vt omnis presbyter sibi subditos fidem discere constringat. ex concilio Gangrensi, cap v.* ¶ *Caput* 247.

Symbolum quod est signaculum fidei, & orationẽ dominicam discere semper admoneant sacerdotes populum Christianum: volumúsq; vt disciplinam condignam habeant, qui hæc discere negligunt, siue in ieiunio, siue in alia castigatione. Propterea dignũ est, vt filios suos ducãt ad scholam, siue ad monasterium, siue foras presbyteris, vt fidem catholicam rectè discant, & orationem domicam, vt domi alios edocere valeant. Qui verò aliter non potuerint, vel in lingua sua hoc discant.

Qualem professionem presbyteros aut diaconos episcopo suo facere oporteat. ex concilio Toletano, cap. xxvij. ¶ *Caput* 248. *Conc. Tole. 4. c. 26. dist. 28. cap. quãdo presbyteri.*

D Quando presbyteri aut diaconi per parœcias constituuntur oportet eos professionem episcopo suo facere, vt castè & piè viuant, sub Dei timore, vt dum eos talis professio alligat vitæ sanctæ disciplinam teneant.

Ne monachi vel laici qualicunque scientia instructi prædicare audeant. ex epistola Leonis papæ. ¶ *Caput* 249.

De his verò quæ in sæpe dicto concilio illicita contra venerandos Nicænos canones præsumptione tentata sunt, ad fratrẽ & coepiscopum nostrum Antiochenæ sedis præsulem scripsimus. Adijcientes & illud, quod nobis propter improbitatem monachorum quorundam regionis vestræ verbo mandastis per vicarios nostros, & hoc specialiter statuentes, vt præter Dei sacerdotes nullus audeat prædicare, seu monachus, siue ille laicus, qui cuiuslibet scientiæ nomine glorietur.

Vt clerici ab episcopis suis canones discant. ex concilio Aurelianensi, cap. vj. ¶ *Caput* 250.

Con. Aurel. 4. cap. 6.

Vt parœciani clerici à pontificibus suis necessaria sibi statuta canonum legenda percipiant, † ne vel ipsi vel populi quæ pro salute eorum decreta sunt, excusent se postmodum ignorasse.

† ne rei ipsi, &c.

Quod nulli sacerdotum liceat canones ignorare. ex epistola Cœlestini papæ, cap. xx. ¶ *Caput* 251.

dist. 38. cap. nulli sacerdotum.

Cœlestinus vniuersis episcopis per Apuliam & Calabriam constitutis. Nulli sacerdoti liceat suos canones ignorare: nec quicquam facere, quod patrum possit regulis obuiare. Quæ enim à nobis res dignè seruabitur, si decretalium norma constitutorum pro aliquorum libitu licentia populis permissa frangatur?

Vt presbyteri quando ad collectam veniunt, minimè se inebriare præsumant. ex concilio Nannetensi, cap. x. ¶ *Caput* 252.

dist. 44. ca. nullus presbyterorum.

Vt nullus presbyterorum quando ad anniuersarium diem xxx. aut vij. vel iij. alicuius defuncti, aut quacunque vocatione ad collectam presbyteri conuenerint, se inebriare nullatenus præsumant: nec præcati in amore sanctorum, vel ipsius animæ, bibere, aut alios ad bibendum cogere, vel se aliena precatione ingurgitare, nec plausus & risus inconditos & fabulas inanes ibi referre aut cantare præsumat: vel turpia ioca, vel vrso, vel tornatricibus ante se † facere permittat. Nec laruas dæmonum ante se ferri consentiat, quia hoc diabolicum est, & à sacris canonibus prohibitum.

† fieri patiatur.

Quam religiosè in conuiuio se presbyteri habere debeant. Ex eodem concilio, cap. xi. ¶ *Caput* 253.

dist. 44. ca. quando veniunt.

Quando autem conuenerint presbyteri ad aliquod conuiuium, prior illorum versum ante mensam incipiat, & cibum benedicat: & tunc secundùm ordinem sedeant, alter alteri honorem præbentes, & per vices cibũ & potum benedicãt: & aliquis de illorum clericis aliquid de sancta scriptura legat. Et post refectionem similiter sanctum hymnum dicant, ad exemplũ domini, sicut in cœna fecisse legitur: & sic contineant se omnes presbyteri, maximè in talibus locis, vt non vituperetur ministerium illorum.

Matth. 26. Mar. 14.

De eadem re. ex eodem, cap. xij. ¶ *Caput* 254.

Summopere etiam quisq; presbyter caueat, sicut de statu suo vult gaudere, vt non quacunque occasione patrem suum aut alium quemlibet ad iram & ad rixam, quantominus ad pugnam, vel ad cædem aliquo verbo irritet seu prouocet, nec prouocatus ad hęc quisquam prosiliat: quia in talibus commessationibus & potationibus semper se immiscet diabolus.

Item de eadem re. ex eodem, cap. xiij. ¶ *Caput* 255.

dist. 44. ca. quãdo presbyteri.

Quando presbyteri per calendas simul conueniunt post peractum diuinum † ministerium ad necessariam collationem, non quasi ad plenam refectionem, sed quasi ad prandium ibi ad tabulas resideant, ne per talia inhonesta conuiuia se inuicem grauent: quia indecẽs est & onerosũm. Sæpè etiam tardè ad ecclesiam redeũtes maius damnum de reprehensione conquirunt, († quod de grauedine mutua contrahunt) quàm lucrũ ibi faciant. Nam de

† mysterium.

† &

A Nam de huiusmodi conuentu Paulus Corinthios reprehendit, quia inconuenienter cœnam dominicam manducare conueniebant. Sic & qui ad cœnam dominicam, ad collationem verbi sub occasione conueniunt, & ex † ingluuietate ventris causa, coniunguntur, reprehensibiles coram Deo & hominibus habentur. Et ideo peractis omnibus, qui voluerint, panem cum charitate in domo fratris sui simul cum fratribus frangant: & singuli singulos bibere faciant: maximè vt vltra tertiam vicem poculum non contingant, & sic ad ecclesias redeant.

1. Corint. 11. †veritate

Ne clerici nec religiosi laici, ante horam tertiam conuiuia ineant. ex concilio Carthaginensi, cap. xij. ¶ *Caput* 256.

Non oportet clericos vel laicos religiosos ante sacram horam diei tertiam B inire conuiuia, neq; aliquando clericos nisi hymno dicto ecclesię panem sumere, & post cibum gratias authori Deo referre.

Vt presbyteri hospitales sint. ex concilio Nannetensi, cap. iij. ¶ *Cap.* 257.

Vt curam hospitum, maximè pauperum atque debilium, orphanorum quoque atque peregrinorum habeat presbyter: hos quoque ad prandium suum quotidie iuxta possibilitatem conuocet, eísque hospitium tribuat.

De eadem re. Ex eodem concilio. cap. v. ¶ *Caput* 258.

Vt autem omnis rapinæ tollatur occasio, volumus vt presbyteri qui bonum exemplum charitatis omnibus ostendere debent, hospitales existant, iuxta dominicũ & apostolicum præceptum, vt humanitatem præbeant iter facientibus, quia per hospitalitatẽ placuerunt quidã Deo ange- C lis hospitio receptis. Et dominus in die iudicij dicturus est electis. Hospes eram & suscepistis me: Et Iob dicit: Ostium meũ semper viatori patuit.

Hebr. 13. Matth. 25. Iob 31.

De eodem. ex concilio apud Aruernas. ¶ *Caput* 259.

Adiũgitur huic cõcilio

Placuit vt presbyteri suas plebes admoneant, vt ipsi hospitales sint, & nulli iter facienti mansionem denegent. Et vt omnis rapinæ occasio tollatur, nihil carius vendant transeuntibus, nisi † quãtum in mercato vendere possint. Quod si carius vendere voluerint, ad presbyterũ transeuntes hoc referant, & illius iussu cum humanitate eis vendant.

† quanto

Vt cibis sacerdotum semper diuina lectio misceatur. ex concilio Africano, cap. vij. ¶ *Caput* 260.

Conc. Tol. 3 cap. 7. *dist. 44. ca. pro reuerentia.*

Pro reuerentia Dei & sacerdotum, id vniuersa sancta synodus statuit, D vt quia solent crebrò mensis otiosæ fabulæ interponi, in omni sacerdotali conuiuio lectio diuinarum scripturarum misceatur. Per hoc enim & animæ ædificantur ad bonum, & fabulæ recenseri prohibentur.

De clericis inter epulas cantantibus. ex concilio Carthaginensi, cap. lxij. ¶ *Caput* 261.

Cart. 4. c. 62 22. q. 1. cap. clericum.

Clerici inter epulas cantantes ab officio detrahendi sunt.

De clericis scurribilis. ex eodem cap. lxxx. ¶ *Caput* 262.

Ponitur post cõciliũ tertium. 3. Carth. ca. 4 dist. 46. ca. clericum.

Si quis clericus aut monachus scurrilia iocularia, risúmque mouentia verba loquitur, acerrimè corripiatur.

De eadem re. ex eodem cap. lx. ¶ *Caput* 263.

Clericos scurriles & verbis turpibus iocũdatores ab officio detrahẽdos.

Ex canoni. apost.c.20.

Vt clericus fideiussor non sit. de eodem cap.lxx. ¶ *Caput 264.* A

Clericus fideiusſionibus inſeruiens abijciatur.

Ne clericus comam vel barbam nutriat. ex eodem, cap.xliiij. ¶ *Cap.265.*

Clericus nec comam nec barbam nutriat.

Ne clericus per creaturam iuret. ex eodem cap.lxi. ¶ *Caput 266.*

22.q.1.c. clericũ qui per

Clericum per creaturam iurantem acerrimè obiurgandum: ſi perſtiterit in vitio, excommunicandum.

De clericis adulatoribus, ex eodem cap.lvij. ¶ *Cap.267.*

dist.46. ca. clericus qui adulationibus.

Clericus qui adulationibus & proditionibus vacare deprehenditur, degradetur ab officio.

Ne quis ex clero ſine conſenſu epiſcopi ad Imperatorem querimoniam deferat. ex concilio Antiocheno, cap.xi. ¶ *Caput 268.* B

23.q.8.c. Si quis episcopus.

Si quis epiſcopus aut presbyter, aut quilibet regulæ ſubiectus eccleſiæ, præter conſilium & literas epiſcoporum prouinciæ & præcipuè metropolitani, adierit Imperatorem, hunc reprobari, & abijci oportere non ſolum à communione, verum & ab honore cuius particeps videtur exiſtere: quia venerandi principis auribus moleſtiam tentauit inferre contra leges eccleſiæ. Si igitur adire principem neceſſaria cauſa depoſcit, hoc agatur cum tractatu & concilio metropolitani & cæterorum epiſcoporum qui in eadem prouincia cõmorantur, qui etiã proficiſcentem ſuis proſequãtur epiſtolis.

Vt nullus ex clero ſe proclamet in ſynodo niſi ſcriptis. ex concilio apud ſanctum Medardum, cap.viij. ¶ *Caput 269.*

Hincmarus archiepiſcopus Rhemorum ſuis accuſatoribus dixit. Quæ eſt veſtra petitio fratres? Miſericordiam inquiunt petimus nobis à veſtra paternitate impendi de miniſtratione ordinum eccleſiaſticarum, ad quos à Domino Ebne quondam prouecti, à veſtra authoritate ſuſpenſi ſumus. Hincmarus epiſcopus dixit. Habetis libellum reclamationis ac poſtulationis, ſicut eccleſiaſtica ſe habet traditio? Illi autem reſponderunt ſe præ manibus nullum habere libellum. Hincmarus epiſcopus dixit. Legum eccleſiaſticarum authoritas talis eſt, vt in cauſis geſtorũ, ſemper ſcripturam requirat: adeo vt qui ad ſacrum fontem accedit, ſuum dare nomen præcipiatur: & qui ad ſummum ſacerdotium prouehitur, decreto manibus omnium roborato eligitur. Ordinatus autem à ſuis ordinatoribus literas accipere iubetur. Qui etiam ab eccleſiaſtica ſocietate quolibet exceſſu diſcinditur, libellari inſcriptione aut recipitur, aut deijcitur. Sed qui accuſatur vel excommunicatur, ſeu reconciliatur, per ſcripturam accuſari vel reconciliari iubetur. Et ſic in cæteris huiuſmodi in tantum ſcriptura depoſcitur, vt ſicut beatus Gregorius in commonitorio ad Ioannem defenſorem ex Romanis legibus ſumens ſcribit: Sentẽtia quę ſine † ſcriptura profertur, nomen ſententiæ habere non mereatur. Quapropter fratres & filij oportet vos ſecundum eccleſiaſticam authoritatem reclamationem veſtram libelli ſerie allegare, eámq; manibus veſtris roboratam, ſynodo ſacræ porrigere, vt conuenienter & canonicè vobis valeat reſponderi. Et tũc ipſi fratres libellum conſcribentes, eíque ſua nomina ſubſcribentes porrexerunt

D

Regist. li.11 episto.54. in fine.

Codic. lib.7 tit.44.

† ſcripto

A rexerunt Hincmaro episcopo, qui tunc vna cũ † Vuenilone Senonensi archiepiscopo, & † Amalrico Turonensi æquè archiepiscopo, sub præsentia gloriosi regis Caroli synodo præsidebat.

† Mucione Senensi. † Almarico.

Ne presbyteri relictis parœcijs suis ad alias migrent, nisi certis de causis. ex concilio Cabilonensi ij. cap. xli. ¶ *Caput 270.*

Presbyter proprio loco dimisso ad alium migrans nequaquam recipiatur, nisi suæ migrationis causam dixerit, & se innocenter vixisse in parœcia in qua ordinatus est sub testibus probauerit. Literas etiam habebit, in quibus sint nomina episcopi & ciuitatis plumbo impressa. Quibus cognitis, & talibus inuentis, quibus fides adhiberi pósit, recipiatur.

Vt accusatores clericorum si vnum de obiectis probare non potuerint, B *ad cætera non admittantur. ex concilio Africano. cap. lxxv.* ¶ *Cap. 271.*

Conc. Afri. c. 97. et Car. 7. cap. 3. 3. q. 10. cap. placuit.

Item placuit vt quotiescunque clericis ab accusatoribus multa crimina obijciuntur, & vnum ex ipsis de quo prius egerint probare nõ valuerint, ad cætera non admittantur.

Quomodo episcopi vel presbyteri de obiecto crimine se expurgare debeant. ex concilio VVormatiensi, cap. viij. ¶ *Caput 272.*

Con. VVormat. cap. 10 2. q. 4. ca. si episcopo.

Si episcopo aut presbytero causa criminalis, hoc est homicidium, adulterium, aut maleficium imputatum fuerit, pro singulis missam † tractare debet, & secretam publicè dicere, & communicare, & de singulis sibi imputatis innocentem se ostendere. Quod si non fecerit quinquennio à liminibus ecclesiæ extraneus habeatur.

† celebrare

C *Vt clerici alienis iudicibus non constringantur. ex decretis Adriani papæ, cap. xxxviij.* ¶ *Caput 273.*

In clericorũ causa huiusmodi forma seruetur, vt nequaquam eos sententia, non à suo iudice data constringat.

Vt verberibus publicè castigatus in exilium deputetur, qui alij crimen iniustè intenderit quod non probauerit. ex registro Gregorij ad Anthemium subdiaconum Campaniæ, cap. cci. ¶ *Caput 274.*

Lib. 9. epist. 66.

Cùm fortius punienda sint crimina quæ insontibus, maximè sacratis ordinibus ingeruntur: quàm sitis culpabiles omnes qui in causa Ioannis diaconi resedistis, attendite, vt † Hilarium criminatorem ipsius nulla ex diffinitione vestra pœna veniens castigaret. Nec illud ad excusationẽ ve- D stram esse credatis idoneum, quod vobis quasi iudicare volentibus solus frater & coepiscopus noster Paschasius dicitur distulisse. Nam si zelus in vobis rectitudinis viguisset, facilius vni à multis rationabiliter suaderi, quàm multi ab vno poterant sine causa differri. Quia ergo tantæ nequitiæ malum sine digna non habet vltione transire, suprascriptum fratrem nostrũ Paschasium volumus admoneri, vt eũdem Hilariũ prius subdiaconij, quo indignus fungitur, priuet officio, atq; verberibus publicè castigatũ, faciat in exiliũ deportari, vt vnius pœna multorũ posit esse correctio.

† Hilarũ

Ne ecclesiastici, seculares potestates habere desiderent ex epistola Gregorij Secundino incluso directa. ¶ *Caput 275.*

Certum namque est, non vos ante exercitui ducẽ præponere, nisi vobis

labor eius fidésque complaceret, & nisi eum anteactæ vitæ virtus & sollicitudo aptum esse monstraret. Si verò non aliis nisi huiusmodi viris committitur gubernandus exercitus, qualis dux esse debeat animarũ, ex istius bonæ rei comparatione colligitur. Sed verecundum nobis est dicere, & pudet, quia sacerdotes sibi ducatum arripiunt, qui exordium religiosę militiæ non viderunt.

Vt pœnam accusati suscipiat, qui non potest probare quod intendit. ex concilio Bracarensi, cap. viij. ¶ *Caput* 276.

con. Bra. 2. cap. 8. 2. q. 5. c. placuit. 1. Tim. 5.

Placuit, vt si quis aliquem clericorum in accusatione fornicationis impetit, secundùm præceptum apostoli pauli duo vel tria testimonia requirantur ab illo. Quod si non potuerit datis testimoniis approbare quod dixit, accusationem accusati accusator accipiat.

Vt sicut laici clericos in sua accusatione in secularibus non recipiunt, ita nec ipsi in eorum accusatione recipiant. ex concilio Aurelianensi, cap. v. ¶ *Caput* 277.

Omnes episcopi in tertia sessione acclamauerunt. Sanè dignum est, vt sicut sacerdotes vel clericos in sua accusatione, vel secularibus iudiciis laici non recipiunt: ita ipsi in sacerdotum vel clericorum accusationibus seu ecclesiasticis negotiis, nisi sponte collaudetur, non recipiantur. Quoniam inconueniens est, vt hi qui hos respuunt, ab his recipiantur.

Vt testimonium laici contra clericos nemo recipiat. ex concilio Triburiensi, cap. iiij. ¶ *Caput* 278.

Testimonium laici aduersus clericum nemo suscipiat.

De prædicatione presbyterorum. ex eodem concilio, cui interfuit Arnulfus rex. ¶ *Caput* 279.

Præcipimus vobis, vt vnusquisque vestrum super duas seu tres hebdomadas diebus dominicis seu festiuitatibus sanctorum, populum sibi commissum, doctrinis salutiferis ex sacra scriptura sumptis, in ecclesia sibi commissa, post euangelium perlectum, instruere studeat, & iubeat illis, vt nullus de ecclesia exeat antequam à presbytero siue à diacono vltima laus, id est, benedicamus domino, aut Ite missa est pronuncietur.

De ordinatis, quod testibus discuti debeant, si accusati fuerint. ex concilio Carthaginensi, cap. xx. ¶ *Caput* 280.

con. Carth. 2. c. 8. 15. q. 7. c. si autem presbyteri.

Si qui presbyteri vel diaconi fuerint accusati, adiuncto sibi ex vicinis locis episcopus proprius legitimo numero collegarum, quos ab eodem accusati petierint, id est, vna secum in presbyteri nomine sex, in diaconi tribus, ipsorum causas discutiat, eadem dierum & dilationum, & à communione remotionum, & discussione personarum, inter accusatores, & eos qui accusantur forma seruata. Reliquorum autẽ clericorum causas etiam solus episcopus loci agnoscat & finiat.

Substantia defuncti sacerdotis cuius esse debeat. ex concilio Triburiensi, cap. xxiij. cui interfuit Arnulfus rex. ¶ *Caput* 281.

Sancto concilio allatum est, quod quidam laici improbè agant contra presbyteros suos, ita vt de morientium presbyterorum substantia partes sibi ven-

A fibi vendicent,ficut de proprijs feruis. Interdicimus itaque canonica authoritate, ne hoc vlterius fiat, fed ficuti liberi facti funt ad fufcipiendum gradum & agendum diuinum officium: ita nihil ab eis exigatur, pręter diuinum officium. De peculiari verò facerdotum nihil fibi vfurpent, fed totum diuidatur in quatuor partes: vna epifcopo, alia altari, tertia pauperibus, quarta parentibus. Et fi non funt idonei parentes, epifcopus eam recipiat, & in vfum ecclefiæ diligenter diftribuat. Et fi quis contra hoc facere præfumpferit, anathematizetur.

De clericis qui fine teftamento difcefferũt. ex eodẽ conc. cap. xiiij. ¶ *Cap.* 282.

Si quicunque ex gradu ecclefiaftico fine teftamento, & cognitione deceſſerit, hæreditas eius ad ecclefiam vbi feruiuit deuoluatur, Similiter & B de fanctimonialibus.

De clericis qui laicalibus veftimentis induuntur. ex eodem concilio, cap. xxvij. ¶ *Caput* 283.

con. Carth. 4. c. 45. dift. 42. c. clericus.

Vt laicalibus veftimentis clerici non vtantur, id eft, mantello vel coto, fiue cappa, nec preciofis & ineptis calciamentis, & aliis nouitatum vanitatibus, fed religiofo & decenti habitu induti incedant.

De eadem re. ex concilio Carthaginenfi, cap. xliiij. ¶ *Caput* 284.

con. Carth. 4. cap. 45. dift. 42. c. clericus.

Clericus profefsionem fuam etiam habitu & inceſſu probet, & ideo nec in veftibus, nec calciamentis decorem quærat.

De clericis qui ociofè in nundinis deambulant. ex eodem concilio, cap. xlviij. ¶ *Caput* 285.

Ibidem.

C Clericus qui pro commodo aliquo in nundinis, vel in foro deambulat, ab officio fuo degradetur.

Vt nullus ex clero arma militaria portet. ex concilio Meldenfi, cap. xviij. ¶ *Caput* 286.

23. q. 8. c. quicunque.

Quicunque ex clero eſſe videntur, arma militaria non fumant, nec armati incedant, fed profefsionis fuæ vocabulum religiofis moribus & religiofo habitu præbeant. Quod fi contempferint, tanquam facrorum canonum cõtemptores & ecclefiafticæ fanctitatis profanatores, proprij gradus amifsione mulctetur, quia non poſſunt fimul Deo & feculo militare.

De eadem re. ex concilio Aurelianenfi, cap. ix. ¶ *Caput* 287.

Omnimodis dicendum eft presbyteris & diaconibus vt arma nõ portent: fed magis confidant in defenfione Dei, quàm in armis. D

Ne ecclefiafticæ perfonæ canes aut accipitres habeant. ex concilio Meldenfi, cap. viij. ¶ *Caput* 288.

dift. 34. c. epifcopum, presbyterũ

Epifcopum, presbyterum, aut diaconum canes ad venandum, aut accipitres, aut huiufmodi res habere non licet. Quod fi quis talium perfonarum in hac voluntate fæpius detectus fuerit, fi epifcopus eft, tribus menfibus à communione fufpendatur: presbyter duobus menfibus: diaconus vno ab omni officio & communione fufpendatur.

De eadem re ex concilio Aurelianenfi, cap. iij. ¶ *Caput* 289.

dift. 34. c. omnibus feruis.

Omnibus feruis Dei venationes, & fyluaticas vagationes cum canibus, & vt accipitres & falcones non habeant interdicimus.

Vt cleri-

Vt clericos discordantes episcopus sua potestate conciliet. ex concilio Africano, cap. lix. ¶ Caput 290.

con. Carth. 4. c. 59. dist. 90. c. discordātes

Discordantes clericos, Episcopus vel ratione vel potestate ad concordiam trahat, inobedientes synodus per audientiam damnet.

De clericis qui proruperint in mutuam cædem. ex concilio Hilerdensi, cap. vi. ¶ Caput 291.

con. Hilerdensi c. 2.

Si qui clerici in mutuam cædem proruperint, prout dignitas officiorū in tali excessu contumeliam pertulerit, à Pontifice districtius vindicetur.

De eadem re. ex eodem, cap. vij. ¶ Caput 292.

Frater in fratrem si ausus fuerit manum mittere, legitimam disciplinam accipiat.

Quod septem diaconi sufficiant in vnaquaque ecclesia. ex epistola Fabiani papæ, cap. ij. ¶ Caput 293.

Septem ergo diaconi sunt in vrbe Roma per septem regiones ciuitatis, sicut à patribus accepimus, qui per singulas hebdomadas & dominicos dies atque festiuitatum solennia, cum subdiaconibus & acolytis ac sequētium ordinum ministris, iniuncta sibi obseruent ministeria, & parati omni hora ad diuinum officium, sint, & quicquid eis iniungitur peragēdum. Similiter & vobis, prout oportunum fuerit, per singulas ciuitates est faciendum, vt diuinum absque vlla mora aut negligentia studiosè ac solenniter agatur officium.

De eadem re. Ex concilio Neocæsariensi, cap. xiiij. ¶ Caput 294.

dis. 93. c. diaconi septē Acto. 6.

Diaconi septem esse debent iuxta regulam, licet & valdè magna sit ciuitas. Idipsum autem & actuum apostolorum liber insinuat.

Item de eadem re. ex concilio episcoporum qui in Ancira & Cæsarea conuenerunt, cap. ix. ¶ Caput 295.

Acto. 6.

Diaconi septem esse debent secundum regulam, quamuis magna sit ciuitas: cui regulæ authoritas erit liber actuum apostolorum.

Vt diaconi coram presbyteris non sedeant. ex concilio Laodicensi, cap. xx. ¶ Caput 296.

Et cō. Agathen. ca. 65. dist. 93. c. nō oportet.

Quod non oporteat diaconum coram presbytero sedere, sed iussione presbyteri sedeat. Similiter autem diaconis honor habeatur ab obsequētibus, id est, à subdiaconis & omnibus clericis.

Ne diaconi presbyteris se anteponat. ex conc. Toletano. cap. 30. ¶ Cap. 297.

con. Tol. 4. cap. 38. dis. 93. c. nōnulli diaconi.

Nonnulli diacones in tantā erumpūt superbiam, vt se se presbyteris anteponant, atque in primo choro ipsi priores stare præsumant, presbyteris in secundo choro constitutis, ergo vt sublimiores sibi presbyteros agnoscant, tam hi quàm illi in vtroque choro consistant.

Vt exorcistæ energumenis manus imponant. ex concilio Carthaginensi, cap. xx. ¶ Caput 298.

con. Carth. 4. c. 90. de cōs. dis. 5 c, omni die.

Omni die exorcistæ energuminis manus imponant.

De honore vniuersis ordinibus competente. ex decretis S. Syluestri papæ, cap. iiij. ¶ Caput 299.

Ita fratres iubet authoritas diuina & affirmat, vt à subdiacono vsque ad lectorem

A lectorem omnes subditi sint diacono. Cardinali vrbis Romæ in ecclesia honorem representantes tantum. Pontifici verò presbyter, diaconus subdiaconus acolytus, exorcista, lector, abbas monachus in omni loco repræsententobsequium, siue in publico siue in gremio ecclesiæ.

De sacerdotibus qui ministerium suum adimplere nesciunt, nec discere volunt. ex concilio Aurelianensi, cap. vi. ¶ *Caput* 300.

Sacerdotes qui ritè non sapiunt adimplere ministerium suum, nec discere iuxta preceptum episcoporum suorum, pro viribus satagunt, & contemptores canonum existunt, ab officio proprio sunt submouendi, quousque hæc pleniter emendata habeant.

Vt clerici non reputentur qui sub nullius episcopi disciplina inueniuntur. ex concilio Parisiensi, cap. x. ¶ *Caput* 301.

B Nulla ratione clerici aut sacerdotes habendi sunt, qui sub nullius episcopi disciplina & prouidentia gubernantur. Tales enim acephalos. i. sine capite, prisca ecclesiæ consuetudo nominauit.

dist. 93. c. nulla ratione.

Vt clerici liberi facti à dominis suis, eos honorent & canonicè seruiant. ex concilio apud † Altheim habito, cap. xxxviij. ¶ *Caput* 302.

† Alteum

Nullus clericus ad gradum presbyterij promoueatur, nisi vt scriptum in canonibus habetur: Si enim propter Dei dilectionē quis de seruis suis quenquam elegerit, & docuerit literas, & libertati condonauerit, & per intercessionem erga episcopum presbyterum effecerit, ille autem postea in superbiam elatus, missam dominis suis & canonicas horas seruare & psallere renuerit, & eis iustè obedire, dicens se liberum esse, noluerit, & quasi liberè cuius vult homo fiat: hæc sancta synodus anathematizat, & illum à sancta communione arceri iudicat, donec resipiscat, & domino suo obediat secundum canonica præcepta. Si autem obstinato animo & hęc contempserit, accusetur apud episcopum qui eum ordinauit, & degradetur, & fiat seruus illius, id est, domini sui, sicut natus fuerat. Quisquis verò talem secum habuerit, postea quam rem illius prædictā audierit, & domino suo non reddiderit, vel à se proiecerit siue episcopus, siue comes, siue clericus, siue laicus anathematis illius societate nodatus pœnam excommunicationis luat.

C

De illis qui fugam fratris celauerint. ex dictis Basilij. ¶ *Caput* 303.

D Si quis eum qui districtionem ecclesiasticam non ferens, fugam meditari, cognouerit. Si non statim prodiderit, proditionis illius participem se esse non dubitet: & tamdiu à conuentu fratrum est sequestrandus, quamdiu ille valeat reuocari.

De illis qui presbyteros suos malè tractauerint. ex concilio apud Aruernas, cap. vij. ¶ *Caput* 304.

Si quis presbyterum proprium inhonorat, aut verbo, aut facto contumeliam fecit, tamdiu à liminibus ecclesiæ arceatur, quousque per condignam pœnitentiam satisfaciat. Ait enim Apostolus. Presbyteri qui benè præsunt duplici honore digni habeantur. Item alibi dicit: Obedite præpositis vestris, & subiecti estote eis. Et cætera.

1. Tim. 5.
Hebr. 13.

Vt no-

Vt nomen papæ in ecclesiis sanctis recitetur. ex concilio Vasensi secundo, cap. iiij. ¶ Caput 305.

A

Et hoc iustum visum est nobis, vt nomen domini Papæ quicunq; sedi apostolicæ præfuerit in † vestris ecclesiis recitetur.

† nostris

Vt presbyteri & diaconi in villis habitantes summas festiuitates in ciuitatibus celebrent. ex concilio Aruernensi, ca. xiiij. ¶ Caput 306

Si quis presbyter aut diaconus, qui non in ciuitate canonicus esse dinoscitur, sed in villis habitans in oratoriis officio sancto deseruiens, celebrat diuina mysteria: festiuitates præcipuas, Domini Natalē, Pascha, Penthecosten, & si quæ principales sunt festiuitates reliquæ, de hinc ne faciat commonemus, & nusquam alibi, nisi cum episcopo suo in ciuitate festiuitates supradictas celebret. Quicunque sunt ciues laici natu maiores, pari modo in vrbibus ad pontifices suos in prædictis festiuitatibus veniāt, & ibi diuina mysteria celebriter audiant. Quod si qui improba temeritate hæc contempserint, à communione pellantur.

B

Vt presbyteris potestas prædicandi in suis plebibus concedatur. ex concilio Vasensi ij. cap. ij. ¶ Caput 307.

Hoc etiam pro ædificatione omnium ecclesiarum, & pro vtilitate totius populi nobis placuit, vt non solum in ciuitatibus, sed etiam in omnibus parœciis verbum faciendi daremus presbyteris potestatē, ita vt si presbyter aliqua infirmitate prohibente per seipsum non potuerit prædicare, sanctorum patrum homiliæ à diaconibus probatis recitentur.

De clericis qui in rixa interficiuntur. ex concilio Triburiensi, cap. l. cui interfuit Arnulphus rex. ¶ Caput 308.

C

23. q. 8. cap. quicunque clericus.

Quicunque clericus aut in bello, aut in rixa, aut gentilium ludis mortuus fuerit, neque oblatione, neque oratione pro eo postuletur: sed in manus incidat iudicis. Sepultura tamen non priuetur.

De presbyteris qui capitali crimine accusati excusare se non possunt. ex eodem concilio, cap. vi. ¶ Caput 309.

Annectitur cō. Aruern.

De presbyteris qui crimine fornicationis, siue aliquo capitali flagitio accusantur, & non habent collegas cum quibus se excusare possint: aut si fortè lapsi fuerint, quomodo satisfaciant. In quorum iudicio neque ad dexteram neque ad sinistram declinandum est, sed recta via gradiendum. In concilio nanque Neocæsariensi capitulo sexto scriptum est: Presbyter si vxorem acceperit, deponatur ab ordine: si verò fornicatus fuerit aut adulterium perpetrauerit, amplius pelli debet, & ad pœnitentiam redigi.

D

Vt viri veraces & Deum timentes in ciuitatibus & vicis constituantur. ex concilio Rothomagensi, cap. ix. ¶ Caput 310.

Vt populus admoneatur, vt in dominicis & festis diebus omnes ad vesperas & nocturnas vigilias, & ad missam omnimodo occurrant: & vt decani in ciuitatibus & in vicis publicis viri veraces & Deum timentes constituantur, qui desides & negligentes commoneant, vt ad Dei seruitium absque occasione properent, & vt ipsi decani sacramento astringantur, vt nulla interueniente causa, scilicet aut amoris, aut timoris, aut propinquitatis aut

A tatis,aut muneris,negligentes & transgressores reticeant, quin sacerdotibus proprias eorum culpas manifestét. Sacerdotum autem erit ita eorum vitia Zelo & amore diuino cum debita disciplina corrigere, sicut ipsi nolunt pro aliorum erratis sententiam iustæ damnationis suscipere. Et vt dies festi à vespere vsque ad vesperam absque opere seruili cum debito honore celebrentur.

Ne aliquis clericorum in duabus ecclesiis facilè connumeretur. vij. synodi, cap. xv. ¶ *Caput* 311.

Clericus ab instanti tempore nõn connumeretur in duabus ecclesiis. Negotiationis enim est hoc & turpis commodi proprium, & ab ecclesiastica consuetudine penitus alienum. Audiuimus enim ex ipsa dominica B voce, quia, Nemo potest duobus dominis seruire, aut enim vnum odio habebit & alterum diliget, aut vnum sustinebit & alterum cõtemnet. Vnusquisq; enim secundùm apostolicã vocẽ quo vocatus est, in hoc debet manere, & in vna locari ecclesia. Quæ enim per turpe lucrum in ecclesiasticis rebus efficiũtur, aliena consistũt à Deo: ad vitæ verò huius necessitatẽ studia sunt diuersa. Ex eis ergo qui voluerit acquirat corporis oportuna, Ait enim apostolus. Ad ea quæ mihi opus erant, & his qui mecum sunt ministrauerunt manus istæ: Et hæc quidem in hac seruanda vrbe. Cæterum in villis quę foris sunt, propter inopiam hominum, indulgeatur.

Lucæ 16.
1. *Corin*. 7.
Actor. 20.

Ante discussionem non esse suscipiendos accusatores. Anacletus in tertio decretali suo. ¶ *Caput* 312.

C Si qui sunt vituperatores aut accusatores episcoporũ vel reliquorum sacerdotum, non oportet eos à iudicibus ecclesię audiri, antequam eorum discutiatur æstimationis suspicio, vel opinio, qua intentione, qua fide, qua temeritate, qua vita, qua conscientia, quóue merito, si pro Deo, aut pro vana gloria, aut inimicitia, vel odio, vel cupiditate ista præsumpserint.

Clericos non esse accusandos à laicis. Telesphorus papa in primo decretali suo omnibus episcopis. ¶ *Caput* 313.

Sicut laici seculares homines nolũt clericos recipere in accusationibus, & infamationibus suis: ita nec clerici debent eos recipere in pulsationibus suis: quoniam in omnibus discreta debet semper esse & segregata vita, & conuersatio clericorum ac secularium laicorum.

D *Vulgus non esse recipiendum in accusatione sacerdotum. Paulò post in eodem decretali.* ¶ *Caput* 314.

Sacerdotes qui proprio ore corpus domini conficiunt, ab omnibus sunt † obediendi & timendi, non dilacerandi aut detrahendi: quia à quibus se domini populus benedici, saluari & instrui cupit, nullatenus eos debet arguere, nec vulgus in eorum accusationem suscipi. Populus enim ab eis docendus est & corripiendus, non ipsi ab eo: quia nõ est discipulus supra magistrum. Dei ergo ordinationem accusat, qui eos qui ab eo constituuntur sacerdotes accusat vel damnare cupit.

6. q. 1. *cap. Sacerdotes.*
† forte obaudiendi.
Matth. 20.

Accusatori nõ esse credendũ qui absentẽ accusat. Ibidẽ post pauca. ¶ *Cap*. 315

Accusatores & accusationes quas leges seculi nõ admittunt, & nos sub-

 mouemus,

mouemus, & accusatori omnino non credi decernimus, qui absente aduersario causam suggerit ante vtriusque partis iustam discussionem. Nec hi qui non sunt idonei suscipiantur ad accusationem, & omnes qui aduersus patres, id est, sacerdotes armantur, infames esse censemus. Patres enim omnes.i.sacerdotes, venerandi sunt, non respuendi, aut accusandi vel insidiandi. A

Finitiua tantum clericorum iudicia, deferenda ad apostolicam sedem. Eleutherus papa duodecimo loco succedens Petro in primo decretali suo, ecclesiis Galliæ. ¶ *Caput* 316.

De accusationibus ergo clericorum, de quibus consulti sumus, quia omnes eorum accusationes difficile est ad sedem Apostolicam deferri, finitiua tantum episcoporum iudicia huc deferantur, & huius sanctæ sedis authoritate finiantur, sicut ab apostolis eorúmque successoribus multorum consensu episcoporum, iam diffinitum est. Nec in eorum ecclesiis alij aut præponantur, aut ordinentur, antequàm hîc eorum iustè terminentur negotia. Quoniam quamuis liceat apud prouinciales & metropolitanos atque primates, eorum ventilare accusationes vel criminationes, non tamen licet diffinire secus, quàm prædictum est. Reliquorum verò clericorum causas apud prouinciales & metropolitanos, & primates ventilare, & iustè diffinire licet: Iudicantem tamen oportet cuncta rimari, & ordinem rerum plena inquisitione discutere, interrogandi ac proponendi adijciendíque, præbita patientia ab eo, vt ibi actio ambarum partium imitata sit pleniter. B C

Non esse iudicandum donec vtrinque sit peroratum. Ibidem. ¶ *Caput* 317.

Nec litigantibus iudex prius sua velit sententia obuiare, nisi quando ipsi iam peractis omnibus nihil habeant in quæstione quod proponant, & tamdiu actio ventiletur, quousque ad rei veritatem perueniatur. Frequenter interrogare oportet, ne aliquid prætermissum forte remaneat, quod adnecti conueniat. Induciæ enim non modicæ ad inquirẽdum dandæ sunt, ne aliquid præproperè agi à quacunque parte videatur, quia per subreptionem multa proueniunt: Nihil tamen absq; legitimo & idoneo accusatore fiat. Nam & Dominus noster Iesus Christus Iudam esse furem sciebat: sed quia non est accusatus, ideo non est eiectus: & quicquid inter Apostolos egit, pro dignitate ministerij, ratum mansit. Nam si leges, seculi accusatores requirunt, quantò magis ecclesiasticæ regulæ? Docent enim terrestria & humana quæ sint ecclesiastica atque cœlestia. D

Intra prouinciam exercendas pulsati actiones. Idem. ¶ *Caput* 318.

Idẽ legitur epist.1. Fœlicis 1.

De accusatoribus verò comprouincialibus ita legitur esse statutum. Si quis super quibuslibet criminibus quemlibet clericum pulsandum crediderit, in prouincia in qua consistit ille qui pulsatur suas exerat actiones: nec æstimet eum alibi aut longius ad iudiciũ protrahendum. Illi verò qui pulsatus fuerit, si iudicem suspectum habuerit, liceat appellare.

Et cõ. Cart. 4.cap.30. 3.q.9.cap.iudices.

Non esse iudicandum de absente. Idem. ¶ *Caput* 319.

Caueant etiam iudices ecclesiæ, ne absente eo cuius causa ventilatur, sententiam

A sententiam proferant: quia irrita erit, immo & causam in synodo pro facto dabunt. Proditoris verò nec calumnia nec vox audiatur. Nemo enim debitorem amplius potest cognoscere, quàm ille qui iniuriam eiusque sustinuit nequitiam.

Quod laici non debeant clericos accusare. Fabianus in secundo decretali suo Orientalibus episcopis. ¶ *Caput* 320.

Sicut sacerdotes vel clerici reliqui à secularium laicorum excluduntur accusatione, ita illi ab istorum sunt excludendi & alienandi criminatione. Et sicut isti ab illis, ita & illi ab istis non recipiantur: quoniã sicut domini sacerdotum segregata debet esse cõuersatio ab eorum, ita & litigatio: quia seruum Dei non oportet litigare. Hæc ideo præsumpsimus, vt cognoscatur ab his quibus incognitum est, quia & sacerdotes quos sibi Dominus de omnibus adsciuit, & suos esse voluit non sunt leuiter tractandi, nec lacerandi, vel temerè accusandi, aut reprehendendi, nisi à magistris suis: quoniam eorum causas sibi Dominus reseruari voluit, & suo iudicio iudicari.

2.q.7.c.sicut sacerdotes.

2.Tim.2.

B

De ordine causæ, & numero personarum. Idem. ¶ *Caput* 321.

Ibidem non ita procul à fine.

Nullus vnquam præsumat accusator simul esse, & iudex & testis: quoniam in omni iudicio quatuor personas necesse est semper adesse, id est iudices electos, & accusatores, ac defensores, atque testes. Similiter statuentes apostolica authoritate iubemus, ne pastorem suum oues quæ ei commissæ fuerint, nisi in fide errauerit, reprehendere audeant: quia facta præpositorum oris gladio ferienda non sunt, neque potest esse discipulus super magistrum.

4.q.4.c.nullus vnquã.

C

Matth.10.

Item non esse contradicendum authoritati. ¶ *Caput* 322

Ibidem paulo pòst.

Qui omnipotentem Deum metuit, nec contra euangelium, nec contra apostolos, nec contra prophetas, vel sanctorũ patrum instituta, aliquid agere vllo modo consentit.

De pulsatis vbi respondere debeant, vbi non. Idem in tertio decretali suo. ¶ *Caput* 323.

ad Hilariũ episcopum.

Pulsatus, ante iudicem suum causam dicat, & ante non suum iudicem, pulsatus, si voluerit, taceat: & vt pulsatis quotiens appellauerint, induciæ dentur.

3.q.6.cap. pulsatus.

D

De conuicijs pro accusatione non habendis. Idem. ¶ *Caput* 324.

Ibidem paulo pòst.

Si quis ergo iratus crimen aliquod cuilibet temere obiecerit, cõuitium non est pro accusatione habẽdum: sed permisso tractandi spacio, id quod iratus dixit per scripturam se probaturum esse fateatur: vt si fortè resipiscens, quæ pro iracundia dixit, iterare aut scribere noluerit, non vt reus criminis teneatur. Omnis ergo qui crimen obijcit, scribat se probaturum. Reuera ibi semper causa agatur, vbi crimen admittitur. Et qui non probauerit quod obiecit, pœnam quam intulerit, ipse patiatur.

2.q.3.& de pœnitẽ.dist.1.ca. Si quis iratus.

De alieno iudicio. Cornelius papa in secundo decretali suo, Rufo Episcopo. ¶ *Caput* 325.

Nullus sacerdotum causam suam alieno committat iudicio, nisi ad

ſedem apoſtolicam fuerit appellatum: ſed vnuſquiſque prouinciales iudices, & notos habeat, niſi aliquam vim temerariæ multitudinis, illic timuerit: aut infeſtos vel ſuſpectos inibi iudices habuerit: pro quibus cauſis ad maioris authoritatis iudices, & ad alias prouincias appellare & venire conceſſum eſt. Omnia ergo quæ aduerſus abſentes in omni negotio aut loco aguntur, aut iudicantur, omnino vacuentur: quoniam abſentē nullus addicit, nec vlla lex damnat. A

Quod qui crimina intendunt per ſe accuſare debeant. Lucius papa xxj. à Petro, in primo decretali ſuo, omnibus epiſcopis tam Galliæ, quàm Hiſpaniæ. ¶ *Caput* 326.

Conſtitui placuit, vt criminationes maiorum natu per alios non fiant, niſi per ipſos qui crimina intendunt, ſi tamē ipſi digni & irreprehenſibiles apparuerint, & actis docuerint publicis omni ſe carere ſuſpicione, atque inimicitia: & irreprehenſibilem fidem ac conuerſationem ducere. Vnde placuit, vt à quibuſcunque iudicibus eccleſiaſticis ad alios iudices eccleſiaſticos vbi maior eſt authoritas, fuerit prouocatum, audientia non negetur. B

Quæ accuſationes recipi non debeant. Stephanus papa j. in ſecundo decretali ſuo. ¶ *Caput* 327.

3.q.5.c. accuſatores.

Accuſatores & accuſationes quas ſeculi leges non recipiunt, & anteceſſores noſtri prohibuerunt, & nos ſubmouemus: Nullus enim alienigena aut accuſator eorum fiat, aut iudex. *Item.* Repellantur habitantes cum inimicis & omnes laici: quia infeſtationem blaſphemiæ affectio inimicitiæ incitare ſolet. Nec illi in veſtra ſuſcipiendi ſunt accuſatione, qui vos in ſua nolunt recipere infamatione. Nullus enim anathematizatos ſuſcipiat, nec à quoquam credantur, quæ ab eis vel dicuntur vel conſcribuntur. Eos dico anathematizatos eſſe, quos epiſcopi ſui ſcriptis anathematizauerunt, aut eorum ſtatuta anathematizant. C

Quod per ſcriptum tantum nullus ſit accuſandus. Idem. ¶ *Caput* 328.

2.q.8.c. per ſcripta.

Per ſcripta enim nullius accuſatio ſuſcipiatur, ſed propria voce, ſi legitima & condigna accuſatoris perſona fuerit, præſente videlicet eo quem accuſare deſiderat: quia nullus abſens aut accuſari poteſt, aut accuſare. D

De incertis iudicijs. Fœlix papa j. xv. à Petro, in primo decretali ſuo, Paterno coepiſcopo. ¶ *Caput* 329.

In re dubia certa non iudicetur ſententia, nec vllum iudicium niſi ordinabiliter habitum teneatur. Si quis ſuper quibuſlibet criminibus clericum pulſandum crediderit, in prouincia in qua conſiſtit ille qui pulſatur, ſuas exerat actiones, nec æſtimet eum accuſator alibi aut longius pertrahendum ad iudicium.

De appellatione eius qui iudices ſuſpectos habet. Idem. ¶ *Caput* 330.

Proximè poſt.

Ille verò qui pulſatus fuerit, ſi iudices ſuſpectos habuerit, licet appellare primates.

Item de

A *Item de eodem, & quæ accusationes non sint recipiendæ. Idem episcopis Galliæ in secundo decretali suo.* ¶ *Caput* 331.

3.q.7.cap. infamus.

Infamis enim persona nec procurator potest esse, nec cognitor. Absente verò aduersario non audiatur accusator, nec sententia absente parte alia à iudice dicta vllam obtinebit firmitatem. Neque absens per alium accusare aut accusari potest, nec affinis testis admittatur. Neminem ergo exhiberi de prouincia ad prouinciam, vel ad comitatum oportet, nisi ad relationem iudicis ad quem fuerit appellatum, id est, vt actor semper rei forũ sequatur. Si quis autem iudicem aduersum sibi senserit, vocem appellationis exhibeat, quam nulli oportet negari. Peregrina verò iudicia generali sanctione prohibemus, quia indignum est, vt ab externis iudicetur, qui B comprouinciales & à se electos debet habere iudices.

De ordine accusationis, & vinculo inscriptionis Eutychianus papa episcopis per Siciliam. ¶ *Caput* 332.

Accusationis ordinem talem & didicimus, & seruari iubemus: id est, si quis clericorum in crimine impetitur, non statim reus æstimetur qui accusari potuit, ne suspectam innocentiam faciamus. Sed quisquis ille est, qui crimen intendit in iudicium veniat, nomen rei indicet, vinculum inscriptionis arripiat, custodiat similtitudinem: habita tamen dignitatis æstimatione potiatur. Nec fore nouerit sibi licentiam mentiendi, cùm calumniantes ad vindictam poscat similitudo supplicij.

Qui non sint admittendi ad accusationem. Idem. ¶ *Caput* 333. *Proximè post.*

C Hæretici enim omnes, & suspecti, & excommunicati, homicidę quoque atque malefici, fures, sacrilegi, raptores, venefici, adulteri, & qui raptum fecerint, vel falsum testimonium dixerint, seu qui † sortilogos magósque consuluerint, nullatenus ad accusationem sunt admittendi. Nulli infami vnquam, aut sacrilego de quocunque negotio liceat aduersus religiosum Christianum, quamuis humilis seruilísque persona sit, testimonium dicere, nec de qualibet ratione, vel inscriptione Christianum impetere.

† ad sortilegos, magósq; concurrerint.

Sub quot testibus cuiusque ordinis accusatio fieri debeat. ex synodalibus gestis Syluestri papæ. ¶ *Caput* 334.

Presbyter autem cardinalis nisi in quadraginta quatuor testibus non D damnabitur. Diaconus cardinalis constitutus vrbis Romæ, nisi in xxxvi. non condemnabitur. Subdiaconus, acolytus exorcista, lector, ostiarius, nisi sicut (scriptum est) in septem testibus non condemnabitur. Testes autẽ & accusatores, sine aliqua sint infamia, vxores, & filios habentes, & omnino Christũ † timẽtes. Testimoniũ clerici aduersus laicũ nemo recipiat. Nemo enim clericũ quemlibet in publico examinare præsumat, nisi in ecclesia. Nemo enim clericus, vel diaconus, aut Presbyter propter quamlibet causam intret in curiam: nec ante iudicem cinctum causam dicere præsumat: quoniam omnis curia, à cruore dicitur & immolatione simulachrorum. Et si quis clericus accusans clericum in curiam introierit, anathema suscipiat.

† prædicantes.

De petendis inducijs Fœlix papa in primo decretali suo Anastasio & Ægyptijs, cap. xiiij. ¶ *Caput* 335.

A

Cùm ad iudicium quis venerit, si voluerit & necesse fuerit induciæ ei petenti à patribus constitutæ absque impedimento concedantur, & iudices à se electi tribuantur, vt in loco vnde est ille qui accusatur, aut si ibi aliquam temerariæ multitudinis vim metuerit, locum eligat sibi congruũ, quò absque timore suos si necessitas exposcerit testes habere, & absque impedimento suam canonicè sententiam finire valeat: quia multa per subreptionem euenire solent.

Eutichia. pa. epist. 2. episcopis per Siciliam. 2. q. 6. ca. nõ ita

De differentia ecclesiasticæ & secularis causæ. Idem, cap. xvij. ¶ *Cap.* 336.

Non ita in ecclesiasticis agẽdum negotiis est, sicut in secularibus. Nam in secularibus, postquam legibus vocatus venerit, & in foro decertare cœperit aliquis, nõ licet ante peractam causam recedere. In ecclesiasticis verò dicta causa recedere licet, si necesse fuerit, aut si se prægrauari viderit.

B

De non permiscendis personis causæ, ex epistola decretali, Damasi papæ ad Stephanum Archiepis. Mauritaniæ. ¶ *Caput* 337.

Epist. 3. 4. q. 4. nullus introducatur.

Nullus introducatur personaliter ad causam, sed accusatoris & accusati æqua audiantur ratione, iuxta quod ordo exigit: Accusatores verò & iudices non iidem sint, sed per se accusatores, per se iudices, per se testes, per se accusati, vnusquisque in suo ordinabiliter ordine. Nam inscriptio primò semper fiat, vt talionem calumniator recipiat, quia ante inscriptionem nemo debet iudicari vel damnari, cùm & seculi leges hæc retineant.

De Maximo episcopo. epistola Bonifacij papæ ad episcopos Galliæ, cap. j. ¶ *Caput* 338.

C

Bonifacius episcopis Galliæ. Decreuimus vestram debere intra prouinciam esse iudicium, & congregare synodum ante diem calendarum Nouembrium: vt si adesse voluerit Maximus præsens, si confidit ad obiecta respondeat. Si verò adesse neglexerit, dilationem sententiæ de absentia non lucretur. Nam manifestum est confiteri eum de crimine, qui indulto & totiens delegato iudicio, purgandi se occasione non vtitur.

De abijciendis familiaribus inimicis. Leo papa Anatholio episcopo. ¶ *Caput* 339.

Epist. 77. 24. q. 3. cap. illud sanè.
† iurisdictionis tuæ clerici.
† conniueant.
† iræ.

Illud sanè mihi plurimum displicere significo, quod † inter ditionis tuæ clericos quidam esse dicuntur, qui aduersariorum † conueniant praui-tati, & † vesaniæ vasis misericordiæ vasa misceãtur: quibus inuestigandis & seueritate congrua coercendis debet diligentia tua vigilãter insistere: ita vt his quibus prodesse non potuerit correctio, non parcat abscisio. Oportet enim nos euangelici meminisse mandati, quo ab ipsa veritate præcipitur, vt si nos oculus, aut pes, aut dextera scandalizauerit manus, à compage corporis auferatur: quia melius sit his in † ecclesia carere mẽbris, quam cum ipsis in æterna ire supplicia. Nam superfluo extra ecclesiam positis resistimus, si ab his qui intus sunt, in eis quos decipiunt, vulneramur. Abijcienda prorsus pestifera hæc à sacerdotali vigore patiẽtia est, quæ sibimet peccatis aliorum parcendo non parcit.

D

Matth. 18.

† seculo

Episcopum

A *Episcopum accusatum non esse deferendum à suis ante finem causæ. In quinta synodo Symmachi papæ.* ¶ *Caput* 340.

Nonne directa sunt verba canonum, quinque clericorum ab episcopo suo ante sententiæ tempus pro dubia suspicione discesserit, manifestam eum manere censuram?

Ex lib. Ennodij. 8. q. 4. c. nõne directa.

De eodem in eadem. ¶ *Caput* 341.

Lex ecclesiastica pontificem ab aliis accusatum, priusquam sub luce obiecta constiterint, exigit non relinqui.

proximè post.

De depositione eius qui Archidiaconatum alterius inuaserat. Gregorius Natali episcopo Salonitano. ¶ *Caput* 342.

Eum qui contra iusticiæ regulam in archidiaconatum alterius prouehi B consensit, ab eiusdem archidiaconatus honore deponimus. Qui si vlterius in loco eodem ministrare præsumpserit, se participatione communionis sacræ nouerit esse priuatum.

lib. 2. regist. cap. 14. 7. q. 1. c. eũ qui contra.

Quod nullam vim habeant iniusta iudicia. Ioanni defensori Gregorius, cap. xl. ¶ *Caput* 343.

Quod quidam frater de falsis se capitulis accusatum, neque aliquid ordinabiliter factum, sed iniustè se asserit condemnatum: diligenter quærendum est, primò, si iudicium ordinabiliter est habitum: si alij accusatores, alij testes fuerint: deinde causarum qualitas, si digna exilio vel depositione fuit: si eo præsente sub iureiurando contra eum testimonium dictum est, si scriptis actum est, si ipse licentiam respondendi ac defendendi C se habuit. Sed & de personis accusantium ac testificantium subtiliter quęrendum est cuius cõditionis, cuiusue opinionis, & ne inopes sint, ne fortè aliquas contra præfatum pastorem inimicitias habuissent: vtrũ testimonium ex auditu dixerint, aut certè specialiter se scire testati sunt, si scriptis iudicatum est, & partibus præsentibus sententia recitata est. Quod si fortè hæc solenniter acta non sunt, neque causa probata est, quæ exilio vel depositione digna sit, in ecclesiam suam modis omnibus reuocetur.

lib. 11. regist. cap. 50. 2. q. 1. c. in primis.

Vt singulis personis singula ecclesiæ tribuantur officia. Gregorius omnibus episcopis. ¶ *Caput* 344.

Singula ecclesiastici iuris officia, singulis quibusque personis, singulatim debere committi iubemus. Neque enim vni quamlibet exercitatæ D personæ vno tempore duarum rerum officia censemus cõmittenda. Quia si totum corpus oculus, vbi auditus? Sicut enim varietas membrorum per diuersa officia & robur corporis seruat, & pulchritudinem representat, ita varietas personarum nihilominus per officia distributa, & fortitudinem & venustatem sanctæ Dei ecclesiæ manifestat. Et sicut indecorum est, vt in corpore humano alterutrum membrum alterius fungatur officio, ita nimirum noxium simúlque turpissimum, si singula rerum ministeria, personis totidem non fuerint distributa.

dist. 89. c. singula ecclesiastici.

Rom. 12.

Vbi fieri debeant ecclesiastica iudicia. ex prima epistola Clemẽtis. ¶ *Cap.* 345.

Si qui ex fratribus negotia habent inter se, apud cognitores seculi non iudicentur, sed apud presbyteros ecclesiæ quicquid illud est, dirimatur, &

11. q. 1. c. si qui ex fratribus.

omnimodo obediant ſtatutis eorum. A

De abominabili crimine cõſpirationis calixtus in ſecũda epiſtola. ¶ *Cap.*346.

Conſpirationum verò crimina in veſtris partibus vigere audiuimus, & plebes contra epiſcopos ſuos conſpirare nobis mandatum eſt, Cuius criminis aſtutia non ſolum inter Chriſtianos abominabilis eſt,ſed etiam inter ethnicos,& ab exteris legibus prohibita.Et idcirco huius criminis reos non ſolum eccleſiaſticæ,ſed etiam ſeculi damnant leges. Et non ſolum conſpirantes,ſed etiam conſentientes eis. Anteceſſores verò noſtri cum plurima turba epiſcoporum, quicunq; eorum in ſacerdotali honore ſunt poſiti,aut exiſtunt clerici,honore quo vtuntur carere præceperunt: cæteros verò communione priuari, & ab eccleſia extorres fieri iuſſerunt: omnéſque ſimul vtriuſque ordinis viros infames eſſe cenſuerunt: & non ſolum facientes, ſed & eis conſentientes. B Iuſtum eſt enim vt qui diuina cõtemnunt mandata,& inobedientes patrum exiſtunt iuſsionibus,ſeuerioribus corrigantur vindictis, quatenus timorem cæteri habeant talia committere,& Deus gaudeat fraternitate ac concordia, & cuncti ſumant ſeueritatis ac bonitatis exemplum.Nam ſi (quod abſit) eccleſiaſticam ſollicitudinem vigorémque negligimus,perdit deſidia diſciplinã,& animabus fidelium profectò nocebitur. Hi verò in nullius ſunt accuſatione recipiendi, nec eorum vel anathematizatorum vox, vllum nocere aut accuſare poteſt.

De modo accuſandi. Damaſus in ſecunda epiſtola. ¶ *Caput* 347.

3.q.9.c.habetur.

Habetur quoque in decretis patrum ſancitum, non forè canonicum, C quenquam ſacerdotum iudicare vel damnare, antequam accuſatores canonicè examinatos præſentes habeat, locúmque defendendi accipiat, id eſt,inducias eccleſiaſticas ad abluenda crimina & cætera:nec extra propriam fiat prouinciam prima diſcuſsionis accuſatio, ſine apoſtolica præceptione, cui in omnibus cauſis debet reuerentia cuſtodiri: quoniam & antiqua docet hoc patiũ regula,in qua & imperialia pariter ſtatuta cõcinunt

Epiſt.6. ad epiſc. Italiæ 3.q.9.c.qui accuſare.

De eadem re. Idem in epiſtola vltima. ¶ *Caput* 348.

Qui alium accuſare elegerit, præſens per ſe & non per alium accuſet, inſcriptione videlicet premiſſa.Neq; vllus vnquam iudicetur, antequam legitimos accuſatores præſentes habeat, locúmque defendendi accipiat ad abluenda crimina. D

Epiſ.2.c.11. diſt.51.c. præterea frequenter.

De curialibus ad clerum non promouendis. Innocentius Victricio Rothomagenſi Archiepiſcopo. ¶ *Caput* 349.

Præterea frequenter quidam ex fratribus veſtris curiales, vel quibuſlibet publicis functionibus occupatos, clericos facere contendunt: quibus poſteà maior triſtitia cùm de reuocandis eis aliquid ab Imperatore præcipitur, quàm gratia naſcitur de adſcito. Conſtat enim eos in ipſis muniis † voluptates exhibere,quas à Diabolo inuentas eſſe non dubium eſt, & ludorum aut † numerum apparatibus aut præeſſe, aut forſitan intereſſe. Sit certè in exemplum ſollicitudo & triſtitia fratrum,quam ſæpe pertulimus imperatore præſente,cũ pro his ſæpius rogaremus, quam ipſe nobiſcum

† mimis

† mimorum

poſitus

A positus cognouisti, quibus non solum inferiores clerici ex curialibus, verumetiam iam ex sacerdotio constituti, ingens molestia vt redderentur, instabat.

Quòd id quod necessitas reperit pro remedio, cessante necessitate, debet vtique cessare. Idē Rufo & Eusebio Macedonibus episcopis. ¶ Cap. 350

Epist. 22. cap. 5.

Sacerdotum summa deliberatio hæc fuit, vt quos Bonosus ordinauerat, ne cum eodem remanerent, ac ne fieret non mediocre scandalum, ordinati reciperētur. Vicimus (vt opinor) ambigua. Iam ergo quod pro remedio ac necessitate temporis statutum est, constat primitus non fuisse: ac fuisse regulas veteres quas ab apostolis aut apostolicis traditas ecclesia Romana custodit, custodiendásque mandat his, qui eam audire consuerunt. B Sed necessitas temporis id fieri magnopere postulabat. Ergo quod necessitas pro remedio repperit, cessante necessitate, debet vtique cessare pariter quod vrgebat: quia alius est ordo legitimus, alia vsurpatio, quam ad præsens fieri tempus impellit. Sed canones apud Nicæam constituti de Nouatianis fieri permiserunt. Prius ille canon à patribus institutus ponendus est. vt possimus aduertere, vel quid, vel qualiter ab eisdem sensum sit vel præceptum. De his, inquit, qui nominant seipsos Catharos, id est, mundos, & aliquando veniunt ad catholicam ecclesiam, placuit sanctæ & magnæ synodo, vt accepta manus impositione, sic maneant in clero. Possumus verò dicere de solis hoc Nouatianis esse preceptum, nec ad aliarum hæreseon clericos pertinere. Nam si vtique de omnibus ita definirent, addidissent à Nouatianis, aliisque hæreticis reuertentes debere in suū C ordinem recipi. Quod ita non esse, etiam illud maximè quòd de Paulianistis dictum est, poterit cōfirmare, à quibus venientes etiam baptizari præcipiuntur. Nunquidnam cùm de Paulianistis iubent, omnes qui ab hæreticis reuertuntur, erunt hoc exemplo baptizandi? Quod cùm nullus audeat facere, de ipsis tantum esse præceptum ratio ipsa demonstrat.

De his qui virginitatis sponsionem irritam faciunt. Idem. ¶ Caput 351.

con. Ancy. cap. 18. 27. q. 1. c. quotquot.

Quotquot virginitatem promittentes, irritam faciunt sponsionem, inter bigamos censeantur.

De peregrè baptizatis. ex concilio Eliberitano, cap. xxiiij. ¶ Caput 352.

dist. 98. c. omnes qui.

Omnes qui peregrè fuerint baptizati, eo quod eorū minimè sit cognita vita, placuit, ad clerum non esse promouendos in alienis prouinciis. D

De seruis sine consensu dominorum ordinatis. Gelasius Martyrio, & Iusto episcopis. ¶ Caput 353.

Actores siquidem illustris viri filij nostri Amandiani grauiter conqueruntur, homines suo iuri deditos alios adhuc clericos, alios iam diaconos ordinatos, cum non solum post modernum (quod tantorum pontificū collectione sub omnium saluberrimę prouisionis assensu constat esse perfectum) huiusmodi personas suscipi non debere, verum etiam si qui fortè in diuinæ cultum militiæ, ante fuerint ignorantia faciente suscepti, eliminare prorsus, & exutos religioso priuilegio ad dominorum possessiones iusta debuerint admonitione compelli. Et ideo fratres charissimi eos quos su-

quos supradicti viri actores in clericatus officio mõstrauerint attineri, discussos & obnoxios ac probatos custodito legum tramite sine intermissione restituite: ita vt si quis iam presbyter reperitur, in eodem gradu, peculij sola amissione permaneat. Diaconus verò aut vicarium præstet, aut si non habuerit, reddatur. Residua officia sciant neminem posse ab obnoxietate, si conuincitur, vindicari, quatenus ordine custodito nec dominorum iura, nec priuilegia vlla ratione turbentur. A

De eadem re. Gelasius Herculentio, Stephano, & Iusto episcopis. ¶ *Caput* 354.

Nuper etenim actores illustris fœminæ placidię petitorij oblatione cõquesti sunt, Sabinum Marcellianensis siue Cusilinatis vrbis antistitẽ, Antiochum seruum iuris patronę suę absentis dominæ occasione captata, ad presbyterij honorem vsque perductum, eiusque fratrem Leontium clericalis officij priuilegio decorasse. Et ideo fratres charissimi inter supradictos actores, & eos qui conditionis extremæ repetuntur, obiectam cognitionem vobis nostra auctoritate deputamus, vt omni veritate discussa, si reuera obiectam sibi maculam iusticię, refragationis non potuerit ratione diluere, Leontium clericum, quem gradus præfinitus legibus non defendit, ad sequendam cognitionis suæ necessitatem modis omnibus redhibete. Antiochum verò, quia per sacerdotium non iam potest retolli, si in suam ecclesiam in hoc in quo est honore, desiderat collocare, non velut redditum sibi, sed habeat pro ministeriorum celebratione susceptum. B

De reuerentia exhibenda prius ordinatis. Nicolaus papa Michaeli Imperatori. ¶ *Caput* 355. C

dis.21.c.denique. Hebre.7.

Denique si in epistola ad Hebræos legitur, quòd Minor à maiore benedicatur: restat profectò vt exigente ratione etiam maledicatur. Siquidem hoc vtique prænoscentes periculosa tempora, illi qui ante nos fuerunt prouidam in ecclesijs consuetudinem tradiderunt, hodiéque in Romana ecclesia (quæ magistra est omnium ecclesiarum) imprætermissè seruatur, ita vt nullus sacerdos maiori suo interueniente consacerdote cuilibet rei benedicere nitatur. Sed & anterior stans ad pronunciandum aliquam lectionem, benedictionem quidem postulat, sed ei quilibet inferior non audet benedicere. Cur hoc? Nunquid benedicere peccatum est? Absit. De maledicis enim, non benedicis dicit Apostolus: Quia regnum Dei non possidebunt. Sed per hoc innuitur quantæ censuræ fręno inferiores quique ad suos iudicandos præpositos coërcendi sunt, si his nec etiam benedicendi ius, illum pœnitus obtineant. D

1.Corin.6.

De puero sine propria voluntate cucullato. Nicolaus papa. i. omnibus episcopis in regno Ludouici. ¶ *Caput* 356.

20.q.3.c. præsens clericus.

Præsens clericus nomine Lambertus, vna cũ patre suo nomine Atho, quondam videlicet comite, nunc autem clerico, ad limina Apostolorum properans adijt præsentiam nostram, asserens qualiter idem pater eius in laicali adhuc † habitu in prædijs propriis ædificasset monasteria duo voluntatem gerens, vt post suum discessum præsens filius eius Lambertus in locum

† ordine

A in locum ei succederet. Quem infra teneram ætatem inter viij. & xi. annũ constitutum, memoratus pater proprio arbitrio absque regulari institutione extra omnem voluntatem illius cucullam induit. Igitur post quoddã ipsius temporis spacium, vt ipse dicit, Salomon episcopus eum cum quibusdam alijs eidem Lamberto, absque patris oblatione vel Abbatis percepta benedictione, monasticum illum induere fecit habitũ, vt fertur inuitum, & sub hac occasione paterna seu materna hæreditate à fratribus suis priuatum esse, atq; contra omnem (vt dictum est) voluntatem suam quasi regularem illum monachum permanere voluit. Super qua re diligenti cura inuestigantes, etiam sub adiuratione patrem ipsius si verum diceret, interrogauimus. Sed idem clericus Atho respondit se talem habuisse & habere voluntatem, vt suus filius verus monachus fuisset, & in locũ ei successisset. Sed sub testificatione iureiurando firmabat, quod quando primitus ei cucullam induit, idem Lambertus semper restitit & nunquam se monachum fieri consensit, sed demum ab insequentibus monachico habitu violenter indutus fuerit, asserens quia nunquã regulam aliquando promisit, neque ego pater eius palla altaris † inuolutũ illum obtuli, neque à quocumque sacerdote vel abbate (vt mos deposcit) benedictione percepta regulæ vnquam † subactum fuisse monachum. Super his omnibus etiam protestatus est præfatus clericus Atho, quia si eo tempore tam duræ obseruantiæ monasticam intellexisset regulam, nunquam eundem, filium suum Lambertum coegisset portare cucullam. Quapropter Psalmographi consultè verba recolentes, quibus voluntariè se Deo sacrificare pronunciat, & voluntaria oris sui beneplacita fieri in conspectu Dei obsecrat: presentem vt dictum est clericum nomine Lambertum minimè debere existimauimus sub tali violentia fieri monachum. Quod enim quis non elegit, nec optat, profectò non diligit. Quod autem non diligit, facilè contemnit. Nullum quippe bonum, nisi voluntarium. Idcirco & dominus non ferendam in via virgam, per quam violentia vlli inferatur, præcepit. Quapropter consultius agitur, si pijs suasionibus contemptum mundi, & amorem Dei prædicando, quàm violentiam inferendo ad cœlestem amorem illum accenderitis. Vnde omnium vestrum charitati hanc nostri apostolatus mandare decreuimus epistolã, monentes atque præcipientes, quatenus si ita est verum vt isti dicunt, nullus episcopus vel abbas seu monachorum reliquorum conuentus monasticis illum regulis inuitum subiacere compellat: neque vllo modo fratres illius per hanc occasionem licentiam habeant paterna seu materna illum (quod absit) hæreditate priuare, sed vsque dum diuina inspiratione compunctus propria voluntate regulis se subdat, liceat illum à mundanis, & laicalibus remotum vagationibus vel negotijs inter religiosos & ecclesiasticos viros in canonica degere vita. Non enim putamus (quod absit) religiosos canonicos à sanctorum monachorum vita & consortio seiunctos, quia vnusquisque secundum Apostolum propriam mercedem accipiet secundum suum laborem.

[Margin: B (at "isse & habere"); † indutũ; † se fieri monachum subiectum promisit.; C (at "pter Psalmographi"); Psal. 53.; Psal. 118.; Matth. 10.; D (at "tes atque"); 1. Cor. 3.]

Quod

Quod clericus à suo excommunicatus episcopo ab alio episcopo non est recipiendus. ex concilio Sardicensi, cap. xvi. ¶ Caput 357.

A

Osius episcopus dixit. Si hoc quoque omnibus placet, vt siue diaconus siue presbyter, siue quis clericorum ab episcopo suo fuerit communione priuatus, & ad alterum porrexerit episcopum, & scierit ille ad quem confugerit, eum ab episcopo suo fuisse abiectum, non oportet vt ei communionem indulgeat. Quod si fecerit, sciat se conuocatis episcopis causam esse dicturum. Vniuersi dixerunt: Hoc statutum & pacem seruabit, & concordiam custodiet.

Vt clerici episcopis suis subiecti sint. ex concilio Chalcedonensi. cap. viij. ¶ Caput 358.

Actione 15

B

Clerici in parœcijs, monasteriis, aut martyriis constituti, sub potestate sint eius, qui in ea est ciuitate episcopus, secundum traditionem sanctorum patrum, nec per præsumptionem recedant à suo episcopo. Eos verò qui ausi fuerint rescindere huiusmodi institutionem quocunque modo, vel si noluerint subiacere proprio episcopo, siquidem fuerint clerici personarum ordinatione, subiaceant condemnationibus canonum.

De eadem re. ex eodem. ¶ Caput 359.

Clerici qui pauperum dispositioni vel monasteriorum vel martyriorum præsunt, sub potestate singularum ciuitatum episcoporum, secundum sanctorum canonum traditionem perdurent, nec per suam temeritatem episcopi sui moderationem declinent. Qui autem huiusmodi dispositionem quolibet modo subuertere ausi fuerint, & episcopo suo non obedierint, si quidem clerici fuerint, canonicæ damnationi subiaceant, si autem monachi aut laici sint, à communione suspendantur.

C

Quod non oporteat clericos prætermisso episcopo ad secularia iudicia commeare. ex eodem concilio, cap. ix. ¶ Caput 360.

11. q. 1. c. si clericus.

Si clericus aduersus clericum habeat negotium, non relinquat suum episcopum, & ad secularia iudicia concurrat, sed prius negotium agitetur apud proprium episcopum, vel certè (si fuerit iudicium ipsius episcopi) apud arbitros ex vtraque parte electos audiatur negotium. Si quis verò contra hæc fecerit, canonum subiacebit correctionibus. Et si clericus aduersus suum seu alium episcopum habeat causam, apud audientiam synodi prouinciæ conqueratur. Si verò contra ipsius prouinciæ metropolitanum episcopum Episcopus siue clericus habeat controuersiam, pergat ad ipsius diœcesis primatem, aut certè ad Constantinopolitanæ regiæ ciuitatis sedem, vt eorum ibi proprium negotium exquiratur.

D

Quod minimè liceat clericis transmigrare in aliam ciuitatem, nisi pro persecutione. Ex eodem concilio, cap. xx. ¶ Caput 361.

Clericos in singulis ecclesijs constitutos, sicut iam decreuimus, non licere in alterius ciuitatis ecclesijs ordinari, sed acquiescere in ea in qua ab initio ministrare meruerunt, exceptis illis qui proprias ciuitates perdiderunt, & ex necessitate ad alias ecclesias migrauerunt. Si verò quicunque episcopus post definitionem istam ad alium episcopum pertinentem

A clericum susceperit, placuit sanctę synodo & hunc qui suscipit, & eum qui susceptus est, tamdiu excommunicatos manere, quamdiu ipse clericus ad propriam reuertatur ecclesiam.

Vt clerici publica iudicia non appellent. ex concilio Carthaginensi iij. cap. ix. ¶ *Caput* 362.

De diuersis ordinibus ecclesiæ seruientibus, vt si quis in causam criminis incurrerit, & abnuerit iudicium ecclesiasticum debeat periclitari: vt & filij sacerdotum spectacula secularia non adeant. Item placuit vt quisquis episcoporum, presbyterorum & diaconorum, seu clericorum, cùm in ecclesia ei crimen fuerit intentatum, vel ciuilis causa fuerit commota, si derelicto ecclesiastico iudicio, publicis iudiciis purgari voluerit, etiam si pro B ipso fuerit prolata sententia, locum suum amittat: & hoc in criminali actione: In ciuili verò perdat quod euicit, si locum suũ obtinere maluerit.

11. q. 1. cap. placuit.

Quid agendum sit si prouocatum fuerit de ecclesiasticis, ad alios ecclesiasticos iudices. ex eodem, cap. x. ¶ *Caput* 363.

Hoc etiam placuit vt à quibuscunque iudicibus ecclesiasticis ad alios iudices ecclesiasticos vbi est maior authoritas, fuerit prouocatum, non eis obsit quorum fuerit soluta sententia, si conuinci non potuerint, vel inimico animo iudicasse, vel aliqua cupiditate aut gratia deprauatos esse. Sanè si ex consensu partium iudices electi fuerint, etiam à pauciore numero quàm constitutum est, non liceat prouocari.

2. q. 6. cap. placuit.

Qui ad testimonium non sint admittendi. ex concilio Carthaginensi vij. cap. iiij. ¶ *Caput* 364.

C Testes autem ad testimonium non admittendos, qui nec ad accusationem admitti pręcepti sunt, vel etiam quos accusator de sua domo produxerit. Ad testimonium autẽ infra annos xiiij. ætatis suæ non admittantur.

4. q. 2. c. testes autem.

Quod electorum iudicum sententia sperni non debeat. ex concilio Mileuitano, cap. xxiiij. ¶ *Caput* 365.

A iudicibus autem quos communis consensus elegerit, non liceat prouocare. Et quisquis probatus fuerit pro contumacia nolle obtemperare iudicibus, cum hoc primæ sedis episcopo fuerit probatum, det literas, vt nullus ei communicet episcoporum, donec obtemperet.

2. q. 6. c. à iudicibus.

De cõtumacibus clericis, & ad officiũ tardis. ex cõc. Agathẽsi, c. ij. ¶ *Cap.* 366

D Contumaces verò clerici, prout dignitatis ordo permiserit, ab episcopis corrigantur. Et si qui prioris gradus elati superbia, communionem fortasse contempserint, aut ecclesiam frequentare, vel officium suum implere neglexerint, peregrina eis communio tribuatur, ita vt cum eos pœnitentia correxerit, rescripti in matricula gradum suum dignitatémque recipiant.

dist. 50. ca. cõtumaces.

Vt clericus inconsulto episcopo suo ad secularem iudicem non pergat. ex eodem concilio, cap. xxxij. ¶ *Caput* 367.

Clericus nec quenquã præsumat apud secularem iudicẽ, episcopo non permittẽte pulsare: sed qui pulsatus fuerit nõ respõdeat, nec proponat, nec adeat criminale negotiũ in iudicio seculari. Si quis verò seculariũ per calũ-

 niam ec-

niam ecclesiam, aut clericũ fatigare tentauerit, & victus fuerit, ab ecclesiæ liminibus, & catholicorum communione nisi dignè pœnituerit, arceatur. A

Quod liceat presbytero vel diacono à communione suspenso, si necesse fuerit baptizare. ex concilio Aurelianensi, cap. viij. ¶ Caput 368

Con. Aure. 1. cap. 14. dist. 81. c. Si diaconus.

Si diaconus vel presbyter pro reatu suo se ab altaris communione, sub pœnitentis confessione submouerint, sic quoque si alij defuerint, & causa certè necessitatis exoritur, poscentem baptismum liceat baptizare.

Vt clerici si quid præstiterint sine vsura recipiant. ex concilio Terraconensi, cap. iij. ¶ Caput 369.

14. q. 4. c. Si quis clericus.

Si quis clericus in necessitate solidum præstiterit, hoc de vino, vel de frumento accipiat, quod mercandi causa tempore statuto decretum fuerit vænundare. Cæterum si speciem non habuerit necessariam, ipsum quod dedit sine vllo augmento recipiat. B

Vt nullus clericorum seruum vel discipulum suum ab ecclesia extrahere audeat. ex concilio Hilerdensi, cap. viij. ¶ Caput 370.

Nullus clericorum seruum aut discipulum suum ad ecclesiam cõfugientem extrahere audeat, vel flagellare præsumat. Quod si fecerit, donec dignè pœniteat, à loco cui honorem non dedit † sequestretur.

† segregetur.

De clericis qui monachorum propositum appetunt. ex concilio Toletano, cap. liiij. ¶ Caput 371.

Con. Tole. 4 cap. 49. 19. q. 1. c. clerici qui.

Clerici qui monachorum propositũ appetũt, quia meliorem vitã sequi cupiũt, liberos eis ab episcopo in monasteriis largiri oportet ingressus, nec interdici propositũ eorũ, qui ad contẽplationis desideriũ transire nituntur. C

Ne stipendia clericorum à iure alienentur ecclesiarum. ex concilio Toletano vj. cap. v. ¶ Caput 372.

12. q. 2. cap. Sæpe fit.

Sæpe fit, vt proprietati originis obsistat longinquitas temporis. Quapropter prouidentes decernimus, vt quisq; clericorum stipendium de rebus ecclesiæ cuiuscunque episcopi percipit largitate, sub prærcariæ nomine debeat professionem scribere, ne per retentionem diuturnam iudicium afferat, & quæcunque in vsu perceperit, debeat vtiliter laborare, vt nec res diuini iuris videãtur aliqua occasione negligi, & subsidium ab ecclesia cui deseruiunt percipere possint clerici. Quod si quis eorum contempserit facere, se stipendio suo videbitur priuare.

Quod clericis seruis ecclesiarum dare debeant episcopi libertatem. Item ex concilio Toletano ix. cap. xi. ¶ Caput 373. D

dist. 54. cap. qui ex familijs.

Qui ex familiis ecclesię seruituri deuocãtur in clerum, ab episcopis suis libertatis necesse est, vt percipiant donũ: & si honestæ vitæ claruerint meritis, tunc demũ maioribus fungantur officiis. Quos verò flagitiis ordinauerit incorrigibilis noxa, perpetua seruitus conditionis religet in cathena.

De eunuchis qui ab aliis fiunt, vel qui sibi naturalia abscindunt. ex decretis Martini Papæ, cap. xxi. ¶ Caput 374.

dist. 55. c. Si quis per ægritudinem

Si quis per ægritudinem naturalia à medicis habuerit secta: similiter & qui à Barbaris aut dominis stultis fuerint castrati, & morib⁹ dignis fuerint visi, hos canon admittit ad clericatus officiũ promoueri. Si quis autẽ sanus

non per

A non per disciplinam religionis & abstinentiæ, sed per abscisionem plasmati à Deo corporis, existimans posse à se carnales concupiscentias amputari, castrauerit se, non eum admitti decernimus ad aliquod clericatus officium. Quod si iam antè fuerat promotus ad clerum, prohibitus à suo ministerio deponatur.

Quod non liceat diacono ante presbyterum sedere, cap. xl. ¶ *Caput* 375.

Non liceat ante presbyterũ diacono sedere, nisi cũ iussione presbyteri.

Vt ordinandus ad diaconatum matrimonio renunciet, cap. xli. ¶ *Cap.* 376

Diaconus qui eligitur, si cõtestatus fuerit pro accipiendo matrimonio, & dixerit se non posse in castitate permanere, hic non ordinetur. Quod si in ordinatione tacuerit, & ordinatus fuerit, & postea matrimonium desiderauerit, alienus sit à ministerio, & vacet à clero.

Mart. papæ Braca. c. 39. To. 2. con. dist. 27. c. diaconus qui

B

Quod nõ liceat cuilibet vasa dominica tãgere. ex eodẽ cõ. c. † *xlij.* ¶ *Cap* 377

Non liceat quemlibet ministeria tangere, nisi subdiacono aut acolyto, in secretario vasa dominica.

† xli dist. 23. c. nõ liceat.

De tõdenda coma clericorũ & habitu ornato. ex eodẽ cõc. c. lxvij. ¶ *Cap.* 378

Non oportet clericos comã nutrire & sic ministrare, sed attonso capite patentibus auribus, & secundum Aaron talarem tunicam induere, vt sint in habitu ornato.

dist. 23. c. nõ oportet.

De non ordinandis inuitis vel deijciendis immeritis. Gregorius papa Natali episcopo in primo libro Registri. ¶ *Caput* 379.

Gesta quæ nobis in concilij vestri confecta secretario direxistis, in quo Archidiaconus honoratus addicitur, plena esse cognouimus semine iurgiorum, cum vno eodémque tempore vna persona nolens ad sacerdotij ordinem prouehitur, quæ tanquam immerita à diaconatus officio remouetur. Et sicut iustum est vt nemo crescere cõpellatur inuitus, ita censendum puto, ne quisquã insons ab ordinis sui ministerio deijciatur iniustè.

Cap. 19. dist. 74. ca. gesta quæ.

C

Quid agendũ sit de rebus lapsorũ clericorũ. Greg. Petro subdiacono. ¶ *Cap.* 380

De lapsis sacerdotibus, vel quolibet ex clero obseruare te volumus, vt in rebus eorum nulla contaminatione miscearis: sed pauperrima regularia monasteria require, quæ secundũ Deũ viuere † sciuntur: & in eisdem monasteriis ad pœnitẽtiam lapsos trade: & res lapsorum in eo loco proficiat, in quo agere pœnitentiam traduntur: quatenus ipsi ex rebus eorum subsidium habeant, qui de correctione eorum sollicitudinem gerũt. Si verò parentes habent, res eorum legitimis parentibus dentur, ita tamen vt eorum stipendia qui in pœnitentiam dati fuerint, sufficienter debeãt procurari. Si qui verò ex familia ecclesiastica sacerdotes vel leuitæ, vel monachi, vel clerici, vel quilibet alij lapsi fuerint, dari eos in pœnitentiam volumus: sed res eorum ecclesiastico iure non subtrahi. Ad vsum tamẽ suum accipiant vnde ad pœnitentiam subsistant, ne si nudentur, locis in quibus damnati fuerint, onerosi sint.

Lib. 1. epist. 42. 16. q. 6. de lapsis.

† sciunt

D

Quæ pœna sequatur occultè infamantem. Gregorius clero & populo Rauennæ in libro sexto Registri. ¶ *Caput* 381.

Quia maligni spiritus consilio repletus, contra castorium notarium ac

responsalem nostrum nocturno silentio in ciuitatis loco contestationem posuit in eius crimen loquentem, mihique de facienda pace callidè contradicentem, & quia quisquis veraciter loquitur, semetipsum innotescere non debet formidare, oportet vt publicè exeat, & quæq; in contestatione sua loqui præsumpsit, ostendat. Quòd, si non exierit, neque publicè confessus fuerit, quisquis ille sit qui hoc agere præsumpsit, vel consensum in tantæ iniquitatis consilium præbuit, ex Dei & domini nostri Iesu Christi sententia definimus, vt sancti eius corporis & sanguinis participatione priuatus sit. Si verò quia latet, & quoniam nescitur teneri à disciplina non valet, tanti mali conscius, & prohibitus, corpus & sanguinem domini percipere præsumit, anathematis vltione percussus vt fallax ac pestifer, à sanctæ ecclesiæ corpore sit diuisus. Si quis autem fortasse talis est, quem nos huius facti authorem ac participem esse nescientes, ad eum bona optantes epistolas transmittamus, ipsa pro eo apud omnipotentem Deum deprecatio sit vacua. Sin autem in eadem ciuitate egressus ad publicum, potuerit docere quæ dixit, vel certè sciens se non posse quæ scripsit ostendere, errorē suum fuerit apertè confessus, dominici corporis & sanguinis participatione sit priuatus, neque à sanctæ ecclesiæ corpore alienus existat, quia nos apud omnipotentem Deum ex nostris quotidie culpis agnoscimus, vt quamuis seruato disciplinæ moderamine, aliorum tamen erratibus parcamus.

Tomo 2. incipit Sophronius Eusebius.

De bigamis & concubinarijs. Hieron. in epist. ad Oceanum. ¶ *Cap.* 382.

Leuit. 21.

Nullo pacto digamos vel concubinarum catenis insertos decet subire ministeriū. In leuitico scriptum est, ac præfinitum quales eligi debeant sacerdotes. Sic habes. Et dixit Dominus ad Moysen. Sacerdos vxorem accipiat virginem de semine patrum suorum: viduam verò & destitutam, aut à viuo marito derelictam non accipiat. Benè audiui præcipiente Domino Moysi, quia nec vxor debet sacerdoti digama conuenire, ne honorem polluat sacerdotij. Sicut vnius vxoris virum, sic vnius viri mandat vxorem. Si ergo clericus monogamus fuerit, & vxor eius digama noli eum ministerio applicare: digamam enim duxit vxorem. Hæc Tito præcepta Apostolus de ordinandis clericis dedit. Et quia liber finem expectat, ad id redeamus vnde digressi sumus. Nec si duæ aut tres pariter Dei ancillæ morentur, solum ad eas decet ingredi sacerdotem. Si quis hæc præcepta non obseruauerit, hostis est animæ suæ. Quod si post nostra monita, agapetas aliquis clericus amplius quæsierit amare quàm Christū: secundùm synodalem regulam conueniatur, & præcepta patrum in Nicęa diffinita ei legantur. Iam verò si conuersus prędicta reliquerit, consequuti sumus maximum lucrum. Alioquin talis ab ecclesia anathematizandus est. Germinant enim fœminæ cum viris habitantes spinas, & arcana mentium acuto mucrone percutiunt. Proh nefas. Dolor est dicere, sed præterire non decet Christo istæ vouerunt nubere, non clericis.

Titum 1.

Vt Christiani scholastici solœcismus quorundam tolerent sacerdotum. Augustinus ex libro de catechizandis rudibus. ¶ *Caput* 383.

Cap. 9. dist. 38. c. sedulo monendi.

Sedulo monēdi sunt scholastici, vt humilitate induti Christiana discāt non con-

A non contemnere, quos cognouerint morum vitia quàm verborum amplius deuitare: & cordi casto linguam exercitatam nec conferre audeant, quam etiam præferre consueuerant. His enim maximè vtile est nosse ita esse præponendas verbis sentētias, vt præponitur animus corpori. Ex quo fit, vt ita malle debeant veriores quàm disertiores audire sermones: sicut malle debent prudentiores, quàm formosiores habere amicos. Nouerint etiam non esse vocem ad aures Dei, nisi animi affectum. Ita enim non irridebūt si aliquos antistites & ministros ecclesiæ fortè animaduerterint, vel cum barbarismis & solœcismis Deum inuocare, vel eadem verba quę pronunciant non intelligere, perturbatéque distinguere: non quia ista minimè corrigenda sunt, vt populus ad id quod planè intelligit, dicat Amen: B sed tamen piè toleranda sunt ab eis qui didicerint, vt sono in foro, sic voto in ecclesia benedici. Itaque forensis illa nonnunquam fortè bona dictio, nunquam tamen benedictio dici potest.

Paulò post.

Pro excessu correctionis non esse veniam petendam à subditis. Augustinus de vita clericorum. ¶ *Caput* 384.

Epist. 109. ad Monachas. dist. 86. cap. quandò necessitas.

Quando necessitas disciplinæ † moribus coercendis dicere vos dura verba compellit, si etiam in ipsis modum vos excessisse sentitis, non à vobis exigitur, vt à vobis subditis veniam postuletis: ne apud eos quos oportet esse subiectos, dum nimium seruatur humilitas, regendi frangatur authoritas. Et tamē petenda est venia ab omnium domino, qui nouit eos quos plus iusto fortè corripitis, quanta beneuolentia diligatis.

† minoribus

C *Cur permittuntur fungi officijs suis reuertentes ab hæresi. Idem in epistola ad Bonifacium.* ¶ *Caput* 385.

Epist. 50. nō ita procul à fine.

Si inquiunt, oportet, vt nos extra ecclesiam & aduersus ecclesiam fuisse pœniteat, vt salui esse possimus: quomodo post istam pœnitentiam apud vos clerici vel etiam episcopi permanemus? Hoc non fieret, quoniam reuera quod faciendum est, fieri non deberet, nisi pacis ipsius compassione sanaretur. Sed sibi hoc dicant & multò maximè humiliter doleant qui in tanta morte præcisionis iacent, vt isto quodam vulnere matris catholicæ reuiuiscāt. Cùm enim præcisus ramus inseritur, fit aliud vulnus in arbore, quo possit recipi vt viuat, qui sine vita radicis peribat. Sed cùm receptus recipienti coaluerit, & vigor consequitur & fructus: Si autem non coaluerit, ille quidem arescit, sed vita arboris permanebit. Est enim & tale inserendi genus, vt nullo pręciso ramo qui intus est, ille qui foris est inseratur, non tamen nullo, sed vel leuissimo arboris vulnere. Ita ergo & isti cùm ad radicem catholicam veniunt, nec eis quamuis post erroris sui pœnitētiam honor clericatus, aut episcopatus aufertur: fit quidem aliquid tāquam in cortice arboris matris, cōtra integritatē seueritatis: veruntamen quia neq; qui plantat est aliquid, neq; qui rigat, ad Dei misericordiam precibus fusis coalescēte insitorū pace ramorū: charitas cooperit multitudinē peccatorū.

D

1. Corin. 3.

Cur publicè pœnitentes non sint in clericatu. Item ibidem. ¶ *Caput* 386.

Proximè post. dis. 50. c. vt constituere retur.

Vt enim constitueretur in ecclesia ne quisquam post alicuius criminis pœnitentiam clericatum accipiat, vel ad clericatum redeat, vel in clericatu

permaneat,non desperatione indulgẽtiæ,sed rigore factum est disciplinæ. Alioquin contra claues datas ecclesiæ disputabitur, de quibus dictum est. Quæ solueritis in terra: soluta erunt in cœlo. Sed ne forsitan etiam de cæteris criminibus spe honoris ecclesiastici,animus intumescens superbè ageret pœnitentiam,seuerissimè placuit,vt post actam de crimine damnabili pœnitentiam nemo sit clericus, vt desperatione temporalis altitudinis medicina maior & verior esset humilitatis.Nam & sanctus Dauid de criminibus mortiferis egit pœnitentiam,& tamen in honore suo perstitit. Et beatum Petrum quando amarissimas lachrymas fudit,vtique dominũ negasse pœnituit,& tamen apostolus mansit.Sed non ideò superuacua putanda est posterorum diligentia,qui vbi saluti nihil detrahebatur,humilitati aliquid addiderunt,quo salus tutius muniretur,experti credo aliquorum fictas pœnitentias, per affectatas honorum potentias. Cogunt enim multas inuenire medicinas,multorum experimenta morborum. Verum in huiusmodi causis,vbi per graues dissentionum scissuras,non huius aut illius hominis est periculũ, sed populorum strages iacẽt, detrahendum est aliquid seueritati,vt maioribus malis sanandis charitas syncera subueniat.

Matth. 16.

Paulo pòst.

Cur Donatistæ correcti ministrare permissi sint. Ibidem. ¶ *Caput* 387.

Hoc erga istos ab initio seruauit Africana catholica ex episcoporũ sententia,qui in ecclesia Romana inter Cæcilianum & partem Donati iudicauerunt,damnatóque vno quodam Donato qui author schismatis fuisse manifestatus est. cæteros correctos etiam si extra ecclesiam ordinati essent in suis honoribus suscipiendos esse censuerunt: non quò etiam foris ab vnitate corporis Christi possent habere spiritum sanctũ,sed maximè propter eos quos foris positi possent decipere, & à susceptione illius muneris impedire: deinde vt etiam ipsorum infirmitas lenius excepta intus sanabilis fieret: iam nulla pertinatia claudente oculos cordis,aduersus euidentiam veritatis.

De præiudicio vitando. Idem in epistola ad clerum, & vniuersam plebem ecclesiæ Hipponensis. ¶ *Caput* 388.

Episto. 137. 2.q.1.c. nomen presbyteri.

Nomen presbyteri propterea non ausus sum de numero collegarum eius vel supprimere vel dolere,ne diuinę potestati sub cuius examine causa adhuc pendet,facere viderer iniuriam,si illius iudicium meo vellem prę iudicio præuenire. Quod nec in negociis secularibus iudices faciunt,quando causæ dubitatio ad maiorem potestatem refertur: vt pendente relatione aliquid audeant commutare.Et in episcoporum cõcilio constitutum est,nullum clericum qui nondum conuictus sit suspendi à communione debere,nisi ad causam suam examinandam se non præsentauerit.

De onere presbyterij. Augustinus in epistola ad Valerium Episcopum. ¶ *Caput* 389.

Epist. 148.

Domino beatissimo & venerabili, & in conspectu Domini synceriter charissimo patri Valerio Augustinus Presbyter in domino salutem. Ante omnia peto,vt cogitet religiosa prudentia tua,nihil esse in hac vita, & maximè hoc tempore facilius & leuius,& hominibus acceptabilius episcopi, aut pres-

A aut presbyteri, aut diaconi officio, si perfunctoriè atque adulatoriè res agatur: sed nihil apud Deum miserius & tristius & damnabilius. Item nihil esse in hac vita, & maximè hoc tempore difficilius, laboriosius, periculosius episcopi, aut presbyteri, aut diaconi officio, sed apud Deum nihil beatius, si eo modo militetur, quo noster Imperator iubet. Quis autem iste sit modus, nec à pueritia, nec ab adolescentia mea didici. Et eo tempore quo discere cœperam, vis mihi facta est, meritò peccatorũ meorum. Nam quid aliud existimem nescio, vt secundus locus gubernaculorum mihi traderetur, qui remum tenere non noueram.

De inordinato accessu sanctimonialium. Augustinus in epistola ad Eusebium. ¶ *Caput* 390. *Epist.169.*

B Subdiaconus quondam Spaniensis ecclesiæ, vocabulo Primus, cùm ab accessu indisciplinato sanctimonialium prohiberetur, atque ordinata & sana præcepta contemneret, à clericatu remotus est. *24.q.1.Subdiaconus.*

Vt transiens ab hæreticis in humilitate pœnitentiæ recipiatur. Idem in eadem epistola. ¶ *Caput* 391. *Proximè post.*

Ego si domino placet, istum modum seruo, vt quisquis apud eos propter disciplinam degradatus ad catholicam transire voluerit, in humiliatione pœnitentiæ recipiatur, quo & ipsi eum forsitan cogerent, si apud eos manere voluisset.

Vt quisque alterius iudicium suscipiat, quod ipse de alio iudicare velit. August. in epistola ad Pascentium comitẽ Africanũ. ¶ *Cap.*392. *Epist.174. 32.q.6.c.iniquum est.*

C Iniquum est, vt quis iudicare de alio velit, & iudicari de se nolit.

Ne clerici secularia negotia tractent. Epistola Cypriani ad presbyteros & diaconos, plebemq́ Furnensem. ¶ *Caput* 393. *Epist.9.li.1. 21.q.3.c. Cyprianus.*

Cyprianus presbyteris & diaconibus & plebi Furnis consistentibus salutem. Iam pridem concilio episcoporum statutum est, ne quis de clericis & Dei ministris tutorem & curatorem testamento suo nominauerit: quoniam singuli diuino sacerdotio honorati, & in clericorum ministerio constituti, non nisi altari & sacrificiis deseruire, & precibus atque orationibus vacare debeant. Scriptum est enim. Nemo militans Deo, obligat se molestiis secularibus, vt posit placere ei cui se probauit. Quod episcopi antecessores nostri religiosè considerantes & salubriter prouidentes, censuerunt, ne quis excedens, ad tutelam vel curam clerum nominaret, ac si quis hoc fecisset, non offerretur pro eo, nec sacrificium pro dormitione eius celebraretur. Neque enim apud altare Dei † meretur nominari in sacerdotũ prece, quid ab altari sacerdotes & ministros † voluit auocare. *2.Timot.2. Post aliquot versus* D *† merentur † volunt Ibidem aliquanto superius.*

De eadem re. ex eadem epistola. ¶ *Caput* 394.

† Mollitiis & secularibus rebus laqueisque obligari non debent, qui diuinis rebus & spiritualibus occupati sunt, nec ad terrenos & seculares actus vacare. *21.q.3.cap. Mollitijs. † molestiis Ibidẽ paulò inferius.*

Item de eodem. ¶ *Caput* 395.

Hi qui in ecclesia domini ad ordinationem clericalem promouentur, in nullo ab administratione diuina auocẽtur: † ne molestiis & secularibus negotiis *21.q.3.ca.hi qui in ecclẽsia. † nec*

negotijs alligentur: nec ab altarijs & sacrificijs recedant, sed die ac nocte A
cœlestibus rebus & spiritualibus seruiant.

Ibid. in calce epist.

De eadem re. Idem. ¶ *Caput 396.*

Sacerdotum decretum religiosè & necessariè factum seruetur à nobis. Simul & cæteris fratribus detur exemplum, ne quis sacerdotes & ministros Dei altari eius & ecclesiæ vacantes, ad seculares molestias deuocet. Obseruari enim de cætero poterit, ne quis vltra hoc faciat circa personam clericorum, si quod nunc factum est, fuerit vindicatum.

Qui clerici recipiendi sint post lapsum, qui non, Isidorus ad Massionem episcopum. ¶ *Caput 397.*

Quod in epistolis venerabilis fraternitas tua innotuit, nulla est in huiusmodi sententijs decretorum diuersitas intelligenda, quod alibi legitur B in lapsu corporali restaurandum honoris gradum post pœnitentiam, alibi post huiusmodi delictum nequaquam reparandum antiqui honoris meritum. Hæc enim diuersitas hoc modo distinguitur. Illos enim ad pristinos officij gradus redire canon præcepit, quos pœnitentiæ præcessit satisfactio, & digna peccatorum confessio. At contra hi qui nec à vitio corruptionis emendantur, atque hoc ipsum carnale delictum quod admittunt vindicare quadam superstitiosa temeritate nituntur, nec gradum vtique honoris, nec gratiam communionis accipiunt. Ergo ita est vtraque dirimenda sentētia, vt necesse sit illos restaurari in loco honoris, qui per pœnitentiam meruerunt reconciliationem diuinæ pietatis. Nec immerito hi consequuntur adeptæ dignitatis statum, qui per pœnitenriam recepisse C noscuntur vitæ remedium.

Quare septem anni abstinentiæ pœnitentibus iniungantur. ibidem. ¶ *Caput 398.*

Nec ipsum quod canonum censura post septem annos remeare pœnitentem in statum pristinum præcepit, electione proprij arbitrij, sed potius sancti patres ex sententia diuini iudicij sanxerunt. Nam legitur quod Maria soror Aaron prophetissa dum detractionis aduersus Moysen incurrisset delictum, ilico stigmate lepræ † percussa est: Cúmque peteret Moyses vt emundaretur, pręcepit eam Dominus extra castra septē diebus egredi, & post emundationem rursus eam intra castra admitti. Maria ergo soror Aaron, caro intelligitur sacerdotis, quæ dum superbię dedita sordidissimis cogitationum † illecebris maculatur: extra castra septem diebus, hoc D est extra collegium sanctæ ecclesiæ septē annis proiiciatur, vbi post emendationem vitiorum, loci vel pristinæ dignitatis recipiet meritum. *Et post pauca.* In fine autem epistolæ, hoc adiiciendum putaui, vt quotiescunq; in gestis conciliorum discors sentētia inuenitur, illius magis teneatur sententia, cuius antiquior, & potior extat authoritas.

Num. 12.
† perfusa
† cōtagiis

De diligenti inuestigatione iudicij Fructuosi episcopi. ¶ *Caput 399.*

Quælibet causa in conuentu omnium fratrum est ventilanda, & iustè ac subtiliter perscrutanda: ne fortè dolositate, & malitia senioris innocens iunior opprimatur. Rectori iuxta personæ acceptionē, non liceat iudicare, neque

A neque aliquem fraudulenter, vel iniustè damnare: sed (vt dictum est) spiritualiū vel veridicorum fratrum in huiuscemodi rebus est alia tradenda, & retinenda sententia, qui sibi Dei iudicium ponentes præ oculis, nō permittant pessimè opprimere animam innocentis.

De his qui post ordinationem vel antè, crimina publicè commiserunt. ex epistola Rabani Archiepiscopi ad Heribaldum, ex concilio Hilerdensi, cap. x. ¶ *Caput* 400.

Rabanus c. 1. lib. pœnitentium. dis. 50. c. de his.

De his verò visum est nobis scribendum, qui sacros ordines habent, & ante vel post ordinationem contaminatos in capitalibus criminibus se esse profitentur. In quibus (vt mihi videtur) hæc distantia esse debet, vt hi qui deprehensi vel capti fuerint publicè in periurio, furto, atque fornicatione, & cæteris huiusmodi criminibus, secundum sacrorum canonum B instituta, à gradu proprio deponantur: quia scandalum est populo Dei tales personas superpositas habere, quas vltra modum vitiosas esse constat. Nempe inde detrahunt homines sacrificio Dei, sicut quondam filiis Heli peccantibus fecisse leguntur: & rebelles hinc atque contrarij existentes eorum prauis exemplis quotidiè peiores fiunt. Qui autē de prædictis peccatis absconditè à se admissis per occultam confessionem coram oculis Dei, præsente etiam sacerdote, qui eis indicturus est pœnitentiam confitentur, & semetipsos grauiter deliquisse queruntur: si se per ieiunia & eleemosinas, vigiliásque & sacras orationes cum lachrymis purgare certauerint, his etiā gradu seruato spes veniæ de misericordia Dei promittēda est.

1. Reg. 2.

C *De iniurijs clericorū, & cōpositione eorū. Ex libro capitulorū.* ¶ *Cap.* 401.

Si qui ministros ecclesiæ subdiaconum, lectorem, exorcistam, acolytum iniuriauerit, aut percusserit, vel plagiauerit, cōponat hoc tripliciter, sicut solent componere parentes eius. Diaconi verò, presbyteri, atque episcopi iniuria in quadruplum componatur. Reliquorum autem clericorū iniuria, componatur sicut parentum eorum. Monachorum quoque qui secundum regulam in monasterio viuunt, iniuria dupliciter componatur, secundùm genealogiam suam: & reuerentia sit Deo & ecclesiæ, & pax eis qui illi seruiunt.

Quomodo canonici in claustro viuere debeant, lib. v. capitulorum, cap. clxxxv. ¶ *Caput* 402.

de cons. dis. 5. c. in omnibus.

D In omnibus igitur (quantum humana permittit fragilitas) decreuimus, vt canonici clerici canonicè viuant, obseruātes diuinæ scripturæ doctrinam, & documenta sanctorum patrum, & nihil sine licentia episcopi sui, vel magistri eorum incompositè agere præsumant. In vnoquoque episcopatu vt simul manducent & dormiant, vbi his facultas id faciendi suppetit: vel qui de rebus ecclesiasticis stipēdia accipiunt in suo claustro maneant, & singulis diebus mane † prima ad lectionem veniant, & audiant quid eis imperetur. Ad mensam verò similiter lectionem audiant, & obedientiam secundum canones, suis magistris faciant.

† horā prima

Vt anathematizentur qui clericis iniurias inferunt. ibi. ca. cxci. ¶ *Cap.* 403.

Quicunque iudex, aut secularis presbytero aut diacono, aut cuilibet

clerico, aut de iunioribus, absque audientia episcopi vel Archidiaconi, aut archipresbyteri iniuriam inferre præsumpserit, anathema ab omniũ Christianorum consortio habeatur. A

Quid agendum sit de occultè infamantibus. Item. ¶ *Caput* 404.

Qui famosam chartam ad cuiuscunque iniuriam & maculam conscripserit in secreto, & in publico affixerit, inueniendámque proiecerit, illum contra quem posita chartula est non nocebit, nec famæ eius aliquid derogabit: sed si inueniri potuerit, qui huiusmodi chartulam fecit, constringatur vt probet quę scripsit: Qui si etiam quæ scripsit probare non potuerit, fustigetur, qui infamare maluit, quàm accusare.

De presbytero caduco morbo laborante. Alexander ij. Gebonardo Iuuanensi archiepiscopo. ¶ *Caput* 405. B

7.q.2.ca.in literis. † continetur.

In literis tuis †continebatur sic. Hic clericus ordinem habet presbyterij, sed quia caduco morbo laborat, & ipsi hoc impræsentiarum agnouimus, non ausi fuimus ei cõcedere, vt offerret, vel missam celebraret. Quia verò languor non in culpa est, super hac re authoritatis nostræ decreto consulendum deliberauimus. Consulimus itaq; vt si frequenter hoc morbo tangitur, ab oblatione omnimodis & missarum celebratione prohibeatur. Indecens enim est & periculosissimum, vt hoc ei accidat, quatenus in consecratione eucharistiæ morbo victus epileptico cadat. Si verò Dei misericordia conualuerit, quandoquidem non culpa sed infirmitas est in causa, eum sacrificare iam non interdicimus.

De ordinatis ab excommunicatis. Vrbanus secundus † *Gebhardo Constantiensi episcopo.* ¶ *Caput* 406. C

† *Gebeardo.* *9.q.1.ca.ab excõmunicatis.*

Vt ab excommunicatis quondam tamen catholicis episcopis ordinatos, siquidem symoniacè ordines ipsos nõ acceperint, & si episcopos ipsos symoniacos non fuisse constiterit, ad hoc si eorum religiosior vita & doctrinæ prærogatiua visa fuerit promereri, pœnitentia indicta quàm congruam duxeris, in ipsis quos acceperunt ordinibus, permanere permittas. Ad superiores autem ascendere non concedimus, nisi necessitas & vtilitas maxima flagitauerit, & ipsorum sancta conuersatio promeruerit, & hoc tamen ipsum rarius cum cautela est præcipua concedendum.

De modo recõciliandi. Idẽ Anselmo Mediolanẽsi archiepiscopo. ¶ *Cap.* 407

Discretioni nostræ videtur, quatenus secundùm præcepti nostri tenorem, quando secundùm ecclesię vestrę morem sacros daturus, quibuslibet aliis ordines, benedicere cœperis, eos quos tua duxerit solertia reconciliandos, inter benedicendum & manus imponendum facias interesse, quibus cætera omnia consecrationis instrumenta præter vnctionis explebis, & sic ad sancta ministeria reconciliabis. D

Vt nullus secularis super clericos habeat potestatem. Vrbanus ij. Radulpho comiti. ¶ *Caput* 408.

Nosse te volumus quia nulli seculari Domino potestatem in clericos habere licet, sed omnes clerici episcopo soli esse debẽt subiecti. Quicunq; verò aliter præsumpserit, canonicæ proculdubio sententiæ subiacebit.

De eo qui

A *De eo qui sine subdiaconatu factus est diaconus. Alexander secundus †Rumaldo Constantiensi episcopo.* ¶ *Caput* 409.

†*Grimaldo*

Sollicitudo dilectionis tuæ studuit consulere, vtrum portitor istarũ literarum diaconatus & presbyteratus officium sit idoneus peragere, necne: cùm ad id præpropero cursu videlicet sine subdiaconatus ordine, negligentia potius quàm superbia cognoscatur ascendisse. Vnde nos consulendo charitati tuæ, mandauimus, vt ab officio sacerdotali eum prohibeatis, donec proximo quatuor temporum ieiunio subdiaconatus ministeriũ sibi ritè imponas, & sic deinceps ad maiora officia eũ redire concedas.

dist. 52. c. sollicitudo.

De filiis sacerdotum. Decretum Gregorij vij, & Vrbani ii. ¶ *Caput* 410.

Presbyterorum filios à sacri altaris ministeriis remouendos decernimus, nisi aut in cœnobiis, aut in canonicis regularibus religiosè probati fuerint conuersati.

B

dist. 56. c. presbyterorum.

De stabilitate canonicorũ & regulariũ. Vrbanus ii. Abbati S. Rufi. ¶ *Cap.* 411

Statuimus ne professionis canonicæ quispiam, postquam dei vice super caput sibi hominem imposuerit, alicuius leuitatis instinctu, vel districtioris religionis obtentu ex eodem claustro audeat sine Abbatis totiusq; congregationis permissione discedere: discedentem verò nullus Abbatũ, vel episcoporum, & nullus monachorum, siue communi literarum cautione, suscipiat.

De ordinatis à non suis episcopis. Vrbanus Hugoni Lugdunensi episcopo. ¶ *Caput* 412.

C Lugdunensis ecclesiæ clericos, quos cõtra statuta canonum ab alterius parœciæ episcopis ordinatos literarum tuarum significatione monstrasti, cum graduum suorum honore recipere religionis tuæ poterit prudentia, si eos aliàs canonicè & sine prauitate aliqua constiterit ordinatos, si tamen eorum vitam probabilem id indulgentiæ perspexeris promereri. Legimus quippe sanctum Epiphanium episcopum è diœcesi sancti Ioannis Chrisostomi quosdam clericos ordinasse. Quod sanctus vir omnino non fecisset, si eis detrimentum fore perpenderet. Quos ergo recipiendos moderatio tua arbitrata fuerit, iniuncta satisfactionis gratia, propter ecclesiam quã offenderant, congrua pœnitentia, miserationis intuitu, in suo quenq; honore recipies, salua in omnibus sanctorum canonum disciplina.

9. q. 2. c. Lugdunensis.

Vide socratẽ ecclesiasticæ historiæ li. 6. cap. 12. & 13.

D *Non obesse inhonestatem parentum filijs honestè viuentibus. Hieronymus in epistola contra Rufinum.* ¶ *Caput* 413.

Nasci de adulterio non est eius culpa qui nascitur, sed illius qui generat. Quomodo in seminibus non peccat terra, quæ confouet: non semẽ quod in sulcis iacitur: non humor & calor quibus temperata frumenta in germẽ pullulant, sed verbi gratia, fur & latro qui fraude & vi eripit semina. Sic genus humanum recipit terra (id est vulua) quod suum est, & receptum confouet, confotum, corporat, corporatum in membra distinguit, & inter illas sacri ventris angustias Dei manus semper operatur, idémque est corporis creator & animæ. Noli despicere bonitatẽ figuli, qui te plasmauit & fecit vt voluit: ipse est Dei virtus, & Dei sapientia quæ in vtero virginis ædi-

Epis. ad Pammach. aduersus errores Ioannis Hierosolymi, dis. 56 c. nasci de adulterio.

1. Cor. 1.

ginis ædi-

Heb.11. *Iudi.11.* *Gen.25.*

ginis ædificauit sibi domum. Iephte inter viros sanctos apostoli voce numeratus meretricis est filius, Esau ex Rebecca & Isaac hispidus tã mente quàm corpore, quasi bonum triticum in lolium auenasque degenerat, quia non in seminibus, sed in voluntate nascentis causa vitiorum est atq; virtutum.

De eodem Chrysostomus super Matthæum homilia iij. ¶ *Caput* 414.

Ad locũ Mat. Iudas autem genuit Phares cap.i. *dist.56.c. nunquam.*

Nunquam de viciis erubescamus parentum, sed vnũ illud quæramus semper, amplectamúrque virtutem. Huiusmodi enim etiamsi alienigenã habeat matrem, etiam si fornicatione pollutam, vel quolibet huiusmodi dedecore sordidatam, nihil tamen de eius aut vilitate fuscabitur, aut crimine polluetur. Quod si fornicatorem ipsum ad meliora conuersum nequaquam prior vita commaculat, multò magis ex meretrice natus & adultera, si propria virtute decoretur, parentum suorum non decoloratur opprobriis. *Item.* Non est omnino, non est nec de virtute, nec de vitio parentum aut laudandus aliquis aut culpandus, nemo inde verè aut obscurus aut clarus est. Immo etiam (vt consideratius aliquid dicamus ac expressius) nescio quomodo magis ille resplendet, qui natus est ex parentibus à virtutibus prorsus alienis, ipse tamen fuerit de virtute mirabilis.

De eadem. Sententia Augustini de bono coniugali, cap.16. ¶ *Caput* 415.

dis.56.c. Vndecunque.

Vndecunque nascantur homines, si parentum vitia non sectentur, & Deum rectè colant, honesti & salui erunt. Semen enim hominis ex qualicunque homine dei creatura est, & eo malè vtentibus malè erit, nõ ipsum aliquando malum erit. Sicut autem filij boni adulterorum nulla defensio est adulterij, sic mali filij coniungatorum nullum crimen est nuptiarum.

Item de eodem. Idem in epistola ad Hieronymum presbyterum de origine animæ. ¶ *Caput* 416.

Epist.28.

Illud quod in libro aduersus Rufinum posuisti, quosdam huic sententiæ calumniari, quod Deum dare animas adulterinis conceptibus videtur indignum, vnde conantur adstruere meritis gestæ ante carnem vitæ, animas quasi ad ergastula huius mundi iustè posse perduci: non me mouet multa cogitantem, quibus hæc calumnia possit refutari. Et quod ipse respondisti, non esse vitium sementis in tritico, quod furto dicitur esse sublatum, sed in eo qui frumentum furatus est: nec idcirco terram non debuisse gremio suo semina confouere, qui sator immunda ea proiecerit manu, elegantissima similitudo est. Quam & antequam legerem nonnullas mihi obiectio ista de adulterinis fœtibus, in hac quæstione faciebat angustias, generaliter intuenti multa bona Deum facere, etiam de nostris malis nostrísque peccatis. Animalis autem cuiuscunq; creatio, si habeat prudentem piúmque consideratorem, ineffabilem laudem creatori excitat, quantò magis creatio non cuiuslibet animalis, sed hominis?

De baptismo, & parentum sacrilegio in filijs. Augustinus ad Bonifacium de baptismo. ¶ *Caput* 417.

Epist.23. *1.q.4.c.iam itaque.*

Iam itaque cùm homo in seipso ab eo qui genuit, alter est effectus, peccato alterius sine sua cõsensione, non tenetur obnoxius. Traxit ergo reatũ, quia vnus

A quia vnus erat cum illo,& in illo à quo traxit, quando quod traxit admissum est. Non autem trahit alter ab altero, quando sua vnoquoq; propria vita viuente,iam est vnde dicatur. Anima quæ peccauerit, ipsa morietur, vt autem posit regenerari per officiũ voluntatis alienæ cùm offertur consecrandus,facit hoc vnus spiritus,ex quo regeneratur oblatus. *Ezech.18*

Quod infamis de propria poßit agere causa. Fœlix papa tertius, ij.decretali suo episcopis Galliæ. ¶ *Caput* 418. *Ex cap.13. epist.decretalis.*

Si accusatorum personæ in iudicio episcoporũ culpabiles apparuerint, ad arguendũ non admittantur, nisi proprias causas afferere, & non tamen criminales,vel ecclesiasticas voluerint. *4.q.6.c.Si accusatorũ*

Quomodo purgare se debeant accusati sacerdotes. Decretum & responsio Leonis papæ ad Carolum Imperatorem. ¶ *Caput* 419.

B Omnibus vobis † visum,aut auditu notum esse non dubitamus,quod sæpisimè (suadente antiquo hoste) sacerdotibus crimina diuersa obijciantur. Sed quoniam qualiter ex eis ab his rationabilis examinatio & satisfactio fiat, licet tempore bonæ memoriæ Domini genitoris vestri Pipini, siue priscis temporibus à sanctis patribus,& à reliquis bonæ deuotionis hominibus sæpisimè ventilatum fuerit: nos tamen pleniter,& ad liquidum diffinitum reperire minimè quiuimus. Nostris quippe tẽporibus idipsum à sanctis episcopis,& reliquis sacerdotibus,ac cæteris ecclesiasticæ dignitatis ministris vestris in regnis seu in aliis Deo degentibus,nobisq; vnà cum eis agẽtibus sæpisimè propter multas & nimias reclamationes,quę ex hoc ad nos ex diuersis partibus venerũt ventilatũ est. Sed qualiter cõsultu domini & patris nostri Leonis apostolici,cæterorúmq; Romanæ ecclesiæ episcoporũ,& reliquorum sacerdotũ,siue orientaliũ & Græcorum patriarcharũ, & multorũ sanctorum episcoporũ & sacerdotũ,nec non & nostrorum episcoporum omniũ,cæterorúmq; sacerdotum ac leuitarũ authoritate & consensu,atq; reliquorũ fidelium & cunctorũ consiliariorũ nostrorũ consultu diffinitũ est,omnes vos vtriusq; ordinis ministros scire volumus. Statutũ est nanq; ratione & necesitate atq; authoritate prędicta,consultu omniũ: vt quotienscunq; cuiquã sacerdoti crimẽ imponitur, si ipse accusator talis fuerit,vt recipi debeat, (quia quales ad accusationem sacerdotum admitti debeant in canonibus pleniter expressum est) si autem (vt dictum est) ille accusator qui canonicè est recipiendus,eum cum legitimo virorũ numero & bonorum testium approbare in conspectu episcoporum poterit, tunc canonicè diiudicetur,& si culpabilis inuẽtus fuerit canonicè damnetur. Si verò cũ supradicto prætextu approbare ipse accusator minimè potuerit,& hoc canonicè diiudicetur: Ipse ergo sacerdos si suspiciosus aut incredibilis suo episcopo aut reliquis suis consacerdotibus, siue bonis & iustis de suo populo vel de sua plebe hominibus fuerit,ne in crimine aut prędicta suspicione remaneat cũ tribus aut quinq; vel septem bonis ac vicinis sacerdotibus,exẽplo Leonis papę qui duodecim episcopos in sua purgatiõe habuit, vel eo amplius si episcopo suo visum fuerit,aut necesse propter tumultũ, populi perspexerit, & cum aliis bonis & iustis hominibus se sacramento *2.q.5.c. omnibus vobis* *† visu*

C

D

Tt coram

corã populo, ſuper quatuor euãgelia dato, purgatũ eccleſiæ reddat. Si quis autẽ ſcire deſiderat quales teſtes ad accuſationẽ ſacerdotum recipi debeãt, & quid de accuſatione faciẽdum ſit, pleniter in canonibus reperiri poterit. A

De eadem re. Hincmarus Rhemorum epiſcopus & plebis Dei famulus dilecto fratri & venerabili coepiſcopo Ioanni ſalutem. ¶ *Cap.* 420.

2.q.4.c. Si mala fama

Si mala fama ex ſimilitudine per parœciam de presbytero exierit, & accuſatores ac teſtes legales defuerint, ne contra apoſtolum, infirmorũ corda de mala fama presbyteri percutiantur, & ne vituperetur miniſterium noſtrum, neque ſecuriores presbyteri exiſtentes, licentius in peccatum labantur, ſecundum decreta maiorum, cum denominatis ſibi vicinis presbyteris, quos ſcimus ſe nolle periurare, ſacramento famam ſuam purget.

De clericis apoſtatis. Conſtitutio vi. ex lib. conſtitutionũ, ca. vij. ¶ *Cap* 421 B

Iuſti. Imp. nouell. conſtit. 6.
† Græcè eſt ἢ ἐν ἀπορίᾳ πρὸς ταξεωτικὴν κατενεχθήσεται τύχην, quæ verba Agyleus ſic vertit, aut egẽs ad apparitorum conditionem deijciatur.

Quiſquis ſiue lector, ſiue ſubdiaconus, ſiue diaconus, ſiue presbyter clericatus honorẽ contempſerit, & in aliam vitã tranſierit, duorũ alterum vel curiali conditioni cũ ſuis facultatibus ſubijciatur, vel ſi plures curiales ciuitas habeat, † ſiue ipſe vilior ſit ad officialẽ conditionẽ tradatur taxeoticam.

De caſtitate clericorum. Conſtitutio xxxvij, cap. xxviij. ¶ *Caput* 422.

Clericus qui ſuper lectores & cantores eſt, veluti ſubdiaconus vel diaconus nullas nuptias contrahere audeat, alioquin à ſacerdotio cadat. Lector quoque ſi ſecundas contraxerit nuptias ad maiorem gradum ordinis eccleſiaſtici prohibetur accedere. Laicus etiam ſi appareat vxori cõiunctus eſſe quę aliũ maritum habuit, aut ſi nõ iure coniunctus ſit, aut ſi ipſe aliam vxorẽ habuit: neq; ſubdiaconus neq; diaconus neq; presbyter fieri poteſt. Et ſi clandeſtinis artibus ad conſecrationem irrepſerit, honore eius cadat. C

Ne laicus in eccleſia quam facit, ex propria eleemoſyna ſine licentia epiſcopi clericos conſtituat. Conſtit. xlix, cap. ij. ¶ *Caput* 423.

Si quis eccleſiam ædificauerit, aut clericis annonam ex ſubſtantia ſua dederit, non liceat ei quos voluerit clericos in eadem eccleſia facere, Sed ſi voluerit quoſdam ſibi conſecrari, offerat eos beatiſsimo Patriarchæ, & ſi ille viderit eos dignos, conſecret, & ſi nõ probauerit, arbitrio ſuo reijciat.

De eodem. Conſtitutio l. cap. primo. ¶ *Caput* 424.

Si quis in domo ſua oratoriũ habuerit, nõ audeat in eo facere ſacras miſſas, niſi clericos catholicæ fidei habuerit, qui deputẽtur ei ex iuſſu religioſi epiſcopi ciuitatis, vel beatiſsimi patriarchæ. Si quis aũt aduerſus ea fecerit, dom⁹ ipſius fiſci iurib⁹ addicatur. Si clerici ab eccleſiis deſtiterint, alios clericos in locũ eorũ ordinare neceſſe eſt, vt ſcilicet annonas & dona eccleſiaſtica quę illis lectoribus prẹſtabãtur, accipiãt, & ſi poſtea redierint, nihil eis præſtetur, quia annonę eorũ aliis clericis pro ipſis ſubrogatis præſtitę ſunt. D

De dãnatione filiorũ ſacerdotum. ex cõc. Toletano ix. cap. x. ¶ *Cap.* 425.

15.q.8.c. cũ multæ.

Cùm multæ ſuper incontinentia ordinis clericorum hactenus emanauerint ſentẽtiæ patrum, & nullatenus ipſorum firmari quiuerit correptio morum, vſque adeo ſententiã iudicantium protraxére cõmiſſa culparum, vt non tantum feriretur vltio in actoribus ſcelerũ, verum etiã in progenie damnatorum, ideóque quilibet ab epiſcopo vſque ad ſubdiaconum deinceps vel

A ceps vel ex ancillæ, vel ex ingenuæ deteſtando connubio in honore con- †cõiugiõ
ſtituti filios procrearint, illi quidem ex quibus geniti probabuntur, cano-
nica cenſura damnentur, proles autem ab hac pollutione nata non ſolum
parentũ hæreditatem vſquã accipient, ſed etiam in ſeruitutẽ eius eccleſiæ,
de cuius ſacerdotis vel miniſtri ignominia nati ſunt, iure perẽni manebũt.

Quod qui monaſterio ſe tradit, de rebus ſuis poſtea diſponere non poſſit conſtitutio lxvij. cap. j. ¶ *Caput* 426.

Quicunque in monaſterium intrant, videant ſubſtantias ſuas in mona
ſterio conſecrari. Nam ante introitum liberã habent facultatem, quomo-
do voluerint bona ſua diſtribuere. Poſtquam autem intrauerint talem li-
centiam non habent, quamuis liberos habeant.

B *Apud quos iudices quæ cauſæ clericorum ſint terminandæ. Conſti-tutio lxxxiij. cap. j.* ¶ *Caput* 427.

Si quis cum clerico litigium habuerit, ſi quidem de cauſa pecuniaria, *11. q. 1. c. Si quis cum clerico.*
adeat prius epiſcopum cuius iudicio clericus ſuppoſitus eſt. Ille autem ſine
damno & ſine dilatione, competentem finem liti impoſiturus eſt. Sin au-
tem noluerit epiſcopus litem dirimere, tunc ad ciuiles iudices diſceptatio
cauſæ proueniat. Vbi autem cauſam dirimere vult epiſcopus, ſine ſcriptu-
ra omnia procedant, & diffinitiua ſententia ab eo ſine ſcripturis inſeratur.
Quod ſi de criminali cauſa litigium emerſerit, tunc competentes interpel
lati conſentaneum legibus terminum cauſæ imponant: ita tamen, vt di-
ſceptatio litis duorum menſium ſpatium nõ excedat, à litis conteſtatione
C numerandum. Non aliter autem puniatur clericus, niſi obnoxius repertus
ſacerdotio †priuatus fuerit à ſuo epiſcopo, vel clericatus honore. Sin autẽ †nudatus
crimen eccleſiaſticum eſt, tunc ſecundum canones epiſcopo ſoli cauſæ
examinatio & pœna procedat, nullam communionem aliis iudicibus in
huiuſmodi cauſis habentibus.

De eo qui infirmitate depreſſus monachũ ſe fieri promiſit. Alexãder ij. †*Vdoni Treuerenſi, & Theodorico Virdunenſi epiſcopis.* ¶ *Cap.* 428. †*Hugoni*

Præſentium lator Coſaldus presbyter ad limina apoſtolorum veniens,
querelam apoſtolicæ ſedi depoſuit, beneficium & altaria quæ per canoni-
cam Virdunenſis eccleſiæ obtinere ſolebat, à quodã diacono Richerio no-
mine ſibi ablata eſſe. Dixit enim quod quondã in infirmitate feruore paſsi-
D onis oppreſſus monachum ſe facere promiſerit, non tamen vt monaſterio
vel Abbati ſe tradiderit, vel promiſsionem ſcripſerit, ſed confitetur quod
præfatũ beneficium in manu aduocati eccleſię refutauerit. At poſtquã con
ualuit, monachum facere mox negauit. Dixit etiam quod cùm infirmus,
iaceret prædictus Richerius beneficium ſuum ab epiſcopo Virdunenſi, ac-
quirere potuiſſet, quia dixit eum monachũ iam factum eſſe. Cauſa differ-
tur in Treuerenſem ſynodũ in qua pręfatus Richerius diaconus mala fide
acquiſiſſe, ac malè intraſſe cõuictus eſt. Quapropter quia beati Benedicti,
canonicáq; & præcipuè patris & prædeceſſoris noſtri ſancti Gregorij papę
conſtitutio interdicit, ante vnius anni probationem effici monachum: ſi
ita eſt vt dixit, iudicamus & authoritate apoſtolica præcipimus, vt diligen

tia vestra atque clementia horum portitor Cosaldus † presbyter videlicet, beneficia & altaria recipiat, habeat, & quiete retineat.

† presbyteri

A

De presbytero qui sine culpa perdiderat ecclesiam suam. Nicolaus Airardo Turonensi archiepiscopo. ¶ *Caput* 429.

2.q.1.c. *notum sit*

Notum sit tuæ fraternæ charitati, quod iste presbyter pauper nomine Christophorus, de sua angustia ad nostram clementiam lachrymabiliter sit conquestus, dicens se falsis criminibus impetitum, & ab ecclesia sua nō conuictum neq; confessum, irrationabiliter fuisse eiectum. Nam (vt ipse refert) tua diligentia per tres vices inquisitione facta, nulla in se neque de fornicationis crimine, neque de homicidij consensu (de quibus impetebatur) potuit culpa reperiri: nisi quia suæ paupertatis causa quod petebatur, aut consentire noluit, aut implere non potuit: quod suus tamē æmulus vltroneus egit, qui illius ecclesiam iniustè præripuit. Idcirco magnopere monemus reuerentiam tuam, vt quæ te forte ignorante Giezica cupiditate peracta esse videntur, tuæ fraternitatis censura celeri emendatione corrigantur: scilicet restituendo ecclesię proprię iam dictum sacerdotem, atque eidem reddendo tua pietate quem perdidit pristinum honorem, & nullatenus canonica instituta alicuius temeritate contemni permittatis, quia facientem & consentientem par pœna constringit.

B

De diacono, de crimine iniustè infamato. Stephanus papa quintus Leoni episcopo Thianensi. ¶ *Caput* 430.

15.q.5.c. *de crimine.*

De crimine sibi illato diaconus tuus verissimè se fatebatur immunem, Veruntamen si suspicio habetur, & accusatores idonei reperiuntur, & testes quales sacri canones sanciunt: adscito tecum certo episcoporum numero veniant accusatores: vocetur & ipse Aldericus diaconus: & si negauerit, ventiletur causa canonicè: & si vel spōte confessus, vel legitimis testibus fuerit approbatus, canonica feriatur sententia. Quod si nec sponte confitetur, nec accusatores & testes legitimi reperti fuerint, & mala fama crebrescit, non publico examine, sed coram te & aliquantis reuerendissimis presbyteris & diaconibus ecclesiæ tuæ secreto iuramento se purificet, & tu deinceps boni testimonij eum annūcia, & compesce ac admone ecclesiæ tuæ filios, ne sacerdotem Dei infamare vlterius præsumant, timentes maledictionem Cham, qui patris verenda derisit.

C

Genes. 7.

Manifestam causam non egere testibus. Idem. ¶ *Caput* 431.

D

2.q.1.ca. *de manifesta. In* 5. *capite statim post initium.*

De manifesta & nota plurimis causa non sunt quærendi testes: vt beatus Ambrosius in epistolam ad Corinthios scribit de fornicatore sententiā exponēs Apostoli. Iudicis inquit, nō est sine accusatore damnare: quia dominus Iudam cùm fuisset fur, quia non est accusatus, minimè abiecit. Ac mox. Cognito autem opere isto pellendum illum de cœtu fuisse fraternitatis censuit. Omnes enim crimen eius sciebant, & non arguebant. Publicè enim nouercā suam loco vxoris habebat. In qua re neq; testibus opus erat, neque tergiuersatione aliqua poterat tegi crimen. Et paulò post. Absens facie, præsens autem authoritate spiritus qui nusquam abest, iam iudicaui vt præsens, eum qui hoc admisit tradi Sathanę in interitū carnis.

Rem in

A *Rẽ in contẽtione positã, nõ licere donare vel vẽdere. ex lib. capit. c. 357.* ¶ *Cap.* 432

Rem in contentione positam non licet donare vel vendere.

De modo conficiendarũ epistolarũ formatarum, quę Nicæna Synodus inter episcopos in faciẽdis epistolis conseruandũ esse instituit. ¶ *Cap.* 433

Græca elementa literarum numeros etiam exprimere, nullus qui vel tenuiter Græci sermonis noticiam habet, ignorat. Ne igitur in faciendis epistolis canonicis (quas mos latinus formatas appellat) aliqua fraus falsitatis temerè præsumeretur, hoc à patribus trecentis octodecim Niceæ congregatis saluberrimè inuentum est & constitutum, vt formatæ epistolæ hanc calculationis seu supputationis suæ habeant rationẽ, id est, vt assumantur in supputationem prima Græca elementa Patris, & Filij, & Spiritus sancti id est, π. υ. α. Quę elementa octogenarium quadringentesimum & primũ B seruant numeros. Petri quoque Apostoli prima litera id est π. quæ numerum lxxx. significat. Eius qui scribit epistolam prima litera, cui scribitur secunda, accipientis tertia, ciuitatis quoque de qua scribitur quarta, & indictionis quæcũq; est illius temporis, numerus assumatur: atq; ita his omnibus Græcis literis, quæ (vt diximus) numeros exprimunt, in vnũ ductis vnã quæcunq; collecta fuerit, summã epistola teneat. Addat pręterea separatim in epistola etiã nonagenariũ & nonũ numeros, qui secundũ Græca elemẽta significant, ἀμήν. Tres igitur prædictæ literæ Græcæ, id est, π. υ. α. & prima litera ex nomine Petri, id est π. DLX. & vnũ faciũt numero: π. enim prima, quæ est in nomine summi patris, lxxx. numerat: υ verò, quæ est C prima in nomine filij, cccc. numerat: α verò, quę prima est in nomine Spiritus sancti, vnũ indicat. Si addas π. quę in nomine Petri est prima, id est lxxx reperies DLXI. Ἀμήν verò, quod in fine prædictæ epistolæ scriptũ est XCVIIII. indicat. α enim vnũ μ xl. η viij. ν. L. numerũ, qui XCVIIII. efficiunt numeros. Si verò totã summã simul iungas DC. LX. epistola numeros tenet. Sed propter minus sciẽtes ponendã videntur elemẽta ipsa Græca cũ numeris propriis.

I. II. III. IIII. V. VI. VII. VIII. IX. X. XX. XXX. XL. L. LX. LXX. LXXX. XC. C.
α. β. γ. δ. ε. ς. ζ. η. θ. ι. κ. λ. μ. ν. ξ. ο. π. ς. ϱ.
CC. CCC. CCCC. D. DC. DCC. DCCC. DCCCC. M.
σ. τ. υ. φ. χ. ψ. ω. ϡ. α.

Numerantur autem ita

ἕν. δύο. τρία. τέσσαρα. πέντε. ἕξ. ἑπτά. ὀκτώ. ἐννέα. δέκα. εἴκοσι. τριάκοντα. τεσσαράκοντα. πεντήκοντα. ἑξήκοντα. ἑβδομήκοντα. ὀγδοήκοντα. ἐννενήκοντα. ἑκατόν. διακόσια. τριακόσια. D τεσσαρακόσια. πεντακόσια. ἑξακόσια. ἑπτακόσια. ὀκτακόσια. ἐννεακόσια. χίλιοι.

Exemplum epistolæ formatæ. ¶ *Caput* 434.

In nomine π patris, & υ filij, & α Spiritus sancti, Rathbodus sanctæ Treuerensis ecclesię ac plebis ipsius humilis famulis Rotberto reuerẽdę sanctę Metensis ecclesiæ antistiti in Christo principe pastorũ mansurã cũ gaudio prosperitatis ac perpetuitatis gloriã. Decrera sanctorũ trecentorum decem & octo patrum Niceæ constitutorũ saluberrima seruantes, Deo dignam piámque fraternitatem vestram canonicè aggredimur, & sub nomine formatæ epistolæ reuerenter vestram sanctitatem adimus, vobis videlicet intimando, quia præsenti presbytero nostro nomine Gislemaro, has dimissorias dedimus literas, quem in nostra diœcesi ecclesiasticè educatum,

de ordine clericatus ad presbyteratus proueximus gradú, vt his canonicis munitus apicibus, cum nostra licentia ei in vestra parœcia sub defensione ac regimine vestræ charæ dilectionis degere liceat, illúmque in sinu sanctæ matris ecclesiæ canonicè fouendum ac regendum vobis committimus. Hanc ergo epistolam Græcis literis hinc inde munire decreuimus, & annulo ecclesiæ nostræ bullare censuimus. Christus pastorum princeps interuentu beati Petri, cui specialiter ouile dominicum commissum est, fraternitatem vestram ad custodiam, sui gregis diu nobis conseruet incolumem, ἀμήν. Summa horum Mille D xxxix. π. υ. α. π. ϛ. ο. σ. υ. θ. ἀμήν. Data Treueris. Idib. Octob. Anno Dominicæ incarnationis, D. cccc. vi. Indict. viiij. π.υ.α.π.δ.α.ϛ.δ.θ.

Item aliud exemplum formatæ. ¶ *Caput* 435.

Reuerendissimo & sanctissimo Rathbodo sanctæ Treuerensis ecclesiæ Archiepisco Dado Virdunensis ecclesiæ deuotus gregis Christi famulus in domino vero rege summæ fœlicitatis beatitudinem. Cùm sancta catholica ecclesia prompta sit sequi documēta euangelica, quæ dicunt, Qui recipit Prophetā in nomine prophetæ, mercedē Prophetæ accipiet: & qui recipit iustum in nomine iusti & cætera. & Apostolus iubeat hospitalitatem sectari, & necessitatibus sanctorum virorū communicare, tamē propter eos qui cauteriatam habent suam conscientiam, dicentes se esse simplices, cum sint astutia diabolica repleti, & pro opere pietatis dicunt se de loco ad locum transire, cùm sint sua malicia faciente fugitiui, & dicunt se esse ministerio sacro insertos, cùm nō sint: statutum est à sanctis patribus neminem clericum alienum & ignotum recipi ab aliquo episcopo, & intronizare in sua ecclesia, nisi habeat à proprio episcopo epistolam, quæ in canonibus nominatur formata. Ideo notum facimus paternitati vestræ, quod præsens frater noster harum literarum portitor, nomine Adruinus non pro sua nequitia expulsus est à nobis, sed postulantibus fratribus nostris, eo quod ex familia nostra fuit, dedimus ei libertatem receptā à cornu altaris canonicè, & ordinauimus eum ad gradum Presbyterij. Cui etiam has dimissorias siue commendatitias literas fecimus, & eum ad vestram dilectam fraternitatem dirigimus, vt in vestra parœcia sub vestro sacro regimine, & defensione consistere valeat. Ego inquam in nomine π patris, & υ filij, & α Spiritus sancti, & in vnitate sanctæ ecclesiæ, in qua Petro datum est ius ligandi atque soluendi, absoluo Dado humilis episcopus presbyterum Adruinum de ciuitate Virdunensi, Indict. viiij. Et licentiam do vobis Rathbodo venerabilis Archiepiscope, intronizandi eum in quacunq; ecclesia vultis vestræ parœciæ. Dilectam paternitatem vestram virtutum floribus insignitā omnipotēs Deus conseruare dignetur. ἀμήν. D.cc.lxxviij. π.υ.α.π.δ.α.λ.θ. Data v. idus Mai. Anno Dominicę incarnationis D.cccc.vj Indict. VIIII.

Matth.10.
Roma.12.
1.Tim.4.

¶ *Finis partis Sextæ.*

HAEC SEPTIMA PARS CONTINET DE MONACHORVM ET MONACHARVM SINGVLARItate & quiete, & de reuocatione & pœnitentia eorum qui continentiæ propositum transgrediuntur.

INCIPIVNT CAPITA SEPTIMAE PARTIS.

FINIS CAPITVLORVM SEPTIMAE PARTIS.

Vt monachi per singulas ciuitates subiecti sint episcopis, & quieti operam dantes, ieiuniis & orationibus intendant. ex concilio Chalcedonensi, cap. iiij. ¶ *Caput Primum.*

Actione 15.
16. q. 1. c. qui vere.

QVI verè & purè solitariam eligunt vitam, digni sunt conuenienti honore. Quia tamen sunt quidam monachi habitantes indifferenter per ciuitates, nec non & per monasteria seipsos presumptione propria commendantes: placuit neminem aut ædificare, aut cōstruere monasteria, aut oratorij domum, sine conscientia ipsius ciuitatis episcopi. Eos verò qui per singulas ciuitates seu possesessiones in monasterijs sunt, subiectos esse debere episcopo, & quieti operam dare, atque obseruare ieiunia & orationes, in locis in quibus semel Deo se deuouerunt, permanentes: & neque communicare ecclesiasticis, neque seculares aliquas attractare actiones, relinquentes propria monasteria: nisi fortè iubeantur propter vrgentes necessitates ab ipsius ciuitatis episcopo. Et neminem seruorū suscipi in monasterium, vt sit cum eis monachus, nisi cum domini proprij conscientia. Prætereuntem verò hæc decreuimus extra communionem esse, ne nomen domini blasphemetur. Conuenit verò ciuitatis episcopo curam sollicitudinémque necessariam monasteriis exhibere.

De monachorum singularitate. Hieronymus in epistola ad Paulinum presbyterum de institutione clericorum. ¶ *Caput 2.*

16. q. 1. c. si cupis.

Si cupis esse quod diceris, monachus, id est solus, quid facis in vrbibus quæ vtique non sunt solorum habitacula, sed multorum? Habet vnumquodque propositum principes suos. Et vt ad vestra veniamus, episcopi & presbyteri habeant ad exemplum apostolos & apostolicos viros, quorum honorem posſidentes habere nitantur & meritum, nos autem habeamus propositi nostri principes Paulos & Antonios, Iulianos Hylariones Macharios. Habeto simplicitatem columbæ, nec cuiquam machineris dolos, & serpentis astutiam ne aliorum supplanteris insidiis. Non multum distat in vitio vel decipere posse, vel decipi. Christianum quem senseris tibi aut semper aut crebro de nummis loquentem, excepta eleemosyna quæ indifferenter omnibus patet, institorem potius habeto quàm monachum. Præter victum & vestimentum, & manifestas necessitates, nihil cuiquam tribuas, nec filiorum panem canes comedant.

De eodem. Idem in epistola ad Riparium & desideriū presbyteros. ¶ *Cap. 3.*

16. q. 1. c. monachus.

Monachus non doctoris habet, sed plangentis officium, qui vel se vel mundum lugeat, & Domini pauidus præstoletur aduentum. Qui sciens imbecillitatem suam, & vas fragile quod portat, timet offendere ne impingat & corruat atque frangatur. Vnde & mulierum maximéq; adolescentularum vitat aspectum: & intantum castigator sui est, vt etiam quę tuta sunt pertimescat. Cur inquis pergis ad eremum? Videlicet vt te non audiam,

A audiam, non videam, vt tuo furore non mouear, vt tua bella non patiar, ne me capiat oculus meretricis, ne forma pulcherrima ad illicitos ducat amplexus. Reſpondebis, hoc non eſt pugnare ſed fugere: ſta in acie, aduerſarijs armatus obſiſte, vt poſtquam viceris coroneris. Fateor imbecillitatẽ meam: nolo ſpe pugnare victoriæ, ne perdam aliquando victoriam.

Item de eodem. Idem in epiſtola ad Ruſticum monachum. de labore monachorum. ¶ *Caput* 4.

Mihi oppidum carcer, & ſolitudo paradiſus eſt. Quid deſideramus vrbium frequentiam, qui de ſingularitate cenſemur? Moyſes vt præeſſet populo Iudæorum quadraginta annis eruditur in eremo: paſtor ouium, hominum factus eſt paſtor. Apoſtoli de piſcatione lacus genezareth, ad piſB cationem hominum tranſierunt. Tunc habebãt patrem, rete, nauiculam: ſecuti Dominum protinus omnia reliquerũt, portantes quotidie crucem ſuam, & ne virgam quidem in manu habentes. Hæc dico, vt ſi clericatus te titillat deſiderium, diſcas quod poſsis docere, & rationabilem hoſtiam offeras Deo, ne miles antequam tyro, ne prius magiſter ſis quam diſcipulus. Non eſt humilitatis meæ, neque menſuræ iudicare de cæteris, & de miniſtris eccleſiarum ſiniſtrum quippiam dicere. Habeant illi ordinem & gradum ſuum: quem ſi tenueris, quomodo tibi in eo viuendum ſit, æditus ad Nepotianum liber, docere te poterit. Nunc monachi incunabula moréſque diſcutimus: & eius monachi, qui liberalibus ſtudijs eruditus in adoleſcentia, iugum Chriſti collo ſuo impoſuit. Primúmque tractandum C eſt, vtrum ſolus an cum alijs in monaſterio viuere debeas. Mihi placet, vt habeas ſanctorum contubernium, nec ipſe te doceas, & abſque doctore ingrediaris viam, quam nunquam ingreſſus es.

Exod.3. *Luca 5.* *Roma.12.*

Vt monachus ſemper laboret. Idem in eadem epiſtola. ¶ *Caput* 5.

Nunquam de manu aut oculis tuis liber pſalterij deſcendat, diſcatur ad verbum. Oratio ſine intermiſsione: vigilet ſenſus, nec vagis cogitationibus patens: corpus pariter animúſque tendatur ad Deum. Iram vince patientia. Ama ſcientiam ſcripturarum, & carnis vitia non amabis: nec vacet mens tua varijs perturbationibus, quæ ſi pectori inſederint dominabuntur tui, & te deducent ad delictum maximum. Facito aliquid operis, vt ſemper te diabolus inueniat occupatũ. Si apoſtoli habentes poteſtatem D de euangelio viuere, laborabant manibus ſuis, ne quem grauarent, & aliis tribuebant refrigeria, quorum pro ſpiritualibus debebant metere carnalia, cur tu in vſus tuos ſucceſſura non præpares? Vel fiſcellam texe iunco, vel caniſtrum lentis plecte viminibus: ſarriatur humus: Areolæ æquo limite diuidantur: in quibus cùm holerum iactata fuerint ſemina, vel plantæ per ordinem poſitæ aquæ ducantur irriguæ: Hinc pulcherrimorum verſuum ſpectator aſsiſtas: Ecce ſupercilio cliuoſi tramitis vndam elicit, illa cadens raucum per lęuia murmur Saxa ciet, ſcatebríſque arentia temperat arua. Inſerantur fructuoſæ arbores, vel gemmis vel ſurculis: vt paruo poſt tempore laboris tui dulcia poma decerpas. Apum fabricare aluearia, ad quas te mittunt Salomonis prouerbia. Monaſteriorum ordinem ac regiam diſciplinam in

de conſ. diſ. 5. c. nunquã de manu. *1. Theſſa. 2.* *Vergilius 1. lib. Georgi.* *Prouer. 6.*

plinam in paruis disce corporibus. Texãtur & lina capiendis piscibus. Scribantur & libri, vt & manus operetur cibos, & anima lectione saturetur. In desideriis est omnis ociosus. AEgyptiorum monasteria hunc morem tenent, vt nullum absque opere ac labore suscipiant, non tam propter victus necessaria, quàm propter animę salutem, ne vagētur perniciosis cogitationibus, & instar fornicãtis Hierusalē, omni transeũti diuaricēt pedes suos. A

Ezech.16.

Quod non peribunt omnes habitãtes in vrbibus. Et in sequētibus. ¶ Cap.6

Quid ergo? Peribunt omnes qui in vrbibus habitant? Ecce illi fruũtur suis rebus, ministrant ecclesiis, adeunt balnea, vnguenta non spernunt, & tamen in omnium ore versantur. Ad quod & ante respondi, & nunc breuiter respondeo: me in præsenti opusculo, non de clericis disputare, sed monachum instituere. B

De monachis fugitiuis non promouendis ad clerum. Augustinus in epistola ad Aurelium. ¶ Caput 7.

Epist.76. 16.q.1.c.legi epistolam.

Legi epistolam benignitatis tuæ de Donato & fratre eius: Et quid responderem diu fluctuaui. Sed tamen etiam atque etiam cogitanti quid sit vtile saluti eorum, quibus nutriendis in Christo seruimus, nihil mihi aliud occurrere potuit, nisi non esse istam viam dandam seruis Dei, vt se facilius putent eligi ad aliquid melius, si facti fuerint deteriores. Et ipsis enim facilis lapsus, & ordini clericorum fit indignissima iniuria, si desertores monasteriorum ad militiam clericatus eliguntur, cùm ex his qui in monasterio permanent, non tamen nisi probatiores atq; meliores in clerum assumere soleamus, nisi fortè (sicut vulgares dicunt) malus choraula bonus symphoniacus est: ita idem ipsi vulgares de nobis iocabuntur dicentes. Malus monachus, bonus clericus est. Nimis dolendum, si ad tam ruinosam superbiam monachos subrigimus, & tam graui contumelia clericos dignos putamus. In quorum numero sumus, quum aliquãdo etiam bonus monachus vix bonum clericum faciat: si adsit ei sufficiens continentia, & tamen desit instructio necessaria, aut personæ regularis integritas. Sed de istis credo quod arbitrata sit beatitudo tua, quod nostra volũtate vt suis potius corregionalibus vtiles essent, de monasterio, recessissent: sed falsum est. Sponte abierunt, sponte deseruerunt, nobis quantum potuimus, pro eorum salute renitentibus. C

De quiete monachorum. Idem in epistola ad Eudoxium. ¶ Caput 8. D

Epist.81.

Domino dilecto, & ex optatissimo fratri, & compresbytero Eudoxio, & qui tecum sunt fratribus Augustinus & qui mecum sunt fratres in Domino salutem. Quando quietem vestram cogitamus quam habetis in Christo, etiam nos quamuis in laboribus varijs asperisque versemur, in vestra charitate requiescimus. Vnum enim corpus sub vno capite sumus, vt & vos in nobis negotiosi, & nos in vobis ociosi simus. Quia si patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra: & si glorificatur vnum membrum, congaudent omnia membra. Admonemus ergo & petimus & obsecramus per Christi altissimam humilitatem, & misericordissimam celsitudinem, vt nostri memores sitis in sanctis orationibus vestris, quas

1.Corint.12.

A stris, quas vos vigilãtiores & magis sobrias credimus habere. Nostras enim sæpe sanciat & debilitat caligo & tumultus seculariũ actionũ: quas etsi sinistras non habemus, eorũ tamen qui nos angariant mille passus, & iubemur ire cum eis alia duo, tanta nobis ingerũtur, vt vix respirare possimus: credentes tamen quod ille in cuius conspectu intrat gemitus compeditorum, perseuerãtes nos in eo ministerio in quo collocare dignatus est, cum promissa mercede adiuuantibus orationibus vestris, ab omni angustia liberabit. Vos autem fratres hortamur in Domino, vt propositum vestrum custodiatis, & vsque ad finem perseueretis. Ac si quã operam vestram mater ecclesia desiderauerit, nec elatione auida suscipiatis, nec blandiente desidia respuatis: sed miti corde obtemperetis Deo, cum mansuetudine por B tantes eum qui vos regit, qui dirigit mites in iudicio, qui docet mansuetos vias suas: nec vestrũ ociũ necessitatibus ecclesiæ pręponatis, cui parturiẽti si nulli boni ministrare vellent, quomodo nasceremini non inueniretis.

Matt.5. *Psal.78.* *Psal.24.*

De voto Bonifacij Comitis. August. in epist. ad Bonifaciũ comitẽ. ¶ *Cap. 9.*

Epistola 70 17.q.2. cap. nos nouim⁹.

Nos nouimus, nos testes sumus quod nobiscum apud Tubanas de animo & voluntate tua fuerimus colloquuti. Soli tecum eramus ego & frater Alipius. Non enim existimo tantum valuisse terrenas curas quibus impletus es, vt hoc de memoria tua penitus delere potuerint. Nempe omnes actus publicos quibus occupatus eras, relinquere cupiebas: & te in ocium sanctum conferre, atque in ea vita viuere, in qua serui Dei monachi viuũt. Cum ergo te esse in hoc proposito gauderemus, nauigasti, vxoremq; du- C xisti. Si enim coniugem non haberes, dicerem tibi quod & Tubanis diximus, vt in castitate continentiæ viueres, ad idem quod tunc fieri probauimus, vt iam te quantum rerum humanarum salua pace potuisses, ab istis bellicis rebus abstraheres, & huic vitæ vacares, & societati sanctorum cui tunc vacare cupiebas, vbi in silentio pugnant milites Christi, non vt occidant homines, sed vt expugnent principes & potestates & spiritualia nequitiæ, id est, diabolum & angelos eius. Sed vt te ad istam vitam non exhorter coniunx impedimentum est, sine cuius consensione continenter tibi non licet viuere.

Post aliquot versus sub finem. *Ephes.6.*

Non solui coniugium, si mulier nescia de voto viri nupsit ei. Idem in eadem epistola. ¶ *Caput 10.*

Proximè post.

D Quia & si tu eam post illa tua verba Tubanensia ducere non debebas, illa tibi tamen, nihil eorum sciens, innocenter & simpliciter nupsit. Atq; vtinam posses ei persuadere continentiam, vt sine impedimento redderes Deo quod te debere cognoscis. Sed si cum illa agere non potes, saltẽ serua puditiam cõiugalem, & roga Deum qui de necessitatibus eruit, vt quod non potes modò, possis aliquando. Veruntamen vt Deum diligas, non diligas mundũ, vt in ipsis bellis si adhuc te in eis versari opus est, fidẽ teneas pacémq; quæras, vt ex mundi bonis facias opera bona: & propter mundi bona nõ facias opera mala, aut nõ impedit cõiunx, aut impedire nõ debet. Hæc ad te fili charissime vt scriberẽ charitas iussit, qua te secundũ Deum, non secundum hoc seculum diligo: quia & cogitans quod scriptum est:

Prouerb 9. Corripe sapientem & amabit te, corripe stultum & adijciet odisse te: non te vtique stultum, sed sapientem debui cogitare. A

De quiete monachorum. Decretum sancti Gregorij papæ. ¶ *Caput* 11.

Regist. li. 7. epist. 18. Mariniano episcopo. 18. q. 2. cap. quam sit necessarium † vos † exhibuistis

Quàm sit necessarium monasteriorum quieti prospicere, & de eorum perpetua securitate tractare, anteactum †nos officiũ quod in regimine cœnobij † exhibuimus informat. Et quia in plurimis monasteriis multa à præsulibus præiudicia atq; grauamina monachos pertulisse cognoscimus: oportet vt nostræ fraternitatis prouisio de futura quiete eorum, salubri disponat ordinatione: quatenus conuersantes in illis in Dei seruitio, gratia ipsius suffragante, mente libera perseuerent. Sed ne ex ea quæ magis emendanda est consuetudine, quisquam monachis quicquã molestiæ presumat inferre, necesse est vt hæc quæ inferius enumeranda curauimus, ita studio fraternitatis episcoporum debeant custodiri, vt ex eis non possit vlterius inferendæ inquietudinis occasio reperiri. Interdicimus igitur in nomine Domini nostri Iesu Christi, & ex authoritate beati Petri Apostolorum principis prohibemus, cuius vice huic Romanæ Ecclesiæ præsidemus, vt nullus episcoporum aut secularium vltra præsumat de reditibus vel rebus vel chartis monasteriorum, vel de cellis, vel villis, quę ad ea pertinent, quocunq; modo vel qualibet occasione minuere, vel dolos vel immissiones aliquas facere. Sed si qua fortè causa inter terram venientem ad partem suarũ ecclesiarum & monasteriorum euenerit, & pacificè non potuerit ordinari, apud electos abbates & alios patres timentes Deũ sine voluntaria dilatione, mediis sacrosanctis euangeliis finiatur. Defuncto verò abbate cuiusq; congregationis, non extraneus nisi de eadem congregatione quem sibi propria voluntate concors fratrum societas elegerit, & qui electus fuerit, sine dolo vel venalitate aliqua ordinetur. Quod si aptam inter se personam inuenire nequeunt, solerter sibi de aliis monasteriis similiter eligant ordinandum. Neq; constituto abbate, quæcunq; persona qualibet occasione præponatur, nisi fortè extantibus (quod absit) criminibus, quæ sacri canones punire monstrantur. Pariter autem custodiendum est, vt inuito abbate ad ordinandum alia monasteria, aut ad ordines sacros vel clericatus officium, tolli exinde monachi non debeant. B C

De eodem. Greg. cap. lxxxvij. Castorio episcopo Ariminensi. ¶ *Caput* 12.

Lib. 4. registri. 18. q. 2. cap. Luminoso.

Luminoso abbate referẽte, plurimis in monasteriis multa à præsulibus præiudicia atq; grauamina monachos pertulisse cõperimus. Oportet ergo vt tuæ fraternitatis prouisio de futura quiete eorum salubri disponat ordinatione, quatenus conuersantes in illis in Dei seruitio gratia illius suffragante, mente libera perseuerent. D

Ne publicè missæ fiant in cœnobijs. Gregorius. ¶ *Caput* 13.

Missas quoque publicas in cœnobio fieri omnimodo prohibemus: ne in Dei seruorum recessibus & eorum receptaculis vlla populis præbeatur occasio conuentus: quia non expedit animabus eorum. Nec audeat illic episcopus cathedrã collocare, vel quamlibet potestatẽ exercere imperandi, nec aliquam ordinationẽ quamuis leuissimã faciendi, nisi ab abbate fuerit

rogatus:

A rogatus: quatenus monachi semper maneant in Abbatũ suorũ potestate: vt remotis vexationibus ac cunctis grauaminibus diuinũ opus, cũ summa deuotione animi, perficiant in perpetuũ. vale optime pater memor nostri.

Ne monasterium grauet episcopus. Idem Gregorius. ¶ Caput 14.

Visitandi exhortandíque gratia ad monasterium quotiens placuerit, ab antistite ciuitatis accedatur. Sed sic charitatis officium illic impleat episcopus, vt grauamen aliquod monasterium non incurrat.

Regist. lib. 7 epist. 18. ad Marinianũ 18. q. 2. cap. visitandi.

De oblatis à parẽtibus. Epist. Greg. ad Augustinũ Anglorũ pontificẽ. ¶ Cap. 15

Addidisti adhuc, quod si pater vel mater filium filiámque intra septa monasterij infantię annis sub regulari tradiderunt disciplina, vtrum liceat eis postquam pubertatis inoleuerint annos, egredi, & matrimonio copu-B lari. Hoc omnino deuitamus: quia nefas est, vt oblatis à parentibus Deo filiis, voluptatis fræna laxentur.

Greg. tertius epist. 4. ad Bonifac. 20. q. 1. cap. addidistis.

De monachis & virginibus propositum non seruantibus. epistola Sirycij papæ, cap. vi. ¶ Caput 16.

Præterea monachorum quosdam atque monacharum abiecto proposito sanctitatis in tantam protestaris dimersos esse lasciuiam, vt prius clanculo velut sub monasteriorum prætextu illicita ac sacrilega se contagione miscuerint. Postea verò in abruptum conscientiæ desperatione perducti, de illicitis complexibus liberè filios procrearent, quod & publicæ leges & ecclesiastica iura condemnant. Has ergo impudicas detestabilésque personas, à monasteriorũ cœtu ecclesiarũq; conuentibus eliminandas esse man-C damus, quatenus retrusæ in suis ergastulis, tantũ facinus continua lamentatione deflentes, purificatorio possint pœnitudinis igne decoqui, vt eis vel ad mortem saltem solius misericordiæ intuitu, per communionis gratiam possit indulgentia subuenire.

De virginibus sacratis, si lapsæ fuerint. ex dec. Innocẽtij papæ, c. xij. ¶ Cap. 17

Item quę Christo spiritualiter nubunt, & à sacerdote velantur, si postea vel publicè nupserint, vel occultè corruptæ fuerint, nõ eas admittẽdas esse ad agendam pœnitentiam, nisi is cui se iunxerant de hac vita discesserit. Si enim de hominibus hæc ratio custoditur, vt quæcunq; viuente viro alteri nupserit habeatur adultera, nec ei agendæ pœnitentiæ licentia cõcedatur, nisi vnus ex eis fuerit defunctus, quãtò magis de illa tenenda est, quę antea D immortali sespõso cõiunxerat, & postea ad humanas nuptias trãsire elegit?

Innocẽtius 1. epist. 2. ad Victricium episco. 27. q. 1. cap. quæ Christo

De virginibus non velatis si deuiauerint. Ibidem cap. xiij. ¶ Caput 18.

Hæ verò quæ necdum sacro velamine tectę, tamen in proposito virginali semper se simulauerunt permanere, licet velatæ non fuerint, si fortè nupserint, his agenda aliquanto tempore pœnitẽtia est: quia sponsio earũ à domino tenebatur. Si enim inter homines solet bonæ fidei contractus nulla ratione dissolui, quantò magis ista pollicatio quam cum Deo pepigerunt, solui sine vindicta non poterit?

27. q. 1. c. hæ verò quæ.

Qua pœnitentia purgandus sit qui propositum monachi deseruerit. Leo Rustico Narbonensi episcopo. ¶ Caput 19.

Epistola. 92 cap. 12. 20. q. 3. cap. propositum

Propositũ monachi proprio arbitrio aut voluntate susceptũ deseri non

Deuter.23. Psal.49.& 115.

potest absq; peccato: Quod enim quis vouit Deo, debet & reddere. Vnde qui relicta singularitatis professione ad militiam, vel ad nuptias deuolutus est: publicæ pœnitentiæ satisfactione purgandus est: quia & si innocens militia & honestum potest esse coniugium, electionem meliorum deseruisse transgressio est. A

Quod puellæ spontaneum virginitatis propositum deserentes delinquunt. Ibidem. cap. xiij. ¶ *Caput* 20.

20.q.1.cap. puellæ.

Puellæ quæ non parentum coactæ imperio, sed spontaneo iudicio virginitatis propositum atque habitum susceperunt, si postea nuptias eligũt, præuaricantur, etiam si nondum eis gratia consecrationis accessit. Cuius vtique non fraudarentur munere, si in proposito permanerent.

De consecratis si nupserint. Ibidem cap. xiiij. ¶ *Caput* 21. B

Ambigi non potest magnum crimen admitti, vbi & propositum deseritur, & consecratio violatur. Nam si humana pacta non possunt impunè calcari, quid † de his manebit, qui corruperint diuini fœdera sacramenti?

† eos

Quod liceat monachis cum sacerdotali officio vbique ministrare. ex concilio Bonifacij papæ, qui quartus à beato Gregorio fuit. ¶ *Cap.* 22

Non vllo fulti dogmate, audacissimè quidam magis Zelo amaritudinis quàm dilectionis inflammati, asserunt monachos, quia quando mortui sunt & Deo viuunt, sacerdotali officio indignos, neque pœnitentiam, neque Christianitatem largiri, neque absoluere posse per sacerdotalis officij iniunctam gratiam, sed omnino labuntur. Nam si ex hac causa veteres æmuli vera prædicarẽt, apostolicæ sedis compar beatus Gregorius mo nachico cultu pollens, ad summum nullatenus apicem conscenderet, cui quidem ostiatim fungendi, ligandi soluendíque officio potestas summa conceditur. Augustinus quoque eiusdem sanctissimi Gregorij discipulus, Anglorum prædicator egregius: ac Pannoniensis beatus Martinus, aliiq; quàmplurimi viri sanctissimi preciosorum monachorum habitu fulgentes, nequaquã anulo pontificali subarrarentur. Sed quia monachi fuerunt, prædictis vti perhibentur. Neque enim benedictus monachorum præceptor huiuscemodi rei aliquomodo fuit interdictor, sed eos secularium negotiorum edixit expertes forè solummodo, quod quidem apostolicis documentis, & omnium sanctorum patrum institutis, nõ solum monachis, verum etiam canonicis maximopere imperatur. Vtrisque enim præfatorum patrum exemplis perspicacibus circunquaq; vt mundo mortui sint, euidentissima ratione præcipitur. Tantorum ergo patrum institutis & exemplis periculosum est refragari. Credimus ergo à sacerdotibus monachis ligandi soluendíque potestatem atque officium Deo operante haud indignè administrari, si eos dignè contigerit ad hoc ministeriũ sublimari. Quod incunctanter & euidenter affirmat quisquis statum monachorum & habitum potentatúmque euidenter considerat. Verbi gratia: Angelus Grçcè, Latinè nuncius dicitur. Sacerdotes igitur monachi atque canonici, qui quotidie sancta Dei prçcepta annunciant, angeli vocantur, ratione nõ incongrua, Sed vnusquisque angelicus ordo quanto claritatẽ Dei vicinius C D

A contemplatur, tanto dignitate sublimior affirmatur. Nam vti Cherubin, monachi sex alis velantur. Duæ quidem in capitio quo caput tegitur veri similibus demonstrantur assertionibus. Illud verò tunicæ quod brachiis extenditur, alas duas esse dicimus: & illud tandem quo conditur corpus, sex alarum numerum certissimè implere asseritur. Decertantes igitur monachicæ professionis presbyteros sacerdotalis potentiæ arcere officio, omnimodo præcipimus, vt ab huiuscemodi nefandis ausibus reprimantur in posterum, quia quantò quisque celsior, tantò potentior.

Ne monachus defensor fiat. Pelagius Antoninæ Patriciæ et Deciæ. ¶ Cap. 23

De præsentium portitore quod defensor factus nō est, nulla animi molestia sit: quia verè satis amarissimum habeo de isto proposito ad illud officium homines deduci, in quo nullo modo quæ à monachis Deo promissa sunt valeant adimpleri. Omnimoda enim & illius habitus, & istius officij diuersitas est. Illic enim quies, oratio, labor manuū: at hic causarum conditio, conuentiones, actus, publica litigia, & quæcunque vel ecclesiastica instituta vel supplicantium necessitas poscit. Faciat autem Deus, vt tales sint qui vel à vobis in isto habitu nutriuntur, vel in monasteriis crescunt, vt proue cta ætate & probata vita, non ad litigiorum officia, sed ad sacerdotium valeant promoueri.

16. q. 1. ca. de præsentium

B

Qualis & à quibus debeat Abbas eligi. Pelagius †Melleo subdia. ¶ Cap. 24

Abbatem in eodem †monasterio illum volumus ordinari, quem sibi de sua congregatione & monachorum electio, & possessionis Dominus, & (quod magis obseruandum est) ordo vitæ ac meritū poposcerit ordinari.

† Mellito
18. q. 2. cap. abbatem.
† loco

C

Ne duplex monasterium fiat. ex septima synodo, cap. xi. ¶ Caput 25.

Et hoc diffinimus, minimè duplex fieri monasterium, quia scandalum id & offendiculum multis efficitur. Si verò aliqui cum cognatis abrenunciare & monasticam vitam sectari voluerint: debent viri quidem virorum adire cœnobium, fœminæ verò mulierum ingredi monasterium: in hoc enim placatur Deus. Quæ autem hactenus sunt dupla secundum regulam sancti patris Basilij, & secundum præceptionem eius ita formentur. Non habitent in vno monasterio monachi & monachæ. Adulterium enim intercipit cohabitatio, si habeat aditum monachus ad monacham, vel monacha ad monachum secreto ad collocutionem. Non cubat monachus in muliebri monasterio, neque cum monacha singulariter conuiuetur, & quando necessaria vitæ à virorum parte ad regulares deferūtur monachas, extra portam hæc suscipiat abbatissa monasterij fœminarū, cum quadam vetula monacha. Porrò si contigerit, vt aliquam propinquam suam videre voluerit monachus, in præsentia abbatissæ huic confabuletur, per modica & compendiosa verba, & in breui ab ea discedat.

Synod. vij. œcu. ca. 20. 18. q. 2. c. diffinimus.

D

De his qui se ante legitimos annos totonderint & velauerint. ex concilio Magontino, cui interfuit Carolus imperator, & Richolfus archiepiscopus in claustro sancti Albani, cap xx. ¶ Caput 26.

Si quis ante annos legitimos tonsuratus est sine consensu parentum suorum, & si ipsi parentes infra annum non se clamauerint ad principem,

aut ad proprium episcopum, aut ad missum dominicum, in ipso clericatũ permaneat. Si verò post legitimos annos per vim clericus factus est, & infra annum ad supra memoratas personas minimè se reclamauerit, in clericatu permaneat, sicut is de quo superius dictum est. Si verò præfatæ personæ infra annum reclamationem fecerint, hi qui eos clericos fecerũt ipsis sine parentibus eorum hoc per legem exoluant, quod contra eos contraxerunt. Ille verò qui ante legitimos annos tonsuratus est, vtrum in eadem tonsura permanere debeat nec ne, in potestate sit parentum. Si verò is qui tonsuratus est, alicuius fuit seruus, domino per legẽ emendetur, quicquid de eius seruo contra eum contractum est. Ille verò qui tonsuratus est, vtrum in eadem tonsura permaneat, in potestate sit Domini sui. Si verò hi qui liberi sunt, ante legitimos, aut post legitimos annos hoc modo (sicut superius taxatũ est) tonsurati sunt, & ad gradus ecclesiasticos peruenerint, in eisdẽ gradibus perseuerare cogantur. Si verò seruus qui superius taxato modo tonsuratus est, & ad gradus ecclesiasticos peruenerit, domino suo per legem emendetur: & ei redditus in suo gradu permaneat. Hoc & de velandis puellis obseruandum est.

De illis quos vnus aut ambo parentes sanctæ religioni tradiderunt. ex concilio Toletano, cap. vj. ¶ *Caput* 27.

Quoniam huc vsque dissolutæ operationis effectus, interdum fecit nutare honestum, constitutionis edictum proponimus, ne resolui putetur quod indissolubili sanctionis authoritate tenetur: ideo quicquid obuiũ ex incerto occurrerit, euidenter abijci debet: vt de cætero nihil supersit, quod in dubium nutet. Ideóque si in qualibet iuniori ætate vel religione tonsuram, vel religioni debitam vestem, in vtroque sexu, filiis aut vnus aut ambo parentes dederint, certè vel nolentibus aut nescientibus se susceptam, & nõ mox visam in filiis abdicauerint: sed vel coram se, vel coram ecclesia palámque in cõuentu eosdem filios talia habere permiserint, ad secularem reuerti habitum ipsis filiis quandoq; penitus nõ licebit: sed conuicti quod tonsuram aut religiosam vestem aliquando habuerint, mox ad religionis cultum habitúmque reuocentur, & sub strenua districtione huiusce obseruantię inseruire cogantur. Parentibus sanè filios suos religioni contradere non amplius, quàm vsque ad duodecimum ætatis eorum annum licentia poterit esse. Postea verò an voluntate parentum, an suæ deuotionis solitarium sit votum, erit filiis licitum religionis assumere cultum. Quisquis autem vel abolitione tonsuræ, vel secularis vestis assumptione detectus fuerit attigisse transgresionem, excommunicationis censuram accipiat, & religioni semper inhæreat.

De illis qui semel in clero deputati sunt, aut monachorum vitam expetiuerunt. ex concilio Chalcedonensi, cap. vij. ¶ *Caput* 28.

20 q. 3. c. eos qui semel.

Qui semel in clero deputati sunt, aut monachorũ vitam expetiuerunt, statuimus neque ad militiam, neque ad dignitatem aliquam venire mundanam: & hoc tentantes & non agentes pœnitentiã, quò minus redeant, ad hoc quod propter Deum primitus elegerunt, anathematizari.

Vt cano-

A *Vt canonici inter monachos conuersantes, aut monachi fiant, aut canonicè viuere cogantur. ex concilio Magontiensi, cap. xvij.* ¶ *Cap. 29.*

Con. Magō. 1. cap. 21.

Præcipimus, vt vnusquisque episcopus sciat per singula monasteria, quantos quisq; Abbas canonicos in monasterio suo habeat: & hoc omnino ambo pariter prouideãt, si monachi fieri voluerint, regulariter viuant: Sin autem, canonicè viuant omnino.

Quod monachum paterna deuotio, vel propria professio faciat. ex concilio Toletano iiij. cap. xlviij. ¶ *Caput 30.*

Monachum autem paterna deuotio, aut propria professio facit. Quicquid horum fuerit alligatum, tenebit. Proinde his ad mundum reuerti intercludimus aditum, & omnes ad seculum interdicimus regressus.

20. q. 1. cap. monachum

B *De clericis qui se fingunt monachos esse. ex eodem concilio.* ¶ *Caput 31.*

Et clerici qui se fingunt habitu & nomine monachos esse, & non sunt, omnimodis corrigantur, atque emendentur, vt vel veri monachi sint, vel veri canonici.

Vt monacho sine consensu sui abbatis votum vouere non liceat. ex dictis Basilij. ¶ *Caput 32.*

Monacho non licet votum vouere sine consensu abbatis sui. Si autem vouerit, frangendum erit.

20. q. 4. ca. monacho.

De virginibus quæ ante annos xij. insciis † mundiburnis suis velamen sibi imposuerint. Concilio Triburensi, cap. xxiiij. ¶ *Caput 33.*

† mundiburdis.

Virgines quæ ante xij. annos insciis mundiburnis suis sacrum velamen C capiti suo imposuerint, & illi mundiburni annum & diem hoc tacendo consenserint in suo sancto proposito permaneant. Et si in prædicto anno & die pro illis se proclamauerint, petitioni eorum assensus præbeatur: nisi fortè Dei timore † tactæ, cum eorum licentia in religionis habitu perseuerent.

† tacti

Vt clericus in qua ecclesia semel legerit, deinceps maneat. ex concilio Africano, cap. lvij. ¶ *Caput 34.*

Item placuit vt quicunq; in ecclesia vel semel legerit, ab alia ecclesia ad clericatum non teneatur.

De viris ac fœminis sacrum propositum transgredientibus. ex concilio Toletano vj. cap. vj. ¶ *Caput 35.*

20. q. 3. cap. procliuis.

D De viris ac fœminis propositum transgredientibus sacrũ, procliuis cursus est ad voluptatem, & imitatrix natura vitiorum. Quamobrẽ quisquis virorum vel mulierum habitum semel induerint spontaneæ religiosum, aut si vir deditus ecclesiæ choro, vel fœmina fuerit aut fuit delegata puellarum monasterio, in vtroque sexu præuaricator ad propositum inuitus reuerti cogatur: vt vir detondeatur, & puella monasterium ingrediatur. Si autem quolibet patrocinio desertores permanere voluerint, sacerdotali sententia à Christianorum cœtu habeantur extorres, vt nec locus eis vllus sit communis, viduas quoque vniuersalis iamdudum statuit synodus professionis, vel habitus suis desertrices, vt superiori sententia condemnentur.

*Cap.14.epi-
ſto.ad epiſc.
per Lucani.
20.q.1.cap.
deuotis vir
ginibus.*

Quo tempore velamen ſacris virginibus imponi debeat. ex decreto Gelaſij papæ, cap. xij. ¶ *Caput 36.* A

Deuotis quoque virginibus niſi aut in Epiphania, aut in albis Paſchalibus, aut in Apoſtolorum natalitiis ſacrum minimè velamen imponatur: & non ante xxv. annos: niſi forte (ſicut de baptiſmate dictum eſt) graui langore correptis, ne ſine hoc munere de ſeculo exeant, implorantibus non negentur.

Carth.3.c.4

Quod non obſit epiſcopo, ſi pro neceſſitate ante xxv. ætatis annum virginem velauerit. ex concilio Meleuitano, ca. xxvi. ¶ *Caput 37.*

Item placuit, vt quicunque epiſcoporum neceſsitate periclitantis pudicitiæ virginalis, cùm vel petitor potens, vel raptor aliquis formidatur, vel ſi etiam aliquando mortis periculoſo ſcrupulo compuncta fuerit, ne non velata moriatur, aut exigentibus parentibus, aut his ad quorũ curam pertinet, velauerit virginem, ſeu velauit intra xxv. annos ætatis, non ei *obſit* concilium, quod de iſto numero annorum conſtitutum eſt. B

De monialibus quæ alias velare præſumunt. ex decretis Eutichiani papæ, cap. xiij. ¶ *Caput 38.*

Nihilominus etiam in quibuſdam locis inolitũ inuenimus vſum ſtultitiæ plenum, & eccleſiaſticæ authoritati contrariũ, eo quod videlicet nõnullæ abbatiſſæ, & aliquæ ex ſanctimonialibus viduis, & puellis virginibus contra fas velum imponere præſumant, & ideo nonnullę iniuſtè velatæ, putant ſe liberius ſuis carnalibus deſideriis poſſe inſeruire, & ſuas voluntates explere. Quapropter ſtatuimus, vt ſi abbatiſſa, aut quælibet ſanctimonialis poſt hanc diffinitionem in tãtam audaciam proruperit, vt aut viduam aut puellam virginem velare præſumpſerit, iudicio canonico vſq; ad ſatisfactionem ſubdatur. C

*20.q.1.cap.
virgines.*

De virginibus qua ætate velari debeant. Ex decretis Pij papæ. ¶ *Caput 39.*

Vt virgines non velentur ante xxv. annos ætatis, niſi fortè neceſsitate periclitantis virginalis pudicitiæ. Et non ſunt conſecrandæ alio tempore, niſi in Epiphania & albis paſchalibus, & in Apoſtolorum nataliciis: niſi cauſa mortis vrgente.

*27.q.2.c.
deſponſatã.*

Quod deſponſatam puellam non liceat alij viro dare, licere autem ſi voluerit monaſterium ingredi. ex decretis Euſebij papæ. ¶ *Cap. 40* D

Deſponſatam puellam non licet parentibus dare alij viro: tamen monaſterium licet eligere, ſi voluerit.

Vt nullus incognitus citò in monaſterium monachorum recipiatur. ex concilio Toletano, cap. v. ¶ *Caput 41.*

Si quis incognitus monaſterium ingredi voluerit, ante triennium monachi habitus ei non præſtetur. Et ſi intra tres annos aut ſeruus, aut libertus, vel colonus quæratur à domino ſuo, reddatur ei cum omnibus quę attulit, fide tamen accepta de impunitate. Si autẽ intra triennium non fuerit requiſitus, poſtea quæri non poteſt, niſi ſit tam longè quod inueniri nõ poſsit: ſed tantum ea quæ in monaſterio adduxit dominus ſerui recipiat.

De virgi-

A *De virginibus sacris quæ propter strictiorem vitam ad aliud monasterium transire disposuerunt. ex cõ. Triburiensi, cap. xxvi.* ¶ *Cap.* 42.

Virgines sacræ si pro lucro animæ suæ, propter districtiorem vitam ad aliud monasterium ire disposuerint, ibique manere decreuerint, synodus concedit. Si verò fuga disciplinæ alium locum quæsierint, redire cogãtur.

12.q.4.cap. virgines.

Quo vestitu virgines ad consecrationem venire debeant. ex concilio Carthaginensi iiij. cap. xi. ¶ *Caput* 43.

Sanctimonialis virgo cum ad consecrationem episcopo suo offertur, in talibus vestibus applicetur, qualibus semper vsura est professioni & sanctimoniæ aptis.

dist.23.cap. Sanctimonialis.

B *Vt præter scientiam domini sui seruus non efficiatur monachus. ex concilio Araletensi, cap. iij.* ¶ *Caput* 44.

Placuit in monasterio non esse suscipiendum seruum ad monachum faciendum, præter domini proprij voluntatem. Qui verò hoc constitutum nostrum excesserit, eum à communione suspendi decreuimus, ne nomen domini blasphemetur.

Ne quis causa religionis seruum doceat contemnere dominum suum. ex concilio Bracarensi ij. cap. xlvij. ¶ *Caput* 45.

Si quis seruum alienum causa religionis docet contemnere dominum suũ, & recedere ab eius seruitio, durissimè in omnibus arguatur, & ad pœnitentiam compellatur.

Martinus Brac. in capit. synodorũ græcar.

De fugitiuis clericis seu monachis. ex decretis Leonis papæ. ¶ *Cap.* 46.

C Fugitiuum verò clericum, aut monachum deserentem disciplinam, velut contemptorem placuit reuocare.

De his qui cũ semel tonsi fuerint, laici efficiũtur. ex cõ. Tol. v. c. xlv. ¶ *Cap.* 47

Conc. Tole. 4. cap. 54.

Quicunque ex secularibus accipientes pœnitentiam se totonderunt, & rursus præuaricantes laici effecti sunt: comprehensi ab episcopo suo, ad pœnitentiam ex qua recesserunt, reuocentur. Quod si aliqui per pœnitentiam irreuocabiles sunt, nec admoniti reuertũtur: verè vt apostatæ coram ecclesia anathematis sententia condemnentur: non aliter & hi qui tonsi collaudantibus parentibus fuerunt, aut sponte sua amissis parentibus seipsos religioni deuouerunt, & postea habitum secularem sumpserunt, vt iidem à sacerdote comprehensi, ad cultum religionis, acta prius pœnitẽtia, D reuocentur. Quod si reuerti nolunt, verè vt apostatæ anathematis sententiæ subijciantur. Quæ forma seruabitur etiam in viduis, virginibúsque sacris, ac pœnitentibus fœminis, quæ sanctimonialem habitum induerunt, & postea aut vestem mutauerunt, aut ad nuptias transierunt.

Ne seruus nesciente domino suo in monasterio recipiatur. ex concilio Chalcidonensi, cap. iiij. ¶ *Caput* 48.

Nullum verò recipere seruum in monasteriis obtentu monachi, pręter domini sui conscientiam, licet.

Actione. 15 16.q.1.c. qui verè.

Quod non liceat Deo sacratis nuptialia iura contrahere. ex concilio Chalcidonensi, cap. xvi. ¶ *Caput* 49.

Virginem quæ se Deo consecrauit, similiter & monachum, non licere nuptialia

27.q.1.c. Si qua virgo

nuptialia iura contrahere. Quod si hoc inuenti fuerint perpetrantes, excommunicentur. Confitentibus autem decreuimus, vt habeat authoritatem eiusdem loci episcopus, misericordiam humanitatémque largiri. A

Con. Tribu. cap. 23. 27. q. 1. c. hi ergo.

Vt sine spe coniugij maneant, qui sanctimoniales in matrimonium duxerint. ex epistola Paschalis papæ, cap. xi. ¶ *Caput* 50.

Si qui scientes sanctimonialibus fœminis, in matrimonio sunt ad iniuriam Christi copulati, iuxta censuram Christiani zeli separentur, & nũquam eis concedatur iugali vinculo religari, sed in pœnitentiæ se lamentis vehementer, dum viuunt, afficiant.

Epist. ad episc. Lucaniæ, cap. 22. 27. q. 1. cap. virginibus.

De virginibus sacris, quæ præuaricatæ sunt. ex decreto Gelasij papæ, cap. xx. ¶ *Caput* 51.

Virginibus sacris temerè se quosdam sociare cognouimus, & post dicatum Deo propositum incœsta fœdera sacrilegáque miscere. Quos protinus æquum est à sacra communione detrudi: & nisi per publicam probatámque pœnitentiam omnino non recipi: sed tamen his viaticum de seculo transeuntibus, si dignè pœnituerint, non negetur. B

Vt viduæ velum sibi non imponant inconsulto episcopo suo, & ne presbyteri eis imponere præsumant, quod & episcopis non licet. ex concilio Rothomagensi, cap. ix. ¶ *Caput* 52.

Statutum est, viduas non debere velari. Simul & hoc statutum est, vt si quisquam presbyterorum deinceps huius constitutionis normæ cõtumaciter transgressor extiterit, scilicet vt aliquas viduas velare pręsumat, quia hoc & episcopis non licet, gradus sui periculum incurrat. Similiter & de puellis virginibus à presbyteris non velandis statutum est, vt si quis hoc facere tentauerit tanquam transgressor canonum damnetur. C

Ca. 23. epist. ad episc. per Lucani. 27. q. 1. c. de viduis.

Quod viduæ sub nulla sint benedictione velandæ. ex decretis Gelasij papæ, cap. xxi. ¶ *Caput* 53.

Nam de viduis sub nulla benedictione velãdis superius latius duximus differendum. Quæ si propria voluntate professam pristini coniugij castitatem, mutabili mente calcauerint, periculi earum intererit, quali Deum debeant satisfactione placare, quia iuxta Apostο. primam fidem irritam fecerunt. Sicut enim si se forsitan continere non poterant, secundùm Apostolum, nullatenus nubere vetebantur, sic habita secũ deliberatione, promissam Deo pudicitiæ fidem debuerunt custodire. Nos autem nullum talibus laqueum debemus inijcere, sed solas adhortationes præmij sempiterni pœnásque proponere diuini iudicij, vt nostra sit absoluta conscientia, & illarum pro se rationem Deo reddat intentio. Cauendum est quippe quod de earum moribus actibúsq; beatus Paulus testatur apostolus, quod planius exponere præterimus, ne sexus instabilis non tam deterreri, quàm admoneri videatur. D

1. Timo. 5. 1. Corin. 7. Ibidem. 1. Timo. 5.

De viduis quæ semel sacratæ conuersationis velamen susceperunt. ex concilio Aurelianensi, cap. iij. ¶ *Caput* 54.

27. q. 1. c. viduas quæ.

Viduæ quæ spontanea voluntate ab altari sacræ cõuersationis velamen suscipiunt, decreuit sancta synodus in eodem proposito permanere. Non enim fas

A enim fas esse decernimus, vt postquam se Domino semel sub velo consecrauerint, & inter velatas oblationes fecerint, iterum eis concedi spiritui sancto mentiri.

Vt nullus viduas velare attentet. ex cõcilio Magontiensi, ca. vj. ¶ *Cap. 55*

Viduas autem velare, pontificum nullus attentet, prout statutum est in decretis Gelasij papæ, cap. xiij. quod nec authoritas diuina, nec canonum forma præstitit. Quæ si propria fuerit voluntate continentiam professa, vt in eiusdẽ Gelasij, cap. xxi. legitur, eius intentio pro se reddat rationẽ Deo, quia sicut secundum apostolum si se continere non poterat, & nullatenus nubere vetabatur, sic secum habita deliberatione promissam fidem pudicitiæ Deo debet custodire. Nos autem authoritate patrum suffulti in hoc B sacro conuentu sancimus & liberè iudicamus, si sponte velamen quanuis non consecratum sibi imposuerit, & in ecclesia inter velatas oblationem Deo obtulerit, velit nolit, sanctimoniæ habitum vlterius habere debet, licet sacramento confirmare velit eo tenore & ratione velamen sibi imposuisse, vt iterum posset deponere.

Con. Tribu. cap. 25. 27. q. 1. cap. Viduas. Gelas. ca. 15 epist. ad episcopos per Lucaniam. 1. Corint. 7.

De nobilibus velatis quæ postea domi in delicijs residere delectantur. ex concilio apud Aquisgranum Ludouico Pio præsente, ca. vj. ¶ *Cap. 56*

De nobilibus fœminis quę amissis viris repente velantur, & in propriis domibus diuersas necessitates opponentes residere delectantur, de quibus in aliis conuentibus coram serenitate vestra iamdudum ventilatum est & definitum, maiori solertíque studio admonendas & instruendas ab episco C pis statuimus, quatenus suæ saluti consulant: nec sic indiscretè viuendo, & propria noxiáq; libertate vtendo, & per diuersa vagando periculum animarum suarum incurrant, semper illud apostolicũ ante oculos habentes. quo dicitur. Vidua quæ in deliciis est, viuens mortua est.

1. Timo. 5.

De his qui velatas & Deo sacratas in coniugium duxerint. ex concilio Aurelianensi, cap. xxiij. ¶ *Caput 57.*

Cap. 23. cõc. Triburien. 27. q. 1. c. Si quis sacro.

Siquis sacro velamine consecratam in coniugium duxerit, & post dicatum Deo propositum incœsta fœdera sacrilegáque miscuerit, vt in constitutis Gelasij cap. xxv. legitur, protinus æquum est à sacra communione detrudi, & nisi per publicam probatámque pœnitentiam omnino non recipi. Si tamen pœnituerint transeuntibus de seculo viaticum non negetur. D In Chalcedonensi concilio, cap. xvj. hoc perpetrantes excommunicantur: confitentibus autem authoritate episcopi misericordia largiatur. In epistola Syricij papæ cap. vj. Velatæ & Deo consecratæ si abiecto proposito sanctitatis clanculam sacrilega se contagione miscuerint, & illicitis complexibus publicè & liberè filios procreauerint, has nuptias detestabiles à monasteriorum cœtu & ecclesiarum cõuentibus eliminandas esse, iudicatum est, quatenus detrusæ ergastulis tantum facinus continua lamentatione defleant. Vnde verbo Domini, & canonica authoritate in hac sancta synodo præcipimus, vt omnimodo separentur, & iuramento colligentur, vlterius sub vno non cohabitare tecto: nec familiari frui colloquio, excepto in ecclesia aut in publico, aut rem vllam habere cõmunem, vnde suspicio illecebrosi

illecebroſi deſiderij, aut ſcãdalum libidinoſi facti iuſte poſsit oriri. Si quæ etiam inter ſe diuidenda ſunt diuidant, & vterque ſua prouideat & incœſtuoſus ſine ſpe coniugij maneat. A

De viduis quæ profeſſam continentiam præuaricatæ ſunt. ex concilio Carthaginenſi iiij. cap. c iiij. ¶ *Caput* 58.

27.q.1.*cap. ſicut.*

Sicut bonum eſt caſtitatis præmium, ita & maiori obſeruantia & præceptione cuſtodiendum eſt: vt ſi quæ viduæ, quamlibet adhuc in minoribus annis poſitę, & in matura ætate à viro relictæ, ſe deuouerint Deo & veſte laicali abiecta ſub teſtimonio epiſcopi & eccleſię religioſo habitu apparuerint: poſtea verò ad nuptias ſeculares tranſierunt ſecundum apoſtolum damnationem † habebũt, quia fidem caſtitatis quam Deo vouerunt irritam facere † viſæ ſunt. Tales ergo perſonę à Chriſtianorum communione ſequeſtrentur: neque etiam in conuiuio cum Chriſtianis communicent. Nam ſi adulteræ cõiuges reæ ſunt, ſi ſuis viris obnoxiæ fuerint, quãtò magis viduæ, quę Dei religioſitatem mutauerunt, crimine adulterij notabuntur, ſi deuotionem quam ſponte nec coactè Deo obtulerunt, libidinoſa voluntate corruperint, atq; ad ſecundas nuptias tranſitum fecerint? Quæ etſi violentia irruente ab aliquo oppreſſæ fuerint, ac poſtea delectatione libidinis permanere in coniugio raptori, vel violento viro conſenſerint, damnatione ſuperius dicta teneantur obnoxiæ. De talibus ait Apoſtolus: Cùm enim luxuriatæ fuerint in Chriſto, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. B

1.*Timo*.5.
† habeant
† niſæ. alias auſæ ſunt.
1.*Timo*.5.

De eodem. ex decretis Zepherini papæ, cap. iiij. ¶ *Caput* 59. C

Cõc. Aquiſgra. cap. 35.
1.*Timo*.5.

Vt viduæ in deliciis non ſint, ſed ſecundùm apoſtolum ſub poteſtate epiſcopi viuant: præcipe inquit, vt viduæ irreprehenſibiles ſint. Vidua deligatur non minus xl. annorum, in operibus bonis teſtimonium habens: Si filios educauit, & cætera. Adoleſcentiores viduas deuita. Cùm enim luxuriatæ fuerint in Chriſto, nubere volunt, habentes damnationem: quia primam fidem irritam fecerunt, ſimul & ocioſæ loquentes quod non oportet. Volo ergo iuniores nubere, filios procreare, matresfamilias eſſe, nullã occaſionem dare aduerſario maledicti gratia. Iam enim quædam conuerſæ ſunt retro poſt ſathanam.

Ne fœminæ quarum mariti obierunt cito ſe velent. ex concilio Aurelianenſi, cap. v. ¶ *Caput* 60. D

De fœminis quæ viros amittunt, placet ne ſe (ſicut hactenus) indiſcretè velent: ſed xxx. dies poſt deceſſum viri ſui expectẽt. Et poſt triceſimum diem, per conſilium epiſcopi ſui, vel ſi epiſcopus abſens fuerit, conſilio aliorum religioſorum ſacerdotum, ſuorúmque amicorum id quod eligere debent, eligant. Et vt rogetur princeps à ſacro conuentu, vt hi qui publicam egerint pœnitentiam, & fœminę quæ viros amittunt, ſua authoritate donentur, deliberent quid agant, tueantur: & ſpecialiter pro his capitula fieri, & legis mundanæ capitulis inſerenda decreuimus.

Cõ. Arauſ. 1 *cap.* 27.
27.q.1. *cap. viduitatis.*

Vt viduitatis profeſſio corã epiſcopo fiat. ex cõ. Arauſico, ca. vi. ¶ *Cap.* 61.

Viduitatis ſeruandę profeſsionem coram epiſcopo in ſecretario habitã, impoſita

A imposita coram episcopo veste viduali non esse violandam. Ipsam autem talis professionis desertricem, meritò damnandam esse decernimus.

Vt nullus vetet viduas nubere, si voluerint. ex cõ. Toletano iij. ca. x. ¶ *Cap. 62*

Pro consultu castitatis, quod maximè hortamento concilij proficere debeat, annuente glorioso domino nostro Recaredo rege, hoc sanctũ confirmat concilium, vt viduæ quibus placuerit tenere castitatem, nulla vi ad nuptias iterandas venire cogantur. Quod si priusquàm profiteantur continentiam, nubere elegerint, illis nubant, quos propria volũtate voluerint habere maritos. Similis conditio & de virginibus habeatur, nec contra voluntatem parentum vel suam cogantur maritos accipere. Si quis verò propositum castitatis viduæ vel virginis impedierit, à sancta communione & B à liminibus ecclesiæ habeatur extraneus. *32. q. 2. cap. hoc sanctum.*

Vt viduæ à proposito viduitatis discedentes excommunicentur. ex epistola sancti Gregorij papæ missa ad Bonifacium. ¶ *Caput 63.*

Viduas à proposito discedentes viduitatis, super quibus nos consulere voluit dilectio tua frater charissime, credo te nosce à sancto Paulo & à multis sanctis patribus, nisi cõuertantur, olim esse damnatas: quas & nos apostolica authoritate damnandas, & à communione fidelium, atque à liminibus ecclesiæ arcendas fore censemus, vsquequo obediant suis episcopis, & ad bonum quod cœperunt, inuitæ aut voluntariæ reuertantur. De virginibus autem non velatis si deuiauerint, & à sanctæ memoriæ prædecessore nostro papa Innocentio taliter decretum habemus. Hæ verò quæ C necdum sacro velamine tectæ, tamen in proposito virginali semper se simulauerunt permanere, licet velatæ non fuerint, si nupserint, aliquanto tempore his agenda pœnitentia est, quia sponsio earum à Domino tenebatur. Si enim inter homines solet bonæ fidei cõtractus nulla ratione dissolui, quantò magis ista pollicitatio quam cum Deo pepigit solui sine vindicta non poterit? & cætera. Nam si virgines nondum velatæ taliter pœnitentia publica puniuntur, & à cœtu fidelium vsq; ad satisfactionem excluduntur: quantò potius viduæ, quæ perfectioris ætatis & maturioris sapientię atque consilij existunt, virorúmq; consortio multoties vsæ sunt, & habitum religionis assumpserunt, & demũ apostatauerunt, atq; ad priorem vomitũ sunt reuersæ, à nobis & ab omnibus fidelibus à liminibus ecclesię D & à cœtu fideliũ vsq; ad satisfactionẽ sunt eliminandæ, & carceribus tradendæ, qualiter iuxta B. Apostolũ Paulum tradentes huiusmodi hominẽ Sathanę in interitum carnis, vt spiritus saluus sit in die domini. De talibus enim & dominus per Moysen loquitur, dicens: Auferte malum de medio vestri. De quibus & per Prophetam ait. Lætabitur iustus cùm viderit vindictam, manus suas lauabit in sanguine peccatoris. De talibus nãq; & eorum similibus, atque eisdem consentientibus dicitur. Quia nõ solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus, rei iudicandi sunt. *27. q. 1. cap. viduas.* *2. Pet. 2.* *1. Corint. 5.* *Deuter. 13* *Psalm. 57.* *Roma. 1.*

Vt viduæ velatæ ad nuptias non eant. Ex decretis Gelasij papæ, Ad Sicilienses episcopos, cap. ix. ¶ *Caput 64.*

Neque viduas ad nuptias transire patimur, quæ in religioso proposito *27. q. 1. cap. neq; ad nuptias.*

diuturna obseruatione permanserunt. Similiter & virgines nubere prohibemus, quas annis plurimis in monasterio ætatem peregisse contigerit. A

De vidua quæ sub obtentu religionis velum sibi ad tempus imposuerit. ex epistola Nicolai papæ, cap. v. ¶ *Caput 65.*

dist. 27. ca. interrogasti Nicolaus episcopus seruus seruorum Dei reuerendissimo & sanctissimo confratri nostro Adalvvino sanctę †Viennensis ecclesię archiepiscopo. Quod interrogasti de fœmina, quæ post obitum mariti sui velamen sacrũ super caput suum imposuit, & finxit se sub eodem velamine sanctimonialem esse: postea verò ad nuptias rediit: bonum mihi videtur, quia per hypocrisim ecclesiasticam regulam conturbare voluit, & non legitimè in voto suo permansit, vt pœnitentiam agat de illusione nefanda, & reuertatur ad id quod spopondit, & in sacro ministerio, inchoauit. Nam si consenserimus quod omnia sacramenta, ecclesiastica quisque prout vult fingat, & non verè faciat, omnis ordo ecclesiasticus conturbabitur, nec catholicæ fidei iura consistent, nec canones sacri ritè obseruabũtur. Quid enim profuit Simoni mago baptismum sacrum fictè suscipere, & in Christianitate permãsurum se finxisse. cùm per Apostolum fraude eius detecta, quid sibi futurum esset, prænunciatum est? Ait enim: Pecunia tua tecum sit in perditionem, cor enim tuum non est rectum coram Deo. Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua, & roga Deum, vt forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis & obligatione iniquitatis video te esse. Ideo tales nisi resipiscant, spirituali gladio percutere cẽsemus. Non enim fas est spiritui sancto mentiri, sicuti Ananias & Saphyra mentiti sunt, & statim perierunt. B C

† Vinanẽsis.

Actor. 8.

Actor. 5.

De viduis & puellis quæ in domibus propriis habitum religionis susceperunt. ex concilio Toletano iiij. cap. lvij. ¶ *Caput 66.*

27. q. 1. cap. de viduis. De viduis & puellis quæ habitum religionis in domibus propriis tam à parentibus, quàm per se mutauerunt, si postea contra instituta patrũ vel præcepta canonum coniugia crediderint copulanda, tamdiu vtrique habeantur à communione suspensi, quo vsque quod illicitè perpetrauerunt, emendent. Quod si emendare neglexerint, à communione, & omniũ Christianorum conuiuio, in perpetuum sint sequestratæ.

Lib. 7. Registri, cap. 9.

Quod sanctus Gregorius quandam fœminam velatam quæ sacrum propositum transgressa erat, comprehendi iusserit. ex registro Gregorij ad Vitalianum Sipontinum Episcopum. ¶ *Caput 67.* D

27. q. 1. cap. si custos. Si custos religiosi habitus fuisses, aut esse nolles episcopus, filiam gloriosæ memoriæ Tulliani magistri militię, te illic posito, nec proiectis religiosis vestibus, ad secularem reuerti habitum, nec ad nos licuisset peruersam epistolam destinare. Sed quia nimia desidia ac torpore deprimeris, in tuo dedecore res ad presens illicita impunè cõmissa est. Nam (sicut præfati sumus) si sollicitus esses, prius ad nos vltio mulieris prauissimæ, quàm culpa debuit peruenire. Quia igitur tantũ hebes, tantúmq; es negligẽs, vt nisi canonicã in te fueris coertionẽ expertus, in aliis districtiorẽ disciplinã nescias custodire, qualiter debeas esse sollicitus, cõgruo tibi (si domino placuerit)

tempore

A tempore demõstrabimus. Præsentia igitur scripta suscipiens euigila, & excitatus saltẽ exequere, quod pressus nũc vsq; ignauia distulisti. Instãtię ergo tuæ sic prædictã mulierẽ vna cũ Sergio defensore comprehẽdere, & statim non solũ ad malè contemptũ habitũ sine excusatione aliqua reuocare, sed etiã in monasterio, vbi omnino districtè valeat custodiri, detrudere: & ita omnẽ circa illam sollicitudinẽ exhibere, vt quàm sit nefariũ quod cõmisit ex tua posit districtione cognoscere. Qua in re si quis (quod non credimus) laicorum aliquo tibi ingenio tentauerit obsistendum, à sanctissimæ eum communionis participatione suspende, nobísque renunciare festina, vt quantum sit execrabile quod præsumit, postquam consideratione propria non aduertit, emendationis qualitate cognoscat. In his autem omni-B bus ita cautum ac stude vigilantem te ostendere, vt culpam tuam non geminare neglectus, sed aliquantisper valeat & sollicitudo minuere.

De viduis velatis si voluptatibus carnis inseruire accusantur. ex concilio Meldensi, cap. ij. ¶ *Caput* 68.

Vt illæ quę quasi sanctimoniales sub velamine religionis degere videntur, sed potius in deliciis viuentes mortuę in diuinis oculis computantur, per prouincias discurrentes † curiosæ & verbosæ, si libidinibus cæterísque carnis voluptatibus inseruire accusantur, si manifestè detegi potuerint, episcopali authoritate & regia potestate, in talibus locis residere sub testimonio religioso cogantur, vbi pœnitentiam si fecerint dignam, assequantur etiam fructuosam. Si enim manifestè detegi non valuerint, erga ecclesiam C suę opinionis malam famam canonicè purgare cogantur: & vt religiosius de cætero viuant, & in monasteriis conseruentur, episcopali decreto & regia potestate coërceãtur. De his enim apostolus dicit: Quę cùm fornicatæ fuerint in Christo, nubere volunt.

1. *Timo*. 5.

† ociosæ

1. *Timo*. 5.

Vt sacrilegi iudicentur, qui se sacris fœminis miscuerint. ex concilio Arelatensi, cap. vij. ¶ *Caput* 69.

Sciendum est omnibus, quod Deo sacratarum fœminarum corpora, per votum propriæ sponsionis & verba sacerdotis Deo consecrata templa esse, scripturarum testimoniis comprobantur: & ideo violatores earum, sacrilegi ac iuxta apostolum filij perditionis esse noscunrur.

27. *q*. 1. *cap*. *Sciendum*.

1. *Cor*. 3.

De his qui sanctimoniales virgines, vel viduas rapiunt. Ex concilio Meldensi, cap. vi. ¶ *Caput* 70.

D Qui sanctimoniales virgines, vel viduas rapiunt, & progressu etiam criminis in coniugium sumunt, publicæ pœnitẽtiæ subigantur. Ipse verò fœminæ locis congruis pœnitẽtię retrudantur, & ad habitũ religionis redire cogantur. Ipse autem incœstuosus sine spe vxoriæ copulationis perẽniter maneat, nisi nescisse se velatã expurgare potuerit. Si verò (quod absit) coniugia iterare pręsumpserint, acriori subdãtur vindictæ, & amplius propellãtur. † Quod si fortè obedire monitis salutarib⁹ noluerint, anathematizẽtur.

† Qui

Quod clerici & laici cum bono testimonio cum sacris puellis loqui debeant. ex concilio Spalensi, cap. x. ¶ *Caput* 71.

Hæc cautela circa omnes seruetur, vt laici remoti à peculiaritate

virginum, nec vsque ad vestibulum habeant accedendi familiare permissum. Nec ipse qui præest cum sola colloqui debet, sed sub testimonio duarum at trium sororum, ita vt rara sit accessio, breuisque locutio. A

Quod mulieres velatæ aut in monasteriis aut in domibus suis habitum obseruent. ex decretis Eugenij papæ, cap.xxvi. ¶ Caput 71.

27.q.1. cap. mulieres.

Mulieres obtentu religionis velatæ, aut in monasterio regulariter viuant, aut in domibus suis susceptum habitum castè obseruent.

Vt adolescentiores viduæ, vel sanctimoniales ab episcopo non negligantur. ex concilio Carthaginensi iiij. cap.c ij. ¶ Caput 73.

dist.81.c.ad reatum.

Ad reatum episcopi pertinet vel presbyteri, qui parœciæ præest, si sustẽtandæ ab ecclesia vitæ præsentis causa adolescentiores viduæ, vel sanctimoniales, eorum familiaritatibus subijciantur. B

Vt vnusquisque episcopus clericos in suo episcopio vagantes ad suum episcopum redire faciat. ex concilio Magontiensi, cap xix. ¶ Cap.74.

Con. Magõ. 1. cap. 31.

Vt vnusquisq; episcopus in sua parœcia diligenter presbyteros vel clericos inquirat vnde sint, & si aliquem fugitiuum inuenerit ad suum episcopum redire faciat.

Item de clericis vagis ex eodem, cap.xviij. ¶ Caput 75.

Cap.22.

Isidorus of ficio. eccle. lib.2. cap.3.

De clericis vagis seu acephalis, id est, de his qui sunt sine capite, neque in seruitio domini nostri, neque sub episcopo, neque sub Abbate, sed sine canonica vel regulari vita degentes, vt in libro Officiorum secũdo, cap.iij de his dicitur: hos neque inter laicos & inter secularium officiorum studia, neque inter clericos religio retentat diuina, sed solutos atque oberrantes sola turpis vita complectitur & vaga: quique dum nullum metuunt, explendæ voluptatis suæ licentiã sectantur, & quasi animalia bruta libertate ac desiderio ferũtur, habentes signum religionis, nõ religionis officiũ, hippocentauris similes, nec equi nec homines: tales omnino præcipimus, vt vbicunque inuenti fuerint, episcopi sine vlla mora eos sub custodia cõstringant canonica, & nullatenus eos amplius ita errabundos & vagos secundum desideria voluptatum suarũ viuere permittant. Sin autem episcopis suis canonicè obedire noluerint, excommunicentur vsq; ad iudicium Episcopi regionis illius. Sin autem nec illi eos corrigere valuerint, omnino sub vinculis constringantur vsque ad synodum, vt eis ibi iudicetur, vtrum ad iudicium principis, an ad vniuersalem synodum deferantur sub custodia publica. C D

Vt monachæ monasticè viuant & canonicè, secundum vitam canonicam. ex eodem concilio, ca. xiij. cui interfuerunt Carolus Imperator, & Richolfus archiepiscopus in claustro sancti Albani. ¶ Cap.76

Abbatissas autem cum sanctimonialibus omninò rectè & iustè viuere censemus. Quæ verò professionem secundum regulam sancti Benedicti fecerunt regulariter viuant. Sin autem, canonicè viuant pleniter, & sub diligenti cura custodiam habeant, & in claustris suis permaneant, nec foras exitum habeant. Sed & ipsę Abbatissæ in monasteriis sedeant, nec foras vadant sine licentia & consilio episcopi sui.

Vt san-

A *Vt sanctimoniales non egrediantur sine licentia Abbatissæ. ex eodem concilio, cap. xiiij.* ¶ Caput 77.

Sanctimoniales, nisi fortè Abbatissa sua pro aliqua necessitate incumbente illas mittente, nequaquàm de monasterio egrediãtur. Hæ verò quæ famulos aut famulas non habent ad exercenda negotia, ad mediam monasterij portam perueniant, & ibi coram testibus negotium suum exerceant.

Cõ. Cabillo. 2, sub Caro. magno cap. 62.

De fœminis quæ propter continentiam assumunt virilem habitum. ex concilio Gangrensi, cap. xiij. ¶ Caput 78.

Si qua mulier propter continentiam quæ putatur, habitum mutat, & pro solito muliebri, amictum virilem sumit, anathema sit.

dist. 30. c. Si qua mulier

De illo qui virginitatem obseruans, nuptias execratur. ex eodem B *concilio, cap. ix.* ¶ Caput 79.

Quicunque virginitatem custodiens, aut continentiæ studens, velut horrescens, nuptias temerat: nec propter hoc quod bonum & sanctũ est, nomen virginitatis assumit: anathema sit.

dist. 30. c. Si quis.

De fœminis quæ propter religionem crines totonderunt. ex eodem concilio, cap. xvj. ¶ Caput 80.

Si qua mulier propter diuinum cultum vt existimat, crines attondet, quos ei Deus ad subiectionis memoriam tribuit, tanquam præceptũ dissoluens obedientiæ, anathema sit.

dist. 30. ca. quæcunque mulieres.

De illis qui propter continentiã pallijs vestiuntur. ex eodem c. xij. ¶ Cap. 81

Si quis virorum, propter continentiam quæ putatur, amictu pallij vtitur, quasi per hoc habere se iusticiam credens, & despicit eos qui cum re- C uerentia & birris, & aliis communibus & solitis vestibus vtuntur: anathema sit.

dist. 30. c. Si quis virorũ

Ne continens aduersus coniugatos extollatur. ex eodẽ cõ. ca. x. ¶ Cap. 82.

Si quis ex his qui virginitatem seruant propter Deum, extollitur aduersum coniugatos, anathema sit.

Quod non sit permittendum, monachos & monachas in eodem monasterio simul habitare. ex registro sancti Gregorij. ¶ Caput 83.

In nullo loco monachos & monachas permittimus vnũ monasterium habere: sed nec ea quæ duplicia vocant. Et si quid tale est, religiosus episcopus mulieres quidem in suo loco studeat manere, monachos autem a- D liud monasterium ædificare cogat. Si autem plurima sint talia monasteria separentur in aliis monasteriis monachæ, & in aliis monachi. Res autem quas habent communes, secundùm iura eis competentia distribuantur.

Episcopi monasteria monachorum & monacharum frequenter visitent. ex concilio Rothomagensi, cap. iij. ¶ Caput 84.

Vt Episcopus monasteria monachorum & sanctimonialium frequenter introeat, & cum grauibus & religiosis personis in eorum vel in earum conuentu residens, eorum vitam & conuersationem diligenter discutiat: & si quid reprehensibile inuenerit, corrigere satagat. Sanctimonialium etiam pudicitiam subtiliter inuestiget, & si aliqua inuenitur quæ

neglecto proposito castitatis clerico aut laico impudenter misceatur acriter verberibus coerceatur, & in priuata custodia retrudatur, vbi quod malè admisit dignè pœniteat. Interdicat etiam ex authoritate sanctorum canonum, vt nullus laicus aut clericus in earum claustris & secretis habitationibus accessum habeat, neque presbiteri, nisi tantū ad missam. Expleta missa ad ecclesias suas redeant. Omnibus præterea publicè & priuatim denunciet, quantum piaculum sit, qui sponsam Christi viciare præsumit. Si enim ille reus tenetur, qui sponsam hominis violat, quātò magis reus maiestatis efficitur, qui sponsam omnipotentis Dei corrumpit? A

Vt Abbates in potestate episcoporum consistant. Concilio Aurelianensi, cap. iij, ¶ *Caput* 85.

Con. Aurel. 1. cap. 21. 18. q. 2. cap. Abbates.

Abbates pro humilitate religionis in episcoporū potestate consistant, & si quid extra regulam fecerint, ab episcopis corrigantur. Non semel, sed sepius in anno episcopi visitent monasteria monachorum, & si quid corrigendum fuerit, corrigatur. Monachi autem abbatibus omni obedientia & deuotione subiaceant. Quod si quis per contumaciam extiterit indeuotus, ac per loca aliqua vagari, aut peculiare aliquid habere prĕsumpserit, omnia quæ acquisierit ab abbatibus auferantur, secundum regulam sancti Benedicti, monasterio profutura. Ipsi autem qui fuerint peruagati, vbi inuenti fuerint, cum auxilio episcopi tanquam fugaces, sub custodia reuocentur & constringantur. B

De monachis qui filios procreauerint. ex dictis Isidori. ¶ *Caput* 86.

Monachi filios procreantes in carcerem retrudantur, tantum facinus continua lamentatione deflentes, vt eis vel ad mortem sola misericordia in communionis gratia posit indulgeri. C

De sanctimonialibus quæ vim barbaricam pertulerunt. ex decretis Leonis papæ. ¶ *Caput* 87.

Epist. 87. ad episc. Africanos, cap. 2

De his autem quæ in sacro virginitatis proposito constitutæ barbaricam pertulere violentiam, & integritatem pudoris non animo, sed corpore perdidêre: ea nobis videtur seruanda moderatio, vt neque in viduarum deijciantur gradum, neque in sacrarum & perseuerantium virginum numero censeātur. Quibus, si in omnibus virginalibus obseruationibus perseuerant, & castimoniæ soliditatem mente custodiunt, sacramentorum non est neganda communio: quia iniustum est illas in eo vel argui vel notari, quod non voluntas admisit, sed vis hostilis eripuit. D

De quadam Abbatissa, quæ se proclamauerat super militibus in claustro suo hospitantibus. Ex registro Gregorij, ad Fortunatum episcopum Neapolitanum. ¶ *Caput* 88.

Lib. 7. Registri cap. 107

Insinuauit nobis latrix præsentium Agnella Abbatissa, quod intra monasterium ipsius milites hospitentur. Et omnino de fraternitatis vestrĕ sollicitudine mirati sumus, cur hoc patienter tulerit, & non illud cum omni celeritate fecerit emendare. Vnde hortamur, vt vel nunc studij vestri sit, instanter eis quorum interest imminere, quatenus sine aliqua exinde excusatione tollantur, & nullus illic vlterius meatum accipiat, ne callidus hostis

A hostis occasionem inueniens, de deceptione religiosi habitus (quod absit) valeat exultare.

Quod res ecclesiasticæ à laicis non sint disponendæ. ex concilio apud Compendium, cap. x. ¶ *Caput* 89.

Synodali decreto sancitum est, ne laici vel seculares de viris Deo dicatis ecclesiæque facultatibus aliquid ad se putent vel præsumant præter reuerentiam, pertinere, quorũ quarúmque sacerdotibus disponendi indiscussè à Deo cura commissa esse docetur. Si quis cõtra hæc venire præsumpserit, anathemate feriatur.

De eodem. ex eodem concilio, cap. iij. ¶ *Caput* 90.

De viris Deo dicatis, vel ecclesiasticis facultatibus aliquid disponendi, B nulla legitur laicis quamuis religiosis vnquam attributa facultas.

Ne Abbates ad synodum ire cogantur, nisi pro rationabili causa. ex concilio Turonico, cap. xi. ¶ *Caput* 91.

Episcopus non debet cogere Abbatem ad synodum ire, nisi aliqua rationabilis causa consistat. *dist. 18. cap. episcopus.*

Vt congregationes monachorum absque consensu episcopi non fiant. ex concilio Epaonensi, cap. xi. ¶ *Caput* 92. *Cõ. Agath. cap. 58. 18. q. 2. c. cellulas.*

Cellulas nouas aut congregatiunculas monachorum absque noticia episcopi prohibemus institui.

De virginibus sacris quæ parentibus priuantur. ex concilio Africano, cap. xi. ¶ *Caput* 93. *Et Carth. 3. cap. 33.*

C Vt virgines sacræ si parentibus à quibus custodiebantur priuatæ fuerint, ab episcopo custodiantur. Vbi autem episcopus absens est, prouidentia grauioribus fœminis commendetur, vt simul habitantes inuicem se custodiant, ne passim vagando ecclesiæ ledant æstimationem.

Quis sit religiosis fœminis præponendus. Ex concilio Carthaginensi, cap. xxvij. ¶ *Caput* 94. *Con. Carth. 4. cap. 97. 18. q. 2. c. qui religiosis.*

Qui religiosis fœminis præponendus sit, ab episcopo probetur.

Quid sanctimoniales in claustro facere debeant. ex concilio Magontiensi. ¶ *Caput* 95. *Cõ. Cabillo. 2, sub Caro. magno cap. 59.*

Sanctimoniales in monasterio constitutæ habeant studium in legendo, & in cantando, & horas canonicas solenniter pariter celebrent, & omnes (exceptis quas infirmitas tenet) in dormitorio dormiant, & omnibus D diebus ad capitulum & ad collationem veniãt, & regulam à sanctis patribus illis constitutam diligenter obseruent.

Vt nullus claustra sanctimonialium ingrediatur, nisi ad opera exercenda. ex eodem concilio, cap. xvi. ¶ *Caput* 96. *Conc. Cabillo. 2. cap. 63.*

Nullus vassus Abbatissæ, aut minister aliquis, nec clericus, nec laicus claustra ancillarum Dei ingrediatur, nisi fortè quando necessitas operandi incumbit.

Vt ianitrix non eligatur, nisi boni testimonij. ex eodẽ, cap. xi. ¶ *Caput* 97. *Cõ. Cabillo. 2. cap. 64.*

Portaria non eligatur, nisi quæ ætate matura sit, & testimonium habeat bonum, & vitæ probabilis sit.

Vt Abbatissa nisi per licentiam sui episcopi, è monasterio non egrediatur. ex concilio Gangrensi, cap. viij. ¶ *Caput* 98. A

Cō. Cabillo. 2. cap. 57.

Abbatissa quæ in ciuitate monasterium habet, nequaquam de monasterio egrediatur, nisi per licentiam episcopi sui. Et si quando foras pergit, de sanctimonialibus quas secum ducit, curam maximam habeat, vt nulla eis detur occasio peccandi.

Cō. Agath. cap. 57. 21. q. 1. cap. Vnum.

Vt nullus Abbas duobus monasteriis præsit. Cōc. Arausico, c. liiij. ¶ *Cap.* 99.

Vnum Abbatem duobus monasteriis interdicimus præsidere.

Vt monachi vel monachæ compatres non habeant. Concilio Augustodunensi, cap. v. ¶ *Caput* 100.

Vt monachi & monachæ compatres habere non præsumant.

Cōc. Carth. 4. cap. 99. dist. 22. cap. mulier.

Quod fœminæ in cōuentu docere nō possint. ex cō. Carthagin. c. j. ¶ *Cap.* 101 B

Mulier quanuis docta, in conuentu docere non audeat.

Quod fœminæ pœnitentiā dare non possint, nec inter sacerdotes in conuiuio sedere. ex cō. Rhemensi, ca. v præsente Ludouico Imper. ¶ *Cap.* 102.

Fœmina non det pœnitentiam, nec corporale cum oblatione, nec calicem super altare ponat, nec inter ordinatos stet in ecclesia, nec sedeat inter sacerdotes in conuiuio.

De mulieribus virorum causas discutientibus. ex concilio Nannetensi, cap. viij. ¶ *Capnt* 103.

1. Cor. 14.

Cùm Apostolus dicat: mulieres in ecclesia taceant, non enim permittitur eis loqui: turpe est enim mulieri in ecclesia loqui: mirū videtur quod quædam mulierculæ contra diuinas humanásque leges attrita fronte impudenter agentes, placita generalia & publicos conuentus indesinēter adeant, & negotia regni vtilitatésque Reipublicæ magis perturbent, quàm disponant: cùm indecens sit, & etiam apud Barbaras gentes reprehensibile mulieres virorum causas discutere, & quæ de lanificiis suis & operibus textrilibus & muliebribus, inter genitiarias suas residētes debuerāt disputare, in conuentu publico, ac si in curia residentes, senatoriam sibi vsurpant authoritatem. Quæ ignominiosa præsumptio fautoribus magis imputanda videtur, quàm fœminis. Vnde quia diuinæ leges (vt supra monstratum est) hoc contradicunt, & humanæ nihilominus idipsum prohibent, vt fœminæ nihil aliud prosequantur in publico, quàm suam causam: ait enim lex Theodosiana: Nulla ratione fœminæ amplius quàm suas causas agendi habeant potestatem, nec alicuius causam à se nouerint prosequendam, idcirco ex authoritate canonica interdicimus, vt nulla sanctimonialis virgo vel vidua conuentus generales adeat, nisi à principe fuerit euocata, aut ab episcopo suo, nisi fortè propriæ necessitatis ratio impulerit, & hoc ipsum cum licentia & nuncio episcopi sui. C D

Quod abbas pro humilitate locum suum relinquere possit. ex concilio Magontiensi, cap. xviij. ¶ *Caput* 104.

18. q. 2. cap. Abbas potest. †derelinquere

Abbas potest pro humilitate, & cum permissione episcopi locū suum †deserere. Tamen fratres eligant sibi abbatem de ipsis, si habeāt: sin autem de extraneis. Nec episcopus debet abbatem violēter retinere in loco suo.

Congre-

A Congregatio debet sibi eligere Abbatem post mortem Abbatis sui, vel eo viuente si ipse discesserit vel peccauerit. Ipse enim non potest aliquem ordinare, de suis propinquis, vel amicis, sine voluntate fratrum.

Quod laicus in ecclesia lectionẽ recitare nõ possit. ex eodẽ, ca. ix. ¶ Cap. 105

Laicus non debet in ecclesia lectionem recitare, nec Alleluya dicere, nisi psalmos tantum & responsoria, sine Alleluya.

Quod non liceat episcopo rem monasterij abstrahere. ex eodem concilio, cap. xx. ¶ Caput 106.

Episcopo non licet tollere possessionem monasterij, quamuis Abbas peccauerit: sed mittat eum in aliud monasterium in potestatem alterius Abbatis. *16. q. 6. c. episcopo.*

B *Ne monachi placita secularia adeant. ex eodẽ concilio, cap. xxi.* ¶ Cap. 107 *Cõ. Magon. 1. cap. 12.*

Ac deinde decreuimus, sicut sancta regula dicit, vt monasterium vbi fieri possit, per decanos ordinetur: quia illi præpositi sæpe in elationem incidunt, & in laqueum diaboli. *1. Tim. 3.* Hoc tamen omnino volumus, vt non monachi ad secularia placita vllatenus veniant, neque ipse abbas sine licentia episcopi sui: & cùm necessitas exigit, tunc per iussionem & consilium episcopi sui illuc vadat. Nequaquam tamen contentiones aut lites aliquas ibi mouere præsumat, sed quicquid quærendum vel etiam respõdendum sit, per aduocatos suos hoc faciat. Abbates & monachi vsque ad interrogationem silentium habeant: & cùm interrogantur cum humilitate & reuerentia respondeant: aliàs querelas omnino deuitent. In eorum claustro C permaneant, nullúsque ex eis foras vadat, nisi per necessitatem ab Abbate mittatur in obedientiam, nec foras manducet, neque bibat sine permissione Abbatis, nec ad conuiuia secularia vadat.

Quæ sint secularia negotia. ex eodem, cap. xxij. ¶ Caput 108.

Ministri autem altaris Domini vel monachi, nobis placuit, vt à negotiis secularibus omnino abstineant. *Cõ. Magõt. 1. cap. 14.* Multa sunt ergo negotia secularia: de his tamen pauca perstringamus, ad quæ pertinet omnis libido, non solum immundicia carnis, sed etiam omnis carnalis concupiscentia. Quicquid plus iustò appetit homo, turpe lucrum est. Munera iniusta accipere vel etiam dare, pro aliquo seculari conquestu precio aliquem conducere, contentiones, lites, & rixas amare, in placitis secularibus disputare excepta de- D fensione orphanorum aut viduarum, conductores aut procuratores esse secularium rerum, turpis verbi vel facti † iaculatorem esse, vel iocum secularem diligere, aleas amare, ornamentũ inconueniens proposito suo quærere, in deliciis viuere velle: gulam & ebrietatem sequi, pondera iniusta vel mensuras habere, negotium exercere. *† ioculatorem.* Nec tamen iustum negotium est contradicendum, propter necessitates diuersas, quia legimus sanctos Apostolos negociasse, & in regula sancti Benedicti præcipitur prævidere, per quorũ manus negotiũ monasterij transeat. *Cap. 57.* Canes & aues sequi ad venandũ, & in omnibus quibuslibet causis superfluũ esse. Ecce talia, & his similia ministris altaris domini necnõ & monachis omninò cõtradicim⁹ de quibus dicit Apostolus: Nemo militãs Deo implicat se negotiis secularibus. *2. Timot. 2.*

De cle-

De clericis vel monachis ininſtè tonſuratis. ex eodē cōc. ca. xxiij. ¶ *Cap.* 109 A

De clericis verò hoc ſtatuimus, vt hi qui hactenus inuenti ſunt, ſiue canonico, ſiue in monachico ordine tonſurati, ſine eorũ voluntate, ſi liberi ſunt, vt ita permaneant: & deinceps cauendum vt nullus tondeatur niſi legitima ætate, & ſpontanea voluntate, vel cum licentia Domini ſui, vel conſenſu parentum.

Vt Epiſcopi vel Abbates turpes iocos ante ſe fieri non permittant. ex eodem, cap. xxiiij. ¶ *Caput* 110.

Con. Rhem. cap. 17.

Vt epiſcopi vel abbates ante ſe ioca turpia fieri nõ permittant, ſed pauperes ſecum ad menſam habeant, & lectio diuina ibi perſonet & ſumant cibum cum benedictione & laude domini ſecundum apoſtolũ, ſiue manducatis, ſiue bibitis, omnia in laudem Dei faciatis. B

1. Corint. 10

De illis qui ab Epiſcopis ſeu ab aliis ſeducti ſe totonderunt. ex eodem, cap. xxiij. ¶ *Caput* 111.

16. q. 7. c. cõſtituit ſanè.

Conſtituit ſanè ſacer iſte conuentus, vt epiſcopi ſiue abbates, qui non in fructum animarum, ſed in auaritiam & turpe lucrum inhiantes, quoſlibet homines illectos circunueniendo totonderunt, & res illorum tali perſuaſione non ſolum acceperunt, ſed potius ſurripuerunt, pœnitentię canonicæ ſiue regulari (vtpote turpis lucri ſectatores) ſubijciantur. Hi verò qui † vanis promiſsionibus illecti, vel quibuſlibet machinationibus perſuaſi, mentis inopes effecti, rerum ſuarum domini eſſe neſcientes, comam depoſuerunt, in eo quod cœperunt perſeuerare cogantur, Res nanque quæ ab illectis & negligentibus datæ ab auaris & negligentibus, non ſolum acceptæ, ſed raptæ noſcuntur, hæredibus reddantur qui dementia parentum, auaritia incentorum exhæredati eſſe noſcantur. Si verò neſcientibus epiſcopis aut abbatibus, miniſtri eorum quilibet, videlicet in clero hoc feciſſe conuincuntur, epiſcopi & abbates de deſidia, illi verò rapacitate & auaritia iudicētur. Hoc verò quod quis Deo iuſtè & rationabiliter de rebus ſuis offert, firmiter eccleſia tenere debet. C

† variis

Vt Abbatiſſa magnam curam habeat de congregatione ſua. ex eodem cap. xxvi. ¶ *Caput* 112.

Abbatiſſa diligentem habeat curam de congregatione ſibi commiſſa, & prouideat vt in lectione & officio & modulatione pſalmorum, ipſæ ſanctimoniales ſtrenuæ ſint, & in omnibus bonis operibus illa eis ducatum præbeat, vtpote pro animabus earum rationem redditura in conſpectu domini, & ſtipendia ſanctimonialibus præbeat neceſſaria, ne fortè per indigentiam cibi aut potus peccare compellantur. D

Heb. 13.

Vt ſanctimoniales in domibus ſuis cum maſculis manducare vel bibere non præſumant. ex eodem cap. xxvij. ¶ *Caput* 113.

Non debere ſanctimoniales in propriis manſionibus cum aliquibus maſculis clericis ſiue laicis, conſanguineis ſiue extraneis bibere ſiue comedere, ſed ſi quando id agendum eſt, in auditorio agatur. Et cum nullo maſculo colloquium eis habere liceat, niſi in auditorio, & ibi coram teſtibus idoneis.

Qualiter

A *Qualiter indignus abbas deponendus sit. ex concilio Triburiensi, cui interfuit Arnulphus rex, cap. xv.* ¶ Caput 114.

Si quis autem abbas cautus in regimine, humilis, castus, sobriúsq; misericors, discretus non fuerit, ac diuina præcepta verbis & exemplis non ostenderit, ab episcopo, in cuius territorio consistit, & à vicinis abbatibus, & cæteris Deum timentibus, à suo † deponatur honore etiam si omnis congregatio viciis suis consentiens, abbatem eum sibi habere voluerit.

18. q. 2. c. Si quis abbas

† arceatur

Quid agendum sit de clericis qui tonsuram dimiserunt, & vxores duxerunt. ex eodem concilio, cap. xvi. ¶ Caput 115.

Clericus si tonsura dimissa vxorem acceperit, qui quidem sit sine gradu, nec ad monasterium aliquod à parẽtibus traditus, si vxorẽ habere permittitur, iterum tonderi cogatur, nec in vita sua tonsuram negligere audeat. Quem autem progenitores ad monasterium tradiderunt, & in ecclesia cœperit cantare, & legere, nec vxorem ducere, nec monasterium deserere poterit: sed si discesserit, reducatur. Si tonsurã dimiserit, rursum tondeatur. Vxorem si vsurpauerit, dimittere compellatur.

B

De puellis quæ se ante legitimos annos sua sponte sacræ religioni tradiderunt. ex eodem concilio, cap. xxiiij. ¶ Caput 116.

Puella si ante duodecim annos ætatis suæ, sponte sua sacrum sibi velamen assumit, possunt statim parentes vel tutores eius id factum irritum facere, si volunt. At si annum & diem id dissimulando consenserint, vlterius nec ipsa, nec ipsi mutare hoc poterunt. Porro si in fortiori ætate adolescentula vel adolescens Deo seruire elegerint, non est potestas parentibus hoc prohibendi.

20. q. 3. c. puella, sed aliis verbis.

C

Vt qui voluerit, filiam aut neptem seu parentem suam Deo offerat. ex eodem concilio, cap. vj. ¶ Caput 117.

Quicunque filiam suam aut neptem vel parentem suam Deo omnipotenti offerre voluerit, licentiam habeat. Sin autem virũ accipiat, domi infantes suos nutriat, & non aliam infra monasteriũ mittere nutriendi gratia præsumat, nisi eam quam firmiter in ipso loco in Dei seruitio perseuerare voluerit, secundum statuta sanctorum patrum, seu secundum canonicam authoritatem.

Vt nullus filium suum vel filiam in monasterio puellarum nutriendos ponat. ex eodem concilio, cap. vij. ¶ Caput 118.

D

Omnino prohibemus, vt nullus filium, aut nepotem, vel parẽtem suũ in monasterio puellarum ad nutriendum commendare præsumat, nec quisquam vllum ibi suscipere præsumat.

Ne abbas mulieres monasterium ingredi aut festiuitates ibidem spectare permittat. ex concilio Vrbico. ¶ Caput 119.

Si abbas mulierem in monasterium suum ingredi permiserit, aut festiuitates aliquas ibidem spectare, tribus mensibus in alio monasterio retrudatur, pane & aqua tantum contentus.

Quod virginitas voluntaria sit, non ex lege vel imperio. Ambrosius in libro exhortationis ad virgines. ¶ Caput 120.

Integritas

23.q.2.cap. integritas

Integritas corporis expetenda à nobis eſt, quam ego pro cõſilio ſuadeo, non pro imperio præcipio. Sola eſt enim virginitas quæ ſuaderi poteſt, imperari non poteſt, res magis voti, quàm præcepti.

A

De tabernaculo lib.3.cap. 9 in 28.cap.Exodi.

De eadem re. Beda de tabernaculo. ¶ *Caput* 121.

Aaron octo veſtibus induebatur: fœminalibus videlicet lineis, tunica linea, hyacinthina, ſuperhumerali, rationali, baltheo, tiara, petalo aureo: filij verò eius quatuor tantũ ex his, id eſt, fœminalib⁹, linea ſtricta, cingulo, & tiara vtebantur. Verum quia de cæteris ſupra tractatum eſt, fœminalia hæc quæ ad operiendam carnẽ turpitudinis † filiis Aaron dantur, illam caſtimoniæ portionem, quæ † appetitum copulę coniugalis propriè cohibet deſignant: ſine qua nemo vel ſacerdotium ſuſcipere, vel ad altaris poteſt miniſterium conſecrari, id eſt, niſi aut virgo permanſerit, aut cum vxore coniunctionis fœdera ſoluerit. Quod videlicet genus virtutis nulli per legem Dei neceſſariò imperatum, ſed voluntaria eſt deuotione domino offerendum: dicente ipſo de hoc: Non omnes capiunt verbum iſtud. Ad quam tamen benigna mox exhortatione eos qui poſſunt, inuitat dicens. Qui poteſt capere capiat. Et paulò poſt, eiſdem qui vel vxorem, vel alios cognatos, & huius mundi implicamenta propter ipſum reliquerint, centuplum promittit in hac vita præmium, & in ſeculo futuro vitam æternam. Vnde certè gratia diſtinctionis non Moyſes hoc indumẽto veſtire Aaron fratrem ſuum & filios eius cum eo iubetur: ſicut † de prioribus dicitur. Veſtiéſque his omnibus Aaron fratrem tuum, & filios eius cum eo: Sed facies, inquit, feminalia linea, vt operiant carnem: Ipſi, inquit, operiant carnem turpitudinis ſuæ. Tu feminalia põtifici, & filiis eius facies, tu regulam caſtitatis docebis, tu abſtinendum ab vxorio complexu eis qui ſacerdotio functuri ſunt, intimabis. Nulli tamen violentum huiuſmodi continẽtiæ iugum impones: ſed quicunque ſacerdotes fieri, ac miniſterio altaris inſeruire volunt, ipſi ſua ſpõte vxorum ſerui eſſe deſiſtant. Quod vbi perfecerint, ſuſceptóque ſemel continentiæ propoſito, miniſtros ſe ſanctuarij atque altaris fore conſentiunt, aderit lex diuina, quę † velut cæterum illius habitum ſacerdotibus congruum imponens, quomodo viuere vel docere debeant, abundanter inſtituat, congaudénſque ſpontaneæ ipſorum deuotioni, dignum ſacerdotio decus ſapientiæ, patientiæ, manſuetudinis, zeli ſpiritualis, humilitatis, miſericordiæ, timoris Domini, cæterorùmque huiuſmodi ornamentorum ſuperaddat: alioqui iniquitatis rei moriuntur. Mortem nanque certiſsimam incurrit animæ, ſi quis luxurioſè viuens, ſacerdotalem ſibi vſurpare gradum præſumit.

† fieri mandãtur, illam. &c.
† ab appetitu
Matth. 19.
† in Exod. c.28
† velut illis habitum

B C D

Lib.1.Regiſt.cap. 40
27.q.1.c.Et quia aliquos.

Quid agendum ſit de monachis vxores ducentibus. Gregorius Antenio ſubdiacono. ¶ *Caput* 122.

Quia aliquos monachorum vſque ad tantum nefas proſiluiſſe cognouimus, vt vxores publicè ſortiantur, ſub omni eos vigilantia requiras, & inuentos coërtione debita in monaſteriis quorũ monachi fuerant, retranſmittas. Sed & de clericis ad monachatũ venientibus, ſicut ſupra diximus, peragere non omittas.

Qualiter

A *Qualiter monachæ pœnitere debeant in adulterium delapsæ. Gregorius Ianuario episcopo Caralitano.* ¶ Caput 123.

Regist. lib. 3 cap. 9. *27. q. 1. c. Si qua monacharum.*

Si qua monacharum vel per anteriorem licentiam, vel per impunitatis prauam consuetudinem, ad lapsum adulterij deducta est, aut in stupri fuerit deducta voraginem: hanc post competentis seueritatem vindictæ, in aliud districtius virginum monasterium in pœnitentiam redigi volumus, vt illic orationibus, atque ieiuniis vacet, & sic pœnitendo proficiat: & metuendum cæteris arctioris disciplinæ præstet exemplum. Is autem qui cum huiusmodi fœminis in aliqua fuerit iniquitate repertus, communione priuetur, si laicus est: si verò clericus est, à suo quoque remotus officio, pro suis continuè lugendis excessibus in monasterium detrudatur.

B

Quod corruptio velatæ virginis pro incœstu reputatur. Hieronymus contra Iouinianum, libro primo. ¶ Caput 124.

Si nupserit virgo non peccauit: non illa virgo quæ se semel Dei cultui dedicauit. Harum enim si qua nupserit, habebit damnationem, quia primam fidem irritam fecit. Si autem hoc de viduis dictum obiecerit, quantò magis de virginibus præualebit, cùm etiam his non liceat, quibus aliquando licuerat? Virgines enim quę post consecrationem nupserint, non tam adulteræ sunt, quàm incœstæ.

1. Timot. 5.

Quid agendum sit de ijs, si lapsi fuerint monachi vel monachæ. Pelagius Secundino defensori. ¶ Caput 125.

C Quicunque de his qui ecclesiæ militare videntur, vel in habitu (vt dictum est) monachorum, monacharum ita inueniuntur inhærere consortiis: vt aliqua turpis ex eis (quod absit) possit esse suspicio, te exequente Secundino præsententur episcopo, vt canonica in eis possit vindicta procedere.

De eodem. Idem Seuerino. ¶ Caput 126.

Iurasti nobis (quod negare non potes) te Iulianam, cuius nec habitum nec consecrationem veritus, Deo in corruptione ipsius iniuriam irrogas: vt si cognosceres quia re vera à te vellet discedere, mox eam nobis tuipse deduceres.

D *De virginibus quæ cum masculis in eodem lecto deprehensæ, corruptionē non fatentur. Cyprianus ad Pomponiū de virginibus.* ¶ Cap. 127

Lib. 1. epist. 11

Legi literas tuas frater charissime, quas per Paconium fratrem nostrum misisti, postulans & desiderans, vt tibi scriberemus quid nobis de his virginibus videatur, quæ cùm semel statum suum continenter ac firmiter tenere decreuerint: detectę sunt postea in eodem lecto pariter mansisse cum masculis: ex quibus vnum Diaconum esse dicis. Planè easdem quæ se cum viris dormisse confessæ sunt, asseuerare non decet se integras esse. Circa quam rem quoniam consilium nostrum desiderasti, &c.

Primùm igitur frater charissime, & præpositis & plebi nihil aliud elaborandum est, quàm vt Deum timeamus, nec patiamur errare fratres nostros, nec virgines cum masculis habitare: non dico simul dormire,

Ibidem paulo pòst.

ſed nec ſimul viuere: Quando & ſexus infirmus & ætas adhuc lubrica, per omnia frænari à nobis & regi adhuc debeat: ne diabolo inſidianti, ad nocendum detur occaſio: quia graues multorum ruinas hinc fieri videmus, & per huiuſmodi illicitas & pernitioſas coniunctiones corrumpi plurimas virgines conſpicimus. Quod ſi ſe ex fide Chriſto dicauerunt pudicè & caſtè ſine vlla fabula perſeuerent: ita fortes & ſtabiles præmium virginitatis expectent. Si autem pro præmio virginitatis perſeuerare nolunt, vel non poſſunt: melius eſt vt nubant, quàm igne delicti ſui cadant, & certè nullum fratribus aut ſororibus ſcandalum faciant. Nec aliqua putet ſe excuſatione defendi, quod inſpici & probari poteſt an virgo ſit: cùm & manus obſtetricum & oculus ſæpe fallatur, & ſi incorrupta fuerit inuenta virgo ea parte qua mulier poteſt eſſe, poterit tamen & ex alia corporis parte peccaſſe, quæ corrumpi poteſt, & tamen inſpici non poteſt. Certè & ipſe concubitus, ipſe complexus, iſta confabulatio, iſta duorum iacentium turpis & fœda dormitio, quantum dedecoris & criminis confitentur.

Poſt aliquot verſus. *Poſt pauca.*

A B

Item de examinatione virginum quæ in vno lecto cum maſculis iacuerunt. Idem. ¶ *Caput* 128.

Ibidem.

Conſultè feciſti frater chariſsimè abſtinendo diaconum, qui cum virgine manſit, ſed & cæteros qui cum virginibus dormire conſueuerunt. Quod ſi pœnitentiam illiciti concubitus ſui egerunt, & à ſe inuicem receſſerunt: inſpiciantur interim virgines ab obſtetricibus diligenter, & ſi virgines inuentæ fuerint, in accepta communione admittantur: hac tamen interminatione, vt ſi ad eoſdem maſculos poſtmodum reuerſæ fuerint, aut ſi cum eiſdem in vna domo, & ſub eodem tecto ſimul habitauerint, grauiori cenſura eijciantur: nec in eccleſia poſtmodum facilè recipiantur. Si autem de eis aliqua fuerit corrupta, & deprehenſa, agat pœnitentiam plenam, quia quæ hoc crimen admiſit, non mariti ſed Chriſti adultera eſt. Et ideo æſtimato iuſto tempore poſteà exomologeſi facta ad eccleſiam redeat, Quod ſi obſtinatè perſeuerant, nec ab inuicem ſe ſeparant, ſciant ſe cum hac impudica obſtinatione nunquam à nobis admitti in eccleſia poſſe.

C

Ad Regem Anglorum de prohibendo matrimonio ſanctimonialium & conſanguinearum. Bonifacius martyr † *Hileribaldo regi Anglorum.* ¶ *Caput* 129.

† *Hiltribaldo.*

D

Si (quod abſit) vt multi dicunt, nec legitimam accepiſti vxorem, nec caſtitatis abſtinentiam pro Deo ſeruaſti, ſed libidine dominante in ſcelere luxuriæ & adulterij, famam gloriæ tuæ coram Deo & hominibus conſuderis, in hoc valdè contriſtamur: quia & in conſpectu Dei flagitium, & coram hominibus famę, confuſio eſſe dinoſcitur: & adhuc quod peius eſt qui nobis narrant adijciunt, quod hoc ſcelus ignominiæ, maximè cum ſanctimonialibus & Deo ſacratis virginibus per monaſteria commiſſum ſit. Nam hoc peccatũ non dubium eſt eſſe duplex peccatum, vt verbi gratia dicamus

A dicamus, cuius vindictæ reus sit puer apud dominum suum, qui vxorem domini sui adulterio violauerit: quantò magis ille, qui sponsam creatoris Christi cœli & terræ putredine suæ libidinis commaculauit? *Item.* Apud Græcos & Romanos quasi blasphemiam Deo irrogasset, qui in hoc reus sit, vt propriè de hoc peccato ante ordinationem interrogatus, si reus inuentus fuerit, vt cum velata & consecrata nonna concubuisset, ab omni gradu sacerdotum Dei prohiberetur. Propter hoc fili charissimè, sollicitè considerandum est, quanti ponderis hoc peccatum esse iudicetur ante oculos æterni iudicis, quod facientem inter idololatriæ seruos constituit, & diuino ministerio altaris abijcit, licet ante peracta pœnitentia reconciliatus sit Deo.

B *Quod maior sit incœstus sanctimonialium, quàm adulterium. Ioannes* † *quartus Bulcredo regi Saxonum.* ¶ *Caput* 130. † *octauus*

Quoniam sicut audiuimus, fornicationis in vobis peccatum maximè regnat: eò quod sanctimoniales & Deo iam deuotas fœminas, atque de propria consanguinitate homines regni vestri, vltra sancti Gregorij statutum nouello tunc populo necessario mandatum, vxores ducere præsumant: quod nimirum scelus graueque delictum, his apostolatus nostri literis, omnes qui sub iure vestro existunt, tam laicos quàm clericos, amodo & deinceps cauere, ac propriam de factis pœnitentiam dignam peragere, & vltra talia nunquam committere monemus, hortamur, atque præcipimus. Quod si vobis hoc impium emendare fortasse graue videtur, C pro quo talia sustinetis aduersa, nostræ paternitati vestris innotescite literis, vt Apostolicæ sedis eos qui tali nefando operi eneruiter subiacent, corripiamus, & modis omnibus † aggrauemus decretis. † arguamus.

De excommunicatione eius qui velatam duxerat. Stephanus omnibus episcopis per Italiam. ¶ *Caput* 131.

Vestræ fraternitati fortasse non manet incognitum, qualiter Giseltruda relicta quondam Petri, Deo contempto, & sacro velamine relicto, cum VVinnigildo cognato suo, (quod valdè dolendum dicimus) stuprum est operata. Vnde nos hoc audito, quia magis ac magis tale nefandissimum scelus deleri voluimus, & ita statuere ne aliis exemplum tribuatur, eos vtrosque ad satisfactionem vocauimus, & sæpe vt venirent, D & à tali impio scelere resipiscerent, monendo, ad nos venire decreuimus. Qui quoniam venire nolentes, sed in eadem inobedientia perseuerantes, monita nostra pro nihilo duxerunt: ideo illos canonico conuentu celebrato excommunicauimus, & nisi ad veram satisfactionem accurrere studuerint, perpetuò anathemati commisimus.

De eodem. Honorius papa Ioanni episcopo, & Gaudio notario Campaniæ. ¶ *Caput* 132.

Præsentium lator interclusa voce, & suspiriis atque gemitibus, lachrymisq; indesinētibus supplicatione sua nobis exorsus est, eo quòd quidam illic alumnus filiā supplicātis in sacris vestibus cōstitutam, assiduitate sua decepit, quoadvsque in stuprum corporis adulterio perpetrato deciderit:

ita vt post compertum flagitium, in opprobrio totius generalitatis illic commorantis, ipse perditissimus conuersetur atque omissa insecutione huc vsque quorundam forsitam patrocinio eundem ipsum impunitum seruari. Vnde dilectio tua diuino Zelo succensa, iurisdictioni competenti imminere non desinas, quousque perpetrator sceleris quæstioni cõmunis & seuerissimo præsentatus examini, vltimi supplicij pœnam suscipiat, ne retardata in eum animaduersione, diuini iudicij in plurimos propagetur sententia. A

De pœnitentia sacratæ virginis si lapsa fuerit. Nicolaus papa Carolo archiepiscopo, & eius suffraganeis. ¶ *Caput* 133.

Fœminæ quæ sacro sunt consecratæ velamine, si fuerint (quod nolumus) fornicatæ, velamen deponere non præsumãt: sed pœnitentiæ iugo submissæ, summopere decertare festinẽt, vt ad indulgentiæ & remissionis valeant gratiam peruenire. B

Cap. 9. quod est in corruptorem virginis.

Quod corruptio sacratæ virginis sacrilegium sit. Ambrosius ad virginem lapsam. ¶ *Caput* 134.

O fili serpentis, minister diaboli, violator virginis: id est templi Dei, qui in vno scelere duo crimina perpetrasti, adulterium vtique, & sacrilegium. Sacrilegium planè, vbi vas Christo oblatum, Deo dicatum, dementi temeritatẽ polluisti.

Ibidẽ ca. 10

Lamentatio violatæ virginis pœnitentis, Item. ¶ *Caput* 135.

Accipe lamentum: & primùm quidem nullo die quinquagesimus psalmus intermittatur, quia in negotio tali cantatus est. Et vsque versiculum illum: Cor contritum & humiliatum Deus non spernit, cum lachrymis gemitúque percurrens: insuper etiam hanc lamentationem non sine compunctione cordis in conspectu Dei iudicis funde. Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum, & defleam vulnera animæ meæ? Conuersi sunt dies festi mei in luctum, & cantica in lamentationem: Recessit sonus hymnorum & lætitia psalmorum, & successit stridor dentium & fletus oculorum. Obmutui & humiliata sum, & silui à bonis, & dolor meus renouatus est. Concaluit cor meum intra me & in meditatione mea exardescet ignis. Timor & tremor venerunt super me, & contexerunt me tenebræ. Abyssus me circundedit, postremò mersit caput meum, in fissuras montium. Heu me quia facta sum sicut Sodoma & combusta sum sicut Gomorra. Quis miserebitur cineres meos? Durius offendi quàm Sodoma, quia illa legem nesciens deliquerat, ego autem accepta gratia peccaui Domino. Si homo peccet in hominem, erit qui interueniat. Ego quæ peccaui in dominum, quem propitiatorem inueniam? Concepi dolorem, & peperi iniquitatem, lacum aperui & effodi eum, & incidi in foueam quam feci. Ideo conuersus est dolor meus in capite meo, & in vertice meo iniquitas mea descendit. Immunditia mea ante pedes meos: non fui memor nouissimorum, & cecidi mirabiliter, nec est qui consoletur. O quàm acerbus fructus luxuriæ, amarior felle: crudelior gladio. Quomodo facta sum in desolationem? subitò defeci, C D

Hierem. 9. *Psal. 38.* *Psal. 54.* *Genes. 19.* *1. Reg. 2.* *Psalm. 7.* *Psal. 72.*

A defeci, perij propter iniquitatem meam, velut è somno exurgens, ideo in ciuitate domini nullificata est imago mea. Deletum est de libro nomen meum, facta sum sicut noctua in domicilio, sicut passer vnicus in ædificio: non est qui consoletur me: Considero à dextris, & video: & non est qui agnoscat me. Periit fuga à me, & non est qui requirat animã meã. Factus sum sicut vas perditum, audiui vituperationem omnium circa me habitantium. Væ diei illi in quo me infœlix genuit pater, & lux ista crudelis excepit. Oportuerat me non fuisse natam, quàm sic in gentibus fabula fierem. Propter me confusio facta est omnibus famulis Domini, & condignè colentibus. Lugete montes & colles, lugete fontes & flumina, quia fletus filia ego sum. Lugete me syluarum bestiæ, reptilia terræ,

B & volucres cœli, & omnis anima quæ vita frueris. Nam vos beatæ feræ & volucres cœli, quibus nullus metus † ab inferis, neque post mortem † de reddenda est ratio. In nos manet pœna crudelis Tartari, qui habentes sensum deliquimus, ideo non est pax peccatoribus. † Meum peccatum, mea iniquitas non sunt consimilia offensæ hominum, quia impietas est, carnem pollicitam seruare virginem, & castam, professa publicè mentita sum Domino. Ideo non est mihi fiducia inuocandi Dominum altissimum, quia obstructum est os delinquentium. Nam meum malum Propheta cecinit, quod qui se elongant à Domino peribunt, disperdit omnem fornicantem à se. Et iterum. Adhæsit lingua mea faucibus meis, & in puluerem mortis deduxisti me. Veruntamen clamabo ad Domi-

C num Deum, dum adhuc tempus est, dum datur spacium, quia in morte non est memoria, & in inferno non est confesio. Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me. Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi, & nec est sanitas in carne mea. A vultu iræ tuæ, non est pax ossibus meis, à facie peccatorum meorum. Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, sicut onus graue grauatæ sunt super me. Computruerunt, & deteriorauerunt cicatrices meæ, à facie insipientiæ meæ. Miseriis afflicta sum & curuata sum vsque in finem, rugio à gemitu cordis mei. Cor meum conturbatum est intra me, dereliquit me virtus mea, & lumen oculorum meorum & ipsum non est mecum. Deus repulisti me, & destruxisti me, ostendisti mihi dura, po-

D tasti me vino compunctionis. Expulsa sum ab oculis tuis, iam non adijciam vt resurgam ad templum sanctum tuum, & facta sum in exterminio. Quæ vtilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem? Nunquid mortuis facies mirabilia: aut medici suscitabunt? Tuus sermo, tua promisio est. Nolo mortem peccatoris, sed conuertatur & viuat. Ad te Deus mea conuersio, qui solus potes nouare omnia: & ab inferis animas reuocas. Tu soluis compeditos & allisos erigis, cæcos illuminas, mortuos suscitas. Erraui sicut ouis perdita, require famulam tuam, ne lupus crudelis glutiat me. Multi dicunt animæ meæ, non est illi salus in Deo eius. Sed tuum consiliũ tecũ est. Quot sunt dies famulæ tuæ, quando facies meum iudicium? Defecit anima mea in salutari tuo, oculi

Psalm. 101. *Psal.* 141 *Psal.* 30.

† de

Esaiæ 57.

† Ambro. hodie sic habet. Meũ est peccatũ, mea iniquitas. Non sunt similia offensa hominũ: quia horribilis hæc impietas est, carne pollicita seruare virginem, & castitaté professã publice, &c.

Psal. 62. *Psal.* 72. *Psal.* 21. *Psal.* 37. *Psal.* 59.

Esaiæ 24. *Psal.* 40. *Psal.* 29. *Psal.* 87. *Ezech.* 33. *Psal.* 145 *Psal.* 118. *tau* *Psalm.* 3. *Psal.* 118. *Caph* *Ibidem.*

mei in lachrymis defecerunt: effusa est in terra gloria mea. Quando respiciens restitues animam meam? Propter iniquitatem corripuisti me, & tabescere fecisti sicut araneam, animam meam. Memento domine, quia pulvis sum: Vide humilitatem meam & laborem meum: & dimitte omnia peccata mea. Remitte mihi vt refrigerer priusquam abeam, & amplius nō ero. Nec in inferno erit redemptio. Potens es domine conscindere saccum meum, & præcingere me lætitia. Potens es domine vincula mea dirūpere, quibus ligata sum atque constricta. Iram tuam domine aufer à me, quia peccaui tibi crudeliter, donec iustifices causam meam, & educas me in lumine Deus virtutum. Da pœnitentiæ effectum, pœnitentiæ perseuerantiam, ne me induret deceptor animæ. Hoc mihi dona, hāc gratiam de tuo fonte præstare digneris. Qui viuis & regnas in trinitate in secula seculorū.

Psalm.38. Psalm.102. Psalm.24 Psalm.38. Iob 9. Psalm.29. Psalm.115. Psalm.84.

De accusatione virginis. Epistola Ambrosij ad Syagrium episcopum Veronensem. ¶ *Caput* 136.

Lib.8.epist. 64.

Si habuisset probationes nunquam inspectationem genitalium virginis tua sententia flagitasset. Quid ergo sibi velit, & quò spectet quod obstetricem adhibendam credideris, non possum aduertere. Itáne ergo liberum erit accusare omnibus, & cum probationes destiterint, patebit vt genitalium secretorum petant inspectionem? & addicentur sacræ virgines semper ad huiusmodi ludibria, quæ & visu & auditu horrori, & pudori sint? *Item.* Virgo domini suis est nexa fulcris, ad sui probationem: nec alienis dotibus eget, vt se virginem probet: & nec abditorū occultorúmq; inspectio, sed obuia omnibus modestia astipulatur integritati. *Item.* Illud non arbitror iustum, quod tuis comprehendisti literis, quia nisi inspecta fuerit virginitas periclitetur, & incerta sui fluctuet. Ergo omnes quæ inspectæ non sunt, periculum subierunt pudoris. Ergo & quæ nupturæ sunt, prius inspiciantur vt nubant. Probatiores ergo quæ velandæ sunt, prius subijciendæ sunt huic attrectationi? &c.

Ibidem. Ibidem.

Non posse corpus corrumpi, nisi prius corruptus sit animus. Ambrosius de virginibus, lib.ij. ¶ *Caput* 137.

32.q.5.c.tolerabilius.

Tolerabilius est mentem virginem, quam carnem habere. Vtrunq; bonum, si liceat: si non liceat, saltem non homini casti, sed Deo simus. Virgo prostitui potest, adulterari non potest. Vbicunque Dei virgo est, Dei templum est: nec lupanaria infamant castitatem, sed etiam castitas loci abolet infamiam.

De eodem, Ambrosius de lapsu virginis consecratæ. ¶ *Caput* 138.

Amb.ca.4 lib.ad virginem lapsam 32.q.5.cap. reuera.

Reuera non potest caro ante corrumpi, nisi mens fuerit ante corrupta.

Quod non polluitur corpus vbi integer est animus. Augustinus de ciuitate Dei libro primo, cap.xviij. ¶ *Caput* 139.

32.q.5.c.itane aliquē.

Ne aliquem polluat aliena libido, metuitur? Non polluet, si aliena erit: si autem polluet, aliena non erit. Sed cum pudicitia virtus sit animi, comitémque habeat fortitudinem, qua potius quęlibet mala tolerare, quàm malo consentire decernat. Nullus autem magnanimus & pudicus in potestate habeat, quid de sua carne fiat, sed tantum quod annuat mente, vel

renuat:

A renuat: quis tandem ſana mente putauerit ſe perdere pudicitiam, ſi fortè in apprehenſa vel oppreſſa carne ſua exerceatur & expleatur libido nõ ſua? *Item* Propoſito animi permanẽte, per quod etiam corpus ſanctificari meruit, ipſi corpori non aufert ſanctitatem violentia libidinis alienæ, quam ſeruat perſeuerantia ſuæ continentiæ. An verò ſi aliqua fœmina mente corrupta, violatóque propoſito, quod Deo vouerat, pergat vitianda ad ſuũ deceptorem, adhuc eam pergentem ſanctam vel corpore dicimus, ea ſanctitate animi per quam corpus ſanctificatur amiſſa atque deſtructa? Abſit hic error: & hinc potius admoneamur, ita amitti corporis ſanctitatem, etiam intacto corpore. *Item* Lucretiam matronam nobilem veterémque Romanam pudicitiæ magnis efferunt laudibus. Huius corpore cùm violentus Tarquinij Regis filius libidinoſè potitus eſſet, illa ſcelus improbiſſimi iuuenis marito Collatino & propinquo Bruto viris clariſsimis & fortiſsimis indicauit, eóſque ad vindictam conſtrinxit. Deinde fœdi in ſe cõmiſsi ægra atque impatiens, ſe peremit. Quid dicemus? Adultera hæc, an caſta dicenda eſt? Quis in hac controuerſia laborabit? Egregiè quidam ex hoc, & veraciter declamans ait. Mirabile dictu: duo fuerũt, & adulterium vnus commiſit. Splendidè atque veriſsimè: Intuens enim in duũm corporum commiſsione, vnius inquinatiſsimam cupiditatẽ, alterius caſtiſſimam voluntatem: & non quid coniunctione corporum, ſed quid animorum diuerſitate ageretur attendens: duo, inquit, fuerunt, & vnus adulterium admiſit.

Ibidẽ poſt pauca.

Ibidẽ ca. 19

B

C *De eodem. Auguſtinus de libero arbitrio.* ¶ *Caput* 140.

De pudicitia quis dubitauerit, quin ea ſit in ipſo conſtituta, quandoquidem virtus eſt? Vnde à violento ſtupratore nec ipſa eripi poteſt.

Lib. I. cap. 5 32. q. 5. c. de pudicitia.

Item de eodem. Hieronymus ſuper epiſtolam ad Romanos. ¶ *Caput* 141.

Fieri non poteſt, vt niſi quis mœchetur prius in corde, mœchari poſſit in corpore.

Item de eodem. Iſidorus in Synonymis. ¶ *Caput* 142.

Non poteſt corpus corrumpi, niſi prius corruptus animus fuerit. *Item.* Munda à contagione animi caro non peccat.

Quod capitalem ſententiam ſubeat, qui ſacratam virginem rapuerit. Nouellarum conſtitutio vndecima. ¶ *Caput* 143.

D Si quis rapuerit, vel ſollicitauerit, vel corruperit matricuriam, vel diaconiſſam, vel monaſteriam, vel etiam fœminam religioſum habitum habentem, vel religioſam vitam ducentem: bona ipſius, & eorum qui huiuſmodi ſceleris communione contaminati ſunt, religioſo loco vendicentur, in quo talis mulier habitabat, per religioſos epiſcopos, œconomos, & per prouinciarum præſides, & eorum officiales: ipſi autem capitali periculo ſubijciantur. Mulier autem vbique inueſtigetur, & cum ſuis rebus monaſterij cautioni tradatur.

27. q. 1. cap. ſi quis rapuerit.

De prohibendis nuptijs viduis & virginibus in monaſterio diu conuerſatis. Gelaſius papa Cæſario, cap. iiij. ¶ *Caput* 144.

Viduas ad nuptias tranſire nõ patimur, quæ in religioſo propoſito diu-

27. q. 1. cap. neq; viduas

turna obseruatione permanserunt. Similiter virgines nubere prohibemus quas annis plurimis in monasteriis ætatem egisse contigerit. A

De eodem. Nicolaus Carolo archiepiscopo & eius suffraganeis. ¶ *Cap.* 145.

27.q.1.c. *vidua quidē*

Vidua quidem quæ capiti imposuerit sacrum velamen, si inter cæteras velatas fœminas in ecclesia orauerit, & oblationem cum illis obtulerit: si professa est in eodem habitu permanere spondens, nunquam religionis velamen deponere, à religionis obseruantia discedere non præsumat.

Item de eodem. Augustinus lib. de bono viduitatis. ¶ *Caput* 146.

Cap. 8. 27.q.1.*cap. viduæ.*

Viduæ quæ se non continēt nubant, antequam professæ continentiam Deo voueant: quod nisi reddant, iure damnantur.

Item de eadem re. ex concilio iiij. Carthaginensi, cap. c. iiij. ¶ *Caput* 147

27.q.1.*cap. sicut bonū.* 1.*Tim.* 5.

Si quæ viduæ quamlibet adhuc in minoribus annis positæ, & immatura ætate à viro relictæ, se Deo vouerunt, & veste laicali abiecta, sub testimonio episcopi & ecclesiæ religioso habitu apparuerunt: postea verò ad nuptias seculares transierunt, secundùm apostolum damnationem habebunt, quoniam fidem castitatis quam Deo vouerant, irritam facere ausæ sunt. Tales ergo personæ sine Christianorum communione maneant, quæ nec etiam in conuiuio cum Christianis communicent. B

De eadem re. † *Catellino Reatino presb. & Marcello* † *Amertino episcopis.* ¶ *Caput* 148.

† *Catello* † *Amiternino.*

Tuizia à filio veniens nostro clarissimo viro Georgio Comite, & agente vices illustris viri clarissimi Marcellini vicarij, questa monstratur, quod eam Maximus quem suum coniugem perhibebat, nulla extante legitima necessitate vel ratione desereret, & ob hoc sponsaliorum sibi promissorū, quæ compleri poterat quantitatem, vel cætera quæ iniustè repudiantibus leges infligunt, eum debuisse subire dispendia. Cuius tali querela deposita prædictum Maximum memoratus filius noster comes Georgius per publicum fecit officium detineri. Qui tentus asseruit eandem causam charitatis vestrę iudicio cognitā vel diffinitam, & illam mulierem ob hoc quod non paucis annis in conuersationis officium fuerit commorata, & diabolico fuerit subripiente spiritu concitata, deposito ancillę Dei habitu ad secularem fuerit reuersa lasciuiam, in monasterium fuisse detrusam, & ex eodem nunc latenter monasterio discessisse. Cuius excessione cognita, necesse habuimus æquitatis consideratione permoti, propter inquirendam rerum gestarum plenius veritatem, absolutum prædictum Maximum à præfati viri clarissimi Georgij comitis iudicio, ad dilectionis vestræ qui cognitores fuisse dicimini, cum prædicta Tuizia destinare præsentiam: hoc scilicet decernentes, vt residente vobiscum eo cui memoratus noster Georgius comes præfatam causam scripserit, sine vllo dilationis obstaculo cognoscatis: & si sæpe dictam fœminam propter præcedentes excessus, charitatis vestræ prouidentia retineatis in monasterio constitutam, in his quę pro Dei timore à vobis salubriter statuta sunt permanētes, eandem in ipsum de quo discessit monasterium sollicitius & arctius constituite retinendam, nulla ei quolibet tempore discedendi concessa licentia. C D

Quod epi-

A *Quod episcopus monachus factus ad pontificatum reuerti non potest. ex actione 5. Synodi Constantinopolitanæ trecentorum & octoginta trium patrum, sub Ioanne papa viij. cui præfuit Petrus presbyter cardinalis & Paulus Anconitanus episcopus, & Eugenius Ostiensis episcopus.* ¶ *Caput* 149.

Apochrisiarij papæ dixerunt. Hoc nequaquam apud nos habetur, vt quicunque de pontificali ordine ad monachorum, id est pœnitentium descenderit vitam, vlterius possit ad pontificatum reuerti. *Item.* Præcepit sancta synodus, vt quicunque de pontificali dignitate ad monachorum vitam, & ad pœnitentiæ descenderit locum, nequaquam iam ad pontificatum resurgat. Monachorum enim vitam subiectionis verbum habet & discipulatus non docendi, vel præsidendi, vel pascendi alios. B

7. q. 1. c. hoc nequaquã

De rapacitate monachorum. Decretum Leonis papæ. ¶ *Caput* 150.

Relatum est auribus nostris, esse quosdam peruersè agentes, qui subuertere atque diuidere conantur ecclesiæ vnitatem: videlicet abbates & monachi, qui non studio charitatis, sed zelo rapacitatis inuigilant, & docent atque seducere non cessant seculares homines, quos illaqueare possunt. vt res suas atque possessiones in vita vel in morte in monasteriis eorum tradant, & ecclesiis quibus subiecti esse videntur, & à quibus baptismum, pœnitentiam, eucharistiam, nec non pabulum vitę cum lacte carnis acceperunt vel accipiunt, nihil de bonis suis relinquant. Hanc denique famam discordiæ nos animaduertentes omnibus modis inhibere volumus, C & ne amplius fiat omnino prohibemus, considerantes non esse bonum, vt illi qui olim fuerunt socij passionum secundum Apostolum, sint immunes à societate consolationum, & quia dignus est operarius mercede sua. Ideóque præcipimus atque iubemus, vt quicunque amodo in monasterio conuerti voluerit, siue in vita, siue in morte, vt omnium rerum suarum atque possessionum, quas pro salute animæ suæ disponi decreuerit, medietatem ecclesiæ cui ipse pertinere dinoscitur, relinquat: & sic demũ in monasterio prout sibi libitum fuerit eundi conuertendíque habeat licẽtiam. Quicunque autem huius nostri decreti contradictor, conuulsor, ac temerator extiterit, gladio anathematis subiaceat.

2. Corin. 1. Matth. 10. Lucæ 10.

De prohibenda vagatione monachorum. Alexander ij. clero & populo Florentino. ¶ *Caput* 151. D

Iuxta Chalcedonensis tenorem optimi concilij, cuius series annectitur inferius, monachis quamuis religiosis ad normam sancti Benedicti inter claustra morari præcipimus: vicos, castella, ciuitates peragrare prohibemus, à populorum omnino prędicatione cessare censuimus, nisi fortè quis de suę salute animæ sollicitus, vt eorum habitum assumat, eos intra claustrum consulere voluerit.

16. q. 1. cap. iuxta Chalcedonensis.

De fœmina quæ sibi velamen imposuit, & post ad nuptias rediјt. Nicolaus Alumino Iunariensi episcopo. ¶ *Caput* 152.

Quod interrogasti de fœmina, quæ post obitum mariti sui velamen sacrum super caput suum imposuit, & finxit se sub eodem velamine sanctimonialem

monialem esse, postea ad nuptias rediit: bonum mihi videtur quia per hypocrisim ecclesiasticam regulam conturbare voluit, & non legitimè in voto suo permansit, vt pœnitentiam agat de illusione nefanda, & reuertatur ad id quod spopondit, & in sacro ministerio inchoauit. Nam si concesserimus, quod omnia sacramenta ecclesiastica quisque provt vult, fingat, & non verè faciat, omnis ordo ecclesiasticus est turbatus, nec catholicæ fidei iura consistunt, nec canones sacri ritè obseruantur. Quid enim profuit Simoni mago baptismum sacrum fictè suscipere, & in Christianitate permansurum se finxisse: cùm per apostolum eius fraude detecta, quod sibi futurum esset prænunciatum est? Ait enim. Pecunia tua tecum sit in perditionem: cor enim tuum non est rectum coram Domino. Pœnitentiam itaque age ab hac tua nequitia, & roga Deum vt fortè dimittatur hæc cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis & obligatione iniquitatis video te esse. Ideo tales nisi resipiscant spirituali gladio percutere censemus. Non enim fas est spiritui sancto mentiri sicut Ananias & Saphira mentiti sunt, & statim perierunt.

Actor. 8. *Actor. 5.*

Ne qui monachus fieri vult, statim habitum sumat. ex libro constitutionum, Constitutio v. cap. j. ¶ *Caput* 153.

Qui monachus fieri vult siue liber, siue seruus, non statim monachus fiat, sed per triennium tonsura quidem & veste laicorum vtatur, & diuinas scripturas addiscat, & confiteatur suam conditionem, id est vtrum ingenuus sit an seruus, vel alterius cuiuscunque conditionis vel status, & narret causas propter quas ad solitariam vitam migrare desiderauerit, ne fortè malæ sint, & Deo displiceant. Oportet autem & monachos verba ei afferre quæ mores eius & vitam corrigant. Et si per triennium talis appareat, vt videatur dignus tonsura, & veste religiosa, tunc & tondeatur, & stolam monachicam vestiat, siue liber sit siue seruus, & nulla ei molestia inferatur, neque de seruili, neque de libertina conditione. Si autem intra triennium aliquis retrahere eum vt seruum suum voluerit, & dicat quod res suas furatus ad monasterium concurrerit, non statim eum abstrahat, sed prius probet quod & seruus est, & furto, vel vita mala & peccatis atrocibus timuit & fugit, & si hęc vera sunt, reddatur seruus domino suo cum rebus surreptis, si etiam ipse quoque in monasterio fuerit. Dominus autem eum recipiens fidem ei præstet, quod nullum ei malum propter hæc quæ iam peccauit facturus sit. Quod si nullo delicto seruum suppositum dominus esse probauerit, & ipse seruus ex castitate morum suorum bona testimonia habeat, & si nondum triennium præterierit, tamen maneat in eodem monasterio. Triennio autem semel transacto, & inter monachos seruo Dei numerato, nulla sit posteà licentia, qualécunq; molestiam ei inferre, siue verè famulus sit siue ingenuus, sed omnimodo in solitaria vita permaneat, etiam si peccatum in priori vita admissum sit. Ea autem quæ furto subrepta sunt, proculdubio si inueniantur, domino reddi oportet.

De seruo qui seruitium fugiens monachus factus est. cap. ij. ¶ *Caput* 154.

Sin autem seruitutem effugiens, veniat quis ad monasterium, postea

autem

A autem reliquerit venerabilem locum, & in aliam vitæ figuram transierit: liceat domino retrahere eum, & probanti quod seruus est, † in seruum eum habere. † vt

Quid agendum sit de bonis eius qui monachus factus apostatauerit, cap. iij. ¶ *Caput* 155.

Si quis in monasterio se consecrauerit, & postquàm religiosa veste vestitus est, à monasterio recesserit: omnia bona ipsius quæ in monasterio introduxit, ad ipsum monasterium pertineant. Idem est ex alia constitutione, & si non introduxit, omnes enim res eius dominij monasterij sint.

De eadem re. cap. iiij. ¶ *Caput* 156.

Si quis introierit in monasterium, & post religiosam vestem recesserit B & militauerit, vel simpliciter laicus factus fuerit: spolietur cingulo militari, & vita libera non potiatur, sed officio prçsulis prouinciæ seruire cogatur, substantia autem eius in monasterio maneat.

Item de eodem, cap. vi. ¶ *Caput* 157.

Si quis in monasterio consecratus fuerit, posteáque in aliud monasterium transire maluerit, substantia quidem eius à priori monasterio vendicetur. Aliorum autem monasteriorum primates, prohibeant eum transire & in alio monasterio non recipiatur. Et hoc curare debent non solum religiosissimi episcopi, sed etiam reuerendissimi Archimandritæ.

Vt qui monachus fieri vult, ante ingressum de substãtia sua disponat, quia postea non licet. Constitutio lxvj. cap j. ¶ *Caput* 158.

C Quicunque in monasterium intrant, videant substantias suas in monasterio consecrari. Nam ante introitum liberam habent facultatem quomodo voluerint, bona sua distribuere. Postquàm autem intrauerint, talem licentiam non habent, quamuis liberos habeant.

¶ *Finis Septimæ partis.*

HAEC OCTAVA PARS CONTINET

DE LEGITIMIS CONIVGIIS, DE VIRGINIBVS ET VIDVIS *non velatis, de raptoribus earum, & de separatione eorum, de concubinis & transgressione coniugij, & pœnitentia singulorum.*

INCIPIVNT CAPITA OCTAVAE PARTIS.

16. Quod

180. Vt si vxor

¶ *Finis capitulorum octauæ partis.*

INCIPIT OCTAVA PARS.

Quid sit matrimonium. ex libro constitutinoum primo, titu. ix.

¶ *Caput Primum.*

29. q. 1. in principio.

NVptiæ siue matrimonium est, viri mulierísq; coniunctio, indiuiduam consuetudinem vitæ continens.

Quando fiat coniugium. Ambrosius ad virginitatis exhortationem, lib. ij. ¶ *Caput 2.*

Cap. 5. & 6. lib. de institione virginis. 27. q. 2. c. cũ iniciatur.

Desponsata viro, coniugis nomen accepit. Cùm enim initiatur coniugium, tunc coniugij nomen assumitur. Non enim defloratio virginitatis facit coniugium, sed pactio coniugalis. Denique cùm iungitur puella coniugium est, non cum viri admixtione cognoscitur.

De eodem. Isidorus æthimologiarum lib. ix. cap. vj. ¶ *Caput 3.*

In fine lib. 9 27. q. 2. cap. coniuges.

Coniuges verius appellantur, à prima desponsationis fide, quamuis adhuc inter eos ignoretur coniugalis concubitus.

Descriptio legitimi coniugij, Euaristus episcopis Africæ, ca. ij. ¶ *Cap. 4.*

Epist. 1. 30. q. 5. cap. aliter.

Aliter legitimum non fit coniugium, nisi ab his qui super ipsam fœminam dominationem habere videntur, & à quibus custoditur vxor, petatur, & à parentibus propinquioribus sponsetur, & legibus dotetur, & suo tempore sacerdotaliter (vt mos est) cum precibus & oblationibus à sacerdote benedicatur, & à paranymphis (vt consuetudo docet) custodita, & sociata à proximis congruo tempore, petita legibus, detur, ac solenniter accipiatur, & biduò vel triduò orationibus vacent, & castitatẽ custodiant.

Item de eodem. ¶ *Caput 5.*

Ita peracta legitima scitote esse conubia, aliter verò præsumpta, non coniugia, sed adulteria vel contubernia, vel stupra, aut fornicationes potius, quàm legitima coniugia esse, non dubitate: nisi voluntas propria suffragauerit, & vota succurrerint legitima.

De benedictione sponsi & sponsæ. Responsa Nicolai ad consulta burgarorum, libro primo. ¶ *Caput 6.*

30. q. 5. cap. nostrates.

Nostrates tam mares quàm fœminæ, non ligaturam auream vel argenteam, aut ex quolibet metallò compositam quando nuptialia fœdera contrahunt, in capitibus deferunt: sed post sponsalia, quę futurarum sunt nuptiarum promissa fœdera, quæque consensu eorum qui hæc contrahunt, & eorum in quorum potestate sunt celebrantur, & postquàm arris sponsam sibi sponsus per digitum fidei à se annulo insignitam desponderit, dotémque vtrique placitam sponsus ei cum scripto pactum hoc continente, coram inuitatis ab vtraque parte tradiderit, aut mox aut apto tempore, ne videlicet ante tempus lege definitum tale quid fieri præsumatur, ambo ad nuptialia fœdera perducuntur: & primum quidem in ecclesia domini cum oblationibus quas offerre debent Deo per sacerdotis manum statuũtur, sicque demum benedictionem & velamen cœleste suscipiunt.

Item. Hæc sunt præter alia quæ ad memoriam non occurrunt pacta coniugiorum

A iugiorum solennia. Peccatum autem esse, si hæc cuncta in nuptiali fœdere non interueniant, non dicimus. *Concilium iiij. Carthagin. cap. xiij.*
Sponsus & sponsa cùm benedicendi sunt à sacerdote, à parentibus, à paranymphis offerũtur. Qui cùm benedictionem acceperint eadem nocte pro reuerentia benedictionis in virginitate permaneant. *30. q. 5. cap. sponsus.*

Cur sponsæ velentur. Isidorus de officiis lib. ij. cap. xix. ¶ *Caput* 7.

Quod fœminæ dum maritãtur, velantur, significat vt nouerint semper se viris suis esse subiectas & humiles.

Quid significent insignia sponsarum. ibidem. ¶ *Caput* 8.

Quod nubentes post benedictionem vitæ, vno inuicem vinculo copulantur, videlicet ne compagem cõiugalis vnitatis dirumpãt. At verò quòd B eadem vita candido purpureóque colore permiscetur, candor quippe est, mundicia vitæ, purpura ad sanguinis posteritatẽ adhibetur: vt hoc signo & continentiæ lex tenenda ab vtrisq; ad tempus admoneatur, & post hæc reddendum debitũ non negetur. *Item.* Quòd imprimis anulus ab spõso sponsæ datur, fit hoc nimirum vel propter mutuæ dilectionis signum, vel propter id magis, vt eodem pignore eorum corda iungãtur. Vnde & quarto digito anulus inseritur, id est, quod in eo vena quædam (vt fertur) sanguinis ad cor vsque perueniat.

Inuiolabile esse coniugij sacramentum. Augustinus de bono coniugali, cap. vij. ¶ *Caput* 9.

Interueniente diuortio non aboletur confœderatio nuptialis, ita vt sibi C coniuges sint etiam separati, cum illis autem adulterium committant, quibus fuerint etiam post suum repudium copulati. Nec tamen nisi in ciuitate Dei nostri, in monte sancto eius tàlis est causa cum vxore. Cæterum aliter se habere iura gentilium, quis ignorat? Vbi interposito repudio, & illa cui voluerit nubet, & ille quam voluerit ducit. *32. q. 7. c. interueniente*

Quod concubinæ fieri possunt vxores. Ibidem. ¶ *Caput* 10. *Cap. 14.*

Nec concubinæ ad tempus adhibitæ, si filiorum causa concumbant, iustum faciunt concubinatum suum. Posse sanè fieri nuptias ex malè coniunctis. Honesto postea placito consequente, manifestum est. *32. q. 2. c. cõcubinæ*

Quod nemo est pudicus corpore, nisi pudicus sit spiritu. Idem in libro de sancta virginitate. ¶ *Caput* 11. *Cap. 8.*

D Sicut nemo impudicè vtitur corpore, nisi spiritu prius concepta nequitia: ita nemo pudicitiam seruat in corpore, nisi spiritui prius insita castitate.

Inuiolabile esse sacramentum coniugij. Idem de nuptijs & concupiscentia. ¶ *Caput* 12. *Cap. 10. li. 1.*

Vsque adeo manent inter viuentes semel inita iura nuptiarũ, vt potius sint inter se coniuges etiã separati, quàm cum his quibus aliis adhæserunt. *32. q. 7. cap. Vsque adeo*

Item ibidem, de eodem. ¶ *Caput* 13.

Et paulò pòst. Manet inter viuentes quoddam coniugale, quod nec separatio, nec cum adultero copulatio possit auferre, sicut apostata anima velut de coniugio Christi recedens, etiam fide perdita, sacramentum fidei

non amittat, quod lauacro regenerationis accepit. Redderetur enim procul dubio redeunti, si amisisset abscedens. Habet autem hoc qui recesserit ad cumulum supplicij, non ad meritum præmij. A

Cap.11. *Item ibidem, de eodem.* ¶ *Caput* 14.

Quibus verò placuerit ex consensu ab vsu carnalis concupiscentiæ in perpetuum continere, absit vt vinculum inter illos coniugale rumpatur. Immo firmius erit, quò magis ea pacta secum inierint, quæ charius concordiúsque seruanda sunt, non voluptariis corporum nexibus, sed voluntariis affectibus animorum. Neque enim fallaciter ab angelo dictum est ad Ioseph: Noli timere accipere Mariam coniugem tuam. Coniunx vocatur ex prima desponsationis fide, quam concubitu nec cognouerat, nec fuerat cogniturus. Nec perierat, nec mendax manserat coniugis appellatio, B vbi nec fuerat, nec futura erat carnis vlla commixtio. Propter quod fidele coniugium parentes Christi ambo vocari meruerunt, & non solũ illa mater, verùm etiam ille pater eius, sicut coniunx matris eius: vtrunque mente non carne.

Sub finem. *De tripartito bono nuptiarum, Ibidem.* ¶ *Caput* 15.

27.q.2.cap. omne. Omne itaque nuptiarum bonũ impletum est in illis parentibus Christi, proles, fides, sacramentum. Prolem cognoscimus ipsum dominum. Fidem, quia nullum adulterium. Sacramentum, quia nullum diuortium.

Cap.12. Solus ibi nuptialis concubitus non fuit, quia in carne peccati fieri non poterat, sine pudenda concupiscentia carnis, quæ accidit ex peccato: sine qua concipi voluit, qui futurus sine peccato erat. C

Epistola 70 *Quod sine consensu vxoris non liceat viro continenter viuere. August. in epistola ad Bonifacium comitem.* ¶ *Caput* 16.

Nos nouimus, nos testes sumus, quod nobiscum apud Tubanas de animo & voluntate tua fuerimus collocuti. Soli tecum eramus, ego & frater Alypius. Non enim existimo tantum valuisse terrenas curas, quibus impletus es, vt hoc de memoria tua delere pœnitus potuerint: nempe omnes actus publicos, quibus occupatus eras relinquere cupiebas, & te in otium sanctum conferre, atque in ea vita viuere, in qua serui Dei monachi viuũt. Cùm ergo te esse in hoc proposito gauderemus, nauigasti vxorémque duxisti. Si enim coniugem non haberes, dicerem tibi quod & Tubanis diximus, vt in castitate continentiæ viueres. Adderem quod tunc fieri prohibuimus, vt iam te (quantum rerum humanarum salua pace potuisses) ab istis rebus bellicis abstraheres, & huic vitæ vacares & societati sanctorum, cui tunc vocare cupiebas, vbi in silentio pugnant milites Christi, non vt occidant homines, sed vt expugnent principes & potestates, & spiritualia nequitiæ, i. diabolum, & angelos eius. Sed vt te ad istam vitam non exhorter, coniunx impedimento est, sine cuius consensu continenter tibi non liceat viuere. Quia & si tu eam post illa tua verba Tubanensia, ducere non debebas: illa tibi tamen nihil eorum sciens, innocenter & simpliciter nupsit, atque vtinam posses ei persuadere continentiam, vt sine impedimento redderes Deo quod te debere cognoscis. Sed si cum illa agere nõ potes,

Sub fine. D

Ephes.6.

serua

A serua saltem pudicitiam coniugalem,& roga Deum,qui de necessitatibus eruit,vt quod non potes modò,possis aliquando. Veruntamen vt Deum diligas,non diligas mundum: vt in ipsis bellis,si adhuc te in ipsis versari. opus est,fidem teneas pacémq; quæras,vt ex mundi bonis facias opera bona,& vt propter mundi bona non facias opera mala,id non impedit coniunx,aut impedire non debet. Hæc ad te fili charissime vt scriberem charitas iussit, qua te secundum Deum,non secundum hoc seculum diligo, quia & cogitans quod scriptum est: Corripe sapientem,& amabit te: corripe stultum & adijciet odisse te: non te vtiq; stultum, sed sapientem debui cogitare.

Psalm.24.

Prouerb. 19

Quod consensus matrimoniũ faciat. Nicolaus Hicmaro episcopo. ¶ *Cap.17.*

B Sufficiat secundum leges solus eorum consensus, quorum de coniunctionibus agitur. Qui consensus si in nuptiis solus fortè defuerit, cætera omnia etiam cum ipso coitu celebrata frustrantur, Ioanne Chrysostomo magno doctore testante,qui ait,Matrimoniũ nõ facit coitus,sed volũtas.

27.q.2.cap. sufficiat.

Homelia 33 super Mat. in opere imperfecto.

Vt vidua ante professionem continentiæ,nubat cui vult. è Toletano concilio iij. cap. 10. ¶ *Caput 18.*

Viduæ si priusquam continentiam profiteantur nubere elegerunt: illis nubant quos propria voluntate voluerint habere maritos.

27.q.1. cap. viduæ.

Ne virgo,vel vidua cogatur nubere cui non vult. ex eodem. ¶ *Caput 19.*

Similis conditio & de virginibus habeatur, nec extra voluntatem parentum, vel suam cogantur accipere maritos.

C *De eodem. Ambrosius super epistolam ad Corinth. cap. xxxix. in caput vij.*

Nubat vidua cui vult, tantum in domino) id est, quem sibi aptum putauerit,illi nubat: quia inuitæ nuptiæ solent malos prouentus habere. Tantum autem in domino,id est,vt & sine suspicione turpitudinis nubat, & religionis suæ viro nubat.

Quod in sponsalibus, sicut in nuptijs, consensus requirendus est. Pandectarum lib.xxiij.titulo primo. ¶ *Caput 20.*

In sponsalibus consensus eorum exigendus est,quorum in nuptiis desideratur. Intelligitur tamen semper filiam patri consentire, nisi euidenter dissentiat.

D *Quod alij viro mulier legitimè nubere posit, si inuita & repugnans alteri à patre tradita fuerit. Item.* ¶ *Caput 21.*

Sponsalia sicut nuptiæ consensu fiunt cõtrahentium, & ideo sicut nuptiis ita sponsalibus filiamfamilias consentire oportet. Quæ patris voluntati non repugnat,consentire intelligitur. Tunc autem dissentiendi à patre licentia conceditur,si indignus moribus vel turpis sponsus ei à patre eligitur. Filiofamilias dissentiente,sponsalia eius nomine fieri non possunt.

Item. De eodem. ¶ *Caput 22.*

In sponsalibus contrahendis,ætas contrahentium diffinita non est,vt in matrimoniis. Quapropter à primordio ætatis spõsalia effici possunt,si modo id fieri ab vtraq; persona intelligatur, id est, si non sint minores quàm septem annis.

Vt nullus

Vt nullus mulierem inuitis parentibus rapere præsumat. Iudicium Vrbani papæ de filia Iordani principis. ¶ *Caput* 23. A

21.q.2.c. Si verum esse. Si verum esse constiterit quod nobis legati Iordani principis retulerũt, scilicet quod ipse coactus & dolens filiam suam infantulam, nolentẽ, flentem, & pro viribus renitentem, non assentientibus, sed valde dolentibus, matre & parentela, Raynaldo Ridelli filio desponsauerit, quoniam canonum & legũ authoritas talia sponsalia (vt infra ostenditur) non approbat, ne ignorantibus leges & canones nimis durũ, quod dicimus videatur, ita sententiam tẽperamus: vt si principes cũ assensu filiæ, matris & parentelæ, id quod cœptum est perficere voluerint, concedamus. Sin autem: legatus noster vtrasq; partes audiat, & si nihil fuerit ex parte supradicti Raynaldi amplius quod impediat, ab ipso Iordane sacramentum quod ita constent. B Hæc vt dicta sunt, accipiat: & nos canonum ac legum scita sequentes, deinceps non prohibemus, quin alij viro si voluerit, prædicta filia eius tantum in domino nubat.

Quod raptus pro stupro reputatur. Vrbanus †*Satino regi Arragonũ.* ¶ *Cap.* 24

†Sacratio legit Gratianus.

31.q.2.c. de neptis. De neptis tuæ cõiugio, quam te cuidam militi daturum necessitatis instante articulo, sub fidei pollicitatione firmasti. Hoc æquitate dictante decernimus, vt si illa virum illum omnino vt dicitur, renuit, & in eadem voluntatis authoritate persistit, vt viro illi prorsus se deneget nupturam, nequaquã eam inuitam & renitentem eiusdem viri cogas coniugio sociari. Quorũ enim vnũ corpus est, vnus debet esse & animus: ne fortè cũ virgo fuerit alicui inuita copulata, contra Domini Apostolíque præceptum, aut C reatum dissidij, aut crimen fornicationis incurrat. Cuius videlicet peccati malum in eum redundare constat, qui eam coniunxit inuitam: quod pari tenore de viro est, etiam sentiendum.

De vindicta raptus Parisiacense concilium. j. cap. vi. ¶ *Caput* 25.

36.q.2. cap. nullus. Nullus aut viduam aut filiam alterius extra parẽtum voluntatem, aut rapere præsumat, aut regis beneficio æstimet postulandam: quod si fecerit, ab ecclesiæ communione remotus, anathematis gladio feriatur.

Quomodo rapta reddenda sit. Isidorus æthymologiarum libro v. cap. xxiiij. ¶ *Caput* 26.

Cap. 26.

27.q.2. cap. raptus. Raptus, propriè est illicitus coitus, à corrumpendo dictus, vnde & *qui* rapto potitur, stupro fruitur. *Item. Capitularium libro primo, cap. xcix.* D

27.q.2. cap. raptor. Raptor publica pœnitentia mulctetur. Raptã verò si sponsus recipere noluerit, & ipsa eidem crimini consentiens non fuit, licentia nubendi alij nõ negetur. Quod & si ipsa consensit, simili sententiæ subiaceat. Quod si ipsi post hæc se coniungere præsumpserit, vtrique anathemizentur. *Libro iiij Capitulorum.* Si quis sponsam alienam rapuerit, aut patri eius, aut ei qui legibus eius defensor esse debet, cum sua lege eam reddet, & quicquid cum ea abstulerit, vnamquanque rem secundum legem reddat.

Vt puella si patrem habuerit seruum, auum verò liberum: aui potius electione quàm presbyteris nubat. Pelagius potentio defensori. ¶ *Cap.* 27

Patrem puellæ ecclesiæ nostræ famulũ, auum verò liberis ortum cõstat esse na-

A esse natalibus: & ideo aui magis electione de coniunctione neptis, quàm patris, cuius nullo modo liberum esse potest arbitriũ, decernimus attẽdi.

Quod rapta præcipitur fieri coniunx. Gregorius Pantaleoni notario. ¶ *Caput* 28.

Lib.2.regis. cap.79.

Questus nobis est Euangelus Sipontinæ ecclesię diaconus, filiam suam à Fœlice (quod dici nefas est) fuisse stupratam. Pro qua re huius præcepti suffultum authoritate ad Sipontinam ciuitatem te proficisci necesse est, & adhibitis tibi sapientibus illic viris, cum omni subtilitate veritatem curabis addiscere: & si ita repereris, eam quã stuprauit, aut vxorem factis nuptialibus instrumentis accipiat, aut corporaliter castigatum, in monasteriũ eum, priuatum communione, vbi pœnitentiam peragat, dare festinabis.

B *De eadem re. Idem Fœlici episcopo Sipontino.* ¶ *Caput* 29.

Lib.2.regis. cap.81.

Peruenit ad nos, quòd Fœlix nepos tuus Euangeli diaconi tui filiam stupro deceperit. Quod si verum est, (quamuis graui esset de lege pœna puniendus) nos tamen aliquatenus legis duritiam mollientes, huiuscemodi disponendo, id est, vt aut quam stuprauit vxorem habeat, aut certè si renuendum putauerit, districtus, aut corporaliter castigatus, excommunicatúsq;, in monasterium vbi pœnitentiam peragat retrudatur.

De prohibendis concubinis. Sermo Ambrosij de sancto Iohanne, qui sic incipit. Diximus superiori dominica. ¶ *Caput* 30.

Sermone 65

Dicat aliquis: vxorẽ non habeo, ideo mihi ancillam sociaui. Audi quid dicat scriptura ad Abraham: eijce ancillam & filium eius: non enim hæres erit filius ancillæ cũ filio liberæ. Si igitur ancillæ filius hæres non est, ergo nec filius est. Cur autem quæritur tale coniugium, de quo susceptus filius nec succesionis posit hæres esse, nec sanguinis? Nec enim habere potest hæreditatis consortium, qui non habet originis priuilegium. Cur inquàm quæritur tale contubernium de quo nati filij non matrimonij, sed testes sunt adulterij? Cur huiusmodi suscipiuntur adulterini, qui patri pudori sunt, non honori? Dicit scriptura: adulterorum filij in consummatione erunt, &c. Mulier igitur tua si talibus moribus prædita est, vt mereatur cõsortium, mereatur & nomen vxoris. Præsta concubinæ tuæ libertatem, & nomen vxoris, ne tu adulter sis, potius quàm maritus.

Genes.21. C *Galat.4.*

Sapien.3.

Si concubina vsque ad mortem cum aliquo nobili permanserit, vt ab hæredibus eius cum filiis suis liberetur. Codicum libro septimo, cap. xv. titulo iij. ¶ *Caput* 31.

D

Si quis sine vxore constitutus, ancillam suam nomine habeat concubinæ, & in eadem vsque ad mortem consuetudine permanserit, & forsitan ex ea liberos susceperit, sancimus omninò non concedi hæredibus defuncti eandem vel liberos eius, si etiam liberos habuerit, in seruitutem deducere, sed post mortem domini eripiatur in libertatem, vna cũ sobole sua.

Vt filij de concubina nati quæ posteà in vxorem ducta est legitimi liberi sint priores, sicut posteriores. Sacrarum institutionum libro iij. titulo j. ¶ *Caput* 32.

Si quis mulierem in suo contubernio copulauerit, non ab initio affectione

ctione maritali,eam tamen cum qua poterit habere coniugium,& ex ea liberos sustulerit,postea vero affectione procedente etiam nuptialia instrumenta cum ea fecerit,filiósque vel filias habuerit,non solum eos liberos, qui post dotem æditi sunt,iustos, & in potestate esse patris, sed etiam anteriores : quia & his qui posteà nati sunt,occasionẽ legitimi nominis præstiterunt,Quod obtinere censuimus, etiam si non progeniti fuerint post dotale instrumentum confectum liberi,vel etiam nati ab hac luce subtracti fuerint. A

Ne sponsæ pactæ statim tradantur. August.lib.viij.confeßionũ. ¶*Cap.*33

27.q.2.*cap. institutum.* Institutum est,vt iam pactæ sponsæ non tradantur statim, ne vilem habeat maritus datam,quam suspirauerat sponsus dilatam.

De eo qui cum muliere quam ducere potuit,consuetudinem habuerit. Nouellarum constitutionum xxxij.cap.iij. ¶ *Caput* 34. B

Si quis cum muliere consuetudinem habuerit,cuius nuptiæ interdictæ non sunt,& liberos ab eo illa procreauerit,posteáque dotalia instrumenta composuerit ei, non solum iam nati filij legitimi & in potestate eius sint, sed etiam posteà procreati.

Ne legitima repudiatur.Constitutio xxxvij.cap.vij. ¶ *Caput* 35.

Si quis sine dotalibus instrumentis,affectione maritali vxorem duxerit non audeat sine causa legibus cognita,repudium ei mittere.

Quod de concubina potest legitima fieri.Constit.lxiiij.ca.xiiij. ¶ *Cap.*36.

Si quis cum muliere libera consuetudinem habeat non affectione maritali,& ex ea liberos procreauerit,eósque velit liberos legitimos & in potestate sua habere,liceat ei cum matre eorum instrumenta dotalia componere. Nam filij qui ante naturales erant,post compositionem instrumentorum dotalium sui & in potestate patris efficiuntur, siue postea nati filij viuunt,siue mortui sunt,siue omnino nullus alius procreatus est. C

Quod liceat meretricibus honestam vitam eligere. Constitutio nouellarum xlvi.cap.j. ¶ *Caput* 37.

Princeps constituit, vt liceat meretricibus honestiorem vitam eligere sine aliquo timore, quamuis iuratoriam cautionem exposuerint. Hi autem qui tale iusiurandum exegerunt, & contra castitatem operam suam dederunt,pœnæ nomine,x. libras auri persoluant iisdem meretricibus, quæ sacramenta dederunt: pœna autem x. librarum officio præsidis flagitetur. Quod si præses neglexerit,de suo patrimonio pœnam præstare cogatur: & magistratu sibi commisso cadat, & non solum mulieribus, sed etiam hæredibus & aliis successoribus earum, pœnam soluat: Hoc si probatum sit, quod sacramentum à meretrice exegerit. Si autem sacramentum non exegerit à meretrice,ne teneatur quidẽ ea pœna. D

De Osee propheta qui meretricẽ duxit.Hier.super Osee.li.i.Ad ca.i.¶*Cap.*38

32.q.1.c.*nõ est culpandus.* Non est culpandus Osee propheta, si meretricem quam duxit conuerterit ad pudicitiam,sed potius laudandus quod ex mala bonam fecerit. Non enim qui bonus permanet ipse polluitur si societur malo,sed qui malus est,in bonum vertitur, si boni exempla sectetur. Ex quo intelligimus non pro-

A non prophetam perdidiſſe pudicitiam fornicariæ copulatum, ſed fornicariam aſſumpſiſſe pudicitiam quam antea non habebat.

Quare matrimonium inter cognatos ſit prohibitum. Auguſtinus in lib. de ciuitate Dei, lib. xv. cap. xvi. ¶ *Caput* 39.

Cum igitur genus humanũ poſt primam copulam viri facti ex puluere, & coniugis eius ex viri latere mariũ, fœminarúmq; coniunctione opus haberet, vt gignendo multiplicarent, nec eſſent vlli homines, niſi qui ex illis duobus nati fuiſſent, viri coniuges ſorores ſuas acceperũt. Quod profectò quantò eſt antiquius cõpellente neceſsitate, tantò poſteà factũ eſt damnabilius religione prohibente. Habita eſt enim ratio rectiſsima charitatis, vt homines quibus eſſet vtilis, atq; honeſta cõcordia, diuerſarũ neceſsitudinũ B vinculis necterentur. Nec vnus in vno multas haberet, ſed ſingulæ ſpargerentur in ſingulos, ac ſi ad ſocialẽ vitã diligentius plurimę plurimos obtinerent. Pater quippe, & ſocer duarũ ſunt neceſsitudinũ nomina. Vt ergo alium quiſq; habeat patrem, aliũ ſocerũ, numeroſius ſe charitas porrigat. Vtrunq; autem vnus Adam eſſe cogebatur & filiis, & filiabus ſuis, quando fratres, ſororéſq; coniugio iungebantur. Sic & Eua vxor eius, vtriq; ſexui filiorum fuit & ſocrus & mater. Quæ ſi duæ fœminę fuiſſent, mater altera, & ſocrus altera, copioſius ſe ſocialis dilectio colligaret. Sed hoc vnde fieret tunc non erat, quando niſi fratres, & ſorores ex illis duobus primis, nulli homines erant. Fieri ergo debuit quãdo potuit, vt exiſtente copia, inde ducerentur vxores, quæ non erant iam ſorores, vt non ſolũ illud vt fieret neceſsitas eſſet, verũ etiamſi fieret nefas eſſet: quod humano genere creſcẽte, C etiam inter impios deorũ multorum falſorúmq; cultores, ſic obſeruari cernimus, vt etiamſi peruerſis legibus permittantur fraterna coniugia, melior tamen conſuetudo ipſa malit exhorrere licentiã, ſicq; auerſetur, quaſi nunquam licere potuerit. Copulatio ergo maris & fœminæ, quantũ attinet ad genus humanum, quoddam ſeminarium eſt ciuitatis. Cœleſtis verò ciuitas opus habet, vt noxam generationis euadat.

De tribus legitimis coniugijs. Hieronymus. ¶ *Caput* 40.

Tria legitima coniugia in ſcripturis leguntur. Primum legitimũ coniugium eſt virgo caſta in virginitate viro data legitimè, & reliquæ ſequũtur in prædictis. Secundum, virgo in ciuitate deprehenſa à viro, & illi per vim D copulata, ſi voluerit pater eius, dotabit eam iſte vir, quantũ iudicauerit pater, & dabit pretium pudicitiæ eius. Tertium, filia prædicta deprehenſa, ſi non fuerit voluntas patris, trahet eam à viro prędicto, & tradet eam alij & dotabit eam, & legitima erit ei. Sed primum his duobus præfertur.

36. q. 2. cap. tria.

De quarto legitimo coniugio. Hieronymus. ¶ *Caput* 41.

Additur itaque aliud quartũ legitimum coniugiũ. Dum mortua fuerit vxor eius, licet illi accipere aliam, ſed nõ repudiatam, nec deſponſatã viro, ſed filiã. Similiter debet & mulier. Vnde Paulus ait. Mulier quę ſub viro eſt ligata eſt ſub lege viri, quamdiu vir eius viuit. Igitur viuente viro eius, vocabitur adultera, ſi iuncta fuerit alteri viro. Si autẽ mortuus fuerit vir eius, liberata eſt à lege viri, ita vt non ſit adultera, ſi fuerit cum alio viro.

27. q. 2. cap. additur.

Roma. 7.

Quod in coniugio quasi adulterium sit, voluptuosus concubitus & immoderatus. Hieronymus. ¶ *Caput* 42.

A

In legitimo coniugio adulterium est cauendum, non quantũ voluptas expetierit, sed quantũ modus naturæ, & causa posteritatis postulauerit. Et nõ licet illi habere alterã, præter vxorẽ suã. Si enim habuerit, nõ erit legitima, quæ licita fuit. Paul⁹ quoq; apost. ait. Omne peccatũ quodcũq; homo fecerit, extra corpus est. Qui aũt fornicatur, in corpus suum peccat: hoc est in cõiugio positus, quæcũq; fecerit peccata, nõ infuscant vxorem propriã. Si autẽ fornicatur cũ aliis, maculat eam vt non sit licita, sed quasi adultera.

1. Corint. 6.

Quod propter fornicationem licet vxorem dimittere, non tamen aliam ducere. Idem Hieronymus. ¶ *Caput* 43.

Lib. 3. in Matth. ad caput 19.

B

Ait dominus in euãgelio: Quicũq; dimiserit vxorẽ, nisi ob fornicationẽ, & aliam duxerit, mœchatur. Et qui dimissam duxerit, mœchatur. Sola fornicatio est quę vxoris vincit affectũ, immò cũ illa vnam carnẽ in aliam diuiserit, & se fornicatione separauerit à marito, nõ debet teneri, ne virum quoq; sub maledicto faciat, dicente scriptura. Qui adulterã tenet stultus & impius est. Vbicunq; est, igitur fornicatio, aut fornicationis suspicio, liberè vxor dimittitur. Et quia poterat accidere vt aliquis calũniam faceret innocenti, & ob secũdam copulam nuptiarũ veteri crimen impingeret, sic priorem dimittere iubetur vxorẽ, vt secũdam prima viuente nõ habeat. Quod enim dicit, tale est: Si nõ propter libidinem, sed propter iniuriam dimittis vxorẽ, quare expertus infœlices priores nuptias, nouarũ te immittis periculo? Nec nõ quia poterat euenire, vt iuxta eandem legẽ vxor quoq; marito daret repudium: eadem cautela præcipitur, ne secundum accipiat virũ, & quia meretrix, & quæ semel fuerat adultera, opprobriũ nõ timebat, † secũdo nõ nubere pręcipitur viro, quod si talẽ duxerit, sub adulterij crimine sit.

Prouerb. 18

C

† Hieron. excusus sic habet secundo præcipitur viro, &c.

Quod legitima sit, quæ interposito sacramento assumpta fuerit. Nouellarum constitutionum lxv. cap. j. ¶ *Caput* 44.

Si quis diuinis tactis scripturis iurauerit mulieri se eam legitimã vxorem habiturũ, vel si in oratorio tale sacramentũ dederit, sit illa legitima vxor, quamuis nulla dos, nulla scriptura alia interposita sit.

30. q. 5. cap. si quis.

Vt talis sit vir vxori qualem sibi vult esse vxorem. Augustinus de verbis Domini, tractatu xlvij. ¶ *Caput* 45.

D

Si ducturi estis vxores, seruate vos vxoribus vestris. Quales eas vultis ad vos venire, tales vos debent, & ipsæ inuenire. Quis iuuenis est qui non castam velit ducere vxorẽ? Et si accepturus est virginem, quis non intactam desideret? Intactam quæris? intactus esto. Puram quæris? noli esse impurus. Non enim illa potest, & tu non potes.

Ne parẽtes fidẽ sponsaliorũ frangãt. ex Eleberitano cõc. ca. liiij. ¶ *Cap.* 46.

Si qui parentes fidem fregerint sponsaliorum, triennij tempore abstineant se à communione. Si tamen idem sponsus vel sponsa in graui crimine fuerint deprehensi, excusati erunt parentes.

Ne vxor in quadragesimali tempore ducatur. Responsa Nicolai ad consulta Bulgarorum, cap. xlviij. ¶ *Caput* 47.

Nec vxo-

A Nec vxorem ducere, nec conuiuia facere in quadragesimali tempore conuenire posse, nullatenus arbitramur. 33.q.4.cap. nec vxore.

Ne presbyter in nuptiis bigami prādeat. ex Neocæsariensi cōc. ca. vj. ¶ Cap. 48

Presbyterum prandere in nuptiis bigami non conuenit. Quia cum pœnitentia bigamus egeat, quis erit presbyter qui propter conuiuium talibus nuptiis possit præbere consensum. 31.q.1.cap. de his.

Ne nuptiæ in quadragesimali tēpore fiāt. Laodicēse conciliū, ca. lj. ¶ Cap. 49

Non oportet in quadragesima aut nuptias aut natalitia celebrare. 33.q.4.c. nō oportet.

Vt prædicator continentiæ nuptias non celebret. Hieronymus ad Nepotianum. ¶ Caput 50.

Prædicator continētiæ nuptias nō conciliet. Qui apostolū legit: superest, vt qui habent vxores tanquā non habētes sint, cur virginē cogit vt nu- B bat? Qui de monogamia sacerdos est, quare viduā hortatur vt bigama sit. 1. Corint. 7.

De his qui fiscalinas vxores ducunt. Capitulariū lib. iij. cap. xvi. ¶ Cap. 51.

De liberis hominibus qui vxores fiscalinas regias, & de fœminis liberis qui homines fiscalinos regios accipiunt, vt non de hæreditate parentum, vel de causa quærenda, nec de testimonio pro hac re abijciantur.

Vt ingenua si seruum duxerit ancilla sit. Lib. v. cap. xx ¶ Caput 52.

Si mulier ingenua acceperit seruum, sciens quod seruus esset, Habeat eum: vna autem lex erit & viro & fœminæ. 29.q.2.c. si fœmina.

Vt liber si ancillam duxerit non dimittat eā, lib. vi. cap. xcv. ¶ Cap. 53.

Si quis liber ancillam in matrimonium acceperit, non habet licentiam C dimittere eam, si prius amborum consensu coniuncti sint.

Quod coniugium non dirimitur inter seruum & ancillam, etiam si diuersos dominos habeant. Adiecti capitulares cap. lv. ¶ Caput 54.

Coniugia seruorū non dirimantur, etiamsi diuersos dominos habeant, sed in vno coniugio permanentes dominis suis seruiant. Hoc in illis obseruandum est, vbi legalis coniunctio fuit, & per voluntatem dominorum.

De quodam famulo ecclesiæ, qui eiusdem ecclesiæ ancillam relinquere volebat. Pelagius Melleo subdiacono. ¶ Caput 55.

Dulcitia ecclesiæ nostræ famula in Tarpeiana massa consistens, huiusmodi querelam suam nostris sensibus intimauit, dicēs, quod posteà quàm eam marito suo defuncto contigit viduari, Clerentius quidam nomine ex D ancilla (vt prohibetur) ecclesiæ procreatus, diuersis blandiciis atq; suasionibus præfatæ mulieris animos inclinando in suo eam curasset afficere cōsortio, ex qua etiam filiū procreasset. Nunc autem post coniunctionis suæ non paruū tempus, quippe iam nato & educato filio nullis (vt perhibetur) rationabilibus causis extantibus, eandem mulierem deseruisse, atque in eam prosiluisse contumaciam, vt ad declinandam seruitutem debitam, curialis sibi nomen audeat vsurpare: qui & primam in ecclesiæ possessione genitam ex colonis ecclesiæ habuisse memoratur vxorem. Ex cuius peculio quendam agellum dicitur hactenus detinere: sed & alia non pauca in suo fertur habuisse peculio. Quapropter experientia tua præsentis iussionis vigore suscepto, eodem detento Clarentio causæ totius veritatem di-

ligenter agnoſcens, quæ de memorati perſona ſeu rebus, eccleſiaſtica re- A
quirit vtilitas exequatur, & ſi eum de eccleſiæ ancilla genitum, vel alio
modo legitimo iuri eccleſiæ conſtat obnoxium reperiri, cum omnibus re-
bus ſuis in maſſam eccleſiæ feſtinet reuocare, & ei præfatam mulierem
quam ſibi ipſe adſciuit in conſortium ſociare, nullatenus habituro de cæ-
tero eam relinquendi licentiam.

Si quis per errorem duxerit ancillam vxorem, liberam eam putans: vel ſi qua ſeruum duxerit maritum, non ſubſiſtere tales nuptiæ. Nouellarum conſtitutionum xxxvij. ¶ *Caput 56.*

Si quis per errorē ancillam mulierem duxerit vxorem, liberam eam eſſe
putans, vel ex cōtrario ſi libera mulier ſeruo per errorē iuncta ſit, poſteáq;
veritas reperta fuerit, dicendum eſt omninò nuptias non conſtitiſſe. Inter B
liberum enim & ancillam ſeruum & liberam mulierē nuptiæ cōtrahi non
poſſunt. Quod ſi calliditate & conniuentia domini ſeruus vel ancilla ma-
trimonium cōtraxerit cum libera perſona (fortè enim dominus ancillam
ſuam vt liberā viro ingenuo cōiunxit, & dotem pro ea pręſtitit, vt propter
nuptias donationem lucretur totam vel pro parte). Si quid ergo tale conti
gerit, ipſam donationem dotis, & ancillam liberam faciat & nuptiæ conſi-
ſtant, nulla lege quātum pertinet ad ſeruitutem, huiuſmodi matrimoniū
concutiente. Sin autem dominus ſpecialiter quidem in nuptias ancillę ſuę
vel ſerui nō conſenſerit, ſciens autē quòd nō cohibuerit (fortè enim ideo
hoc facit, vt poſteà negotiū moueat homini libero quod eius ancillā duxit
vxorem, vel ingenuæ mulieri quod ſeruo eius nupta eſt) Si quid ergo tale C
euenerit, & ſpecialiter dominus nō conſenſerit, attamen neſciens nō pro-
hibuerit, & nuptiæ integro iure conſiſtant, & ſeruilis conditionis perſona
eripiatur, ad ingenuitatem illo ſine dubio aperto, quòd liberi qui ex huiuſ-
modi nuptiis procreati fuerint, tam ingenui quàm legitimi ſunt.

Quod liberta quæ patrono ſuo nupſit eo inuito alij iūgi nō poſſit, ca. xxv. ¶ *Cap. 57*

Si liberta mulier patrono ſuo copulata nuptiis quidem eius renūciaue-
rit, ad ſecundū autem matrimonium migrare voluerit, id facere inuito pa-
trono non poterit. Alioquin ſi cōtra voluntatē eius nupſerit, nō fiunt nu-
ptiæ, ſed vt meretrix coniuncta eſſe videatur. *Conſtitutio lxix. ca. iij.* Si quis
libertam ſuam vxorē ducere voluerit, dotalia inſtrumēta cū ea cōponat, &
habebit legitimā vxorē, quāuis ipſe ſumma dignitate pręfulgeat. Et ſi libe D
ri ex tali cōnubio procreati fuerint, legitimi ſucceſſores patri ſuo ſuccedāt.

Lib. 3. regiſ. cap. 12.

De quodam, qui filiolo ſuo ancillam ſuam copulauit, & poſtea abſtulit. Gregorius Maximiano epiſcopo ſyracuſano. ¶ *Caput 58.*

Pręſentiū portitor lachrymabiliter quęſtus eſt, ante plurimos annos ab
homine (neſcio quo) de poſſeſsione Maſſanēſis eccleſiæ, de fontibus ſe ſu-
ſceptū, & violenter diuerſis perſuaſionibus puellę iunctū, ex qua filios iam
iuuenculos habere ſe aſſerit, quam nūc violenter huic diſiūctam abſtuliſſe
dicitur, atq; cuidam alij vęnūdediſſe. Quod ſi verū eſt, quàm ſit inauditum
atq; crudele malū, tua dilectio perſpicit. Ideóq; admonemus, vt hoc tantū
nefas, ſub ea viuacitate, quam te in cauſis piis habere certiſsimè ſcimus, re-

quiras

A quiras atq; discutias,& si ita vt supra dictus portitor insinuauit esse,cognoueris: non solũ quod malè factum est ad statum pristinũ reuocare curabis sed & vindictã quę Deũ posit placare,exhibere modis omnibus festinabis.

Quod nulli liceat duas habere legitimas. Stephanus V. Theodosio episc. ¶ Cap. 59

Nunquídne duabus simul sponsis nubere barbaricam gentem instruis? Nunquídne sacramentũ ecclesiæ exponentẽ apostolũ nõ legisti,erunt duo in carne vna? an forsitã tui codices falsò tres in carne vna asserunt? Desine iã tali tabescere ignauia, & disce paternis obedire regulis,ne inueniaris statutos à patribus terminos trãsgredi,vel per ambitionẽ de maiori ad maiorẽ transire ecclesiã,quod tentantẽ laica etiã cõmunione sacri priuãt canones.

1. *Corint.* 6. *Genes.* 2. *Prouer.* 22.

Quod nec concubinam habeat qui cum pluribus concumbere solet.

B *Nouellarum constitutionum lxxix.* ¶ Caput 60.

Nemo intelligatur concubinam habere,qui cũ multis mulieribus concumbere solet. Nam queadmodum qui legitimam vxorẽ habet,aliam habere durante eodem matrimonio non potest: ita & qui vnã concubinam habet,non potest alias eo tempore habere.

Quod Ismael non fuit eiectus propter matrem ancillam, sed propter fraternam discordiam. Aug. de vnico baptismo, lib. j. ¶ Caput 61.

Lib. 1. *de baptis. contra Donatistas cap.* 13.

Ismael vt separaretur à populo Dei non obfuit mater ancilla,sed obfuit fraterna discordia. Et nõ profuit potestas vxoris,cuius magis fili⁹ erat,quia per ipsius iura cõiugalia,& in ancilla seminat⁹ erat,& ex ancilla susceptus.

dist. 56. *cap. Ismael. Genes.* 21.

Quod in liberæ mulieris consuetudine nuptiæ intelligendæ sint. Pandectarum libro xxiij. tit. ij. ¶ Caput 62.

C In liberæ mulieris consuetudine non concubinatus, sed nuptiæ intelligendæ sunt,si non corpore quæstum fecerit.

De pœnitentia eius qui duas vxores nititur habere. Responsa Nicolai ad consulta bulgarorum, cap. lj. ¶ Caput 63.

Apud quẽ vno tẽpore duæ vxores inueniuntur,interim priore retenta, posteriorem cogatur amittere: insuper & pœnitentiam quam loci sacerdos præuiderit,compellatur suscipere.

Vt habens concubinam si alia non vtatur, communione non priuetur. ex Toletano concilio j. cap. xvij. ¶ Caput 64.

Si quis habens vxorem fidelem,cõcubinam habeat,nõ cõmunicet. Cæterum is qui non habet vxorem,& pro vxore concubinam habet,à cõmunione non repellatur,tantum vt vnius mulieris,aut vxoris aut concubinę (vt ei placuerit) sit coniunctione contentus, Aliàs vero abijciatur, donec desinat,& ad pœnitentiam reuertatur.

D *dist.* 34. *ca. Is qui non.*

Quod quasi matrimoniũ sit, si quis concubina sic vtatur, vt alteram nõ habeat, nec habere desideret. August. de bono coniugali, cap. v. ¶ Cap. 65

Solet quæri,cùm masculus & fœmina nec ille maritus,nec illa vxor alterius, sibimet non filiorũ procreandorum, sed pro incontinentia solius cõcubitus causa copulantur, ea fide media, vt nec ille cũ altera id faciat, vtrũ nuptiæ sint vocandæ. Et potest quidẽ fortasse nõ absurdè hoc appellari connubiũ,si vsq; ad mortẽ alicuius eorum id inter eos placuerit, & prolis

32. *q.* 2. *cap. Solet.*

generationē,quamuis non ea causa coniuncti sunt: nō tamen vitauerunt, vt vel nolint sibi nasci filios vel etiam opere aliquo malo agant ne nascantur. Cæterum si vel vtrunque vel vnum horum desit, non inuenio quemadmodum has nuptias appellare possimus. Etenim si aliquam sibi ad tempus adhibuerit, donec illam dignam honoribus, vel suis facultatibus inueniat, quam comparem ducat, ipso animo adulter est, nec cum illa quam cupit inuenire, sed cum ista cum qua sic cubat, vt cum ea non habeat maritale consortium. A

Quod vnam tantum liceat habere Christiano. Isidorus de consonantia noui & veteris testamenti, cap. iii. ¶ *Caput 66.*

dist. 34. c. Christiano.

Christiano non dicam plurimas, sed nec duas simul habere licitum est, nisi vnam tantum, aut vxorem, aut certè loco vxoris, si coniunx deest, concubinam. B

Quod non sit legitimus à nobili & ab ancilla genitus. Pelagius Sindulæ magistro militum. ¶ *Caput 67.*

Hortamur, vt nihil vlterius Montanianus, qui se contra omnem veritatem, & contra leges, dum sit ex ancilla genitus, legitimum filium tentat astruere, sensibus vestris qualibet fortè subripiat, quia Montanianum illum de cuius substantia agitur, constat sine propriis liberis decessisse, & germani fratris filios, qui ei legitima ratione succedunt superstites dimisisse, ac propterea istum Montanianum de cuius substantia agitur, nullam habere in illius defuncti successione personam. Nam etsi principalia sacra promeruit, hoc illis legitimis successoribus præiudicare nil poterit, quia ipse clementissimus imperator generales leges protulit, quibus iubet nulli qui in precibus suis deprehenditur esse mentitus, ea sacra prodesse quę meruit. Qui cùm esset naturalis, se contra veritatem dicit esse legitimum, quod nulla ratione monstrari lege potuit. C

Quod de legitimis nuptijs procreati patrem, vulgò quæsiti matrem sequantur. Pandectarum lib. i. tit. v. ¶ *Caput 68.*

Cum legitimæ nuptiæ factæ sunt, patrem liberi sequuntur, vulgò quæsiti, matrem sequuntur.

Quis sit vulgò quæsitus. Item. ¶ *Caput 69.*

Vulgò concepti dicuntur, qui patrem demonstrare non possunt: & qui possunt quidem, sed eum habent, quem habere non licet. D

Quod matrem potius quàm patrem sequuntur, de non legitimo coniugio nati, Item. ¶ *Caput 70.*

Lex naturæ hæc est, vt qui nascitur sine legitimo matrimonio, matrem sequatur. Qui in vtero sunt, in toto penè iure ciuili intelliguntur in rerum natura esse. Nam & legitimè hæreditates restituūtur his: ita vt si prægnās mulier ab hostibus capta sit, & id quod natum erit, quamuis apud bonę fidei emptorem peperit, tanquàm furtiuum vsu non capitur.

Quod liberorum status dependeat à conditione matris, non patris. Libro j. constitutio, tit. iiij. ¶ *Caput 71.*

Ingenuus est, qui statim vt natus est, liber est, siue ex duobus ingenuis matri-

A matrimonio æditur, siue ex libertinis, siue ex altero libertino & altero ingenuo. Sed & si quis libera de matre nascitur, patre seruo, ingenuus nihilo minus nascitur: queādmodū qui ex matre libera & incerto patre natus est: quoniā vulgò cōceptus est. Sufficit autē liberam habuisse matrē eo tēpore quo nascitur, licet ancilla cōceperit: & ecōtrariò, si libera cōceperit, deinde ancilla facta pariat. Placuit enim qui nascitur liberū nasci, quia nō debet calamitas matris ei nocere qui in vtero est. Ex his & illud quęsitū est, si ancilla prægnans manumissa sit, deinde ancilla postea facta peperit, liberū an seruū pariat. Marcellus probat liberū nasci. Sufficit enim ei qui in ventre est, liberam matrem vel medio tempore habuisse: quod & verum est.

Isidorus æthimologiarum lib.ix.cap.v. Liberi dicti sunt, qui ex libero matrimonio sunt orti. Nam filij ex libero & ancilla, seruilis conditionis sunt. Semper enim qui nascitur deteriorem parentis statum sumit. *Eiusdem lib.ix.cap.v.* Naturales filij dicuntur ingenuarū concubinarum filij, quos sola natura genuit, non honestas coniugij. *Item.* Hi qui non sunt de legitimo matrimonio, matrem potius, quàm patrem sequuntur.

32.q.4.cap. liberi dicti.

B

Quod coniugia quibusdam conceduntur, quibusdam non. Augustinus de conflictu vitiorum atque virtutum, cap.xxij. ¶ *Caput* 72.

Cap.24. 27.q.1.cap. nubendi.

Nubendi licentia quibusdam tribuitur, hoc est qui virginitatem vel castimoniam vidualem nequaquam professi sunt: quibusdam autem nō tribuitur, id est qui virgines aut continentes esse decreuerūt: fornicatio verò nulli impunè conceditur.

C

Quod multa licent ante votum, quæ post votum non licent. Augustinus de adulterinis coniugijs, lib.j. ¶ *Caput* 73.

Cap.24. 32.q.8.c.nō solum.

Non solum mœchandum non est, (quod faciunt quidam) sed omnis qui dimittit vxorem suam & ducit alteram, etsi propterea duxerit, Christianam vt faciat: sed etiam quisquis non alligatus vxori continentiā Deo vouerit, nullo modo debet ista compensatione peccare, vt ideo vxorē credat sibi esse ducendam, quia promisit, quæ nuptias eius appetit, futuram se esse Christianam. Quod enim cuiquam antequam vouisset licebat, cū id se nunquam facturum vouerit, non licebit: si tamen id vouerit, quod vouendum fuit: sicuti est perpetua virginitas, vel cōtinentia vidualis post experta connubia solutis à vinculo coniugali: vel ex consensu vouētibus, & carnalia debita sibi inuicem relaxantibus fidelibus castísque coniugibus: quod alterum sine altera, vel alteram sine altero vouere fas non est. Hæc ergo & siqua alia sunt quæ rectissimè vouentur, cùm homines vouerint, nulla conditione rumpenda sunt, quæ sine vlla conditione vouerunt.

D

Quod nuptiæ habent in se Christi & ecclesiæ sacramentum. Leo Rustico Narbonensi. ¶ *Caput* 74.

Epistola 92 cap.4. 27.q.2.c.cū societas.

Cum societas nuptiarum ita ab initio constituta sit, vt præter sexuum coniunctionem haberet etiam in se Christi & ecclesiæ sacramentum, dubium non est eam mulierem ad matrimonium non pertinere, in qua docetur nuptiale non fuisse mysterium.

A

Quod pudor est fœminis nuptiarum præmia non habere. Ambrosius super lucam lib.i. ¶ Caput 75.

Sub finem lib.i. ad i. cap. Lucæ De Elizabet agit Amb. 32.q.2.c.pudor.

Sara partus sui erubescebat ætatem, & rursus se caruisse gaudebat opprobrio. Pudor est enim fœminis, nuptiarum præmia non habere, quibus hæc sola causa est nubendi.

Quod præmium nuptiarum partus sit fœminarum lib.ij. ¶ Caput 76.

Statim post principium. 32.q.2.c.pudor.

Quum coniugii præmium & gratia nuptiarum cum partus sit fœminarũ, nõ mediocris causa est, vt virginitas Mariæ falleret principẽ mundi.

Quod tantum procreatio filiorum sit vinculum nuptiarum. Augustinus contra Iulianum lib.ii. ¶ Caput 77.

32.q.1.c.nõ enim.

Non in sola (vt deliras) commixtione maris & fœminæ nuptiarum veritas est, quãuis sine illa nuptię filios propagare non posint. Sed alia sunt ad nuptias propriè pertinentia, quibus ab adulterijs nuptiæ decernuntur. Sicuti est thori coniugalis fides, & cura ordinatè filios procreandi, & (quæ maxima differentia est) bonus vsus mali: Hoc est, bonus vsus cõcupiscentiæ carnis, quo malo adulteri vtuntur malè.

B

Quid viro faciendum sit si mulier nulla ratione ei debitum reddere poterit. Gregorius iunior Bonifacio Episcopo. ¶ Caput 78.

Gregorius papa 3.

Quod proposuisti, si mulier infirmitate correpta nunquam valuerit viro debitum reddere, quid eius faciat iugalis. Bonum esset si sic permaneret, vt abstinentiæ vacaret: sed quia hoc magnorum est, ille qui se nõ poterit continere, nubat magis, non tamen ei subsidii opem subtrahat quod infirmitas propedit, cùm non detestabilis culpa excludit.

C

De repudio mariti si debitum vxori reddere non poterit. Codicum lib.v.cap.xix.tit.x. ¶ Caput 79.

Si maritus vxori ab initio matrimonij vsque ad duos continuos annos computandos coire minimè propter naturalem imbecillitatẽ valeat, possit mulier vel eius parentes, sine periculo dotis amittendæ repudium marito dicere.

De eadem re. Capitularium lib.vi.cap.xcj. ¶ Caput 80.

1.Corint.7.

Si vir & mulier coniunxerint se in matrimonio, & posteà dixerit mulier de viro non posse nubere cum ea: si potuerit probare quod verum sit accipiat alium: eo quod iuxta apostolum non potuit illi reddere vir suus debitum.

D

De eadem re. Constitutio nouellarum xxxvij. ¶ Caput 81.

Si quis non potest cum vxore sua misceri, etiam sine repudio matrimonium dissoluatur.

Quod propter spem prolis coniugia copulanda sint. Augustinus contra faustum lib.i. ¶ Caput 82.

Ad explendam tantum libidinem fœminis impudica coniunctione miscentur. Manichæi, filios autem inuiti suscipiunt, propter quod solum coniugia copulanda sunt. Quomodo ergo non prohibes nubere: quando id conaris auferre de nuptiis, vnde sunt nuptiæ? Quo ablato mariti erunt turpiter amatores, meretrices vxores, thalami fornices, soceri lenones.

Quod

A *Quod dominica die ab vxore abstinendum sit. Responsa Nicolai ad consulta Bulgarorum, cap. lxiij.* ¶ *Caput* 83.

Consulitis præterea, si liceat viro, dominico nocturno tempore vel diurno cum vxore sua coniungi, aut dormire. Quibus respondemus, Quoniam si dominico die ab opere mundano cessandum est, sicut supra docuimus, quantò magis à voluptate carnali, & omnimoda corporis pollutione cauendum.

De eadem re. Ambrosius super epistolam primam ad Corinthios. ¶ *Cap.* 84

Ad 7. cap. 1. ad Corint. semipagina à principio.

Si causa creandorum filiorum ducitur vxor, non multum tempus concessum videtur ad vsum ipsum: quia & dies festi & dies processionis, & ipsa ratio conceptus & partus iuxta legem cessari temporibus his debere monstrant.

33. *q.* 4. *cap. si causa.*

B *Vt mulier dominio viri sui subiecta sit. Ambrosius in lib. quæstionum veteris & noui testamenti, cap. lxv.* ¶ *Caput* 85.

Mulierem constat dominio viri subiectam esse & nullam authoritatem habere, nec docere enim potest, nec testis esse, neque fidem dicere, nec iudicare.

33. *q.* 5. *cap. mulierem.*

Quod vir non debet mulieri subtrahere debitum, Hieronymus super Ezechielem lib. vij. ¶ *Caput* 86.

Caueat vxor ne fortè victa desiderio coëundi celet virum: & maritus ne vim faciat vxori, putans omni tempore subiectam sibi debere coniugij voluntatem.

C *Vt communicaturi se eo tempore ab vxoribus abstineant. Sermo Hieronymi in vigilia paschæ, qui sic incipit, Hodie fratres charissimi populis Israel.* ¶ *Caput* 87.

Tomo 2. sermone de esu agni, sed qui inter nothos.

Sciatis fratres charissimi, quoniam quicunque vxori debitum reddit, vacare non potest orationi, nec de carnibus agni comedere. *Item.* Si panes propositionis ab his qui vxores suas tetigerant comedi non poterant, quantò magis panis ille qui de cœlo descendit, non potest ab his, qui coniugalibus paulò ante hæsere complexibus, violari atq; contingi? Non quod nuptias condemnemus: sed quod eo tempore quo carnes agni manducaturi sumus, vacare à carnis operibus debeamus.

33. *q.* 4. *cap. scietis.*

Post vnũ atq; alterũ versum 1. *Reg.* 21.

D *Ne mariti cum vxoribus suis puerperis congrediantur, ante tempus purgationis. Beda in historia anglorum, lib. j. cap. xxvij. Gregorius respondet Augustino.* ¶ *Caput* 88.

Greg. ad 10. Augus. interrogationem.

Ad enixæ mulieris concubitum vir suus accedere nõ debet, quoadusq; quod gignitur ablectetur: praua autem in coniugatorum moribus consuetudo surrepsit, vt mulieres filios quos gignunt nutrire contemnant, eósque aliis mulieribus ad nutriendum tradant. Quod videlicet sola causa incontinentiæ videtur inuentum. Quia dum se cõtinere nolunt, despiciunt lactare quos gignunt. Hæ itaque quæ filios suos ex praua consuetudine aliis ad nutriendum tradunt, nisi purgationis tempus transierit, viris suis non debent commisceri. Quippe cùm & sine partus causa, dũ in consuetis menstruis detinentur, viris suis misceri prohibeantur, ita vt morte

Leuit.20. lex sacra feriat, si quis vir ad mulierem menstruatam accedat. Quæ tamen mulier dum consuetudinem menstruam patitur, prohiberi ecclesiam intrare non debet, quia ei naturæ superfluitas in culpam non valet reputari, & per hoc quod inuita patitur, iustum non est, vt ab ingressu ecclesiæ priuetur. *Item.* Vir cum propria coniuge dormiẽs, nisi lotus aqua intrare ecclesiam non debet, sed neque lotus statim intrare debet. *Item.* Romanorum semper ab antiquioribus vsus fuit, post admixtionem propriæ coniugis, & lauacri purificationem quærere, & ab ingressu ecclesiæ paululum reuerenter abstinere. Nec hoc dicentes culpam deputamus esse coniugium: sed quia ipsa licita admixtio coniugis sine voluptate carnis fieri non potest, à sacri loci ingressu abstinendum est, quia voluptas ipsa esse, sine culpa non potest. *Item.* Oportet legitimã carnis copulam vt causa prolis sit, non voluptatis: & carnis commixtio creandorum liberorum sit gratia, non satisfactio vitiorum. Si quis verò sua coniuge non voluptatis cupiditate raptus, sed solummodo creandorum liberorum gratia vtitur, iste profectò siue de ingressu ecclesiæ, siue de sumendo dominici corporis & sanguinis misterio, suo est relinquendus iudicio: quia à nobis prohiberi non debet, accipere, qui in igne positus nescit ardere. Cùm verò non amor procreandę sobolis, sed voluptas damnatur in opere commixtionis, habent etiam coniuges, quod de sua cõmixtione defleant. *Item:* Tunc vir qui post admixtionem coniugis lotus aqua fuerit, etiam sacræ communionis mysterium valet accipere, cùm ei iuxta perfinitam sententiam etiam ecclesiam licuerit intrare.

Ibidem ali quãto post 33.q.4.c. Vir cum. Post aliquot versus. Paulo post. Ad calcem.

Quod Christiano cum vxore aliquando licet conuenire aliquando non. Augustinus in libro quæstionum veteris & noui testamenti cap.cxxvij. ¶ *Caput* 89.

dis.88.c.fornicari. Fornicari omnibus semper non licet, negotiari verò aliquando licet aliquando nõ licet. Antequam enim ecclesiasticus quis sit, licet ei negotiari: facto iam non licet. Et christiano cũ vxore sua conuenire aliquando licet, aliquando verò non licet. Propter dies enim procesſionis aliquando non licet conuenire, quia etiam à licitis abstinendum est, vt facilius impetrari posſit, quod postulatur. Vnde apostolus, ex consensu ait, abstinẽdum est, ad tempus, vt vacetis orationi. Nam & secundum legem in ieiunio cædere & iurgari nõ licet, postea licet. Vt vir, Si litigium inter eos fuerit domet vxorem suam, *1.Corint.7.*

Sermo.lxv.Amb.de verb.domini. ¶ *Caput* 90.

Si in vna domo litem inter se habeant vir & vxor, ad hoc debet laborare vir vt domet vxorem, domita vxor subiugetur viro. Subiugata vxore viro: fiat pax in domo.

Lib.5.c.7. *Vt mulier subiecta sit viro. Ambrosius hexaemeron in tractatu diei quarti.* ¶ *Caput* 91.

33.q.5.cap. Adam. Genes.3. Adam per Euam deceptus est, non Eua per Adam, quem vocauit ad culpam mulier. Iustum est vt eam in gubernationem assumat, ne iterum fœmina facilitate labatur.

Quare

A *Quare mulier debeat velare caput suum. Ambrosius super prima epistola ad Corinthios.* ¶ *Caput* 92.

Ad 11. *cap.* 1. *ad corint.* 33. *q.* 5. *c. mulier.* 1. *Corint.* 11.

Mulier debet velare caput, quia non est imago Dei, sed vt ostendatur subiecta. Et quia præuaricatio per illam inchoata est, hoc signi debet habere in ecclesia, propter reuerentiam. Episcopalem non habeat caput liberum sed velamine tectum: nec habet potestatem loquendi, quia episcopus personam habet Christi: Quasi ergo ante iudicē sic ante Episcopū quia vicarius domini est, propter reatus originem subiecta debet videri.

Quod vir debet imperare, mulier obtemperare. Augustinus super Iohannem parte prima tractatu 2. ¶ *Caput* 93.

Caro in scriptura ponitur pro vxore, quomodo aliquando spiritus pro B marito. Et quare? Quia ipse regit, hæc regitur, ille imperare debet, hæc seruire. Nam vbi caro imperat, & spiritus seruit, peruersa domus est. Quid peius domo, vbi fœmina habet imperium super virum? Recta autem illa domus est, vbi vir imperat, fœmina obtemperat.

Quod naturalis ordo sit vt mulier seruiat viro. Augustinus lib. quæstionum super Genesim cap. cliij. ¶ *Caput* 94.

Est ordo naturalis in hominibus, vt seruant fœminæ viris, & filij parentibus: quia & illis hæc iustitia est, vt inferior seruiat maiori.

33. *q.* 5. *c. est ordo.*

De eodē. Aug. li. quæstionū de veteri & nouo testamento, cap. cvj. ¶ *Cap* 95.

Quæst. 45. 33. *q.* 5. *cap. imago.*

Hæc imago Dei est in homine, vt vnus factus sit homo, ex quo cæteri oriantur, habens imperium dei, quasi vicarius eius: quia omnis rex dei ha-C bet imaginem. Ideoque mulier non est facta ad dei imaginem, sic etenim dicit. Et fecit Deus hominem, ad imaginē Dei fecit illum. Hinc est, vnde apostolus, vir quidem ait, non debet velare caput, quia imago & gloria dei est. Mulier autem ideo velat, quia non est gloria, aut imago Dei.

Genes. 1. *Sapien.* 2. 1. *Corint.* 11.

Item de eodem. Augustinus. ¶ *Caput* 96.

Lib. 5. quæst. super deuter. quæst. 33. Deuter. 22. 33. *q.* 5. *cap. satis.*

Satis hinc apparet quemadmodum subditas fœminas viris, & penè famulas, lex esse voluerit vxores, quòd dicens aduersus vxorem vir testimonium, vnde lapidaretur illa, si hoc verum esse demonstraretur, ipse tamen non vicissim lapidaretur si hoc falsum esse constiterit: sed tantummodo castigatur, & damnificatur: eique perpetuò iubetur adhærere qua carere voluerat. In aliis autem causis, eum qui testimonio falso cuiquam no-D cuerit, quod si probaretur, iussit occidi: eadem pœna plecti iubet, qua fuerat, si verum esset, iste plectendus.

Quod, sicut vir Christo: ita mulier viro suo subiecta esse debet. Hieronymus super epistolam ad Titum. ¶ *Caput* 97.

Ad cap. 2. 33. *q.* 5. *c. cū caput.*

Cùm caput mulieris vir sit, caput autem viri Christus, quæcunq; vxor non subiicitur viro, hoc est, capiti suo, eiusdem criminis rea est, cuius & vir, si non subiiciatur capiti suo Christo. Verbum enim domini blasphematur, vel cùm contemnitur dei prima sententia, & pro nihilo ducitur, vel Christi infamatur euangelium, dum contra legem, fidémque naturæ, ea quę christiana est, & ex dei lege subiecta, viro imperare desiderat: cùm etiam gentiles fœminæ viris suis seruiant communi lege naturæ.

Genes. 3. 1. *Cor.* 14. *Coloss.* 3.

Li.4.quæst. super nume. quæst.59. 33.q.5.c.noluit. Num.30.

Quod mulier votum abstinentiæ reddere non poßit, nisi permittente viro. Augustinus lib. quæstionum, in numeri cap. liij. ¶ *Caput* 98.

A Noluit ita lex aliquid vouere Deo aduersus animam suam, vt in aliquarum rerum licitarum, atque concessarum abstinentia in ijsdem votis fœminæ valeat authoritas, sed virilis: ita vt si adhuc innuptæ concesserat pater vota persoluere, sed antequam persoluerit nupserit, & viro eius hoc cognitum non placuerit, non persoluat: & hoc omninò sine peccato, quia Deus mundauit eam, sicut dicit lex, id est mundam iudicauit. Neque hoc contra dominum fieri putandum est, cùm ipse Deus hoc præceperit, hoc voluerit. *Item.* Manifestum est, ita voluisse legem, fœminam sub viro esse, vt nulla vota eius quæ abstinentiæ causa vouerit reddantur ab ea, B nisi autor vir fuerit permittēdo. Nam cùm ad peccatum eiusdem viri pertinere voluerit, si prius permiserit, & posteà prohibuerit, etiam hoc tamen nō dixit vt faciat mulier quod vouerat, quia permissa iam prius à viro fuerat: viri dixit esse peccatum, quia abnuit quod prius concesserat: non tamen mulieri vel ex hoc permissum dedit, vt cùm prius vir ei concesserit, postea si prohibuerit, contemnatur.

Ibidē aliquātò post. 33.q.5.c.manifestum.

Quod adulterium secundum locum in pœnis obtineat. Ex epistola i. Clementis ad Iacobum. ¶ *Caput* 99.

32.q.7.c. quid in omnibus.

Quid in omnibus peccatis est, adulterio grauius? Secundum nanque in pœnis obtinet locum, quoniamquidem primum illi habent, qui aberrant à deo, etiam si sobriè vixerint.

De adulterio. Gregorius in moralibus lib. xxi. ¶ *Caput* 100.

C Cùm turpiter vel innupta concupiscitur adulterium perpetratur.

Quid sit adulterium. Ambrosius ad Paternum. ¶ *Caput* 101.

epist.66. 27.q.2.c.si quis.

Si quis desponsata sibi, & tradita vtatur, coniugium vocat. Qui alienæ expugnat pudorem, adulterium facit: cuius vel solo nomine reprimitur plerunque tentandi audacia.

De eodem. Augustinus de bono coniugali. ¶ *Caput* 102.

Cap.4.

Adulterium dicitur, cum vel propriæ libidinis instinctu, vel alienæ consensu, cum altero vel altera, contra pactum coniugale concumbitur: atq; ita frangitur fides, quæ in rebus etiam corporeis, & abiectis magnum animi bonum est. Et ideo eam saluti quoque corporali, qua etiam vita ista continetur, certum est debere præponi. D

Quod templum dei violat qui adulterium facit. Idē de verbis domini cap. xvij. ¶ *Caput* 103.

Sermone 16 1.Co.3.& 6

Ipsum corpus tuum, templum est spiritus dei. Iam vide quid facias de templo dei. Si eligeres in ecclesia facere adulteriū intra istos parietes, quid te esset sceleratius? Modò autem tu ipse es templum dei.

Qui alienam coniugem concupiscit, ita vt si locus detur, ea sit abusurus, iam reus est facti. Augustinus de libro arbitrio lib. i. ¶ *Caput* 104.

Circa principium. De pœnitē. dist.1.c.si cui.

Si cui etiam non contingat facultas concubendi cum coniuge aliena: planum tamen aliquomodo sit, id eum cupere, & si potestas detur esse facturum, non minus reus est quàm si in ipso facto deprehenderetur.

Quod

A *Quod non est faciendum adulterium, nec spe generandi regenerandos.*
Augustinus ad Claudium contra Iulianum, lib. v. ¶ *Caput* 105. *Cap. 8.*

Sic nõ faciẽda sunt adulteria, etiã voluntate generãdi regenerãdos, queadmodũ nec furta sunt faciẽda, etiã volũtate pascẽdi pauperes sanctos: quod tamẽ faciẽdũ est, nõ furta perpetrãdo, sed benè vtẽdo mãmona iniquitatis. *32. q. 4. sic nõ facienda*

Quid sit adulterium. Isidorus lib. sententiarum, cap. xxxix. ¶ *Caput* 106.

Fornicatio carnis adulteriũ est: Fornicatio animę, seruitus idolorum est.

Quod adulteriũ facit, qui pter suã ad alterã vadit. Isido. sup Exod. c. 29. ¶ *Cap.* 107

Non mœchaberis, id est, ne quisquã prȩter matrimonij fœdera aliis fœminis misceatur ad explendam libidinem. Nam adulterium facit specialiter, qui præter suam ad alteram accedit. *32. q. 5. c. nõ mœchaberis.*

B *Quod reus est adulterij qui semel fecerit illud, etiamsi nunquam amplius facturus sit. Aug. ad Valeriũ de nuptijs & concupisc.* ¶ *Cap.* 108.

Si quis fecerit adulteriũ, etiã si nunquã deinceps faciat, reus est adulterij, donec reatus ipsius indulgentia remittatur. Habet ergo peccatũ quamuis illud iam nõ sit quod admisit, quia cum tempore, quod factum est, periit.

Quomodo repudiãda sit adultera. Nouellarũ cõstitut. cv. ca. vij. ¶ *Cap.* 109

Si in adulterio maritus putauerit suã vxorem conuinci, prius debet inscriptiones deponere, vel contra mulierem vel contra adulterum, & si talis accusatio vera comprobata fuerit, tunc repudium, mittat.

Marito in accusatione succumbente, eædem pœnæ quæ vxori conuictæ irrogandæ. cap. viij. ¶ *Caput* 110.

C Si vitæ mulieris quocũq; modo insidiatus fuerit maritus, vel si aliis hoc facientibus conscius non manifestauerit mulieri, & secundũ leges eam nõ iudicauerit: si mulieris castitati insidiatus fuerit, vel aliis eã in adulterium prodere conatus fuerit, itẽ si maritus ei de adulterio inscriptiones posuerit & adulteriũ probare non poterit, liceat mulieri repudium mittere marito. *Item.* Illis pœnis subijciatur maritus, si accusationem adulterij probare nõ poterit, quas mulier passura fuisset, si cõuicta fuisset. *Item.* Si in eadem domo, in qua mulier cũ ipso habitat, cõtemnens eam cũ alia muliere frequẽter manens cõuincatur, & semel & bis criminatus, vel per parẽtes suos, vel per mulieris parentes, vel per alias idoneas personas huiusmodi turpitudine non abstinuerit: liceat mulieri dissoluere nuptias.

D *Quod liceat marito occidere eum, quem postquàm ter prohibuerit, cum vxore sua in vna domo inuenerit. cap. xiiij.* ¶ *Caput* 111.

Si quis suspicatus fuerit de aliquo, velle eũ pudori vxoris suæ illudere, liceat ipsi marito testationes in scriptis habitas ad suspectũ hominẽ mittere, & tunc ei denunciare per testationes ipsas idoneos testes continẽtes, ne cũ vxore sua inueniatur. Et si post tres testationes in scriptis habitas, & idoneos homines habentes, inuenerit eũ quem cõtestatus est cum vxore sua, vel in sua domo vel in domo mulieris, vel in domo illius adulteri, vel in †popina vel in prastino, liceat marito sine vllo periculo manibus suis illum occidere. Sin autem in alio loco depræhenderit eũ colloquiũ habentẽ cum vxore sua, cõuocatis tribus testibus idoneis, per quos possit probare apud *† propinquo.*

iudicem inueniſſe eum cum vxore ſua colloquium habẽtem, tradat eum iudici,& ſi iudex inuenerit poſt tres teſtationes ſuſpectum hominem collocutum mulieri fuiſſe,nullo alio exquiſito quaſi adulterum puniat. A

Vt maritus ſi poſt tres cõteſtationes inuenerit vxorẽ ſuã cũ ſuſpecto homine in loco ſacro colloquentẽ,ab epiſcopo eos ad pœnã requirat.ca.xv. ¶ *Cap.*112.

†teſtificationes.

Si poſt tres †teſtationes inuenerit maritus vxorẽ ſuam in ſacro loco cum ſuſpecto homine colloquiũ habentẽ,tradat eos eccleſię defenſori,vel aliis clericis,vt ſeparatim cuſtodiantur in periculo defenſoris vel clericorũ,vt auditos iudex mittat ad religioſum ciuitatis epiſcopũ,& authoritate ipſius accipiat eos,& pœnis cõtra adulteros poſitis vtroſq; afficiat nullo alio requiſito,ſi poſt tres atteſtationes inuentus eſt cũ muliere locutus. Eſt autẽ iuſtiſsimũ,neq; adulteros,neq; raptores mulierũ,ſacrorũ ſeptis vindicare, & multò magis ſi quis de ipſo adulterio intra ſacra alienæ mulieri locutus eſt.Et generaliter definimus,ſi quis inuenerit vxorẽ ſuã,vel filiã,vel neptẽ, vel nurũ,& deprehenderit cũ aliquo colloquiũ habentẽ,& ſuſpicatus fuerit turpitudinis cauſa eos cõueniſſe,liceat ambos eccleſię tradere defenſori, vel aliis clericis,periculo eorũ ſeparatim cuſtodiẽdos, donec iudici innoteſcere fecerit,& ille ſecundũ leges perſonas acceperit, & cauſam diſcuſſerit. B

De adulterio,poſt quinquennium quàm admiſſum eſt,neminem poſſe accuſari.Codicum lib.ix.tractatus v. ¶ *Caput* 113.

Adulter poſt quinquenniũ quàm cõmiſſum adulterium dicitur, quod continuum numeratur accuſari non poteſt.

Quod maritus non poteſt inferre crimen adulterij vxori in matrimonio retentæ.Tractatus xi. ¶ *Caput* 114. C

Crimen adulterij maritum retenta in matrimonio vxore inferre non poſſe, nemini dubium eſt.

Quod proximis tantum accuſare licet de adulterio.Tract.xxix. ¶ *Cap.*115.

Ne volẽtibus,temerè liceat fœdare cõnubia: proximis neceſſariiſq; perſonis ſolũmodo placet deferri copiã accuſandi adulteriũ: hoc eſt fratri,patri,nec nõ patruo & auũculo,quos ver⁹ dolor ad accuſationẽ impellit.Sed & his perſonis legẽ † ita ponim⁹,vt crimẽ abolitione ſi voluerint cõpeſcãt. Inprimis maritũ thori genitalis iudicẽ eſſe oportet,cui quidẽ ex ſuſpicione reã coniugẽ facere licet.Extraneos procul arceri ab hac accuſatiõe cẽſemus.

† imponimus.

De Lotario rege & vxore eius,quod per monomachiam non eſt conuincenda. Nicolaus papa Carolo regi. ¶ *Caput* 116. D

Sicut multorũ relatu didicimus, Lotharius rex conuentũ celebrare diſponit,& Theibergam reginam examini proprio & iudicio meditatur ſubijcere: & ſiquidem eam præſtigiis falſitatis ſuę potuerit exhibere,quaſi nõ fuerit legitima ſua vxor,vult eã penitus à ſe ſequeſtrare.Sin autẽ vult eam tanquã propriam vxorem dimittere,ſed deinde quaſi mœchata fuerit inſimulare,atq; propter hoc hominẽ ſuũ,& hominẽ Theibergę ad monomachiã impellere,& ſi homo ipſius reginę ceciderit,diſponit hãc ſine dilatiõe perimere. *Item.* Pręterea ſiue de cõiugij fœdere,ſiue de adulterij crimine iudiciũ ſit agitandũ,nulla ratio patitur Theibergã cũ Lothario poſſe inire cõ

A flictum, vel legitimũ controuersiæ inire certamẽ, nisi prius ad tẽpus fuerit suæ potestati & cõsanguineis propriis sociata, inter quos etiam locus præuidendus est, in quo nulla sit vis multitudinis formidanda, & non sit difficilè testes producere, vel certas personas, quę tam à sanctis canonibus quã à venerandis Romanis legibus in huiusmodi cõtrouersiis requiritur. Hæc idcirco diximus, vt ostendamus quem legũ conflictum Lotharius cõgredi posse autumat cum persona, quam in suis penetralibus quotidie fatigat, & conterit. Quando vult ad iudicium, quando vult ad claustra reducit, & quando educta fuerit, nisi ea profiteatur quæ ipse præceperit, punit. Propriæ igitur libertati cõmitti, & ab omni oppressione atque potestate illius cum quo initur conflictus oportet liberari, atq; suis liberaliter vti, & suspe B ctas personas cõuenit declinare, quę se ab obiectis ostẽdere cupit immunẽ.

Confessionem quam vis extorsit, nequaquam pro confessione esse habendam. Nicolaus Theibergæ reginæ. ¶ *Caput* 117.

Nos hanc confessionem tuam, quam nõ voluntas sed vis extorsit, nequaquam pro confessione recipimus: tantũ vicium radices extendere nec permittimus, quod nisi euulsum intimè fuerit, ad multorũ perniciẽ potest accrescere. Deniq; si hoc licet, omnes viri possunt quas iure sortiti sunt fœminas, si has odio habuerint, diuersis afflictionibus macerare, & quod legitimè non fuerint assumptæ statim cogere, quinetiã vt mortale crimen contra se dicant, illatis intolerabilibus pœnis, compellere.

Vt nobili viro Radulpho vxor iniustè ablata restituatur. Ioannes viij. Theibergæ & Adelrico filio eius. ¶ *Caput* 118.

C Iterum iterúmq; vos admonemus, & præsentibus apostolatus nostri literis hortamur fœminam suã nobili viro Radulfo, sicut iam antè diximus maturius restituere, & viro suo adhærere, secundũ legem domini facere: non enim lex vlla permittit quò minus, aut iniectũ sibi crimen cõfiteatur, aut certè à crimine iniecto, legitima præmissa purgatione soluatur. Quod si neutrũ agere illa delegerit, sed sola obstinatione vsa, nulli satisfactioni dare operã procurauerit: liquet apertè quia crimen quod non diluit, proculdubio confitetur. Solæ nãq; vt sanctus Papa scribit Hormisda, examen effugiunt conscientiæ, quæ recta sunt nõ tenẽtes. Ergo si is vel illa vel nos apostolatus nostri decretis obedire postponentes, sæpe memoratam fœminã aut à viri potestate, aut à legis examine nulla rationabili causa exstante, D subducere amplius conati fueritis, tam illa quàm vos Theiberga & Alderice quousq; sanctioni nostræ pareatis, Dei omnipotentis iudicio, & beatorũ Petri & Pauli apostolorũ, sentẽtia principum, excõmunicati & à corpore & sanguine domini nostri Iesu Christi sitis alienati, vna cum fautoribus, consentaneis, sequacibus & complicibus vestris, vtpote diuinarum & humanarum legum violatores, sedísque apostolicæ decretorum contemptores, & totiens ac multipliciter infractores.

De eodẽ, et purgatiõe eius. Ioẽs viij Ausberto archiep. Mediolanẽsi. ¶ *Cap.* 119

Vir spectabilis Radulphus nomine, imperatorius homo nos nuper adierat, quæritans & asseuerans se vxorẽ suam nomine Bauã Zelo pudoris fer-

uente obſcœnæ ſuſpicionis macula denotaſſe,ac ſiniſtra crebreſcēte fama carnalis accuſatione criminis impetiſſe. Qui cum hanc ad purgandum ſecundum legis propriæ tenorem, parentibus eius & conſanguineis tradidiſſet, vltra ſpacium anni fuerit ſub criminalium reatu calumniarum retenta. Qua de re nos æquitatis amore ſuccenſi, apoſtolica parentibus eius authoritate prçcipimus,quatenus mediante menſe Auguſto præteritę ſeptimæ indictionis,ſiue purgatam, ſiue aliter eandem fœminam viro proprio reddidiſſent,haud dubium quin ſubituram ſi non ſecularis legis, ſaltem eccleſiaſticæ pietatis medelam. Alioquin,corporis & ſanguinis domini noſtri Ieſu Chriſti ſe noſcent cum ea communione priuandos,qui nec mundanarũ vel diuinarum legũ cenſuram,nec Apoſtolicę ſedis reuerētes decretũ. Horũ nihil (vt prædictus vir ad nos iteratò veniēs retulit,& ipſius rei exitus innuit) agere curauerunt. Quamobrē in ſacro communionis munere,ſecundũ quod illis intētando cominati fueramus eos meritò priuaremus,niſi alterā partē audiendā fore iudicaremus. Vnde quia nos eſſe iuſtos mediatores oportet,vnius autē mediator nō eſt,eoſdémq; vexare longius proficiſcēdo nolumus,ſanctitati tuæ ſuper huiuſcę cōtrouerſiæ circunſtātia,vice noſtra delegata hortamur, vt ſtatuto & indicto tēpore venerabiles Lintfridum Ficinenſem, Paulum Placentinũ antiſtites ad certũ accerſias, & vxore iam memorati Radulfi miſsis veſtris & literis aduocata,quę legis ſiue mundanæ ſiue diuinæ ſunt, ſuper vtroq; coniuge incunctanter exerceas,ſecundum præſtitutam vobis ſacerdotalis menſurā duntaxat oficij. Quæ ſi poſt vocationem veſtrā quam tertiam eſſe poſt ſecundam noſtram proculdubio conſtat,ad virũ propriũ collata ſibi legali & indubitabili ſe libertate purgandi,minimè redire delegerit, examēq; ſanctitatis veſtrę ſubterfugiēs declinauerit,à ſacri corporis & ſanguinis domini noſtri Ieſu Chriſti communione in idipſum vna cũ ſpiritu noſtro cōuenientes, tam ipſam quàm nequiter eam tuentes & defendentes conſanguineos, quinimo fautores eius, & omnes omninò cōmunicatores, donec obediant, ſequeſtrate.

1. Corin. 5.

De pudicitia. Sermo Ambroſij de accuſato domino, quæ ſic incipit. Mirum forſitan. ¶ *Caput* 120.

Serm. 49. qui eſt Maximi epiſc. falſò Ambro. inſcriptus

Pudicitiæ cauſam,niſi vir pudicus,audire non debuit. Talem enim arbitrum meretur caſtimonia,apud quem non periclitetur verecundia.

Vt is peccatũ dānet, qui eiuſdē peccati reus nō eſt. Amb. ad Irenæũ. ¶ *Cap.* 121

Lib. 9. epiſt. 76. ad ſtudium.

Ioan. 8.

Dominus dixit. Qui ſine peccato eſt, prior lapidet adulteram. Quid tam diuinum quid tam iuſtũ, quàm vt is peccata cenſeat, qui expers peccati ſit? Quomodo enim feras alieni vltorem, & proprij criminis defenſorem?

Paulò poſt.

Item. Cùm accuſatur mulier, caput Chriſtus inclinat. Eleuat autem, vbi defecit accuſator. Ita nullum damnari vult, abſolui omnes.

Sermo. 47.

De eodem. Auguſtinus de verbis Domini, tractatu xlviij. ¶ *Caput* 122.

Dicit dominus, quod dicere debet & manſuetus & iuſtus. Qui ſine peccato eſt, prior in adulteram lapidem mittat. Hæc vox iuſtitię eſt. Puniatur peccatrix, ſed non à peccatoribus. Impleatur lex, ſed non à præuaricatoribus legis. Hæc vox omninò iuſtitiæ eſt.

A *Quomodo accusandus sit seruus de adulterio dominæ suæ infamatus.*
Pandectarum lib.j.tit.xij. ¶ *Caput* 123.

Si quis seruum suum adulterium commisisse dicat in vxorem suam, apud præfectum vrbis erit audiendus.

Ne vxor pro adulterio secundum diuinas leges occidatur. Nicolaus Carolo archiepiscopo, & eius suffraganeis. ¶ *Caput* 124.

Inter hæc vestra sanctitas addere studuit, si cuius vxor adulterium perpetrauerit, vtrum marito liceat secundum mũdanam legem interficere eam. Sed sancta Dei ecclesia mundanis nunquam constringitur legibus, nõ habet gladium nisi spiritualem, non occidit sed viuificat.

33.q.2. cap. inter hæc.

De eodem. Nicolaus Radulpho Bituricensi archiepiscopo. ¶ *Caput* 125.

B Interfectores suarũ cõiugũ sine iudicio, cũ nõ addis adulterarũ, vel aliquid huiusmodi, quid aliud habẽdi nisi homicidę? Ac per hoc ad pœnitẽtiã redigẽdi, quibus coniugiũ penitus denegatur, exceptis adolescẽtibus, de quibus est beati Leonis papę xxv. regula decretaliũ, immò indulgẽtia obseruanda.

33.q.2.c. interfectores.

De pœnitentia eius qui propriæ vxoris necem patrauit: quodque nec diuina lex, nec humana aliquem condemnat, vnius, etiam probatissimi, testimonio. Stephanus v. Hastulpho. ¶ *Caput* 126.

Admonere te cum lachrymis, & multo gemitu cordis curamus fili Hastulfe, sed non filius dici debes, qui tam crudeliter infœlix homicidiũ perpetrasti. Nam occidisti vxorem tuam, partem corporis tui legitimo matrimonio tibi sociatam, sine causa mortis: non tibi resistentẽ, non insidiantem quocunq; modo vitæ tuæ. Non inuenisti eam cũ alio viro nefariam rem facientem, sed concitatus à diabolo impio furore flammatus, latronũ more atrocius eam gladio tuo crudelior omni bestia, interemisti, & nunc post mortẽ eius addis iniquitatem super iniquitatem. Filiorũ tuorum improbe prędo, qui matri non pepercisti, & filios tuos orphanos fecisti: inducere super eam vis mortis causam, post mortẽ, per vnũ homicidam & reprobũ testem. Quoniã nec euangeliũ nec vlla diuina humanáq; lex vnius testimonio etiam idoneo, quẽpiam condemnat, vel iustificat: quantò magis per istũ flagitiosissimũ & scelestum, nec illa viua debuit condẽnari, nec tu post mortẽ eius excusari. Prius causa criminis subtiliter erat inuestigãda & tunc si ita fuisset inuenta, secundũ legis tramitem debuit excipere vltionis vindictam. Nam si verũ (quod absit) fuisset, sicut adulter mentitus est, post octo annos pœnitẽtia forsitan peracta dimittere eam per approbatam causam poteras, si voluisses, occidere tamen eam nullatenus debuisti. Non enim Deus vult mortem peccatoris, sed vt cõuertatur ad pœnitentiam & viuat. Idcirco placeat tibi consiliũ nostrum, & facias hoc quod tibi melius & leuius videri potest. Miserere animæ tuæ, vt non sis tuus tibimetipsi homicida. Relinquere quapropter te rogamus hoc malum, secũdum quod te traxit ad tã immanissimũ peccati facinus. Ingredere in monasteriũ, humiliare sub manu abbatis, multorũ fratrũ precibus adiutus, obserua cũcta supplici animo quæ tibi fuerint imperata, si fortè ignoscat infinita dei bonitas peccatis tuis, & refrigeret anima tua priusquam crucieris perpetuis flãmis.

33.q.2.cap. admonere.

C D

Ezech.33.

Hoc melius & leuius certissimè scias. Sin autem publicā pœnitētiam permanēs in domo tua, vel in hoc mundo, vis agere, quod tibi peius & durius & grauius esse non dubites, ita vt agere debeas exhortamur. Omnibus diebus quibus pœnitere debes, vinum & omnem siceram non bibas, carnem nunquam vllo tempore comedas prçter Pascha, & diem Natalis Domini. In pane & aqua, saléq; pœnitere debes. In vigiliis, in ieiuniis, orationibus, & eleemosynis omni tempore perseuera. Armis nunquam cingere, nec in quolibet loco litigare præsumas. Vxorem nunquam ducere, concubinam non habere, nec adulteriū committere. In balneo nunquam lauare, in conuiuiis lætantium nunquā te miscere. In ecclesia segregatus ab aliis Christianis post ostium, & postes humiliter te reponere, ingredientium & regredientium suppliciter orationibus commendare. Cōmunione corporis & sanguinis domini cunctis diebus vitæ tuæ indignū te existimes. In vltimo tamē exitus vitæ tuç die si merueris, pro viatico, si sit qui tribuat, tantūmodo venialiter vt accipias tibi cōcedimus. Sūt & alia multa quæ tibi durius & satis acrius erant iuxta magnū pondus peccati, infœlici adijciēda. Sed si hęc omnia quç supra misericorditer dicta sunt, perfecto corde domino auxiliante feceris & custodieris, cōfidimus de immensa Dei clemētia, remissionem te tuorum habiturum peccatorum, & secundum iusti boniq; pastoris donum, resoluet te sancta ecclesia ab hoc vinculo peccati in terris, vt per ipsius gratiam qui eam sanguine suo acquisiuit, solutus sis in cœlis. Sin autem aliter feceris, & sanctæ matris ecclesiæ tam salubrem admonitionem despexeris, ipse tibi sis iudex, & in laqueo diaboli quo irretitus teneris, permanebis. Sanguis tuus super caput tuum, nos alieni à consortio tuo pro aliorum filiorum Dei salute, ipso opitulante, omni sollicitudine nitimur desudare, & domini attentius misericordiam quotidie implorare. Qui cum patre, &c.

Vt nec pro religiosa vita vir ab vxore, nisi consensu eius recedat. Eugenij papæ synodus tempore Ludouici & Lotharij Augustorum, cap. xxxvi. ¶ *Caput* 127.

27.q.2.c. Si vir et vxor

Si vir & vxor diuertere pro sola religiosa inter se consenserint vita, nullatenus sine conscientia episcopi fiat, vt ab eo singulariter prouiso constituantur loco. Nam vxore nolente, aut altero eorum, etiam pro tali rematrimonium non soluitur.

De eodem Nicolaus papa Carolo regi. ¶ *Caput* 128.

27.q.2.ca. scripsit nobis. † solam

Scripsit nobis Theiberga regina, se velle dignitate seu copula exui, & † sola priuata vita, esse contentam desiderare. Cui nos scripsimus, non hoc aliter fieri posse, nisi eandem vitam coniunx eius Lotharius elegerit.

Non solui coniugia causa religionis. Greg. Theotistæ patriciæ. ¶ *Cap.* 129.

Lib.9.registr. cap.39. 27.q.2.ca. sunt qui Matth. 19. Genes.2.

Si dicunt aliqui religionis causa coniugia debere dissolui: sciēdum est, quia & si hoc lex humana concesit, lex tamen diuina prohibuit. Per se enim veritas dixit, Quæ Deus iunxit homo nō separet. Quæ etiam ait non licet dimittere vxorem excepta causa fornicationis. *Item.* Si vir & vxor vna caro sunt, & religionis causa vir dimittat vxorem, vel mulier virum in hoc

A in hoc mundo remanentem, vel fortaſſe ad illicita migrantẽ, quæ iſta conuerſio in qua eadem caro, & ex parte tranſit ad continentiam, & ex parte remanet in pollutione? Si verò vtriſq; conueniat continentem vitam ducere, hoc quis audeat accuſare? *Item.* Cùm boni coniuges aut meritum augere deſiderant, aut ante actæ vitæ culpas delere, vt ſe ad continentiam adſtringant, & meliorem vitam appetant, licet. Si vero continentiã, quam vir appetit, vxor non ſequitur: aut quam vxor appetit, vir recuſat, diuidi coniugium non licet.

Ne vir abſtinens vxori occaſionem fornicandi faciat. Sermo Chryſoſtomi, de titulo Pſal. l. ¶ Caput 130.

Sub fine 1. homiliæ in pſal. 50.

Si tu abſtines ſine vxoris voluntate, tribuis illi fornicandi licentiam, & B peccatum illius abſtinentiæ imputabitur tuæ.

27. q. 2. c. ſi tu abſtines.

Quod inter ſeparatos manet vinculum coniugij. Nicolaus epiſcopis Britanniæ. ¶ Caput 131.

Scriptum eſt. Quod Deus coniunxit homo non ſeparet. Tamen nuptiæ vt maximi & religioſi viri ſanxerunt, ſuo ſunt ordine peragẽdæ. Nam de raptis & huiuſmodi copulatis, patrum eſt regula ſubſequenda. Rurſum † ſiue elationis cauſa, vel vacandi Deo ſeparari ab vxore maluerit vir, ex cõſenſu ambarum partium fore debebit, vt neuter eorum ad alias tranſeat vllo modo nuptias.

Matt. 19.

Fortè † ſi vel orationis cauſa.

De eodem. Auguſtinus de nuptijs & concupiſcentia. ¶ Caput 132.

Lib. 1. cap. 11

Quibus placuerit ex conſenſu ab vſu carnalis concupiſcentiæ in perpetuum C continere, abſit vt vinculum inter eos coniugale rumpatur: immò firmius erit, quò magis ea pacta ſecum inierunt, quæ charius concordiúſq; ſeruanda ſunt, non voluptariis corporum nexibus, ſed voluntariis affectibus animorum.

Vt nec cauſa orationis inuicem ſe fraudent coniuges debito carnali, niſi ex conſenſu. Auguſtinus de adulterinis coniugijs. ¶ Caput 133.

Cap. 2.

Apoſtolus nec ad tempus, vt vacetur orationi, niſi ex conſenſu, voluit coniuges carnali inuicem fraudare debito. *Item.* Si dicat vir dimitto quidem vxorem meam ſine vlla cauſa fornicationis, ſed continens permanebo, ideóne dicemus eum impunè feciſſe quod fecit? Quis hoc dicere audebit, qui voluntatem domini hæc dicentis intelligit, quoniã nec continentiæ D cauſa dimitti coniugem voluit, qui ſolam fornicationis cauſam excepit? *Item.* Ecce placuit continentia mulieri, viro non placuit, deceſsit à viro mulier, & cæpit viuere continenter, ipſa ſcilicet caſta manſura, ſed factura quod dominus non vult adulterum virum: qui cùm ſe nòn continuerit alteram quæret. Quid ſumus dicturi mulieri, nónne quod dicit eccleſiæ ſana doctrina, redde debitum viro, ne dum tu quæris vnde amplius honoreris, ille vnde damnetur inueniat.

33. q. 4. c. apoſtolus. 1. Corint. 7. Cap. 3.

Cap. 4.

1. Cor. 7.

Quod nulla vouenda ſunt à coniugatis, niſi ex conſenſu. Idem ad Armentarium, & Priparium, & Paulinam. ¶ Caput 134.

Epiſt. 45. 33. q. 5. c. vna.

Vna ſola cauſa eſſe poteſt, qua te id quod vouiſti non ſolum non cohortaremur, verùm etiam prohiberemus implere, ſi fortè tua cõiunx hoc

tecum suscipere animi seu carnis infirmitate recusaret: Nam & vouenda talia non sunt à coniugatis, nisi ex consensu & voluntate communi, & si præpropere factum fuerit, magis est corrigenda temeritas, quàm persoluenda promissio. Neque enim Deus exigit, si quis ex alieno aliquid vouerit, sed potius vsurpare vetat alienum. A

Quod viuente vxore pro quacunque causa dimissa, altera duci non possit. Beda super Marcum, cap. xxxj. ¶ *Caput* 135.

Vna solummodò carnalis est fornicatio, vna spiritualis. Timor dei facit vt vxor dimittatur, sicut multi religionis causa fecisse leguntur. Nulla autē causa est dei lege præscripta, vt viuēte ea quæ relicta est, alia ducatur.

Quod votum est tenendum quod coniuges ex consensu vouerint, aliter non. Augustinus ad Editiam. ¶ *Caput* 136. B

Epist. 199. 33. q. 5. cap. quod Deo.

Quod deo pari consensu ambo voueratis, perseuerāter vsque in finem reddere debuistis. A quo proposito si lapsus ille, tu saltem constantissimè perseuera, quod te non exhortarer, nisi quia tibi ad hoc ipse consenserat: Nam si nunquam tenuisses eius assensum, numerus te nullus defendisset annorum. *Item.* Non quia pariter temperabatis à commixtione carnali, ideo tuus maritus esse destiterat. Immò verò tantò sanctius inter vos coniuges manebatis, quantò sanctiora concorditer placita seruabatis. Nihil ergo de tua veste, nihil de auro, nihil de argento, vel quacunque pecunia, vel rebus illis terrenis tuis sine arbitrio eius facere debuisti.

Post pauca

Aliquanto infra.

Item. Est quidam pro modulo personæ habitus matronalis à viduali veste distinctus, qui potest fidelibus coniugatis salua religionis causa vel obseruantia conuenire. Hunc te maritus si deponere noluit, ne te velut viduam illo viuente iactares, puto quia non fuerat in hac re, vsque ad dissensionis scandulum perducendus, magis inobedientiæ malo quàm vllius abstinentiæ bono. Quid enim est absurdius, quàm mulierem de humili veste viro superbire, cui te potius expediret obtēperare candidis moribus, quàm nigellis vestibus repugnare? Quia etsi te indumentum monachæ delectabat, etiam hoc gratius posset marito obseruato exoratóque sumi, quàm illo inconsulto contemptóque præsumi. Quod si omnino non fineret, quid tuo proposito deperiret? Absit vt hinc displiceres Deo, quod coniuge tuo nondum defuncto non induereris sicut Anna, sed sicut Susanna. C D

Quod post votum sit necessarium, quod antea fuit voluntarium. Augustinus in epistola ad Armentarium, Riparium, & Paulinam. ¶ *Caput* 137.

Epist. 45.

Possim pro modulo meo eosdem ipsos pertinentes ad dexteram regnúmque cœlorum in suis gradibus meritisque distinguere, atque ostendere, quod differat vita coniugalis, filios procreantium patrum matrúmque familias, veruntamen religiosorum ac piorum: ab ea vita quàm vos Deo vouistis, si nunc ad eam vouendam exhortandus esses. Sed quia iam vouisti, iam te obstrinxisti, aliud tibi facere non licet. Priusquam esses voti reus, liberum fuit, quo esses inferior, quamuis non

A sit gratulanda libertas, qua fit vt non debeatur quod cum lucro redditur. Nunc verò quia tenetur apud dominum sponsio tua, non te ad magnam iustitiam muto, sed à magna iniquitate deterreo. Non enim talis eris, si non feceris quod vouisti: qualis mansisses, si nihil tale vouisses. Minor enim tunc esses, non peior. Modò autem tantò (quod absit) miserior, si fidem deo fregeris, quantò beatior, si persolueris. Nec ideo te vouisse pœniteat, immo gaudeat tibi non licere, quod cũ tuo detrimento licuisset. Aggredere itaque intrepidus & dicta imple factis, ipse adiuuabit qui vota tua expetit: fœlix est necessitas, quæ in meliora compellit. Vna sola esse causa posset qua te id quod vouisti, non solum non hortaremur, verùm etiam prohiberemus implere, si fortè tua coniunx hoc tecum suscipere animi seu B carnis infirmitate recusaret. Nam & vouenda talia non sunt coniugatis, nisi ex consensu & voluntate communi. Et si præpropere factum fuerit, magis est corrigenda temeritas, quàm persoluenda promissio. Neq; enim Deus exigit, si quis ex alieno aliquid vouerit, sed potius vsurpare vetat alienum. Diuina quippe de hac re per apostolum est prolata sentẽtia: Vxor non habet potestatem sui corporis, sed vir. Similiter & vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier. *1. Corint. 7.*

De Demetria virgine. Augustinus in epistola ad Iulianam. ¶ *Caput* 138.

Ministerij nostri adiuuante gratia & misericordia saluatoris, in domo vestra tãtus fructus exortus est, vt humanis nuptiis iam paratis sancta Demetrias spiritualem sponsi illius preferret amplexum, cui specioso præ filiis hominum ad habendam spiritus vberiorem fœcunditatẽ, nec ad amittendam carnis integritatem virgines nubunt. Nesciremus autem quemadmodum nostra illa tunc exhortatio, à fideli & nobili virgine fuisset accepta, nisi nobis profectis, cùm post paululum professa fuisset sanctimoniam virginalem, hoc ingens dei donum, quod per seruos quidem suos plantat & rigat, sed per seipsum dat incrementum, nobis operarijs prouenisse, vestrarũ literarũ lætissimo nuncio, & veraci testimonio disceremus. *Epist. 143.* *Psal. 44.* C *1. Corint. 3.*

Quod non erret qui filiam suam dat viro habenti concubinam, ex decretis Leonis papæ. ¶ *Caput* 139.

Non omnis mulier viro iuncta vxor est viri, quia nec omnis filius hæres est patris. Nuptiarum autem fœdera inter ingenuos sunt legitima, & D inter æquales, & multò prius hoc ipsum domino constituente, quàm initium Romani iuris existeret. Itaque aliud est vxor, aliud concubina: sicut est aliud ancilla, aliud libera. Propter quod etiam apostolus ad manifestandam harũ personarum discretionem, testimonium ponit ex Genesi, vbi dicitur Abrahæ. Eijce ancillam & filium eius: non enim hæres erit filius ancillæ, cum filio meo Isaac. Vnde cùm societas nuptiarum ita ab initio constituta sit, vt præter sexuum coniunctionem haberet in se Christi & ecclesiæ sacramentum: dubium non est eam mulierem non pertinere ad matrimonium, in qua docetur nuptiale non fuisse mysterium. Igitur cuiuslibet loci laicus si filiam suam viro habentem concubinam in matrimonium dederit, non ita accipiendum est, quasi eam coniugato dederit, *Leo. 1. epist. 92. ad rusticũ epis. c. 4. 32. q. 2. c. nõ omnis.* *Gala. 4.* *Genes. 21* *Genes. 2.* *Ephe. 5.*

nisi fortè

nisi fortè illa mulier & ingenua facta, & dotata legitimè, & publicis nu- A
ptiis honestata videatur: quia paterno arbitrio viris coniunctæ carent cul-
pa, si mulieres quæ à viris habebantur in matrimonio non fuerint, quia a-
liud est nupta, aliud concubina.

Qualis vxor legitima esse debeat. ex epistola Leonis papæ. ¶ *Caput* 140

30.q.5.*cap. qualis.*

Qualis vxor esse debeat quæ habenda est secundum legem. Virgo casta & desponsata in virginitate, & dotata legitimè, & à parentibus tradita, & à sponso & à paranymphis accipienda, & ita secundum legem & Euangelium publicis nuptiis honestè in cõiugium liquidè sumenda, & omnibus diebus vitæ (nisi ex consensu & causa vacandi Deo) nunquam propter hominem separanda, & si fornicata fuerit dimittenda: sed illa viuente, altera non ducenda, quia adulteri regnum Dei non possidebunt, & pœnitentia B illius per scripturas recipienda.

1.*Corint.*6.

Vt nullus occultè nuptias celebret ex decr. Hormisdæ papæ, ca. vj. ¶ *Cap.*141

30.q.5.*cap. nullus.*

Vt nullus fidelis cuiuscunque conditionis sit, occultè nuptias faciat: sed benedictione à sacerdote accepta, publicè nubat in Domino.

Quo tempore nuptiæ celebrandæ sint. ex con. Ilerdensi, cap. iij. ¶ *Cap.*142.

Inuenies in tomis concil. ad calceri Ilerden. conci.

33.q.4.*c. no oportet.*

Quod non oporteat à septuagesima vsque in octauas Paschæ, & tribus hebdomadibus ante festiuitatẽ sancti Ioannis, & ab aduentu Domini vsq; post Epiphaniam nuptias celebrare. Quod si factum fuerit, separentur.

Qualiter benedicantur à sacerdote nubentes. ex concilio apud Valentias, cap. cj. ¶ *Caput* 143.

Sponsus & sponsa cum benedicendi sunt à sacerdote, à parẽtibus vel pa- C ranymphis in ecclesia sacerdoti offerãtur, & cũ benedictionem acceperint, eadem nocte pro reuerẽtia ipsius benedictionis in virginitate permaneãt.

Vt nullum coniugium sine dote fiat ex cõc. Arelatensi iij. ca. vij. ¶ *Cap.*144

30.q.5.*cap. nullum.*

Nullum sine dote fiat coniugium: iuxta possibilitatem fiat dos, nec sine publicis nuptiis quisquam nubete vel vxorem ducere præsumat.

Vt sponsus & sponsa ante nuptias à sacerdote benedicantur. ex decretis Sotheris papæ, cap. v. ¶ *Caput* 145.

Vt sponsus ac sponsa cum precibus & oblationibus à sacerdote benedicantur: & legibus sponsetur ac donetur, & à paranymphis custodiatur, & publicè solemnitérq; accipiatur. Biduo etiam ac triduo se abstineant, & doceantur vt castitatem inter se custodiant, certísque tempori bus nubant: vt D filios non spurios, sed hæreditarios Deo & seculo generent.

De primi coniugij benedictione. ex concilio Mediolanensi, cap. ij. ¶ *Cap.*146

In primo coniugio debet presbyter missam agere & benedicere ambos, & posteà se abstineant ab ecclesia xxx. diebus.

Quod vir fidelis à muliere infideli separari non debeat. ¶ *Caput* 147.

1.*Corint.*7.

Apostolus dicit. Si quis frater vxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam. Et si qua mulier habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum. Sanctificatus enim vir erit infidelis in muliere fideli, & sanctificata erit mulier infidelis per virum fidelem.

Vt in

A *Vt in christianorũ nuptijs nõ saltetur. ex cõcilio Laodicensi, ca. liij.* ¶ *Cap.* 148

Quod non oporteat christianos euntes ad nuptias plaudere vel saltare, sed venerabiliter cænare vel prandere, sicut christianos decet.

Vt viduam nemo furetur in vxorem. Gregorius dicit. ¶ *Caput* 149.

Si quis viduam furatus fuerit in vxorem, vel consentiens ei, anathema sit. Et responderunt omnes tertio, Anathema sit.

Ex decre. Gre. 3. c. 10. 36. q. 2. c. si quis.

Vt virginem nemo furetur in vxorem. item eiusdem. ¶ *Caput* 150.

Si quis virginem nisi desponsauerit, furatus fuerit in vxorem, vel consentiens ei, anathema sit. Et responderunt omnes tertiò, anathema sit.

De virgine vel vidua furata. ex decretis Eusebij papæ cap. x. ¶ *Caput* 151.

Si quis virginem vel viduam furatus fuerit in vxorem, nisi à se desponB satam, anathema sit.

Ibid. cap. 11

De virginibus quæ virginitatem ante nuptias non custodierint. ex concilio Eliberitano, cap. v. ¶ *Caput* 152.

Virgines quæ virginitatem suam non custodierint, si eosdẽ qui eas violauerint, maritos acceperint, eò quod solas nuptias violauerint, post pœnitentiam vnius anni reconciliẽtur. Si alios cognouerint viros, eò quod mœchatæ sint, quinquennio pœniteant, & sic ad communionẽ accedant.

Cap. 14.

Quod nulli liceat concubinam habere. ex dictis Augustini. ¶ *Caput* 153.

Audite charissimi mẽbra Christi & matris catholicę ecclesię filii. Quod dico competentibus, audiant fideles. Quod dico fidelibus, audiant competentes. Quod dico fidelibus & competentibus, & pœnitentibus, audiC ant & cathecumini audiant omnes, timeant, & nemo contemnat. Sit mihi in consolationem vester auditus ne vobis sit testimonium dolor meus. Competentibus dico. Fornicari vobis non licet, sufficiant vobis vxores, concubinas vobis non licet habere. Audiat Deus si vos surdi estis: audiant angeli eius, si vos contemnitis, concubinas non licet vobis habere. Et si non habetis vxores, tamen nõ licet vobis habere concubinas, quas postea dimittatis & ducatis vxores. Tantò maior damnatio vobis erit, si volueritis habere & concubinas & vxores. Non licet vobis habere vxores, quarum priores mariti viuunt. Nec vobis fœminis habere viros licet, quorum priores vxores viuunt. Adulteria sunt ista coniugia, non sunt iure cœli, sed iure seculi. Nec illam fœminam licet habere, quæ per repudium decesD sit à marito. Solius fornicationis causa licet vxorem adulteram dimittere: sed illa viuente, non licet alteram ducere.

Lib. quinquaginta homel. 49. tomo 10. *dist. 34. cap. audite.*

De illis qui ante nuptias cõcubinas habuerunt. Item Augustinus. ¶ *Cap.* 154.

Quale est, quod multi virorum ante nuptias concubinas sibi adhærere non erubescunt, quas post aliquot annos dimittũt, & sic postea legitimas vxores accipiunt. Vnde coram Deo & coram angelis eius contestor atque denuncio, Deum & ista semper prohibuisse, & nunquam ei placuisse, & præcipuè temporibus christianis, concubinas habere nunquam licet, & nunquam licebit.

Sermo. de tẽpore 243.

Paulò post.

Item de concubinis. ex concilio Arelatensi cap. xv. ¶ *Caput* 155.

Nulli liceat vllo tẽpore duas vxores habere, sed neq; vnquã concubinã.

De an:

De ancilla, vtrum proprio domino suo legitima fieri possit, ex decretis Iulij papæ, cap. iiij. ¶ *Caput* 156.

A

29. q. 2. c. *si quis ancillā*

Si quis ancillam suam libertate donauerit, & in matrimonio sibi sociauerit: dubitabatur apud quosdam, vtrum huiusmodi nuptiæ legitimæ esse videantur, an non. Nos itaque vetustam ambiguitatem decidentes, talia connubia legitima esse cēsuimus. Si enim ex affectu fiunt omnes nuptiæ, & nihil impium & legibus contrarium in tali copulatione fieri potest, quare prædictas nuptias inhibendas existimauerimus? Omnibus vobis vnus est pater in cœlis, & vnusquisque diues & pauper, liber & seruus, æqualiter pro se & pro animabus eorum ratione daturi sunt. Quapropter omnes cuiuscunque conditionis sint, vnam legem quantum ad deum habere non dubitamus.

Matt. 6.

B

De illo qui seruum suum & ancillam in matrimonium coniunxerit. ex concilio Matiscensi, cap. x. ¶ *Caput* 157.

Si seruum & ancillam dominus amborum in matrimonium coniunxerit, & posteà liberato seruo vel ancilla non potest redimi qui in seruitio est, ideo matrimonia non soluuntur.

De multinubis. ex concilio bracarensi, cap. lxxxj. ¶ *Caput* 158.

Martinus Braca. in capitulis synodorum græ.

Si quis multis nuptijs fuerit copulatus, pœnitentiam agat. Conuersatio autem & fides pœnitentis compendiat tempus.

Quod secunda coniugia secularibus non negentur, quibus tamen ad clerū minimè venire conceditur. ex decretis Gelasij papæ, ca. xxiiij. ¶ *Cap.* 159.

C

1. Corint. 7.
31. q. 1. c. de his qui.

Secundas nuptias sicut secularibus inire conceditur, ita post eas ad clericale nullus sinitur venire collegium. Alia est enim humanæ fragilitati generaliter concessa licentia, alia debet esse vita diuinarum rerum seruitio dedicata.

De illis qui in plurimas nuptias inciderint. ex concilio Neocæsariensi cap. iij. ¶ *Caput* 160.

De his qui in plurimas nuptias inciderint, & tempus quidem præfinitū manifestum est, sed conuersatio eorum & fides tempus abbreuiat.

De illis qui tertiò nuptias celebrauerint. ex decretis Hormisdæ papæ, cap. ii. ¶ *Caput* 161.

Ne quisquam amplius quàm duas accipiat vxores, quia iam tertia superflua est.

D

De Bigamis. ex concilio Laodicensi cap. i. ¶ *Caput* 162.

De his qui secundum ecclesiasticam regulam liberè ac legitimè secundis nuptiis iuncti sunt, nec occultè nuptiarum copulam fecerunt, oportet vt paruo tempore transacto, vacent orationibus & ieiunijs. Quibus etiam iuxta indulgentiam, communionem reddi decreuimus.

De numero maritorum. ex dictis Hieronymi. ¶ *Caput* 163.

Tomo 3. cōtra Iouinianum lib. 1.

Vbi fuerit numerus maritorum, ibi vir proprius vnus esse desistit.

De ingenuo si alterius ancillā pro ingenua acceperit, & posteà ancillā esse intellexerit. ex cō. apud Vermeriā, cui interfuit rex Pipinus, c. 7. ¶ *Cap.* 164

29. q. 2. c. si quis ingenuus.

Si quis ingenuus homo ancillam alterius acceperit, & æstimat quod ingenua

A ingenua ſit, ſi ipſa fœmina poſtea fuerit in ſeruitute detecta, ſi eam à ſeruitute redimere poteſt, faciat: ſi non poteſt, ſi voluerit, aliam accipiat: Si autem ſeruam eam ſcierat & collaudauerat: poſt vt legitimam habeat. Similiter & mulier ingenua de ſeruo alterius facere debet.

De fœmina ingenua ſi ſeruum maritū acceperit. ex eodē cōc. ca. viij. ¶ *Cap.* 165

Si fœmina ingenua accipit ſeruum, ſciēs quia ſeruus eſſet: habeat eum, quia omnes vnū patrē habemus in cœlis. Vna lex erit & viro & fœminæ.

29. q. 2. c. *Si fœmina.* *Matth.* 6.

De legitimè coniunctis, ſi alter illorum in amentiam deuenerit. ex epiſtola Nicolai ad Carolum Maguntienſem epiſcopū miſſa. ¶ *Cap.* 166

Si qui matrimonium ſani contraxerint, & vni ex duobus amentia aut furor, aut aliqua infirmitas acceſſerit: ob hanc infirmitatem coniugia talium ſolui non poſſunt. Similiter ſentiendum de his qui ab aduerſariis excæcantur, aut membris detruncantur.

32. q. 7. c. *Si qui matrimonium.*

B

De legitimis matrimoniis ſeruorū. ex cō. Cabilonenſi ij. ca. xxx. ¶ *Cap.* 167

Dictum eſt nobis, quod quidam legitima ſeruorum matrimonia, poteſtatiua quadam præſumptione dirimant, nō attendentes illud euangelicū Quod Deus coniunxit homo non ſeparet: Vnde nobis viſum eſt, vt coniugia ſeruorum non dirimantur, etiamſi diuerſos dominos habeant: ſed in vno coniugio permanētes, dominis ſeruiant ſuis. Et hoc in illis obſeruandum eſt, vbi legalis coniunctio fuit, & per voluntatem dominorum.

29. q. 7. c. *dictum eſt.* *Matth.* 19.

De furioſorum matrimoniis. ex decretis Fabiani papæ, cap. v. ¶ *Cap.* 168.

Neque furioſus neque furioſa matrimonium contrahere poſſunt: ſed ſi contractum fuerit, non ſeparetur.

Additur ad calcē decretorum. 32. q. 7. cap. *neq; furioſus.*

C

De deſponſata puella, vtrum alter eam in matrimonium accipere poſſit. ex epiſtola j. Siricij papæ. cap. iiij. ¶ *Caput* 169.

De coniugali autem violatione requiſiſti, ſi deſponſatam alij puellam alter in matrimonium poſsit accipere. Hoc ne fiat modis omnibus inhibemus, quia illa benedictio quam nupturæ ſacerdos imponit, apud fideles cuiuſdam ſacrilegij iuſta eſt, ſi vlla tranſitione violetur.

27. q. 2. cap. *de cōiugali.*

De his qui ſponſas alienas rapiunt. ex concilio Meldenſi, cap. v. ¶ *Cap.* 170.

De his qui ſponſas alienas rapiunt, antequā & ſynodalis ſententia obſeruetur. Quod & ſi fortè in eccleſia euētus talis reperiri dinoſcitur, vt pro ſalutis & religionis cōpetentiis humanius quiddam debeant tractare pontifices, ſicut canonica (vt eiſdem verbis vtamur) docet authoritas, quia prior inquiens definitio durius: poſterior autem quiddam tractauit humanius, nullo modo, vt ad maximā indulgentiā deſcendamus, alterius ſponſæ acceptor ſine publica tranſeat pœnitentia. Quòd ſi hæc obedire renuerit ſine vlla refragatione anathematizetur. Fautores verò illius iuxta modum culpæ epiſcopi decreto pœniteant. Si vero (quod non optamus) de gradu eccleſiaſtico talibus nuptiis ſe conſenſorem vel interuētorem manifeſtè prodiderit, à gradu proprio repellatur, & ſi veriſimilibus exinde ſuſpicionibus fuerit propulſatus, canonicè ſe purget.

D

De eadem re. ex concilio apud Aquiſgranum. cap. iij. ¶ *Caput* 171.

Placuit, vt hi qui rapiunt fœminas vel furantur aut ſeducunt, eas

nullatenus habeant vxores, quamuis eis postmodum conueniat, aut eas dotauerint, vel nuptialiter cum consensu parentum suorum acceperint. Si quis autem vxorem habere voluerit, canonicè & legaliter eam accipiat, & non rapiat. Qui verò eam rapuerit, vel furatus fuerit, aut seduxerit, nũquam eam vxorem habeat. A

Item de eadem re. ex concilio Meldensi, cap. x. ¶ *Caput* 172.

Qui verò deinceps rapere virgines præsumpserint vel viduas, secũdum synodalem beati Gregorij definitionem, ipsi & complices eorum anathematizentur, & raptores sine spe coniugij perpetuò maneant.

De his qui rapiunt puellas sub nomine simul habitandi. ex concilio Chalcedonensi, cap. xxvij. ¶ *Caput* 173.

Actione 15 *36. q. 2. cap. eos qui rapiunt.*

Eos qui rapiunt mulieres sub nomine simul habitandi, cooperantes autem & conniuentes raptoribus, decreuit sancta synodus, vt si quidem clerici sint, decidant de gradu proprio: si verò laici, anathematizentur. B

De puellis raptis nondum desponsatis. ex cõc. Cabilon. ca. xxvij. ¶ *Cap.* 174

36. q. 2. c. de puellis.

De puellis raptis necdum desponsatis in Chalcedonensi concilio scriptum est. Eos qui rapiunt puellas, sub nomine simul habitandi, cooperantes & conniuentes raptoribus decreuit sancta synodus, vt si quidem clerici sunt, decidant de gradu proprio: si verò laici, anathematizentur. Quibus verbis datur intelligi, qualiter huius mali authores damnandi sint: quando participes consilij & conniuentes tanto anathemate feriuntur, vt iuxta canonicam authoritatem ad coniugia legitima raptas sibi iure vindicare nullatenus possunt. C

De eadem re. ex concilio Toletano. ¶ *Caput* 175.

Proinde placuit atque statutum est à sacro conuentu, vt si aliquis sponsam alterius rapuerit, publica pœnitentia mulctetur, & sine spe coniugij maneat. Et si ipsa eidem crimini consentiens non fuit, licentia nubendi alij nõ negetur. Quod si & ipsi posthæc se cõiungere præsumpserint: vtriq; vsque ad satisfactionem anathematizentur.

De eadem re. ex concilio Ancyrano, cap. xi. ¶ *Caput* 176.

27. q. 2. cap. desponsatas

Desponsatas puellas & post ab aliis raptas, placuit erui, & eis reddi quibus antè fuerant desponsatę, etiam si eis à raptoribus vis illata constiterit.

De eadem re. ex concilio Meldensi, cap. lxv. ¶ *Caput* 177.

Si autem necdum eas quas rapuerant, cum voluntate parentũ sub præfato desponsionis vel dotalicij nomine, in coniugium sumptas habent, quando in omnium aures hæc fuerit constitutio promulgata, ab earum coniunctione separentur, & publicæ pœnitentiæ subigantur. Raptæ autem parentibus legaliter restituantur. Post actam verò publicam pœnitentiam, si ætas & incontinentia exegerit, legitimo ex vtrisq; partibus placito coniugio socientur. Nam in his non regulam constituimus, sed (vt verbis magni Leonis vtamur) quòd sit tolerabilius æstimamus. Quod si vnus ex coniugatis obierit: is qui publicam pœnitentiam exegerit & superstes extiterit, iterare coniugium non præsumat, nisi fortè episcopus præuiderit aliquam concedere indulgentiam, vt grauiorem posſit amouere offensam. D

De illis

A *De illis qui in matrimonio iuncti sunt, & concumbere non possunt. ex epistola Gregorij ad Ioannem Rauennatem episcopum.* ¶ *Cap.* 178.

Quòd autem interrogasti de his, qui in matrimonio iuncti sunt, & nubere non possunt, si ille aliam vel illa alium ducere posit, quibus scriptum est: Vir & mulier si se coniunxerint, & posteà dixerit mulier de viro, quod non posset coire cum ea: si potest probare per iustum iudicium quòd verum sit, accipiat alium: si autem ille aliam acceperit, separentur.

De eadem re. ex concilio apud Vermeriam, temporibus Pipini regis, cap. xvij. ¶ *Caput* 179.

Si qua mulier se proclamauerit, quòd vir suus nũquam coisset cum ea, exeant inde ad crucem, & si verũ fuerit separentur, & illa faciat quòd vult.

B *De eadem re. ex concilio apud Compendium, cap. xx.* ¶ *Caput* 180.

Si quis accepit vxorem, & habuit ipsam aliquo tempore, & ipsa fœmina dicit quòd non coisset cum ea: & ille vir dicit quod sic fecit: in veritate viri consistat, quia vir caput est mulieris.

33.*q.*1.*ca.Si quis.*
1.*Corint.*11.

De eadem re. ex concilio Triburiensi, cap. iij. ¶ *Caput* 181.

Con. *Tribu. cap.*41.

Vir si duxerit vxorem concumbere cũ ea non valens, & frater eius clanculo eam vitiauerit, & grauidam reddiderit, separentur. Considerata autem imbecillitate: misericordia eis impartiatur ad coniugium, tantum in Domino.

27.*q.*2.*cap. quidam despondit.*
1.*Corint.*7.

Item de eadem re. ex epistola Gregorij. ¶ *Caput* 182.

De his requisisti, qui ob causam frigidæ naturæ se dicunt non posse inuicem operam carnis dantes, commisceri. Iste verò si non potest ea vti pro C vxore, habeat quasi sororem. Quòd si retinaculum iugale volunt rescindere, maneant vtrique innupti. Nam si huic non potuit naturaliter concordare, quomodo alteri conueniet? Igitur si vir aliam vult accipere vxorem, manifesta ratio patet, quia succendente diabolo odij fomitem, exosam eam habuit, & idcirco illam dimittere mendacij falsitate molitur. Quòd si mulier causatur & dicit, volo mater esse & filios procreare, vterque eorum septima manu propinquorum tactis sacrosanctis reliquiis, iureiurando dicat, vt nunquam per commixtionẽ carnis coniuncti vna caro effecti fuissent: tũc videtur mulierem secundas posse contrahere nuptias. Humanum dico, propter infirmitatem carnis eorum. Vir autem qui frigidæ naturæ est, maneat sine coniuge. Quod si & ille aliam copulam D acceperit, tunc hi qui iurauerint periurij crimine rei teneantur, & pœnitentia peracta priora cogantur recipere connubia.

*Rom.*6.

De coniugatis qui secularia relinquere desiderant. ex dictis Basilij episcopi. ¶ *Caput* 183.

Si quis coniugatus vult conuerti ad monasterium, non est recipiendus, nisi prius à coniuge castimoniam profitente fuerit absolutus. Nam si illa viuente illo, per incontinentiam alteri nupserit, proculdubio adultera erit, nec recipitur apud Deum eiusmodi viri cõuersio, cuius sequitur coniugalis fœderis prostitutio. Tales igitur tũc sine culpa sequuntur Christum relicto seculo, si habeant ex pari voluntate castitatis consensum.

Ex syn. 8. sub Photio Constant. celebrata, penulti. canno. cui aliquot interfuere episcopi Basilij nomine.

De viro qui vxorem suam velari permiserit. ex concilio Rhemensi, capitulo iiij. ¶ *Caput* 184. A

33.q.5.c.qui vxorem.

Qui vxorem suam permiserit velare, aliam non accipiat, sed similiter conuertatur.

De muliere, si sine licentia viri sui velum sibi imposuerit. ex concilio apud Compendium, cap. vj. ¶ *Caput* 185.

33.q.5.c.mulier si sine.

Mulier si sine licentia viri sui, velum in caput miserit, si viro placuerit, recipiet eam iterum ad coniugium.

De eadē re. ex registro Greg. ad Adrianū notariū, lib. ix. ca. xliiij. ¶ *Cap.* 186

27.q.2.cap. Agathosa.

Agathosa latrix præsentium quæsta est, maritum suum contra voluntatem suam in monasterio vrbici abbatis esse conuersum. Quod quia ad eiusdem Abbatis culpam & inuidiam non est dubium pertinere, experientiæ tuæ præcipimus, vt diligenti inquisitione discutiat, ne fortè cum eius voluntate conuersus sit, vel ipsa se mutare promiserit. Et si hoc repererit, & illum in monasterio permanere prouideat, & hanc sicut promisit, mutare compellat. Si verò nil horum est: nec quoddam fornicationis crimen propter quod viro licet vxorem relinquere, prædictam mulierem commisisse cognoueris, ne illius conuersio vxori relictæ in seculo fieri possit perditionis occasio, volumus, vt maritum suum illi & si iam tonsuratus est, reddas omni excusatione cessante. Nam excepta fornicationis causa, virū vxorem relinquere nulla ratione conceditur: quia postquàm copulatione coniugij viri atq; mulieris vnum corpus efficitur, non potest ex parte cōuerti, & ex parte in seculo manere. C

De singulari certamine, quòd Lotharius molitus est contra Theibergam vxorem suam. Nicolai papæ. ¶ *Caput* 187.

2.q.6.c.monomachiā. 1.Reg.17.

Monachiam verò in legem non assumimus, quam præceptā fuisse non reperimus. Quam licet inisse quosdam legamus, sicut sanctum Dauid & Goliam sacra prodit historia, nusquam tamen vt pro lege teneatur, alicubi diuina sanxit authoritas, cum hoc & huiuscemodi sectantes, Deum solummodo tentare videantur.

De eadem re. eiusdem Nicolai ad Lotharium. ¶ *Caput* 188.

27.q.2.cap. scripsit.

Itaque summo studio Theibergam cōiugem tuam, tanquam propriam carnem fouere ac diligere procurato, & ne illam vllo pacto consentias discedere à te, vigilanter attende. Vnde si vult à te discedere, corripe, imò corrige eam, & à tali intentione per omnia reuocare satage. Iam verò si amore pudicitiæ separationem quærit, & coniugalis connubij solutionem efflagitat, certum est apostolo dicente quia mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Verum si & ipse pudicitiam sectatus religionis obtentu copulam dissoluere vis, tantum ne simulatè fiat concedimus. Nam licet sit scriptum quod Deus coniunxit homo non separet. Deus tamen, & non homo separat, quando diuini amoris intuitu, ex consensu vtriusq; coniugis, matrimonia dissoluuntur. Si ergo hoc modo vis, gratuitò permittimus animo, celerémque præbemus assensum: aliter autem fieri mutuam separationem vestram prohibemus. D

1.Corint.7. Matth.19. Genes.2.

De illis

A *De illis qui in alias prouincias fugerint, aut suos seniores secuti fuerint, vxoribus suis domi relictis. ex cōc. apud Vermeriā, ca. vj.* ¶ *Cap.* 189

Si quis necessitate ineuitabili cogente, in alium ducatum seu prouinciam fugerit, & vxor eius cùm valet & potest amore parentum aut rerum suarum eum sequi noluerit, ipsa omni tempore, quādiu vir eius quem secuta non fuit, viuit, semper innupta permaneat.

34. q. 2. c. Si quis necessitate.

De fœminis quæ captis viris, vel in captiuitatem missis aliis nupserint. ex epistola Leonis papæ, cap. xlij. ¶ *Caput* 190.

Quod debeant fœminæ, quæ captis viris & in captiuitatem ductis aliis viris nupserant, putantes interemptos maritos, remeatis de captiuitate prioribus viris copulari: vt cuique id quod legitimè habuit reformetur, &

B recipiat vnusquisq; quod suum est, & redintegrentur fœdera nuptiarum.

Ad Nicetam Aquileiensem episc. epist. 74 ca. 1. quanquā non iisdem omnino verbis

Quod non probetur esse culpabilis, qui vxorem captiui, in matrimonio videtur esse sortitus. ex epistola eiusdem, cap. xliij. ¶ *Caput* 191.

Ibidē cap. 2

Nec tamen culpabilis iudicetur, & tanquam alieni iuris peruasor habeatur, qui personam eius mariti qui iam nō esse existimabatur: assumpsit. Sic enim multa quæ ad eos qui in captiuitatem ducti sunt pertinebant, in ius alienum transire potuerūt: tamen plenū iustitiæ est, vt eisdem reuersis propria reformentur. Quod si in mancipiis, vel in agris, aut etiam in domibus ac possessionibus ritè seruatur, quantò magis in coniugiorū redintegratione faciendum sit, vt quod bellica necessitate turbatum est, pacis remedio reformetur?

C *Vt si mulieres ad priores maritos redire noluerint, velut impiæ ecclesiastica cōmunione priuandæ sunt. eiusdē Leonis. cap. xlv.* ¶ *Cap.* 192.

Ibidē cap. 4

Si autem aliquæ mulieres ita posteriorum virorum amore sunt captæ vt malint his cohærere, quàm ad legitimū redire consortium: meritò sunt notandæ, ita vt ecclesiastica cōmunione priuentur, quæ de re excusabili cōtaminationem criminis elegerunt: ostendentes sibimet pro sua incontinentia placuisse, quod iusta remissio poterat expiare. Redeant ergo in suum statum voluntaria redintegratione coniugia, neque vllo modo ad opprobrium malæ voluntatis trahatur, quod conditio necessitatis extorsit: quia sicut hæ mulieres quæ ad viros suos reuerti noluerint impiæ sunt habendæ, ita illæ quæ in affectum ex Deo initum redeunt, meritò sunt

D laudandæ.

34. q. 2. c. Si autem.

Vt si viri de captiuitate regressi, intemperantia vxorum offensi non fuerint, & voluerint eas in coniugio recipere, liberam habeant facultatem. Item Leonis papæ, cap. xliiij. ¶ *Caput* 193.

Ibidē cap. 3

Et ideo si viri post longam captiuitatem reuersi, ita in dilectione suarum coniugum perseuerent, vt eas cupiant in suū redire consortium, omittendum est, & inculpabile iudicandum, quòd necessitas intulit, & restituendum est quòd fides possit.

Quid agendum sit si per sortiarias vel maleficas, concubitus impeditus fuerit. Hincmarus Rhemensis episcopus. ¶ *Caput* 194.

33. q. 1. ca. si quis per sortiarias.

Si per sortiarias atque maleficas occulto, sed nunquam iniusto Dei iu-

dicio permittente, & diabolo præparante, concubitus non sequitur, hortandi sunt quibus ista eueniunt vt corde contrito & spiritu humiliato deo & sacerdoti de omnibus peccatis suis puram confessionem faciāt, & profusis lachrymis ac largioribus eleemosynis & orationibus atque ieiuniis domino satisfaciant. Et per exorcismos ac cætera medicinæ ecclesiasticæ munia, ministri ecclesiæ tales quantū annuerit dominus, qui Abimelech, ac domum eius, Abrahæ orationibus sanauit, sanare procurent. Qui fortè si sanari non potuerint, separari valebunt. Sed postquàm alias nuptias expetierint, illis in carne viuentibus quibus iunctæ fuerint prioribus quos reliquerant, etiam si possibilitas concumbendi eis reddita fuerit, reconciliari nequibunt.

Genes.20.

A

De illo qui in paganismo vxorem suam dimiserit. ex decretis Eutichiani papæ. ¶ *Caput* 195.

B

28.q.1.c.si quis gētilis.

Si quis gentilis gentilem dimiserit vxorem ante baptisma, post baptismum in potestate eius erit eam habere, vel non habere.

De baptizato, si vxor eius infidelis cōuerti noluerit. ex dec. eiusdē. ¶ *Cap.*196

28.q.1.c.simili modo. 1.Cor.7.

Simili modo, si vnus ex coniugatis baptizatus est, & alter gentilis, & sequi non vult, sicut dicit Apostolus, infidelis si discedit discedat.

De illo qui ante baptismum mulierem virginem acceperat. ex concilio Meldensi, cap. ij. ¶ *Caput* 197.

28.q.2.si quis vxorē

Si quis habuerit vxorem virginem ante baptismum, viuente illa, post baptisma alteram habere non potest. Crimina in baptismo soluuntur, non coniugia.

C

De illis fœminis quæ nulla causa interueniente reliquerunt viros suos. ex concilio Eliberitano, cap. viij. ¶ *Caput* 198.

Item fœminæ quæ nulla præcedente causa reliquerunt viros suos, & alteri se copulauerunt, & in hoc permanere voluerint, nec in fine accipiant communionem.

De fœmina quæ adulterum reliquerit, & adulterum acceperit. Ibidem, cap. ix. ¶ *Caput* 199.

32.q.7.c.fidelis.

Item fœmina fidelis quæ adulterum maritum reliquerit fidelem, & adulterum ducit, prohibeatur ne ducat. Si autem duxerit, non prius accipiat communionem, quam is quem reliquit de seculo exierit, nisi fortè necessitas infirmitatis dare compulerit.

D

Quod neque dimissus ab vxore, neque dimissa à marito alteri coniungantur. ex concilio Africano, cap. lxix. ¶ *Caput* 200.

Et cō. Mileuit. c.17. 32.q.7.c. placuit. Matth.7. 1.Corint.7.

Placuit vt secundum euangelicam & apostolicam disciplinam, neque dimissus ab vxore, neque dimissa à marito alteri coniūgantur: sed ita maneant, aut sibimet reconcilientur. Quod si contempserint, ad pœnitentiam redigantur.

De illo qui viuente marito coniugem illius adulterasse accusatur, & eā post mortē sumpsisse dinoscitur. ex cōc. Meldensi, cap. lxix. ¶ *Cap.*201

Et cōc. Triburi. cap.51 31.q.1.ca.si quis viuēte

Is qui viuente marito coniugē illius adulterasse accusatur, & eo in proximò defuncto eandem sumpsisse dinoscitur, omnimodis publicæ pœnitentiæ

A tentiæ subigatur. De quo etiam post pœnitentiam præfatā (si expedierit) seruabitur regula, nisi fortè idem aut mulier virum qui mortuus fuerat, occidisse notentur aut propinquitas, vel alia quælibet actio criminalis impediat. Quod si probatum fuerit, sine vlla spe coniugij cum pœnitentia perpetuò maneant. Si autem negauerit se eandem fœminam viuente viro nequaquam adulterasse, & præfati homicidij neuter eorum conuinci potuerit, purgent legaliter famam suæ opinionis, & sumpto vtantur coniugio, si alia vt diximus non impedierit ratio.

De eadem re. ex concilio Triburiensi, cap. xl. ¶ *Caput* 202.

Relatum est auribus sanctorū sacerdotum, quendam alterius vxorem stupro violasse, insuper & mœchæ viuente viro suo iuramentum dedisse, B vt post legitimi mariti mortem si superuixisset, duceret vxorem. Quod & factum est. Tale igitur connubium prohibemus & anathematizamus.

31.q.1.c. relatum.

De illo qui vxorem habet, & sæpius mœchatus fuerit. ex concilio Elibertino, cap. vij. ¶ *Caput* 203.

Si quis fidelis habens vxorem, non semel sed sæpius fuerit mœchatus, in fine mortis est conueniendus. Quod si se promiserit cessaturum, detur ei communio.

Quod non conueniat cum Hæreticis Christianos nuptialia iura contrahere. ex concilio Laodicensi, cap. xxxj. ¶ *Caput* 204.

Quod non oporteat cum hæreticis vniuersis nuptiarum fœdera celebrare, nec eis filios dare vel filias: sed magis accipere, si tamen Christianos C se fieri promittant.

Et cō. Agathen. ca. 67. 28.q.1.c. nō oportet.

Si laicus absolutus cū laica absoluta peccauerit. ex cō. Meldēsi, c. vij. ¶ *Cap.* 205

Si laicus cū laica fœmina, id est vterque absolutus à lege coniugij concubuerit, tres annos pœniteat. Et quantò sæpius & negligentius ea peccata commiserit: tantò magis & tempus addatur & modus pœnitentiæ.

De vxore quæ conscio marito mœchata fuerit. ex concilio Maguntinensi, cap. ix. ¶ *Caput* 206.

Si conscio marito & ipso consentiente vxor fuerit mœchata: placuit nec in fine dandam eis communionem. Si verò eam reliquerit, & separati fuerint, & dignè pœnituerint, post x. annos accipiāt cōmunionem.

De viro vxorē non habente si cum alterius vxore adulterium perpetrauerit. ex concilio Nannetensi, cap. vi. ¶ *Caput* 207.

D Quod si vir non habens vxorem cum alterius vxore adulterium perpetrauerit: aut si qua mulier nō habens virum cum alterius viro ille qui fœdus violauit coniugij, vij. annos (vt supradictū est) pœniteat. Ille qui lege coniugij non tenetur v. annos pœniteat. Neq; enim æqualis pœnitentia danda est his, quibus sufficere poterat ad explendam libidinem suam coniugum amplexus, & illis qui coniuge carentes, ardore libidinis impellente in fornicationem ceciderunt.

Lib. 1. de sermone Domini in monte.

De coniugatis qui aliqua certa re dissidium fecerint, vt innupti maneant. ex dictis Augustini. ¶ *Caput* 208.

1. *Corint.* 7. 32.q.7.cap. *Apostolus.*

Apostolus Paulus dicit. His qui sunt in coniugio pręcipio non ego sed

dominus, vxorem à viro non discedere. Quod si discesserit manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Potest enim fieri, vt discedat ea causa qua dominus permisit. Aut si fœminæ licet virum dimittere etiam propter causam fornicationis, quid respondebimus de hoc quod dicit posterius: & vir vxorem non dimittat? Quare non addidit excepta causa fornicationis quod dominus permittit: nisi quia similem formam vult intelligi, vt si dimiserit (quod causa fornicationis permittitur) maneat sine vxore aut reconcilietur vxori? *Et post pauca.* Dominus autem permisit causa fornicationis vxorem dimitti: sed quia permisit, non iussit. A

De illis qui interueniente repudio alijs se in matrimonio copulauerint. ex decretis Innocentij papæ, cap. xxvi. ¶ *Caput* 209. B

Epist. 3. ca. 6

De his etiam requisiuit dilectio tua, qui interueniente repudio aliis se matrimonio copulauerunt: quos in vtraque parte adulteros esse manifestum est. Qui verò vel vxore viuente, quamuis dissociatum esse videatur coniugium, ad aliam copulam festinarunt, neque possunt adulteri non videri, intantum vt hæ etiam personę quibus tales coniuncti sunt, etiam ipsę adulterium commisisse videantur: secundum illud, quod legimus in euangelio, Qui dimiserit vxorem suam, & duxerit aliam mœchatur. Et ideo omnes à communione fideliũ decreuimus abstinendos. De parentibus autem aut propinquis eorum, nihil tale statui potest: nisi si incentores illiciti consortij fuisse videantur.

Mat. 5. et 19

Si cuius vxor cõstuprata fuerit & propterea maritus perdere illã machinauerit. ex cõc. Triburiensi, cui interfuit Arnulphus rex, ca. xlvi. ¶ *Cap.* 210 C

Si cuius vxor constuprata fuerit, & propterea maritus capitali sententia delere illam machinauerit: ipsa verò vrgente mortis periculo ad episcopum confugerit, & auxilium quæsierit, operosiori tamen si potest episcopus labore desudet, ne occidatur: si vero non potest, nullo modo liceat ei requirenti eam reddere ad occidendum, quæ se ei obtulit ad defendendum. Sed solerti cura trasmittat eam ad locum quem ipsa delegerit, vt secura posit viuere. Si verò interdum maritus eam inuenerit & repetierit: secundum seculum potestatem habebit quid ei agere velit. Sed audiat sanctum Augustinum dicentem. Cùm enim vir à virture nomen accipit, & mulier à mollicie, id est fragilitate, quare contra crudelissimam libidinis bestiam vult vnusquisq; vxorem suam esse victricem, cùm ipse ad primum libidinis ictum victus cadat? Nam quicquid contra fidem catholicam non licet mulieribus, nec viris licebit. Si autem eadem mulier timore perterrita, à loco vbi eam episcopus destinauit aufugerit, & vir eius ab episcopo semel aut bis vel sæpius repetierit, si vitam ei obtinere posit, perquirat & reddat. Sin autem, omnino non reddat. Maritus verò quamdiu ipsa viuat, nullo modo alteram ducat. D

Sermone de tẽpore 243.

Aliquanto post.
Hactenus Augusti.

De eo, si quis cum vxore alterius viuente eo fornicatus fuerit. ex concilio apud Altheum habito, præsente Conrado rege, cap. v. ¶ *Cap.* 211.

31. q. 1. c. illud verò.

Illud verò communi decreto secundum canonum instituta definimus, & præiudicamus: vt si quis cum vxore alterius viuente eo fornicatus fuerit,

A fuerit, moriente marito synodali iudicio aditus ei claudatur illicitus: ne vlterius ei coniungatur matrimonio, quam prius polluit adulterio. Nolumus enim, nec Christianæ religioni conuenit: vt vllus ducat in coniugium quam prius polluit per adulterium.

De ingenuo si ingenuam acceperit vxorem, & posteà se seruum esse profitetur. ex concilio Triburiensi, cap. viij. ¶ *Caput* 212.

Perlatum est ad sanctam synodum, quod quidam ingenuus ingenuam acceperit vxorem, & post filiorum procreationem occasione diuortij cuiusdam seruum se fecerit, vtrum necessariò mulierem tenere debeat, & si tenuerit, vtrũ illa quoq; secundũ secularẽ legẽ seruituti subijci debeat. Iudicatũ est, vxorem minimè debere dimitti: non tamen ob Christi legem B mulierem in seruitutem redigi, dum ille non ex consensu coniugis se seruum fecerit, quem liberum ipsa maritum accepit.

29.q.2.cap. perlatũ est.

De illis coniugatis quorum leges diuersæ sunt. ex eodem concilio, cap. xxxix. ¶ *Caput* 213.

De Francia nobilis quidam homo, nobilem de Saxonia Saxonum lege duxit vxorem. Tenuit multis annis, & ex ea filios procreauit. Verum, quia non iisdem vtuntur legibus Saxones & Franci, causatus est quod eam nõ sua, id est Francorum lege desponsauerit, vel acceperit, aut dotauerit: dimissáque illa duxit alterã. Definiuit super hoc sancta synodus vt ille transgressor euangelicæ legis subigatur pœnitentiæ. A secunda coniuge separetur, priorem resumere cogatur.

C *Cur communicentur viri adulteri, cum adulteris vxoribus nõ communicetur. ex decretis Innocentij papæ, cap. xxiiij.* ¶ *Caput* 214.

Epist.3.c.4

Et illud desideratum est sciri, cur communicantes viri cum adulteris vxoribus non conueniant, cum contra vxores in consortio adulterorũ virorum manere videantur. Super hoc christiana religio adulterium in vtroque sexu pari ratione condemnet. Sed viros suos mulieres non facilè de adulterio accusant: & non habent latentia peccata vindictam. Viri autem liberius vxores adulteras apud sacerdotes deferre cõsueuerunt, & ideo mulieribus prodito earum crimine, communio denegatur: virorum autem latente commisso, non facilè quisquam ex suspicionibus abstinetur: qui vtique submouebitur, si eius flagitium detegatur. Cùm ergo par causa sit, interdum probatione cessante, vindictæ ratio conquiescit. D

Iudicij examinatio. ¶ *Caput* 215.

De hoc quod mihi reputatum est, in hac synodo, quod simul cum ista fœmina adulterium vel fornicationem fecissem, quod ego nó ita feci, nec inde me culpabilem recognosco, sic me Deus adiuuet, & istud iudicium.

Separatio incessæ copulationis. ¶ *Caput* 216.

35.q.6.c. ab isto die.

Ab isto die in antea, cum ista fœmina cum qua adulterium vel fornicationem fecisti, vnde disciplinam vel pœnitentiam suscepisti, amplius non adulterabis, nec fornicaberis cum ea, nec aliam vxorem accipies: nisi post peractam pœnitentiã tibi licẽtia data fuerit ab episcopo aut ab eius misso: Sic te Deus adiuuet.

Reconciliatio coniugatorum. ¶ *Caput* 217. A

35.q.6.c. *ab isto.*

Ab isto die in antea, istam tuam coniugem nomine N. quam iniustè dimiseras, ita tenebis, sicut per rectum maritus suam debet habere coniugem in dilectione, & debita disciplina. Nec eam per vllum malum ingeniũ à te separabis, nec ea viuente aliam accipies: sic te Deus adiuuet.

De eadem re. ¶ *Caput* 218.

A modò in antea istum tuum maritum, quem iniustè dimiseras ita tenebis, & amplexaberis, & ei in seruitio, & in amore, & in timore, ita eris subiecta & obediens, sicut per rectum vxor suo debet subiecta esse marito. Nec vnquam ab eo te separabis, nec illo viuente, alteri viro te sociabis, nec coniugio aut adulterio: sic te Deus adiuuet.

De vxore cuiusdam, quæ propter suspicionem fornicationis eo relicto, postea ad eum reuersa est. Gregorius Secundino episcopo Taurominitano. ¶ *Caput* 219. B

Lib.8.regist. epistola 32.

Præsentium portitor Leo Cartularius ad nos veniens, indicauit vxorem suam, quæ relicto eo pro fornicationis crimine, quo vehementius stimulatam aiebat, atque ob hoc religiosam vestem induerat, culpabilem nullatenus extitisse, neque post initum coniugium in fornicationis culpam collapsum. Adijciens quoque quod eidem vxori suæ districtissima sacramenta præbuerit, insontem se de ea re, vnde illam mordebat suspitio, permansisse, & idcirco proprio eam voluntatem reuersam. Sed quia cõmunione illam cum familia sua pro hoc solo à fraternitate vestra priuatam asserit, quod ad eum clam postpositis vobis redierit, volumus vt familia quidem ipsius sacram cõmunionem recipiat, & dominæ eam culpa in huius afflictionis pœna diu non teneat. De ipsa verò vxore prædicti portitoris hoc vos seruare necesse est, vt si manifestè constat quia contra coniugem suum dicere nihil potuit, sed insuper suspicio ipsius præstito, vt edocti sumus, sacramento amputata est, atque post hoc, sua ad eum spõte reuersa est, & in ea quoq; ita temperanda est censura iudicij, vt longo iam tempore communione minimè priuetur. C

Ne vxor sine voluntate viri ab eo separetur. Alexander papa ij. Landulpho in Corsica. ¶ *Caput* 220.

33.q.5.c. *notificasti.*

Notificasti te morte tenus infirmatum, & peccatorum tuorum recordatione & terrore valdè pauefactum, anxiè quæsisse monachum fieri, & à tua vxore minis & terroribus eam occidendi, ad hoc licentiam extorsisse, & sic te monachicam vestem sine Abbate sumpsisse, & monasterium petijsse. Posteà verò cùm sanus factus esses, tuæ vxoris reclamationibus, eiulationibus, & planctibus, tuæque familiæ dispersionibus, vtpote pœnitẽs, deuictus domum remeasse, & post multos dies quorundam sapientũ consilio ad iamdictæ cubile mulieris redijsse. Nunc autem si tibi tua vxore vti liceat, nostrum requiris consilium. Si ita denique est, vt tuus nuncius narrat, non videtur nobis rationabiliter, neq; sana mente id factum: quoniam cum omni homini ad monachicam vitam tẽdenti legaliter, sanctè, & iustè sit peragẽdum, tu contra leges minaciter & violenter à tua vxore, D

partim

A partim terrore mortis, partim tuæ infirmitatis doloribus examinatus, deuia ſecutus, nulla (vt dicitur) licentia accepta, receſsiſti, & monaſterium petiſti. Non enim violentia, ſed ex pari voluntate & conſenſu, (ſicut ſancti patres dicunt,) hoc fieri debet: neque vir in monaſterium recipiendus eſt, niſi vxor illius fœmineum monaſterium elegerit, aut profeſſa continentiam, habitum cum feſtinatione mutauerit. Sanctus enim Baſilius de hac re taliter dicit. Si quis coniugatus vult conuerti ad monaſterium, non eſt recipiendus, niſi prius à coniuge caſtimoniam profitente fuerit abſolutus. Nam ſi illa, viuente illo, per incontinentiam alteri nupſerit, procul dubio adultera erit, nec recipitur apud Deum eiuſmodi viri cõuerſio, cuius ſequitur coniugalis fœderis proſtitutio. Tales igitur tunc ſine culpa re-B licto ſeculo ſequuntur Chriſtũ, ſi habeant ex pari voluntate caſtitatis conſenſum. Itaque fili charisſimè perpende, & vide ſi ſic canonicè à tua es abſolutus vxore, & tua vxor ita pollicita eſt: & tu & illa adimplete bonum inceptum, & votum veſtrum: aliter autem non debemus vobis neceſsitatem imponere ſeparationis.

Ex ſynodo 8. ſub Photio Conſtantinopoli celebrata penult. cano. 27. q. 2. c. ſi quis cõiugatus.

De illis qui vxoribus ſuis dimiſsis, ad alias nuptias tranſierint. Nicolaus archiepiſcopo Rauennæ. ¶ *Caput* 221.

De ſenatoris coniuge, quam adulteram eſſe dicitis, & propter adulterij reatum diſiunctam à viro ſuo eſſe iudicatam, & monachicam veſtem indutam, atque velatam: neſcimus vtrum iuſtè, an aliter hoc ſit terminatũ iudicium: & ſi adultera apparuit, hoc magis à viro ſuo debuit eſſe inqui-C ſitum: & ſi à viro ſuo requiſitum fuit, indagatiuorum vel iudicum præſentia debuerat examinatum eſſe, atque terminatum: & poſt terminationem & approbationem atq; manifeſtationem, tunc aut legali calculo aut canonico iudicio ipſius cauſæ ſententia diffiniri. Etſi nec hoc, nec illud factum eſt, quis eam auſus eſt religioſa induere veſte, & ſacro cooperire velamine? Tamen id ſubtilius Dei præ oculis habẽtes timorem, præcipimus, vt pręſentia miſsi vel vicarij veſtri, in verò examine pręſente viro ſuo examinatio fiat. Et ſi iuſta & rationabilis eorum cauſa apparuerit, maneat. Et ſi aliter apparuerit (vt prætulimus) ſecundum Dei omnipotentis voluntatem atque timorem, eorum definiatur cauſa.

De eodem omnes viij. Totzili comiti. ¶ *Caput* 222.

D Porrò eos qui vxores ſuas dimiſerunt, vel ad alias illis viuentibus nuptias migrauerunt, tam diu eos cum conſentaneis eorum excommunicamus, quouſque poſterioribus remotis, priores pœnitendo receperint. Sicut enim nuptiæ à deo, ita diuortium à diabolo eſt teſte ſancto Auguſtino, repertum. Quod enim Deus coniunxit homo nõ ſeparet: præcipuè cùm hæc peſsima conſuetudo ex paganorum more remanſerit, quorum in talibus non alius niſi ipſe diabolus erat magiſter & author.

Matt. 19.

De eodem item eidem. ¶ *Caput* 223.

Prudentiſsimè vir ſtude & pręuide, vt duo viri illi qui vxores ſuas, quas Deus illis præparauit & iunxit, abiecerunt, eas repellere minimè permittantur: quia impium eſt, vt qui authore Deo legali fœdere copulati ſunt,

pro hu-

pro humano libitu, imò fraude diabolica ſeparentur. *Idem commonitorium Paulo epiſcopo.* Præuide vt de ſeparatione coniugatorum maximam curam geras, ita vt qui à ſuſceptione ſedis apoſtolicę literarũ ſeparati ſunt, inculpatè reducant priores vxores, iniuncta conuenienti pœnitentia, dimiſsis quas poſtmodum ſunt ſortiti. Quod ſi noluerint extra eccleſiã facite: vna cum his, qui eos in communione recipiunt: donec emendent quæ admiſerunt. A

† *Alias itẽ idem. diſ.56.c.ſi gens Anglorum.*

De gente anglorum ſecundam fornicationem exercente.† Bonifacius martyr Hiltribaldo regi anglorum. ¶ *Caput 224.*

Si gens Anglorum (ſicut per iſtas prouincias diuulgatum eſt, & nobis in Francia & in Italia improperatum, & ab ipſis paganis improperium eſt) ſpretis legalibus connubiis, adulterando & luxuriando ad inſtar Sodomitanæ gentis fœdam vitam vixerit: de tali commixtione meretricum æſtimandum eſt, degeneres populos & ignobiles, & furẽtes libidine fore procreandos, & ad extremum vniuerſam plebem ad deteriora & ignobiliora vergentem, & nouiſsimè nec in bello ſeculari fortem, nec in fide ſtabilem, & nec honorabilem hominibus, nec deo amabilem eſſe venturam, ſicut aliis gentibus hiſpaniæ, & prouinciæ & Burgundionum populis contigit, quæ ſic à Deo recedentes fornicatæ ſunt. Donec talium criminũ vltrices pœnas per ignorantiam legis Dei per Sarracenos venire & ſeuire permiſit. B

Pſal.72. Oſee 4.

† *Alias itẽ idem.*

De Lothario rege qui legitima ſua relicta aliam duxerat.† Nicolaus omnibus archiepiſcopis per Galliã & Germaniã conſtitutis. ¶ *Cap.225.*

Iuxta ſtatutum noſtrum, cùm duos partes in illas deſtinaremus epiſcopos, accidit ad noſtram peruenire notitiam, quod Lotharius prima & legitima repulſa, ſecundam ſibi adſciuerit coniugem, neq; ſedis noſtræ petitum aut permiſſum expectans, neque canonico iudicio vſpiam ſuccumbens. Qua ex re quid aliud datur intelligi, niſi quia vbi populorum iudicium præuenit, ibi ſuo iudicio præuaricatorem ſe iudicauit. C

† *Alias itẽ idem, 2.q.1.c.ſcelus.*

De depoſitione duorũ archiepiſcoporũ Lothario in ipſius errore conſentientiũ.† Nicolaus epiſcopis & archiepiſcopis per Galliã, Italiã, Germaniam atque per vniuerſas prouincias conſtitutis. ¶ *Caput 226.*

Scelus quod Lotharius Rex (ſi tamẽ rex veraciter dici poſsit, qui nullo ſalubri regimine corporis appetitus refrænat, ſed lubrica eneruatione magis illicitis ipſius motibus cedit) in duabis fœminis Theiberga ſcilicet, & VValdradam commiſit, omnibus manifeſtum eſt. Sed & dudum Epiſcopos Teugaldum & Guntarium in tali facto eum habuiſſe tutores atque fautores penè totus nobis orbis vndique ad limina ſeu ſedem confluens Apoſtolicam referebat. *Et paulo poſt.* Igitur decernente nobiſcũ ſancta ſynodo in pręſentia depoſiti, & ab officio ſacerdotali excommunicati, atque à regimine epiſcopatus alienati indubitanter exiſtunt. *Item infra.* D

11.q.3. cap. Teugaldũ.

Teugaldum Treuerenſem, & primatem belgicæ prouinciæ, & Guntharium Agrippinæ Colonie, archiepiſcopos nunc coram nobis & ſancta ſynodo ſubgeſtorum inſinuatione, qualiter cauſam Lotharij regis & duarum mulierum eius Theiberge & VValdradæ recognouerunt, & iudi-

cauerunt,

A cauerunt, ſcriptum ſuper hoc propriis manibus roboratũ afferẽtes, nihílq; ſe plus vel minus aut aliter egiſſe, ore proprio multis coram poſitis affirmantes: & ſentẽtiam quam à ſede apoſtolica in Geltruden Boſonis vxorem ſanctiſsimus frater noſter Mediolanenſis Archiepiſcopus Thado & cæteri coepiſcopi noſtri petiuerant emittendam, nóſque diuino ſuccenſi zelo ſub anathematis obteſtatione canonicè protuleramus, publicè vna voce ſe violaſſe confitentes: in quibus omnibus inuenimus eos apoſtolicas atq; canonicas ſanctiones in pluribus exceſsiſſe, & æquitatis normam nequiter temeraſſe, omni iudicamus ſacerdotij officio penitus alienos, ſpiritus ſancti iudicio & beati Petri per nos authoritate epiſcopatus exutos regimine, ſubſiſtere definientes.

B *De correctione Lotharij. Idem Lothario regi.* ¶ *Caput* 227.

Ita corporis tui motibus cedere conſenſiſti, & relaxatis habenis voluptatũ temetipſum in lacũ miſeriẹ & in lutũ fæcis pro libitu deieciſti, vt qui poſitus fueras ad gubernationem populorũ, effectus ſis ruina multorum. Probat hoc Teugaldi & Guntarij epiſcoporum dudum legitimus caſus, qui pro eo quod te minimè cõpetenter erudierunt, quinimo quia præuaricationẽ tuam tegere argumentis ſuis ſub quadam iuſtitiæ ſpecie fuſcatis, quibuſdam & exquiſitis adinuentionibus æquitatem obruere ſtuduerũt. noſtra ſunt authoritate depoſiti, & ab omni epiſcopatus regimine regulariter ſequeſtrati. *Item infra.* An nõ diſtricta vltione feriẽdus es, qui in duabus vxoribus adulteriũ Lamech, & flagitiũ imitatus dinoſceris eſſe? Quod C Dominus non niſi poſt lxxvij. generationes ſuo ſalutifero aduẽtu deleuit, cum Cain fratricidium vij. generatione aquis abolitum ſit cataclíſmi.

11.q.3.c. ita corporis. *Pſal.* 39. *24.q.3.c. an nõ diſtricta* *Geneſ.*4.

Quod ſola cauſa fornicationis vxor dimitti poſſit. Reſponſa Nicolai ad conſulta Bulgarorum, cap. xcvi. ¶ *Caput* 228.

Quicquid mulier contra te cogitauerit, vel ſi te accuſauerit, non eſt excepta cauſa fornicationis reijcienda, vel odio prorſus habenda.

32.q.5. cap. quicquid mulier.

Ne mulier à viro diſcedat. Gangrenſe concilium cap. xiiij. ¶ *Cap.* 229

Si qua mulier virum proprium relinquens diſcedere voluerit, nuptias execrata, ſit anathema.

diſt.30.c. Si qua mulier.

Vt dimiſſus ab vxore et dimiſſa à viro alij nõ nubãt. Cõ. Mileui. c. xvij. ¶ *Cap.* 230

Neque dimiſſus ab vxore, neque dimiſſa à marito alteri iungatur. Sed D ita maneant, aut ſibi reconcilientur.

De his qui conſortium coniugale ſine graui culpa dimittunt. Ex concilio Agathenſi, cap. xxv. ¶ *Caput* 231.

Seculares qui coniugale conſortium nulla culpa grauiore dimittũt, vel etiam dimiſerunt: & nullas cauſas diſsidij probabiliter proponentes, propterea ſua matrimonia dimittunt, vt illicita aut aliena prẹſumant, ſi antequam apud epiſcopos cõprouinciales diſsidij cauſas dixerũt, & prius vxores quam iudicio damnentur abiecerint, à communione eccleſiæ & ſui populi cœtu, pro eo quod fidem coniugij maculant, excludantur.

33.q.2. cap. ſeculares.

Ne incultus & horridus vir ab vxore dimittatur. Hexaëmeron Ambroſij, in titulo diei quartæ. ¶ *Caput* 232. *Lib.5.ca.7.*

32.q.5. cap. horrendus. † horrid⁹

Sed †horrendus & incultus est vir. Semel placuit. Nunquid vir alius eligendus est? Comparē suum & equus diligit, & si mutetur alius, trahere iugum nescit compar alterius, & se non totum putat. Tu iugalem repudias tuum, & sæpe putas mutandum, & si vno defecerit die, superducis riualem, & statim incognita causa quasi cognita, pudoris exequeris iniuriã. A

Homel.32.in Matth.in opere imperfecto

Quod sicut crudelis & iniquus est, qui castam dimittit: sic fatuus est & iniustus, qui retinet meretricem. Chrysostomus super Matthæum, cap. cix. ¶ *Caput* 233.

Quicunq; dimiserit vxorem suam, excepta causa fornicationis, mœchatur. Omnis res per quas causas nascitur, per ipsas absoluitur. Matrimoniũ enim non facit coitus, sed voluntas: & ideo illud nõ soluit separatio corporis, sed voluntatis: ideo qui dimittit vxorem suam, & alteram nõ accipit adhuc maritus est. Nam & si corpore iam separatus est, tamen adhuc voluntate coniunctus est: Cùm ergo alteram acceperit, tunc plenè dimittit. Non ergo qui dimittit mœchatur, sed qui alteram ducit. Sicut autem crudelis est & iniquus, qui castam dimittit: sic fatuus est & iniustus, qui retinet meretricē. Nam patronus turpitudinis eius est, qui crimē celat vxoris. B

Prouerb. 18

Quod quicquid inter se coniugati immodestum vel sordidum gerunt, vitium sit hominum, non culpa nuptiarum: sed propter illas ignosci. Augustinus de bono coniugali. ¶ *Caput* 234.

Cap. 6. 32.q.2. cap. quicquid inter. 1. Corint. 7.

Quicquid inter se coniugati immodestum inuerecundum, sordidúmue gerunt, vitium est hominum nõ culpa nuptiarum. Iam in ipsa quoq; immoderata exactione debiti carnalis, quam eis non secundum imperiũ præcepit, sed secundũ veniam concedit apostolus, vt etiam præter causam procreandi sibi misceantur, etsi eos praui mores ad talem concubitũ impellũt, nuptiæ tamen ab adulterio seu fornicatione defendunt. Neq; enim illud propter nuptias admittitur, sed propter nuptias ignoscitur. Debent ergo sibi coniugati non solũ ipsius sexus sui cõmiscendi fidem liberorum procreandorũ causa, (quæ prima est humani generis in ista mortalitate societas) verũetiam infirmitatis inuicem excipiẽdæ ad illicitos concubitus euitandos mutuam quodammodo seruitutem, vt etsi alteri eorum continentia perpetua placeat, nisi ex alterius consensu non posit. C

Ibidē ca. 7.

Quod licitè dimittitur coniunx causa fornicationis, manere tamen vinculum prioris. Item. ¶ *Caput* 235. D

Mat. 5. et. 19

Reddere verò debitũ coniugale, nullius est criminis: exigere autē vltra generandi necessitatem, culpæ venialis. Fornicari porrò vel mœchari puniendi criminis: cauere debet charitas coniugalis, ne dum sibi quęrit vnde amplius honoretur, cõiugi faciat vnde damnetur. Qui enim dimittit vxorem suam, excepta causa fornicationis, facit eam mœchari. Vsqueadeo fœdus illud initum nuptiarum cuiusdam sacramenti res est, vt nec ipsa separatione irritum fiat: quandoquidem viuente viro, & à quo relicta est, mœchatur, si alteri nupserit: & ille huius mali causa est, qui reliquit.

Ibidem eodem cap. 32.q.7. cap. interueniēte

Item, Aug. de bono cõiugali. Interueniẽte diuortio, nõ aboletur cõfœderatio nuptialis: ita vt sibi coniuges sint etiam separati, cum illis autem adulterium com-

A rium committãt quibus fuerint etiam post suum repudium copulati, vel illa viro vel ille mulieri. *Item.* A viro viuo in alterius transire connubium nec tunc licuit, nec nunc licet, nec vnquã licebit. Apostatare quippe ab vno Deo, & ire in alterius adulterinam superstitionem semper est malum. *Augustinus de adulterinis coniugijs, lib. ij.* Licitè dimittitur coniunx ob causam fornicationis, sed manet vinculum prioris. Propter quòd fit reus adulterij dimissam qui duxerit, etiam ob causam fornicationis. Sicut enim manente in se sacramẽto regenerationis, excommunicatur quisquis reus criminis, nec illo sacramento caret, etiamsi nunquam reconcilietur Deo: ita manente in se vinculo, non caret coniugij sacramento, etiamsi nunquam reconcilietur viro. Carebit autem, si mortuus fuerit vir eius.

Ibidẽ ca. 18 *Cap. 4.* *32. q. 7. cap. licitè.* *Ibidẽ cap. 5*

B Reus verò excommunicatus ideo nunquam carebit regenerationis sacramento, etiam non reconciliatus: quia nunquam moritur.

Ne vxor propter fornicationẽ dimissa ab alio ducatur. Itẽ lib. i. ¶ *Cap. 236* *Cap. 9.*

Non est quisquam ita absurdus, qui mœchum neget esse qui duxerit eam, quam maritus propter causam fornicationis abiecit: cùm dominus mœchum dicat eum, qui duxerit eam quæ præter fornicationis causam abiecta est. *Matth. 19.*

Vt non facilè dimittatur vxor. Aug. de sermone domini in monte. ¶ *Cap. 237* *Lib. 1. c. 25.*

Dominus ad illud confirmandum, vt non facilè dimittatur vxor, solam fornicationis causam excepit: cæteras verò vniuersales molestias si quæ extiterint, iubet pro fide coniugali, & pro castitate fortiter sustineri, & mœchum dicit etiam virum qui eam duxerit, quæ soluta est à viro. *32. q. 7. c. dominus ad illud.* *Matth. 19.*

C *Item.* Fieri potest, vt vir dimittat vxorem causa fornicationis, quam dominus exceptam esse voluit. Iam verò, si nec illi nubere conceditur viro viuo à quo recessit, neq; huic alterã ducere, viua vxore quã dimisit, multò minus fas est illicita eum cum quibuslibet stupra committere. *Ibidẽ paulò post.* *32. q. 7. c. fieri potest.*

Itẽ, quod nõ sit vxor abijcienda pro qualibet carnis infirmitate. ¶ *Cap. 238* *Ibidem.*

Si vxorem quis habeat siue sterilem siue deformem corpore, siue debilem membris, vel cæcam, vel surdam, vel claudam, vel si quid aliud, siue morbis & doloribus laboribúsq; confectam, & quicquid (excepta fornicatione) cogitari potest vehemẽter horribile, pro societate & fide sustineat. *32. q. 5. c. Si vxorem.*

Quod viuente viro, dimissa nulla de causa alteri nubere potest.

D *Hieronymus ad Amandum presbyterum.* ¶ *Caput 239.*

Tomo 4. episto. cuius initium, Breuis epistola lõgas

Omnes causationes apostolus amputans apertissimè definiuit, viuente viro esse adulteram mulierem, si alteri nupserit. Nolo mihi proferas raptoris violentiam, matris † præstationem, patris authoritatem, propinquorum cateruam, seruorum insidias † & parentum, damna rei familiaris. Quamdiu viuit vir, licet adulter sit, licet sodomita, licet flagitiis omnibus coopertus, ab vxore propter hæc scelera derelictus, maritus est reputatus cui alterum virum accipere non licet. *32. q. 7. c. omnes causationes.* *1. Corint. 7.* † persuasionẽ † atque contemptum.

Quod fœminis non licet æquè nec maritis licere. Idem ad Oceanum de morte Fabiolæ. ¶ *Caput 240.*

Tomo 1. in epitaphio Fabiolæ, cuius initium: Plures anni sunt.

Præcepit dominus vxorẽ nõ debere dimitti, excepta causa fornicationis: & si di- *32. q. 5. cap. præcepit.* *Mat. 5. et 19*

Ibidem paulò post. & si dimissa fuerit, manere innuptam. Quicquid viris præcipitur, hoc consequenter redundat ad fœminas. Neque enim adultera vxor, dimittenda est, & vir mœchus tenendus est. *Item.* Apud nos quod non licet fœminis, æque non licet viris, & eadem seruitus pari conditione censetur. *32.q.5. cap. apud nos.* A

De pœna eius qui propria vxore relicta aliam duxerit. Capitularium lib.v.cap.ccc. ¶ Caput 241.

33.q.2. cap. quicunque. Quicunque propria vxore derelicta, vel sine culpa interfecta, aliam duxerit: armis depositis publicam agat pœnitentiã. Et si cõtumax fuerit, comprehendatur à Comite, & ferro vinciatur, & in custodiam mittatur.

Quod non sit durum reconciliari vxori post adulterium. Augustinus de adulterinis coniugijs, libro secundo. ¶ Caput 242. *Cap. 6.*

32.q.1. cap. quod autem tibi durum. Quod tibi durum videtur, vt post adulteriũ reconcilietur coniugi coniunx, si fides adsit non erit durum. Cur enim deputamus adhuc adulteros quos vel baptismate ablutos, vel pœnitentia credimus esse sanatos? Hæc crimina in veteri Dei lege nullis sacrificiis mundabantur, quæ noui testamenti sanguine sine dubitatione mundantur, & ideo tunc omnimodo prohibitum est, ab alio contaminatam viro recipere vxorem. Quamuis Dauid Saulis filiam, quam pater eiusdem mulieris ab eo separatam dederat alteri, tanquam noui testamenti præfigurator sine contaminatione receperit. Nunc autem posteaquam Christus ait adulteræ: Nec ego te cõdemnabo, vade, deinceps noli peccare: quis non intelligit debere ignoscere maritum, quod videt ignouisse dominum amborum? nec iam se debere adulteram dicere, cuius pœnitentis crimen diuina credit miseratione deletum? *Item.* Indignantur mariti, si audiant adulteros viros pendere similes adulteris fœminis pœnas: cùm tantò grauius eos puniri oportuerit, quantò magis ad eos pertinet & virtute vincere, & exemplo regere fœminas. *Item.* Non erit turpis neque difficilis, etiam post patrata atque purgata adulteria reconciliatio coniugum, vbi per claues regni cœlorum non dubitatur fieri remissio peccatorum: non vt post viri diuortium adultera reuocetur, sed vt post Christi consortium, adultera non vocetur. *Item.* Puto Christianum neminem reluctari adulterum esse qui vel diu languente, vel diu absente, vel continenter viuere cupiente vxore sua, alteri commixtus est fœminæ. *Item.* Si (quod verius esse dicitur) non licet homini Christiano adulteram coniugem occidere, sed tantum dimittere: quis est tam demens, qui ei dicat, fac quòd non licet, vt liceat tibi, quod non licet? Cùm enim vtrunque secundum legem Christi illicitum sit, siue adulteram occidere siue illa viuente alteram ducere, ab vtroque est abstinendum, non illicitum pro illicito faciendum. Si enim facturus est quod non licet iam faciat adulterium, & non faciat homicidium: vt viuente vxore alteram ducat, & nõ humanũ sanguinem fundat.

Margin: B; 1. Reg. 18.; Ioannis 8.; C; Ibidẽ ca.8. 32.q.6. cap. indignãtur.; Ibidẽ ca.9. 32.q.1.c. nõ erit turpis.; Ibidẽ ca.15. 32.q.5.c. puto Christianum.; Ibidẽ ca.15. 33.q.2.ca. Si quod verius; D

De eodem. Hermes in libro pastoris, mandato iiij. ¶ Caput 243.

34.q.2.cap. ego dixi. Ego dixi pastori: Domine, si quis habuerit vxorẽ fidelem in domino, & hanc inuenerit in adulterio, nunquid peccat vir, si conuiuit cũ illa? Et dixit mihi. Quamdiu nescit peccatum eius, sine crimine est viuens cum illa: si

A autem scierit vir vxorem suam deliquisse, & non egerit pœnitentiam mulier, & permanet in fornicatione sua, & conuiuit cum illa vir, reus erit peccati eius, & particeps mœchationis eius. Et dixi illi, Quid ergo, si permanet in vicio suo mulier? Et dixit. Dimittat illã vir, & vir per se maneat. Quod si mulier dimissa pœnitentiam egerit, & voluerit ad virum suum reuerti, non recipietur à viro suo? Dixit. Immo si non receperit eam vir suus, peccat, & magnũ peccatum sibi admittit. Sed debet recipere peccatricem quæ pœnitentiam agit, sed non sæpe. Seruis enim Dei pœnitentia vna est. Propter pœnitentiam ergo non debet dimissa vxore sua aliam ducere. Hic actus similis est in muliere & viro. Non solum mœchatio est illi, qui carnem suam coinquinat, sed etiam qui simulachrum facit, mœchatur. Quod

B si in his factis perseuerat, & pœnitentiã non agit, recede ab illa, & noli conuiuere cum illa. Sin autem, & tu particeps eris peccati illius. Propter hoc præceptum est vobis per vos manere, siue viro siue mulieri, potest enim in eiusmodi pœnitentia esse.

Vt fœminæ quæ captiuatis viris suis et diu detentis, aliis nupserint, prioribus reddãtur si redierint. Leo Nicetæ Aquileiẽsi episc. c. j. ¶ *Cap.* 244

Epist. 79. 34. *q.* 2. *c. cũ per bellicã.*

Cùm per bellicam cladem, & per grauissimos hostilitatis incursus, ita quædam dicatis esse diuisa coniugia, vt abductis in captiuitatem viris fœminæ eorum remanserint destitutæ, quæ viros proprios interemptos putarent, aut nunquam dominatione crederent liberandos: & in aliorum coniugium sollicitudine cogente transierint: cùmq; statu rerũ (auxiliante

C domino) in meliora conuerso, nõnulli eorum qui putabantur periisse, remearint: meritò charitas tua videtur ambigere, quid de mulieribus quæ aliis sunt iunctæ viris, à nobis debeat ordinari. Sed quia nouimus scriptũ quod à Domino iungitur viro mulier: & iterum preceptum agnouimus, vt quæ Dominus iunxit homo non separet: necesse est, vt legitimarum fœdera nuptiarum redintegranda credamus, & remotis his quæ hostilitas intulit, vnicuique id quod legitimè habuit, reformetur: Omníque studio procurandum est, vt recipiat vnusquisque quod proprium est, nec tamen culpabiles iudicentur, si in ius alienum transire potuerunt: & tamen plenum iustitiæ est, vt eisdem reuersis propria reformentur. Quod si in mancipiis vel in agris aut etiam in domibus ac possessionibus rectè seruatur:

Prouerb. 9. *Matth.* 19.

Cap. 2.

D quantò magis in coniugatorum redintegratione faciendum est, vt quod clade bellica turbatum est, pacis remedio reformetur? Et ideo, si viri post longam captiuitatem reuersi, ita in dilectione suarum coniugum perseuerant, vt eas cupiant in suum redire consortium, omittendum est, & inculpabile iudicandum, quod necessitas intulit, & restituendum quod fides poscit. Si autem aliquæ mulieres ita posteriorum virorum amore sunt captæ, vt malint his cohærere, quàm ad legitimũ redire consortium, meritò notandæ sunt, ita vt ecclesiæ communione priuentur.

Cap. 3.

Cap. 4.

Vt vir si vxore sua captiuata aliam duxerit, priori reddatur. Innocentius Probo. ¶ *Caput* 245.

Innocen. 1. *epist.* 9. 34. *q.* 2. *c. cũ in captiuitate.*

Cùm in captiuitate Vrsa mulier teneretur. aliud cõiugium cùm Resti-

tuta Fontanum inisse cognoscimus. Sed fauore Domini reuersa Vrsa, nos adijt, & nullo diffitente, vxorem se memorati esse perdocuit. Qua de re domine fili meritò illustris, statuimus fide catholica suffragante, illud esse coniugium, quod erat primitus gratia diuina fundatum: cõuentúmq; secundæ mulieris priore superstite, nec diuortio eiecta, nullo pacto esse posse legitimum.

Vt donec certum est virum in captiuitate viuere, nunquam vxor alium ducat. Pandectarum lib.xxiiij.titu.ij. ¶ *Caput* 246.

Generaliter definiendum est, donec certum est maritum viuere in captiuitate constitutum, nullam habere licentiam vxores eorum migrare ad aliud matrimonium.

Quod infidelitas fornicatio sit. Augustinus de adulterinis coniugiis, lib. j. ¶ *Caput* 247.

Cap. 17.

Si propter fornicationem carnis permittitur homo à coniuge separari, quantò magis in coniugemẽtis fornicatio detestanda est, id est infidelitas.

Ibidẽ ca. 18

Item. Infidelis hominis fornicatio est maior in corde: nec vera eius pudicitia dici potest cum coniuge, quia omne quod non est ex fide peccatum est.

Roma. 14.

Quod dimittenda sit vxor si cogit virum à Deo fornicari. Augustinus de sermone domini in monte, lib. j. ¶ *Caput* 248.

Cap. 27. 28.q.1.c.ido lolatria. *Deuter.* 24. *Mat.* 5. *et* 19 1. *Corint.* 7.

Idololatria, quam sequũtur infideles & quælibet noxia superstitio, fornicatio est. Dominus autem permisit causa fornicationis vxorem dimitti. Sed quia permisit non iusit, dedit locum Apostolo monendi, vt qui voluerit non dimittat vxorem infidelem, quò sic fortasse posit fidelis fieri.

Item. de eadem re. ¶ *Caput* 249.

Ibidẽ ca. 28

Lucæ 10.

Si infidelitas fornicatio est, & idololatria infidelitas, & auaritia idololatria: non est dubitandum & auaritiam fornicationem esse. Quis ergo iam quamlibet illicitam concupiscentiam potest rectè à fornicationis genere separare, si auaritia fornicatio est?

Vt vxor dimittatur, vbi aut Christus aut vxor est dimittẽda, Itẽ. ¶ *Cap.* 250

Proximè post.

Ex quo intelligitur quod propter illicitas concupiscentias, non tantum quæ in stupris cum alienis viris aut fœminis committuntur, sed omnino quaslibet quæ animam corpore malè vtentem à lege Dei aberrare faciunt, & pernitiosè turpitérque corrumpi, posit sine crimine & vir vxorem dimittere & vxor virum: quia exceptam facit dominus causam fornicationis, quam fornicationem (sicut supra consideratum est) generalem & vniuersalem intelligere coguntur. Cùm autem ait, excepta fornicationis causa, non dixit cuius ipsorum, viri, an fœminę. Non enim tantum fornicantem vxorem dimittere conceditur, sed quisquis eam quoque vxorem dimittit à qua ipse cogitur fornicari, causa fornicationis vtique dimittit. Velut si aliquem cogat vxor sacrificare idolis: qui talem dimittit, causa fornicationis dimittit, non tantum illius, sed & suæ: illius quare fornicatur, suę ne fornicetur. Nihil enim iniquius quàm fornicationis causa dimittere vxorem, si & ipse conuincitur fornicari. Occurrit enim illud in quo enim al-

Matth. 19.

1. *Retract. cap.* 19.

A enim alterum iudicas teipsum condemnas: eadem enim agis quæ iudicas. Quapropter quisquis fornicationis causa vult abiicere vxorem, prior debet esse à fornicatione purgatus. Quod similiter etiã de fœmina dixerim. *Roma.2.*

De eadem re Augustinus de fide & operibus. ¶ Caput 251. *Cap.16.*

Vxor legitima societate coniuncta sine vlla culpa relinquitur, si cum viro Christiano permanere noluerit. Non attenditur eo modo eam rectissimè dimitti, si viro suo dicat: Non ero vxor tua nisi mihi de latrocinio diuitias congeras, aut nisi solita lenocinia quibus nostram domum transigebas, etiam Christianus exerceas, aut si quid aliud vel facinorosum, vel flagitiosum in viro nouerat, quo delectata vel libidinẽ explebat, vel facilem victum habebat, vel etiam incedebat ornatior: tunc enim ille cui hoc B vxor dicit, si veraciter egit pœnitentiam ab operibus mortuis quando accessit ad baptismum, habétque fundamentum fidem quę per dilectionem operatur, proculdubio plus tenebitur amore diuinæ gratiæ, quàm carnis luxurie, & membrum quod eum scandalizat fortiter amputabit. *28.q.1.cap. Vxor legitima.* *Gala.5.* *Matt.5.& 18.*

Item de eadem re. Rabanus super Matthæum lib.ij. ¶ Caput 252. Augusi.lib.1. de serm. domini in mõte cap.26.

Exoritur quæstio, cùm dominus causa fornicationis permittat dimitti vxorem, quatenus hoc loco intelligenda sit fornicatio: vtrum quousq; intelligunt homines, id est, vt eam credamus fornicationem dictam quæ in stupris committitur, an quemadmodum scripturæ solent fornicationem vocare (sicut supradictum est) omnem illicitam corruptionem, sicut idololatria vel auaritia, & ex eo iam omnis trãsgressio legis propter illicitam C concupiscentiam. Quis ergo iam quamlibet illicitam concupiscentiam potest rectè à fornicationis genere separare, si auaritia fornicatio est?

Item de eadem re. Ambrosius ad Hilarium. ¶ Caput 253.

Si infidelis (dicit Apostolus) discedit, discedat: nõ est seruituti subiectus frater aut soror in huiusmodi: id est, si infidelis noluerit esse cum cõiuge fideli, hic agnoscat fidelis suam libertatem, ne ita se subiectum deputet seruituti, vt ipsam dimittat fidem, ne coniugem amittat infidelẽ. Hoc & de fidelibus atque parentibus, hoc & de fratribus ac sororibus intelligitur, propter Christum esse omnes dimittendos, cùm ponitur ista conditio vt Christum dimittat, si eum secũ habere desiderat. Hoc ergo & de domo & de agris, hoc est de his rebus quæ iure pecuniario possidentur. *28.q.1.c.si infidelis.* *1.Cor.7.*

D *Quod vxor propter sterilitatem non est dimittenda, & alia fœcunda ducenda. Augustinus de bono coniugali, cap.vij.* ¶ Caput 254.

Tantum valet sociale vinculum, vt cùm causa procreandi colligitur, nec ipsa causa procreandi soluatur. Possit enim homo dimittere sterilem vxorem, & ducere de qua filios habeat, & tamen non licet. *Item.* Manet vinculum nuptiarum, etiam si proles, causa cuius initum est, manifesta sterilitate non subsequatur, ita vt scientibus coniugibus non se filios habituros, separare se tamen vel ipsa causa filiorum atque aliis copulare non liceat. Quod si fecerint, cum ijs quibus se copulauerint adulterium committunt: † ipsi autem coniugi manente planè vxoris voluntate adhibere aliam, vnde communes filii nascantur, vnius commixtione ac *32.q.7.cap. tantũ valet* *Ibid.cap.15.* † Ipso autem coniugio manente planè &c.

femine, alterius autē iure ac poteſtate, apud antiquos patres fas erat, vtrū & nunc fas ſit, temere non dixerim. A

Adulter eſt etiam is qui vxore ob fornicationem dimiſſa ea ſuperſtite alteri ſeſe copulauerit. Auguſt. de adulterinis coniugijs, lib. i. ¶ *Cap.* 255.

Cap.9. 32.q.7.cap. quēadmodū

Quemadmodum rectè dici non poteſt, ſi neſcit homo, nō peccat (ſunt enim etiam peccata ignorantium, quamuis minora quàm ſcientium.) Ita non rectè dici poteſt, ſi cauſa fornicationis dimiſerit vir vxorem & aliam duxerit, non mœchatur. Eſt enim mœchatio etiam eorum qui alias ducunt, relictis propter fornicationem prioribus: ſed vtique minor, quàm eorum qui non propter fornicationem dimittunt.

De eo qui adulterauit vxorē fratris ſui. Capitulariū lib. v. c. xxj. ¶ *Cap.* 256 B

Si quis homo habens mulierem legitimam, ſi frater eius adulterauerit cum ea, ille frater vel illa fœmina qui adulterium perpetrauerunt, interim quod viuunt nunquam habeant coniugium.

Vt mulier à viro propter fornicationem diſcedens, innupta permaneat, vel eidem reconcilietur. Ambroſius in 1 *epiſt. ad Corint.* ¶ *Cap.* 157.

In cap.7.

Hos alloquitur qui matrimonio iuncti ſunt, ore dominico vxorē à viro non diſcedere: quod ſi diſceſſerit, manere innuptam. Hoc apoſtoli cōſilium eſt, vt ſi diſceſſerit propter malam conuerſationem viri, iam innupta maneat. Aut viro ſuo reconciliari. Quod ſi ſe continere (inquit) non poteſt, quia pugnare non vult contra carnem, viro reconcilietur. Non enim permittitur mulieri vt nubat, ſi virum ſuum cauſa fornicationis dimiſerit, aut apoſtatauerit, aut ſi impellente laſciuia vſum quærat vxoris inuertere: quia inferior non omnino hac lege vtitur qua potior. Si tamen apoſtatauerit, aut vſum vxoris quærat inuertere: nec alij poteſt nubere mulier, nec reuerti ad illum. Et virum vxorem non dimittere. Subauditur autem excepta fornicationis cauſa. C

Vt quantumuis adoleſcentes, viuentibus vxoribus ſuis, alias non ducant. Arelatenſe concil. i. cap. x. ¶ *Caput* 258.

De his qui coniuges ſuas in adulterio deprehēdunt, & ijdem ſunt adoleſcentes fideles, & prohibentur nubere placuit, vt quantum poteſt, conſilium eis detur, ne viuētibus ſuis vxoribus licet adulteris, alias accipiant.

Quod lex Dei non compellat hominem malum facere, quamuis per eam aliquādo malū fiat. Auguſtinus de adulterinis cōiugijs, lib. ij. ¶ *Cap.* 259 D

Cap.16.

Non dubitas eſſe adulterium, ſi quiſquam ducat viuentis vxorē a viro ſuo per libellū repudij, ſine vlla mulieris fornicatione dimiſſam. Quid ergo, cū viderit ſe nec ad baptiſmū admitti, ſi catechumenus: nec vtiliter agere pœnitentiā, ſi baptizatus hoc fecerit, nō corrigēdo & linquēdo quod fecit: ſi eū voluerit & potuerit occidere, cuius duxit vxorem: vt hoc ſcelus vel baptiſmate diluatur, vel pœnitendo ſoluatur, atq; ita etiam illud adulteriū nō permaneat, euacuata muliere à lege viri poſt mortem viri, ſed de trāſacto quod actū eſt per pœnitentiā ſatisfiat, vel regeneratione deleatur? Nūquid propterea eſt, accuſanda lex Chriſti, tanquā cōpulerit fieri homicidiū cū ſine crimine fornicationis repudiatā ducere, dicit eſſe adulterium?

De cauſa

A *De causa Lotharij regis & vxoris suæ. Hincmarus Remensis archiepiscopus, cap. xiij.* ¶ *Caput* 260.

Si fortè (vt fertur) rex de quo agitur, post legaliter initum coniugium cum alia aliqua carnis commixtione negotium concumbendi exercuit, negari non potest adulterium perpetrasse, etiamsi fœmina quã duxit vxorem, de his de quibus accusatur rea fuerit fortasis inuenta, quoniam post legaliter initum coniugium, ante legalem definitionẽ præsumpsit illicita.

Vt nullus eam cum qua adulterauit, nisi peracta pœnitentia ducat vxorem. cap. xx. ¶ *Caput* 261.

Scripturarum testimoniis atque sanctorum dictis manifestatur, quod concubinam cum qua adulterasse dicitur rex, si voluerit, in cõiugium sibi B sociare præualeat: videlicet si aut vxor legaliter accepta, & noxia erga eũ inuenta fuerit corpore, si inuenta fuerit anima adeò mortua, vt ipsius cum ea copula, incœstus, & nullo coniugij nomine deputandus, legaliter comprobetur. *Item.* Est aliud obseruandum, ne ante legitimam pœnitentiam secundum leges ecclesiæ susceptam atque peractam, & reconciliationem adeptam, multò minus eidem de qua agitur, concubinæ se copulet. Quoniam nec dauid sine pœnitẽtia Betsabee cum qua adulterauerat, coniugem habuit.

Locus obscurus.

Vt par pudicitiæ forma sit inter virum & vxorem. De adulterinis coniugijs, Aug. li. ij. ¶ *Caput* 262.

Cap. 8.

Illi quibus displicet, vt inter virum & vxorem par pudicitiæ forma seruetur, & potius eligunt maximéque in hac causa, mundi legibus subditi C esse, quàm Christi: quoniam iura forensia non iisdem, quibus fœminas pudicitiæ nexibus, viros videntur astringere: legant quid Imperator Antoninus, non vtique Christianus, de hac re constituerit: vbi maritus vxorem de adulterij crimine accusare non sinitur, cui moribus suis non præbuit castitatis exemplum, ita vt ambo damnentur, si ambos pariter impudicos conflictus ipse conuicerit. Nam supradicti Imperatoris hæc verba sunt, quę apud Gregorianum leguntur. Sanè inquit, literæ meę nulla parte causę præiudicabunt. Neque enim si penes te culpa fuit, vt matrimonium solueretur, & secundum legem Iuliam Eupasia vxor tua nuberet, propter rescriptum meum adulterii damnata erit, nisi cõstet esse commissum. D Habebunt enim ante oculos inquirere, an cũ tu pudicè viueres, illi quoq; bonos mores colendi author fuisti. Periniquum enim videtur mihi esse, vt pudicitiam vir ab vxore exigat, quam ipse non exhibet.

Quod vir exemplum castitatis debeat esse vxori. Augustinus lib. de decem cordis. ¶ *Caput* 263.

Non mœchaberis: id est, non ibis ad aliam aliquam præter vxorẽ tuam. Tu autem exigis hoc ab vxore, & non vis reddere hoc vxori? Et cùm debeas in virtute præcedere vxorem (quoniam castitas virtus est) tu sub vno impetu libidinis cadis, & vis vxorem tuam victricem esse, & tu victus iaces? Et cùm tu caput sis vxoris, præcedit te ad Deum, cuius caput es: Vis tuam domum capite deorsum pendêre? Capùt est enim mulieris vir. Vbi

32. q. 6. c. nõ mœchaberis. Exo. 20. Deuter. 5. Ephes. 5.

autem

autem melius viuit mulier quàm vir, capite deorsum domus pendet. Si caput est vir, melius debet viuere vir, & præcedere in omnibus bonis factis vxorem suam.

De pœnitentia viri, cuius consciẽtia vxor mœchatur. Concilium Eliberitanum cap. lxx. ¶ *Caput 264.*

Si conscio marito, vxor fuerit mœchata, placuit, nec in fine dandam ei communionem. Si verò eam reliquerit, post annos x. accipiat communionẽ, si eam, cùm scierit adulteram, aliquo tẽpore in domo sua retinuerit.

Ne propter filiorum desiderium alteri fœcunda vxor tradatur. Augustinus contra Iulianum ad Claudium, lib. v. cap ix. ¶ *Caput 265.*

Idem refert lib. de bono cõiuga. cap. 18 Rursum de fide & oper. c. 7

Sicut fecisse Cato perhibetur, ab eo viro qui plures non vult suscipere filios, alteri † fœcunda vxor non tradatur.

† fœtãda.

B

De abiicienda adultera. Codicum lib. ix. cap. ix. tit. ij. ¶ *Caput 266.*

Tit. 9. ad legẽ Iuliam de adult, & stupr. l. 2.

Crimen lenocinij contrahunt, qui deprehensam in adulterio vxorem ad matrimonium detinuerint, non qui suspectam adulteram habuerint.

De excusatione Saræ. Haimo super Genesim. ¶ *Caput 267.*

32. q. 1. *cap. apud miseri cordem. Gen. c. 20.*

Excusari potest Sara in hoc, quòd in domum Pharaonis translata est inuita vel coacta: non solum in hoc, quia non coinquinatur corpus, nisi ex consensu mentis: sed etiam in hoc, quod conueniente & permittente viro factum est hoc.

Nec plures nuptias laudari, nec quantaslibet damnari. Augustinus de bono viduitatis. ¶ *Caput 268.*

Cap. 12. 31. q. 1. cap. quod si dormierit. Ibidem sub finem cap.

C

De tertiis & de quartis, & de vltra pluribus nuptiis, solent homines mouere quæstionem. Vnde vt breuiter respondeam, nec vllas nuptias audeo damnare, nec eis verecundiam numerositatis auferre. *Item.* Nec contra humanæ verecũdiæ sensum audeo dicere, vt quotiens voluerit viris mortuis nubat fœmina: nec ex meo corde præter scripturæ sanctæ authoritatem, † quotaslibet nuptias audeo condemnare.

† quantaslibet

Quod secundæ nuptiæ licitæ sint. Augustinus contra aduersarium legis & Prophetarum, libro ij. ¶ *Caput 269.*

Cap. 9. 32. q. 4. cap. iste Abrahæ Genes. 25.

Iste Abrahæ etiam vsque ad decrepitam senectutem fornicationis obijcit crimen: profectò quia & post mortem Saræ alteram duxit. Vbi etsi nullum intelligeretur rei abditæ sacramentum: propter hoc solum id facere debuit Abraham, ne putarent hæretici aduersus Apostolum (quibus etiam Tertullianus astipulator assistit) post vxoris mortem, crimen esse ducere vxorem. *Item.* Deus qui masculum & fœminam propagandi generis causa nuptiali castitate coniunxit, & secundas nuptias quę in † nouo quoque testamento permittuntur, licitas esse monstrauit.

1. Corint. 7. Lib. de Monogamia. Ibidẽ ca. 11.

D

† vnoquoque

Quod sicut nec secundæ, ita nec plures damnentur nuptiæ. Hieronymus ad Pammachium. ¶ *Caput 270.*

Tomo 3. epist. cuius initium Quod ad te. 21. q. 1. *cap. aperiant. Ibidem aliquãto post. Nõ ita procul à fine.*

Aperiant quæso aures obtrectatores mei, & videant me secundas & tertias nuptias in domino consensisse. Qui secundas & tertias non damnaui, primum potui damnare matrimonium? *Item.* Non damnaui digamos, imò nec trigamos, & si dici potest octogamos. *Item.* Ego nunc

libera

A libera voce proclamo, non damnari in ecclesia digamiam, imò nec trigamiam, & ita licere quinto, & sexto, & vltra, quomodo & secundo marito nubere.

Vt matres quæ tutelam filiorum suscipere volunt, ad alias nuptias non transeant. Libro v. cap. xxxiij. ¶ *Caput* 271.

Matres quæ amissis viris, tutelam administrandorum negotiorum in liberos postulant: priusquam confirmatio officij talis in eos iure eueniat, fateantur actis sacramento præstito, ad alias se nuptias non venire. Sanè in optione huiusmodi nulla cogatur, sed libera in conditiones quas præstitimus, voluntate descendat. Nam si malunt alia optare matrimonia, tutelas filiorum administrare non debent.

B *De pœna nubentis viduæ intra annum luctus. Nouellarum constitutionum xxxvij. cap. xi.* ¶ *Caput* 272.

Similiter, si mulier post mortem mariti, nondum annali spacio completo, ad secundas properauerit nuptias, omni quidē modo inter infames erit: sed si quidem liberos non habeat ex priore matrimonio, infamiam quidem soluere poterit, si preces imperatori porrexerit, & diuino principis nutu priori opinione restituta fuerit. Res autem à priore marito sibi relictas nullo modo lucrabitur.

Vt mulier si ad secundas nuptias migrauerit prioris mariti priuilegio non vtatur. Capit. xxiij. ¶ *Caput* 273.

Mulier quæ ad secundas migrauit nuptias, priuilegiis vel dignitatibus C prioris mariti non vtitur. Si autem hac obseruatione contenta secundas contraxerit nuptias, non solum res ipsius, id est matris, liberis eius hypotecæ titulo supponatur: sed etiā res vitrici, ex præsentis constitutionis authoritate.

De eodem. Constitutio lxxxiiij, cap. j. ¶ *Caput* 274.

Si mater marito defuncto filiorum suorum tutelam gubernare maluerit, renunciet secundis nuptiis in iudicio, siue in iusiurando, res autem suas filio suo impuberi obliget, atque ita ei tutela committatur.

Quid sit fornicatio. Augustinus super epistolam ad Galatas. ¶ *Cap.* 275.

In cap. 5. ad illum locū: Manifesta sunt autem opera carnis.

Fornicatio, est amor legitimo connubio solutus & vagus, explendæ libidinis consectando licentiam.

D *Quantum peccatum sint cubilia & impudiciciæ. Augustinus ad Aurelium episcopum.* ¶ *Caput* 276.

Epist. 64. *Roma. 13.*

Ait vas electionis, non in commessationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitiis, non in contentione & dolo: horum trium, cubilia & impudicitiæ ita malum crimen putatur, vt nemo dignus non modò ecclesiastico ministerio, sed ipsa etiam sacramentorum communione videatur, qui se isto peccato maculauerit: & rectè omnino.

Quod non omne matrimonium sit coniugium. Hieronymus libro iij. super epistolam ad Ephesios. ¶ *Caput* 277.

In cap. 5. epistolæ ad Ephesios. 32. q. 2. c. *Sicut non oīs.*

Sicut non omnis congregatio hæreticorum Christi ecclesia dici potest, nec caput eorum Christus est: sic non omne matrimonium quo non

vxor viro secundum Christi præcepta coniungitur, ritè coniugium appel lari potest, sed magis adulterium. A

Quod omnis immunda pollutio, fornicatio dicitur. Isidorus sententiarum, lib. ij. cap. xxxix. ¶ *Caput* 278.

Omnis immunda pollutio, fornicatio dicitur, quamuis quisque diuersa turpitudinis voluptate prostituatur. Ex delectatione enim fornicandi varia gignuntur flagitia, quibus Dei regnum clauditur, & homo ab eo separatur.

In 20. ca. Exodi, quæsti. 71

Quod nomine mœchiæ, omnis illicitus concubitus in lege intelligatur. Augustinus lib. quæstionum in Exodum. ¶ *Caput* 279.

Omnis mœchia, etiam fornicatio in scriptura dicitur: sed vtrum etiam omnis fornicatio mœchia dici possit, in eisdem scripturis nō mihi interim occurrit locutionis exemplum. Sed si omnis fornicatio etiam mœchia dici non potest: vbi sit in decalogo prohibita illa fornicatio, quam faciunt viri qui vxores non habent cum fœminis quæ viros non habent, vtrū inueniri possit, ignoro. Sed si furti nomine benè intelligitur omnis illicita vsurpatio rei alienę: nō enim rapinam permisit, qui furtum prohibuit, sed vtique à parte totum intelligi voluit, quicquid illicitè rerum proximi aufertur: profectò nomine mœchiæ omnis illicitus concubitus, atque illorum membrorum non legitimus vsus prohibitus debet intelligi. B

Pœnitentiam coniugatis non nisi ex consensu dandam. Concilium Arelatense ij. cap. xxij. ¶ *Caput* 280.

Pœnitentiam coniugatis non nisi ex consensu dandam. C

De pœnitentia vxoratorum si semel lapsi fuerint. Eliberitanum concilium, cap. lxix. ¶ *Caput* 281.

33. q. 4. *cap. pœnitentiā. Ibidem.*

Si quis habens vxorem semel fuerit lapsus, placuit eum quinquennio agere debere pœnitentiam. *Item.* Hoc & circa fœminas obseruandū est.

De pœnitentia eius qui habens vxorem, cum Iudæa vel gentili lapsus fuerit. cap. lxxviij. ¶ *Caput* 282.

Si quis fidelis habens vxorem cum Iudæa vel gentili fuerit mœchatus, à communione arceatur. Quod si alius eum detexerit, post quinquēnium acta pœnitentia legitima poterit dominicæ communioni sociari.

Quid agendum sit de vxoribus clericorum, si peccauerint. ex Toletano concilio j. cap. vij. ¶ *Caput* 283. D

Placuit, vt si quæcunque clericorum vxores peccauerint, (ne fortè licentiam peccandi plus habeant) accipiant mariti earum hanc potestatem, præter necem custodiendi, ligandi in domo sua, ad ieiunia salutifera, non mortifera eas cogentes: ita vt inuicem sibi clerici pauperes auxilium ferant, si seruitia non habeant. Cum vxoribus autem ipsis qui peccauerint, nec cibos sumant, nisi fortè ad timorem Dei acta pœnitentia, reuertantur.

Ex syno. Græcorum Marti. Bracarē. ca. in vniuersum 77 inter laicorum 8.

De pœnitentia laicorum, si adulterium fecerint. Canones Martini ad laicos, cap. viij. ¶ *Caput* 284.

Si cuius vxor adulterium fecerit, aut vir in alienam vxorem irruerit, vij. annos pœnitentiam agat. *Et Ancyranum conciliū, cap. xix.* Si cuius

A vxor adulterata fuerit, vel si ipse adulterium fecerit, vij. annorum pœnitentia oportet eum perfectionem consequi, secundum pristinos gradus.

De pœnitentia clericorum si adulterio sese commacularunt. Synodus Aurelianensis iij. tempore Childeberti regis cap. vij. ¶ *Caput* 285.

Si quis clericus adulterasse aut confessus aut conuictus fuerit, depositus ab officio suo communione concessa, in monasterio toto vitæ suæ tempore trudatur. *dist.81.c. Si quis cleric9*

Si clerici inconsulto episcopo vxores duxerint. Toletanum concilium iiij. cap. xliii. ¶ *Caput* 286.

Clerici qui sine consultu episcopi sui vxores duxerint, aut viduam, aut repudiatam, vel meretricem in coniugium receperint, separari eos à proprio episcopo oportebit.

B

Vt bigamus ad sacros ordines nõ accedat. Canon Apost. ca. xvij. ¶ *Cap.* 287

Si quis post baptisma secundis nuptiis fuerit copulatus, aut concubinam habuerit, non episcopus, non presbyter potest esse aut diaconus, non prorsus ex eorum numero qui ministerio sacro deseruiunt. *dist.33.c. Si quis post.*

De eodem. Gregorius Iohanni episcopo Squilatino. ¶ *Caput* 288. *Li.2.regist. cap.25.*

Præcipimus, ne vnquam illicitas ordinationes facias: ne bigamum, aut qui virginem non est sortitus vxorem, aut ignorantem literas, aut in qualibet parte corporis viciatum, pœnitentem, aut cuilibet conditioni obnoxium, ad sacros ordines permittas accedere: sed si quos huiusmodi homines repereris, non audeas promouere. *dist.34. ca. præcipim9.*

C

Item de eodem. Gregorius Etherio episcopo. ¶ *Caput* 289.

De quodam bigamo requisisti, an ad sacrum ordinẽ potuisset accedere: & iuxta canonicam regulam vetuimus.

De eadem re. Ambrosius in epistola ad Vercellensem ecclesiam. ¶ *Cap.* 290 *Lib.10.epistol.82.*

Qui sine crimine est, vnius vxoris vir, tenetur ad legem sacerdotij suscipiendi. Qui autem iterauerit coniugium, culpam quidem non habet coinquinati, sed prærogatiua exuitur sacerdotis. *Item.* Cognoscamus non solum de episcopo & presbytero Apostolum statuisse, sed etiam patres in concilij Nicæni tractatu addidisse, clericum quenquam non debere esse, qui secunda coniugia sortitus sit. *dist.26.cap. qui sine crimine. Post versum.*

Quod bigamus ante baptismum ad sacros ordines non accedat. Ambrosius de officijs. Lib. primo. ¶ *Caput* 291. *Ca. vltimo.*

D

Vna tantum, nec repetita nobis permittitur copula. Et in ipso coniugio lex est, non reiterare coniugium, nec secundæ coniugis sortiri coniunctionem. Quod plærisque mirum videtur, cur etiam ante baptismum iterati coniugij ad electionem muneris & ordinationis prærogatiuam, impedimenta generentur: cùm etiam delicta obesse non soleant, si lauacri remissa fuerint sacramento. Sed intelligere debemus, quia baptismo culpa dimitti potest, lex aboleri non potest. In coniugio non culpa, sed lex est. Quod culpæ est igitur, in baptismo relaxatur: quod legis est, in coniugio non soluitur. Quomodo autem potest hortator esse viduitatis, qui ipsa coniugia frequentauerit? *dist.16.cap. Vna tantũ.*

Simplex expositio, & mystica, quid sit, vnius vxoris virum. Pastoralis Ambrosij. ¶ *Caput* 292. A

De dignit. sacerdotali, c. 4. 1. *Timot*. 3.

Vnius vxoris virum, si ad superficiem tantum literæ respiciamus, prohibet bigamum Episcopum ordinari. Si verò ad altiorem sensum conscendimus, inhibet Episcopum duas vsurpare ecclesias. Et si adhuc introrsus profundiora perscruteris, monet ne per catholicum dogma, sensum inueniatur Episcopus habere hæreticum, sed Christianam tantum catholicam & orthodoxam sibi associet fidem, & vnius vxoris tantummodo & catholicæ ecclesiæ vir, Episcopus vocetur.

Epist. 87. ad episc. Aphricanos, cap. 1.

Vt bigami vel viduarum mariti in sacerdotio non maneant. Leo episcopis vniuersis per Africam, cap. j. ¶ *Caput* 293.

B Eos qui vel secundas nuptias inierunt, vel viduarum se coniugio sociarunt, in sacerdotio manere non patimur. Et multò magis illum, si fuerit in vestro iudicio confutatus, qui (sicut ad nos relatum est) duarum simul est maritus vxorum, vel illum qui prima vxore dimissa alteram duxisse perhibetur, priuandum honore decernimus.

Cap. 18.

Episcopum vnius vxoris virum esse oportere, non propter culpam nuptiarum, sed propter sanctitatem sacramenti. Augustinus de bono coniugali. ¶ *Caput* 294.

1. *Timot*. 3.

Sacramentum nuptiarum temporis nostri, sic ad vnum virum & vnam vxorem redactum est, vt ecclesiæ dispensatorem non liceat ordinari, nisi vnius vxoris virum. Quod acutius intellexerunt qui nec eum qui catechumenus vel paganus alteram habuerit, ordinandum esse censuerunt. C De sacramento enim agitur, non de peccato: nam in baptismo omnia peccata dimittuntur. Sed qui dixit, si acceperis vxorem non peccasti, et si nupserit virgo, non peccat, & quod vult faciat, non peccat si nubat: satis declarauit nuptias nullum esse peccatum. Propter sacramenti autem sanctitatem, sicut fœmina etiamsi catechumena fuerit vitiata, non potest post baptismum inter Dei virgines consecrari: ita non absurdum visum est, eum qui excessit vxorum numerum singularem, non peccatum aliquod commisisse, sed normam quandam sacramenti amisisse: non ad vitæ bonæ meritum, sed ad ordinationis ecclesiasticæ signaculum necessarium.

1. *Corint*. 7.

Quæ sint quæ impediant ne quis ad clerum promoueatur. Augustinus de ecclesiasticis regulis, cap. lxxij. ¶ *Caput* 295. D

dist. 33. *cap. maritum*.

Maritum duarum post baptismum matronarum, clericum non ordinandum: nec eum qui vnam quidem sed concubinam, non matronam habuit: nec illum qui repudiatam, nec meretricem, nec viduam sumpsit, aut eum qui semetipsum, quolibet corporis sui membro indignatione aliqua iusto iniustóque timore superatus, truncauerit: neque illum qui aliquando vsuras accepisse conuincitur, aut in scæna lusisse probatur: neque eum qui publica pœnitentia crimina mortalia deflet: neque illum qui aliquando in furiam versus insaniit, vel afflictione diaboli est tentatus: neque eum qui per ambitionem ad imitationem Simonis magi pecuniam offert expetendo honorem.

Actor. 8.

De eodem.

A *De eodem. Hieronymus ad Oceanum.* ¶ *Caput* 296.

Si clericus monogamus fuerit,& vxor sua digama, noli eum officio applicare: digamam enim duxit vxorem.

Tomo 2. epistol. cuius initium, Sophronius Eusebius

Quid sit vidua, quid eiecta, quid mœretrix. Hieronymus ad Fabiolam de veste sacerdotali. ¶ *Caput* 297.

Tom. 4. epist. cuius initium Vsque hodie.

Vidua est, cuius maritus est mortuus. Eiecta, quæ à marito viuente proijcitur. Meretrix, quæ multorum libidini patet.

dist. 34. ca. vidua est.

Quod digamus in clerum non eligatur. Hieronymus contra Iouinianum, libro primo. ¶ *Caput* 298.

Tomo 3.

Quàm sancta sit digamia hinc ostenditur, quod digamus in clerum eligi non potest.

B *De eodem. Hieronymus ad Geruntiam de monogamia.* ¶ *Caput* 299.

Tom. 1. epist. cuius initium est: In vetere via.

Nos putamus tantum sacerdotum hoc esse priuilegium, vt non admittatur ad altare, nisi qui vnam tantum vxorem habuerit. Non solum enim ab officio sacerdotij digamus excluditur, sed ab eleemosyna ecclesiæ, dum indigna sit stipe, quæ ad secunda coniugia deuoluta est: quanquam in lege sacerdotali teneatur & laicus, qui talem se præbere debet, vt possit eligi in sacerdotium: non enim eligitur si digamus fuerit. Porro ex laicis sacerdotes eliguntur.

Quod sacerdos vel monogamus, vel virgo eligatur. Isidorus lib. ij. de officijs ecclesiasticis, cap. v. ¶ *Caput* 300.

Sacerdotem quærit ecclesia aut de monogamia ordinatum, aut de virginitate sanctum.

C *De pœna episcopi qui bigamum ad sacros ordines promouerit. Aurelianum concilium tertium, tempore Childeberti regis, cap. decimo.* ¶ *Caput* 301.

Si quis episcoporum sciens aut bigamum, aut internuptæ maritum ad officium Leuiticæ dignitatis siue presbyterij, contra ius canonicum promoueri præsumpserit: sciat se vnius anni spatio ab omni sacerdotij dignitate suspensum. Qui si fortè sententiæ subiacere noluerit, à communione eius vsque in aliam synodum se fraternitas vniuersa suspendat. Illi verò qui illicitè promoti sunt, degradentur.

Quod non potest promoueri qui viduam duxerit. Innocentius Fœlici episcopo Nucerino. ¶ *Caput* 302.

D

Epist. 4.

De digamis nec consuli debuit, quod manifesta lectio sit Apostoli, vnius vxoris virum, ad sacerdotium vel ad clericatum admitti debere, & hanc ipsam tamen si virginem accepit. Nam ea quæ habuerit ante virum, licet defunctus sit, tamẽ si clerico fuerit copulata postea, clericus esse non poterit qui eam acceperit. Quia in lege cautum est, non viduam, non abiectam habere posse coniugem sacerdotem.

1. Timot. 3. Tit. 1. Leuit. 21.

Vt non promoueatur qui ante baptismum vnam habuit, & postea aliam vxorem duxerit. Innocentius Rufo & Eusebio, cæterisq; episcopis Macedoniensibus. ¶ *Caput* 303.

Epist. 22. cap. 1.

Eos qui viduas accepisse suggeruntur, non solum clericos effectos

agnoui, verum etiam vsque ad infulas sacerdotij summi peruenisse, quod A contra legis præcepta esse nullus ignorat. Nam cum Moises legislator clamitet, sacerdos virginem vxorem accipiat: & ne in hoc præcepto aliquid putaretur ambiguum, addidit, non viduam, neque eiectam, contra quod præceptum diuina authoritate subnixum nulla defensio mandati alterius summouetur, nisi consuetudo vestra, quæ (vt ipsi fatemini) ex ignorantia (vt verecundius dicam) non ex Apostolica traditione & ratione, integra est. Nos autem omnésque per orientem occidentémque ecclesias nouerit vestra dilectio, hæc penitus non admittere, nec ad vltimum ecclesiastici ordinis locum tales assumere, & si reperti fuerint, summouere. Deinde ponitur, non dici oportere, eum digamum qui catechumenus habuerit atque amiserit vxorem, si post baptismum fuerit B aliam sortitus, eámque primam videri quæ nouo homini copulata sit. Quia illud coniugium per baptismi sacramentum cum cæteris criminibus sit ablutum. Quod cùm de vna vtique dicitur, certè si tres habuerit in veteri positus homine, vxor erit eius, quæ post baptismum quarta est, sic interpretantibus prima † virginísque hæc nomen accipiet, quæ quarto ducta est loco. Quis oro istud non videat contra Apostoli esse præceptum, qui ait vnius vxoris virum oportet fieri sacerdotem? Sed obijcitur: quod in baptismo quicquid in homine gestum, totum sit lotum. Dicite mihi, (cum pace vestra loquor) crimina tantum dimittuntur in baptismo, an illa quæ secundum Dei præcepta, ac Dei instituta complentur? Vxorem ducere crimen est, aut non est crimen? Si crimen C est, ergo (quod præfata venia dixerim) ipse author est in culpa, qui vt crimina committerentur in paradiso, cum ipse eos iungeret, benedixit. Si verò non est crimen, quia quod Deus instituit nefas sit crimen appellari. Et Salomon addidit. Etenim à Deo præparatur viro vxor: quomodo creditur inter crimina esse dimissum, quod Deo authore legitur consummatum? Quid de talium filijs percensetur? Nunquid non erunt admittendi in hæreditatis consortio, quia ex ea suscepti sunt, quæ ante baptismum fuit vxor? Erúntque appellandi naturales, vel quia non legitimum est matrimonium (vt vobis videtur) nisi illud quod post baptismum assumitur? Ipse Dominus cùm interrogaretur à Iudæis, *si liceret* dimittere vxorem, atque exponeret fieri non debere: *addidit,* D quod Deus coniunxit, homo non separet. Ac ne de his locutus esse credatur, qui post baptismum vxores sortiuntur, meminerint hoc & à Iudæis interrogatum, & Iudæis esse responsum. Quæro, & sollicitus quæro si vna eadémque sit vxor, qui ante catechumenus, postea fidelis sit, filiósque ex ea cùm esset catechumenus susceperit, & postea alios cùm fidelis: vtrum sint fratres appellandi, an non habeant postea defuncto patre hæreditatis consortium, quibus filiorum nomen regeneratio spiritualis dicitur abstulisse. Quod cùm ita iudicare atque sentire absurdum est, quæ ratio est, hoc malum defendi, & vacua magis opinione iactari, quam aliqua authoritate roborari, cùm non posset inter

peccata

Leuit.21. *Ibidē cap.2* † virginis æquè nomen. *1.Timot.3.* *Tit.1.* *Genes.2.* *Prouerb.19.* *Matth.19.*

A peccata deputari, quod lex præcepit, & Deus coniunxit, & lex iungit?

Item. Nuptiarum copula quia Dei mandato perficitur, non poteſt dici peccatum: & peccatum non eſt, quod inter peccata deputari omnino non debet, eritque integrum æſtimare, aboleri non poſſe prioris nomen vxoris, cùm non dimiſſum ſit pro peccato, quia ex Dei ſit voluntate completum. *Ibidē paulò poſt.*

Quod lenocinium facit, qui quæſtuaria mancipia habuerit. Quartus liber Pandectarum, titulo ij. ¶ *Caput* 304.

Lenocinium facit qui quæſtuaria mancipia habuerit. Sed & qui in liberis hunc quæſtum exercet, in eadem cauſa eſt, ſiue autem hoc principaliter negocium gerat, ſiue alterius negotiationis acceſsione vtatur: vt B puta ſi caupo fuit vel ſtabularius, mancipia talia habuit miniſtrantia, & occaſione miniſterij quæſtum facientia: ſiue balneator fuerit vel (vt quibuſdam prouinciis fit) in balneis ad cuſtodienda veſtimenta conducta habent mancipia.

Vt Lenones in ciuitatibus non ſint. Nouellarum Conſtitutio. xxxi. cap. primo. ¶ *Caput* 305.

Hæc conſtitutio iubet neminem lenonem eſſe, neque in vrbe imperiali, neque in prouinciis: & hoc prohibere debent prætores & præſides. Vltimo tamen ſupplicio ſubijciuntur, qui contra conſtitutionis normam lenones eſſe auſi ſunt. Omnia autem inſtrumenta & fideiuſsiones apud lenones interpoſitas, vel à lenonibus factas, contra bonos mores, infirmas C atque inualidas eſſe conſtitutio iubet.

Vt quæ ſuum vel alienum corpus vendiderit, nec in fine communicet. Eliberitanum concilium, cap. xij. ¶ *Caput* 306.

Mater aut parens, vel quælibet fidelis ſi lenocinium exercuerit, eo quod alienum corpus vendiderit vel ſuum, placuit nec in fine communicandam.

Quod turpitudo dantis eſt non accipientis, in hoc quod meretrici datur. Pandectarum lib. xii. titul. iiii. ¶ *Caput* 307.

Quod meretrici datur repeti non poteſt, vt Labeo & Marcellus ſcribunt, ſed noua ratione, id eſt non quia vtriuſque turpitudo verſatur, ſed ſolius dantis: illius eſt enim turpiter facere, quod ſit meretrix, non tur- D piter accipere cùm ſit meretrix.

Quod adhærens meretrici vnum corpus efficitur. Ambroſius in epiſtola prima ad Corinthios. ¶ *Caput* 308. *In cap. 6.*

Qui adhæret meretrici vnum corpus efficitur. Hoc dicit, quia qui contaminationi ſe admiſcet, vnum fit cum eo cui ſe admiſcet, Fornicatio enim ambos vnum facit, vt quomodo in natura, ſic & in macula vnum ſint.

De correptione cuiuſdam epiſcopi proſtitutis conſentientis. Honorius Petro epiſcopo Syracuſano. ¶ *Caput* 309.

Quorundam relatione didicimus quod in cauſis criminalibus tua fraternitas miſcetur, & quod ſacris canonibus interdictum, non tantum

lectionibus, quantum etiam ipsis quotidianis vsibus scire proculdubio co- A
arctatur. Nam & hoc pari modo ab ea incautius gestum fuisse audiuimus, quia cum ccc. & amplius prostitutis hora iam penè prandij elapsa ad eminentissimum filium nostrum præfectum in balneo constitutum, sit profecta & caterua pestiferis præfatarum malè viuentium vocibus imminebat, vt his qui super eas curator pridem fuerat constitutus, ab eis modis omnibus tolleretur, & alter in eius loco nihilominus subrogaretur. Et si ita est, deflere potius libuit, quàm ista corrigere. Sed ne tale tantúmq; flagitium diu videretur permanere inultum, quia & actum est, sacerdotali contrarium, simul & vitę habitui innimicum, quid de hoc fieri debeat veritate patefacta, filio nostro Cyriaco diacono iniūximus, quatenus ea quæ illicita & cōtra pudoris reuerentiam perpetrantur, esse canonico iuxta ecclesiasticam disciplinam radicitus amputentur. B

Quod maior sit fornicatio post euangelium, quam sub lege. Hieronymus super Iesu naue, Homelia v. ¶ *Caput* 310.

Origenes in 5.ca. Iesu Naue. Homel. 5. ex interpretatione Hiero. aut potius Ruffini.

Multò maioris opprobrij est, qui post euangelium, quàm qui sub lege positus fornicatur: quia iste tollens membra Christi facit membra meretricis. Denique iam nemo reum stupri te arguit, sed sacrilegij scelere condemnat.

De prohibitione meretricum. Augustinus lib. quæstionum Deuteronomij, cap. xxxvii. ¶ *Caput* 311.

Quæst. 37. ad Deut. cap. 23. lib. 5. quæstionum.

32. q. 4. *cap. meretrices*

Meretrices esse, & ad meretrices accedere prohibet dominus, quarum publicè vænalis est turpitudo. In decalogo autem mœchiæ nomine non C
videtur hoc apertè prohibuisse, quoniam mœchia non nisi adulterium intelligi solet.

De pœna eius quæ defuncto marito clanculò concepit. Nouellarum constitutionum xxxviii. cap. ij. ¶ *Caput* 312.

Si mulier defuncto marito, antequam annus legitimus transeat ad secundas quidem nuptias non migrauerit, more autem meretricum ab aliquo stuprata conceperit & pepererit, vt sit clarum id quod natum est, defuncti mariti non esse: easdem pœnas patiatur quas ex superiori constitutione patitur ea, quæ ante tempus legitimum nuptias secundas contraxit.

Quod adhærens meretrici vnum corpus cum illa efficitur. Sermo Augustini de tribus charitatibus, qui sic incipit, De charitate nobis. ¶ *Caput* 313. D

Sermone 52. de tempore.

1. *Corint.* 6.

Genes. 2.

Nescitis quoniam qui adhæret meretrici vnum corpus est? Et testimonium de scriptura dedit, quòd scriptum est, erunt duo in carne vna. Dictū est enim hoc diuinitus, sed de viro & vxore, vbi licet, vbi cōcessum est, vbi honestum est, non vbi turpe, non vbi illicitum, non vbi omni ratione est damnabile. Sicut autem vna fit caro in permixtione licita viri & vxoris, sic vna fit caro in permixtione illicita meretricis & amatoris. *Item.*

Aliquanto post.

Qui non habent vxores, sunt quasi meretricum licentius amatores. Ideo dixi, quasi, quia & ipsi damnantur, si iam sunt fideles.

De mu-

A *De mulieribus quæ fornicatæ partus suos necant. Cap. xxi.* ¶ *Caput* 314.

De mulieribus quæ fornicantur, & partus suos necãt, sed & de his quæ agunt secum vt vtero conceptos excutiant, antiqua quidem definitio vsque ad exitum eas ab ecclesia remouet. Humanius autem nunc definimus vt eis decem annorum tempus pœnitentia tribuatur.

Ne presbyter secundis nuptijs intersit. Ex concilio Neocæsariensi quod prius fuit Nicæno, cap. vij. ¶ *Caput* 315.

Presbyterum connubio secundarum nuptiarum interesse non debere maximè cùm præcipiatur secundis nuptiis pœnitentiam tribuere, quis erit presbyter qui propter conuiuium illis consentiat nuptiis? *31. q. 1. cap. de his qui frequenter.*

De his qui de virginitate superbiũt. Ex cõcilio Gangrensi, ca. x. ¶ *Cap.* 316

B Si quis propter Deum virginitatem professus in coniugio positos per arrogantiam vituperauerit, anathema sit. *dist. 30. ca. si quis propter Deum.*

Ne mulier spretis nuptiis à viro discedat. Ibidem cap. xiiii. ¶ *Caput* 317.

Si qua mulier derelicto viro discedere voluerit, soluto vinculo cõiugij nuptias contemnendo, anathema sit. *dist. 30. c. si qua mulier*

De eodem. cap. xv. ¶ *Caput* 318.

Si quis dereliquerit proprios filios, & non eos aluerit, & (quod pietatis est) necessaria non præbuerit: sed sub occasione continentiæ negligendos putauerit, anathema sit. *dist. 30. ca. si quis dereliquerit.*

Ne filij occasione religionis parẽtes suos despiciant. Ibidẽ, ca. xvi. ¶ *Cap.* 319

Si qui filij parentes, maximè fideles deseruerint occasione Dei cultus, C hoc iustum esse iudicantes, & non potius debitum honorem parentibus reddiderint, vt ipsum in eis venerentur, quod fideles sint, anathema sit. *dist. 30. c. si qui filij.*

Caput mulieris tonderi non debere. Cap. xvij. ¶ *Caput* 320.

Quæcunque mulier religioni iudicans conuenire, comam sibi amputauerit, quam Deus ad velamen eius & ad memoriam subiectionis illi dedit, tanquam resoluens ius subiectionis, anathema sit. *dist. 30. ca. quæcunque mulier. 1. Corint. 11.*

Ne quis de habitu religionis superbiat, vel noua præcepta in ecclesiam inducat. De eodem concilio. ¶ *Caput* 321.

Hæc autem scripsimus, non abscindentes eos, qui in ecclesia Dei secundum scripturas sanctum propositum continentiæ eligunt: sed eos qui suscipiunt habitum eius, & in superbiam efferuntur aduersus eos qui simD plicius viuunt. Sed & hos condemnamus qui se extollunt aduersum scripturas, & ecclesiasticos canones, & noua introducunt præcepta. Nos autem & virginitatem cum humilitate admiramur, & continentiam cum castitate & religione Deo acceptissimam dicimus, & renunciationem secularium negotiorum atque actuum cum humilitate approbanda laudamus: & nuptiarum vinculum quod secundum castitatem secum perdurat honoramus: & diuites cum iustitia & operibus bonis non abijcimus: & parcimoniam cum veste humili non reprobamus: sicut etiam ornatum præter corporis diligentiam infucatum, laudamus. Dissolutos autem in vestibus & fractos incessu, non recipimus, & domos Dei honoramus & conuentus qui in his fiunt tanquam sanctos & vtiles recipimus: pietatem *Subscriptio est episcoporum in cõcil. Gangren.*

in priuatis domibus non concludentes, & omnem locum in nomine Dei ædificatum honoramus, & congregationem in ecclesia factam ad vtilitatem communē recipimus, & bona opera quæ supra vires inter fratres pauperes exercentur secundum ecclesiasticas traditiones beatificamus, & omnia quæ cōueniunt traditionibus apostolicis & sacrarum scripturarum præceptis in ecclesia fieri exoptamus.

De his qui sibi rapiunt vxores. Ex cōc. Chalcedonensi, cap. xvij. ¶ *Cap. 322.*

Actio. 15. 36. q. 2. cap. eos qui.

Eos qui sibi rapiunt vxores, vel eos qui eis auxilium pręstiterint, statuit sancta synodus siquidem clerici fuerint, cadere de proprio gradu: si verò laici fuerint, anathema esse.

Vt laicus præsentibus clericis non doceat. Ex concilio Carthaginensi iiii. cui interfuit Augustinus, cap. xcviii. ¶ *Caput 323.*

Laicus præsentibus clericis, nisi ipsis rogantibus, docere non audeat.

Ne mulier doceat. Ibidem cap. xcix. ¶ *Caput 324.*

dist. 23. ca. mulier.

Mulier quamuis docta & sancta, viros in cōuentu docere non audeat.

Ne mulier baptizet. Cap. c. ¶ *Caput 325.*

Mulier baptizare non præsumat.

De viduis adolescentulis & infirmis. Cap. c i. ¶ *Caput 326.*

Vt viduæ adolescentes quę corpore debiles sunt, sumptu ecclesiæ cuius viduæ sunt, sustententur.

De viduis quæ ecclesiæ stipendiis sustentātur. Cap. c iii. ¶ *Caput 327.*

dist. 81. cap. viduæ.

Viduæ quæ stipendio ecclesiæ sustentantur, tam assiduæ in Dei opere esse debent, vt & meritis & orationibus suis ecclesiam adiuuent.

De his qui vxores suas sine causa relinquunt. Cap. xxv. ¶ *Caput 328.*

Si verò seculares qui coniugale consortiū nulla culpa grauiore dimittūnt vel dimiserunt, & nullas causas dissidij probabiliter proponētes, propterea sua matrimonia dimittunt, vt aut illicita, aut aliena præsumant. Si antequam apud episcopos comprouinciales dissidij causas dixerunt, & prius vxores quam iudicio damnentur, abiecerint à communione ecclesiæ & sancto populi cœtu pro eo quod fidem & coniugia maculant, excludantur.

De his qui vxores suas diuortio incidente reliquerunt. Ex concilio Toletano xii. Cap. viii. ¶ *Caput 329.*

32. q. 5. cap. præceptum domini. Mat. 5. et 19

Præceptum Domini est, vt excepta fornicationis causa vxor à viro dimitti non debeat. Et ideo quicunq; citra culpam criminis supradicti vxorem suam, quacunque occasione reliquerit, (quia quod Deus iunxit, ille separare disposuit) tamdiu ab ecclesiastica cōmunione priuatus, & à cœtu hominum Christianorum maneat alienus, quamdiu societatem relictæ coniugis synceriter amplectatur & foueat: ita tamen qui iam moniti à sacerdote semel & bis térque vt corrigerentur, ad thori suæ coniugis noluerint redire consortium, ipsi suis meritis & à palatinæ dignitatis officio separabuntur, & insuper generosæ dignitatis testimonia quamdiu in culpa fuerint amissuri sunt, quia carnem suam dissidij iugulo tradiderunt.

De eo

A *De eo quod non liceat mulieres Christianas in lanificijs aliquid obseruare. Ex concilio Martini papæ cap.lxxvj.* ¶ *Caput* 330.

Cap.76. synodorum Græcarũ Marti. Bracar. episco. 26.q.5.c.nõ *liceat Christianis.*

Non liceat mulieres Christianas aliquam vanitatem in suis lanificiis obseruare, sed dominum inuocent adiutorem, qui eis sapientiam texendi donauit.

De mulieribus fornicarijs, & abortum facientibus. Ex eodem concilio cap.lxxviij. ¶ *Caput* 331.

Si qua mulier fornicauerit, & exinde infantem qui fuerit natus occiderit, & quæ studuerit abortum facere, & quod conceptum est necare, aut certè ne cõcipiat elaborare, siue ex adulterio siue ex legitimo coniugio: has tales mulieres in morte recipere communionem priores canones decreuerunt, nos tamen pro misericordia, siue tales mulieres, siue conscias (B) scelerum ipsorum, x. annis agere pœnitentiam iudicamus.

De multinubis. Ibidem cap.lxxxi. ¶ *Caput* 332.

Si quis multis nuptiis fuerit copulatus, pœnitentiam agat, conuersatio autem & fides pœnitendi compendiat tempus.

Quod ecclesia non habeat gladium nisi spiritualem. Nicolaus Aluino archiepiscopo. ¶ *Caput* 333.

Inter hæc sanctitas vestra addere studuit, Si cuius vxor adulterium perpetrauerit, vtrum marito ipsius liceat secundum mundanam legem eam interficere. Sed sancta Dei ecclesia mundana nunquam lege constringitur, gladium non habet nisi spiritualem: non occidit, sed viuificat.

C *De Lothario rege & examine causæ eius. Idem Radoaldo Portuensi & Ioanni Phicolensi episcopis.* ¶ *Caput* 334.

31.q.2. *cap. Lotharius.*

Lotharius rex in commonitorio profitetur VValdradam se à patre accepisse, & sororem postmodum admisisse Huberti. Vbi primum diligenti inuestigatione inquirite, & si eundem gloriosum regem prædictam VValdradam præmissis dotibus coram testibus secundum legem & ritum quo nuptiæ celebrari solent, per omnia inueneritis accepisse, & publica manifestatione eadem VValdrada in matrimonium ipsius admissa est: restat vt perscrutemini, cur illa repudiata sit, vel filia Bosonis admissa. Sed quia idem gloriosus rex metu Theibergam admisisse se dicit, vos illud euangelicum recolite, quo Dominus, nolite inquit timere eos qui corpus occidunt. (D) Et iterum ait. Quid prodest homini si vniuersum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? In quibus dominicis sententiis considerandũ est, quod si occisores corporis timendi non sunt, contra iustitiam hominem impellentes, & lucrum totius mundi nõ prosit homini anima perdita: quãtò minus metu vnius hominis tantus rex debuit cõtra diuinum præceptum in immane præcipitium mergi? In hoc certè se magis reprehensibilem ostendit, in quo amori mundi amorem Dei postposuit. Vbi nihil vobis aliud præcipimus, manifestatione sua eodem rege conuicto, nisi vt secundum canonicam authoritatem nostra vice freti causam illius definiatis. Sin verò minimè probatum fuerit VValdradam vxorem fuisse legitimam, neque nuptiis secundum morem celebratis per benedictio-

Matth. 10. *Ibidem* 16.

nedictionem scilicet sacerdotis, filio nostro Lothario extitisse cōiunctam, suggerite illi vt non moleste ferat legitimam sibi, si ipsa innocens apparuerit, reconciliari vxorem, nec in hoc carnis voci obtemperet, sed potius diuinis præceptis obediens pudeat eum immo pertimescat in luxuriæ ster core putrefieri, & voluntatem propriam sequendo ante tribunal Christi districtam ponere rationem. Præterea vos scire volo, quia præfata Theiberga apostolicam sedem bis & ter appellauit, & se à prelato rege glorioso questa est iniustè fuisse deiectam, & vi coactam, falsum contra se composuisse piaculum. Nam eo tempore ad Apostolicam sedem libellum appellationis suæ misit, in quo non quidem adhuc confessam, sed vt contra se falsum diceret crimen cogi sese innotuit, insuper subiungens quod si amplius compulsa fuero, scitote non veritate sed timore mortis & euadendi studio quia aliter non possum, quod voluerint dicam. Vos tamen memores estote mei hæc vobis insinuantis. Vnde præcipimus vobis, vt cum eadem Theiberga ad condictam synodum sicut statuimus aduenerit, causam eius diligenti examinatione tractetis, & si ei obijcitur quod illa crimen se aliquod admisisse confessa fuisset, & contra illa violentiam se pertulisse proclamauerit, vel si inimicos sibi iudices fuisse testata fuerit tunc illud renouantes iudicium, secundum æquitatis normam, vt iniustitiæ mole non opprimantur.

¶ *Finis octauæ partis.*

HÆC NONA PARS CONTINET DE INCESTA COPVLATIONE, ET FORNICATIONE DIVERSI *generis: & in qua linea fideles coniungi & separari debeant: & de correptione & pœnitentia singulorum.*

INCIPIVNT CAPITVLA NONÆ PARTIS.

20. Vt Chri-

¶ *Finis capitulorum nonæ partis.*

Inter quas personas incesta copulatio, inter quas legitimæ nuptiæ fiant. Liber primus institutionum, titulo decimo.

¶ Caput Primum.

INter eas personas quę parentum liberorúmue locum obtinent, inter se nuptiæ contrahi non possunt, veluti inter patrem & filiam, vel auum & neptem vel matrem & filium, vel auiam & nepotem, & vsq; ad infinitum. Et si tales personę inter se coierint nefarias atq; incestas nuptias contraxisse dicuntur. Et hęc adeo ita sunt, vt quãuis per adoptionem parentum liberorúmq; loco sibi esse B cœperunt, non possunt inter se matrimonio iungi, in tantum, vt etiam dissoluta adoptione idem iuris maneat. Itaque eam quæ per adoptionem filia aut neptis esse cœperit, non poteris vxorem ducere quamuis eam mancipaueris. Inter eas quoque personas, quæ ex transuerso gradu cognationis iunguntur est quædam similis obseruatio, sed non tanta. Sanè enim inter fratrem sororémque nuptiæ prohibitæ sunt, siue ab eodem patre eadémque matre nati fuerint, siue ex alterutro eorundem. Et si qua per adoptionem soror tibi esse cœperit, quamdiu quidem constat adoptio, sanè inter te & eam nuptiæ consistere non possunt. Filiam vxorem ducere non C licet: sed nec neptem fratris vel sororis ducere quis potest, quamuis quartus gradus sit. Cuius enim filiam vxorem ducere non licet, eius neque neptem permittatur. Eius verò mulieris quã pater tuus adoptauit, filiam, nõ videris impediri vxorem ducere: quia neque naturali neque ciuili iure tibi coniungitur. † Duorum autem fratrum sororúmue liberi, vel fratris & sororis iungi non possunt. *Item.* Amitam licet adoptiuam, vxorem ducere non licet. Item nec materterã, quia parentum loco habetur: Qua ratione verum est magnam quoq; amitam & materteram magnam prohiberi vxorem ducere. Affinitatis quoq; veneratione quorundam nuptiis abstinere necesse est: vt ecce priuignam, aut nurum vxorem ducere non licet, quia vtræque filiæ loco sunt. *Item.* Mariti autem filius ex alia vxore, & vxoris filia ex alio marito vel contra, matrimonium rectè cõtrahunt, D licet habeant fratrem vel sororem ex matrimonio postea cõtracto, si vxor tua post diuortium ex alio filiam procreauerit, Hæc quidem non est priuigna tua. *Item.* Si aduersus ea quæ diximus aliqui coierint, nec vir, nec vxor, nec matrimonium intelligitur, nec dos. Itaque qui ex eo coitu nascuntur, in potestate patris non sunt: sed tales sunt quantum ad patriam potestatem pertinet, quales sunt hi quos mater vulgo concepit. Nam nec hi patrem habere intelliguntur. Cum his etiam incertus est coitus, vnde solent filij spurij appellari vel à græca voce σποράδην concepti, quasi sine patre filij. Sequitur ergo vt & dissoluto tali coitu dotis exactioni locus sit.

† Ex hoc loco restitui potest §. duorũ autẽ fratrũ. Inst. de nuptiis, qui passim corruptus legitur.

Vt notabilis sit, qui cùm his nuptias constituerit, cum quibus fieri non possunt. Pandectarum libro iij. tit. ij. ¶ *Caput* 2.

Si cum ea quis nuptias vel sponsalia constituerit, quam vxorem vel ducere non potest, vel fas non est, erit notatus.

De pœna eius qui incestum matrimonium contraxerit. Nouellarum constitutionum xxxij. cap. j. ¶ *Caput* 3.

Si quis nefarium & incestum atque damnandum matrimonium contraxit, liberos autem ex priore legitimo matrimonio non habuerit, statim suis facultatibus careat: dos quæ ei data est fisci iuribus vindicetur. Post publicationem autem & cinguli patiatur amißionem, & exilio puniatur. Quod si vilior sit, corporali quæstioni subsistat, & vxor eius contra leges easdem nupta, pœnas patiatur seculi, si nulla iusta excusetur ignorantia.

Vt liberi ex alia cõiuge nati, bona incestuosi patris accipiãt. Ca. ij. ¶ *Cap.* 4

Si autem liberi sint, & incestas nuptias contraxerint, illi autem sint liberi legitimi (quod fortè ex alio matrimonio procreati sint) in pœnam patris, sui iuris fiant, & paternas accipiant facultates: sic tamen vt patri suo alimonias præbeant, & quæ necessaria sunt administrent.

Quod coniugium in quarto gradu fieri non poßit. Ambrosius Paterno. ¶ *Caput* 5.

Lib. 8. epistolarum epistola. 66.

Tu copulare paras filium tuum & neptem ex filia, id est vt accipiat sororis suæ filiam. Interroga nominum religionem: nempe auunculus iste illius, illa huius neptis vocatur. *Item.* Quid est quod dubitari queat, cùm lex diuina etiam fratres patrueles prohibeat conuenire in coniugalem copulam, qui sibi quarto copulantur gradu? Hic autem gradus tertius est, qui etiam ciuili iure à consortio coniugij videtur exceptus.

Ibidẽ paulo pòst.

Quomodo gradus consanguinitatis computandi sint. Alexander ij. clericis Neapolitanis, cap. lv. ¶ *Caput* 6.

De parentelæ gradibus tam famosæ quæstionis apud illos scrupulum nuper etiam inter vos emersisse cognouimus: super qua nonnullos perniciosos interpretes ac disputatores contra veritatis regulam sanámque doctrinam dogmatizare dolemus. Sedentes enim in cathedra pestilentiæ dictant iura quæ nesciunt, & docent illa quæ nullatenus didicerunt. Nam (vt fertur) ita generationes à duobus fratribus altrinsecus prodeuntes enumerant, vt eorum inuicem filios quartam, nepotes sextam, pronepotes octauam generationem esse perhibeant. Hoc itaque modo vnumquenque generationis gradum qui vnus proculdubio dicendus est, diuidunt, atque imperitè numerandam progeniem desecare contendunt. Qui nimirum nequaquam in huius fœtoris ructus pestilenter irrumperent, si sacræ pabulum scripturæ viuacis ingenij faucibus riminarnt. Nam quod duorum fratrum siue nepotum, vel deinceps vtrinque descendentium generationes non diuersæ dici, sed eodem ac sub vno nomine debeant vniformiter appellari, testatur liber Geneseos cùm dicit. Vixit Ioseph C. & X. annis, & vidit Ephraim filios vsque ad tertiam generationem.

Psalm. 1.

Genes. vlti.

A tionem. Filij quoque Machir, filij Manasse, nati sunt in genibus Ioseph. Porro autem si sic cognationes supputari deberent, vt vestri disputatores autumant, dum Ioseph ex vtroque filio Ephraim scilicet & Manasse nepotes haberet, nequaquam scriptura diceret, quia vidit filios Ephraim vsque ad tertiam, sed vsque ad sextam generationem. *Item.* Beatus quoq; Gregorius dum super Anglorum coniugiis scriberet, hæc ferè verba deprompsit. Quædam lex in Romana Republica † præcepit, vt duorum fratrum vel sororum filius vel filia in coniugio copularentur: sed omnino cognoscitur, ex hoc coniugio sobolem nō posse succrescere. Vnde necesse est, vt iam iiij. vel v. inuicē generationes copulentur. In quibus nimirum verbis luce clarius patet, quia dum doctor insignis duorum fratrum

Greg. ad sextam interrogatione August.

† permittit est apud Gregorium.

B soboles prohibet in matrimonio iungi, in quarta verò generatione permittit neophytos copulari: nequaquam (vt cultores peruersi dogmatis astruunt) generatio quarta in duorum fratrum filiis valet inueniri.

Quod sex ramis consanguinitas terminatur. Isidorus etymologiarum lib. xi. cap. vi. ¶ *Caput 7.*

Consanguinitas dum se paulatim propaginū ordinibus dirimens vsq; ad vltimum gradum subtraxerit, & propinquitas esse desierit, eam rursus lex matrimonij vinculo repetit, & quodammodo reuocat refugientem. Ideo autem vsque ad sextum generis gradum consanguinitas constituta est: vt sicut sex ætatibus mūdi generatio & hominis status finitur, ita propinquitas generis tot gradibus terminetur.

C *De dissidio Roberti Regis Francorum, & Bertæ coniugis ipsius. Leo nonus Henrico regi Francorum.* ¶ *Caput 8.*

Pater tuus Robertus laude & consultu episcoporū regni tui, Bertā matrem Odonis comitis sibi duxit vxorem: ob quam rem quoniam sibi erat carnis affinitate coniuncta ab antecessore nostro cū episcopis, qui placito interfuerunt, post ad sedem apostolicam venientes cum satisfactione sumpta pœnitentia, redierunt ad propria.

Quod nullus eleemosynis possit redimi, quin consanguinei separentur. Alexander ij. Mangiso venetensi episcopo. ¶ *Caput 9.*

Huius viri causam, supra qua Apostolicam sedem consuluisti retractantes, si quomodo misericorditer coniunctam sibi illicitè consanguineā retinere posset, & orationibus, ieiuniis, ac hæreditatis & eleemosynarū se largitione redimere: nullam authoritatē cōperimus qua sibi concederemus.

D

De pœnitentia eius qui filiam patrui corruperat. Item, Alexander ij. Berengario basiliensi episcopo. cap. iij. ¶ *Caput 10.*

Iste pœnitēs venit ad nos, confessúsq; est se filiam patrui sui corrupisse, cui quatuordecim annorū pœnitētiam iniūximus, vt ieiunet quidē tribus quadragesimis. In quadragesima post pēthecosten, duobus diebus in pane & aqua in septimana: & in aduentu, tribus: & in maiori quadragesima, tribus: & abstineat se ab ingressu ecclesiæ, & à cōmunione duobus annis.

Vt nullus de ꝓpria cognatiōe sibi cōiugē copulet. Leo iiij. episc. Britāniæ. ¶ *Cap. 11*

Vt definitum est à patribus, nullus de propria cognatione coniugē sibi

Greg. papa. 3. cuius hac de re decreta paulo post sequuntur cap. 19. 59. 60. 61.

audeat copulare: alioquin anathema sit. Vnde beati iunioris Gregorij decreta eximia sunt tenenda. A

Quàm nefarium sit consanguineis copulari. Nicolaus Ieremiæ episcopo. ¶ *Caput* 12.

1. Timot. 3.

Qui consanguinitatis copulas diligunt summoperè se cauere oportet, ne in laqueum diaboli cadant, quamque sit nefarium sanctimoniales, quæ mundi contempto coniugio Christo se deuouerunt, aut consobrinam vel de propria consanguinitate vxores ducere, omnibus in recta fide Christi permanentibus patet.

De obseruatione consanguinitatis. Item Carolo Archiepiscopo, & suis suffraganeis. ¶ *Caput* 13.

Dixistis in quota generatione sibi fideles iungantur: nos autem in hac B re generationum numerum non † definimus, sed vt supra protulimus incunctanter obseruare monemus.

† definiuimus

Vt iuxta gradus cognationis modus culpæ tractetur. Nicolaus Tandoni Archiepiscopo Mediolano. ¶ *Caput* 14.

Eos qui cum amitæ suæ filia, vel patrui, vel auunculi (heu) fortè peccauerint, iuxta gradus cognationis statuimus modum culpę tractari, sicuti pridem tibi per apostolicam epistolam de his qui cum spirituali matre huiusce flagitium commiserint, innotuimus.

Vt nullus de propria cognatione vxorem accipiat. Ex synodo Leonis iiij. ¶ *Caput* 15.

Nullus de propria cognatione aut velatam diaconam, vel raptam vxorem accipiat. C

Quomodo intelligendum sit, Turpitudinem patris tui & matris non reuelabis. Libro iij. lectionum, Augustini cap. viij. ¶ *Caput* 16.

Augu. quæst. 58. li. 3 quæst. super Leuiticũ, ad cap. 18.

Turpitudinem patris tui & matris tuæ non reuelabis. Hac locutione concubitum vetuit in his personis: ibi est enim turpitudo patris.

Vt qui turpitudinem sororis suæ viderit de genere suo exterminetur. August. lib. quæstionum super Leuiticum, cap. lxxv. ¶ *Caput* 17.

Ibidẽ quæst. 75. ad Leuit. cap. 20.

Quicunque acceperit sororem suam ex patre suo aut ex matre sua, & viderit turpitudinem eius, vituperium est, vel improperium, & exterminabuntur in conspectu generis sui. Turpitudinem sororis suæ reuelauit, peccatum suum accipient. Quid ait in hoc loco, viderit, nisi concumbendo cognouerit, sicut in lege dicitur: Cognouit vxorem suam, pro eo quod mixtus est ei? D

Quid sit, Filij de cognatis nati morientur. Cap. lxxvi. ¶ *Caput* 18.

Ibidẽ quæst. proxima. 35. q. 7. *cap. quid est.*

Quid est: Quicunq; dormierit cum cognata sua, sine filiis morientur, cùm filij ex huiusmodi coniũctionibus & antè nati sint, hodiéque nascantur? An hoc intelligendum est lege Dei constitutum, vt quicunque ex eis nati fuerint non deputentur filij, & nullo parentibus iure succedant?

Vt qui vxorem fratris sui vel quam cognatus suus habuit duxerit, anathema sit. Decretum Gregorij iunioris. ¶ *Caput* 19.

Ex decr. Greg. pa. 3.

Si quis fratris vxorem duxerit in coniugium, anathema sit. Si quis nouercam

A uercam aut nurum ſuam duxerit,anathema ſit. Si quis cõſobrinam ſuam duxerit,anathema ſit. Si quis de propria cognatione, vel quam cognatus habuit duxerit in coniugium, anathema ſit.

Vt Chriſtiani inter ſe non copulentur vſque dum ſe cognouerint. Zacharias papa, cap. primo. ¶ *Caput* 20.

Aſſerentibus hominibus de Germaniæ partibus, didici, quod beatæ memoriæ recordationis papa Gregorius, dum eos ad religionem Chriſtianitatis diuina gratia illuſtraret, licentiam illis dediſſet in quarta ſeſe copulari generatione. Quod quidem Chriſtianis licitum non eſt, dum vſq; ſe cognouerint. Sed dum rudes erant inuitandi ad fidem, quanquam minimè ſcriptum reperimus, non ambigamus.

Greg. 1. ad 6. interrogationem Auguſt.

B *Quæ perſonæ ob agnationem duci non poßint. Cap. v.* ¶ *Caput* 21.

Vt conſobrinam, neptem, nouercam, fratris vxorem vel de propria cognatione, vel quam cognatus habuit, nullus audeat ſibi in coniugio copulare. Si quis huic tali nefario coniugio conuenerit, & in eo permanſerit, ſciat ſe apoſtolica authoritate anathematis vinculis eſſe innodatum, & nullus ſacerdos tribuat ei communionem. Si verò conuerſus diuiſúſque fuerit à tali copulatione dignæ pœnitentiæ ſubmittatur, vt ſacerdos loci conſiderauerit.

Quod maledicti appellantur & infames, qui conſanguineas ducunt vxores. Calixtus papa Epiſcopis Galliæ, cap. iiii. ¶ *Caput* 22.

Epiſt. 2. ad epiſc. Gall.

Coniunctiones conſanguineorũ fieri prohibete, quia has & diuinę fieri C prohibent leges, Leges verò diuinæ & hæc agentes, & eos qui ex eis prodeunt non ſolum eijciunt, ſed & maledictos appellant. Leges verò ſeculi infames tales vocant, & ab hæreditate repellunt. Nos verò ſequentes patres noſtros, infamia eos notamus & infames eſſe cenſemus, quia infamiæ maculis ſunt aſperſi. Nec eos viros, nec eorum accuſationes quas leges ſeculi reijciunt, ſuſcipere debemus. Eos autem conſanguineos dicimus, quos diuinæ & Imperatorum, ac Romanorum, atque Græcorum leges conſanguineos appellant, & in hæreditatem ſuſcipiunt, nec repellere poſſunt. Talium enim coniunctiones nec legitimę ſunt, nec manere poſſunt, ſed reijciendæ ſunt.

Paulo poſt.

Quod infamia inceſtuoſorum deleri non poteſt, peccata autem poſſunt.

D *Item cap. v.* ¶ *Caput* 23.

Ibidẽ poſt pauculos verſus.

Quiſquis non eſt legitimè coniunctus, vel abſque dotali titulo ac benedictione ſacerdotis conſtat copulatus: ſacerdotes, vel legitimè coniunctos criminari, vel in eos teſtificari non poteſt. Quoniam omnis inceſti macula pollutus infamis eſt, & accuſare ſupradictos non permittitur. Non ſolum ergo hi reijciendi ſunt & infames efficiũtur, ſed etiam omnes eis conſentientes. Similiter de raptoribus, vel eis qui ſeniores impetunt fieri cenſemus. Hos verò ſeculi leges interficiunt, ſed nos præeunte miſericordia ſub infamiæ nota ad pœnitentiam recipimus. Ipſam quoque infamiam delere non poſſumus qua ſunt aſperſi, ſed animas eorum per pœnitentiam publicam & Eccleſiæ ſatisfactionem

sanare cupimus: quia manifesta peccata non sunt occulta correctione A purganda.

De decennali pœnitentia eorum qui consentiunt incestuosis. Ancyranum concil.cap.xxiiij. ¶ *Caput* 24.

Quidam sponsam habens, sororem eius violauit, & grauidam reddidit, postmodum desponsatam duxit vxorem. Illa verò quæ corrupta est, laqueo se peremit. Hi qui fuerunt conscij post decennem satisfactionem iussi sunt suscipi, secundum gradus pœnitentiæ constitutos.

Etiã conci. Epaunensi cap. 30. & Arelat. 3. cap. 2. 35. *q.* 2. *&* 3. *c. de incestis coniunctionibus.*

Qui sint incestuosi. Ex concilio Agathensi, cap. lxi. ¶ *Caput* 25.

†Incestos nullo coniugij nomine deputandos (quos etiam signare funestum est) hos esse censemus: Si quis relictam fratris carnali coniunctione polluerit: si quis frater germanam vxorem acceperit: si quis nouer- B cam duxerit: si quis consobrinæ se sociauerit: si quis relictę vel filiæ auunculi misceatur, aut patrui filiæ vel priuignę suæ: aut qui ex propria consanguinitate aliqua, aut quam consanguineus habuit, concubitu polluerit aut duxerit vxorem. *Item.* Sanè quibus coniunctio illicita interdicitur, habebunt ineundi melioris coniugij libertatem.

†Incestus

Eodẽ cap.

Quod vsque ad septimam generationem coniungi non debeant fideles. Gregorius Fœlici episcopi. ¶ *Caput* 26.

Lib. 12. *registri, epist.* 31. 35. *q.* 2. *&* 3. *c. progeniẽ.*

Progeniem suam vnumquenque, de his qui fideliter edocti sunt, & iam firma radice plantati stant inconuulsi, vsque ad septimam obseruare decernimus generationem: & quamdiu se agnoscant affinitate propinquos, ad huius copulæ non accedere se societatem, nec eam quam aliquis ex C propria consanguinitate coniugem habuit, vel aliqua illicita pollutione maculauit, in coniugio ducere vlli profectò Christianorum licet, vel licebit, quia incestus est talis coitus & abominabilis Deo & cunctis bonis hominibus. Incestuosos verò nullo coniugij nomine deputandos à sanctis patribus dudum statutum esse legimus.

Quod duobus fratribus duas sorores liceat vxores accipere. Beda in historia Anglorum cap. xxxiiij. & v. interrogatio Augustini. ¶ *Cap* 27

Beda cap. 27. lib. 1. Quinta interrogatio Aug. Cantuariensis episcopi. *Cap.* 5.

Si debeant duo germani fratres singulas sorores vxores accipere, quæ sunt ab illis longa progenie generatæ. *Responsio Gregorij.* Hoc fieri modis omnibus licet. Nequaquã enim in sacris eloquiis inuenitur, quod huic capitulo contradicere videatur. D

Quod cum nouerca misceri grande sit scelus. Cap. xxxvij. Gregorius respondet Augustino. ¶ *Caput* 28.

Greg. ibidẽ cap. 6. *Leuit.* 18.

Genes. 2.

Cum nouerca misceri graue facinus est: quia in lege scriptum est, turpitudinem patris tui non reuelabis: neque enim turpitudinem patris filius reuelare potest: sed quia scriptum est, erunt duo in carne vna, qui turpitudinem nouercæ quæ vna caro cum patre fuit, reuelare præsumpserit, profectò patris turpitudinem reuelabit. Cum † cognata quoq; misceri prohibitum est, quia per † coniunctionem priorem caro fratris fuerit facta: pro qua re etiam Ioannes baptista capite truncatus est, & sancto martyrio est consummatus.

† affine
† coniugẽ
Matth. 14.

Vt cum

A *Vt cum his qui se incesta pollutione commaculant, nulli Christianorum nec victum sumant. Ilerdense concil. cap. iiij.* ¶ *Caput* 29.

Hi qui incesta pollutione se commaculant, placuit quousque in ipso detestando & illicito carnis contubernio perseuerant, vsque ad missam tantum catechumenorum in ecclesia admittantur, cum quibus etiam nec victum sumere vlli Christianorum (sicut iussit Apostolus) oportet. 1. *Corint.* 5.

Quod idem sentiendum sit de materna linea consanguinitatis, quod de paterna. Nicolaus Carolo archiepiscopo Maguntino. ¶ *Caput* 30.

De consanguinitatis propinquitate atque coniunctione, quam apud vos fieri dicitis, quam illicitam iudicamus. Hoc de materna sentimus linea, quod & de paterna: quibus talem coniunctionem modis omnibus B inhibemus.

Vt incestuosis post dignam pœnitentiam liceat matrimonia contrahere, ne absorbeantur. Nicolaus Carolo archiepiscopo & eius suffraganeis. ¶ *Caput* 31.

Si quis cum duabus sororibus fornicatus fuerit, aut cum his personis de quibus sacra scriptura prohibet: si dignam egerit pœnitentiam & castitatis non valuerit continentiam sustinere, liceat ei legitimam in coniugio vxorem accipere. Similiter mulier quæ tali fuerit scelere lapsa, vt fornicationis non perducatur ad chaos, perficiat. Sed hoc de laicis viris ac mulieribus solummodo statuimus.

Idē habet cōci. VVormat. cap. 33. 33. *q.* 2. *c. Si quis cum.*

Vt coniugium occasione consanguinitatis non soluatur. Alexander ij. C *Guilielmo de* † *Monasteriolo.* ¶ *Caput* 32.

Multorum relatione cognouimus te propriam velle abijcere vxorem & adhærere alteri, prætendentem consanguinitatis occasionem. Vnde apostolica authoritate interdicendo mandamus tibi, vt hanc quam nunc habes vxorem nullatenus præsumas dimittere vel aliam ducere, donec Episcoporum religiosorum concilium causam istam examinauerit.

† Monstrolico legit Gratia. 35. *q.* 6. *c. ap. multorum.*

Vt propter consanguinitatem nisi iuramento probatam, non soluatur coniugium. Vrbanus ij. † *Cyriaco Genuensi episcopo.* ¶ *Caput* 33.

Notificamus tibi, vt si tres aut duo ex propinquioribus iam defunctæ vxoris eius qui accusatur vel viuæ, hanc propinquitatem iureiurando firmauerint, vel tres aut duo ex antiquioribus Genuensibus quibus hęc pro-D pinquitas nota est, qui bonæ famæ & veracis testimonij sint, remoto amore, timore, precio, & omni malo studio, supradicto modo consanguinitatem firmauerint, sine omni mora coniugia dissoluantur. Quod si propinqui vel extranei verbis tantum propinquitatem testantur, & iuramento probare vel noluerint vel nequiuerint, coniugium nullatenus dissoluatur, sed competens eis pœnitentia propter infamiam vel peccati maculam (si forte in hac re contraxerint aliquam) iniungatur.

† Richardo Ianuen. episcopo habet Gratia. 35. *q.* 6. *c. notificamus.*

Quod spiritualis propinquitas sit inter compatrem & filiolum. Responsio Nicolai ad consulta Bulgarorum. cap. iii. ¶ *Caput* 34.

Ita diligere debet homo eum qui se suscipit ex sacro fonte, sicut patrem. † Est enim inter patres & filios, spiritualis gratuitas & sancta communio,

30. *q.* 3. *c. ita.* † Gratia. sic habet: Itē est inter fratres & filios spirituales gratuita & sancta, &c.

 quæ non

quæ non est dicenda consanguinitas, sed potius habenda spiritualis proximitas. Vnde inter eos non arbitramur esse quodlibet posse coniugale connubium, quandoquidem nec inter eos qui natura, & eos qui adoptione filij sunt, venerandæ Romanæ leges matrimonium contrahi permittunt. *Item.* Si inter eos non contrahitur matrimonium quos adoptio iungit, quantò potius à carnali oportet inter se contubernio cessare, quos per cœleste sacramentum regeneratio sancti spiritus vincit? Longè igitur congruentius filius patris mei vel fratris mei appellatur is, quem gratia diuina, quàm quem humana voluntas vt filius eius vel frater meus esset, elegit, prudentiúsque ab alterna commixtione secernimur. A

Ne quis vxore defuncta commatrem eius ducat. Idem Salomoni Constantiensi episcopo. ¶ *Caput* 35. B

30.q.4.ca. *Sciscitatur.* Sciscitatur à nobis sanctitas vestra, si aliquis homo commatres spirituales habere valeat, vnam post alteram: in quo fraternitas tua meminisse debet scriptum esse, erunt duo in carne vna. *Genes.* 2. Itaque cum constet quia vir & vxor vna caro per connubium efficiuntur, restat nimirum virum compatrem constitui illi mulieri, cuius matrimonio assumpta vxor commater esse videbatur: & idcirco liquet virum illi fœminæ non posse iungi in copula, quæ commater erat eius, cum qua idem vna fuerit caro effectus.

Ne quis filiolam vel commatrem ducat vxorem. Idem Carolo Archiepiscopo & eius suffraganeis. ¶ *Caput* 36.

Et cõ. VVormat. cap. 34. 33.q.2.*cap. Si quis.* Si quis † cum matre spirituali fuerit fornicatus, anathematis (vt scitis) percutitur ictibus. Similiter autem & illum percutere promulgamus, qui cum ea quam de sacro fonte baptismatis susceperit, aut cum illa quam ante episcopum tenuerit, cum sacro chrismate fuerit vncta, fornicationis perpetrauerit scelus: legitimam tamen si habuerit, non dimittere cogatur vxorem. C

† cũ commatre.

De quodam, qui concubinæ suæ consanguineam, vt alteri desponsatam, duxerit vxorem. Alexander iij. Constantino Aretino episcopo. ¶ *Caput* 37.

Scripsisti quendam ecclesiæ tuæ filium concubinæ suæ in quarta linea consanguineam, alterius scilicet desponsatam, pro coniuge duxisse. Iurauerat enim eam (vt asseris) in matrimonium prius ducere sponsus: iurauit etiam illam in fornicatione retinere incestuosus. *Item infra.* Apostolica fulti authoritate tibi iudicando consuluimus, sponsam proprio sponso concedi, illi videlicet qui nulla consanguinitatis copula iungitur sibi. Quoniam misericordius periurij pœna, quam prouitandis culpis contrahit, indulgenda est, quàm pœna periurij cum perseuerantia criminis vel delicti. Tribus denique peccator iste notatur criminibus, periurio, adulterio, incestu. Periurio nanque, quia quod obseruare legaliter non potuit, sine iudicio parentum, vel iudicum temerè iurare præsumpsit. Adulterio quidem, quoniam alterius sponsam viuente proximo concupiuit & seduxit. Incestu, quia contra decreta patrum vicinius quàm liceat permiscere sanguinem sanguini, non veretur. *Item infra.* Nosti quid sacri canones D

super

A super huiuscemodi homine decreuerunt: videlicet, si laicus, vt non promoueatur ad clerum: si clericus, vlterius non ascendat.

Quod mulier adfinitatem contrahit cum omnibus cognatis viri sui.

Ex epistola Gregorij. ¶ *Caput* 38.

Gregorius seruus seruorum Dei Venerio Caralitano. Fraternitatis tuæ studiosæ sagacitati frater amande quas debeo refero grates, quoniam quęsisti quæ debuisti, iucundum reddidisti me. Vnde placidè ad inquisita respondeo. Sedem apostolicam consulere decreuisti, si mulier copula nuptiali extraneo viro iuncta, cognationi eius pertineat, si eo defuncto cognatio maneat eadem, vel si sub alio viro cognationis vocabula dissoluantur: vel si susceptæ soboles possint legitimè ad prioris viri cognationis B transire copulam. Est enim verbum domini validum & forte, est durabile, est perseuerabile, est immutabile, non momentaneum, non transitorium. Ait autem per se ipsa veritas, quæ Deus est, & verbum Dei: Cœlum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt. Antequam Deus in carne inter homines appareret, eo inspirante dixit Adam: Quamobrem relinquet homo patrem & matrem suam, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Cui non contradixit dominus. Deinde cum veritas oriretur de terra in terram, & †visibilis in humanitate apparuit, interrogatum est, si licitum esset homini vxorem relinquere. Quod prohibens fieri vetuit, præterquã si fornicatio sola excluserit copulam maritalẽ. Vnde protulit statim in medium eandem ipsam sententiam, quam ante secula manens C cum patre verbum inspirauerat in Adam, ipse confirmans, quod ipse protinus protulit homo: Quamobrem relinquet homo patrem & matrem suam & adhærebit vxori suę, & erunt duo in carne vna. Si vna caro fiunt, quomodo poterit aliquis eorum propinquus pertinere vni, si non pertineat alteri? Quod minimè fieri posse credendum est, nam vno defuncto in superstite affinitas non deletur, nec alia copula coniugalis affinitatem prioris copulæ soluere potest. Sed neque alterius coniunctionis sobolem placet ad ipsius affinitatis prioris siquidem transire consortium: pro eo quòd verbum domini validum est & forte, & vt inquiẽs dixit propheta, Verbum domini manet in æternum. Et alius propheta. Quoniam ipse dixit & facta sunt, ipse mandauit & creata sunt: statuit ea in seculum D & in seculum seculi, præceptum posuit & non præteribit: Nam potest per verbum suum atque præceptum efficere duo in carnem vnam, & masculum & fœminam, qui innumeram multitudinem sexus vtriusque non destitit secum facere vnum: sicut per se veritas dixit. Non pro his tantum rogo, sed etiam pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me, vt vnum sint, sicut tu pater in me, & ego in te, & ipsi in nobis vnum sint. Si quis ergo temerario ausu & sacrilego in defuncto quęrit propinquitatem, vel sub altero affinitatis vocabula dissipare, vel susceptam sobolem alterius copulæ credens legitimè sociari, propinquitatis prioris: hic negat Dei verbum validum esse & forte. Et qui tam facilè vel tam velociter quærit dissoluere, hic non credit verbum domini manere in æternum. Confice terram

ex quatuor

35. q. 10. c. fraternitatis.

Matth. 24.

Genes. 2.

Psal. 84.

† inuisibilis.

Matth. 19.

Genes. 2.

Esaiæ 40.

Psal. 148.

Ioan. 17.

ex quatuor locis distantibus magna intercapedine, & confectam & conglutinatam finge, cuiuscunque figuræ vel immensitatis corpus quod volueris, &c.

Quæ sequuntur inuenies apud Gratia.

Quod nulli liceat de propria cognatione vxorem ducere. Ex concilio VVormaciensi. cap.xi. ¶ *Caput* 39.

Cap.32. 35.q.3.ca. in copulatione

In copulatione fidelium, generationum numerum non definimus: sed id statuimus vt nulli liceat Christiano de propria consanguinitate vel cognatione vxorem accipere, vsque dum generatio recordatur, cognoscitur, aut memoria retinetur.

De incestuosis. Ex concilio Agathensi. cap.lxi. ¶ *Caput* 40.

Et concil. Epaunēsi, ca.30 *35.q.2.cap. de incestis.*

De incestis coniunctionibus nil prorsus veniæ reseruamus, nisi cum adulterium separatione sanauerint. Et si sanare noluerint, anathematizentur.

Item, de eadem re. ¶ *Caput* 41.

Gratia. tribuit Aurelia. conc. *35.q.8. cap. incestuosi.*

Incestuosi dum in ipso detestando atque nefando scelere manēt, non inter fideles Christianos, sed inter gentiles aut catechumenos habeantur, id est cum Christianis non sumant potum nec cibum, sed soli hoc faciant, non osculentur, aut salutentur ab eis. Sed si suis sacerdotibus inobedientes extiterint, & à tam nefando scelere se segregare, atque ad publicam pœnitentiam redire noluerint, inter eos habeantur qui spiritu periclitantur immundo, vel etiam inter eos de quibus per se veritas ait: Si te non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Et si alter eorum præuentus fuerit, alter quamdiu viuat grauiter pœniteat, & sine spe coniugij maneat.

Matth.18.

Ne aliquis fidelium ad propinquam sanguinis sui accedat. Ex concilio Toletano xi. cap.v. ¶ *Caput* 42.

Toleta.cōc. 2.cap.5.

Nam & hæc salubriter præcauenda sancimus, ne quis fidelium propinquam sanguinis sui vsquequò affinitatis liniamenta succesione generis cognoscit, in matrimonio sibi desideret copulari: quoniam scriptum est: Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedat, vt reuelet turpitudinem eius. Et iterum, Anima quæ fecerit quippiam ex istis peribit de medio populi sui. Sanè quibus coniunctio illicita interdicitur. habebunt ineundi melioris coniugij libertatem.

Leuit.18. Ibidem.

Quod æqualiter non coniungendus sit in matrimonio vir suis consanguineis, & vxoris. Ex decretis Iulij papæ. ¶ *Caput* 43.

35.q.2.c. æqualiter.

AEqualiter vir non coniungitur in matrimonio consanguineis suis, & consanguineis vxoris suæ.

Quod vno modo parentela viri & mulieris in coniunctione consideranda sit. Ex concil. Mantiecno, cap.iij. ¶ *Caput* 44.

Cōc.Cabilo. 2.cap.29.

Sanè consanguinitas quæ in proprio viro obseruanda est, hæc nimirum in vxoris parentela de lege nuptiarum custodienda est, & quia constat eos duos fuisse in carne vna, communis illis vtraque parentela esse credenda est, sicut scriptum est, Erunt duo in carne vna.

Genes.2.

In quo

A *In quo geniculo abstinendum sit. Ex dictis Isidori.* ¶ Caput 45. *Isido.ca.6. li.9.Etym.*

Isidorus in etymologiis suis vsque ad septimam generationem consanguinitatis abstinendum, & sic legitimo connubio coniungendum asseruit. Inde reor eum fecisse, quòd genealogiæ seriem retexens, quousque ordinem numerandi perducere posset, eò cognationem sanguinis seruandam æstimauit: sicque ad reuocationem generis & amicitiæ ius confirmandum, redire ad connubium sanciuit, quando iam cognationis ordo numerari desiuit.

In quo ramusculo consanguinitatis legitima connubia fieri possint. Ex dictis eiusdem. ¶ Caput 46. *Ibidē ca.5.*

Beatus Isidorus de consanguinitate sic loquitur, cuius series septem gradibus dirimitur, hoc modo: filius & filia quod est frater & soror, sit ipse truncus. Illis seorsum seiunctis, ex radice illius trunci egrediuntur isti ramusculi, nepos & neptis primus, pronepos & proneptis secundus, abnepos & abneptis tertius, adnepos adneptis quartus, trinepos & trineptis quintus, trinepotis nepos, & trineptis sextus. Hæc consanguinitas dum se paulatim in propaginum ordinibus dirimens, vsque ad vltimum gradum sese subtraxerit, & propinquitas esse desierit, tunc primum lex in matrimonij vinculum recipietur, & quodammodo reuocabit fugientem. Ideo autem vsque ad sextum generis gradum consanguinitas constituta est, vt sicut in sex ætatibus mundi generatio & hominis status finitur, ita propinquitas generis tot gradibus terminetur.

35.q.4.& 5.c.series.et cap. consanguinitas.

Ibidē ca.6.

C *Quod consanguinitas vsque ad septimum geniculum conseruari debeat. Conci. apud Theodonis villam habito, cap. viij.* ¶ Caput 47.

Nullus fidelium vsque ad affinitatis lineam, id est vsque in vij. progeniem consanguineam suam ducat vxorem, vel eam quoquo modo incesti macula polluat. Si quis verò hoc temerè præsumpserit, vt incestũ luat, ac publicè iuxta canonicos gradus pœniteat.

Item de eadem re. Ex conc. Lugdunensi, cap. x. ¶ Caput 48. *35.q.2.& 3.c.nulli.*

Nulli ex propinquitate sui sanguinis vsque ad vij. gradum vxores ducant, neque sine benedictione sacerdotis. † Qui autem ante innupti erant, à sacerdote benedicti, nubere audeant.

† Gratia. sic habet, qui aũt nupturi erunt à sacerdote, &c.

Item de eadem re. Ex concilio Aurelianensi. cap. x. ¶ Caput 49.

D Nullum in vtroque sexu permittimus ex propinquitate sanguinis, vel vxoris, vsque in septimum generis gradum vxorem ducere, vel incesti macula commaculari.

Gratianus tribuit Iulio papæ 35.q.3.c. nullum.

De eadem re. Ex concil. Agripin. cap. vi. ¶ Caput 50.

In septem gradibus omnia propinquitatum nomina continentur, vltra quos nec affinitas inuenitur, nec succesio potest amplius prorogari.

Item de eadem re. Ex concil. Meldensi, cap. vij. ¶ Caput 51.

De affinitate namque sanguinis per gradus cognationis, placuit vsque ad septimam generationem obseruare. Nam & hæreditas rerum per legales definitiones sancit vsq; ad septimum gradum prætendere hæredũ successionẽ. Nõ enim succederẽt, nisi eis de propagine cognationis deberetur.

35.q.2.c. de affinitate.

Vt duobus

Vt duobus vel tribus testibus testimonia dicentibus consanguinei separentur. Ex concilio Ilerdensi, cap. xx. ¶ *Caput* 52.

Annectitur ad calcé Ilerden. concil. 35. q. 6. c. *ab isto.* *Deuter.* 17. & 19. *Matth.* 18. 2. *Corint.* 13

Vt omnis controuersia quæ de ecclesiasticis rebus fit, secundum diuinam legem sub duobus vel tribus testibus terminetur. Testis est dominus cum dicit, Non vnus stet contra alium, sed in ore duorum vel trium testium stet omne verbum.

Quid faciendum sit si nemo consanguinitatem sacramento firmare voluerit. Ex registro Vrbani papæ. ¶ *Caput* 53.

35. q. 6. *cap. Si duo.*

Conuenit Troię in Apulia concilium episcoporum fere lxxv. abbatum xij. in quo actum est de consanguinitatis linea coniugatis, cum nemo tamen dictum sacramenti vellet assertione firmare: præceptũ est vt episcopi quorũ diœcesiani sunt, eos per congrua spacia trina aduocatione conueniant. Tunc si duo vel tres viri consanguinitatem iureiurando firmauerint, vel ipsimet fortè confessi fuerint, coniugia dissoluantur. Si verò neutrum contigerit, Episcopi eos per baptismum, per fidem, per iudicium Christi, in vera obedientia obtestentur, quatenus palam faciant, vtrum se (sicut fama est) consanguineos recognoscãt: si negauerint sibi ipsis relinquendi sunt: ita tamen vt si aliud in conscientia habeant, se à liminibus ecclesiæ, à corpore & sanguine domini, à fidelium communione nouerint segregatos, atque infames effectos, donec ab incesti facinore desinant. Si se episcoporum iudicio segregauerint, si iuuenes sunt, alia matrimonia contrahere non prohibeantur.

In qua linea consanguinitas separari debeat. Ex concilio Cabilonensi, cap. v. ¶ *Caput* 54.

Mogũt. conc. sub Carolo magno ca. 54. 35. q. 2. c. *cõtradicimus*

Contradicimus quoque vt in quarta vel quinta, sextáque generatione nullus amplius coniugio copuletur. Vbi autem post interdictum, factum fuerit inuentum, separetur.

In qua linea S. Gregorius Anglorũ genti coniugia permiserit. Ex epist. Iohannis Constantinopolitani, ad Fœlicem episcopum Siciliæ. ¶ *Cap.* 55.

35. q. 2. *cap. quædã lex Romana.* Greg. cap. 5. ad interroga. August. Cãtuari. episcopi.

Gregorius papa requisitus ab Augustino Anglorum gentis episcopo quota generatione fideles debeant copulari, dispensatoriè sic rescribit. Quædam lex in Romana repub. permittit, vt siue frater & soror, seu duorum fratrum germanorum, vel duarum sororum filius & filia misceantur, sicut experimento didicimus, ex tali coniugio sobolem non posse succrescere. Vnde necesse est, vt iam quarta vel quinta generatio fidelium licenter sibi iungantur.

Quod S. Gregorius, Hoc Anglorum genti specialiter, non generaliter permisit. Ibidem. ¶ *Caput* 56.

Greg. epist. 31. *lib.* 12.

Verùm post multum temporis à Fœlice Massanæ Siciliæ præsule requisitus, vtrum Augustino Gregorius scripserit, vt Anglorum quarta generatione contracta matrimonia minimè soluerentur, humillimus pater Gregorius inter cætera talem dedit rationem: Quod scripsi Augustino Anglorum gentis episcopo alumno videlicet (vt recordaris) tuo, de consanguinitatis coniunctione, ipsi & Anglorum genti quæ nuper ad fidem venerat,

A venerat, ne à bono quod cœperat metuendo austeriora recederet, specialiter & non generaliter certissimè scripsisse me cognoscas. Vnde & mihi omnis Romana ciuitas testis existit: nec ea intentione hæc illis scripsi mandata, vt postquàm firma radice in fide fuerint solidati, si infra propriam consanguinitatem inuenti fuerint, non separentur, aut infra affinitatis lineam, id est vsque ad septimam generationem iungantur: sed quòd adhuc illis neophytis existentibus eis primum illicita consentire, & eos verbis ac exemplis instruere, & quæ post de talibus egerint rationabiliter & fideliter excludere oporteret. Nam iuxta Apostolum qui ait, lac dedi vobis potum, non escam, ista illis modò, non posteris (vt præfixum est) temporibus tenenda indulsimus: ne bonum quod infirma radice plantatum erat exureretur, sed aliquantùm firmaretur, & vsq; ad perfectionem B custodiretur. Hæc ergo ego Ioannes idcirco perstringendo curaui, vt hi qui occasione nouæ dispensationis illicita matrimonia contra hunc eruditissimum virum causantur, non generaliter quartæ generationis copulam censuisse, immò venialiter simúlq; tẽporaliter permisisse cognoscant.

1.Cor.3.

Quod extranei nisi ex necessitate, dissidium inter consanguineos facere non debeant. Ex decretis Fabiani papæ, cap. viij. ¶ *Cap. 57.*

Consanguineos extraneorum nullus accuset vel consanguinitatem in synodo computet, sed propinqui ad quorum notitiam pertinet, id est, pater, mater, soror, frater, patruus, auunculus, amita, matertera, & eorum procreatio. Si autem progenies tota defecerit, ab antiquioribus & veraci-C oribus quibus eadem propinquitas nota sit, episcopus canonicè perquirat, & si inuenta fuerit propinquitas, separentur.

35.q.6.c. cõsanguineos.

Ne quis neptem suam ducat. Ex concilio Romano. Gregorius. ¶ *Cap. 58.*

Si quis neptem suam in coniugio duxerit, anathema sit.

Ex decretis Greg.3. iunioris appellati. cap.6.

De eadem re, eiusdem Gregorij. ¶ *Caput 59.* *Cap. 8.*

Si quis consobrinam in coniugium duxerit, anathema sit.

De eadem re. ¶ *Caput 60.* *Cap. 9.*

Si quis de propria cognatione, vel quam cognatus habuit in coniugio duxerit, anathema sit.

Sacramentum de parentela, quomodo sit inquirenda. ¶ *Caput 61.*

De illa parentela quam dicunt esse inter N. & istam coniugem N. quic-D quid inde scis aut audisti à tuis vicinis, aut à tuis antiquioribus propinquis, quod tu per nullum ingenium, nec propter amorem, nec propter timorem, aut per præmium aut per consanguinitatem celabis episcopum tuum aut eius missum, cui hoc inquirere iusserit quandocunque te ex hoc interrogauerit: sic te Deus adiuuet & istæ sanctorum reliquiæ.

35.q.6.c. de parentela.

Iuramentum testium. ¶ *Caput 62.*

Illud sacramentũ quod iste iurauit de illa parentela quæ inter filium & eius coniugem N. computatur, quòd tu illud obseruabis in quantum sapis aut audisti: sic te Deus adiuuet.

35.q.6.c. illud iuramẽtum.

Sacramentum de incestuoso coniugio. ¶ *Caput 63.*

Ab isto die in antea, quòd tu per nullum ingenium te sociabis huic tuæ con-

35.q.6.c. ab isto.

tuæ consanguineæ N. cum qua contra legem & rectam Christianitatem tuam, adulterium & incestum perpetrasti, nec in coniugio nec in adulterio illam tibi sociabis, nec cum illa ad vnam mensam manducabis & bibes, aut sub vno tecto manebis: nisi fortè in ecclesia, aut in aliquo publico loco, vbi nulla mala suspicio possit esse: & ibi coram testibus idoneis pro certa necessitate pariter colloquamini. Nec aliam coniugem accipies, nisi fortè post peractam pœnitentiam tibi licentia data fuerit ab episcopo tuo, aut eius misso: sic te Deus adiuuet, & istæ sanctorum reliquiæ. A

Hæc capitula de septem gradibus consanguinitatis S. Isidorus diligenti inquisitione descripsit, & in figura apertius depicta ordinauit. cap. primo, de vij. gradibus consanguinitatis. ¶ *Caput 64.* B

Isid. lo. cap. 5. lib. 9. Etymo.

I. Primo gradu superiori linea continētur pater mater: inferiori filius filia: quibus nullæ aliæ personæ iunguntur. II. Secundo gradu continentur superiori linea auus auia: inferiori nepos neptis. In transuersa frater soror, quæ personæ duplicantur. Auus enim & auia tam ex patre, quàm ex matre accipiuntur. Quæ personæ, sequentibus quoque gradibus similiter pro substantia † earum quæ in quo gradu subsistunt, ipso ordine duplicantur. Istæ personę in secūdo gradu ideo duplices appellantur, quia duo aui sunt, & paternus & maternus. Item duo genera nepotum sunt, siue ex filio, siue ex filia procreati. Frater & soror ex transuerso veniunt, id est, aut frater patris aut frater matris, qui aut patruus aut auunculus nominatur. Qui & ipsi hoc ordine duplicantur. III. Tertio gradu veniunt supra, proauus proauia: infra pronepos proneptis. Ex obliquo fratris sororisque filius vel filia: patruus amita, id est, patris frater & soror: auunculus matertera, id est, matris frater & soror. C IIII. Quarto gradu veniunt suprà, abauus abauia: infra abnepos abneptis. Ex obliquo fratris & sororis nepos, neptis. Patruelis frater, soror: patruelis, id est, patrui filius vel filia. Consobrinus, consobrina, id est auunculi & materteræ filius vel filia. Amitinus, amitina, id est amitæ filius vel filia. Itémque consobrini qui ex duabus sororibus nascuntur. Quibus accessit patruus magnus, amita magna, id est aui paterni frater & soror. Auunculus magnus, matertera magna, id est auiæ tam paternæ, quam maternæ frater & soror. V. Quinto gradu veniunt, suprà quidem attauus, attauia: infra adnepos, adneptis. Ex obliquo fratris & sororis pronepos, proneptis: fratris patruelis, sororis patruelis amitiui, amitiuæ, consobrini consobrinæ filius vel filia: propior consobrinus consobrina, id est patrui magni, amitę magnæ, auunculi magni, materteræ magnæ filius vel filia. Quibus accrescunt propatruus, proamita. Hi sunt proaui materni, frater & soror, proauunculus, promatertera. Hi sunt proauiæ paternæ maternæque frater & soror, proauíq; magni materni. Hæc species nec aliis gradibus quàm scripta est, nec aliis vocabulis declarari potest. D VI. Sexto gradu veniunt suprà triauus, triauia: infra trinepos, trineptis. Ex obliquo fratris & sororis, abnepos abneptis: fratris patruelis, sororis matruelis amitiui amitiuæ, consobrini consobrinæ: patrui magni, amitæ magnæ: auunculi magni, materteræ magnæ nepos neptis: propioris

† Gratia. sic habet: eorū in quo gradu consistunt.

A propioris consobrini filius vel filia, qui consobrini appellantur: quibus ex latere accrescunt propatrui proamitæ: proauunculi promaterteræ filius vel filia, adpatruus adamita. Hi sunt abaui paterni frater & soror, abauunculus abmatertera. Hi sunt abauiæ paternæ maternæque frater & soror, abauíque materni. Hęc quoque explanari ampliùs non possunt, quàm ipse author disseruit. Septimo gradu qui sibi sunt cognati, recta linea supra infráque propriis nominibus non appellantur, sed ex transuersa linea cõtinentur fratris sororis, adnepos adneptis: cõsobrini filij filiæq; successionis, idcirco gradus septem constituti sunt, quia vlteriùs per rerũ naturam nec nomina inueniri, nec vita succedentibus prorogari potest. In his enim septem gradibus omnia propinquitatum nomina continentur, B vltra quos affinitas inueniri, nec successio potest ampliùs prorogari.

DE	PA	TRI		BVS.	
Author mei	*generis*	*mihi pater est*	*ego illi*	*Filius*	*aut filia*
Patris mei	*pater*	*mihi auus est*	*ego illi*	*Nepos*	*aut neptis*
Patris mei	*auus*	*mihi proauus est*	*ego illi*	*Pronepos*	*aut proneptis*
Patris mei	*proauus*	*mihi abauus est*	*ego illi*	*Abnepos*	*aut abneptis*
Patris mei	*abauus*	*mihi atauus est*	*ego illi*	*Adnepos*	*aut adneptis*
Patris mei	*atauus*	*mihi tritauus est*	*ego illi*	*Trinepos*	*aut trineptis*
DE	PA	TRV		IS.	
Patris mei	*frater*	*mihi patruus est*	*ego illi*	*Fratris filius*	*aut filia*
Patris mei	*pater*	*mĩ pater magn⁹ est*	*ego illi*	*Filij fratris filius*	*aut filia*
Patrui mei	*auus*	*mi. propatruus est*	*ego illi*	*Filij filiæ nepos*	*aut neptis*
Patrui mei	*proauus*	*mihi adpatruus est*	*ego illi*	*Neptis filius*	*vel filia*
DE	A	MI		TIS.	
Patris meæ	*soror*	*mihi amita est*	*ego illi*	*Fratris filius*	*aut filia*
Amitæ meæ	*mater*	*mĩ amita magna est*	*ego illi*	*Filiæ fratris filius*	*aut filia*
Amitæ meæ	*auia*	*mihi proamita est*	*ego illi*	*Neptis filius*	*aut filia*
Amitæ meæ	*proauia*	*mihi abamita est*	*ego illi*	*Neptis nepos*	*aut neptis*
DE	A	VVN		CV LIS.	
Matris mei	*frater*	*mihi auũculus est*	*ego illi*	*Sororis filius*	*aut filia*
Auunculi mei	*pater*	*mi. auũc. magn⁹ est*	*ego illi*	*Filij sororis filius*	*aut filia*
Auunculi mei	*auus*	*mihi proauũcul⁹ ẽ*	*ego illi*	*Filij nepos*	*aut neptis*
Auunculi mei	*proauus*	*mi. abauũculus est*	*ego illi*	*Neptis filius*	*aut filia*
DE	MA	TER		TE RIS.	
Matris meæ	*soror*	*mihi matertera est*	*ego illi*	*Sororis filius*	*aut filia*
Materteræ meæ	*soror*	*mi. matert. mag. est*	*ego illi*	*Sororis nepos*	*aut neptis*
Auiæ meæ	*soror*	*mi. abmatertera est*	*ego illi*	*Sororis pronepos*	*aut pron.*
Proauiæ meæ	*soror*	*mi. promatert. est*	*ego illi*	*Neptis filius*	*vel filia.*

Schemata dicũtur Ramusculi quos aduocati faciunt in Genere cùm gradus cognationum partiuntur, vtputa ille filius, ille pater, ille auus, ille agnatus, & cæteri quorum figuræ hæ sunt.

Pater filius Mater filia. I.						
Auus, Auia. II.	Frater, Soror. II.	Nepos, Neptis. II.				
Proauus, Proauia. III.	Patruus, Amita, Auunculus, Matertera. III.	Fratris aut Sororis filius aut filia. III.	Pronepos, Proneptis. III.			
Abauus, Abauia. IIII.	Propatruus, Amita. Auũculus magnus, Matertera magna. IIII.	Consobrini, Consobrinæ. IIII.	Fratris aut Sororis nepos aut neptis. IIII.	Abnepos, Abneptis. IIII.		
Atauus, Atauia. V.	Propatru⁹, Proamita, Proauunculus, Promatertera. V.	Propiores Sobrini. V.	Sobrini, Sobrinæ. V.	Fratris aut Sororis pronepos aut proneptis. V.	Adnepos, Adneptis. V.	
Tritauus, Tritauia. VI.	Adpatru⁹, Adamita, Adauũculus, Admatertera. VI.	Propatrui, Proamitæ, Proauũculi filij & filiæ. VI.	Propatrui, Proamitæ, Proauunculi nepos neptis VI.	Sobrinorum vel Sobrinarum filij vel filiæ. VI.	Fratris aut Sororis abnepos vel abneptis. VI.	Trinepos, Trineptis. VI.

Hæc Consanguinitas dum se paulatim propaginum ordinibus dirimens, vsq; ad vltimum gradum subtraxerit, & propinquitas esse desierit, eam rursus lex matrimonij vinculo repetit, et quodammodò reuocat fugientē. Ideo autem vsq; ad sextum Generis gradũ consanguinitas constituta est, vt sicut sex ætatibus mundi generatio & hominis status finitur, ita propinquitas generis tot gradibus terminaretur.

						Tritaui pater. VII.	Tritaui mater. VII.						
					Tripatruus Triamita. VII.	Tritauus. VI.	Tritauia. VI.	Triauunculus, Trimatertera. VII.					
				Adpatrui, Adamitæ filij. VII.	Adpatruus Adamita. VI.	Atauus. V.	Atauia. V.	Adauunculus, Admatertera. VI.	Adauúculi Admaterteræ filij. VII.				
			Abpatrui, Abamitæ nepotes. VII.	Abpatrui Abamitæ filij. VI.	Abpatruus Abamita. V.	Abauus. IIII.	Abauia. IIII.	Abauunculus, Abmatertera. V.	Abauúculi Abmaterteræ filij. VI.	Abauúculi Abmaterteræ nepotes VII.			
		Propatrui Proamitæ nepotes. VII.	Propatrui Proamitæ ꝑnepotes VI.	Propatrui Proamitæ filij. V.	Propatru⁹ Proamita. IIII.	Proauus. III.	Proauia. III.	Proauunculus, Promatertera. IIII.	Proauúculi Promaterteræ filij. V.	Proauúculi ꝑmaterteræ nepotes VI.	Proauúculi Promater. pronepotes VII.		
	Propatruorũ, amitarũ ꝑnepotes. VII.	Propatruorũ, Amitarũ nepotes VI.	Propatruorum, Amitarum filij. V.	Propatrueles, Amitini. IIII.	Propatru⁹ Proamita magna. III.	Auus. II.	Auia. II.	Auunculus Matertera magna. III.	Propri⁹ sobrin⁹, ꝑpria sobrina. IIII.	Sobrini Sobrinæ filij. V.	Sobrini Sobrinæ nepotes. VI.	Sobrini Sobrinæ pronepotes. VII.	
…atris pa…ui, Amiti nepotes VII.	Patrui, Amitini pronepotes. VI.	Patrui, Amitini nepotes. V.	Propatruelis Amitini filij. IIII.	Frater, Soror patruelis, amitinę III.	Patruus Amita. II.	PATER I.	MATER I.	Auunculus Matertera II.	Consobrinus, consobrina. III.	Consobrini, cõsobrinæ filij. IIII.	Consobrini, cõsobrinæ nepotes V.	Cõsobrini cõsobrinæ pronepotes VI.	Consobrini, sororis nepotes. VII.
						Filius I.	Filia. I.						
						Nepos II.	Neptis II.						
						Pronepos. III.	Proneptis. III.						
						Abnepos. IIII.	Abneptis. IIII.						
						Adnepos. V.	Adneptis V.						
						Trinepos. VI.	Trineptis. VI.						
						Trinepotis nepos. VII.	Trinepotis neptis. VII.						

A

De incestuosis qui admonitiones sacerdotum contemnunt. Ex concil. Turonensi iij. cap. xli. ¶ *Caput* 65.

23.q.5.c.incestuosi.

Incestuosi, parricidæ, homicidæ multi apud nos (proh dolor) reperiũtur, sed aliqui ex illis sacerdotum nolunt admonitionibus aurem accommodare, volentes in pristinis perdurare criminibus, quos oportet per secularis potentiæ disciplinam à tam praua consuetudine coerceri, qui per salutifera sacerdotum monita noluerunt reuocari.

Ne infra septimã generationẽ coniugia fiant. Ex cõcilio apud Cõfluentiã, cap. i. Cui interfuerunt Carolus & Henricus Reges. ¶ *Cap.* 66.

Anno dominicæ incarnationis, D. CCCCXII. apud Confluentiam iussu venerabilium principum Caroli videlicet & Henrici regũ reuerendissimorum, congregati sunt Episcopi numero viij. Herimannus Agrippinẽsis archiepiscopus, Thiedo VViteburgẽsis episcopus, Luitharius Munnensis episcopus, Doto Osneburgensis episcopus, Rihgouunno VVardanensis episcopus, Rithuuius Strazburgensis episcopus, Vnuuanus Padebrunensis episcopus, cum abbatibus aliisque sacri ordinis viris quamplurimis: qui ipso cooperante & sententias eorum confirmante Domino Christo, in synodali residentes conuentu multa vtilia, ac sanctę Dei ecclesiæ profutura saluberrimo tractantes consilio, inter cætera quæ statuerunt, hoc maximè necessariũ, & instanti (proh dolor) tẽpore per abusionem frequentissimum cognationis incestum, summa cautela vitandũ firmauerunt, hoc est, ne vllus christianus infra septimam generationem nuptias copulare præsumat.

B

Cap. i.

C

De muliere quæ cum duobus fratribus fornicata est. Ex cõcilio Neocæsareensi cap. ij. ¶ *Caput* 67.

Mulier si duobus fratribus nupserit, abiiciatur vsque ad mortem: veruntamen in exitu propter misericordiam, si promiserit quòd facta incolumis huius coniunctionis vincula dissoluat, fructum pœnitentiæ consequatur, & communio ei concedatur. Quòd si defecerit vir aut mulier in talibus nuptiis, difficilis erit pœnitentia in vita permanenti.

De eadem re. Ex decret. Martini, cap. lxxx. ¶ *Caput* 68.

Ex collecta neis synodorum græcarum Martini Bracaren. episc.

Si qua mulier duos fratres, aut si quis vir duas sorores duxerit, à communione separentur, vsque ad mortem. In morte, pro misericordia viaticum accipiant.

D

De illo qui cum duabus sororibus fornicatus est, quarum vna vxor fuit. Ex concilio Aurelianensi cap. vi. ¶ *Caput* 69.

32.q.7.cap. qui dormierit.

Qui dormierit cum duabus sororibus, & vna ex illis antea vxor fuit, neutram ex ipsis habeat: nec ipsi adulteri vnquam coniugio copulentur.

De illo qui cum duabus sororibus, cum nouerca, vel cũ sorore sua, vel cum amita, vel matertera sua, vel filia patrui, vel auunculi sui, vel cum filia amitæ vel materteræ suæ, vel cum nepte sua, vel cum commatre sua, vel cum filiola quam de fonte suscepit, vel ante episcopũ tenuit, fornicatus est. Ex eodem concilio. ¶ *Caput* 70.

Si quis fornicatus fuerit cum duabus sororibus, vel cum nouerca sua, vel cum

A vel cum sorore sua, vel cum amita sua, vel cum matertera sua, vel cum filia patrui sui, & auunculi sui, vel cum filia amitæ suæ siue materteræ suæ, vel cum nepte sua, vel cum cõmatre sua, aut filiola sua, siue quam de fonte suscepit, vel ante episcopum tenuit, & si qua mulier simili modo fornicata fuerit, abstineat se ab ingressu domus Dei annum, & eodem anno nisi dominicis diebus & festis solummodo pane & aqua & sale vtatur, arma non ferat, osculum nulli præbeat, sacrificium nisi pro viatico minimè accipiat. Sex deinde annis ingrediatur quidem domum Dei, sed carnibus & vino & sicera minimè vtatur, nisi festis diebus. De armis verò & osculis, siue de sacrificio, sicut supradictum est. Postea verò duobus annis quando carne vescitur, à potu omni quo inebriari potest se contineat. Et si potum B biberit, minimè carne vescatur absque præcipuis festis diebus. De armis verò vel osculo & sacrificio modum teneat iam dictum. Inde vsque ad obitum suum nisi prædictis festis diebus à carne abstineat, & tres ferias legitimas in omni hebdomada, & tres quadragesimas in anno legitimè custodiat. De armis verò vt supradictum est, & nunquam aliquando coniugio copuletur. Hæc eadem, pœnitentia imponenda est parricidis vel fratricidis vel consanguineis, nec non & qui sponte per fraudem & auaritiam hominem innoxium, quod † morchidum vocant.

† ali. morth dicitur.

De illo qui cùm matrem habuerit vxorem, cum filiastra fornicatus fuerit. Item ex concil. Moguntinensi. ¶ *Caput* 71.

Mogũtia. cõ. sub Carolo Magno, ca. 56. 32. *q.* 7. *cap. Si quis.*

Si quis viduam vxorem duxerit, & postea cum filiastra sua fornicatus C fuerit, seu cum duabus sororibus concubuerit, aut si qua duobus fratribus nupserit, seu cum patre & filio fornicata fuerit, tales copulationes anathematizari & disiungi præcipimus, nec vnquam amplius coniugio copulari sed sub magna districtione † fieri.

† fortè, feriri.

De illo qui cum filiastra ignorante fornicatus est. Ex concilio apud vermeriam, cap. iiij. ¶ *Caput* 72.

35. *q.* 2. *et* 3. *c. Si quis cũ matre.*

Si quis cum matre & filia fornicatus est ignorante matre de filia, & filia de matre: ille nunquam accipiat vxorem, illæ verò si voluerint accipiant maritos. Si autem hoc scierint ipsæ fœminæ absque maritis in perpetuo maneant.

De illo qui stuprauerat quandam, quam frater eius postea ignorans D *duxit vxorem. Ex eodem cap. v.* ¶ *Caput* 73.

Cõc. Tribur. cap. 44. 35. *q.* 2. *et* 3. *c. Si homo.*

Si homo fornicatus fuerit cum muliere, & frater eius nesciens eandem duxerit vxorem: frater eò quòd fratri crimen celauerit, pœniteat, & post pœnitentiam nubat. Mulier autem vsque ad mortem pœniteat, & sine spe coniugij maneat.

De eadem re. Ex eodem concilio, cap. vi. ¶ *Caput* 74.

Si frater cum muliere fornicatus fuerit, & frater nesciens cum eadem concubuerit: mulier diebus vitæ suæ pœniteat, post pœnitentiam autem frater ignarus sceleris coniugium accipiat si vult.

De eadem re. Ex concilio Matiscensi, cap. v. ¶ *Caput* 75.

Item iudicatum est quendam stuprasse quandam fœminam, quam postea frater

ftea frater eius accepit vxorem. Statuerunt eum qui ftuprauit & à fe ftupratam fratri celauit, quia geminauit peccatum, pœnitentia diftrictiori caftigandum, coniugium tale diffolui oportere, & mulieri quidem nunquã dari poteftatem nubendi: illis autem pro mifericordia coniugium indulgere, fed cum pœnitentia.

De muliere cum qua & pater & filius fornicati funt. Ex concilio Triburienfi. ¶ *Caput* 76.

Cap. 43. 34.*q*.1.*et* 2. *ca.quidam.*

Quidam fornicatus eft cum quadam muliere, poftea filius nefciens patris factum ftuprauit eandem. Quod cùm pater refcifceret, de fe filióque confeffus eft. Statuerunt melius effe vt taliter lapfis cum digna pœnitentia, legitima permittantur coniugia, quàm fortè deterius delinquant. Fornicaria autem fine fpe coniugij maneat.

De illo qui cum vxore, matre, & filiaftra fornicatus eft. Ex concilio Maguntienfi. ¶ *Caput* 77.

Cap. 65. 32.*q*.7.*cap. Si quis.*

Si quis viduam vxorem duxerit, & poftea cum filiaftra fuerit fornicatus, feu cum duabus fororibus, aut fi qua cum duobus fratribus, feu cum patre & filio, fi quis relictam fratris, fi quis neptem, aut nouercam, aut nurum, aut confobrinam, aut filiam auunculi, aut eius relictam, aut priuignam polluerit eos difiungi, & vlterius nunquam coniugio copulari præcipimus.

De illo coniugato qui cum filia materteræ fuæ, vel auunculi, vel amitæ vel patrui fornicatus fuerit. Ex conci. Triburienfi. ¶ *Caput* 78.

Interrogatum eft fi quis cum filia materteræ fuæ vel amitæ vel auũculi vel patrui fui concubuerit, fi coniugatus fuerit, liceátne illi vlterius vti cõiugio, aut non coniugato vxorem accipere. Iuftum effet, ficut aliqua ftatuta priorum habentur, vt in perpetuum tales à coniugio abftineant. Vifum eft humanæ fragilitatis intuitu, vt poft pœnitentiam non quidem penitus priuentur coniugio, durifsimè tamen tam immanis fornicatio vindicetur. Sicut S. Papa Nicolaus & alij Romani pontifices ftatuerunt, ne fortè defperati multiplicius peccent.

De patre & filio, de auunculo & nepote, fi cum vna muliere fornicati fuerint. Ex concilio Maguntienfi, cap. v. ¶ *Caput* 79.

Interrogatum eft fi pater & filius, vel fi duo fratres, vel fi auunculus & nepos cum vna muliere fornicati fint, quid inde faciendum fit. Manifeftum eft quod graui vindicta plectendum eft, quod graue facinus effe reperitur. Omnis enim mœchia interdicitur, vbi fcriptum eft non mœchaberis: quantò magis cum cognata vel cum coniuge, feu concubina cognati? Hinc in Leuitico fcriptum eft: Si mœchatus fuerit quis cum vxore alterius, morte moriantur & mœchus & adultera. Qui dormierit cum nouerca fua & cum nuru fua, & qui filiam & matrem duxerit, & qui acceperit fororem fuam, morte moriantur. Si enim in lege turpitudinem inceftus mortis fententia vindicare iufsit, quomodo in euangelio vbi fumma iuftitia eft, inceftuofus peccati pœnitentiam euadet? Vnde Apoftolus: Irritam qui fecerit legem Moyfi, fi fine vlla miferatione fub duobus vel tribus

*Exod.*20. *Leuit.*20. *Hebr.*10.

A tribus testibus moritur: quantò magis putatis deteriora mereri supplicia qui filium Dei conculcauerit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & spiritui gratiæ contumeliam fecerit? Igitur Theodorus iudicauit eum qui incestum fecerit, xij. annos pœnitere debere, alij xv. alij x. alij vij. Sed nos priscorum patrum vestigia sequentes, his solis spacium pœnitentiæ temperemus, qui deuotè & cum lachrymis pœnitentiam egerint, cæteri definitum tempus obseruent.

De eadem re. Ex concil. apud Vermeriam, cap. iiij. ¶ *Caput* 80.

Magunt. sub Carolo Magno, cap. 55. 30. *q.* 1. *ca. si quis filiastrum.*

Si quis filiastrum aut filiastram suam ante episcopum ad confirmationem tenuerit, separetur ab vxore sua, & aliam nunquàm accipiat: similiter & mulier.

B *De illis qui infantes suos suscipiunt à baptismo vt separentur à coniugibus. Ex concil. Cabilonensi, cap. iiij.* ¶ *Caput* 81

Con. Cabilo. sub Carolo Magno, ca. 31 30. *q.* 1. *cap. dictum est.*

Dictum etiam nobis est, quasdam fœminas desidiosè, quasdam verò fraudulenter, vt à viris suis separentur, proprios filios coram episcopis ad confirmandum tenuisse. Vnde nos dignum duximus, vt si qua mulier filium suum desidia aut fraude aliqua coram episcopo tenuerit ad confirmandum, propter fallaciam suam aut propter fraudem, quamdiu viuat pœnitentiam agat, à viro tamen suo non separetur.

De eadem re. Item ex conc. Maguntiensi cap. x. in claustro sancti Albani habito, præsente Ludouico Imperatore. ¶ *Caput* 82.

Cap. 55. 30. *q.* 1. *c. de eo quod.*

De eo quod interrogasti, si ille qui filiolam suam duxit vxorem, & de C eo qui concubuit cum commatre sua spirituali, & de eo qui filium suum baptizauit, & cuius vxor eum de fonte suscepit, ea ratione vt dissidiũ coniugij fieret, si postea in tali copulatione permanere possent: de talibus sic respondendum est. Si filiolam aut commatrem suam spiritualem aliquis in coniugio duxerit, separandos eos esse iudicamus, & graui pœnitentia plectendos. Si autem coniuges legitimi vnus aut ambo ex industria fecerint, vt filium suum de fonte suscipiant vt dissidium fiat, tale consilium damus: Si innupti manere voluerint, bonum est: sin autem, grauis pœnitentia insidiatori iniungatur, & simul maneant. Et si supervixerit præuaricator coniugij, acerrima pœnitentia mulctetur, & sine spe coniugij maneat.

D *De eadem re. Ex concil. Triburiensi, cap. viij.* ¶ *Caput* 83.

Mogunt. sub Car. Ma. c. 55.

Nullus proprium filium aut filiam à fonte baptismatis suscipiat, nec filiolam nec commatrem ducat vxorem, nec illam cuius filium ad confirmationem ante episcopum tenuerit. Vbi autem factum fuerit, separentur.

De eadem re. Ex concilio Maguntiensi, cap. v. ¶ *Caput* 84.

Quàm detestabile & execrabile scelus sit vnicuique Christiano filiolam suam stuprare, testatur sanctus Gregorius papa in dialogis suis, vbi refert quendam hominem polluisse filiolam suam. Et quia neglexit pœnitentiam agere, subito miserabili morbo correptus expirauit, & sepulto non solum corpus, sed etiam omne sepulchrum ignis inuisibilis consumpsit.

Lib. 4. dialogorũ. ca. 32.

De mulieribus quæ aliquo molimine inter se fornicantur. Ex pœnitentiali Theodori. ¶ *Caput* 85. A

Mulier quocunque molimine, aut in se ipsa, aut cum altera fornicata fuerit, duos annos pœniteat.

De sanctimonialibus si inter se fornicentur. De eodem. ¶ *Caput* 86.

Si sanctimonialis cũ alia sanctimoniali per aliquod machinamentum fornicatæ fuerint, vij. annos pœniteant.

De muliere quæ cum altera fornicata fuerit. Ex concilio Ancyrano, cap. viij. ¶ *Caput* 87.

Mulier si cum muliere fornicata fuerit, duos annos pœniteat. Sic & illa quæ semen viri sui miscet cibo, vt inde plus eius accipiat amorem pœniteat. B

De illis qui irrationabiliter versantur. Ex concilio Ancyrano, cap. xv. ¶ *Caput* 88.

De his qui irrationabiliter versati sunt siue versantur, id est, qui cum pecoribus & masculis se coinquinauerint, quotquot ante xx. ætatis suæ annũ tale crimen cõmiserint xv. annis exactis in pœnitẽtia, cõmunionem mereãtur orationum. Deinde quinquennio in hac cõmunione durantes, tunc demum oblationis sacramenta contingant. Discutiatur autem & vita eorum, qualis tempore pœnitudinis extiterit, & ita misericordiã consequantur. Quod si inexplebiliter his hæsere criminibus, ad agendam pœnitentiam prolixius tempus insumant. Quotquot autem post xx. annos ætatis vxores habentes in hoc peccato prolapsi sunt, xxv. annos pœnitentiam agentes ad orationis communionem recipiantur. In qua quinquennio perdurantes, tunc oblationis sacramenta percipiant. Quod si & vxores habentes, & transcendentes quinquagesimum annum ætatis ita deliquerint, ad extremum vitæ communionis gratiam consequantur. C

De eadem re. Ex eodem concilio cap. xvi. ¶ *Caput* 89.

Eos qui irrationabiliter vixerint, & lepra iniusti criminis alios polluerint, præcepit sancta synodus inter eos orare, qui spiritu periclitantur immundo.

De illis qui cũ pecudibus fornicãtur. Ex pœnitentiali Theodori. ¶ *Cap.* 90

Qui cum pecude peccat, quidam iudicant annos x. quidam vij. quidam † duos, quidam centum dies iuxta qualitatem personæ, pœniteat. D

† tres,

Item de quadrupedum fornicatoribus. Ex Romano pœnitentiali. ¶ *Cap.* 91

Si inuenti fuerint qui cum quadrupedibus, vel masculis contra naturam peccant, dura & districta pœnitentia coërcendi sunt. Quapropter episcopi vel presbyteri à quibus iudicium pœnitentiæ iniungitur, conentur omnibus modis hoc malum radicitus abscidere.

De illis qui fornicantur sicut Sodomitæ. Ex pœnitentiali Theodori. ¶ *Caput* 92.

Qui fornicatus fuerit sicut Sodomitæ, si seruus est, scopis castigabitur ij. annos: si liber est & coniugatus x. annos: si priuatus septem annos pœniteat. Pueri c. dies si in consuetudine est: Laicus coniugatus si in consuetudine ha-

A dine habet, xv. annos pœniteat. Si ex ordinibus est & in consuetudine habet, degradatus vt laicus pœniteat. Qui autem cum fratre naturali fornicatus fuerit, per tam sordidam commixtionem, ab omni carne se abstineat, vel xv. annos pœniteat: si clericus est amplius pelli debet.

De clericis vel monachis si fuerint masculorum insectatores. Ex dictis Basilij. ¶ *Caput 93.*

Clericus vel monachus vt paruulorum insectator, vel qui osculo vel aliqua occasione turpi deprehensus fuerit, publicè verberetur, & comam amittat, decaluatúsque turpiter sputamentis oblinitus in facie, vinculísq; arctatus ferreis, carcerali vj. mensibus angustia maceretur, & triduo per hebdomadas singulas ex pane hordeaceo ad vesperam reficiatur.

B Post hæc aliis vj. mensibus sub senioris spiritualis custodia segregata in curticula degens, operi manuum & orationi sit intentus, vigiliis & fletibus subiectus, & sub custodia semper duorum fratrum spiritualium ambulet, nulla priuata locutione vel consilio deinceps iuuenibus coniungendus.

De eadem re. Ex dictis Isidori. ¶ *Caput 94.*

Si quis ex iuuenibus, vel aliqua suspiciosa persona cum paruulis iocatus fuerit, diuturna pœnitentia maceretur.

De eadem re. Ex dictis eiusdem. ¶ *Caput 95.*

Si deprehensus fuerit aliquis frater ludere cum pueris, & habere amicitias ætatis infirmæ, tertiò commoneatur vt memor sit honestatis,

C atque timoris Dei: si non cessauerit, seuerissimè corripiatur.

De eo qui spiritualem habet compatrem, cuius vxor commater non est, & eo defuncto, si eius viduam possit ducere vxorem. Ex concilio Triburiensi cap. xlvij, cui interfuit Rex Arnulphus. ¶ *Cap. 96.*

Qui spiritualem habet compatrem, cuius filium de lauacro sacri fontis accepit, & eius vxor commater non est, liceat ei, defuncto compatre suo, eius viduam ducere in vxorem si nullam habent consanguinitatis propinquitatem. Quid enim? Nunquid non possunt coniungi, quos nulla proximitas carnalis, vel in id generatio secernit spiritualis?

30. q. 4. cap. qui spiritualem.

Vtrùm quis filiam spiritualis commatris suæ vxorem ducere possit. Ex eodem concilio, cap. xlviij. ¶ *Caput 97.*

D Illud etiam nec canonica institutione definimus, nec interdictione aliqua refutamus, sed propter eos qui diuersè de eo sentiunt, hoc loco aliquid commemoramus. Si quis suæ spiritualis commatris filiam fortuitu, & ita contingente rerum casu in coniugium duxerit, (consilio maturiori seruato) habeat, atque honestè legitimo coniugio operam det.

De quodam qui suam filiolam spiritualem constuprauerat. Ex lib. Dialogorum Gregorij. ¶ *Caput 98.* *Lib. 4. c. 32.*

Terribile etiam quiddam in Valeriæ prouincia contigisse vir venerabilis Maximianus Siracusanus Episcopus, qui diu in hac vrbe meo monasterio præfuit, narrare consueuit dicens: Quidam curialis illic

ſacratiſsimo paſchali ſabbato iuuenculam cuiuſdam filiam in baptiſmate ſuſcepit. Qui poſt ieiunium domum reuerſus multo vino inebriatus, eandem filiolam ſuam ſecum manere petijt, eámq; nocte illa (quod dictu nefas eſt) perdidit. Cúmque mane facto ſurrexiſſet reus, cogitare cœpit vt ad balneum pergeret, ac ſi aqua balnei lauaret maculam peccati. Perrexit igitur, lauit, cœpit trepidare eccleſiam ingredi, ſed ſi tanto die non iret ad eccleſiam, erubeſcebat homines: ſin verò iret, pertimeſcebat iudiciũ Dei. Vicit itaque humana verecundia, perrexit ad eccleſiam, ſed tremebundus & pauens ſtare cœpit, atque per ſingula momenta ſuſpectus qua hora immundo ſpiritui traderetur, & coram omni populo vexaretur. Cúmque vehementer timeret, ei in illa miſſarum celebritate quaſi aduerſi nihil contigit, qui lætus exiit, & die altero eccleſiam iam ſecurus intrauit: factúmque eſt, vt per ſex continuos dies lætus ac ſecurus procederet, æſtimans quod eius ſcelus dominus aut non vidiſſet, aut viſum miſericorditer dimiſiſſet, die autem ſeptimo, ſubita morte defunctus eſt. Cúmque ſepulturæ traditus fuiſſet per longum tempus cunctis videntibus de ſepulchro eius flamma exiit, & tamdiu oſſa eius concremauit, quouſque omne ſepulchrum conſumpſit, & terra quæ in tumulo collecta fuerat, defoſſa videretur. Quod videlicet omnipotens Deus faciens, oſtendit quòd eius anima pertulit in occulto, cuius etiam corpus ante humanos oculos flamma conſumpſit. Qua in re quoque nobis hæc audientibus exemplum formidinis dare dignatus eſt: quatenus ex hac cõſideratione colligamus, quid anima viuens, ac ſentiẽs pro reatu ſuo patitur, ſi tanto ignis ſupplicio etiam inſenſibilia oſſa concremantur.

De quodam fratre qui impugnabatur à ſpiritu fornicationis. Ex dictis Paphuntij Heremitæ. ¶ *Caput 99.*

Refertur in Vitis patrũ.

Quidam frater moleſtiam ſuſtinebat à ſpiritu fornicationis. Abiit autem ad probatiſsimum ſeniorem, & precabatur eum dicens. Pone tibi ſollicitudinem beatiſsime pater, & ora pro me, quia grauiter impugnat me paſsio fornicationis. Hæc cùm audiſſet ſenior, orabat intentè diebus ac noctibus, pro eo deprecans domini miſericordiam. Iterum autem veniebat idem frater, & rogabat ſeniorem vt magis intentius pro eo oraret. Similiter autem cum omni ſollicitudine beatus ſenior intentius orabat pro eo. Frequenter autem venientem ad ſe monachum videns ſenior & deprecantem ſe vt oraret, valde contriſtatus admirabatur quia non exaudiret dominus orationes eius. Eadem autem nocte reuelauit ei dominus, quæ circa illum monachum erant, negligentiæ & ignauiæ reſolutionem, & delectationes fortè corporeas cordis eius. Ita autem oſtenſum eſt ſancto ſeniori. Vidit ſedentem illum monachum, & ſpiritum fornicationis in diuerſis mulierum formis ante illum ludentem, & ipſum condelectari. Videbat & angelum domini aſtantem & indignantem grauiter contra eundem fratrem, quia non ſurgebat neque proſternebat ſe in orationibus ad dominum, ſed magis delectabatur in cogitationibus ſuis. Hæc ergo oſtenſa ſunt per reuelationem ſancto ſeniori.

A Cognouit autem quia culpa erat & negligentia illius monachi, vt non exaudirentur orationes eius. Et tunc dixit ei senior: Quia tua culpa erat frater, qui condelectaris cogitationibus malis: impossibile est enim discedere à te spiritum fornicationis immundum, aliis orantibus & Deum pro te deprecantibus, nisi & tu ipse laborem assumas in ieiuniis, & orationibus & vigiliis multis, cum gemitu deprecans, vt misericordiam suam & adiutorium det gratiæ suæ, præbeátque tibi Dominus Christus vt possis resistere malis cogitationibus. Nam & medici qui corporibus hominum medicamenta conficiunt & adhibent, quamuis omnia cum summa diligentia faciant, veruntamen si ille qui infirmatur non se abstineat à noxiis cibis, vel de aliis quæ solent lædere infirmitates, nihil ei proficit B cura & diligentia & sollicitudo medicorum. Similiter etiam & in animæ languoribus eueniet, licet cum omni intentione & ex toto corde sancti patres, qui sunt medici spirituales, exorent misericordiam Christi saluatoris nostri pro eis, qui orationibus eorum se postulant adiuuari, nisi & ipsi cum omni intentione mentis tã in orationibus, quàm in omni opere spirituali, quæ Deo placita sunt faciant, non eis proficient orationes eorum.

De sponsa fratris, si frater eam violauerit. Ex concil. Triburiensi cap. x. cui interfuit rex Arnulphus. ¶ *Caput* 100. *Cap. 41.*

Quidam desponsauit vxorem & dotauit, & cum ea coire non potuit: quam frater eius clanculò corrupit, & grauidam reddidit: decretum est, vt quamuis nupta esse non potuerit legitimo viro, desponsatam tamen fratri, frater habere non possit. Sed mœchus & mœcha fornicationis quidem pœnam sustineant: licita verò eis coniugia non negentur. *32. q. 2. cap. quidam.* C

Si quis de vno in alium transmigrat episcopatum, & consanguineam suam polluerit, vel aliquod crimen capitale commiserit. Ex eodem concil. cap. xlij. ¶ *Caput* 101.

Si quis de vno in alium omnino transmigrat episcopatum, & si (quod absit) contingat eum filiam sororis suæ, amitæ, aut materteræ, aut auunculi, vel patrui polluere, aut aliquod crimen capitale committere, Episcopus in cuius tunc diœcesi commoratur & tali criminatur scelere, habeat ius & potestatem secundum canonicam authoritatem & nostram synodalem institutionem flagitiosum coërcere, & ad pœnitentiam emollire. D Per quem enim melius rei veritas ventilatur, quàm per illum sub quo habitat, & habitare desiderat?

De mulieribus quæ absente marito conceperint. Ex concilio Elibertino, cap. iij. ¶ *Caput* 102. *Cap. 63.*

Si qua mulier per adulterium absente marito conceperit, idque post facinus occiderit: placuit vix in fine dandam esse communionem, eò quod geminauerit scelus. De illis mulieribus quæ malè conceptos ex adulterio fœtus, vel æditos necare studuerint, vel in ventre matrum potionibus aliquibus consumpserint, in vtroque sexu adulteris post. vij. annorum curricula communio tribuatur: ita tamen vt omni tempore vitę suæ fletibus & humilitati insistant. *Ex concil. Ilerdensi, cap. 2.*

De mulieribus quæ partus suos occultè interficiunt. Ex concilio Arelatensi, cap. vj. ¶ Caput 103. A

Mulieres quædam, vt audiuimus, quæ ex fornicatione cōcipientes, metuentes ne scelus quod occultè perpetrauerunt manifestum fieret, infantes quos pepererunt occiderunt, & terræ congerie operuerunt, † vt in aquas proijceret. Quod quantum nefas sit, canones [a] Ancyrani, [b] Eliberitani atque [c] Ilerdensis concilij testes sunt. His itaq; vix in fine dandam esse communionem decernunt: sed humanius tractantes, post decennem pœnitentiam tales placuit ad communionem recipi.

† aut in aquas proiecerunt.
[a] Cap. 20.
[b] Cap. 63.
[c] Cap. 2.

De eadem re. Ex eodem concilio, cap. x. ¶ Caput 104.

Si qui infantem oppresserint, tres annos pœniteant, vnum ex his in pane & aqua. Si clericus fuerit iiij. annos, vnum ex his in pane & aqua. B

De his qui contra naturam peccant. Augustinus confessionum lib. iij. cap. viij. ¶ Caput 105.

Flagitia quæ sunt contra naturam vbique ac semper repudianda atque punienda sunt, qualia Sodomitarum fuerunt. Quæ si omnes gentes facerent, eodem criminis reatu diuina lege tenerentur, quæ non sic fecit homines vt se illo vterentur modo violatur quippe ipsa societas quæ cum Deo nobis esse debet, cùm eadem natura cuius ipse author est libidinis peruersitate polluitur.

Quod grauius sit contra naturam peccare, quàm adulterare. Augustinus contra Iulianum, lib. v. ¶ Caput 106. C

32. q. 7. cap. Vsus naturalis. Roman. 1.

Vsus naturalis & licitus est in cōiugio, sicut illicitus in adulterio. Contra naturam verò semper illicitus & procul dubio flagitiosior atque turpior, quem sanctus Apostolus & in fœminis & in masculis arguebat, damnabiliores volens intelligi, quàm si in vsu naturali vel adulterando vel fornicando peccarent.

De pœnitentia eorum qui commistione animalis peccauerint. Canones Martini ad laicos. ¶ Caput 107.

Ex lib. capitulo. synodorū græcarū Marti. Bracaren. episcopi, ca. 82.

Si quis ante xx. annos, cuiuslibet animalis commixtione peccauerit, xv annis in humilitate subiaceat ad ecclesię ianuam, & post hos aliis quinque annis in orationis communione receptus pœnitentiam agat, & sic sacramenti gratiam percipiat. Interrogentur autem alij de eo qualem vitam in pœnitentia egerit, & sic misericordiam communionis consequatur. Si quis autem post xx. annos habens vxorem huic peccato irruerit xxv. annos humilitati subiaceat, & quinque annis orationi tantum communicans, postea recipiat sacramentum. Quod si & hanc mensuram aliquis transgressus fuerit, sacramentum in exitu consequatur. D

Quæst. 74. super. 20. cap. Leuit.

Quare pecus humana commistione pollutum, iussum sit interfici. Quæstionum Augustini super Leuiticum, cap. lxxiiij. ¶ Caput 108.

Mulier quæ accesserit ad omne pecus, ascendi ab eo: interficietis mulierem, & pecus morte moriatur, rei enim sunt. Quæritur quomodo sit reum pecus cum sit irrationabile, nec vllo modo capax legis? *Item.*

Pecora

A Pecora inde credendum est iussa interfici, quia tali flagitio contaminata, indignam refricant facti memoriam.

Ibidē post aliquot versus.

De stupratoribus puerorum. Eliberitanum concil. cap. lxxi. ¶ Cap 109

Stupratoribus puerorum, nec in finem dandam esse communionem censuimus.

Quod naturalis vsus venialis est in vxore propria: vti in aliena vel meretrice damnabilis. Augustinus de bono coniugali. ¶ Caput 110.

Cap. 8.

Peius est alienum matrimonium violare, quàm meretrici adhærere. *Item.* Peius est cum matre, quàm cum aliena vxore concumbere. *Item.* Quædam necessaria sunt propter sapientiam, sicut doctrina: quædam propter salutem, sicut cibus & potus & somnus: quædam propter B amicitiam, sicut nuptiæ & concubitus. Hinc enim subsistit propagatio generis humani, in quo societas amicabilis magnum bonum est. His itaque bonis quæ propter aliud necessaria sunt, qui non ad hoc vtitur propter quod instituta sunt, peccat aliàs venialiter, aliàs damnabiliter. Quisquis verò iis propter hoc vtitur propter quod data sunt, benè facit. *Item.* Cùm naturalis vsus quando prolabitur vltra pacta nuptialia, id est vltra propagandi necessitatem, venialis sit in vxore, in meretrice damnabilis: iste † quidem cōtra naturam execrabiliter fit in meretrice, sed execrabilius in vxore. Tantum valet ordinatio creatoris & ordo creaturæ, vt in rebus ad vtendum concessis & cū modus exceditur, longè sit tolerabilius quàm in eis quæ concessa non sunt, vel vnus vel rarus excessus. Et ideo in re con C cessa immoderatio coniugis, ne in non concessa libido prorumpat, toleranda est. Hinc est etiam quod longè minus peccat quàmlibet assiduus ad vxorem, quàm vel rarissimus ad fornicationem. Cum verò vir membro mulieris non ad hoc concesso vti voluerit, turpior est vxor, si in se, quàm si in alia fieri permiserit.

Ibidem.
Ibidē ca. 9.
Ibidē ca. 11.
† qui est contra, &c

De pollutionibus quæ varia ex causa eueniunt. Beda in historia Anglorum lib. j. Gregorius respondit Augustino. ¶ Caput 111.

Beda cap. 27. li. 1. Historiæ suæ ecclesiasticæ. Et apud Greg. in calce registri, ad interroga. Aug. cap. 11.

Aliquando ex crapula, aliquando ex naturæ superfluitate vel infirmitate, aliquando ex cogitatione contingit pollutio. Et quidem cùm ex naturæ superfluitate vel infirmitate euenerit, omnimodo illusio non est timenda, quia hanc animus nesciens pertulisse magis dolendus est, quàm fe D cisse. Cum verò vltra modum appetitus gulæ in sumendis alimentis rapitur, atque idcirco humorum receptacula grauantur, habet exinde animus aliquem reatum, non tamen vsque ad prohibitionem percipiendi sacri mysterij, vel missarum solennia celebranda, cum fortasse aut festus dies exigit, aut exhibere ministerium (pro eo quòd sacerdos alius in loco deest) ipsa necessitas compellit. Nam si adsunt alij qui implere ministerium valeant, illusio per crapulam facta à perceptione sacri mysterij prohibere non debet: sed ab immolatione sacri mysterij abstinere (vt arbitror) humiliter debet. *Item.* Si ex turpi cogitatione vigilantis oritur illusio dormientis, patet animæ suus reatus. Videt enim à qua radice inquinatio illa processerit: quæ quia cogitauit sciens, hoc pertulit nesciens.

dist. 6. cap. testamentū pœr. 1.
Ibidē paulo post.

Isido.ca.6.li. 3.de summo bono. dist.6.c. nō est peccatū par.1.

De eodem. Isidorus sententiarum libro primo. ¶ *Caput* 112. A

Non est peccatum, quando nolentes imaginibus nocturnis illudimur: sed tunc est peccatum, si antequam illudamur, cogitationis affectibus pręuenimur. Luxuriæ quippe imagines quas in veritate gesſimus sæpe dormientibus in animo apparent, sed innoxiæ, si non concupiscendo occurrunt. Qui nocturna illusione polluitur, quàmuis extra memoriam turpium cogitationum sese persentiat inquinatum, tamen hoc vt tentaretur culpæ suæ tribuat, suámque immunditiam statim fletibus tergat.

Item de eodem. Ex vita S. Dioscori. S. Dioscorus dicebat. ¶ *Caput* 113.

Si absque mulierum fantasia pollutio veniat, non esse peccatum. Ingenitus enim humor in corpore, vbi propria repleuerit cōceptacula, suis necesse est meatibus egeratur, & ideo non trahitur ad peccatum. B

Vtrum minus peccatum sit permittendum, vt grauius euitetur. Haymo super Genesim. ¶ *Caput* 114.

Quæri solet vtrum hæc compensatio fieri debeat, vt videlicet minus peccatum fieri permittamus, vt grauius delictum deuitetur. Ecce enim Loth filias suas incestui tradere voluit, ne maius peccatum contra naturā, in viros committeretur. Sed hoc perturbato animo dare debemus. Nesciens enim quid ageret, vel quomodo hospites quos homines putabat, liberaret, hoc egisse credendus est.

Genes.19.

Quod minus est secundum naturam coire, quàm contra naturam delinquere. Ambrosius in lib. j. de Abraham. cap. vi. ¶ *Caput* 115. C

Offerebat sanctus Loth filiarum pudorem: nam etsi illa quoque impuritas flagitiosa erat, tamen minus erat secundum naturam coire, quàm aduersus naturam delinquere.

Lib.22.ca. 44. Genes.19.

Quod Loth de ebrietate potius quàm de incestu culpandus sit. Augustinus contra Faustum. ¶ *Caput* 116.

Inebriauerūt Loth filiæ eius, & se nescienti miscuerūt. Quapropter culpandus est quidem, non tamen quantum ille incestus, sed quantum meretur illa ebrietas.

Quod Loth prostituere volebat filias suas, potius perturbatione, quàm dispensatione. Augustinus lib. quæstionum super Genesim, cap. xlij. ¶ *Caput* 117. D

Quod ait Sodomitis Loth: Sunt mihi duæ filiæ quæ nondum nouerunt viros, producam illas ad vos, vt imini illis sicut placuerit vobis, tantum in viros istos ne faciatis iniquum. Quoniam prostituere volebat filias suas hac compensatione, vt viri hospites eius nihil à Sodomitis tale paterentur: vtrum admittenda sit compensatio flagitiorum vel quorumcunq; peccatorum, vt nos faciamus mali aliquid, ne alius grauius malum faciat: an potius perturbationi Loth, non consilio tribuendum sit, quia hoc dixerit, meritò quæritur: & nimirum periculosisſimè admittitur hæc compensatio. Si autem perturbationi humanæ tribuitur, & menti tanto malo permotæ: nullo modo imitanda est.

De eodem. Ibidem, cap. xliiij. ¶ *Caput* 118.

Intelli-

A Intelligamus non pro authoritate habendum quod dixit Loth de turpitudine filiarum.

Ne quis menstruatæ mulieri misceatur. Clemẽs Iulio & Iuliano. ¶Cap.119

Obseruet vnusquisque ne menstruatæ mulieri misceatur: hoc enim execrabile dicit lex Dei. *Leuit. 18.*

Quod conceptus menstruatæ mulieris multis modi corrumpitur. Augustinus super Genesim ad literam. lib. x. cap. vij. ¶ *Caput* 120.

Quod scriptum est: Puer eram ingeniosus, & sum sortitus animam bonam: videlicet ex paterno ingenio vel corporali temperamento: deinde cùm essem magis bonus veni ad corpus coinquinatum. Coinquinatum videlicet vel à cruore menstrŭo (dicuntur enim ex hoc ingenia grauari) vel à contaminatione adulterina. *Sapien. 8.* *Ibidẽ ca.17*

B

De eodem. Hieronymus super Ezechielem, lib. vi. in caput xviij. ¶Cap 121

Per singulos menses grauia atque torpentia mulierum corpora, immundi sanguinis effusione releuantur. Quo tempore si vir coierit cum muliere, dicũtur concepti fœtus secũ vitiũ seminis trahere, ita vt leprosi & elephantiosi ex hac conceptione nascantur, & fœda in vtroque sexu corpora, paruitate vel enormitate membrorum † sanitas corrupta degeneret. Præcipitur ergo viris vt non solùm in alienis mulieribus, sed in suis quoque quibus videntur lege coniungi, certa concubitus norint tẽpora, quando coeundum, quando ab vxoribus sit abstinendum. *Item.* Caueat vxor ne desiderio victa coeundi celet virum, & maritus ne vim faciat vxori, putans omni tempore sibi subiectam esse debere coniugij voluntatẽ. † *sanies*

C

Ne nimis aspera alicui iniungatur pœnitentia. Gregorius Domitiano Metropolitano. ¶ *Caput* 122. *Li. 2. regist. cap. 101. epistola 62.*

Qui culpam plangunt luxuriæ, & voluptatem carnis in dolorem vertunt, à magistris sentire non debent asperitatem disciplinæ, ne ipse humani generis redemptor minus ametur, si pro eo anima plusquàm debet atteritur.

Non esse culpam inordinatum motum membrorum sine consensu. Augustinus de ciuitate Dei, lib. j. cap. xxv. ¶ *Caput* 123.

Si concupiscentialis inobedientia, quæ adhuc in membris moribundis habitat præter nostræ voluntatis legem quasi sua lege mouetur, si absque culpa est in corpore dormientis, quãtò magis absque culpa est in corpore non consentientis?

D

Ne mulier sine consensu viri veletur. Capitulariũ lib. v. ca. xviii. ¶Cap.124

Mulier si sine commeatu viri sui velum in caput miserit: si viro suo placeat, recipiat eam iterum ad coniugium.

Quod incestuosi ab ecclesia separandi sint. Gregorius Fœlici episcopo Siciliæ. ¶ *Caput* 125. *Lib. 12. regist. epist. 31.*

Omnes incestuosi à liminibus sanctæ Dei ecclesiæ sunt separandi, vsq; dum per satisfactionem sacerdotum precibus eidem sanctæ ecclesiæ canonicè reconcilientur. Sunt enim mali segregandi à bonis, & iniqui à iustis: vt saltem rubore suo conscientias suas recognoscant, & conuertantur à

tur à prauitatibus suis. At si incorrigibiles apparent, segregentur à fidelibus vsque ad satisfactionem. A

Quod veritas culpæ diligenter inuestiganda est ante pœnam. Gregorius Iohanni episcopo Panormitano. ¶ *Caput* 126.

Regist.lib. 12.epist.59.

Quia sunt culpæ in quibus culpa est relaxare vindictam, quærenda semper est veritas, vt inquiri valeat vtrùm accusatum noxa condemnet, an à pœna innocentia patefacta subducat. *Augustinus de verbis domini, tit.xi.* Sunt homines adulteri in domibus suis, in secreto peccant, aliquando nobis produntur ab vxoribus suis, plærunque zelantibus, aliquando maritorum salutem quærentibus: nos non prodimus palam, sed in secreto arguimus. Vbi contigit malum, ibi moriatur malum: non tamen vulnus illud negligimus. B

De verbis domini in euangelium Matt. serm.16.

Vt vir nolente vxore non contineat. Augustinus super psalmum cxlix. ¶ *Caput* 127.

Sub finem, ad versiculũ: Vt alligent reges eorum in cõpedibus.

Si dicat vir, continere iam volo, nolo iam vxorem, non potest. Quid si tu vis & illa non vult? Nunquid per continentiam tuam debet illa fieri fornicaria? Si alij nupserit te viuo, adultera erit. Non vult tali lucro Deus tale damnum compensare. Redde debitum, & si non exigis, redde. Pro sanctificatione perfecta Deus tibi computabit, si non quod debes exigis, sed reddis quod debetur vxori.

Quid sit abuti vxore. Augustinus ad Valerium, de nuptijs & concupiscentia. ¶ *Caput* 128. C

Lib.2.c.20

Ab ea parte corporis, quæ non ad generandum est instituta, si & coniuge quisque vtatur, contra naturam est & flagitiosum.

Quod nomine corporis pars corporis intelligatur. Augustinus ad Claudium contra Iulianum, lib.v.cap.iiij. ¶ *Caput* 129.

Si pars corporis nomine corporis non posset nuncupari, non diceret Apostolus: Mulier non habet potestatem sui corporis, sed vir: similiter & vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier. Ipsa vtique membra appellat corporis nomine, quibus discernitur sexus, peragitúrque concubitus. Quis est enim qui dicit virum sui corporis potestatem non habere, si in his verbis Apostoli totum corpus intelligas, quod constat omnibus membris? Ac per hoc secundùm Apostolum etiam solum genitale membrum nomine corporis nuncupatur. D

1.Corint.7.

Finis partis Nonæ.

HÆC DECIMA PARS CONTINET

DE HOMICIDIIS SPONTANEIS ET NON SPONTANEIS, DE *parricidijs, & de occisione legitimarum coniugum, & seruorum, & clericorum, & quod non omnis hominem occidens homicida est, & eorum pœnitentia.*

INCIPIVNT CAPITVLA.

41. Vt homo

Finis capitulorum decimæ partis.

A *Quod omnes leges tam ecclesiasticæ, quàm seculares effusionem humani sanguinis prohibeant. Augustinus in epistola ad Publicolam.* ¶ Caput I. *Epist.o.154.*

DE occidendis hominibus, ne ab eis quisq; occidatur, non mihi placet consiliũ: nisi fortè sit miles, aut publica functione teneatur, vt nõ pro se hoc faciat sed pro aliis, vel pro ciuitate, vbi etiam ipse est, accepta legitima potestate, si eius cõgruit personę. Qui verò repellũtur aliquo terrore ne malè faciant, etiã ipsis aliquid fortassè præstatur. Hinc autẽ dictum est, nõ resistamus malo, ne nos vindicta delectet, quæ alieno malo animũ pascit, nõ B vt correctionẽ hominũ negligamus: vnde nec reus est mortis alienæ, qui cũ suæ possessioni muros circũduxerit, aliquis ex ipsorũ vsu percussus intereat. Neq; enim reus est Christianus, si bos eius aliquẽ feriẽdo, vel equus calcẽ iaciẽdo aliquẽ occidat. Aut ideo non debẽt Christiani boues habere cornua, aut equus vngulas, aut dẽtes canes. Aut verò quoniã Paulus apost. satis egit vt in Tribuni notitiã perferretur insidias sibi à quibusdã perditis præparari, & ob hoc deductores accepit armatos, si in illa arma scelerati homines incidisset, Paulus in effusione sanguinis eorũ suũ crimẽ agnosceret? Absit vt ea quę ꝓpter bonũ ac licitũ facimꝰ, aut habemꝰ, si quid per hęc ꝑter nostrã volũtatẽ cuiquã mali acciderit, nobis imputeť. Alioquin nec ferramẽta domestica & agrestia sunt habẽda, ne quis eis vel se vel alterũ interimat.

23.q.5.c.De occidendis hominibus.

Matth.5.

Actto.21.

C *De potestate iudicis. Augustinus in epist. ad Marcellinum.* ¶ Caput 2. *Episto.158.*

Soleo audire in potestate esse iudicis mollire sententiam, & mitius vindicare quàm leges.

Item de eadem re, in eadem epistola. ¶ Caput 3.

Scio in causa clericorũ Anaunensium, qui occisi à gẽtilibus nũc martyres honorantur, imperatorẽ rogatum facilè cõcessisse, ne illi qui eos occiderant & capti iam tenebantur, pœna simili punirentur. *Paulo post.*

Quod qui seipsum occidit, homicida est. Aug. de ciuit. Dei, li.j.c.xvij. ¶ Cap.4.

Si non licet priuata potestate alicui hominẽ occidere vel nocentẽ, cuius occidendi licentiam lex nulla concedit: profectò etiã qui seipsum occidit, homicida est. Et tantò fit nocentior cũ se occiderit, quãtò innocẽtior in eo D causa fuit, qua se occidendũ putauit. Nam si Iudę factũ meritò detestamur, eúmq; veritas iudicat cùm se laqueo suspendit, sceleratæ illius traditionis auxisse potius, quàm expiasse cõmissum, quoniam de Dei misericordia desperando exitiabiliter pœnitens, nullum sibi salubris pœnitentiæ locũ reliquit: quantò magis à sua cæde se abstinere debet, qui tali supplicio quid in se puniat non habet? Iudas enim cùm se occidit, sceleratum hominem occidit, & tamen non solùm Christi, verùmetiam suæ mortis reus finiuit hanc vitam: quia licet propter suũ scelus, alio suo scelere occisus est. Cur autem homo qui nihil mali fecit, sibi malè faciat, & seipsum interficiendo hominem interficiat innocentem, ne alium patiatur nocẽtem, atque in se perpetret peccatum proprium, ne in eo perpetretur alienum? *Item.* In sanctis ca-

23.q.5.c. Si non licet.

Matth.27.
Actor.1.

Ibidẽ c.20.

ctis canonicisq; libris nusquàm nobis diuinitus præceptum permissúmue reperiri potest, vt vel ipsius adipiscendę immortalitatis, vel ipsius cauendi carendíue mali causa nobismetipsis necem inferamus. Nam & prohibitos nos esse intelligendum est, vbi lex ait: Non occides: præsertim quia non addidit proximum tuum, sicut falsum testimonium cùm vetaret: Falsum inquit, testimonium non dices aduersus proximum tuum. Ne ideo tamē, si aduersus seipsum quisquam falsum testimonium dixerit, ob hoc crimine se putauerit alienum: quoniam regulam diligendi proximum à semetipso accepit, quādoquidem scriptum est, diliges proximum tuum tanquā teipsum. Porro si falsi testimonij non minus reus est, qui de ipso falsum fatetur, quàm si aduersus proximum hoc faceret, cùm in eo præcepto quo falsum testimonium prohibetur, aduersus proximum prohibeatur, possitque non rectè intelligentibus videri non esse prohibitum, vt aduersus seipsum quisq; falsus testis assistat: quantò magis intelligendum est, non licere homini seipsum occidere, cùm in eo quod scriptum est: Non occides, nihil deinde addito, nec ipse vtiq; cui præcipitur, intelligatur exceptus? *Item.* Scriptum est: Non occides, nec alterum, nec te. Neque enim qui se occidit, aliud quàm hominem occidit. Quasdam verò exceptiones, eadem ipsa diuina fecit authoritas. Sed his exceptis quos Deus occidi iubet, siue data lege, siue ad personam pro tempore expressa iussione. Nō autem ipse occidit qui ministerium debet iubenti, sicut adminiculum gladius vtenti: & ideo nequaquàm contra hoc præceptum fecerunt, quo dictum est, non occides, qui Deo authore bella gesserunt, aut personam gerentes publicæ potestatis secundùm leges eius, hoc est iustissimæ rationis imperio, sceleratos morte punierunt. Et Abraham non solùm non est culpatus crudelitatis crimine, verùm etiam laudatus est nomine pietatis, quòd voluit filiū nequaquàm scelerate, sed obediēter occidere. Et meritò quæritur vtrū pro iussu Dei sit habendum, quòd Iepte filiam quæ patri occurrit occidit, cùm se † aduouisset immolaturū Deo, quod ei redeunti de prælio victori primitus occurrisset. Nec Sampson aliter excusatus, quòd seipsum cū hostibus ruina domus oppressit, nisi quia spiritus latēter hoc iusserat, qui per illum miracula faciebat. His ergo exceptis, quos vel lex iusta generaliter, vel ipse iusticiæ fons Deus occidi iubet, quisquis hominē vel seipsum, vel quemlibet occiderit, homicidij crimine innectitur. *Item.* Hoc dicimus, hoc asserimus, hoc modis omnibus approbamus, neminē spontaneā mortē sibi inferre debere, velut fugiēdo molestias tēporales, ne incidat in perpetuas: neminē ꝓpter aliena peccata, ne hoc ipso incipiat habere grauissimū propriū: neminē propter sua peccata preterita, propter quæ magis hac vita opus est, vt possint pœnitēdo sanari: neminē velut desiderio melioris vitę quæ post mortē sperat, quia reos suæ mortis melior post mortē vita nō suscipit.

Exod.20. — *Matth.22.* — *Exod.20.* — *Ibidem ad calcem ca.* — *Ibidē ca.21* — *Genes.22.* — *Iudic.11.* — † id vouisset — *Iudic.16.* — *Ibidē ca.26*

A B C D

Vt missa & oblationibus careat, qui seipsū occidit. Capitu.li.6.ca.70. ¶ *Cap.5*

De eo qui semetipsum occidit, aut laqueo se suspendit, consideratū est, vt si quis compatiēs velit eleemosynam dare, tribuat, & orationes in psalmodiis faciat, oblationibus tamen & missis careat.

De eodem.

A *De eodem. Antisiodorense concilium, cap. xvij.* ¶ *Caput 6.*

Quicunque se propria voluntate aut in aquam iactauerit, aut collum ligauerit, aut de arbore præcipitauerit, aut furiosè percusserit, aut qualibet occasione sponte sua se morti tradiderit: istorum oblata non recipiantur.

Quod ecclesia nullũ occidit. Ex dialogis Augustini cõtra Petilianũ. ¶ *Cap. 7*

Tu dixisti, laqueo traditor periit, laqueum talibus dereliquit. Hoc ad nos omnino non pertinet: neque enim veneramur nomine martyrum eos, qui sibi collum ligauerunt.

Lib. 2. cõtra literas Petiliani, ca. 49.

Quod presbyteri interfecti episcopo solui debeant. Capitularium libro v. cap. xc. ¶ *Caput 8.*

Presbyteri interfecti episcopo ad cuius parœciam pertinent, soluantur.

B *De compositione subdiaconi, diaconi, presbyteri, episcopi, vel monachi. Item cap. cc lxi.* ¶ *Caput 9.*

Qui Subdiaconum occiderit, trecentos solidos componat, qui Diaconum quadringentos, qui Presbyterum 600, qui Episcopum 900, qui Monachum 400.

17. q. 4. cap. subdiaconũ.

De pœnitẽtia eius qui clericũ aut monachũ occiderit. Lib. vj. ca. xc. ¶ *Cap. 10*

Qui occiderit monachũ aut clericum arma relinquat, & ideo in monasterio seruiat cunctis diebus vitæ suæ, nunquàm ad seculum reuersurus, & septem annos publicam pœnitentiam gerat.

17. q. 4. cap. qui occiderit.

Quod ad hoc iudex gladium portat, vt sceleratos damnet. Haymo super epistolam ad Rom. in cap. xiij. ¶ *Caput 11.*

C Sunt quædam enormia flagitia, quæ potius per mundi iudices, quàm per antistites & rectores ecclesiarum iudicantur. Sicut est, cum quis interficiat Pontificem Apostolicum, Episcopum, Presbyterum, siue Diaconũ, huiusmodi reos Reges & principes mũdi dãnant. Ergo nõ sine causa portat gladiũ, qui talia scelera diiudicat. Sunt etiã maximè constituti propter homicidas, raptores, vt illos damnẽt, & alios suo timore cõpescere faciãt.

23. q. 5. cap. sunt quædã

De quodam qui de cæde episcopi sui conuictus est fuisse conscius. Gelasius Philippo & Cassiodoro. ¶ *Caput 12.*

Cœlestini causa talis est, quam vos quoque non arbitror ignorare. Siquidem hic conscius conuictus in cæde parentis & episcopi, quemadmodum gestorum tenore monstratur, cunctorũ iudicio nullatenus æstimatus D est officio dignus altaris, eique pro tam detestando facinore vnius anni interdicta communio est: quatenus pœnitudine competenti tanti facinoris curaret abruptum. Quod etiam si à nobis minimè iuberetur, ipse magis cogitans diuini corporis sacramentum, debuit ad hoc mente purgatiori remeare: Quod tempus tamen aut expletum, aut propè iam putamus exactum: post quod ei cõmunionis facultatem patere, non dubium est, vt & sententia synodalis possit abrumpi, & vt illi magis prosit, valeat maiore satisfactione mundari.

De simili causa. Gelasius Iohanni episcopo. ¶ *Caput 13.*

Nos ausus impij cõmouere Aselli, qui archidiaconatus fungebatur officio. Nam cũ tam duro casu lethaliter sauciato põtifice, præ cæteris ecclesiã

custodire debuerit, ac ne quid de episcopali domo subduceretur: & eum ipsum in tumultu præsenti permisit occidi, cùm & ad fatendum seruari debuisset, vtrùm hæc sua voluntate peregerit, an cuiusquam præcipitatus impulsu, & prius ab eo, quia idem creditarius præsulis fuisse dicitur interempti, ecclesiastica requiri substantia. Quis autem non euidenter intelligat, propter hoc præcipuè dictum citius fuisse sublatum, quatenus nec cōplices proderet, & ignorata facultas ecclesiæ facilius direptionibus subiaceret? Nam & libellaris incisus episcopi perhibetur inuentus, & vir bonus Asellus ac suo gradu dignus (quod nunquam antè tentatum est) prius in se decretum, adactis ecclesiæ ministris, compulit celebrari, quàm de excessu secundum tramitem vetustatis, ad sedis Apostolicæ notitiam relatio mitteretur. Quàm sit autem intolerabile malum, quis Christianus addubitet? vt cùm soleat etiam communi sorte defuncto pontifice transitus eius ante omnia nunciari, competens deputari visitatio, atque ita de subrogando sacerdote tractari: hic vnus extiterit, qui interfecto religionis antistite, de suo mox honore cogitauerit, quàm studuerit deferre quod gestum est. Vbi tametsi latet extrinsecus quid agatur, tamen affectatæ potestatis abruptum, conscientiam suspicione non exuit, defuncti locum taliter ambientis. Interim ne quis hoc vnquàm audeat vsurpare, quod ante istum nullus est ausus, ab officio quod gerebat nostra sit authoritate submotus, donec quid in perpetuum de tali ordinari censeamus plenius retractetur. Si qua sanè iuris ecclesiastici sustulisse cōuincitur, modis omnibus reformare cogatur.

De pœnitentia presbyteri qui presbyterum occidit. Alexander secundus Amalgerio Ciuitanensi episcopo. ¶ *Caput* 14.

Fratri huic quem perpetrati homicidij reatu ad iudicium canonicæ pœnitentiæ suscipiendum, ad Apostolicam sedem misisti, noueris nos huius ordinis pœnitentiam misericordiæ respectu iniunxisse. Nam quia presbyter presbyterum occidit, quadrupliciter, xxviij. videlicet annis eum pœnitere oportet: quatuordecim annos sibi misericorditer indiximus, irrecuperabiliter deijcientes eum à presbyteratu, & omni administratione altaris. Quos quidem quatuordecim annos hoc ordine obseruabit. Tribus prioribus annis extra ecclesiam, nisi ad extrema mortis absque communione, & mensæ participatione & pace sit. Sed à cœna domini solummodò reconcilietur, vsque ad octauas Penthecostes. Hac præsenti quadragesima quotidie ieiunet in pane & aqua diebus tribus hebdomadæ, vsque in Pascha. Ab octauis Penthecostes vsque in festum sancti Michaelis duobus diebus: deinde tres. Post tres annos reddita sibi communione ecclesiæ & mensæ, inter idiotas sit vsque ad expletos septem annos, eodem modo totum pœnitentiæ tempus seruans. Et quia conuenit eum esse sub regimine Abbatis, mandamus tibi vt mittas eum in aliquo monasterio, vt ibi condignè pœnitens saluetur, & si tibi vel Abbati videtur sibi remittere, si hunc condignè obseruasse pœnitentiam videris, post tres annos liceat.

De pur-

A *De purgatione presbyteri qui ſine accuſatoribus de morte epiſcopi ſui fuerat infamatus. Alexander ſecundus Rainaldo Cumano epiſcopo.* ¶ *Caput* 15.

Super cauſas Guillãdi presbyteri tui, de morte epiſcopi ſui prędeceſſoris tui infamati, in medium conſuluimus. Itaque circùm omnium aſtantium fratrum vnanimi aſſenſu tuæ dilectioni reſcribimus, præfatum Guillandum presbyterum ante te præſentandum: vbi ſi certi accuſatores defuerint, tunc dictante iuſticia, ſine omni controuerſia, presbyter quæcunque ob hoc iniuſtè amiſit ac ſacerdotium accipiat, & integra beneficia, purgationem tamen antea duobus ſibi ſacerdotibus iunctis, vbi accuſator ceſſauerit, eundem ex ſe præbere tuo committimus arbitrio. Vulgarem deniB que ac nulla canonica ſanctione fultam legem, feruentis ſcilicet ſiue frigidæ aquæ, ignitíque ferri contactum, aut cuiuſlibet popularis inuentionis, quia fabricante hæc ſunt omnino ficta inuidia, nec ipſum exhibere, nec aliquomodo te volumus poſtulare, imò Apoſtolica authoritate prohibemus firmiſsimè.

De pœnitentia eius qui presbyterum in ſe armis irruentem interfecerit. Alexander ſecundus, clero Vulturnenſi. ¶ *Caput* 16.

Pœnitens præſentium portitor ad nos veniens, retulit ſe inſtinctu diaboli quendam presbyterum armatum ſuper ſe irruentem, ictúmque ferentem occidiſſe. Vnde quia in Canonibus habetur pro interfectione armati presbyteri ſimplicem pœnitentiam eſſe dandam, iniunximus pœniten-C tiam decem annorum: ita vt hinc vſque ad Paſcha ieiunet tribus diebus per ſeptimanam in pane & aqua, & non vtatur calciamentis neque lino. Ab octaua Penthecoſtes, vſq; ad feſtiuitatem ſancti Martini ieiunet duobus diebus per ſeptimanã: & à feſtiuitate ſancti Martini vſque ad Natalem domini: aut faciat carcerem ieiunans quotidie in pane & aqua, aut eat exul & ieiunet tribus diebus in pane & aqua. Ab octaua Epiphaniæ vſque ad quadrageſimam ieiunet duobus diebus. A quadrageſima vſque in Paſcha ieiunet tribus diebus in pane & aqua: & hæc faciat vſque ad annos quinque. Ab ingreſſu autem eccleſiæ & communione ſeptem annos abſtineat.

Excommunicatio Iohannis octaui in eos qui de morte Romani clerici ſuſpecti erant. ¶ *Caput* 17.

D Qui de homicidio Romani religioſi clerici ſuſpecti, à nobíſque canonicæ ſuæ excommunicationis intentatione, mediante Iunio præſentis octauæ Indictionis, vocati venire contempſerunt, & ob hoc per noſtras literas ſecũdò & tertiò aduocati, extremum verò per Iohannem, Leonem, epiſcopos omnimoda communione priuati, quia Apoſtolatus iudicium hactenus ſubterfugiſſe, & neque veniſſe neque miſiſſe probantur: authoritate ſancti Spiritus anathematizatos eſſe decernimus, quouſque futuris Calendis Octobribus, futuræ nonæ Indictionis, purificari canonicè mereantur. Si autem neque tunc pleniſsimam nobis ſatisfactionem oſtenderint: perpetuo anathemate teneantur innexi, ita vt quicunque amodò eis

 in cibo,

in cibo, potu, vel oratione communicauerint: pari cum eis anathematis sententia colligentur. A

De his qui duos episcopos suos occiderunt, vt amplius episcopo careant. Gelasius Maiorico & Iohanni episcopis. ¶ *Caput* 18.

Ita nos quidem latinorum cædes geminata pontificum horrendi sceleris atrocitate confudit, vt diu constitutio nostræ deliberationis hæsitaret: dum & ingerere quenquam parricidalibus exemplis dubitaremus antistitem. Quapropter iam velut vsum consuetudinémq; sacrilegam declinantes, eatenus religioni duximus consulendum, vt parœciæ vices ab extrinsecus positis sacerdotibus gubernentur: † quia ibidem commanentes ferro didicerunt necare pastores, inauditóque facinore (quod etiam nullis prouinciis nusquàm prorsus acciderit, quæ bellorum continuis diuersísq; incursionibus affliguntur) hæc reperta sit ciuitas, quæ præsules ministrando sibi fidem Christianam, sine persecutore prosternat. Curandum est igitur vt illic funesta pernicies cessatione propriorũ sanetur antistitum, atque ita saltem furoris tanti materies subtrahatur, eóque modo vel illa dum in quos sæuiat non habebit, ab huiusmodi temeritate desistat, vel aliis imitantibus dira contagia non præbeat. Egeat ergo episcopalibus subsidiis sibimet aliunde depensis, quæ sacram in suo gremio collocatam fuso crudeliter macularat sanguine dignitatem. Quia in vtroque hac est vltione plectenda, siue scilicet instinctu domestico, seu furiis incitata nefas hoc committit exterius.

†qui

B

C

Vt si episcopus occisus fuerit alter non subrogetur, nisi reis detectis & punitis. Nicolaus Iohanni archiepiscopo Rauennæ. ¶ *Caput* 19.

De Oleoberti episcopi Grauellensis crudelissima nece multũ Apostolatus noster condoluit, & magno mœrore affectus est: sed rursus non minus prudentiam tuam miramur, vtrùm verum sit quod illuc vestrum factura episcopum sine nostra licentia transmiserit, cùm licitum non sit, sicut dicitis, Missum. Certè etsi aliud non impediret, saltem vos tantum scelus paululum retardare debuerat, ne citò in tali & de tali populo episcopũ constitueretis, vbi oues morbidæ Iudæorũ in dominum saluatorem imitans flagitium: proprium ausi sunt truncare pastorem. Sustinete igitur paulisper, & causam quam nescitis secundùm beatum Iob diligentissimè inuestigate, ne fortè (nisi digna examinatio præuenerit) manus super caput sanguine plenum posuisse (quod absit) inueniamini. Cùm autem detectis reis atque punitis qui dignus sit apparuerit, & cleri plebísque, & ducis nostri nostram habentis authoritatem, qui vtique vnus è plebe eadem esse dinoscitur, concordia effecta fuerit, celebretur electio, sicque demum, sicut in synodo deliberatum est atque constitutum, nobis hoc innotescite: & cùm de electo nostro Apostolatui nunciatum fuerit, adiuuante domino sanctione præmissa, episcopus à vestra beatitudine consecretur.

Iob 29.

D

De flagellatoribus & occisoribus episcoporum. Nicolaus Tadoni archiepiscopo Mediolano ¶ *Caput* 20.

De presbyterorum flagellatoribus & occisoribus, prædonibus scilicet, qui se-

A qui seculari brachio minimè coërcentur iuxta præceptum domini, placet fraterno amore conueniantur secundò ac tertiò, quíque si te non audierint, conueniente ecclesia eos eucharistia priuare: atque si in sua obstinatione paruipendentes sacerdotalia monita, fortè permanserint, ab ecclesiæ compage sub anathematis interdictione resecare licentiam tribuimus. Quos etiam resipiscentes, tandem digna satisfactione pręmissa, in gremio sanctæ matris ecclesiæ reuocari noueris posse.

Matth. 18.

De Abbate qui seruum fuste vno ictu percussit, & post sex menses mortuus est. Alexander secundus Aumoldo Constantiensi Episcopo. ¶ *Caput* 21.

Intelleximus in literis tuis, quòd earum lator sacerdos videlicet & ab-B bas ira acerrimè stimulatus seruientem vno fustis ictu in dorso percusserit, & sic percussus (vt per coniecturam admittitur) sex tamen mensibus transactis obierit. Vnde hunc quasi homicidij culpa notatum, & sui gradus horrens incurrisse periculum, & dignitatis perpendimus pertulisse naufragium. In qua re (saluo tui ordinis priuilegio) quodammodo repentina seueritas & statuisse videtur præiudicium, & præcipuè discretionis excessisse modum: quæ nimirùm clementiori nobis videtur moderamine tēperanda. De qua videlicet habenda discretione si tua fraternitas hæsitat, Gregorianæ authoritatis testimonium legat. *Item*. Fraternitati tuæ mandamus, vt fratrem istum Abbatiæ restituat: & si iam annus pœnitentiæ transactus habetur, sacerdotali sibi officio restituto, eum sacris altari-C bus ministrare permittat.

De pœnitentia eius quæ ancillam flagellans occiderit. Ex concilio Eliberitano, cap. v. ¶ *Caput* 22.

Si qua domina furore zeli accensa, flagellis verberauerit ancillam suam vt infra tertium diem cum cruciatu animam effundat, eò quòd incertum sit voluntate an casu occiderit: si voluntate, per septem annos: si casu, per quinque annorum tempora acta legitima pœnitētia, ad communionem placuit admitti. Quod si infra tertium diem fuerit infirmata, accipiat communionem.

dist. 50. c. Si qua fœmina

De eo qui mulierem fustibus cædi præceperat. Gregorius Andreæ episcopo Iarentino. ¶ *Caput* 23.

Lib. 2. registri epist. 83.

D Quoniam mulierem de matriculis contra ordinem sacerdotij cædi crudeliter fustibus deputasti, quam licet post octo menses exinde minimè arbitremur fuisse defunctam: tamen quia ordinis tui habere noluisti respectum, propterea duobus te mensibus ab administratione missarum statuimus abstinere. *Item*. Matriculam verò quam fecit fustibus castigari, quamuis exinde post octo menses obisse non credimus: tamen quia eam contra propositi sui ordinem huiusmodi fecit affligi, duobus hunc mensibus à missarum solennitate suspende.

Idem. Iohāni episc. Calliopolitano lib. 2. epist. 84.

De pœna presbyteri qui diaconum percusserit. Nicolaus Hosbaldo episcopo Quadrantino. ¶ *Caput* 24.

Studeat sanctitas tua persuadere episcopo tuo sibi canonicum sociare

numerum

numerum collegarum,id eſt,ſex ex vicinis prouinciis fratres & coëpiſcopos tuos: quibus tecum iunctis & decernentibus diligenter inueſtigate, & omni anniſu ſcrutari procurate,quatenus inuenire valeatis vtrùm percuſsione iam nominati presbyteri,an ceruicis fractione idem diaconus(vt fertur) extinctus eſt. Et ſi quidem à ſæpefato presbytero non ad mortem percuſſus eſt,ſed ex equo cadens ceruice fracta interiit,ſecũdùm arbitrium veſtrum pro percuſsione incautè agenti presbytero pœnitentiam competentem indicite:& aliquanto tempore à miſſarum ſolenniis ſuſpendatur, denuò ad ſacerdotale poſt hæc rediturus officium. Quod ſi veraciter qualicunq; percuſsione iſtius presbyteri ille mortuus eſt diaconus: nulla hũc ratione miniſtrare ſacerdotis more decernimus: quoniam etſi voluntatẽ occidendi nõ habuit,furor tamen & indignatio ex quibus motio illa mortifera prodiit,in omnibus,ſed præcipuè in Dei miniſtris multipliciter inhibẽtur,atq; vbiq; dãnantur. Verũ ſi presbyter adeò veſtro ſtudio noxius fortè claruerit,præcipimus vt tale beneficiũ ſibi eccleſiæ ſuæ concedatur, quo & ipſe & ſui ſufficienter poſsint habere ſuæ ſuſtentationis ſolatium.

De ſeptennali vel quinquennali pœnitentia homicidarum. Ex Ancyrano concil. cap.xxij. ¶ *Caput* 25.

Et cõc.Triburi.ca.52.

De homicidiis non ſponte commiſsis, prior quidem diffinitio poſt ſeptennem pœnitentiam perfectionẽ conſequi præcepit,ſecunda verò quinquennij tempus explere.

De examinanda cauſa cuiuſdam presbyteri. Iohannes viii. Sigigodo Narbonenſi epiſcopo. ¶ *Caput* 26.

Præſentium literarum gerulus ſedi Apoſtolicæ præſentatus ſe presbyterum eſſe querula & lamẽtabili voce perhibuit,& à ſanctitati tuę ſubiectę diœceſeos epiſcopis ab officio presbyteratus ſuſpẽſum,& aliis quibuſdam epitimiis vſque ad ſpeciale iudicium noſtrũ ſubmiſſum, pro eo quod,inquit,facto tumultu quidam ſe apprehẽſum & à terra brachiis ſubleuatum in proprium fratrem forti iactauerit impetu,vt idem germanus ſuus tanti operis mole impulſus in terram ruerit, & proſtratus atque oppreſſus vitæ flatum violenter amiſerit.Denique illi reuerẽdi antiſtites cùm ſibi, vt iſte retulit,res in dubium veniret,vtrùm commiſſo ſibi dudum carere,nec ne penitus debuiſſet officio,non ipſi hanc deliberare,ſed noſtro decerni & diffiniri iudicio voluerunt. Sed tunc hoc ſolenniter agerent, ſi primùm ipſi plenario,& ex canonibus in cauſa presbyteri delegato iudicio quatuor deputatis,ex venerandis decretis & legibus perſonis præſentibus,hanc ventilaſſent,& ſubtili examine diſcuſsiſsẽt: vt ita facta ſcripto relatione,ſi quid dubium ſibi ſeu difficile ingeſsiſſe videretur,noſtrum ſuper hoc more priſco decretum expoſcerent. At vbi nobis & perſona relatoris incognita, & nullo epiſcoporum ſcripto cõmendatio approbata eſt, & rurſus vbi nulla eſt accuſatoris obiectio,nec accuſati reatus confeſsio, nec fidelium combrobatio teſtiũ, nos nec illius ſolius narrationi creduli eſſe poſſumus,nec rurſus in eum diffinitiuam damnationis ſententiã proferre valemus.Ergo ſaltem nunc fraternitas tua metropolitani iure poſita ex epiſcopis ſub ſe

degen-

A degentium, vel vicinorũ sex, vnà cũ episcopo cuius est iste parœciȩ sibi socians, tantum negotiũ subtili ventilet discussionis ventilabro, & inuento quod iustum est canonicè decernat, & communi fratrũ censura diffiniat.

Quod homicidæ sint qui filios dormientes oppresserint. Stephanus Ludberto episcopo Mogontino. ¶ *Caput 27.*

Consuluisti etiam de infantibus, qui in vno lecto cũ parentibus dormientes mortui reperiũtur, vtrũ ferro candente, an aqua feruẽte, seu alio quolibet examine parentes se purificare debeant eos nõ oppressisse. Monendi nanq; sunt & protestandi parentes, ne tam tenellos secũ in vno collocent lecto, ne negligentia qualibet proueniente suffocentur vel opprimantur, vnde ipsi homicidij rei inueniãtur. Nam ferri candentis vel aquæ feruentis B examinatione confessionẽ extorqueri à quolibet, sacri nõ cẽsent canones, & quod sanctorũ patrum documento sancitũ non est, superstitiosa adinuentione nõ est præsumendũ. Spontanea enim confessione, vel testiũ approbatione publicata delicta, habito præ oculis Dei timore, cõmissa sunt regimini iudicare: occulta verò & incognita illius sunt iudicio relinquenda, qui solus nouit corda filiorum hominũ. Hi autem qui probantur vel confitentur talis reatus se noxios, tua eos castiget moderatio: quia si conceptũ in vtero qui per abortum deleuerit, homicida est, quantò magis qui vnius saltem diei puerulum peremerit homicidã se esse excusare nequibit?

De pœnitentia eorum qui non sponte homicidium commiserint. Nicolaus Carolo episcopo, & eius suffraganeis. ¶ *Caput 28.*

C De his qui non sponte homicidium commiserunt, in 22. cap. Ancyrani concilij, qualiter agere pœnitentiam debeant, diffinitum habetis. *Item.* Homicidas post vnius anni spatium liceat ecclesiam intrare.

Vt presbyter homicida sacerdotali officio careat. Nicolaus Tadoni Arch. Mediol. ¶ *Cap. 29*

Propterea de presbyteris qui non sponte homicidium perpetrarunt, & tamen homicidij noxã qua reuera homicidæ sunt incurrũt: sancimus, vt subducti à sacerdotali ministerio pœnitentia iuxta sacros ordines macerentur, & post emensis temporibus pœnitentiæ indictæ dignã satisfactionem præbentes, cõmunionis gratiã consequãtur. Intemeratis dũtaxat in omnibus sacrosanctis canonibus ac Apostolicæ sedis Pontificũ decretis, quibus conuersis & pœnitentibus misericordiam largiri posse & ecclesiæ aditum D non denegamus, imò hortamur salubriter atque iubemus.

De misericordia impẽdenda his, qui homicidio superueniẽtes nec voluntate nec actione perpetrauerint. Alexãder ij. VVilfredo Constãtiæ episcopo. ¶ *Cap. 30*

Dicebãt se latores prȩsentiũ homicidio illi, pro quo pœnitẽtia illis iniũcta est, penitus nõ interfuisse, sed præliãtibus solũmodò casu superuenisse. Quod si ita est, quandoquidẽ nec in causa homicidij nec in culpa fuerint, misericordia super eos moti exiliũ eis Apostolica authoritate remisimus.

De pœnitentia eorum qui homicidium in treua Dei fecerint. Alexander secundus Adelardo Suessionensi episcopo. ¶ *Caput 31.*

Quod in 30. annorum longitudinẽ homicidij in †Treua Dei facti pœnitẽtiã extendistis, cõstitutioni huic authoritatẽ non damus: quia in sacris hoc canonibus

†Treua Dei, videtur propriũ nomẽ esse alicuius loci.

canonibus non inuenimus. Tamen quoniam à prudentibus & religiosis viris Treua Dei pro conseruanda in populo pace est constituta, omnino non reprobamus. A

Quod mulio culpabilis sit, si mulæ quas ex imperitia vel infirmitate retinere non poterat, hominem obtriuerint. Pandectarum libro ix. titulo ij. ¶ *Caput* 32.

L. viii.

Mulio si per imperitiam impetum mularum retinere non poterit, si alienum hominem obtriuerint, vulgò dicitur culpæ nomine teneri. Idem dicetur, & si propter infirmitatem retinere mularum impetum non potuerit: nec videtur iniquum si infirmitas culpæ annumeretur, cùm affectare quisque non debeat in quo intelligere debeat infirmitatem suam aliis periculosam futuram. Idem iuris est, in persona eius qui impetum equi quo vehebatur, propter imperitiam suam vel infirmitatẽ retinere non poterit. B

L. x. *Item.* Lusus quoque noxius in culpa est.

De pœnitentia eius qui tres filios occiderat. Nicolaus papa Riuoladro episcopo. ¶ *Caput* 33.

Istum VVimarũ ad Apostolorum limina festinasse cognoscite, & pœnitentiæ modum pro perpetrato trium filiorum suorum homicidio sibi impositum manifestasse. Quorũ quædam temperauimus, eò quòd suffragia Apostolorum principis nutritoris nostri postulare deuotè festinauit. Nam eum ad Beati Archangeli oraculum ire volentem instantia temporis reuocauit, atque constitutionis sibi impositæ modum continentem epistolam vestræ sanctitati deferendam, apostolica sollicitudo transmisit. C In ea igitur statutum est, vt triennio ante fores ecclesię pro peccatis suis oraturus assistat. Et deinde inter auditores permaneat quadriennio, vt septem annorum curricula absque communione dominici corporis ac sanguinis transeat: ita quidem vt diebus omnibus vitæ suæ carnem nõ manducet, & isto septennio vinum non sumat, nisi diebus dominicis & festiuitatibus. Abinde quinquennio tribus diebus per septimanam à vino abstineat, vt duodecim annis quantitas pœnitentiæ extendatur. Liceat itaq; illi vxorem propriam non deserere, ne fortè incidat in adulterium, & pro occasione vnius delicti, præcipitetur fragilitate carnis in peius. Concessimus etenim ei calciatum ad vos peruenire, ac deinde triennio discalciatum ire debere, & vestimentis secundùm quantitatem temporis & aëris tẽperiem D indui, atque lacte perfrui. Cæterùm verò ita actus ipsius discernentes per omnia considerate atque disponite, quatenus & euangelica misericordia in illo agnoscatur, & canonica authoritas conseruetur. Attamen permittimus eum caseum sumere, atque possessionem suam habere: & post septimum annum vsque ad diem mortis perseueret in iam dicta pœnitẽtia, atque arma nisi contra Paganos non ferat.

Quod non sit licitum sacerdotibus pugnare. Epistola Zachariæ papæ in capite capitularium, omnibus episcopis in regno Francorum constitutis. ¶ *Caput* 34.

Habuistis peccatis facientibus nunc quoque falsos, erroneósque sacer-

dotes.

A dotes. Vnde & cunctæ Paganæ gentes vobis pugnãtibus prçualebãt, quia non erat differentia inter laicos & sacerdotes, quibus pugnare licitũ nõ est. Qualis enim victoria datur, vbi sacerdotes vna hora dominica pertractant mysteria, Christianis dominicum porrigũt corpus pro suarum animarum redemptione, & post Christianos quibus hoc ministrare, ac Paganos quibus Christum prædicare debuerant, propriis sacrilegis manibus necant?

Vt presbyter homicida non ministret. Zacharias Bonifacio. ¶ *Caput* 35.

Scripsimus vobis, vt nullus homicida, nullus adulter, nullus fornicator sacrum ministerium debeat attrectare, neq; pœnitens: ita vt talis sit qualem sacri canones perhibent esse sacerdotem. De baptizatis verò ab illo, seu ecclesiis consecratis, requirit tua fraternitas: Si aut ecclesias in nomine B trinitatis consecrauit, aut paruulos similiter baptizauit dum sacerdotio fungebatur: & sic consecratio ecclesiarum, & paruulorum baptisma sit confirmatum.

Ne homicida vel adulter episcopum accuset. Ex epistola prima Clementis ad Iacobum. ¶ *Caput* 36.

Homicidas & adulteros, ac cunctos criminalibus nexibus alligatos, & qui episcopis coæquales non erant, ab eorum vexatione & accusatione docente domino prohibebat, & nõ nisi cum coæqualibus aliquid sibi inferri debere docebat: quia discipulum super magistros esse, aut vllam ei iniuriam inferre nullatenus oportet. *Matth.* 10.

Quod homicidæ venefici, & aliis criminibus notabiles ad accusationem non admittantur. Ex epistola ab Adriano papa tradita Ingelranno Mediomatrice vrbis episcopo, cap. lxvi. ¶ *Caput* 37.

C

Homicidæ, malefici, fures, sacrilegi, raptores, venefici, adulteri, & qui raptum fecerint, vel falsum testimoniũ dixerint, seu qui ad sortilegos magos cucurrerint, nullatenus ad accusationẽ vel ad testimoniũ erũt admittendi.

Homicidas & falsos testes à communione submouendos. Ex concil. Agathensi, cap. xxxvij. ¶ *Caput* 38.

Censuimus homicidas & falsos testes à communione ecclesiastica submouendos, nisi pœnitentiæ satisfactione crimina admissa diluerint. 24. q. 3. *cap. itaque.*

De pœnitentia eius qui voluntariè homicidium fecerit. Ex concilio Martini episcopi. ¶ *Caput* 39. Ex lib. synodorum græcanicarũ Martini Bracar. episcopi, cap. 79.

D Si quis voluntariè homicidiũ fecerit, ad ianuam ecclesię catholicæ semper subiaceat, & communionem in exitu vitæ suæ recipiat. Si autem nõ ex voluntate, sed ex casu aliquo homicidium fecerit: prior Canõ septem annis agere pœnitentiam iussit, quinque secundus mandauit. *dist.* 50. *ca. Si quis.*

Quid de tauro agendum sit si hominem occiderit. Augustinus quæstionum in Exod. ¶ *Caput* 40. *Quæst.* 81. *in Exodi c.* 21.

Si autem cornu percusserit taurus virum aut mulierem, & mortuus fuerit, lapidibus lapidabitur taurus, & non manducabuntur carnes eius: dominus autẽ tauri innocẽs erit. Ad iustitiam pertinet, vt animal hominibus noxiũ perimatur. Et quod de tauro positum est, à parte totũ intelligẽdum est, quicquid de pecoribus vsui humano subditũ infestum est hominibus.

Vt homo nō occidatur, nisi iubente lege. Capitulariū lib i.ca.lxiiij. ¶ *Cap.* 41 A

Non occidatur homo, nisi lege iubente.

De pœna eius qui post pacificationē alterū occiderit. Capit.li.iij.c.iiij. ¶ *Cap.* 42.

Si aliquis post pacificationem alterum occiderit, componat illum, & perdat manum qua periurauit, & insuper bannum dominicum soluat.

Vt nullus nisi pro iustitia hominē puniat. Capitul.lib.v.ca.197. ¶ *Cap.* 43.

Qui per odium vel malum ingenium, & nisi propter iustitiam faciendam hominem punierit, honorem suum perdat, & legibus contra quem iniustè fecit, secundùm pœnam quam intulerit emendet.

De pœna eius qui pœnitentem occiderit. Capitul.lib.iiij.ca.xvij. ¶ *Cap.* 44.

Qui hominem publicam pœnitētiam agentem interfecerit, bannū nostrum in triplo componat, & † vuirgildum eius, proximis eius persoluat. B

† vverghildū.

Vt sacerdos nec Christiani nec Pagani sanguinem fundat. Capitularium lib.vj. Cap.c xxiiij. ¶ *Caput* 45.

Sacerdotes neque Christianorum neque Paganorū sanguinē fundant.

Quod voluntas occidendi pro homicidio reputetur. Cap.cc xij. ¶ *Cap.* 46.

Qui hominem voluntariè occidere voluerit, & perpetrare non potuerit: vt homicida puniatur.

De inducijs homini dandis à iudicibus, antequam occidatur. Cassiodorus Tripartitæ historiæ lib.ix.cap.xxx. ¶ *Caput* 47.

Theodoritus ecclesiasticæ histo.lib.5. cap.18.

Cladem plenā valdè gemitibus audiens Ambrosius, cùm princeps Theodosius Mediolanum venisset, & solenniter in sacrū voluisset intrare templū occurrit foras ad ianuas, & ingredientem his sermonibus à sacri liminis ingressu prohibuit. Nescis Imperator perpetratæ necis à te quanta sit magnitudo, neque post pausam tanti furoris mens tua molem præsumptionis agnoscit. Sed fortè recognitionem peccati prohibet potestas imperij: decet tamen vt † vincat ratio potestatem. *Item*. Ambrosius Imperatori, Quoniam inquit, furori tuum iudicium commisisti, & non ratio protulit sententiam, sed potius iracundia: scribe legē quæ decreta furoris euacuet, † & in hac triginta diebus sententia necis atq; proscriptionis in literis tantummodò maneat, & iudiciū rationis expectet. Quibus transactis diebus ira videlicet iam cessante, ratio causam iudicans, apud semetipsam quę cognouerit sub veritate disponat. In his enim diebus agnoscetur, an iusta sit quam protuleris, an iniusta sententia. Et si quidem ratio probauerit iniusta, quæ sunt prolata dirumpet: si verò iusta, firmabit. Dierum verò numerus ad hæc examinanda sufficiet. Hanc admonitionem Imperator animo libenti suscipiens, & optimam esse confidens, legē conscribi repente præcepit, & propriæ manus literis confirmauit. Quo facto, vinculum eius absoluit Ambrosius. Quæ lex hactenus obseruatur: est enim huiusmodi: Imperator Gratianus, Valētinianus, & Theodosius Augusti Flauiano præfecto prætorij Illyrici. Si vindicari in aliquos seuerius contra nostram consuetudinem pro causæ intuitu iusserimus, nolumus statim eos aut subire pœnam, aut excipere sententiam, sed per dies triginta super statu eorum sors & fortuna suspensa sit.

C D

† ducat

Ibidē post aliquāmulta.

† Tripar.hist. hodie sic legit: vt triginta diebus &c.

Quod

A *Quod Theodosium Imperatorē beatus Ambrosius propter indiscretū homicidiū ab ingressu ecclesiæ prohibuit. Ex vita B. Ambr.* ¶ *Cap.* 48.

Authorē Paulino.

Maximū Imperatorem à communionis consortio segregauit Ambrosius: admonens vt effusi sanguinis domini sui, & (quod est grauius) innocētis, ageret pœnitentiam, si sibi apud Dominū vellet esse consultū. Causa Thessalonensis ciuitatis non minima tribulatio succesit Ambrosio, cùm penè comperisset ciuitatē deletam. Promiserat enim illi Imperator se veniam daturum ciuibus supradictæ ciuitatis: sed agentibus comitibus occultè cum Imperatore, sacerdote ignorante, vsque ad horam tertiam gladio ciuitas est donata, atque plurimi interfecti sunt innocentes. Quod factum vbi comperisset sacerdos, copiam Imperatori ecclesiam ingrediendi B denegauit, nec prius iudicauit dignum cœtu ecclesiæ vel sacramentorum communione, quàm publicam ageret pœnitentiam.

De diuersis materijs homicidiorum & pœna eorum. Institutionum lib. iiij. Titulo iij. ¶ *Caput* 49.

Lege Aquilia.

Si quis alienum hominem alienámue quadrupedem, quæ pecudum numero sit, iniuria occiderit: quanti ea res in eo anno plurimi fuerit, tantum domino dare damnetur. Quod autem non præcisè de quadrupede, sed de ea tantum quæ pecudum numero est cauetur: eò pertinet, vt neque de feris bestiis, neq; de canibus cautum esse intelligamus: sed de his tantū quæ gregatim propriè pasci dicuntur, quales sunt equi, muli, asini, boues, oues, capræ. De suibus quoq; idem placuit: nam & sues pecorum appellatione C continentur, quia & hi gregatim pascuntur. *Item.* Iniuria occidere intelligatur, qui nullo iure occidit. Itaque qui latronem insidiantem occiderit, non tenetur, vtiq; si aliter periculum effugere non potest. Ac ne is quidē hac lege tenetur, qui casu occidit, si modò culpa eius nulla inueniatur: nam alioquin non minus ex dolo, quàm ex culpa quisq; hac lege tenetur. Itaque si quis dum iaculis ludit vel exercetur, transeuntem seruum tuū traiecerit, distinguitur. Nam si id à milite qui in eo campo vbi solitum est exercitari, admissum est: nulla culpa eius intelligitur. Si alius tale quid admisit: culpę reus est. Idem iuris est de milite, si se in alio loco, quàm qui exercitandis militibus destinatus est, id admisit. Item si putator ex arbore deiecto ramo seruum tuū transeuntem occiderit: si propè viam publicam, aut D vicinalem id factū est, neq; proclamauit, vt casus euitari posit: culpę reus est. Sin proclamauit, neque ille curauit cauere: extra culpam est putator. Extra culpā æquè esse intelligitur, si seorsum à via forte, vel in medio fundo cædebat, licet nō proclamauerit: quia eo loco nulli extraneo ius fuerat versandi. Præterea si medicus qui seruum tuum secuit, dereliquerit curationem, atq; ob id mortuus fuerit seruus: culpæ reus est. Imperitia quoque culpę annumeratur: veluti si medicus ideo seruum tuū occiderit, quod eū malè secuerit, aut perperam ei medicamentū dederit. Impetu quoq; mularum, quas mulio propter imperitiam non potuerit retinere, si seruus tuus oppressus fuerit, culpæ reus est mulio. Sed etsi propter infirmitatē retinere eas non potuerit, cùm alius firmior retinere potuisset, æquè culpa tenetur.

Eadem placuerunt de eo quoque, qui cùm equo veheretur, impetum eius aut propter infirmitatem, aut propter imperitiam suam retinere non potuerit. His autem verbis legis (quanti in eo anno plurimi fuerit) illa sententia exprimitur: vt si quis hominem tuum qui hodie claudus, aut mancus, aut luscus erat, occiderit, qui in eo anno integer aut preciosus fuerit: non tanti teneatur quanti hic hodie erat, sed quanti in eo anno plurimi fuerit: qua ratione creditum est pœnalem esse huius legis actionem. *Item.* Si quis ex pari mularum vnam, vel ex quadrigis equorũ vnum occiderit, vel ex † comœdis vnus seruus fuerit occisus: non solum occisi fit æstimatio, sed eo amplius id quoq; computatur, quãto depreciati sunt qui supersunt. *Item.* Si quis hominem alienum, aut pecus ita † incluserit vt fame necaretur: aut iumentum tam vehementer egerit, vt rumperetur: aut pecus intantum exagitauerit, vt præcipitaretur: aut si quis alieno seruo persuaserit, vt in arborem ascenderet, vel in puteum descenderet, & is ascendendo vel descendendo mortuus fuerit, vel aliqua parte corporis læsus erit: vtilis in eum actio datur. Sed si quis alienum seruum de ponte, aut de ripa in flumen deiecerit, & is suffocatus fuerit, eò quòd proiecerit corpore suo damnum dedisse, non difficiliter intelligi poterit.

Ibidẽ aliquanto post — † collegis — *Ibidẽ sub finem.* — † induxerit

A — B

De damnatione eius qui hominem claudum vel luscum occiderit. Institutionum lib. iiij. tit. vi. ¶ *Caput* 50.

Si quis hominem claudum aut luscum occiderit, qui eo anno integer & precij magni fuerit: tantum damnatur, quantum in eo anno plurimi fuerit.

C

Vt presbyter homicida sacerdotio careat. Iohannes Octauus Cennomoco Venetiensi episcopo. ¶ *Caput* 51.

Miror minus doctam sententiam tuam sacerdotem putare post perpetratum homicidiũ, posse in sacerdotio ministrare, imò (quod est ineptius) nobis suadere velle, vt ipsi tali præsumptioni præberemus assensum. Quis enim tam demens támq; peruersi sensus tale quid æstimaret, vel post quãtamcunque pœnitentiam concedendum, cùm omni sit canonicæ disciplinæ contrarium? Debet ergo sacerdotio priuatus lachrymarum fonte flagitium tam immane diluere, vt talibus saltem remedijs curatus, salutis possit inuenire suffragium.

D

De excommunicatione & irrecuperabili depositione homicidæ episcopi. Iohannes Octauus Ludouico Imperatori. ¶ *Caput* 52.

Qualiter Rainaldus Castri Fœlicitatis episcopus super homicidio tam penes Apostolicam, quàm penes Imperatoriam sedem, publico murmure fuerit denotatus, & Gregorio dilecto filio nomenclatore misso, & Apocrisiario sanctæ sedis nostræ cum Georgio illustri magistro militũ, ac Vestario sacri nostri Patriarchij apud dilectissimã filiam nostrã Imperatricem Augustam consistente, à matre perempti iuuenis aliisq; parentibus fuerit impetitus, & ad purificandũ se à nobis per frequẽtes excõmunicatorias epistolas accesserit Romã coactus: serenitati vestræ credimus manifestũ. Sed quia idem Romã veniẽs purgationis suæ tẽpus præripuit, & indicta pro se synodo

A synodo deputatum sibi à nobis locum fraudulentus excedens, more furis per vrbis se muros deiecit, & vera fuisse crimina quæ sibi illata sunt, iudiciũ subterfugiens propalauit, hunc authoritate Dei omnipotentis, sanctorum Apostolorum principũ, & nostræ mediocritatis ab omni ecclesiastica simul & Christiana communione penitus sequestramus.

Quod non sit homicidium, si fur nocte domum perfodiens occisus fuerit. August. Quæstionum in Exod. quæst. lxxxiiij. ¶ *Caput* 53.

Si autem perfodiens inuentus fuerit fur, & percussus mortuus fuerit, non est illi homicidium. Si autem oritur sol super eum, reus est, morte moriatur. Intelligatur ergo tunc non pertinere ad homicidiũ, si fur nocturnus occiditur: si autem diurnus, pertinere. Hoc est enim quod ait: Si orie- B tur sol super eum, poterat quippe discerni, quod ad furandum nõ ad occidendum venisset: & ideo non deberet occidi. Hoc & in legibus antiquis secularibus, quibus tamen ista est antiquior, inuenitur: impune occidi furem nocturnum †quomodo diurnum, si se telo defenderit: iam enim plus est quàm fur.

Exod. 22.

ff. ad l. Aquiliã, l. 4.

† Aug. hodie sic legit: quoquo modo, diurnũ si se, &c.

Quod non sint homicidæ æstimandi qui excommunicatos zelo ecclesiæ occiderint. Vrbanus ij. Godefrido Lucano episcopo. ¶ *Caput* 54.

Excommunicatorũ interfectoribus, prout morẽ Romanæ ecclesię nosti, secundùm ipsorum intentionẽ modum congruæ satisfactionis iniũge. Non enim eos homicidas arbitramur, quòd aduersus excõmunicatos zelo catholicę matris ardentes, eorũ quoslibet trucidasse contigerit. Ne tamen C eiusdem ecclesiæ matris disciplina desæuiat, tenore quem diximus pœnitentiam eis indicito congruẽtem, qua diuinæ simplicitatis oculos aduersus se complacare perualeant, si fortè quid duplicitatis pro humana fragilitate in eodem flagitio contraxerunt.

De illis qui fœtus in vtero occidũt. Aug. de nuptijs et cõcupiscentia. ¶ *Cap.* 55

Lib. 1. ca. 15.
32. q. 2. cap. aliquando.

Aliquãdo eousq; peruenit hęc libidinosa crudelitas, vel libido crudelis, vt etiam sterilitatis venena procuret: & si nihil valuerint, cõceptos fœtus aliquo modo intra viscera extinguat ac fundat, volendo suã prolem prius interire quàm viuere: aut si in vtero viuebat, occidi antequã nasci. Prorsus si ambo sunt, coniuges nõ sunt: & si ab initio tales fuerunt, nõ per connubium, sed per stuprũ potius conuenerunt. Si autem ambo nõ sunt tales, au D deo dicere aut illa est quodãmodo mariti meretrix, aut ille adulter vxoris.

Quare lex non formatum puerperium noluit esse homicidium. August. lib. quæst. in Exod. ¶ *Caput* 56.

Quæst. 80 in 21. cap. Exod.
32. q. 2. cap. quod verò non formatum.
Ibidẽ paulo post.
† fuerit.

Quòd non formatũ puerperium noluit ad homicidiũ pertinere, profectò nec hominẽ deputauit, quod tale in vtero geritur. Hic de anima quæstio solet agitari, vtrũ quicquid formatũ nõ est, nec animatũ quidẽ possit intelligi, & ideo non sit homicidiũ: quia nec exanimatũ dici potest, si adhuc animã nõ habebat. *Itẽ.* Si illud informe puerperiũ iã quidẽ †fuerat, sed adhuc quodãmodo informiter animatũ, quoniã magna de anima quæstio nõ est præcipitãda indiscussa temeritate sententię: ideo lex noluit ad homicidiũ pertinere, quia nondũ dici potest aĩa viua in eo corpore, quod sensu caret.

Quod anima formato corpori infundatur. August. lib. quæstionum de veteri & nouo testamento, cap. xxiij. ¶ Caput 57.

A

32.q.2.cap. Moyses. Exod. 21.

Moyses tradidit: Si quis percusserit mulierem in vtero habentem, & abortierit: si formatum fuerit, det animam pro anima: si autem informatum fuerit, mulctetur pecunia, vt probaret nõ esse animam ante formam. Itaque si iam formato corpori datur, non in conceptu corporis nascitur cũ semine deriuata. Nam si cum semine & anima existit ex anima, multæ animæ quotidiè pereunt, cùm semen fluxu quodam nõ proficit natiuitati. Sed si prius respiciamus, videbimus quid sequi debeamus. Cõtemplemur facturam Adę: in Adam enim exemplum datum est, vt ex eo intelligatur, quia iam formatũ corpus accepit animam. Nam potuerat animam limo terræ admiscere & sic formare corpus: sed ratione informabatur, quia primùm oportebat domum compaginari, & sic habitatorem induci. Anima certè quia spiritus est, in sicco habitare nõ potest, ideo in sanguine fertur. Cùm ergo liniamenta compacta non fuerint, vbi erit anima?

B

Tom.4.epist. cuius initium est. Filius meus Apodemi[9].

De informato corpore. Hieronymus ad Algasiam quæstione iiij. ¶ Cap. 58.

32.q.2.c.sicuti semina Exod.21.

† Apud Hiero. est, Homo quæ vera est lectio, quãquã alterã & Gratian[9] habeat.

Sicuti semina paulatim formantur in vtero, & tam diu non reputatur † homicidium, donec elementa confecta suas imagines membráq; suscipiant: ita sensus ratione conceptus, nisi in opera proruperit, adhuc ventre retinetur, & citò abortio perit.

Quod boni iustè & piè persequuntur malos, mali autem iniustè bonos. August. ad Bonifacium comitem. ¶ Caput 59.

Epist. 50. Galat. 4.

C

Quærant schismatici ab Apostolo, quam ecclesiam significabat Sara, quando persecutionem faciebat ancillæ. Liberam quippe matrem nostrã cœlestem Hierusalem, id est, veram Dei ecclesiam in illa muliere dicit fuisse figuratam, quæ affligebat ancillam. Si autem meliùs discutiamus, magis illa persequebatur Saram superbiendo, quàm illam Sara coërcendo. Illa enim dominæ faciebat iniuriam, ista imponebat superbię disciplinam. Deinde quæro, si boni & sancti nemini faciunt persecutionem, sed tantũmodò patiuntur, cuius putãt in psalmo esse vocem, vbi legitur: Persequar inimicos meos & comprehendam illos, & nõ conuertar donec deficiant? Si ergo verum dicere vel agnoscere volumus, est persecutio iniusta quam faciunt impij Ecclesiæ Christi, & est persecutio iusta quam faciunt impiis Ecclesiæ Christi. Ista itaque beata est, quæ persecutionem patitur propter iustitiam: illi verò miseri qui persecutionem patiuntur propter iniustitiã. Proinde ista persequitur diligendo, illi sæuiendo: ista vt corrigat, illi vt euertant: ista vt reuocet ab errore: illi vt præcipitent in errorem: denique ista persequitur inimicos, & comprehendit donec deficiant in vanitate, vt in veritate proficiant. *Item.* Schismatici dicunt: Cui vim Christus intulit, quem coëgit? Ecce habent Apostolum Paulum, Agnoscant in eo prius cogentem Christum, & posteà docentem: prius ferientem, & posteà consolantem. Mirum est autem quomodo ille qui pœna corporis ad euangelium coactus intrauit, plus illis omnibus qui solo verbo vocati sunt, in euangelio laborauit: & quem maior timor compulit ad charitatem, eius perfecta

Psalm. 14.

Matth. 5.

D

Ibidem post multa. Actor. 9.

33.q.6. cap. Schismatici

1. Cor. 15.

A perfecta charitas foras misit timorem. Cur ergo non cogeret ecclesia perditos filios vt redirent, si perditi filij coëgerunt alios vt perirent? Quamuis etiam illos quos non coëgerunt, sed tantummodò seduxerunt, si per terribiles sed per salubres leges in eius gremio reuocentur, blandius pia mater amplectitur, & de illis multò amplius, quàm de his quos nūquàm perdiderat gratularur. An non pertinet ad diligentiam pastoralem, etiam illas oues quæ non violenter ereptæ, sed blandè leniterque seductæ à grege aberrauerint, & ab alienis cœperint possideri, inuentas ad ouile dominicum, si resistere voluerint, flagellorum terroribus, vel etiam doloribus reuocare? *Item*. A Christo coactum ostendimus Paulum. Imitatur itaque ecclesia in istis cogendis dominum suum, quæ prius vt B neminem cogeret expectauit, vt de fide regum atque gentium prædicatio Prophetica compleretur. Etiam hinc non absurdè intelligitur Apostolica illa sententia, vbi Paulus beatus dixit: Parati vlcisci omnem inobedientiam, cùm completa fuerit prior obedientia vestra. Vndè & ipse dominus ad magnam cœnam suam prius cōuiuas adduci iubet, posteà cogi. Nam cùm ei serui respondissent: domine factum est quod iussisti, & adhuc locus est: exite inquit, in vias, & sepes, & quoscunque inueneritis cogetis intrare. In illis ergo qui leniter primò adducti sunt, cōpleta est prior obedientia: in istis autem qui coguntur, inobedientia coërcetur. *Item*.

Lucæ 15. *Post pauca.* *2.Corint.10* *Lucæ 14.* *Paulo post.*

Si potestate, quam per religionem ac fidem regum, tempore quo debuit diuino munere accepit ecclesia, hi qui inueniuntur in viis & sepibus, C id est, in hæresibus & schismatibus coguntur intrare: non quia coguntur reprehendant, sed quò coguntur attendant. *Item*. Maximianus episcopus Vagiensis auxilium petiuit ab Imperatore Christiano contra hostes Ecclesiæ, non tam sui vlciscendi causa, quam tuendæ ecclesiæ sibi creditę. Quod si prætermisisset, non eius fuisset laudanda patientia, sed negligentia meritò culpanda. Neque enim & Apostolus Paulus vitæ suæ transitoriæ, sed ecclesiæ Dei consuluit, quando contra illos qui eum occidere conspirauerāt, consilium illorum vt Tribuno proderetur effecit. Vndè factum est, vt eum ad locum quò fuerat perducendus deduceret miles armatus, ne illorum pateretur insidias. *Item*. Quis enim nostrum velit non solùm aliquem inimicorum perire, verumetiam aliquid perdere? Sed si aliter nō meruit habere pacem domus Dauid, nisi Absolon filius eius in bel- D lo quod contra patrem gerebat, fuisset extinctus: quamuis magna cura mandauerat suis vt eum quantùm possent, viuum saluúmque seruarent, vt esset cui pœnitenti paternus affectus ignosceret: quid ei restitit nisi perditum flere, & sui regni pace acquisita suam mœstitiam consolari?

Post aliquā multa. *23.q.3.cap. Maximianus.* *Actor.21.* *Ibidem aliquāto post.* *23.q.5.cap. quis enim.* *2.Reg.18.*

Quod non sit idoneus ad exercendam vindictam nisi qui superauit odium mansuetudine. Augustinus de sermone Domini in monte, Libro primo. ¶ *Caput 60.*

Cap.37. 23.q.4.c.ea vindicta.

Ea vindicta non prohibetur quæ ad correptionem valet, etiam ipsa enim pertinet ad misericordiam. Nec impedit illud propositum, quo quisque paratus est ab eo quem correptum esse vult, plura perferre. Sed huic

vindictæ referendæ nō est idoneus, nisi qui odium quo solent flagrare qui se vindicare desiderant, dilectionis mansuetudine superauerit. Non enim metuendum est, ne odisse paruulum filium parentes videantur, cùm ab eis vapulat peccans, ne peccet vlterius. Et certè perfectio dilectionis ipsius Dei patris imitatione nobis proponitur, cùm in sequentibus dicitur: Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos: & orate pro eis qui vos persequuntur. Et tamen de ipso dicitur per Prophetam: Quem enim diligit dominus corrigit, flagellat autem omnem filium quem recipit. Dicit & dominus: Seruus qui nescit voluntatem domini sui, & facit digna plagis, vapulabit paucis: Seruus autem qui scit voluntatem domini sui, & facit digna plagis, vapulabit multis. Non ergo quæritur, nisi vt & ipse vindicet cui rerum ordine potestas data est: & ea voluntate vindicet, qua pater paruulum filium, quem per ætatem odisse nondum potest. Hinc enim apertissimum exemplum datur, quo satis appareat posse peccatum amore potius vindicari, quàm impunitum relinqui: vt illum quem vindicat, non pœna miserum, sed correptione beatum velit: paratus tamen si opus sit æquo animo plura tolerare ab eo † illicita, quem vult esse correptum: siue in eum habeat potestatem coërcendi, siue non habeat. Magni autem & sancti viri, qui iam optimè scirent mortem istam quæ animam dissoluit à corpore non esse formidandam, secundùm eorum tamen animum qui illam timerent, nonnulla peccata morte puniuerunt, quò & viuentibus vtilis metus incuteretur, & illis qui morte puniebantur non ipsa mors noceret, sed peccatum quod augeri posset, si viuerent. Non temerè illi iudicabant, quibus tale iudicium donauerat Deus. Inde est quod Helias multos morte affecit, & propria manu, & igne diuinitus impetrato. Quod & alij multi magni & diuini viri eodem spiritu, consulendo rebus humanis, non temerè fecerunt. De quo Helia cùm exemplum dedissent discipuli, commemorantes quid ab eo factum sit, vt etiam ipsis daret potestatem petendi de cœlo ignem, ad consumēdum eos qui sibi hospitium non præberent, reprehendit in eis dominus non exemplum Prophetæ sancti, sed ignorantiam vindicandi, quæ adhuc erat in rudibus animaduertens eos nón amare correptionem, sed odio desiderare vindictam. Itaque postea quàm eos docuit quid esset diligere proximum tanquam seipsum, infuso etiam spiritu sancto, quem decem diebus completis post ascensionem suam desuper vt promiserat misit, non defuerunt tales vindictę quāuis multò rarius quàm in veteri testamento. Ibi enim ex maiori parte seruientes timore premebantur, hic autem maximè dilectione liberi nutriebantur. Nam & verbis Apostoli Petri Ananias & vxor eius sicut in actibus Apostolorum legimus, exanimes ceciderunt, nec resuscitati sunt, sed sepulti.

Math. 5. — *Prouerb. 3.* — *Hebr. 12.* — *Lucæ 12.* — † illāta, habet Augusti. — *Ibidē ca. 38.* — *3. Reg. 18. et 4. Reg. 1.* — *Lucæ 9.* — *Matth. 22.* — *Actor. 2.* — *Actor. 5.*

Quod Christi est inimicus qui Christianum iniustè persequitur. August. contra Cresconium grammaticum. ¶ *Caput 61.*

Lib. 3. ca. 51 — †inquis, habet Augus. vt verba sint Cresconij.

Quisquis Christianum † iniquus persequitur Christi est inimicus. Verum dicis, si non hoc in illo persequitur quod Christo est inimicum. Neq; enim do-

A enim dominus in seruo, pater in filio, maritus in coniuge cùm sint vtriq; Christiani, non debent persequi vitia Christianæ contraria veritati. An verò si non persequantur, non rei negligentiæ meritò tenebuntur?

Quod coercere proximum sit diligere eum. Augustinus ad Macedoniam. ¶ *Caput 62.* *Epist.52.*

Debet homo diligere proximum tanquam se ipsum: vt quem potuerit hominem vel beneficentiæ consolatione, vel informatione doctrinæ, vel disciplinæ coërtione adducat ad colendum Deum. 23.q.4.ca. debet.

Quod mala voluntas non est permittenda suæ libertati. August. ad Donatum presbyterum. ¶ *Caput 63.* *Epist.204.*

Qui diliguntur, malæ suæ voluntati impunè & crudeliter permittendi B non sunt: sed vbi potestas datur, & à malo prohibendi, & ad bonum cogendi. Nam si voluntas mala semper suæ permittenda est libertati, quare Israelitici recusantes & murmurantes tam duris flagellis à malo prohibebantur, & ad terram compellebantur promissionis? Si voluntas mala permittenda est libertati, quare Paulus non est permissus vti pessima voluntate qua persequebatur ecclesiam: sed prostratus est, vt excæcaretur, excæcatus vt mutaretur, mutatus vt mitteretur, missus vt qualia fecerat mœrore talia pro veritate pateretur? Si voluntas mala semper suæ permittenda est libertati, quare monetur pater in scripturis sanctis filium durum non solùm verbis corripere, sed etiam latera eius tundere, vt ad bonam disciplinam † cogatur, & dominus diligatur? *Actor.9.* *Ecclesiast. 7.&.30.* *Prouerb.23* † Apud Aug. hodie sic legitur: coactus & domitus dirigatur.

C *Quod corripiendi sunt homines. Augustinus ad Donatistas.* ¶ *Caput 64.*

Quod errauerat inquit dominus, non reuocastis, & quod perierat non requisistis. Hoc vobis per nos dominus ipse facit, siue obsecrando, siue minando, siue corripiendo, siue damnis, siue laboribus, siue per suas occultas admonitiones vel visitationes, siue potestatum temporalium leges. *Epist.166.* *Ezech.34.*

Quod non omnis hominem occidens homicida sit. Chrysostomus super Matthæum, homelia xvij. ¶ *Caput 65.* In opere perfecto, ad ca.5. Matth.

Occidit Phinees hominem, & reputatum est ei ad iustitiam: Abraham verò nō homicida solùm verùm etiam parricida (quod certè est grauius) effectus, magis domino magísq; placuit. Sed & Petrus geminum fecit homicidium, fuit tamen opus spirituale quod factum est. Non sola igitur re-D spiciamus opera, sed tempus, & causam, & voluntatem, & personarum differentiam, & quantacunque alia ipsis operibus acciderint diligētissimè requiramus. Non enim possumus ad veritatem aliter peruenire. 23.q.8. *cap. occidit Phinees.* *Nume.25.* *Genes.22.* *Actor.5.*

De eodem. Ex responsionibus Adriani papæ contra obiectiones quorundam ad Carolum cap.xvi. ¶ *Caput 66.*

Sanctus Gregorius in dialogis suis meminit de beato Bonifacio, qualiter miserum illum qui cum simia veniens cymbala percussit, sermone suo cum mœrore ad mortem illum iaculauit.

Item de eadem re. Gregorius dialogorum lib.j. ¶ *Caput 67.* *Cap.9.*

Cùm beatus Bonifacius ad Fortunati mensam venisset, priusquam domino hymnum diceret: sicut qui cantandi arte solent victum quærere, repente

repente ante ianuam vir cum simia astitit, & cymbalum percussit: quem sanctus vir audiens sonitum dedignatus dixit, Heu heu mortuus est miser iste, mortuus est miser iste. Ego ad mensam refectionis veni, os nondum ad laudem Dei aperui, & ille cum simia venit, & cymbalum percussit. Subiunxit tamen atque ait: ite & pro charitate † ei cibum potúmque tribuite, scitote tamen quia mortuus est. Qui infœlix vir dum panem & vinum ex eadem domo percepisset egredi ianuam voluit, sed saxum ingẽs subitò de tecto cecidit, eíque in verticem venit. Ex qua percussione prostratus in manibus iam semiuiuus leuatus est. Deinde verò altera die secundum † dicti viri sententiam funditus vitam finiuit. Qua in re Petre pensandum est quantus sanctis viris timor sit exhibendus: Templa enim Dei sunt: & cùm ad iracundiam vir sanctus trahitur, quis alius ad irascendum nisi eiusdem templi inhabitator excitatur? Tantò ergo metuenda est ira iustorum, quantò & constat, quia in eorum cordibus ille præsens est, qui ad inferendam vltionem quam voluerit, inualidus non est.

† Dei

† viri Dei

Item Dialogorum lib. ij. Petrus Tabitam mortuam orando suscitauit, Ananiam & Sapphyram mentiẽtes morti increpando tradidit, neque eum orasse in eorum extinctione legitur, sed solummodò culpam quam perpetrauerant increpasse. Constat ergo quia aliquando talia ex potestate, aliquando exhibentur ex postulatione, dum & istis vitam increpando abstulit, & illi reddidit orando.

Cap. 30. 23. q. 8. c. Petrus. Actor. 9. Actor. 5.

De vindicta quam Iohannes papa in quosdam fieri iussit. Iohannes viij. Marino & Pulcari. ¶ *Caput 68.*

Sed & prouinciis vestræ fidelitatis vobis iniungimus, vt cum aliquibus nauibus vestros milites robustissimos præsentialiter destinetis, qui quadraginta Sarracenos qui dudum Græcorum nostrorum nauibus in mare fugere, quíq; postea terrestrium nostrorum militum expoliati armis omnibus, virtute in montis Circei latibulis euaserunt, vnà cum nostris pedestribus apprehendant, quia nos pro tantillis Sarracenis dromones nostros fatigare nolumus, dum de vobis cõfidere (sicut & ipsi velle dicimini) prouocamur modis omnibus confidentes. Quia si obedientiæ vestrę constantiam & fidei puritatem cum virtutis efficacia circa sanctam Romanam ecclesiam amodò senserimus, non solùm de his tribus, quibus vos vltra consuetudinem prægrauatos dicitis, inquantũ ratio postulauerit leuigabimus, verùm etiam vt propriam sancti Petri familiam, terra maríque vos tueri domino confortante, studebimus.

De defensione quam contra hostes fecit. Iohannes Octauus Angebergæ Imperatrici. ¶ *Caput 69.*

Siquidem cum virtute Dei melius quàm Kaletam, quæ nostra sunt defendemus, & illorum in nullo penitus indigemus. Dromones videlicet cum cæteris nauibus construẽtes, & cætera vasa bellica & apparatus, quin potius & ipsos animos hominum præparantes, & aduersus hostiles incursus indesinenter armantes.

Quod cri-

A

Quod crimina committit qui non corrigit cùm poßit. Iohannes viij. Domagol duci glorioso. ¶ *Caput* 70.

Præterea deuotionis tuæ studium exhortamur, vt contra marinos latrunculos qui sub prætextu tui nominis in Christicolas debacchantur, tantò vehementius accendatur, quantò illorum prauitate famam tui nominis obfuscatam fuisse cognoscis: quoniam licet credi posit, quod te nolente illi nauigantibus insidientur: tamen quia à te comprimi posse dicuntur, nisi eos compresseris, innoxius non haberis. Scriptum quippe est: Qui crimina cùm potest emendare, non corrigit, ipse committit.

23.q.8.cap. præterea.

Quomodo Iohannes papa Sarracenis restiterit. Iohannes viij. Imperatori & Imperatrici. ¶ *Caput* 71.

B

Cùm reuersi fuissemus, omnia littora nostra deprædata, etiam & in Fundis & in Terracina, velut in domo propria multos Sarracenos inuenimus residere, pro quibus non plusquam quinque diebus in vrbe manentes, quamuis corporis non modica detineremur molestia, exiuimus cum fidelibus nostris, quorum domino adiuuante cœpimus naues octodecim. Sarraceni verò multi occisi sunt, captiuos autem ferè sexcentos liberauimus. Ideo vobis venientibus necesse valde est, vt talis in littoribus marinis fortitudo virorum remaneat, quorum virtute nostra omnia salua consistant, & ea quæ necdum deprædata sunt loca, non prædentur.

Tomo 3. epistola, cuius initiú: acceptis primú literis.

Quod non est crudelitas punire malos pro Deo, sed pietas. Hieronymus ad Riparium. ¶ *Caput* 72.

† authoritaté

C

Legi Syromasten Phinees, † austeritatem Heliæ, zelum Simonis Chananæi, Petri seueritatem Ananiam & Sapphyram trucidãtem. Pauli constantiam qui Elymã magum viis Domini resistentem æterna † cæcitate damnauit. Non est crudelitas † pro Deo, sed pietas. Vnde & in lege dicitur, Si frater tuus & amicus & vxor quæ est in sinu tuo deprauare te voluerit à veritate, sit manus tua super eos, & effunde sanguinem ipsorum.

Numer. 25. 3. *Reg. ca.* 18 & 4. *cap.* 1. 1. *Macha.* 13 *et sequētib*. *Actor.* 5. & 13. † seueritate † Gratia. sic. crimina pro Deo punire. *Deuter.* 13.

Quod propter remißionem malorum, in collegio episcoporum arma sint ferenda. Leo iiij. † *Ludouico regi.* ¶ *Caput* 73.

† *Lothario*

Petrum & Adrianum nunquam recipiemus ad habitãdum nobiscum, & si (quod minus credimus) aut preces nostras quas pro eorum retentione vobis misimus, aut honores Romani pontificis pro nihilo existimastis, & nos minus quàm Adrianum & Petrum amastis, quod in posterum iam ordinatum habeamus, vestræ edicimus magnitudini. Certè Romanæ sedis præsules tempore, quo per vnamquanque ecclesiam cum suis clericis tendebant ob missarum officium, vel alias more solito, vtilitates ecclesiasticas disponendas, nihil aliud tam ipsi quàm clerici ipsorum nisi sacerdotalia indumenta ferebant, quod secuti vsq; nunc nos egimus. Sed amplius nequaquam agere oportet, si viros quos nec quærimus vnquam, nec volumus mandare decreueritis. Et hoc ad vltimum pro certo notum facimus, quoniam ad quamcunque ecclesiam locúmque alium nobis meritò subiectum digresi fuerimus, ne de mortis nostræ periculo triumphatores existant, cùm debueramus ob diuinum cultum siue timorem orarium solummodò

D

summodò planetámque deferre, lanceam & scutum & gladium baiulare A
præcipiemus?

Licere sacerdotibus contra impios promulgare mortem. Ex historia Anastasij bibliothecarij Romanæ ecclesiæ. ¶ *Caput* 74.

Multo diuino zelo motus Michael pijssimus Imperator contra Manichæos qui Pauliciani dicuntur, capitalem animaduersionem Racephori sanctissimi patriarchæ ac aliorum patrum prædicamentis promulgans, auersus est per alios nequam consiliarios, obtentu pœnitentiæ, cùm esset impossibile illos pœnitentiam agere qui capti fuissent errore. Dogmatisabant autem indoctè, non licere sacerdotibus promulgare contra impios mortẽ, per omnia diuinis super hoc aduersantes scripturis. Si enim vertex Apostolorum Ananiam & Sapphiram ob mendacia tãtùm mortificauit, B & Paulus magnus clamat, qui talia inquiens agunt digni sunt morte: hoc de solo mortali peccato: quomodo non horum contrarij erunt, qui omni spirituali & corporali spurcitia plenos quíq; dæmonibus seruiunt à gladio redemerint?

Acto.5. *Roma.1.*

Quod non sint culpandi iudices sed laudandi, qui hæreticos & schismaticos persequuntur, & bona eorum diripiunt. Ex lib. dialogorum August. contra Petilianum. ¶ *Caput* 75.

Petilianus dixit: Si Apostoli persequuti sunt aliquem, aut aliquem tradidit Christus. AVGVST. respondet. Possem quidem dicere ipsum Sathanam omnibus malis hominibus esse peiorẽ, cui tamẽ tradidit Apostolus hominem in interitum carnis, vt spiritus saluus sit in die domini C Ihesu. Item alios de quibus dicit: quos tradidi Sathanæ, vt discant non blasphemare. Et dominus flagellatos expulit ex templo improbos mercatores, vbi etiam connexum est testimonium scripturæ dicentis: Zelus domus tuæ comedit me. Ecce inuenimus Apostolum traditorem, Christum persequutorem. Quare per violentissimas turbas, etiam vltro improbi estis ecclesijs catholicis, vbi aduertere potueritis, quod innumerabilibus exemplis res ipsa indicat? Sed dicitis vos loca vestra defendere, & resistitis fustibus & cædibus quibuscunque potueritis. Quare ibi non audistis vocem domini dicentis: Ego autem dico vobis, non resistere malo? Aut si fieri potest, vt aliquãdo rectè per vim corporalem resistatur violentis, nec ideo præceptum violetur, quod audimus à domino: ego autem dico vobis D non resistere malo: cur non etiam hoc fieri potest, vt per ordinatas & legitimas potestates, de sedibus quæ illicitè vsurpantur, vel ad iniuriam Dei retinentur, pius expellat impium, & iustus iniustum? Neq; enim eo modo persecutionẽ passi sunt pseudoprophetæ ab Helia, quomodo ipse Helias à rege iniquissimo: aut quia flagellatus est dominus à persecutoribus, propterea passionibus eius comparandi sunt, quos ipse de templo flagellatos eiecit. Restat ergo, vt nihil aliud requirendũ esse fateamini, nisi vtrũ iustè an impiè vos separaueritis à communione orbis terrarum. Nam si hoc inuentum fuerit quod impiè feceritis, non miremini, si non desunt ministri domino per quos flagellamini: quia persecutionem patimini non à nobis

Lib.2. contra literas Petiliani cap.10. *1. Corint.5.* *1.Timo.1.* *Ioan.2.* *Psal.68.* *Ibid.cap.19.* *Matth.5.* *3.reg.18.*

A à nobis, ſed ſicut ſcriptum eſt, ab ipſis factis veſtris. *Item*. Si de rebus vel de locis eccleſiaſticis quos tenebatis & non tenetis, querimini, poſſunt & Iudæi ſe iuſtos dicere, & iniquitatem nobis obijcere, quia locum in quo impij regnauerunt modò Chriſtiani poſsident. Quid ergo indignum, ſi ea quæ tenebant hæretici ſecundùm parem domini voluntatem Catholici tenent? Ad omnes enim ſimiles, id eſt, ad omnes impios & iniquos illa vox domini valet, Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti iuſtitiam. An fruſtra ſcriptum eſt: Labores impiorum iuſti edent? Quapropter magis mirari debetis, quòd adhuc tenetis aliquid, quàm quòd aliquid amiſiſtis. *Item*. Si qua iam conciſi poſsidere cœpiſtis, quia vobis ablata nobis dominus dedit, non ideò concupiſcimus aliena, quia B illius imperio cuius ſunt omnia, facta ſunt noſtra, & iuſtè noſtra ſunt. Vos enim his vtebamini ad præciſionem, nos ad vnitatem. Alioquin & primo populo Dei poſſent illi obijcere alienæ rei concupiſcentiam, qui diuina poteſtate ab eorum facie, quia ea terra malè vtebantur, expulſi ſunt. Et ipſi Iudæi à quibus ablatum eſt regnum ſecundùm verba domini, & datum eſt genti facienti iuſtitiam, poſſunt obijcere alienæ rei concupiſcentiam, quia eccleſia Chriſti poſsidet, vbi perſecutores Chriſti regnabant. *Item*. Qui peccat non peccat legis authoritate, ſed contra legis authoritatem. Quia verò interrogas quæ ſit ratio perſequendi, viciſsim te interrogo cuius ſit vox in Pſalmo dicentis, Detrahentem ſecretò proximo ſuo, hunc perſequebar. Quære itaque perſecutionis vel cauſam vel modum, C & noli tanta imperitia generaliter malorum perſecutiones reprehendere.

Item. Quod autem etiam Chriſtus corporaliter perſecutus fuerit eos, quos de templo flagellando expulit, iam ſupra diximus. *Item*. Nec perſequimur vos, niſi quemadmodum perſequitur veritas falſitatem. *Item*. Ad fidem nullus eſt cogendus: ſed per ſeueritatem, imò & per miſericordiam Dei, tribulationum flagellis ſolet perfidia caſtigari. Nunquid quia mores optimi libertate voluntatis eliguntur, ideò mores peſsimi non legis integritate puniuntur? Sed tamen malè viuendi vltrix diſciplina præpoſtera eſt, niſi cùm præcedens benè viuendi doctrina contemnitur. Si quæ igitur aduerſùs vos leges conſtitutæ ſunt, non eis benefacere cogimini, ſed malè facere prohibemini. Nam benefacere nemo poteſt niſi elegerit, niſi amauerit, quod eſt in libera voluntate. D Cùm aliquid aduerſùs vos reges conſtituunt, admoneri vos credite, vt cogitetis, quare iſta vos patiamini. Si propter iuſtitiam, re vera illi perſecutores veſtri ſunt, vos autem beati qui perſecutionem paſsi propter iuſtitiam, poſsidebitis regnũ cœlorum. Si autem propter iniquitatem ſchiſmatis veſtri: illi quidem correctores veſtri ſunt, vos autem ſicut cęteri diuerſorum ſcelerum rei qui pœnas legibus pendunt, profectò infœlices & in hoc ſeculo & in futuro. *Item*. Pro membris Chriſti aduerſùs vos ſæuiunt, & vobis reſiſtunt quicunque in catholica † eo animo ſunt, quo tunc Petrus fuit, cùm ferrum pro Chriſti nomine ſtrinxit. Sed multum intereſt inter veſtram perſecutionem, & iſtorum, Vos ſimiles eſtis ſeruo ſacerdotis, quia ſeruientes

Sapient. 11. *Eod. li. c.* 43 23. *q.* 7. *c. ſi de rebus.* At nunc, prô dolor, impij mahumetiſtæ. *Matth.* 21. *Pſal.* 104. *Cap.* 59. *eiuſdem lib.* *Matth.* 21. *Cap.* 79. 23. *q.* 4. *cap. qui peccat.* *Pſalm.* 100. *Ad calcem cap.* 80. *Iohan.* 2. *Cap.* 82. *Cap.* 83. 23. *q.* 5. *c. ad fidem.* *Ibidē c.* 84. *Matth.* 5. *Ibidē c.* 88. 23. *q.* 3. *cap. pro mēbris.* † Apud Aug. inſeritur: paruæ adhuc fidei. *Matth.* 26.

principibus vestris aduersus ecclesiam catholicam, id est aduersus Christi corpus armamini. Isti autem tales sunt, quales tunc Petrus fuit, qui pro Christi corpore, id est pro ecclesia etiam corporaliter pugnant. *Item.* Si propterea persequutor non fuit Nabuchodonosor, quia scelus in sanctum Danielem commissum iustissimè vindicauit, quomodo vindicandum est à regibus quod Christi sacramenta exufflantur, si prophetæ membra quia in periculum missa sunt sic vindicari meruerunt? *Item.* Neque in homine bono aliquis Dei sacramenta fugiat, neque in homine malo. *Item.* Si laudanti amico non est credendum, neque inimico detrahenti. *Item.* Apud nos quicunque mali vel penitus latent, vel quibusdam noti propter bonos quibus ignoti sunt, & apud quos conuinci non possunt, propter vnitatis & pacis vinculum tolerantur: ne cum zizaniis eradicetur & triticum, ita suæ malitiæ sarcinam portant. Neminem rectè iudicari puto innocentem, qui hominem non conuictum crediderit nocentem. *Item.* Illud quis ferat, quòd sacrilega dicit sacramenta Christi, etiam si verè sicut calumniatur, à traditoribus haberentur, quæ in nomine patris & filij & spiritus sancti ritu Euangelico celebrantur? Hic fortasse dicat, iam non esse Christi sacramentum quod à sacrilegis datur. Cur non ergo dicit non esse etiam nomen Christi, quod à sacrilegis dicitur? *Item.* O quàm detestandus † qui clarorum virorum quædam non rectè facta laudabiliter se imitari putant, à quorum virtutibus alieni sunt. Sic enim & nonnulli Petro Apostolo comparare se possunt, si Christum negauerint. *Item.* Si est vlla humanitas in rebus humanis, puto nos iustius posse reprehendi, si ignotos homines quos criminantur inimici, neque horum crimen vlla testificatione demonstrant, nocentes potius quàm innocentes crediderimus. Quia si fortè se aliter veritas habet, ipsi certè humanitati debitum redditur, cùm homo de homine nil mali temerè suspicatur, nec cuiquam criminanti facilè credit, quando sine teste ac sine vllo documento crimen obijciens maledicus potius conuiciator, quàm veridicus accusator extiterit. *Item.* Si factum est quod accusant, quid peccauerũt ecclesiastici iudices, qui crimina etiam si vera & ad se delata sibi tamen non probata damnare nullo modo debebant? *Item.* Si autem vos contra ecclesiam Christi altaria erexisse, & à Christiana vnitate (quæ toto orbe diffunditur) sacrilego schismate separatos esse, & corpori Christi (quod est ecclesia toto orbe diffusa) & rebaptizando & blasphemando, & quantum potestis oppugnando aduersari sancta & canonica scriptura conuincit: vos impij atque sacrilegi, illi autem qui vos pro tanto scelere tam leuiter damnorum admonitionibus vel locorum vel honorum vel pecuniæ priuatione, deterrendos coërcendósque decernunt: vt cogitantes quare ista patiamini, sacrilegium vestrum cognitum fugiatis & ab æterna damnatione liberemini: & rectores diligentissimi & consultores piissimi deputantur. *Item.*

De persecutione vestra querela sedabitur, si cogitetis & intelligatis prius, non omnem persecutionem esse culpabilem. Alioquin non laudabiliter

Ibidẽ ca.92 sub finem. *Daniel. 6.* *Ibidẽ c.104* Lib.3. cõtra literas Petilia. cap. 10. *Ibidẽ ca.36.* *Ephes. 4.* *Matth. 13.* *Galat. 6.* *Cap. 59.* August. ca. 8. lib. de vnico baptis. contra Petilianum. *Ibidẽ ca.13.* † est error hominum: additur apud Aug. *Matth. 26.* *Ibidẽ ca.16* Lib. de vnitate Ecclesiæ cõtra epistol. Petilia. cap. 2. *Ibidẽ ca.17* *Ibidem aliquãtò superius.*

A B C D

A dabiliter diceretur: detrahentem secretò proximo suo, hunc persequebar. *Psalm.100.* Nam quotidie videmus & filium de patre, tanquam de persequutore suo conqueri, & coniugem de marito, & seruum de domino, & colonum de possessore, & reum de iudice, & militem vel prouincialem de duce vel rege, cùm illi plærunque ordinatissima potestate sibi homines subditos per terrores leuium pœnarum à grauioribus malis prohibeant atque compescant, plærunque autem à bona vita & à bonis factis, minando & sæuiendo deterreant. Sed cùm à malo & illicito prohibent, correctores & consultores sunt: cùm autem à bono & licito, persecutores & oppressores sunt. Culpantur etiam qui prohibent à malo, si modum peccati modus correctionis excedat.

B *Quod charitas est corrigere proximum. Augustinus super epistolam Iohannis, cap. vij.* ¶ *Caput* 76. *Tractatu.7*

Non putes tunc te amare seruum tuũ, quando eum non cædis: aut tũc amare filium tuum quando non das disciplinam, aut tunc amare vicinũ tuum quando non corrigis eum. Non est ista charitas, sed languor: ferueat charitas ad emendandum, ad corrigendum: sed si sunt boni mores, delectent, si sunt mali emendentur. *23.q.5.c.nõ putes.*

De eodem. August. de ciuitate Dei, libro xix. ¶ *Caput* 77. *Cap.16.*

Non est innocentiæ, parcendo sinere vt in malum grauius incidatur. Pertinet ergo ad innocentis officium non solùm nemini malum inferre, verùm etiam cohibere à peccato, vel punire peccatum: vt aut ipse qui prius C oditur corrigatur experimento: aut alij terreantur exemplo.

Quod nulli liceat gladio iustè occidere excepto iudice. August. in lib. quæst. noui & veteris testamenti. ¶ *Caput* 78. *Cap.104.*

Videns Petrus Apostolus insurgentes hostes protulit gladium, & amputauit auriculam serui sacerdotis. Tunc Iesus dixit Petro, vt reconderet gladium in thecam suam: omnis enim inquit, qui acceperit gladium gladio peribit. Vt quid parari iussit, qui prohibuit percutere, † eum etiã morti designans qui percusserit gladio, cùm non vtique iniustè videatur Apostolus percussisse? Quantum enim pertinet ad † rem, percussit eum quem contra se armatum videbat. Resistere enim debuit ingratis seruis, & ad dominum necandum armatis. *Item.* Quare contuens dominus factum Apostoli Petri, eum qui gladio vsus fuerit gladio dixit perire, cùm non iniustè percussisse videatur. Nam sicut significatur in Luca, ipso domino permittente percussit, & sic prohibitus hæc audiuit. Ideo etenim permissum est, vt & vindicare se posse videretur, sed nolle: & virtus ostẽderetur in eo manere in quo fuerat, & in vtroque vindicare se posse non ambigeretur. Inimici verò pro certo haberent datam ab eo potestatem vt hæc facerent, non enim victus apparebat, sed tradens se voluntati eorum. Quare ergo sententia data est, vt qui accipit gladium, gladio pereat, nisi quia nulli licet excepto iudice gladio quenquam occidere? Apostolo autem Petro vsque ad hoc permissum est, quod dolorem faceret, non quod occideret. † Hoc enim audiens, ne iterum percuteret didicit. Præterea quia Christia-

Matth.26.
† reum etiam mortis designans eum.
† Petrũ
Aliquantò post. D
Lucæ 22.
† Aug. vulgò nũc sic habet. Ob hoc enim audiebat, ne iterũ percuteret. Didicit præterea, &c.

nis iam factis occidere non licet: in misericordia enim positis, lege iuris mundo crediti vti non licet asperè. A

Quod nō est misericors qui vitijs parcit et fouet ea. Aug. ad †*Lætariū.* ¶ *Cap.* 79

† Lectarium, Gratia. legit Lotharium. 23. q. 5. *cap. qui vitijs.*

Qui vitiis nutriendis parcit & fouet, ne contristet peccantium voluntatem, tam non est misericors, quàm qui non vult cultrum rapere puero, ne audiat plorantem, & non timet ne vulneratum doleat vel extinctū.

Quod liceat Christiano se defendere. Aug. ad Emeritū Donatistā. ¶ *Cap.* 80

Epist. 164.

Nostri aduersùs illicitas & priuatas vestrorum violentias (quas & vos ibi qui talia non facitis, doletis & gemitis) à potestatibus ordinatis tuitionem petunt, non quod hos persequantur, sed quia se defendant.

Qualiter beatus Ambrosius quendam defendit, ne de ecclesia raperetur. Ex vita beati Ambrosij. ¶ *Caput* 81. B

Authore Paulino.

Cùm consulatus sui tempore Imperator Honorius in vrbe Mediolanensi lybicarum ferarum exhiberet munus, populo illuc concurrente, data copia est missis militibus ab Stilicone comite hortatu Eusebij prefecti, vt Cresconius quidam de ecclesia raperetur, quem confugientem ad altare domini sanctus Episcopus cùm clericis qui in tempore aderant, defendendum circundedit. Sed multitudo militum, quæ duces suos habebat de perfidia Arrianorum, præualuit aduersùm paucos, atque ablato Cresconio exultantes ad amphitheatrum reuersi sunt, ecclesiæ luctum non modicum derelinquentes.

Qualiter se Adrianus papa aduersùs Desiderium regem ad resistendum muniuit. Ex gestis Adriani papæ. ¶ *Caput* 82. C

Adrianus Desiderij regis aduentum appropinquasse cognoscens, aggregans vniuersum populum Tusciæ, Campaniæ, & ducatus Perusini, & aliquantos de ciuitatibus Pentapoleos, muniuit hanc ciuitatem Romanam, omnésq; armati parati erāt vel si ipse rex adueniret fortiter ei cū Dei auxilio & sancti Petri, orationibus fulti prædicti sanctissimi præsulis, illi resisterent. Nā ecclesias beati Petri & Pauli exornare fecit eius sanctitas, & cūcta eorum †thymilia & ornatus in hanc ciuitatem Romanam introduxit, claudi faciens omnes ianuas ecclesiæ beati Petri, & de intus seris supponi ac muniri iussit: vt si ipse proteruus rex sine comeatu & permissu Pontificis aduenisset, minimè aditum in eandem ecclesiam introeūndi haberet, nisi brachio ad suæ animæ interitum ipsas confringeret ianuas. D

† cymbalia.

De defensione Leonis papæ contra Sarracenos. Ex registro Leonis iiij † *Ludouico Augusto.* ¶ *Caput* 83.

† *Lothario.*

Igitur cùm sæpe aduersa à Sarracenorum partibus perueniant nuncia, quidam in Romanum portum clam furtiuéque venturos esse dicebant: pro quo nostrum congregari præcipimus populum, maritimúmque ad litus descendere decreuimus, & egressi sumus Roma.

De eodem. Leo iiij Ludouico Imperatori. ¶ *Caput* 84.

Scire vos oportet quod nunquā ab aliquibus nostros homines sinimus opprimi, sed si necessitas illis incurrerit, præsentialiter vindicamus: quia nostri gregis in omnibus vltores esse debemus, & præcipui adiutores.

Item de

A *Item de eodem. Idem Iohanni Archiepiſcopo.* ¶ *Caput* 85.

Pro certo ſcitote, quod nunquam permittimus noſtros à vobis lacerari aut opprimi homines atque ſubiectos, ſed ſi (quod non ſperamus) huius noſtræ monitionis dicta neglexeritis, & amplius aliquas oppreſsiones prę-fatis vel aliis noſtris hominibus feceritis, præſentialiter eos vindicabimus, & omnia veſtra eripere curabimus, furibunda crudelíque audacia.

Qualiter auxiliũ à Iudice Sardiniæ petijt. Idem Iudici Sardiniæ. ¶ *Cap.* 86

Celſitudinem veſtram duximus obſecrandam, vt nobis quantos tua præuiderit magnificentia, armatos ſiue pueros, ſiue adultos, ac iuuenes cũ armis ſuis mãdare dignemini, qui nobis quotidiana iuſſa poſsint explere.

Quod regnum cœlorum conſequantur qui pro defenſione Chriſtiano- B *rum occiſi fuerint. Idem exercitui Francorum.* ¶ *Caput* 87.

Omni timore ac terrore depoſito contra inimicos ſanctæ fidei & ad-uerſarios omnium regionum viriliter agere ſtudete. *Item.* Vbi vſque nunc parentes veſtri publicum mouerunt procinctum, ſemper victores extiterunt, nulláque eos multitudo populi ſuperare potuit. Non enim au diuimus vt aliquando ſine fama victoriæ reuerſi fuiſſent. *Item.* Omnium veſtrum noſſe volumus charitatem, quoniam quiſquis (quod non optantes dicimus) in hoc belli certamine fideliter mortuus fuerit, re-gna illi cœleſtia minimè negabuntur. Nouit enim omnipotens, ſi quiſli-bet veſtrorum morietur, quod pro veritate fidei & ſaluatione patriæ ac de-fenſione Chriſtianorum mortuus eſt: ideo ab eo prætitulatum præmium C conſequetur.

De damnatione Georgij cuiuſdam, Adriani, & Petri. Idem Lotha-rio † *epiſcopo.* ¶ *Caput* 88. † *Auguſto*

De illis tribus iam publicè condemnatis & reprobis viris Georgio, A-driano, & Petro, vt veſtra nobis mãdauit ſublimitas, quod adhuc ad aliud confiteri iudicium debebant, omnino mirati ſumus, quibus iam miſsis veſtris præſentibus iuxta legem Romanam ſententia præfixa ac promul-gata eſt. Et niſi tunc paſchalis adeſſet feſtiuitas, qua mortis prohibente le-ge ſententiam dare licitum non eſt, viuere eos illorum malitia atq; iniqua præſumptio non ſineret. Pro hac itaq; ratione, ſolummodò vſque ad tem pus ſuſpenſa eſt ſententia vtrorúmque.

D *De excommunicatione Thaſmonis ducis Bauariorum. Idem ex chro-nica Francorum.* ¶ *Caput* 89.

Adrianus papa in die ſancto paſchæ, præſente Carolo Imperatore, ana-themathizauit Thaſmonem ducem Bauariorũ, niſi in omnibus obediret eidem Imperatori & filiis eius, ac genti Francorũ, ſicut iurauerat patri ſuo Pipino, & ſibi. Quod ſi nollet, & ſanguinis effuſio fieret, vel aliud aliquid mali, hoc ſuper eũdem ducem & eius conſentaneos eſſet, & prę fatus rex & ſui ab ea culpa immunes eſſent.

Exhortatio Gregorij papæ ad defenſionem Rom. Pont. Greg. Ve-loci magiſtro militum. ¶ *Caput* 90. *Lib.* 12. *Regiſt. epiſtola* 121.

Vtile viſum eſt, vt aliquanti illuc milites tranſmittantur, quos gloria

tua admonere & hortari studeat, vt parati sint ad laborem. *Item.* Si huc, vel ad Rauennates partes nec dicendum Arnulfum cognoueritis excurrere, vos à dorso eius ita (sicut viros fortes condecet) laborate, quatenus opinio vestra ex laboris vestri † charitate amplius in Romano populo (domino auxiliante) proficiat. **A**

† qualitate habet hodie Gregor. fortè legen. claritate.

Quod Carolus rex aduersus Langobardos rogatu Adriani papæ bellum suscepit. Ex gestis Caroli magni, iuxta Alcuinum. ¶ *Cap.* 91.

23. q. 8. *cap. hortatu.* † Gratia. sic legit. quod priˀ quidē & à patre eius Pipino papa supplicante, &c.

Rogatu & precibus Adriani Romanæ vrbis episcopi, exoratus Carolus rex, bellum contra Longobardos suscepit, † quod prius & à papa Stephano eius patre supplicante, cum magna difficultate susceptum est.

Retractatio sententiæ illius Augustini, qua dixerat nō placere sibi schismaticos cogi ad communionem. August. Retractationum lib. ij. cap. v. ¶ *Caput* 92. **B**

Dixi, mihi non placere vllius secularis potestatis impetu schismaticos ad communionem violenter arctari: & verè mihi tunc nō placebat, quoniam nondum expertus eram vel quantùm mali eorum auderet impunitas, vel quantū eis in melius mutādis conferre posset diligentia disciplinę.

Quod quadragesimali et omni tempore à prœliis sit abstinendum, nisi necessitas cogat. Nicolaus papa ad consulta Bulgarorum. ¶ *Cap.* 93.

Si nulla vrget necessitas, non solùm quadragesimali, sed omni tempore est à præliis abstinendum. Si autem ineuitabilis vrget opportunitas, nec quadragesimali est tempore pro defensione tam sua quàm patriæ, seu legum paternarum bellorum proculdubio præparationi parcendum: ne videlicet dominum videatur homo tentare, si habet quod faciat, & suæ ac illorum saluti consulere non procurat, & sanctæ religionis detrimenta non præcauet. **C**

Quod ministri iudicum de administratione sua non damnentur. Innocentius papa Eusebio episcopo, cap. iij. ¶ *Caput* 94.

Quæsitum est etiam super his, qui pro baptismo administrauerunt, & aut tormenta sola exercuerunt, aut etiam capitalem protulere sentētiam. Nihil de his legibus à maioribus definitum: meminerant enim à domino potestates has fuisse concessas, & propter vindictam noxiorum gladium fuisse permissum, & Dei ministrum esse datum in huiusmodi vindicem. Quomodo igitur reprehenderent factum, quod authore domino viderēt esse concessum? De his ergo vt hactenus seruatum est, sic habeamus: ne aut disciplinam auertere, aut contra authoritatem domini venire videamur. Ipsis autem in ratione reddenda omnia gesta sua seruabuntur. *Item.* Dum legum authoritas in improbos exercetur, erit dictator immunis. **D**

Quod qui malum punit, non persequitur sed diligit. Pelagius Patricio Valeriano. ¶ *Caput* 95.

Non persequitur, nisi qui ad malum cogit. Qui verò malum vel factum iam punit, vel prohibet ne fiat, non persequitur iste, sed diligit. Nam si vt quidam putant, nemo aut reprimendus à malo, aut retrahendus ad bonum est, humanas ac diuinas leges necesse est euacuari, quæ & malis

pœnam

A pœnam & bonis præmia iustitia suadente constituunt: malum autem schisma est etiam per exteras potestates opprimendum.

Extat hic liber hodie Aug. titulo. 9

Quod Rex mala punire debeat. Cyprianus in ix. genere abusionis. ¶ *Cap.* 96.

Rex debet furta cohibere, adulteria punire, impios de terra perdere, parricidas & periurantes non sinere viuere, filios suos non sinere impiè agere.

23. q. 5. cap. rex.

Bellum quod tuetur patriā plenum iusticiæ esse. Ambro. offic. lib. 1. ¶ *Cap.* 97.

Cap. 27.

Fortitudo quæ vel in bello tuetur à barbaris patriam, vel domi defendit infirmos, vel à latronibus socios, plena iusticiæ est.

23. *q.* 3. *cap. fortitudo.*

Quod non sit reus homicidij miles, qui obediens potestati hominem occidit. August de ciuitate Dei lib. 1. ¶ *Caput* 98.

Cap. 26.

Miles cùm obediens potestati sub qua legitimè constitutus est, homi-B nem occidit, nulla ciuitatis suæ lege reus est homicidij. Immo nisi fecerit reus est imperij deserti atq; contempti. Quod si sua sponte atque authoritate fecisset, crimen effusi humani sanguinis incidisset. Itaque vnde punitur si fecit iniussus, inde punietur nisi fecerit iussus.

23. *q.* 5. *c. miles.*

Quod reges Christiani defendere debent matrem ecclesiam. August. super Iohan. parte 1. *cap.* 11. ¶ *Caput* 99.

Quando vult Deus potestates concitare aduersùs hæreticos, aduersùs schismaticos, aduersùs dissipatores ecclesię, aduersùs exsufflatores Christi, aduersùs blasphematores baptismi, nō mirentur: quia dominus concitat vt à Sara verberetur Agar. Cognoscat se Agar, ponat ceruicem: quia cum humiliata discederet à domina sua, occurrit ei angelus, & dixit ei: Quid C tibi est Agar ancilla Saræ? Cùm verò questa esset de domina, quid audiuit ab angelo? Reuertere ad dominā tuam. *Item.* Mirantur autem quia commouentur † pastores fidei christianæ aduersùs detestandos dissipatores ecclesiæ. Nisi ergo mouerentur, quomodo redderent rationem Deo pro imperio suo? Intendat charitas vestra quid dicam: quia pertinet hoc ad reges seculi christianos, vt temporibus suis pacatam velint matrem suam ecclesiam.

Trac. 11. *ad ca.* 3. *Iohā.*

Genes. 16.

Ibidem.

† potestates christianæ.

Quod plus peccat qui potestati innocentem ex inuidia occidendum tradit, quàm ille qui alterius potestatis timore eum occidit. Aug. super Ioh. parte ij. cap. xlij. ¶ *Caput* 100.

Plus peccat qui potestati innocentem occidendum liuore tradit, quàm D potestas ipsa si cū timore alterius maioris potestatis occidit. Talem quippe Deus Pilato dederat potestatem, vt esset etiam sub Cæsaris potestate. Quapropter non haberes, inquit, aduersùm me potestatem vllam, id est quantulamcunque habes, nisi hoc ipsum tibi esset datū desuper. Sed quoniam scio quantum sit, (nō enim tantum est, vt tibi omnimodo liberum sit) propterea qui me tradidit tibi, maius peccatum habet. Ille quippe non metuendo potestati tradidit, sed inuidendo: tu vero eandem potestatem in me exerciturus es metuendo. Nec timēdo quidem præsertim innocentem homo hominem debet occidere, sed tamen id zelando facere, multò magis malum est, quàm timendo. Et ideo non ait verax magister, qui me tibi tradidit ipse habet peccatum, tanquam ille non haberet, sed ait

Trac. 116. *ad c.* 19. *Iohan.*

maius peccatum habet, vt etiam se habere intelligeret. Neque enim propterea illud multum est. A

*Quod potest homo aliquando occidi sine peccato. Augustinus de libero arbitrio lib.*I. ¶ *Caput* 101.

*Cap.*4. 23.*q.*5.*c.si homicidiũ.*

Si homicidium est hominem occidere, potest occidere aliquando sine peccato. Nam & miles hostem, & Iudex vel minister eius nocentem, vel cui fortè inuito atque imprudenti telum manu fugit, non mihi videntur peccare cùm hominem occidunt. Respondet EVODIVS Assentior: sed homicidæ isti appellari non solent. *Item.* Militi iubetur lege vt hostem necet, à qua cæde si temperauerit, ab imperatore pœnas luit. Num istas leges iniustas, vel potius nullas dicere audebimus? Nam mihi lex esse non videtur, quæ iusta non fuerit. *Augustinus.* Legem quidem satis video esse munitam contra huiuscemodi accusationes, quæ in eo populo quem regit, minoribus malefactis ne maiora † committat, licentiam dat: multò † mitius enim est eum, qui alienæ vitæ insidiatur, quàm eum qui suam tuetur, occidi: Et multò immanius vitium hominem stuprum perpeti, quàm eum à quo illa vis infertur ab eo cui ferre conatur, interimi. Iam verò miles in hoste interficiendo minister est legis, quare officium suum facilè nulla libidine impleuit. Porrò ipsa lex quæ tuendi populi causa lata est, nullius libidinis argui potest. Siquidem ille qui tulit, si Dei iussu tulit, id est quod præcipit æterna iustitia, expers omnino libidinis id agere potuit. Si autem ille cum aliqua libidine hoc statuit, non ex eo fit, vt ei legi cum libidine obtemperare necesse sit, quia bona lex & à non bono † ferri potest. Non enim si quis, verbi causa, tyrannicam potestatem nactus, ab aliquo cui hoc conducit, precium accipiat, vt statuat nulli licere vel ad coniugium fœminam rapere, propterea mala lex erit, quia iniustus atque corruptus hanc tulit. Potest ergo illi legi, quæ tuendorum ciuium causa, vim hostilem eadem vi repelli iubet, sine libidine obtemperari. Et de omnibus ministris qui iure atque ordine potestatibus quibuscunque subiecti sunt, id dici potest. Sed illi homines lege inculpata, quomodo inculpati queant esse non video. Liberum eis itaque est, neminem necare pro his rebus quas inuiti possunt amittere, & ob hoc amare non debent. De vita enim fortasse cuipiam sit dubium, vtrùm animę nullo pacto auferatur, dum hoc corpus interimitur. Sed si auferri potest contemnenda est: si non potest, nihil metuendum. De pudicitia verò quis dubitauerit, quin ea sit in ipso animo constituta, quandoquidem virtus est? vnde à violento stupratore, nec ipsa eripi potest. Quicquid igitur erepturus erat ille qui occiditur, id totum in nostra potestate non est: quare quemadmodum nostrum appellandum sit non intelligo. Quapropter legem quidem non reprehendo, quæ tales permittit interfici, sed quo pacto istos defendam qui interficiunt, non inuenio. Respondet EVODIVS. multò minus ego inuenire possum, cur hominibus defensionem quæras, quos reos nulla lex tenet.

*Ibid.cap.*5. — *Paulò post.* — † cõmitterẽtur. — † minus — † fieri.

Marginal letters: B, C, D

Quod

A *Quod iudex cùm vindicat, non reddit malum pro malo. Augustinus super psal. cviij.* ¶ *Caput* 102.

Vlciscendi libido vitiosa est, magísque ad vindicem pertinet inter alios hoc decernere, quàm bonum hominem sibi expetere. Paucorum est dinoscere, quomodo placeat pœna iniquorum accusatori inimicitia sese saturare cupienti, & quàm longè alio modo iudici recta voluntate peccata punienti. Ille quippe reddit malum pro malo, iste autem cùm vindicat nõ reddit malum pro malo, quoniam iustum reddit iniusto. Quod autẽ iustum est, bonum est. Punit ergo non delectatione alienæ miseriæ, quod est malum pro malo, sed dilectione iusticiæ, quod est bonum pro malo.

Ad versiculũ: Et posuerunt aduersũm me mala pro bonis.

Quod minister occidens quem iudex iusserit, non id sponte facere debet. August. lib. quæstionum in Exodum. ¶ *Caput* 103.

B Cũ minister iudicis occidit eũ quẽ iudex iussit occidi, profectò si id spõte faciat homicida est, etiã si eũ occidat, quem scit à iudice occidi debuisse.

Quæst. 39. ad ca. xi. Exodi. 23. *q.* 5. *c. cũ minister.*

Quod lex occidit hominem non minister. Augustinus lib. quæstionum in Leuiticum. ¶ *Caput* 104.

Cùm homo iustè occiditur, lex eum occidit non tu.

Quæst. 68. ad cap. 19. Leuiti.

Quod etiam bella apud veros cultores Dei pro pace suscepta pacata sunt. Aug. de diuersis ecclesiæ obseruationibus, cap. xv. ¶ *Caput* 105.

Apud veros Dei cultores etiam ipsa bella pacata sunt, quæ non cupiditate aut crudelitate, sed pacis studio geruntur, vt mali coerceantur, & boni subleuentur.

23. *q.* 1. *cap. apud veros Dei.*

C *De vindictis. August. lib. quæstionum Euangeliorum.* ¶ *Caput* 106.

Officia vindictæ possunt implere boni bono animo, quomodo lex, quomodo iudex.

Lib. 1. q. euãgeli. quæst. 10. 23. *q.* 5. *c. officia.*

Quod Christiana disciplina non omnia bella culpat. Augustinus ad Marcellinum. ¶ *Caput* 107. *Epist.* 5.

Si terrena ista respublica præcepta christiana custodiat, & ipsa bella sine beneuolentia non gerentur, vt ad pietatis iustitiæque pacatam societatem victis facilius cõsulatur. Nam cui licentia iniquitatis eripitur, vtiliter vincitur: quoniam nihil est infœlicius fœlicitate peccãtium, qua penalis nutritur impunitas, & mala voluntas velut hostis interior roboratur.

Item. Misericorditer enim si fieri posset, etiam bella gererentur à bonis, D vt licentiosis cupiditatibus domitis, hæc vitia perderentur, quæ iusto imperio vel extirpari vel premi debuerunt. Nam si christiana disciplina omnia bella culparet, hoc potius militibus consiliũ salutis petẽtibus in euangelio diceretur, vt abijcerent arma, séque militiæ omnino subtraherent. Dictum est autem eis: Neminem concusseritis, nullam calumniam feceritis, sufficiat vobis stipendium vestrum. Quibus proprium stipendium sufficere debere præcepit, militare vtique non prohibuit. *Aug. ad Macedonium.* Non est †iniquitatis, sed potius humanitatis societate deuictus, †iniquus qui propterea est criminis persecutor, vt sit hominis liberator.

Ibid. paulò post. *Lucæ* 3. *Epist.* 54.

Quod non frustra instituta est potestas regis. Item. ¶ *Caput* 108. *Ibid. post multa.*

Nõ frustra instituta sunt potestas regis, ius cognitoris, vngulę carnificis,

arma

arma militis, disciplina dominantis, seueritas etiam boni patris. Habent ista omnia modos suos, causas, rationes, vtilitates: hæc cùm timentur, & coercentur mali, & † quieti inter malos viuunt boni. *Item.* Cùm homo ab homine occiditur, multùm distat vtrùm fiat nocendi cupiditate, vel iniustè aliquid auferendi, sicut fit ab inimico, sicut à latrone: an vlciscendi vel obediendi ordine, sicut à iudice, sicut à carnifice: an euadendi vel subueniendi necessitate, sicut interimitur latro à viatore, hostes à milite. Et aliquando qui causa mortis fuit potius in culpa est, quàm ille qui occidit, vel si quispiam decipiat fideiussorem suum, atq; ille pro isto supplicium legitimum luat: nec tamen omnis qui causa alienæ mortis est, reus est: velut si quisquam stuprum petat, seséq; si non impetrauerit interimat. Quid si filius timens patris pia verbera præcipitio pereat? quid si alius homine liberato, vel ne alius liberetur sibi ipse mortem inferat? num propter istas alienorum motuum causas, aut sceleri consentiẽdum est, aut vindicta peccati quæ fit non nocendi sed corrigendi studio, etiam paterna tollenda, aut opera misericordiæ cohibenda sunt? Hæc cùm accidunt, debemus eis humanum dolorem, non propterea illa ne accidãt rectè factorum † reprimimus voluntatem.

† quieti⁹. *Aliquantò post.* † reprimere.

Quod in pugna Deus orandus est. Augustinus ad Bonifacium. ¶ *Cap.* 109.

Epist. 194.

Graui de pugna conquereris, vt dubites nolo, vtile tibi tuísq; dabo consilium. Arripe manibus arma, oratio aures pulset authoris, quia quando pugnatur, dominus apertis † cœlis spectat, & partem quã inspicit iustam, ibi dat palmam.

† oculis.

Quod Deo vel aliquo legitimo imperio iubente rectè bella suscipiuntur. Item Augustinus. ¶ *Caput* 110.

Aug. lib. 22. contra Faustũ cap. 70.

Qui gladio vsus fuerit, gladio cadet. Ille autem vtitur gladio qui nulla superiore ac legitima potestate vel iubente vel concedente, in sanguinem alicuius armatur. *Item.* Siue Deo, siue aliquo legitimo imperio iubente, gerenda bella suscipiuntur à bonis, cùm in eo rerum humanarum ordine inueniuntur, vbi eos tale aliquid vel iubere, vel in talibus obedire ordo ipse constringit. Alioquin Iohannes cùm ad eum baptizandi milites venirent dicentes: Et nos quid faciemus? responderet eis, arma abijcite, istã militiã deserite, neminem percutite, prosternite neminem. Sed quia sciebat eos cùm hæc militando facerent, non esse homicidas, sed ministros legis, & non vltores iniuriarum suarum, sed salutis publicæ defensores, respondit eis: Neminem concusseritis, nulli calumniam feceritis, sufficiat vobis stipendium vestrum. *Item.* Dominum Iesum Christum audiant Manichæi hoc stipendium iubentẽ reddi Cęsari, quod Iohãnes dicit debere sufficere militi: Reddite inquit, Cæsari quæ Cæsaris sunt, & Deo quæ Dei sunt. Ad hoc enim Dei tributa præstantur, vt propter bella necessarium militi stipendium præbeatur. *Item.* Interest quibus causis, quibúsque authoritatibus homines bella gerenda suscipiant: ordo tamen ille naturalis mortalium paci accõmodatus hoc poscit, vt suscipiendi belli authoritas atque consilium penes principem sit, exequendi autem iussa bellica

Ibid. c. 74. *Lucæ* 3. *Ibidem paulò post. Matt.* 22. *Ibid. c.* 75.

A bellica ministerium milites debeant paci salutíque communi. Bellum autem quod gerendum Deo authore suscipitur, rectè suscipi, dubitare fas nõ est. *Item*. Cùm vir iustus, si fortè sub rege homine etiam sacrilego militet, rectè possit illo iubente bellare, ciuicæ pacis ordinẽ seruans: cui quod iubetur, vel non esse contra Dei præceptum certum est, vel vtrum sit certum non est, ita vt fortassè reum regem faciat iniquitas imperandi, innocentem autem militem ostendat ordo seruiendi: quantò magis in administratione bellorum innocẽtissimè diuersatur, qui Deo iubente belligerat, quem malè aliquid iubere non posse, nemo qui ei seruit, ignorat. *Ibidẽ post pauca.*

De ministris Dei. Hieronymus super Iohel. ¶ *Caput* III. *Ad cap. 2. 23. q. 5. c. nõ solùm.*

Non solùm homines ministri sunt & vltores iræ Dei, his qui malum B operantur, † & non sine causa portant gladium, sed & contrariæ fortitudines quæ appellantur furor & ira Dei. † vnde non.

Quod non est crudelis qui crudeles iugulat. Hieronymus super Esaiam lib. v. ¶ *Caput* 112. Ad cap. 13. paulò post principium. *23. q. 5. c. nõ est crudelis*

Non est crudelis qui crudeles iugulat, sed quia crudelis patientibus esse videatur. Nam latro suspensus patibulo crudelem iudicem putat.

Quod benè facit qui latronis vel piratæ fortitudinem infirmat. Idem super Sophoniam. ¶ *Caput* 113. *Ad cap. 1. 23. q. 3. c. si quis.*

Si quis fortitudinem latronis & piratæ diripiat infirmósq; reddat, prodest illis sua infirmitas. Debilitata enim membra, quibus prius non bene abutebantur, à malo opere cessabunt.

C *Quod minister Dei est, qui malos in eo quod mali sunt punit. Idem super Ezechielem lib. iij.* ¶ *Caput* 114. Ad cap. 9. in principio. *23. q. 5. cap. qui malos.*

Qui malos percutit in eo quod mali sunt, & habet vasa interfectionis vt occidat pessimos, minister est domini.

Quod iudex puniens non est effusor sanguinis sed minister legis. Idem super epistolam ad Galathas lib. ij. ¶ *Caput* 115. In cap. 3. ad Gala. *23. q. 5. c. iudex.*

Iudex non est author sceleris, nequam homines vinciendo. *Idem super Hieremiam.* Homicidas enim & sacrilegos, & venenarios punire nõ est effusio sanguinis, sed legum ministerium. Ad cap. 22. *23. q. 5. c. homicidas.*

Vnde iudex dicatur. Isidorus Etymologiarum lib. xviij. ¶ *Caput* 116. *Cap. 1.*

Iustum bellum est quod ex edicto geritur de rebus repetendis, aut pro-D pulsandorum hostium causa. Iudex dictus est quia ius dictat populo, siue quod iure disceptet. Iure autem disceptare, est iustè iudicare. Non est enim iudex si non in eo iusticia est.

Quod nõ sine causa gladiũ portat Rex. Stephanus Luitvvario Episc. ¶ *Cap.* 117.

Non autem sine causa gladium portat Rex, vindex est enim contra omnes iniquos, vt terrore comprimat quos nequit corrigere monitis salubribus. Aggrediatur igitur securè quæ sunt Deo placita, in nullo ei beatus Petrus aberit cum suo ancipiti gladio, si tamen patriæ saluti consulat. *Rom. 13.*

Quod quisq; tutelã corporis sui iustè faciat. Pandectarũ li. 1. tit. 3. ¶ *Cap.* 118.

Vim atque iniuriam propulsemus: nam iure hoc venit, vt quod quísq; ob tutelam sui corporis fecerit, iure fecisse æstimetur.

De iusto

De iusto bello Israelitarum contra Amorræos. Augustinus lib. quæst. in Nume. cap. xliiij. ¶ *Caput* 119.

A

Lib. quæst. 4. super Nume. ad c. 21. q. 44.

Notandum est sanè quemadmodum iusta bella gerebãtur à filijs Israel contra Amorræos: innoxius enim transitus negabatur, qui iure humanæ societatis æquissimo patere debebat.

Cap. 36.

De pellenda iniuria. Ambro. de officijs lib. 1. ¶ *Caput* 120.

Non in inferenda, sed in depellenda iniuria lex virtutis est. Qui enim non repellit à socio iniuriam si potest, tam est in vitio, quàm ille qui facit.

Epist. 50.

Quod Rex aliter seruit Deo vt homo, aliter vt Rex. Augustinus ad Bonifacium comitem. ¶ *Caput* 121.

Psal. 2.

Quomodo reges domino seruiunt in timore, nisi ea quæ contra domini iussa fiunt religiosa seueritate prohibendo atq; plectendo? Aliter enim seruit quia homo est, aliter quia etiam rex est. Quia homo est seruit viuendo fideliter, quia etiam rex est, seruit, leges iusta præcipientes & contraria prohibentes, conuenienti vigore sanciendo.

B

De pœnitẽtia eorũ qui arma in prælio proijciũt. Conciliũ Arel. 1. c. 3. ¶ *Cap.* 122.

Qui arma proijciunt in prælio, placuit eos abstinere à communione.

Quod milites Deo & ecclesijs seruire debeant. Gregorius Theodoro medico. ¶ *Caput* 123.

Lib. 2. regist. epist. 64. seu cap. 104.

Valde mihi durum videtur, vt ab eius seruitio milites suos prohibeat Imperator, qui & ei omnia tribuit, & dominari eum nõ solùm militibus, sed etiam sacerdotibus concessit. Nunquid si intentio seruãdarum rerum est, nõ poterant ea ipsa monasteria quę milites suscepissent alienas res reddere, atque ad conuersionem homines tantummodò habere?

C

Vt milites antequam in monasterio recipiãtur per triennium probentur. Gregorius lib. viij. registri omnibus Episcopis de lege Mauritij Augusti. ¶ *Caput* 124.

Grego. epist. xi. lib. 7. ad episcopos Siciliæ.

Dist. 53. c. legem.

Legem quam pijssimus Imperator dedit, ne fortasse hi qui militiæ vel rationibus sunt publicis obligati, dum causarum suarum periculum fugiunt, ad ecclesiasticũ habitum veniant, vel in monasterijs conuertantur, vestræ studui fraternitati transmittere. Hoc maximè excitat, quod hi qui seculi actionibus implicati sunt, in clero ecclesiæ properè suscipiendi non sunt. Quia dum in ecclesiastico habitu non dissimiliter quàm vixerũt viuunt, nequaquam studẽt seculum fugere, sed mutare. Quod si etiam tales quiq; monasterium petunt, suscipiendi nullo modo sunt, nisi prius à rationibus publicis fuerint absoluti. Si qui verò ex militaribus† numeris in monasteriis conuerti festinant, non sunt temerè suscipiendi, nisi eorum vita subtiliter fuerit inquisita: & iuxta normam regularem debent in suo habitu per triennium probari, & tunc monachicum habitum Deo authore suscipere.

D

† viris.

Quod non est delictum militare, nisi pro præda & huiuscemodi. Aug. de verb. Domini tract. xix. ¶ *Caput* 125.

In Matt. de ver. Domini sermone 19.

23. q. 1. cap. militare.

Militare non est delictum, sed propter prædam militare peccatum est. Nec rempublicam gerere criminosum est, sed ideo agere rempublicam, vt rem fa-

A rem familiarē potius augeas, videtur esse damnabile. Propterea enim prouidentia quadam militantibus sunt stipendia constituta, ne dum sumptus quæritur, †præda grassetur. *Item.* Dominus ipse dixit: Reddite quæ sunt Dei Deo, & quæ sunt cæsaris cæsari: igitur quod cæsar præcipit ferēdum est, quod imperator dicit tolerandum est. Sed fit intolerabile, dum illud præda exactionis accumulat. *Item.* Interrogauerunt Iohannem milites dicentes: Quid faciemus & nos? Ait illis, Neminem concutiatis, neq; calumniam faciatis, sed contenti estote stipendiis vestris. Sic autem cognoscere se debet omnis homo qui militat: non enim tantùm de his militantibus scriptura loquitur, qui armata militia detinentur, sed quisquis militiæ suæ cingulo vtitur, dignitatis suæ miles asscribitur: atq; ideo hæc sen-B tentia potest dici, verbi gratia, militibus, protectoribus, cunctísque rectoribus: Quicunque sibi stipendia publicè decreta consequitur, si amplius quærit, tanquam calumniator & cōcussor, Iohannis sententia condemnatur. *August. ad Bonifacium comitem.* Milites sub armis militare non prohibuit Iohannes, quibus suum stipendium sufficere debere præcepit.

† prædo

Ibidē pòst pauca.

Matth. 22.

Ibidem ali quātò pòst.

Lucæ 3.

Epist. 1. inter eas quæ recēs inuectæ ad calcem episto. accessere.

Quod non est existimandum milites Deo non placere. Idem. ¶ *Cap. 126.*

Noli existimare neminem Deo placere posse, qui in armis bellicis militat. In his erat sanctus Dauid, cui dominus tam magnū perhibuit testimonium: etiam in his plurimi illius temporis iusti. In his erat & ille Centurio qui domino dixit, non sum dignus vt intres sub tectum meum.

Lucæ 3.

Ibidem paulò ante.

1. Reg. 16.

Psal. 88.

Matth. 8.

Quod milites non sint ad clerum suscipiendi, sed ad monachicum habitum. Ex Vita Beati Greg. lib. ij. cap. xvi. ¶ *Caput 127.*

Authore Iohāne diacono Rom. ecclesiæ

C Dum ad clericalem professionem tam ex ecclesiastica, quàm ex seculari quoque militia diuersis occasionibus quotidie penè innumerabilis multitudo conflueret: pastor ad omnia prouidus nequaquam eos ad ecclesiastici decoris officium, sed ad capiendum solummodò monachicum propositum suscipiendos esse censebat.

Vt imperator nulli militū prohibeat, si cōuerti voluerit. Ibidē li. iij. ca. l. ¶ *Cap. 128*

Porrò Mauricio tunc auarissimo, simúlq; rapacissimo principi, suggestionibus inimicorum suorum funestissimam legem ferenti, vt nulli militum qui videlicet in manu signatus fuisset, conuerti liceret: inter cætera sic respondit, Ad hoc potestas super omnes homines pietati dominorū meo-D rum cœlitus data est, vt qui bona appetunt, adiuuentur, vt cœlorū via largius pateat, vt terrestre regnū cœlesti regno famuletur. Et ecce aperta voce dicitur, vt ei qui semel in terrena militia signatus fuerit, nisi aūt expleta militia, aut pro debilitate corporis repulsus, Christo militare non liceat. Ad hæc etiā per me seruum vltimū suum & vestrū Christus respondet dicēs: Ego te de notario comitem excubitorum, de comite excubitorum cęsarē, de cęsare Imperatorem, nō solū hoc, sed etiā patrē imperatorū feci. Sacerdotes tuę manui cōmisi, & tu à meo seruitio milites tuos subtrahis? Respōde †rogo piissime domine seruo tuo, quid veniēti & hæc dicēti respōsurus es in iudicio domino tuo? Et post pauca. Requirat ergo dominus misericors quis prior imperatorū talē legē dederit, & subtili' æstimet si dari debuerit.

† ergo

A

Quod imperator milites conuerti prohibens Deo aduersus sit. Idem Theodoro medico. ¶ *Caput* 129.

Greg. li. 2. regist. epist. 64.

Peccatis inquit, meis facientibus, ex quorum suggestione vel consilio, nescio, talem in re publica sua legem protulit imperator, vt nullus qui actionem publicam egit, nullus qui officio vel manu signatus, vel inter milites fuit habitus, ei in monasterio conuerti liceat, nisi fortè militia eius fuerit expleta. Quam legem primùm (sicut hi dicunt qui leges veteres nouerũt) Iulianus protulit, de quo scimus omnes quantũ Deo aduersus fuit.

De homicidiis voluntariis & modo pœnitentiæ eorum. Ex concilio Triburiensi, cap. iiij. ¶ *Caput* 130.

Cap. 55. sed sententiis in plærisque trãspositis.

B

Si quis spontanea voluntate homicidium perpetrauerit, iuxta decreta Melchiadis papę, & Triburiensis concilij statuta, talem pœnitentiam accipere debet. In primis, vt licentiam nõ habeat ecclesiam intrandi illos proximos quadraginta dies, nudis pedibus incedat, & nullo vehiculo vtatur. In laneis vestibus sit absque femoralibus, arma non ferat, & nihil sumat in his quadraginta diebus nisi tantùm panem & salem, & puram aquam bibat, & nullam communionem cum cæteris Christianis neque cum alio pœnitente habeat in cibo & potu, antequam quadraginta dies adimpleantur: & ex cibo quem sumit nullus alius manducet. Considerata verò personæ qualitate, vel infirmitate de pomis vel oleribus, seu leguminibus, prout visum fuerit, aliquid pro misericordia indulgeatur, maximè si quis coactus, & non sponte homicidium fecerit. Et ei omnimodis ex canonica authoritate interdicatur, vt in his diebus cum nulla fœmina misceatur, nec ad propriam vxorem accedat, nec cum aliquo homine dormiat. Iuxta ecclesiam sit, ante cuius ianuas peccata sua defleat, diebus ac noctibus non de loco ad locum pergat, sed in vno loco his quadraginta diebus sit. Et si fortè habuerit insidiatores vitæ suæ, interim differatur ei pœnitentia, donec ab episcopo pax ei ab inimicis concedatur. Et si infirmitate detentus fuerit, ita vt nõ possit dignè pœnitere, differatur pœnitentia donec sanitati restituatur. Si autem longa ægritudine detentus fuerit, ad sententiam episcopi pertinebit, quo modo reum & infirmũ sanare disponat. Completis quadraginta diebus aqua lotus, vestimenta & calciamenta accipiat, & capillum incidat.

C

Quid in primo anno obseruare debeat. Ex eodem concilio, cap. 5. ¶ *Cap.* 131.

Cap. 56.

D

In primo anno post quadraginta dies, totum illum annum à vino, à medone, & mellita ceruisia, à carne, & caseo & pinguibus piscibus abstineat, nisi festis diebus qui in illo episcopio à cuncto populo celebrantur. Et nisi fortè in magno itinere, vel in hoste, vel diu ad dominicam † curtem, vel infirmitate detentus sit, tunc liceat vno denario, vel precio vnius denarij, aut tres pauperes pascendo tertiam feriam, quintam feriam, & sabbatum redimere: ita duntaxat, † vt vna re de tribus vtatur. Postquam domum venerit, aut sanitati fuerit restitutus, nullam licentiam habeat redimendi. Completo anni circulo in ecclesiam introducatur, & pacis osculum ei concedatur.

Locus obscurus.

† curtim

† vt vel carne, vel vino, vel medone. i. de tribus vna re vtatur, nõ omnibus vescatur. Ita codex Cõciliorum.

Quid in

A *Quid in 2. & 3. anno obseruare debeat. Ex eodem cap. vi.* ¶ *Cap.* 132. *Cap.* 57.

In secundo & tertio anno similiter tieiunet, nisi quod tertiam feriam, & quintam, & sabbatum potestatem habeat redimendi prætaxato precio vbicunque est. Cætera diligenter omnia obseruet, vt in primo anno. † pœniteat

Quid in reliquis quatuor annis obseruare debeat. Idem de eodem, cap. vij. ¶ *Caput* 133. *Cap.* 58.

Quatuor anni deinde restant, per quos singulos ieiunet tres quadragesimas. Vnam ante Pascha cũ cæteris Christianis, abstinendo de vino, medone, mellita ceruisia, carne & sagimine, & ouis, & pinguibus piscibus. Alteram ante natiuitatem sancti Iohannis baptistæ: Si aliquid remanet de quadraginta diebus, post missam sancti Iohannis impleat. Tertiam ante B Natalem domini ieiunet, vt supradictum est. Et in quatuor supradictis annis tertia & quinta feria & sabbato vtatur quicquid vult. Et secundam & quartam feriam redimere potest precio iam supradicto: sextam omnimodis obseruet in pane & aqua, & nequaquam redimat. His expletis sacram communionem accipiat.

De homicidiis & calumniis episcoporum & reliquorum ordinum. Ex concilio apud Theodonis villam, cap. j. ¶ *Caput* 134.

In concilio apud Theodonis villam vbi interfuerunt triginta duo episcopi, Aistolfus Magontiensis archiepiscopus cum suis suffraganeis, Hadabaldus archiep. cum suis suffraganeis, †Hecto Treuerẽsis archiepiscopus cũ suis suffraganeis, †Ebo Remensis archiepiscopus cum suis suffraganeis, cũ C nuntiis reliquorum episcoporum galliæ & germaniæ, ob nimiam præsumptionem quorundam tyrannorum in sacerdotes domini bacchantiũ, & propter factum quod in Vasconia nouiter acciderat de episcopo Iohanne inhonestè & inauditè mordridato, decretum est, vt communi consensu & humili deuotione supplicarent auribus principis, si suæ pietati complaceret, vt calumnia in Christi sacerdotes peracta, iuxta synodica determinaretur pleniter statuta. Hoc idem episcoporum iudicio placeret, si ex toto secũdùm potestatem ipsorum posset definiri: id est, vt canonica ferirentur sententia, hi videlicet qui timorem domini postponentes in ministros suos grassari præsumerent. Quod si verò pietati illius complaceret, iuxta capitula regum præcedentium, vbi eorum prouisio misericorditer in D offensis pecuniæ quantitatem interposuit, pro † consolatione sanctæ ecclesiæ, vt præfatę res per pecuniam ab Imperatoribus † sacerdotibus ad defensionem concessam, & per pœnitentiam determinarentur episcoporum iudicio, si pietas illius collaudare voluerit, sic definiri eis complaceret. † Hetto † Ebbo † leuigatione pœnitentiæ placuit. † & à sibi succedentibus.

Si quis subdiaconum calumniatus fuerit, vulnerauerit, vel debilitauerit, & conualuerit, 5. quadragesimas sine subditis annis pœniteat, & 300. solidos cum sua compositione & episcopalibus bannis episcopo componat. Si autem mortuus fuerit singulas supradictas quadragesimas cum sequentibus annis pœniteat, & 400. solidos † cũ tripla sua cõpositione, & episcopalibus bannis triplicibus episcopo cõponat. Si diaconũ calũniatus fuerit, & conualuerit, 6. quadragesimas sine subditis annis pœniteat, & 400. soli- 17. q. 4. *cap. qui subdiaconum.* † cũ compositione sua & episcopalibus bannis episcopo componat.

dos cum compoſitione ſua & epiſcopalibus bannis epiſcopo componat: Si autem mortuus fuerit ſingulas ſupradictas 6. quadrageſimas cū ſequentibus annis pœniteat, & 600 ſolidos cum tripla ſua compoſitione, & epiſcopalibus bannis triplicibus epiſcopo componat. Si quis presbyterum calumniatus vulnerauerit, vel debilitauerit, & conualuerit, †7. quadrageſimas ſine ſubditis annis pœniteat, & 900 ſolidos cū triplici ſua compoſitione, & epiſcopalibus bannis triplicibus epiſcopo componat. Si autem mortuus fuerit, 12 annorum pœnitentia ſecundùm canones ei imponatur, & 900 ſolidos cum triplici compoſitione ſua, & epiſcopalibus bannis triplicibus epiſcopo componat. Si quis epiſcopo inſidias poſuerit, comprehenderit, vel in aliquo dehoneſtauerit, 10. quadrageſimas cum ſubditis annis pœniteat, & presbyteri occiſi triplicem compoſitionem componat. Si autem caſu & non ſponte occiditur, cū comprouincialiū epiſcoporum concilio homicida pœniteat. Si quis autē ſponte eum occiderit carnem non comedat, vinum non bibat omnibus diebus vitę ſuæ, cingulum militare deponat, abſque ſpe coniugij in perpetuo maneat. Aiſtolſus Magontienſis epiſcopus dixit. Si principibus placuerit aliiſque ſuis fidelibus, rogemus vt collaudetur & ſubſcribatur. Et collaudatum eſt, & ſubſcriptū eſt tam à principe quàm à cæteris omnibus.

†12.

De eadem re. Ex concilio Triburienſi, cap. j. ¶ *Caput* 135.

Capitulum eccleſiaſticum apud †Triburiam à Carolo Magno, & primis Galliæ & Germaniæ collaudatum & ſubſcriptum.

†Codex cōciliorum attribuit Theoniſuilleñ cōcilio.

Placuit nobis & fidelibus noſtris, vt ſicut ab epiſcopis & reliquis ſacerdotibus, ac Dei ſeruis alio anno apud Theodonis villam admoniti fuimus & rogati, vt epiſcopi & eorum miniſtri, quos deus ſuo non humano iudicio reſeruauit, iuxta ſanctorum canonū, ſanctorúmq; patrum ac capitularium præcedentum regum coram poſitorū ſtatuta, & Dei ſacerdotes eorúmq; cooperatores, quorum interceſsionibus ſupplicationibúſque ſancta Dei eccleſia cōſtare videtur, intacti permaneāt: conſtituamus. Vt ſi quis ſubdiaconū calumniatus fuerit & conualuerit, pœnitentia canonica pœniteat, & 300 ſolidos epiſcopo cōponat: Et ſi mortuus fuerit, iuxta id quod canones præcipiūt pœniteat, & 400. ſolidos epiſcopo cōponat. Si diaconū quis calūniatus fuerit, & cōualuerit, pœniteat ſecundū canones, & 400 ſolidos epiſcopo componat: Si non conualuerit iuxta præcepta ſynodalia pœniteat, & 600 ſolidos epiſcopo componat. Si presbyterum quis malè tractauerit & paſſauerit, ſecundùm eius epiſcopi ſententiam pœniteat, & 900 ſolidos epiſcopo componat. Si autem mortuus fuerit, vt ſynodus diiudicauerit pœniteat, & †120 ſolidos epiſcopo componat. Et ſi quis epiſcopo inſidias poſuerit, comprehenderit, vel in aliquo dehoneſtauerit, pœniteat ſecundùm canonum ſtatuta, & presbyteri nō occiſi triplicem compoſitionem cum iuſtitiis quæ in ſuperiori capitulo ſcriptæ & confirmatæ eſſe videntur, cōponat. Si quis per induſtriam epiſcopū occiderit, iuxta id quod apud †Theodonis villam à triginta duobus epiſcopis decretum eſt, & quod ibi à nobis, & à primatibus totius Germaniæ & Galliæ benigna collau-

†900. habet codex conciliorum.

†Triburiam à 22. epiſc. ſic codex concil.

A collaudatione collaudatum est, & subscriptum est, pœniteat & pecuniam à nobis cõcessam ecclesiæ viduatæ persoluat. Et hoc de nostro adiecimus, vt si quis in his supradictis sanctorum canonũ nostríque decreti sanctionibus episcopis inobediens & contumax extiterit, primùm canonica sententia feriatur, deinde in nostro regno beneficium non habeat, & † alodis eius in bannum mittatur: & si annum & diem in nostro banno permanserit, ad fiscum nostrũ redigatur, & captus in exilium relegetur, & ibi tam diu custodiatur, & constringatur, donec coactus Deo & sanctæ ecclesiæ satisfaciat, quod prius gratis facere noluerat. Et si omnibus vobis ista complacuerint, dicite. Et tertiò ab omnibus cõclamatum est, placet. Et Imperatores, & penè omnes Galliæ & Germaniæ principes subscripserunt, singuli singulas facientes cruces. B Et ecclesiasticus ordo Deo & principibus laudes referentes, hymnum Te Deum laudamus decantabant: & sic soluta est synodus.

† allodiũ

De eadem re. Ex concilio Magontiensi, cap. xix. ¶ *Caput* 136.

Qui presbyterum occidit, duodecim annorum ei pœnitentia secũdùm canones imponatur: aut si negauerit, si liber est cum 72. iuret. Si autem seruus super duodecim vomeres feruentes se expurget. Conuictus noxa vsque ad vltimum vitæ tempus militiæ cingulo careat, & absque spe coniugij maneat.

17. q. 4. *cap. qui presbyterum.*

De interfectoribus sacerdotum. Ex concilio Vormatiensi, cap. xiij. ¶ *Caput* 137.

C Qui sacerdotem voluntariè occiderit, carnem non comedat, & vinum non bibat cunctis diebus vitæ suæ. Ieiunet vsq; ad vesperam exceptis diebus festis atque dominicis. Arma non sumat, equum non ascendat, ecclesiam per quinq; annos non ingrediatur, sed ante fores ecclesiæ stet. Post quinque annos ecclesiam ingrediatur, nondum verò communicet, sed inter audientes stet. Cùm autem fuerit duodecimi anni cursus finitus, communicandi ei licentia cõcedatur, & equitandi tribuatur remissio. Maneat autem in reliquis obseruationibus tres dies per hebdomadam, vt perfectius purificari mereatur.

Cõc. Magõti. sub Arnulpho Imperatore cap. 16. & Tribur. cap. 5.

De presbyteris depositis, & sic occisis. Ex concilio Turonico, cap. iij. ¶ *Caput* 138.

D Nunciatum est nobis quod aliqui qui olim dixerunt se fuisse sacerdotes, & postea degradati pro suis peccatis pœnitentiã agendo, suffragia sanctorum per diuersa loca transeuntes quæsierunt, trucidati sunt: huiuscemodi interfectoribus omnem ecclesiasticam dignitatem denegamus, donec dignam pœnitentiam pro reatu suo, secundum iudicium episcoporum exoluant, quia grauius aliis homicidis pœnitere debent.

De presbyteris qui sine orario occiduntur. Ex concilio Triburiensi cap. xxvi. cui interfuit Arnulphus rex. ¶ *Caput* 139.

Vt presbyteri non vadant nisi stola vel orario induti. Et si in itinere spoliantur vel vulnerantur, aut occiduntur non stola vestiti, simplici emendatione sua soluantur: si autem cum stola, triplici.

17. q. 4. c. *Vt presbyteri.*

De presbytero interfecto ad quem eius compositio pertineat. Ex eodem concil. cap. v. ¶ *Caput* 140.

A

Cap. 4. 17. q. 4. c. omnes presbyteri. † Vuergeldi

Presbyteri interfecti compositio episcopo ad cuius parœciã pertinebat soluatur: ita videlicet, vt medietatem † Vuirigeldi eius vtilitatibus ecclesiæ cui præfuit tribuat, & alteram medietatem in eleemosynam eius iustè dispartiat: quia nullus nobis eius hæres proximior videtur, quàm ille qui ipsum domino sociauit.

De illis qui per insidias homicidium perpetrauerint. Ex concilio Nannetensi, cap. ij. ¶ *Caput* 141.

Si quis voluntariè & per insidias hominem interfecerit, iugi pœnitentiæ se submittat. Et si hoc publicè actum constat: si laicus est, à communione orationum quinquẽnio remoueatur. Post quinquennium tantùm in orationum communionem recipiatur, non autem offerat, non corpus domini contingat. In quo perdurans quatuordecim annis, tũc ad plenam communionem cum oblationibus recipiatur.

B

Item de homicidio sponte commisso. Ex cõc. Ancyrano, cap. xxi. ¶ *Cap.* 142.

Et cõc. Tribu. cap. 54.

Qui voluntariè homicidium fecerint, pœnitentiæ quidem iugiter submittant se, perfectionem verò circa vitæ exitum consequantur.

Item de eadem re. Ex concil. Parisiensi, cap. vi. ¶ *Caput* 143.

Si quis homicidium sponte commiserit, & non violento resistens, sed vim faciens, innocentem & simpliciter gradientem interfecerit, vsque ad finem vitæ suæ grauiter pœniteat: sic tamen vt si pœnitentiam benè peregerit, in exitu ei communionis viaticum non denegetur.

C

De homicidio non sponte cõmisso. Ex conc. Ancyrano, cap. xxij. ¶ *Cap.* 144.

Et cõc. Tribu. cap. 52.

De homicidiis non sponte commissis prior quidẽ definitio per septennem pœnitentiam perfectionem consequi præcipit, secunda verò quinquennij tempus explere.

De eadem re. Ex concil. Nannetensi, cap. ij. ¶ *Caput* 145.

Si quis casu non volens, homicidium perpetrauerit, quadraginta dies in pane & aqua pœniteat. Quibus peractis biennium ab oratione fidelium segregetur, nec communicet, nec offerat. Post biennium in communionem orationis suscipiatur, offerat autem, non tamen communicet. Post quinquennium ad plenam communionem recipiatur. Abstinentia ciborum in arbitrio sacerdotis maneat.

D

De illo qui domino suo præcipiente homicidium fecerit. Ex eodem cap. xxv. ¶ *Caput* 146.

Si quis liber iubente domino suo seruũ eius occiderit, vt homicidium sponte commissum pœniteat.

Et cõc. VVormati. cap. 38. sed in quibus sic legitur † ex cõmunicatione, vel pœnitentia biennij reatũ sanguinis emũdabit. *Et VVormat. ca. 39.*

De illo qui seruum suum interfecerit. Ex cõc. Agathensi, ca. lxij. ¶ *Cap.* 147

Si quis seruum proprium sine conscientia, vel iudicio Iudicis occiderit, vt homicidium sponte commissum lugeat.

De fœmina quæ in furore suo ancillam suam verberauerit, & sic perierit. Ex concilio Elibertano, cap. v. ¶ *Caput* 148.

Si qua domina furore zeli accensa flagellis verberauerit ancillam suam,

A suam, ita vt infra diem tertium animam cruciatu effundat: eò quòd incertum sit voluntate, an casu occiderit: si voluntate, post septem annos: si casu post quinquennij tempora, acta legitima pœnitentia, ad communionem placuit admitti. Quod si infra tempora constituta fuerit † infirmata, accipiat communionem.

† infirmitate grauata.

De eo qui hominem publicè pœnitentem occiderit. Ex decretis Syluestri Papæ. ¶ *Caput* 149.

Si quis hominem publicè pœnitentem interfecerit, vt homicidiũ spõtè commissum dupliciter pœniteat, & nisi in fine non communicet.

De illis qui in opere necessario casu homicidium perpetrauerint. Ex concilio VVormatiensi cap. v. ¶ *Caput* 150.

Cap. 29. dist. 50. cap. sæpe cõtingit.

B Sæpe contingit, vt dum quis operi necessario insistens arborem incidit, aliquis subtus ipsam veniens deprimatur: & idcirco si voluntate vel negligentia incidentis arborem factum est, vt homicida pœnitentiæ debet omnino submitti. Quod si non voto, nec incuria illius, non denique hoc cum sententia contingit, sed dum ille operi necessario fortasſis incumberet iste insperatus occurrit sub arbore, & sub ipsa oppressus est: incisor arboris non tenetur pro homicida.

De eadem re. Ex concilio Triburiensi cap. xvij. ¶ *Caput* 151.

Cap. 36. dist. 50. c. si duo.

Si duo fratres in sylua arbores succiderint, & appropinquãte casura vnius arboris, frater fratri dixerit caue, & ille fugiens in pressurã arboris inciderit, & mortuus fuerit, viuens frater innocens de sanguine germani C diiudicetur.

De illis qui in publico bello homicidium committunt. Ex concilio Magontiensi cap. ij. ¶ *Caput* 152.

Oportet autem diligentius eos admonere, qui homicidia in bello perpetrata de nihilo ducunt, excusantes se non ideo necesse habere de singulis facere pœnitentiam, eò quòd iussu principum peractum sit, & Dei iudicio ita finitum. Scimus enim quod Dei iudicium semper iustum est, & & nulla reprehensione dignum. Sed tamen oportet eos considerare, qui hanc necem nefariam cupiunt, vtrùm se coram oculis Dei quasi innoxios excusare posſint, qui propter auaritiam quę omnium malorum radix est, & idolorum seruituti comparatur, atque propter fauorem dominorum D suorum temporalium æternum dominum contempserunt, & mandata illius spernentes non casu, sed per industriam homicidium fecerunt. Nam de his legimus qui homines non spontè interfecerunt, dominum per legislatorem vrbes refugij deputasse, ad quas confugientes saluarentur ab vltore sanguinis proximi sui, & non morerẽtur. Vnde in Deuteronomio scriptum est: Hæc erit lex homicidæ cui vita seruanda est. Qui percusserit proximum nesciens, & heri & nudiustertius nullum contra eum habuisse odium comprobatur, sed abijsse simpliciter cum eo in syluã ad ligna cædenda, & in succisione lignorum securis fugerit de manu, aut ferrum lapsum de manubrio amicum eius percusserit & occiderit, hic ad vnam vrbium supradictarum confugiat, & viuat, ne proximus eius cuius sanguis

1. Timo. 6. Ephes. 5.

Deuter. 19.

 effusus

effusus est, stimulo doloris percutiat animam eius. De eo verò qui per industriam aliquem occiderit, in Exodo scriptum est: Si quis de industria & per insidias occiderit proximum, ab altari meo euelles eum vt moriatur. Et in Deuteronomio: Si quis odio habens proximum suum, insidiatus fuerit vitæ eius, & surgens percusserit eum, & mortuus fuerit, & fugerit ad vnam de supradictis vrbibus, mittent seniores ciuitatis illius, & rapient eũ de loco refugij, & tradent eum in manus proximi eius cuius sanguis effusus est, & moriatur, nec misereberis eius. Si ergo illum quem dignũ morte esse iudicauit dominus, reum nõ esse quis dicit, quomodo contrarius legis Dei non existit, qui hoc quod dominus præcipit casum esse contendit? Sed inter hæc sciendum est, quod magna distantia est inter legitimũ principem, & seditiosum tyrannum, inter eum qui subuertere nititur Christianæ pacis tranquillitatem, & illum qui armis contra iniquitatem certat defendere æquitatem.

Exod.21.

Deut.19.

A

B

De illis qui de homicidio sunt infamati, si negauerint. Ex concilio Turonensi, cap. ij. ¶ *Caput* 153.

Vbi manifestari potest quemlibet hominem perpetrasse homicidium, secundùm canonicam authoritatem condignum pœnitentię iudicium illi ingeratur. Si autem manifestis indiciis nõ potest probari eum homicidam esse, nec ipse vult confiteri, omnipotentis Dei iudicio, cui omnia occulta manifesta sunt, reseruetur: ei tamen indicetur publicè à presbytero quod communione ecclesiastica indignus sit, & ea carere debeat, donec perpetratum crimen confiteatur, & per confessionem & pœnitentiam condignam ab hoc crimine se absoluere certet.

C

De insano si homicidium perpetrauerit. Ex eodem, cap. vij. ¶ *Caput* 154.

Cõci. Vorm. cap. 28.

Si quis insaniens aliquem occiderit, si ad sanam mentem peruenerit, leuior ei pœnitentia imponenda est, quàm ei qui sana mente tale quid commiserit. Cui quanuis pœnitentia sit imponenda, quia ipsa infirmitas, causa peccati, fuisse creditur: tantùm tamen leuior, quàm ei qui sanus aliquem occiderit, quantùm inter sanum & insanum, & irrationabile & rationabile constat esse discriminis.

De illis qui veneficio homicidia cõmittunt. Ex cõ. Eliberit. ca. vj. ¶ *Cap.* 155

Si quis verò veneficio interfecerit alterum, eò quòd sine idololatria perficere scelus nõ potuit, nisi in fine impertiendã non esse illi communionẽ.

D

De illo per cuius delationẽ aliquis interfectus fuerit. Ex eodẽ cõ. ca. 73. ¶ *Cap.* 156

5. q. 6. c. delator.

Delator si quis extiterit fidelis, & per delationem eius aliquis fideliũ fuerit proscriptus vel interfectus, placuit eũ non nisi in fine accipere cõmunionẽ. Si leuior causa fuerit, infrà quinquẽnium accipere cõmunionem poterit. Si catechumin⁹ fuerit, post quinquẽnij tẽpora admittatur ad baptismũ.

Quod tria sint genera homicidarũ. Ex epist. Clemẽtis papæ, ca. xvi. ¶ *Cap.* 157

Epist. 4. ad ecclesiam Hierosoly.

Homicidarũ verò tria genera esse dicebat, & pœnã eorũ parilẽ fore dicebat. Sicut enim homicidas interfectores fratrũ, ita & detractores eorũ, eósq; odiẽtes homicidas esse manifestabat. Quia & qui occidit, qui fratrẽ suũ odit, & qui detrahit pariter homicida esse mõstratur. Oẽs enim à carnalib⁹

1. Iohan. 3.

desideriis

A desideriis quæ militant aduersus animam abstinere, & bonam eorũ conuersationem ac innocentem omnibus monstrare rogabat. Ex corde enim cunctos attentius inuicem diligere insinuabat. Seniores venerari, & iuniores diligere, Episcopos, suos sacerdotes ac cunctos reliquos ecclesiæ ministros, atque omnẽ plebem sibi commissam verbis & mandatis diuinis instruere & amare, hósque omnes eorum episcopos tota animi virtute diligere, vt oculos suos, qui oculi sunt illorum, pręceptis in omnibus obedire, etiam si ipsi aliter (quod absit) agant quàm deceat, memores scilicet illius dominici præcepti, Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt facere nolite.

1. Pet. 2. Matth. 23.

Quod homicidæ ab ecclesiastica communione sint submouendi. Ex concilio Agathensi, cap. 37. ¶ *Caput* 158.

B Itaque censuimus homicidas à communione ecclesiastica submouendos, nisi pœnitentiæ satisfactione admissa crimina diluerint.

24. q. 3. cap. itaque.

De eodem. Ex concilio Turonensi cap. vij. ¶ *Caput* 159.

Homicidis penitus non communicandum, donec per confessionem pœnitentiæ ipsorum crimina diluantur.

De illis quorũ consilio homicidia fiunt. Ex dictis sancti August. ¶ *Cap.* 160

Periculosè se decipiunt, qui existimant eos tantùm homicidas esse, qui manibus hominem occidunt, & non potius eos per quorum consilium & fraudem, & exhortationem homines extinguuntur. Nam Iudæi Dominũ nequaquam proprijs manibus interfecerũt, sicut scriptum est, Nobis non licet interficere quenquam: sed tamen illis domini mors imputatur, quia C ipsi eum lingua crucifixerunt, dicentes, Crucifige eum. Vnde vnus euangelista dicit Dominum crucifixum hora tertia, alius sexta: quia Iudæi crucifixerunt eum hora tertia lingua, milites hora sexta manibus. Qui ergo hominem tradit, eum ille interficit, domino dicente: Maius peccatum habet qui me tradidit tibi. Vnde Psalmista: Filij hominum dentes eorum arma & sagittæ, linguæ eorum gladius acutus. Subiiciant ergo se pœnitentiæ, quorum consilio sanguis funditur, si veniam promereri voluerint.

Decerpta hæc videntur ex enarra. Psal. 56. ad versi. Dormiui cõturbatus, & proximos. *Ioan.* 18. *Matth.* 15. *Marci* 15. *Ioan.* 19. *Ioan.* 19. *Psal.* 56.

De illis qui pro vindicta parentum homicidia committunt. Ex pœnitentiali Theodori. ¶ *Caput* 161.

Qui pro vindicta fratris aut aliorum parentum occiderit hominem, ita pœniteat vt homicidia sponte commissa, cùm ipsa veritas dicat: Mihi vin- D dictam, ego retribuam.

Deut. 32. *Roma.* 12. *Heb.* 10.

De illo qui propter cupiditatem Iudæum interfecerit. Ex concilio Magontiensi cap. vj. ¶ *Caput* 162.

Qui odij meditatione, vel propter cupiditatem Iudæum vel paganum occiderit, quia imaginem Dei & spem futuræ cõuersionis extinxerat, quadraginta dies in pane & aqua pœniteat.

Cap. 27. cõci. Vorm. ferè his verbis legitur. *dist.* 50. *ca. qui vero.*

De parricidis & fratricidis. Ex concilio Triburiensi cap. v. ¶ *Cap.* 163.

Statuimus, vt parricidæ & fratricidæ per vnius anni circulum ante fores ecclesiæ orantes domini clementiam, perseuerent. Completo anni circulo introducantur in ecclesiam, tamen inter audientes vsque dum vnius anni spatiũ finiatur, stent. His ita peractis si pœnitentiæ fructus in eis conspicitur,

Conc. Vor. cap. 30. id habetur.

spicitur, corporis & sanguinis domini participes fiant, vt non obdurentur desperatione. Carnem non manducent omnibus diebus vitæ illorum: ieiunent autem vsque ad nonam quotidie, exceptis festis diebus atque dominicis, abstineant autem se à vino, medone atq; mellita ceruisia tres dies per hebdomadam, arma portare non audeant, nisi contra paganos. Et vbicunque ire maluerint, nullo vehiculo deducãtur, sed pedibus propriis pergant. Ab vxoribus si habuerint non separentur. Tempus autem huius pœnitentiæ in episcoporum ponimus arbitrio, vt secundùm cõuersationem illorum, aut extendere vel minuere valeant. A

De eadem re. Ex concilio Magontiensi, cap. xi. ¶ *Caput* 164.

Genes. 4. Parricidium autem quàm sit detestabile crimẽ, iudicio facto inter Cain & Abel fratrem suum dominus ipse ostendit, cũ ad Cain parricidam ait: Maledictus eris super terram, quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinem fratris tui de manu tua. Cùm operatus fueris terram, non dabit tibi fructus eius, & vagus & profugus eris super terrã: in quo etiam posuit signũ vt tremens & gemens & profugus viueret semper, nec auderet vspiam sedes habere quietis. Sed quia modernis tẽporibus parricidę profugi discurrunt per diuersa loca, & variis viciis atque gulæ illecebris deseruiunt, melius nobis videtur vt in vno loco manẽtes pœnitentia districta semetipsos castigent, si fortè à domino pietate indulgentiam facinoris sui percipere mereantur. Non enim eis licebit vltra militiæ cingulum sumere, & nuptiis atq; coniugij copula vti, quia sacri canones hoc eis non consentiũt. B

De illis qui infantes suos non sponte interficiunt. Ex concilio Triburiensi. ¶ *Caput* 165. C

Cap. 53. Si quis filium suum non sponte occiderit, iuxta homicidia non sponte commissa pœniteat.

De illo qui vxorem legitimam sine iudicio interfecerit. Ex decretis Pij papæ, cap. xxvi. ¶ *Caput* 166.

Quicunque propriam vxorem absque lege, vel sine causa & certa probatione interfecerit, aliámque duxerit vxorem, armis depositis publicam agat pœnitentiam. Et si cõtumax fuerit, & episcopo suo inobediens extiterit, anathematizetur quousque consentiat. Eadem lex erit illi, qui seniorem suum interfecerit.

De eadem re. Ex concilio Magontiensi, cap. j. ¶ *Caput* 167. D

Leuit. 19. Deuter. 1. Si maritus vxorem, aut vxor maritum interfecerit, æquum iudicium sit super eos, dicente domino: Non consideres personam pauperis, nec honores vultum potentis. Et pòst pauca ita inquit: Paruum audietis vt magnũ, nec accipietis cuiusquam personam, quia Dei iudicium est. Idcirco vterq; eorum in huiuscemodi criminis actione, si negauerit pari iudicio examinetur. Si negauerit & non potest vinci manifestis indiciis: si liber est iuret cum duodecim: si seruus, seruenti ferro se purget. Sin autem moriens, maritum vno vel duobus audientibus de morte eius inculpauerit, non ideò erit victus: sed si liber est cũ septuaginta duobus iuret: si seruus super duodecim vomeres feruẽtes se purget. Eadẽ lex erit marito vxorẽ accusanti.

De eadem

A *De eadem re. Ex concilio Eliberitano, cap. lxxxv.* ¶ *Caput* 168.

Si mulier causa fornicationis maritum suum interfecerit, aut quacunq; arte perimere facit: quia dominum & seniorem suum occidit, seculum relinquat, & in monasterio pœniteat.

De vxore in mariti mortem consentiente. Ex concilio apud Vermerias, cap. iij. ¶ *Caput* 169.

Legitur ad calcem conc. Eli. 31. q. 1. *cap. si qua mulier.*

Si qua mulier mortem viri sui cum alijs conciliata est, & ipse vir aliquem illorum se defendendo occiderit, & si hoc probare potest ille vir eam ream esse consilij, potest (vt nobis videtur) ipsam vxorem dimittere. Ipsa autem insidiatrix pœnitentiæ subiecta, absque spe coniugij maneat.

De hoc, si plures vnũ impugnauerint. Ex eodẽ conc. cap. xcviij. ¶ *Cap.* 170.

B Si quatuor aut quinque homines, seu etiam plures contra vnum hominem rixati fuerint, & ab his vulneratus mortuus fuerit: quicunq; eorũ plagam ei imposuit, secundùm statuta canonum, vt homicida iudicetur: reliqui autem qui eum impugnabant volentes eum interficere, similiter pœniteant. Qui verò nec eum impugnabant, nec vulnerabant, nec consilio nec auxilio cooperatores fuerunt, sed tantũ affuerunt, extra noxã sint.

23. q. 8. *c. si quatuor.*

De vindicta non prohibenda. Ex dictis Apostoli, Hieronymi, Augustini, Gregorij. ¶ *Caput* 171.

De vindicta non prohibenda in nouo testamento *Hieronymus* de personis dignis ad vindictam, ait: Qui percutit malos in eo quod mali sunt, & habet causam interfectionis vt percutiat pessimos, minister Dei est.

In Ezech. lib. 3. ad c. 9.

C *Item.* Lex & ministri eius coërceant inimicos & constringant. *Apostolus inquit:* Regi quasi præcellenti, & ducibus tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum. *Item Hieronymus:* Homicidas & sacrilegos & venenarios punire non est effusio sanguinis, sed legum ministerium. *Augustinus ait.* Quæ ista vanitas, parcere vni, & omnes in discrimen adducere? Polluuntur enim omnes vno peccante: vnde & in lege iubetur: Maleficos non patiaris viuere. Vnde propheta: Mortificabant animas quæ non viuunt. *Vnde Gregorius:* Non morientem quippe mortificat, qui iustum damnat: & non victurum viuificare nititur, qui reum à supplicio soluere conatur. Helias namque multos affecit morte propria manu nece & igne diuinitus inspirato. In nouo etiam testamento Petrus Ananiam & Sapphiram terrificè mulctauit. D

1. *Pet.* 2.
Hier. in 22. *cap. Hiere. statim post. principiũ.*
Exod. 22.
3. *Reg.* 18.
4. *Reg.* 1.
Acto. 5.

De illis qui in confractione idolorum occisi fuerint. Ex concilio Eliberitano, cap. lx. ¶ *Caput* 172.

Si quis idola fregerit, & ibidẽ occisus fuerit: quia & in Euangelijs scriptum non est, neque inuenitur sub Apostolis vnquam factum, placuit in numerum eum non recipi martyrum.

De eo qui matrem suam occiderit, qualiter pœnitere debeat. Ex epist. Nicolai papæ ad Radulphum sanctæ Argenteæ Retensis ecclesiæ episcopum. ¶ *Caput* 173.

Nicolaus episcopus seruus seruorum Dei reuerendissimo & sanctissimo Radulpho episcopo sanctę Argẽteæ Retẽsis ecclesię. Dum de vniuersis mundi

mundi partibus credentium agmina principis Apostolorum liminibus properāt, quidam vir nomine Thiothart venit vestræ beatitudinis epistolam gerens, quam nostro contulit præsulatui, cuius paginam perlegentes matricidā illum esse cognouimus. Quo facto multis fletibus lachrymisq; profusis valdè doluimus. Idcirco præcipimus, & patrum aliorum censuris statuimus, vt sub pœnitentię iugo permaneat, ita vt vnum per annum ecclesiam non ingrediatur, sed ante fores Basilicę orans ac deprecans dominum perseueret, qualiter tanto eripiatur piaculo. Completo verò anni circulo introeundi in ecclesiam habeat licentiam, tamen inter audientes stet & nondum communicet. Completis autem trium annorum circulis sacræ communionis illi gratia concedatur, oblationes verò non offerat, nisi postquam aliorum septem annorum curricula expleantur. In his autem omnibus annis atque temporibus carnem non manducet, nec vinum bibere præsumat, exceptis festis diebus atque dominicis, & à pascha vsque ad pentecosten: & quocunque ire voluerit, nullo vehiculo deducatur, sed pedibus proficiscatur, arma non sumat nisi contra paganos. Ieiunet autem tres dies per hebdomodam vsque ad vesperum: à propria quidem ac legitima sua coniuge non separetur, ne in fornicationis voraginem corruat, quod ne fiat optamus. Si autem ante trium annorum cursum finis vitæ illius appropinquauerit, corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi particeps fiat. Sin autem, vt supra statuimus, efficiatur: tamen si illius cōuersationem & lachrymarum fontem in omnibus videritis floridis actionibus, & optimis operibus pullulare, humanius circa eum vestra sollicitudo peruigil appareat, mitisque omnibus demonstretur. Optamus vos in Christo benè valere.

Vt clericus qui homicidium fecerit ab ordine cessare cogatur. Ex concilio Triburiensi cui interfuit Arnulfus Rex. cap. xi. ¶ *Caput* 174.

Si quis clericus quamuis nimium coactus, homicidium fecerit, siue sit presbyter siue diaconus, deponatur. Legimus in canonibus Apostolorum quod episcopus, presbyter, & diaconus qui in fornicatione aut periurio, aut furto captus est, deponatur: quantò magis is qui hoc immane scelus fecerit ab ordine cessare debebit? Qui enim Christum sequi desiderat, debet sicut ipse ambulauit, & ipse ambulare: Qui cùm malediceretur, non maledicebat, cùm percuteretur non repercutiebat. Cùm pro nobis pateretur non comminabatur. Et ipse in euangelio suo pręcepit. Si quis te percusserit in vnam maxillam, præbe illi & alteram. Non enim debemus occidere, cùm dominus dicat: Audistis quia dictum est antiquis, Non occides: Qui autem occiderit reus erit iudicio. Ego autem dico, quia omnis qui irascitur fratri suo reus erit iudicio. Nec malum pro malo reddere, sed sicut Apostolus Romanis scribens, ait, noli vinci à malo, sed vince in bono malum. Si quis clericorum præsens erit vbi homicidium factum fuerit, & neque consensu, neq; consultu, neq; in aliquo homicidij reatu pollutus esse conuincitur, nihil ei obsit, quin consecratus in gradu permaneat, non consecratus si aliàs dignus sit, promotus accedat.

[Margin: A, B, C, D; 1. Pet. 2.; Matth. 5.; Ibidem.; Rom. 12.]

A *De eo si quis in hoste contra paganos dimicans interfecit captiuos Christianos. Ex eodē cō. cui interfuit Arnul. rex. ca. xxxiiij.* ¶ *Cap.* 175

Sępe fit victoria Christianorū, victa est pars paganorū. Quare si vnà cū inter fectis paganis perēpti fuerint Christiani captiui à barbaris, quia impetu belli nequeūt distingui. Idcirco iustū esse decernētes statuim⁹, cū interfectoribus misericordius agendū, ita vt 40. diebus pœnitētię indulgētius trāsactis, penes episcopū sit authoritas & potestas, vt perpēdat culpā & agat indulgētiā.

De eo qui Christianū mancipiū seduxerit, & sic vendiderit. Ex concil. apud Confluentiā, cui interfuerūt Hēricus & Carolus reges ca. vij. ¶ *Cap.* 176.

Item interrogatum est, quid de eo faciendum sit qui Christianum hominem seduxerit, & sic vendiderit. Responsúmque est ab omnibus, homicidij reatum ipsum hominem sibi contrahere. B

De pœnitentia eius qui fratricidiū fecerit. Alexander ij. VVilhelmo Petragoricēsi, Durāno Toletēsi episcopis, et Hugoni abbati. ¶ *Cap.* 177

Præsentium portitor literarum ad nos perueniens lachrimabiliter confessus est se fratricidij crimen incurrisse. Qui licet tanti facinoris efficiens causa fuerit, tamē minimè voluntate sua peractum intimauit. Cùm enim fratrem suum inimicantem sibi paratis insidiis cepisset, & ipsum vt secum iret percusione capuli ensis coëgisset, consobrinus quidam suus secū perueniens sine consilio & præmeditatione sine voluntate etiam ipsius, vt astruit, eum interfecit. Cui licet condignam religio vestra iniunxerit & laudabilem pœnitentiam, tamen circa eum misericordiæ viscera exhibentes, C præcipimus vt cùm domum redierit, medietatē totius patrimonij sui pro fratris animæque suæ remedio pauperibus tribuat: alterius quoque hæreditatis suę portionem nihilominus pro eadem causa distribuens, vsum fructúmq; necessitati suæ reseruet. Et sic omnibus ordinatis suis liber in monasterium ingrediatur, & ibi per vnum annū huiusmodi pœnitentia maceretur, scilicet vt à Pentecoste vsque ad sancti Michaëlis festiuitatem bis in vnaquaque hebdomada in pane & aqua: dehinc autem vsque ad quadragesimam tribus diebus ieiunet similiter in pane & aqua: & vt à corpore & sanguine domini vsque ad tres annos expletos abstineat, nisi periculum mortis immineat. Quadragesimam totam præter dies dominicos ieiunet, arma nullo modo in vita sua induat, coniugio vsq; ad peractam septem annorum pœnitentiā non vtatur. Sexta feria donec vixerit ieiunet. D Hæc omnia ita illi iniunximus, vt si infirmitatem eius minimè ferre posse prouidentia vestra præsenserit, licentiam habeat miserēdi prout placuerit.

Itē de patricidis et fratricidis. Alexāder Vuiltinēsis ecclesiæ clericis. ¶ *Cap.* 178

Diligētia vestra noscat huic Theoderico pro parricidio, morte videlicet filij sui non sponte cōmisso, authoritate beatissimorū Apostolorū & canonū pœnitentiā nos septennio imposuisse, in eodē peractæ pœnitētiæ tēpus cōnumerantes, ita vt à modo vsq; ad sancti Martini festū duobus diebus in hebdomada ieiunet, quarta feria videlicet & sexta in pane & aqua: à S. Martini festiuitate vsq; ad dñi Natiuitatē cōtinuū agat ieiuniū in pane & aqua, exceptis dominicis & quinta feria, in quib⁹ quadragesimali cibo vescatur:

ab octauis Epiphaniæ vſque ad quadrageſimam duobus in hebdommoda ieiunet diebus, quarta & ſexta feria in pane & aqua, exceptis feſtis principalibus, in quibus eleemoſyna ſe redimat. In quadrageſimali verò tempore continuum eſt agendum ieiunium in pane & aqua, exceptis dominicis diebus. In quinta feria tantùm vinum ei bibere, & quadrageſimali vti cibo concedimus. Poſt annum verò completum in toto anno duobus diebus in vnaquaque hebdomada in pane & aqua ieiunet. In quadrageſima tamen continuum agat ieiunium in pane & aqua, & in vnoquoque anno vſque ad expletum pœnitentiæ tempus huiuſmodi ieiunium agendum eſt, & à carne ſe abſtineat: per vnum annum eccleſiam ei denegamus. Poſt ingreſſum eccleſiæ tribus annis à communione ſeparamus, niſi mortis fuerit timore præuentus. Si quis autem epiſcopus vel religioſus preſbyter cauſa pietatis aliquid ſibi remedij relaxare voluerit, hoc ei ex Apoſtolica authoritate concedimus.

De eodem. Gregorius iij. Bonifacio. ¶ *Caput* 179.

De his verò dicimus qui patrem, matrem, fratrem, aut ſororem occiderint vt toto vitæ ſuæ tempore corpus non ſuſcipiant dominicum, niſi ſui temporis exitu pro viatico. Abſtineant enim ſe & à carnis comeſtione & potu vini donec aduixerint. Ieiunent ſecundam & quartam & ſextam feriam, vt ſic poſſint deflendo diluere commiſſum ſcelus.

Item de eodem, & de cognatorum ſuorum interfectoribus. Nicolaus Carolo epiſcopo & eius ſuffraganeis. ¶ *Caput* 180.

De parricidis & fratricidis præcipimus, vt per vnius anni circulum ante fores baſilicæ orantes domini clementiam, perſeuerent: completo verò anni circulo introducantur in eccleſiam, tamen inter audientes vſque dum vnius anni ſpacium finiatur ſtent, cùm ad miſſarum ſolennia vel alia ſacra audire officia venerint. His itaque peractis ſi pœnitentiæ fructus in eis conſpicitis, corporis & ſanguinis domini noſtri Ieſu Chriſti participes fiant, ne deſperationis indurentur caligine. Carnem non manducent omnibus diebus vitæ eorum. Ieiunēt autem vſque ad nonam diei horam quotidie, exceptis feſtis diebus atque dominicis: vinum atque pulmentum ſumere non præſumant, niſi tres dies per hebdomadam, arma gerere non audeant vel ſumere niſi contra paganos, & vbicunque ire voluerint nullo vehiculo deducantur, ſed pedeſtri more proficiſci ſtudeant. Tempus huius pœnitentiæ in veſtræ beatitudinis arbitrio ponimus, vt ſecundùm conuerſationem illorum aut extendere, aut minuere valeatis: ab vxoribus ſi habuerint, non ſeparentur. Si autem non habuerint, & ſe continere non valuerint, legitimas in coniugio accipiant fœminas, ne fornicationis voraginem incidere videantur. Si autem antequam duorum prædictorum finiantur curricula annorum finis vitæ illorum peruenerit, viaticum illis non negetur. *Nicolaus papa ad conſulta Bulgarorum, cap. xxiiij.* Quid parricida, id eſt qui patrem aut matrem occiderit, vel etiam qui fratrem aut ſororem interficit, pati debeant, leges indicant. Porrò ſi ad eccleſiam confugerint, id quod epiſcopus loci vel ſacerdos qui ab illo

A ab illo constitutus est, præuiderit, agendum decernimus. *Item.* De his qui proximum, id est consanguineum suum, vt est frater, consobrinus, aut nepos trucidauerit, venerandæ leges proprium robur obtineant. Sed si ad ecclesiam conuolauerint, mortis quidem legibus eruantur, pœnitentiæ verò quã antistes loci vel presbyter considerauerit, absque dubio submittantur.

De mulieribus quæ partus suos necãt. Ex cõc. Ancyrano, ca. xx. ¶ Cap. 181.

De mulieribus quæ fornicantur & partus suos necant, vel quæ agunt secum vt vtero conceptos excutiant, antiqua quidem definitio vsque ad exitum vitæ eas ab ecclesia remouet: humanius autem nunc diffinimus, vt eis decem annorum tempus secundùm præfixos gradus pœnitentiæ B largiantur.

De eadem re. Ex Ilerdensi concilio, cap. ij. ¶ Caput 182.

Qui malè cõceptos ex adulterio fœtus vel æditos necare studuerint vel in matrũ ventribus potionibus aliquibus colliserint, in vtroque sexu adulteris post septem annorum curricula communio tribuatur: ita tamen vt omni tempore vitæ suæ humilitati & fletibus insistant. Si verò clerici fuerint officium eis ministrandi recuperare non liceat.

Item de eodem. Canones Martini episcopi ad laicos, cap. ix. ¶ Caput 183.

Ex lib. synod. Græca. Mart. Bracaren. episcopi. cap. in vniuersum 78.

Si qua mulier fornicata fuerit, & infantem habuerit, & illum occiderit, & quæ studuerit abortum facere, & quod conceptum est necare, aut certè vt non concipiat elaborauerit, siue ex adulterio siue ex legitimo coniugio, C has tales mulieres in morte recipere communionem priores canones decreuerunt. Nos tamen pro misericordia siue tales mulieres, siue conscias scelerum ipsarum decem annis agere pœnitentiam iudicamus.

De quodam qui fratrem suum occiderat. Nicolaus Donno episcopo, & Carolo regi. ¶ Caput 184.

Quidam vestrę diœceseos vir Hugo nomine venit, qui lachrymoso affatu nostro pontificio retulit, qualiter fratricidium antiquo hoste cogente fecerat, & qualiter sub pœnitentiæ iugo pro tanto facinore à vestra fuerat constitutus beatitudine. Nos autem tantæ aduersitatis piaculum, & fraterni sanguinis audientes effusionem, non paucas fundentes lachrymas contristati sumus. Tamen quia vt aiebat, tantæ maculæ culpam lacrymarum D fonte abluere fraterna iubente gratia malit, sancimus vt proprias possessiones quæ ab eo pro hoc facto ablatæ sunt, incũctanter recipiat, ne paupertatis inopia cõstrictus ad peiora deducatur. Nam & propria legitimáq; vxor illius à qua separatus est, vestra sanctitas illi vt statim reddatur, satagat, ne in fornicationis voraginem, quod noluimus, incidere videatur. In reliquis verò secundùm pœnitentiæ modum quam illi instruxistis peragere, maneat.

De pœnitentia parricidarum & incestuosorum. Nicolaus Salomoni Constantiensi episcopo. ¶ Caput 185.

Constat parricidas, fratricidas, & incestuosos de quibus consulis vtrùm possint coniugio copulari, pœnitentiam agere, & ideo non posse carnali

copulæ iungi. Quos oportet in castitate omnibus diebus vitæ suæ permanere, mentis & corporis, seruata duntaxat propter misericordiam etiã circa hos beati Papæ Leonis vigesima quarta decretalium regula. A

De quadam quæ filios suos necauerat. Stephanus iij. Lamberto episcopo Cenomannico. ¶ *Caput* 186.

Lecta epistola à sanctitate tua nobis directa, quæ hanc fœminam nomine Hildegardam filios suos interfecisse, & septennem pœnitentiam egisse fatebatur, valdè doluimus. Vnde quia mandasti vt viscera pietatis ei præberemus, volumus & misericorditer mandamus, vt sacris festiuitatibus, id est reuerendæ Natiuitatis, & sancti Pasche, atque Pentecostes, & natalis Apostolorum sacrum corpus & sanguinem domini nostri Iesu Christi sumere debeat: & diebus vitæ suæ in monasterio retrusa monachicam vitam regulariter ducat. B

Quod iudex qui peccata vindicare potest & non facit, reus sit peccati. Honorius Anatholio magistro militum. ¶ *Caput* 187.

Lator præsentium prece nobis flebili supplicauit, asserens à quodam milite castri salernitani germanum suum fuisse peremptum, insuper & rebus propriis post eius interitum spoliatum: propterea quàm impium quámq; contra legum statuta sit noxium ipsis rerum documentis in propatulo omnibus tenetur expertum, vt sanguis innocenter effusus à committente nullatenus vlciscatur. Qui hæc vindicare possunt, & pro conniuentia vlcisci negligũt, sint profectò sciturì, quia si defensare insontem sanguinem neglexerint, in futuro tremendóque examine de eis vti huius facinoris participibus tale cõmissum scelus exigetur. Propterea gloria vestra ad vindicandum vlciscendúmque funesto homicidij crimine irretitum, ab agmine militari disiungat, & iudici prouinciæ tradendum ac puniendum iustitiæ impulsu festinet. Res verò ab eo vi latrocinali ablatas supradicto precatori si germanus eius extiterit, indubitanter restituat, quatenus nobis imminente disciplina is qui scelus commisit semper expectet, & incunctãter excipiat, & militaris integritas vnius ob noxã homicidali contagio nequaquam subiaceat. C

De his qui sibi mortem inferunt. Ex primo concilio Bracarensi, cap. xxxiiij. ¶ *Caput* 188.

23.q.5.cap. placuit vt si qui.

Qui per ferrum, aut per venenum, aut pręcipitium, aut suspendium, vel quolibet modo violentiæ sibi ipsis inferunt mortem, nulla pro eis in oblatione commemoratio fiat, neque cum psalmis eorum cadauera ad sepulturam deducantur. Multi enim sibi hoc per ignorantiam vsurpant. Similiter & de his fieri placuit, qui pro suis sceleribus puniuntur. D

¶ *Finis partis decimæ.*

HÆC VNDECIMA PARS CONTINET DE INCANTATORIBVS, HARVSPICIBVS, DIVINIS, SORtilegis, sortiarijs, & varijs illusionibus diaboli, & de singulorum pœnitentia.

INCIPIVNT CAPITVLA.

¶ *Finis capitulorum vndecimæ partis.*

Ne quis ariolos, haruspices, vel incantatores obseruet. Decretum Gregorij iunioris. ¶ *Caput Primum.*

Greg.3.ca.12. suorũ decretorum.

SI quis ariolos, haruspices, vel incantatores obseruauerit, aut phylacteriis vsus fuerit, anathema sit.

26.q.5.ca.si quis ariolos

De eadem re. Ex Ancyranensi concilio, cap. xxiij. ¶ *Caput 2.*

Qui diuinationes expetunt, & morem gentiliũ subsequuntur, vel in domos suas huiusmodi homines introducũt exquirendi aliquid arte magica, aut expiandi causa, sub regula quinquennij iaceant secundùm gradus pœnitentiæ definitos.

26.q.5. cap. qui diuinationes.

B

Ne clerici incantatores sint. Ex Laodicensi conc. ca. xxxvi. ¶ *Caput 3.*

Et cõcil. Agath. cap. 68. 26.q.5. c. nõ oportet.

Non oportet sacris officiis deditos vel clericos, magos aut incantatores existere, aut facere phylacteria, quę animarum suarũ vincula cõprobantur.

Quid agendum sit de sortilegis. Ex Agathensi conc. cap. xxxix. ¶ *Cap. 4.*

Cap. 42. Et Venet. c. 16 26.q.5.c. aliquanti.

Aliquanti clerici siue laici student augurijs, & sub nomine fictæ religionis per eas quas sanctorum sortes vocant, diuinationis scientiam profitentur, aut quarumcunque scripturarum inspectione futura promittunt. Hoc quicunque clericus aut laicus detectus fuerit vel consulere, vel docere, ab ecclesia habeatur extraneus.

C

De pœnitentia clericorum qui augures consuluerint. Ex Toletano concilio cap. xxx. ¶ *Caput 5.*

Cõci. Toleta. 4. cap. 28. 26. q.5. ca. si quis episcopus.

Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, vel quilibet ex ordine clericorum haruspices aut ariolos, aut certè augures vel sortilegos, vel eos qui profitentur artem magicam, aut aliquos eorum † similia exercentes consuluisse fuerit deprehensus, ab honore dignitatis suæ depositus, monasterij curam excipiat, ibíque perpetuæ pœnitentiæ deditus scelus admissi sacrilegij soluat.

† sublimia, habet codex cõc.

De Pythonico spiritu. Ambrosius super epistolam primam ad Corinthios. ¶ *Caput 6.*

Ad cap. 2.

D

Spiritus mundi hic est, per quem † corripiuntur phanatici qui sine Deo sunt. Est enim inter mundanos spiritus potior: vnde solet cõiecturis quæ mundi sunt diuinare, quem Pythonem appellant. Hic est qui per verisimilia fallitur, & fallit: hic est qui per Sybillam locutus est sensum nostrorum secutus, locum volens inter cœlestes habere.

† arripiuntur

De Calendis vel auguriis non obseruandis. Zacharias Bonifacio Episcopo. ¶ *Caput 7.*

Epistola vltima.

De Calendis Ianuariis, vel cæteris auguriis, phylacteriis, & incantationibus, vel aliis diuersis obseruationibus, quæ gẽtili more obseruari dixisti apud beatum Petrum Apostolum, vel in vrbe Roma, hoc & nobis & omnibus Christianis detestabile & perniciosum esse iudicamus.

De maleficis damnandis Leo iiij. episcopus Britanniæ. ¶ *Caput* 8. A

Sortes quibus vos cuncta in vestris discriminatis prouinciis, nihil aliud quàm quod alij patres damnauerunt, diuinationes, & maleficium esse decernimus. Quam ob rem volumus illas omnino damnari, & vltra inter christianos nolumus nominari, & vt abscindantur sub anathematis interdictu prohibemus.

Id habet Origenes interprete Hiero.

De his qui cursus astrorum & volatus auium obseruant. Hieronymus super Iesu Naue, Homelia vij. ¶ *Caput* 9.

Illi, qui cùm christiani sint, solennitates gentilium celebrant, anathema in ecclesiam introducũt. Et qui de astrorum cursibus vitas hominum & gesta perquirunt: qui volatus auium, & cætera huiusmodi quæ in seculo prius obseruabantur inquirunt, de Hiericho anathema inferũt in ecclesiam, & polluunt castra domini, & vinci faciunt populum Dei. B

In cap. 13. Deuter.

Non credendum his qui non secundùm dominum diuinant. August. lib. quæstionum super Deuteronomium. cap. xix. ¶ *Caput* 10.

Intelligi voluit dominus, etiam illa quæ à diuinantibus non secundùm Deum dicuntur, si acciderint quæ dicuntur, non accipiẽda sic vt fiant quę præcipiuntur ab eis, aut colantur quæ coluntur ab eis.

De depositione clerici maledici. Ex conc. iiij. Carthag. cap. lvij. ¶ *Caput* 11.

dist. 46. c. clericus maledicus.

Clericus maledicus, maximéque in sacerdotibus cogatur ad postulandam veniam. Si noluerit, degradetur, neque vnquam ad officium absque satisfactione reuocetur.

De damnatione eius, qui aliquem maleficio interfecerit. Ex Eliberitano concilio, cap. vj. ¶ *Caput* 12. C

Si quis maleficio interficiat aliquem, eò quòd sine idololatria perficere non potuit scelus, nec in fine percipiendam esse communionem.

Quod constitutiones hominum partim sint superstitiosæ, partim non. Augustinus de doctrina christiana lib. 2. ¶ *Caput* 13.

Cap. 19.

Ibi. cap. 20.

Illud quod est secundùm institutiones hominum, partim superstitiosum est, partim non est superstitiosum. Superstitiosum est, quicquid institutum est ab hominibus ad facienda & colenda idola, pertinens vel ad colendam sicut Deum, creaturam, partémue vllam creaturæ: vel ad consultationes & pacta quædam significationum cum dęmonibus placita atque fœderata, qualia sunt molimina magicarum artium, quæ quidem cõmemorare potius quàm docere solent poëtæ. Ex quo genere sunt, sed quasi licentiore vanitate, haruspicum & augurum libri. Ad hoc genus etiam pertinẽt omnes ligaturæ atque remedia, quæ medicorum quoque disciplina condemnat, siue in præcantationibus, siue in quibusdam notis quas characteres vocant, siue in quibúsq; rebus suspendendis atq; ligandis, vel etiã saltandis quodammodo nõ ad temperationem corporũ, sed ad quasdam significationes aut occultas aut manifestas, quã † eminentiore nomine physicam vocant: vt quasi non † superstitiosè implicare, sed natura prodesse videantur: sicut sunt inaures in summo singularum aurium, aut de struthionum ossibus ansulæ in digitis, aut cùm tibi dicitur singultienti D

† mitiore † superstitione.

vt dextera

A vt dextera manu † pollicem teneas. His adiunguntur milia inanissimarum obseruationum, si membrum aliquod salierit, si iunctim ambulantibus amicis lapis aut canis, aut puer medius interuenerit. Hinc etiam sunt illa limē calcare cùm ante domum suam transit, redire ad lectum, si quis dum se calciat sternutauerit, redire domū, si procedens offenderit, cùm vestis à soricibus roditur plus timere suspicionē futuri mali, quàm pręsens damnū dolere. *Item.* Neq; illi ab hoc genere pernitiosæ superstitionis segregādi sunt, qui Genethliaci propter † natalium considerationes dierum, nunc autem vulgò Mathematici vocantur. Nam & ipsi quamuis veram stellarum positionem cùm quisque nascitur consectentur, & aliquando etiam peruestigent, tamen quod inde conantur vel actiones nostras, vel actionū B euenta prædicere, nimis errant. *Item de eodem.* Hoc genus fornicationis animæ, salubriter diuina authoritas non tacuit, neq; ab ea sic deterruit animam, vt propterea talia negaret esse sectanda, quia falsa dicuntur à professoribus eorum, sed etiam si dixerint vobis inquit, & ita euenerit, ne credatis eis. Non enim quia imago Samuelis mortui Sauli vera prænūciauit, propterea talia sacrilegia quibus illa imago præsentata est, minus execranda sunt, aut quia in actibus Apostolorum fœmina ventriloqua verum testimonium perhibuit Apostolis domini, ideo Apostolus Paulus pepercit spiritui illi, ac non potius fœminam illius dæmonij correptione atque exclusione mundauit. Omnes igitur artes huiusmodi vel nugatoriæ, vel noxiæ superstitionis ex quadam pestifera societate hominum & dæmonum, C quasi pacta infidelis & dolosæ amicitiæ constituta, penitus sunt repudianda & fugienda Christiano. *Item.* Doctrinæ omnes gentilium non solū simulata & superstitiosa figmenta, grauésque sarcinas superuacui laboris habent, quæ vnusquisque nostrum duce Christo de societate gentilium exiens, debet abominari atq; deuitare, sed etiam liberales disciplinas vsui veritatis aptiores, & quædam morum præcepta vtilissima continent, déq; vno ipso Deo colendo nōnulla vera inueniuntur apud eos: quod eorum tanquam aurum & argentū, quod non ipsi instituerūt, sed de quibusdam quasi metallis diuinæ prouidentię quæ vbique infusa est, eruerunt, & quo peruersè atque iniuriosè ad obsequia dæmonū abutuntur, cùm ab eorum misera societate sese animo separat, debet ab eis auferre Christianus ad v-D sum iustum prædicandi Euangelij. Vestem quoque illorum, id est hominum quidem instituta, sed tamē accommodata humanæ societati, qua in hac vita carere non possumus, accipere atq; habere † licuerit in vsum conuertenda Christianum.

† sinistrū pollicē.

Post pauca.

Ibidē ca.21.

† naturalium.

Ibidē ca.23.

Deut.13.

1.Reg.28.

Actor.16.

Ibidē ca.39.

† licebit.

Rerum inhonestarum nullam esse societatem. Pandectarum libro xvij. titulo ij. ¶ *Caput* 14.

Si maleficij societas coita sit, constat nullam esse societatem. Generaliter enim traditur, rerum inhonestarum nullam esse societatem.

De non obseruandis diebus Ægyptiacis. Augustinus super epist. ad Galatas. ¶ *Caput* 15.

Ad cap.4.

Intelligat lector ad tantum periculum animæ pertinere superstitiosas temporum

Galat. 4. temporum obſeruationes, vt dicat apoſtolus: Timeo vos, ne fortè ſine cau ſa laborauerim in vobis. Quod cùm tanta celebritate atque authoritate per orbem terrarum in eccleſiis legatur, plena ſunt conuenticula noſtra hominibus qui tempora rerum agendarum à Mathematicis accipiũt. Iam verò ne aliquid inchoetur, aut ædificiorum aut huiuſmodi quorumlibet operũ diebus quos Aegyptiacos vocant, ſæpe etiã nos monere nõ dubitãt. A

Extant huius ſermonis & alia quædã fragmẽta in Milleloquio Aug. ad titulum Calendarum.

De non obſeruandis Calendis Ianuarij. Ex ſermone Aug. de Cal. Ian. qui ſic incipit, Dies Calendarum. ¶ *Caput* 16.

Sunt qui Calendis Ianuariis ita auguria obſeruant, vt focum de domo ſua vel aliud quodcunque beneficium cuicunque petenti non tribuant: diabolicas ſtrenas & ab aliis accipiunt & ipſi aliis tradunt.

Recẽſetur & hic ſermo ad calcẽ Milleloquij inter Paſchales numero 34. Cæterũ eadẽ habentur etiã ſermo. de tempore 163. 215. & 241.

Quod viri vel fœminæ filios vel filias ſuſceptas in baptiſmo, docere debeant. Ex ſerm. Aug. dominica .1. *poſt Paſcha, qui ſic incipit: Hodiernus dies.* ¶ *Cap* 17 B

Vos ante omnia tam viros quàm fœminas qui filios in baptiſmo ſuſcepiſtis, moneo, vt vos cognoſcatis fideiuſſores apud Deum pro illis extitiſſe quos viſi eſtis de ſacro fonte ſuſcipere. Ideo ſemper eos admonete, vt caſtitatem diligant, iuſtitiam cuſtodiant, charitatem teneant, hoc omnibus faciant quod ſibi fieri volunt, auguria non obſeruent, ad arbores & ad fontes vota non reddant, præcantatores & caragios, & ſacrilega phylacteria, velut diaboli venena refugiant, nec furtum faciant, nec falſum teſtimoniũ dicant. Ante omnia ſymbolum & orationem dominicam & vos ipſi tenete, & illis quos excepiſtis oſtendite.

Quid ſit, Dies obſeruatis & menſes, &c. Aug. ad Ianuarium. ¶ *Cap.* 18. C

Epiſt. 119. *cap.* 7. *Gala.* 4. † poſterũ eſt.

Eos culpat Apoſtolus, qui dicunt, non proficiſcar, quia † dies poſterus eſt, aut qui Luna ſic fertur: vel, proficiſcar vt proſpera cedant, quia ita ſe habet poſitio ſyderũ: non agam hoc in menſe cõmertium, quia illa ſtella mihi agit menſem: vel agam, quia ſuſcepit menſem. Non plantabo vineã in hoc anno, quia biſſextus eſt. Non autem quiſquam ſapiens arbitratur obſeruatores temporum reprehendendos, qui dicunt non proficiſcar hodie, quia tẽpeſtas exorta eſt: aut nõ nauigem, quia hybernę ſunt reliquiæ: aut tẽpus ſeminãdi, quia imbribus autũnalibus terra ſatiata eſt, vel ſi qui fortè alij naturales effectus circa motum aëris & humoris ad variandas tẽporum qualitates in ſyderum ordinatiſsima conuerſione notati ſunt.

De eodem, quod peccatum ſit dies obſeruare & menſes &c. Auguſt. in Enchyridio cap. lxxix. ¶ *Caput* 19. D

Quis æſtimaret quàm magnum peccatum ſit dies obſeruare & menſes & annos, & tempora, ſicut obſeruãt qui certis diebus, ſiue menſibus, ſiue annis volunt vel nolunt aliquid inchoare, eò quòd ſecundũ vanas doctrinas hominum fauſta vel infauſta exiſtiment tempora, niſi huius mali magnitudinem ex timore Apoſtoli penſaremus, qui talibus ait: Timeo vos, ne fortè ſine cauſa laborauerim in vobis?

Gala. 4.

De damnatione Mathematicorum. Aug. lib. confeſſionum iiij. ¶ *Cap.* 20.

Cap. 3. 26. *q.* 2. *c. illos planetarios.*

Illos planetarios quos mathematicos vocant, planè conſulere non deſiſtebam, quod quaſi nullum ei ſacrificium & nullæ preces ad aliquem ſpiritum

A spiritum ob diuinationẽ dirigerentur, quod tamen Christiana & vera pietas consequenter expellit & damnat.

Quod non sit credendum sortibus. Hieronymus super Ionam. ¶ *Caput* 21.

Ad cap. 1. 26. q. 2. c. nõ statim. Actor. 1.

Non statim debemus sub exemplo Ionæ sortibus credere, vel illud de Actibus Apostolorum huic testimonio copulare, vbi sorte in Apostolatum Mathias eligitur, cùm priuilegia singulorum non possint legem facere communem.

Qui sint sortilegi. Isidorus Etymologiarum lib. viij. cap. ix. ¶ *Cap.* 22.

Sortilegi sunt, qui sub nomine fictæ religionis per quasdam quas sanctorum vocant sortes, diuinationis scientiam profitentur, aut quarumcunque scripturarum inspectione futura promittunt.

B *De clerico in maleficiis deprehenso. Gregorius Ianuario † episcopo Sardiniæ.* ¶ *Caput* 23.

Li. 3. regist. epistola 24.

† Episcopo Caralitano, legitur in Gregor.

Paulum verò clericum qui sæpe dicitur in maleficiis deprehensus, qui despecto habitu suo ad laicam reuersus vitam in Aphricam fugerat, si ita est, corporali prius præueniente vindicta, præuidimus in pœnitentiã dari.

De vaticinatoribus. Capitularium libro vij. cap. cc xxij. ¶ *Caput* 24.

Vaticinatores qui se futura denunciant scire cæsi de ciuitate iactentur.

De correctione eius qui magica arte mulierem criminatus sit. Gelasius Secundino VVisinensi. ¶ *Caput* 25.

Atroces iniurias indecorum prorsus ducimus ministrorum ecclesię vocibus irrogari, talia laicorũ cũ plærunque refugiant actiones. Tempus bonum siquidem honesta fœmina didicerat à magistro Paulo diacono, quæ non solùm se suggerit criminibus appetitam, verùm etiam in damnata arte magicæ execrationis conscientiam miscuisse. Et ideo frater inter supradictos te decreuimus cognitorem, vt si prædictum diaconum proteruitas ista conuincit, postquam indecenter probatus fuerit mulierem inciuiliter appetisse: aut eundem ad astruenda quæ iactauit astringas, aut digna correptione compescas.

Locus deprauatus.

C

Vt venefici capite damnentur. Pandectarum lib. iiij. tit. xix. ¶ *Cap.* 26.

Venefici capite damnentur, qui artibus odiosis, venenis, vel † susurris magicis homines occiderint, vel mala medicamenta publicè vendiderint.

† susurriis.

Quomodo impetendus sit clericus de maleficiis. Item. ¶ *Caput* 27.

D Non parum miramur quod secularibus legibus diaconum tuum pro crimine maleficij velis impetere. Vnde Apostolica præcipimus authoritate, vt postpositis parilibus legibus quæ seruis potius quàm ecclesiasticis debentur ordinibus, canonicam ab eo purificationem recipias.

De damnatione Paschalis Archidiaconi pro incantationibus suis. Ex libro Pontificali. ¶ *Caput* 28.

Paschalis non post multum tempus ab officio Archidiaconatus propter aliquas incantationes, & luculos quos colebat, vel † sordes quas cum aliis respectoribus tractabat, Dei beatíque Petri apostolorum principis interueniente iudicio priuatus est, & à Sergio in monasterio retrusus. Post quinquennium præ cordis duritia impœnitens defunctus est.

† fortè, sortes.

De sor-

De sortilegis & consultoribus dæmonum. August. ad inquisitiones Ianuarij. ¶ *Caput 29.*

Epistola.119 cap.20.

26.q.2.cap. hi qui.

† Si qui de paganis.

†Hi qui de paginis euangelicis sortes legunt, etsi optãdum est vt id potius faciant, quàm ad dæmonia consulenda concurrant, tamen ista mihi displicet consuetudo, ad negotia secularia & ad vitæ huius vanitatem diuina oracula velle conuertere.

Vt episcopi de parœcijs suis sortilegos & maleficos expellant, & de vana illusione dæmonum. Ex concilio Ancyrensi cap. i. ¶ *Caput 30.*

26.q.5.cap. episcopi.

†diabolo

Tit. 3.

1. Timo. 5.

Idem refert & Aug. li. de spiritu & anima cap. 18.

Vt episcopi eorúmque ministri omnibus viribus elaborare studeant, vt perniciosam & à † zabulo inuẽtam sortilegam & maleficam artem penitus ex parœcijs suis eradicent, & si aliquem virum aut mulierem huiuscemodi sceleris sectatorem inuenerint, turpiter dehonestatum de parœcijs suis eiiciant, ait enim Apostolus: Hæreticum post vnam & secundã admonitionem deuita, sciẽs quia subuersus est qui eiusmodi est. Subuersi sunt & à diabolo capti tenentur qui derelicto creatore suo à diabolo suffragia quærunt: & ideo à tali peste mundari debet sancta ecclesia. Illud etiam nõ omittendũ, quod quædam sceleratæ mulieres retro post Satanã conuersæ, dæmonum illusionibus & phantasmatibus seductæ, credunt se & profitentur, nocturnis horis cum Diana paganorum dea, vel cum Herodiade & innumera multitudine mulierum equitare super quasdam bestias, & multa terrarum spatia intẽpestæ noctis silentio pertransire, eiúsq; iussionibus velut dominæ obedire, & certis noctibus ad eius seruicium euocari. Sed vtinam hę solę in perfidia sua perijssent, & nõ multos secum in infidelitatis interitũ pertraxissent. Nam innumera multitudo hac *falsa* opinione decepta hæc vera esse credit, & credendo à recta fide deuiat, & in errore paganorum reuoluitur cùm aliquid diuinitatis aut numinis extra vnum Deum arbitratur. Quapropter sacerdotes per ecclesias sibi cõmissas populo omni instantia prædicare debent, vt nouerint hæc omnimodis falsa esse, & non à diuino sed à maligno spiritu talia phantasmata mentibus † fidelium irrogari. Siquidem ipse Satanas qui transfigurat se in angelum lucis cùm mentem cuiuscunq; mulierculæ ceperit, & hanc sibi per infidelitatem & incredulitatem subiugauerit, ilico transformat se in diuersarum personarum species atque similitudines, & mentem quam captiuam tenet in somnis deludens, modò læta, modò tristia, modò cognitas, modò incognitas personas ostendens per deuia quæq; deducit. Et cùm solus spiritus hoc patitur, infidelis mẽs hæc nõ in animo sed in corpore euenire opinatur. Quis enim non in somnis & nocturnis visionibus extra seipsum educitur, & multa videt dormiendo, quæ nunquam viderat vigilando? Quis verò tam stultus & hebes sit, qui hęc omnia quæ in solo spiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitretur: cùm Ezechiel propheta visiones domini in spiritu nõ in corpore vidit, & Ioannes Apostolus apocalypsis sacramenta in spiritu nõ in corpore vidit & audiuit, † sicut ipse statim inquit: Fui in spiritu. Et Paulus nõ audet se dicere raptum in corpore? Omnibus itaq; publicè annunciandum est, quod qui talia & his similia

† infidelium

2. Cor. 11.

Ezech. 3.

Apoc. 1.

† sicut ipse dicit: statim inquit fui in spiritu.

1. Cor. 12.

A similia credit, fidem perdit, & qui fidem rectam in Deo nō habet, hic non est eius, sed illius in quem credit, id est diaboli. Nam de domino nostro scriptum est: Omnia per ipsum facta sunt. Quisquis ergo aliquid credit posse fieri, aut aliquam creaturam in melius aut in deterius immutari, aut transformari in aliam speciem, vel in similitudinem, nisi ab ipso creatore qui omnia fecit, & per quem omnia facta sunt, proculdubio infidelis est, & pagano deterior.

Iohan. 1.

De cultoribus arborum. Ex registro Gregorij. ¶ *Caput* 31.

Lib. 7. regist. epist. 20. ad Agnellum episc. Terratinæ.

Peruenit ad nos quosdam (quod dici nefas est) arbores colere, & multa alia contra Christianam fidem illicita perpetrare. Et miramur cur hoc fraternitas tua districta emendare vltione distulerit. Propterea scriptis præsentibus adhortamur, hos diligenti inuestigatione perquiri, & vt veritate cognita talem in eis faciatis exercere vindictam, quatenus & Deus placari posit, & aliis eorum vltio correctionis exemplum sit.

B

De cultoribus idolorum & pœna eorum. Ex eod. ¶ *Caput* 32.

Eiusdem lib. epist. 76. ad Ianuarium episco. Carali. *26. q. 5. c. contra idolorū.*

Contra idolorum cultores, vel haruspicum atq; sortilegorum fraternitatem tuam vehementius pastorali hortamur inuigilare custodia, atq; publicè in populo contra huius rei viros sermonem facere, eósque à tali labe sacrilegij, & diuini intentatione iudicij, & præsentis vitę periculo adhortatione suasoria reuocare. Quos tamen si emendare à talibus atq; corrigere nolle repereris, feruenti comprehendere zelo te volumus: & quidem si serui sunt, verberibus cruciatibúsque quibus ad ęmendationē peruenire valeant, castigare. Si verò sunt liberi inclusione digna, districtáque sunt † pœnitentia distringendi: vt qui salubria & à mortis periculo reuocantia audire verba contemnunt, cruciatus saltem eos corporis ad desideratam mentis valeat reducere sanitatem.

C

† in pœnitentiā dirigendi.

De eadem re. Ex eodem ad Hadrianum notarium. ¶ *Caput* 33.

Lib. 9. regist. epist. 47. *26. q. 5. cap. peruenit ad nos.*

Peruenit ad nos quod quosdam incantatores atque sortilegos fueris insecutus, & omnino nobis sollicitudinem hanc zelúmque tuum gratum fuisse cognoscas: sed molestè tulimus, quòd te dubitare, ne ab eis nobis contra experientiam tuā subrepi potuisset, didicimus: quum certus esse ac scire debueris, hoc tibi apud nos ad cōmendationem magis proficere, non ad culpam adscribi. Et ideo studij tui sit sollicitè quærere, & quoscunque inueneris huiusmodi Christi inimicos, ita districta vltione corrigere, vt & nos de experientia tua melius posimus habere iudicium, & Deo te nostro (quod maximè studendum est) valeas commendare.

D

De illis qui ritū paganorū obseruant. Ex conc. Bracarensi, ca. vj. ¶ *Cap.* 34

Cap. 72. synodorū græcarū Martini Bracar. episcopi. *26. q. 5. c. nō liceat.*

Si quis paganorum consuetudinē sequens diuinos & sortilegos in domum suam introduxerit, quasi vt malum foras mittat, aut maleficia inueniat, quinque annos pœniteat.

De illis qui augurijs & incantationibus subseruiunt. Ex concil. iiij. Carthaginiensi cap. lxxxix. ¶ *Caput* 35.

Auguriis vel incantationibus seruientem à conuentu ecclesiæ separandū decernimus: similiter & iudaicis superstitionibus vel feriis inhærentē.

26. q. 5. cap. augurijs.

De eadem re. Ex pœnitentiali Romano. ¶ *Caput* 39. A

Qui auguriis vel diuinationibus inseruiunt, vel qui credit vt aliqui hominum sint immissores tempestatum: vel si qua mulier diuinationes vel incantationes diabolicas fecerit, septem annos pœniteat.

De illis qui sortes obseruant. ¶ *Caput* 37.

Auguria vel sortes, quæ dicuntur falsè sanctorum, vel diuinationes qui obseruauerint, vel quarumcunque scripturarum, vel votum vouerint, vel persoluerint ad arborem vel ad lapidem, vel ad quālibet rem, excepto ad ecclesiam: omnes excommunicentur. Si ad pœnitentiam venerint, clerici annos tres, laici vnum & dimidium pœniteant.

De excidendis arboribus quas vulgus colit. Ex concilio Nannetensi, cap. viij. ¶ *Caput* 38. B

Summo studio decertare debent episcopi & eorum ministri, vt arbores dæmonibus consecratæ quas vulgus colit, & in tanta veneratione habet, vt nec ramum vel surculum inde audeat amputare, radicitus excidantur atque comburantur. Lapides quoque quos in ruinosis locis & syluestribus dæmonum ludificationibus decepti venerantur, vbi & vota vouent & deferunt, funditus effodiantur, atque in tali loco proijciantur, vbi nunquam à cultoribus suis † venerari possint. Et omnibus annuncietur quantum scelus sit idololatria, & qui hęc veneratur & colit quasi Deum suum negat, & Christianitati abrenunciat, & talem pœnitentiam inde suscipiat quasi idola adorasset. Omnibúsque interdicatur, vt nullus votū faciat, aut candelam vel aliquod munus pro salute sua rogaturus alibi deferat, nisi ad ecclesiam domino Deo suo. Scriptum est enim: Vouete & reddite domino Deo vestro. Nouimus siquidem quanta dominus antiquo populo per prophetas suos minatus est, qui in lucis sacrificabant, & in excelsis immolabant, si quis hæc transgressus fuerit fidem perdidit, & est infideli deterior. Et idcirco omnimodo à sanctæ ecclesiæ consortio abscindatur, & nisi dignè pœnituerit, non recipiatur. C

† inueniri

Psalm. 75.

De illis qui dæmonibus immolant. Ex pœnit. Theodori. ¶ *Caput* 39.

Nam de his qui dæmonibus immolant Theodori episcopi constitutiones † habemus, in quibus scriptum est. Qui immolant dæmoniis in minimis, anno vno pœniteant: qui verò in magnis decem annos pœniteāt.

† habētur

De illis qui traditiones gentiliū obseruāt. Ex cōc. Bracarēsi, ca. xx. ¶ *Cap.* 40 D

Non licet Christianis traditiones gentilium obseruare, vel colere elementa, aut lunam, aut stellarū cursum, & inanem signorum fallaciā considerare pro domo facienda, & ad coniugia socianda. Scriptum est enim, omnia quæcunq; facitis in verbo aut in opere, in nomine domini nostri Iesu Christi facite, gratias agentes Deo. Si quis † autem fecerit, seuerissimè corripiatur, & canonicè pœniteat.

Cap. 73. synod. græcarū Marti. Bracar. episcopi.

26. q. 5. c. *no liceat Christianis.*

Coloss. 3.

† aliter

De mulierculis quæ infantes suos pro sanitate in fornace, aut super tectum ponunt. Ex pœnit. Bedæ presbyteri. ¶ *Caput* 41.

Mulier si qua † filium suum ponit super tectum aut in fornacem pro sanitate febrium, annum vnum pœniteat.

† infantē

Quod non

A *Quod non liceat iniquas obseruationes agere Calendarum. Ex decretis Martini episcopi.* ¶ *Caput* 42.

Non licet iniquas obseruationes agere Calendarum, & otiis vacare, neque lauro aut viriditate arborum cingere domos. Omnis hæc obseruatio paganorum est.

Cap.74. syno. Græcarũ. 26.q.7.c.nõ *licet iniquas*

De illis qui Calendas Ianuarij ritu paganorum colere præsumunt. Ex decretis Zachariæ papæ, cap.xi. ¶ *Caput* 43.

Si quis calendas Ianuarij ritu paganorum colere vel aliquid plus noui facere propter nouum annum, aut † menses cum lampadibus vel epulis in domibus suis præparare, & per vicos & plateas cantores & choros ducere præsumpserit, anathema sit.

26.q.7.c.*si quis Calendas.*
† Gratia. habet, mensas.

B *De eadem re. Ex concilio Rotomagensi, cap.iij.* ¶ *Caput* 44.

Si quis in Calendis Ianuarij aliquid fecerit quod à paganis inuentũ est, & dies obseruat, & menses, & lunam, & eorum effectiua potentia aliquid sperat in melius aut in deterius verti, anathema sit.

De bubulcis vel venatoribus qui suas incantationes exercuerint. Ex eodem cap.iiij. ¶ *Caput* 45.

Perscrutandum est, si aliquis subulcus vel bubulcus siue venator, vel cæteri huiusmodi dicat diabolica carmina super panem, aut super herbas, aut super quædam nefaria ligamenta, & hæc aut in arbore abscondat, aut in biuio, aut in triuio proijciat vt sua animalia liberet à peste & clade & alterius perdat, quæ omnia idololatriam esse nulli fidelium dubium est, & ideo summopere sunt exterminanda.

C *Quod non liceat mulierculas Christianas vanitates in suis lanificijs obseruare. Ex concil. Brac. cap.xi.* ¶ *Caput* 46.

Non liceat mulierculas Christianas vanitatem in suis lanificiis obseruare, sed Deum inuocent adiutorem, qui eis sapientiam texendi donauit.

Cap.76. syno. Græca. Marti. Braca. 26.q.5.c.nõ *liceat Christianis.*

Quod non liceat in herbarum collectionibus incantationes adhibere. Ex eodem, cap.xxi. ¶ *Caput* 47.

Non licet in collectione herbarum medicinalium aliquas obseruationes vel incantationes † attendere, nisi tantùm cum symbolo diuino, & oratione dominica: vt Deus & Dominus noster honoretur.

Ibidẽ ca.75 26.q.5.c.nõ *liceat Christianis.*
† obseruare

De illis qui ad fontes vel ad arbores faculas accenderint. Ex eodem, cap.xxij. ¶ *Caput* 48.

D Si in alicuius presbyteri parœcia infideles aut faculas accenderint, aut arbores, aut fontes, aut saxa venerantur, si hoc eruere neglexerint, sacrilegium se fecisse cognoscat † præsumptor aut hortator rei ipsius. Si admonitus hoc emendare neglexerit, communione priuetur.

Concil. Arelat.2.ca.23.
† Dominus auté vel ordinator rei ipsi° si admonitus &c. Sic in volumine Cõci.

Vt vaticinatores cæsi eijciantur. Ex cõcilio Arelatensi, cap.xi. ¶ *Cap.* 49.

Vaticinatores qui se futura scire dicunt cæsi de ciuitate eijciantur.

Item de mulierculis incantatricibus. Ex pœnit. Roma. ¶ *Caput* 50.

Mulier si diuinationes vel incantationes diabolicas fecerit, annũ vnum pœniteat, vel tres quadragesimas, vel quadraginta dies, secundùm qualitatem delicti.

De illis qui manducant aut bibunt, aut portant super se aliquid ad Dei iudicium subuertendum. Ex conc. Triburiensi, cap. iiij. ¶ *Cap.* 51.

A

Si quis manducat, aut bibit, aut portat super se vnde existimat Dei iudicium peruertere posse, & exinde comprobatus fuerit, eadem sententia feriatur qua magi & arioli & incantatores feriuntur.

De illis qui in tabulis aut in codicibus futura requirunt. Ex pœnitentia. Theodori. ¶ *Caput* 52.

In tabulis vel codicibus sorte futura non sunt requirenda, & vt nullus in psalterio vel in euangelio, vel in aliis rebus sortiri præsumat, nec diuinationes aliquas in aliquibus rebus obseruare. Quod si fecerit quadraginta dies pœniteat.

B

De illis maleficis qui sperant se mentes hominum posse peruertere. Ex pœnit. Roma. ¶ *Caput* 53.

Malefici vel incantatores, vel immissores tempestatum, vel qui per inuocationem dæmonum mentes hominum perturbant, anathematizati abijciantur. Et si emendare voluerint: clerici tres annos, laici vnum annum pœniteant.

Annectitur ad calcem.

De eadem re. Ex concilio Agathensi, cap. iiij. ¶ *Caput* 54.

Perquirendum est si aliqua fœmina sit, quæ per quædam maleficia & incantationes mẽtes hominum se immutare posse dicat, id est vt de odio in amorem, aut de amore in odium conuertat, † vt bona hominũ aut damnet aut surripiat. Et si aliqua est quæ se dicat cum dæmonum turba in similitudinem mulierum transformata † certis noctibus equitare super quasdam bestias, & in eorum consortio annumeratam esse, hæc talis omnimodis scopis correcta ex parœcia eijciatur.

† aut

† nocturnis horis.

C

De illis qui ad suas vanitates perficiendas dæmones inuocant. Ex pœnit. Bedæ presbyteri. ¶ *Caput* 55.

Quicunque pro curiositate futurorum vel † inuocatorem dæmonum, vel diuinos quos ariolos appellant, vel haruspices qui auguria colligunt, consuluerit: clerici ab omni officio remoti tres annos, laici duos annos pœniteant.

† inuocator est dæmonum

De illis qui nocturna sacrificia dæmonum celebrauerunt. Ex pœnit. Roma. ¶ *Caput* 56.

Quicũq; nocturna sacrificia dæmonum celebrauerint, vel incãtationibus dæmones quacũq; arte ad vota sua inuitauerint, tres annos pœniteãt.

D

De illis qui ad arbores, vel ad fontes aliqua vota vouerint. Ex concilio Agathensi, cap. v. ¶ *Caput* 57.

Perscrutandum est, si aliquis vota ad arbores, vel ad fontes, vel ad lapides quosdam quasi ad altaria faciat, aut ibi cãdelam seu quodlibet munus deferat, veluti ibi quoddam numen sit quod bonum aut malum possit inferre.

De illis qui quando luna obscuratur clamores suos & maleficia sua exercuerint. Ex concil. Arelatensi, cap. v. ¶ *Caput* 58.

Quicunque exercuerint hæc quando luna obscuratur, † vt cum clamoribus

† &

A ribus suis à † maleficiis & sacrilego vsu se posse defendere credunt, & quicunque diuinos præcantatores, phylacteria etiam diabolica, vel characteres diabolicos, vel herbas vel succinos suis vel sibi impendere tentauerint, vel quintam feriam in honorem Iouis vel Calen. Ianuarij secundùm paganam consuetudinem honorare præsumpserint: monachus quinque, clericus quatuor, laicus duos annos pœniteat.

† maleficiis suis.

De illis qui vanitates suas in excubijs exercuerint. Ex eodem concilio, cap. iij. ¶ *Caput* 59.

Annectitur cōc. 3. Arelatensi.

Laici qui excubias funeris obseruant, cum timore & tremore & reuerentia hoc faciant. Nullus ibi præsumat diabolica carmina cantare, non ioca & saltationes facere, quæ pagani diabolo docente adinuenerūt. Quis B enim nesciat diabolicum esse, & non solùm à religione Christiana alienū sed etiam humanæ naturæ esse contrarium ibi lætari, inebriari, cantare, & cachinnis ora dissolui, & omni pietate & affectu charitatis postposito quasi de fraterna morte exultare, vbi luctus & plāctus † flebilibus vocibus debuerat resonare pro amissione chari fratris? Patres siquidē veteris ac noui testamenti mortes sanctorum virorum legimus multis in locis cum fletu deplorasse: in nullo autem loco qui à seculo recesserant, exultasse. Nam & Iacob patriarcham fleuit tota AEgyptus septuaginta diebus. Et Ioseph & fratres eius cùm patrem deferrent in terram Chanaan ad sepeliendum, celebrantes exequias ad aream Athael, quæ sita est trans Iordanem, planctu magno atque vehementi impleuerunt septem dies. Tantus autē fuit plan- C ctus, vt locus inde nomen acceperit. Et de beato Stephano legimus, quòd sepelierunt eum siue curauerunt viri timorati, & fecerunt planctum magnum super eum: & ideo talis inepta lætitia & pestifera cantica ex authoritate Dei interdicenda sunt. Si quis autem cātare desiderat Kyrie eleison cantet: sin † aliter, omnino taceat. Sin autem tacere non vult, in crastino à presbytero taliter coërceatur, vt cæteri timeant.

† fidelibus

Genes. 50.

Actor. 8.

† autem

De eadem re. Ex concilio Meldensi cap. x. ¶ *Caput* 60.

Placuit prohiberi, ne fœminæ in cœmiterio peruigilent, eò quòd sæpe sub obtentu orationis & religionis, latenter scelera committant.

Et cōcil. Eliberit. c. 35.

De conuiuijs quæ fiunt ritu paganorum. Ex concilio Aphricano, cap. xxvij. ¶ *Caput* 61.

D Illud etiam petendum, vt quoniam contra præcepta diuina conuiuia multis in locis exercentur, quæ ab errore gentili attracta sunt (ita vt nunc à paganis Christiani ad hæc celebranda cogantur, ex qua re temporibus Christianorum imperatorum persecutio altera fieri occultè videatur) vetari talia iubeāt, & de ciuitatibus & de possessionibus imposita pœna prohiberi: maximè cùm etiam in natalibus beatissimorum martyrum per nonnullas ciuitates & in ipsis locis sacris talia committere non reformident. Quibus diebus etiam (quod pudoris est dicere) saltationes sceleratissimas per vicos atq; plateas exerceant, vt matronalis honor & innumerabiliū fœminarū pudor deuotè venientiū ad sacratissimum diē, iniuriis lasciuientiū appetatur, vt etiā ipsi⁹ sanctę religionis penè fugiatur accessus.

De eadem re. Ex decretis Leonis papæ. ¶ *Caput 62.* A

Epist. 92. Leonis pa. i. ad Rusticũ Narbonen. episc. cap. 17.

Si conuiuio solo gentilium, & escis immolaticiis vsi sunt, possunt ieiuniis & manus impositione purgari, vt deinceps ab idolothytis abstinentes sacramentorum Christi posſint esse participes. Si autem aut idola adorauerint, aut homicidiis vel fornicationibus contaminati sunt, ad communionem eos, nisi per pœnitentiam publicam, non oportet admitti.

Ca. 70. syno. græca. Marti. Braca.

Ne fideles in cœmiteriis prandere præsumant. Ex concilio secundo Bracarensi, cap. lxx. ¶ *Caput 63.*

De cõs. dist. 1. c. nõ oportet.

Non liceat Christianis prandia ad defunctorum sepulchra deferre, & sacrificare mortuis.

De illis qui balationes fecerint, & se in alienas formas transmutauerint. Ex eodem concil. cap. lxxx. ¶ *Caput 64.* B

Si quis balationes ante ecclesias sanctorum fecerit, seu qui faciem suam † transmutauerit in habitu muliebri, & mulier in habitu viri, emẽdatione pollicita tribus annis pœniteat.

† transformauerit.

Quod incantationes & magicæ artes laquei diaboli sint. Ex dictis Augustini. ¶ *Caput 65.*

26. q. 7. c. admoneant.

Admoneant sacerdotes fideles populos, vt nouerint magicas artes incantationésque quibuslibet infirmitatibus hominum nihil posse remedij conferre, non animalibus languentibus, claudicantibúsue, vel etiam moribundis quicquam mederi: sed hæc esse laqueos & insidias antiqui hostis, quibus ille perfidus genus humanum decipere nititur: & si quis hæc exercuerit, clericus degradetur, laicus anathematizetur. C

De illis qui salutem non à Saluatore, sed ab eius creatura requirunt. August. in libro de ciuitate Dei. ¶ *Caput 66.*

Ecclesiast. 1.

Omnis sapientia à domino Deo est, & apud illum fuit semper, & est ante æuum. Arenam maris & pluuię guttas, & dies seculi quis dinumerauit? Altitudinem cœli & latitudinem terræ & profundum abyssi quis dimensus est? Sapiẽtiam Dei præcedentem omnia quis inuestigauit? Prior omnium † creata est sapientia, & intellectus prudentiæ ab æuo. Fons sapientiæ verbũ Dei in excelsis, & ingressus illius mandata æterna. Qui enim sine Saluatore salutem vult habere, & sine vera sapientia æstimat se prudentem fieri posse, non saluus sed æger, non prudens sed stultus, in ægritudine assidua laborabit, & in cæcitate noxia stultus & demens permanebit. D Ac proinde omnis inquisitio & omnis curatio quæ à diuinis, & magis vel ab ipsis dæmoniis in idolorum cultura expetitur, mors potius dicenda est quàm vita, & qui ea sectantur si se non correxerint, ad æternam perditionem tendunt, Psalmista dicente, Omnes dij gentium dæmonia sunt, qui per deceptos homines alios decipere quotidie gestiunt, vt perditionis suæ faciant eos esse participes. Itaque hæc vanitas magicarum artium ex traditione angelorum malorum in toto terrarum orbe plurimis seculis valuit, per quandam scientiam futurorum & infernorum, & per inuentiones eorum inuenta sunt haruspicia, augurationes, & ipsa quæ dicuntur oracula, & necromantia.

† creaturarum

26. q. 2. cap. qui sine saluatore.

Psalm. 95.

De inuen-

A *De inuētoribus magicæ artis, & Necromantia. Ex dictis Augu.* ¶ *Cap. 67*

Isidorus li. 8. Etym. cap. 9. 26. q. 5. c. *nec mirum.*

Nec mirum de magorum præſtigijs, quorum intantum prodiere maleficiorum artes, vt etiam Moyſi in illis ſignis reſiſterent, vertentes virgas in dracones, aquas in ſanguinem. Fertur etiam in gentilium libris, quod quædã maga famoſiſsima Cyrce ſocios Vlyſsis mutauerit in beſtias. Legitur & de ſacrificio quod Arcades Deo ſuo Lycæo immolabant, ex quo quicunque ſumerent in beſtiarum formas conuerterentur. Sed hæc omnia magicis præſtigijs potius fingebantur, quàm rerum veritate complerentur. Vt ergo ipſi errores ignorantibus manifeſti fiant, de eorũ proprietate atque inuentoribus iuxta traditionem maiorum primùm dicere cõgruum arbitramur. Magi ſunt, qui vulgò malefici ob facinorũ ſuorum B magnitudinem nuncupantur. Hi permiſſu Dei elementa concutiũt, turbant mentes hominum minus confidentium in Deo, ac ſine vllo veneni hauſtu, violentia tantùm carminis interimunt. Vnde & Lucanus: Mens hauſti nulla ſanie polluta veneni Incantata perit. Dæmonibus enim accitis audent ventilare, vt quiſque ſuos perimat malis artibus inimicos. Hi etiam ſanguine vtuntur, & victimis ſæpe contingunt corpora mortuorum. Necromantij ſunt, quorum præcantationibus videntur reſuſcitati mortui diuinare & ad interrogata reſpondere: νεκρὸς enim græcè mortuus μαντεία diuinatio nuncupatur. Ad quos ſuſcitandos cadaueri ſanguis adijcitur: nam amare ſanguinem dæmones dicuntur. Ideoque quoties necromantia fit, cruor † aquæ miſcetur, vt colore ſanguinis facilius prouo- C centur. Hydromantici ab aqua dicti. Eſt enim hydromantia in aquæ inſpectione vmbras dæmonum euocare, & † imagines ludificationis eorum videre, ibíque ab eis aliqua audire. Vbi adhibito ſanguine etiam inferos perhibentur ſuſcitare.

Exod. 7. Depromptũ ex Aug. li. 18. de ciuit. Dei, cap. 17. & 18.

Lucanus li. 6. Pharſalia

† aqua.

† imagineas ludificationes.

† imagines & ludificationes

De varijs generibus diuinationum. Ex dictis eiuſdem. ¶ *Caput 68.*

Ibid. proximè poſt. 26. q. 4. *ca. igitur genus*

Igitur genus diuinationis à Perſis † fertur allatũ. Varro autem dicit diuinationis quatuor eſſe genera, terram, aquã, aërem, & ignem. Hinc geomantiam, hydromantiam, aëromantiam, pyromantiam, dictã autumant. Diuini dicti ſunt, quaſi deo pleni: diuinitate enim plenos ſe eſſe aſsimulant, aſtutia quadam † fraudulenta hominibus futura coniectant. Duo autem ſunt genera diuinationis ars & furor. Incantatores verò dicti ſunt, qui D artem verbis peragunt. Arioli vocati ſunt, propter quod circa aras idolorum nefarias preces emittunt, & funeſta ſacrificia offerunt, híſque celebritatibus dæmonum accipiunt reſponſa. Haruſpices nuncupantur, quaſi horarum inſpectores. Dies enim & horas in agendis negotijs operibúſq; cuſtodiunt, & quid per ſingula tempora obſeruare debeat homo intendunt. Hi etiam exta pecudum inſpiciunt, & ex eis futura prædicunt. Augures ſunt qui volatus auium & voces intendunt, aliáq; ſigna rerum vel obſeruationes improuiſas hominibus occurrentes ferunt. Iidem & auſpices. Nam auſpicia ſunt quæ iter facientes obſeruant: dicta autem ſunt auſpicia quaſi auium aſpicia: & auguria quaſi auium garria, hoc eſt auium voces & linguę. Item augurium quaſi auigerium, quod aues gerunt. Duo

† videtur

† fallẽdi.

autem sunt genera auspiciorum, vnum ad oculos, alterum ad aures pertinens. Ad oculos scilicet volatus, ad aures vox auium. Pythonissæ à Pythio Apolline dictæ, quod is author fuerit diuinandi. Astrologi dicti sunt eò quòd in astris augurãtur. Genethliaci appellati sunt propter nataliciorum considerationes dierum: geneses enim hominum per duodecim cœli signa describunt, sydérúmque cursus, nascentium mores, actus & euentus prædicere conantur. Id est, quis quali signo fuerit natus, aut quem effectum habeat vitæ qui nascitur, interpretantur. Hi sunt qui vulgò mathemathici vocantur, cuius superstitionis genus constellationes latini vocãt, id est notationes syderum, quomodo se habeant cũ quisq; nascitur. Primũ autẽ genus, id est stellarũ interpretes, magi nuncupantur, sicut de his legitur qui in euangelio natũ Christum annunciauerunt. Postea hoc nomine soli mathematici dicti sunt, cuius artis scientia vsque ad euangelium fuit concessa, vt Christo ædito nemo exinde natiuitatẽ alicuius de cœlo interpretetur. Horoscopi dicti sunt, quod horas natiuitatis hominum specularẽtur dissimili & diuerso fato. Sortilegi sunt, qui sub nomine fictæ religionis per quasdam quas sanctorum sortes vocant, diuinationis scientiam profitentur, aut quarumcunque scripturarum scientiæ inspectione futura promittunt. Salisatores vocati sunt, qui dum eis membrorum quæcunq; partes salierint, aliquid sibi exinde prosperũ seu triste significari prædicũt.

Matth. 2.

De execrabilibus remedijs quæ medici suis præcantationibus faciũt. Ex dictis eiusdem. ¶ *Caput 69.*

Ad hæc omnia supradicta pertinent & ligaturæ execrabilium remediorum, quæ ars † commendat medicorum, seu in præcantationibus seu in characteribus, vel in quibuscunque rebus suspendendis atque ligandis. In quibus omnibus ars dæmonum est ex quadam pestifera societate hominum & angelorum malorum exorta. Vnde cuncta vitanda sunt Christiano & omni penitus execratione repudianda atque damnanda. Auguria autem sunt auium: Hæc autem Phryges primi inuenerunt. Præstigium verò Mercurius primus dicitur inuenisse. Dictum est autem præstigium quod prestringat aciem oculorum. Haruspicinæ artem primus Ethruscis tradidisse dicitur quidam Tages. Hic ex horis haruspicinã dictauit, & postea nõ apparuit. Nam dicitur fabulosè, arante quodam rustico, subitò hic ex glebis exiluisse & haruspicinam dictasse, qua die & mortuus est. Quos libros Romani ex Ethrusca lingua in propriam mutauerunt.

Ibid. proximè subiungitur. Principiũ decerptũ est ex lib. 2. August. de doct. Chri. cap. 20. & 23. *26. q. 5. cap. nec mirũ.* † condemnat, habet & August. & Isido.

His ergo portentis per dęmonũ fallaciã illuditur curiositas humana, quãdo id impudẽter appetũt scire, quod nulla ratione eis cõpetit inuestigare. Ac ideò datur potestas immũdis spiritib⁹, vt per vasa sibi apta, hoc est prauos homines seducant illos qui spernũt veritatem & credunt mẽdacio, & iuxta Pauli sententiã, sanam doctrinã non sustinebũt, sed ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros prurientes auribus, & à veritate quidẽ auditũ auertent, ad fabulas autem conuertentur. Onerati peccatis ducũtur variis desideriis semper discentes, & nunquã ad scientiam veritatis peruenĩẽtes. Quemadmodũ aũt Iannes & Mãbres restiterũt Moysi, ita & isti resistunt veritati,

Hactenus Isidorus. *2. Tim. 4.* *2. Tim. 3.* *Exod. 7.*

A veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem, sed vltra non proficient. Insipientia enim eorum manifesta erit omnibus, sicut & illorũ fuit.

Nec ideo quisquam credere debet quoslibet magicis artibus aliquid facere posse sine permissu Dei (qui omnia quæ fiunt, aut iusto iudicio facit, aut permissu suo ita fieri sinit) quòd prædicti magi leguntur similia fecisse Moysi, qui virgam suam proiecit, & conuersa est in draconem, proiecerúntque ipsi singuli virgas suas, quę versæ sunt in dracones, sed deuorauit virga Aaron virgas eorum. Non enim fuerunt creatores draconum nec magi, nec angeli mali, quibus ministris illa operabantur. Insunt enim rebus corporeis per omnia elemẽta quædam occultę seminarię rationes, quibus cùm data fuerit opportunitas temporalis atque causalis, prorumpunt in species debitas suis modis & finibus. Et sic non dicuntur angeli qui ista faciunt, animalium creatores: sicut nec agricolę segetum vel arborũ, vel quorumcunq; in terra gignentiũ creatores dicẽdi sunt, quanuis nouerint prębere quasdã visibiles opportunitates & causas, vt illa nascantur. Quod autẽ isti faciunt visibiliter, hoc illi inuisibiliter: Deus verò solus vnus creator est, qui causas ipsas & rationes seminarias rebus inseruit.

Exod.7.

Aug.li.quæst. super Exod. quæst.21.

B

Pręterea quidam quęrendũ putant, quomodo scriptura narret Pythonissam Samuelem prophetam suscitasse ad colloquium Saul impijssimi regis, si pythonica diuinatio errori magicæ artis deputanda sit. Quibus ita responderi potest: † indignum omnino facinus esse, si secundũ verba historię commodetur assensus. Quomodo enim poterat fieri, vt arte magica attraheretur vir † & natiuitate sanctus, & vitę operibus iustus: aut si nõ attractus est, consensit? Quod vtrunque de viro iusto credere, † absurdum est. Si enim inuitus adductus est, nullum suffragium habet iusticia: si autem voluntarius, amisit meritum spirituale, quod positus in carne quęsiuerat. Quod valde absurdum est, quia hinc qui iustus recedit, permanet iustus. Porrò autem hoc est præstigium Satanæ, quo vt plurimos fallat, etiam bonos in potestate se habere confingit. Quod Apostolus inter cætera ostendit dicens: Ipse Satanas trãsfigurat se in angelum lucis. Vt enim errorem faceret, in quo & ipse gloriaretur, in habitu viri iusti & nomine se subornauit: vt nihil proficere spem quam prædicabant Dei cultoribus mentiretur, quando hinc exeuntes iustos finxit in sua esse potestate. Sed hoc quosdam fallit, quòd de morte Saul & filiorum eius nõ sit mentitus: quasi magnum sit diabolo, ante occasum mortem corporis præuidere, cũ signa quędam soleant apparere morituris, quippe à quibus Dei protectio amota videtur: quantò magis diabolo, quem angelica maiestate sublimem prophetica oracula fuisse testantur: de cuius magnitudine Apostolus ait: An ignoratis altitudinem Satanæ? Quid mirum ergo si imminentem prope mortem potuit præuidere, cùm hoc sit vnde fallit, & se in Dei potestate vult adorari? Nam tãta hebitudine demens effectus est Saul, vt ad Pythonissam confugeret: deprauatus enim causa peccati, ad hæc se contulit quæ damnauerat. Sed si quis propter historiam, & ea quæ verbis expressa sunt, putet non prętermittenda, ne ratio historiæ inanis sit: rectè faciet

August. libro quæst. veteris & noui testa. cap.27.

1.Reg.28.

C

† malignum.
† à natiuitate
† aduersum est

2.Cor.11.

D

2.Cor.2.

Apoca.2.

faciet quidem, si tamen minimè istud ad veri rapiat rationem, sed ad visum & intellectũ Saul. Neq; enim reprobus factus poterat bonum intellectum habere. Historicus enim mentem Saul & habitũ Samuelis descripsit, ea quæ dicta & visa sunt exprimẽs, prętermittẽs † si vera an falsa sint. Quid enim ait? Audiens in quo habitu esset excitatus, intellexit inquit, hunc esse Samuelem. Quid intellexerit retulit, & quia nõ bene intellexit, contra scripturam alium adorauit quàm dominum, & putãs Samuelem, adorauit diabolum, vt fructũ fallaciæ suæ haberet Satanas. Hoc enim nititur, vt adoretur quasi Deus. Si enim verè Samuel illi apparuisset, non vtiq; vir iustus permisisset se adorari, qui prædicauerat Deum solum esse adorandum. Et quomodo homo Dei qui cum Abrahã in refrigerio erat, dicebat ad virum pestilentiæ, dignum ardore gehennæ: Cras mecum eris? His duobus titulis subtilitatem fallaciæ suæ prodidit improuidus Satanas, quia & adorari se permisit sub habitu & nomine Samuelis contra legem, & virum peccatis pressum (cùm magna distantia peccatorum & iustorum sit) cum Samuele iustissimo futurum mentitus est. Verùm potest videri si de Samuelis nomine taceatur, quia Saul cum diabolo futurus erat: ad eum enim transmigrauit quem adorauit. Semper enim diabolus sub velamine latens prodit se, dum ea confingit quæ abhorreant personis per quas fallere nititur.

† siue

1. *Reg.* 18.

Si autem quislibet opponit, ac dicit: Quomodo eueniunt illa quæ illi diuini prædicunt futura, aut quomodo possunt ægris prębere medelam, aut sanis immittere ægritudinem, si aliquid propriæ virtutis ac potestatis non habent? Hoc à nobis recipiat responsum, quod ideo quisquam non debet eis credere, quia aliquando eueniunt quæ prędicunt, aut sanare videntur languidos, vel lædere sanos: quia hoc permissu Dei fit, vt ipsi qui hæc audiunt vel vident probentur, & appareat quali fide sint, vel deuotione erga Deum.

Deut. 13.

Sicut in Deuteronomio legitur Moyses verbo domini populo Dei præcepisse, ita dicens. Si surrexerit in medio tui prophetes, aut qui somnium vidisse se dicat, & prædixerit signum ac portentum, & euenerit quod locutus est, & dixerit, Eamus & sequamur deos alienos quos ignoras, & seruiamus eis: non audies verba prophetæ aut somniatoris, quia tentat vos dominus Deus vester, vt palam fiat vtrùm diligatis eum, an non. In toto corde & in tota anima vestra dominum Deum vestrum sequimini, & ipsum timete, mandata illius custodite & audite vocem eius. Ipsi seruietis, & ipsi adhærebitis, etc. Vbi sanè intelligi voluit, etiam illa quæ à diuinantibus non secundùm Deum dicuntur, si acciderint quæ dicuntur, non accipienda † sic vt fiant quæ præcipiuntur ab eis, aut colantur quæ coluntur ab eis. Nec præter suam potestatem Deus ostendit esse quod ista contingunt, sed quasi quæreretur cur ea permittat, causam tentationis exposuit, ad cognoscendam vtique eorum dilectionem, vtrùm eam habeant erga Deum suum. Cognoscẽdam verò ab ipsis potius quàm ab illo, qui scit omnia antequàm fiant.

August. li. quæst. super Deute. quæst. 19.

† vel etiam si fiant.

De na:

A *De natura dæmonum. Ex dictis eiuſdem.* ¶ *Caput* 70.

Aug. cap. 5. lib. de diuinatione dæmonum. 26. q. 4. ca. *ſciendum.*

Sciendum verò eſt hanc dæmonum eſſe naturã, vt aërei corporis ſenſu terrenorum corporum ſenſum facilè præcedant: celeritate etiam, propter aërei corporis ſuperiorem mobilitatem, non ſolùm curſus quorumlibet hominum vel ferarum, verùm etiam volatus auium incomparabiliter vincant. Quibus duabus rebus quantum ad aëreum corpus attinet præditi, hoc eſt acrimonia ſenſus & celeritate motus, multò ante cognita prænunciant, vel nunciant quæ homines pro ſenſus terreni tarditate mirentur. Acceſsit etiam dæmonibus per tam longum tempus quo eorum vita protenditur, rerum longè maior experientia, quàm poteſt hominibus propter breuitatem vitæ prouenire. Per has efficacias quas aërei corporis B natura ſortita eſt, non ſolùm multa futura prædicunt dæmones, verùm etiam multa mira faciunt. Quæ quoniam homines dicere ac facere non poſſunt, eos dignos quidam quibus ſeruiant, & quibus honores diuinos deferant arbitrantur, inſtigante maximè vitio curioſitatis, propter amorem fælicitatis falſę atque terrenę, & excellentię temporalis. Qui autem ſe ab eis cupiditatibus mundant, nec eis ſe † feriendos rapiendóſque permittunt, ſed inquirunt & amant aliquid quod eodem modo ſemper eſt, cuius participatione beati ſint, primùm conſiderant non ideo ſibi præponendos eſſe dæmones, quod acriore ſenſu corporis pręualent † aëris ſcilicet, hoc eſt ſubtilioris elementi: quia nec ipſis terrenis corporibus beſtias ſibi præponendas putant, quę acrius multa perſentiunt: veluti ſagacem C canem, quia latentem feram olfactu acerrimo ſic inuenit, vt ad eam capiendam ducatum quendam homini prębeat: non vtique prudentiore intellectu animi, ſed acutiore corporis ſenſu: vel vulturem, quia proiecto cadauere ex improuiſa longinquitate aduolat: nec aquilam, quia ſublimiter volans de tanto interuallo natantem † ſub fluctibus piſcem dicitur peruidere, & grauiter illiſa, exertis pedibus atque vnguibus rapere: nec alia multa animantium genera quę inter herbas ſaluti ſuę noxias paſcendo circumerrant, nec aliquid eorum quo lędantur attingunt, cùm eas homo vix experimento cauere didicerit, & multa innoxia quòd ſint inexperta, formidet. Vnde conijcere facile eſt, quantũ poſsit in aëreis corporibus ſenſus eſſe acrior, nec ideo tamen dęmones qui eo prędíti ſunt bo-D nis hominibus pręponendos prudens quíſque cenſuerit. Hoc & de corporum celeritate dicimus: & hac enim pręſtantia non ſolùm à volucribus homines, verùm etiam à multis quadrupedibus ita ſuperantur, vt in eorum comparatione plumbei deputandi ſint: nec tamen ideo ſibi hæc animantium genera exiſtimant pręponenda, quibus capiendis & manſuefaciendis atque in ſuæ voluntatis vſum commodúmque redigendis, non vi corporis ſed rationis imperitant. Illam verò tertiam dęmonum potentiã, quod diuturna rerum experientia quemadmodum prænoſcãt atq; prenuncient multa didicerunt, ita contemnunt qui hæc vigilanter curant à veriſsimæ lucis veritate diſcernere, vt nec malos ſenes plura expertos & ob hoc quaſi doctiores, ideo probi adoleſcentes ſibi antecellere exiſtiment, vt

† fallendos capiendóſq;.

† aërei.

† in.

Ibid. cap. 4.

ment, vt nec medicos, nec nautas, nec agricolas quos prauæ voluntatis & iniquis moribus viderint, ideo putent sibi esse præferendos quod illi de valetudinibus, illi de tempestatibus, illi de arbustorum generibus multa ita prænunciant, vt harum rerũ inexpertò diuinare videantur. Quòd verò non solùm quædam dæmones futura prædicunt, verumetiam quædam mira faciunt, pro ipsa vtique sui corporis excellentia, cur non contemnatur à prudentibus, cùm plærique iniqui ac perditi homines, ita exerceant corpora sua, tantáque diuersis artibus possint, vt ea qui hæc nesciunt, nec aliquando viderunt, etiam narrata vix credant? Quàm multa funambuli cæterique theatrici artifices, quàm multa opifices maximéq; mechanici, miranda fecerunt? Num ideo meliores sunt bonis, & sancta pietate præditis hominibus? Quæ ideo commemorauimus, vt qui hęc sine peruicacia & sine vana resistendi animositate considerat, simul cogitet, si de subiacenti crassiore materia, vel sui quisque corporis vel terræ & aquæ, lapidum atque lignorum, metallorúmque variorum tanta quidem homines possunt, vt eos illi qui hæc non possunt plærunque stupendo in sui comparatione diuinos vocent, cùm quidam illorum sint artibus potentiores, quidam istorum moribus meliores: quantò meliora & maiora pro subtilissimi corporis hoc est aërei facultate ac facilitate dæmones possint, cùm tamen sint prauitate voluntatis maximéq; superbiæ fastu & euidenti malitia spiritus immundi atque peruersi. Quantùm autem valeat aëris elementum quo eorum corpora præualent, ad multa visibilia inuisibiliter molienda, mouenda, mutanda atque versanda, longum est nunc demonstrare, & putamus quod vel mediocriter consideranti facilè occurrat.

De diuinatione dæmonum. Ex dictis eiusdem. ¶ *Caput* 71.

Eiusdē lib. cap. 5.

Igitur nunc primùm sciendum est, quoniam de diuinatione dæmonũ quæstio est, illos ea plærunque prænunciare quæ ipsi facturi sunt. Accipiunt enim sæpe potestatem & morbos immittere, & ipsum aërem vitiando morbidum reddere, & peruersis atque amatoribus terrenorum commodorum malefacta suadere, de quorum moribus certi sunt, quòd sint eis talia suadentibus consensuri. Suadent enim miris & inuisibilibus modis, per illam subtilitatem corporum suorum corpora hominum non sentientium penetrando, & se cogitationibus eorum per quædam imaginaria visa miscendo, siue vigilantium siue dormientium. Aliquando autem non quæ ipsi faciunt, sed quæ naturalibus signis futura prænoscunt, quæ signa in hominum sensus venire non possunt, antè prędicunt. Neq; enim quia pręuidet medicus quod pręuidere nescit huius artis ignarus, ideo iam diuinus habendus est. Quid autem mirum, si quemadmodum ille in corporis humani vel perturbata vel modificata temperie, seu bonas seu malas futuras præuidet valetudines, sic dęmon in aëris affectione atq; ordinatione sibi nota nobis ignota, futuras præuidet tempestates? Aliquando & hominum dispositiones, non solùm voce prolatas verùm etiam cogitatione conceptas cùm signa quædam ex animo exprimuntur in corpore, tota facilitate perdiscunt, atque hinc etiam multa futura prænũciant, aliis videlicet

Vide 2. Retractat. cap. 30.

A videlicet mira, qui ista disposita non nouerunt. Sicut enim apparet concitatior animi motus in vultu, vt ab hominibus quoque aliquid forinsecus agnoscatur, quod intrinsecus agitur: ita nõ debet esse incredibile, si etiã leniores cogitationes dant aliqua signa per corpus, quæ obtuso sensu hominũ cognosci nõ possunt, acuto autẽ dæmonum possunt. Hac atq; huiusmodi facultate multa dęmones futura prænunciãt, cùm tamẽ ab eis longe sit altitudo illius prophetiæ, quã Deus per sanctos angelos suos & prophetas operatur. Nam si quid de illa Dei dispositione prænunciãt, audiunt vt prænunciẽt: & cũ ea prædicunt quæ inde audiunt nõ fallunt, veracissima enim sunt angelica & prophetica oracula.† Si autẽ † indignanter accipitur, quòd aliqua etiã talia dęmones audiant & prędicãt, quasi aliquid indignũ B sit, vt quod ideo dicitur vt hominibus innotescat, hoc nõ solùm boni, verùm etiam mali nõ taceãt: cũ in ipsis hominibus etiã vitę bonæ præcepta videamus pariter à iustis peruersisq; cantari: nec obesse aliquid, imò etiam prodesse ad maiorẽ noticiam famámq; veritatis, cũ de illa etiam hi quicquid nouerũt dicunt, qui ei peruersis moribus cõtradicunt. In cęteris autẽ suis prædictionibus dæmones plærunq; & fallunt & falluntur. Falluntur quidem, quia cùm suas dispositiones † pręnunciant, ex improuiso desuper aliquid iubetur, quod eorum consilia cũcta perturbat: velut si aliquid disponant quilibet homines quibusque potestatibus subditi, quod non prohibituros suos præpositos arbitrentur, ídq; facturos se esse promittant. At illi penes quos maior potestas est ex alio superiore concilio hoc totum C dispositũ atq; præparatum repente prohibeant. Falluntur etiam, cùm causis naturalibus aliqua, sicut medici & nautæ & agricolæ, sed longè acutius longéq; præstantius pro aërei corporis sensu solertiore & excitatiore præ-noscunt: quia & hæc ab angelis Deo summo piè seruiẽtibus ex alia dispositione ignota dęmonibus ex improuiso ac repente mutantur: tanquam si aliquid ægro extrinsecus accedat quo moriatur, quẽ medicus veris salutis pręcedẽtibus signis victurũ esse promiserat. Aut si aëris qualitate † prouisa, diu flaturũ illũ ventũ nautarũ aliqui prædixissent, cui domin⁹ Christus cũ discipulis nauigãs, vt quiesceret imperauit, & facta est trãquillitas magna: vel si agricola illo anno fructificaturã vitẽ aliquã polliceatur, naturã vtiq; terrę & numeros seminũ callẽs, quo tamẽ anno eã vel improuisa cœli intẽ D peries arefaciat, vel aliqua iussio potẽtioris eradicet: ita multa etiã ad præscientiã prędictionẽq; dęmonũ pertinẽtia, quę minoribus & vsitatioribus causis futura præuidẽtur, eadẽ maioribus & occultioribus causis impedita mutantur. Fallũt aũt etiã studio fallendi, & inuida volũtate † qua hominũ errore lætantur. Sed ne apud cultores suos põdus authoritatis amittant, id agũt, vt interpretibus suis signorũq; suorũ coniectoribus culpa tribuatur, quando vel decepti fuerint, vel mẽtiti. Nonnũquam verò ipsi maligni spiritus & illusores hominũ, atq; inuisores salutis eorum solẽt prædicere defectum culturæ suæ & idolorũ ruinam, quatenus præscij videantur quid in singulis regnis aut locis venturũ sit, & quid aduersi suę factioni cõtingere possit. Quod etiam illi qui gentilium historias legunt non ignorant.

Eiusdẽ lib. de diuinati. ca. 6.

† Sic
† Apud Aug. hodie legitur, nõ indignãter

† pronũciant

† præuisa.
Matth. 8.

† quia

PP Quid

Quid ergo mirum si iam imminēte tēporum & simulachrorū euersione, quā prophetæ Dei summi tanto ante prædixerāt, Serapis dæmō alicui cultorum suorum hoc de proximo prodidit, vt suā quasi diuinationē recedēs vel fugiens cōmendaret? Fugantur enim isti vel etiā iussis superioribus colligati abstrahuntur, & alienātur à locis suis, vt de rebus in quibus colebātur, fiat voluntas Dei, qui hoc tāto ante per omnes gētes futurū esse prædixit, & vt per suos fideles fieret imperauit. Cur autē nō hoc sineretur dæmō prædicere, cùm sibi iā prænosceret imminere, cùm hæc prædictio & in prophetis attestaretur, à quibus sunt ista cōscripta, vt prudentibus daretur intelligi quàm vigilanter esset dæmonū cauēda fallacia cultúsq; fugiēdus? Qui cùm ante per tam lōgum tēpus in templis suis hæc futura tacuissent, quæ per prophetas prędicta ignorare non possent, posteaquam appropinquare cœperunt voluerunt ea quasi prædicere, ne ignari victíq; putarētur.

A

Ibidē ca. 7.

B

De eadem re. Ex dictis eiusdem. ¶ *Caput* 72.

Ibidem proximè post.

Sopho. 2.

Cùm igitur tam longè ante prędictum esset atque conscriptum, vt alia interim taceamus, dicamus illud quod Sophonias propheta dicit: Præualebit dominus aduersùs eos & exterminabit omnes deos gentium terræ, & adorabunt eum vnusquisq; de loco suo omnes insulæ gentiū. Aut non credebant ista sibi euentura qui in templis gentium colebātur, & hęc ideo per suos vates ac fanaticos frequētare noluerunt: aut cùm ea ventura certissimè scirent, ideo per sua templa tacuerunt, ne iam tunc inciperent ab hominibus intelligentibus deseri atq; contemni, quod de templorum & simulachrorum suorum futura euersione eis à prophetis attestaretur, qui eos coli prohibebant. Nunc verò posteaquam tempus aduenit, quo complerentur vaticinia prophetarum Dei vnius, qui istos deos falsos dicit, & ne colantur vehemētissimè pręcipit, cur non hoc etiam ipsi cópertum prę:dicere sinerentur, vt inde clarius appareret eos hæc anteà vel minimè credidisse, vel suis cultoribus enunciare timuisse: in fine autē tanquam nihil amplius habentes quod agerēt, etiā ibi voluisse suam ostentare diuinitatē, vbi iam produntur diu simulasse diuinationē? Tamen nec ista ipsa quæ ab eis vix raro & clanculò proferuntur, mouere nos debent, si cuiquā dæmonum extortū est id prodere cultoribus suis, quod didicerat ex eloquiis prophetarum, vel ex oraculis angelorū, quod cur non fieret, cū & ista non sit oppugnatio, sed attestatio veritatis? Illud enim quod solū ab ipsis fanaticis flagitandum est, nec vnquā antea protulerunt, nec vnquā postea nisi fortè confictū proferre conabuntur, aliquid deos suos per vates suos cōtra Deum Israël ausos fuisse † prędicere aut dicere, de quo Deo doctissimi eorum authores qui omnia illa legere ac nosse potuerunt, magis quęsiuerūt quis Deus esset, quàm Deum negare potuerunt. Porrò autē Deus iste quē nullus eorum negare ausus est verū Deū, quia etsi negaret nō solùm subiaceret debitis pœnis, verùm etiā certis conuinceretur effectibus. Iste ergo Deus quē nemo (vt diximus) illorū negare ausus est verū Deum, illos falsos esse deos & omnino deserendos, eorúmq; tēpla & simulachra & sacra euertenda, per suos vates, hoc est prophetas aperta denunciatione prędixit, aperta

Post pauca.

C

Ibidē paulò post, cap. 8.

D

† prodere

A aperta poteſtate pręcepit, aperta veritate cõpleuit. Vnde quis eſt qui vſque adeo deſipiat, vt nõ eum potius colendum eligat, qué coli nõ prohibent quos colebat? Quem proculdubio cũ colere cœperit, illos vtiq; nõ eſt culturus, quos prohibet coli quem colit. Quod autem ipſum eſſent culturę gẽtes exterminatis diis falſis quos antea colebãt, à Prophetis eius eſſe prædictum paulò ante cõmemorauimus, & nunc repetamus. Præualebit inquit dominus, aduerſùs eos, & exterminabit omnes deos gentium terræ, & adorabunt eum vnuſquiſque de loco ſuo omnes inſulæ gentium. Neq; enim ſolæ inſulæ hic intelligendę ſunt, ſed potius omnes gentes in his poſitæ adorabunt Deum. Nec mirum, quandoquidem alibi non inſulas nominat, ſed vniuerſum orbẽ terrarum, dicens: Cõmemorabuntur & conuertentur ad dominũ vniuerſi fines terræ, & adorabunt in conſpectu eius vniuerſæ patriæ gentium: quoniã domini eſt regnũ, & ipſe dominabitur gentiũ. Hæc autẽ per Chriſtum fuiſſe cõplenda, & aliis pluribus teſtimoniis, & in eodem ipſo Pſalmo vnde hoc cõmemorauimus, ſatis apparet.

Ibidẽ ca. 9.
Sopho. 2.
Pſalm. 21.

B

Cũ enim paulò ſuperius futurã paſsionem ſuam per prophetã ipſe loqueretur dicens, Foderunt manus meas & pedes meos, dinumerauerũt omnia oſſa mea, ipſi verò cõſiderauerunt & inſpexerũt me, diuiſerũt ſibi veſtimẽta mea, & ſuper veſtẽ meã miſerunt ſortẽ. Paulò poſt infert illud quod poſuimus: Cõmemorabuntur & cõuertentur ad dominũ vniuerſi fines terræ, &c. Quanquã & illud teſtimonium quod prius adhibui, vbi dictũ eſt: Pręualebit dominus aduerſùs eos, & exterminabit omnes deos gentiũ terræ: in eo quod poſitum eſt, præualebit, ſatis oſtẽdit etiã hoc prænunciatũ, quod pagani prius oppugnaturi eſſent eccleſiã, nomẽnq; Chriſtianũ quantũ valerent perſecuturi, vt ſi fieri poſſet de terra omnino deleretur: & quia eos patiẽtia martyrũ, & magnitudine miraculorũ, & conſequente fide populorũ erat † ſuperaturus, ideo ſic dictũ eſt: Præualebit dñs aduerſùs eos. Nõ enim diceretur, præualebit aduerſùs eos, niſi oppugnãdo illi reſiſterẽt. Vnde & in pſalmo ita prophetatũ eſt: Vt quid fremuerunt gẽtes, & populi meditati ſunt inania? Aſtiterũt reges terrę, & principes cõuenerunt in vnũ aduerſùs dominũ, & aduerſùs Chriſtũ eius. Et paulò poſt dicit: Dominus dixit ad me, filius me⁹ es tu, ego hodie genui te, poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatẽ tuam, & poſſeſsionẽ tuam terminos terræ. His atq; huiuſmodi propheticis documẽtis prędictum oſtenditur, quod videmus impleri per Chriſtum, futurum fuiſſe vt Deus Iſraël, quẽ vnum verũ Deum intelligimus, nõ in vna ipſa gẽte quę appellata eſt Iſraël, ſed in omnib⁹ gẽtibus coleretur, & omnes falſos deos gentium & à tẽplis eorum, & à cordibus cultorũ ſuorum amoliretur. Eant nunc iſti, & adhuc cõtra Chriſtianã religionẽ, contra verum Dei cultum vanitates priſtinas defenſitare audeant, vt cum ſtrepitu pereãt. Nam & hoc de illis prædictum eſt in pſalmis, dicẽte propheta: Sediſti ſuper thronũ qui iudicas æquitatẽ, increpaſti gẽtes & periit impius, nomẽ eorum deleſti in æternum & in ſeculum ſeculi. Inimici defecerũt frameæ in finem, & ciuitates eorum deſtruxiſti, perijt memoria eorum cum ſtrepitu, & dominus in æternum permanet. Neceſſe

C
D

† ſuperatura
Pſal. 2.
Ibid. ca. 10.
Pſalm. 9.

est ergo vt impleantur hęc omnia. Nec etiam illud quod adhuc audēt ipsi pauci qui remanserūt, vaniloquas suas ostentare doctrinas, & Christianos tāquam imperitissimos irridere, nos cōmouere debet, dum in eis impleri ea quæ prædicta sunt videamus. Ex quo enim fremuerūt gentes, & populi meditati sunt inania aduersùs dominum, & aduersùs Christū eius? quādo ab eis fundebatur sanguis sanctorum, & vastabatur ecclesia, vsq; ad hoc tēpus & deinceps quotidie minuūtur. Nos autē aduersus eorū opprobria & superbas irrisiones fortissimos reddūt oracula Dei nostri, quę de hac quoque re videmus & gaudemus impleri. Sic enim nos alloquitur per Prophetā: Audite me qui scitis iudicium, populus meus in quorū corde lex mea est, opprobria hominū nolite metuere, & detractatione eorum ne superemini, nec quod vos spernūt magni duxeritis. Sicut enim vestimentum, ita per tempus absumentur, & sicut lana à tinea comedentur: iustitia autem mea in æternum manet.

Paulò inferius. *Psalm.2.* *Esaiæ 51.*

Attendum est ergo atque omni studio cauendum, ne nostris temporibus in quibus videmus Christianam religionē in toto orbe dilatatā, propter desidiam magistrorū & inertiam doctorū pauci illi qui adhuc supersunt, confundant ritum culturæ veri Dei, & dæmoniacis illusionibus deprauati diuinationes falsas in populo Dei agant, rusticos & imperitos seducentes, ita vt deserta ipsa veritate quæ lux est mūdi, & illuminat omnē hominem venientem in hunc mundum tenebrarū harum, quærant scientiam futurorum, & à deceptoribus hominum quærant salutem animarū, siue corporum suorū: his enim præuaricationibus maximè iritatur Deus, & ad vindictam prouocatur. Vnde per Ezechielem cōminatur dicens: *Væ* prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum, & nihil vident. Quasi vulpes in desertis prophetæ tui Israël erant: Nunquid non visionem cassam vidistis, & diuinationē mendacem locuti estis? & dicitis, ait dominus, cùm ego non sim locutus. Propterea hæc dicit dominus Deus, Quia locuti estis vana, & vidistis mendacium, ideo ecce ego ad vos ait dominus Deus, & erit manus mea super prophetas qui vident vana & diuinant mendacia. In concilio populi mei non erunt, & in scriptura domus Israël non scribentur, nec in terram Israël ingredientur. Ad doctores autem per eundem prophetam increpans eorū inertiam ita loquitur, dicens: Non ascendistis ex aduerso, neque opposuistis murum pro domo Israël, vt staretis in prælio in die domini. Et rursum, Vę inquit, pastoribus Israël, qui pascebant semetipsos. Nonne greges pascūtur à pastoribus? Lac comedebatis & lanis operiebamini, & quod crassum erat occidebatis, gregē aūt meum nō pascebatis. Quod infirmū fuit nō consolidastis, & quod ægrotū nō sanastis, quod fractū est non alligastis, & quod abiectū nō reduxistis, & quod perierat nō quęsistis: sed cū austeritate imperabatis eis, & cū potētia. Et dispersę sunt oues meæ, eò quòd non esset pastor, & factæ sunt in deuorationē omniū bestiarū agri, & dispersę sunt. Hinc & per Hieremiā dicitur: A minimo vsq; ad maximū omnes auaritiā sequuntur, à propheta vsq; ad sacerdotē cuncti faciūt mendaciū. Et sanabāt contritionē filiæ populi mei ad igno-

Hactenus eo loci August. *Iohan.1.* *Ezech.13.* *Ibidem.* *Ezech.34.* *Hierem.8.*

A ad ignominiam,dicētes pax pax cū non esset pax : confusi sunt, quia abominationē fecerūt.Idcirco hęc dicit dominus Deus exercituū Deus Israël. Ecce ego cibabo populum istum absynthio,& potum dabo eis aquā fellis & dispergam eos in gentibus quas nō nouerunt ipsi & patres eorū,& mittam post eos gladiū donec consumantur. Qualiter ergo displiceat Deo omnipotenti pastorū negligentia & subditorū error, non solū prophetica testimonia ostendunt,sed etiā facta antiquorum declarant,cū in libro Regum legitur quomodo malignus spiritus deceperit Achab regē Israël per falsos prophetas,ita vt credens eis interierit.Et quomodo Ochozias filius eius ægrotans miserit nuncios ad consulendum Beelzebub deū Accaron, vtrùm viuere atq; conualescere posset de infirmitate sua.Ob quod Helias B propheta à Domino missus increpat eum,dicens: Quia misisti nūcios ad consulendū Beelzebub deū Accaron,quasi non esset Deus in Israël à quo posses interrogare sermonē, ideo de lectulo super quem ascendisti nō descendes,sed morte morieris.Mortuus est autem ipse iuxta sermonem domini quem locutus est Helias,& salutē quam quærebat nō inuenit. Quapropter curādum summopere est omnibus modis,hoc est prçlatis & subditis,maioribus & minoribus,sacerdotibus & plebi,ne aliquē seducat per huiuscemodi illusionē fraus,dolus,& nequitia hostis antiqui,ita vt à mendacibus velimus discere veritatem,& à pestiferis morbis mortísq; authoribus quæramus infirmitatis nostræ remedium,sed magis ad Deum viuū & viuificatorem omniū confugiendo,deuoto corde properemus,per ora- C tiones sacras,ieiunia,& eleemosynas illum deprecantes,vt ipse propter benignitatē suam consulat seruis suis,eripiens nos de omnibus inimicis nostris,doceátq; nos facere voluntatē suam,quia ipse est dominus Deus noster: spiritúmq; suum bonū nobis tribuat,qui nos ducat in viam rectam, viuificétq; nos in æquitate sua, quatenus eius magisterio omni tempore vitæ nostræ gratum ei seruitium exhibentes, post hanc vitam per eius gratiam mereamur beatitudinem posfidere † sempiternam.

Hier. 9. *3.Reg.22.* *4.Reg.1.* † cœlestē

De sacerdotibus,& reliquis ecclesiasticis ordinibus qui magos,ariolos,aut diuinos consulunt.Ex concilio Toletano,cap.xxxix. ¶ *Cap.73.*

Cōcil.Tolet. 4.cap.28.

Si quis episcopus,aut presbyter,siue diaconus,vel quilibet ex ordine clericorū magos,aut haruspicices,aut ariolos, aut certè augures, vel sortile- D gos,aut eos qui profitentur artē magicā,aut aliquos eorū similia exercentes consuluisse fuerit deprehensus,ab honore dignitatis suę depositus monasterij curam excipiat, ibíq; perpetuæ pœnitentiæ deditus scelus admissi sacrilegij luat.

De his qui ad fascinū incātationes fecerint.Ex cō.Cabilonēsi,ca.v. ¶ *Cap.74.*

Si quis præcantauerit ad fascinū, vel qualescunque præcantationes,excepto symbolo & oratione dominica: qui cantat & cui cātatur,tres quadragesimas in pane & aqua pœniteat.

Quod dæmoniacum petras,vel herbas sine incantatione liceat portare. Ex dictis Hieronymi. ¶ *Caput 75.*

Dæmonium sustinenti licet petras vel herbas habere sine incātatione.

Ne sacerdos inanibus ludis delectetur. Ex synodo Eugenij papæ tempore Ludouici & Lotharij Augustorum. cap. xi. ¶ *Caput* 76.

A

Sacerdos ludos aliquos coram se fieri non delectetur. Transgressor quippe inuentus admonitione episcopi vlterius agere desinat: sin autem, canonicè iudicetur.

Ne mulieres festis diebus vanis ludis vacent, cap. xxxv. ¶ *Caput* 77.

Sunt quidam & maximè mulieres, qui festis ac sacris diebus, atque sanctorum nataliciis, quibus debent Deo vacare, nō delectantur ad ecclesiam venire, sed balando, ac verba turpia decantando, ac ducendo, similitudinē paganorū peragendo aduenire procurant. Tales enim si cū minoribus veniunt ad ecclesiam, cum maioribus peccatis reuertūtur. In tali enim facto debet vnusquisque sacerdos diligentissimè populum admonere, vt pro sola oratione his diebus ad ecclesiam recurrant, quia ipsi qui talia agunt, non solùm se perdunt, sed etiam alios deperire attendunt.

B

De cōs. dist. 5. c. nō oportet ministros.

Ne presbyteri spectaculis intersint. Ex Laodicensi conc. ca. liiij. ¶ *Cap.* 78

Non oportet ministros altaris, vel quoslibet clericos spectaculis aliquibus quæ aut in nuptiis aut in cœnis exhibentur, interesse: sed antequam thymelici ingrediantur, surgere eos de conuiuio, & abire debere.

Cap. 60. dist. 46. ca. clericum.

De scurrilibus clericis. Ex conc. iiij. Carthaginensi, cap. lix. ¶ *Cap.* 79.

Clericum scurrilem, & verbis turpibus ioculare ab officio detrahendū.

Cap. 23.

De iocis vitandis. Ambrosius lib. officiorum. j. ¶ *Caput* 80.

Licet interdum honesta ioca & suauia sint, tamē ab ecclesiastica abhorrent regula, quoniam quæ in scripturis non reperimus, ea † quemadmodū vsurpare possumus? Cauendum etiā in fabulis, ne inflectant grauitatē seuerioris propositi. Væ vobis qui ridetis, quia flebitis, ait dominus: & nos ridendi materiam requirimus, vt hic ridētes illic fleamus? Non solùm autem profusos, sed omnes etiam iocos declinandos arbitror: plenum tamen suauitatis & gratiæ sermonem esse, non est indecorum.

† quomodo

Lucæ 6.

C

De eodem. Ex sermone Augustini de decimis qui sic incipit: Propicio Christo. ¶ *Caput* 81.

Serm. 219. de tempore: sed hoc inde non est desumptū.

Hoc admonete fratres, vt cantica turpia & luxuriosa castitati & honestati inimica, familiæ vestræ ex ore non proferant: quia non est iustum vt ex illo ore vbi eucharistia Christi ingreditur, canticum luxuriosum & amatorium proferatur.

D

Quod in omni ordine sint animæ Deo placentes. Ex vita sancti Paphnutij. ¶ *Caput* 82.

Etiam si latro sit aliquis, aut in scena positus, etiam si cultum ruris exerceat, & coniugio videatur astrictus, etiam si negociator dicatur, & mercimoniis inseruiat, tamen in omni ordine humanæ vitæ sunt animę Deo placentes, & habentes actus aliquos † occultos, quibus delectatur Deus. Vnde constat non tantùm professionem vitæ, aut habitus speciem Deo esse placitam, quantū synceritatē & affectionē mentis, & operū probitatē.

† excultos.

De Histrione. Cyprianus ad Eucratium. ¶ *Caput* 83.

Lib. 1. epist. 10 cuius initiū: Pro dilectiōe.

Consulendum me existimasti frater charissime, quid mihi videatur de

histrione

A histrione quodã, qui apud vos cõstitutus in eiusdem adhuc artis suæ dedecore perseuerat, & magister & doctor non erudiendorũ sed perdendorum puerorũ, id quod malè didicit cęteris quoq; insinuat: an talis debeat communicare nobiscũ. Quod puto ego nec diuinæ maiestati, nec euãgelicę disciplinę cõgruere, vt pudor & honor ecclesiæ tã turpi & infami cõtagione fœdetur. Nam cũ in lege prohibeantur viri induere muliebrem vestem, & maledicti eiusmodi iudicentur, quantò maioris est criminis, non tantùm muliebria indumẽta accipere, sed & gestus quoq; turpes & molles, & muliebres magisterio impudicæ artis exprimere? Nec excuset se quisquam, si à theatro ipse cessauerit, cùm tamen hoc cæteros doceat. Non potest enim videri cessasse, qui vicarios substituit, & qui pro se vno plures succidaneos suggerit, contra constitutionem Dei erudiens & docens, quemadmodum masculus frangatur in fœminam, & sexus arte mutetur, & diabolo diuinum plasma maculanti per corrupti atque eneruati corporis delicta placeatur. Quod si penuriã talis & necessitatem paupertatis obtendit, potest inter cæteros qui ecclesiæ alimentis † sustinentur, huius quoq; necessitas adiuuari: si tamen contentus sit frugalioribus & innocentibus cibis, nec putet salario se esse redimendum, vt à peccatis cesset, quando hoc non nobis sed sibi præstet.

Deut. 22. † sustentãtur.

Vitium esse res suas histrionibus donare. Augustinus super Ioannem, pars ij. ¶ Caput 84.

Tract. 100. ad cap. 16. Ioan.

Donare res suas histrionibus vitium est immane, non virtus. Et scitis C de talibus quàm sit frequens fama cum laude, quia sicut scriptum est, laudatur peccator in desiderijs animæ suæ, & qui iniqua gerit benedicitur.

Psal. 9.

Idololatras non vi, sed ratione conuertendos. Nicolaus Papa ad consulta Bulgarorum, cap. xli. ¶ Caput 85.

De ijs autem qui Christianitatis bonum suscipere renuunt, & idolis immolant, vel genua curuant, nihil aliud possumus scribere vobis, nisi vt eos ad fidem rectam monitis, exhortationibus, & ratione potius quàm vi, quod vanè sapiunt, conuincatis.

De eodem. Idem. ¶ Caput 86.

Nulla cum ijs qui non credunt, idoláque adorant miscenda communio est. Porrò illis violentia vt credant, nullatenus inferenda est: nam D omne quod ex voto non est, bonum esse non potest.

Non esse comedendum animal quod paganus vel occiderit, vel insecutus sit, cap. xci. ¶ Caput 87.

Neque quod Christianus persequitur, & à pagano percutitur & occiditur animal: neque quod paganus persequitur, & christianus occidit, comedendum est.

Ne sol, velut sancti, venerationem accipiat. Ex sermo. Leonis papæ. in natal. domini, qui sic incipit: Festiuitatis hodiernæ etc. ¶ Cap. 88.

Serm. 7.

Nonnulli etiam christiani adeo se religiosè facere putant, vt priusquam ad beati Petri Apostoli basilicam quæ vni Deo viuo & vero dedicata est, perueniant, superatis gradibus quibus ad suggestum aræ superioris ascen-

ditur, conuerso corpore ad nascentem se solem conuertant, & curuatis ceruicibus in honorem se splendidi orbis inclinent. Quod fieri partim ignorantiæ vitio, partim paganitatis spiritu multùm tabescimus & dolemus. A

Quod opera non prosint sine fide. August. de Trin. li. xij. cap. vij. ¶ *Cap. 89.*

Opera misericordiæ nihil prosunt, siue paganis siue Iudęis qui Christo non credunt, siue quibuscunque hæreticis & schismaticis, vbi fides & dilectio & sobria sanctificatio non inuenitur.

† vij. † Valerianis.

De vitandis inimicis Christi. Ioannes † viij. Neopolitanis, † Salernitanis & Amalphitanis. ¶ *Caput 90.*

Conscientia vestræ in Christo dilectionis iustè diiudicet, quantũ Christo auersi sunt hi, qui cum eius infidelibus contra prohibitionem Pauli tanti Apostoli pollutam fœderis ineunt vnitatem. Cùm enim regis rebellionibus quocunque participio coniunguntur, pariter maiestatis criminibus obnoxij iudicantur, paríque sententia † condemnantur: quantũ à corpore Christi probantur extranei, qui eius hostibus fœderati, membra ipsius tantò pernitiosius lacerãt, quantò vicinius ecclesiæ Dei colliminãt? B

2. *Corint.* 6.

† puniuntur.

Item. Quantùm autem Deo sit execrabile cum impio fœdera pangere, luculenter ex hoc deprehenditur: quod Iosaphat rex Iuda, qui tot de anteacta vita præconijs extollitur, de Achab amicitijs increpatur, cùm ei per Iehu propheta dicitur: Impio præbes auxilium, & his qui oderunt dominum amicitia iungeris. Et idcirco irã quidem domini merebaris, sed bona opera inuenta sunt in te, eò quòd abstuleris lucos de terra Iuda. Quantùm præterea sit Deo delectabile ab inimicorũ Dei pace desistere, noster *Psalmographus* manifestat, cùm dicit: Nonne qui oderant te domine oderam illos, & super inimicos tuos tabescebam? perfecto odio oderam illos, inimici facti sunt mihi. Ex quo dilectissimi filij patenter ostenditur, quanto crimine cum pessimis pax tenetur, si Propheta tãtus hoc velut in hostiam Deo obtulit, quod cõtra prauos pro Deo inimicitias excitauit. Hinc Leui tribus, assumptis gladijs per castrorum media transiens, quia feriendis noluit peccatoribus parcere, deo manus suas dicta est consecrasse: hinc Phinees peccantium ciuium gratiam spernẽs, coëuntes cum Madianitis perculit, & iram Dei iratus placauit. C

2. *Paral.* 19.

Psal. 138.

Exod. 32.

Num. 25.

Vt baptizatus à paganis rebaptizetur. Grego. ii. Bonifacio epis. ¶ *Cap. 91.* D

Quos a paganis baptizatos esse asseruisti, si ita habetur, vt denuo baptizes in nomine S. Trinitatis, mandamus. *Item.* De immolaticijs autem escis consuluisti, si à fidelibus, si superductum fuerit viuificæ *crucis* signum, edi liceret, an non. Illud sufficit respondere, quod beatus Apostolus Paulus dicit: Si quis dixerit, hoc immolatum est idolis, nolite edere propter eum qui indicauit, & propter conscientiam.

1. *Corint.* 10.

Vt soli orthodoxi militent. Ex historia Anastasij Bibliothecarij S. Romanæ ecclesiæ. ¶ *Caput 92.*

Tertio imperij sui anno Iustinianus Augustus promulgauit legem, ne militarent pagani nec hæretici, nisi soli orthodoxi.

Seruitium

A *Seruitium Christi voluntarium esse, non coactiuum. Beda in historia Anglorum, lib.1.cap.xxvj.* ¶ *Caput* 93.

Credentium fidei & conuersioni ita congratulatus rex esse perhibetur, & ipse conuersus, vt nullum tamen cogeret ad Christianismum, sed tantummodò credentes arctiori dilectione, quasi conciues sibi regni cælestis amplecteretur. Didicerat enim à doctoribus authoribúsq; suæ salutis seruitium Christi voluntarium, non coactiuum esse debere.

De exactione in rusticum paganum facienda. Gregorius Ianuario episcopo Caralitano. ¶ *Caput* 94. — *Li.3.epi.26.*

Si cuiuslibet episcopi paganum rusticum inuenire potero, in eundem episcopum fortiter vindicabo. Iam verò si rusticus tantæ fuerit perfidiæ B & obstinationis inuentus, vt ad Deum minimè venire consentiat, tanto pensionis onere grauandus est, vt ipsa exactionis suæ pena compellatur ad rectitudinem festinare.

De zelo contra cultores idolorum seu haruspices habendo. Gregor. Ianuario episcopo Sardiniæ. ¶ *Caput* 95. — *Li.7.epi.66*

Contra idolorum quoque cultores, vel haruspices atq; sortilegos fraternitatem vestram vehementius pastorali hortamur inuigilare custodia, atque publicè in populo contra huius rei viros sermonem facere, eósque à † tanti labe sacrilegii & diuini intentatione iudicii, & præsentis vitæ periculo adhortatione suasoria reuocare. Quos tamen si emendare se à talibus atque corrigere nolle repereris, feruenti comprehendere zelo te volumus, C & si quidem serui sunt, verberibus cruciatibúsq; quibus ad emendationem peruenire valeant, castigare. Si verò sunt liberi, inclusione digna districtáque sunt in pœnitentia religandi. — † tanta.

De Idolothytis. Ambro. in.1.epistola ad Corinthios. ¶ *Caput* 96. — Ad cap. 10.1. ad Corinth.

Licet aliquid pollutum sit per accidentiã, id est oblationem idoli, cùm hoc tamẽ nescit qui emit, nullum patitur scrupulum, & apud Deum immunis est.

Quid sit: Dies obseruatis & menses. etc. Ex sermo. Ambrosij de quadragesima qui sic incipit: Intellexisse vos. ¶ *Caput* 97. — Id nũnc legitur ser.17. de Calen. Ianua. cuius initiũ: Est mihi aduersus.

Obseruant diem & mensem, qui Calendis Ianuarij aut non ieiunant, aut non procedunt ad ecclesiam, procedũt ad campum. Ergo fratres omni D studio Gentilium festiuitates & ferias declinemus, vt quando illi epulantur & læti sunt, tunc nos simus sobrij atque ieiuni: quò intelligant lęticiam suam nostra abstinentia condemnari. Non solùm autem Gentilium, sed & Iudæorum consortia vitare debemus, quorum etiam confabulatio est magna pollutio.

Ne Christiani de area vel torculari suo aliquid ad immolandum idolis sumi patiantur. August. ad Publicolam. ¶ *Caput* 98. — *Epist.*154.

Si de area vel torculari tollitur aliquid ad sacrificia dæmoniorum sciente christiano, † ideo peccat si fieri permittit vbi prohibendi potestas est. Quod si factum non comperit, aut prohibendi potestatem non habuit, vtitur mundis reliquis fructibus, vnde illa sublata sunt. *Item*. Si quis de aliqua — † in Deo. — *Ibidẽ aliquãtò post.*

de aliqua carne dubitat, vtrũ ſit immolaticia, & nõ eſt immolaticia, ſed eã cogitationem tenuerit quod immolaticia non ſit, & ea veſcatur, nõ vtiq; peccat: quia non eſt, nec putatur iam immolaticia, etſi antea putabatur. Neq; enim non licet corrigere cogitationem à falſitate in veritatẽ. Si quis autem putauerit bonum eſſe quod malũ eſt, & fecerit hoc putando, vtiq; peccat: & ea ſunt omnia peccata ignorantiæ, quando quiſque benè fieri putat, quod malè fit. A

Quod ſpiritualiter homicidæ ſunt qui baptizatos ſacrilegijs dæmoniorum obligant. Aug. ad Bonifacium epiſcopum. ¶ *Caput* 99.

Epiſt. 23.

Rectè dicuntur parẽtes vel quicunq; maiores filios ſeu quoslibet paruulos baptizatos dæmoniorum ſacrilegijs obligare conantes, ſpiritualiter homicidæ. Nam in illis quidem interfectionẽ non faciunt, ſed quantùm in ipſis eſt, interfectores fiunt. B

Quod ſoli hi plangendi ſint qui per ſcelera egrediuntur eccleſiam. Hieron. ad Ruſticum. ¶ *Caput* 100.

Tomo 1. cuius initiũ: Quod ignotus ad ignotum.

Matth. 8.

Nequaquam gentilis plangendus eſt atque Iudæus, qui in eccleſia non fuerunt, & ſemel mortui ſunt, de quibus Saluator dicit: Dimitte mortuos vt ſepeliant mortuos ſuos: ſed hi qui per ſcelera atque peccata egrediuntur de eccleſia, & nolunt vltra reuerti † ad eã † damnatione vitiorum.

†adeant damnationem.
†dominatione

Diabolus quis appellãdus ſit. Aug. li. quæſt. veteris & noui teſta. ¶ *Cap.* 101.

Quæſt. 90.

Diabolus non ſpeciale nomen eſt, ſed commune: in quocunque enim opera diaboli fuerint inuenta, ſine dubio diabolus appellandus eſt. Operis enim nomen eſt, non naturæ. C

Quomodo dæmoniaci curari poſſint. Beda ſuper Lucã li. iij. ca. v. ¶ *Cap.* 102

Lib. 3. *ca.* 31 *ad* 8. *ca. Luca.*

Noſtri temporis ſacerdotes, qui per exorciſmi gratiam dæmones eijcere norunt, ſolent dicere patientes non aliter valere curari, niſi (quantùm ſapere poſſunt) omne quod ab immundis ſpiritibus viſu, auditu, guſtu, tactu, vel alio quolibet corporis vel animi ſenſu vigilantes dormientéſue protulerint, confitendo patenter exponant. Et maximè quando vel viris in ſpecie fœminea, vel in virili habitu fœminis apparentes (quos dæmones Galli Duſios vocant) infando miraculo ſpiritus incorporei corporis humani concubitum petere ſe ac patrare confingunt. Et nomen dæmonis quo ſe cẽſeri dixerit, & deierandi modos, quibus amoris ſui fœdus alterutrum pepigerint, prodendos eſſe prҽcipiunt. Quæ mendacio ſimillima res, ſed adeo vera & plurimorum eſt atteſtatione notiſsima, vt quidam vicinus mihi presbyter retulerit, ſe quandam ſanctimonialẽ fœminam à dæmonio curare cœpiſſe, ſed quamdiu res latebat, nihil apud eam proficere potuiſſe. Confeſſo autem quo moleſtabatur phantaſmate, mox & ipſum orationibus cæteríſque quæ oportebat purificationum generibus effugaſſe, & eiuſdem fœminæ corpus ad vlceribus quҽ dæmonis tactu contraxerat, medicinali ſtudio adiuncto, ſale benedicto curaſſe: ſed dum vnum de vlceribus quod altius lateri infixum repererat nullatenus poſſet, quin continuo panderetur, obducere, ab eadem ipſa quam ſanare volebat, conſilium quo ſanaretur accepiſſe. Si inquit oleum pro D

A infirmis consecratum eidem medicamento adsperseris, sicq; me vnxeris, statim sanitati restituar. Nam vidi quondam per spiritum in quadā longius posita ciuitate, quam nunquam corporalibus oculis vidi, puellam quandam pari calamitate laborantem, taliter à sacerdote curatam. Fecit vt illa suggesserat, statímque vlcus remedium quod ante respuerat, accipere consensit.

De cōmunione dæmoniacis danda. Ex Collatio. Syricij, ca. xiij. ¶ *Cap.* 103.

Communionem sacrosanctam dæmoniacis à senioribus nūquam meminimus interdictam, quinimo si possibile esset etiam quotidie eis impartiri eam debere censebant.

Ne clerici dæmoniaci ad superiores gradus ascendant. Nicolaus Alvvino Iouansi Archiepiscopo. ¶ *Caput* 104.

B Clerici qui in adolescentia à dæmonibus cognoscuntur obsessi, ad superiorem sacri regiminis gradum accedere non possunt.

De coitu dæmonum cum mulieribus. August. lib. quæstio. super Genesim, quæst. iij. ¶ *Caput* 105.

Ad 8. cap. Genes.

Credibilius est homines iustos, appellatos vel angelos, vel filios Dei, cōcupiscentia lapsos peccasse cum fœminis, quàm angelos carnem non habentes vsque ad illud peccatum descendere potuisse: quamuis de quibusdam dæmonibus qui sint improbi mulieribus, à multis tam multa dicantur, vt non facilè sit de hac re definienda sententia.

De multiplicitate dæmonum fideles infestantium. Hieronymus super Iesu Naue, homelia xv. ¶ *Caput* 106.

Orig. ex Hiero. interpretatione.

C Mihi videtur infinitus quidam esse numerus contrariarum virtutum, pro eo quòd per singulos penè homines sunt spiritus aliqui diuersa in iis peccatorum genera molientes. Verbi causa, est aliquis fornicationis spiritus, est alius spiritus iræ, alius est auaritiæ, alius verò superbię: & si eueniat aliquem hominē esse qui his omnibus malis, vel etiam pluribus agitetur, omnes hos vel etiam plures in se habere inimicos putandus est spiritus. Vnde & per singulos plures esse credendi sunt, quia nō singula singuli homines habent vitia, vel peccata committunt, sed plura ab vnoquoque videntur admitti. Et iterum nō est putandum, quod vnus fornicationis spiritus seducat eum, qui verbi gratia, in Britannia fornicatur, & illum qui in

D India, & in aliis locis. Neq; vnum esse iræ spiritum qui diuersis in locis diuersos homines inflammat: sed puto magis principem quidem fornicationis spiritum vnum esse, innumeros verò esse qui in hoc ei officio pareant, & per singulos quosque homines † diuersi spiritus sub eo principe militātes, ad huiuscemodi eos peccata sollicitent. Similiter & iracūdię spiritū principem vnum esse arbitror, innumeros verò esse sub ipso agentes, qui per singulos quosq; homines huiuscemodi vitij peccata succendant. Similiter & auaritiæ, & superbiæ, & cæterorum malorū, & ideo non vnus principatus dicitur in contrariis virtutibus ab Apostolo sed plures, aduersùs quos sibi esse pugnam & nobis omnibus scribit. Esse tamen reor horum omnium principem velut eminentiorem quendam in nequitia, & in scelere cel-

† diuersos spiritus qui sub eo, &c.

Ephes. 6.

lere celsiorem, qui totum mundum, quem isti ad peccata singuli quique per peccatorum species per partes sollicitant, solus velut omniũ† princeps & dux totius nephandæ militiæ magister, exagitet. Puto sanè quia sancti quíque repugnantes contra istos incentores peccatorum spiritus, & vincentes eos, atque eorum vnumquenque superantes, imminuant exercitum dæmonum, & velut quamplurimos eorum interimant. Verbi causa, vt is qui castè pudicéque viuendo fornicationis spiritum superauerit, non vltra fas sit illum spiritum qui ab illo sancto victus est, impugnare iterum alium hominem, sed sicut illi spiritus rogabant Iesum, ne in abyssum mitterentur, quod tunc interim Dominus pro præsenti dispensatione concessit: ita consequens videtur, quòd singuli quiq; maligni spiritus cùm vincuntur à sanctis, vel in abyssum, vel in exteriores tenebras, vel vt quísq; ille locus eis dignus est, collocentur à iusto iudice Christo. Et inde esse quod plurimo dęmonum numero iam deuicto, ad credulitatem gentes venire relaxentur: quæ vtique nullatenus sinerentur, si integrę eorum sicut prius fuerant subsisterent legiones.

† principum dux, & totius

Lucæ 8.

Finis vndecimæ partis.

HÆC DVODECIMA PARS CONTINET DE MENDACIO ET PERIVRIO, DE ACCVSATORIBUS, *de Iudicibus, de defensoribus, & falsis testibus, & de singulorum pœnitentia.*

27. De vin-

DVODECIMA PARS.

De octo generibus mendaciorum. Auguſtinus libro de mendacio. ¶ *Caput Primum.*

Lib. de mēdacio ad conſentium, cap. 14. 22. q. 2. *cap. primū eſt.*

PRimum eſt capitale mendacium, longéque fugiēdum, quod fit in doctrina religionis, ad quod mendacium nulla conditione quiſquā debet adduci. Secundum, vt aliquem lędat iniuſtè: quod tale eſt vt & nulli proſit, & obſit alicui. Tertium quod ita prodeſt alteri, vt obſit alteri, quamuis non ad immundiciam obſit corporalem. Quartum ſola mentiendi fallendíque libidine, quod merum mendaciū eſt. Quintum quod fit placendi cupiditate de ſuauiloquio. His omnibus penitus euitatis atque reiectis, ſequitur ſextū genus, quod & nulli obeſt & prodeſt alicui: velut ſi quiſpiam pecuniam alicuius iniuſtè tollendam ſciens, vbi ſit neſcire *ſe mentiatur*. Septimum quod & nulli obeſt & prodeſt alicui: velut ſi nolens hominem ad mortem quæſitum prodere, mentiatur. Octauum eſt genus mendacij, quod & nulli obeſt, & ad hoc prodeſt vt ab immundicia corporali aliquem tueatur. Non eſt igitur mentiendum in doctrina pietatis, quia magnum ſcelus eſt, & primum genus deteſtabilis mendacij. Non eſt mentiendum ſecundo genere, quia nulli facienda eſt iniuria. Non eſt mentiendum tertio genere, quia nulli cū alterius iniuria conſulendum eſt. Non eſt mentiendum quarto genere, propter mendacij libidinem, quæ per ſe ipſam vitioſa eſt. Non eſt mentiendum quinto genere, quia nec ipſa veritas ſine placendi hominibus enuncianda eſt, quātò minus mendacium, quod per ſe ipſum quia mendacium eſt, vtique turpe eſt. Non eſt mentiendum ſexto genere, neque enim rectè etiam teſtimonij veritas pro cuiuſcunque temporali commodo ac ſalute corrumpitur: ad ſempiternam verò ſalutem nullus ducendus eſt opitulante mendacio. Neque ſeptimo genere mentiendum eſt, non enim cuiuſquam commoditas aut ſalus temporalis perficiendæ fidei præferēda eſt, nec ſi quiſquam in rectè factis noſtris tam malè mouetur, vt fiat etiam animo deterior, longéque à pietate remotior, propterea rectè facta deſerenda ſunt. Nec octauo genere mentiendum eſt, quia & in bonis caſtitas animi, pudicitia corporis: & in malis id quod ipſi facimus eò quòd fieri ſinimus maius eſt. In his autem

Ibidē ca. 21.

A autem octo generibus tantò quisque minus peccat cùm mentitur, quantò emergit ad octauum, tantò amplius, quantò † euergit ad primum. Quisquis autem esse aliquod genus mendacij quod peccatum non sit, putauerit, decipiet seipsum turpiter, cùm honestum se deceptorem arbitratur aliorum.

† mergit

De soliditate iuramenti. Ex concilio Tolet. viij. cap. ij. ¶ *Caput* 2.

Omne quod in pacis fœdera venit, tunc solidius subsistit, cũ iuramenti hoc interpositio roborat. Sed & omne quod animos amicorum cõciliat, tunc fidelius durat, cùm eos sacramenti vincula ligant. Omne enim quod testis astipulatur, verius constat, cũ id adiectio iurationis affirmat. Quod & si testis deficiat, innocentis fidem sola iurisiurandi taxatio manifestat.

22. *q.* 1. *cap. omne.*

B *Iuramentum non esse contra præceptum domini. August. super epistolam ad Galatas.* ¶ *Caput* 3.

Non est contra præceptum Dei iuratio, quæ à malo est nõ iurantis, sed incredulitatis eius à quo iurare cogitur. Nam hinc intelligitur ita dominum prohibuisse à iurando, vt quãtùm in ipso est, quisq; non iuret, quod multi faciunt, in ore habentes iurationem tanquam magnum & suaue aliquid. Nam vtique Apostolus nouerat præceptum domini, & iurauit tamen. Non enim audiendi sunt qui has iurationes esse non putant. Quid enim facient de illa: Quotidie morior per vestram gloriam fratres, quam habeo in Christo Iesu Domino nostro: quam Græca exemplaria manifestissimam esse iurationẽ conuincunt? Quantũ ergo in ipso est nõ iurat

In ca. 1. ad Galatas. sub finẽ. Et lib. 1. de sermone domini in mõte. c. 30. 22. *q.* 1. *c. nõ est contra.* *Matth.* 5. 1. *Cor.* 15.

C Apostolus, nõ enim appetit iurationẽ cupiditate aut delectatione iurandi. Amplius est enim quam est est, non nõ, & ideò à malo est, sed infirmitatis aut incredulitatis eorum, qui non aliter mouentur ad fidem.

Matth. 5.

Non iurandum, vt quàm longissimè absimus à periurio. August. ad Publicolam. ¶ *Caput* 4.

In nouo testamento dictum est, ne omnino iuremus, quod mihi quidem propterea dictum videtur, non quia iurare peccatũ est, sed quia peiurare immane peccatum est: à quo nos longè esse voluit, qui omnino ne iuremus commonuit. *Item.* Quamuis dictum sit, ne iuremus, nusquã in scripturis sanctis legisse me memini, ne ab alio iurationem accipiamus.

Epist. 154. 22. *q.* 1. *c. in nouo testamento.* *Matth.* 5. *Ibidem post aliquot versus.*

D *Quod liceat iuramento ad aliorum vtilitatem vti. August. de sermone Domini in monte, lib. j.* ¶ *Caput* 5.

Tu non malum facis, qui benè vteris iuratione: † quæ etsi non bona, tamen necessaria est, vt alteri persuadeas quod vtiliter suades: sed à malo est illius, cuius infirmitate iurare cogeris.

Cap. 30. 22. *q.* 1. *c. Tu nõ malum.* † quia

Quod per Deum sit iurandum, non per creaturas. Hieron. super Matthæum, lib. j. ¶ *Caput* 6.

Consydera quod saluator non per Deum iurare prohibuerit, sed per cœlum, & per terram, & per Hierosolymam, & per caput tuum. Et hoc quasi paruulis fuerat lege concessum, vt quomodo victimas immolabant Deo, ne eas immolarent idolis: sic & iurare permitterentur in Deum, nõ quod rectè hoc facerent, sed quod melius esset Deo id exhibere, quã dæmoniis.

In cap. 5. 22. *q.* 1. *cap. consydera.*

Non esse frequentanda iuramenta. Isidorus sententiarum libro secundo, cap. xxxi. ¶ *Caput 7.*

Lib. 1. de summo bono, c. 31. 22. q. 1. c. *nō est contra.*

Non est contra Dei pręceptum iurare, sed dum iurandi vsum facimus, periurii crimen incurrimus.

Non esse iurandum nisi magna necessitate. Ex sermo. xxviij. August. de verbis Apostoli, qui sic incipit: Prima lectio quæ nobis. ¶ *Caput 8.*

22. q. 1. c. *Si peccatum esset.* *Leuit.* 19. *Ibidē post aliquāmulta.*

Si peccatum esset iuratio, nec in veteri lege diceretur, Non periurabis, reddes autem domino iusiurandum tuum: non enim peccatum præciperetur nobis. *Item.* Non vobis dicimus, nos non iurare: si enim hoc dicimus, mentimur. Quantùm ad me pertinet iuro, sed quantùm mihi videtur, magna necessitate compulsus. Cùm videro nisi faciam mihi non credi, & ei qui mihi non credit non expedire quod non credit: hac perpensa ratione & cōsideratione librata, cum magno timore dico, Coram Deo, aut testis est Deus, aut scit Christus quod sic est esse in animo meo. Et video quia plus est, id est, quòd amplius est quàm est est, non non: sed hoc quod amplius est, à malo est, & si nō à malo iurātis, à malo est nō credētis.

Iuramenta quæ contra naturam sunt non esse tenenda. Ex concil. Toletano viij. ¶ *Caput 9.*

Cap. 2. 22. q. 4. c. *Si publicis.*

Si publicis sacramentorum gestis (quod auertat Deus) à quibuslibet illicita vel nō bona extitisset cōditio alligata, quę aut iugulare animā patris aut agere compelleret stuprum † sacratissimæ virginis, nunquid non tolerabilius esset stultæ promissionis reijcere vota, quàm per inutilium promissorum custodiam exhorrendam criminum implere mensuram?

† sacratæ

De eadem re. Ambrosius lib. offic. j. ¶ *Caput 10.*

Cap. 50. 22. q. 4. c. *est etiā contra.* *Matth.* 14.

Est etiam contra officium nonnunquam promissum soluere sacramentum: vt Herodes, qui iurauit quoniam quicquid petitus esset, daret filiæ Herodiadis, necem Ioannis præstauit, ne promissum negaret.

Item de eodem. Ex sermo. August. in decollatione sancti Ioannis, qui sic incipit: Cùm sanctum euangelium. ¶ *Caput 11.*

Sermo. xi. de sanctis, cuius principiū est: Propter hūc. In calce tomi. 10. 22. q. 4. *cap. quod Dauid.* 1. *Reg.* 25. *Ibidē paulò post.*

Video Dauid pium hominem & sanctum in iurationem temerariam cecidisse, & maluisse nō facere quod iurauerat, quàm iurationē suam fuso hominis sanguine implere. *Item.* Iurauit Dauid temerè, sed non impleuit iurationem maiori pietate. Ecce Dauid sanctus non quidem iratus sanguinem hominis fudit, sed eum falsum iurasse negare quis poterit? De duobus peccatis elegit minimum, sed minus fuit illud in comparatione † maioris. Nam per se ipsum appensum magnum malum est falsa iurare.

† peioris.

Item de eodem. Isidorus in synonymis lib. ij. ¶ *Caput 12.*

Isidorus in dialogo. siue synonymis.

In malis promissis rescinde fidem, in turpi voto muta decretum. Quod incautè vouisti non facias. Impia est promissio quæ scelere adimpletur.

Item de eadem re. Beda in lib. Homeliarum, homelia xliij. ¶ *Caput 13.*

In decollatione S Ioānis Baptistæ. 22. q. 4. c. *Si aliquid fortè.*

Si aliquid fortè nos incautius iurasse cōtigerit, quod obseruatū peiorem vergat in exitum, liberè illud consilio salubriori mutādum nouerimus, ac magis instante necessitate peierandū nobis, quàm pro vitando periurio in aliud crimen grauius esse diuertendum. Denique iurauit Dauid per Dominum

A minum occidere Nabal virum ſtultum & impium, atque omnia quæ ad illum pertinerent demoliri: ſed ad primam interceſsionem Abigail fœminæ prudentis, mox remiſit minas, reuocauit enſem in vaginam, neque aliquid culpæ ſe tali periurio contraxiſſe doluit. *Item.* Non ſolùm in iurando, ſed in omni quod agimus hæc eſt moderatio ſolertius obſeruanda, vt ſi in talem fortè lapſum verſuti hoſtis inciderimus inſidiis, ex quo ſine aliqua peccati contagione ſurgere non poſsimus, illum potius euadendi aditum petamus, in quo minus periculi nos perpeſſuros eſſe cernimus.

1.Reg.25. Post verſum.

Vtrùm fides appellanda ſit, quæ in peccatis admittendis adhibetur. Auguſt. de bono coniugali. ¶ Caput 14.

Cap.4. 22.q.4.c.Si ad peccatũ.

B Si ad peccatum admittendum adhibetur fides, mirũ ſi fides appellatur: veruntamẽ qualiſcunq; ſit, ſi & cõtra ipſam fit, peius fit, niſi cũ propterea deſeritur, vt ad fidem veram legitimámq; redeatur, id eſt, vt peccatum emendetur voluntatis prauitate correcta: tanquam ſi quis cùm hominem ſolus expoliare non poſsit, inueniat ſocium iniquitatis, & cum eo paciſcatur, vt ſimul id faciant, ſpoliúmq; partiantur: quo facinore commiſſo totum ſolus auferat: dolet quidem ille, & fidem ſibi ſeruatam non eſſe, conqueritur: verùm in ipſa ſua querela cogitare debet, potius in bona vita ipſi humanæ ſocietati fidem fuiſſe ſeruandam, ne præda iniqua ex homine fieret, ſi ſentit quàm iniquè ſibi in peccati ſocietate ſeruata non fuerit: ille quippe vtrobíq; perfidus profectò ſceleratior iudicandus eſt. *Item.* C Mulier ſi fide coniugali violata fidem ſeruet adultero, vtique mala eſt: ſed ſi nec adultero, peior eſt. Porrò ſi eam flagitij pœniteat, & ad caſtitatem rediens coniugalem, pacta ac placita adulterina reſcindat, miror ſi eam fidei violatricem, vel ipſe adulter putabit.

Ibidem eodem cap.

De non ſeruando iuramento iniuſto. Ex actione iiij. vij. ſynodi. ¶ Cap.15.

In principio. 22.q.4.c.actione quarta.

Ioannes Apocriſiarius Orientaliũ ſedium dixit. Significat ſermo patris noſtri Sophronij, quod melius ſit iurantem periurare, quàm conſeruare ſacramentum in confractione ſanctarum imaginum. Hoc autem dicimus, quia quidam ſe ſacramento excuſant. Tharaſius patriarcha dixit. Quia pater Sophronius nouerat bonitatem Dei, propterea tranſgredi voluit impium iuramentum. Item, Thara. patriarcha dixit. Herodes ſeruauit iuramentum, & perijt: Petrus verò negauit cum iuramento, & conuerſus fleuit & ſaluatus eſt. Omne enim peccatum bonus Deus indulget, ſi quis ex toto corde pœniteat. Sancta ſynodus dixit. Sic docet nos ſancta ſcriptura. Item, Leontius Phociæ epiſcopus dixit, ſcriptum eſt: Iuramentum mendax ne diligatis: qua de cauſa noſtrum iuramentum mendax diſſoluatur, quaſi nullam habens virtutem.

Matth.26. Zacha.8.

D

Quod in duobus malis minus malũ eligendũ eſt. Ex cõc. Tolet. ¶ Cap.16.

Conc.Tolet. 8.cap.2. diſt.13.cap. duo mala.

Duo mala licet omnino ſint cautiſsimè præcauenda, tamen ſi periculi neceſsitas ex his vnum † temperare compulerit, id debemus reſoluere, quod minori nexu noſcitur obligari. Quid autem leuius ex his, quidue ſit grauius puræ rationis acumine inueſtigemus. Etenim dum periurare

† tẽtare, alias temerare.

 compel-

compellimur, creatorem quidem offendimus, sed nos tantummodò maculamus. Cùm vero noxia promissa complemus, & Dei iussa superbè cõtemnimus, & proximis impia crudelitate nocemus, & nos ipsos crudeliori mortis gladio trucidamus: illic enim duplici culparũ telo perimimur, hic tripliciter iugulamur. A

Non semper promissa omnia soluenda esse. Amb. lib. offic. ¶ *Caput* 17.

Lib. 3. ca. 12
22. q. 4. c. Vnusquisq;.

Vnusquisque simplicem sermonem proferat, vas suum in sanctificatione possideat, nec fratrem circumscriptione inducat verborum, nihil promittat inhonestum: aut si promiserit, tolerabilius est promissum non facere, quàm facere quod turpe sit. Sæpe plærique constringunt se iurisiurandi sacramento, & cùm ipsi cognouerint promittendum non fuisse, sacramenti tamen contemplatione faciunt, quod spoponderunt: sicut de B Herode supra scripsimus, qui saltatrici præmium turpiter promisit, crudeliter soluit. Turpe quod regnũ pro saltatione promittitur, crudele quod mors Prophetæ pro iurisiurandi religione donatur. Quantò tolerabilius tali fuisset periurium homicidio? si tamen periurium possit dici, quod ebrius inter vina iurauerat, quod euiratus inter saltantium choros promiserat. Infertur disco prophetæ caput, & hoc æstimatum est fidei esse, quod amicitiæ fuit. *Item.* Non semper promissa omnia soluenda sunt. Denique ipse Dominus frequenter suam mutat sententiam, sicut scriptura indicat.

Matth. 14.
Ibidẽ paulò post.
22. q. 4. c. nõ semper.
Numer. 14.

De pœnitentia periurÿ. Synodus Aurelianensis iij. tempore Childeberti regis, cap. viij. ¶ *Caput* 18. C

De periurio verò id censuimus obseruandum, vt si quis clericus in causis quæ suo iureiurando finiendæ sunt, præbuerit iuramenta, & post rebus euidentibus detegitur periurasse, biennij tempore à communione pellatur.

Quod omnis contrarius verbo Dei Antichristus est. Aug. super epistola Iohannis tract. iij. ¶ *Caput* 19.

Quotquot habet ecclesia periuros, fraudatores, maleficos, veneficos, inquisitores nugarum, adulteros, ebriosos, fœneratores, mangones, & omnia quæ enumerare non possumus: si contraria sunt doctrinæ Christi, contraria sunt verbo Dei. Verbum autem Dei Christus est. Quisquis autem verbo Dei contrarius est, Antichristus est. D

Quod tutus sit à periurio qui nunquam iurat. Ex sermone August. in decoll. sancti Ioannis baptistæ, qui sic incipit: Cùm sanctum euangelium legeretur. ¶ *Caput* 20.

Ad calcem tomi 10.
Matth. 5.
Ibidem aliquãtò post.
Ibidẽ paulò inferius.
† hoc

Tam magnum peccatum est iurare falsum, vt propter reatum falsæ iurationis dominus prohibuerit omnem iurationem. *Item.* Non est peccatum verum iurare, sed quia grande peccatum est falsum iurare, longe est à peccato falsum iurandi, qui omnino non iurat: propinquat falsæ iurationi qui vel verum iurat. *Item.* Aliquando nolens† homo iurat cùm verum putat esse quod iurat. Non est quidem tantum peccatum, quantũ eius qui scit falsum esse, & tamen iurat.

Quod

A *Quod periurium adulterio comparetur. Hiero. super Malachiã.* ¶ *Cap.* 21. *In cap.* 3.

Nequaquam putamus leuia esse peccata periurium, & mercedem non reddere laboranti, & calumniari viduam & pupillum, & opprimere alienigenam & peregrinum, quæ maleficio, & veneficijs, & adulterio comparantur.

Quid sit periurium. Hieron. super Hieremiam lib. I. ¶ *Caput* 22. Ad cap. 4. in principio. 22. q. 2. ca. *animaduertendum.*

Animaduertendum est, quod iusiurandum hos habeat comites, Veritatem, Iudicium, atque Iustitiam. Si ista defecerint nequaquam iuramentum erit, sed periurium.

Quod testis esse non possit qui periurij conuictus fuerit. Capitularium lib. I. *cap.* ix. ¶ *Caput* 23.

B Paruuli qui sine rationabili ætate sunt non cogantur iurare: & qui semel periuratus fuerit, nec testis sit post hæc, nec ad sacramentum accedat, nec in sua causa vel alterius iurator existat. 22. q. 4. ca. *paruuli.*

Non ita esse indulgendum periuris, vt periurandi detur occasio. Alexander ii. *Landulpho & Arialdo clericis.* ¶ *Caput* 24.

Possumus in periurio aliquo crimine lapsis misericordiæ manũ porrigere, sed non debemus ad futuræ † perditionis exemplum licentiam dare. † prohibitionis.

De vindicta periurij. Honorius papa Hysatio patricio, & exarcho Italiæ. ¶ *Caput* 25.

Quorundam scriptis didicimus, quosdam episcopos in transpadanis partibus quędam verba episcopali actui inimica Petro Pauli filio edixisse, C atque monitu impiæ suasionis innuere: asserentes in se periurij reatum suscipere, vt non Adulubaldo regi, sed potius Ariopalto tyranno consentiret. Et quoniam præfatus gloriosus Petrus prauis eorum (si fas est dicere) sacerdotum respuit suasionibus inclinari, sed magis sacramenta quæ † Cono regi patri prædicti Adulubaldi præstiterat, firmiter custodire. Et quia tantum facinus Deo & piis mentibus est inimicum, vt hi qui hoc ab alijs prohibere debuerant ne fuisset commissum, ipsi potius vt fieret hortati sunt. Cùm nutu supernæ virtutis vobis laborantibus præfatus Adulubaldus in suum regnum fuerit restitutus, præfatos episcopos in has Romanas partes adiuuante vos Deo, destinare dignamini: quia huiusmodi scelus nulla patiemur ratione inultum. † Acono

D *De excommunicatione eorum qui alios secum in periurium trahunt, & de infamia consentientium. Ex concilio Matisconensi tempore Guntranni regis, cap.* xxi. ¶ *Caput* 26. Conc. Matisc. I. cap. 17. 22. q. 5. cap. *si quis conuictus.*

Si quis conuictus fuerit alios ad falsa testimonia vel periuria attraxisse, aut quacunque corruptione sollicitasse, ipse quidem vsque ad exitum nõ communicet: Hi verò qui ei in periurio consensisse probantur, postea ab omni testimonio sunt remouendi, & secundũ legẽ infamia notabuntur.

De vindicta eius qui alteri periurium iniustè intentat. Gelasius Rufino & Iusto episcopis. ¶ *Caput* 27.

Honorati & primarij Varulanæ ciuitatis fusis nobis precibus supplicarunt, sicut habetur in subditis. Quibus etiam subscriptionem propriam

commodarunt,se ab Agnello diacono graui cōtumeliarum genere fuisse maceratos, vt etiam reos periurij (sicut ipsi dicunt) se asserant inclinatos. Et ideo fratres charissimi secundùm †petitorij fidem, supradicto diacono ad vestrum iudicium imminente Laurentio Romanæ ecclesiæ Defensore mox deducto, veritatis assertione discussa, si constiterit integritas supplicantium, aut intenta doceat diaconus, aut de eius proteruitate noueritis esse vindicandum, quatenus de tantis excessibus memoratæ improbæ temeritatis exclusus vltio digna comitetur: & qui se conuitijs triuialibus implicauit, sacræ communionis arceatur accessibus. A

† petitoris.

Quod peior sit homicida qui ab eo iuramentum postulat, quē scit peieraturum. Ex Sermo. Aug. in decollatione Iohan. Baptistæ. ¶ *Cap.* 28.

Sermo. xi. de sanctis cuius initium: Propter hunc locum: in calce to. 10.

Si quis prouocauerit te ad iurationem, vt fortè sic sibi existimet satisfieri posse: si iuraueris de ipsa re quam putat te commisisse aut fecisse, & forsitan non fecisti, ne remaneat in eo mala suspicio, si iuraueris, tu non sic peccas quomodo ille, qui te prouocauit. *Item.* Si ab †alio prouocatus fueris, ab ipsius malo erit quod iuras, non à tuo. *Item.* Ille homo qui alium prouocat ad iurationem, & scit eum falsum esse iuraturū, vincit homicidam: quia homicida corpus occisurus est, ille animam, immo duas animas, & eius quem iurare prouocauit, & suā. Scis verum esse quod dicis, falsum esse quod dicit ille, & iurare compellis. Ecce iurat, ecce periurat, ecce perit, tu quid inuenisti? immo quia & tu periisti, qui de illius morte satiari voluisti. B

Ibidem. † illo. *Ibidem.*

Cui prodendus sit quē scimus peierasse. Aug. lib. quæst. in Leuit. ¶ *Cap.* 29. C

Quæst. 1. ad cap. 5. Leuiti. 22. q. 5. *cap. hoc videtur.*

Hoc videtur dicere: peccare hominem, quo audiente iurat aliquis falsum, & scit eū falsum iurare, & tacet. Tunc autem scit, si ei rei de qua iuratur testis fuit, aut videns, aut conscius fuit, id est aliquo modo cognouit, aut oculis suis conspexit, aut ille ipse qui iurat illi indicauit: ita enim potuit esse conscius. Sed inter timorem huius peccati, & timorem proditionis hominum non parua existit plærunque tentatio. Possumus enim paratum ad periurium admonendo vel prohibendo à tam graui peccato reuocare. Sed si non audierit, & coram nobis de re quam nouimus, falsum iurauerit, vtrùm prodendus, si proditus etiam in periculum mortis incurrat, difficillima quæstio est. Sed quia hic non expressit, cui hoc indicandum sit, vtrùm illi cui iuratur, an sacerdoti, vel cuipiam qui non solùm eum persequi non potest irrogando supplicium, sed etiam orare pro illo potest. Videtur mihi, quòd se ab hoc soluat peccati vinculo, si indicet talibus, qui magis possint prodesse quàm obesse periuro: siue ad corrigendum eum, siue ad Deum pro eo placandum, si & ipse confessionis adhibeat medicinam. D

Quod homicida est qui cogit alterum scienter falsa periurare. Ex Sermo. August. de non iurando, qui sic incipit: Prima lectio. ¶ *Cap.* 30.

Sermo. 30. de verbis Apost. 22. q. 5. *cap. qui exigit.*

Qui exigit iurationem, multùm interest si nescit illum iuraturum falsum, an scit. Si enim nescit, & ideo dicit, iura mihi vt fides ei sit, non audeo dicere nō esse peccatū, tamen humana temptatio est: si autem nouit

scit eum

A scit eum fecisse, nouit fecisse, vidit fecisse, & cogit iurare, homicida est. Ille enim se suo periurio interimit: sed iste manum interficientis & † impressit & pressit.

† expressit.

Super quibus rebus iuramentum fieri possit. Actio.i.synodi.i.Stephani papæ.3. ¶ *Caput* 31.

Christophorus Primicerius notariorum dixit, Allatis sacrosanctis quatuor euãgelijs, & venerabili chrismate, & cæteris Dei misterijs sacramentum mutuo præbuimus, quòd nullus alius extra Romanam electionem pontificatum egisset, sed eum quem ex communi consilio diuina prouidentia tribuisset ex corpore nostræ sanctæ ecclesiæ, videlicet de sacerdotibus, cardinalibus, diaconibus, iuxta huius Apostolicæ sedis traditionem, B nobis elegerimus antistitem.

*De supplicio eius qui per capillum Dei vel barbam iurat. Nouellarum constitutio. lxviij.cap.*1. ¶ *Caput* 32.

Si quis per capillum vel barbam Dei iurauerit, vel alio modo contra Deum blasphemia aliqua vsus fuerit, officio præfecti vrbis vltimo supplicio subijciatur. Si quis autem hominem talem non manifestauerit, non est dubium, quod diuina condemnatione similiter coërcebitur.

*Vt vnusquisque ieiunus iuret. Capitularium lib.*1.*cap.lx.* ¶ *Caput* 33.

Qui in sanctis habet iurare, hoc ieiunus faciat, & omni honestate & timore Dei.

22.*q.*5.*cap. honestum.*

*Quod periurus est qui per lapidem, falsum iurat. Ex sermo. Augu*st. C *de non iurando, qui sic incipit: Prima lectio etc.* ¶ *Caput* 34.

Serm.30.de verbis Apost.

Itáne verò quisquis es praui & peruersi cordis, si dicas per Deum, iuras: si dicas testis est Deus, non iuras? Quid enim est, per Deum, nisi testis est Deus? Aut quid est, testis est Deus, nisi per Deum? Quid autem est iurare, nisi ius Deo reddere, quando per Deum iuras: ius saluti tue reddere, quando per salutem tuam iuras: ius filijs tuis reddere, quando per filios tuos iuras? Quod autem ius debemus saluti nostræ, filiis nostris, deo nostro, nisi charitatis, veritatis, & non falsitatis? Maximè autem cùm per Deum fit, ipsa est vera iuratio. Quia & cùm dicit quísq; per meam salutem, suam deo obligat: quando dicit per filios meos, oppignerat filios suos Deo: vt hoc veniat in caput eorum, quod exit de ore ipsius, si verum, verum: si D falsum, falsum: Cùm ergo filios suos, vel caput suum, vel salutem suam quísque in iuratione nominans, quicquid nominat obligat deo, quantò magis quando † iurat per ipsum deum? *Item.* Ecce dico charitati vestrę & qui per lapidem falsum iurat, periurus est. Vnde hoc dico? Quia multi & in hoc falluntur, & putant quia nihil est per quod iurant, non se crimine teneri periurij. Prorsus periurus es, quia per id quod sanctum non putas, falsum iuras. Sed ego illud sanctum non puto. Sanctum putat cui iuras. Non enim quando iuras tibi iuras, aut lapidi iuras, sed proximo iuras: homini iuras ante lapidem, sed nunquid non ante deum? Non te audit lapis loquentem, sed punit te deus fallentem. *Item.* Ream mentem non facit nisi mens rea.

† Peierat habent excusi codices.

Ibid. sub finem.

22.*q.*5.*cap. ecce dico.*

Ibidē non procul à principio.

Quod

Quod minus malum est per deos falsos iurare veraciter, quàm per verũ deũ iurare fallaciter. Ex epistola Aug. ad Publicolã. ¶ *Cap.* 35. A

*Epist.*154. 22.*q.* 1. *cap. mouet.*

Mouet te, vtrùm eius fide vtendum sit, qui vt eam seruet per dæmonia iurauerit. Vbi te volo prius considerare, vtrũ si quispiam per deos falsos iurauerit se fidem seruaturum, & eam non seruauerit, non tibi videatur bis peccasse. Si enim tali iuratione promissam seruaret fidem, ideo tãtùm peccasse iudicaretur, quia per tales deos iurauit. Illud autem nemo reprehenderet quia fidem seruauit: nũc verò quia & iurauit per quos non debuit, & contra pollicitam fecit fidem quod non debuit, bis vtique peccauit. Ac per hoc qui vtitur fide illius quem constat iurasse per deos falsos, & vtitur non ad malũ, sed ad licitum & bonum, non peccato illius se sociat quo per dæmonia iurauit, sed bono pacto eius quo fidem seruauit. B Neque hic eam fidem dico seruari, qua fideles vocantur, qui baptizantur in Christo. Illa enim longè alia est, longéque discreta à fide humanorum placitorum atque pactorum, veruntamen sine vlla dubitatione minus malum est per deos falsos iurare veraciter, quàm per deum verum fallaciter. Quantò enim per quod iuratur magis sanctum est, tantò magis est pœnale periurium. Alia ergo quæstio est, vtrùm non peccet qui per falsos deos sibi iurari fecit: quia ille qui ei iurat falsos deos colit. Cui quæstioni possunt illa testimonia suffragari quæ ipse commemorasti de Laban & Abimelech, si tamen Abimelech per deos suos iurauit, sicut Laban per Deum Nachor.

*Genes.*26. *Genes.*31.

Quod Deus sic iuramentum accipit, sicut ille cui iuratur intelligit. Isidorus sententiarum lib. ij. cap. xxxi. ¶ *Caput* 36. C

Lib. 2. de summo bono, c. 31 22.*q.* 1. *cap. qui iurat.*

Quacunque arte verborum quisque iuret, Deus tamẽ qui conscientiæ testis est, ita hoc accipit, sicut ille cui iuratur intelligit. Dupliciter autẽ reus fit, † quia & Dei nomen in vanum assumit, & proximum dolo capit. Non est obseruandum sacramẽtum quo malum incautè promittitur: veluti si quispiã adulterę perpetuam cũ ea permanendi fidem polliceatur. Tolerabilius est enim non implere sacramentũ, quàm permanere in stupri flagitio.

† qui

Quod magis Deo placet non seruare iuramentum nociuum, quàm seruare. August. lib. quæst. super Iesu Naue. ¶ *Caput* 37.

Quæst. 13. in 9. cap. Iosue.

Quæri potest quomodo iurationẽ seruandam esse crediderint Hebræi Gabaonitis, quibus ita iurauerãt tanquã de longinqua terra venientibus, D sicut illi mentiti fuerant. Sciebant enim se debellandos, si cognitum esset Hebręis in ea terra eos habitare, quã promissam fuerant retenturi. Mentiẽtibus ergo quòd de lõginqua terra ad eos venissent, iurauerũt eis Israelitę: postea verò quàm cognouerũt eos ibi habitare, vbi omnes quos inuenerãt secundũ Dei præceptũ debellare oportebat: noluerũt tamen frangere iurationẽ. Et licet eos mentitos esse didicissent, parcere maluerunt causa iurationis, cùm possent vtique dicere se tanquam illis iurasse, quos eos esse crediderant, id est de longinquo venientes. Cùm verò aliud cognouerũt, præceptum domini circa eos implendum erat, vt sicut cæteri expugnarentur. Deus autem hoc approbauit, nec parcentibus † succensuit: quamuis

† contradixit.

cum non

A eum non interrogassent quinam illi essent, & ideo eos illi fallere valuissent. Vnde non inoportunè vtiq; credendi sunt, & si fallere homines pro sua salute voluerunt, non tamen fallaciter deum timuisse in populo eius: propterea nec succensuit dominus iurantibus † aut parcentibus: vt postea Gabaonitas ipsos, tanquam populi sui homines de domo Saul vindicauerit, sicut regnorum ostendit historia. Et quoniam iuratio sic seruata est, quamuis in hominibus qui mentiti sunt, vt ad clementiam sententia flecteretur, non displicuit deo. Nam si econtrariò iurassent aliquos se interfecturos, quos Gabaonitas in terra promissionis esse putauissent, & postea didicissent eos esse ab illa terra extraneos, & de longinquo ad se venisse, nullo modo arbitrandum est, quod eos essent debellaturi causa iu-B rationis implendæ: cùm propter ipsam parcendi clementiã sanctus Dauid etiam post verba quibus se Nabal interfecturum esse iurauerat, vtiq; sciẽs quem fuerat interfecturus, parcere maluit, nec in re duriore implere iuramentum, magis Deo placere existimans, si quod ira perturbatus ad nocendum iurauerat, non fecisset, quàm si perfecisset.

† atque

2.*Reg*.21.

1.*Reg*.25.

De sacramento Christophori cuiusdam primicerij. Actio iij. synodi i. Stephani papæ. iij. ¶ *Caput* 38.

Christophorus primicerius dixit, quando nos absoluit Constantinus, ita illi coram omnibus sacramentum præbui dicens: Quia per Deum omnipotentem fidelis sum & semper ero sanctæ Dei ecclesiæ, & beato Petro atque Romano pontifici, & nunquam ego vel filius meus Sergius cõtra C sanctam Romanam ecclesiam atque populum Romanum aduersa quoquo modo percogitabo atque pertractabo, & penitus nomen ipsius Constantini nullo modò nominabo: sed † tamen certus sum, quia sacramentum illud habet argumentum, & ideo confessionem vobis facio me deliquisse † pro sacramento.

†tantùm

† per sacramẽtum.

Quæ distantia sit inter eum qui verum putat, & falsum iurat: & eum qui falsum scit vel putat, & pro vero iurat. Augustinus de verb. Apostoli, sermo. xxviij. ¶ *Caput* 39.

Tomo 10.

22.*q*.2.*cap. homines.*

Homines falsum iurant, vel cũ fallunt, vel cũ falluntur: aut enim putat homo verũ esse quod falsum est & temere iurat: aut scit vel putat falsum esse, & tamẽ pro vero iurat, & nihilominus cũ scelere iurat. Distant autẽ D ista periuria quæ duo cõmemoraui: Fac illũ iurare qui verũ putat esse pro quo iurat, verũ putat esse, & tamen falsum est. Nõ ex animo iste periurat, fallitur, hoc pro verò habet, quod falsum est, non pro re falsa sciens iurationem interponit. Da alium, scit falsum esse, & dicit verũ esse, & iurat tanquam verum sit, quod scit falsum esse. Videtis quàm ista detestanda sit belua, & de rebus humanis exterminanda? Quis enim hoc † fieri velit? omnes homines talia detestantur. Fac alium, putat falsum esse, & iurat tanquam verum sit, & fortè verũ est. Verbi gratia, vt intelligatis: pluit in illo loco, interrogas hominem, & putat pluisse, & ad negotium ipsius competit, vt dicat pluit, sed putat non pluisse. Dicitur ei: Verè pluit? Verè; & iurat, & tamen pluit ibi, sed ille nescit, & putat non pluisse, periurus est.

† sibi fieri.

Interest

Intereſt quemadmodum verbum procedat ex animo. Ream linguam nō facit, niſi rea mens. A

Quomodo ſacerdotes ſe ſacramento purgare debeant. Smaragdus de preſſuris eccleſiaſticis parte.1. ¶ *Caput* 40.

Nunc (quod abſque iniuria ſanctæ dei eccleſiæ dicere non poſſumus) heu intantùm hoc aboletur, vt inordinata etiam accuſatione vix locus maneat legitimæ defenſionis. Nec approbanda iudicant quæ iniquè obijciunt, ſed tantummodò vindicare quæq; illata quærunt. Quod ſi de defenſione apud eos quęritur, omni ſynodali cenſura poſtpoſita, ſuis adinuentionibus talem fieri diiudicant, quam accuſati implere minimè valeant, vel quæ illos iure officij omnino impediant, vt in ſacerdotes Dei liberius ſæuiant: quippe cùm ſecundum Paulum Apoſtolum ipſi ſibi ſint lex, accuſatores, iudices & teſtes non ratione, ſed vi ipſi ſimul exiſtunt. Satisfactionem igitur accuſati ſacerdotis ſub iureiurando minimè dicunt valere, niſi plures etiam ſacerdotes ſecum compellat iurare. In quibus hęc aſſumentes in teſtimonium, quod factum ſe legiſſe iactitāt in actibus Romanorum pontificum. Nam quod de Damaſo, & Sixto, & Symacho venerabilibus pontificibus inuenitur, eò quòd dum à quibuſdam peruerſis de criminibus accuſarentur, collectis epiſcoporum cōciliis, ſynodicè purgati ſint. Hæc ſe his verbis penitus intelligere fatentur, quòd omnes præfati epiſcopi cum ipſis pontificibus pro illatis iuraſſent criminibus: quaſi non eos propria tantummodò abſolueret ſatisfactio, niſi hæc etiam prædictorum confratrum firmaret iuratio. Nobis tamen quod ſic intelligendum ſit, re vera non patet. Planè enim à prædictis epiſcopis præfatos pontifices purgatos accepimus, ſed ipſorum ſuggeſtione propria tantummodò ſatisfactione, ipſis etiam fauentibus, eos alienos à criminibus fuiſſe firmatum eſt. Sed ſi pro alicuius iuſti innocentia alicui placuit ſacramentum præbere charitatis cauſa, vt eum vel ſic à perſequentibus liberaret, omnimodis placet. Veruntamen licet peruerſorum infeſtatione quaſi in primitiua eccleſia hoc fieri potuiſſet, nullum tamen exemplum in poſterum relinqui debuit. Quo etenim ſancto cōcilio, vel cuius Catholici & Apoſtolici viri decreto ſancitum ſit, ſacerdotes dei à criminibus abſolui non poſſe, niſi confratrum ſatisfactione, penitus ignoramus. Cùm enim ſacramenta omnibus interdicta ſint chriſtianis, valdè pernicioſum eſt ſacerdotes ad hæc etiam alios cogere, vnde tam ſe cuſtodire, quàm & illos debuerunt arguere.

(Roma.2. — B — C — D)

Omne mendacium cauendum. Gregorius lib.18. Moralium cap.2. ¶ *Cap.41.*

Summoperè cauendum eſt omne mendacium, quamuis nōnunquam ſit aliquod mendacij genus culpæ lenioris, ſi quiſquam vitam præſtando mentiatur. Sed quia ſcriptum eſt: Os quod mentitur occidit animam: &, Perdes omnes qui loquuntur mendacium, hoc quoque mendacij genus perfecti viri ſummopere fugiūt, vt ne vita cuiuſlibet per eorum fallaciam defendatur, ne ſuæ animæ noceant, dum præſtare carni nituntur alienæ: quanquam hoc ipſum peccati genus facillimè credimus relaxari. Nam ſi

Sapien.1. *Pſalmo* 5.

quælibet

A quælibet culpa sequenti solet pia operatione purgari, quantò magis hæc facilè abstergitur, quam mater boni operis pietas ipsa comitatur.

Quod causa humilitatis nemo mentiri debeat. Augustin. de verb. Apostoli, serm. xxix. ¶ *Caput* 42.

Cùm ergo humilitatis causa mentiris, si non eras peccator antequam mentireris, mentiendo efficeris quod euitaras. Veritas in te non est, nisi te ita dixeris peccatorem, vt etiam esse cognoscas. Veritas autem ipsa est, vt quod es dicas: nam quomodo est humilitas, vbi regnat falsitas?

22.q.2.c.cũ humilitatis

Quod mendacia quæ ioco dicuntur, mendacia non sint. August. lib. quæst. super Genesim, cap. cxlv. ¶ *Caput* 43.

Quòd ait fratribus suis Ioseph, Nesciebatis quia non est in augurio ho B mo qualis ego? de quo augurio etiam mandauit eis dicendum per hominem suum: quid sibi velit quæri solet, an quia non seriò sed iocò dictum est, vt exitus docuit, non est habendum mendacium. Mendacia enim à mendacibus seriò aguntur, non iocò. Cùm autem quæ non sunt tãquam iocò dicuntur, non deputantur mendacia.

22.q.2.cap. quod ait. Genes. 44.

Vt nullus alium decipiat artificioso seu callido mendacio. August. de conflictu vitiorum atque virtutum. ¶ *Caput* 44.

Cap. 19. tomo 9.

Nec artificioso mendacio, nec simplici verbo oportet decipere quenquam: quia quolibet modo mentitur quis, os quod mentitur occidit animam. Et omnibus mendacibus, pars illorum erit in stagno ignis ardentis, & sulphure.

22.q.2.cap. nec artificioso. Sapient. 1. Apoc. 21.

C *Non esse peccatũ in quibusdã rebus errare. Aug. in Enchiridio.* ¶ *Cap.* 45.

Cap. 21.

In quibus rebus nihil interest ad capessendum Dei regnum, vtrùm credantur, an non, & vtrùm vera siue sint siue putentur, an falsa: in his errare idest, aliud pro alio putare, non est arbitrandum esse peccatum: aut si est, minimum esse atque leuissimum.

22.q.2.c. in quibus.

Quid distet inter mentiri, & verũ occultare. August. in psal. v. ¶ *Cap.* 46.

Ad versum, Perdes omnes qui loquũtur mendacium.

Ne quis arbitretur perfectum & spiritualem hominem pro ista temporali vita, in cuius morte nõ occiditur anima, siue sua siue alterius debere mentiri. Sed quoniam aliud est mentiri, aliud est verum occultare, siquidem aliud est falsum dicere, aliud verum tacere: si quis fortè vel ad istam visibilem mortem non vult hominem prodere, paratus esse debet verum D occultare, non falsum dicere: vt neque prodat neque mentiatur, nec occidat animam suam pro corpore alterius. *Item.* Duo sunt genera mendaciorum in quibus non magna culpa est, sed tamen non sunt sine culpa. Cùm autem iocamur, aut pro proximo mentimur. Illud primũ in iocando ideo non est pernitiosum, quia non fallit. Nouit enim ille cui dicitur ioci causa esse dictum: secundum autem ideo † minus est, quia retinet nonnullam beneuolentiam. Illud verò quod non habet duplex cor, nec mendacium quidem dicendum est: tanquam verbi gratia, si cui gladius commendetur, & promittat se redditurum cùm ille qui commendauit poposcerit: si fortè gladium suum repetat furẽs, manifestum est non esse reddendũ, ne vel se occidat vel alios, donec ei sanitas restituatur. Hoc ideo

22.q.2.c. ne quis.

Ibidem paulò inferius.

† mitius

non habet duplex cor, quia ille cui commodatus eſt gladius, cùm promittebat ſe redditurum poſcenti, non cogitabat furentem poſſe repetere. Manifeſtum eſt non eſſe culpandum aliquando verum tacere, falſum autem dicere non inuenitur conceſſum ſanctis. A

Quod tropica locutio non ſit mendacium. Auguſt. ad Oceanum. ¶ *Cap.* 47.

Nullo modo mihi videtur tropicam locutionem rectè dici poſſe mendacium. Non enim mendacium eſt cùm lætum diem dicimus, quod lætos nos faciat: aut triſte lupinum, quod guſtantem amaro ſapore contriſtet. Nequaquam iſta ſunt mendacia.

Deſcriptio mendacij. Auguſtinus contra mendacium. ¶ *Caput* 48.

Cap. 12. *Ibidē c.*17.

Mendacium eſt falſa ſignificatio cum voluntate fallendi. *Item.* Faciat homo etiam pro temporali hominum ſalute, quod poteſt. Cùm autem ad hunc articulum ventum fuerit, vt tali ſaluti conſulere niſi peccando non poſsit, iam ſe exiſtimet non habere quid faciat, quando id reliquum eſſe proſpexerit, quod rectè non faciat. B

Omne genus mendacij fugiendum eſſe. Iſidorus in ſynonymis, libro primo. ¶ *Caput* 49.

Iſido. in dialogo hominis & rationis. 22.*q.*2.*cap. omne genus*

Omne genus mendacij ſummoperè fuge. Nec caſu nec ſtudio loquaris falſum, nec vt præſtes mentiri ſtudeas, nec qualibet fallacia vitam alicuius defendas. Caue mendacium in omnibus. *Item.* Nullum iuſtum mendacium: omne mendacium peccatum.

De eodem. Ioannes in vita patrum. ¶ *Caput* 50.

Cauendum omnibus modis mēdacium, ſiue pro malo ſiue etiam pro bono proferri videatur: quia omne mendacium non eſt à Deo, ſed ſicut Saluator dicit, à malo eſt. C

*Matth.*5.

De diſtinctione inter falli & mentiri, & voluntatem fallendi & falli. Auguſt. in Enchiridio. ¶ *Caput* 51.

Cap. 18.

Nonnulli eò vſque progrediuntur, vt & peierare, & de rebus ad Dei cultum pertinentibus, ac de ipſa Dei natura falſum aliquid dicere, nonnunquam bonum piúmque opus eſſe contendant. Mihi autem videtur peccatum quidem eſſe omne mendacium. Sed multùm intereſſe quo animo, & de quibus rebus quiſque mentiatur. Non enim ſic peccat qui conſulendi, quomodo ille qui nocendi voluntate mentitur: aut tantùm verò nocet qui viatorem mentiendo in diuerſum iter mittit, quantùm is qui viam vitæ mendacio fallente deprauat. Nemo ſanè mentiens iudicandus eſt qui dicit falſum quod putat verum, quoniam quantùm in ipſo eſt non fallit ipſe ſed fallitur. Non itaque mendacij ſed aliquantæ temeritatis arguendus eſt, quia falſa incautius credit ac pro veris habet, potiúſque econtrariò quantùm in ipſo eſt, ille mentitur, qui dicit verum quod putat falſum. Quantùm enim ad animū eius attinet, quia non quod ſentit hoc dicit, non verum dicit, quamuis verum inueniatur eſſe quod dicit. Nec vllo modo liber eſt à mendacio qui ore neſciens verum loquitur, ſciens autem voluntate mentitur. *Item.* In ipſarum conſideratione rerum quæ dicuntur, tantùm intereſt qua in re quiſque fallatur ſiue mentiatur, D

Ibidem paulò poſt.

vt cùm

A vt cùm falli quàm mentiri minus sit malum, quantùm pertinet ad hominis voluntatem, tamen longè sit tolerabilius in his quæ à religione sunt seiuncta mentiri, quàm in his sine quorum fide vel noticia Deus coli non potest, falli. *Item.* Homo non solùm quando scit ipse quòd verum sit, sed etiam quando errat & fallitur sicut homo, hoc debet loqui quod animo gerit, siue illud verum sit siue putetur & non sit: omnis autem qui mentitur, contra id quod animo sentit loquitur voluntate fallendi. *Ibidē c.22.*

Quod non sufficiat verum loqui, nisi & corde ita sentiatur. August. in Psalmum xiiij. ¶ *Caput* 52.

Ad versum: Qui loquitur veritatem in corde suo.

Nonnulli habent in labiis veritatem, & in corde non habent. Tanquàm si aliquis dolosè ostendat viam, sciens in ea esse latrones, & dicat: B si hac ieris à latronibus tutus eris, & contingat vt verè non ibi inueniantur latrones: verum ille locutus est, sed non in corde suo. Aliud enim putabat, & nesciens verum dixit. Ergo parum est verum loqui, nisi etiam in corde ita sit.

De vtilitate cuiusdam mendacij. Hieron. super psalmum viij. ¶ *Cap.* 53.

Breuitatem promisimus, & necessitate compulsi sumus latius disputare: mentiti sumus, sed mendacium vtilissimum est. Vtinam Herodes mentitus esset & periurasset. Et nos igitur nunc minora promisimus, & orantibus vobis maiora præbuimus. *Matth.* 14.

Quod prosit aliquando vera tacere. Greg. in pastorali, lib. iij. ¶ *Cap.* 54. *Admonitione* 12.

Laudandi sunt simplices, quod studeant nunquam falsa dicere: sed C admonendi sunt, vt nouerint nonnunquam vera reticere. Sicut enim semper dicentem falsitas læsit, ita nonnunquam quibusdam audita vera nocuerunt. Vnde coram discipulis Dominus locutionem suam silentio temperans ait, Multa habeo vobis dicere, sed nunc non potestis illa portare. *Ioan.* 16.

De eodem. Augustinus de conflictu vitiorum atque virtutum. cap. xx. ¶ *Caput* 55. *Cap.* 22.

Modus tenendus est in loquendo, & ab ipsis nonnunquam vtilibus verbis parcendum, sicut Psalmista dicit. Humiliatus sum & silui à bonis. *Psalm.* 38.

Quod nonnunquam in hac vita error necessarius est. August. in enchiridio. ¶ *Caput* 56. *Cap.* 17.

D Diligentius considerata veritate, cùm aliud nihil sit errare quàm verum putare quod falsum est, falsum quod verum est: vel certum habere pro incerto, incertum verò pro certo, siue falsum siue sit verum: idque tam sit in animo deforme atque indecens, quàm pulchrum atque decorum esse sentimus vel in loquendo, vel in assentiendo est est, non non: profectò ob hoc ipsum est vita ista misera qua viuimus, quod ei nonnunquam vt non amittatur, error est necessarius.

Quod verum tacere aliquando sit vtile. August. super epistolam ad Galathas. ¶ *Caput* 57. *In cap.* 2.

Falsum dicere nihil licet, aliquando autem aliquid veri tacere vtile est.

Quod ad memorias martyrum periuri sæpe à dæmonio corripiantur.
Ex concilio Meldensi, cap.x. ¶ *Caput* 58. A

Vt multiplex iuramentorum & periuriorũ confusio, per quam multorum fidelium animæ in toto hoc regno perditæ esse noscuntur, quàm sit detestanda & Deo odibilis, attentius omnibus annuncietur. Tantum namque hoc malum est, vt ad sanctuaria martyrum vbi diuersorum ægritudines sanantur, ibi periuri licet manifestè interdum vexati non videantur, iusto Dei iudicio à dæmonibus arripiantur. Et sicut sanctus Gregorius dicit, ad horum corpora ægri veniunt & curantur, periuri veniunt & à dæmonio vexantur.

De illis qui nomen Dei in vanum sumunt. Ex dict. Hieron. ¶ *Caput* 59.

22.q.1.c. habemus. *Leuit.19.*

Habemus in lege Domini scriptum, Non periurabis in nomine meo, B nec pollues nomen Domini Dei tui: &, ne assumas nomen Dei tui in vanum. Ideò admonendi sunt omnes, vt diligenter caueant periurium, non solùm in altari seu sanctorum reliquiis, sed & in communi loquela.

† ne ei *Matth.23.*

Item. Cauendum est, ne aliquis plus aurum honoret quàm altare, † cùm Dominus dicat. Stulte quid maius est, aurum, an altare quod sanctificat aurum?

De illis qui per cupiditatem periurium fecerint. Ex pœnitentiali Romano. ¶ *Caput* 60.

Si quis per cupiditatem periurauerit, omnes res suas vendat & pauperibus distribuat, & monasterium ingressus iugi pœnitentiæ se subdat.

De illis qui iubentibus dominis suis periurium fecerint. Ex decret. Pij papæ, cap.ij. ¶ *Caput* 61. C

22.q.5.cap. qui compulsus.

Qui compulsus à domino periurat se sciens, vtrique sunt periuri & dominus & miles: Dominus, quia præcepit, miles, quia plus dominũ quàm animam dilexit: si liber est, quadraginta dies in pane & aqua pœniteat, & septem sequentes annos. Si seruus est, tres quadragesimas & legitimas ferias pœniteat.

De illis qui periurant se in manu episcopi, aut in cruce consecrata, aut non consecrata. Ex pœnitent. Theodori. ¶ *Caput* 62.

22.q.5.c. qui periurat.

Qui periurat se in manu episcopi, aut in cruce consecrata, tres annos pœniteat. Si verò in cruce non consecrata, vnum annum pœniteat. Qui autem seductus fuerit & ignorans se periurauerit, & postea cognoscit, tres D quadragesimas pœniteat.

De illis qui pro vita redimenda periurium fecerint. Ex pœnitentiali Romano. ¶ *Caput* 63.

22.q.5.c. Si quis coactus.

Si quis coactus pro vita redimẽda, vel pro qualibet causa vel necessitate se periurat, quia plus corpus quàm animam dilexit, tres quadragesimas pœniteat. Alij iudicant tres annos, vnum ex his in pane & aqua.

De illis qui iniusta vota iuramento firmauerint. Ex concilio Toletano. ¶ *Caput* 64.

Conc. Tolet. 8. cap.2. *22.q.4.cap. necesse.*

Necesse est enim vt malè iurans dignam pœnitentiam agat, eò quòd nomen domini contra præceptum illius sumpsit in vanum. Quia in Exodo scri-

A odo scriptum est: Nec enim insontē habebit Dominus eum,qui assumpserit nomen Domini Dei sui frustra. Et in Leuitico, Non periurabis in nomine meo, nec pollues nomen Domini Dei tui, ego Dominus. Malū tamen quod facturum se sacramento deuouerat, omnino nō faciat, quia stulta vota frangenda sunt. Exod.20. Leuit.19.

De non recipiendo in testimonium periuro. Ex drecretis Fabiani papæ, cap. xi. ¶ *Caput 65.*

Quicunque sciens se periurauerit, quadraginta dies in pane & aqua, & septem annos sequentes pœniteat, & nunquam sit sine pœnitentia, & nunquam in testimonio recipiatur: & post hæc communionem percipiat.

B *De pœnitentia eius qui in periurium alios secum pertraxerit. Ex decret. Pelagij papæ.* ¶ *Caput 66.*

Si quis se periurauerit, & alios sciens in periurium duxerit, quadraginta dies in pane & aqua, & septem sequentes annos pœniteat, & nunquam sit sine pœnitentia. Et alij si conscij fuerint similiter pœniteant: Sin autem, singuli vt periurium non sponte commissum, pœniteant. 22.q.5.c. Si quis.

Quod grauiter delinquunt qui sibi loquentes iurare compellunt, & quid sit iurare Dei. Isidorus. ¶ *Caput 67.* Isido.lib.2.de summo bono. cap.31.

Sicut mentiri non potest, qui non loquitur, sic periurare non poterit, qui iurare non appetit. Cauendum igitur est iuramentum, nec eo vtendum nisi in sola necessitate. Non est contra Dei præceptum iurare, sed C dum vsum iurandi facimus, periurij crimen incurrimus. Nunquam ergo iurat qui periurare timet. Multi dum loquuntur iurare semper delectantur, dum oporteat hoc tantùm esse in ore est est, non non: amplius enim quàm est & non est, à malo est. Multi vt fallant periurant, vt per fidem sacramenti fidem faciant verborum: sicque fallendo dum periurant & mentiuntur, hominem incautum decipiunt. Interdum & falsis lachrymis seducti decipimur, & creditur dum plorant, quibus credendum non erat. Plærunque sine iuramento loqui disponimus, sed incredulitate eorum qui non credunt quod dicimus, iurare compellimur, talíque necessitate, iurandi consuetudinem facimus. Sunt multi ad credendum pigri, qui non mouentur ad fidem verbi. Grauiter autem delin- D quunt qui sibi loquentes iurare cogunt. Quacunque arte verborum quisque iuret, Deus tamen qui conscientiæ testis est, ita hoc accipit, sicut ille cui iuratur intelligit. Dupliciter autem reus erit, †quia & Dei nomen in vanum assumit, & proximum dolo capit. Non est conseruandum sacramentum, quo malum incautè promittitur: veluti si quispiam adulteræ perpetuam cum ea permanendi fidem polliceatur. Tolerabilius est enim non implere sacramentum, quàm permanere in stupri flagitio. Iurare Dei, est illa prouidentia quæ statuit non euellere statuta. Pœnitentia autem Dei, rerum mutatio est. Non pœnitere autem, statuta non reuocare: vt est illud, Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum, id est quæ iurauit non mutabit. Matth.5. † qui Psalm.109.

De illis qui se scientes periurauerint. Ex pœnitētiali Theodori. ¶ Cap. 68. A

Si quis suspicatur quod ad periurium inducatur, & tamen ex consensu iurat, quadraginta dies pœniteat, & septem sequentes annos, & nunquam sit sine graui pœnitentia.

Quod vnusquisque ieiunus iurare debeat. Ex decret. Cornelij papæ, cap. v. ¶ Caput 69.

22.q.5.c.honestum.

Sed & nobis honestum etiam & iustum videtur, vt qui in sanctis audet iurare, hoc ieiunus faciat cum omni honestate & timore Dei: & vt pueri ante quatuordecim annos non cogantur iurare.

De eadem re. Ex concilio Aurelianensi, cap. x. ¶ Caput 70.

Et hoc sancta synodus decreuit, nisi pro pace facienda, vt omnes fideles ieiuni ad sacramenta accedant. B

Qualem pœnitentiam periuri accipere debeant. Ex decretis Entychiani papæ, cap. xxvi. ¶ Caput 71.

22.q.1.cap. prædicãdũ.

Prædicandum etiam, vt periurium fideles caueant, & ab hoc summopere abstineant, scientes hoc grande scelus esse, & in lege & prophetis & in euangelio prohibitum. Audiuimus autem quosdam parui pendere hoc scelus, & leuem quodammodò periuris pœnitentiæ modum imponere. Qui etiam nosse debent talem de periurio pœnitentiam imponere debere, qualem & de adulterio, de fornicatione, de homicidio sponte commisso, & de cæteris criminalibus vitiis. Si quis verò perpetrato periurio, aut quolibet perpetrato criminali peccato timens pœnitentiam longam ad cõfessionem venire noluerit, ab ecclesia repellendus est, siue à communione & consortio fidelium, vt nullus cũ eo comedat, neq; bibat, neque oret, neque in sua domo eum recipiat. C

De illis qui per capillum Dei aut caput iurant, vel alio modo blasphemia contra Deum immortalem vtuntur. Ex decret. Pij papæ, cap. v. ¶ Caput 72.

22.q.1.c. Si quis per capillum.

† barbã

Si quis per capillũ Dei, vel per† caput iurauerit, vel alio modo blasphemia contra Deum vsus fuerit: si est ex ecclesiastico ordine, deponatur: si laicus anathematizetur. Et si quis per creaturas iurauerit acerrimè castigetur, & iuxta id quod synodus diiudicauerit, pœniteat. Si quis talem hominem non manifestauerit, non est dubium quod diuina condemnatione similiter coërceatur. Et si episcopus ista emendare neglexerit, à synodo corripiatur. D

De iuramento Herodis. Ex dictis Hieronymi. ¶ Caput 73.

In cap. 14. Matth.

Cum iuramento pollicitus est Herodes saltatrici dare quodcunque postulasset ab eo. Si ob iusiurandum fecisse se dicit, si patris matrísque interitum postulasset, facturus erat, an non? Quod in suis ergo repudiaturus fuit, contemnere debuit & in Propheta.

De illis qui odium sempiternum inter se iuramento firmauerint. Ex concil. Ilerdensi, cap. vij. ¶ Caput 74.

Qui sacramento se obligauerit, vt litiget cum quolibet, nec ad pacem vllo modo redeat, pro periurio vno anno à corpore & sanguine domini segrege-

A segregetur,& reatum suum ieiunijs & eleemosynis absoluat. Ad charitatem verò quæ operit multitudinem peccatorum, celeriter redeat. 1.Pet.4.

De illis qui incautè iurauerint. Ex decretis Sotheris papæ ca.iij. ¶ *Cap.75.*

Si aliquid fortè incautius nos iurasse contigerit quod obseruatum peiorem vergat in exitum, illud concilio salubriori mutandum nouerimus, ac magis instante necessitate periurandum nobis, quàm † pro vitando periurio in aliud crimen maius esse diuertendum. † perfecto iuramento.

De his qui fidelitatem dominis suis iurant. Ex epistola Fulberti episcopi. ¶ *Caput 76.* 22.q.5.c. de forma fidelitatis.

De forma fidelitatis aliquid scribere monitus, hæc vobis quæ sequuntur breuiter ex librorum authoritate notaui. Qui domino suo fidelitatem B iurat, ista sex semper in memoria habere debet, incolume, tutum, honestum, vtile, facile, possibile. Incolume videlicet, ne sit in damnum domino de corpore suo: tutum, ne sit ei in damnum de secreto suo, vel de munitionibus per quas tutus esse potest: honestum, ne sit ei in damnum de sua iusticia, vel de aliis causis quæ ad honestatem eius pertinere videntur: vtile, ne sit ei in damnum de suis possessionibus: facile vel possibile, ne id bonum quod dominus suus leuiter facere poterat faciat ei difficile, neue id quod possibile erat reddat ei impossibile. Vt fidelis hæc nocumenta caueat iustum est, sed non ideo † cassamentum meretur. Non enim sufficit abstinere à malo, nisi fiat quod bonum est. Restat ergo vt in eisdem sex supradictis consilium & auxilium domino suo fideliter præstet, si be- C neficio dignus videri vult, & saluus esse de fidelitate quam iurauit. Dominus quoque fideli suo in his omnibus vicem reddere debet. Quod si non fecerit, meritò censebitur malefidus: sicut ille, si in eorum pręuaricatione vel faciendo vel cõsentiendo deprehẽsus fuerit periurus & perfidus. † causamentũ. Psal.33.& 36.

Qualiter sacerdotes iurare debeant. Epist. Cornelij papæ, cap.iij. ¶ *Cap.77.*

Cornelius episcopus Rufo coëpiscopo in domino salutem. Exigit dilectio tua frater charissime, vt ex authoritate sedis Apostolicæ tuis debe remus consultis respondere. Quod licet non prolixè sed succinctè agere festinaremus propter quasdam importunitates, quæ nostris prępedientibus peccatis in nos superuenere, tuis tamen per reliqua sanctorum patrum instituta studijs perquirere latius & inuestigare committimus. Non enim D potest mens attrita, & oneribus atque importunitatibus grauata tantum boni peragere, quantum delectata & oppressionibus soluta. Non ergo ista ob id prętulimus, vt hæc & alia quæ necessaria fore cognouerimus, tuæ sanctitati velimus denegare: sed quod hic minus inuenitur, latius perquiratur. Sacramentum autẽ hactenus à summis sacerdotibus vel reliquis dei ministris exigi, nisi pro fide recta, minimè cognouimus, nec sponte eos iurasse comperimus. Summoperè ergo sanctus Iacobus Apostolus prohibens sacramentum loquitur dicens: Ante omnia fratres mei nolite iurare, neque per cœlum, neque per terram, neque aliud quodcunque iuramentum. Sit autem sermo vester est est, non non, vt non sub iudiciũ decidatis. Et dominus in euangelio ait: audistis quia dictum est antiquis: Epist.2. Iacob.5. Matth.5.

Non periurabis, reddes autem domino iuramenta tua. Ego autem dico vobis, non iurare omnino, neque per celum, quia thronus Dei est: neq; per terram, quia scabellum pedum eius est: neque per Hierosolymã, quia ciuitas magni regis est: neque per caput tuum, quia non potes vnum capillum album facere, aut nigrum. Sit autem sermo vester est, est, nõ non. Quod autẽ his abundantius est, à malo est, id est ab exigente, & à iurante. Hęc frater charissime ipse dominus † prohibet, id est nõ iurare debere. Hæc Apostoli maximè omnes, hæc sancti viri prædecessores nostri qui huic sanctæ vniuersali Apostolicæ ecclesiæ præfuerunt, hæc prophetæ & reliqui sancti doctores per vniuersum mundum dispersi ad prædicandũ iuramenta fieri vetant. Quorum nos exempla si cœperimus enumerare, aut in schedula hac inserere, antè deficiet hora diei, quàm eorum exempla de hac causa exhibita. Quæ nos sequentes sanctorum apostolorũ eorúmque successorũ iura firmamus, & sacramenta incauta fieri prohibemus. Vnde & ipse Dominus in tabulis lapideis quas Moysi dedit, propria manu scripsit dicens: Vide ne assumas nomen Dei tui in vanum, & reliqua. Vnusquisque enim propriam conscientiam mundam debet seruare Deo, & in memoria retinere, Os quod mentitur occidit animam. Et apostolus ait, Loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo, quoniã sumus inuicem membra: & alibi. Nolite mentiri inuicem. Hæc præcepta sunt Saluatoris, hæc prophetarum, hæc sanctorum patrum instituta, quæ si quis in vanum duxerit, hostis est animę suę, quia nemo contra prophetas, nemo contra Apostolũ, nemo contra euangeliũ facit aliquid absq; periculo.

† perhibet. | Exodi 20. | Sapien. 1. | Ephe. 4. | Colloss. 3.

De illis qui sacramentum regis violant. Ex dictis beati August. ¶ *Cap. 78.*

Si quis laicus iuramentum violando prophanat, quod regi & domino suo iurat, & postmodum peruersè eius regnum & dolosè tractauerit, & in mortem ipsius aliquo machinamento insidiatur, quia sacrilegium peragit, manum suam in Christum domini mittens, anathema sit, nisi per dignã satisfactionem pœnitentiæ emendauerit, sicuti constitutum à sancta synodo est, id est seculum relinquat, arma deponat, in monasterium eat, & pœniteat omnibus diebus vitæ suæ. Veruntamen cõmunionem in exitu vitę cum eucharistia accipiat. Episcopus verò, presbyter, vel diaconus si hoc crimen perpetrauerit, degradetur.

22. q. 5. c. si quis laicus.

De illo qui audierit vocẽ periurãtis, & assensum præbet. Leui. ca. 5. ¶ *Cap. 79*

Anima quę peccauerit, & audierit vocẽ periurãtis, & testis fuerit, quod aut ipse vidit aut conscius est: nisi indicauerit, portabit iniquitatem suam.

Quod definitio incauta soluenda sit, sed temeritas corrigenda. Ex concilio Eliberitano cap. 1. ¶ *Caput 80.*

22. q. 4. cap. definitio. | † dissoluitur.

Definitio incauta laudabiliter † soluenda, nec præuaricatio est, sed temeritatis emendatio.

De eadem re. Ex eodem concilio cap. iij. ¶ *Caput 81.*

Si puella sita in puerili ætate in domo patris, illo nesciente se iuramento constrinxerit, & si pater statim vt audierit contradixerit, vota eius & iuramenta irrita erunt, & facilius emendabitur.

De eadem

A *De eadem re. Ex concilio Aurelianensi cap.ij.* ¶ *Caput* 82.

Iuramentum filij & filiæ nesciente patre, & vota monachi nesciente abbate, & iuramenta pueri irrita sunt.

Omnibus modis cauendum esse mendacium. Gregorius dicit. ¶ *Caput* 83.

Noli fili negare gratiam dei, ne incurras pro bono in malum, pro humilitate in mendacium. Cauendum namque est omnibus modis mendacium, siue pro malo, siue etiam pro bono proferri videatur: quia omne mendacium non est ex deo, sed sicut saluator dicit, à malo est. *Ioan.8.*

Item de iuramento seruando vel non seruando. Ex concilio Toletano 8.*cap.*2. ¶ *Caput* 84.

Etenim dum periurare compellimur, creatorem quidem offendimus, B sed nos tantummodò maculamus: Cùm verò noxia promissa complemus, & dei iussa superbè contemnimus, & proximis impia crudelitate nocemus, & nos ipsos crudeliore mortis gladio trucidamus. Illic enim duplici culparum telo percutimur, hic tripliciter iugulamur. Restat ergo vt eò nostra pergat sententia, quò misericordiæ patuerit via. Quæ ita domino probatur accepta, vt plus eam cupiat quàm sacrificia veneranda, dicente ipso: Misericordiam volo & non sacrificium. Hac indulgentiæ *Osee 6.* concessa licentia, miserationis ipsius opus in gloriosi Principis potestatem *Matth.9.* redigimus, vt quia Deus illi miserendi aditum patefecit, remedia pietatis ipse quoque non deneget. Quæ ita principali discretione moderata persistant, vt & illis ita sit misericordia contributa, vt & nusquam gens aut C patria per eosdem aut periculum quodcunque perferat, aut iacturam. Hæc miserationis obtentu temperasse sufficiat. Cæterùm iuramenta pro regiæ potestatis salute, vel cõstitutione gentis & patriæ, quæ hactenus sunt exacta, vel deinceps extiterint exigenda, omni custodia omníque vigilantia indissolubiliter decernimus obseruanda, membrorum truncatione mortísque sententia religione penitus absoluta. Sed ne prauarum mentium versuta nequitia nosmet ad periurij aliquando prouocet culpã, nec à sanctæ fidei regula hanc afferat venire sententiam, tam diuinę authoritatis oracula quàm præcedentium patrũ huic narrationi curauimus innectenda. Sic enim per Hieremiam dicit: Repente loquar aduersùs gentem & *Ibid. paulò post.* aduersùs regnum, vt eradicem & disperdam illud. Si pœnitentiam egerit *Hiere.18.* D gens illa à malo suo quod locutus sum aduersùs eam, agam & ego pœnitentiam super malo quod cogitaui vt facerem ei. Et per Ezechielem: Si dixero inquit, iusto, quòd vita viuat, & † cõfisus in iustitia sua fecerit iniquitatem, omnes iusticię eius obliuioni tradentur, & in iniquitate sua quam operatus est, in ipsa morietur. Si autem dixero impio, morieris, & egerit pœnitentiam, vita viuet & non morietur. Si ergo nostra conuersio sic diuinam mutat sententiam, cur miserorum tantæ lachrymę vel pressuræ tam crudam non temperent ex miseratione vindictam? *Ezech.33.* †conuersus à iustitia.

De his qui contra episcopos suos conspirauerint. Ex epistola Calixti papæ, ad omnes Galliæ episcopos. ¶ *Caput* 85.

Conspirationum verò crimina vestris in partibus vigere audiuimus, *11.q.1.c. cõspirationũ.*

& plebes

& plebes contra episcopos suos conspirare nobis mandatum est. Cuius criminis astutia, non solùm inter christianos abominabilis est, sed etiam inter ethnicos, & ab exteris lege prohibita. Et idcirco huius criminis reos, non solùm ecclesiastic̨ę, sed etiam seculi damnant leges, & non solùm conspirantes, sed & consentientes eis. Antecessores verò nostri cum plurima turba episcoporum quicunque eorum in sacerdotali ordine sint constituti, aut existunt clerici, honore quo vtuntur carere pręceperunt: cęteros verò communione priuari, & ab ecclesia extorres fieri iusserunt: & non solùm facientes, sed & eis consentientes. A

De eadem re. Ex concilio Tongrensi cap. v. ¶ *Caput* 86.

24.q.3.*cap. quisquis.* Quisquis per dolum mittit manum suam in Christum domini, episcopum videlicet, patrem & pastorem suum, quia sacrilegium graue committit: & qui ecclesiam Dei deuastat & incendit, quia & hoc sacrilegium est, placuit sanctæ synodo, vt in vno loco, id est, in monasterio pœniteat omnibus diebus vitæ suæ. B

De clericis vel monachis coniurantibus vel conspirantibus contra episcopum suum. Ex concilio Chalcedonensi, cap. xviij. ¶ *Caput* 87.

11.q.1.*cap. si qui clerici.* Si qui ergo clerici vel monachi reperti fuerint coniurantes, aut conspirantes, aut insidias ponentes episcopis aut clericis, gradu proprio penitus abiiciantur.

De eadem re. Ex concilio Toletano, cap. viij. ¶ *Caput* 88.

Conc. Tole. 10. cap. 2. 11.q.1.*cap. si clerici.* †conspirãtes. Igitur si clerici aut monachi inuenti fuerint † coniurati, aut per coniurationem calumniam machinantes episcopis vel clericis, proprium amittant gradum. C

Finis duodecimæ partis.

HÆC TERTIADECIMA PARS CONTINET DE RAPTORIBVS: DE FVRIBVS: DE VSVRARIIS: *fœneratoribus: de maledicis, & contentiosis: de comessationibus, & ebrietatibus: de furiosis: de Iudæis: & eorum correptione.*

INCIPIVNT CAPITVLA.

15. Item

Finis capitulorum tertiædecimæ partis.

De peruasoribus rerum alienarum & pœna eorum. Iohannes papa Zachariæ Archiepiscopo. ¶ *Caput Primum.*

EST in antiquis ecclesiæ statutis decretum vt qui aliena inuadit non exeat impunitus, sed cũ multiplicatione omnia restituat. Vnde & in euangelio scriptum est, Quod si aliquid defraudaui reddo quadruplum: & in legibus seculi cautum habetur, Qui rem surripit alienam illi cuius res direpta est, in vndecuplum quæ sublata sunt restituat. Et in lege diuina legitur, Maledictus omnis qui transfert terminos proximi sui, & dicet omnis populus, Amen. Talia ergo non præsumantur absq; vltione, nec exerceantur absque damnatione.

Lucæ 19. *Deut. 27.*

B

Quod filij Israël non fecerint furtum spoliando Ægyptios. August. lib. quæsti. Exodi. ¶ *Caput 2.*

Quæst. 39. ad cap 11. Exodi. 14. q. 5. c. *dixit domin⁹.* *Exod. 11.*

Dixit dominus ad Moysen, Petat vir à proximo, & mulier à proxima vasa aurea & argentea, & vestem. Non hinc quisquam sumendum exemplum putare debet ad expoliandum isto modo proximũ: hoc enim Deus iussit, qui nouerat quid quenque pati oporteret, nec Israëlitæ furtum fecerunt, sed Deo iubente ministerium præbuerunt. Quemadmodum cùm minister iudicis occidit eum quem iudex iussit occidi, profectò si id sponte faciat homicida est, etiam si eum occidat quem scit à iudice debuisse occidi.

C

Quid intersit inter furtum & rapinam. Ibidem. ¶ *Caput 3.*

14. q. 5. *cap. pœnale.* Aug. quæst. 71 lib. quæsti. 20. super ca. Exo.

Pœnale est occultè auferre, multò maioris pœnæ est visibiliter eripere. Auferre ergo nolenti siue occultè siue palam habet præceptum suum. Furti enim nomine benè intelligitur omnis illicita vsurpatio rei alienæ: non enim rapinam permisit qui furtum prohibuit, sed vtique sub furti nomine in lege veteris testamenti & rapinam intelligi voluit. A parte enim totum significauit, quicquid illicitè rerum proximi aufertur.

D

Quod non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. August. in epistola ad Armentarium & Paulinam. ¶ *Caput 4.*

Epist. 54. ad Macedoniũ. 14. q. 6. *cap. Si res.*

Si res aliena propter quam peccatum est, cùm reddi possit, non redditur, non agitur pœnitentia, sed fingitur. Si autem veraciter agitur, non remittetur peccatum nisi restituatur ablatum: sed (vt dixi) cùm restitui potest. Plærunque enim qui aufert amittit, siue alios patiendo malos, siue ipse malè viuendo, nec aliud habet vnde restituat. Huic certè non possumus dicere, redde quod abstulisti, nisi cùm habere credimus & negare. Vbi quidem si aliquos sustinet cruciatus repente, dum existimatur habere quod reddat, nulla est iniquitas. Quia & si non est vnde †luat ablatam pecuniam, tamen dum eam per molestias corporales

† reddat, legit Gratia.

reddere compellitur, peccati quo malè ablata eſt, pœnas luit. Sed inhumanum non eſt etiam pro talibus intercedere, non ad hoc vt minimè reſtituantur aliena, ſed ne fruſtra homo in hominem ſæuiat. A

Quod non ſint ab eccleſia recipienda furta cum aliquo auctario. Ex dictis Gregorij. ¶ *Caput* 5.

Cap.4.ad interrogationes Auguſtini

Sunt quidam qui habentes ſubſidia furtum perpetrant, & ſunt alij qui in hac re ex inopia delinquunt. Vnde neceſſe eſt, vt quidam damnis, quidam verberibus quidam diſtrictius, quidam verò leuius corrigantur. Sed abſit vt eccleſia cum augmento recipiat, quod de terrenis rebus videtur amittere, & lucra de vanis quærat.

Quod fures per ſeptem bonæ fidei homines conuinci poſſunt. Ex libro Capitularium. ¶ *Caput* 6. B

De furibus & malefactoribus decreuimus obſeruari, vt ſi quinque aut ſeptem bonæ fidei homines abſque inimicitia præpoſita criminoſum, cum ſacramenti interpoſitione, eſſe dixerint, ſicut contra legem fecit, ſic ſecundùm legem iudicetur.

Ne ſacerdos fœnus vel ruſticum miniſterium exerceat. Ex ſynodo †Eugenij papæ, cap.iij. ¶ *Caput* 7.

†*Gregorij*

Sacerdos fœnoris aliquid, aut ruſtica miniſteria non exerceat, quem ſine ornatu ſacerdotali extra domos apparere non conuenit.

Vt clericus fœnerator deponatur. Ex Nicæno cõcil.j.cap.xvij. ¶ *Cap.* 8.

diſt. 46. & 14.q.4.*cap. quoniam multi.*

Si quis inuentus fuerit vſuras accipiens, aut ex adinuentione aliqua vel quolibet modo negotium tranſigens, aut hemiolia & ſeſcupla exigens, vel aliquid tale prorſus excogitans turpis lucri gratia: deijciatur à clero, & alienus exiſtat à regula. C

Ne clericus amplius recipiat quàm mutuo dedit. Ex concilio iij. Carthaginienſi, cap.xvi. ¶ *Caput* 9.

14.q.4.*ca. nullus clericorum.*

Nullus clericorum amplius recipiat quàm accommodauerit, ſi pecuniam, pecuniam: ſi ſpeciem, ſpeciem eandem, quantam dederit, accipiat.

Vt miniſtri fœneratores à communione abſtineant. Ex concilio j. Arelatenſi, cap.xij. ¶ *Caput* 10.

14.q.4.*cap. miniſtri.*

De miniſtris qui fœnerantur, placuit eos abſtinere à communione.

Vt clericus fœnerator ſeu negociator à communione ſuſpendatur. Ex ſecundo concilio Arelatenſi. ¶ *Caput* 11. D

Cap.14 ex 18. cap. Nicænæ ſynodi.

Si quis clericus pecuniam dederit ad vſuram, aut conductor alienæ rei voluerit eſſe, aut turpis lucri gratia genus aliquod negociationis exercuerit, depoſitus à clero à communione alienus fiat.

De eodem. Ex concil. Eliberita. cap.xx. ¶ *Caput* 12.

*diſt.*47.*c.ſi quis clericorum.*

Si quis clericorum detectus fuerit vſuras accipere, placuit eum degradari & abſtinere.

Item de eodem. Ex concil. Tarraconenſi. ¶ *Caput* 13.

Cap. 2. 14.q.4.*c.canonũ ſtatutis.*

Quicunque in clero eſſe voluerit, emendi vilius vel vendendi carius ſtudio non vtatur. Certè ſi voluerit exercere, cohibeatur à clero.

De eadem

A *De eadem re. Ibidem cap. iii.* ¶ *Caput* 14.

Si quis clericus in necessitate solidum præstiterit, hoc de vino vel de frumento accipiat, quod mercandi causa tempore statuto decretum fuerit vænundari. Cæterum si speciem non habuerit necessariam, ipsum quod dedit sine vllo augmento recipiat.

14.q.4. c. *si quis cleric^o.*

De eadem re. Ex Cano. Apostolorum. cap. xliiij. ¶ *Caput* 15.

Episcopus, aut presbyter, aut diaconus vsuras à debitoribus exigẽs, aut desinat, aut certè damnetur, & à communione priuetur.

dist. 47. c. episcopus.

Vt qui aliquid habet de malo faciat inde bonum. Augustinus de verbis domini, tract. xxxv. ¶ *Caput* 16.

Serm. 35. de verbis dñi.

Nolite velle eleemosynas facere de fœnore & vsuris. *Item.* Qui ha-
B betis aliquid de malo, facite inde bonum: qui non habetis de malo nolite acquirere de malo. Esto bonus tu qui bonum facis de malo, & cùm cœperis aliquid boni facere de malo, noli remanere tu malus. Nummi tui conuertuntur in bonum, & tu remanes malus?

14. q. 5. *cap. nolite.* *Ibidem aliquãtò post.* 14. q. 5. *cap. qui habetis.*

Quod fœnerator est omnis, qui plus acceperit quàm dederit. Augustinus in Psal. xxxvi. ¶ *Caput* 17.

Ad versum, Tota die miseretur.

Si fœneraueris homini, id est si mutuum dederis pecuniam tuam, à quo plusquàm dedisti expectes, non pecuniam solam sed aliquid plusquàm dedisti, siue illud triticum sit, siue oleum, siue vinum, siue quodlibet aliud: si plus quàm dedisti expectes accipere, fœnerator es, & ob hoc improbandus, non laudandus.

14. q. 3. c. *Si fœneraueris*

C *De eodem. Hieronymus super Ezechielem, lib. vi.* ¶ *Caput* 18.

In cap. 18.

Putant quidem vsuram tantùm esse in pecunia: quod præuidens diuina scriptura, omnis rei aufert superabundantiam, vt plus non recipias quàm dedisti. *Item.* Alij pro pecunia fœnerata solent munuscula accipere diuersi generis: & non intelligunt vsuram appellari & superabundantiam, quicquid illud est, si ab eo, † quod dederint plus receperint.

14. q. 3. *cap. putant.* *Aliquantò post.* † cui

De his qui vsuras de vsuris exigunt. Codicum lib. ij. cap. xxiii. ¶ *Cap.* 19.

Improbum fœnus exercentibus, & vsuras vsurarum illicitè exigentibus, infamiæ macula irroganda est.

De eodem. Item Capitul. lib. cap. cxxv. ¶ *Caput* 20.

D Nullo modo vsuræ vsurarum à debitoribus exigantur. *Item.* Diffinimus nullo modo licere cuiquam vsuras præteriti vel futuri temporis in sortem redigere, & earum iterum vsuras stipulare.

De differentia inter turpe lucrum & negocium. Ibidem. ¶ *Caput* 21.

Quicunque tempore vindemiæ, vel tempore messis non necessitate, sed propter cupiditatem comparat annonam, aut vinum. Verbi gratia de duobus denariis comparat modium vnum, & seruat dum vænundare possit denariis quatuor, aut sex aut amplius: hoc turpe lucrum dicimus. Si hoc propter necessitatem comparat, vt sibi habeat & alijs tribuat, negocium dicimus.

14. q. 4. *cap. quicunque*

Quid sit fœneratio. August. lib. locutionum, cap. xxxix. ¶ *Caput* 22.

Locutionũ de Deuter. lib. 5. locuti. 39.

Fœnerationem ſcriptura dicit mutuo datam pecuniam, etiamſi vſuræ non accipiantur. A

De eodem. Ibidem cap. xlij. ¶ *Caput* 23.

Deute. 15. Sed pro quo nunc legimus: Mutuum dabis.

Fœnus fœnerabis fratri tuo quantumcunque poſtulat, & quantum eget. Hic certè cùm opera miſericordiæ præcipiat, vtique vſurarum crudelitas ſuſcipienda non eſt.

Quod ſit turpe lucrum. Ambroſius ſuper epiſtolam ad Timotheum. ¶ *Caput* 24.

In cap. 3. prioris epiſt. ad Timot.

Turpia lucra dicit Apoſtolus eſſe, ſi ſub pia profeſsione quæſtibus ſtudeatur. Turpis enim deprehenditur, cùm ſe purum oſtentat.

Quod difficile eſt inter vendentem & ementem non eſſe peccatum. Leo Ruſtico Narbonenſi epiſcopo. ¶ *Caput* 25. B

Epiſt. 92. c. 9. De pœni. diſt. 1. c. qualitas lucri.
† honeſtat.

Qualitas lucri negociantem aut † excuſat, aut arguit: quia eſt & honeſtus quæſtus, & turpis. Veruntamen pœnitenti vtilius eſt diſpendia pati, quàm periculis negociationis obſtringi: quia difficile eſt inter vendentis & ementis commertium non interuenire peccatum.

De his qui fruges ſuo labore ſibi natas in cara tempora reſeruant. Ambro. de officijs lib. iij. ¶ *Caput* 26.

Cap. 6.
Prouerb. 11.
† ſed hoc cōtrouerſiæ genus, &c.
† bonos collegi prouentus.
† ſollicitus.
Geneſ. 41.
† raritate.

Sanctus Dauid negat ſe in negociationem introiſſe, quia preciorum captare incrementa non ſimplicitatis ſed verſutiæ eſt. Et alius ait, Captans precia frumenti maledictus in plebe eſt. Diffinita eſt ſententia, nihil diſputationi relinquēs: † quale controuerſiarum genus ſolet dicendi eſſe, cùm alius alleget agriculturam laudabilem apud omnes haberi, fructus terræ ſimplices eſſe triplos, plus qui ſeminauerit eum probatiorem fore, vberiores reditus induſtriæ non fraudari, negligentiam magis & incuriam ruris inculti reprehendi ſolere. Araui inquit ſtudioſius, vberius ſeminaui, diligentius excolui † bono collegi prouentu, † ſollicitè recondidi, ſeruaui fideliter, prouidè cuſtodiui: nunc in tempore famis vendo, ſubuenio eſurientibus, vendo frumentum non alienum ſed meum, non pluris quàm cæteri, imò etiam minori precio. Quid hic fraudis eſt, cùm multi etiam poſſent periclitari ſi non haberent quod emerent? Num induſtria in crimen vocatur? Num diligentia reprehenditur? Num prouidentia vituperatur? Fortaſſe dicat: Et Ioſeph in abundantia frumentum collegit, in † caritate vendidit. Num carius aliquis emere compellitur? Num vis adhibetur emptori? Omnibus defertur emendi copia, nulli irrogatur iniuria. His ergo quantùm cuiuſque fert ingenium diſputatis, exurgit alius dicens. Bona quidem eſt agricultura, quæ fructus miniſtrat omnibus, quę ſimplici induſtria accumulat terrarum fœcunditatem, nihil doli, nihil fraudis interſerens. Si benè aliquis ſeminauit, melius metet. Fœcunda eſt terra, multiplicatū reddit quod accipit: fidelis eſt ager, fœneratos ſolet reſtituere prouentus. De reditibus igitur vberis glebę expectare debes tui mercedē laboris, de fertilitate pinguis ſoli iuſta ſperare compēdia. Cur ad fraudem conuertis naturę induſtriā? cur inuides vſibus hominū publicos partus? cur populi minuis abundantiā? cur affectas inopiā? cur optari facis à D

paupe-

A pauperibus sterilitatem. Cùm enim non sentiunt beneficia fœcunditatis, te auctionante precium, te † continente frumentum, optant potius nihil nasci quàm te de fame publica negotiari. Ambis frumentorum indigentiam, alimentorum penuriam, vberis soli partus ingemiscis, fles publicam fertilitatem, horrea plena frugum deploras, exploras quando sterilior prouentus sit, quando exilior partus. Votis tuis gaudes arrisisse maledictum, vt nihil cuiquam nasceretur. Tunc messem tuam venisse lætaris, tunc tibi de omnium miseria opes congeris: & hanc tu industriam vocas, hanc diligentiam nominas, quæ calliditatis versutia, & astutia fraudis est? Et hoc tu remedium vocas, quod est commentum † nequitiæ? Latrocinium hoc, an fœnus appellem? Captantur tanquam latrocinij B tempora, quibus in viscera omnium durus insidiator obrepas: augetur pretium tanquam sorte cumulatum fœnoris. Tibi conditæ frugis multiplicatur vsura, tu frumentum tanquam fœnerator occultas, quasi venditor auctionaris. *Idem de Nabuthe.* Fœneratores accipitis aurum argentúmq; pro pignore, & adhuc illum debitorem dicitis, qui plus vobis credidit, quàm accepit à vobis? creditores asseritis vos, qui amplius debetis?

† cōdēte

† malitiæ

Cap. 14. lib. de Tobia. 14. q. 3. cap. plærique.

Item. Plærique refugientes præcepta legis, cùm dederint pecuniam negociatoribus, non in pecunia vsuras exigunt, sed de mercibus eorum tanquam † vsuram, emolumenta percipiunt. Ideo audiant quid lex dicat, Neque vsuram inquit escarum accipies, neque omnium rerum. *Item.* Esca vsura est, & vestis vsura est, & quodcunque sorti accedit vsura est, C quod velis ei nomen imponas, vsura est. *Item.* Si quis instaurandum conuiuium putat, ad negociatorem mittit, vt absynthiaci cupellam sibi gratis deferat: ad cauponem dirigit vt Picenum vinum aut Tyriacum requirat, ad lanium vt † vuluam sibi procuret, ad alium vt sibi poma adornet.

† vsurarum

Deuter. 25.

Ibidē paulò inferius.

Ibidem post aliquot versus.

† Hilam, nūc habet Ambr. & Gratia.

Quod sine ferro alium iugulat, qui vsuram ab eo flagitat. Idem. ¶ *Cap. 27.*

Eiusdē lib. cap. 15. 14. q. 4. c. *ab illo.*

Ab illo exige vsuram cui nocere meritò desideras, cui iure inferuntur arma: huic legitimè inferuntur vsuræ, quem bello non potes facilè vincere: ab hoc vsuram exige quem non sit crimen occidere. Sine ferro dimicat qui vsuram flagitat, sine gladio se de hoste vlciscitur, qui fuerit vsurarius exactor inimici. Ergo vbi ius belli, ibi ius vsuræ.

D *De clericis vsurariis. Gelasius papa episcopis per Lucaniam, Brutios, & Siciliam.* ¶ *Caput 28.*

Epist. 1. c. 17 14. q. 4. *cap. clerici.*

Clerici aut ab indignis quæstibus nouerint abstinendum, & ab omni cuiuslibet negociationis ingenio vel cupiditate cessandum: aut in quocunque gradu sint, inopia clericalibus officiis abstinere cogantur.

De seruis Dei venationes & huiusmodi exercentibus. Bonifacius Guiberto episcopo. ¶ *Caput 29.*

Serui Dei vt venationes & syluaticas vagationes cum canibus, & vt accipitres & falcones non habeant, prohibemus.

De eodem, & pœna eorum. Ex concilio Agathensi. ¶ *Caput 30.*

Cap. 55. dist. 34. c. episcopum, presbyterū.

Episcopis, presbyteris, diaconibus canes ad venandum, aut accipitres habere

† voluptate. † suspendat.

habere non liceat: quod si quis talium personarum in hac † voluntate detectus fuerit: si episcopus, tribus mensibus se à communione † abstineat, presbyter duobus mensibus se abstineat, diaconus vno ab omni officio vel communione cesset. A

Ad versiculū, Faciens misericordias. *dist. 86. ca. qui venatoribus.* † Publicāt, habet Gratia.

Nihil esse dandum venatoribus & histrionibus. Augustinus super Psalm. c ij. ¶ *Caput 31.*

Qui venatoribus donant, quare donant? dicant mihi, quare dant venatori? Hoc in illo amant in quo nequissimus est, hoc in illo pascunt, hoc in illo vestiunt, ipsam nequitiam † publicam spectaculis omnium. Qui donat histrionibus, qui donat meretricibus, quare donat? Nunquid non & ipsi hominibus donant? Non tamen naturam ibi attendunt operis Dei, sed nequitiam operis humani. *Item.* Qui venatori donat, non homini donat, sed arti nequissimæ: nam si homo tantùm esset & venator non esset, non ei donares, honoras in eo vitium non naturam. B

In eundem psalm. paulò inferius.

Ne videntes venatorem delectentur. August. super psal. c xlvij. ¶ *Cap. 32.*

dist. 86. c. Vident homines.

Vident homines venatorem, & delectantur: væ miseris si non se correxerint. Qui enim vident venatorem & delectantur, videbunt Saluatorem & contristabuntur.

Quod sancti inueniantur piscatores, nulli venatores. Hieronymus super Psalm. xc. ¶ *Caput 33.*

Ad versum, Sperabo in domino. *dist. 86. cap. Esau. Genes. 29.*

Esau venator erat, quoniam peccator erat. Et penitus non inuenimus in scripturis sanctis sanctum aliquem venatorem: piscatores inuenimus sanctos. C

Quod nihil prodest ieiunare visceribus, & luxuriari venatibus. Ambrosius homilia, quæ sic incipit: Diximus superiore dominica. ¶ *Caput 34.*

Sermone 33 dist. 86. ca. quid prodest. Paulò post.

Quid prodest ieiunare visceribus, & luxuriari venatibus? abstinere cibis, errare peccatis? *Item.* An putatis illum ieiunare fratres, qui primo diluculo non ad ecclesiam vigilat, non beatorum martyrum sancta loca perquirit: sed surgens congregat seruulos, disponit retia, canes producit, saltus syluásque perlustrat? Seruulos inquam, secum pertrahit, fortasse magis ad ecclesiam festinantes, & voluptatibus suis peccata accumulat aliena, nesciens reum se futurum tam de suo delicto, quàm de perditione seruorum. D

Quæ bestiæ vel aues sint feræ, quæ non. Institut. lib. ij. tit. j. ¶ *Caput 35.*

Feræ bestiæ, & volucres, & pisces, id est omnia animalia quæ in terra, mari, cœloque nascuntur, simul atque ab aliquo capta fuerint, iure gentium statim illius esse incipiunt. Quòd enim antè nullius est, id naturali ratione occupanti conceditur: nec interest feras bestias & volucres vtrùm in suo fundo quisque capiat, an in alieno. Planè qui alienum fundum ingreditur venandi aut aucupandi gratia, potest à domino si is prouiderit, prohiberi ne ingrediatur. Quicquid autem ceperis eousque tuum esse intelligitur, donec tua custodia coërcetur. Cùm autem euaserit custodiam tuam, & in naturalem libertatem se receperit, tuum esse desiit, & rursum

occupan-

A occupantis fit. Naturalem autem libertatem recipere intelligitur, cùm vel oculos tuos effugerit, vel ita sit in conspectu tuo, vt difficilis sit eius persecutio. Illud quæsitum est, an si fera bestia ita vulnerata sit, vt capi posit, statim tua esse intelligatur. Quibusdam placuit tuam esse, & eousque tuam videri, donec eam persequaris: quod si desieris persequi desinere tuam esse, & rursum fieri occupantis. Alij autem non aliter putauerunt tuam esse, quàm si ceperis. Sed posteriorem sententiam nos confirmamus, quia multa accidere solent vt eam non capias. Apum quoque natura fera est. Itaque quæ in arbore tua consederint, antequam à te alueo includantur, non magis tuæ esse intelliguntur, quàm volucres quæ in tua arbore nidum fecerint: ideóque si alius eas incluserit, is earum dominus erit: fauos quoque si quos effecerint, quilibet eximere potest. B Planè integra re, si præuideris ingredientem fundum tuum, potes eum iure prohibere ne ingrediatur. Examen quoque ex alueo tuo si euolauerit, eousque tuum intelligitur, donec in conspectu tuo est, nec difficilis eius persecutio est: alioquin occupantis fit. Pauonum & columbarum fera natura est, nec ad rem pertinet quod ex consuetudine auolare & reuolare solent, nam & apes idem faciunt, quarum constat feram esse naturam. Ceruos quoque ita quidam mansuetos habent, vt in syluas ire & redire soleant, quorum & ipsorum feram esse naturam nemo negat. In his autem animalibus quæ ex consuetudine abire & redire solent, talis regula comprobata est, vt eousque tua esse intelligantur, donec animum reuertendi habeant. C Nam cùm reuertendi animum habere desierint, & iam tua esse desinunt, & fiunt occupantium. Reuertendi autem animum videntur desinere habere, cùm reuertendi consuetudinem deseruerint. Gallinarum & anserum non est fera natura: ídque ex eo possumus intelligere, quod aliæ sunt gallinæ quas feras vocamus, item alij anseres sunt quos feras appellamus. Ideóque si anseres tui, aut tuæ gallinæ aliquo casu turbati, turbatæue euolauerint, licet conspectum tuum effugerint, quocunque loco sunt, tui tuæue esse intelliguntur: & qui lucrandi animo ea animalia retinet, furtum intelligitur committere.

Quod ecclesiasticarũ rerum incendia & deprædationes pro emunitate sint emendandæ. Ex epist. Gregorij papæ ad Constantiam Reginam Galliæ. ¶ *Caput 36.*

Lib. 4. regist. epist. 33. seu cap. 77. 12. q. 2. c. cũ *deuotißimam.*

D Cùm deuotissimam dominam sciam de cœlesti vita atque remedio animæ suę sedulò cogitare, culpam me committere vehementer existimo, si ea quæ pro timore omnipotentis Dei sunt suggerenda, siluero, & te sanctissimã de ecclesiastica pace sedulò nõ commonuero. Nimis me Iuliani fratris & coepiscopi nostri proclamatio nuper contristauit, maximè cùm villæ suæ videlicet ecclesię à nequissimis prædonibus sint deprędatæ, atq; nocturnis incendiis more furum combustæ. Et dum iidem maligni iuxta nostri prædecessoris Bonifacij decreta, pro emunitate illud emendare noluerunt, dum & seculi leges hæc eadem ita habere voluerint, Lege vulgari teste, in qua sic scribitur: Si quis manu armata vsq; ad quatuor homines,

in vicum alterius ad malefaciendum venerit: ille qui prior eſt,pro illicitā A
præſumptione componat ſolidos 900. ſequaces verò eius vnuſquiſq; ſolid.80. Si verò ibi incendium fecerint, ſibi nouies tantùm componant: prædam verò in quadruplum reſtituant. Si ſeculi leges talem iuſtitiam habere voluerint,lex diuina cur inferior eſſe debebit,cùm in ipſius veritatis præſentia à Zachæo collaudatum ſit,ſi aliquem defraudaret,vt in quadruplum reſtitueretur?Et quia ſummum in regibus bonum eſt iuſtitiam colere,ac ſua cuique iura ſeruare, & in ſubiectos non ſinere quòd poteſtatis eſt fieri, ſed quod æquum eſt cuſtodiri: quod vos & diligere & omnino confidimus ſtudere. Quapropter excellentiæ veſtræ menſe Nouembrio præſentis anni,ſecunda indictione,Petrum fratrem & coepiſcopum noſtrum à gremio ſanctæ Romanæ eccleſiæ tranſmittemus, vt fratribus B eiuſdem prouinciæ in vnum congregatis,emunitas,& præſumptio,& ſacrilegium canonica authoritate, & veſtra Regia dignitate talem terminum accipiant,ne poſthac membra diaboli,filij nequam in ſancta eccleſia te etiam ibi regnante, talia præſumant.

Lucæ.19.

De rebus eccleſiaſticis,quomodo reſtitui debeant. Ex decreto Euſebij papæ,cap.viij. ¶ *Caput* 37.

Euſe.epiſt.2. ad AEgyptios.

Et in legibus ſeculi cautum habetur: Qui rem ſurripit alienam, illi cuius res direpta eſt,in vndecuplum quę ſublata ſunt reſtituat. Et in lege diuina legitur. Maledicus omnis qui transfert terminos proximi ſui, & dicet omnis populus Amen.Talia ergo non pręſumantur abſque vltione, nec exerceantur abſque damnatione. Pacem, & non damnum aut iniu- C ſtitiam alicuius ſectamini in inuicem,& in omnes. Proinde ſi quis eccleſiaſticas oblationes,& quod Deo conſecratum fuerit,rapuerit vel conſenſerit faciētibus,vt ſacrilegus diiudicetur, & damnum in quadruplum reſtituat,& canonicè pœniteat.

Deuter.27.

Quod ſacrilegi ſint eccleſiarum prædones. Ex concilio Magontienſi cap.iij. ¶ *Caput* 38.

Sacrilegi ſunt eccleſiarum prędones. Vnde & in concilio Agathenſi ſub 4.cap.decretum ita habetur: Amico quippiam rapere furtum eſt: eccleſię verò fraudari vel abſtrahi ſurripíq;,ſacrilegium. Omnes enim contra legem facientes,réſque eccleſię diripientes, vel eccleſias ſacerdotéſque contra diuinas ſanctiones vexantes, ſacrilegi vocantur, atque indubitan- D ter infames ſacrilegíque habendi ſunt.

De eadem re. Ex epiſtola Pij papæ,Italicis fratribus miſſa. ¶ *Caput* 39.

Epiſt.2.

Ad ſedem Apoſtolicam perlatum eſt, quòd ſint inter vos contentiones,& æmulationes: & pręd ia diuinis vſibus tradita quidam humanis applicent vſibus,& domino deo cui tradita ſunt ea ſubtrahāt, vt ſuis vſibus inſeruiāt. Quapropter ab omnibus illa vſurpationis cōtumelia depellēda eſt,ne prædia † ſub ſecretis cœleſtibus vendicata à quibuſdam irruentibus vexentur. Quod ſi quis pręſumpſerit,ſacrilegus habeatur, & ſicut ſacrilegus iudicetur. Ipſos autem qui hoc agunt, clericos & domini ſacerdotes perſequi eóſque infamare audiuimus, vt malum ſuper malum addentes deteriores

† Vſibus ſecretorum cœleſtium dicata, ſic codex concil.

A deteriores fiant: non intelligentes quod ecclesia Dei in sacerdotibus consistat, & crescat in templum Dei: & sicut qui ecclesiam Dei deuastat eiúsq; prædia & donaria perspoliat, & inuadit, fit sacrilegùs: sic & ille qui eius sacerdotes insequitur sacrilegij reus existit, & sicut sacrilegus iudicatur. *Ephes.2.*

De his qui truncationes membrorum, & domorum incendia fecerint. Ex decretis Eutychiani papæ. ¶ *Caput* 40.

Si quis membrorum truncationes, domorum incendia fecerit, siue facere iusserit, aut facienti consenserit, quousque de his vnicuique legaliter vel amicabiliter coram episcopo ciuitatis aliísque ciuibus non emendauerit, ab ecclesia se priuatum cognoscat. Si verò post secundam & tertiam conuentionem cuncta in quibus arguitur, non emendauerit, tanquam B ethnicus & publicanus ab omni Christianorum collegio separetur. *23.q.8.c.si quis.*

Quod furtum ita sit in paruo, sicut in magno. Hierony. ¶ *Caput* 41. In ca.2. epist. ad Titum.

Fur autem non solùm in maioribus, sed & in minoribus etiam iudicatur. Non enim quod furto ablatū est, sed mens furantis attenditur: quomodo in fornicatione, non idcirco diuersa fit fornicatio, si mulier pulchra aut deformis, ancilla, aut ingenua, pauper aut opulenta: sed qualiscunque illa fuerit, vna est fornicatio. Ita in furto quantumcunque quis abstulerit, furti crimen incurrit. *14.q.6.cap. fur autem.*

De pœnitentia furti. Ex pœniten. Theodori. ¶ *Caput* 42.

Si quis per necessitatem furatus fuerit cibaria, vel vestem, vel pecus, per famem, aut per nuditatem, pœniteat hebdomadas tres. Si reddiderit, non C cogatur ieiunare.

De eadem re. Ex concilio Aurelianensi, cap.viij. ¶ *Caput* 43.

Nam si quis publicam rapinam seu furtum fecerit, publicam inde agat pœnitentiam, iuxta sacrorum canonum sanctiones. Si verò occultè, sacer dotum consilio pœniteat, quoniam raptores, vt Apostolus ait (nisi inde veram egerint pœnitentiam) regnum Dei non possidebunt. Qui verò de rebus ecclesiæ aliquid abstulerit, grauius inde iudicetur: quia quãuis vltio furū & raptorū ad comites respiciat, pœnitētia tamē ad episcopos pertinet. *1.Corin.6.*

De eadem re. Ex pœniten. Theodori. ¶ *Caput* 44.

Si quis furtum capitale commiserit, id est quadrupedia tulerit, vel casas effregerit, vij. annos pœniteat, & quod furatum est reddat. Si quis verò de D minoribus semel aut bis furtum fecerit, reddat quod tulit, & annū vnum pœniteat. Si quis sepulchrum violauerit, septem annos pœniteat, tres ex his in pane & aqua. *17.q.4.c.Si quis furtū.*

Quod pro furibus & latronibus in furto seu deprædatione occisis non sit orandum. Ex concilio Triburiensi, cap.v. ¶ *Caput* 45. Cap.31. quanquam nō iisdem verbis.

Fures & latrones si in furando & prædando occiduntur visum est pro eis non orandum. Si comprehensi aut vulnerati presbytero vel diacono confessi fuerint, communionem eis non negamus. *13.q.2.c.fures & latrones.*

Vtrùm pœnitere debeant qui furem vel latronem in præda captum postea interficiunt. Ex concil. Aurelianensi, cap.j. ¶ *Caput* 46.

Si fur aut latro captus in præda absque occisione potest comprehendi, *13.q.2.c.si fur et latro.*

& tamen

& tamen interficitur: quia ad imaginē Dei creati, & in nomine eius baptizati sunt, interfectores eorum xl. diebus nō intrent ecclesiam, lanea veste induti ab escis, & potibus, qui interdicti sunt, à thoro, & gladio, & equitatu se abstineant. In tertia, quinta feria, & sabbato aliquo genere leguminum vel olerum & pomis paruisq; piscibus, cum mediocri ceruisia vicissim vtantur, & temperatè. Sin autem à veridicis comprobatur testibus, quod sine odij meditatione se suáque liberando diaboli membra interficiunt, & capi non poterant, pœnitentiam pro homicidio eis non iniungimus, nisi ipsi voluerint aliquid quod humanitatis est facere.

De eadem re. Exodi xxij. ¶ *Caput* 47.

Si infringens fur domum siue effodiens fuerit inuētus, & accepto vulnere mortuus fuerit, percussor non erit reus sanguinis. Quod si orto sole fecerit, homicidium perpetrauit, & ipse morietur. Si non habuerit quod pro furto reddat vænūdabitur. Si inuentum fuerit apud eum quod furatus est, viuens siue bos, siue asinus, siue ouis, duplum restituet.

De seruo qui fugerit dominum suum. Ex epistola Hieronymi ad Paschasium Alexandrinum. ¶ *Caput* 48.

De seruo qui dominum suum fugerit, interrogabas, si ille in illa fuga mortuus fuerit, vtrùm pro eo liceret orare, an non. Hoc in diuinis libris non inuenimus prohibitum: sed tamen scimus ab apostolis firmiter prȩceptum, vt serui subditi sint in omni timore dominis, non tantùm bonis & modestis, sed etiam discolis. Et in Gangrensi concilio ita scriptum est. Si quis seruum sub prætextu diuini cultus doceat dominum propriū contemnere, vt discedat ab eius obsequio, anathema sit. Vnde datur intelligi, quod si ille anathema meruit, qui docet seruū proprium dominum cōtemnere, & ab eius obsequio recedere, quātò magis ille qui dominū spernit, & eius seruitio subdi noluerit? Sed tamen distantia est inter illū qui per superbiā fecerit, & illum qui per necessitatē coactus crudelitate domini sui.

1. Petri. 2. Ephes. 6. Coloss. 3. Tit. 2. Gang. conc. cap. 3.

De clericis si in demoliendis sepulchris comprehensi fuerint. Ex concilio Toletano iiij. cap. xlv. ¶ *Caput* 49.

Si quis clericus in demoliēdis sepulchris fuerit deprehēsus, quia facinus hoc pro sacrilegio legibus publicis sanguine vindicatur, oportet in tali scelere proditū à clericatus ordine submoueri, & pœnitētiæ triēnio deputari.

De clericis vel monachis si furtū fecerint. Ex cōc. Agat. cap. ij. ¶ *Cap.* 50.

Si quis clericus aut monachus furtum fecerit (quod potius sacrilegium dici potest) id censuimus ordinandum, vt iunior virgis cæsus tanti criminis reus nunquam officium ecclesiasticum excipiat. Si verò iam ordinatus in hoc facinore fuerit deprehensus, nominis ipsius dignitate priuetur: cui sufficere potest pro actus sui leuitate, impleta pœnitentiæ satisfactione, sola communio.

Simile quid habetur huius cō. ca. 4. & 5.

De illis qui de ministerio ecclesiæ aliquid furati fuerint. Ex pœnitentiali Romano. ¶ *Caput* 51.

Si aliquis de ministerio ecclesiæ quolibet modo aliquid furatus fuerit, vij. annos pœniteat.

De ma-

A *De maledicis & pœna eorum. Ex dictis Hieronymi.* ¶ Caput 52.

Apoſtolus dicit. Neque maledici regnum Dei poſsidebunt. Si quis hoc peccatum admiſerit tam grandè pœniteat, quam grande perpetrauit ſcelus, quò à regno Dei non ſeparetur. *1. Corint. 6.*

De murmuratoribus. Ex concilio Magontienſi, cap. viij. ¶ Caput 53.

Si quis murmurans extiterit, videat ne pœnam murmurantum incurrat, de qua Apoſtolus dicit, Neque murmuraueritis ſicut quidam eorum murmurauerunt, & perierunt ab exterminatore. Iuxta menſuram opúſq; peccati, quia in hoc ſententia Apoſtoli pleniter declaratur, ſacerdotis iudicio pœniteat. *Diſt. 90. ca. alienus ſit.* *1. Corin. 10.*

De eadem re. Ex eodem. ¶ Caput 54.

B Qui contentioſus aut murmurans extiterit, ſecundùm arbitriū prioris ita pœniteat, qualiter culpæ † qualitas extat. *diſt. 90. c. ſi quis monachus.* † modus.

De eadem re. ¶ Caput 55.

Apoſtolus dicit. Omnia facite ſine murmurationibus: alienus ſit à fratrum vnitate qui murmurat, & opus eius abijciatur. *Philip. 2.*

De contentioſis. Ex decretis Hilarij papæ, cap. xv. ¶ Caput 56.

Si quis videtur contentioſus eſſe, dicente Apoſtolo, nos talem conſuetudinem non habemus, neque eccleſia Dei: ſi quis hoc facit, notetur vſq; quo corrigatur. Ad calcē decreto Hilarij. *1. Corint. 11.*

De illis qui laſciua ſunt lingua. Ex pœniten. Theodori. ¶ Caput 57.

Si quis laſciuus in lingua † fuerit, triduana pœnitentia expietur. † extiterit.

C *De diſsidentibus & litigantibus. Ex dictis Iſidori.* ¶ Caput 58.

Si quis diſcors, & litigans, & per odium diſsidens extiterit, quouſq; ad concordiam redeat à conuentu & ſocietate eccleſiæ vt canones iubent, alienus exiſtat.

De his qui de odio ad pacem nolunt redire. Ex eodem. ¶ Caput 59.

Si quis odio habet aliquem, ita vt ad pacem reuerti non velit, ſicut ſancti patres ſtatuerunt, excommunicetur, & ab eccleſia ſeparetur donec reconcilietur.

De eadem re. Ex decret. Fabiani papæ, cap. v. ¶ Caput 60.

Si quis contriſtatus noluerit reconciliari ſatisfaciente eo qui contriſtauit, acerrimis maceretur inediis, vſque dum gratanti animo ſatisfactionem recipiat. *diſt. 90. c. ſi quis contriſtatus.*

D

De eadem re. Ex eodem. ¶ Caput 61.

Si quis non vult reconciliari fratri ſuo quem odio habet, tam diu in pane & aqua pœniteat, vſque dum reconcilietur ei.

De eadem re. Ex concilio Agathenſi cap. xxxi. ¶ Caput 62.

Placuit etiam, vt (ſicut plærunque fit) quicunque odio aut longinqua inter ſe lite diſſenſerint, & ad pacem reuocari diuturna cōtentione nequiuerint, de eccleſiæ cœtu iuſtiſsima excommunicatione pellantur. *diſt. 90. ca. placuit etiā.*

De illis qui contentiones & rixas amauerint. Ex eodem concilio, cap. v. ¶ Caput 63.

Additur ad calcē cō. Aga. *diſt. 90. c. ſi quis monachus.*

Si quis contentiones & rixas amauerit, vel manifeſtū conuicium fratri

intulerit,

intulerit, iuxta arbitrium Rectoris modúmque peccati, diuturna expietur A pœnitentia.

De his qui faciles sunt ad detrahendum. Ex eodem cap. x. ¶ *Caput 64.*

Annectitur & hoc ad calcē eiusdē conci.

Si quis promptus facilísque est ad detrahendum, dicénsque quod verum non est, vij. dies in pane & aqua sequestratus à fraterno consortio pœniteat.

De pœnitentia eius qui manum mittit in episcopum. Ex concilio Tungrensi, cap. v. ¶ *Caput 65.*

Quisquis per dolum mittit manum suam in Christum domini, episcopum videlicet patrem & pastorem suum, quia sacrilegium committit: & qui ecclesiam deuastat & incendit, quia & hoc sacrilegium est: placuit sanctæ synodo, vt in vno loco, id est in monasterio pœniteat omnibus B diebus vitæ suæ.

Dist. 46. c. clericus maledicus.

De clericis maledicis. Ex concilio Carthag. iiij. cap. lvij. ¶ *Caput 66.*

Clericus maledicus † maximè in sacerdotibus, cogatur ad postulandam veniam: si noluerit, degradetur, nec vnquam ad officium absq; satisfactione reuocetur.

† maximéq; à sacerdotibus.

In regulis breuioribus ad quæst. 27. *Num. 12.*

De illis qui detrahunt suis prioribus. Ex dictis Basilij. ¶ *Caput 67.*

Si quis detraxerit ei qui præest, vij. dies à conuentu ecclesiæ separatus, vt Maria soror Aaron quæ detraxerat Moysi, pœniteat.

Quibus modis tollendæ sint comessationes & ebrietates. August. in epistola ad Aurelium episcopum. ¶ *Caput 68.*

Epist. 64. Dist. 44. c. comessationes.

Comessationes & ebrietates ita concessæ & licitæ putantur, vt in ho- C norem etiam beatissimorum martyrum, non solùm per dies solennes (quod ipsum quis non lugendum videat, qui hæc non carneis oculis inspicit) sed & quotidie celebrentur. *Et post pauca.* Non ergo asperè (quantùm existimo) non duriter, non modo imperioso ista tolluntur: sed magis docendo quàm iubendo, magis monēdo quam minando. Sic enim agendum est cum multitudine: seueritas autem exercenda est in peccata paucorum: & si quid minamur, cum dolore fiat, de scripturis cōminando vindictam futuram, ne nos ipsi in nostra potestate, sed Deus in nostro sermone timeatur. Ita prius mouebuntur spirituales vel spiritualibus proximi, quorum authoritate & lenissimis quidem, sed instantissimis admonitionibus cætera multitudo frangatur. D

Quod crapula multùm sit christianis contraria. Ex dictis sancti Benedicti. ¶ *Caput 69.*

Nihil sic contrarium est homini christiano, quomodo crapula & ebrietas, sicut ait Dominus in Euangelio. Videte ne grauentur corda vestra crapula & ebrietate.

Lucæ 21.

Vt malū ebrietatis omnino vitetur. Ex decre. Eutychia. papæ. ca. 8. ¶ *Cap. 70*

Ad calc. decretorum Euty.

Magnum malum ebrietatis, vnde omnia vitia pullulant, Christianis modis omnibus cauere præcipimus. Qui autem hoc vitare noluerit, excommunicandum esse decreuimus, vsque ad congruam emendationem.

Ne epi-

A *Ne episcopi & eorum ministri crapula & ebrietate grauentur. Ex decretis eiusdem, cap. ix.* ¶ *Caput* 71.

Ad calcem decretorũ eiusdem.

Episcopi & Dei ministri nõ debent comessationibus & vinolentiis nimiis incumbere, sed considerent sententiam Domini dicentis, Attendite ne grauentur corda vestra crapula & ebrietate. Moderatè enim cibum & necessarium sumptum sumant, vt iuxta Apostolum, Sobrij sint, & parati ad seruitium Dei.

Lucæ 21. 1.*Theß*.5. 1.*Timo*.3. *Tit*. 1.

De eadem re. Ex concilio Cabilonensi, cap. x. ¶ *Caput* 72.

Cabilo. conc. 2. cap. 10.

Vt sobrietatem sacerdotes teneant, & hanc habendam fidelibus prædicent: quia non potest liberè sobrietatem prædicare qui se mero vsque ad alienationem mentis ingurgitat. Hoc & de comessationibus & cæteris B pestibus ad gastrimargiam pertinentibus, obseruandum est.

De eadem re. Ex Canonibus Apostolorum, cap. xlij. ¶ *Caput* 73.

Episcopus, presbyter, aut diaconus aleæ atque ebrietati deseruiens, aut desinat, aut certè damnetur. Subdiaconus, aut lector, aut cantor similia faciens aut desinat, aut communione priuetur. Similiter etiam laicus.

dist.35.*c*.*episcopus*.

De eadem re. Ibidem, cap. xliij. ¶ *Caput* 74.

Si quis episcopus aut aliquis ordinatus in consuetudine ebriosus fuerit, aut desinat, aut deponatur.

Quales conuiuæ episcoporum epulis interesse debeant. Ex decretis Eusebij papæ, cap. x. ¶ *Caput* 75.

Annectitur ad calcẽ decretorum Eusebij.

Oportet episcopum moderatis epulis contentum esse suósque conui- C uas ad comedendum & potandum nõ vrgere, quin potius semper sobrietatis præbeat exemplum. Remoueantur ab eius conuiuio cuncta turpitudinis †argumenta, non ludicra spectacula, non acromatum vaniloquia, nõ fatuorum stultiloquia, nõ scurriliũ admittantur præstigia. Adsint peregrini & pauperes, & debiles qui de sacerdotali mensa Christum benedicentes benedictionem percipiant. Recitetur sacra lectio, subsequatur viuæ vocis exhortatio: vt non tantùm corporali cibo, imò verbi spiritualis alimento conuiuantes se refectos gratulentur: vt in omnibus honorificetur Deus, per Iesum Christum Dominum nostrum.

† augmenta.

De pœnitentia sacerdotum & reliquorum ordinum si inebriati fuerint. Ex pœnitentiali Theodori episcopi. ¶ *Caput* 76.

D Sacerdos quilibet si inebriatur per ignorantiam, vij. dies pœniteat in pane & aqua. Si per negligentiam, xv. dies. Si per contemptum, xl. dies. Diaconus vel monachus secundùm ordinem (vt scriptum est) ceu & reliqui clerici & ministri iuxta ordinem iudicio sacerdotis pœniteant. Laici velut vota non habentes, si inebriantur arguantur à sacerdote: quod ebriosi regnum Dei non posidebunt, & interitus sit ebrietas, & compellat eos pœnitere. Qui cogit hominem vt inebrietur humanitatis gratia, acerrimè corripiatur, & septem dies pœniteat. Si per contemptum xxx. dies. Nullus Christianus alium Christianum plus bibere cogat, quàm naturæ sufficiat. Quod si fecerit, iuxta id quod in pœnitentiali habetur pœniteat.

1.*Corint*.6.

De eadem re. Ex dictis Fructuosi episcopi. ¶ *Caput* 77. A

Si quis ecclesiastica præditus ordinatione, aut monachus repertus fuerit ebriosus, in pane & aqua tribus mensibus pœniteat.

Vt clerici & ipsi à comessationibus & ebrietatibus abstineãt, et subditos abstinere præcipiãt. Ex decr. Eutychiani papæ, ca. xiij. ¶ *Cap.* 78

Ad calcẽ decretorum Eutychiani.

Obseruandum est vobis, vt & vos ab ebrietate abstineatis, & vt plebes subditæ abstineant, † prædicetis. Et neque per tabernas eatis bibendo aut comedendo, neque domos aut vicos curiositate qualibet peragretis: neque cum fœminis aut cum quibuslibet personis impuris conuiuia exerceatis: nisi fortè paterfamilias quilibet vos ad domum suam inuitauerit, & cum coniuge sua & prole velit vobiscum spirituali gaudio lętari: & verborum vestrorum refectionem accipere, & vobis refectionem carnalem charitatis officio exhibere. Oportet enim, vt si quando quislibet fidelium carnalibus vos reficit epulis, à vobis reficiatur epulis spiritualibus. B

† præcipiatis.

De pœnitẽtia eius qui ebrius fuerit. Ex cõcil. Agathensi, ca. xli. ¶ *Cap.* 79.

Dist. 35. ca. ante omnia

Itaque eum quem ebrium fuisse constiterit (vt ordo patitur) aut xxx. dierum spacio à communione statuimus submouendum, aut corporali dandum supplicio.

Quod vinum vt venenum sit fugiendum. Ex dictis Augustini. ¶ *Cap.* 80.

Fuge vinum velut venenum, ne ebrietas superet te, expoliatúmq; virtutibus te nudum efficiat. Vinum enim vt sancta scriptura dicit, apostatare facit etiam sapientes. Attende Noe virum sapientem & sanctum quomodo per ebrietatem nudatus est dormiẽs. Attende & Loth patriarcham qui per ebrietatem se miscuit filiabus impudenter. Hinc beatus *Basilius* dicit, Multi per vinum à dęmonibus capti sunt: nec est aliud ebrietas, quàm manifestissimus dæmon. Hinc propheta ait. Fornicatio & vinum, & ebrietas aufert cor. Ebrietas enim perturbationem parit, gignit mentis furorẽ, & flammã suscitat libidinis, Apostolo teste, Nolite inebriari vino in quo est luxuria. Si quis autem contra hęc fecerit sanctorum statuta, dignam & longam agat pœnitentiam: quia vnum est ex his peccatis quæ hominem separant à regno Dei, dicente apostolo Paulo. Neque ebriosi regnum Dei possidebunt. C

Eccles. 31.
Genes. 9.
Genes. 19.
Basilius tomo 2. in admonitione ad filiũ spiritualem.
Oseæ 4.
Ephes. 5.
1. Corint. 6.

De pœnitentia eius qui ex ebrietate vomitum fecerit. Ex pœnitentiali Romano. ¶ *Caput* 81. D

Qui per ebrietatem vomitum facit, si presbyter aut diaconus est, xl. dies pœniteat. Si monachus xxx. dies. Si clericus xx. dies. Si laicus xv. dies.

De eadem re. Ex pœniten. Bedæ presbyteri. ¶ *Caput* 82.

Laicus si per ebrietatem vomitum facit, tres dies à carne & vino, & ceruisia abstineat.

De pœnitentia eius qui per nequitiam alios inebriat. ¶ *Caput* 83.

Si quis per nequitiam alium inebriat, xl. dies pœniteat. Quod si in consuetudine habuerit: communione priuetur, donec dignè pœniteat, & emendationem promittat.

Quod

A *Quod fugienda sit ebrietas. Ex decr. Clementis papæ, ca. xxxv.* ¶ *Cap.* 84. *Epiſto. 1. ad Iacobũ fratrẽ domini.*

Ebrietatem oppidò prohibebat, & ebrioſos corpore & animo mortuos eſſe prædicabat. De quibus per exẽplum aiebat. Væ qui conſurgitis mane ad ebrietatem ſectandam, & potandum vſque ad veſperam, vt vino æſtuetis. Cythara, & lyra, & tympanum, & tibia, & vinum in conuiuiis veſtris, & opus domini non reſpicitis, nec opera manuum eius conſideratis. Et iterum. Væ qui potentes eſtis ad bibendum vinũ, & viri fortes ad miſcendam ebrietatem: qui iuſtificatis impium pro muneribus, & iuſtitiam iuſti aufertis ab eo. Propter hoc, ſicut deuorat ſtipulam lingua ignis, & calor flammæ exurit: ſic radix eorum quaſi fauilla erit, & germen eorum vt puluis aſcendet. Abiecerunt enim legem Domini exercituum, & eloquium ſancti Iſraëlis blaſphemauerũt: ideo iratus eſt furor domini in populo ſuo, & extendit manum ſuam ſuper eum, & percuſsit eum, & conturbati ſunt montes, & facta ſunt morticina eorum quaſi ſtercus in medio platearum. In omnibus his non eſt auerſus furor eius, ſed adhuc manus eius extenta. *Eſai. 5.* *Ibidem.* B

Quæ mala ebrietas in corpore & mente hominis generet. Iſidorus dicit. ¶ *Caput* 85. Lib. 2. de ſummo bono, ca. 43.

Eſcæ crapulam, potus ebrietatem generant. Ebrietas enim perturbationem gignit mentis, furorem cordis, flammam libidinis. Ebrietas ita mentem alienat, vt vbi ſit neſciat. Vnde etiam malum non ſentitur quod per ebrietatem committitur. Verum eſt quod iuxta Prophetam dicitur, Fornicatio & ebrietas aufert cor. Fornicatio enim ſicut ait Salomon infatuat ſapientem. Ebrietas ſicut in Loth ſenſus rationem captiuat: vnde & in Prouerbiis. Potentes inquit, qui iracundi ſunt vinum non bibant, ne cùm biberint obliuiſcantur ſapientiam. Plæriſque laus eſt multum bibere, & non inebriari. Audiant hi aduerſùm ſe dicẽtem Prophetam, Væ qui potentes eſtis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miſcendam ebrietatem. Vino multo deditos & luxurioſè viuentes Eſaias ſic arguit dicens, Væ qui conſurgitis mane ad ebrietatem ſectandam, & potandum vſq; ad veſperam, vt vino æſtuetis. De talibus & alio loco dicitur, Væ tibi ciuitas cuius rex iuuenis eſt, & cuius principes mane comedunt. Multi enim à mane vſque ad ſolis occubitum ebrietati & gulæ voluptatibus ſeruiunt, nec intelligunt cur nati ſint: ſed conſuetudine beluina detenti, luxuriæ tantũ tota die epuliſq; inſeruiunt. Clamat Ioel propheta his qui ebrietati deſeruiunt dicẽs, Expergiſcimini ebrij & flete & vlulate oẽs qui bibitis vinũ in dulcedine. Quo teſtimonio non ait tantũ, flete omnes qui bibitis vinũ, vt bibere omnino nõ liceat, ſed adiecit in dulcedine, quod ad voluptuoſam pertinet & prodigam effuſionẽ. Nam quantùm ſatis eſt neceſsitati edocet Timotheũ bibere Apoſtolus dicẽs, Vino modico vtere. Non ſolũ ex vino inebriãtur homines, ſed etiã ex cæteris potãdi generibus, quæ vario modo cõficiũtur. Vnde & Nazarȩis qui ſe ſanctificabãt domino prȩceptũ eſt vinũ & ſicerã nõ bibere: vtraq; enim ſtatũ mentis euertũt, & ebrioſos faciũt: luxuriã quippe carnis vtraq; æqualiter gignũt. Quidã cõtinentes ſicut panẽ *Oſeæ 4.* C *Geneſ. 19.* *Eſai. 5.* *Ibidem.* *Eccleſ. 10.* D *Ioel. 1.* *1. Timot. 5.* *Nume. 6.*

 cum pon-

† bibunt cum pondere edunt, ita & aquam cum mensura † sumunt: asserentes ad castimoniam carnis etiam aquæ abstinentiam conuenire. A

De impunitate furiosi si quid per eum perditum fuerit. Lib. vij. Institutionum, titulo j. ¶ *Caput* 86.

Quod infans vel furiosus perdidit possessori, vel corrupit, impunitũ est.

Furiosis matrimonia non contrahenda, contracta non dirimenda. Institu. lib. xxiiij. tit. ij. ¶ *Caput* 87.

Digest. lib. 23 tit. 2. l. 16.

Furor contrahi matrimonium non sinit, quia consensu opus est, sed rectè contractum non impedit.

Item de eodem. Ambrosius super Lucam lib. j. tit. vi. ¶ *Caput* 88.

Digest. lib. 1. tit. 6. l. 8.

Furiosus licet ducere vxorem non posſit, retinere tamen matrimonium potest. B

Item de furiosis. Lib. iii. Instit. titu. xx. ¶ *Caput* 89.

Furiosus quoque nullum negotium gerere potest, quia non intelligit quod agit.

Quod idem sit sentiendum de furiosis filiis & parentibus. Nouellarum constitut. cap. c iiij. ¶ *Caput* 90.

Si furiosus filius vel quęcunque persona liberorum sit in furore, eadem teneantur quæ superius de furiosis parentibus diximus.

De impunitate furiosi. Ambro. li. Hexaëme in tract. primæ diei. ¶ *Cap.* 91.

Lib. 1. ca. 8.

In iudiciis istiusmodi voluntarios reos non ex necesſitate compulsos culpa stringit, pœna condemnat. Neque enim si furore aliquis innocentem peremerit, obnoxius morti est: quin etiam ipsius diuinæ legis oraculo, si quis per imprudentiam intulerit necem, accipit impunitatis spem, refugij facultatem, vt posſit euadere. Hoc igitur de eo quod propriè malum videtur, dictum sit. Mala enim non sunt, nisi quæ crimine mentem implicant, & conscientiam ligant. C

De eodem. Aug. lib. quæstionũ veteris & noui testamẽti, cap. ij. ¶ *Cap.* 92.

15. q. 1. c. aliquos scim⁹.

Aliquos scimus subitò dementes factos ferro, fuste, lapidibus, morsibus multis nocuisse, quosdam & occidisse. Captos autem industria & iudiciis oblatos minimè reos factos: eò quod non voluntate, sed impellente vi nescio qua, hæc gesserint nescientes. Quomodo enim reus constituitur, qui nescit quid fecerit?

Quod impuberes & furiosi non posſint testamentum facere. Institut. lib. ii. titu. xii. ¶ *Caput* 93. D

Testamentum facere non possunt impuberes, quia nullum eorum animi iudicium est: item furiosi, quia mente carent. Nec ad rem pertinet si impubes postea pubes, aut furiosus postea compos mentis factus fuerit, & decesserit. Furiosi autem si per id tempus fecerint testamentum quo furor eorum intermissus est, iure testati esse videntur.

Iudæos nõ esse cogendos ad fidẽ Christianã. Ex Tole. cõc. c. lviii. ¶ *Cap.* 94.

Tolet. cõc. 4. cap. 56. *dist. 45. ca. de Iudæis. Eodẽ conc.* † liberi arbitrij facultate.

De Iudæis præcepit sancta synodus nemini deinceps vim inferri ad credendum. *Item.* Iudæi non vi sed † libera arbitrij voluntate vt conuertantur, suadendi potius sunt, quàm impellendi.

Vt nullus

A *Vt nullus Iudæis in errore suo patrocinetur. Item.* ¶ *Caput* 95. *Cap.57.*

Quicunque episcopus, siue clericus, siue secularis vllis Iudæis contra fidem Christianam vel munere vel fauore auxilium præstiterit, verè vt prophanus & sacrilegus, anathema effectus ab ecclesia catholica & regno Dei efficiatur extraneus: quia dignum est vt à corpore Christi separetur, qui eius inimicis patronus efficitur.

De infirmando Iudæorum testimonio. Item. ¶ *Caput* 96. Eiusdem cōc. cap.63.

Infirmari oportet eorum testimonium, qui in fide falsi docentur, nec eis esse credendum qui veritatis fidem à se abiecerunt. 2.q.7.*cap. non potest.*

Ne publica officia Iudæis committantur. Item. ¶ *Caput* 97. Ibidē ca.64.

Hi qui ex Iudæis, officia publica nullatenus appetāt, quia sub hac occasione Christianis iniuriam faciunt, ideóq; iudices prouinciarū cum sacerdotibus eorū surreptiones fraudulentas suspendant, & officia publica eos agere non permittant. Si quis autē hoc permiserit, velut in sacrilegū excōmunicatio proferatur, & is qui subrepserit publicis codicibus deputetur. B 27.q.4.*ca. constituit sanctum.*

Ne Iudæi mancipia Christiana emere præsumant. Item. ¶ *Caput* 98. Eiusdē conci. cap.65.

Iudæis non liceat Christianos seruos nec Christiana mancipia emere, nec cuiusquam consequi largitate. Nefas est enim vt membra Christi seruiant membris Antichristi. Quod si deinceps seruos Christianos vel ancillas Iudæi habere præsumpserint, sublati ab eorum dominatu libertatem à principe consequantur.

Ne Christiani Iudæorum conuiuiis intersint. Ex concil. Aurelia. tempore Childeberti regis, cap. xiij. ¶ *Caput* 99. C Aureli. cōc.3. cap.13.

Christianis cōuiuia interdicimus Iudæorū: in quibus si fortè fuisse probātur, annuali excōmunicationi pro huiuscemodi cōtumacia subiacebunt.

Ne Iudæi à cœna domini vsque ad secundam feriam in publico appareant. Item cap. xxix. ¶ *Caput* 100.

Iudæi à die cœnæ domini vsque in secundam sabbati in Pascha, hoc est ipso quatriduo procedere inter Christianos, neque catholicis populis se vllo modo vel quacunque occasione miscere præsumant.

Quod omni mansuetudine & benignitate Iudæi ad fidei sint vocandi. Gregorius Petro episcopo Terracinensi. ¶ *Caput* 101. *Lib.1.regis. epist.34.*

Ioseph præsentium lator Iudæus insinuauit nobis, quòd de quodam loco, in quo ad celebrandas festiuitates suas Iudæi in Terracinensi castro cōsistentes conuenire consueuerant, tua eos fraternitas expulerit, & in alium locum pro colendis similiter festiuitatibus suis te quoq; noscente & consentiente, migrauerint, & nunc de eodem loco expulsos denuò se conqueruntur. Sed si ita est, volumus vt tua fraternitas ab huiusmodi se querela suspendat, & locum quem (sicut prædiximus) cum tua conscientia quo congregentur adepti sunt, eis (sicut mos fuit) ibidem liceat conuenire. Hos enim qui à Christiana religione discordant, mansuetudine benignitate, admonendo, suadendo ad vnitatem fidei necesse est congregare: ne quos dulcedo prædicationis & præuentus futuri iudicis terror ad credendum inuitare poterat, minis & terroribus repellantur. D

De seruis Iudæorum ad ecclesiam confugientibus. Gregorius lib.iij. registri Ioanni episcopo Caralitano. ¶ Caput 102.

A

Epistola.9.

Peruenit ad nos, seruos ancillásque Iudæorum fidei causa ad ecclesiam fugientes, aut infidelibus restitui dominis, aut eorum ne restituantur pretium dari. Hortamur igitur vt nullatenus tam prauam consuetudinem manere permittas, sed quilibet Iudæorum seruus ad venerabilia loca fidei causa confugerit, nullatenus eum patiamini præiudicium sustinere: sed siue olim Christianus, siue nũc fuerit baptizatus, sine vllo Christianorum pauperum damno, religioso ecclesiasticæ pietatis patrocinio in libertatem modis omnibus defendatur.

De Fœlice Christiano, quem quidam Samarites seruituti subijcere volebat. Item Ioanni episcopo Syracusano. ¶ Caput 103.

B

Lib.7.registr.epist.22

Fœlix præsentium portitor questus nobis est, cùm sit de Christianis natus parentibus, à quodam Christiano Samaræo (quod dici scelus est) esse donatum. Et dum huiusmodi superstitionis homines Christiana quolibet modo mancipia posidere nec ratio legis, nec reuerentia religionis admittat, se tamen per decem & nouem annos in eius asserit seruitio permansisse. Sed cognoscente hoc decessore vestro sanctæ memoriæ Maximiano, ab eo se zelo (sicut decuit) sacerdotali commoto, de Samaræi seruitio nefario dicit liberatum. Sed quia eiusdem Samaræi filius post.v.annos factus dicitur Christianus, & supradictum Fœlicẽ in eius seruitium (quantùm ipse dicit) quidam nituntur redigere. Sanctitas vestra hæc quę edocti sumus diligenter inquirat: & si ita ea esse constiterit, eum tueri studeat, & à nullo sub qualibet occasione grauari permittat: quia dum superstitiosæ sectæ mancipia dominos suos ad fidem præcedentia seruitio eorum redigi apertè iura prohibeant, quantò magis hic de Christianis parentibus natus & factus à paruulo Christianus, hanc non debet quæstionem aliquo modo sustinere?

C

Vt veteres synagogas Iudæi obtineant. Item Gregorius Ianuario episcopo Caralitano. ¶ Caput 104.

Lib.registr.7.indictio.2.epist.5.

Iudæi de ciuitate vestra huc venientes quæsti nobis sunt, quòd synagogam eorum quæ Caralis sita est, Petrus qui ex eorum superstitione ad Christianæ fidei cultum Deo volente, perductus est, adhibitis sibi quibusdam indisciplinatis, sequenti die baptismatis sui, hoc est dominico in ipsa festiuitate paschali cum graui scandalo, sine vestra occupauerit voluntate atque imaginem illic genetricis Dei dominíq; nostri, & venerandam crucem vel birrum album quo de fonte surgens indutus fuerat, posuerit.

D

Paulò post.

His hortamur affatibus, vt sublata exinde cum ea qua dignum est veneratione, imagine atque cruce, debeatis quod violenter ablatum est reformare: quia sicut legalis definitio nouas Iudæos non patitur erigere synagogas, ita quoque eos sine inquietudine veteres habere permittit.

Ne Iudæi à solennitatibus suis vi arceantur. Item Paschasio episcopo Neopolitano. ¶ Caput 105.

Lib.registr.11.epist.15.

Iudæi habitantes Neapoli questi nobis sunt, asserentes quòd quidam

eos à

A eos à quibusdam feriarum suarum solennitatibus irrationabiliter nitãtur arcere, ne illis sit licitum festiuitatum suarũ solennia colere, sicut eis nunc vsque & parentibus eorum longis retro temporibus licuit obseruare vel colere. Quod si ita se veritas habet, superuacuæ rei videntur operam adhibere.

De mancipiis Iudæorum si fieri Christiani voluerint, quid agendum sit. Gregorius Fortunato Neapolitano episcopo. ¶ *Caput* 106.

Li.5. regist. cap.131. seu epist.31. Dist.54. ca. fraternitatẽ

Fraternitatem vestram oportet esse sollicitam, si de Iudæorum seruitio non solùm Iudæus, sed etiam quisquam paganorum fieri voluerit Christianus postquam voluntas eius fuerit patefacta, ne hunc sub quolibet ingenio vel argumento cuipiam Iudęorũ vænundandi facultas sit: sed B is qui ad Christianam conuerti fidem desiderat, defensione vestra in libertatem modis omnibus vindicetur. Hi verò quos huiuscemodi oportet seruos amittere, ne forsitan vtilitates suas irrationabiliter existiment impediri: sollicita vos hoc conuenit consideratione seruare, vt si paganos quos mercimonij causa de externis finibus emerint, infra tres mẽses dũ emptor cui venditi fuerant non inuenitur, fugere ad ecclesiam fortè contigerit, & velle se dixerint fieri Christianos, vel etiam extra ecclesiam hanc talem voluntatem prodiderint, pretium eorum à Christiano scilicet emptore percipiant. Si autem post præfinitos tres menses quisquam huiuscemodi seruorum Iudaicorum velle suum dixerit, & fieri voluerit Christianus, nec aliquis eam postmodum emerit, nec Dominus qualibet occasio- C nis specie audeat vænundare, sed ad libertatis procul dubio præmia perducatur: quia hunc non ad vendendum sed ad sibi seruiendum dicitur comparasse.

De Zelo sacerdotum Christianorum contra Iudæos. Ambrosius in epistola ad VVercellenses. ¶ *Caput* 107.

Epist.29. ad Theodo. Imperatorem.

Relatum est à comite orientis militarium partium incensam esse synagogam, idque authore factum episcopo. Non assero expectandam fuisse assertionem episcopi: sacerdotes enim turbarum moderatores sunt studiosi pacis, nisi cùm & ipsi mouentur iniuria Dei aut ecclesiæ contumelia. *Item.* Quid mandas in absentem iudicium? habes præsentem, habes confitentem reum. Proclamo quod ego synagogam incenderim, D quod illis mandauerim, ne etiam esset locus in quo Christus negaretur. *Item.* Non vides imperator, quia Deus se pro illis prohibet rogari, quos tu vindicandos putas? *Item.* Quis habet synagogam vindicare? Christus, quem occiderunt, quem negauerunt? An Deus pater vindicabit eos qui nec patrem recipiunt? *Item.* Si de causis pecuniariis comites tuos consulis, quantò magis in causis religionis sacerdotes domini æquum est consulas. *Item.* Integra adhuc tibi sunt omnia, in hoc me ego Deo nostro pro te obligo, nec verearis sacramentum. Nunquid Deo displicere poterit, quod pro eius emendatur honorificentia? *Item.* Quod honorificẽtius fieri potuit, feci, vt me magis audires in regia: ne si necesse esset audires in ecclesia.

In cap.3. Esa. *Quod Iudæi bellandi potestatem amiserint. Hieronymus super Esaiam lib.ij.* ¶ *Caput* 108. A

Non est mirum si apud Iudæos perierit omnis dignitas bellatorum, cū militandi sub gladio & arma portandi non habeant potestatem.

*De damnatione Iudæorū si christianū circūciderint. Codi. lib.*1. ¶ *Cap.*109.

L. Iudæi 2. C. de Iudæ. & cælico. Iudæi & bonorū proscriptione & perpetuo exilio damnabuntur, si nostræ fidei hominē circuncidisse eos, vel circumcidendū mādasse cōstiterit.

De mancipijs Iudæorum, si ad ecclesiam confugerint. Ex vita beati Grego. li. iiij. cap. xliij. ¶ *Caput* 110.

Quemadmodum Iudęos violenter baptizari Gregorius denegabat, ita *Ibid. ca.*45. christianos eis quoquo modo subijci nullatenus permittebat. *Item.* Iudæorum mancipia semel confugientia ad ecclesiam nusquam quibuslibet B *Ibid. ca.*46. suasionibus reddi permittebat. *Item.* Non solùm Christiana mancipia in libertatem pristinam legaliter reuocabat Gregorius, verùm paganorum ad fidem venire volentia, vendi nullo modo permittebat.

Quod nulla infamis persona accusare posšit. Stephanus omnibus episcopis, cap.i. ¶ *Caput* 111.

Accusator vestrum nullus sit seruus aut libertus, nulláque suspendij rea, aut infamis persona. Repellantur etiā cohabitantes inimicis, & omnes laici, quos ad infestationē blasphemiæ affectio amicitiæ incitare solet.

Vt Iudæi conuersi honorentur. Gelasius Quinigesio episcopo. ¶ *Cap.* 112.

Vir clarissimus Telesinus quamuis Iudaicæ credulitatis esse videatur, talem se nobis approbare contendit, vt eum merito † nostrum appellare C debeamus qui pro † Antonio parente suo specialiter postulauit, vt eum dilectioni tuæ commendare debeamus. Et ideo † fratrem supradictū voluntatis nostræ mandatorumque respectu ita te habere conuenit, vt non solùm in nullo penitus opprimatur, verùm etiam in quo ei opus fuerit, solatio tuæ se gaudeat dilectionis adiutum.

† vestrū. † Antio. † frater.

Qua diligentia examinandum sit de seruis Iudæorum. Gelasius Siracusio, Constantio, & Laurentio episcopis. ¶ *Caput* 113.

Iudas qui Iudaicæ professionis existit mancipium, iuris sui quod ante paucos annos se asserit comparasse, nunc ad ecclesiam Venefranam confugisse suggessit, sicut petitorij tenor annexus ostendit, eò quòd dicat sibi ab infantia Christiano nuper à præfato domino signaculū circumcisionis D infixū. Quapropter diligenter vestra inter vtrunq; sollicitudo rerū fideliter examinet veritatē, quatenus nec religio temerata videatur, nec seruus hac obiectione mentitus competentis iura domini declinare contendat.

Quod Iudæi seruari debeant, non occidi. Alexander papa ij. omnibus episcopis † Hispaniæ. ¶ *Caput* 114.

† *Galliæ.*

Placuit nobis sermo, quem nuper de vobis audiuimus: quomodo tutati estis Iudæos qui inter vos habitant, ne interimerentur ab illis qui contra Sarracenos in Hispaniam proficiscebantur. Illi quippe stulta ignorantia, vel fortè cæca cupiditate commoti in eorum necem volebant sæuire, quos fortasse diuina pietas ad salutem prædestinauit.

Sic etiam

A Sic etiam beatus Gregorius quosdam qui ad eos delendos exardescebãt, prohibuit, impium esse denuncians eos delere velle, qui Dei misericordia seruati sunt: vt patria libertatéque amissa, diuturna pœnitentia patrũ præiudicio, in effusione sanguinis saluatoris damnati, per terrarum orbis plagas dispersi viuant. Dispar nimirum est Iudæorum & Sarracenorum causa. In illis enim qui Christianos persequuntur, & ex vrbibus & proprijs sedibus pellunt iustè pugnatur: hi vbique parati sunt seruire. Quendam etiam episcopum synagogam eorum destruere volentem cohibuit.

De eodem. Berengario Narbonensi vicecomiti. ¶ *Caput* 115.

Nouerit prudentia vestra nobis placuisse, quòd Iudæos qui sub vestra potestate habitant, tutati estis ne occiderentur. Non enim gaudet Deus B effusione sanguinis, neque lętatur in perditione malorum.

Item,† *VVillefredo Narbonensi Archiepiscopo.* Omnes leges tam ecclesiasticæ quàm seculares effusionem humani sanguinis prohibent.

†VVilfredo.

Ne medicina à Iudæo accipiatur. Ex septima synodo, cap. xi. ¶ *Caput* 116.

Nullus eorum qui in sacro sunt ordine aut laicus azima Iudæorũ manducet, aut cum eis habitet, aut eos in infirmitatibus suis vocet, aut medidicinam ab eis accipiat, aut cum eis in balneo lauet. Si verò quisquam hoc fecerit: si clericus est deponatur, si laicus verò excommunicetur.

Ne christiani cum Iudæis ineant conuiuia. Ex concilio Agathensi caput xl. ¶ *Caput* 117.

Omnes clerici siue laici Iudęorum conuiuia vitent, nec eos ad conuiC uium quisquam accipiat: quia cùm apud Christianos cibis communibus non vtantur, indignum est atque sacrilegum eorum cibos à Christianis sumi, cùm ea quæ Apostolo permittente nos sumimus ab illis iudicentur immunda, ac sic inferiores incipiant esse Christiani quàm Iudæi, si †nobis quæ ab illis vitantur apponuntur, illi verò à nobis oblata contemnant.

28. q. 1. *cap. omnes deinceps clerici.*

1. *Tim.* 4.

† nos quæ ab illis ponuntur vtamur: illi &c. sic codex concilio.

Matisc. conc. 1. cap. 13.

Ne Iudæi iudices vel telonarij constituantur. Ex concilio Matisconensi tempore Guntranni regis, cap. xvi. ¶ *Caput* 118.

Ne Iudęi Christianis pręlijs iudices deputentur, aut telonarij esse permittantur, per quod illis (quod dominus auertat) Christiani videantur esse subiecti.

D *De pœnitentia eorum qui cum Iudæis cibum sumpserint. Ex concilio Eliberitano, cap. l.* ¶ *Caput* 119.

Si aliquis clericus siue fidelis fuerit, qui cum Iudæis cibum sumpserit, placuit eum à communione abstinere, vt debeat emendari.

Finis tertiædecimæ partis.

HÆC QVARTADECIMA PARS CONTINET DE EXCOMMVNICATIONE IVSTA VEL INIVSTA, & *quibus de causis & quo ordine facienda sit.*

INCIPIVNT CAPITVLA.

43. Quo

95. Quod

Finis capitulorum quartædecimæ partis.

QVARTADECIMA PARS.

Qua discretione beatus Petrus docuerit in vno Clemente omnes ecclesiæ præsules ligare & soluere. ¶ *Caput Primum.*

Epistola. j. ad Iacobum fratrem domini statim post princi. *Matth.* 16.

CLementi trado ait beatus Petrus, à domino mihi traditam potestatem ligandi atque soluendi, vt de omnibus quibuscunque decreuerit in terris, hoc decretum sit & in cœlis. Ligabit enim quod oportet ligari & soluet quod expedit solui: tanquam qui ad liquidum ecclesiæ regulam nouerit.

Item de eodem. ¶ *Caput* 2.

Ibidem aliquātò post.

Omnes ò Clemens cum tanta reuerentia tua verba suscipiant,vt sciant legatum te & prçconem esse veritatis,& quodcunque ligaueris super terram erit ligatum & in cœlo,& quodcunque solueris super terram erit solutum & in cœlo,†quandoquidem (vt dixi) quæ oportet ligabis,& quæ expedit solues.

Matth. 16. † quoniāquidem.

Ne præ-

A *Ne prælatus propriam sequens voluntatem aut soluere noxios, aut ligare conetur insontes. Gregorius in homelia xxvi.* ¶ *Caput* 3.

Lib. quadraginta hom.
11. q. 3. cap. plærunque.

Plærunque contingit, vt hic iudicis locum teneat, cuius ad locum vita minimè concordat: ac sæpe agitur vt vel damnet immeritos, vel alios ipse ligatus soluat. Sæpe in soluendis ac ligandis subditis suæ voluntatis motus, non autem causarum merita sequitur pastor: vnde fit vt ipsa ligandi ac soluendi potestate se priuet, qui hanc pro suis voluntatibus, & non pro subditorum moribus exercet. Sæpe fit vt erga quemlibet proximum odio vel gratia moueatur pastor. Iudicare autem dignè de subditis nequeunt, qui in subditorum causis sua vel odia vel gratiam sequuntur. Vnde rectè B per Prophetam dicitur, Mortificabant animas quæ non moriuntur, & viuificabant animas quæ non viuunt. Non morientem quippe mortificat, qui iustum damnat: & non victurum viuificare nititur, qui reum à supplicio absoluere conatur. Causæ ergo pensandæ sunt, & tunc ligandi atque soluendi potestas exercenda: videndum quæ culpa, aut quæ sit pœnitentia secuta post culpam: vt quos omnipotens Deus per compunctionis gratiam visitat, illos sententia pastoris absoluat. Tunc enim vera est absolutio præsidentis, cùm interni arbitrium sequitur iudicis. Quod benè quatriduani Lazari illa resurrectio designat, quæ videlicet demonstrat quia prius mortuum dominus vocauit, & viuificauit dicens, Lazare veni foras, & postmodum is qui viuens fuerat egressus à discipulis est solutus, sicut scriptum est, Cúmque egressus esset qui fuerat ligatus institis, tunc dixit discipulis, soluite eum & sinite abire, & ecce C illum discipuli iam viuentem soluunt, quem magister resuscitauerat mortuum. Si enim discipuli mortuum soluerent, fœtorem magis ostenderent quàm virtutem. Ex qua consideratione nobis intuendum est, quòd illos nos debemus per pastoralem authoritatem soluere, quos authorem nostrum intelligimus per suscitantem gratiam viuificare. Quæ nimirum viuificatio ante rectitudinem operis in ipsa iam cognoscitur confessione peccati. Vnde & huic ipsi mortuo nequaquam dicitur, reuiuisce, sed veni foras. Omnis quippe peccator dum culpam suam intra conscientiam abscondit, introrsus latet, in suis penetralibus occultatur. Sed mortuus venit foras, cùm peccator nequitias suas sponte confitetur. D Lazaro ergo dicitur, veni foras: ac si apertè cuilibet mortuo in culpa diceretur: cur reatum tuum intra conscientiam abscondis? foras iam per confessionem egredere, qui apud te per † cogitationem interius lates. Veniat itaque foras mortuus, id est culpam confiteatur peccator. Venientem verò soluant discipuli, vt pastores ecclesiæ ei pœnam debeant amouere, quam meruit qui non erubuit confiteri quod fecit. Hæc de solutionis ordine breuiter dixerim, vt sub magno moderamine pastores ecclesiæ vel soluere studeant, vel ligare.

Ezech. 13.
Ioan. 11.
† negationem

Quòd sancti minimè delinquunt cùm peccantes maledicti sententia feriunt. Gregorius in moralibus libro iiij. cap. vi. ¶ *Caput* 4.

24. q. 3. c. cũ sancti viri.

Cùm sancti viri maledictionis sententiam proferunt, non ad hanc ex

† prorũpunt

voto vltionis, ſed ex iuſtitiæ examine † erumpunt. Intus ſubtile Dei iudicium aſpiciunt, & mala foris exurgentia, qua maledictione ferire debeant cognoſcunt, & eo maledicto non peccant, quo ab interno iudice non diſcordant. A

Item. Quod duobus modis maledictum proferatur, & iniuſta vincula iuſto non eſſe metuenda. ¶ *Caput 5.*

Grego. moral. li. 4. c. 5.

Scriptura ſacra duobus modis maledictum memorat, aliud videlicet quod approbat, aliud quod damnat. Aliter enim maledictum profertur iudicio iuſtitiæ, vt ipſo primo homine peccante prolatum eſt, cùm audiuit, Maledicta terra in opere tuo: & cùm Abrahæ dicitur, maledicentibus tibi maledicam. Rurſum quia maledictum non iudicio iuſtitiæ profertur, ſed liuore vindictæ promitur, voce Pauli prædicantis admonemur, qui ait, Benedicite & nolite maledicere. *Auguſtinus de verbo domini ſecundùm Matthæum, cap. xvi.* Cœpiſti habere fratrem tuum tãquam publicanum, ligas illum in terra: ſed vt iuſtè alliges vide, nam iniuſta vincula dirumpit iuſtitia. Cùm autem correxeris & concordaueris cum fratre tuo, ſoluiſti illum in terra: cùm ſolueris in terra, erit ſolutus & in cœlo. B

Gene. 3. *Gene. 12.* *Roman. 12.* *11. q. 3. c. cœpiſti.*

Quod abominabilis ſit Deo qui vel iuſtum ligauerit, vel ſoluerit iniuſtum. Hieronymus ſuper epiſtolam Pauli ad Philemonem. ¶ *Caput 6.*

Ad locũ, Gratias ago Deo meo. *11. q. 3. ca. Si quis dixerit* *Prouer. 17.*

Si quis dixerit iuſtum iniuſtum, & iniuſtum iuſtum, abominabilis vterque apud Deum eſt. Similiter qui ſanctum dicit eſſe non ſanctum, & rurſum non ſanctum aſſerit ſanctum, abominabilis apud Deum eſt. C

Quod apud Deum non ſententia ſacerdotum, ſed vnumquenque vita defendat aut damnet. Hieronymus ſuper Matthæum libro tertio. ¶ *Caput 7.*

In cap. 16.

Tibi dabo claues regni cœlorum, & quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cœlo: & quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlo. Iſtum locum epiſcopi & presbyteri non intelligentes, aliquid ſibi de Pharizæorum aſſumunt ſupercilio, vt vel damnent innocentes, vel ſoluere ſe noxios arbitrentur: cùm apud Dominum non ſententia ſacerdotum, ſed reorum vita quæratur. Legimus in Leuitico de leproſis, vbi iubentur vt oſtendant ſe ſacerdotibus, & ſi lepram habuerint, tunc à ſacerdote immundi fiant, non quò ſacerdotes immundos faciant, ſed quò habeant notitiam de leproſis & non leproſis, & poſsint diſcernere qui mundus, quíue immundus ſit. Quomodo ergo ibi ſacerdos mundum vel immundum leproſum non facit, ſic & hic non alligat vel ſoluit epiſcopus & presbyter eos qui inſontes ſunt vel noxij, ſed pro officio ſuo cùm peccatorum audierit varietates, ſcit qui ligandus ſit, qui ſoluendus. D

Leuit. 14.

Sententiam iniuſtè prolatam nullatenus eſſe metuendam. Gelaſius epiſcopis Orientalibus, de communione Acatij vitanda. ¶ *Caput 8.*

11. q. 3. c. cui eſt illata.

Cui eſt illata ſententia, deponat errorem, & vacua eſt. Si iniuſta eſt,

tanto

A tanto eam curare non debet, quanto apud Deum & ecclesiam eius neminem potest iniqua grauare sententia. Ita ergo ea se non absolui desideret, qua se nullatenus perspicit obligatum.

Non impunè cedere si quis patitur iniustè. Aug. de summo bono. ¶ *Cap. 9.*

Secundùm catholicam fidem sanámque doctrinam, nec Dei naturæ nocere quisquam potest, nec natura Dei iniustè nocere cuiquam, nec nocere iniustè patitur quenquam. Qui enim nocet ait Apostolus, recipiet hic quod nocuit.

11.q.3. c. secundùm catholicam. Coloss. 3.

Nullum damnari nisi pro iniqua conscientia. Augustinus de sermone Domini in monte. ¶ *Caput* 10.

Lib. 2. c. 29.

Temerarium iudicium plærunque nihil nocet ei de quo iudicatur temere. Ei autem qui temere iudicat, ipsa temeritas necesse est vt noceat.

B

11.q.3.c. temerarium.

Item. Augustinus in epistola ad clerum Hipponensem. ¶ *Caput* 11.

Epist. 137.

Nunc si vobis placet vt nomen presbyteri non recitetur, ne iis qui ad ecclesiam nolunt accedere, sicut ait Apostolus, demus occasionem, non erit hoc nostrum factum. Quid enim obest homini, quòd ex illa tabula non vult eum recitari humana ignorantia, si de libro viuentium non eum deleat iniqua conscientia?

2. Corint. 11.

De eodem. Augustinus ad Secundinum Manichæum. ¶ *Caput* 12.

Tomo 6. lib. cōtra Secundinum Manich. cap. 1.

Senti de Augustino quicquid libet, sola me in oculis Dei conscientia non accuset.

11.q.3. cap. senti.

In iudicio solā timendam esse conscientiā. Aug. super psal. xxxvi. ¶ *Cap.* 13

Ad versum: Nec dānabit eū cùm iudicabitur illi.

C

Etsi ad tempus damnaris ab homine, & si † dixeris sententiam proconsuli in Cyprianum, aliud est sella terrena, aliud tribunal cœleste, ab inferiore accipit sententiam, à superiore coronam.

11.q.3.c. etsi ad tempus.

† dixeris sentētiam proconsulis.

Iusto pro maledicto iniustè illato, præmium fore sperandum. Augustinus super psal. xxxvij. ¶ *Caput* 14.

Ad versum: Quoniā in te speraui.

Custodi intus innocentiam tuam vbi nemo opprimit causam tuam. Præualuit in te falsum testimonium, sed apud homines. Nunquid apud Deum valebit, vbi causa tua dicenda est? Quando Deus erit iudex, alius testis quàm conscientia tua non erit. Inter iudicem iustum & conscientiā tuam noli timere, nisi causam tuam. *Item. August. super psal.* 102. Qui iustus est & iniustè maledicitur, præmium illi redditur.

11.q.3.c. custodi.

Ad versum: Faciens misericordiā dn̄s.

D

Vt presbyter vel diaconus ab episcopo suo quocunque modo deiectus à prouincialibus episcopis discutiatur, & ante hoc à nemine in communionem recipiatur. Ex Sardicensi concilio, cap. xvij. ¶ *Cap.* 15.

Si quis episcopus fortè iracundus (quod esse non debet) citò & asperè commouetur aduersùs presbyterum siue diaconum, & exterminare eum de ecclesia voluerit: videndum est ne innocens damnetur, aut perdat communionem. Et ideo habeat potestatem is qui abiectus est, vt episcopos finitimos interpellet, & causa eius audiatur, ac diligentius tractetur: quia non oportet ei negari audientiam roganti. Et ille episcopus qui iustè aut iniustè eum abiecit, patienter accipiat vt negotium discutiatur: vt vel probetur sententia eius à plurimis, vel emendetur.

11.q.3.ca. Si episcop⁹ fortè iracūdus

Tamen priusquam omnia diligenter & fideliter examinentur, eum qui fuerit à communione separatus, nullus debet præsumere vt communioni societ.

Vt episcopis qui subiectis vehementes fuerint & implacabiles, à vicinis episcopis communio denegetur. Ex Arelatensi concilio, Cap. xi. ¶ *Caput* 16.

Agath. concil. cap. 3. 11. q. 3. c. episcopi.

Episcopi si sacerdotali moderamine postposito, innocentes ac minimis causis culpabiles excommunicare præsumpserint, aut ad gratiam festinantes recipere fortasse noluerint, à vicinis episcopis cuiuslibet prouinciæ literis moneantur: & si parere noluerint, communio illis vsque ad tempus synodi à reliquis episcopis denegetur.

Exemplum huius rei. Gregorius magno † episcopo Mediolani. ¶ *Cap.* 17.

† presbytero habet Greg. *Lib. 2. regist. epi. 26. c. 65. 24. q. 3. c. comperimus.*

Comperimus, quòd Laurentius quondam frater & coëpiscopus noster nullis te culpis extantibus communione priuauerit, ideóque huius pręcepti nostri authoritate munitus officium tuum securus perage, & cõmunionem sine aliqua sume formidine.

Ne episcopus præcipitem sententiam dictet. Gregorius Maximiano Syracusano episcopo. ¶ *Caput* 18.

Li. 12. regist. epistola 26.

Frequenter me admonuisse vos recolo, vt in proferenda sententia esse præcipites nullatenus deberetis: & nunc ecce cognoui quia reuerendissimum virum Abbatem Eusebium commota furore vestra fraternitas excommunicauit, quod ego valde miratus sum.

Vt sana ratio corrigat quod mens turbata peccauerit. Augustinus ad Auxilium episcopum. ¶ *Caput* 19.

Epist. 75.

Præcor vt ignoscas precanti veniam excommunicato, si agnouerit culpam. Si autem nihil eum peccasse prudenter aduertis, fac quod sanctum virum facere oportet, vt si tibi contigit tanquam homini, quod vtique homo dicit in Psalmo, Turbatus est præ ira oculus meus, exclames ad Deum, Miserere mei domine quoniam infirmus sum, vt porrigat tibi dextram suam, & comprimat iracundiam tuam, & tranquillet mentem tuam ad videndam faciendámque iustitiam. Aufer gesta ecclesiastica quę perturbatior quàm consideratior forsitan fecisti.

Psalm. 6.

Suggillatio sacerdotum qui ad persequendas culpas prosiliunt incautè. Rabanus de pressuris ecclesiasticis, lib. j. ¶ *Caput* 20.

24. q. 3. c. nõ in perpetuũ. Psalm. 36.

Non in perpetuum damnamur cùm iniustè iudicamur, dicente Psalmista, Nec damnabit illum cum iudicabitur illi. Multi denique sacerdotum culpam zelo Dei se persequi profitentur, sed dum indiscretè hoc agunt, sacrilegij facinus incurrunt, & dum præcipites quasi ad emendandum ruunt, ipsi quoque multò magis deterius cadunt.

Qualiter in prælatum vindicari debeat, qui subiectum illicitè damnauerit. Ex consilio Parisiensi tempore Ludouici. ¶ *Caput* 21.

24. q. 3. c. de illicita.

De illicita excommunicatione lex Iustiniani Catholici Imperatoris, quam probat & seruat Ecclesia catholica constitutione 118. capit. CCCCLI. decreuit vt nemo episcopus, nemo presbyter, excommunicet aliquem,

A quem, antequam causa probetur propter quam ecclesiastici canones hoc fieri iubent. Si quis autem aduersùs ea aliquem excommunicauerit, ille quidem qui excommunicatus est maioris sacerdotis authoritate ad gratiam sanctæ communionis redeat. Is autem qui non legitimè excommunicauit, in tantum tempus abstineat à sacra communione, quantum maiori sacerdoti visum fuerit: vt id quod iniustè fecit ipse iustè patiatur. Et hinc sanctus Gregorius ad Ioannem episcopum iniustè excõmunicantem inter cætera scripsit, dicens, Cassatis prius, atque ad nihilum redactis prædictæ sententiæ tuæ decretis, ex beati Petri apostolorum principis authoritate, decernimus. xxx. dierum spacio sacra te communione priuatum, ab omnipotenti Deo tanti excessus veniam cum summa pœnitentia ac lachrymis exorare. Quod si hanc sententiam nostram te cognouerimus implesse remissius, non iam tantùm iniustitiam, sed & contumaciam fraternitatis tuæ cognoscas iuuante domino, seueriùs puniendam: quia nemo præproperè vel præposterè scilicet non commonitus neque conuentus est iudicandus, de conuentione huiusmodi patratoris manifestorum criminũ lex dicit: Quicunque tribus authoritatibus iudicis conuentus, vel tribus edictis fuerit ad iudicem prouocatus, aut vno pro omnibus peréptorio, id est quod causam extinguit, fuerit euocatus, & præsentiam suam apud eum iudicem à quo ei denunciatum est exhibere noluerit, aduersùs eum quasi in contumacem iudicari potest: quinimo nec retractari per appellationem negotia possunt, quoties in contumacem fuerit iudicatum. Et hanc sententiam de tribus authoritatibus conuentis ex euangelica veritate Cœlestinus ad Nestorium scribens, & Ephesina synodus de eodem decernens, & beatus Gregorius ad Ioannem scribens cõprobant. De peremptorio autem scripto, Aphricanum concilium monstrat de Cresconio, vt si conuentus resipiscere detrectauerit, suo contemptu & contumacia faciente, authoritate iudiciaria protinus excludatur. Et item beatus Gregorius de sententia in contumacem, scribens ad Maximum præsumptorem Salonitanum episcopum dicit: Hortamur vt ad nos venire omni postposita excusatione festines, quatenus seruata iustitia hæc de quibus accusaris & cognoscere, & finire secundùm canonica instituta Christo reuelante, possimus. Ita autem fac vt ad veniendum amplius iam moras non ingeras, ne ipsa te magis absentia obnoxium his quę dicuntur assignet, & nos in te hæc res non solùm propter dicta crimina quæ purgare subterfugis, sed etiam propter inobedientiæ culpam durius scilicet vt in contumacem, cogat ex concilio ferre iudicium.

Lib. regist. 2. cap. 45. epist. 6 ad Ioanné episco. primæ Iustinianæ.

Episto. concil. Ephesini ad Nestorium.

Cap. 44.

Lib. 5. regist. epist. 3. seu ca. 103.

Quales subiecti erga eos esse debeant qui animum offenderint præsidentis. Ex epistola 1. Clementis ad Iacobum. ¶ *Caput* 22.

Quædam ex vobis ipsis intelligere debetis, si qua sunt quæ episcopus vester propter malorum hominum insidias non potest euidentius & manifestius proloqui. Verbi gratia: si inimicus est alicui pro actibus suis, nolite expectare vt ipse vobis dicat, Cum illo nolite amici esse: sed prudenter obseruare debetis, & voluntati eius absque

contentione obsecundare, & auertere vos ab eo cui ipsum sentitis aduersum. Sed nec loqui his quibus ipse non loquitur, vt vnusquisque qui in culpa est, dum cupit omnium vestrorum amicitias ferre, festinet citius ei reconciliari qui omnibus præest. Et per hoc redeat ad salutem, cùm obedire cœperit monitis præsidētis. Si quis verò amicus fuerit his quibus ipse amicus non est, & locutus fuerit his quibus ipse non loquitur, vnus est, & ipse ex illis qui exterminare volunt Dei ecclesiam, & cùm corpore vobiscum esse videatur, & mēte & anima contra vos est, & multo est nequior hostis hic, quàm hi qui foris sunt, & euidenter inimici sunt. A

Vt communicans excommunicatis similem sortiatur vindictam.

Calixtus episcopis Galliæ. ¶ *Caput* 23.

Epist. 2. 11.q.3.c.ex-cōmunicatos.

Excommunicatos quoque à sacerdotibus nullus recipiat ante vtriusq; partis iustam examinationem, nec cum eis in oratione, aut cibo, vel potu, vel osculo communicet, nec Aue eis dicat. Quia quicunque in his vel aliis prohibitis scienter excommunicatis communicauerit, iuxta Apostolorum institutionem & ipse simili excommunicationi subiacebit. B

*Cap.*11.*canonū Apost.*

De eadem re. Fabianus papa ecclesiæ comministris. ¶ *Caput* 24.

*Epistola.*1. 11.q.3.c. *Sicut apostoli*

Cum excommunicatis non est communicandum. Et si quis cum excommunicato auertendo regulas scienter saltem in domo simul locutus fuerit vel orauerit, ille communione priuetur.

Ne quis episcopus alterius episcopi presbytero vel diacono communione priuato scienter communicet. Ex Sardicensi concilio, cap.xvi. ¶ *Caput* 25. C

Siue diaconus, siue presbyter, siue quis clericorum ab episcopo suo cōmunione fuerit priuatus, & ad alterum perrexerit episcopum, & scierit ad quem confugit, eum ab episcopo suo fuisse abiectum, non oportet vt ei communionem indulgeat. Quod si fecerit, sciat se conuocatis episcopis causam esse dicturum.

Vt quilibet ecclesiastici ordinis ministri excommunicatis communicantes communione priuentur. Ex Antiocheni cōc. cap.ij. ¶ *Cap.*26.

Si quis de episcopis, vel presbyteris, vel diaconis, seu quilibet ex clero deprehensus fuerit cum excommunicatis communicare, etiam iste priuetur communione, tanquam qui regulam confundit ecclesiæ.

Ne quis clericum communione priuatum recipiat, nisi aut suo episcopo reconciliatum, aut synodali satisfactione purgatum. Ex eodem concilio, cap.vi. ¶ *Caput* 27. D

11.q.3.ca. *Si quis à proprio.*

Si quis à proprio episcopo communione priuatus est, non ante suscipiatur ab alijs, quàm suo reconcilietur episcopo, aut certè ad synodum quæ congregatur occurrens pro se satisfaciat.

Ab ecclesia eliminatum quisquis clericorum in communionem receperit pari lege iudicetur. Ex concil.ij. Carthag. ca.vij. ¶ *Caput* 28.

11.q.3.c. *qui merito.* † diacono.

Qui merito facinorum suorum ab ecclesia expulsi sunt, si ab aliquo episcopo, vel presbytero, vel †clerico fuerint in cōmunione suscepti, etiam ipsi pari crimine cum eisdem teneantur obnoxij.

De eadem

A *De eadem re. Ex concilio iiij. Carthag.* ¶ *Caput* 28. *Cap.* 73. *11.q.3 c. qui communicauerit.*

Qui communicauerit vel orauerit cum excommunicato, siue clericus siue laicus, excommunicetur.

De eadem re. Ex Cæsaraugustensi concilio cap. v. ¶ *Caput* 29.

Hi qui per disciplinam aut sententiam episcopi ab ecclesia fuerint separati, ab aliis episcopis non sunt recipiendi. Quod si scientes episcopi fecerint non habeant communionem.

De eadem re. Ex concil. Tolet. 1. cap. xv. ¶ *Caput* 30.

Si quis laicus abstinetur, ad hũc vel ad domum eius vel clericorum vel religiosorum nullus accedat. Similiter & clericus si abstinetur, à clericis deuitetur. Si quis cum illo colloqui aut conuiuari fuerit deprehensus, etiã B ipse abstineatur. Sed hoc pertineat ad eos clericos qui †vnius sunt episcopi, & ad omnes qui moniti fuerint de eo qui abstinetur siue laico quolibet siue clerico. *11.q.3.ca. Si quis laicus.* † eiusdem,

De eadem re. Ex canonibus Martini episcopi ad laicos. ¶ *Caput* 31. *Cap.* 85.

Non liceat communicare excommunicatis, neq; in domos eorum introeuntes orare cum eis. Si autem aliquis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut quilibet ecclesiasticus excommunicato cõmunicauerit, quasi perturbans omnem disciplinam ecclesiæ, excommunicetur.

Item de eodem. Gregorius Ianuario episcopo Sardiniæ. ¶ *Caput* 32. *Li. 3. regist. epist. 24.*

Eis qui ab ecclesiastica communione suspensi sunt, nullus religiosus secundùm canonum statuta iungatur.

C *Ne quis contra ecclesiasticam satisfactionem excommunicatis communicet. Gelasius Maiorico, Serano, & Ioanni episcopis.* ¶ *Cap.* 33.

Cœlestinus presbyter fratris & coepiscopi nostri Serani, qui contra põtificale iudicium contráque Apostolicæ sedis mandata prorumpens, supradictis communionem sacram ministrare præsumpsit, cùm non poterit ignorare sententiam proprij sacerdotis, ab officio protinus ecclesiastico repellatur, vt nullus ecclesiæ ministrorum contra pontificalia statuta venire contendat.

De eadem re. Ex Regula sancti Benedicti, cap. xxvi. ¶ *Caput* 34.

Si quis frater præsumpserit sine iussione abbatis fratri excommunicato quolibet modo se iungere aut loqui cum eo, vel mandatum ei dirigere: D similem sortiatur excommunicationis vindictam.

Vt excommunicatus ante examen non communicet, statuta misericorditer pœnitentia his qui aliter fecerint. Ioannes viij. clero & ordini Salernitano. ¶ *Caput* 35.

De illis presbyteris qui tempore sanctissimi prædecessoris nostri domini papæ Nicolai excommunicati sacrum ministerium contingere præsumpserunt, ipsi in se damnationis (sicut sancti canones statuerunt) sententiam intulerunt. Tamen quia miseratio Apostolica veniam solet præstare correctis, ob multitudinem misericordiæ illis hanc indulgentiam exhibemus, vt sancta communione saginati studeant tribus continuis annis per hebdomadam †omni secunda & sexta feria, à vino aut aceto pe- *11.q.3.c. de illis presbyteris.* † omni tempore, 2. & 4. & 6 feria à vino & carne penitus ieiunare. Sic Grati.

nitus ieiunare, & vltra lugenda nequaquam committere. A

Vt nullus ecclesiæ Sacramenta ab excommunicatis accipiat. Ioannes viij. Michaeli regi Bulgarorum. ¶ *Caput 36.*

Si ab his quos excommunicatos habebamus sacramenta quæcunque suscipitis, constat quia idololatriam, non vt catholici essetis, sed vt schismatici efficeremini reliquisse videmini.

Item vt clericus siue laicus à suo episcopo damnatus ab alijs non recipiatur. Ex concilio Niceno cap. v. ¶ *Caput 37.*

De his qui communione priuantur, seu ex clero, seu ex laico ordine, ab episcopis per vnamquanque prouinciam sententia regularis obtineat, vt hi qui abiiciuntur ab alijs non recipiantur.

De eadem re. Ex epistola Carthagi. concil. ad Cœlestinũ Pap. ¶ *Cap. 38.* B

Extat inter decreta cõc. Aphrican. cap. 105. Cap. 5.

Deprecamur, vt deinceps ad aures vestras hinc venientes non facilius admittatis, nec à nobis excommunicatos in communionem vltra velitis excipere: quia etiam hoc Niceno concilio definitum, facilè aduertit venerabilitas tua. Nam si de inferioribus clericis vel laicis videtur ibi præcaueri, quantò magis hoc de episcopis voluit obseruari, ne in prouincia à communione suspensi à tua sanctitate præproperè vel indebitè videantur communioni restitui? Presbyterorum quoque & sequentium clericorum improba refugia (sicut te dignum est) repellat sanctitas tua.

Item de eadem re Nicolaus Epiphanio episcopo. ¶ *Caput 39.*

Sancimus, vt si quis presbyter pro aliquo neglectu aut crimine à proprio excommunicatus fuerit episcopo, ab alio episcopo non communicetur. Si verò ante audientiam communicare præsumpserit, damnationis in se illatam cognoscat sententiam. C

De eadem re. Ex Canon. Apostolorum cap. xi. ¶ *Caput 40.*

11. q. 3. c. sicut apostoli. dist. 19. cap. Anastasius

Si quis excommunicato saltem in domo locutus fuerit, vel orauerit, iste communione priuetur. *Exemplum cauendi: Ex lib. Pontificali.* Anastasius 2. natione Romanus sedit anno vno, mensibus xi: diebus 24. Et multi presbyteri atque clerici eiecerunt se à communione ipsius: eo quòd sine consilio eorum communicasset diacono Thessalonicen. qui communis erat Acacio: & quia occultè voluit reuocare Acacium, & non potuit, quia diuino nutu percussus est Acacius.

Quod nemo possit iustè damnari, nisi canonicè ad audientiam vocatus. Alexander ij. Geruasio Remensi Archiepiscopo. ¶ *Caput 41.* D

Iustè non potest fieri, vt prius quis à quoquam prælato excõmunicetur, quàm missa synodica canonicè ad respondendum vocetur.

Vt prælatus si quem ante probationem causæ damnauerit, maiori audientiæ addictus recipiat & ipse quod fecit. Nouellarum cõstitutio. xi. cap. xx. ¶ *Caput 42.*

2. q. 1. c. nemo episcopus.

Nemo episcopus, nemo presbyter excommunicet aliquem, antequam causa probetur propter quam ecclesiastici canones hoc fieri iubẽt. Si quis autem aduersùs ea excommunicauerit aliquem, ille quidem qui excommunicatus est, maioris sacerdotis authoritate ad gratiam sanctę communionis

A nionis redeat, is autem qui non legitimè excommunicauit in tantum abstineat tempus, quantum maiori sacerdoti visum fuerit, vt quod iniustè fecit, ipse iustè patiatur.

Quo moderamine sedes Apostolica in ferenda sententia qualitatibus hominum condescendat. Ex decretis Greg. vij. ¶ *Caput* 43.

Quoniam multos peccatis nostris exigentibus, pro causa excommunicationis perire quotidie cernimus, partim ignorantia, partim nimia simplicitate, partim timore, partim etiã necessitate: deuicti misericordia, anathematis sententiam ad tempus (prout possumus) temperamus. Apostolica itaque authoritate ab anathematis vinculo hos subtrahimus, videlicet vxores, liberos, filios, seruos, ancillas seu mancipia, nec non rusticos, B & seruientes, & omnes alios qui non adeo curiales sunt, vt eorum consilio scelera perpetrentur, & eos qui ignoranter excommunicatis communicant, siue illos qui communicant cum eis qui excommunicatis communicant. Quicunq; autem aut arator, aut peregrinus, aut viator in terram excommunicatorum deuenerit vbi non possit emere, vel non habeat vnde emat, ab excommunicatis accipiendi licentiam damus. Et si quis excommunicatis nõ pro sustentatione superbiæ, sed humanitatis causa dare voluerit, non prohibemus.

11. q. 3. cap. quoniam multos.

Vtrùm vno quolibet peccante tota domus eius anathemate ferienda sit. Ex episto. Augustini ad Auxilium episcopum. ¶ *Caput* 44.

Si habes de hac re sententiam certis rationibus vel scripturarum testi- C moniis exploratam, nos docere digneris quomodo rectè anathematizetur pro patris peccato filius, aut pro mariti vxor, aut pro domini seruus, aut quisquam in domo etiam nondum natus, si eo tempore quo vniuersa domus est anathemate obligata nascatur, nec ei possit per lauacrum regenerationis in mortis periculo subueniri. † Hæc enim corporalis est pœna, qua legimus quosdam contemptores Dei cum suis omnibus qui eiusdem impietatis participes fuerunt, pariter interfectos. Tunc quippe ad terrorem viuentium mortalia corpora perimebantur, quandoque etiam moritura. Spiritualis autem pœna, qua fit quod scriptum est, Quæ ligaueris super terram erunt ligata & in cœlo: animas obligat, de quibus dictum est, Anima patris mea est, & anima filij mea est: anima quę peccauerit ipsa mo D rietur. Audistis fortasse aliquos magni nominis sacerdotes cum domo sua quempiam anathematizasse peccantium. Ego autem si quis ex me quæsierit, vtrùm rectè fiat, quid ei respondeam non inuenio. Nunquam hoc facere ausus sum de quorũdam facinoribus vnanimiter aduersùs ecclesiam perpetratis, nisi grauissimè commouerer. *Item.* Quomodo possumus vel Deo vel hominibus iustam reddere rationem, si animas innocentes pro scelere alieno quod non trahunt, sicut ex Adam in quo omnes peccauerunt, originale peccatum spirituali supplicio puniamus? Etenim Classiciani filius etsi traxit ex patre noxam primi hominis sacro fonte baptismatis expiandam, tamen quicquid postea qui eum genuit, peccati pater eius admisit, vbi particeps iste non fuit, ad eum non pertinere quis ambigat?

Epist. 75. 24. q. 3. c. Si habes.

† Nec

Matth. 16. Ezech. 18.

Paucul is interiectis.

Roman. 5.

ambigat? Quid dicam de coniuge? quid dicam de tot animabus in vniuersa familia? A

Apostolicæ sedis exemplum, quomodo quosdam excommunicatos publicè pronunciet, quosdam quasi dissimulet, quos tamē saluandos pœnitētiæ medicamēto monet. Vrbanus ij. Gibehardo Constātiensi episc. ¶ *Cap.* 45.

Excōmunicationis quæstione tractata, sancti prędecessoris nostri Gregorij sententiam confirmantes, ita eam domino inspirante determinauimus. Primo siquidem gradu Rauennatem Hæresiarchā Romanæ ecclesiæ inuasorem ab omnibus catholicæ ecclesiæ membris alienum & excōmunicatum esse censemus. Secundo eos qui armis, pecunia, consilio, aut obedientia ecclesiasticos maximè ordines aut honores ab eis accipiendo, eorū nequitiæ adminiculū subministrant. Hos igitur principaliter anathematis B vinculis adstringentes, in tertio gradu cōmunicantes eis nos quidem non excommunicauimus, sed quia ipsi se eorum †cōmunione condemnant, in nostram eos societatem sine pœnitentię vltione & absolutione nequaquā recipimus. Sanctis quippe canonibus cautum constat, vt qui excommunicatis cōmunicauerit, excommunicetur. Ipsi tamen pœnitentiæ atque absolutionis modos ea moderatione decreuimus, vt quicunque seu ignorātia, seu timore, seu necessitate negotij cuiusquā maximi & maximè necessarij, eorum se conuictu, salutatione, oratione, osculóue cōtaminauerit, minoris pœnitentiæ medicina societatis nostræ participium sortiatur. Eos verò qui aut spontaneè aut negligenter inciderint, sub ea volumus disciplinæ coërcitione suscipi, vt cæteris metus incutiatur. C

† excōmunicatione.

De eadē re. Nicolaus papa Hincmaro Remorū Archiepiscopo. ¶ *Cap.* 46.

11.q.3.c.excellētißim9

† Engiltrude.

Excellentissimus Rex Carolus Apostolatum nostrum consuluit, quid agendum sit de his qui communicant cum his qui cum † Ingeltrude sæpe damnata communicant fœmina, quoniam eam cū communicatoribus & fautoribus suis pari vinculo anathematis retineri constat astrictam. Quapropter nunc beatitudini tuę iniungimus, vt super hoc nostra authoritate freta curam de his sumere studeat. Et quia docta diuinitus sanctitas tua valde nouit aliud esse ex necessitate, aliud ex ignorantia, atque aliud quod ex studio delinquitur, istúdq; posterius duobus prioribus strictius esse puniendum, idcirco solerter inuigilet & cauta discretione singulorū modos diiudicet, quatenus hi ex necessitate vel ignorantia delinquūt authoritate D nostra per te absoluantur, si tamen ipsa eorum ignorantia vel necessitas vera & non simulata, vel non ex voluntate processerit. Quia vt benè nosti plærique sunt qui possunt quidem, sed non volunt recta nosse. Vnde psalmista de huiusmodi, Noluit, inquit, intelligere vt bene ageret. Illos autem qui studio suo obligātur & contemptu interdicta nostra postponunt, non nisi digna satisfactione præueniente volumus à te prorsus absolui.

Psal. 35.

Quod ratum sit in cœlo ecclesiæ iudicium. Augustinus super Ioannem parte j. tracta. xliiij. ¶ *Caput* 47.

Milleloquiū August. ad titulū Excōmunicationis tribuit cap. 49. sed nec ibi legitur.

Cùm excommunicat ecclesia, in cœlo ligatur excommunicatus: cū reconciliat ecclesia, in cœlo soluitur reconciliatus.

Item de

A *Item de potestate ecclesiæ. Chrysostomus super epistolam ad Hebræos, sermone iiij.* ¶ *Caput* 48.

Homel.4. ad cap.2.epistolæ ad Hebræ.

Nemo contemnat vincula ecclesiastica: non enim homo est qui ligat, sed Christus, qui hanc potestatem dedit, & dominos fecit homines tanti honoris.

11.*q*.3.*c.nemo contemnat.*

Quid sit anathematizari. Ex quintæ synodi actione v. ¶ *Caput* 49.

Certum est quod qui impius demonstratus est, omnimodò separatus est à Deo: sicut etiam ille qui anathematizatus tanquam impius separatus est. Nihil enim aliud significat anathema, nisi à Deo separationem. *Actione viij.* Iudicium anathematis nihil aliud est, nisi à Deo separatio, quod impius licet in verbo ab aliquo non suscepisset, tamen anathema re

24.*q*.3. *ca. certum est.*

B ipsa sibi infert per suam impietatem, semetipsum à vera vita separans.

Quàm graue sit periculum anathematizari. Augustinus de verbis Apost. serm. lxviij. ¶ *Caput* 50.

Milleloquiũ tribuit, ca.14 nec ibi reperitur.

Omnis Christianus dilectissimi qui à sacerdotibus excommunicatur, Sathanæ tradi dicitur. Quomodo? Scilicet quia extra ecclesiam est diabolus, sicut in ecclesia Christus. Ac per hoc quasi diabolo tradi dicitur, qui ab ecclesiastica communione remouetur. Vnde illos quos tunc Apostolus Sathanæ esse traditos prædicat, excommunicatos à se esse demonstrat.

11. *q*. 3. *cap. omnis Christianus.*

1. *Timot.*1.

Quid intersit inter excommunicationem & anathema. Ioannes viij. Luitberto Archiepiscopo Magontino. ¶ *Caput* 51.

C Engeltruden vxorem Bosonis noueris non solùm excommunicatione (quæ à fraterna societate separat) sed & anathemate, quod ab ipso corpore Christi, quod est ecclesia, recidit, crebrò percussam.

Quàm sit graue anathema. Ex historia Anastasij bibliothecarij Romanæ ecclesiæ. ¶ *Caput* 52.

Tharasius patriarcha cùm eligeretur, dixit, Anathema procul à Deo emittit, & à regno cœlorum expellit, ducens in tenebras exteriores.

Quòd regnum cœlorum intercluditur quibus ecclesia clauditur. Eutychianus episcopis per Siciliam. ¶ *Caput* 53.

Epistola 2.

Quibus regnum †Dei præcluditur, proculdubio & ecclesia denegatur. De quibus dominus in Euangelio, potestatem Apostolorum eorúmque

† cœlorũ

D successorum annuncians ait, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum alligaueritis peccata, alligata erunt, id est, quibus ecclesiam interdixeritis, nisi reconciliati per satisfactionem fuerint, ipsis ianua regni cœlestis clausa erit.

Matth. 18.

Quod ordinatio quæ ab excommnnicatis fit nullam vim habet. Gregorius Maximo præsumptori Salonæ. ¶ *Caput* 54.

Li.3.regist. epistola 20.

Additur inauditum nefas, quod post interdictionem quoq; nostram, quæ sub excommunicatione quoque nostra ordinãtiúmque te facta est, cæsis presbyteris, diaconibus, cæteróque clero manu militari ad medium diceris deductus. Quam rem nos consecrationem dicere nullo modo possumus: quia ab excommunicatis est hominibus consecrata.

De ea-

De eadem re. Ex decr.vij.Gregorij papæ. ¶ *Caput 55.* A

Gregorius papa synodo præsidens dixit. Ordinationes illorum qui ab excommunicatis sunt ordinati, sanctorum patrum sequentes vestigia irritas fieri censuimus.

Exemplum cauendi. Paulus in vita Greg. lib. iiij. cap. ix. ¶ *Caput 56.*

Cum Dalmatinorum generalitas honoratum Archidiaconum, quem Gregorius ex presbytero in diaconũ conuerterat, sibi præficiendum concorditer elegissent, eorúmque decretum pontifex approbasset, factione Malchi episcopi rectoris Apostolici patrimonij, manu militari, Maximus multis criminibus inuolutus episcopatum Salonitanæ ciuitatis inuasit. Quod Gregorius audiens Dalmatinis & Iadectinis episcopis, ne illi manus imponerét sub magna interminatione prohibuit. At vero Maximus, B qui episcopatus sedem contra canones inuaserat, etiam sacerdotium contra Deum per symoniacam hæresin ab episcopis duntaxat excommunicatis precio corruptis, non timuit promereri.

Quod qui excommunicatus est alium excommunicare nequit. Alexander ij. Guillelmo Marcioni. ¶ *Caput 57.*

24.q.1.c.audiuimus. Audiuimus quod Henricus, Rauennas dictus Archiepiscopus nisus sit te excommunicare: quod, quia excommunicatus te excommunicare non potuit, apostolica authoritate te tuósque absoluentes, mandamus exinde non curare.

De eadem re. Nicolaus papa Michaeli Augusto. ¶ *Caput 58.*

24.q.1.c.ait Cœlestinus. Ait Cœlestinus papa episcopis orientalibus scribens, Si quis ab episcopo Nestorio aut ab aliis qui eum sequuntur, ex quo talia prædicare cœperũt, vel excommunicatus vel exutus est seu antistitis seu clerici dignitate, hunc in nostra communione & durasse, & durare manifestum est, nec iudicamus eum esse remotum: quia non poterat quenquam eius remouere sententia, qui se iam præbuerat ipse remouendum. C

De eadem re. Item ad Clerum Constantinopolitanum. ¶ *Caput 59.*

24.q.1.c.apertè inquit Apertè inquit, sedis nostræ sanxit authoritas nullum siue episcopum, siue clericum, seu professione aliqua Christianum qui à Nestorio vel eius similibus, ex quo talia prædicare cœperunt, vel loco suo vel communione deiecti sunt, vel eiectum vel excommunicatum videri. Sed hi omnes in nostra communione & fuerunt & huc vsque perdurant: quia neminem D deijcere vel remouere poterat, qui prædicans talia titubabat. Intellexisti Imperator ex supra memoratis non potuisse, vt non dicamus prælatum suum saltem quemlibet remouere qui fuerant olim remoti, nec deijcere quenquam iam ante prostrati.

Epistol. 19. cap. 6. *Nos non debere communicare defunctis quibus in vita non communicauimus. Leo Rustico Narbonensi episcopo.* ¶ *Caput 60.*

24.q.2.c. de communione. De communione priuatis & ita defunctis, horum causa Dei iudicio seruanda est, in cuius manu fuit, vt talium obitus non vsque ad communionis remedium differretur. Nos autem quibus viuentibus non communicauimus, mortuis communicare non possumus.

A

De eadem re. Gelaſius papa Fauſto Magiſtro militiæ. ¶ *Caput 61.*

Mortuos ſuſcitaſſe legimus Chriſtũ, in errore mortuos abſoluiſſe non legimus. Et qui hoc certam faciendi ſolus habuit poteſtatem, beato Petro Apoſtolo principaliter mandat, Quæcunque ſuper terram ligaueris erunt ligata & in cœlo, & quæcunque ſolueris ſuper terram erunt ſoluta & in cœlis. Super terram inquit, nam in hac alligatione defunctum nuſquam dixit abſoluendum.

Matth. 16.

Quod licet hæreticos etiam poſt mortem anathematizari. Ex actione j. quintæ ſynodi. ¶ *Caput 62.*

24. q. 2. ca. ſanè profertur.

Sanè profertur à quibuſdam, qui dicunt oportere poſt mortem hæreticos anathematizari, & ſequi in hoc doctrinã ſacrorum patrum, qui non ſolùm viuentes hæreticos condemnauerunt, ſed & poſt mortem, vtpote in ſua impietate mortuos, anathematizauerunt: ſicut eos qui iniuſtè condemnati ſunt reuocauerunt poſt mortem, & in ſacris διπτύχοις ſcripſerũt: quod factum eſt in * Ioanne & in *Flauiano religioſæ memoriæ epiſcopis Conſtantinopolitanis. *Item Auguſti. ait.* Si fortè iſti libri ita deſignant traditorem ſuum, ſicut deſignauit dominus Iudam, legant in eis nominatim & expreſſè vel Cæcilianum vel eius ordinatores eorundem librorum fuiſſe traditores, & ſi non eos anathematizauero ipſe cum eis iudicer tradidiſſe. *Item.* Quæ modò recitata ſunt † à Gelaſio ſanctæ memoriæ, conueniunt ſtatui tenenti ab initio in eccleſia: impium dogma iam inculpatum & condemnatum, & eos qui tali dogmati obnoxij ſunt anathematizari vult eccleſiæ traditio, licet mortui eſſent. Ideo & ſanctę memorię Auguſtinus dicit, Si modo conuinceretur Cœcilianus de his quæ inferuntur ei, etiam poſt mortem illum anathematizo. *Item.* Multi epiſcopi cõgregati, & quædam de diuerſis cauſis ad eccleſiaſticum ſtatum pertinentibus diſponentes, de epiſcopis ſtatuerunt defunctis qui ſuas facultates hęreticis relinquũt, vt & poſt mortẽ anathemati ſubijciantur. *Item.* Et ſi vera ſunt quæ Cœciliano obiecta ſunt, & nobis aliquãdo poſſent monſtrari, ipſum mortuum anathematizaremus. Sunt autẽ etiam Auguſtini ſanctæ memoriæ epiſtolæ dicentes, quod ſi qui in vita ſua non rectè ſapuerunt, licet non condemnati fuiſſent adhuc viuentes, vt demonſtrato peccato, iſti etiã poſt mortẽ anathemati ſubijciantur. *Item.* Dicis licere mihi etiã de mortuis iudicare, quia iudiciũ non tãtùm de viuis, ſed etiã de mortuis fieri poteſt. *Item.* † Rabulas ſanctæ memoriæ epiſcopus factus Edeſſenæ ciuitatis, qui in ſacerdotibus explenduit, Theodorum Mopſueſtenũ etiam poſt mortẽ, in eccleſia anathematizauit. *Item.* Etiam Romanorũ eccleſia ante †paucos annos Dioſcorum*, qui fuit Papa eccleſię eiuſdem, & poſt mortẽ anathematizauit, cùm nec in fidem peccaſſet: & hoc ſciunt omnes qui hic degunt Romani, & maximè qui in dignitatibus exiſtũt, qui etiam eidem Dioſcoro cõmunicatores permanſerunt vſq; ad eius mortẽ. *Item.* Etiam †Origenẽ, ſi ad tẽpora Theophili ſanctæ memoriæ, vel ſuperius aliquis recurrerit, poſt mortẽ inueniet anathematizatũ: quod etiã in iſto fecit & veſtra ſanctitas, & Vigili⁹ religioſiſsim⁹ Papa antiquioris Romę. *Item.* Sacra ſynodus

B C D

Hac de re multa ſub finem Edicti Iuſtiniani Imperatoris Ioãni papæ 2. tranſmiſsi: extat ad calcẽ tomi 1. Cõcil.
*Theodo. eccleſ. hiſto. lib. 5. ca. 34. & 35.
* In concilio Chalcedon.
Auguſt. ca. 3. lib. de vnitate Eccleſiæ.
Ioan. 13.
† Aug. ſanctæ memoriæ cõſuluit & ſtatuit teneri ab initio, &c. Sic Gratia.
Conc. Aphri. cap. 48.
Auguſt. epiſt. 50. ad Bonifacium.
† Refert Liberatus Breuiarij ſui cap. 10. ex epiſto. Ibæ ad Marim Perſam, cuius fragmentum extat actiõe 10. Chalce. Cõc.
† quatuor.
* Locus vt apparet deprauatus vel mutil⁹, fortè: Quòd excõmunicatiõe dictaſſet in Leoné, qui fuit &c.
† Socrates hiſto. eccleſ. li. 6 ca. 10. & li. 7. cap. 45. Zozomenus li. 8. c. 14. Nicephorus li. 17. c. 27. & 28. Liberatus in breuiario, cap. 23.

synodus dixit: Sufficiũt quidẽ quę dicta & prolata sunt, ecclesiasticã traditionẽ demonstrare, quòd oportet hęreticos, & post mortẽ anathematizari. A

De eadem re. Actione iiij. eiusdem synodi. ¶ *Caput 63.*

Sacra synodus dixit: Augustini religiosæ memoriæ, qui inter episcopos Aphricanos splenduit, diuersę epistolę recitatę sunt, significãtes quòd oportet hæreticos & post mortem anathematizari. Talem autem ecclesiasticam traditionem & alij Aphricani reuerendissimi episcopi seruauerũt: sed & sancta Romana ecclesia quosdam episcopos & post mortem anathematizauit, licet pro fide in vita sua non essent accusati, & vtrunque apud nos habita gesta significant.

Vt qui sponsam alterius rapuerit, & reddere noluerit, cum ipsa quam rapuit excommunicetur, si ad sponsum illa redire contempserit. Ioannes viij. Rostanio Archiepiscopo. ¶ *Caput 64.* B

27.q.2.ca. *Atho præsentium.*

Atho præsentium lator dum in nostro seruitio fideliter excubaret, quendam virum fœminã sibi desponsatam queritur rapuisse: & ideo fraternitas tua authoritate nostra suffulta suffraganeos suos episcopos præsentialiter conuocet, sicque vnanimi sententia si sponsam huic raptor nõ reddiderit, tam idem quàm rapta, si ad sponsum pristinum remeare noluerit, omni communione priuentur.

Vt notentur excommunicatorum nomina. Ioannes viij. in concilio apud Rauennam, cap. xij. ¶ *Caput 65.*

11.q.3.c. *Curæ sit omnibus.*

Curæ sit omnibus episcopis, excommunicatorũ omnino nomina tam vicinis episcopis quàm suis parœcianis pariter indicare, eáque in celebri loco posita præ foribus ecclesię cunctis venientibus inculcare: quatenus in vtraque diligentia excommunicatis vbique ecclesiasticus aditus excludatur, & excusationis causa omnibus auferatur. C

De eodem. Ioannes viij. Petro episcopo. ¶ *Caput 66.*

Si Deodatus & Gregorius statuto iam tẽpore ad nos venire, & omnia iustè atq; canonicè emendare contempserint, grauioribus eos perpetui anathematis vinculis inodabimus, eorúmq; scelera & excommunicationes & anathemata scribentes, ante sanctissimam beati Petri apostoli imaginẽ suspẽdemus, vt omnibus de toto mũdo ad limina Apostolica veniẽtibus illorũ sit nota iniquitas, & cõsortio sacrę ecclesiæ videãtur extranei.

Excõmunicati munera nõ suscipiẽda. Ex Eliberi. cõ. ca. xxviii. ¶ *Cap. 67.* D

Episcopũ, placuit, ab eo qui nõ cõmunicat munera nõ accipere debere.

Eleemosynam eius qui excommunicatus fuit, si resipuerit, accipiendam. Vrbanus Guimundo Auersano episcopo. ¶ *Caput 68.*

24.q.2.ca. *Sane quod.*

Sanè quod super Richardo Burrelli filio vestra fraternitas egisse innotuit pro zelo Dei & animarũ charitate, laudamus: sed nõ adeo timendũ, non adeo vobis ab eius eleemosynis abstinendũ. Inter cęteros quippe nostræ fidei patres, beatus Leo doctor egregius, Quibus inquit, viuis nõ cõmunicauimus, nec mortuis cõmunicare debemus. Constat ergo, quoniã quibus viuis (vt ex opposito loquamur) cõmunicauimus, mortuis quoq; communicare possumus. Nos planè inter duo oppugnantia positi, impiis quidem

Epist. 92. cap. 6.

A quidem & schismaticis cõmunicare nullo modo possumus, istis autẽ licet peccatoribus & prædonibus, dispẽsatiuè † pro tẽpore cõmunicamus: quia & hactenus ecclesiã sustentauerũt, & se fideliores in posterũ pollicentur: alioquin oportet nos de huius mũdi partibus exire: sub qua etiã spõsione nos eis nuper in beati Petri natalitiis absolutionẽ indulsimus. Quia ergo prędictus vir neq; nominatiuè excõmunicatus, neque cõmunicans excõmunicatis ex nomine obijt, sed in domini sui fide atq; seruitio: licet nobis eius, dispensatiuè, id est quamdiu eos nos patimur, eleemosynis communicare, & defuncti animam Christianæ religionis moribus adiuuare.

† Gratia. habet: propterea communicamus. 1. Corint. 5.

Excõmunicato nõ licere quẽpiam accusare. Ex Cartag. cõc. vij. ca. j. ¶ *Cap. 69.*

Definimus eum ritè ad accusationem non admitti, qui postequam B excommunicatus fuerit, in ipsa adhuc excommunicatione constitutus, siue sit clericus siue laicus, accusare voluerit.

4. q. 1. c. definimus.

De eadem re. Nicolaus Michaeli Imperatori. ¶ *Caput 70.*

Quòd hi qui à fratre Ignatio depositi & excõmunicati fuerant, nullam aduersùs eum intorquere † damnationem potuerint, ex secũda vniuersali synodo declaratur, cùm dicitur, Si ecclesiasticum fuerit crimen quod episcopo illatum fuerit, tunc probari oportet accusantium personas, vt primò quidem hæreticis non liceat accusationes contra orthodoxos episcopos pro ecclesiasticis negotiis facere. Sed ne hos hæreticos esse denegetis, audite sequentia, Hæreticos inquiũt, esse dicimus tam eos qui olim ab ecclesia proiecti sunt, quàm qui post hæc à nobis anathematizati sunt. Porrò C si adhuc nec sic creditis, quod subditur audite, Prẹter hos autem aiunt, & eos qui fidem quidem sanam simulant confiteri: schismaticos etiam & eos qui seorsum à communicantibus nobis episcopis collectas faciunt. Deinde verò & si quidam ab ecclesia super causis quibusdam fuerint reprehensi, & proiecti aut excõmunicati, siue ex clero siue ex laicali ordine, nec his licere accusare episcopũ, antequam proprio crimine primitus exuantur. Similiter autem & eos qui sub accusatione priori existunt, nõ ante esse acceptabiles in episcopi accusationem aut aliorum clericorum, quàm innoxios semetipsos illatorum sibi ostenderint criminum.

4. q. 1. cap. quod aũt hi. † sententiam damnationis. Cõci. Constãtinop. 1. ca. 6. vt idẽ aliquãtò superius admonet, apud nos non reperitur.

Quod non liceat cuiquam alium excommunicare, nisi cui potestas fuerit concessa. Ex regula sancti Benedicti, cap. lxvij. ¶ *Caput 71.*

Cap. 70.

D Ordinamus atq; constituimus, vt nulli liceat quẽquam fratrum suorũ excõmunicare aut cædere, nisi cui potestas ab abbate data fuerit. Peccantes autem coram omnibus arguantur, vt & cæteri metum habeant.

1. Timot. 5.

Vt nullus alterius subiectum excõmunicare, nec metropolitanus aliquid in parœcia suffraganei agere præsumat. Calixtus episc. Galliæ. ¶ *Cap. 72*

Epistola. 2.

Nemo alterius terminos vsurpet, nec alterius parœcianũ iudicare aut excommunicare præsumat: quia talis diiudicatio, aut excõmunicatio, vel dãnatio, nec rata erit, nec vires vllas habebit: quoniã nullus alteri⁹ iudicis nisi sui, sentẽtia tenebitur aut dãnabitur. *Item.* Nullus primas vel metropolitan⁹ diœcesani ecclesiã, vel parœcianũ, aut aliquẽ de ei⁹ parœcia presumat excõmunicare vel iudicare vel aliquid agere, absq; cõsilio vel iudicio.

9. q. 2. c. nullus alterius. 9. q. 3. c. nullus primas.

Vt pro qualitate peccati pœnitentia imponatur. Ex regula sancti Benedicti, cap. xxiij. ¶ *Caput* 73. A

Cap. 24.

† in abbatis pendeat arbitrio.

Secundùm modum culpæ, excommunicationis vel disciplinæ debet extendi mensura: qui culparum modus † ex abbatis pendet iudicio. Si quis tamen frater in culpis leuioribus culpabilis inuenitur, à mensæ participatione priuetur. Priuati autem à mensæ consortio, ista erit ratio, vt in oratorio psalmum aut antiphonam non imponat, nec lectionem recitet, vsque ad satisfactionem. Refectionem autem cibi post fratrum refectionem solus percipiat: vt si fratres, verbi gratia, reficiunt vi. hora, ille frater nona: si fratres nona, ille vespera, vsque dum satisfactione congrua veniã consequatur. *Ibidem, cap. xliij.* Qui pro graui culpa ab oratorio & à mensa excommunicatur, hora qua opus Dei in oratorio celebratur, ante fores oratorij prostratus iaceat, nihil dicens: † nisi tantũ posito in terra capite prostratus pronus, omniũ de oratorio exeuntiũ pedibus conculcetur, & hoc tam diu faciat, vsque dum abbas iudicauerit satisfactum esse. Qui dum iussus ante abbatem venerit, prouoluat se pedibus ipsius abbatis, deinde omniũ vestigiis fratrum, vt orent pro eo. Et tunc si iusserit abbas, recipiatur in choro, vel quo abbas decreuerit ordine: ita planè, vt psalmum vel lectionem, vel aliud quid nõ præsumat in oratorio imponere, nisi iterum abbas iusserit. Et omnibus horis dum completur opus Dei, proijciat se in terra in loco in quo stat, & sic satisfaciat vsque dum iubeat abbas vt quiescat iam ab hac satisfactione. Qui verò pro leuibus culpis excommunicantur tantũ à mensa, in oratorio satisfaciant, & vsq; ad iussionem abbatis hoc faciant, vsque dum benedicat eis, & dicat, sufficit.

Cap. 44.

B

† sed posito in terram capite pronus sternatur omnium de oratorio exeũtiũ pedibus: Sic hodie codices excusi.

C

De sede episcoporum, cur in ecclesia altius cæteris sedere debeant. Ex epistola Vrbani papæ. ¶ *Caput* 74.

Epist. Vrbani 1. ad omnes episco. de com muni vita fidelium.

Quòd autem sedes episcoporũ non nisi in ecclesiis excelsè constitutæ, & præparatæ inueniuntur in throno: speculationem & potestatem iudicandi, & soluendi atq; ligãdi à Domino sibi datam maximè docent. Vnde ipse Saluator in euangelio ait, Quęcunq; ligaueritis super terrã, erũt ligata & in cœlo: & alibi. Accipite spiritũ sanctũ, quorũ remiseritis peccata, remittũtur eis, & quorũ retinueritis retẽta sunt. Ideo ista prætulimus charissimi vt intelligatis potestatẽ episcoporũ vestrorũ, in eisq; dominũ veneremini, & eos vt animas vestras diligatis, & quibus illi non cõmunicant nõ communicetis, & quos eiecerint nõ recipiatis. Valde enim timẽda est sentẽtia episcopi licet iniustè liget, quod tamẽ summopere præuidere debet.

Matth. 18.
Ioan. 20.

D

Episcopus excommunicaturus aliquem qualiter alloqui debeat clerum & plebem. Ex concilio Rotomagensi, cap. iij. ¶ *Caput* 75.

Nouerit charitas vestra fratres mei, quod quidã vir nomine N. diabolo † suadente, postponens Christianam † promissionem quam in baptismo professus est, per apostasiam conuersus post sathanam cui abrenunciauit & omnibus operibus eius, vineam Christi, id est, ecclesiã eius deuastare & deprædari non pertimescit, pauperes Christi quos precioso sanguine suo redemit, violenter opprimẽs & interficiens, & bona eorum diripiẽs. Vnde quia

† instigante.
† professionẽ

A quia filius huius nostræ ecclesiæ, cui Deo authore præsidemus, debuerat esse (quia in ea per aquam & spiritum sanctum renatus est, & inter adoptiuos filos Dei adnumeratus, quamuis modò filius † Dei non sit imitando diabolum) solliciti ne per negligentiam pastoralem aliqua de ouibus nobis creditis deperiret, pro qua in tremendo iudicio ante principem pastorum dominum nostrum Iesum Christum rationem reddere compelleremur: iuxta quod ipse terribiliter nobis comminatur dicens, Si nõ annunciaueris iniquo iniquitatem suam, sanguinẽ eius de manu tua requiram: misimus ad eum presbyterum nostrum & literas cõmonitorias semel, & iterum, atque tertiò, inuitantes eum canonicè ad emendationem, & satisfactionem, & pœnitentiam, corripientes eum paterno affectu. Sed B ipse (proh dolor) diabolo cor eius indurante, monita salutaria † spreuit, & in incœpta malitia perseuerans, ecclesiæ Dei, quam læsit superbiæ spiritu inflatus, satisfacere dedignatur. De talibus itaque transgressoribus, & sanctæ religionis pacísque quam Christus suis discipulis dedit atque reliquit, violatoribus, præcepta dominica & Apostolica habemus, quibus informamur quid de huiuscemodi præuaricatoribus agere nos oporteat. Ait enim dominus in Euangelio: Si peccauerit in te frater tuus corripe eum. Fratres in vnumquenq; nostrum peccat, qui in sanctam ecclesiam peccat. Si enim sancta ecclesia vnũ corpus est, cuius corporis caput Christus est: singuli autẽ sumus alter alterius membra, & si cũ patitur vnũ membrum compatiũtur omnia mẽbra, procul dubio in nos peccat qui mẽbra nostra C lædit. Iubet ergo dominus, vt frater, id est Christianus, in nos peccans, primò secretè corripiatur, deinde cum testibus redarguatur, nouissimè in cõuentu ecclesiæ publicè † conueniatur. Quòd si has tres commonitiones & pias correptiones contẽnit, & satisfacere despicit, post hæc sit tibi inquit, sicut ethnicus & publicanus, id est gentilis atq; paganus: vt iam non pro Christiano, sed pro pagano habeatur. Et in alio loco, membrum quod à sua compage resoluitur & à iunctura charitatis dissociatur, & omne corpus scandalizat, dominus & abscindi & proijci iubet, dicẽs, Si oculus, manus, vel pes tuus scãdalizat te, erue eũ & proijce abs te. Et Apostolus: Auferte inquit, malum ex vobis. Et item, Si quis frater nominatur, & est fornicator, aut adulter, aut homicida, aut rapax, cũ huiusmodi nec cibum sumere licet. Et Ioannes dilectus præ cæteris Christi discipulis talẽ nefarium D hominem salutare prohibebat, dicẽs, Nec ei aue dixeris, nec eum in domũ receperis: qui enim ei aue dicit, cõmunicat operib⁹ eius malignis. Dominica itaq; atq; Apostolica præcepta adimplentes, mẽbrum putridũ & insanabile quod medicinã nõ recipit, ferro excõmunicationis à corpore ecclesiæ abscindamus, ne tã pestifero morbo reliqua mẽbra corporis velut veneno, inficiantur.

† diaboli fit.
Ezech. 3.
† spernit.
Matth. 18.
Lucæ 17.
† corripiatur.
Matth. 18.
1. Corint. 5.
Ibidem.
2. Ioannis.

Prima Excõmunicatio. Ex eodẽ cap. iiij. ¶ *Cap. 76.*

Igitur quia monita nostra & crebras exhortationes cõtẽpsit, quia tertiò secundũ dominicũ pręceptũ vocatus, ad emendationẽ & pœnitẽtiã venire despexit, quia culpã suã necdũ cognouit, nec cõfess⁹ est, nec missa nobis legatiõe, qui causã ei⁹ exquirim⁹, quia parœcian⁹ noster est, veniã postulauit,

quia in cœpta malicia diabolo cor eius indurâte perseuerat, & iuxta quod A Apostolus dicit, secundùm duritiam suam & cor impœnitens thesaurizat sibi iram in die iræ: idcirco nos eum cum vniuersis complicibus & communicatoribus fautoribúsque suis, iudicio Dei omnipotentis patris, & filij, & spiritus sancti, & beati Petri Principis Apostolorũ & omnium sanctorum, nec non & nostræ mediocritatis authoritate, & potestate nobis diuinitus collata ligandi & soluendi in cœlo & in terra, à preciosi corporis & sanguinis perceptione, & societate omnium Christianorum separamus, & à liminibus sanctæ matris ecclesiæ in cœlo & in terra excludimus, & excommunicatum & anathematizatum decernimus, & damnatum cum diabolo & angelis eius & omnibus reprobis in igne æterno iudicamus: nisi fortè à diaboli laqueis resipiscat, & ad emendationem & pœ B nitentiam redeat, & ecclesiæ Dei quam læsit satisfaciat. Et respondeant omnes tertiò amen, aut fiat fiat, aut, anathema sit. Debent enim .xij. sacerdotes episcopum circumstare, & lucernas ardentes in manibus tenere, quas in conclusione anathematis vel excommunicationis proijcere debent in terram, & conculcare pedibus. Post hæc episcopus plebi ipsam excommunicationem communibus verbis debet explanare, vt omnes intelligant quàm terribiliter damnatus sit, & vt nouerint quòd ab illa hora in reliquum non pro Christiano sed pro pagano habendus sit, & qui illi quasi Christiano communicauerit, aut cum eo manducauerit, aut biberit, aut eum osculatus fuerit, vel cum eo colloquium familiare habuerit (nisi fortè ad satisfactionem & pœnitentiam eum prouocare studuerit) aut C in domo sua eum receperit, aut simul orauerit cum eo, procul dubio similiter sit excommunicatus. Deinde epistolæ presbyteris per parœcias mittantur, continentes modum excommunicationis. In quibus iubeatur, vt dominicis diebus post lectionem euangelij, plebibus sibi commissis publicè annuncient ipsam excommunicationem, vt ne quis per ignorantiam communicet excommunicato. Oportet etiam vt alijs episcopis ipsa excommunicatio manifestetur. Præcepit enim Toletanum conciliũ, vt inuicem mox scripta percurrant per omnes prouinciæ episcopos quoscũque adire potuerint, vt excommunicatus audiatur. Seniori etiam eius ipsa excommunicatio debet nota fieri.

Roma.2. — *Toleta.cõc. 1.cap.xi.*

Excommunicationis allocutio. Ex concilio Aureliano, cap.j. ¶ *Cap.77.* D

Audistis dilectissimi quanta & quàm horrida prauitatis & iniquitatis opera N. à diabolo instigatus perpetrare non timuerit, & quomodo per apostasiam à totius Christianæ religionis cultu profana mente recesserit. Audistis quemadmodum canonicè ad satisfactionem euocatus sit, sed venire distulerit: quomodo frequenter admonitus vt resipisceret à diaboli laqueis quibus † tenetur astrictus, saluberrimas admonitiones † obduratis auribus cordis audire contempserit. Dominus dicit in Euangelio de tali contumaci fratre, qui ecclesiasticam renuit suscipere correptionem, Si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus, id est, iam non est computandus inter Christianos, sed inter paganos. Hinc Paulus domini

† irretitus est — † obturatis. — *Matth.18.*

A domini & magiſtri †doctrinam ſequens, Corinthios redarguit, quare cum criminoſis & ſceleratis communionem haberent, dicens, Vos eſtis inflati, & non magis luctum habuiſtis, vt tollatur vir de medio veſtrum, id eſt, ſeparetur à veſtro conſortio, qui tale ſcelus operatus eſt: & adiungit, Ego quidem abſens corpore, præſens autem ſpiritu iam iudicaui vt præſens, eum qui ſic operatus eſt, in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, congregatis vobis in vnum & meo ſpiritu cum virtute Domini mei Ieſu Chriſti tradere huiuſmodi ſathanæ in interitum carnis. Et poſt pauca, Scripſi vobis, ne commiſceamini fornicariis. Et ſtatim infert, Si is qui frater nominatur (id eſt, Chriſtianus) fornicator eſt aut rapax, cum huiuſmodi nec cibum ſumere. Et alibi, Auferte malum ex vobis. Et, Infidelis ſi diſcedit B diſcedat. Vna enim ouis morbida omnem gregem contaminat: & modicum fermentum totam maſſam corrumpit: & plærunque vnum membrum putridum totum corpus inficit. Et ideo tam pernitioſa peſtis à corpore eccleſiæ radicitus euellatur.

†veſtigia

1. Corint. 5.

Ibidem.

1. Corint. 7.

1. Corint. 5.

Excommunicatio ij. Ex eodem concilio. ¶ *Caput* 78.

Dominicis igitur atque Apoſtolicis informati pręceptis, iudicio patris, & filij eius Domini noſtri Ieſu Chriſti, & ſpiritus ſancti, & authoritate & poteſtate Apoſtolis apoſtolorúmque ſucceſſoribus à Deo conceſſa, vnà vobiſcum prædictum virum peſsimum à limitibus ſanctæ matris eccleſię excludimus, & ab omni ſocietate & communione Chriſtiana ſeparamus, ſeparatúmque eſſe in æternum decernimus, id eſt, in præſenti ſeculo & in C futuro. Nullus ei Chriſtianus aue dicat, aut eum oſculari præſumat. Nullus presbyter miſſam †celebrare cum eo audeat, vel ſacroſanctum corpus & ſanguinem Domini tradere. Nemo ei iungatur in conſortio, neque in aliquo negotio. Et ſi quis ei ſe ſociauerit, & communicauerit eius operibus malignis, nouerit ſe ſimili percuſſum anathemate: his exceptis, qui ob hanc cauſam ei iunguntur, vt eum reuocent ab errore, & prouocent ad ſatisfactionem. Niſi fortè reſipuerit, & Dei gratia inſpirante ad pœnitentiam & remedium conuerſus fuerit, & digna emendatione Eccleſiæ Dei quam læſit, humiliter ſatisfecerit.

2. Ioan.

† eo præſente celebrare audeat.

Excommunicatio iij. Ex concilio Turonico, cap. ij. ¶ *Caput* 79.

Canonica inſtituta & ſanctorum patrum exempla ſequentes, eccleſiarum D Dei violatores, videlicet raptores, depręedatores, & homicidas, N. in nomine patris & filij, & virtute ſpiritus ſancti, nec nō authoritate epiſcopis per Petrum principem Apoſtolorum diuinitus collata, à ſanctę matris eccleſiæ gremio ſegregamus, ac perpetuæ maledictionis anathemate condemnamus. Síntque maledicti in ciuitate, maledicti in agro: maledictum horreum eorum, & maledictæ reliquiæ illorum: maledictus fructus ventris eorum, & fructus terræ eorum. Maledicti ſint ingredientes, & maledicti ſint egredientes, ſintque in domo maledicti, in agro profugi, veniántque ſuper eos omnes illæ maledictiones, quas dominus per Moyſen in populum diuinæ legis præuaricatorē ſe eſſe miſſurū intentauit, ſintq́; anathema, maranatha, id eſt, pereant in ſecundo aduentu Domini.

Deut. 28.

1. Corint. 16.

2. Ioan. Hiere. 22. Hie. 8. 16. 25

Nullus eis Christianus aue dicat, nullus presbyter missam cum eis celebrare præsumat, vel sanctam communionem dare. Sepultura asini sepeliantur, & in sterquilinium sint super faciem terræ. Et sicut hæ lucernæ de manibus nostris proiectæ hodie extinguntur, sic eorũ lucerna in æternum extinguatur: nisi fortè resipuerint & ecclesiæ Dei quam læserunt, per emendationem & condignam pœnitentiam satisfecerint. A

De eadem re. Ex concilio Meldensi, cap. iij. ¶ *Caput* 80.

11. q. 3. c. nemo episcoporum.

Vt nemo episcoporum quemlibet sine certa & manifesta peccati causa communione priuet ecclesiastica. Sub anathema autem sine conscientia Archiepiscopi aut coepiscoporum nullus ponat, nisi vnde canonica docet authoritas: quia anathema æterna est mortis damnatio, & non nisi pro mortali debet interponi crimine, & illi qui aliter non poterit corrigi. B

Cap. 3.

De eadem re. Ex concilio Agathensi, cap. iiij. ¶ *Caput* 81.

Episcopi verò qui sacerdotali moderamine posthabito, innocentes, aut in minimis causis culpabiles excommunicare præsumpserint, & ad gratiã festinantes recipere fortasse noluerint, à vicinis episcopis cuiuslibet prouinciæ literis moneantur, & si † parcere noluerint, à communione confratrum vsque ad proximam synodum suspendantur, & ibi rationem pro facto dent: ne fortasse † in excommunicatores peccatum excommunicati longo tempore morte præueniatur.

† parẽre.

† per excommunicatoris peccatum. Sic codex concil.

Vt nullus episcoporum grauiter ferat si eius parœcianus ab alio episcopo pro certa culpa excommunicatus fuerit. Ex concilio apud Compendium, cap. v. ¶ *Caput* 82. C

6. q. 3. c. placuit.

Placuit etiam pro communi vtilitate & instanti necessitate, vt nullus episcoporum grauiter ferat, si eius parœcianum pro deprædationis causa, alter episcopus excommunicauerit.

De illis qui in parœcia consistentes aliquid contra Deum fecerint, quoties ab episcopo ad emendationem vocari debeant. Ex concilio Meldensi, cap. iij. ¶ *Caput* 83.

Episcopus in cuius parœcia aliquis consistens aliquid iniustè fecerit, semel, bis atque tertiò si necesse fuerit, vocabit illum sua admonitione per suum nuntium canonicè ad emendationem siue compositionem, & ad pœnitentiam, vt Deo & ecclesiæ satisfaciat, quam læsit. Si autem despexerit atque contempserit eius admonitionem & saluberrimam inuitationem, feriat illum pastorali virga, hoc est sententia excommunicationis, vt à communione sanctæ ecclesiæ omniúmque Christianorum sit separatus vsque ad congruam satisfactionem, & dignam emendationem. Quam excommunicationem debet idem episcopus seniori illius notam facere, & omnibus suis coepiscopis, & omnibus suis parœcianis, ne eum recipiant, vsque ad satisfactionem. D

De eadem re. Ex eodem concilio, cap. vi. ¶ *Caput* 84.

Episcopus qui eos quolibet munere vel fauore aut negligẽtia monere, aut excõmunicare † distulerit, qui contra Deum & ecclesię pacem faciunt,

† noluerit.

A vt aut reuertentes suscipiat, aut contemnentes de ecclesia eijciat, excommunicatus habeatur à collegio cæterorum, quousque vel emendationis vel damnationis eorum ab eo sententia promulgetur.

Quod aliud sit peccare in Deum, aliud in hominem. Ex dictis Augustini. ¶ *Caput* 85.

Simile quid habet sermo. de sanctis 47.

Attendendum est, quod dominus dicit, Si peccauerit in te frater tuus. Aliud est peccare in nos, aliud in Deum. Si in nos aliquis peccauerit, non est nostri arbitrij. Scriptum quippe est si peccauerit vir in virum, placari ei potest Deus: si autem in Deum peccauerit, quis orabit pro eo? Nos è contrariò in Dei iniuria benigni & misericordes sumus, & Dei offensam (quasi in nostra potestate sit eius velle & eius nolle) impune absque congruenti pœnitentiæ vindicta donamus: cùm tamen quod in nobis commissum est, nec saltem verbum cõtumeliosum leuitérque prolatum, sine vindicta pertransire patimur. Dimittamus ergo propter Deum quod in nobis perpetratum est, & quod commissum est Deo quia dimittere non possumus, iuxta constitutiones sanctorum patrum, secũdùm canonicam authoritatem vindicemus.

Matth.18. 1.*Reg*.2.

B

De eadem re. Ex concilio Meldensi, cap. v. ¶ *Caput* 86.

Vt peruasores rerum ecclesiasticarum, qui easdem res contra authoritatem non solùm retinere, verùm & crudeliter depopulari noscũtur (quidam enim facultates etiam ecclesiæ in diuersa collaboratione & redditibus eas expoliant, sed & pauperes & vicinos & circummanentes immisericorditer affligunt, deuastant, & opprimunt) vt rapaces qui secũdùm Apostolum à regno Dei excluduntur, ex criminali & publico peccato publica pœnitentia multentur. Quod si hoc agere noluerint, proferatur contra eos Apostolica terribilísque sententia, qua dicitur: Si quis frater nominatur & est rapax, cum huiusmodi nec cibum quisquam sumere præsumat: quia iniquum & sacrilegum est (vt Symachus papa, & post eum beatus Gregorius †Sabino subdiacono scribit) si quis quod venerabilibus locis relinquitur, prauæ voluntatis studiis suis compendiis tentauerit retinere, secundùm instituta canonum ab omni ecclesiastica communione vt sacrilegus debet arceri, donec studeat digna satisfactione quod admisit corrigere.

C

1.*Corin*.6. 1.*Corin*.5. 3.Rom.syno. sub Symmac. cap.3. Lib.8. regist. epist.6. †Sauino habet Grego.

D

Quod sanctum sanctorum sit quicquid Deo offertur. Ex decretis Bonifacij papæ, cap. v. ¶ *Caput* 87.

Additur ad calcẽ decretorũ Bonita.1. 12.q.2.ca. *nulli liceat*. *Leuit*.27.

Nulli liceat ignorare, omne quod Domino conseruatur siue fuerit homo, siue animal, siue ager, vel quicquid semel fuerit cõsecratum, sanctum sanctorum domino erit, & ad ius pertinet sacerdotum. Propter quod quia inexcusabilis erit omnis qui à domino & ecclesia cui competunt, aufert, vastat, inuadit, vel eripit: vsque ad emendationem ecclesiæque satisfactionem, vt sacrilegus diiudicetur: & si emendare noluerit excõmunicetur.

De his qui Christi pecunias auferunt, vel rapiunt. Ex epistola Anacleti papæ cunctis fidelibus missa. ¶ *Caput* 88.

Epistola. 1. Idem habet & Lucius papa, episto. ad Gal. & Hispa. episc.

Qui abstulit inquit, aliquid patri vel matri, homicidæ particeps est.

Pater *Prouer*.28.

Pater noster sine dubio Deus est, qui nos creauit. Mater verò nostra ecclesia, quæ nos in baptismo spiritualiter regenerauit. Ergo qui Christi pecunias & ecclesiæ aufert, rapit aut fraudat, homicida est, atque ante Deum homicida deputatur. Qui enim res ecclesiæ abstulerit, sacrilegium facit, & vt sacrilegus iudicandus est. A

Epist. ad Galliæ & Hispa. episcopos. Et Anacl. epist. 1.

De eadem re. Ex decretis Lucij papæ, cap. x. ¶ *Caput* 89.

Rerum ecclesiasticarum & facultatũ raptores, à liminibus sanctæ matris ecclesiæ anathematizãtes Apostolica authoritate pellimus & damnamus, atque sacrilegos esse iudicamus. Et non solùm eos, sed etiam omnes consentientes eis: quia non solùm qui faciunt, sed etiam qui consentiũt, rei iudicantur. *Augustinus dicit.* Qui aliquid de ecclesia furatur aut rapit, Iudæ proditori comparatur. B

Roma. 1.

De eadem re. Ex concilio Gangrensi, cap. viij. ¶ *Caput* 90.

Hic qui dederit vel acceperit oblationes altaris, præter episcopum vel eius missum: & qui dat & qui accipit anathema sit.

De eadem re. Ex concilio apud sanctum Medardum, cap. j. ¶ *Caput* 91.

Et Con. Gãgren. cap. 7.

Si quis oblationes ecclesiæ extra ecclesiam rapere vel dare voluerit pręter conscientiam episcopi, vel eius cui huiusmodi officia commissa sunt, anathema sit.

Qui sacratis Deo locis vim inferunt, quomodo vindicentur. Ex decretis Ioannis papæ, cap. x. ¶ *Caput* 92.

Vt hi qui monasteria, & loca Deo sacrata, & ecclesias infringunt, & deposita & alia quælibet exinde abstrahunt, damnum nouies *componant*, & emunitatem tripliciter, & velut sacrilegi canonicæ sententiæ †subigantur. C

† subijciãtur.

De his qui domum Dei contemptibilem ducunt. Ex concilio Magontiensi, cap. vij. ¶ *Caput* 93.

Quisquis fastu superbiæ elatus domum Dei contemptibilem ducit, & possessiones Deo sacratas, atque ad honorem Dei sub regiæ emunitatis defensione constitutas, inhonestè tractauerit, vel infringere præsumpserit, aut incendia vel vastationes ausu temerario perpetrauerit: quasi inuasor & violator ecclesiæ Dei, quæ est domus Dei viui, à cõmunione omnium fidelium abscindatur.

De eadem re. Ex eodem, cap. vi. ¶ *Caput* 94. D

Si quis cuiuscunque munuscula ecclesiæ sanctis scripturarum titulis collecta, nefaria calliditate abstulerit, fraudauerit, inuaserit, retentauerit, atque surripuerit, & non statim à sacerdote commonitus Deo collata reddiderit, ab ecclesiæ catholicæ communione pellatur.

Quod cum excommunicato orare non liceat. Ex dictis Isidori. ¶ *Cap.* 95.

11. q. 3. c. *cũ excõmunicato.*

Cum excommunicato neque orare neque loqui, nisi ea quę ad eandem excommunicationem pertinent, neque vesci cuiquam liceat.

De eadem re, vnde supra. ¶ *Caput* 96.

11. q. 3. *ca. Si quis frater.*

Si quis frater aut palam aut absconsè cum excõmunicato fuerit locutus, communem statim cum eo excommunicationis contrahet pœnam.

De ea-

A *De eadem re. Ex dictis Fructuosi episcopi.* ¶ *Caput* 97.

Cum excommunicato nullus loquatur, neque qualibet eum compassione vel miseratione refoueat, neque ad contradictionem vel superbiam confortare præsumat.

De eadem re. Ex concilio Antiochæno, cap. ij. ¶ *Caput* 98.

Cum excommunicatis non licet communicare, nec cum his qui per domos conueniunt deuitantes orationes ecclesiæ, vbi simul orandum est. Si quilibet autem ex clero deprehensus fuerit cum excommunicatis communicare, etiam iste priuetur communione.

De eadem re. Ex canonibus Apostolorum. ¶ *Caput* 99. *Cap. 11.*

Si quis cum excommunicato saltem in domo simul orauerit, iste com B munione priuetur.

De eadem re. Ex concilio Nicæno, cap. v. ¶ *Caput* 100.

De his qui communione priuantur, seu ex clero, seu ex laicali ordine ab episcopis, per vnamquanque prouinciam sententia regularis obtineatur, vt hi qui abijciuntur ab aliis non recipiantur. Requiratur autem ne pusillanimitate, aut contentione, vel alio quolibet vitio episcopi videatur à communione seclusus.

De eadem re. Ex concilio Antiochæno, cap. vi. ¶ *Caput* 101.

Si quis à proprio episcopo communione priuatus est, non antè suscipiatur ab aliis episcopis, quàm suo reconcilietur episcopo. *11. q. 3. ca. Si quis.*

De eadem re. Ex decretis Calixti papæ, cap. iiii. ¶ *Caput* 102. Epist. 2. ad episco. Galliæ

C Excommunicatos quoque à sacerdotibus nullus recipiat ante vtriusque partis examinationem iustam, nec cum eis in oratione, aut cibo vel potu, aut osculo communicet, nec aue eis dicat: quia quicunque in his vel aliis prohibitis scienter excommunicatis communicauerit, iuxta Apostolorum institutionem, & ipse simili excommunicationi subiaceat. *11. q. 3. c. excommunicatos.* Cap. 11. Canonum Apost.

De eadem re. Ex concilio Antiochæno. ¶ *Caput* 103. Cap. 2. Et 85. cap. græcarũ synod. Marti. Braca. episc.

Non autem liceat communicare excommunicatis, neque per domos ingredi, & cum eis orare qui ecclesiæ in oratione non participant: nec in alteram ecclesiam recipi, qui ab alia excommunicantur. Quòd si visus fuerit quilibet episcoporum, vel presbyterorum, aut diaconorum, vel etiam D qui in canone detinentur excommunicatis communicare, & hunc oportet communione priuari, tanquam ecclesiæ regulas confundentem.

De eadem re. Ex decretis Fabiani papæ episcopis Galliæ missis. ¶ *Caput* 104.

Si quis † sponte excommunicato communicauerit verbo, oratione, in cibo vel potu, xl. dies pœniteat † in pane, sale, & aqua. Qui verò eis communicauerit in homicidiis vel flagitiis, reus erit iræ & vindictæ Dei omnipotentis quem spernit: quia hæc omnia diuina ei voce interdicta sunt, & secundùm Apostolum, obedire Deo oportet magis quàm hominibus: & secundùm quod deliquit dignè iuxta decreta canonum pœniteat: & si pœnitere noluerit, excommunicetur. † forte. † in pane & aqua. *Actor. 5.*

Vt ex-

Vt excommunicati vbi fuerint exclusi ibidem consequantur communionem. Ex concilio Meldensi, cap. x. ¶ *Caput* 105. A

De his qui pro delicto suo à communione separantur, ita placuit, vt in quibuscunque locis fuerint exclusi, eodem loco consequantur communionem.

Vt à proprio episcopo vel presbytero excommunicati alibi in communionem non recipiantur. Ex con. Rotomagensi, cap. iij. ¶ *Cap.* 106.

Sunt aliqui qui culpis exigentibus à proprio episcopo excommunicantur, & ab aliis ecclesiasticis vel laicis presumptuosè in communionem accipiuntur: quod omnino sanctum Nicænum concilium, simul & Chalcedonense, nec non & Antiochenum, atque Sardicense fieri prohibent.

Nicæ. ca. 5. Antio. c. 2. Sardi. c. 16.

De eadem re. Ex concilio Carthaginensi, cap. ix. ¶ *Caput* 107. B

Conc. Carth. 2. cap. 7. † Genedius episcopus dixit: sic in volumine Conc. 11. q. 3. c. *qui merito.*

† Augustinus episcopus legatus Numidiæ prouinciæ dixit. Hoc statuere dignemini, vt si qui fortè merito facinorum suorum ab ecclesia pulsi sunt, si ab episcopo aliquo vel presbytero fuerint in communionem suscepti, etiam ipse pari cum eis crimine teneatur obnoxius, refugientibus sui episcopi regulare iudicium. Ab vniuersis dictum est, omnibus placet.

De eadem re. Ex eodem concilio, cap. lxxiij. ¶ *Caput* 108.

Con. Carth. 4. cap. 73. 11. q. 3. c. qui communicauerit.

Qui communicauerit, vel orauerit cum excommunicato, si laicus est, excommunicetur: si clericus, deponatur.

De illis qui ex alia parœcia sunt, & deprædationes faciunt. Ex concilio Meldensi, cap. ij. ¶ *Caput* 109. C

De illis autem qui infra parœciam beneficium aut hæreditatem habēt, & alterius episcopi parœciani sunt, & de loco ad locum iter faciunt, rapinas & deprædationes peragunt, placuit vt excommunicentur, nec ante ex parœcia exeant, quàm quæ perpetrarunt dignè emendent. Quorum excommunicatio seniori eorum & proprio episcopo significanda est: ne eos recipiant, antequam illuc redeant vbi rapinam fecerunt, & omnia pleniter emendent.

De illis qui defendunt delinquentes. Ex dictis Basilij. ¶ *Caput* 110.

Qui consentit peccantibus, & defendit alium delinquentem, maledictus erit apud Deum & apud homines, & corripietur increpatione seuerissima. Hinc & quidam sanctissimus pater ait, Si quis errori alterius consenserit, sciat se cum illo simili modo culpabilem iudicandum & excommunicandum. D

De illis qui intra annum causam suam tractare neglexerint. Ex decretis Gelasij papæ, cap. ij. ¶ *Caput* 111.

11. q. 3. *cap. quicunque.* † iudicabūtur. *Epistola. 92 cap. 6.*

Quicunq; igitur intra anni spacium ciuiliter siue publicè causam suam coram suis excommunicatoribus non peregerint, ipsi sibi audientiæ clausisse aditum † videantur. Quòd si obstinato animo sine communione defuncti fuerint, nos illorum causam iuxta beati Leonis prędecessoris nostri sententiam, diuino iudicio reseruantes, quibus viuis non communicauimus, mortuis communicare non possumus.

De eadem

A *De eadem re. Ex decretis eiusdem, cap. iij.* ¶ *Caput* 112.

Hi sanè qui ante audientiam communicare tentauerint, donec per pœnitentiam reatum suum defleant, ad communionem nullo modo perducantur, excepto mortis interitu vrgente. Qui verò excõmunicato scienter † communicauerit, & animo saltem in domo simul orauerit, atq; latebras defensionis ne † quo minus ad satisfactionem perducatur, præbuerit: donec ab excommunicatore pœnitentiam suscipiat, corporis & sanguinis domini communione priuatum se esse cognoscat, & delictum secundùm canones pœniteat.

† se iunxerit.

† cominus.

Vt notentur excommunicatorum nomina, & in foribus ecclesiæ præfigantur. Ex decretis Honorij papæ, cap. xi. ¶ *Caput* 113.

Alibi tribuitur Ioanni 8. in concil. Rauenna. ca. 12. 11. q. 3. c. *Curæ sit.*

B Curæ sit omnibus episcopis, excommunicatorũ omnino nomina tam vicinis episcopis, quã suis parœcianis pariter indicare, eáq; in celebri loco posita præ foribus ecclesię cunctis conuenientibus inculcare: quatenus in vtraque diligentia & excommunicatis vbique ecclesiasticus aditus excludatur, & excusationis causa omnibus auferatur.

De illis qui excõmunicati moriuntur. Ex con. Epaunensi, ca. x. ¶ *Cap.* 114.

Cap. 28. 11. q. 3. c. *Si episcopus.*

Si episcopus ante damnati absolutionem obitu rapiatur, correptũ aut pœnitentem successori licebit absoluere. *Et cap. xi.* Si quis excõmunicatus fuerit mortuus, qui iam sit confessus & testimonium habet bonum, & non † poterat venire ad sacerdotem, sed prœoccupauit eum mors in domo, aut in via: faciant pro eo parentes eius oblationem ad altare, & dent

† poterit

C redemptionem pro captiuis.

De illis qui colonorum flagella defendunt. Ex concilio Eliberitano, cap. ix. ¶ *Caput* 115.

Decreuit sancta synodus, vt episcopi ac ministri episcoporum pro criminibus colonos flagellare cum virgis potestatem habeant, propter metũ aliorum: vt ipsi criminosi corrigantur, & vel inuiti pœnitentiam agant, ne æternaliter pereant. Si verò seniores ipsorum colonorum indignè tulerint, & aliquam vindictam exinde exercere voluerint, aut eosdem colonos ne distringantur defendere præsumpserint, sciant se excommunicationis ecclesiasticæ sententia feriendos.

De episcopis qui apud Romanam sedem accusati fuerant, quòd cum

D *excommunicatis cõmunicarent. Ex cõcilio apud* † *Altheum.* ¶ *Cap.* 116.

† *Altheim*

Regno Conradi piissimi & Christianissimi regis quinto, congregata est sancta generalis synodus apud Altheum in pago Rethia, præsente videlicet domini Ioannis papæ Apocrisiario, sanctæ Ostiensis ecclesię Petro venerabili episcopo: † aliquo modo diabolica semina in nostris partibus exorta extirpare, & nefandissimas machinationes quorundam peruersorum hominum sedare, & eliminãdo purgare debere. Transacto igitur triduano ieiunio, & sacris Litaniis more debito celebratis, cõuenimus in ecclesiam sancti Ioannis Baptistæ, & mœsti consedimus. Tum demum præfatus S. Petri & Domini Ioãnis papæ missus protulit chartam Apostolicis literis inscriptam, qua commouebamur, arguebamur, & instruebamur

† Hoc quatenus aliquo &c.

de omnibus ad veram religionem Christianæ fidei pertinentibus. Quæ omnia (vt iustum & dignum erat) humiliter accepimus, diligenter tractauimus, & deuoto affectu omnimodò amplectebamur. Ergo Euangelicā præceptionem & institutionem saluberrimam lachrymabili voce protulimus, qua arguebātur Pharisæi & Scribæ, Mundate inquit, prius quæ intus sunt. Et item, Eijce primùm trabem de oculo tuo. Ac propheticum illud, Ruina populi sacerdotes mali: perpendentes & discutiendo nosmetipsos inspicientes, & in medium pœnitentiæ sanctæ digno fructu ad terram nos proijcientes, defleuimus negligentias innumerabiles, & peccata nostra grauissima. Deinde hortatu Domini Petri cōtra nosmetipsos & vitia irati, adiuuante primò sancto spiritu & miserante, capitula infra notata ad correptionem tam nostram, quàm Christiani populi statuendo collegimus.

Matth.23. *Lucæ 6.*

A B

De episcopis qui sibi subiectos seducunt, excommunicatis communicantes. Ex eodem conc. cap. vi. cui interfuit Conradus Rex. ¶ *Cap.* 117.

Scimus sacra authoritate scriptum, qui excommunicato communicauerit, excommunicetur. In hoc nos fatemur episcopi, & presbyteri, & clerici pœnaliter peccasse: quod in posterum Deo auxiliante, & emendare & euitare cupimus & præcipimus.

De eadem re. Ex eodem concilio, cap. vij. ¶ *Caput* 118.

Placuit sanctæ synodo, hunc errorē quasi impium ab ecclesia amouere, quia animarum curam à Domino accepimus, non pecuniarum. Inde & reddituri sumus domino rationem, & accepturi propter suam *misericordiam* æternam retributionem, vel iustam damnationem.

C

De episcopis, vt nō sint malū exemplū populo. Ex eodē cō. ca. viij. ¶ *Cap.* 119

Bonum exemplum populis seipsos episcopi & sacerdotes debent præbere, & ostendere non solùm dictis, verùm & factis. Propter hoc enim statuimus, minimè vnquam in posterum contra sacra statuta aliquo modo communicemus excōmunicatis: & diiudicamus nosmetipsos, quatenus in futuro non iudicemur à domino. Sequi cupimus dicta & statuta sancti Gregorij papę, & pœnitentiā dignam agere volumus secretè in monasterio, quia publicè nequiuimus, in futuróque prędicta omnibus modis Deo propitio, vitare volumus. Eandémq; legem statuentes presbyteris, diaconibus, & omni clero, si de gradu deponi noluerint, vt fideliter obseruent, & aliis seruare prędicent.

1. Corint. 11.

D

De correctione episcoporum qui cum excommunicatis communicauerint. Ex eodem concilio, cap. ix. ¶ *Caput* 120.

Authoritate Apostolica firmamus dicta & pręcepta sanctorū canonū, & interdicimus, quādiu quis excōmunicatus sit, vt nullus nostrorum episcoporū ei audeat cōmunicare, vel cū eo in ecclesia orare. Et laici qui secuti sunt nos, vt dicunt, errando & sequēdo nos modo: nos autē nosmetipsos per pœnitentiam macerantes corrigendo, & viam eis vitę prędicātes & aperientes, vt resipiscant à diaboli laqueis, à quibus per nostra mala exēpla capti tenentur, & ad veram matrem Ecclesiam per pœnitentiā reuertātur.

2. Timot. 2.

De his

A *De his qui contemnunt bannum ab episcopis impositum. Ex concilio Triburiensi, cap. viij. cui interfuit Arnulphus rex.* ¶ *Caput* 121.

Nemo contemnat neque transgrediatur bannum ab episcopis superimpositum. Sciat & abhorreat in epistola beati Clementis dictum, contra se scriptum: Si vobis episcopis non obedierint omnes tam maioris quàm inferioris ordinis, atque reliqui populi, tribus & linguæ, non solùm infames, sed & extorres à regno Dei & cōsortio fidelium, & à liminibus sanctæ Dei ecclesiæ alieni erunt. Et audiant ipsum dominum in Euangelio dicentem, Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit. Quapropter nos Euangelicam & Apostolicam considerantes authoritatem, non quæstum pecuniarum, sed lucrum quærentes animarum, statuimus & confirmamus, vt si quis post hanc huius sancti concilij definitionem inuentus fuerit corrupisse ab episcopis bannum impositum, xl. dierum castigatione corripiatur, tantùm in pane, sale & aqua.

Epist. 3. de officio sacerdotis & clericorum.

Lucæ 10.

B

Pro quibus causis quemlibet hominem anathematis vinculo ligari oporteat. Ex eodem concilio, cap. xxx. ¶ *Caput* 122.

Quæsitum est in eadem synodo, pro quibus causis quemlibet hominem episcopali authoritate vinculo anathematis ligari oporteat. Atque vnanimi cunctorum sententia decretum est, pro his tribus criminibus fieri debere, cùm ad synodum canonicè iussus venire contemnit, aut postquàm illuc venerit sacerdotalibus respuit obedire præceptis, aut ante finitam causæ suæ examinationem à synodo profugus abire præsumit.

11. q. 3. c. *certum est.*

C *De illis qui rapinam & furtum exercuerint. Ex eodem concilio, cap. xxxi.* ¶ *Caput* 123.

Tranquillitatem sancti Dei ecclesiæ inquietari, & pacem fraternam infestari testantur fures & latrones, qui ambulant inter nos ouina pelle obumbrati, sed lupina mente recedunt alienati, sæua mente res ecclesiarum adducti rapientes, & gregem dominicum spoliando lacerantes. De quibus Saluator in Euangelio commemorat, Qui non intrat per ostium in ouile ouium, ille fur est & latro. Atque subiunxit, Fur non venit nisi vt furetur, & mactet, & perdat. Vbi quamuis hæreticos qui fidem furantur ecclesiæ, designet: tamen insequutione furum & latronū turbatam monstrat pacem ecclesiarum. De talibus Apostolus ad Philippenses, Videte canes, videte malos operarios. Canes vocauit qui non habent verecundiam: Malos operarios qui nulla faciunt quæ pietati conueniunt. Et dominus per Esaiam prophetam, Ego Dominus diligens iudicium, & odio habens rapinā. Vnde nos quæ dominus diligit diligentes, & quę odit odio habentes, statuimus & iudicamus, vt si quis post hęc euāgelica & Apostolica, atq; prophetica verba & definitionē pacatissimæ synodi inuētus fuerit furtū aut rapinam exercere, & in ipso diabolico actu mortē meretur incurrere, nullus pro eo præsumat orare, aut eleemosynā dare, & eleemosyna pro eo data in memoriā clericorum nec pauperū veniat, sed execrabilis sordescat. Beatus Augustinus de talibus horribilē profert sententiā, dicēs, Nemo te post mortem tuā fideliter redimit, quia tu te redimere noluisti.

Ioan. 10.

Philip. 3.

D

Esai. 61.

Si autem ille fur vel latro vulneratus elabitur, & expectatione mortis desperatus putatur, atque reconciliari se mysteriis sacrosanctis habitu corporis & voluntate piæ mentis deprecatur, deóque & sacerdoti vita comite, emendationem & actum confitetur: communionis gratiam non negamus tribuendam. A

Coc. Vormati. cap. 80. 13. q. 2. cap. quæsitum.

De illis qui in patibulis suspenduntur. Ex concilio Magontiensi, cap. v. ¶ *Caput* 124.

Quæsitum ab aliquibus fratribus de his qui in patibulis suspenduntur pro suis sceleribus post confessionem domino peractam, vtrùm cadauera illorum ad ecclesias deferenda sunt, & oblationes pro eis offerendæ, & missæ celebrandæ, an non. Quibus respondemus: si omnibus de peccatis suis puram confessionem agentibus, & dignè pœnitentibus, communio in fine secundùm canonicum iussum, danda est, cur canones † interdicunt eis, qui pro peccatis suis pœnam extremam persoluunt, & confitentur vel confiteri desiderant? Scriptum est enim, Non iudicat Deus bis in idipsum. B

† for. interdicant.
Naum 1. secũdùm aliam literam.

De episcopis, qui cum excommunicatis communicauerint. Ex concilio apud Erphesfurt, cap. ix. cui interfuit Rex Henricus. ¶ *Caput* 125.

Decreuit sancta synodus cum consilio serenissimi principis, si deinceps aliquis episcopus sui ministerij oblitus, sciens cum excommunicato communicauerit, siue in salutatione, siue in oratione, siue in iniusta confortatione, siue in cibo, siue in potu, excommunicatus habeatur tam à principe, quàm à cæteris omnibus, quousq; in proxima synodo audiatur, & Deo & ecclesiæ suæ satisfacere cogatur. C

De clericis qui fugerint ecclesias suas, & de seruis, qui dominos proprios fugerint. Ex concilio apud Altheum habito, cui interfuit Conradus Rex, cap. xxvi. ¶ *Caput* 126.

Sanctus Gregorius dicit, Clericum fugientem ab ecclesia sua, vel seruum fugientem proprium dominum, & nolentem reuerti, iudicamus communione priuari, quousque ad propriam ecclesiam, vel ad dominum suum redeat. Et item. Clericum fugitiuum suo episcopo decernimus Apostolica sententia restitui, vel excommunicari, vnà cum illis qui ei communicauerint. D

Finis Quartedecimæ partis.

HÆC QVINTADECIMA PARS CONTINET DE POENITENTIA SANORVM ET INFIRMORUM, *& qua commutatione leniri poſsit pœnitentia.*

INCIPIVNT CAPITVLA.

88. Quod

Finis Capitulorum XV. partis.

QVINTADECIMA PARS.

Quid sit Pœnitentia, Gregorius. ¶ *Caput Primum.*

Homeli.34. euangeliorũ. *De pœnitẽ. dist.3.c.pœnitentia.*

POEnitentia est peccata præterita deflere, & deflenda non admittere.

Vt presbyter pœnitentem iussus ab episcopo suo reconciliet. Ex cõcil Carthag.ij. ¶ *Cap.2.*

Cap.4.

D

Aurelius episcopus dixit: Si quisquam in periculo fuerit constitutus, & se reconciliari diuinis altaribus petierit: si episcopus absens fuerit, debet vtique presbyter consulere episcopum, & sic periclitantem eius præcepto recõciliare: quam rem debemus salubri consilio roborare. Ab vniuersis episcopis dictum est: Placet quòd sanctitas vestra necessariò nos instruere dignata est.

26.q.6.ca. *Aurelius episcopus.*

Vt pœnitentibus iuxta peccatum modus pœnitentiæ detur. Ex concilio Carthaginensi iij.cap.xxxi. ¶ *Caput 3.*

Vt pœnitentibus secundùm differentiam peccatorum, episcopi arbitrio pœnitentiæ tempora decernantur.

26.q.7.ca. *pœnitẽtib⁹.*

Ne pres-

Ne presbyter clam episcopo reconciliet pœnitentem. Ex eodem concilio, cap. xxxij. ¶ *Caput* 4.

A

26.q.6. cap. presbyter.

Vt presbyter inconsulto episcopo non reconciliet pœnitentem, nisi absente episcopo necessitate cogente. Cuiuscunq; pœnitentis publicum & vulgatissimum crimen est quod vniuersam ecclesiã commouerit, ante absidam manus ei imponatur.

Vt ex pœnitentibus ordinatus clericus deponatur. Ex concilio Carthag. iiij. cap. lxviij. ¶ *Caput* 5.

dist. 50. ca. ex pœnitentibus.

Ex pœnitentibus (quamuis sit bonus) clericus non ordinetur. Si per ignorantiam episcopi factum fuerit, deponatur à clero: quia se ordinationis tempore non prodidit fuisse pœnitentem. Si autem sciens episcopus ordinauerit talem, etiam ipse episcopatus sui ordinandi duntaxat potestate priuetur.

B

De lege pœnitentium. Ex eodem concilio, cap. lxxiiij. ¶ *Caput* 6.

26.q.7. ca. sacerdos.

Vt sacerdos pœnitentiam imploranti, absque personæ acceptione pœnitentiæ leges iniungat.

De negligentibus pœnitentibus. Ex eodem concilio, cap. lxxv. ¶ *Cap.* 7.

Vt negligentiores pœnitentes tardius reconcilientur.

De poscentibus pœnitentiam, si postea obmutescant. Ex eodem concilio, cap. lxxvi. ¶ *Caput* 8.

26.q.6. ca. is qui in infirmitate.

Is qui pœnitentiam in infirmitate petit, si casu dum ad eum sacerdos inuitatus venit, oppressus infirmitate obmutuerit, vel in phrenesin versus fuerit: dent testimonium qui eum audierint, & accipiat pœnitentiam. Et si continuò creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionẽ, & infundatur ori eius Eucharistia. Si superuixerit, admoneatur à supra dictis testibus petitioni suæ satisfactum, & subdatur statutis pœnitentiæ legibus, quamdiu sacerdos, qui pœnitentiam dedit, probauerit.

C

De pœnitentibus, vt in morte viaticum accipiant. Ex eodem concilio, cap. lxxvij. ¶ *Caput* 9.

Pœnitentes qui in infirmitate sunt, viaticum accipiant.

De pœnitentibus, si post viaticum superuiuant. Ex eodem concilio, cap. lxxviij. ¶ *Caput* 10.

Pœnitentes qui in infirmitate viaticum Eucharistiæ acceperint, non se credant absolutos sine manus impositione, si superuixerint.

D

De pœnitentibus si casu aliquo moriantur. Ex eodẽ cõ. ca. lxxix. ¶ *Cap.* 11.

26.q.7.c. sacerdos pœnitentiam.

Pœnitentes qui attentè leges pœnitentiæ exequuntur, si casu in itinere vel in mari mortui fuerint, vbi eis subueniri non possit, memoria eorum & orationibus & oblationibus commendetur.

Vt pœnitentes mortuos efferant & sepeliãt. Ex eodẽ cõ. ca. lxxxi. ¶ *Cap.* 12.

Mortuos ecclesiæ pœnitentes efferant & sepeliant.

Vt pœnitentes semper genua flectant. Ex eodẽ cõc. cap. lxxxij. ¶ *Cap.* 13.

Pœnitentes etiam diebus remissionis genua flectant.

Vt pœnitentia coniugatis non nisi ex consensu detur. Ex concilio Arelatensi ij. cap. xxij. ¶ *Caput* 14.

Pœniten-

A Pœnitentiam coniugatis non nisi ex consensu dandam. 33.q.4.c.pœnitentiam.

De apostatis si non reuertuntur. Ex eodem concilio, cap. xxv. ¶ *Caput* 15.

Si qui post sanctam religionis professionem apostatant, & ad seculum redeunt, & postmodum pœnitentię remedia non requirunt, sine pœnitentia communionem penitus non accipiant. Quos etiam iubemus ad clericatus officium non admitti: Et quicunque ille sit, post pœnitentiam habitum secularem non pręsumat: quòd si præsumpserit ab ecclesia alienus habeatur.

De clericis pœnitentiam petentibus. Ex conc. Arausico j. ca. iiii. ¶ *Cap.* 16.

Pœnitentiam desiderantibus clericis non negandam.

B *Qualiter maiores pœnitentiam accipiant, quæ iunioribus non facilè committenda est. Ex concilio Agath. cap. xv.* ¶ *Caput* 17.

Pœnitentes tempore quo pœnitentiam petunt, impositionem manuũ, & cilicium super capita à sacerdote (sicut vbique constitutum est) consequantur. Si autem comas non deposuerint, aut vestimenta non mutauerint, abiiciantur. Et nisi dignè pœnituerint, nõ recipiantur. Iuuenibus autem pœnitentia non facilè committenda est, propter ætatis fragilitatem. Viaticum tamen omnibus in morte positis non negandum. dist. 50. ca. pœnitentes.

Si presbyter aut diaconus pro reatu aliquo ab Eucharistia se suspenderit. Ex concil. Aurel. cap. viii. ¶ *Caput* 18.

Si diaconus aut presbyter pro reatu suo se ab altaris communione sub pœnitentis confessione submouerint, sic quoque si alij defuerint, & causa certæ necessitatis exoritur, poscentem baptismum liceat baptizare. Aurel. cõc. 1. cap. 14. dist. 81. c. si diaconus.

C *De his qui pœnitentiam poscunt: si vir est, prius tondeatur: si fœmina prius habitum mutet. Ex concilio Toletano iii. ca. xij.* ¶ *Cap.* 19.

Quicunque ab episcopo, vel presbytero sanus vel infirmus pœnitentiam postulat, id ante omnia episcopus obseruet & presbyter: vt si vir est, si sanus vel infirmus, prius eum tondeat, aut in cinere, & cilicio habitum mutare faciat, & sic pœnitentiam ei tradat. Si verò mulier fuerit, non accipiat pœnitentiam, nisi prius aut velata fuerit, aut mutauerit habitum. Sæpius enim laicis cum fœminis tribuendo desidiosè pœnitentiam, ad lamentanda rursum facinora post acceptam pœnitentiam relabuntur.

D *Qualiter lapsi quilibet de clero, & in monasterium pro agenda pœnitentia trusi, sustentetur. Gregorius Petro subdiacono.* ¶ *Caput* 20. Li. 1. regist. epist. 42.

De lapsis sacerdotibus, vel quolibet ex clero, obseruare te volumus, vt in rebus eorum nulla contaminatione miscearis, sed pauperrima regularia monasteria require, quæ secundùm Deum viuere sciunt, & in eisdem monasteriis ad pœnitentiam lapsos trade: & res lapsorum in eo loco proficiant, in quo agere pœnitẽtiam traduntur, quatenus ipsi ex rebus eorum subsidium habeant, qui de correptione eorum sollicitudinem gerunt. Si verò parentes habent, res eorum legitimis parentibus dentur: ita autem, vt eorum stipendia, qui in pœnitentiam dati fuerint, sufficienter debeant procurari. Si qui verò ex familia ecclesiastica sacerdotes, vel leuitæ, vel monachi, vel clerici, vel quilibet alij lapsi fuerint, similiter dari eos in pœnitentiam 16. q. 6. c. de lapsis.

tentiam volumus, sed res eorum ecclesiastico iuri non subtrahi: ad vsum A tamen suum accipiant, vnde ad pœnitentiam subsistant, ne si nudentur, locis in quibus dati fuerint, onerosi sint.

Lib.1. de baptis. cōtra Donatist. cap. 12.

Dimissa peccata denuo ad eum reuerti, qui non vult in se peccanti dimittere. Augustinus libro primo de baptismo. ¶ Caput 21.

Matth. 18.

Redire dimissa peccata, vbi fraterna charitas non est, apertissimè Dominus in Euangelio docet, de illo seruo, qui cùm inuenisset debitorem decem milium talentorum, deprecanti omnia dimisit: ille autem cōseruum suum qui ei debebat centum denarios, cùm miseratus non fuisset, iussit eum dominus reddere quæ ei dimiserat.

Lib. 50. Homeliarum, homel. 41.

De his, qui in vltimo pœnitentiam petunt. Ex dictis Augustini. ¶ Cap. 22.

B

Sanè quisquis positus in vltima necessitate ægritudinis suæ, acceperit pœnitentiam, & mox vt reconciliatus fuerit, exierit de corpore: fateor vobis, non illi negamus quod petit, sed non præsumo dicere, quòd hinc benè exierit. Si securus hinc exierit, ego nescio. Pœnitētiam dare possumus, securitatem autem dare non possumus. Nunquid dico, damnabitur? Sed nec dico liberabitur, Vis ergo à dubio liberari? vis quod incertum est euadere? Age pœnitentiam dum sanus es. Si sic agis, dico tibi, quia securus es: quia pœnitentiam egisti eo tempore, quo peccare potuisti. Si autem vis agere pœnitentiam quando iam peccare non potes, peccata te dimiserunt, non tu peccata.

*Ex pœnitētiarij cuiusdā præfatione, quam reperies in admonitione Beat. Rhenani, ad calcē Tertul. ea quoniā penè tota ex Aug. consarcinata est, hic Augus. tribuitur. Porrò hic locus decerptus est ex Enchir. cap. 65.

*Vt grauium criminum rei authoritate pontificis segregentur ab altari, & iterum reconcilientur. Item *Augustinus libro de pœnitentia.* ¶ Caput 23.

C

De pœnitē. dist. 1. ca. in actione.

In actione autem pœnitētiæ vbi tale commissum est, vt is qui commisit, à Christi etiam corpore separetur: non tam considerāda est mensura temporis, quàm doloris. Cor enim contritum & humiliatum Deus non spernit. Verùm quia plærunque dolor alterius cordis occultus est alteri, nec in aliorum noticiam per verba, vel quæcunq; alia signa procedit, cùm sit coram illo, cui dicitur: Gemitus meus à te non est absconditus: rectè constituuntur ab his, qui ecclesiis præsunt, tempora pœnitentiæ, vt satisfiat etiam ecclesiæ, in qua remittuntur ipsa peccata: extra eam quippe nō remittuntur. Ergo cùm tanta est plaga peccati, atque impetus morbi, vt medicamenta corporis & sanguinis domini differenda sint: authoritate Antistitis debet se quisque ab altario remouere ad agendam pœnitentiā, & eadem authoritate reconciliari.

Psalm. 50.
Psalm. 37.

Hactenus eo loci August.

D

Lib. 50. homeliarum, home. 50. cap xi. de pœniten. dist. 1. c. iudicet.

Quantùm condescendi oporteat pœnitentibus. Item libro de pœnitentia. ¶ Caput 24.

Iudicet se ipsum homo voluntate dum potest, & mores conuertat in melius: ne cùm iam non poterit, etiam præter voluntatem à domino iudicetur. Et cùm in se protulerit seuerissimę medicinæ sententiam, veniat ad antistites, per quos illi claues in ecclesia ministrantur, & tanquam bonus iam incipiens esse filius, maternorum membrorum ordine custodito, à præpositis sacramentorum accipiat satisfactionis suæ modum, & in offerendo

A ferendo sacrificio contribulati cordis, persistat deuotus & supplex. Id tamen agat, quod non solùm ipsi prosit ad recipiendam salutem, sed etiam cæteris ad exemplum: vt si peccatum eius in graui eius malo, sed etiam in tanto scandalo aliorum est, atque hoc expedire vtilitati ecclesiæ videtur antistiti, in noticiam multorum, vel etiam totius plebis agere pœnitentiam non recuset: non resistat, non lætali & mortiferæ plagæ per pudorem addat tumorem. Multi enim corriguntur vt Petrus: multi tolerantur, vt Iudas: multi nesciuntur donec veniat Dominus, & illuminet abscondita tenebrarum, & manifestet cogitationes cordis. *Item Augustinus in epistola ad Macedonium.* Quamuis cautè salubritérque prouisum sit, vt locus illius humilimæ pœnitentiæ semel in ecclesia concedatur, ne medicina vilis minus vtilis esset ægrotis, quæ tantò magis salubris est, quantò minus contemptibilis fuerit: quis tamen audeat Deo dicere: Quare huic homini qui post primam pœnitentiam rursus se laqueis iniquitatis astringit, adhuc iterum parcis? Quis audeat dicere erga istos non agi, quod Apostolus ait, Ignoras quia patientia Dei ad pœnitentiam te adducit? Aut istis exceptis esse definitum, quod scriptum est. Beati omnes qui confidunt in eum? Aut ad istos non pertinere quod dicitur, Viriliter agite, & confortetur cor vestrum, omnes qui speratis in Dominum? Cùm igitur super peccatores tanta sit patientia, tanta misericordia Dei, vt in hac temporali vita moribus emendatis non damnetur in æternum, qui nullius, quæ sibi præbeatur expectat misericordiam, quoniam nemo est illo beatior, nemo potentior, nemo iustior: quales nos esse oportet homines erga homines, qui hanc vitam nostram, quantacunque laude cumulemus, eam sine peccato esse non dicimus? Quod si dixerimus: nosipsos (sicut scriptum est) decipimus, & veritas in nobis non est.

1.Cor.4. Episto.54. Dist. 50. c. quamuis. Roma.2. Psal.2. Psal.30. 1.Ioan.1.

Non posse perfectè pœnitere pro aliquo ablato, nisi restituatur, si potest restitui. Augustinus in epistola ad Armentarium & Paulinam, ¶ *Caput* 25.

Episto.54. ad Macedonium 14.q.6.c. *Si res aliena.*

Si res aliena, propter quam peccatum est, cùm reddi possit, non redditur: non agitur pœnitentia, sed fingitur. Si autem veraciter agitur, non D remittetur peccatum, nisi restituatur ablatum: sed, vt dixi cùm restitui potest.

Quod vltima conuersio mente potius æstimanda sit, quàm tempore. Ex decretis Cœlestini papæ, cap.xx. ¶ *Caput* 26.

Episto.2.ad Galliæ episc. cap.2.

Vera ergo ad Deum conuersio in vltimis positorum, mente potius æstimanda est, quàm tempore, Propheta hoc taliter asserente: Si conuersus ingemueris, tunc saluus eris. Cùm ergo Dominus sit cordis inspector, quouis tempore non est deneganda pœnitentia postulanti: cùm illi se obliget iudici, cui occulta omnia nouerit reuelari.

Ezech.18. & 33.

Quod omnis fidelis in vltimis positus sanctificato oleo vngi debeat.
Ex decretis Calixti papæ. ¶ *Caput* 27.

Iaco. 5. Beatus enim Iacobus apostolus in epistola sua scripsit: Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo, in nomine Domini, & oratio fidei saluabit infirmum. Hoc & Apostoli in Euangelio fecisse leguntur, & nunc ecclesiæ consuetudo tenet, vt infirmi oleo consecrato vngantur à presbyteris, & oratione comitante sanentur. Non solùm presbyteris vti licet hoc sacro oleo in suis infirmitatibus, sed vt Innocentius papa describit, etiam omnibus Christianis vti licet eodem oleo, in sua, aut suorum necessitate vngendo. Quod tamen oleum non nisi ab episcopis licet confici. Nam quod ait: Oleo in nomine Domini, significat, oleo in nomine Domini consecrato: vel certè, quia etiam cùm vngunt infirmum, nomen domini super eum inuocare debent. Et si in peccatis sit, dimittuntur ei. Multi propter peccata in animam facta, infirmitate aut etiam morte plectuntur corporis. Vnde ait Apostolus Corinthiis: Quia corpus Domini indignè percipere erant soliti, ideo inter vos multi infirmi, & imbecilles, & dormiunt multi. Si ergo infirmi in peccatis sint, & hæc presbyteris ecclesiæ confessi fuerint, ac perfecto corde ea derelinquere atque emendare sategerint, dimittentur eis. Neque enim sine † confessione emendationis queunt dimitti. Vnde rectè subiungitur. Confitemini alterutrum peccata vestra, & orate pro inuicem, vt saluemini.

Mar. 6. — *Innocē.* 1. *epist.* 1. *ca.* 8. — *Corin.* 11. — † confessionis emendatione. — *Iacob.* 5.

De illis, qui propter timorem mortis in ipsa infirmitate confitentur peccata sua. Ex concilio Nannetensi, cap. ij. ¶ *Caput* 28.

Infirmus qui necessitate mortis vrgente confitetur peccata sua, sub ea conditione à sacerdote reconcilietur, vt si ei Dominus vitam donauerit, sanitatémque reddiderit, secundùm qualitatem delicti, & secundùm canonum statuta, & pœnitentialium probatorum pœniteat.

De illis qui in necessitatis tempore & pœnitentiam & reconciliationem desiderant. Ex decretis Leonis papæ, cap. ix. ¶ *Caput* 29.

Leo. pa. 1. epist. 91. ad Theodorum. — 26. q. 6. c. *his qui tēpore.*

His autem, qui tempore necessitatis, & in periculis vrgente instantia, præsidium pœnitentiæ, & mox reconciliationis implorant: nec satisfactio interdicenda est, nec reconciliatio deneganda: quia misericordiæ domini nec mensuras possumus ponere, nec tempora definire, apud quem nullas patitur veniæ moras conuersio: dicente domino per prophetam, Cùm conuersus ingemueris, tūc saluus eris. & alibi: Dic iniquitates tuas prior, vt iustificeris. Item. Quia apud Dominum misericordia est, & copiosa apud eum redemptio. In dispensandis itaque Dei donis, non debemus esse difficiles, nec se accusantium gemitus, lachrymásque negligere, cùm ipsam pœnitenti afflictionem ex Dei credamus inspiratione conceptam, dicente Apostolo: Ne fortè det illis Deus pœnitentiam, vt resipiscant à diaboli laqueis, à quo captiui tenentur ad ipsius voluntatem.

Ezech. 18. & 33. — *Esai.* 43. — *Psalm.* 129. — 2. *Timo.* 2.

De eadem re. Ex decretis Innocentij papæ, cap. xxij. ¶ *Caput* 30.

Innocē. pa. 1. epist. 3. ad Exuperiū, cap. 2.

Et hoc quæsitum est, quid de ijs obseruari oporteat, qui post baptismum

A mum omni tempore incontinentiæ voluptatibus dediti, in extremo fine vitæ suæ pœnitentiam simul & reconciliationem communionis exposcunt. De his obseruatio prior durior, posterior interueniente misericordia, inclinatior est. Nam consuetudo prior tenuit, vt concederetur eis pœnitentia, sed communio negaretur. Nam cùm illis temporibus crebræ persecutiones essent, ne communionis concessa facilitas homines de reconciliatione securos non reuocaret à lapsu, meritò negata communione concessa pœnitentia, ne totum penitus negaretur, & duriorem remissionem fecit temporis ratio. Sed postquam Dominus noster pacem ecclesiis suis reddidit, iam terrore depulso, communionem dari obeuntibus placuit, & propter misericordiam, quasi viaticum profecturis: & ne B Nouatiani hæretici negantis veniam, asperitatem & duritiam subsequi videamur. Tribuitur ergo cum pœnitentia extrema communio, vt homines eiusmodi, vel in supremis suis permittente Saluatore nostro, à perpetuo exitio vindicentur.

De illis qui ad exitum veniunt, vt vltimo & necessario viatico non priuentur. Ex concil. Nicæno, cap. xiij. ¶ Caput 31.

De his qui ad exitum veniunt, etiam nunc lex antiqua, regularísque seruabitur: ita vt si quis egreditur de corpore, vltimo & necessario viatico minimè priuetur. Quòd si desperatus & consecutus communionem oblationísque particeps factus, iterum conualuerit, sit inter eos, qui communionem orationis tantummodò consequuntur. Generaliter autem omni C cuilibet in exitu posito, & poscenti sibi communionis gratiam tribui, episcopus probabiliter ex oblatione debebit dare.

26.q.6.c. de his verò.

Quod pœnitentia possint aboleri peccata, etiam si in vltimo vitæ spiritu quis pœniteat. Ex concilio Magontiensi, cap. ij. ¶ Caput 32.

Pœnitentiam posse abolere peccata indubitanter credimus, etiam si in vltimo vitæ spiritu † admissorum pœniteat, & vel publica lamentatione peccata prodantur: quia Dei propositum, quo decreuit saluare quod perierat, stat immobile. Et ideo, quia voluntas eius non mutatur, siue emendatione vitæ si tempus conceditur, siue supplici confessione, si continuò vita exceditur, venia peccatorum fideliter præsumatur ab illo, qui non vult mortem peccatoris, sed vt conuertatur à perditione pœnitendo, † & D saluetur miseratione domini, vt viuat. Si quis aliter de iustissima pietate Dei sentit, non Christianus, sed Nouatianus est.

August. id habet lib. de Ecclesiast. dogmati. cap. 80.
† admissor.
Lucæ 19.
Ezech. 18. & 33.
† & saluatus miseratione domini viuat. Sic hodie August.

De lapsis in vltimo positis, vt viatico munere, si rogauerint, eis subueniri debeat. Ex epistola Siricij papæ. ¶ Caput 33.

Epist. 1. c. 5.

Quicunque carnali fragilitate ceciderint, viatico munere cùm ad Dominum cœperint proficisci, si rogauerint, per communionis gratiam volumus subueniri.

De illis infirmis, qui dum pœnitentiam petierint, & antequam sacerdos veniat, officium oris amittunt. Ex epistola Leonis papæ. ¶ Caput 34.

Epistola 91.

Ita ergo talium necessitati auxiliandum est, vt nec actio illis pœnitentiæ,

† oris tentiæ, nec communionis gratia denegetur, si eam etiam amisso † vocis officio per iudicia integri sensus quærere comprobentur. Quòd si ita aliqua ægritudine fuerint aggrauati, vt quod paulò ante poscebant, sub præsentia sacerdotis significare nō valeant, testimonium fidelium circunstantium illis prodesse debet, † vt simul & pœnitentiæ, & reconciliationis beneficium consequantur.

† simul tamen et &c.

De eadem re. Ex decre. Eusebij papæ, cap. x. ¶ *Caput* 35.

Si quis pœnitentiam petens, dum sacerdos venerit, fuerit officio linguæ priuatus, constitutum est, vt si idonea testimonia habuerit, quòd ipse pœnitentiam petiisset, & ipse per motus aliquos suæ voluntatis aliquod signum facere potest, sacerdos impleat omnia, sicut supra circa ægrotantem pœnitentem scriptum est, id est, orationes dicat, & vnguat eum oleo sancto, & Eucharistiam ei donet, & postquam obierit, vt cum cæteris fidelibus ei subministret.

De infirmis in periculo mortis constitutis. Ex pœnitentiali Theodori. ¶ *Caput* 36.

26.q.7.cap. ab infirmis.

Ab infirmis in periculo mortis positis, per presbyteros pura inquirenda est confessio peccatorum: non tamen illis imponenda quantitas pœnitentiæ, sed innotescenda, & cum amicorum orationibus, & eleemosynarum studiis pondus pœnitentiæ subleuandum. Et si fortè migrauerint, ne obligati & à communione alieni, vel consortio veniæ fiant. A quo periculo si diuinitus ereptus conualuerit, pœnitentiæ modum à suo confessore impositum diligenter obseruet. Et ideo secundùm canonicam authoritatem, ne illis ianua pietatis clausa videatur, orationibus & consolationibus ecclesiasticis sacra cum vnctione olei animati, secundùm statuta sanctorum patrum communione viatici reficiantur.

De quodam qui Christum negauerat, quomodo in extremis viatico liberatus est. Dionysius dicit in ecclesiastica historia. ¶ *Caput* 37.

Eusebi. eccle. hist. lib. 6. ca. 34. ex translatione Rufini.

In historia ecclesiastica Dionysius rescribens ad Fabianum, inducit quandam historiam, dicens, Serapionem quendam fuisse apud Alexandriam, vnum ex his qui lapsi sunt, eundémque sæpe deprecatum esse, vt susciperetur, nec tamen impetrasse. Oppressum deinde hunc ægritudine, ita vt tres dies sine voce prorsus iaceret, paululum verò quarto die respirantem, vocasse ad se filiolam suam, & dixisse fertur: Quousque me detinetis? quæso vos, citò aliquis presbyterorum veniat, vt possim dimitti. Et cum hoc dixisset, rursum sine voce permansit. Abiit cito cursu ad presbyterum puer noctis tempore. Infirmabatur presbyter, venire non potuit: tamen quia præceptum fuerat, vt lapsis in exitu nemo reconciliationis solatia denegaret, & maximè his, quos prius id rogasse constabat, parum Eucharistiæ puero dedit. Regrediente puero, adhuc antequam ingrederetur domum, rursum Serapion, Redisti, inquit, fili? Licet presbyter venire non potuit, tamen imple, quod tibi imperatum est, vt possim

recedere.

A recedere. Cúmque accepisset Eucharistiam, velut cathenis quibusdam vinculísque diruptis, lætiorem iam spiritum reddidit. Ex quo constat huius boni auxilio nullum debere fraudari.

Vt presbyteri de occultis peccatis iussu episcopi pœnitentes reconcilient. Ex decreto Euaristi papæ, cap. iij. ¶ *Caput* 38.

Vt presbyteri de occultis peccatis iussione episcopi pœnitentes reconcilient, & (sicut supra præmisimus) infirmantes absoluant & communicent. *26. q. 6. cap. presbyteri.*

De pœnitente, si in ipsa pœnitentia de corpore exierit, & reconciliari desiderat. Ex conc. Arausico j. cap. iij. ¶ *Caput* 39.

B Qui recedunt de corpore pœnitentes, placuit sine reconciliatoria manus impositione eis communicare: quod morientis sufficit † consolationi secundùm diffinitiones patrum, qui huiusmodi communionem congruenter viaticum nominarunt. Vt si superuixerint, stent in ordine pœnitentum, vt ostensis necessariis pœnitentiæ fructibus, legitimam communionem cum reconciliatoria manus impositione percipiant. *26. q. 6. cap. qui recedūt* † reconciliationi.

Vt quinta feria ante Pascha pœnitentibus sit remittendum: antè autem, si ad desperationem infirmitatis deuenerint. Ex epistola Innocentij papæ, cap. vj. ¶ *Caput* 40. Inno. 1. epist. 1. ad Decentium, cap. 7.

De pœnitentibus autem qui siue ex grauioribus commissis, siue ex leuioribus pœnitentiam gerunt, si nulla interuenit ægritudo, quinta feria ante Pascha eis remittendum Romanæ ecclesiæ consuetudo demonstrat. *de cōs. dist. 3. c. de pœnitentibus.*
C Cæterum de pondere æstimando delictorum, sacerdotis est iudicare, vt attendat ad confessionem pœnitentis, & ad fletus atque lachrymas corrigentis, ac tum iubere dimitti, cùm viderit congruam satisfactionem. Sanè si quis in ægritudinem inciderit, atque vsq; ad desperationem deuenerit, ei est ante tempus paschæ relaxandum, ne de hoc seculo absque communione discedat.

De illis qui in ecclesia remitti peccata negauerint. Ex dictis Aug. ¶ *Cap.* 41. In Enchi. c. 83.

Qui verò in ecclesia remitti peccata non credens, cōtemnit diuini muneris largitatem, & in hac obstinatione mentis diem claudit extremum, reus est illo irremissibili peccato in spiritum sanctum, in quo Christus peccata dimittit.

D *Quod infirmis omni hora cibum sumere liceat. Ex concilio Magontiensi, cap. xxiij.* ¶ *Caput* 42.

Infirmis licet omni hora cibū potúmq; sumere, quotiescūq; desiderant.

De illis sacerdotibus qui morientibus pœnitentiam denegauerint. Ex decretis Iulij papæ. ¶ *Caput* 43. Ad calcē decretorū Iulij.

Si quis presbyter pœnitentiam abnegauerit morientibus, reus erit animarum, quia Dominus dicit: Quacunque die fuerit conuersus peccator, vita viuet, & non morietur. Vera enim conuersio in vltimo tempore potest esse, quia dominus non solùm temporis, sed etiam cordis inspector est: sicut latro vnius momenti pœnitentia meruit esse in paradiso in hora vltimæ confessionis. *26. q. 6. cap. si presbyter.* *Ezech. 18.* *Lucæ 23.*

Quod nulli vltima pœnitentia sit deneganda. Ex decretis Cœlestini papæ, cap.x. ¶ *Caput* 44.

Cœlest.1.epist.2.ad epis.Galliæ cap.2. 26.q.6. c.agnouimus.

Agnouimus enim pœnitentiam morietibus denegari, nec illorum desideriis animi, qui obitus sui tempore animæ suæ cupiunt remedio subueniri. Horremus tantæ, fateor, impietatis aliquem reperiri, vt de Dei pietate desperet, quasi non posit ad se quouis tempore concurrenti succurrere, & periclitantem sub onere peccatorum hominem, pondere quo se ille † expedire desiderat, liberare. Quid hoc rogo aliud est, quàm morienti mortem addere, eiusque animam sua crudelitate ne absoluta esse posit, occidere? cùm Dominus ad subueniendum paratissimus, inuitans ad pœnitentiam sic promittat peccatori: In quacunque die conuersus fuerit, peccata eius non reputabuntur ei. Et iterum. Nolo mortem peccatoris, sed tantùm vt conuertatur, & viuat. Salutem ergo homini adimit, quisquis mortis tempore pœnitentiam denegauerit, & desperauerit de clementia Dei, qui eum ad subueniendum morienti sufficere vel momento posse non credidit. Perdidisset latro in cruce præmium ad Christi dextram pendens, si illum vnius horæ pœnitentia non iuuisset. Cùm esset in pœna pœnituit, & per vnius sermonis professionem habitaculũ paradisi Deo promittente, promeruit.

† *expediri.* *Ezech.33. Ezech.18. & 33.*

Vt in capite quadragesimæ omnes publicè pœnitentes in ciuitatem veniant, & ante fores ecclesiæ nudis pedibus & cilicio induti episcopo suo se repræsentent. Ex concilio Agath.cap.ix. ¶ *Caput* 45.

dist.50.c.in capite.

In capite quadragesimæ omnes pœnitentes qui publicam suscipiũt aut susceperunt pœnitentiam, ante fores ecclesię se repræsentent episcopo ciuitatis, sacco induti, nudis pedibus, vultibus in terram prostratis, reos se esse ipso habitu, & vultu proclamantes. Ibi adesse debent decani, id est, archipresbyteri parœciarum, & presbyteri pœnitentum, qui eorum conuersationem diligenter inspicere debent, & secundùm modum culpæ pœnitentiam per præfixos gradus iniungant. Post hæc in ecclesiam eos introducat, & cum omni clero septem pœnitentiæ psalmos in terram prostratus cum lachrymis pro eorum absolutione decantet. Tunc † resurgens ab oratione (iuxta quod canones iubent) manus eis imponat, aquam benedictam super eos spargat, cinerẽ prius mittat, deinde cilicio capita eorum cooperiat, & cum gemitu & crebris suspiriis eis denunciet, quòd sicut Adam proiectus est de paradiso, ita & ipsi ab ecclesia pro peccatis abijciuntur. Post hæc iubeat ministris, vt eos extra ianuas ecclesiæ expellant. Clerus verò prosequatur eos cum responsorio: In sudore vultus tui vesceris pane, &c. vt videntes sanctam ecclesiam pro facinoribus suis tremefactam atque commotam, non parui pendant pœnitentiam. In sacra autem Domini cœna rursus ab eorum decanis, & eorum presbyteris ecclesiæ liminibus repræsententur.

† *exurgens.* *Genes.3.*

Qua authoritate modus pœnitentiæ peccata confitentibus imponi debeat. Ex concilio Maguntiensi, cap.x. ¶ *Caput* 46.

Cabillon.2. cap.38.

Modus tempúsque pœnitentiæ peccata sua confitentibus aut per antiquorum

A tiquorum canonum inſtitutionem, aut per ſanctarum ſcripturarum authoritatem, aut per eccleſiaſticam conſuetudinem probatam imponi debet à ſacerdotibus. Nam qui peccatis grauibus leues quoſdam & inuſitatos imponunt pœnitentiæ modos, conſuunt puluillos ſecundùm propheticum ſermonem ſub omni cubito manus, & faciunt ceruicalia ſub capite vniuerſæ ætatis, ad capiendas animas. Sed diſcretio ſeruanda eſt inter pœnitentes publicè, & abſconſè. Nam qui publicè peccat, oportet vt publicè multetur pœnitentia, & ſecundùm ordinem canonum pro merito ſuo excommunicetur, & reconcilietur.

Ezech.13.

Quod diuerſitas culparum diuerſitatem faciat pœnitentiarum. Ex dictis Auguſtini. ¶ *Caput* 47.

B Diuerſitas culparum diuerſitatem facit pœnitentiarum. Nam & corporum medici diuerſa medicamenta componunt, vt aliter vulnera, aliter morbum, aliter tumores, aliter putredines, aliter caligines, aliter confractiones, aliter combuſtiones curent. Ita & ſpirituales medici diuerſis curationum generibus animarum vulnera ſanare debent. Sed quia hoc paucorum eſt, ad purum ſcilicet cuncta cognoſcere & curare, & mederi, atque vt integrum ſalutis ſtatum valeant reuocare, ideo ſolerter admonemus doctum quenque ſacerdotem Chriſti, vt non ex ſuo ſenſu, ſed ſecundùm canonum ſtatuta, & traditiones patrum vniuerſa diſponat: & conditionem vtriuſque ſexus, ætatem, paupertatem, cauſam, ſtatum, perſonam cuiuſque pœnitentiam agere volentis, ipſum quoque cor pœnitentis inſpiciat, & ſecundùm hæc vt ſibi viſum fuerit, vt ſapiens medicus, ſingula C quæque diiudicet.

Quod multi ſint fructus pœnitentiæ. Ex dictis eiuſdem. ¶ *Caput.* 48.

Multi ſunt pœnitentiæ fructus, per quos ad expiationem criminũ peruenitur. Non enim tantùm ſimplici illo pœnitentiæ nomine ſalus æterna repromittitur, vt illud Apoſtolicum: Pœnitemini igitur, inquit, & cõuertimini, vt deleantur peccata veſtra. Et illud propheticum: Cùm conuerſus ingemueris, tũnc ſaluus eris. Propter illum nudum gemitum, & propter illud nudum nomen pœnitentiæ nullus ſaluabitur, ſed per veram confeſsionem, & ſacerdotis intelligentis conſilium, & per charitatis affectum, & per eleemoſynarum fructum peccatorum moles ſubruitur.

Actor.3. *Eſai.30.*

D *Cur canones non perfectè præfigant pro vnoquoque crimine tempus & menſuram pœnitentiæ. Ex dictis Hieronymi.* ¶ *Caput* 49.

Menſuram autem temporis in agenda pœnitentia, idcirco non ſatis apertè præfigunt canones pro vnoquoque crimine, vt de ſingulis dicant, qualiter vnumquodque emendandum ſit: ſed magis in arbitrio ſacerdotis intelligentis relinquendum ſtatuunt. Quia apud Deum non tam valet menſura temporis, quàm doloris, nec abſtinentia tantum ciborum, quàm mortificatio vitiorum. Propter quod tempora pœnitentiæ fide & conuerſatione pœnitentum abbreuianda præcipiunt, & negligentia protelanda † exiſtimant. Tamen pro quibuſdam culpis modi pœnitẽtiæ ſunt impoſiti, iuxta quos cæteræ perpendendæ ſunt culpæ: cũ ſit facilè per

Id habes in præfatiõe pœnitentiarij illius cuius ſupra meminimus ad ca. 23. *De pœnitẽ. diſt.1.c.mẽſuram.*

† Extant tamen impoſiti.

eosdem modos vindictam & censuram canonum æstimare. A

De illis, qui pœnitentiam sibi iniunctam adimplere festinant. Ex pœnitentiali Romano. ¶ *Caput* 50.

Vnumquenque hominem accedentem ad pœnitentiam, si videris acriter & assiduè stare in pœnitentia, statim remissius age aduersùs eum. Qui verò potest implere, quod impositum est ei, noli prohibere, sed permitte. Magis enim laudandi sunt hi, qui celeriter debitum pondus persoluere festinant: quia ieiunium debitum est pondus, & sic amãdum his, qui pœnitentiam agunt: quia si ieiunauerit, & compleuerit quod illi mandatum est à sacerdote, purificabitur à peccatis. Quod si iterum ad pristinam consuetudinem peccati reuersus fuerit, sic est, quomodo canis, qui reuertitur ad vomitum proprium. Omnis itaque pœnitens, non hoc solùm debet ieiunare quod illi mandatum est à sacerdote, verùm etiam postquam cõpleuerit ea quæ illi iussa sunt, debet quantùm ipsi visum fuerit ieiunare. Si enim egerit ea, quæ illi sacerdos præceperit, illa peccata tantùm, quæ confessus est, remittentur. Si verò postea ex sua voluntate ieiunauerit, mercedem sibi acquiret, & regnum cœlorum. Qui ergo totam septimanam ieiunat pro peccatis, sabbato & dominica die manducet & bibat quidquid ei appositum fuerit. Custodiat tamen se à crapula & ebrietate. Quia omnis luxuria de ebrietate nascitur. Ideo beatus Paulus prohibuit dicens, Nolite inebriari vino, in quo est luxuria: non quia in vino est luxuria, sed in ebrietate.

Prouer. 26. B *Ephes. 5.*

Vt quotiescunque aliqui ad pœnitentiam accesserint, sacerdotes ieiuniis & orationibus cum eis communicare debeant. Ex pœnitentiali Theodori. ¶ *Caput* 51. C

Quotiescunque Christiani ad pœnitentiam accedunt, ieiunia iniungimus, & nos communicare cum eis debemus in ieiunio vnam aut duas septimanas, aut quantùm possumus, vt non dicatur nobis, quod sacerdotibus Iudęorum dictum est à domino: Væ vobis legis peritis, qui aggrauatis homines, & imponitis super humeros eorũ onera grauia, & importabilia, ipsi autem vno digito vestro non tangitis sarcinas ipsas. Nemo enim potest subleuare cadentem sub pondere, nisi inclinauerit se, vt porrigat ei manum. Neque vllus medicorum vulnera infirmantium potest curare, nisi fœtoribus fuerit particeps. Ita quoque nullus sacerdotum vel pontifex peccatorum vulnera curare potest, aut animabus peccata auferre, nisi præstante sollicitudine & oratione lachrymarum. Necesse est ergo vos fratres charissimi sollicitos esse pro peccantibus, quia sumus alterutrum membra. Ideóque & nos si viderimus aliquem in peccatis iacentem, festinemus eum ad pœnitentiam per nostram doctrinam reuocare: & quotiescunque dederis consilium peccanti, simul quoque da illi pœnitentiam statim, quantùm debeat ieiunare, aut eleemosynis redimere peccata sua, ne fortè obliuiscaris, quæ tibi iam dixerat, & iterum tibi necesse sit interrogare: & forsitan erubescat iterum peccata sua confiteri, & inuenietur iam amplius iudicari.

Lucæ 11. D

Quod

A *Quod contingat hominem interdum animi motu, interdum carnis fragilitate peccare. Ex cōcilio Cabilonensi ij. cap. xxxij.* ¶ *Caput* 52.

Sed & hoc emendatione indigere perspeximus, quòd quidam dum confitentur peccata sua sacerdotibus, non plenè id faciunt. Quia ergo constat hominem ex duabus esse substantiis, anima videlicet & corpore, & interdū animi motu, interdum carnis fragilitate peccatur, solerti indagatione debent inquiri ipsa peccata, vt ex vtrisque plena sit confessio: scilicet vt & ea confiteantur quæ per corpus gesta sunt, & ea quibus in sola cogitatione delinquitur. Instruendus itaque est peccatorum suorum confessor, vt de octo principalibus vitiis sine quibus in hac vita difficilè viuitur, confessionem faciat: quia aut cogitatione, aut (quod est grauius) opere eorum instinctu peccauit. B Odium etenim, inuidia, superbia, & cæteræ huiusmodi animæ pestes tantò periculosius lædunt, quantò subtilius serpunt.

De incestis occultè commißis. Ex dictis Augustini. ¶ *Caput* 53.

Si quis incestum occultè commiserit, & sacerdoti occultè confessionē egerit, indicetur ei remedium † canonicum quod subire debuisset, si eius facinus publicatum fuisset. Verùm quia latet commissum, detur ei à sacerdote consilium, vt saluti animæ suæ pro occulta pœnitentia proficiat: hoc est, vt veraciter ex corde se grauiter deliquisse confiteatur, & per ieiunia & eleemosynas, vigilias atq; sacras orationes cum lachrymis se purgare contendat, & sic se ad spem veniæ pro misericordia Dei peruenire C confidat.

† canonum

Quod inter publicè & absconsè pœnitentes discretio obseruanda sit. Ex concilio Maguntiensi, cap. xxi. ¶ *Caput* 54.

Cōci. Rhemēsi. ca. 31. & Cabilo. 2. ca. 38.

Vt discretio seruanda sit inter pœnitentes, qui publicè, & qui absconsè pœnitere debeant.

Vt ex corde pœnitentem magna exhilaratione sacerdotes suscipiant. Ex dictis Basilij episcopi. ¶ *Caput* 55.

In regulis breuioribus respō. ad interrog. 8.

Pœnitentem ex corde ita oportet suscipi, sicut Dominus ostendit, cùm dicit: Quia conuocauit amicos suos, & vicinos dicens: Congratulamini mihi, quia inueni ouem meam quam perdideram.

26. *q.* 7. *ca. pœnitentē.* *Lucæ* 15.

D *De his qui iam cessauerunt peccare, & perfectè pœnituerunt, vt communio eis in ipsa pœnitentia concedatur. Ex concilio Laodicensi, cap. ij.* ¶ *Caput* 56.

De his, qui facinoribus diuersis peccauerunt, & perseuerantes in oratione, conuersionem à malis habuere perfectam, pro qualitate delicti, talibus post pœnitentiæ tempus impensum propter clementiam & bonitatem Dei communio concedatur.

26. *q.* 7. *ca. his qui.*

De lapsis in ordinibus sacris, si restaurari poßint. Augustinus ad Petrum diaconum de fide scribens, ait: ¶ *Caput* 57.

Cap. 3.

Omni homini in hac vita esse potest vtilis pœnitentia, quam quocunq; tempore homo egerit, quamlibet iniquus, quālibet annosus, si toto corde renunciauerit peccatis præteritis, & pro eis in conspectu Dei non solùm

corporis,

corporis, sed etiam cordis lachrymas fuderit, & malorum operum maculas bonis operibus diluere curauerit, omnium peccatorum indulgentiam mox habebit. Hoc enim nobis Dominus prophetico promittit eloquio, dicens: Si conuersus fueris, & ingemueris saluus eris. Et alio loco dicitur. Fili peccasti, ne adijcias iterum: sed & de præteritis deprecare, vt tibi dimittantur. Nunquam peccanti esset indicta pro peccatis deprecatio, si deprecanti non esset remissio concedenda. Sed etiam pœnitentia peccatori tunc prodest, si eam in ecclesia catholica gerat, cui Deus in persona beati Petri ligandi, soluendíque tribuit potestatem, dicens: Quæ alligaueris super terram, erunt ligata & in cœlis: Et quæcunque solueris super terram, erunt soluta & in cœlis. In quacunque igitur ætate homo veram peccatorum suorum egerit pœnitentiam, & vitam suam Deo illuminante correxerit, non priuabitur munere indulgentiæ: quia Deus, sicut per prophetam dicit, non vult mortem peccatoris, quantùm vt reuertatur à via sua mala, & viuat anima eius. Veruntamen nullus hominum debet sub spe misericordiæ Dei in suis diutius remanere peccatis, cùm etiam in ipso corpore nemo velit sub spe futuræ salutis diutius ægrotare. Tales enim qui ab iniquitatibus suis recedere negligunt, & sibi de Deo indulgentiam repromittunt, nonnunquam ita præueniuntur repentino Dei furore, vt nec conuersionis tempus, nec beneficium remissionis inueniant. Ideo vnumquenque nostrum sancta scriptura benignè præmonet, dicens: Ne tardaueris conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem: *subitò* enim veniet ira eius, & in tempore vindictæ disperdet te. Dicit *etiam* beatus Dauid: Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra. Cui beatus quoque Paulus concordat his verbis: Videte fratres, ne fortè sit in aliquo vestrum cor malum incredulitatis discedendi à Deo viuo, sed adhortamini vosmetipsos per singulos dies, donec hodie cognominatur, vt non obduretur quis ex vobis fallacia peccati. Obdurato ergo viuit corde qui se non conuertit, desperans de indulgentia peccatorum: siue qui sic misericordiam Dei sperat, vt vsque in finem vitæ præsentis in suorum criminum peruersitate remaneat. Proinde diligentes misericordiam Dei, metuentésque iustitiam, nec de remissione peccatorum desperemus, nec remaneamus in peccatis: scientes quia illa omnium hominum debita sit exactura æquitas iustissimi iudicis, quæ non dimiserit misericordia clementissimi redemptoris. Sicut enim misericordia suscipit, absoluitque conuersos, ita iustitia repellet & puniet obduratos. Hi sunt, qui peccantes in spiritum sanctum, neque in hoc seculo, neque in futuro remissionem accipient peccatorum.

Esai.30. Eccles.21. Matth.16. Ezech.33. Eccle.5. Psalm.94. Hebr.3. Matth.12.

A B C D

Hactenus August.

Nam & de hoc Isidorus Hispalensis episcopus ad inquisitionem Massonis episcopi, ita rescripsit, dicens: Verùm quod sequenter in epistolis venerabilis fraternitas tua innotuit, nulla est in huiusmodi sententiis decretorum diuersitas intelligenda, quòd alibi legitur in lapsu corporali restaurandum honoris gradum post pœnitentiam, alibi post huiusmodi delictum nequaquam reparandum antiqui ordinis meritum. Hæc enim diuersitas

A uersitas hoc modo distinguitur. Illos enim ad pristinos officij gradus redire canon præcepit, quos pœnitentiæ præcessit satisfactio, vel digna peccatorum confessio. At contra hi, qui neque à vitio corruptionis emendantur, atque hoc ipsum carnale delictum quod admittunt, etiam vindicare quadam superstitiosa temeritate nituntur, nec gradum vtique honoris, nec gratiam communionis recipiunt. Ergo ita est vtraque dirimenda sententia, vt necesse sit illos restaurari in loco honoris, qui per pœnitentiam, reconciliationem meruerunt diuinæ pietatis: hi nec immeritò consequuntur adeptæ dignitatis statum, qui per emendationem pœnitentiæ recepisse noscuntur vitæ remedium. Id enim ne fortè magis ambiguum sit, diuinæ authoritatis sententia confirmetur: Ezechiel enim propheta B sub typo præuaricatricis Hierusalem ostendit post pœnitentiæ satisfactionem pristinum restaurari posse honorem: Confundere inquit, ô Iuda & porta ignominiam tuam. Et post paululùm: Et tu, inquit, & filiæ tuæ reuertimini † ad antiquitatem vestram. Quòd dixit, Confundere: ostendit post confusionis, id est, peccati opus debere quenque erubescere, & pro admissis sceleribus verecundam frontem humi prostratam demergere, pro eo quòd dignum confusionis perpetrauerat opus. Deinde præcepit vt portet ignominiam depositionis suæ, lugens cum humilitate quod peccauerat. Sícque reuocari secundùm Prophetam ad priorem statũ poterit.

Ezech.16.

† ab iniquitate vestra.

Quod anima multis gentibus nobilior, & multis vrbibus preciosior sit, ideoq́; si lapsa fuerit, admodum deflendam. Excerptum C *de libro S. Iohannis Constantinopolitani ad Theodorum, Cap. lix.* ¶ *Caput* 58.

Tomo 5. ex parænesi ad Theodorũ lapsum, nisi quòd hæc vetus est tralatio. Porrò numerum hũc capitis referendũ puto ad pœnitentiariũ, ex quo hæc videtur desumpta.

Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum? Oportunius multò nunc à me, quàm tunc à propheta Dei, dicitur. Licet enim non vrbes multæ, nec gens integra lamentanda sit, anima tamen flenda est multis gentibus nobilior, multísque vrbibus preciosior. Nam si vnus, qui fecerit voluntatem Dei melior est, quàm multitudo iniquorum, melior ergo & tu eras quondam, quàm multitudines Iudæorum. Propter quod nemo miretur, si fortè prolixioribus ego nunc vtar lamentationibus, & amariores profundam fletus, quàm tunc Propheta profudit. Non enim vrbis (vt dixi) captæ excidia defleo, nec vilis vulgi captiui- D tatem lamentor, sed insignis animæ lapsum, & templi in quo Christus habitabat, excidium. Hæc enim lamentatio insignis animę, quam ego defleo, tantò est illa durior & amarior, quantò & verior. Inde vtiq; est quod ego irremediabiliter plango: quia noui, & incessabiliter lugeo dum recordor, vsquequò iterum te † tripudiare videam ad prioris gloriæ statum. Quod etsi apud homines impossibile videtur, apud dominum tamen omnia possibilia sunt. Ipse est enim qui alleuat de terra inopem, & de stercore erigit pauperem, vt collocet eum cum principibus populi sui. Ipse est qui sterilem facit matrem super filios lætantem. Non ergo dubites, neque desperes mutari te posse in melius. Si enim tantùm potuit diabolus, vt à celsis virtutum fastigiis in profundum te duceret malorum, quantò magis poterit

Hierem.9.
Eccl.16.
Paulò post.
† repedare.
Lucæ 1.
Psalm.112.

poterit Deus ad bonorum verticem reuocare: & non solùm in id te restituere, quod fuisti, sed beatiorem multò quàm prius videbaris efficere? Tantùm ne concidas animo, neque spem abcidas bonorum. Ne quęso te, ne accidat tibi, quod impiis solet. Non enim peccatorum multitudo in desperationem adducit animam, sed impietas. Impiorum ergo est desperare salutem, non peccatorum. Vnde diuina misericordia pollicetur, dicens: Gaudium erit in cœlo coram angelis Dei super vno peccatore. **A**

Hæc aliunde petita sunt. *Lucæ 15.*

Et post pauca. Stantibus si ceciderint, minatur pœnam dominus: lapsis vt surgere appetant, promittit misericordiam. Illos terret, ne præsumant in bonis: illos refouet, ne desperent in malis. Iustus es? iram pertimesce, ne corruas. Peccator es? præsume de misericordia, vt surgas.

De pœniten. homel.80. ad populum Antiochenum. Ex superiori lib. ad Theodorum.

Et sicut † lapsus grauissimus ceruicibus animæ incumbens, eam semper deorsum in terram cogit aspicere, ad Deum verò sursum non sinit oculos leuare: sic virilis est animi, ducere à ceruicibus animæ suæ pondus, vt canat cum propheta domino: Sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ, ita oculi nostri ad Dominum Deum, donec misereatur nostri. Etenim mulier illa, quæ in Euangeliis drachmam quam perdiderat, inuenit, conuocat amicas & vicinas, vt congratulentur ei. Et ego conuocabo amicos tuos, meósque, & vicinos nostros, deprecabor eos conuenire: non vt gaudeant, sed vt lugeant mecum, nec vt gratulentur, sed vt lamententur, & ingentem planctum subleuatis ad cœlum vnà mecum vocibus reddãt, dicendo ad eos: Vlulate mecum amici, plangite, & profundite fontes fletuum: non quia auri pondus immensum, nec talenta auri perdiderim, sed quia horum omnium carior, & omni auro, omníque gemmarũ nobilitate preciosior amicus, nescio quomodo lapsus, vsque in idipsum fertur perditionis profundum. Noli desperare de lapsu, ne cadas: qui enim aliũ desperat, habet veniam: qui verò desperauerit semetipsum, nullam: quia ille non est dominus mentis alterius. Sicut ergo & anima, si semel salutem suam cœperit desperare, iam nec intelligit quomodo, vel in quæ mala præcipitetur: ita & qui desperatione capti sunt, intolerabiles fiunt, & per omnes maliciæ vias discurrunt. Exurge exurge quæso, expergiscere aliquando, & diabolicam hanc depone temulentiam. Parce cunctis, qui pro tua desperatione desperant, ne putent se viam virtutis incedere, si te ad eam redisse non videant. Respice quæso te, quantus nunc mœror omnium sanctorum fratrum habeat chorum, & quanta lætitia atque exultatio incredulis fiat, quantáque eis ad præcipitia luxuriæ † decrescat authoritas. Nec erit post hæc aliquis, qui quolibet lapsu deiectus non statim resurgere cupiat, & statim se reparare festinet. **B** **C** **D**

† lapis.

Psalm.122.

Post pauca. *Lucæ 15.*

Post aliquot paginas non ita procul ab epilogo prioris parænesis. Aliquãtò inferius, sed præter diuersam tralatioñe nõ nullis etiã immutatis.

† de te crescat

Quod nullus à consolatione vulnerati fratris se subtrahere debeat. Item Iohannis Constantinopolitani ad eundem Theodorum, de lapsu Bacchary, cap.lx. ¶ *Caput 59.*

Nisi mentitur inscriptio mutila est parænesis ad Theodorum. *Matth.9.*

Vbi est misericordia Christianæ religionis, quam magister noster sacrificio docuit esse meliorem? Ecce iacet frater ab hoste percussus, adhuc forsitan palpitans, & vos quasi sine vulnere reuertimini, nec consolationem

plagæ

A plagæ illius deferre tentatis. Nolite esse sine formidine fratres: fortiorem percusit inimicus, vt facilior ei aditus esset ad reliquos. Vt quid ergo spernitis vulneratum, aut sicut putatis & mortuum? * Melior concubina Saul filia Respha, quæ corpora defunctorum, quos Dauid pro Gabaonitarum vltione percusserat, eousque accincta sacco, hoc est, cilicio custodiuit, donec eis roraret aqua de cœlo, id est, donec pro venia eorum misericordiæ cœlestis † scintilla defluxerat. Melior fuit ille Iudas Machabæus, qui etiam pro mortuis fratribus orationem credidit esse faciendam, quos damnata de Iamnia ciuitate idolorum dona prostrauerant. Vt quid rogo medicus noster inter librorum suorum loculos tot constituit genera pigmentorum, si nihil est ex emplastris eius quo sanari posit vulnus, B quod percusit inimicus? Et si placet, aperiamus scholam medicinæ nostræ, & à principio canonis vulnerum ac medicaminum species perquiramus. Ecce in ipsius introitu scholæ, occurrunt illi seminis carnalis authores, qui venenato serpentis dente percusi, non statim pœnæ mortis addicti sunt, sed eiecti de paradisi delitiis, id est, de ecclesiæ libertate & sacri communione † mysterij.

2. *Reg.* 21.
* Locus corruptus, fortè sic restituendus. Melior Respha filia Ahia concubina Saul.
† stilla deflueret.
2. *Mach.* 12.
† ministerij

De eadem re. Ex epistola Iohannis Constantinopolitani ad Theodorum. ¶ *Caput* 60.

Vnde vides quia peccati contagione maculamur? Ne quæso beatissime mi, fratrem nostrum in profundum putei sub iniqui principis potestate demersum, desperationis lapidibus obruamus. Imitemur illum AE-C thiopem qui sanctum Hieremiam in lacu ab iniquo rege demersum, assumptis xxx. hominum auxiliis, & misis ad eum pannis & funibus veteribus liberauit. Facilis esto ad lapsum ruinámque miserorum. Porrige manum iacenti fratri, qui confusus pudore peccati nec erigere se, aut oculos audet attollere. Comple legem Moysi: Cecidit asinus fratris sub pondere, hoc est, caro euicta peccato: acclina te, & humilia, & subleua de ruina. Quid erubescis coniungi homini peccatori? Respice illum, qui dicit: Noli nimiùm esse iustus. Magister noster à latronibus vulneratum, non solùm cura dignum iudicat, verùm etiam ad stabulum suum & ouile perduxit. Et tu ergo collige fratrem, quē diabolus latro percusit. Consigna stabulario, id est, beato episcopo, qui si aliquid in eo impenderit, am-D plius à domino consequetur.

Deut. 22.
Eccles. 7.
Lucæ 10.

De eadem re. Ex epistola eiusdem Iohannis Constantin. ad Theodorum. ¶ *Caput* 61.

Nec hoc ibi reperitur.

Euangelicus sermo dixit: Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum solus. Si te audierit, lucratus es eum, & cætera quæ continet sermo præcepti. Vide quid dicat: Ne exhilarentur filij incircuncisorum. Filij enim incircuncisorum sunt homines seculi, in præputij sui errore & gentilitate viuentes. Hi ergo exhilarantur, cùm audiunt ruinam militis Christi. Peccatum igitur celetur, & adhibeatur emendatio. Nos autem consolationis linteamina, & cœlestis spei pigmenta

Matth. 18.
2. *Reg.* 1.

tribuamus. Ipse autem infra sepulchrum secreti sui confessus, peccati A pudore contineatur, vbi conscientiæ verme laceretur, qui totas in eo †obliniat putredines peccatorum, donec nullum ex se fœtorem famæ turpis emittat.

† oblingat.

De eadem re. Item ex epistola eiusdem Iohannis ad Theodorum. ¶ *Caput* 62.

Et hæc desiderantur.

Qualiter rogo de misericordia Dei possumus desperare, qui etiam Pharaonem arguit, quare nequaquam pœnitere dignatus sit, dicens: Brachia Pharaonis regis AEgypti contriui, & non est deprecatus vt daretur in eo sanitas, & redderetur ei virtus ad comprehendendum gladium? Salomon ille mirabilis, qui meruit astitrici Dei, hoc est, sapientiæ Dei copulari, in alienigenarum incurrit amplexus, & vinculo libidinis laqueatus, etiam sacrilegij horrore se polluit: quia simulachrum Cathmos Moabitico idolo fabricauit. Sed quia per Propheticam vocem culpam erroris agnouit, nunquam misericordiæ cœlestis extorris est. At forsitan dicas: In neutro testamento lego, neq; eum pœnituisse, neq; misericordiam consequutum, &c.

Ezech. 30. *Sapien.* 9. 3. *Reg.* 10. B

De eadem re. Ex decretis Siricij papæ, cap. xiiij ¶ *Caput* 63.

Epist. 1. ad Himeriū cap. 14. *dist.* 50. *c. illud quoque.* † solẽniter nõ cõceditur &c.

Illud quoque nos par fuit præuidere, vt sicut pœnitentiam agere cuiquam † non conceditur clericorum: ita & post pœnitentiam ac reconciliationem nulli vnquam laico liceat honorem clericatus adipisci. Quia quamuis sint omnium peccatorum contagione mundati, nulla tamen debent gerendorum sacramentorum instrumenta suscipere, *qui dudum* C fuerant vasa vitiorum.

De eadem re. Ex decretis Gelasij papæ, cap. xvij. ¶ *Caput* 64.

Epistola 1. ad. episc. per Lucaniam, cap. 20.

Comperimus etiam horrendis quibusdam criminibus implicatos, tota discretione submota, non solùm de factis atrocibus necessariam pœnitudinem non habere, sed nec aliqua correctione penitus succedente, ad diuinum ministerium honorémque contendere. Nonnullos autem in ipsis ordinibus constitutos, grauibus delinquentes facinoribus non repelli, cùm & Apostolus clamet, nemini citò manus imponendas, neque communicandum peccatis alienis: & maiorum veneranda constituta pronuncient: huiusmodi etiam, si fortè subrepserint, tam qui antè peccauerunt, deiectos oportere depelli, quàm sacræ † professionis oblitos, D præuaricatorésque sancti propositi, procul dubio submouendos.

1. *Timot.* 5. Nicæni cõcil. cap. 9. & . 10. † promissionis.

De illis, qui loca sanctorum sub prætextu religionis inconsultè peragrant. Ex concilio Cabilonensi, cui interfuit Carolus Rex, cap. xlv. ¶ *Caput* 65.

Cõ. Cabil. 2.

Nam & à quibusdam qui Romam, Turonúmue & alia quædam loca sub prætextu orationis inconsultè peragrant, plurimùm erratur. Sunt presbyteri & diacones, & cæteri in clero constituti, qui negligenter viuentes, in eo purgari se à peccatis putant: & ministerio suo fungi debere, si præfata loca attingant. Sunt nihilominus laici, qui putant impunè se aut peccare, aut peccasse, quia hæc loca oraturi frequentant.

Sunt qui-

A Sunt quidam potentum qui acquirendi censu gratia sub prætextu Romani siue Turonici itineris multa †acquirunt, multos pauperes opprimunt: & quod sola cupiditate faciunt, orationum siue sanctorum locorum visitationis causa se facere videri affectant. Sunt pauperes qui vel ideo id faciunt, vt maiorem habeant materiam mendicandi: de quorum numero sunt illi, qui circumquaque vagantes, illò se pergere mentiuntur: vel quia tantùm sunt vecordes, vt putent se sanctorum locorum sola inuisione à peccatis purgari, non attendentes quod ait beatus Hyeronymus: Non Hierosolymam vidisse, sed Hierosolymis benè vixisse laudandum est. De quibus omnibus Imperatoris, qualiter sint emendanda, sententia expectetur. Qui verò peccata sua sacerdotibus, in quorum B sunt parœciis, confessi sunt, & ab his agendæ pœnitentiæ consilium acceperunt, si orationibus insistendo eleemosynas largiendo, mores componendo, vitam emendando, Apostolorum limina, vel quorumlibet sanctorum inuisere desiderant, horum est deuotio modis omnibus collaudanda.

† conquirunt

Epist. ad Paulinum, cuius initiũ, Bonus homo.

De omni peccatore, quòd quoties ceciderit, toties resurgere debeat. Ex dictis Zosij cuiusdam Heremitæ. ¶ *Caput 66.*

Dum quidam frater Abbatem Zosium tali sermone frequenter requireret, dicens: Quid faciam pater, quoniam cecidi? Ille respondit. Surge inquit. Illo verò se exurrexisse, & iterum cecidisse professo: respondit, Iterum adhuc surge. Cùm autem frater se frequenter surrexisse, & fre- C quenter cecidisse narraret, eodem verò senex vtebatur sermone, exclamans, Ne desistas surgendo. Cui frater ait: Vsquequò possum surgere pater? explana. Senex dixit: Vsquequò aut in bono opere, aut in malo †deprehensus occumbas. In quo enim opere fuerit homo † deprehensus, in eo iudicabitur.

† depressus

Quod iustum sit Dei homini, quòd se reprehendat. Ex dictis Pimenis cuiusdam heremitæ. ¶ *Caput 67.*

Quidam frater requisiuit abbatem Pimenem dicens: Quid est pater quod dicit Apostolus, Omnia munda mundis? At ille dixit ei: Si quis ad hunc sermonem peruenire potuerit, vt eum intelligat, videbit se minorem esse totius creaturæ. Cui frater. Et quomodò possum minorem D me videre, ab eo qui homicida est? respondit senex. Si potuerit homo ad hunc sermonem Apostoli peruenire, & viderit hominem qui fortè occidit alium, dicit in semetipso: Iste quidem hoc solum fecit, ego autem omni hora homicidium committo, me ipsum interficiens. Et cùm frater requireret, quomodò hoc posset fieri, respondit: Hæc sola est hominis iusticia, vt semetipsum reprehendat. Tunc enim iustus est, cùm sua peccata condemnat.

Tit. 1.

Vt nullus fratrem condemnet antequàm Deus illum diiudicet. Ex dictis cuiusdam Heremitæ. ¶ *Caput 68.*

Venit aliquãdo abbas Isaac in cœnobio, & vidit illic fratrẽ negligentẽ,

& iratus iussit eum expelli de cœnobio. Cùm ergo regrederetur ad habitaculum suum, venit angelus Domini, & stetit ante ostium cellulæ eius, dicens: Non te permitto ingredi. At ille rogabat, vt culpa eius manifestaretur. Et respondens angelus dixit: Dominus transmisit me dicens: Vade dic Isaac, Vbi iubes vt mittamus illum fratrem qui peccauit? At ille egit mox pœnitentiam dicens, Peccaui domine, indulge mihi. Et dixit ei angelus. Exurge, † indulget tibi Dominus, sed ne iterum hoc facias, vt quenquam condemnes, antequam illum Dominus iudicet. Tulerunt homines sibi iudicium, & non mihi illud dimittunt, dicit Dominus. Hoc autem dictum est, quia si contigerit de illis perfectis aliquem vel in paruo peccare, non mox perdatur.

† indulgeat.

Quod iusta obedientia iustis muneribus remuneretur. Ex dictis eiusdem. ¶ *Caput 69.*

Quidam ex patribus in extasi positus, vidit quatuor ordines ante Deum: & primus quidem ordo erat hominum infirmantium, & gratias agentium Deo. Secundus verò erat eorum, qui hospitalitatem sectantur, & in hoc ministrant. Tertius autem illorum qui solitudinem † sectantur. Quartus verò eorum, qui propter Deum in obedientia subiecti sunt patribus. Erat ergo illis tribus ordinibus hic ordo superior, qui obedientiam exhibebat, & habebat torquem auream, & maiorem gloriam præ cæteris possidebat. Dicit autem senex ei qui sibi hoc in extasi demonstrabat: Quare hic ordo quartus maiorem cæteris gloriam habet? Ille autem respondit ei dicens: quia isti alij omnes habent aliquam requiem † ad implendas proprias voluntates. Hic ergo qui obedientiam exercet omnes voluntates relinquens, totus pendet in voluntate patris iubentis: & ideo maiorem gloriam præ cæteris est sortitus.

† sectantur, & non vident homines.

† adimplendo quãuis in bonis operibus proprias &c.

De illis qui ex industria peccant, & promittunt sibi quandam impunitatem peccandi, propter largitionem eleemosynarum. Ex concilio Cabilonensi, cap. xxxvi. ¶ *Caput 70.*

Cõ. Cabil. 2.

Sed nec hoc prætereundum putauimus, quòd quidam ex industria peccantes, propter eleemosynarum largitionem, quandam sibi promittunt impunitatem. Eleemosyna autem extinguit peccata, iuxta illud: Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna extinguit peccata: sed ea quæ aut necessitate, aut casu, aut qualibet fiunt fragilitate. Ea verò quæ ex industria ad cuiuslibet libidinem explendam idcirco fiunt, vt eleemosynis redimantur, nequaquam eis redimi possunt: quia qui hoc perpetrant, videntur Deum mercede conducere, vt eis impunè peccare liceat. Non ergo idcirco quis peccare debet, vt eleemosynam faciat, sed ideo eleemosynam facere debet, quia peccauit. Mentem enim & corpus quæ libido traxit ad culpam, afflictio & contritio debet reducere ad veniam.

Eccles. 3.

De his qui peracta pœnitentia ad pristina redeunt volutabra. Ex decretis Siricij papæ, cap. x. ¶ *Caput 71.*

Epist. 1. ad Himeriũ episco. cap. 5. *33. q. 2. c. de his verò.*

De his verò non incongruè dilectio tua Apostolicam sedem credidit consulen-

A consulendam, qui acta pœnitentia tanquam canes ac sues ad vomitus pristinos & ad volutabra redeuntes, & militiæ cingulum, & ludicras voluptates, & noua coniugia, & inhibitos denuò appetiere concubitus, quorum professam incontinentiam generati post absolutionem filij prodiderunt. De quibus quia iam suffugium non habent pœnitendi, id duximus decernendum, vt sola intra ecclesiam fidelibus oratione iungantur. Sacræ ministeriorum celebritati (quamuis non mereantur) intersint: à Dominicæ autem mensæ conuiuio segregentur, vt hac saltem districtione correcti, & ipsi sua errata castigent, & aliis exemplum tribuant, quatenus ab obscœnis cupiditatibus retrahantur: quibus tamen, quoniam carnali fragilitate ceciderunt, viatico munere cùm ad Dominum cœperint profici- B sci, per communionis gratiam volumus subueniri. Quam formam & circa mulieres, quæ se post pœnitentiam talibus pollutionibus deuinxerunt, seruandam esse censemus.

Prouer. 26. 2. Pet. 2.

De pœnitente fœmina, quæ defuncto viro alij nubere præsumpserit. Ex concilio Arelatensi, cap. iij. ¶ *Caput* 72.

Cõc. Arela. 2. cap. 21.

Pœnitentes fœminæ, quæ defunctis viris aliis nubere præsumpserint, vel suspecta vel interdicta familiaritate cum extraneo vixerint, cũ eodem ab ecclesiæ liminibus arceantur. Hæc etiam de viris in pœnitentia positis placuit obseruari.

Quod in danda pœnitentia nulla sit personarum acceptio. Ex concilio Cabilo. cap. xxxiiij. cui interfuit Carolus rex. ¶ *Caput* 73.

Conc. Cab. 2

C Quia igitur, Apostolo teste, non est personarum acceptio apud Deum, & in omnibus iudiciis cauenda est: multò magis in hoc pœnitentiæ iudicio præcaueri debet, vt nullus sacerdotum vnquam aut gratia, aut odio alicuius personæ secus iudicet, quàm quod in canonibus sacris inuenerit, aut quod illi secundùm sanctarum scripturarum authoritatem, & ecclesiasticam consuetudinem rectius visum fuerit. Si ergo medici qui corporibus medicinam inferre conantur, nequaquam propter personæ cuiuslibet acceptionem, his quos sanare cupiunt cauterio, aut ferro, aut duris aliis quibuslibet rebus parcunt, multò magis his obseruandum est, qui non corporum, sed animarum medici existunt. Neque enim pensanda est pœnitentia quantitate temporis, sed ardore mentis, & mortifi- D catione corporis. Cor autem contritum & humiliatum Deus non despicit.

Rom. 2. Ephe. 6. Coloss. 3. Acto. 10. Psal. 50.

De illis qui peccata sua sine condigna pœnitentia sibi relaxari arbitrantur. Ex dictis Augustini. ¶ *Caput* 74.

Quisquis ergo malorum operum sine condigna pœnitentia quęquam veniam à Deo percipere posse dixerit, penitus errat: & cùm deceptus alios decipere festinat, duplici noxa constringitur, hoc est, proprij erroris, & alienæ deceptionis.

Quod tamdiu laborare quisque debeat, donec possideat Christum. Ex dictis Gregorij. ¶ *Caput* 75.

Vsque tunc laborare debet homo, vsquequò possideat Christum.

Qui autem ſemel illum adeptus fuerit, iam non laboret. Permittit tamen dominus laborare electos ſuos, vt rememorent tribulationum labores, vnde ſemetipſos cuſtodiant; timentes ne tantos labores amittant. Nam & filios Iſraël ideo Deus per deſertum xl. annis circunduxit, vt rememoratis tribulationibus, non redirent retrorſum. A

Vt nullus epiſcopus, ſeu presbyter alterius pœnitentem ſine literis ſui epiſcopi ſuſcipiat. Ex epiſtola Fœlicis papæ, cap. ij. ¶ *Caput 76.*

Fœlix papa 3. epiſt. decretalis cap. 6.

Curandum verò maximè, & omni cautela prouidendum, ne quis fratrum coepiſcoporúmq; noſtrorum, aut etiam presbyterorum in alterius ciuitate, vel diœceſi pœnitentem, vel ſub manu poſitum ſacerdotis, aut eum qui reconciliatum ſe eſſe dixit, ſine epiſcopi vel presbyteri teſtimonio & literis, ad cuius pertinet parœciam, ſuſcipiat. B

Quod pœnitentes ſecundùm canones niſi peracta pœnitentia, communicare non debeant. Ex dictis Pij papæ, cap. x. ¶ *Caput 77.*

Pœnitentes non debent communicare ante conſummationem pœnitentiæ.

Quod pro ethnico & publicano ſit habendus, qui pro peccato commiſſo pœnitere noluerit. Ex dictis Auguſtini. ¶ *Caput 78.*

26. q. 7. c. *erga eum.* *Matth.* 18. 2. *Theſſ.* 3.

Erga eum qui pro peccato commiſſo nō pœnitet, tales eſſe debemus, ſicut dominus pręcepit dicens: Sit tibi ſicut ethnicus & publicanus. Et ſicut Apoſtolus iubet: Subtrahite vos, inquit, ab omni fratre inordinatè ambulante, & non ſecundùm traditionem quam tradidi vobis.

Quod à licitis ſe abſtinere debeat, qui illicita ſe commiſiſſe meminerit. Ex dictis Gregorij papæ. ¶ *Caput 79.* C

Homel. 20.

Qui ſe illicita meminit commiſiſſe, à licitis etiam ſtudeat abſtinere, quatenus per hoc conditori ſuo ſatisfaciat, vt qui commiſit prohibita, ſibimetipſi abſcindere debeat etiam conceſſa.

Quod nulli poſt pœnitentiæ actionem ad militiam ſecularem redire liceat. Ex epiſtola Leonis papæ, cap. xxv. ¶ *Caput 80.*

Epiſto. 92. *cap.* 10. *De pœnitē. diſt.* 5. *c. contrariū verò* 2. *Timot.* 2.

Contrarium eſt omnino eccleſiaſticis regulis poſt pœnitentiæ actionem redire ad militiam ſecularem, cùm Apoſtolus dicat: Nemo militans Deo implicat ſe ſecularibus negotiis. Vnde nō eſt liber à laqueis diaboli, qui ſe militiæ mundanæ voluerit implicare.

De eadem re. Ex concilio Arelatenſi, cap. iij. ¶ *Caput 81.* D

Concil. Arela. 2. *cap.* 25. *diſt.* 50. *ca. hi qui.* † Si qui poſt ſanctū religionis &c.

† Hi qui poſt ſanctæ religionis propoſitum apoſtatant, & ad ſeculum redeunt, & poſtmodùm pœnitentiæ remedia non requirunt: communionem non accipiant ſine pœnitentia, quos etiam iubemus ad clericatus officium non admitti, & quicunque ille eſt, poſt pœnitentiam habitum ſecularem non præſumat. Quod ſi præſumpſerit, alienus ab eccleſia habeatur.

Quod nullus religioſus & ſanctus careat peccato. Ex dictis Auguſtini. ¶ *Caput 82.*

De eccleſiaſticis dogmatibus. cap. 86.

Nullus ſanctus & iuſtus caret peccato: nec tamen ex hoc deſinit eſſe iuſtus, vel ſanctus, cùm affectu teneat ſanctitatem. Non enim naturæ viribus,

A ribus, sed propositi adiumento per gratiam Dei acquirimus sanctitatem, & ideo veraciter se omnes sancti pronunciant peccatores: quia in veritate habent quod plangant, & si non reprehensione conscientiæ, certè mutabilitate & mobilitate præuaricatricis naturæ.

Quod pœnitentes à conuiuiis & ornamentis abstinere debeant. Ex decretis Lucij papæ, cap. v. ¶ *Caput* 83.

Quòd pœnitentes à conuiuiis & ornamentis atque alba veste abstinere debeant: & discordes pellantur ab ecclesia donec ad pacem redeant.

Vt presbyter pœnitentes non reconciliet, nisi episcopus suus iubeat. Ex concilio Aphricano, cap. xxx. ¶ *Caput* 84.

Cap. 10. & Carth. 3. c. 32. 26. q. 6. cap. presbyter.

B Vt presbyter non interrogato episcopo non reconciliet pœnitentem, nisi absentia episcopi, necessitate compellente.

Quod ordinati in grauioribus peccatis deprehensi, non manus impositionem, vt laici, accipere debeant. Ex concilio Carthaginensi, cap. xxvij. ¶ *Caput* 85.

Conc. Carth. 5. cap. 11. distin. 50. c. confirmatū est.

Item confirmatum est, vt si quando presbyteri vel diaconi in aliqua grauiore culpa conuicti fuerint, qua eos à ministerio necesse sit remoueri: non eis manus tanquam pœnitentibus, vel tanquā fidelibus laicis imponatur: neq; permittendū vt rebaptizati ad clericatus gradū promoueātur.

De clericis, qui corporali delicto delinquunt, si restaurari possint. Ex epistola Isidori ad Masonem. ¶ *Caput* 86.

Nulla est in huiusmodi sententiis decretorum diuersitas intelligenda, C quòd alibi legitur in lapsu corporali restaurandum honoris gradum post pœnitentiam, alibi post huiusmodi delictum nequaquam reparādum prioris ordinis meritum. Hæc enim diuersitas hoc modo distinguitur. Illos enim ad pristinos officij gradus redire præcepit canon, quos pœnitentiæ præcesserit satisfactio, vel digna peccatorum confessio. At contra hi, qui neque à vitio corporis emendantur, & hoc ipsum carnale delictum quod admittunt, etiam vindicare quadam superstitiosa temeritate nitūtur, nec gradum vtique honoris, nec gratiam communionis recipiant.

De his qui altario Dei seruiunt, si subitò flenda carnis fragilitate corruerint. Ex concilio Ilerdensi, cap. v. ¶ *Caput* 87.

Hi qui altario Dei seruiunt, si subitò flenda carnis fragilitate corruerint, & Domino respiciēte dignè pœnituerint, ita vt mortificato corpore, cordis contriti sacrificium Deo offerant, maneat in potestate pontificis vel veraciter afflictos non diu suspendere, vel desidiosos prolixiore tempore ab ecclesiæ corpore segregare. Ita tamen vt sic officiorum suorum loca recipiant, ne possint ad altiora officia vlterius promoueri. Quòd si iteratò velut canes, ad vomitum reuersi fuerint, & velut sues in volutabris immersi fuerint, non solùm dignitate officij careant, sed etiam sanctam communionem non nisi in exitu percipiant.

dist. 50. & 15. q. 8. ca. hi qui altario. (D)

Prouer. 26. 2. Pet. 2.

Quod coniugati in quadragesima abstinere debeant ab vxoribus. Ex conc. Eliberitano, cap. v. ¶ *Caput* 88.

Qui in quadragesima ante Pascha cognouerit vxorē suam, & noluerit

abſtinere ab ea, vnum annum pœniteat, aut precium videlicet xxv. ſolidorum ad eccleſiam tribuat, aut pauperibus diuidat. Si per ebrietatem & ſine conſuetudine acciderit, xl. dies pœniteat. A

De illis qui in quadrageſimæ diebus carnem manducare præſumunt.
Ex conc. Toletano, cap. ix. ¶ *Caput* 89.

Toleta. cōc. 8. cap. 9.

Quicunque ſine ineuitabili neceſsitate atq; fragilitate, & euidenti languore ſeu etiam impoſsibilitate ætatis, diebus quadrageſimæ eſum carnium attentare præſumpſerit, non ſolùm reus erit reſurrectionis dominicæ, verùm etiam alienus ab eiuſdem diei ſancta communione. Et hoc illi cumuletur ad pœnam, vt in ipſius anni circulo ab omni eſu carnium abſtineat, quia ſacris diebus abſtinentiæ diſciplinam oblitus eſt.

De fratre peccante non ad mortem. Ex epiſtola Iohannis Euangeliſtæ. ¶ *Caput* 90. B

1. Ioannis 5.

Qui ſcit fratrem ſuum peccare non ad mortem poſtulet pro eo, & dabit ei vitam Deus. Si quis vſq; ad mortem peccat, quia eſt peccatum vſq; ad mortem, non pro eo dico vt quis roget.

Quod difficile ſit grauiter peccanti ſub gradu, manere in gradu. Ex dictis Hieronymi. ¶ *Caput* 91.

Quicunque dignitatem gradus diuini non cuſtodiunt, contenti fiant animam ſaluare. Reuerti enim in eum gradum in quo antea fuerant difficile eſt.

De eadem re. Item eiuſdem. ¶ *Caput* 92.

Qui ſub gradu peccat, debet excommunicari, quia magna eſt dignitas huius nominis. Tamen poteſt redimere animam ſuam poſt pœnitētiam: ad priorem enim gradum venire difficile eſt. C

De eadem re. Ex dictis Auguſtini. ¶ *Caput* 93.

Qui ſub gradu cecidit poſt pœnitentiam, contentus fiat baptizare, communionem dare infirmis, & altario tantummodò miniſtrare.

De eadem re. Ex dictis Iſidori. ¶ *Caput* 94.

Apoca. 2. Mala. 2.

Iſidorus in Angelo Epheſi præpoſito, ſacerdotem oſtendit, iuxta Malachiam, qui dicit: Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirunt ex ore eius, quia angelus Domini exercituum eſt. Candelabrum enim ſacerdotis, quia chariſmata intelliguntur honoris, tunc penitus iuxta Iohannem mouetur, quando poſt delicta neglecta pœnitētia, admiſſa ſcelera non deflentur. Non enim dicit quia cecidiſti, mouebo candelabrum tuum: ſed niſi pœnitentiam egeris, mouebo candelabrum tuum. D

Quod poſt vij. annos pœnitentem ſacerdotem cenſura canonum in priſtinum ſtatum remeare præcipiat. Item Iſidorus. ¶ *Caput* 95.

Canonum cenſura poſt ſeptem annos remeare pœnitentem ſacerdotem in ſtatum priſtinum præcipit, non expletione proprij arbitrij, ſed potius ex ſententia diuini iudicij. Nam legitur, quia Maria ſoror Aaron propheteſſa dum obtrectationis aduerſus Moyſen incurriſſet delictum, ilico ſtigmate lepræ percuſſa eſt. Cúmque petiſſet † Moyſen, vt emundaretur, Dominus præcepit eam extra caſtra egredi ſeptem diebus, & poſt emundationem

Nume. 12.

† Moyſes

A dationem rursus eam castris reuerti. Maria ergo soror Aaron caro intelligitur sacerdotis, quæ dum superbiæ dedita, sordidissimis corruptionum maculatur erroribus, moretur extra castra septem diebus, id est, à collegio sanctæ ecclesiæ septem annis proijciatur, quibus post emendationem † vi- ciorum expletis, loci, siue pristinæ dignitatis recipiat meritum.

† vitæ

De illis qui scabiem aut vermiculos comedunt, vel vrinam bibunt. Ex pœnitentiali Bedæ. ¶ *Caput* 96.

Qui comedit scabiem aut vermiculos qui pediculi dicuntur, vel vrinam bibit, siue stercora comedit, si infantes sunt vel pueri, vapulent: si in virili ætate, septem dies pœniteant, & vtrique cum impositione manus B episcopi sanentur.

De illis qui animalia à bestiis dilacerata, vel laqueis strangulata comedunt. Ex pœnitentiali Theodori. ¶ *Caput* 97.

Animalia quæ à lupis seu à canibus lacerantur, non sunt comedenda, nec ceruus nec capreus, si mortui inuenti fuerint: nisi fortè ab homine adhuc viua occidantur prius, sed porcis & canibus dentur. Aues verò, & animalia cætera, si in retibus strangulantur, non sunt comedenda, nec si oppresserit accipiter, & si sic mortua inueniuntur: quia in Actibus Apostolorum præcipitur abstinere à fornicatione, à sanguine, suffocato, & idololatria.

Actor. 15.

De apibus si hominem occiderint. Item eiusdem. ¶ *Caput* 98.

Apes si occidunt hominem, ipsæ quoque occidi festinentur, mel ta- C men manducetur.

De porcis & gallinis, si sanguinem hominis comederint. Item eiusdem. ¶ *Caput* 99.

Si porci vel gallinæ sanguinem hominis comedunt, mox occidantur, & intralia proijciantur, & cætera caro manducetur. Si autem tardatur occisio, non comedatur. Si autem cadauera lacerauerint mortuorum, macerentur, & post anni circulum comedantur. Si autem porci occiderint hominem, statim interficiantur, & sepeliantur.

De illis qui carnem immundam, vel morticinam comedunt. Item eiusdem. ¶ *Caput* 100.

Qui manducat carnem immundam, aut morticinam, aut dilacera- D tam à bestiis, xl. dies pœniteat. Si enim necessitate famis contingit, multò leuius est.

De illis qui cibum immunda manu tactum comederint: vel si canis, aut aliquod animal immundum cibum tetigerit. Item eiusdē. ¶ *Cap.* 101.

Quòd si casu quis immunda manu cibum tangit, vel si canis vel pilax, aut catus, músue aut animal immundum sanguinem hominis edit, non nocet. Et qui pro necessitate famis manducat animal quod immundum videtur, vel auem, vel bestiam, misericorditer pœniteat.

De illis qui sanguine aliquo immundo polluuntur. Itē eiusdem. ¶ *Cap.* 102.

Qui sanguine, vel quocunque immundo polluitur, si nescit qui manducat, leue est. Si autem scit, pœniteat iuxta modum pollutionis.

De illis

De illis qui aut sanguinem aut semen biberint. Item eiusdem. ¶ *Caput* 103. A

Qui sanguinem aut semen biberit pro aliqua re, tres annos pœniteat.

De piscibus mortuis in flumine inuentis. Item eiusdem. ¶ *Caput* 104.

Piscis mortuus in flumine inuentus, non est edendus, quia non est venatio hominis. Si verò piscando tactus fuerit, & ipso die inuentus fuerit, qui non hæsitat, manducet: qui autem dubitat, non manducet.

De clericis qui à dæmonio vexantur. Ex concilio Aurelianensi, cap. vi. ¶ *Caput* 105.

Si quis clericus vexatus fuerit à dæmonio, decem annos pœniteat, & inter audientes sit, & ad sacros ordines non adducatur. Si benè egerit, & per Dei † gratiam liberatus fuerit, sit in reliquis officiis ecclesiasticis.

† misericordiã

De illis qui parentum honorem non seruant. Ex pœnitentiali Romano. ¶ *Caput* 106. B

Si quis inhonorauerit patrem aut matrem, tres annos pœniteat. Quòd si manum leuauerit, aut percusserit, septem annos pœniteat.

Quod pœnitenti nulla negotia exercere conueniat. Ex decretis Leonis papæ. ¶ *Caput* 107.

Epist. 92. cã. 9. *De pœnitẽ. dist. 5. cap. qualitas.*

Qualitas lucri negotiantem aut excusat, aut arguit: quia est honestus quæstus & turpis. Veruntamen pœnitenti vtilius est dispendia pati, quàm periculis negotiationis obstringi. Quia difficile est inter ementis, vendentísque commertium, non interuenire peccatum.

Vt sacerdotes nulli pœnitentiam iniungant ex corde, sed authoritate. Ex concil. Maguntiensi, cap. xxiiij. ¶ *Caput* 108. C

Omnibus his actis ventilata est ratio pœnitentiæ, vt sacerdotes certius intelligerent quomodò confessiones recipere, & pœnitentiam secundùm canonicam institutionem pœnitentibus deberent † indicare.

† indicere.

Vt vnusquisque presbyter octo principalia vitia per ordinem sciat, Ex eodem concil. cap. v. ¶ *Caput* 109.

Ventilata est ratio 8. principalium vitiorum, vt vnusquisque presbyter diuersitatem illorum sciat, & ab illis domino auxiliante, se intelligat custodire, & aliis prædicare.

Vt sacerdotes diligenter examinent confitentium peccata. Ex eodem, cap. vi. ¶ *Caput* 110.

Vt episcopi & presbyteri examinent, qualiter confitentibus peccata diiudicent, & tempus pœnitentiæ constituant. D

Vt singuli presbyteri capitula authoritatiua habeant ad succurrendum pœnitentibus. Ex eodem, cap. xxvi. ¶ *Caput* 111.

Vt vnusquisque presbyter capitula habeat de maioribus & minoribus vitiis, per quæ cognoscere valeat, vel prædicare subditis, vt caueant ab insidiis diaboli.

Ad calcẽ decret. Alexã. 1.

De presbyteris qui culpas peccantium reticent, vel minus dignè pœnitentes ad reconciliationẽ adducũt. Ex dec. Alexãdri papæ. ¶ *Cap.* 112.

Vt nemo presbyterorũ xenium, vel quodcunq; emolumentũ tẽporale, immo detrimentũ spirituale à quocunq; publicè peccante, vel incestuoso accipiat,

A accipiat, vt episcopo vel ministris eius peccatũ illius reticeat: nec pro respectu cuiusq; personæ, aut consanguinitatis, vel familiaritatis alienis cõmunicans peccatis hoc episcopo innotescere detrectet: nec à quoquam pœnitente aut gratia, aut fauore aut munus suscipere præsumat, aut minus dignè pœnitentem ad reconciliationem adducat, & ei testimonium reconciliationis ferat: vel quocunque liuore alium quemlibet dignius pœnitentem à reconciliatione remoueat: quia hoc simoniacum, & Deo & hominibus contrarium est.

De illis qui truncationes membrorum fecerint. Ex pœnitentiali Romano. ¶ *Caput* 113.

Qui per rixam, ictu, debilem vel deformem hominem fecerit, reddat B impensas medici, & medium annum pœniteat. Si non habuerit vnde reddat, vnum annum pœniteat. Si laicus per dolum sanguinem effuderit, red dat illi tantum, quantum nocuit: & si non habet vnde reddat, soluat in opera proximi sui, quamdiu ille infirmus est, & postea xl. dies pœniteat in pane & aqua.

De eadem re. Ex pœnitentiali Bedæ. ¶ *Caput* 114.

Qui ictum proximo dederit, & non nocuerit, tres dies pœniteat in pane & aqua. Si clericus, annum vel dimidium. Si quis alicui quodlibet membrum † voluntate sua truncauerit, tres annos pœniteat, vnum ex his in pane & aqua. Paruuli inuicem se percutientes, tres dies. Si verò adolescentes, viginti dies pœniteant.

† voluntariè

C *De illis qui ducatum præstant, & deprædatores super Christianos ducunt. Ex pœnitentiali Romano.* ¶ *Caput* 115.

Si quis præbet ducatum super Christianos, vt deprædentur, & non acciderit strages Christianorum, tres annos pœniteat. Sin verò, † eiectis armis vsque ad mortem mundo mortuus viuat.

† abiectis

De illis qui per amorẽ venefici fiunt. Ex pœnitẽtiali Theodori. ¶ *Cap.* 116.

Si quis per amorem veneficus fit, & neminem perdiderit: si clericus est, vnum annum pœniteat in pane & aqua. Si subdiaconus 2. Si diaconus tres, vnum ex his in pane & aqua. Et laicus dimidium annum pœniteat, maximè si per hoc mulieris partũ deceperit quisq;, tres annos vnusquisq; superaugeat in pane & aqua, ne homicidij reus sit.

D *De illis, qui hæreticis nescientes se in aliquibus commiscuerint. Ex decr. Eutychiani papæ.* ¶ *Caput* 117.

Si quis dederit vel acceperit communionem de manu hæretici, & nescit quod catholica ecclesia contradicit: posteà intelligens, annum integrum pœniteat. Si autem scit, & neglexerit, & posteà pœnitentiam egerit, decem annos pœniteat: alij iudicant septem: & humanius quinque annos pœniteat. Si quis permiserit hæreticum missam suam celebrare in ecclesia catholica, & nescit, quadraginta dies pœniteat: Si pro reuerentia eius, annum integrum pœniteat: Si pro damnatione ecclesiæ catholicæ, & consuetudinis Romanorum, proijciatur ab ecclesia sicut hereticus, nisi habeat pœnitentiam: Si habuerit, decem annos pœniteat. Si recesserit ab

ecclesia catholica in congregationem hæreticorum, & aliis persuaserit, & posteà pœnitentiam egerit, duodecim annos pœniteat, quatuor annos extra ecclesiam, & sex inter auditores, & duos adhuc extra communionem. De his in canone dicitur, vt decimo anno communionem sine oblatione recipiant. Si episcopus aut abbas iubet monacho suo pro hæreticis mortuis missas cantare, non licet, & non expedit obedire eis. Si presbytero contigerit vbi missam cantauerit, & alius recitauerit nomina mortuorum, & simul nominauerit hæreticos cum catholicis, si post missam intellexerit, hebdomada pœniteat: Si frequenter fecerit, annum integrum pœniteat. Si quis autem pro morte hæretici missam ordinauerit, & pro religione sua eius reliquias ibi tenuerit, & nescit differentiam catholicæ fidei, & posteà intellexerit, pœnitentiámq; egerit, reliquias ibi debet igne concremare, & annum pœniteat. Si autem scit & neglexerit, pœnitentia commotus x. annos pœniteat. Si quis à fide catholica discesserit sine vlla necessitate, & posteà ex toto animo pœnitentiam acceperit, tres annos extra ecclesiam, id est, inter audientes, iuxta Nicænum concilium, septem annos in ecclesiis inter pœnitentes, & duos annos adhuc extra communionem pœniteat. *Cap.* 11.

De illis qui comedunt aut bibunt ab immundis animalibus tactum vel intinctum. Ex pœnitentiali Romano. ¶ *Caput* 118.

Qui comedit vel bibit intinctũ à familiari bestia, id est, cane vel catto, & scit, centum psalmos cantet. Si nescit, duos dies ieiunet: vel si redimere voluerit, quinquaginta psalmos cantet. Qui dederit alicui liquorem, in quo mus, vel mustela mortua inuenta sunt: si laicus est, septem dies pœniteat. Si in cœnobiis contigerit, trecentos psalmos cantet. Qui posteà nouerit, quòd talem potum biberit, centum quinquaginta psalmos cantet. Si quis semicoctum comederit inscius, tres dies pœniteat, vel psalterium cantet: Sciens autem septem dies pœniteat. Pro modico furto xx. dies pœniteat, qui est xx. annorum. Puer qui est decem annorum, aliquid furti faciens, septem dies pœniteat. Si quis tinxerit manum in aliquo cibo liquido, & non idonea manu, c. palmatis emendetur. Si in farina, aut in aliquo cibo sicco, aut in pulte, aut in lacte coagulato mus vel mustela mortua inueniuntur, quod in circuitu eius est, totum proijcietur foras, quod reliquum est manducetur.

Quod diabolus internas cogitationes animæ non videat, sed ex motu quandoque corporis intelligat. Ex dictis Augustini. ¶ *Caput* 119. De ecclesiast. dogmat. c. 81.

Internas animæ cogitationes diabolum non videre certissimum est, motu verò has corporis ab illo & affectionum indiciis colligi, experimento didicimus: secreta autem cordis solus ille nouit, ad quem dicitur: Tu solus nosti corda filiorum hominum. *2. Parali.* 6.

De eadem re. Ex dictis eiusdem. ¶ *Caput* 120. *Ibidẽ ca.* 82.

Non omnes malæ cogitationes nostræ semper diaboli instinctu excitantur, sed aliquoties ex nostri arbitrij motu emergunt. Bonæ autem cogitationes semper à Deo sunt.

De illis

A *De illis qui alios in culpa sua defendere nituntur. Item ex dictis eiusdem.* ¶ *Caput* 121.

Reos sanguinis non defendat ecclesia, ne effusionis sanguinis particeps fiat.

De eadem re. Ex decretis Eusebij papæ, cap. xv. ¶ *Caput* 122.

Vt qui alium in culpa sua defendere vel excusare nititur, excommunicetur.

Vt pœnitentia coniugatis, non nisi ex consensu detur. Ex concilio Arelatensi, cap. vi. ¶ *Caput* 123.

Conc. Arela. 2. cap. 22

Pœnitentiam coniugatis non nisi ex consensu dandam.

B *Quot modis animæ defunctorum solui debeant. Ex dictis Gregorij.* ¶ *Caput* 124.

Augusti. lib. de cura pro mortuis, cap. 2.

Animæ defunctorum quatuor modis soluuntur, aut oblationibus sacerdotum, aut precibus sanctorum, aut charorum eleemosynis, aut ieiunio cognatorum.

De nutriendis infirmis. Ex dictis Hieronymi. ¶ *Caput* 125.

Nutrire infirmos & fouere Christum nihil interest. Nutriendus enim est infirmus, quia Christus infirmum se esse profitetur.

Matth. 25.

Quod non noceant mala præterita, si non placeant præsentia. Ex dictis Augustini. ¶ *Caput* 126.

Non nocent mala prȩterita, si non placeant præsentia: prȩcipuè si multis eleemosynis sint expiata.

C *De illis, qui hospites recipere neglexerint. Ex pœnitentiali Romano.* ¶ *Caput* 127.

Quicunque hospites non recipit in domo sua, sicut Dominus præcepit, & propter hoc regna cœlorum promisit: quanto tempore hospitibus humanitatem denegauit, & mandata euangelica iuxta posibilitatē suam non adimpleuit, nec pedes lauit, nec eleemosynam dedit, tanto tempore pleniter in pane & aqua si non emendet, pœniteat.

Matth. 25.

Vt clerici superflua pauperibus erogent. Ex pœnitentiali Romano. ¶ *Caput* 128.

Clericus habens superflua, donet ea pauperibus. Sin autem, post pœniteat tempore quo viuat, in contritione, & in pœnitētia remotus viuat.

D *De illo, qui alicui fratri suum imputat peccatum, priusquàm seorsum eum arguerit. Item ex eodem.* ¶ *Caput* 129.

Qui peccatum imputando fratri imponit, priusquàm seorsum arguat eum, satisfaciens ei, tres dies pœniteat.

De illis, qui diu reticent peccata. Ex pœnitentiali Bedæ. ¶ *Caput* 130.

Sciendum verò est, quanto quis tempore moratur in peccatis, tanto ei † augenda est pœnitentia.

† agenda

De illo qui aliquem in ira percusserit. Ex concilio Rothomagensi, cap. ix. ¶ *Caput* 131.

Si quis alium per iram percusserit, & sanguinem effuderit: si laicus est, xx. dies pœniteat: Clericus, xxx. Illi autem qui gradum habent, amplius

compelli debent. Diaconus sex menses: Presbyter vnum annum: Episcopus duos annos & sex menses. A

De illis, qui ad feriendum hominem surrexerint, volentes eum occidere, sed non potuerunt. Ex pœnitentiali Romano. ¶ *Caput* 132.

Qui ad feriendum hominem surrexerit, volens eum occidere, tres hebdomadas pœniteat. Si clericus fuerit, vi. menses. Quod si vulnerauerit, xl. dies pœniteat. Si clericus clericum, annum totum: sed & pecuniam pro modo vulneris cui inflixit tribuat.

De illis qui reticuerint peccatum fratris, quod est ad mortem. Ex pœnitentiali Theodori. ¶ *Caput* 133.

1. Ioānis 5. Matth. 18.

Qui reticuerit delictum fratris quod est vsque ad mortem, neque eum corripuerit iuxta regulam Euangelicam, primò inter se & ipsum solum, B deinde inter alios, deinde ad Ecclesiam culpam referens, si necesse fuerit, & quanto tempore fuit, tanto pœniteat.

Quod non liceat Diacono pœnitentiam dare alicui. Ex pœnitentiali Romano. ¶ *Caput* 134.

Non licet diacono alicui dare pœnitentiam, sed episcopus aut presbyter dare debet.

Epistola 92. cap. 7. De pœnitē. dist. 1. c. pœnitētia quæ

Vt pœnitentia quæ dilata est, cùm petita fuerit non denegetur. Ex decretis Leonis papæ, cap. xxi. ¶ *Caput* 135.

Dissimulatio hæc potest non de contemptu esse remedij, sed de metu grauius delinquendi. Vnde pœnitentia quæ dilata est, cùm studiosius petita fuerit, non negetur: vt quoquo modo ad indulgentiæ medicinam anima vulnerata perueniat. C

De illis, qui despiciunt eos, qui fideliter agapas fecerint. Ex concilio Gangrensi, cap. xi. ¶ *Caput* 136.

dist. 42. c. Si quis despicit.

Si quis despicit eos, qui fideliter agapas, id est, conuiuia pauperibus exhibent, & propter honorem domini conuocant fratres, & noluerit communicare huiuscemodi vocationibus, paruipendens quod geritur, anathema sit.

Cap. 81. Et cō. Mileui. cap. 6. 1. Ioan. 1.

De illis qui dicunt se non habere peccata. Ex concilio Aphricano, cap. lxx. ¶ *Caput* 137.

Item placuit, vt quod ait sanctus Iohannes Apostolus: Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nosmetipsos decipimus, & veritas in nobis non est: quisquis sic accipiendum putauerit, vt dicat, propter humilitatem non oportere dici nos non habere peccatum, non quia verè ita est, anathema sit. Sequitur enim Apostolus, & adiungit: Si autem confessi fuerimus peccata nostra, fidelis est & iustus qui remittat nobis peccata, & mundet nos ab omni iniquitate. Vbi satis apparet, hoc non tantùm humiliter, sed etiam veraciter dici. Poterat enim dicere Apostolus: Si dixerimus, non habemus peccatum, nosmetipsos extollimus, & humilitas in nobis non est. Sed cum ait, Nosmetipsos decipimus, & veritas in nobis non est: satis ostendit, eum qui dixerit se non habere peccatum, non verum loqui, sed falsum. D

De illis

A *De illis sanctis, qui dicunt in oratione dominica: Dimitte nobis debita nostra. Ex eodem concilio, cap. lxxi.* ¶ *Caput* 138.

Cap. 82. Et con. Mileui. cap. 7. Matth. 6.

Itē placuit, vt quicūq; dixerit in oratione dominica ideo dicere sanctos, Dimitte nobis debita nostra, vt non pro seipsis hoc dicant, quia non est eis necessaria ista petitio, sed pro aliis, qui sunt in suo populo peccatores: & ideo non dicere vnumquenque sanctorum, dimitte peccata mea, sed dimitte nobis debita nostra: vt hoc pro aliis potius, quàm pro se iustus petere intelligatur, anathema sit. Sanctus enim & iustus erat Apostolus Iacobus cùm dicebat: In multis offendimus omnes. Nam quare additum est, Omnes, nisi vt ista sententia conueniret & psalmo, vbi legitur: Non intres in iudicium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Et in oratione sapientissimi Salomonis: Non est homo, qui non peccet. Et in libro sancti Iob: In manu omnis hominis signum, vt sciat omnis homo infirmitatem suam. Vnde etiam Daniel sanctus & iustus cùm in oratione pluraliter diceret, Peccauimus, iniquitatem fecimus, & cætera quæ ibi veraciter & humiliter confitetur: ne putaretur (quemadmodum quidam sentiunt) hoc non de suis, sed de populi sui potius dixisse peccatis, posteà dixit: Cùm orarē & confiterer peccata mea, vt peccata populi mei domino Deo meo: noluit peccata nostra dicere, sed populi sui dixit, & sua: quoniam futuros istos, qui tam malè intelligerent, tanquàm propheta, præuidit.

Iacob. 3. Psal. 142. B 3. Reg. 8. 2. Paral. 6. Eccles. 7. Iob 37. Danie. 9. Ibidem.

De illis qui se affligunt de obitu charorum. Ex epistola Anastasij j. papæ, Neriano nobilissimo viro directa. ¶ *Caput* 139. *Epistola 2.*

C Nos autem qui nouimus, qui hoc credimus & docemus, contristari nimiùm de obeuntibus non debemus: ne quod apud alios pietatis tenet speciem, hoc magis in culpa sit nobis. Nam diffidentiæ quodammodò genus est, contra hoc agere quod quisque prædicator quærit iustitiam amans, dicente Apostolo: Nolumus autem vos ignorare fratres de dormientibus, vt non contristemini, sicut & cæteri qui spem non habent. Hac itaque frater charissime ratione perspecta, studendum nobis est, vt (sicut diximus) non de mortuis affligamur, sed affectum viuentibus impendamus, quibus & pietas ad vtilitatem, & sit ad fructum dilectio. Depone ergo charissime mœrorem, & assume spiritualem fructum lætitiæ, ad vtilitatem sanctæ Dei ecclesiæ, seruorúmque eius profectum: & vitæ huius quæcunque sunt spacia æternis diuinísque officiis illustrare contende, vt qui insignem te præstitit, reddat sibi per secula clariorem.

1. Thessa. 4. D

De illis qui sibiipsis voluntariè mortem inferunt. Ex concilio Bracarensi, cap. x. ¶ *Caput* 140.

Con. Braca. 1. cap. 34. 23. q. 5. c. placuit vt hi.

Placuit vt hi qui sibiipsis voluntariè aut per ferrum, aut per venenum, aut per præcipitium, aut per suspendium, vel quolibet modo inferunt mortem: nulla pro illis in oblatione commemoratio fiat, neque cum psalmis ad sepulturam eorum cadauera deducantur. Multi enim sibi hoc per ignorantiam vsurparunt. Similiter & de his placuit fieri, qui pro suis sceleribus puniuntur.

Antiſiodor. conc. cap. 17. † iactauerit.

De eadem re. Ex concilio Cabilonenſi, cap. V. ¶ *Caput* 141. A

Quicunque ſe propria voluntate aut in aquam † deiecerit, aut collum ligauerit, aut de arbore præcipitauerit, aut ferro percuſſerit, aut cuilibet voluntariè ſe morti tradiderit: iſtius oblatio non recipiatur.

Cap. 50.

De illis, qui cũ infidelibus cibũ ſumere præſumũt. Ex cõ. Eliberitano. ¶ *Cap.* 142

Si verò clericus vel fidelis cum Iudæis cibum ſumpſerit, placuit eum à communione abſtinere, vt poſsit emendari.

Id habet Siricius papa epiſto. 1. cap. 3.

De illis qui apoſtatãt, & ad idololatriã ſe cõuertunt. Ex eõdẽ cõ. ¶ *Cap.* 143

Adiectum eſt etiam quoſdam Chriſtianos ad apoſtaſiam (quod dici nefas eſt) tranſeuntes, & idolorum cultu ac ſacrificiorum contaminatione profanatos: quos à Chriſti corpore & ſanguine, quo dudum redempti fuerant renaſcendo, iubemus abſcindi: & ſi reſipiſcentes fortè aliquando fuerint, ad lamenta conuerſi, his quamdiu viuunt, agenda pœnitentia eſt, & in vltimo fine ſuo reconciliationis gratia tribuenda, dicente Domino: Nolo mortem peccatoris, ſed vt conuertatur & viuat. B

Ezech. 18.

Conc. Arela. 1. *cap.* 23.

De eadem re. Item ex eodem. ¶ *Caput* 144.

De his qui apoſtatant, & rarò ſe ad eccleſiam repręſentant, nec quidem pœnitentiam agere quærunt, & poſteà infirmitate arrepti, petunt communionem: placuit non dandam eis communionem, niſi † reuelauerint fidem ſuam rectam, & egerint dignos fructus pœnitentiæ.

† reualuerint, & egerint. Sic codex Cócili.

De illis qui Chriſtiana mancipia captiuauerint. Ex pœnitentiali Theodori. ¶ *Caput* 145.

Si quis aliquem hominem quolibet ingenio captiuauerit, aut *tranſmiſerit*, tribus annis pœniteat. C

De illis qui domum, vel aream proximi ſui incenderint. Ex pœnitentiali Romano. ¶ *Caput* 146.

Si quis domum vel aream cuiuſcunq; voluntariè igne cremauerit, ſublata vel incenſa omnia reſtituat, & tribus annis pœnitentiam agat.

De illis qui libidinoſè obtrectauerint puellã aut mulierẽ. Ex eodẽ. ¶ *Cap.* 147

Si quis obtrectauerit puellæ aut mulieris pectus, vel turpitudinem earum: ſi clericus eſt, quinque dies, ſi laicus, tres dies pœniteat. Monachus vel ſacerdos à miniſterio diuino ſuſpenſi, ſi aliquid tale fecerint, xx. dies pœniteant. Scriptum eſt enim: Neque tetigeritis neque obtrectaueritis turpitudinem fœminarum. D

De illis qui in balneo cum mulieribus ſe lauerint. Ex pœnitentiali Theodori. ¶ *Caput* 148.

Si quis in balneo cum mulieribus ſe lauare præſumpſerit, tres dies pœniteat, & vlterius non præſumat.

† ſynodochiæ

De adminiſtratione † *xenodochiæ & decimæ. De eodem.* ¶ *Caput* 149.

† ſynodochias

Si quis † xenodochias pauperum adminiſtrat, vel decimas populi ſuſceperit, & ſi quis exinde vel ſuis lucris ſectandum aliquid ſubtraxerit, quaſi rerum alienarum inuaſor, † reus damnum reſtituat, & ſub canonico iudicio reformetur, & agat pœnitentiam annis tribus. Scriptum eſt enim: Talem diſpenſatorem Dominus quærit, qui ſibi de ſuis nihil vſurpet.

† rerum.

Vt fœminæ

A *Vt fœminæ menstruatæ non offerant.* ¶ *Caput* 150.

Vt mulieres menstruo tempore non offerant, nec sanctimoniales, nec laicæ. Si præsumpserint, tres hebdomadas pœniteant.

De illis fœminis quæ ante mundum sanguinem ecclesiam intrauerint, & quæ nupserint his diebus. Ex pœnitẽtiali Theodori. ¶ *Cap.* 151.

Mulier quæ intrat ecclesiam ante mundum sanguinem post partum, si masculum genuerit, xxxiij. dies pœniteat: si fœminam, lvi. Si qua autem præsumpserit ante tempus præfinitum ecclesiam intrare, tot dies pœniteat in pane & aqua, quot ecclesia carere debuerat. Qui autem concubuerit cum ea his diebus, decem dies pœniteat in pane & aqua.

B *Quod monachi secularibus pœnitentiam dare non debeant. Ex concilio Maguntiensi, cap. xxij.* ¶ *Caput* 152.

Liberi non sunt monachi ad dandam pœnitentiam secularibus.

Vt pœnitentes ante peractam pœnitentiam non reconcilientur. Ex eodem concilio, cap. xxiij. ¶ *Caput* 153.

Non reconcilientur pœnitentes, si necessitas non coegerit, nisi post actam pœnitentiam.

Vt qui ad confessionem veniunt, primùm de liuore inuidiæ & auaritia interrogentur. Ex pœnitentiali Theodori. ¶ *Caput* 154.

Sanè quia de liuore inuidiæ, & de ira, nec non & de auaritia, vt superius digestũ est, oriuntur homicidia, rectè (vt arbitror) censuimus de ipso vitio, primùm qualiter sacerdotali iudicio canonicè penitus sit corrigendum ostendere: ac deinde secundùm ordinem vitiorum ita remedium C subsequatur, quo facilius vndecunque pœnitens purgari voluerit, sine dilatione in singulis capitulis inueniatur.

De illis, qui soli Deo peccata sua confitenda esse affirmant. Ex pœnitentiali Theodori. ¶ *Caput* 155.

Et conc. Cabilo. 2. c. 33. De pœnitẽ. dist. 1. c. quidam Deo.

Quidam Deo solummodò confiteri debere dicunt peccata, vt Græci: quidam verò sacerdotibus confitenda esse percensent, vt tota sancta Ecclesia. Quod vtrunq; non sine magno fructu intra sanctam fit ecclesiam, ita duntaxat, vt & Deo qui remissor est peccatorum, confiteamur peccata nostra, & hoc perfectorum est: & cum Dauid dicamus: Delictum meum cognitum tibi feci, & iniustitiam meam non abscondi. Dixi, confitebor D aduersùm me iniustitias meas domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Sed tamen Apostoli institutio nobis sequenda est, vt confiteamur alterutrum peccata nostra, & oremus pro inuicem, vt saluemur. Confessio itaque quæ Deo soli fit, quod iustorum est, peccata purgat. Ea verò quæ sacerdoti fit, docet qualiter ipsa purgentur peccata. Deus namque salutis & sanitatis author & largitor, plærunque hanc præbet suæ potentiæ inuisibili administratione, plærunque medicorum operatione.

Psalm. 31.

Iacob. 5.

De illis qui accipiunt pœnitentiam, & plus desiderant temporis constituti expletionẽ, quàm peccati remissionẽ. Ex pœnitẽ. Bedæ. ¶ *Cap.* 156

Conc. Cabilon. 2. ca. 35.

Multi (quod non sine dolore dicendum est) in pœnitentia non tam peccati remissionem, quàm temporis constituti expectant expletionem. Et si car-

Et si carnium & vini vsus eis interdictus est, mutata non voluntate, sed eiusdem cibi aut potus perceptione, intantùm delicijs suis indulgent, vt deliciosius his interdictis aliorum ciborum, vel potionum appetitu viuere cognoscantur. Spiritualis autem abstinentia quæ in pœnitentibus potissimùm vigere debet, quorundam ciborum ac potionum † perceptiones, & desiderium fugere debet. Ille inquam magis parsimoniæ seruire censendus est, qui sibi non solùm quarundam rerum perceptiones, sed delectationes corporis penitus interdicit. A

† illecebras

Quod secundùm canonum & pœnitentialium statuta pœnitentiæ dandæ sunt. Ex concilio Maguntiensi, cap. xx. ¶ *Caput* 157.

Cabilonē. 2. cap. 37.

Cùm igitur omnia concilia canonum quæ recipiuntur, sint à sacerdotibus legenda & intelligenda, & per ea sit eis viuendum, & prędicandum: necessarium duximus, vt ea quæ ad fidem pertinent, & vbi de extirpandis vitiis, & plantandis virtutibus scribitur, hoc ab eis crebrò legatur, & benè intelligatur, & in populo prædicetur. B

Vt nullus iniustas mensuras, & pondera iniusta, & à ciuibus non collaudata, lucri causa dare præsumat. Ex eodē con. ca. xxi. ¶ *Cap.* 158.

Leuit. 19. Prouerb. 11. & 20.

Vt mensuræ & pondera iusta fiant, sicut in diuinis legibus sancitum est, & in capitulari dominico continetur, & iste sacer conuentus statuit, sic omnibus nobis obseruare placet. Et si quis iustas mensuras & iusta pōdera lucri causa mutare pręsumpserit, in pane & aqua xx. dies pœniteat.

De matre, quæ infantem suum iuxta focum posuerit, & sua negligentia mortuus est. Ex concilio Triburiensi, cap. xiiij. cui interfuit Arnulphus rex. ¶ *Caput* 159. C

Cap. 37.

Mater si iuxta focum infantem posuerit, & alius homo aquam in caldariam miserit, & ebullita aqua infans superfusus mortuus fuerit, pro negligentia mater pœniteat, & ille homo securus sit.

De viris ordinatis, quorum peccata sunt occulta. Ex concilio Toletano. ¶ *Caput* 160.

De viris ordinatis, quorum occulta peccata sunt, nec manifestè ab aliquo argui possunt: si salubriter compuncti pro peccatis suis confessionē episcopo siue presbytero occultè faciunt, bonum mihi videtur, vt secundùm id, quod sibi decretum fuerit, ab episcopo siue presbytero pœnitentiam agant, non tepidè nec tardè, sed feruēter & sollicitè: ac sic se veniam peccatorum à domino percepturos, & gradum se retenturos confidant. D

Vt nullus præsumat pœnitentiam dare vel confessionem audire, nisi episcopus, aut presbyter. Ex pœnitentiali Romano. ¶ *Caput* 161.

Sicut enim sacrificium offerre non debent nisi episcopi & presbyteri, quibus claues regni cœlestis traditæ sunt, sic nec pœnitentium iudicia alij vsurpare debent.

Quod absente presbytero liceat diacono suscipere pœnitentes, necessitate tamen cogente. Item ex eodem. ¶ *Caput* 162.

Si autem necessitas euenerit, & presbyter non fuerit præsens, diaconus suscipiat pœnitentem ad sanctam communionem.

De tem-

A *De temporibus, quibus se continere debeant coniugati ab vxoribus.*
Ex concilio Eliberitano. ¶ *Caput* 163.

In tribus quadragesimis anni, & in die dominico & in quarta feria, & sexta, coniugales se continere debent, nec illis diebus copulari quādiu grauata fuerit vxor, id est, à quo die filius in vtero motū fecerit, vsque ad partum: a partu post xxxiij. dies si filius est: si autem filia, post lvj.

De fœmina, quæ filium suum sponte occiderit. Ex eodem. ¶ *Caput* 164.

Si mater filium suum sponte occiderit, xv. annos pœniteat, & nunquā mutet, nisi in die dominico. Mulier autem paupercula si fecerit pro difficultate nutriendi, vi. annos pœniteat.

De illis qui in dominico die nupserint. Ex conc. Triburiēsi ca. li. ¶ *Cap.* 165.

B Si quis nupserit die dominico, petat à Deo indulgentiam, & quatuor dies pœniteat.

De illis qui confessa iterant. Ex concilio Toletano. ¶ *Caput* 166.

Ea quæ frequenti præuaricatione iterantur, frequenti sententia condemnentur.

De pœnitentia fidelium, vt confeßio eorum non publicè fiat. Ex epistola Leonis papæ. cap. ij. ¶ *Caput* 167.

Illam etiam contra apostolicam regulam præsumptionem, quam nuper agnoui à quibusdam illicita vsurpatione committi, modis omnibus constituo submoueri. De pœnitentia scilicet quæ à fidelibus postulatur, ne de singulorum genere peccatorum libellis scripta professio publicè recitetur: cùm reatus conscientiarum sufficiat solis sacerdotibus indicari confessione secreta. Quamuis enim plenitudo fidei videatur esse laudabilis, quæ propter Dei timorem apud homines erubescere non veretur, tamen quia non omnium huiusmodi sunt peccata, vt ea qui pœnitētiam poscunt, non timeant publicare, amoueatur improbabilis consuetudo, ne multi à pœnitentię remedijs arceantur, dum aut erubescunt, aut metuunt inimicis suis sua facta referari, quibus possint legum constitutione percelli. Sufficit enim illa confessio, quæ primum Deo fertur, tunc etiam sacerdoti, qui pro delictis pœnitentium precator accedit. Tunc enim plures ad pœnitentiam poterunt prouocari, si populi auribus non publicetur conscientia confitentis.

Epist. 80. ad epis. Campaniæ, ca. 2.

C

D *De abstinentia carnis & saginis in subscriptis temporibus. Ex concilio Salegunstadt habito. cap. i.* ¶ *Caput* 168.

Vt quatuordecim dies omnes christiani ante festiuitatem sancti Iohannis Baptistæ in abstinentia carnis sint & saginis, nisi infirmitate impediente, aut alicuius festi solennitate, quæ in illo episcopio celebris habetur, intercedente: Et ante natalem domini similiter: Et in vigilia Epiphaniæ, & in omnium vigilijs apostolorum: Et in vigilia Assumptionis sanctæ Mariæ, & in vigilia sancti Laurentij. Nec non etiam in vigilia omnium sanctorum: adijcientes prædictis vigiliis vnam horam refectionis, excepta infirmitate. Et nisi aliquis sit, qui proprio voto maiori abstinentia vti velit.

Quibus temporibus etiam legitima coniugia contrahere non liceat. Ex eodem, cap.iij. ¶ *Caput* 169. A

De legitimis autem coniugiis ita visum est, quòd nullus Christianus vxorem ducere debeat ab aduentu Domini vsque in octauis Epiphaniæ, & à septuagesima vsque in octauis Paschæ: nec in supra notatis xiiij. diebus ante festiuitatem sancti Iohannis Baptistæ, neque in prædictis ieiuniorũ diebus, siue in omnium solenniũ dierum præcedentibus noctibus.

Vt presbyter qui post gallicantum bibit, nisi necessitas cogat, sequenti die missam celebrare non audeat. Ex eodẽ cõ.ca.iiij. ¶ *Cap.*170.

Decretum est etiam in eodem concilio, vt presbyter aliquis post gallicantum æstiuis noctibus bibens, proximo die missam non celebret: hyemalibus similiter, nisi necessitas cogat. B

Vt presbyter non amplius quàm tres missas in die celebret. Ex eodem concilio, cap.v. ¶ *Caput* 171.

Item decretum est, vt vnusquisque presbyter in die non amplius quàm tres missas celebrare præsumat.

Vt nemo corporale ad extinguendum incendium in ignem proijciat. Ex eodem concilio, cap.vi. ¶ *Caput* 172.

Conquestum est etiam in sancto concilio de quibusdam stultissimis presbyteris, vt quando incendiũ videant, corporale dominico corpore cõsecratũ, ad extinguendũ incendium temeraria præsumptione, in ignẽ proijciant. Ideóq; decretũ est sub anathematis interdictione, ne vlterius fiat.

De hoc, si duo inculpati fuerint in adulterio & vnus negat, alter profitetur, quid inde agendum sit. Ex eodem, cap.vij. ¶ *Caput* 173. C

† fuerint.

Interrogatum, si duo in adulterio inculpati † fierent, & vnus profiteretur, & alter negaret, quid inde agendum esset. Decretum est etiam à sancto cõcilio, vt ille qui negauerit, probabili iudicio se expurget. Et qui professus fuerit, dignè pœnitentiam agat.

Vt nemo in ecclesia gladium portet. Ex eodem, cap.viij. ¶ *Caput* 174.

Decretum etiam in eodem concilio vt nemo gladium in ecclesiam portet, regali tantùm excepto.

Ne mala colloquia in ecclesia, aut in atrio ecclesiæ fiant. Ex eodem, cap.ix. ¶ *Caput* 175.

Statuit etiam sancta synodus, vt mala consuetudo, quæ apud omnes penè iam inoleuit, omnino prohibeatur: hoc est, quòd colloquia sua in atrio alicuius ecclesiæ constituũt habenda, & tunc ea in ipsa maximè exercent ecclesia, vbi orationes & diuina tantùm fieri æquum est officia. D

De euangelio, In principio erat verbum, & missis peculiaribus, ne fiant nisi suis temporibus. Ex eodem cap.x. ¶ *Caput* 176.

Quidam etiã laicorum, & maximè matronæ habent in consuetudine vt per singulos dies audiant euãgelium, In principio erat verbũ, & missas peculiares, hoc est, de sancta trinitate, aut de sancto Michaele: & ideo sancitum est in eodem concilio, vt hoc vlterius non fiat, nisi suo tempore: & nisi aliquis fidelium audire velit pro reuerentia sanctæ trinitatis, non pro

A aliqua diuinatione. Et si voluerint vt sibi missæ cantentur, de eodem die audiant missas, vel pro salute viuorum, aut pro defunctis.

De computatione consanguinitatis. Ex eodem, cap. xi. ¶ *Caput* 177.

Quidam etiam generationem consanguinitatis ita volunt numerare, vt frater & soror primi sint. Hoc autem statuit sancta synodus, sicut etiã ab antiquis patribus decretum est, vt ita non esset, sed vt nepos & neptis, id est, filius fratris ac filia sororis primi habeantur.

Vt ædificia laicorũ in atrio ecclesiæ nõ ponantur. Ex eod. ca. xij. ¶ *Cap.* 178

Statutum est etiam, vt ædificia laicorum, quæ ecclesijs adiuncta sunt, auferantur, & nulla in atrio ecclesiæ ponantur, nisi tantũ presbyterorum.

Vt nullus laicus ecclesiam suam presbytero commendet sine licentia B *episcopi. Ex eod. concil. cap. xiij.* ¶ *Caput* 179.

Item decretum est, vt nullus laicorum alicui presbytero suam commendet ecclesiam, præter consensum episcopi: sed eum prius mittat episcopo suo, vel eius vicario, vt probetur, si scientia, ætate, & moribus talis sit, vt sibi populus Dei commendetur.

Si duo de adulterio accusati fuerint, quid inde faciendum sit. Ex eodem, cap. xiiij. ¶ *Caput* 180.

Statuit quoque sancta synodus, si duo de adulterio accusati fuerint, & ambo negauerint, & orant sibi concedi, vt alter illorum vtrosque diuino purget iudicio: si vnus in hoc deciderit, vt ambo rei habeantur.

Vt bannitum ieiunium ab omnibus diligentissimè obseruetur. Ex C *eodem, cap. xv.* ¶ *Caput* 181.

Decretum est etiam, vt omnes bannitum ieiunium, in quocunq; episcopio celebratur, diligentissimè obseruent. Et si quis illarũ. 8. interdictarum rerum aliquam redimere voluerit, vnum pauperem, prout sua facultas erit, eadem die reficiat.

De illis qui Romam proficisci cupiunt. Ex eod. cap. xvi. ¶ *Caput* 182.

Decreuit quoque sancta synodus, vt Romam nullus eat, nisi cum licentia sui episcopi, vel eius vicarij.

Vt † carina non diuidatur pœnitenti. Ex eod. cap. xvij. ¶ *Caput* 183. † *for. carena.*

Et illud sub anathemate præceptum est, vt nullus presbyterorum cuiquã pœnitenti carinã diuidere præsumat, si infirmitas non interuenerit.

D *De illis qui pœnitentiam à sacerdotibus accipere nolunt. Ex eodem concil. cap. xviij.* ¶ *Caput* 184.

Quia multi tanta mentis suæ falluntur stultitia, vt in aliquo capitali crimine inculpati, pœnitẽtiam à sacerdotibus suis accipere nolint, in hoc maximè confisi, vt Romam euntibus Apostolicus omnia sibi dimittat peccata: sancto visum est concilio, vt talis indulgentia illis non prosit, sed prius iuxta modum delicti pœnitentiam sibi datam à suis sacerdotibus adimpleant, & tunc Romam ire, si velint, ab episcopo proprio licentiam & literas ad Apostolicum ex iisdem rebus deferendas accipiant.

Vt omnis pœnitens dum carinam suam ieiunat, de loco ad locum non migret. Ex eodem, cap. xix. ¶ *Caput* 185.

Decretum

Decretum est etiam, vt omnis pœnitens dum carinam suam ieiunat, de loco ad locum non migret, sed ibi permaneat, vbi suam acceperit pœnitentiam, vt proprius sacerdos sibi præbeat testimonium. Si autem ibi propter hostiles insidias ieiunare non poterit, suus sacerdos eum confratrum suorum alicui, vbi pacificè possit ieiunare, diligentissimè cõmendet. A

Vt nullus presbyter quenquam pœnitentem in ecclesiam introducat.

Ex eodem, cap.xx. ¶ *Caput* 186.

In eodem quoque concilio decretum est, vt nullus presbyterorum quenquam nisi iussu episcopi ecclesiam introducere præsumat, cui pro aliquo delicto illam ingredi non liceat.

Quanto tempore pœnitere debeat qui hoc vel illud fecerit. Ex pœnitentiali laicorum. ¶ *Caput* 187. B

Si quis hominẽ occiderit spõte, vij. annos pœniteat: si immeritũ, x. annos pœniteat. Si diaconũ, xiiij. annos pœniteat. Si presbyterũ, xxi. annos pœniteat. Si quis hominẽ nõ sponte occiderit, iij. annos pœniteat, Si in publico bello, annũ vnũ pœniteat. Si quis hominẽ debilitauerit, iij. quadragesimas pœniteat. Si membrũ principale alicui tulerit, iij. annos & dimidiũ pœniteat. Si quis Sodomiticè, vel cũ pecude semel peccauerit, †vij. annos pœniteat. Si consueuit, xiiij. annos pœniteat. Si fornicatur inter femora semel, iiij. quadragesi. pœniteat. Si consueuit, iij. annos pœniteat. Si paruulus oppressus hoc patitur, vna quadra. pœniteat. Si per semetipsum, duabus quadragesimis pœniteat. Si consueuit, vno anno pœniteat.

† duodecim

Si quis adulterat semel, v. annos pœniteat, Si dupliciter, x. annos *pœniteat*. Si quis raptum fecerit, iij. annos, vno de his foris ecclesiam pœniteat. Si quis nonnam corruperit, vij. annos pœniteat. Si quis consanguineam, v. annos pœniteat. Si quis diuinos consulit, iij. annos pœniteat. Si quis sacrilegus vel periurus extiterit, septem annos pœniteat. Si quis iurat contra pacem, vno anno pœniteat, & cũ eleemosynis redimat. Si quis pertinaciter odit, excommunicetur. C

Pœnitentia mulierum. ¶ *Caput* 188.

Si qua mulier duobus fratribus nupserit, v. annos pœniteat. Si qua partum necat, aut excutit sponte: si iam viuit, xij. annos pœniteat: si non viuit, sex annos pœniteat, & semper sexta feria ieiunet. Si mater dormiens filium vel filiam oppresserit, tribus annis pœniteat. Si infans alicubi ceciderit & obierit, parens vnum annum pœniteat. Si infans mortuus fuerit per negligẽtiam sine baptismo, tribus annis pœniteat, vno ex his foris ecclesiam, & semper sexta feria ieiunet. D

Pœnitentia illius anni, qui in pane & aqua ieiunandus est, isto ordine obseruari debet. ¶ *Caput* 189.

Pœnitentia vnius anni, qui in pane & aqua ieiunandus est, talis esse debet. In vnaquaque hebdomada, iij. dies, id est, secundam feriam, quartam feriam, sextam feriam in pane & aqua ieiunet. Et tres dies, id est, tertiam feriam, v. & sabbatũ à vino, medone, mellita cereuisia, à carne & sagimine, & à caseo & ouis, & ab omni pingui pisce se abstineat. Manducet autẽ

minutos

A minutos pisciculos, si habere potest. Si habere non potest, tantùm vnius generis piscem, & legumina, & olera, & poma si vult comedat, & cereuisiam bibat. Et in diebus dominicis, in natali domini illos quatuor dies, & in Epiphania domini vnum diem, Et in pascha vsque in octauum diem, Et in ascensione domini, & pentecoste iiij. dies, & in missa sancti Iohannis Baptistæ, & sanctæ Mariæ, & xij Apostolorum, & sancti Michaelis, & sancti Remigii, & omnium sanctorum, & sancti Martini, & in illius sancti festiuitate qui in illo episcopatu celebris habetur. In his supradictis diebus faciat charitatem cum cæteris Christianis, id est, vtatur eodem cibo & potu quo alij. Sed tamen ebrietatem, & ventris distentionem semper in omnibus caueat.

B *Modus pœnitentiæ secundi anni.* ¶ *Caput* 190.

Iste annus secundus est ab illo anno qui in pane & aqua obseruandus est, & post illum ieiunandus, qui etiam dandus est illis, qui viros ecclesiasticos spontè occidunt, & in consuetudine habent sodomiticum scelus, & in consuetudine habent contra naturam peccare, & in ecclesiis homicidia spontè committunt, & ecclesias incendunt, & in ecclesiis adulteria committunt, & qui alia huiusmodi perpetrauerint. Pœnitentia illius anni talis esse debet, vt duos dies, id est, secundam & quartam feriam in vnaquaque hebdomada ieiunet, vsque ad vesperam, & tunc reficiatur de sicco cibo, id est, pane & leguminibus siccis, sed coctis, aut pomis, aut oleribus crudis, vnum eligat ex his tribus, & vtatur: & cereuisiā bibat, sed sobriè: & tertium diem, id est sextam feriā, in pane & aqua obseruet: & tres C quadragesimas ieiunet, vnam ante natalē domini, secundam ante Pascha, tertiam ante missam sancti Iohannis. Et si totam quadragesimā ante missam sancti Iohannis implere non possit, post missam impleat. Et in his tribus quadragesimis ieiunet duos dies in hebdomada ad nonā, & de sicco cibo comedat, vt suprà notatum est, & sexta feria ieiunet in pane & aqua, & in diebus dominicis, & in natali domini illos iiii. dies, & in epiphania domini vnum diem, & in Pascha vsque in octauum diem, & in ascensione domini, & Pentecoste quatuor dies, & in missa sancti Iohannis baptistæ, & sanctæ Mariæ, & xii. Apostolorū, & sancti Michaelis, & sancti Remigii, & omnium sanctorum, & sancti Martini, & in illius sancti festiuitate, D qui in illo episcopatu celebris habetur. In his supradictis diebus faciat charitatem cum cæteris christianis. Sed tamen ebrietatem, & ventris distentionem semper in omnibus caueat.

De illis qui ieiunare possunt & adimplere quod in pœnitentiali scriptum est. ¶ *Caput* 191.

Qui ieiunare potest & implere, quod in pœnitentiali scriptum est, bonum est, & Deo gratias referat. Qui autem non potest, per misericordiam Dei consilium damus tale, vt nec sibi, nec alicui necesse sit, nec desperare, nec perire.

De redemptione illius anni, quē in pane & aqua ieiunare debet. ¶ *Cap.* 192.

Pro vno die quem in pane & aqua ieiunare debet, quinquaginta psalmos ge-

mos genibus flexis in ecclesia, si fieri potest, decantet. Sin autem, in loco conueniẽti eadem faciat, & vnum pauperem pascat, & eodem die excepto vino, carne & sagimine, sumat quicquid velit. A

Alio modo ex eodem. ¶ *Caput* 193.

Si autem talis est, quod tam diu in genibus iacere non possit, faciat autem sic: infra ecclesiam si fieri potest, sin autem, in vno loco stando intẽtè lxx. psalmos per ordinem decantet, & pauperem pascat, & eo die excepto vino, & carne, & sagimine, sumat quicquid velit.

Item alio modo. ¶ *Caput* 194.

Qui in ecclesia genua flexerit centies, id est, si centies veniam petierit, si fieri potest vt in ecclesia fiat, hoc iustissimum est. Si autem hoc fieri nõ potest, secreto in loco conuenienti eadem faciat. Si sic fecerit, eo die excepto vino, carne, & sagimine, sumat quicquid placeat. B

Item alio modo. ¶ *Caput* 195.

Qui psalmos non nouit, vnum diem quem in pane & aqua pœnitere debet, diues tribus denariis, & pauper vno denario redimat: & eo die, excepto vino, carne & sagimine, sumat quicquid velit.

Item alio modo. ¶ *Caput* 196.

Pro vno die quem in pane & aqua pœnitere debet, tres pauperes pascat, & eo die, excepto vino, carne & sagimine, sumat quod placet.

Item alio modo. ¶ *Caput* 197.

Quidam dicunt xx. palmatas valere pro vno die.

De redemptione vnius hebdomadæ, qua in pane & aqua ieiunare debet. Ex eodem. ¶ *Caput* 198. C

Pro vna hebdomada quam in pane & aqua ieiunare debet, trecentos psalmos genibus flexis in ecclesia decantet. Si autẽ hoc facere non potest, tria psalteria in ecclesia, vel in loco conuenienti intentè decantet. Et postquàm psallerit, excepto vino, carne & sagimine, sumat quicquid velit.

De redẽptione vnius mensis, quẽ in pane & aqua ieiunare debet. ¶ *Cap.* 199.

Pro vno mense, quẽ in pane & aqua ieiunare debet, psalmos mille ducentos flexis genibus decantet. Si autem hoc facere non potest, sine flexione genu, sedendo aut stãdo, in ecclesia, si fieri potest, sin autem, in vno loco M. DC. LXXX. psalmos decantet. Et omni die, si velit, & se abstinere non vult, reficiat se ad sextam, nisi quartam feriam & sextam ieiunet ad nonam. Et à carne & sagimine, & à vino totum mensem se abstineat: alium autem cibum postquàm psalmos supradictos decantauerit, sumat. Isto ordine totus ille annus redimendus est. D

De illis qui ieiunare non possunt, & psalmos nesciunt, quomodo pœnitentiam vnius anni, quem in pane & aqua ieiunare debent, redimere possint. ¶ *Caput* 200.

Qui verò psalmos non nouit & ieiunare non potest, pro vno anno, quem in pane & aqua ieiunare debet, det pauperibus in eleemosynã xxij. solidos, & omnes sextas ferias ieiunet in pane & aqua, & tres quadragesimas, id est, xl. dies ante Pascha, & xl. dies ante festiuitatem sancti Iohannis baptistæ,

A baptistæ,& si ante festiuitatem aliquid remanserit, pòst adimpleat, & xl. dies ante natalem Domini. In istis tribus quadragesimis quidquid suo ori præparatur in cibo vel potu, vel cuiuscunque generis sit, illud æstimet quanti precij sit vel esse posit, & medietatem illius precij distribuat in eleemosynam pauperibus & asiduè oret, & roget Deum vt oratio eius & eius eleemosynæ apud Dominum acceptabiles sint.

Item redemptio illius anni, quem in pane & aqua ieiunare debent. Ex pœnitentiali Theodori. ¶ *Caput* 201.

Item qui ieiunare non potest, & obseruare quod in pœnitentiali scriptum est,faciat quod sanctus Bonifacius papa constituit. Pro vno die quē in pane & aqua ieiunare debet, roget presbyterum vt missam cantet pro B eo,nisi sint crimina capitalia,quæ confessa prius lauari cum lachrymis debent: & tunc ipse adsit & audiat missam, & deuotè ipse offerat propriis manibus panem & vinū manibus sacerdotis,& intentè respondeat, quantùm sapit, ad salutationes, & ad exhortationes sacerdotis, & humiliter Deum deprecetur,vt oblatio quam ipse & presbyter pro se & pro peccatis suis Deo obtulerint,Deus omnipotens misericorditer per angelum suum suscipere dignetur. Et eo die,excepto vino & carne & sagimine, comedat quicquid vult,& sic redimat reliquos anni dies.

De illis qui ieiunare non possunt, & habent vnde redimere posint. ¶ *Caput* 202.

Si quis fortè non potuerit ieiunare, & habuerit vnde posit redimere: C si diues fuerit, pro vij. hebdomadibus, det solidos viginti: Si non habuerit vnde tantum posit dare, det solidos decem: Si autem multùm pauper fuerit,det solidos tres. Neminem verò conturbet, quia iusimus dare solidos xx. aut minus: quia si diues fuerit, facilius est illi dare solidos xx. quàm pauperi tres. Sed attendat vnusquisque cui dare debeat, siue pro redemptione captiuorum,siue super sanctum altare,siue Dei seruis, siue pauperibus in eleemosynam.

De illis,qui non possunt adimplere quod in pœniten. scriptū est. ¶ *Cap.* 203

Qui non potest sic agere pœnitentiam, vt superiùs diximus,faciat sic: Si tres annos continuos ieiunare debet,& ieiunare non potest,sic redimere potest. In primo anno eroget in eleemosynam solidos xxvi. In secūdo D anno eroget in eleemosynam solidos xx. In tertio anno,solidos xviij: hoc sunt solidi lxiiij. Potentes enim homines plus dare debent: quia cui plus committitur, plus ab eo exigitur. Et qui illicita committunt, etiam à licitis se abstinere debent: & corpus debent affligere ieiuniis,vigiliis,& crebris orationibus. Caro enim læta trahit ad culpam,afflicta autem reducit ad veniam.

De illis qui ieiunare non possunt, & non habent vnde redimere posint. Ex pœnitentiali Bedæ. ¶ *Caput* 204.

Qui ieiunare non potest, & non habet vnde redimat, & psalmos nouit,pro vno die quem in pane & aqua ieiunare debet,tribus vicibus: Beati immaculati in via, vsque ad, Ad Dominum cùm tribularer, decantet.

Et sexies, Miserere mei Deus. Et septuagies prosternat se in terram, & per singulas genuflexiones, Pater noster decantet. Qui autem psalmos nescit, pro vno die quem in pane & aqua ieiunare debet, centies prosternat se in terram, & per singulas genuflexiones, Pater noster dicat. A

De redemptione vij. annorum. Ex pœnitentiali Romano. ¶ *Caput* 205.

Item alio modo xij. triduanæ singulæ cũ psalteriis iij. impletis, & cum palmatis 300. per singula psalteria, excusant vnius anni pœnitentiam. Et xxiiij. biduanæ similiter cum iij. psalteriis impletis, & cũ 300. palmatis per singula psalteria, excusant duos annos: lxxv. psalmi cum totidẽ veniis per noctem, & cum palmatis trecentis excusant biduanã. Centum psalmi cum venijs per noctem, & cum palmatis ccc. excusant triduanam. Centum viginti missæ speciales singulæ cum iij. psalteriis, & cum trecentis palmatis excusant annum. Centum solidi dati in eleemosynam annum excusant. B

¶ *Finis quintedecimæ partis.*

HÆC SEXTADECIMA PARS CONTINET DE OFFICIIS LAICORVM ET CAVSIS EORVNDEM.

INCIPIVNT CAPITVLA.

26. Vt nul-

 280. De terra

Finis capitulorum xvj. partis.

Tropica disputatio beati Clementis, Quanta vel qualia mundi discrimina patiatur ecclesia. ¶ *Caput Primum.*

AIt beatus Clemens Petri successor Apostoli in epistola prima ad Iacobum fratrem domini, Hierosolymitanum videlicet episcopum. Mare hic mundus habeatur. Ventorum verò varietates, turbinũ diuersis tentationibus cõferantur. Persecutiones, tribulationes, & pericula fluctibus exęquentur. Terreni verò spiritus qui vel de torrentibus, vel de vallibus spirant, pseudoprophetarũ B & seductorum, seu prauæ doctrinæ verba dicantur. Promontoria verò & loca confraga, hi qui in potestatibus seculi sunt iudices, & pericula minantur & mortes. Bithalassa verò loca, quæ duplicibus vndæ fallacis æstibus verberãtur, dubiis mente, & de promissionum veritate nutantibus conferantur. Hypocritæ verò & dolosi, piratis similes habeantur. Iã verò rapidus vortex & tartarea charybdis, & saxis illisa naufragia, ac mortiferæ submersiones, quid aliud æstimanda sunt quàm peccata? Restat igitur vt hęc nauis cursu prospero tuta possit portum desideratæ vrbis intrare, & ita Deo precem fundere, vt naufragantes mereantur audiri.

Vt Episcopi impositam à Deo sibi curam in populis protegendis non ambigant. Ex concil. Toletano iiij. cap. xxxi. ¶ *Caput 2.* C

Episcopi in protegendis populis ac defendendis, impositam à Deo sibi curam non ambigant. Ideoq; dum conspiciunt iudices ac potentes pauperum oppressores existere, priùs eos sacerdotali admonitione redarguãt, & si contempserint emendare, anathematizentur.

De illis qui in episcopiis prædam fecerint. Ex concilio Carthaginensi, cap. vij. ¶ *Caput 3.*

Vt si quis quemlibet expoliauerit, & admonente episcopo non reddiderit, excommunicetur.

Conc. Turo. 2. cap. 27.

Vt episcopi potestates admoneant, vt pauperes non opprimant. Ex concilio Aurelianensi, cap. iiij. ¶ *Caput 4.* D

Vt iudices aut potestates qui pauperes opprimunt, si commoniti à põtifice suo non emendauerint, excommunicentur.

Magun. cõci. 1. cap. 8.

De eadem re. Ex concil. Maguntiensi. cap. vij. ¶ *Caput 5.*

Vt episcopi potestatẽ habeant res ecclesiasticas præuidere, regere, & gubernare, atq; dispensare, secundùm canonum authoritatem, volumus vt laici in eorum ministerio obediãt episcopis, ad regendas ecclesias Dei, viduas, & orphanos defendendos, & vt obedientes sint eis ad eorum Christianitatẽ seruandã: & episcopi cõsentientes comitibus & iudicibus ad iustitias faciẽdas: & vt nullatenus per aliquorũ mendaciũ, vel falsum testimoniũ, neque per periuriũ, aut per præmiũ, lex iusta in aliquo deprauetur.

De secu-

A *De secularibus ecclesiam vel clericum iniustè calumniantibus. Ex concilio Agathensi cap. xxxij.* ¶ *Caput 6.*

Si quis secularium pro calumnia ecclesiam aut clericum fatigare tentauerit, & euictus fuerit, ab ecclesiæ liminibus, & catholicorum communione (nisi dignè pœnituerit) arceatur.

5. q. 6. c. si quis verò secularium.

Vt contemptores canonum excommunicentur. Ex concil. Carthaginensi cap. xv. ¶ *Caput 7.*

Vt laici contemptores canonum excommunicentur, clerici honore priuentur.

Conci. Cart. 1. cap. 14.

De præuaricatoribus diuinarũ legũ. Ex cõnc. apud Lauriacũ cap. x. ¶ *Cap. 8.*

Si quis publicus diuinæ legis præuaricator, vel pro manifestis criminibus sanctorum canonum contemptor repertus fuerit, ac sanctorum patrum constitutionibus episcopalibus obtemperare distulerit, anathematizetur.

B

Quod non liceat Imperatoribus vel cuiquam potentum aliquid agere contra diuinum mandatum. Ex conc. Adriani papæ cap. xvi. ¶ *Cap. 9.*

Non licet ergo Imperatori vel cuiquam pietatem custodienti aliquid contra mandata diuinitatis præsumere, nec quicquam quod euangelicis propheticisque seu Apostolicis regulis obuiet, agere. Iniustum enim iudicium & definitio iniusta, regio metu vel iussu à iudicibus ordinata non valeat. Nec quicquam quod contra euangelicam, & propheticã, aut apostolicam doctrinam, constitutionémque eorum siue sanctorum patrum actum fuerit, stabit: Et quod ab infidelibus, aut hæreticis factum fuerit, omnino cassabitur.

Post conciliũ Nicænũ 2. ex diuersis collec.

C

Vt nemo cõtra canones esse præsumat. Ex cõc. Triburiensi cap. x ¶ *Cap. 10.*

Vt constitutiones contra canones & decreta præsulum Romanorum, vel bonos mores, nullius sint momenti.

Ex capitulis Adriani papæ.

De Imperatoria lege. Ex decretis Pij papæ. cap. ij. ¶ *Caput 11.*

Lex imperatorum non est supra legem Dei, sed subtus.

Quando canonica ventilantur, nisi sint religiosi, laici non intersint. Ex concilio Cabilonensi, cap. vi. ¶ *Caput 12.*

Quando ea quæ canonica sunt ventilantur, vel quando regularia examinantur, neq; aliquos laicos interesse nisi religiosos, oportet: & nisi hos tantummodò, qui in propria appellantur persona.

D

Vt laici in synodo, nisi clericis iubentibus, docere non audeant. Ex conc. Carthaginensi iiij. cap. xcviij. ¶ *Caput 13.*

Laici in synodo præsentibus clericis, nisi ipsis iubentibus, docere non audeant.

Quod populus docendus sit, non sequendus. Ex decretis Cœlestini papæ. cap. xxij. ¶ *Caput 14.*

Docendus est populus, non sequendus: nósque si nesciunt quid liceat, quídue non liceat commonere, non his consensum præbere debemus. Quisquis verò conatus fuerit tentare prohibita, sentiet censuram canonicam minimè defuturam.

Epist. 3. c. 3. dist. 62. cap. docendus.

De illo

De illo qui contra decretum episcopi venerit. Greg. dictum. ¶ *Caput* 15. A

Si quis venerit contra decretum episcopi, ab ecclesia abijciatur.

Anasta.2. ad Anastasiũ August. cap.6.

Quod admonendus sit Imperator, vt constitutis Apostolicæ sedis obtemperet. Ex decretis Anastasij papæ. ¶ *Caput* 16.

† qua

Illud verò peculiarius pro amore imperij vestri, & beatitudine † quæ consequi poterit regnum, pro Apostolico officio prędicamus, vt (sicut decet, & spiritus sanctus dictat) monitis nostris obedientia præbeatur: vt bona omnia vestra respublica consequatur, sicut in Exodo promittitur, Si audieris vocem domini Dei tui, & quę placent feceris corã eo, & obedieris præceptis eius, & custodieris omnẽ iustitiã eius, omnẽ infirmitatem, quã importaui Aegyptiis, nõ importabo in te. Ego enim sum dominus qui saluum facio te. Et illic iterũ tuba potẽtissima canitur: Et nũc Israël quid dominus Deus tuus postulat à te aliud, quàm vt timeas dominũ Deum tuũ, & ambules in omnibus viis eius, & diligas eũ, & seruias domino Deo tuo ex toto corde, & ex tota mente tua? Custodi præcepta domini Dei tui, & iustitias quas ego mando tibi. Hæc me suggerentẽ frequentius nõ spernat pietas tua, ante oculos habens Domini in Euangelio verba: Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit, & qui me spernit, spernit eum qui me misit. Nam & Apostolus concinens saluatori nostro ita loquitur: Quapropter qui hæc spernit, non hominem spernit, sed Deum, qui dedit spiritum suum sanctum in nobis. Pectus clementiæ vestræ sacrarium est publicæ fœlicitatis, vt per instantiam vestram, quam velut vicarium præsidere iussit in terris, Euangelicis, Apostolicisque præceptis non dura superbia resistatur, sed per obedientiam, quæ sunt salutifera, compleantur.

Exod.15. *Deuter.10.* *Lucæ* 10. *1.Thessa.4.* B C

Lib. regist. 9. epist.60.

Generalis admonitio Regum. Ex registro sancti Gregorij ad Aldebertum regem Anglorum, cap. cclxiij. ¶ *Caput* 17.

† pietatis

Propter hoc omnipotens Deus bonos quosque ad populorum regimina perducit, vt per eos omnibus, quibus prælati fuerint, dona suæ † potestatis impendat. Quod in Anglorum gente factum cognouimus, cui vestra gloria idcirco est præposita, vt bona quę vobis concessa sunt, etiam subiectæ vobis genti superno beneficio restaurentur. Et ideo gloriose fili, eam quam accepisti diuinitus gratiam sollicita mente custodi. Christianam fidem in populis tibi subditis extendere festina, zelum rectitudinis tuæ in eorum conuersione multiplica, idolorum cultus insequens fanorum ædificia euerte. Subditorum mores in magna vitæ munditia exhortando, terrendo, corrigendo, & boni operis exempla monstrãdo, ædifica, vt illum retributorem inuenias in cœlo, cuius nomen atq; cognitionem dilataueris in terra. Ipse enim vestræ quoque gloriæ nomen etiam posteris gloriosius reddet, cuius vos honorem quæritis & seruatis in gentibus. Sic enim Constantinus quondam piissimus Imperator Romanam Rempub. à peruersis idolorum cultibus reuocans, omnipotenti Deo Domino nostro Iesu Christo secum subdidit, séque cum subiectis populis tota ad eum mente conuertit. Vnde factum est, vt antiquorum principum nomen suis D

A men suis vir ille laudibus vinceret, & tātò in opinione prædecessores suos, quantò & in bono opere superaret. Et nunc itaque vestra gloria cognitionem vnius Dei patris, & filij, & spiritus sancti regibus ac populis sibimet subiectis festinet infundere, vt & antiquos gentis suæ reges laudibus ac meritis transeat, & quantò in subiectis suis etiam aliena peccata deterserit, tantò etiam de peccatis propriis ante omnipotētis Dei terribile examen securior fiat. Præterea scire vestram gloriam volumus, quia sicut in scriptura sacra ex verbis Domini omnipotentis agnoscimus, præsentis mundi iam terminus iuxtà est, & sanctorum regnum venturum est, quod nullo vnquam poterit fine finiri. Appropinquante autem eodem mundi termino, multa imminent, quæ antea non fuerunt, videlicet immutationes aëris, terrorésque de cœlo, & contra † ordinationem temporum tempestates, bella, fames, pestilentiæ, terræmotus per loca: quæ tamen non omnia nostris diebus ventura sunt, sed post nostros dies subsequentur. Vos itaque si qua ex his euenire in terra vestra cognoscitis, nullo modo vestrum animum perturbetis: quia idcirco hæc signa de fine seculi præmittuntur, vt de animabus nostris debeamus esse soliciti, & de mortis hora suspecti, vt venturo iudici in bonis actibus inueniamur præparati.

Paulò pòst. *Matth.24.* *Luc.21.*

B

† ordinem.

Alia admonitio principum. Ex registro Gregorij, ad Iustinum prætorem Siciliæ, cap.ij. ¶ *Caput* 18.

lib.1. regist. epistola 2.

Quod lingua loquitur, attestatur conscientia, quia dudum vos & nullius dignitatis occupationibus implicatos multùm dilexi, multúmque veneratus sum. Ipsa nanque incessus vestri modestia quibusdam conatibus exigebat, vt diligi etiam à nolente debuisset. Et cùm vos venisse ad administrandam † prę turam Siciliæ audirem, valde gauisus sum: & quia quandam inter vos atque ecclesiasticos simulationem subrepere comperi, vehementissimè contristatus sum. Nunc verò quia & vos administrationis cura, & me studium huius regiminis occupat: intantùm vos rectè diligere specialiter possumus, inquantùm generalitati minimè nocemus. Vnde per omnipotentem dominum rogo, in cuius tremendo iudicio nostrorū actuum posituri rationem sumus, vt eius respectum semper gloria vestra ante oculos habeat, & nūquam quodlibet ex quo inter nos vel parua dissensio proueniat, admittat. Nulla vos lucra ad iniustitiam pertrahant. Quàm sit vita breuis, aspicite: ad quem quandoq; ituri estis iudicem, qui iudiciariam potestatē geritis, cogitate. Solerter ergo intuendum est, quòd cuncta lucra hic relinquimus, & solas † dispensatiuorum lucrorum causas nobiscum ad iudicium deportamus. Illa ergo nobis sunt commoda quærenda, quæ nequaquam mors adimat, sed mansura in perpetuum præsentis vitæ finis ostendat.

C

† præfecturā

D

† dispendiosorum.

Item adhortatio principum. Ex registro Gregorij, ad Gennadium patricium & exarchum, cap.lxxij. ¶ *Caput* 19.

lib.1. regist. epistola 73.

Si non ex fidei merito, & Christianæ religionis gratia, tanta excellentię vestræ bellicorū actuū prosperitas eueniret, nō summoperè mirāda fuerāt,

23.q.4.c. Si non.

cùm ſciamus hæc etiam antiquis bellorũ ducibus fuiſſe cõceſſa. Sed cùm futuras Deo largiente victorias non carnali prouidentia, ſed magis orationibus præuenitis, fit vt hoc in ſtuporem veniat, quòd gloria veſtra non terreno conſilio, ſed Deo deſuper largiente † deſcendat. Vbi enim meritorum veſtrorum loquax non diſcurrit opinio, quæ & bella vos frequenter appetere non deſiderio fundendi ſanguinis, ſed dilatandæ cauſa reipublicæ in qua Deum coli conſpicimus, loquitur, quatenus Chriſti nomen per ſubditas gentes fidei prædicatione circumquaque diſcurrat? Sicut enim exteriora vos virtutum opera eminentes in hac vita conſtituunt: ita & † internorum ornamenta ex corde mundo procedentia, in futura vita cœleſtium gaudiorum participatione glorificant. A

† diſpenſat.

† interna morum, habet Grego.

Qualiter ſtudendum ſit Regibus, ſacerdotum vel populi peccata vlciſci. Ex regiſtro Gregorij ad Brunichildam reginam Francorum, cap. cc lxxij. ¶ *Caput* 20. B

Li.9. regiſt. epiſtola 64.
Prouer. 14.

Cùm ſcriptum ſit: Iuſtitia eleuat gentem, miſeros autem facit populos peccatum: tunc regnum ſtabiliri creditur, cùm culpa quæ cognoſcitur, citius emendatur. Multorum igitur ad nos relatione peruenit (quod dicere ſine afflictione cordis nimia non valemus) ita quoſdam ſacerdotes in illis partibus impudicè ac nequiter conuerſari, vt & audire nobis opprobrium, & lamentabile ſit referre. Ne ergo poſtquàm huius nequitiæ huc vſq; ſe tetendit opinio, aliena prauitas aut noſtram animam, aut veſtrum regnum peccati ſui iaculo feriat, ardenter ad hæc debemus vlciſcenda conſurgere, ne paucorum fames multorum eſſe poſsit perditio. *Nam cauſa* ſunt ruinæ populi ſacerdotes mali. Quis enim pro *populi peccatis ſe in*terceſſor obijciat, ſi ſacerdos qui exorare debuerat, grauiora cõmittat? Sed quoniam eos, quorum eſt locus hæc inſequi, nec ſolicitudo ad requiſitionem, nec zelus excitat ad vindictam, ſcripta ad nos veſtra diſcurrant, vt perſonam ſi præcipitis cũ veſtræ authoritatis aſſenſu tranſmittamus, quæ vnà cum aliis ſacerdotibus hæc & ſubtiliter quærere, & ſecundùm Deum debeat emendare. Nec enim diſsimulanda ſunt quæ dicimus, quia qui emendare poteſt, & negligit, participem ſe, procul dubio, delicti conſtituit. Prouidete ergo animæ veſtræ, prouidete nepotibus, quos cupitis regnare fœliciter, prouidete prouinciis: & priuſquàm creator noſter manũ ſuam ad feriẽdum excutiat, de correctione huius ſceleris ſtudioſiſsimè cogitate, ne tantò poſtmodum acrius feriat, quãtò modò diutius & clementer expectat. Scitote autem quia magnum Deo noſtro ſacrificium placationis offeretis, ſi tanti labem facinoris de veſtris citius finibus amputatis. *Data* die x. Cal. Iulij, Indictione iiij. C D

Vnde ſupra: Ex regiſtro ad Theodoricum Regem Francorum, cap. cc lxxiiij. ¶ *Caput* 21.

Li.9. regiſt. epiſt.53.

Excellentiæ veſtræ index cordis epiſtola, quanta in vobis fulgeat cum regia poteſtate prudentia, ita luculenti copia ſermonis edocuit, vt dubium eſſe non valeat, quicquid laudabile de vobis fama narrauerit. Et quoniam adhortationem noſtram adeo regiis animis per laudis prædicamẽta

A placuiſſe ſignaſtis, vt quicquid ad Dei noſtri cultum, quicquid ad eccleſiarum reuerentiam, quicquid ad honorem pertinere cognoſcitis ſacerdotũ, ſtudioſè ſtatui, & velitis in omnibus cuſtodire: iterata vos † per veſtram mercedem adhortatione pulſamus, vt congregari ſynodum iubeatis. Et ſicut dudum ſcripſimus corporalia in ſacerdotibus vitia, & ſimoniacę hæreſis prauitatem omnium epiſcoporum definitione damnari, atq; à regni veſtri amputari finibus faciatis, nec plus † illic per pecuniã obtinere, quàm præcepta dominica præcipiũt, permittatis. Nam dum omnis auaritia idolorum ſit ſeruitus, quiſquis hanc in dandis honoribus & maximè eccleſiaſticis, vigilanter non præcauet, infidelitatis perditioni ſubijcitur, etiam ſi tenere fidem, quam negligit, videatur. Sicut ergo cõtra exteriores hoſtes, B ita quoq; contra interiores animarũ aduerſarios ſtudete eſſe ſoliciti, vt per hoc quod Dei noſtri inimicis fideliter repugnatur, & hic fęliciter ipſi⁹ protectione regnetis, & ad æterna poſtmodũ gaudia eius duce gratia veniatis.

† pro veſtra magna mercede.

† illis

Coloſſ.3.

Quod multorum ſolamen ſit, ſi prudentes viri Regibus adhæreant.

Ex regiſtro Gregorij, ad Aſclepiodotum patricium Gallorum, cap. cclxxi. ¶ *Caput* 22.

lib.12. regiſt. epiſtola 17.

Prudentes viros (ſicut eſtis) Regibus adhærere multorum ſolamen eſt. Nam dum præſtari ſibi locum ad animæ datum vtilitatẽ intelligunt: certum eſt, quia mercedis cauſas alias vbi inueniunt non præponunt.

Vt Regum aduerſarij excommunicentur. Ex concilio apud Lauriacum, cap. xiij. ¶ *Caput* 23.

C Si quis poteſtati regiæ (quæ non eſt iuxta Apoſtolum, niſi à Deo) contumaci & inflato ſpiritu, cõtradicere vel reſiſtere præſumpſerit, & eius iuſtis & rationabilibus imperiis ſecundùm Deum, & authoritatem eccleſiaſticam obtemperare noluerit, anathematizetur.

Roman.13.

De illis qui principi non obediunt. Ex concilio Toletano. ¶ *Caput* 24.

In libro Regum legitur: Qui non obedierit principi, morte moriatur. In concilio autem Agathenſi præcipitur, vt anathematizetur.

De illis qui in aduerſitate propriæ gentis, aut patriæ, culpabiles inueniuntur. Ex eodem concilio. ¶ *Caput* 25.

Tolet. cõc. 6. cap. 12. quã-quã non iiſdem verbis.

Nobis igitur ratio perſuaſit ſynodaliter decernere, vt quicunque laicorum aduerſitate propriæ gentis, aut patriæ, vel regiæ poteſtatis ad exteras D partes ſe conferendo noxius fuerit, vltrà repertus perpetua ſit excommunicatione damnatus: & nunquam illi præter in vltimo mortis ſuæ, communio tribuatur.

Eiuſdẽ cõc. cap. 17.

Vt nullus præſumat principe viuẽte aliũ eligere regẽ. Ex eodẽ cõc. ¶ *Cap.* 26

Quanquam in * concilio anteriori, quod anno primo glorioſiſsimi principis noſtri habitum eſt, de huiuſmodi re fuerit promulgata ſententia: tamen placet iterata iuxta quod conuenit, cuſtodire. Itaque regis vita conſtante, nullus ſibi aliquo opere, vel deliberatione, ſeu cuiuſcunq; dignitatis laicus, ſeu gradu epiſcopatus, presbyterij, aut diaconij conſecratus, cæteriſq; clericatus officiis deditus, futurum regem prouideat contra viuentis regis vtilitatem, & procul dubio voluntatem, blandimento

**Cap. 4. cõ. Toleta. 5.*

 vel ſua-

vel suasione per eandem spem, aut alios in se trahat, aut ipse in alium acquiescat. Iniquū enim & valde execrabile à Christianis debet haberi, futuri tēporis illicitis prospicere, & vitę suæ ignaros ventura disponere. Quòd si quisquam iam talia iniqua deliberatione cum quocunq; est meditatus: hoc sibi nouerit esse sacerdotali moderamine concessum, vt si venialiter possit, hoc sine mora præsentis principis auribus studeat publicare. Si autem obticeat, & deliberationis suæ machinamēta noluerit dicere, pessimo plectatur anathemate. A

Vt nemo intendat in interitum Regis. Ex eodē cōc. vi. cap. xviij. ¶ *Cap. 27.*

Iam quidem in * antecedente vniuersali synodo saluti nostrorum principum constat esse consultum, sed libet iterare benè sancita, & digna authoritate munire salubriter ordinata. Ideóque cōtestamur coram Deo, & omni ordine angelorum, coram prophetarum atque apostolorum, vel omnium martyrū choro, coram omni ecclesia catholica, & Christianorum cœtu, vt nemo intendat in interitum Regis, nemo vitam Principis nece attrectet, nemo regni eum gubernaculis priuet, nemo tyrannica præsumptione apicem regni sibi vsurpet, nemo quolibet machinamento in eius aduersitatem sibi cōiuratorum manum associet. Quòd si in copiam horū quisquā nostrorū temerario ausu pręsumptor extiterit, anathemate diuino percussus, absq; vllo remedij loco habeatur condemnatus æterno iudicio. B

* Cap. 2. et 3 Tolet. cō. 5.

De fidelibus Regum. Ex eodem concil. vi. cap. xiiij. ¶ *Caput 28.*

Proinde vt anno primo serenissimi principis nostri decreuit * conciliū sanctum, omnes qui pro fideli obsequio, & syncero seruitio voluntatibus vel iussis paruerint principis, totáq; intentione salutis eius, custodiam vel vigilantiam habuerint regni: à successoribus nec à dignitate, nec à rebus pristinis causa repellantur iniusta: sed & nunc ita pro vniuscuiusque vtilitate principis moderētur discretione, sicut eos prospexerit necessarios esse patriæ, & sic illis impartiatur benignitas, vt in cęteris maneat gratia & potestas: quatenus ita omnia in rebus iustè conquisita lucrentur, vt posteris relinquendi vel quibus voluntas eorum decreuit conferendi, spontaneo fruantur arbitrio. Cæterū si infidelis quisquā in capite regio, aut inutilis in rebus cōmissis extiterit, in clementię eius manu, posteritatis nutu constet huiusmodi moderatio. Nefas est enim in dubiū deducere ius potestatis, cui omniū gubernatio superno cōstat delegata iudicio. Quòd si post eius discéssum quispiā repertus fuerit eius vitæ fuisse infidelis, quicquid largitate ipsius in reb⁹ habuit cōquisitis, careat, confiscandū, & fidelibus largiendū. C D

* Cap. 6 cōc. Toleta. 5.

De regum sobole. Ex eodem concilio vi. cap. xvi. ¶ *Caput 29.*

Sicut insolentia malorum Regum odiosa semper & execrabilis existit subiectis, ita bonorum prouida vtilitas amabilis efficitur populis. Quocirca quis ferat, aut quis talem errantem Christianum videat, qui regiam sobolem, aut posteritatem conetur expoliare rebus, aut priuare dignitatibus? Quod deinde ne fiat, generalis promatur filijs principis sententia nostra, id est, de pręsentis excellentissimi Chintillani Regis posteritate dētur apta nobis decreta, vt ea quæ * synodus præterito anno in hac ecclesia habita con-

* Cap. 4. cō. Toleta. 5.

A bita constituit, circa omnẽ posteritatem eius vniuersitas regni sui conseruet: hoc est, vt prębeatur filiis dilectio benigna & firma, & tribuantur vbi loci oportunitas exhibuerit, defensiones ad adminicula iusta, ne de rebus iustè profligatis, aut parentum dignitate procuratis, vel largitate principũ, aut alicuius impensis, aut etiã proprietate debitis, fraudentur qualibet insidia calliditatis: neue à quoquã lædendi eos præbeantur argumenta machinationis. Quia dignum est, vt cuius regimine habemus securitatẽ, eius posteritati decreto concilij impertiamus quietem.

Quod quicquid commotus animus fecerit, hoc iustum putat. Ex registro Gregorij ad Mauricium Augustum, cap. ccxiij. ¶ *Caput* 30.

lib. 2. regist. epist. 61. seu cap. 100.

Omnipotẽti Deo reus est, qui serenissimo domino, in omne quod agit, B & loquitur, purus nõ est. Ego autẽ indignus pietatis vestrę famulus, in hac suggestione mea, neq; vt episcop⁹, neq; vt seruus iure Reipublicæ, sed iure priuato loquor. Quia serenissime domine, & illo iam tempore Dominus meus fuisti, quando adhuc dominus omnium nõ eras. Illa propositorum solicitudo vtilis, illa est cautela laudabilis, in qua totũ ratio agit, & furor sibi nil vendicat. Restringẽda ergo sub ratione potestas est, nec quicquam agendum prius, quàm cõcitata ad tranquillitatem mens redeat. Nam cõmotionis tempore, iustum putat ira quod fecerit.

Quod laici presbyteros, qui ecclesias illorum tenent, non aliud quàm diuinum officium facere cogant. Ex dictis Augustini. ¶ *Caput* 31.

Admoneo vos dilectissimi Deũ timere, sacerdotes honorare, reddentes C eis debitũ sanctitatis, vt vobis adiuuantibus ipsi inconturbati valeant atq; securi salutaria prædicare, & regulã atq; vigorem ecclesiasticũ conseruare: ita vt clerici omnes suis subiaceant episcopis, & ab illis doceantur. Præceptũ quippe est à domino: Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. Apostolicũ præceptum vobis mando, vt nullus secularis clericũ in suũ habeat obsequiũ, sed illi, cuius signaculũ in capite habet, mente deseruiat & corde, educatus in his quæ à suo præcipiũtur episcopo. Detestabile est enim & iniquum opus, clericum in ludis inueniri, aut cum accipitribus vel venationibus degere vitam, tantísque scenicis causis sauciatum ad episcopatũ aut presbyterium, vel quibuslibet sacerdotalibus officiis accedere, non bonis sed malis vitijs plenum. Scriptum namque est: Qui diligitis dominũ odite malum. D Nam & hoc hortamur Christianitatẽ vestrã, vt iuxta sanctorum canonum instituta, nec ecclesiis à vobis fundatis aliunde veniẽs presbyter suscipiatur, nisi à vestræ ecclesię fuerit episcopo cõsecratus, aut ab eo per commẽdatitias literas suscipiatur. Multi enim sibimetipsi mendaces, multoties serui cuiusquam fugam arripientes dominis suis semetipsos quasi consecratos presbyteros annunciant, dum non sint. Sunt autem ministri diaboli, & non Dei: & qui eos suscipiunt similiter. Quia scriptum est: Videbas furem, & cum eo currebas, &c.

Matth. 22. Marc. 12. Lucæ. 20.

Psalm. 96.

Psalm. 49.

Vt Iudæi super Christianos nõ ponãtur. Ex cõc. Meldensi, ca. iij. ¶ *Cap.* 32.

Ne Iudæi administratorio vsu sub ordine villicorũ atq; exactorũ Christianam familiam regere audeant, nec eis hoc à quoquam fieri pręcipiatur.

 Si quis

Si quis verò contra hæc agere præſumpſerit : ſi epiſcopus, presbyter, aut diaconus fuerit, proprio ſubmoueatur gradu. Si verò monachus fuerit, communione priuetur. Similiter & laicus. Et ſi perſeuerauerint inobedientes, anathematizentur. A

Quod ſancta eccleſia vnum patrem habeat in cœlis. Ex concilio Cabilonenſi, cap. 51. ¶ *Caput* 33.

Cabi. cõc. 2.

Quia ergo conſtat, in eccleſia diuerſarum conditionum homines eſſe, vt ſunt nobiles, & ignobiles, ſerui, coloni, inquilini, & cætera huiuſmodi nomina: oportet vt quicunque eis prælati ſunt, clerici ſiue laici, clementer erga eos agant, & miſericorditer eos tractent, ſiue in exigendis ab eis operibus, ſiue in accipiendis tributis, & quibuſdam debitis: ſciántque eos fratres ſuos eſſe, & vnũ habere patrem Deum, cui ſic clamãt: Pater noſter qui es in cœlis. Vnam matrẽ ſanctam eccleſiam, quæ eos intemerato ſacri fontis vtero gignit. Diſciplina igitur eis miſericordiſsima, & gubernatio oportuna adhibẽda eſt. Diſciplinæ indiſciplinatè viuẽdo authorem ſuum offendunt: gubernationes in quotidianis vitæ commeatibus prælatorum adminiculo deſtitutæ, fatiſcunt. B

De illo qui prò catholica fide tribulationes patitur. Ex concilio Carthaginenſi iiij. cap. xliij. ¶ *Caput* 34.

Chriſtianum catholicum qui pro catholica fide, & pro eccleſiaſticis rebus, & Chriſtiana religione tribulationes patitur, omni honore à ſacerdotibus honorandum: etiam & per diaconum vt victus ei miniſtretur, decretum eſt. C

De hæredibus, ſi iuſſa teſtatoris non impleuerint, vt epiſcopus adimpleat. Ex concilio Maguntienſi, cap. j. ¶ *Caput* 35.

Si hæredes iuſſa teſtatoris non adimpleuerint, ab epiſcopo loci illius omnis res quæ his relicta eſt, canonicè interdicatur, cum fructibus & cæteris emolumentis, vt vota defuncti impleantur.

Vt laici, quamuis religioſi, eccleſiaſtica non diſponant. Ex eodem concilio, cap. v. ¶ *Caput* 36.

Cõ. Roma. 3 ſub Symmacho. cap. 3. 16. q. 7. cap. laicis.

Laicis quamuis religioſis, nullo modo de eccleſiaſticis facultatibus aliquid diſponendi vnquam attribuatur facultas.

De illis qui res eccleſiæ à regibus petunt. Ex concilio Lugdunenſi, cap. xi. ¶ *Caput* 37. D

Qui res eccleſiæ petunt à Regibus, & horrendæ cupiditatis impulſu egentium ſubſtantiam rapiunt: irrita habeantur quæ obtinent, & à communione eccleſiæ, cuius facultatem auferre cupiunt, excludantur.

De eo, ſi epiſcopus eccleſiaſticum, & Comes ſeculare placitum vna die condixerint. Ex concilio Triburienſi, cap. ix. cui interfuit rex Arnulfus. ¶ *Caput* 38.

Cùm autem epiſcopus eccleſiam à domino Deo ſibi cõmiſſam regens, epiſcopatum circumeundo perrexerit, & placitum canonicè conſtitutum decreuerit, populúmq; ſibi creditũ illò inuitauerit, atq; Comes eadem die ſciens placitũ ab epiſcopo condictum, vel neſciens placitum cum populo ſuum

A suum condixerit, & banno illuc venire præceperit: placitum Comitis omnes postponant, & Comes ipse, idémque populus post episcopum festinè pergant: scientes se non illic seditiosa contentione decertare, sed pro fide catholica inuigilare, non cumulum pecuniarium, sed lucrum congregare animarum. Vnde in eadem epistola beati Clementis: Vestrũ qui legatione domini fungimini, est docere populos: eorum verò est vobis obedire, vt Deo. Et in epistola Alexandri papæ successoris Euaristi: Si quis autem legationem vestram impedit, non vnius, sed multorum profectum auertit. Et sicut multis nocet: ita à multis est arguendus. Et quia Dei causam impedit, & statum ecclesiæ conturbat, ideo à liminibus eius arceatur. Quapropter nullus comes, nullúsque iudex, nullus omnino in B clericatu vel seculari habitu constitutus, legationem episcoporum impediat, vel conturbare præsumat. Vt autem vnanimitas & concordia sit inter episcopos & comites, placuit vt si quis episcopus domi residens conuentum populi esse voluerit, & Comes nihilominus in ipsa eadémq; die placitum condixerit: effectum obtineat, qui prior iudicauerat: salua tamen dignitate, & potestate episcopi.

De regibus bene regentibus. Ex dictis Isidori. ¶ *Caput* 39. *Lib. 3. de summo bono. cap. 48.*

Qui in hoc seculo benè temporaliter imperat, sine fine in perpetuum regnat, & de gloria seculi huius ad æternam transmeat gloriam. Qui verò prauè regnum exercent, post vestem fulgentem, & lumina lapillorũ, nudi & miseri ad inferna torquendi descendunt. Reges à rectè agendo vocati C sunt, ideoque rectè faciendo regis nomen obtinetur, peccando amittitur. Nam & viros sanctos proinde reges vocari in sacris eloquijs, eò quòd rectè agant, sensúsque proprios benè regant, & motus resistentes sibi rationabili discretione componant. Rectè igitur illi reges vocantur, qui tam semetipsos quàm subiectos benè regendo modificare nouerunt. Quidam ipsum nomen regiminis ad immanitatẽ transuertunt crudelitatis: dúmq; ad culmen potestatis venerint, in apostasiam statim labuntur, tantóque se tumore cordis extollunt, vt cunctos subditos in sui comparatione despiciant, eosque quibus præesse contigit, non agnoscant. Quibus congruè per ecclesiasticum dicitur: Ducem te constituerunt? noli extolli. Dum mũdi reges se cæteris sublimiores sentiunt, mortales tamen se esse cognoscãt: *Eccle. 32.* D nec regni gloriam, qua in seculo sublimãtur aspiciant, sed opus quod secum ad inferos deportent, intendant. Si ergo carebunt huius tẽporis gloria, illa agant quæ post finem sine fine possideant. Dum apostolus dicat: *Rom. 13.* Non est potestas nisi à Deo: quomodo per prophetam de quibusdam potestatibus dicitur, Ipsi regnauerunt, sed non ex me? Quasi diceret. Non *Osee 8.* me propicio, sed me irato. Vnde inferius per eundem prophetam dicit. *Osee 13.* Dabo inquit, tibi regem in furore meo. Quo manifestius elucet, bonam malámque potestatem à Deo ordinari, sed bonam propicius, malam iratus. Reges quando boni sunt, muneris esse Dei, quando verò mali, sceleris esse populi. Secundùm meritum enim plebium disponitur vita rectorum, testante Iob: Qui regnare fecit hypocritam propter peccata populi. *Iob. 34.*

Irascente enim Deo talem rectorem populi suscipiũt, qualem pro peccato merentur. Nonnunquam pro malitia plebis etiam reges mutantur, & qui antè videbantur esse boni, accepto regno fiunt iniqui. A

Ibi.cap.49. *De eadem re. Ex dictis eiusdem.* ¶ *Caput* 40.

Qui rectè vtitur regni potestate, ita se præstare omnibus debet, vt quã-tò magis honoris celsitudine claret, tantò in semetipso humiliet mẽtem, proponens sibi exemplum humilitatis Dauid, qui de suis meritis non tu-muit, sed humiliter sese deijciens, dixit: Vilis incedam, & vilis apparebo ante dominum qui me elegit. Qui rectè vtitur regni potestate, formam iusticię factis magis, quàm verbis instituet. Iste nulla prosperitate erigitur, nulla aduersitate turbatur. Non innititur proprijs viribus, nec à Domino recedit cor eius. Regni fastigio humili præsidet animo. Non eum delectat iniquitas, non inflammat cupiditas. Sine defraudatione alicuius ex paupere diuitẽ facit, & quod iuxta potestatem à populis extorquere poterat, sæpe misericordiæ clementia donat. Dedit Deus principibus præsulatum pro regimine populorum, & illis eos præesse voluit, cum quibus vna est eis nascendi moriendíque conditio. Prodesse ergo debet populis principatus non nocere: nec dominando premere, sed condescendendo consulere: vt verè sit vtile hoc potestatis insigne, & dono Dei pro tuitione vtantur membrorum Christi. Membra enim Christi fideles sunt populi, quos dum ea potestate quam accipiunt, optimè regunt, bonam vtique vicissitudinem Deo largitori restituunt. Bonus rex faciliùs ad iustitiam à delicto regreditur, quàm de iustitia ad delictum transfertur. Vt noueris hoc esse casum, illud propositum. In proposito eius esse debet, nunquam egredi à veritate. Quod si casu titubare contigerit, mox resurgere.

2.Reg.6. B C

Ibi.ca.50. *De patientia Regum. Ex dictis eiusdem.* ¶ *Caput* 41.

Plærunque Princeps iustus etiam malorum errores dissimulare nouit: non quòd iniquitati eorum consentiat, sed quòd aptum tempus correctionis expectet, quando eorum vitia vel emendare valeat, vel punire. Multi aduersùs principes coniurationis crimine deteguntur, sed probare volens Deus clementiam principum, illos malè cogitare permittit, istos non deserit. De illorum malo benè istis facit, dum culpas quas illi agunt, isti mira patientia indulgent. Reddere malum pro malo vicissitudo est iustitiæ. Sed qui clementiam addit iustitiæ, non malum pro mala culpatis reddit, sed bonum pro malo offensis impertit. D

Ibi.cap.51. *De delictis regum. Ex dictis eiusdem.* ¶ *Caput* 42.

Difficile est Principem regredi ad melius, si vitiis fuerit implicatus. Populi enim peccantes iudicem metuunt: Reges autem nisi solo Dei timore, metúque gehennæ coercentur, liberè in præceps proruunt, & per abruptum licentiæ in omne facinus vitiorum labuntur. Quantò quísque in superiori constitutus est loco, tantò in maiori conuersatur periculo: & quãtò splendoris honore quisque celsior est, tantò si delinquit peccato maior est. Potentes enim potenter tormenta patientur. Cui enim plus com-

Sapi.6.

A committitur, plus ab eo exigitur, etiam cum mensura pœnarum. Reges vitam subditorum facile exemplis suis vel ædificant, vel subuertunt, ideo principem non oportet delinquere, ne formam peccādi faciat, peccati eius impunita licentia. Nam rex qui ruit in vitijs, citò viam ostendit erroris. Sicut legitur de Ieroboam, qui peccauit, & peccare fecit Israel. Illi autem adscribitur, quicquid exemplo eius à subditis perpetratur. Sicut nonnulli bonorum principum Deo placita facta sequuntur, ita facilè multi praua eorum exempla sectantur. Plærique autem apud iniquos principes necessitate magis quàm voto, mali existunt, dum imperijs eorum obediūt. Nonnulli autem sicut prompti sunt sequi Reges in malum, sic pigri sunt imitari illos in bonum. Sæpe vnde mali reges peccant, inde boni iustificantur, dum præcedentium cupiditatem & malitiam corrigunt. Nam re vera peccatis eorum communicant, si quod illi diripuerunt, isti retentant. Cuius peccatum quisque sequitur, necesse est vt eius pœnam sequatur. Neque enim erit impar supplicio, cuius errore quisque par est, ac vitio.

Luc. 12.

3. Reg. 14.

B

Quod Reges legibus teneantur. Ex dictis eiusdem. ¶ *Caput* 43.

Ibidē c. 52. c. iustū est, dist. 9.

Iustum est Principem legibus obtēperare suis. Tunc enim iura sua ab omnibus custodienda existimet: quando & ipse illis reuerentiam præbet. Principes legibus teneri suis, nec in se posse damnare iura, quę in subiectis constituunt. Iusta est enim vocis eorum authoritas, si quod populis prohibent, sibi non licere patiantur. Sub religionis disciplina, seculi potestates subiectæ sunt. Et quamuis culmine regni sint præditi, vinculo tamen C fidei tenentur astricti, vt fidem Christi suis legibus prædicent, & ipsam fidei prædicationem moribus bonis conseruent.

De disciplina Regum in ecclesia. Ex dictis eiusdem. ¶ *Caput* 44.

Ibid. ca. 53. 23. q. 5. cap. principes seculi.

Principes seculi nonnunquam intra ecclesiam potestatis adeptæ culmina tenent, vt per eandem potestatem disciplinam ecclesiasticam muniant. Cæterùm intra ecclesiam potestates necessariæ non essent, nisi vt quod nō præualet sacerdos efficere per doctrinæ sermonem, potestas hoc † imperet per disciplinæ terrorem. Sæpe per regnum terrenum cœleste regnum proficit: vt qui intra ecclesiam positi contra fidem & disciplinam ecclesiæ agunt, rigore principum † conterantur: ipsámque disciplinam, quam ecclesiæ humilitas exercere non præualet, ceruicibus superborum D potestas principalis imponat: † & sic venerationem meretur, vt virtutem potestatis impartiat. Cognoscant Principes seculi Deo debere reddere se rationem propter ecclesiam, quam à Christo tuendam suscipiunt. Nam siue augeatur pax & disciplina ecclesiæ per fideles principes, siue soluatur, ille ab eis rationem exigit, qui eorum potestati suam ecclesiam credidit.

† impleat.

† coerceātur.

† & vt venerationem acciplat, virtutem &c. Sic hodie Gratia. & Isi.

Cur Deus alios ad libertatem, alios autem ad seruitutem discreuerit. Ex dictis eiusdem. ¶ *Caput* 45.

Ibid. c. 47.

† Per peccatum primi hominis humano generi pœna diuinitus illata est seruitutis, ita vt quibus aspicit non congruere † libertatem, his misericordius irroget seruitutem. Et licet peccatum humanæ originis per baptismi gratiam fidelibus cunctis dimissum sit, tamen æquus Deus ideo discreuit homini-

† propter

† dignitatem.

hominibus vitã, alios seruos constituens, alios dominos, vt licentia malè agendi seruorum, potestate dominantium restringatur. Nam si omnes sine metu fuissent, quis esset, qui à malis quempiam cohiberet? Inde & in gentibus Principes, Regésque electi sunt, vt terrore suo populos à malo coërcerent, atque ad rectè viuendum legibus subderent. Quantùm pertinet ad rationem, non est personarum acceptio apud Deum, qui mundi eligit ignobilia, & contemptibilia, & ea quæ non sunt, vt ea quæ sunt destrueret, ne glorietur omnis caro: hoc est, carnalis potentia coram illo. Vnus enim Dominus æqualiter & dominis fert consultum, & seruis. Melior est subiecta seruitus, quàm elata libertas. Multi enim inueniũtur Deo liberè seruientes sub dominis constituti flagitiosis, qui & subiecti sunt illis corpore, prælati tamen sunt mente.

Ephe.6. Coloss.3. 1.Corint.1.

A B

Vt nullus seruus monachus fiat inuito domino suo. Ex Chalcedonensi concilio, cap.iiij. ¶ Caput 46.

Actione 15. 16.q.1.c.qui verè puréq;

Nullum recipi in monasteriis seruum obtentu monachi, præter domini sui conscientiam voluimus. Transgredientem verò hãc diffinitionem nostram, excommunicatum esse decreuimus.

De eadem re. Gelasius per Lucaniam, Brutios, & Siciliam episcopis. ¶ Caput 47.

Epist.1.c.16.

Quisquis episcopus, presbyter, & diaconus, vel eorum qui monasteriis præesse noscuntur, seruiles, & originarias personas apud se tenentes nõ restituendas patronis, aut deinceps vel ecclesiasticæ seruituti, vel religiosis congregationibus putauerint applicandas, nisi voluntate forsitan dominorum, & subscriptione, vel testimonio primitus absolutas, vel legitima transactione concessas: periculum se honoris sui non ambigant, communionísque subituros.

C

Ne mancipia manumissa seruituti denuo mancipentur. Ex concilio Aurelianensi tempore Childeberti Regis, cap.vj. ¶ Caput 48.

Aurel.5.

Quæcunque mancipia ab ingenuis dominis seruitute laxantur, in ea libertate maneant, quam tunc à dominis perceperunt. Huiusmodi libertas si à quocunque pulsata fuerit, cum iustitia ab ecclesiis defendatur: prę ter eas culpas, pro quibus leges, collatas seruis reuocare iusserũt libertates.

Exemplum eiusdem rei. Gregorius Mariano episcopo Rauennæ. ¶ Cap.49

lib.7.regist. epist.21.

Ioannes præsentium portitor, queritur vxorem suam molestias Georgij cuiusdam refugientem, diu in septis venerabilibus residere, & nullum hactenus inuenire solatium. Cuius quia de conditione esse cõtrouersiam asserit, & vestræ eam fraternitati petiit commẽdandam, his vos hortamur affatibus, vt eidem mulieri seruata æquitate tuitionẽ debeatis impendere, & à nullo eam contra rationis ordinem grauari aliquo modo permittatis.

D

De eo, si quem ecclesiasticæ familiæ episcopus seruitute laxauerit. Ex Agathensi concilio, cap.vi. ¶ Caput 50.

Cap.7. 12.q.2.ca.si quos de seruis.

Si quos de seruis ecclesiæ benè meritis episcopus libertate donauerit, collatam libertatem à successoribus placuit custodiri, cũ eo quod manumissor in libertate contulerit. Quod tamen iubemus xx. solidorum modum, in-

A dum, in terrula, vineola, vel hoſpitiolo tenere. Quòd ſi amplius datum fuerit, poſt manumiſſoris mortem eccleſiæ reuocetur.

Vt libertos ſi opus fuerit, eccleſia tueatur. Cap. xxviij. ¶ Caput 51.

Libertos legitimè à dominis ſuis factos, eccleſia ſi neceſſe fuerit, tueatur. Quòd ſi quis ante audientiam, aut peruadere eos, aut expoliare voluerit, vel præſumpſerit, ab eccleſia repellatur.

Cap. 29. diſt. 87. c. libertos legitimè.

Exemplum huius rei. Ex concilio Toletano iiij. cap. lxxiij. ¶ Caput 52.

Liberti quicunque manumiſsi ſunt, atque eccleſiæ patrocinio cõmendati exiſtunt, ſicut regulæ antiquorum patrum conſtituerunt, ſacerdotali defenſione à cuiuſlibet inſolentia protegantur, ſiue in ſtatu libertatis eorum, ſiue in peculio quod habere noſcuntur.

Cap. 71. diſt. 87. c. liberti qui à quibuſcũque

B *De eadem re. Ex vita beati Gregorij, lib. iij. cap xlvij.* ¶ Caput 53.

Libertatem cuiuſque hominis Gregorius contra Iudicum inſolentias, liberis nihilominus vocibus defendebat.

Authore Ioan. Diacono R. Ecclesiæ.

De eadem re. Gregorius Leontio exconſuli. ¶ Caput 54.

Lib. regiſt. 8. cap. 51.

Vnum hoc benè & conſtanter noui, quia & ſi quam in rebus publicis fraudem fecit libertinus, ſubſtantia eius cædi debuit, non libertas. Nam in hoc quòd liberi cæduntur, vt taceam, quòd omnipotẽs Deus offenditur, vt taceam, quòd veſtra opinio vehementer grauatur, piiſsimi tamen Imperatoris noſtri tempora omnino fuſcantur. Hoc enim inter Reges gentium, & Imperatorem regum diſtat, quia reges gentium domini ſeruorum ſunt: Imperator verò, Romanorum dominus liberorum. Vnde & C vos quicquid agitis, prius quidem ſeruata iuſticia, deinde cuſtodita per omnia libertate, agere debetis.

De mancipijs fugitiuis, ne quis eccleſiaſtico iure illa tueatur. Item, Petro ſubdiacono. ¶ Caput 55.

Plærosque cognouimus de amiſsis mancipiis conqueri dicentes: quia ſi ſeruus cuiuſpiam fortaſſe fugiens dominum ſuum, iuris eccleſiaſtici ſe eſſe profeſſus eſt, rectores eccleſiæ protinus hunc vt ſeruum eccleſiaſtici iuris habeant, nullo agentes iudicio, ſed ſerui vocem defendentes. Quod mihi tantùm diſplicet, quantùm à veritatis iudicio abhorret. Vnde volo, vt experientia tua, quæcunque ita facta cognouerit, poſtpoſita tarditate corrigat, & talia quæque mancipia, ſi qua nunc iure eccleſiaſtico haben-D tur, ſicut ſine iudicio ablata ſunt, ita reſtitui ante iudiciũ decet: & ſi quid in eis ſanctæ eccleſiæ legitimè competit, tunc eorum poſſeſſores debent ordinata actione pulſari.

Quomodò defendere ſe debeat, qui libertate donatus ad ſeruitutem reuocatur. Capitularium lib. iij. cap. xliij. ¶ Caput 56.

Si quis per chartam ingenuus dimiſſus fuerit, & à quolibet homine in ſeruum interpellatus fuerit, primum legitimum authorem ſuæ libertatis proferat, & in ſua libertate perſeueret. Si verò legitimus actor defuerit, teſtimonio bonorũ hominũ qui tunc aderant, quãdo liber dimiſſus fuerat, ſe defendere permittatur. Si verò teſtes defuerint, cũ duabus aliis chartis, quæ eiuſdem cancellarij manu firmatæ ſint vel ſcriptæ, ſuã chartam, quæ tertia eſt,

tertia est, veram & legitimam esse confirmet. Cancellarius autem talis esse debet, qui pagēsibus loci illius notus fuisset & acceptus. Si autem qui interpellatus fuerit ad seruitium, nec actorem nec testimonia habuerit, neque alias duas chartas ad suam confirmandam inuenire potuerit: tunc is qui eum interpellauit, secundùm legem ipsam chartam falsam efficiat, & seruum conquirat. A

Ne seruo credatur, cuipiā crimē imponēti. Capitular. lib. vi. ca. xlvi. ¶ *Cap. 57.*

Seruo penitus non credatur, si super aliquem crimen obiecerit, aut si etiam dominum suum crimine impetierit. Nam etiamsi in tormētis positus exponat quod obiecit, credi tamen illi non oportet.

Item, ne seruilis conditionis personæ contra aliquem testentur, nisi ingenui desint. Cap. clix. ¶ *Caput 58.* B

Libertus vel liberta in nullis negotiis contra quenquam testimonium dicere admittantur: excepto in aliquibus causis, vbi ingenuitas deesse cognoscitur, sicut permissum est & de seruis.

Serui testimonio aduersùs dominū minimè standū. Li. vii. c. ccviij. ¶ *Cap. 59*

Si serui facinora dominorum confessi sunt, nullo modo audiantur, nisi fortè eos deferant maiestati.

De eadem re. Codicum lib. iiij. cap. xx. titulo 8. ¶ *Caput 60.*

Tit. 20. l. 7. Seruos pro dominis, quemadmodum aduersùs eos, interrogari non posse: pro facto autem suo posse interrogari, non ambigitur.

Item de eadem re. Lib. ix. cap. i. titulo xx. ¶ *Caput 61.*

Tit. 1. l. 20. Si quis ex familiaribus, vel ex seruis cuiuslibet domus, cuiuscunque criminis delator atque accusator emerserit, eius existimationem, caput, vel fortunas petiturus, cuius familiaritati vel dominio inhæserit, ante examinationem iudicij in ipsa expositione criminum, atque accusationis exordio, vltore gladio feriatur. C

Liberti patronos accusantes, perinde puniendi ac serui. Tit. xxi. ¶ *Cap. 62.*

Ibid. l. 21. Liberti si accusatores manumissorum, hæredúmue eorum præsumpserint esse: eodem quo serui supplicio tenebuntur, luituri pœnas ante prohibitæ delationis exordium.

Libertum ob ingratitudinem erga patronum reuocari debere in seruitutem. Nouellarum constitutio. lxix. cap. 2. ¶ *Caput 63.*

Si libertus contra patronum suum ingratus fuerit, rescindi debet libertas: cauere autem oportet ingratitudines, quæ legibus cognitæ sunt: veluti, si libertus manus suas contra patronum moueat, vel si contumelias atroces ei fecerit, vel si magnum & intolerabile damnum ei dederit: id est, si ad dedecus eius pertinētes iniurias effuderit. Si enim horum aliquid patronus vel liberi eius probauerint, ad pristinum statum conuictus reuertatur libertus. D

Quæ personæ à publica accusatione arceantur. Ex concilio Carthaginensi vij. cap. 2. ¶ *Caput 64.*

4. q. 1. c. diffinimus eū, & 4. q. 6. c. omnibus quibus. Omnes serui, vel proprij liberti ad accusationem publicè non admittantur, omnes etiam infamiæ maculis aspersi, id est, histriones, aut turpitudinibus

tudinibus

A tudinibus subiectæ personæ: hæretici etiam, siue pagani, seu Iudæi. Sed tamen omnibus quibus accusatio denegatur, in causis propriis accusandi licentia non neganda est.

Ne libertus ecclesiam cuius antea seruus fuerat, accusare præsumat. Ex Toleta. concil. iiij. cap. lxix. ¶ *Caput 65.*

Cap. 67.

Liberto aduersus ecclesiam, cuius iuris extitit, accusandi vel testificandi denegetur licentia. Quòd si præsumpserit, placet vt in seruitutem propriæ ecclesiæ reuocetur, quia nocere conatur.

12. q. 2. c. episcopus qui mãcipium.

De eodem. Ex Hispalensi concil. cap. ix. ¶ *Caput 66.*

Cap. 8. cõci. Spalensis 2. 12. q. 2. cap. octaua discussio.

Libertorum statum, qui contra episcopum suum, vel patronam ecclesiam nituntur, decidi potius quàm conseruari conuenit: vt quorum li-

B bertas perniciosa est, sit salutifera seruitus, & qui superbire nouerunt adepta libertate elati, perdita discant obedire subiecti.

Liberti, eorúmque posteri qualiter cum rebus ab ecclesia sibi commissis agere debeant. Ex Toleta. concil. ix. cap. xvi. ¶ *Caput 67.*

Libertis ecclesiæ eorúmque propagini ex omnibus quæ de iure ecclesiæ noscũtur habere, nihil licebit in extraneum dominium transactione quacunque deducere. Sed si ex his quælibet fortasse vendere voluerint, sacerdoti eiusdem ecclesiæ offerent conuenienter emenda: earúmque rerum pretia, vt eis placuerit, aut dispensent, aut habeant. Nam in dominium partis alterius rei suæ censum nullo modo transire permittimus. Suis autem filiis, vel propinquis eiusdem vel seruitio vel patrocinio subiugatis,

C quæcunque vendere vel donare voluerint, aditus omnino patebit.

Famulos ad ecclesiam confugientes contra voluntatem dominorum suorum non esse tuendos. Gregorius Bonifacio episcopo. ¶ *Caput 68.*

Metuentes famuli dominos si ad ecclesiæ septa confugerint, intercessionem debent quærere, non latebras: ne hæc ipsa præsumptio tarditatis temeritatem augeat renitendi. Filius etenim noster vir spectabilis Petrus queritur seruum suum in ecclesia S. Clementis diutius commorari: cui cùm deputasset sacramenta præstari, illum egredi nulla ratione voluisse. Et ideo supradictus homo de præsenti cum eo quem elegerit esse mittendum, cùm de impunitate eius sacramenta præbuerint, eum facias ad dominum suum modis omnibus remeare. Aut si in hac peruicacia fortè per-

17. q. 4. cap. metuentes.

D stiterit, post sacramentum sibi pręstitum, reddatur inuitus.

De eadem re. Idem Petro subdiacono Campaniæ. ¶ *Caput 69.*

Mancipia si qua in monasterio sancti Seuerini, vel in alia ecclesia eiusdẽ castelli de ciuitate refugerint, mox vt ad notitiam tuam peruenerit, nullo modo illic ea immorari permittas: sed intra ciuitatem in ecclesiam reuocentur. Et si iustam contra dominos suos querelam habuerint, congrua ordinatione de ecclesiis exire necesse est. Si verò venialem culpam commiserint, dominis suis accepto de venia sacramento, sine mora reddantur.

Lib. regist. 2. epist. 1. seu cap. 40.

Ne quis mancipia clericorum pro suis occupet. Ex Arelatensi concilio, cap. vi. ¶ *Caput 70.*

Si quis mancipia clericorũ pro suis mancipiis ad ecclesiam fugientibus,

crediderit occupāda,per omnes ecclesias districtissima dānatione feriatur. A

Si quis fugitiuum seruum clam domino suo susceperit, quo damno mulctetur. Codicum lib.vi.cap.j.titulo iiij, ¶ *Caput* 71.

Tit.1.l.4.

Quicunque fugitiuum seruum in domo vel in agro inscio domino eius susceperit,cum compari alio vel xx. solidis reddat.

Quod furti reus sit,qui seruum à domino suo quolibet modo alienauerit. Titulo vi. ¶ *Caput* 72.

Tit.2.l.6.

Alienum seruum sine voluntate domini qui sciens vendidit,seu donauit,vel alio modo alienauit,nihil ei diminuere potest.Et si contrectet,vel apud se detinuerit,furtum facit.

Ne quis Apostolicæ sedis censura manumissum, ad seruitium retrahat. Gregorius Anthemio subdiacono. ¶ *Caput* 73. B

Li.1. regist. epist.53.
† Gaudiosus est apud Gregor.

Præsentium lator † Gaudentius insinuauit nobis, ab actoribus sanctæ Romanæ (cui Deo authore præsidemus) ecclesiæ, sibi violentiā irrogari: asserens quòd filios suos iuri prædictæ velint ecclesiæ vendicare. Oblatis etenim ab eo documentis, nouimus Siricam vxorem præsentium portitoris, ab Aetia quondam beatæ memoriæ, Morenæ cuidam fœminæ titulo donationis fuisse largitam,& ab eadem Morena per epistolam manumissam.Et ideo indecens esse credimus,vt progeniti ex libera muliere filij ad seruitium retrahantur. Propterea experientiæ tuæ presenti authoritate præcipimus,vt his ipsis documentis,sicut & nos didicimus exuto à curis animo,diligenter intendat: quatenus si documenta nulla sunt ab ecclesiæ parte,quæ documentis huius hominis debeant obuiare, ab *eius se mole-* C stia sine aliqua retractatione suspēdat. Durum est enim,*vt si alij pro mer*cede sua libertates tribuunt, ab ecclesia, quam tueri hæc oportuerat, reuocentur.

Seruum non esse fugitiuum qui ad amicum domini sui,causa intercessionis confugerit. Pandectarum lib.xxi.titulo j. ¶ *Caput* 74.

Tit.1.l.43.

Qui ad amicum domini deprecaturus confugit,non est fugitiuus.Imò si ea mente aut non impetrato auxilio,domum non reuertatur, nondum fugitiuus est.

Quod seruus fugiens, serui per hoc iugum non abijciat.Lib.xliiii. titulo secundo. ¶ *Caput* 75.

Lib.41. tit. 3.l.15.§.Si seruus quē.

Si seruus quem posidebam,fugerit,etiam si pro libero gerat, videbitur D à domino posideri.Sed hoc tunc intelligendum est,cùm si is apprehensus fuerit,nolit pro libertate sua litigare : nam si paratus est litigare,non videbitur à domino posideri,cui se aduersarium præparauit.

De dominis si famulis intolerabiles fiant.Titulo.viii. ¶ *Caput* 76.

De his seruis qui ad ædem sacram vel statuam principum confugiunt, præcepit (Diu⁹ Antoninus) vt si intolerabilis videatur dominorū sęuitia, cogantur seruos bonis cōditionibus vendere,vt preciū dominis detur. Et rectè,expedit enim Reipub. ne quis re sua malè vtatur. Cuius rescripti ad AElium Martianū emisi verba sunt hæc : Dominorū quidē potestatē in seruos suos illibatā esse oportet,ne cuiquā hominū ius suum detrahatur.

Domino-

A Dominorum intereſt,ne auxilium contra ſæuitiam vel famem, vel intolerabilem iniuriam denegetur his,qui iuſtè deprecantur. Ideóque cognoſce de querelis eorum,qui ex familia Iulij Sabini ad ſtatuam confugerint, & ſi vel durius habitos,quàm æquum eſt, vel infami iniuria affectos cognoueris, vendere iube: ita vt in poteſtatem domini non reuertantur.

Exemplum vindictæ in eos qui ſe iuſtas habere cauſas mendaciter fingunt. Gelaſius Iohanni epiſcopo † Viuanenſi. ¶ *Caput* 77.

† Viennenſi legit Gratia.

Vxor Fœlicis & filia Romam (quia ſic oportuit) peruenerunt. Siquidem hunc ipſum primum ſe ad barbarorum baſilicam conferentem, ſéq; bonas cauſas habere iactantem, egredi ſub hac conditione præcepimus, vt ſi actus ſuos fideliter & rationabiliter allegaret, nihil contra eum prorſus aſperum fieri, durúmque pateremur. Alioquin ſi contra fidem & vtilitatem dominicam veniſſe probaretur,ipſe ſibimet imputaret atque ordinationi congruæ ſubiaceret.Qui ſuperueniente filio noſtro viro ſpectabili Orthaſio,ſic eſt ad ſingula quæque conuictus, vt os aperire non poſſet,& vera eſſe quæ huic obijcerentur,propria voce fateretur. Ideóque tenetur mancipatus cuſtodiæ.

17.q.4.c.Vxor Fœlicis.

B

Quod homicidij reus non ſit, qui alienum ſeruum inſidiantem ſibi occiderit.Pandectarum lib.ix.tit.ij. ¶ *Caput* 78. *Titu.2.l.4.*

Si ſeruum tuum latronem inſidiantem mihi, occidero, ſecurus ero. Nam aduerſùs periculum naturalis ratio permittit ſe defendere. Lex duodecim tabularum furem noctu deprehenſum occidere permittit, vt tamē id ipſum cum clamore teſtificetur. Interdiu autem deprehenſum, ita permittit occidere, ſi is telo ſe defenderit, vt tamen æquè cum clamore teſtificetur.

C

Quod dominum par culpa conſtringat, ſi quem eo ſciente ſeruus occiderit.Titulo quarto. ¶ *Caput* 79. *Tit.4.l.2.*

Si ſeruus ſciente domino occidit, in ſolidum dominum obligat: ipſe enim videtur dominus occidiſſe. Si autem inſcienter, noxalis eſt. Nec enim debuit maleficio ſerui in plus teneri,quàm vt noxæ eum dedat.

Pœnitentia eius qui proprium ſeruum extra iudicis conſcientiam peremerit. Ex Agathenſi concilio,cap.lx. ¶ *Caput* 80. *Cap.62.*

Si quis ſeruum proprium ſine conſcientia iudicis occiderit,excommunicatione vel pœnitentia biennij,reatum ſanguinis emundabit.

D

Si quis peccauerit,in eo non in ſubſtantia eius vindicandum. Gregorius Petro ſubdiacono Siciliæ. ¶ *Caput* 81. *Li.1.regiſt. epiſt.42.*

Cognouimus quòd ſi quis ex familia eccleſiæ culpam fecerit, non in ipſo, ſed in eius ſubſtantia vindicetur. De qua re præcipimus, vt ſi quis culpam fecerit, in ipſo, ſicut dignum eſt vindicetur: à commodo autem eius abſtineatur. Niſi fortè parum aliquid, quod in vſum executoris qui ad eum mittitur, proficere † poſsit.

16.q.6.c.cognouimus.

† non poſsit. habet Greg.

Qualiter admonendi ſint ſerui. Grego.in Paſtorali,lib.ij. ¶ *Caput* 82. *Parte 3.admonitiõe 6.*

Serui admonendi ſunt,ne dominos deſpiciant: ne Deum offendant,ſi ordinationi illius ſuperbiendo contradicant.

Item admonitio seruorum. Ambrosius super epistolam primam ad Corinthios. ¶ *Caput* 83. A

Si qui sub iugo sunt serui, dominos suos dignos omni honore existiment, ne nomen Dei & doctrina blasphemetur. Hæc de illis scribit Apostolus, qui infideles habent dominos, præcipiens eis, vt omne obsequium suis præbeant dominis, licent sint à pietate alieni.

1. *Timot.* 6.

De eadem re. Eiusdem, In argumento epistolæ ad Philemonem. ¶ *Cap.*84

Seruos omne seruile obsequium suis dominis præbere præcipit Apostolus cum omni solicitudine, siue impios habeant, siue pios dominos.

Qualiter dominus seruum placare debeat iniustè à se læsum. Sermo Augustini in quadragesima de fraterna concordia, qui sic incipit, Dies isti sancti. ¶ *Caput* 85. B

Homel. 40. lib. quinquagin. homel.

Aliquando dominus homo peccat in seruum suum, quia etsi ille dominus est, ille seruus, ambo tamen serui alieni sunt, quia ambo Christi sanguine redempti sunt: tamen durum videtur, vt hoc etiam iubeam, hoc præcipiam, vt si fortè dominus peccat in seruum suum iniustè litigando, iniustè cædendo, dicat illi, Ignosce mihi, da mihi veniam: non quia non debet facere, sed ne ille incipiat superbire. Quid ergo? ante oculos Dei pœniteat eum, ante oculos Dei puniat cor suum. Et si non potest seruo dicere, quia non oportet, Da mihi veniam, blandè illum alloquatur: Blanda enim appellatio, veniæ est postulatio.

De seruo qui res detinet alienas. Codicum libro iij. cap. xxxij. tracta. xx. ¶ *Caput* 86. C

*Tit.*32.*l.*20

Non seruum, quem res tuas detinere asseueras, sed eius dominum de rebus repetendis conueniendum esse perspicis.

Quod mancipium furtim & iniustè distractum dominus sine precio vindicabit. Tractatus xxiij. ¶ *Caput* 87.

*L.*23.

Si mancipium tuum per vim, aut per furtum ablatũ alij ex nulla iusta causa distraxerunt, vindicanti tibi dominum, soluendi precium nulla necessitas irrogetur.

De seruis furtim arbores succidentibus. Cap. xli. Tract. ij. ¶ *Cap.* 88.

*Tit.*41.*l.*2.

Si serui vestri inscientibus vobis, aut etiam prohibentibus, furtim arbores cæciderunt, frustra veremini, ne ex persona eorum vltra noxæ deditionem sitis obstricti: cùm ex delictis seruorum domini ignorantes, vel prohibentes, ita condemnari debeant, vt aut noxæ dedere seruum, aut condemnationes sufferre in sua habeant potestate. D

Quod patronis vel dominis peccantibus, liberti vel serui sint innocentes. Capit. xiii. Titulo v. ¶ *Caput* 89.

*Lib.*4.*tit.* 13.*l.*5.

Ex patroni, vel ex domini contractu, liberti vel serui conueniri non possunt.

Si seruus mutuam accepit pecuniam, quicquid ex ea in vsum domini transierit, domino soluendum. Cap. xx. tit. i. ¶ *Caput* 90.

*Tit.*25.*l.*1.

Seruus tuus pecuniam mutuam accipiens, ita demum te institoria actione obligauit, si cum eum officio alicui, vel negotiationi exercendæ præpo-

A præponeres, etiam vt faceret, ei permissum à te, probetur. Quòd si ea actio locum non habet, si quid in rem tuam versum probabitur, actione in eadem re proposita cogeris exoluere.

De eodem. Titulo iij. ¶ *Caput 91.* *Tit.25.l.3.*

Institoria aduersus eum actio competit, à quo seruum mensæ præpositum dicis, si eius negotij causa, quod per eum exercebatur, depositam pecuniam nec redditam, potest probari.

De eadem re. Cap.xxvi. tit. iij. ¶ *Caput 92.* *Tit.26.l.3.*

Etiam si neque mandante, neque subscribente, neque iubente domino pecuniam mutuam Priscæ dedisses: tamen ea quantitas si in rem dominę eius iustis erogationibus versa est, apud suum Iudicem eam conueni, conB secuturus secundùm iuris formam, id quod tibi deberi apparuerit.

Neminem contra patronum suum publicè posse clamare. Lib. vi. cap. vi. titulo i. ¶ *Caput 93.* *Lib.4.ti.6. l.1.*

Contra patronum tuum famosam actionem instituere non potes.

Nulli seruilis conditionis inscio domino vel inuito licere possessionibus præiudicium facere. Lib.ix.cap.xvi. tit. viii. ¶ *Caput 94.* *Lib.8. titu. 16.l.8.*

Nexum non facit prædiorum, nisi persona quæ iure potuit obligare. Per seruum autem, procuratorem, colonum, vel actorem, conductorémue præiudicium possessioni, inuito vel inscio domino, imponi non posse, & iure, & legum authoribus declaratur.

De partu ancillæ, si inscio vel inuito domino expositus fuerit.
C *Cap. lj. titulo j.* ¶ *Caput 95.* *Tit.52.l.1.*

Si inuito vel ignorante te partus ancillæ tuæ expositus est, repetere eũ non prohiberis: sed restitutio eius (si non à fure vindicaueris) ita fiat, vt si qua in alendo eo, vel fortè ad discendum artificium iustè consumpta fuerint, restituantur.

Item de partu seruili. Titulo ij. ¶ *Caput 96.* *Tit. 52.l.2.*

Vnusquisque sobolem suam nutriat: quòd si exponendam putauerit, animaduersioni quæ constituta est, subiacebit. Sed nec dominis vel patronis repetendi aditum relinquimus, si ab ipsis expositos quodammodò ad mortem, voluntas quæ misericordiæ est amica, non collegerit. Nec enim suum dicere poterit, quem pereuntem contempsit.

D *Ne quis puerum cuiuscunque conditionis expositum sibi vendicet in seruum. Titulo iii.* ¶ *Caput 97.* *Tit.53.l.3.*

Sancimus nemini licere, siue ab ingenuis genitoribus puer paruulus procreatus, siue à libertina progenie, siue seruili conditione maculatus, expositus sit, eum puerum in suum dominium vindicare, siue nomine dominij, siue adscriptione, siue colonariæ conditionis. Sed neq; his qui eos nutriendos sustulerunt licentiam cōcedi penitus cum quadam † distinctione ita eos tollere, & educationem eorum procurare siue masculi sint siue fœminæ: vt eos vel loco liberorum, vel loco seruorum, aut colonorum habeant: sed nullo discrimine habito, hi qui ab huiusmodi hominibus educati sunt, liberi & ingenui appareant.

† districtione.

Lib.9.tit. 49.l.1.

De seruis damnatis, quid rerum suarum ad dominos pertineat. Cap. 50. tit. j. ¶ *Caput* 98.

Seruorum capitis criminibus damnatorum peculia dominis non auferri notum est: sed quod seruum dominus habuisse probauerit, recipiet.

Lib.9.titu. 2.l.2.

Quod dominus seruum defendere possit in iudicio accusatum. Cap. ij. tit. ij. ¶ *Caput* 99.

Si cuidam crimini seruus obnoxius postulatur, dominus eum defendere potest, & in iudicio sistere accusatoris intentionibus responsurum. Post probationem autem criminis, non ipse dominus, sed seruus pro suo delicto condemnationem sustinebit.

Quod libertatem non amittat, si quis territus apud iudicem seruum se esse mentiatur. Capitularium lib.vij, cap. ccc xlij. ¶ *Caput* 100.

B

Qui metu & impressione alicuius terroris, apud acta Præsidis seruum se esse mentitus est, postea statum suum defendendi, non præiudicatur.

De eo qui à seruo alieno aliquid comparauerit nesciente domino suo. Lib.v.Cap.ccc vi. ¶ *Caput* 101.

Si quis ex seruo alieno aliquid comparauerit nesciente domino suo: si dominus infirmam voluerit esse emptionem, reddet precium emptori, vt emptio nihil habeat firmitatis.

Quod vterque anathema sit, & seruus qui dominum suum superbè fugerit, & is qui eum ad huiusmodi fugam incitauerit. Hieronymus ad Paschasium Alexandrinum. ¶ *Caput* 102.

C

De seruo qui fugerat dominum suum interrogabas, *si ille in illa fuga* mortuus fuerit, vtrùm liceret pro eo orare, an non. Hoc in diuinis libris non inuenimus prohibitum: sed tamen ab Apostolis firmiter præceptũ, vt serui sint subditi in omni timore dominis, non tantùm bonis & modestis, sed etiam discolis: & in Gangrensi concilio ita scriptum est: Si quis seruum sub prætextu diuini cultus doceat proprium dominum contemnere, vt sic discedat ab eius obsequio, anathema sit. Vnde datur intelligi, quia si ille anathema meruit qui docet seruum proprium cõtemnere dominum, & ab eius obsequio discedere: quantò magis ille qui dominũ spernit, & eius seruitio subdi noluerit? Sed tamen distantia est inter illum qui per superbiam fecerit, & illum qui per necessitatem coactus est crudelitate domini sui.

1.Pet.2. Cap.3.

D

Tit.5.l.4.

Ne patroni & liberti mutuo sese testimonio impetere cogantur. Pandectarum lib.xxij. ¶ *Caput* 103.

Nec patroni patronæue aduersùs libertos, neq; liberti aduersùs patronos cogantur testimonium dicere.

Dominos habere potestatem in seruos seruandi eos atque perdendi. Lib. xliiij. Tit.viij. ¶ *Caput* 104.

Apud omnes æquè gentes animaduertere possumus, dominis in seruos vitę necísque potestatem esse: & quodcunque per seruum acquiritur, id domino acquiritur.

Quod

A *Quod furtum non faciat, qui rem ancillæ propriæ, quoquo modo donauerit. Institution. lib. ij. tit. vj.* ¶ *Caput* 105.

Si is ad quem ancillæ pertinet vsusfructus, partum suum esse credens, vendiderit aut donauerit, furtum non committit: furtum enim sine affectu furandi, non committitur.

De seruis malefacientibus. Lib. iij. tit. xxx. ¶ *Caput* 106. *Lib. 4. ti. 8.*

Ex maleficijs seruorum: velut si furtum fecerint, aut bona rapuerint, aut damnum dederint, aut iniuriam commiserint, noxales actiones proditæ sunt, quibus domino damnato permittitur aut litis æstimationem sufferre, aut hominem noxæ dedere. Noxa autem est corpus quod nocuit, id est seruus: noxia ipsum maleficium, velut furtum, damnum, rapina, in-B iuria. Summa autem ratione permissum est noxæ deditione perfungi. Nanque erat iniquum nequitiam eorum vltra ipsorum corpora dominis damnosam esse. Dominus noxali iudicio serui sui nomine cõuentus, seruum actori quidem noxæ dedendo liberatur, nec minus perpetuum eius dominium à domino trãsfertur. Si autem damnum ei cui deditus est resarcierit, quæsita pecunia auxilio Prætoris inuito domino manumittetur. *Item.* Si dominus in seruum suum aliquid commiserit, nec si manumissus vel alienatus fuerit seruus, vllam actionem contra dominum habere potest. *Aliquantò post.*

De his quæ filij acquirunt & serui. Lib. iij. tit. xxix. ¶ *Caput* 107.

Admonendi sumus acquiri nobis non solùm per nosmetipsos, verùm C etiam per eas quoque personas, quę in nostra potestate sunt: veluti per seruos nostros, & filios: vt tamen quod per seruos quidem nobis acquiritur, totum nostrum fiat: quod autem per liberos quos in potestate habemus, ex obligatione fuerit acquisitum, hoc diuidatur secundùm imaginem rerum proprietatis, id est vsusfructus quem nostra decreuit constitutio: vt quod ab actione commodum perueniat, huius vsumfructum quidem habeat pater, proprietas autem filio seruetur.

Exemplum iustæ vltionis, ne quis alienum seruum corrumpere vel solicitare præsumat, Li. iiij. tit. i. ¶ *Caput* 108. *Tit. 2.*

Illud quæsitum est, cùm Titius seruum Męuij solicitauerit, vt quasdã res domino surriperet, & ad eum perferret, & seruus id ad Mæuium per-D tulerit: Mæuius dum vult Titium in ipso deprehendere, permisit seruum quasdam res ad eum perferre: vtrùm furti, an serui corrupti teneatur Titius, an neutro. Et cùm nobis super hac dubitatione suggestum est, & antiquorum prudentium super hoc altercationes perspeximus, quibusdam neque furti neque serui corrupti actionem præstantibus, quibusdam furti tantummodò: nos huiusmodi calliditati obuiam euntes, per nostram decisionem sanximus, non solùm furti actionem, sed etiam serui corrupti contra eum dari. Licet enim is seruus deterior à solicitatore minimè factus est, & ideo non concurrant regulæ quæ serui corrupti actionem introducant: tamen consilium corruptoris ad perniciem probitatis serui introductum est, vt sit ei pœnalis actio imposita, tanquam si re ipsa fuerit

ſeruus corruptus: ne ex huiuſmodi impunitate, & in alium ſeruum qui poſsit corrumpi tale facinus à quibuſdam perpetretur. A

De ſeruo cum quo negotium geſtum fuerit. Tracta. vi. ¶ *Caput* 109.

Tit. 7.

Si iuſſu domini cum ſeruo negotium geſtum fuerit, in ſolidum prætor aduerſus dominum actionem pollicetur: ſcilicet quia qui ita contrahit, fidem domini ſequi videtur.

De dominis & ſeruis quomodò ſeſe ſibi conformare debeant. Proſper lib. ij. de vita contemplatiua cap. iij. ¶ *Caput* 110.

Domini ſeruos velut eorum in Chriſto conſerui, miſericorditer tractent: & ſerui dominis ita ex corde deſeruiant, vt voluntatem non ſolũ dominorum ſuorum, ſed etiam Dei hoc ipſum iubentis efficiant.

De hominibus eccleſiaſtici iuris, ne teſtamenti ſibi paginam faciant. Gelaſius Honorio epiſcopo. ¶ *Caput* 111. B

13. *q.* 2. *c. illud etiam.*

Illud etiam ſynceritatem tuam non latere volumus, ad nos fuiſſe perlatum, quòd ampliatus conductor, quem non ſolùm ſeruum conſtat eccleſiæ, ſed ita rationibus à multis temporibus implicatum, vt etiamſi eſſet ingenuus, donec ratiocinia cuncta deduceret, modis omnibus obnoxius haberetur: auſu temerario molitus fuerit condere paginam teſtamenti, cuius omne peculium eccleſiaſtico iuri legibus nõ dubitetur obſtrictum. Quapropter his præſumptionibus vice noſtra, tua fraternitas contradicat, nec fieri prorſus aliqua ſurreptione permittat. Ac ſi eidem quicquam humanitatis fortè contigerit, quia grandæuus eſſe memoratur, mox eius ſine dilatione ſubſtantiam vnanimitas tua filiis eius duntaxat, *quibus* patrimonium probatur commiſſum, ſub fideli *deſcriptione contra*dat, donec temporibus vniuerſis quibus hoc patrimonium gubernaſſe cognoſcitur, partes dominicas cogatur reddere indemnes. C

Ne quis ſeruũ iudicet alienũ. Teleſphorus papa fratribus Epiſc. ¶ *Cap.* 112.

Roma. 14.

Tu quis es qui iudicas alienum ſeruum? Procul dubio tranſgreſſor es legis Dei & Apoſtolorum atque Prophetarum, & nõ ſolùm harum, ſed etiam humanarum. Omnes enim leges tam diuinæ quàm humanæ alienum ſeruum iudicare prohibent.

De eadem re vberius. Inſtitutionum lib. iiij. tit. iiij. ¶ *Caput* 113.

Seruis ipſis quidem nulla iniuria fieri intelligitur, ſed domino per eos fieri videtur. Non tamẽ iiſdẽ modis quibus etiã per liberos & vxores. Sed ita cũ quid latrocinij cõmiſſum fuerit, & quod apertè ad contumeliam domini reſpicit: veluti ſi quis alienum ſeruum verberauerit: & in hunc caſum actio proponitur. At ſi quis ſeruo conuicium fecerit, vel pugno eum percuſſerit, nulla in eum actio domino cõpetit. Si cõmuni ſeruo iniuria facta ſit, æquũ eſt nõ pro ea parte qua dominus quiſq; eſt, æſtimationem iniurię fieri, ſed ex dominorum perſona, quia ipſis fit iniuria. Quòd ſi vſusfructus in ſeruo Titij eſt, proprietas Męuii, magis Męuio fieri iniuria intelligitur. Sed ſi libero qui tibi bona fide ſeruit, iniuria facta ſit, nulla tibi actio dabitur, ſed ſuo nomine id experiri poterit, niſi in contumeliam tuam pulſatus ſit: tunc enim competit & tibi iniuriarum actio. D

Idem

A Idem ergo eſt & in ſeruo alieno bona tibi fide ſeruienti, vt toties admittatur iniuriarum actio, quoties in contumeliam tuam ei iniuria facta ſit.

Quod plærunque illicitè oppreſſi eccleſiæ patrocinium quærunt ſubiecti. Aug. ſuper Ioan. parte i. tractat. xliiij. ¶ *Caput* 114.

Aliquando illicito iugo & improbo ſubiecti fugiunt ad eccleſiam, qua retinentur ingenui à ſeruitute. Interpellatur epiſcopus, & niſi curet operã impendere ne ingenuitas opprimatur, immiſericors deputatur.

De rebus defuncti teſtatoris. Nouellarũ Iuſtiniani cõſtitut. i. c. i. ¶ *Cap.* 115.

Si quis parentem, vel filium, vel fratrem, vel patronum hæredem conſtituerit, & legatum ſiue fideicommiſſum ab eo legibus non incognitum B alicui reliquerit, ſi quidem voluntatem defuncti ſcriptus hæres impleuerit, & ſine fruſtratione legatum exolucrit, habeat firmiter hæreditatem defuncti, & iudicio potiatur eius, cuius euerti iudicium paſſus nõ eſt. Si autem reluctandum eſſe voluntati teſtatoris exiſtimauerit, & legatario moras fecerit: intantùm vt etiam legatarius iudicem adeat, & victricem ſententiam capiat: & tamẽ nihilominus hæres moras ſimiliter faciat, & poſt iudicialem calculum, annale prætereat ſpacium: tunc ſolam legitimã portionem ſibi debitam hæres inſtitutus habeat, & reliquam partem amittat.

Vt infra annum hæres legata ſoluat. Cap. iiij. ¶ *Caput* 116.

Intra annum modis omnibus relictum præſtetur legatum: initium autem anni eſſe oportet illud tempus, quo iudiciali ſententia reus admonitus eſt propter legati ſolutionem: anno autem tranſacto hæres qui legata non ſoluerit, hæreditatem teſtatoris amittat. C

Quid creditorem agere oporteat, cui debitum die ſtatuto nõ ſoluitur. Conſtitutio iiij. cap. i. ¶ *Caput* 117.

Si quis crediderit alicui, & fideiuſſorem vel mandatorem acceperit, vel eum qui pecuniam pro eo conſtituerit, non priùs contra tales perſonas actiones moueat ſuas, quàm aduerſùs ipſum reũ principalem egerit, eũq; inopem inuenerit vel in ſolidum, vel pro parte. Poſtquàm enim egentia laborare noſcitur reus ſiue in ſolidum, ſiue pro parte, tunc contra fideiuſſores vel mandatores creditorem intendere oportet. *Item.* Hæc autem ſic intelligenda ſunt, vt nullam facultatem habeat creditor res vindicare, priuſquàm perſonales actiones exerceat, tam contra ipſum reũ principalem, quàm contra fideiuſſores eius & mandatores, eóſque non ſoluendo eſſe appareat. *Ibid. c. 2.* D

Qui mutuam acceperit pecuniam quid facere debeat, ſi pecuniam non habuerit quam reddat. Cap. ij. ¶ *Caput* 118. *Ibid. c. 3.*

Si quis pecuniam mutuauerit, debitor autem pecuniam non habuerit, mobilem rem creditori præſtet, ſi habet. Si autem rem mobilem non habeat, tunc immobilem rem ſuam ſi habet, vẽdere debet, & pecuniam debitam ex precio rei ſoluere. Sin autem emptorem non inueniat, tunc prędium quod optimum habet creditori ſuo præſtet, & actione qua obſtrictus eſt liberetur. Vbi autem emptorem prædii ſui inuenerit, caueat creditori

ditori pecuniam debitam soluturum se, & post cautionem liceat ei constituere venditionis contractum. Creditoris autem appellatione significatur non solùm is qui mutuam dedit alicui pecuniam, sed etiam omnes qui aliquam actionem contra aliquem habent. A

Quid fieri debeat de bonis capitaliter damnati. Cap. x. ¶ *Caput* 119.

Capitali crimine damnatorum bona, non ad lucrum præsidis perferri, sed cognatis punitorum reddi oportet.

Vt allegationes ligatorum permaneant vt sunt, donec princeps accipiat tempus iustitiam iudicandi. Constitutio xxiiij. cap. ij. ¶ *Cap.* 120.

Si consultatio speretur, & princeps occupatus non posit senatum ad hoc ipsum colligere, allegationes litigatorum maneant in eadem figura, & nullum præiudicium patiantur, quamuis tempus statutum transactũ sit, vsque eo videlicet donec princeps vacationem habens, senatores conuocauerit. B

Vt lenones nusquam esse sinantur, immo & manuscripta eorum inania sint. Constitutio xxxi. cap. i. ¶ *Caput* 121.

Consti. 14. §. itẽ si quis. Hæc constitutio iubet neminem lenonem esse, neque in vrbe imperiali, neque in prouinciis: & hoc prohibere debent Prætores & Præsides. Vltimo enim supplicio subijciuntur, qui contra constitutionis normam lenones esse ausi sunt. Omnia autem instrumenta & fideiusiones apud lenones interpositas, vel à lenonibus contra bonos mores factas, infirmas atque inualidas esse constitutio iubet.

Quo supplicio plectatur incestum matrimonium. Constitutio xxxij. cap. i. ¶ *Caput* 122. C

Cõsti. 12. §. 1. Si quis nefarium & incestum atque damnatum matrimonium contraxerit, liberos autem ex priore legitimo matrimonio non habuerit, statim suis facultatibus careat, & dos quę data est ei, fisci iuribus vindicetur. Post publicationem autem & cinguli sui patiatur amisionem, & exilio puniatur. Quod si vilior sit, & corporali quæstioni subsistat, & vxor eius contra leges nupta, easdem pœnas patiatur: scilicet si nulla iusta excusetur ignorantia.

Qualiter nepotes & neptes aui vel auiæ hæreditates inter se partiantur. Constitutio xxxiiij. cap. iiij. ¶ *Caput* 123.

Consti. 18. §. neque illo quidem. Si quis nepotes ex filio reliquerit & ex filia, nepotes vel neptes pariter ad hæreditatem ab intestato aui defuncti vocentur: & non minus tertiam partem sicut antè capiant, sed integram portionem consequantur, nepotes ex filia talem accipiant nati, qualem accipiũt nepotes ex filio procreati. D

Eodem §. *Item.* Si auia decesserit nepotibus ex filio, & neptibus ex filia derelictis: omnes pariter ad hæreditatem auiæ suę vocentur: & omnino nulla sit differentia, vtrùm omnes nepotes sint an neptes, vtrùm ex filio an ex filia procreati sint.

Quid patiatur debitor qui tempore redditionis voluerit frustrare creditorem. Constitutio xxxv. Cap. iiij. ¶ *Caput* 124.

§. studium verò. Si quis prolata manu sua negauerit & dixerit talem scripturam suam non esse:

A non eſſe: * poſtea actor probatione vexetur, & aliis difficultatibus: vel ſi literas quidem ſuas agnouerit, dixerit autem pecuniam ſibi numeratam à creditore non eſſe: in vtrunq; caſum conuictus, in duplo debitam quantitatem præſtet. Quòd ſi Iudex contra præſentem legem iudicauerit, ipſe pœnam actoris reddat. Si quis autem dixerit ſibi nullam annumeratam eſſe pecuniam, poſtea autem confeſſus ſit, & dixerit ſe etiam particulares ſolutiones ſoluiſſe, quanuis re vera perſoluerit, attamen nihilominus integram ſortem exoluat.

*Haloand. Et hoc habétem ſuas literas, vt in ea comprobanda magnis negociis actor implicari cogatur. Ita quoque Græcus codex.

Poſt pauca

De muliere nubente intra annum luctus, vt infamis ſit. ¶ *Caput* 125.

Si mulier poſt mortem mariti necdum annali ſpacio completo, ad ſecundas properauerit nuptias: omni quidem modo inter infames erit. Sed B ſi quidem liberos ex priori matrimonio non habeat, infamiam quidem ſoluere poterit, ſi preces Imperatori porrexerit, & diuino principis nutu priori opinioni reſtituta fuerit: res autem à priori marito ſibi relictas nullo modo lucrabitur.

Conſt. 22. §. ac primæ.

De muliere quæ ſecundò nubens, res filiis ſuis antè donatas retrahere tentauerit. Cap. xxxiij. ¶ *Caput* 126.

Si mulier liberis ſuis res quaſdã donauerit, poſteáq; ad ſecundas peruenerit nuptias, & ingratitudinis velamẽto donationẽ ſemel à ſe factã reuocare maluerit: nullo modo hoc poterit facere, niſi ſpecialiter probauerit, vel quòd vitæ eius filius inſidiatus ſit, vel quòd ei manus impias intulerit, vel quòd tales inſidias cõcinnauerit, vt facultatibus ſuis totis priuaretur.

§. mater ſanè.

C *Quod mulier ſecundò nubens, priuilegia prioris mariti amittat. Caput xxiiij.* ¶ *Caput* 127.

Mulier quæ ad ſecundas migrauerit nuptias, priuilegiis vel dignitatibus prioris mariti non vtitur.

§. neque itẽ.

De liberta patroni ſui vxore. Cap. xxv. ¶ *Caput* 128.

Si liberta mulier patrono ſuo copulata nuptiis quidem eius renunciauerit, ad ſecundum autem matrimonium migrare voluerit: id facere inuito patrono non poterit, alioquin ſi contra voluntatem eius nupſerit, non fiunt nuptiæ, ſed vt meretrix coniuncta eſſe videtur.

§. huiuſmodi eleganter autem.

De muliere quæ liberorum ſuorum tutelam aſſumens, denuo nubere vult. Caput xxvij. ¶ *Caput* 129.

D Si mulier liberorum ſuorum tutelam adminiſtrauerit, & poſt inchoatam adminiſtrationem ad ſecundas voluerit migrare nuptias: prius filiis ſuis impuberibus tutorem petere debet, eíque adminiſtrationis ſuæ rationem reddere, & pòſt reddita ratione ſi debitrix appareat, debitum ſuum perſoluere debet: deinde ſi velit, ad matrimonium ſecundum perueniat. Si autem hac obſeruatione contempta ſecundas contraxerit nuptias, non ſolùm res ipſius, id eſt matris, liberis eius hypothecæ titulo ſupponatur, ſed etiam res vitrici ex præſentis conſtitutionis authoritate.

§. Adhæc ſi tutelam.

De muliere quæ intra annum luctus citra matrimonium conceperit, vt perinde infamis ſit ac ſi nupſiſſet. Cõſtitutio xxxviij. ca. ij. ¶ *Cap.* 130

Si mulier defuncto marito antequam annus legitimus tranſeat, ad ſe-

Conſti. 39. §. fin.

cundas nuptias non migrauerit, more autem meretricum ab aliquo ſtuprata conceperit & pepererit, vt ſit clarum id quod natum eſt defuncti mariti non eſſe: eaſdem pœnas patiatur, quas ex ſuperiori conſtitutione patitur ea, quæ ante tempus legitimum nuptias ſecundas contraxerit. A

Quales teſtes adeſſe oporteat hæretico contra hæreticum, vel orthodoxo contra hæreticum, aut certè catholicis inuicem litigātibus. Conſtitutio xlii.cap.ij. ¶ *Caput* 131.

Conſti.45.§. fin. Si hæreticus contra hæreticum litiget, liceat cuiuis eorum hæreticum teſtem adducere. Sin autem orthodoxus contra hæreticum litiget, pro orthodoxo quidē hæretici etiam teſtimonium valeat: contra orthodoxum autem ſolius orthodoxi teſtimonium valeat. Orthodoxis autem litigantibus, ad teſtimonium nullus hæretico pateat aditus. B

Quod ad dirimendam partium controuerſiam vnum ſufficiat iuſiurandum. Conſtitutio xlv.cap.ij. ¶ *Caput* 132.

Conſti.50.§. fin. Omnes litigatores poſtquàm iuſiurandum ſuum addunt, quia non delationis nec calumniæ cauſa, nec vexandi aduerſarij gratia probationes in tota cauſa ab aduerſario ſuo exigant: nam antea in vnoquoque capitulo, cum litis litigator ab aduerſario ſuo probationes exegiſſet, iurare compellebatur, quòd non calumniæ cauſa complura ſacramenta præſtaret: ideoque vnum iuſiurandum ſufficiat.

Iudiciariè conuentus quanto ſecum ſpatio deliberare debeat, & ne quis iudicem ſpernat. Conſt.xlviij.cap.iij. ¶ *Caput* 133.

Conſti.53.§. ſed & illud ſub finem. §. vbi verò. Si quis ex ſententia iudicis admonitus fuerit, habeat poſt admonitionem .xx. dierum ſpatium. *Item.* Intra viceſimum diem litis conteſtatio facta nullius momenti eſt. Si quis autem iudicem recuſauerit, & aliū pro eo petierit, eúmq; iterum recuſare maluerit, vt aliquem ſibi iudicem petat, non audiatur. C

Quid pati debeat qui debitorem ſuum ægrotantem moleſtare, vel defuncti funus impedire præſumpſerit. Conſtit.lij.cap.i. ¶ *Caput* 134.

Si quis debitorem ſuum ęgrotantem & periclitantem mori, moleſtare voluerit pro debito ſuo, non liceat ei hoc facere: cùm neque vxori eius neque liberis aliquam inquietudinem afferre permittatur, neq; ſigna ędibus eius imponere,* niſi poſt mortem debitoris cōſiſtente, iudicialis calculus probatus fuerit, & legitima ordinatio ſecuta ſit: ſed neque mortuo debitore deductionem eius, & funus impediat. Si enim tale aliquid perpetrauerit ſuis actionibus cadit, ſiue iuſtas habeat intentiones, ſiue non: & non ſolùm debitam ſibi quantitatem amittat, ſed etiam alterum tantum hęredibus eius pro iniuria defuncti pręſtare compellatur: & nō ſufficiunt iſtę penę, cū & tertia pars bonorū eius publicetur, & ipſe infamia notetur. D

*Haloand. nō prius decreto & legitimo ordine poſt eius mortem, qui debere dicebatur cuſtodito.

De tutoribus pupillorum. Conſtitutio lxiij.cap.i. ¶ *Caput* 135.

Conſt.72.§. fin. Ab initio antequàm adminiſtrationi ſe immiſceant tutor vel curator cuiuſuis perſonę, ſacramentum pręſtare compellitur per diuinas ſcripturas, quòd omnia geſturus eſt quę pupillo cōmoda eſſe putauerit. Eadem dicimus & de iis qui curas egerint.

A *De his qui res suas apud alios deponunt.Constitutio lxiiij.ca.j.* ¶Cap.136.

Si quis depositum in alicuius cautelam dare voluerit,necessarij sunt ei tres testes. Nam literæ depositarij solæ non sufficiunt depositori, ad plenissimam depositi dati probationem.Testimonia autem sic exhiberi oportet: vt dicant testes quòd sub præsentia sua vel susceptum est depositum, vel quòd depositarius suscepisse conscripsit.

Const. 73.§. si quis igitur.

Qua cautela conficienda sint instrumenta. Cap. ij. ¶Caput 137.

Si quis sine tabellione componere instrumentum maluerit,siue de mutuo,siue de deposito, siue de aliqua quacunque causa, tres testes adhibeat. Alioquin literæ ipsius solæ credendæ non sunt. Nulla autem differentia est,vtrùm subscripsissent testes, an præsentibus eis instrumentum compositum esset.

Post pauca.

B *Item de eodem, Cap. v.* ¶Caput 138.

Instrumenta quoque quæ apud tabelliones componuntur, subscriptione testium sicut dictum est,muniri præcipimus ante completionem scilicet à tabellione insertam.

§. Sed & si instrumẽta.

Quomodò manifestanda sit veritas absque scriptura. Cap.x. ¶Caput 139.

Si sine scriptura aliqui cõtraxerint,liceat eis vel testimoniis vel iurisiurãdi religione veritatẽ manifestare: scilicet actore quidẽ testes producẽte.

§. fin. ibi, Nã si quis.

Quod à principe confirmari debeat filiis testamentum defuncti patris naturalis. Item. ¶Caput 140.

Liceat patri in testamento suo legitimos successores sibi scribere filios naturales: vt tamen illi post mortẽ parentis supplicent Imperatori, & testamentum patris ostendant,& principe annuente intantum capiant paternitatem,inquantum scripti sunt.

C *Const. 74.§. Sit igitur licentia.*

Quomodò filij naturales efficiantur legitimi. Item. ¶Caput 141.

Legitimis filiis natis non aliter legitimi naturales fiunt, nisi dotalia instrumenta pater cum matre eorum confecerit.

Post pauca.

Matrimonium consensu contrahi,etiam sine dotis promissione aut scriptura alia.Constitutio lxv. ¶Caput 142.

Si quis diuinis tactis scripturis,iurauerit mulieri legitimam se eam vxorem habiturum,vel si in oratorio tale sacramentum dederit, sit illa legitima vxor, quanuis nulla dos,nulla scriptura alia interposita sit.

§. illud quoque ibi. quoniam autẽ.

D *Quod ei liceat episcopum appellare,cui prouinciæ præses fuerit infensus.Constitutio lxvi. Cap.ij.* ¶Caput 143.

Si cui præses prouinciæ suspectus esse videtur, & litigare apud eum solum noluerit, liceat ei ad episcopum inuocare: vt cum ipso confidente causam audiat, & vel amicali compositione litigatores transigere faciant, vel cognitialiter: ita tamen vt sententia legibus consentanea imponatur.

De liberto qui patrono suo fuerit ingratus.Constit. lxix.Cap.j. ¶Cap.144

Si libertus circa patronum suum ingratus fuerit,rescindi debet libertas. Cauere autem oportet ingratitudines quæ legibus cognitæ sunt: veluti si libertus manus suas contra patronum moueat, vel si contumelias atroces ei fecerit,vel si magnum & intolerabile damnum ei dederit,id est si ad

Const. 78.§. statuimus.

dedecus eius pertinentes iniurias effuderit: ſi enim horũ aliquid patronus vel liberi eius probauerint, ad priſtinũ ſtatũ conuictus libertus reuertitur. A

Ancillam ſi dominus manumiſerit & vxorem duxerit, etiam filii eius liberi ſint, quos de eo adhuc in ſeruitute genuit. Cap. iij. ¶ *Cap. 145.*

Si quis libertam ſuam vxorem ducere voluerit, dotalia inſtrumenta cum ea componat, & habebit legitimam vxorem, quanuis ipſe ſumma dignitate præfulgeat. Et ſi liberi ex tali connubio procreati fuerint, legitimi ſucceſſores patri ſuo ſuccedunt. *Cap. iiij.* Si quis ex ancilla ſua liberos habuerit, eámque manumittere velit, & dotalibus inſtrumentis factis vxorem legitimam habere, compoſitione inſtrumentorum dotalium liberi eius manumitti videntur.

De eo qui cum monachis & ſanctimonialibus cauſam habuerit. Conſtitutio lxx. cap. i. ¶ *Caput 146.* B

Si quis cum monachis aut ſanctimonialibus habeat litigium, non audeat monachum vel ſanctimonialem ad ciuilem iudicẽ accuſare vel trahere: ſed magis adeat ciuitatis epiſcopum. Ille enim æſtimabit vtrùm repręſentari † principalis perſona debeat, an per œconomos, vel apocriſiarios defendi, cum omni ſcilicet honeſtate: ita vt epiſcopus legibus & canonibus conſentaneam ſententiam proferat.

† principali perſonæ.

Quomodò ſententia proferatur. Conſtitutio lxxiii. cap. v. ¶ *Caput 147.*

Iudices ſententiam ſcriptis dicant, & prouocationes condemnato non denegẽtur, niſi fortè ter appellare aliquis maluerit, vel contumax in abſentia fuit: nam & tertia prouocatio præiudicata eſt, & contumaces condemnati appellare non poſſunt. C

Ne cum litigatorum ſacramento arbiter eligatur. Cap. xij. ¶ *Caput 148.*

In ſumma conſtituimus poſthac licitum non eſſe, vt cum ſacramento litigatorum arbiter eligatur. Etſi enim ſuam contra ius ſententiam dederit, ipſe denuo rationem daturus eſt.

Qualiter lites componi debeant. Cap. xiiij. ¶ *Caput 149.*

Omnes lites ſecundùm leges & conſtitutiones dirimantur, quanuis iuſsio noſtra vel pragmatica ſanctio contrarium ſtatuerit.

Quid faciat qui contra clericum querimoniam habuerit. Conſtitutio lxxiiij. cap. i. ¶ *Caput 150.*

Si quis cum clerico litigium habuerit, ſi quidem de cauſa pecuniaria, adeat priùs epiſcopum, cuius iudicio clericus ſuppoſitus eſt. Ille autẽ ſine damno, ſine dilatione, competẽtem finem liti impoſiturus eſt. Sin autem noluerit epiſcopus litem dirimere, tunc ad ciuiles Iudices diſceptatio cauſæ perueniat. Vbi autem cauſam dirimere epiſcopus vult, ſine ſcriptura omnia procedãt, & definitiua ſentẽtia ab eo ſine ſcriptis inferatur. Quòd ſi de criminali cauſa litigium emerſerit, tunc competentes interpellati conſentaneum legibus terminum cauſæ imponant: ita tamen, vt diſceptatio litis duorum menſium ſpatium non excedat, à litis conteſtatione numerandum. Non aliter autem puniatur clericus, niſi obnoxius repertus ſacerdotio nudatus fuerit ab epiſcopo ſuo, vel clericatus honore. D

Sin au-

A Sin autem crimen ecclesiasticum est, tūc secundùm canones episcopo soli causæ examinatio, & pœna procedat, nullam communionem aliis iudicibus in huiusmodi causis habentibus.

Neminem posse plures concubinas simul habere. Constit. lxxix. ¶ *Cap.* 151.

Nemo intelligatur concubinā habere, qui cum multis mulieribus concumbere solet. Nam quemadmodum qui legitimā vxorem habet, aliam habere durante eodem matrimonio non potest: ita & qui vnam cōcubinam habet, non potest alias eo tempore habere.

Quod non sit audiendus testis, nisi probabilis vitæ, & quomodò iudicandæ sint tergiuersationes debitorum. Consti. lxxx. Cap. i. ¶ *Cap.* 152.

Nullius recipiatur testimoniū, nisi eius qui sit bona opinione, vel quē B dignitas commendat, vel militia, vel vitæ honestas, vel artis titulus laudabilis, vel etiam aliorum testium vox, de bona vita eius consentiens. Alius autem testis vilissimus si productus in iudicio fuerit, liceat iudici si hoc æstimauerit, tormentis eum subigere. Si quis autem scripserit se debere alicui pecuniam, postea autē dicat se sine scriptis eam soluisse: nō audiatur quanuis testes produxerit, nisi secundùm obseruationem nostræ constitutionis: sic tamen, vt testes duorum alterum dicant, vel quòd præsentibus ipsis & ad ipsum rogatis debitor creditori pecuniam soluit: vel quòd ad hoc ipsum accepti audierint creditorem dicētem, pecuniam sibi solutā fuisse. Non admittimus autem testimonia eorum; qui dicere solent transeuntes se audisse aliquem dicentē, pecuniam sibi solutam esse: sed nec tabulariorum sola præsentia sufficit, nisi testes quoq; rogati subscripserint. C *Item.* Plurium & bonorū testimonia sequi oportet, & eos qui cōtraria dixerint si quidem per errorem, conuenit admittere: sin autem per astutias aliquas, tormentis subijcere.

Testis qui putatur ingenuus, quando seruus fuerit comprobatus, testimonium eius nihil valere. Cap. iiij. ¶ *Caput.* 153.

Si testis productus seruus esse dicatur, ille autem dicat se liberum esse, siquidem ingenuum: scribatur quidem testimonium eius, postea autem si probatus fuerit seruus, nullius momenti sit. Sin autem libertinum se esse dixerit, siquidem instrumentū manumissionis suæ ōstenderit, dicat testimonium: sin autem in alio loco dicat instrumenta sui status habere, scri- D batur quidem testimonium eius: postea autem si non produxerit instrumenta, nullius momenti sit.

Testem non audiendum, quem inimicum eius esse claruerit, contra quem productus est. Capitul. v. ¶ *Caput* 154.

Si quis dixerit testem productum inimicum suum esse, si quidem ex criminali causa, omnino non dicat testimonium. Sin autem ex alia occasione, dicat testimonium, sed præscriptio eius ei opponatur.

De eo qui se mediatorem partium profitetur. ¶ *Caput* 155.

Si quis mediatorem partium se dixerit, ideóque se non oportere in dubium testimonium in alterutrum eorum dicere, illi autem cōsenserint vt producatur: consequens est vt in hoc casu etiam inuitus testimonū dicat.

Vt testes non producantur nisi præsentibus aduersarijs, Cap. vj. ¶ Cap. 156. A

Testium productio non aliter habeatur, nisi præsente quoq; aduersaria parte, vel contumaciter non veniente: scilicet vt salua ei præscriptio competat, quam opponendam existimauerit. Contumaciter autẽ non videtur abesse, qui ex necessitate abfuit, fortè enim intra loca sanctorum fugerat.

De muliere quæ post obitum viri filiorum tutelam acceperit. Constitutio lxxxiiij. cap. j. ¶ Caput 157.

Si mater marito defuncto filiorum suorum tutelam gubernare maluerit, renunciet secundis nuptiis in iudicio sine iusiurando: res autem suas impuberi filio suo obliget, atque ita ei tutela committatur.

Vt nullus qui ecclesiæ non communicat, functiones publicas agat. Constitutio xcix. Cap. i. ¶ Caput 158. B

Nullus hæreticus militet, vel curas publicas gerat. *Item.* Omnino eos qui non communicant in ecclesia hæreticos vocamus, quanuis nomen Christianorum vsurpent.

Maritus accusaturus vxorem adulterij, necesse habeat inscribere. Constitutio c v. Cap. vij. ¶ Caput 159.

Si in adulterio maritus putauerit suam vxorem conuinci: prius debet inscriptiones deponere vel contra mulierem vel cõtra adulterum, & si talis accusatio vera comprobata fuerit, tunc repudium mittat.

Quando mulier repudium mittat marito. Cap. viij. ¶ Caput 150.

Si vitæ mulieris quocunque modo insidiatus fuerit maritus, vel si aliis hoc facientibus conscius, non manifestauerit mulieri, & secundùm leges C eam non vindicauerit, si castitati mulieris insidiatus fuerit, *vel aliis eam* in adulterium prodere conatus fuerit: item si maritus ei de adulterio inscriptiones posuerit, & adulterium probare non poterit: liceat mulieri repudium mittere marito. *Item.* Illis pœnis subijciatur maritus si adulterij accusationẽ nõ probauerit, quas mulier passura fuisset si cõuicta fuisset. *Item.* Si in eadẽ domo in qua mulier cum ipso habitat, contemnens eam cũ alia muliere inueniatur in domo manens, vel in eadẽ ciuitate degẽs in alia domo cũ alia muliere frequẽter manẽs cõuincatur: & semel & bis criminatus, vel per parẽtes suos, vel per parẽtes mulieris, vel per alias idoneas personas huiusmodi turpitudine nisi abstinuerit, liceat mulieri dissoluere nuptias.

Quomodò maritus aduersùs eum quem habet suspectum adulterij procedere debeat. Cap. xiiij. ¶ Caput 151. D

Si quis suspicatus fuerit de aliquo velle eum pudori vxoris suæ illudere, liceat ipsi marito testationes in scriptis habitas ad suspectum hominẽ mittere, & ter ei denũciare per ipsas testationes & idoneos testes cõtinentes, ne cũ vxore sua inueniatur: & si post tres testationes in scriptis habitas, & idoneos homines habẽtes, inuenerit eũ quẽ cõtestatus est, cũ vxore sua, vel in sua domo vel in domo mulieris, vel in domo illius adulteri, vel in popina vel in prastino, liceat marito sine vllo periculo manibus suis eũ occidere. Sin autem in alio loco deprehenderit eum colloquium habentem cum vxore sua: cõuocatis idoneis testibus tribus, per quos possit probare apud Iu-

A apud Iudicem inueniſſe eum cum vxore ſua colloquium habentem, tradat eum iudici: & ſi iudex inuenerit poſt tres teſtationes hominē ſuſpectum collocutū mulieri fuiſſe, nullo alio exquiſito, quaſi adulterū puniat.

De eadem re. Cap. xv. ¶ *Caput* 162.

Si poſt tres conteſtationes inuenerit maritus vxorē ſuam in ſacro loco cum ſuſpecto homine colloquium habentem, tradat eos eccleſiæ defenſori vel aliis clericis, vt ſeparatim cuſtodiantur in periculo defenſoris vel clericorum, vt auditos Iudex mittat ad religioſum ciuitatis epiſcopum, & authoritate ipſius accipiat eos, & pœnis contra adulteros poſitis vtroſque afficiat, nullo alio requiſito, ſi poſt tres conteſtationes inuentus eſt cū muliere locutus. Eſt autem iuſtiſsimum neq; adulteros, neque raptores B mulierum ſacrorum ſeptis vindicari: & multò magis ſi quis de ipſo adulterio intra ſacra alienæ mulieri locutus eſt. Et generaliter definimus, ſi quis inuenerit vxorem, vel filiam, vel neptem, vel nurum deprehenderit cum aliquo colloquium habentem, & ſuſpicatus fuerit turpitudinis cauſa eos conueniſſe: liceat ambos tradere defenſori eccleſiæ vel aliis clericis, periculo eorum ſeparatim cuſtodiendos, donec Iudici innoteſcere fecerit, & ille ſecundùm leges perſonas acceperit, & cauſam diſcuſſerit.

De his qui ad iudicium venire aliqua neceſsitate impediuntur. Pandectarum libro. ¶ *Caput* 163.

Lib. 2. ti. 11. l. 2. §. ſi quis iudicio.

Si quis iudicio ſe ſiſti promiſerit, & valetudine, vel tempeſtate, vel vi fluminis prohibitus ſe ſiſtere non poſsit, exceptione adiuuatur. *Item.* C Quòd diximus ſuccurri ei etiam qui tempeſtate aut vi fluminis prohibitus non venit: tempeſtatē ſic intelligere debemus ſiue maritima ſiue terreſtris ſit, tempeſtatémque intelligere debemus talem, quæ impedimento ſit itineri vel nauigationi. Vis fluminis etiam ſine tempeſtate accipienda eſt. Vim fluminis intelligimus, ſi magnitudo eius impedimento ſit, ſiue pons ſolutus ſit, vel nauigium non ſtetit. Si quis tamen cū poſſet non incidere in tempeſtatem vel in fluminis vim, ſi antè profectus eſſet, vel tempore oportuno nauigaſſet, ipſe ſe arctauerit, nunquid exceptio ei minimè proſit? quod quidem cauſa cognita erit ſtatuendum. Nam neque ſic artandus erit, vt poſsit ei dici, cur non multo tēpore antè profectus eſt, quàm dies promiſsionis veniret? Neque iterum permittendum eſt ei, ſi quid ſit D quod ei imputetur, cauſari tempeſtatem vel vim fluminis. Quid enim, ſi quis cùm Romæ eſſet ipſo tempore promiſsionis ſiſtendi, & nulla neceſsitate vrgente, voluntatis cauſa in municipiū profectus ſit: nonne indignus eſt cui hæc exceptio patrocinetur? Aut quid ſi tempeſtas quidē in mari fuit, terra autem ille potuit venire, vel flumē circumire? Æquè dicendum eſt non ſemper ei exceptionem prodeſſe, niſi anguſtiæ non patiebantur terra iter metiri vel circūire, cùm tamen vel flumē ſic abundaſſet, vt impleſſet omnem locum in quo ſiſti oportuit: vel aliqua fortuita calamitas eundem locum euertit, vel præſcientiam veniēti periculoſam fecit: ex bono & æquo & hic exceptio ei accōmodanda eſt. Simili modo exceptio datur ei, qui cū ad iudiciū venire volebat, à magiſtratu retentus eſt, &

Paulò poſt §. quod diximus.

retentus sine dolo malo ipsius. Nam si ipse hoc affectauit, vel causam præstiterit, non ei proderit exceptio, sed ipsi quidem dolus eius oberit, cæterorum non oberit qui malo dolo fecerunt vt retineretur: sed si priuatus cum detinuerit, nullo modo ei proderit hæc exceptio. *Item.* Si funere quis domestico impeditus non venit: debet ei exceptio dari. A

Ibidem l.4 §. illud.

Item, de ferijs. ¶ Caput 164.

Li.2.tit.12. l.1.

Ne quis messium vindemiarúmque tempore aduersarium cogat ad iudicium venire, oratione diui Marci exprimitur: quia occupati circa rem rusticam in forum compellendi non sunt. Sed si Prætor aut per ignorantiam vel socordiam euocare eos perseuerauerit, hi qui sponte venerint, siquidem sententiam dixerint, præsentibus illis & sponte litigantibus sententia valebit: tametsi recte non fecerit, qui eos euocauerit. *Item.* Solet etiam messis, vindemiarúmque tempore ius dici de rebus quæ tempore vel morte perituræ sunt: veluti furti, damni, iniuriæ, iniuriarum atrociũ quę de incendio, ruina, naufragio, rate, naue expugnata rapuisse dicuntur, & si quæ similes sunt. B

Ibidem l.3.

De pactis. ¶ Caput 165.

Tit.14.l.27 § pacta quæ

Pacta quæ turpem causam continent, non sunt obseruanda. *Item.* Contra iuris ciuilis regulas pacta conuenta, rata non habentur.

Ibidẽ l.28.

Item, Contrahentem matrimonium illicitum, infamem fieri. ¶ Caput 166.

Lib.3.tit.2. l.13.§. cum autem.

Si cum ea quis nuptias vel sponsalia constituat, quam vxorem ducere vel non potest, vel fas non est, erit notatus.

De solutionibus. ¶ Caput 167. C

Tit.5.l.39.

Soluendo quisq; pro alio licet inuito & ignorante, *liberat eum.* Quod autem alicui debetur, alius sine voluntate eius non potest iure exigere.

De eo quod metus causa fit. ¶ Caput 168.

Lib.4.tit.2 l.1.

Quod metus causa gestum erit, ratum non habebo. *Item.* Vim accipimus atrocem, & eam quæ aduersus bonos mores fiat: non eam quam magistratus recte intulit, scilicet iure licito, & iure honoris quem sustinet. Metum autem præsentẽ accipere debemus, non suspicionẽ inferendi eius. Metus autem causa abesse videtur, qui iusto timore mortis, vel cruciatus corporis conterritus abest.

Ibidem l.3. §. sed vim.

Ibidem l.9.

Lib.4.tit. 6.l.3.

Quis reipublicæ causa absit. ¶ Caput 169.

Lib.4.tit.7 l.26.

Reipublicæ causa eos solos abesse intelligimus, qui non sui commodi causa, sed coacti sunt. D

Ne quis sit iudex vel arbiter in re propria. ¶ Caput 170.

Lib.4.tit.8 l.56.

Item. Si de re sua quis arbiter factus sit, sententiam dicere non potest.

Nautæ, caupones, stabularij, vnde mercedem accipiant. ¶ Caput 171.

Lib.4.tit.9 l.5.

Nauta, & caupo, & stabularius mercedem accipiunt non pro custodia: sed nauta vt traijciat vectores, caupo vt viatores manere in caupona patiatur, stabularius vt permittat iumenta apud eum stabulari: & tamen custodiæ nomine tenetur, nam & fullo & sarcinator non pro custodia, sed pro arte mercedem accipiunt: & tamen custodiæ nomine ex locato tenentur.

Quod

A *Quod securus sit qui alienum seruum sibi insidiantem occiderit, & de quibusdam aliis. Lib. ix. tit. ij.* ¶ *Caput* 172. *Lib. 4.*

Itaque si seruum tuum latronem insidiantem mihi occidero, securus ero. Nam aduersùs periculum naturalis ratio permittit se defendere. Lex duodecim tabularum furẽ noctu deprehensum occidere permittit: vt tamen id ipsum cum clamore testificetur. Interdum autem deprehensum ita permittit occidere, si is & telo defenderet, vt tamen ęquè testificetur.

Item. Qui occiderit adulterum deprehensum seruum alienum, hac lege non tenebitur. *Ibid. l. 30.* *Item.* Si quis in stipulam suam, vel spinam, comburendæ eius causa, ignem immiserit, & vlteriùs euagatus & progressus ignis alienam segetem vel vineã læserit, inquiramus num imperitia eius B aut negligentia id accidit: nam si die ventoso id fecerit, culpæ reus est. Nã & qui occasionem præstat, damnum fecisse putatur. In eodem crimine est & qui non obseruauit ne ignis longiùs procederet. At si omnia quę oportuit obseruauit, vel subita vis venti ignem longiùs produxit, caret culpa. *Ibi. §. in hac quoque.*

Item. Qui pecus alienum in agro suo deprehenderit, non iure id includit, nec agere illud aliter quàm (vt supra diximus) quasi suum, sed abiicere debet sine damno, vel admonere dominum vt suum recipiat. *Ibi. l. 39.*

Quod dominus quoque culpabilis sit, quo sciente seruus aliquem occiderit. Titulo iij. ¶ *Caput* 173. *L. 2.*

Si seruus sciente domino occidit, insolidum dominum obligat: ipse enim videtur dominus occidisse. Si autẽ insciente eo, noxalis est actio: nec C enim debuit ex maleficio serui in plus teneri, quàm vt noxæ eum dedat.

De condictione, causa data, causa non secuta. ¶ *Caput* 174.

Item. Ob rem igitur honestã datũ ita repeti potest, si res propter quã datum est secuta non est. Quòd si turpis causa accipientis fuerit, etiamsi res secuta sit, repeti potest.

Quod mandare intelligitur, qui mandari ab alio patitur vt sibi credatur. Libro xvii tit. i. ¶ *Caput* 175. *L. 18.*

Qui patitur ab alio mandari vt sibi credatur, mandare intelligitur.

Nullius momenti esse societatẽ dolo ac fraude cõpositam. Tit. ij. ¶ *Cap.* 176 *L. 3. §. societas.*

Societas si dolo malo, aut fraudandi causa coita sit, ipso iure nullius momenti est: quia fides bona contraria est fraudi & dolo. *Item.* Quod D autem ex furto, vel ex alio maleficio quæsitum est, in societatem nõ oportere † conuerti, palam est: quia delictorum turpis ac fœda communio est. *Ibid. l. 53.* † conferri. *Item.* Si maleficii societas coita sit, constat nullam esse societatem. Generaliter enim traditur rerum inhonestarum nullam esse societatem. *Lib. 57.*

Nõ esse fugitiuũ qui ad amicũ deprecaturus cõfugerit. Li. xxi. ti. i. ¶ *Cap.* 177.

Qui ad amicum deprecaturus confugit, non est fugitiuus: immo si ea mente vt non impetrato auxilio domum non reuertatur, nõ est fugitiuus. *L. 43. §. qui ad amicũ.*

Rem non alienari quæ minoris venditur quã mandatur. Tit. ij. ¶ *Cap.* 178.

Si quis rem meã vendidit minoris quã mandaui, non videtur alienata.

Ad quem probatio causæ pertineat. Lib. xxij. tit. iij. ¶ *Caput* 179.

Ei incumbit probatio qui dicit, non qui negat.

Qui testes sint cogendi, vel non. Titulo v. ¶ *Caput* 180. A

L.4. Ne inuito denuncietur, vt testimonium litis dicat aduersùs socerum, generum, vitricum, priuignũ, sobrinum, sobrinam, sobrino natũ, eósue qui priori gradu sint. Item ne liberto ipsius, liberorum eius, parentum, viri, vxoris. Et ne patroni vel patronæ, aduersùs libertos, neque liberti aduersùs patronum cogantur testimonium dicere.

Qui testes non sint idonei. ¶ *Caput* 181.

L.6. *Item.* Idonei non videntur esse testes, quibus imperari potest vt testes sint. L.9. *Item.* Testis idoneus pater filio, aut filius patri non est. Ibid.l.16. *Item.* Qui falsò vel variè testimonia dixerunt, vel vtrique parti prodiderunt, à iudicibus puniuntur. Ibid.l.17. *Item.* Pater & filius qui in potestate eius est: itẽ duo fratres qui in eiusdem patris potestate sunt, testes vtrique in eodem testamento, vel eodem negotio fieri possunt: quoniã nihil nocet ex vna B domo plures testes alieno negotio adhiberi. Ibid.l.18. *Item.* Ex eo quòd prohibet lex Iulia de adulteriis testimonium dicere condemnatam mulierem, colligitur etiam mulieres testimonium in iudicio dicendi ius habere.

Qualiter sponsalia fieri debeant. Item lib. xxiij. ¶ *Caput* 182.

Tit.1.l.11. Sponsalia, sicut nuptiæ, consensu fiunt contrahentium: & ideo sicut nuptiis, ita sponsalibus filiamfamilias consentire oportet. L.12. *Item.* Quæ patris voluntati non repugnat, consentire intelligitur. Tunc autem dissentiendi à patre licentia cõceditur, si indignus moribus, vel turpis sponsus ei à patre eligitur.

Item, de diuersa qualitate & conditione nubentium. ¶ *Cap.* 183. C

L.13. Filiofamilias dissentiente, sponsalia eius nomine fieri non possunt. L.14. *Item.* In sponsalibus contrahendis ætas contrahentium definita nõ est, vt in matrimoniis. Quapropter à primordio ætatis spõsalia effici possunt, si modò id fieri ab vtraque persona intelligatur: id est, si non sint minores quàm vij. annis. L.16.§.furor. *Tit.ij.* Furor contrahi matrimoniũ non sinit, quia consensu opus est: sed rectè contractum non impedit. L.24. *Item.* In liberæ mulieris consuetudine, non concubinatus, sed nuptię intelligendę sunt, si non corpore quæstum fecerit. L.43.§.*quæ in adulterio* *Item.* Quę in adulterio deprehensa est, quasi publico iudicio damnata est. Proinde si adulterii cõdemnata esse proponatur, non tantùm quia deprehensa est, erit notata, sed quia & publico iudicio damnata. Generaliter definiendum est, donec certum est D maritum viuere in captiuitate constitutum, nullam habere licentiã vxores eorum migrare ad aliud matrimonium.

Diuturnos mores plærunque pro iure teneri. Insti. lib. i. tit. ij. ¶ *Caput* 184.

§.*ex non scripto.* Ex non scripto in ius venit, quod vsus probauit. Nam diuturni mores consensu vtentium comprobati, legem imitantur. *Paulò post.* *Item.* Ea quę ipsa sibi quęque ciuitas constituit, sępe mutari solent, vel tacito cõsensu principis, vel alia postea lege lata.

De his qui de vtrisque parentibus ingenuis, vel diuersa conditione generantur. Tit. iiij. ¶ *Caput* 185.

§.*ingenuus.* Ingenuus is est, qui statim vt natus est, liber est, siue ex duobus ingenuis matrimo-

A matrimonio æditus, siue ex libertinis, siue ex altero libertino & altero ingenuo. Sed & si quis de matre libera nascitur patre seruo, ingenuus nihilominus nascitur: quemadmodum qui ex matre libera & incerto patre natus est, quoniam vulgò conceptus est. Sufficit autem liberam habuisse matrem eo tempore quo nascitur, licet ancilla conceperit. Et econtrariò si libera conceperit, deinde ancilla facta pariat, placuit eum qui nascitur, liberum nasci: quia non debet calamitas matris ei nocere qui in vtero est. Ex his & illud quæsitum est, si ancilla prægnans manumissa sit, deinde ancilla postea facta pepererit, liberum an seruum pariat. Marcellus probat liberum nasci: sufficit enim ei qui in ventre est, liberam matrem vel medio tempore habuisse: quod & verum est.

B *Quod æquè puniri debeat qui sine causa propriũ, quã qui alienũ seruũ occiderit, & varia causatio de fugitiuis seruis. Tit. viij. lib. i.* ¶ *Cap.* 186.

Apud omnes peræquè gentes animaduertere possumus, dominis in seruos vitæ necísque potestatem esse: & quodcunque per seruũ acquiritur, id domino acquiri. *Item.* Qui sine causa seruum suum occiderit, nõ minus puniri iubetur, quàm qui seruum alienum occiderit. Pius Antoninus consultus à quibusdam præsidibus prouinciarum, de his seruis qui ad ædem sacram, vel statuam principum confugiunt, præcepit, vt si intolerabilis videatur dominorum sæuitia, cogantur seruos bonis conditionibus vendere, vt pretium dominis detur. Et rectè, expedit enim Reipub. ne quis re sua malè vtatur. Cuius rescripti ad AElium Martianum emissi C verba hæc sunt, Dominorum quidem potestatẽ in seruos suos illibatam esse oportet, ne cuiquam hominum ius suum detrahatur: dominorũ interest, ne auxilium cõtra sæuitiam, vel famem, vel intolerabilem iniuriam denegetur iis qui iustè deprecantur. Ideoque cognosce de querelis eorum qui ex familia Iulii sabini ad statuam confugerunt: & si vel duriùs habitos quam æquum est, vel infami iniuria affectos cognoueris: vendere iube, ita vt in potestatem domini non reuertantur.

§. nam apud omnes.
§. sed hoc tẽpore.
Post pauca.

Quod plures ex vna domo testes alieno negotio adhiberi possint. Libro ij. titulo x. ¶ *Caput* 187.

Duo fratres qui in eiusdem patris potestate sunt, vtrique testes in vno testamento possunt fieri: quia nihil nocet ex vna domo plures testes alieno negotio adhiberi. In testibus autem non debet esse qui in potestate testatoris est.

§. pater.

D

Quinam testamenta facere possint. Lib. ij. tit. xij. ¶ *Caput* 188.

Non omnibus licet facere testamentum: statim enim ij qui alieno iuri subiecti sunt, testamenti faciendi ius non habent. *Item.* Testamentum facere non possunt impuberes, quia nullum eorum animi iudicium est. Item furiosi, quia mente carent. Neq; ad rem pertinet, si impubes postea pubes factus, aut furiosus postea compos mentis factus fuerit, & decesserit. Furiosi autem si per id tempus fecerint testamentum, quo furor eorum intermissus est, iure testati esse videntur. Item surdus & mutus non semper testamentum facere possunt. Vtique autem de eo surdo loquimur,

§. non tamẽ
§. præterea testamentũ.
§. itẽ surdus

quimur, qui omnino non exaudit: non qui tardè exaudit. Nam & mutus is intelligitur, qui eloqui nihil poteſt, non qui tardè loquitur. A

De filiis ancillæ quos de domino ſuo fortè genuerit, & poſtmodùm manumiſſa & legitimè copulata, alios liberos procreauerit. Libro ij. tit. ij. ¶ *Caput* 189.

Si quis mulierem in ſuo contubernio copulauerit, non ab initio affectione maritali, ea tamen cum qua potuerit habere coniugium: & ex ea liberos ſuſtulerit, poſtea verò affectione procedente etiam nuptialia inſtrumenta cum ea fecerit, filióſque vel filias habuerit: non ſolùm eos liberos qui poſt dotem æditi ſunt, iuſtos, & in poteſtate eſſe patris, ſed etiam anteriores, quia & iis qui poſtea nati ſunt occaſionem legitimi nominis præſtiterunt, obtinere cenſuimus: etiam ſi non progeniti fuerint poſt dotale inſtrumẽtum confectũ liberi, vel etiam nati ab hac luce ſubtracti fuerint. B

Nihil valere quod turpi ex cauſa promittitur. Tit. xviij. ¶ *Caput* 190.

Inſti. lib. 3. tit. 20. §. quod turpi.

Quod turpi ex cauſa promiſſum eſt, veluti ſi quis homicidium vel ſacrilegium ſe facturum promittat, non valet.

Vim atque iniuriam propellendam. Lib. i. tit. ij. ¶ *Caput* 191.

Pandect. li. 1. tit. 1. l. 3.

Vt vim atque iniuriam propulſemus: nã iure hoc venit, vt quod quiſq; ob tutelam ſui corporis fecerit, iure feciſſe æſtimetur.

Quod lex præterita ſic errata remittit, ne tale quid vlteriùs fiat. Item titulo ij. ¶ *Caput* 192.

Tit. 3. l. 22.

Cùm lex in præteritum quid indulget, in futurum vetat.

De his qui diuerſè naſcuntur. Titulo v. ¶ *Caput* 193. C

L. 12.

Septimo menſe naſci perfectum partum iam receptum eſt, propter authoritatem doctiſsimi viri Hippocratis: & ideo credendum eſt, eum qui ex iuſtis nuptiis ſeptimo menſe natus eſt, iuſtum filiũ eſſe. *Item.* Cùm legitimæ nuptiæ factæ ſunt, patrem liberi ſequuntur: vulgò quæſiti matrem ſequuntur. *Item.* Vulgò concepti dicuntur, qui patrem demõſtrare non poſſunt, vel qui poſſunt quidem, ſed eum habent quem habere non licet. *Item.* Lex naturæ hæc eſt, vt qui naſcitur ſine legitimo matrimonio, matrem ſequatur. *Item.* Qui in vtero ſunt, in toto penè iure ciuili intelliguntur in rerum natura eſſe: nam & legitimæ hæreditates his reſtituuntur: ita vt ſi prægnãs mulier ab hoſtibus capta ſit, id quod natum erit, quanuis apud bonæ fidei emptorem pepererit, tanquam furtiuum vſu non capitur. *Item.* Furioſus licet ducere vxorem nõ poſsit, retinere tamen matrimonium poteſt. D

Ibid. l. 19. *Ibid. l. 23.* *L. 24.* *L. 26.* *Li. 1. ti. 6. l. 8*

De illicito pacto. Ex lege Theodoſiana. ¶ *Caput* 194.

Si inter aliquos conueniat, vt de admittẽdo crimine, vel inferenda violentia, vel faciendo quod leges aut honeſtas prohibet, aut de rebus alicuius aut de bonis inuentis aliqui paciſcantur: hæc pacta valere nõ poſſunt.

De re mediãte ſcriptura, duobus diuerſis tẽporibus tradita. Itẽ li. v. ¶ *Cap.* 195

Si aliquis vnam rem per legitimas ſcripturas duobus donauerit, vni priùs & alteri poſtea: non quærendum eſt in his donationibus qui priùs qui poſteriùs acceperit, ſed qui rem tradente donatore poſſederit, is eã cui

eſt tra-

A est tradita posſidebit. Nec intereſt vtrùm in parentes, an in extraneos facta ſit talis donatio.

De petitione debiti. ¶ *Caput* 196.

Licet prior petitor offerat ſacramentum, tamẽ cùm nulla probatio eſt debiti, is qui accuſatur poteſt fidem ſuam iuriſiurandi religione firmare.

De eadem re. ¶ *Caput* 197.

Si quando pulſatus repetenti pecuniam obtulerit ſacramentum, & ille ei iuriſiurandi neceſsitatem vltro conceſſerit, non poteſt poſtea ab eo debitum poſtulare.

Pro re obtinenda quis debeat iurare. ¶ *Caput* 198.

B Hæres eius cui pecunia credita dicitur, ad ſacramẽtum vocari non poteſt, quia quid egerit actor ſuus ad integrum ſcire non potuit.

De impenſis in res commodatas factis, & ad quid commodatarius teneatur. ¶ *Caput* 199.

Quicquid in rem commodatam ob morbum, vel aliam rationem impenſum eſt, à domino recipi poteſt. Si facto incendio, ruina, naufragio, aut quolibet ſimili caſu res commodata amiſſa ſit, non tenebitur eo nomine is cui commodata eſt, niſi fortè cùm poſsit rem commodatam ſaluam facere, ſuam prætulit. Si ſeruum vel equum vel quæcunque alia aliquis ab altero ad vſum tantùm ſeruienti commodata ſuſceperit, & eos ad pugnam vel vbi vitæ periculum incurrant duxerit, ad redditionem commodatæ rei meritò à domino retinetur. Si facto pretio rem vendendam C aliquis cuiuſcunq; crediderit, & dum ab eo vendenda profertur, quacunq; occaſione perierit, ei perit qui eam dederat diſtrahendam. Ceterùm ſi rem acceptam non rogante domino, ſed permittente eo, qui accepit dum velit vænundare perdiderit, ſibi rei perditæ ingerit detrimentum. Creditor ſi ſine conditione pignus ſibi depoſitum tenens ter debitorem ſuũ conuenerit, vt ſoluto debito pignora ſua recipiat. Quòd ſi debitor noluerit poſt tres admonitiones ſoluto debito pignora ſua ſuſcipere, creditor diſtrahendi pignoris liberam habebit poteſtatem.

De ſociis. ¶ *Caput* 200.

Sicut lucrum, ita damnum inter ſocios communicatur: niſi quid culpa ſocij vel fraude euerſum ſit.

D *De pactis.* ¶ *Caput* 201.

Pacta quæ ab inuitis contra leges conſtitutionéſque fiunt, nullam vim habere indubitati eſt iuris. Item, pactum quod mala fide eſt factum, irritum eſſe debet. Priuata conuentio iuri publico nihil derogat.

Quæ actiones in hæredes tranſeant. ¶ *Caput* 202.

In criminalibus cauſis ſi quis antequàm moriatur, non fuerit de facti ſui ſcelere conuentus atque conuictus, ſi poſt eius obitũ quod ab eo cuipiam reddendum erat, fuerit apud ſucceſſores eius fortaſſe repertum, hoc tantùm ab hærede reddendum eſt, quod ad eum cognoſcitur perueniſſe. Cæterùm in tali re hæres nec ad pœnam, nec ad aliquam ſatisfactionem tenetur obnoxius.

Qui de-

Qui debeant iurare. ¶ *Caput* 203. A

Lex præcipit vt probatio non à possessore, sed à petitoris partibus requiratur: quia omnem probationem ab eo quæri debere dicit, qui petitam rem desiderat obtinere, non ab illo qui se iustè tenere contendit: præter illum tantùm casum, vbi interrogare necesse est possidentem, vtrũ ex sua persona, an ex successione cœperit possidere.

De iuramento testium, & qualiter iudicabitur qui sic & sic deliquerit. ¶ *Caput* 204.

Testes priusquàm de causa interrogentur, sacramento debent constringi, vt iurent se nihil falsi esse dicturos: honestioribus autem magis quàm vilioribus fides adhibeatur. Vnius autem testimonium quanlibet splendida & idonea videatur esse persona, nullatenus audiendum. Si quis ingenuus ingenuum vel seruũ percusserit, vt sanguis nõ exeat, pro vnoquoq; ictu vsque ad tres solidos culpabilis iudicetur. Si verò homo ecclesiasticus aut regius hoc fecerit sol.3. Similiter si seruus homini ecclesiastico, vel regio, vel franco hoc fecerit, solidos 3. aut cum sex iuret. Si seruus ingenuo aut regio, vel ecclesiastico homini sanguinis effusionem fecerit. v. sol. & dimidio culpabilis iudicetur, aut cum sex iuret. Similiter si ingenuus, regius, aut ecclesiasticus homo seruo os fregerit ix. sol. culpabilis iudicetur, aut cũ vi. iuret. Quòd si seruus homini frãco hoc fecerit, xxxvi. sol. aut cum vi. iuret. Si verò regio aut ecclesiastico homini hoc fecerit, sol. ix. Quòd si seruus seruũ percusserit bis vel ter: propter pacis studiũ iiij. denar. iudicetur. Si sanguinem effuderit sol. iij. & dimidium: si os ei fregerit v. sol. Quòd si oculũ, auriculã, pedẽ, nasum excusserit, xviij. sol. aut cũ vi. iuret. *Si quis ingenuus* ingenuã percusserit, xviii. sol. culpabilis iudicetur, aut cum vi. iuret. Si quis ingenuus ingenuo in quolibet mẽbro os fregerit, vel si eũ trãspunxerit, vel intra coxas plagauerit, xxxvi. so. culpabilis iudicetur, aut cũ vi. iuret. Si pollicem ingenuus ingenuo excusserit, l. sol. si pollex ibidẽ pependerit xxxvi. sol. Si secundus digitus vnde sagittatur, excussus fuerit, xxxvi. sol. cõponatur. Si quis alicui manum vel pedem truncauerit, vel oculum effoderit, auriculã vel nasum amputauerit, c. sol. culpabilis iudicetur. In omni verò mancatione, si mẽbrum mancatũ pepẽderit, medietatẽ cõponat, quã cõponere debuerat, si ipsum mẽbrum abscissum fuisset. Si mediũ digitũ excusserit xv. sol. si quartum vel quintũ, similiter: si dentẽ v. sol. Si quis hominẽ in capite ita plagauerit, vt sanguis ad terram cadat, xv. sol. culpabilis iudicetur. Ista omnia si negauerit, cũ vi. iuret. Si quis hominem regiũ vel ecclesiasticũ interfecerit, c. sol. culpabilis iudicetur, aut cũ xii. iuret. Si seruum, xxxvi. sol. aut cũ vi. iuret. Vnde autẽ liber homo xv. sol. persoluit, regius homo vel ecclesiasticus medietatem cõponat, vel deinceps quantumcunq; culpa ascẽderit. Si quis ingenuus ingenuum interfecerit, & eũ cum ramis cooperuerit, vel in puteo, vel in quocũq; loco celare voluerit, quod dicitur mortridum, Dc. sol. culpabilis iudicetur, aut cum lxxii iuret. Vbicunq; autẽ de solidis accedunt, simili modo lxxii. iuratores.

B

C

D

Lex de diuersis causis. De lege Theodosiana. ¶ *Caput* 205.

Quiau-

A Qui autem aliquem in carcerem detrusit, vt aliquid ab eo ei extorqueretur, quicquid ob hanc causam factũ est, nullius est momenti. Dolus est cùm aliud agitur, aliud simulatur. Qui dolum vel metum adhibuit, vt res ad aliũ transiret, vterq; de vi & dolo actione tenebitur. Si quis id quod minori ætate gessit, postquàm maior effectus est silentio suo & taciturnitate reuocare noluerit, de hac re integri restitutionem retinere nõ potest.

Vt anathema sit omnibus secularibus quicunque clerico cuilibet iniuriam fecerit. Capitularium lib. v. cap. c ij. ¶ *Caput* 206.

Quicunque iudex aut secularis, presbytero, aut diacono, aut cuilibet clerico, aut de iunioribus absque audientia episcopi, vel archidiaconi, vel archipresbyteri iniuriam inferre præsumpserit: anathema ab omniũ Christianorum consortio habeatur.

B

De latronibus, qui quali sẽtẽtia paulatim mulctãdi sint. Ca. c vj. ¶ *Cap.* 207

De latronibus ita præcipimus obseruandum, vt pro prima culpa non moriatur, sed vnum oculum perdat. De alia verò culpa nasus ipsius latronis truncetur. De tertia culpa si non emendauerit, moriatur.

Ne infames personæ testes fiant. Cap. cccix. ¶ *Caput.* 208.

Placuit vt testes non admittantur qui sunt socij criminis, nec infames, nec calumniatores, vel cæteri quos canones & lex prohibet.

De eadem re. Cap. cccxiij. ¶ *Caput* 209.

Placuit, vt qui de se confessus est, super alium non credatur.

Vnius testimonium non recipiendum. Cap. cccxiiii. ¶ *Caput* 210.

C Vt testimoniũ vnius hominis non accipiatur. Nam si ex vtraque parte plures sint, veraciores atque religiosiores & honestiores eligantur, qui sacramento suum confirmẽt testimonium, nihil se falsi esse dicturos.

Nequaquam homicidij esse reum, qui noctu furem res furtiuas gestantem occiderit. Cap. cccxliii. ¶ *Caput* 211.

Fur nocturno tempore captus in furto, dum res furtiuas secum portat, si fuerit occisus, nulla ex hoc homicidio querela nascatur.

Quid facto opus sit ei qui nesciẽs à fure aliquid cõparauerit. Ca. cccxliiii. ¶ *Ca.* 212

Si quis de fure nesciens aliquid cõparauerit, quęrat accepto spatio venditorem. Quem si non potuerit inuenire, probet se cum sacramẽto & testibus innocentem, & quod apud eum cognoscitur restituat, & furẽ quærere non desistat. Quòd si furem celare voluerit, & periurans postea detectus fuerit, tanquam ille fur ita iste in crimine damnetur.

D

De eo qui alterius animal quodcunque occiderit. Cap. cccxlv. ¶ *Caput* 213.

Si quis occultè, vel in die, alteri⁹ caballũ, aut bouẽ, aut aliquod animal occiderit, & negauerit, & postea exinde probat⁹ fuerit, tanq̃ furtiuũ cõponat.

De eodem. Cap. cccxlvi. ¶ *Caput* 214.

Si quis causa faciente occiderit alienum animal, & nõ negauerit, simile dare non tardet, & cadauer mortui accipiat.

De eo qui furtiuam rem scienter emerit. Cap. cccxlvij. ¶ *Caput* 215.

Si quis furtiuã rẽ sciẽter emere pręsumpserit, & exinde ꝓbatus fuerit, simile reddat illi cuius pecuniã cõparauit, salua videlicet eius iustitia in altero.

De eo qui latronis rẽ furtiuã sciẽter acceperit custodiẽdã. Ca. cccxlviii. ¶ *Cap.* 216 A

Si quis de latrone furtiuam rem scienter ad custodiendum acceperit, quasi fur componat.

De eo qui communem viam alicui clauserit. Cap. ccclij. ¶ *Caput* 217.

Si quis viam publicam, aut litostratum, vel viam communem alicui clauserit contra legem, cum sua lege componat, & clausuram quam ibi fecit tollat. Quod si negare voluerit, cum xij. sacramenta talibus iuret.

De eodem. Cap. cccliiij. ¶ *Caput* 218.

Si quisquam conuicinalem vel pastoralem clauserit, cum sua lege componat, & ipsam viam aperiat. Similiter & de semita faciendum est.

De eo qui fontẽ vel puteũ per inuidiã coinquinauerit. Ca. ccclv. ¶ *Cap.* 219. B

Si quis fontem quacunque inuidia coinquinauerit vel maculauerit, emendet eum primò, vt nulla sit coinquinationis in eo suspicio, & cum lege sua vicinis hoc emendet. Si autem plurimorum vicinorum puteus fuerit, compositionem inter se mutuentur.

De eo cui metallũ aliquod vel species aliquæ fuerit cõmodatæ. ca. ccclvi. ¶ *Ca.* 220

Si cui aurum, vel argentum, aut ornamenta, vel quæcunque species fuerint commodatæ, siue ad custodiendum traditę sint, vel vendendæ, & in domo ipsius cum rebus suis forsitan fuerint incendio crematæ, vnà cum testibus qui commodata susceperãt, præbeat sacramenta nihil exinde suis profuisse compendiis, & nihil cogatur exoluere, excepto auro & argento quod ardere nõ poterat. Si verò quæ cõmodata fuerãt, furto probãtur ablata, ei qui cõmodata perdiderat spaciũ tribuatur, donec furẽ *sua inuestigatione* perquirat: & si eũ inuenerit, cõmodatori res *proprias tantũmodò* reformare procuret. Compositio verò furti ad eum qui habuit cõmodata pertineat. Quòd si fur non fuerit intra statutũ tempus inuentus, medietas rerum cõmodatarum domino suscipiente reddatur. Damnũ verò mediũ vtriq; sustineant: & si postmodùm dominus apud eum qui commodauerit quæcunque fuerint suppressa, repererit, sicut furtiua ab eo exigantur. C

De eo qui quancunque rem alienam sine voluntate domini sui vendiderit. Cap. ccclxv. ¶ *Caput* 221.

Si quis vendiderit res alienas sine voluntate domini sui, aut seruũ, aut ancillam, aut quancunque rem, ipsam legibus reddat. Et si ipsam non potest inuenire, duos consimiles & æqualis meriti reddat. D

De damno dato. Cap. ccclxvi. ¶ *Caput* 222.

Si quis alicuius caballo, vel boui, vel cuiuslibet quadrupedi vnũ oculũ excusserit, apprecietur illud pecus quod valet, & partem tertiã componat.

De eo qui latronẽ hospitio receperint. Capitularium li. vi. ca. ccxciij. ¶ *Cap.* 223

Quicunque post illam missam sancti Iohannis præteriti anni cuidam latroni †mansionem dederit: si Francus est, cum xij. similibus Francis iuret quòd latronem eum fuisse non scisset: licet pater eius sit aut frater, vel aliquis propinquus. Si hoc iurare non potuerit, & ab alio conuictus fuerit quòd latronem in hospitio suscepisset: quasi latro sit, quia infidelis est noster & Francorum: & qui illum suscepit similis est illi. Si autem audiuit quòd la-

† manumissionem.

A quòd latro fuisset, & tamen non scit firmiter, iuret solus quòd nunquam eum audisset nec per veritatem nec per mendacium latronem: aut sit paratus, si ille postea de latrocinio conuincitur, vt similiter damnetur.

Seruum non audiendum crimen alicui impingentē. Ca.cccxliiij. ¶ *Cap.*224

Seruo penitus non credatur si super aliquem crimen obiecerit, aut si etiam dominum suum in crimine impetierit. Nam si in tormentis positus exponat quod obijcit, credi tamen illi nullo modo oportebit.

De his apud quos pars rapinæ deprehensa fuerit. Ca.ccclv. ¶ *Caput* 225.

Apud quem scelus agnoscitur, & pars rapinæ fuerit inuenta, statim socios suos nominare cogatur. Quos si nominare noluerit, teneatur ad vindictam. Quòd si honestior persona est, & pro scelere rationem reddat, & B quæ ablata vel euersa fuerant quadrupliciter restituat. Quòd si certè apud seruum rapinæ pars reperiatur, centum quadraginta flagella publicè extensus accipiat, & socios suos nominare non differat.

De leuioribus peccatis dilationē esse præstandā, & de sceleribus cōuictos si appellare voluerint, nō audiēdos. Capitulariū li.vij.ca.clxxxi. ¶ *Cap.*226

In ciuilib⁹ causis vel leuiorib⁹ criminibus legū dilatio prꝍstāda est. Homicidæ, adulteri, malefici, venefici cōuicti si appellare voluerint, nō audiātur.

Si quis alicui rem suam tradiderit venūdandam. Cap.ccxcviij. ¶ *Cap.*227.

Si facto pretio rem vendendam aliquis cuicunq; tradiderit, & dum ab eo vendenda profertur, quacunque occasione perierit, ei perit qui eam dederat distrahendam. Cæterùm si rem acceptam non rogante domino, sed C permittente eo, qui accepit, dum vellet venundare, perdiderit, sibi rei perditæ ingerit detrimentum.

De creditis rebus. Cap.ccxcix. ¶ *Caput* 228.

Creditor si sine conditione pignus sibi depositum tenēs, ter debitorem conuenerit vt soluto debito pignora sua recipiat, & debitor noluerit post tres admonitiones soluto debito pignora sua recipere, creditor distrahendi pignoris habebit liberam potestatem.

De debitis soluendis, & de compensatione. Cap.ccciij. ¶ *Caput* 229.

Si quis debeat alicui solidos decem, & ille qui debet de quacunque ratione debeantur illi à creditore suo solidi v. & veniens creditor totos x. solidos à debitore petat: si probauerit ille debitor sibi ab eo quinq; solidos D deberi, quare illū in solidū pro totis x. solidis conuenit, causam perdat, qui noluit debitū cōpensare. Similis ratio est de frumēto, vel de aliis speciebus.

Si filiofamilias inscio patre pecunia fuerit cōmodata. Ca.ccciiij. ¶ *Cap.*230

Qui filiofamilias contra interdicta legum inscio patre pecuniam commodauit, eam nec viuente nec mortuo patre ab eodem poterit postulare.

De pignoris vendtione. Cap. cccxiij. ¶ *Caput* 231.

Si quis creditor debitore in solutionem tardante, rem sibi pro debito positam distraxerit, si quid ampliùs acceptū fuerit quàm debebatur, quod ampliùs acceptum est restituatur debitori.

Si quis rem alienam minoris vendiderit. Cap.cccviij. ¶ *Caput* 232.

Si quis cuilibet mandet vt rē suā x. sol. vendat, & ille eā octo vēdiderit,

 pretium

pretium quod ei mandatũ eſt, quicquid minus ab emptore percepit mandatori complere compellatur: venditio tamen reſcindi non poteſt. A

Vt nemo contra voluntatem defuncti faciat. Cap.cccxxvi. ¶ *Caput* 233.

Omnibus qui contra voluntatem defuncti faciunt, vt indignis auferatur hæreditas.

De eodem. Cap.cccxxvii. ¶ *Caput* 234.

Qui per teſtamentum ſibi aliquid derelictũ acceperit & vindicauerit, & voluerit cõtra voluntatẽ defuncti agere, licentiam penitus nõ habebit.

De eo qui ad lædendam alterius famam, ſcripturam aut verba contumelioſa confixerit. ¶ *Caput* 235.

Qui in alterius famam in publico ſcripturam aut verba contumelioſa † cõfinxerit, & repertus ſcripta non probauerit, flagelletur. Et ea qui prius inuenerit, rumpat: ſi non vult authoris ficti cauſam incurrere. B

† confixerit.

De pace ſeruanda. Capitularium lib.iij. Cap.lxi. ¶ *Caput* 236.

De latronibus qui magnam habent blaſphemiam, quicunque aliquem ex his comprehenderit, nullum damnum exinde patiatur.

De pace & iuſtitia intra patriam ſeruanda. ¶ *Caput* 237.

De pace & iuſtitia intra patriam, ſicut ſæpe per alia capitula iuſsi adimpletum fiat.

De violata immunitate eccleſiæ. Capitularium lib.iiij. Ca.xiii. ¶ *Cap.* 238.

Si quis aut ex leui cauſa, aut ſine cauſa hominẽ in eccleſia interfecerit, de vita cõponat. Si verò foris rixati fuerint, & vnus alterum in eccleſia fugerit, & ibi ſe defendendo eum interfecerit, & ſi huius facti teſtes non habuerit, eum xij. iuratoribus legitimis per ſacramentum affirmet ſe defendendo eum interfeciſſe: & poſt hæc.dc. ſol. ad partem eccleſiæ quam illo homicidio polluerat, & inſuper bannum noſtrum ſoluere cogatur. Is verò qui interfectus eſt, abſque compoſitione iaceat. Ac deinde interfector ſecundùm iudicium canonicum congruam facinori quod admiſit, pœnitẽtiam accipiat. Si proprius ſeruus hoc commiſerit, iudicio aquæ feruentis examinetur, vtrùm hoc ſponte, an ſe defendendo feciſſet: et ſi manus eius exuſta fuerit, interficiatur. Si autem non fuerit, dominus eius iuxta quod vvergelt illius eſt, ad eccleſiam perſoluat: aut eũ ſi voluerit eidem eccleſiæ tradat. De eccleſiaſtico & fiſcalino beneficiario ſeruo volumus vt pro vna vice vvergeldis eius pro eo componatur: altera vice ipſe ſeruus ad ſupplicium tradatur. Hæreditas tamẽ liberi hominis, qui propter tale facinus ad mortem fuerit iudicatus, ad legitimos hæredes illius perueniat. Si in atrio eccleſiæ cuius porta reliquiis ſanctorum conſecrata eſt, huiuſcemodi homicidium perpetratum fuerit, ſimili modo emendetur, vel componatur. Si verò porta eccleſię non eſt ſacrata, eodem modo componatur ſicut cõponi debet, quod immunitate violata committitur. C D

Liber homo ſeu ſeruus quomodò ſe de furto purgare debeat. Ca.xxvij. ¶ *Cap.* 239

Si liber homo de furto accuſatus fuerit, & res proprias habuerit, in mallo ad præſentiam comitis ſe † adhramiat. Et ſi res non habet, fideiuſſores donet, qui eum † adhramire, & in placitum adduci faciant. Et liceat

† adharmiat
† adharmire

ei prima

A ei prima vice per sacramentũ se secundùm legem idoneare, si potuerit: aut si alia vice duo vel tres eum de furto accusauerint, liceat ei contra vnum ex his cum scuto & fuste in campo contendere. Quòd si seruus de furto accusatus fuerit, dominus eius pro eo emẽdet, aut eũ sacramẽto excuset: nisi tale furtũ perpetratũ habeat, propter quod ad suppliciũ tradi debeat.

Vt iniustæ consuetudines nouiter illatæ tollantur. Cap. xlv. ¶ *Caput* 240.

De iniustis occasionibus & consuetudinibus nouiter institutis, sicut sunt tributa, & telonia in media via, vbi nec aqua, nec palus, nec pons, nec aliquid tale fuerit, vnde iustè census exigi posſit, vel vbi naues subtus pontes transire solent, siue in medio flumine vbi nullum obstaculum est: vt auferantur. Antiqua autem ad nostram notitiam deferantur.

B *Vt forestes nouæ dimittantur. Cap. lxiij.* ¶ *Caput* 241.

De forestibus nostris, vt vbicunque fuerint, diligentiſsimè inquirant quomodo saluæ sint & defensæ: & vt comitibus denuncient, ne vllam forestem nouiter instituãt: & vbi nouiter institutas sine nostra iuſsione inuenerint, dimittere debeant.

De pacto legum. ¶ *Caput* 242.

Communes causas absentibus consortibus alij cõsortes agere possunt: si illi qui præsentes sunt caueant acceptũ esse illis qui absentes sunt, quicquid fuerit iudicatum, aut in præsenti fideiussorẽ dederint, vt omnia quæ definita fuerint implere non differant.

De peruasore finium. ¶ *Caput* 243.

C Si quis peruasor finium fuerit approbatus, eò quòd priusquàm aliquid iudicio finiretur, id quod alter tenuerat inuasisset, non solùm illud quod malè peruasit, amittat: sed ne vnusquisq; rem alienam occupet, cùm fuerit in causa deuictus, peruasor iuris alieni tantùm spatij restituat, quãtùm præsumpsit inuadere.

De rebus venalibus. ¶ *Caput* 244.

Cùm inter ementem atque vendentem fuerit res definito pretio comparata, quanuis plus valeat quàm ad præsens venditur, hoc tantummodò requirendum est, si nihil fraudis vel violentię egit ille qui comparasse probatur: & si voluerit reuocare qui vendidit, nullatenus permittatur.

Item de eodem. ¶ *Caput* 245.

D Prior ordinatio legis fuerat, vt si vnus ex consortibus pro quacunq; necesſitate rem vendere voluisset, extraneus emendi licentiam non haberet: sed hoc melius probatur indultum, vt quicunque de suis rebus libero vtatur arbitrio, & prętermiſsis consortibus vel propinquis, cui voluerit vẽdendi liberam habeat potestatem.

De dotalibus. ¶ *Caput* 246.

Si contigerit vt maritus vxore superstite moriatur, quęcunque à muliere marito in dote data fuerant, ad suum dominium fœminæ reuocabũt: nec hæredes defuncti mariti hoc vendicare præsumant.

De eo qui capitali obiectione pulsatur. Libro ix. ¶ *Caput* 247.

Quicunq; aliũ de homicidij crimine periculosa vel capitali obiectione

pulſauerit, non priùs à iudicibus audiatur, quàm ſe ſimilem pœnam quã reo intendit, conſcripſerit ſubiturum: & ſi ſeruos alienos accuſandos eſſe crediderit, ſe ſimili inſcriptione conſtringat, futurum vt ſupplicia innocentum ſeruorum aut pœna capitis ſui, aut facultatum amiſsione compenſet. Ante inſcriptionem nemo efficiatur criminoſus, nam inſcriptione per ordinem facta, tunc à iudice ſuſcipiendus eſt reus, & cuſtodiæ cũ accuſatore tradendus eſt: ea tamen ratione vt tam accuſati, quàm accuſatoris dignitas æſtimetur, & vnumquenque ante diſcuſsionem ita Iudex faciat cuſtodire, vt eorum natalis aut dignitas patiuntur. Sanè ij qui crimina ſua in quæſtione confeſsi ſunt, de aliis ſi dicere voluerint, à iudice non credantur: quia iure & legibus conſtitutum eſt, vt ſpontanea profeſsione reus reum non faciat: neque illi de altero credatur, qui ſe criminoſum eſſe confeſſus eſt.

De famoſis libellis. ¶ *Caput* 248.

Qui famoſam chartam ad cuiuſcunque iniuriam & maculam conſcripſerit, & in ſecreto vel in publico affixerit, inueniendámque proiecerit: illum contra quem propoſita eſt chartula nõ nocebit, nec famæ eius aliquid derogabit. Sed ſi inueniri potuerit qui huiuſmodi chartulam fecit, conſtringatur vt probet quam conſcripſit: qui ſi etiam quæ ſcripſit probare non potuerit, fuſtigetur: qui infamare maluit quàm accuſare.

De eo qui per inſcriptionem aliquem accuſauerit. Lib. ix. ¶ *Caput* 249.

Quicunque inſcriptione præmiſſa cuiuſcunque criminis reum accuſare voluerit, ab eo die quo inſcripſit intra annũ peragat *propoſitas actiones*. Qui ſi diſtulerit, infamis effectus, bonorum *ſuorum quarta* parte mulctabitur.

Vt intra annum criminalia negotia terminentur. Cap. xviij. ¶ *Caput* 250.

Iudices qui inſcriptione præmiſſa criminalia negotia audire cœperint, à die inſcriptionis ſi inducias aut accuſator aut reus petierit, intra annum præſtare debebunt, vt hęc actio intra anni circulum finiatur. Quòd ſi accuſator intra annum quæ propoſuit probare diſtulerit, abſoluto reo pœnam ſuſcipiat legibus ſuperioribus comprehenſam. Quòd ſi talis perſona ſit ad cuius deformitatem infamia nõ pertineat, exilio deputetur. Tamen ſi inter accuſatorem & reum ita iudice pręſente conuenerit, vt pro inſcriptione vtriuſque partis integræ induciæ tribuantur, debet à iudice non negari futurum, vt pars quæ poſt inducias fuerit ſuperata, diſtrictiori ſententia feriatur.

Si quem pœnituerit ſe alium criminaliter accuſaſſe. Cap. xx. ¶ *Caput* 251.

Si quem pœnituerit accuſaſſe criminaliter, & inſcriptionem feciſſe de eo quod probare non potuerit: ſi ei cum accuſato innocente conuenerit, inuicem ſe abſoluant. Si verò iudex eum qui accuſatus eſt criminoſum eſſe cognouerit, & inter reum & accuſatorem factum per corruptionem conſenſum, de colludio pœnam excipiat legibus conſtitutam. Abolitionem inuito reo poſtquàm fuerit officii cuſtodiæ traditus, intra dies xxx. accuſatori petenti dari permittimus: poſt hoc tempus niſi reus conſentiat,

cenſemus

A censemus non esse tribuendam. Si criminis accusator intra xxx. dies abolitionem petierit, etiam inuito reo à iudice concedatur, & liberi & accusatus, & accusator abcedant. Post xxx. verò dies quàm accusatus custodię fuerit traditus, nisi abolitionem & reus & accusator à iudice petierint, accusatori soli non esse præstandam. Quòd si testes exhibiti ad petitionem accusatoris fuerit, & in custodiam missi fuerint, & abolitio præstita petitáque fuerint, sumptus quos fecerunt testes, eis accusator exoluat. Nam si testes exhibiti ab accusatore pœnæ subiacuerint, etiamsi consentiant partes, abolitio à iudicibus denegetur: sed aut in accusatum si conuictus fuerit, aut in accusatorem si non conuicerit, legibus sententia Iudicis pœnam quam passurus erat reus, accusator excipiat.

B *Vt iudices præcipites non sint ad explendam sententiam principis ira dictatam. Cap. xxxi.* ¶ *Caput* 252.

Si princeps cuiuscunq; graui accusatione commotus quenquam occidi præceperit, non statim à iudicibus quæ ab irato principe iussa sunt, compleantur: sed xxx. dies qui puniri iussus est, reseruetur, donec pietas dominorum iustitiæ amica subueniat.

De eo si alienum animal damnum alicui fecerit. Ex lib. j. sententiar. Pauli. ¶ *Caput* 253.

Si alienum animal cuiquam damnum intulerit, aut alicuius fructus læserit, dominus eius aut æstimationem damni reddat, aut ipsum animal tradat: quod etiam de cane similiter est statutum.

C *Si qualecunq; animal ab aliquo iritatũ damnũ intulerit. Lib. iiij.* ¶ *Cap.* 254

Ei qui iritatu suo feram bestiam vel quancunque aliam quadrupedem in se iritauerit, eáque damnum dederit, neque in eius dominum, neque in custodem actio datur.

Vt fideiussores solutionẽ debiti æqualiter inter se diuidãt. Lib. v. ¶ *Cap.* 255

Cùm multi fideiussores institerint, etiam si ad soluendum quæ promiserunt probantur idonei, & posint omnes insolidum retineri: tamen restitutio debiti inter eos diuidenda est, vt vnusquisque id quod eum pro portione sua contigit, exoluat.

De his qui in contumeliam alicuius scripturam composuerint. Ex libro v. ¶ *Caput* 256.

D In eos authores qui famosos libellos in contumeliam alterius proposuerint, extra ordinem vsque ad relegationem insulæ vindicatur ista temeritas.

Ne quis Iudici conuitium inferre præsumat. Cap. xi. ¶ *Caput* 257.

Conuitium Iudici ab appellatoribus fieri non oportet: alioquin infamia notantur. Confesi debitores pro iudicatis habentur: ideóque ex die confesionis tempora solutionis præstituta computantur.

De eo qui legitimè vocatus ad iudicem venire noluerit. Cap. xvi. ¶ *Cap.* 258

Quicunque tribus † authoritatibus iudicis conuentus, vel tribus edictis ad iudicem fuerit prouocatus, aut vno pro omnibus peremptorio, id est quod causam extinguit, fuerit euocatus & præsentiam suam apud eum

† actionibus

iudicem, à quo ei denunciatum est exhiberi noluerit: aduersus eum quasi in contumacem iudicari potest, quinimo nec retractari per appellationem negotia possunt, quoties in contumacem fuerit iudicatum.

De eo qui in iudicio appellare voluerit. Cap. xviiij. ¶ *Caput 259.*

Si quando dum causa à iudice auditur, sacramentum petente ex litigatoribus vno, alter obtulerit litigator qui iudicibus appellare voluerit, tūc appellare debet, quando sacramentum offertur, non postquàm iuratur.

De eo qui præiudiciū timēs fideiussorē dare noluerit. Cap. xxx. ¶ *Cap. 260.*

Si quando inter litigatores de damno præsentię sui fideiussoris cōtentio est, si aliquis in cautione verborum præiudiciū timeat, & propter hoc fideiussorem dare nolit, potest certum aliquid de rebus suis pœnæ causa deponere: sed si contra eum fuerit iudicatum, & ipse defuerit, perdet quod deposuit.

De personis à quibus non sunt res accipiendæ. Capitularium libro i. cap. lxxxiij. ¶ *Caput 261.*

Statutum est, vt nullus quilibet ecclesiasticus ab his personis res deinceps accipere præsumat, quarum liberi aut propinqui hac inconsulta oblatione possunt rerum propriarum exhæredari. Quòd si aliquis deinceps hoc facere tentauerit, synodali vel imperiali sententia modis omnibus feriatur.

De mansis vniuscuiusque ecclesiæ. Cap. lxxxv. ¶ *Caput 262.*

Sancitum est, vt vnicuique ecclesiæ vnus mansus integer absque alio seruitio attribuatur, & presbyteri in eis constituti non de decimis, neque de oblationibus fidelium, non de domibus, neque de atriis, vel de hortis iuxta ecclesiam positis, neque de præscripto manso aliquod seruitium faciant, præter ecclesiasticum: & si aliquid amplius habuerint, inde senioribus suis debitum seruitium impendatur.

De villis nouis & ecclesiis in eis nouiter cōstitutis. Cap. lxxxvi. ¶ *Cap. 263.*

Sancitum est de villis nouis & ecclesiis in eis nouiter constitutis, vt decimæ de ipsis villis ad easdem ecclesias conferantur.

Ne quis sacra vasa in pignus dare præsumat. Cap. lxxxvii. ¶ *Caput 264.*

De sacris vasis ecclesiæ quæ in pignus à nonnullis in quibusdam locis dari comperimus, inhibitū est ne deinceps à quoquam fieri præsumatur: nisi solummodò necessitate redimendorum captiuorum compellente.

De his qui ad causam Dei res suas tradere volunt. Cap. cxxxv. ¶ *Cap. 265.*

Qui res suas pro anima sua ad causam Dei tradere voluerit, domi traditionem faciat coram testibus legitimis. Et quę honestæ factæ sunt traditiones, de quibus nulla est quæstio, stabiles permaneant.

De teloniis. Ex iij. lib. capitularium. Cap. xij. ¶ *Caput 266.*

Placet nobis vt antiqua & iusta telonia à negotiatoribus exigantur, tā de pontibus quàm de nauigiis seu mercatis. Noua ergo seu iniusta vbi vel funes tenduntur, vel cum nauibus sub pontibus transitur, seu his similia in quibus nullum adiutorium itinerantibus præstatur: similiter etiam nec de his qui sine negotiandi causa substantiam suam de vna domo sua ad aliam,

A ad aliam,aut ad palatium,aut in exercitum ducunt, telonium nullatenus ab eis exigatur.

De seruo qui damnum quodlibet perpetrat.Cap.xliiij. ¶ *Caput 267.*

Neminem liceat seruum suum propter damnum ab illo cuilibet illatum dimittere,sed iuxta qualitatem damni dominus pro illo respondeat, vel eum in compositionem,aut pœnam petitori offerat. Si autem seruus perpetrato scelere fugerit, ita vt à domino penitus inueniri non posit,sacramento se dominus eius excusare studeat,quòd hoc suæ voluntatis nec conscientiæ fuerit, quòd seruus eius tale facinus commisit.

De bannitione secundùm legem ad mallum.Cap.xlv. ¶ *Caput 268.*

Si quis ad mallum legibus bannitus fuerit,& non venerit, si eum bannitus non tenuerit xv.sol.culpabilis iudicetur:sic ad secundam & tertiam. B Si autem ad quartam venire cōtempserit, possessio eius in bannum mittatur,donec veniat: & de re qua interpellatus fuerit,iustitiam faciat.Si infra annum non venerit,de rebus eius quæ in bannum missæ sunt rex interrogetur: vt quicquid inde iudicauerit, fiat. Prima bannitio super noctes vii.secunda super noctes xiiij.tertia super noctes xxi.quarta super noctes xlij.fiat. Similiter & de beneficio hominis,si fortè res proprias nō habuerit,mittatur in bannum vsquedum rex interrogetur.

De hominibus ad mortem iudicatis,& postea eis vita concessa,si iustitiam quæsierint.Cap.xlvii. ¶ *Caput 269.*

De illis hominibus qui propter eorū culpas ad mortem iudicati fuerint,& postea eis vita fuerit concessa, si ipsi iustitiam ab aliis requisierint, C aut eis iustitiam quærere voluerint, qualiter inter illos iudicium terminetur. Primò omnium de illis causis pro quibus iudicatus fuerat ad mortem,nullam potest facere repetitionem: quia omnes res suæ secundùm iudicium francorum in publico fuerunt reuocatæ.Et si aliquid postmodū postquàm ei vita concessa est,cum iustitia acquirere potuerit,in sua libertate teneat & defendat secundùm legem: in testimonium autem nō suscipiatur, nec inter Scabinos ad legem iudicandam teneatur. Et si ad sacramentum aliquid iudicatum fuerit quod iurare debeat, si aliquis ipsum sacramentum falsum dicere voluerit,† contendant. †concedatur.

De non cogendo ad pontem ire causa telonii.Cap.liiij. ¶ *Caput 270.*

D Vt nullus cogatur ad pontem ire vel ad fluuium transeundum propter telonii causas, quando ille in alio loco † compensius illud flumen transire potest. Similiter in plano campo vbi pons nec traiectus est, omnibus præcipimus, vt ibi telonium non exigatur. †competētius

De nimium blasphemis latronibus. Cap.lxi. ¶ *Caput 271.*

De latronibus qui magnam habent blasphemiam, quicunq; aliquem ex his comprehenderit,nullum damnum exinde patiatur.

De eo qui domum alienam cuiuslibet fregerit.Cap.lxv. ¶ *Caput 272.*

Si quis domum alienam cuiuslibet infregerit,quicquid exinde per vim abstulerit aut rapuerit,aut furatus fuerit, secundùm legem & vadios illi cuius domus fuerit infracta & spoliata,in triplum componat, & insuper bannum

† sententiam. bannum dominicum soluat. Si seruus hoc fecerit, † iustitiam superiorem accipiat, & insuper secundùm suam legem compositionem faciat. Si quislibet homo aliquod tale damnum alicui fecerit, pro quo plenam compositionem facere non valeat, semetipsum in vuadio pro seruo dare studeat, vsque dum plenam compositionem adimpleat. A

De vxoribus defunctorum quam partem post obitum maritorum de collaboratione accipere debeant. Ex lib.iiij.cap.ix. ¶ *Caput* 273.

Volumus vt vxores defunctorum post obitum maritorum tertiã partem collaborationis, quam simul in beneficio collaborauerunt, accipiãt. Et de his rebus quas is qui illud beneficium habuit aliunde adduxit vel comparauit, vel ei ab amicis suis collatum est, has volumus tam ad orphanos defunctorum, quàm ad vxores eorum peruenire. B

De viduis pupillis, & pauperibus. Cap.xv. ¶ *Caput* 274.

Præcipimus vt quandocunq; in mallum ante comitem viduæ, pupilli & pauperes venerint, primò eorum causa audiatur & definiatur. Et si testes per se ad causas suas quærendas habere non potuerint, legémque nescierint, comes illos vel illas adiuuet, dando eis talem hominem qui rationem eorum teneat, vel pro eis loquatur.

De raptu viduarum. Cap.xvi. ¶ *Caput* 275.

Qui viduam intra primos xxx. dies viduitatis, vel inuitã, vel volentem sibi copulauerit, bannũ nostrũ, id est lx. sol. in triplo componat: & si inuitam eam duxerit, legem suam cõponat, illam verò vlteriùs non attingat.

De homine publicam pœnitentiam agente, interfecto. Cap.xvii. ¶ *Cap.* 276. C

Qui hominem publicam pœnitentiam agentem interfecerit, bannum nostrum in triplo componat, & vvergelt proximis eius persoluat.

De homine libero vt potestatem habeat, vbicunque voluerit res suas dare, & qualiter hoc facere debeat. Cap.xviij. ¶ *Caput* 277.

Si quis res suas pro salute animæ suæ, vel ad aliquẽ venerabilem locũ, vel propinquo suo, aut cuilibet alteri tradere voluerit, eo tempore quãdo intra ipsum comitatum fuerit, in quo illæ res positæ sunt, legitimam traditionem facere studeat. Quòd si eodẽ tẽpore quo illas tradere vult, extra eundẽ comitatũ fuerit, siue in exercitu, siue in palatio, siue in alio quolibet loco, adhibeat sibi, vel de suis pagensibus, vel de aliis qui eadem lege viuant qua ipse viuit, testes idoneos, vel si illos habere non potuerit, tunc de aliis quales sibi meliores inuenire posſit, & coram eis rerum suarum traditionẽ faciat. Et postquã hæc traditio ita facta fuerit, hęres illius nullam de prædictis rebus valeat facere repetitionem. Insuper & ipse fideiusſorẽ per se faciat eiusdẽ inuestiturę, ne hæredi vlla occasio remaneat hanc traditionem immutandi: sed potius necesſitas incumbat illam perficiẽdi: & si nondum res suas cum hæredibus suis diuisas habuit, non ei hoc sit impedimento: sed cohęres eius si sponte noluerit, aut per comitẽ aut per missum eius distringatur, vt diuisionem cũ illo faciat ad quem defunctus hæreditatem suam voluit peruenire. Et si cuilibet ecclesiæ eam tradere rogauit, cohæres eius eam legem cum illa ecclesia de prædicta hæreditate D

habeat,

A habeat, quam cum alio cohærede suo habere debuit. Et hoc obseruetur erga patrem & filium & nepotem vsque ad annos legitimos, postea ipsę res ad immunitatem ipsius ecclesiæ redeant.

De adulteratoribus monetæ. Cap. xxxi. ¶ *Caput* 278.

Quicunque falsam monetam percussisse probatus fuerit, manus eius amputetur. Et qui hoc consensit: si liber est, lx. sol. componat: si seruus, lx. ictus accipiat.

De terra tributaria. Cap. xxxv. ¶ *Caput* 279.

Quicunque terram tributariam vnde tributum ad partem nostrã exire solebat, vel ad ecclesiam, cuilibet alteri tradiderit: is qui eam susceperit, tributum quod inde soluebatur, omni modo ad partem nostram per-B soluat: nisi fortè talem firmitatem de parte dominica habeat, per quam ipsum tributum sibi perdonatum posit ostendere.

De terra censuali. Cap. xxxvij. ¶ *Caput* 280.

Si quis terram censualem habuerit, quam antecessores sui, vel ad aliquã ecclesiam, vel ad villam nostram dederunt, nullatenus eam secundùm legem tenere potest: nisi ille voluerit ad cuius potestatem vel illa ecclesia, vel illa villa pertinet: nisi fortè filius aut eius nepos sit qui eam tradiderit, & ei eadem terra ad tenendum placitata sit. Sed in hac re considerandum est, vtrùm ille qui hanc tenet diues an pauper sit, & vtrùm aliud beneficium habeat, vel etiam proprium. Et qui horum neutrum habet, circa hũc misericorditer agendum est, ne ex toto dispoliatus in egestatem incidat, C aut talem ille censum inde persoluat, qualis ei fuerit constitutus: vel portionem aliquam inde in beneficium accipiat, vnde se sustentare valeat.

De debito ad opus dominicum revvadiato. Cap. lvi. ¶ *Caput* 281.

Vt debito, quod ad opus nostrum fuerit revvadiatum, talis consideratio fiat: vt is qui ignoranter peccauit, non totum secundùm legem soluere cogatur, sed iuxta quod posibile visum est. Is verò qui tantùm mala voluntate peccauit, totam legis compositionem cogatur exoluere.

De eo qui per inuidiam, vel per dolum, liberi vel serui domum incenderit. Ex lib. v. Capitularium cap. ccc. li. ¶ *Caput* 282.

Si quis per aliquam inuidiam, vel dolum in nocte vel in die ignem imposuerit, & incenderit liberi vel serui domum, primò omnia ædificia re-D stituat. Et quicquid ibi arserit componat, & insuper lx. solidis sit culpabilis, & publica pœnitentia secundùm iudicium sacerdotum multetur. Et quanti homines de ipso incendio euaserint, vnicuique secundùm legem componat, & omnia quæ ibi perdiderint restituat.

Vt si quis seruum alienum iniustè accusauerit, domino simile mancipium pro hoc facto reddat. Cap. ccc. lij. ¶ *Caput* 283.

Si quis seruũ iniustè accusauerit alienũ, & innocẽs tormenta pertulerit, domino simile mancipiũ pro hoc facto reddat. Si verò innocẽs in tormẽtis mortuus est, duos seruos eiusdẽ meriti sine dilatione domino restituat.

De eo qui causam alterius tulerit de loco suo. Cap. ccclx. ¶ *Caput* 284.

Si quis causam alterius tulerit de loco suo, ipsam illæsam reddat aut similem.

milem. Si verò foras aliquam traxerit & abſconderit, atque negauerit interrogatus, furtiuam componat. A

De venditionibus vili pretio vel cum vitio diſtractis. Cap. cclij. ¶ Cap. 285.

Placuit in venditione hanc formam ſeruari: vt ſeu res ſeu mancipia, vel quodlibet genus animalium venundetur, nemo propterea venditionis firmitatem irrumpat, quòd dicit ſe vili pretio vendidiſſe: ſed poſtquã factum eſt negotium, non ſit mutatum, niſi fortè vitium ſibi à venditore celatum inuenerit. Si autem venditor dixerit vitium, ſtet emptio, & non ſit mutata. Si autem non dixerit, mutare poteſt in illa die, & in alia, ſiue in tertia die. Et ſi ampliùs de tribus noctibus illud habuerit, poſtea non poteſt mutare: niſi fortè eum inuenire intra tres dies nõ poterit: tunc quando inuenerit, recipiat, quia vitium vendidit. Et ſi noluerit recipere, iuret cũ ſuis ſacramentalibus, quòd vitium ibi nullum ſciebat in illa die, quando negotium fecit, & ſtet factum. B

Vt qui arras dederit pro quacunque re, pretium reddere compellatur. Capitulo ccclxiij. ¶ *Caput* 286.

Qui arras dederit pro quacunque re, pretium cogatur implere, quod placuit emptori.

Vt peregrinos tranſeuntes nemo inquietet. Cap. ccclxiij. ¶ *Caput* 287.

Placuit ne peregrinos tranſeuntes quis inquietare præſumat, eíſq; nocere audeat: quia alii propter dominum, alii propter ſuas diſcurrunt neceſsitates. Quòd ſi aliquis præſumptuoſus fuerit, qui peregrino nocuerit vel eum aſsilierit, aut diſpoliauerit, læſerit, plagauerit, ligauerit, *vendiderit*, vel occiderit: ipſi peregrino ſigillatim dupliciter, *ſicut de alio homine* ſolet componi, aut ſuo ſeniori vel ſocio cum ſua lege componat. Quòd ſi mortuus fuerit, & ſeniorem ibi vel ſocium non habuerit, tunc epiſcopus aut ſacerdotes eiuſdem pagi ipſam compoſitionem in duplo, ſicut de indigena diſtringente iudice, accipiant, & in ſuam eleemoſynam illa tribuant, & inſuper lx. ſol. fiſco cogatur perſoluere. Et ſi peregrinum viuentem reliquerit, omnem iniuriam ei factam, & quicquid illi intulit, dupliciter (vt prædictum eſt) & per ſingula illi componat, ſicut ſolet de infra prouinciam aliquem componere. Si autem eum occiderit, vt liberum hominem de ipſa prouincia, in duplo componat, & ipſa pecunia à memoratis ſacerdotibus in ſua detur eleemoſyna. Quoniam dominus ait: Peregrinum & aduenam non contriſtabis. C D

Exod. 22.

De eo qui alicuius quadrupedis vnũ oculũ excuſſerit. Ca. ccclxvi. ¶ *Cap.* 288

Si quis alicuius caballo vel boui, vel cuilibet de quadrupedibus vnum oculum excuſſerit, apprecietur illud pecus quod valet, & partem tertiam componat.

De eo qui iuſſu regis vel ducis aliquem occiderit. Cap. ccclxvij. ¶ Cap. 289.

Si quis iuſsione regis vel ducis illius qui ipſam prouinciam regit, hominem occiderit, non requiratur ei, nec propterea faidoſus ſit, quia lex & iuſsio dominica occidit eum, & ipſe non potuit contradicere. Princeps verò & ſucceſſores eius defendant eum, & totam progeniem eius, ne ob

hoc pe-

A hoc pereat, aut malum patiatur. Quòd si propterea ipse aut eius progenies aliquid mali passi fuerint, aut occisi, dupliciter componantur.

De eo qui scripturas protulerit, vt veritatem eius testibus probet. Cap. ccc lxviij. ¶ *Caput* 290.

Si quis scripturam profert, veritatẽ eius testibus probare debet. Quia in omnibus causis constitutum est, vt scripturam prolator affirmet.

De asino, boue, oue, omniq; iumẽto, amico ad custodiẽdũ tradito. C. xxiij. ¶ *Ca.* 291

Si quis commendauerit amico asinum, bouem, ouem, & omne iumentum ad custodiam, & mortuum fuerit aut debilitatum, vel captum ab hostibus, nullúsq; hoc viderit, iusiurandum erit in medium, quòd non extẽderit manum in rem proximi sui, suscipiátque dominus iuramentum, & B ille reddere nõ cogatur. Si furto sublatum fuerit, restituat damnũ domino suo. Si comestum à bestia, deferat ad eum quod occisum est, & nõ restauretur. Qui à proximo suo quicquam horum mutuò postulauerit, & debilitatum aut mortuũ fuerit domino nõ pręsente, reddere cõpellatur. Quòd si impræsentiarum dominus fuerit, non restituatur: maximè si conductus venerit pro mercede operis sui.

Qui seduxerit virginẽ desponsatam, vel dormierit cũ ea. Ca. xxiiii. ¶ *Cap.* 292

Si seduxerit quis virginem desponsatam, & dormierit cum ea, dotabit eam & habebit vxorem.

De patre puellæ si eam dare noluerit, vt reddat pecuniam iuxta morem dotis. Cap. xxv. ¶ *Caput* 293.

C Si pater noluerit virginem dare, reddat pecuniam iuxta morem dotis quam virgines accipere consueuerunt.

De eo qui propter Deum furtum confessus fuerit. Cap. xxxviij. ¶ *Cap.* 294.

Si propter Deum confessus fuerit homo furtum quod fecit, reddat capitalem & quintam partem desuper ei in quem peccauit.

De his qui fidelium oblationes auferunt, vel vastant, aut sine proprij episcopi iussione dant vel accipiunt. Cap. lxxxiiij. ¶ *Caput* 295.

Qui fidelium oblationes ab ecclesiis vel à iure sacerdotum auferũt, vel ablatas accipiunt, nõ solùm aliena vota dirumpunt, sed & sacrilegium operantur, necnõ & ecclesiæ Dei fraudatores existũt. Quia ecclesiæ aliquid fraudari, vel auferri sacrilegium esse à maioribus approbatur.

D *Ne episcoporũ vel reliquorũ sacerdotũ vita turbetur. Ca. c iiij.* ¶ *Cap.* 296.

Nullis vita Præsulum turbetur excessibus, quia valde indignum est, vt qui throni Dei vocantur, aliqua motione turbentur, aut iniquè tractẽtur. Vnde est illud: Qui vos tangit, quasi pupillã oculi mei tãgit. & illud: Qui vos audit me audit, & qui vos spernit me spernit. & rursus: Qui scandalizauerit vnũ de pusillis istis, melius est illi, vt suspẽdatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris.

Zacha. 2. *Lucæ* 10. *Matth.* 18.

Quod sacrilegiũ sit auferre quæ à principibus concessa sunt ecclesiis, vel quæ singuli antistites impetrauerunt: & vt clerici non accusentur ad iudices seculares, sed ad episcopos proprios. Ca. c xi. ¶ *Cap.* 297

Quæcunq; à singulis regibus circa sacrosanctas ecclesias sunt cõstituta,

vel singuli quique antistites pro causis ecclesiasticis impetrarunt, sub pœna sacrilegij iugi solidata æternitate seruentur. Clerici etiam non secularibus iudicibus, sed episcopali audientiæ reseruentur: fas enim non est, vt diuini muneris ministri temporali potestati subdantur. A

De his qui ecclesiastica priuilegia violãt vel dissimulãt. Ca. cxvi. ¶ *Cap.* 298

Si ecclesiȩ venerabilis priuilegia cuiusquam fuerint temeritate violata, vel dissimulatione neglecta, commissum hoc in triplo iuxta legum sanctionem, ecclesiæ cui factum est, componatur: nobísq; bannus noster in triplo, hoc est ter lx. sol. persoluatur.

Vt socios suos nominet apud quem pars rapinæ fuerit inuenta. Capitulo c xxxvij. ¶ *Caput* 299.

Apud quẽ scelus agnoscitur, & pars rapinȩ fuerit inuenta, statim socios suos nominare cogatur. Quòd si nominare noluerit, teneatur ad vindictã. B

Cõtra priorũ definitionẽ filio vel hæredi nõ licere venire. Ca. c l. ¶ *Cap.* 300

Filio vel hæredi contra priorum iustam aut legitimam definitionẽ venire non liceat: quia iustè repellitur præsumptio illius qui facta seniorum iniustè conatur irrumpere.

De his qui furibus conscij fuerint. Cap. c lx. ¶ *Caput* 301.

Non solùm ille qui furtum fecerit, sed etiam & quicunq; conscius fuerit, vel furto ablata sciens susceperit, in numero furantium habeatur, & simili vindictæ subiaceat.

De eo qui filios non habuerit, & in eorum locum alium sibi hæredem facere voluerit. Cap. cc xij. ¶ *Caput* 302. C

Qui filios non habuerit, & alium quenlibet hæredem sibi facere voluerit, coram rege, vel coram comite & scabinis, vel missis dominicis qui ab eo ad iustitias faciendas in prouincia fuerint ordinati, traditionem faciat.

De fugitiuis & peregrinis, vt distringantur. Cap. cc xxj. ¶ *Caput* 303.

De fugitiuis ac peregrinis vt distringantur, vt scire posimus qui sint, aut vnde venerunt.

De armillis & brunijs negotiatoribus non dandis. Cap. cc xxiij. ¶ *Cap.* 304

Vt armillæ & bruniæ non dentur negotiatoribus.

Ne quis præsumat hominẽ sine causa ad iudiciũ mittere. Ca. cc xxviij. ¶ *Cap.* 305

Vt nullus præsumat hominem ad iudicium mittere sine causa: nisi iudicatum fiat. D

Vt nullus præsumat telonium rodaticum vel pulueraticum recipere. Cap. cc xliij. ¶ *Caput* 306.

Vt nullus homo prȩsumat telonium per vias vel per villas rodaticum, nec pulueraticum recipere.

De eo cui non rectè iudicatur. Cap. cc liij. ¶ *Caput* 307.

Vt si aliquis voluerit dicere quòd iustè ei non iudicetur, tunc in præsentiam nostram veniat, aliter verò non præsumat in prȩsentiam nostram venire pro alterius iustitia dilatanda.

Ne aliquis ab ignoto homine equũ, bouẽ, vel aliud animal emat. C. 294. ¶ *Cap.* 308

Vt nullus comparet caballum, bouem, aut iumẽtum, vel aliud animal, nisi illum

A nisi illum hominem cognoscat qui eum vendidit,& de quo est,& vbi manet,& quis est eius senior.

De episcopo qui ab aliquo impetitur,vt si ipse quæstionem aliquam retulerit,per episcopos iudices causa terminetur. Cap.ccc ix. ¶ *Cap.309.*

Si quis episcopus à quoquam impetitur, vel ille aliquam quæstionem retulerit,per episcopos iudices causa finiatur, siue quos eis primates dederint,siue quos ipsi vicinos ex consensu delegerint.

Si possessor per violentiam expellatur. Cap.ccc liiij. ¶ *Caput 310.*

Quicunq; violenter expulerit possidentem priusquàm pro ipso iudicis sentētia procedat,si causam meliorē habuerit,ipsam causam de qua agitur perdat.Ille verò qui violētiā pertulit,vniuersa in statu quo fuerāt recipiat, B & quæ possedit securus teneat.Si verò illud inuadit quod per iudiciū obtinere potuit,& causam amittat,& aliud tātū quātū inuasit reddat expulso.

Si ad diripiendū quisque alios inuitasse reperiatur.Cap.ccc liij. ¶ *Cap.311.*

Si quis ad diripiendum alios inuitauerit,vt cuiuscunq; rem euertat,aut pecora vel animalia quæcunq; diripiat,illi cuius res direpta est in septuplū quæ sublata sunt restituat: si verò qui cum ipso fuerint, ingenui sint,quinos solidos componere compellantur.Aut si nō habuerint vnde componant, 150. flagella suscipiant. Si verò serui hoc sine domini voluntate cōmiserint,centenis quinquagenis flagellis verberentur, & ab eis res omnes integro in statu reddantur.

C *Vt iudicandus si ita maluerit,ad episcopale iudicium dirigatur, & quicquid episcoporū fuerit sentētia definitū,immobile permaneat: & vt vnius etiam episcopi testimoniū ratum sit.Ca.ccc lxvi.* ¶ *Cap.312.*

Quicunque litem habens siue possessor siue petitor fuerit, vel in initio litis,vel decursis temporum curriculis,siue cum negotium peroratur,siue cum iam cœperit promi sententia, si iudicium elegerit sacrosanctæ legis antistitis,ilico sine aliqua dubitatione,etiāsi alia pars refragatur,ad episcoporū iudicium cū sermone litigantiū dirigatur.Multa enim quę in iudicio captione præscriptionis vincula promi nō patiuntur,inuestigat & promit sacrosanctæ religionis authoritas. Omnes itaque causæ quæ vel prætorio iure vel ciuili tractantur,episcoporū sententiis terminatæ,perpetuo stabilitatis iure firmētur. Nec liceat vlteriùs retractari negotiū quod episcoporum D sentētiis deciderit. Testimoniū etiā ab vno licet episcopo perhibitū, omnes iudices indubitanter accipiāt: nec alius audiatur,cùm testimoniū episcopi à qualibet parte fuerit repromissum. Illud est enim veritatis authoritate firmatum,illud incorruptum, quod à sacrosancto homine conscientia mentis illibatæ protulerit. Hoc nos edicto salubri aliquando censuimus, hoc perpetua lege firmamus,malitiosa litiū semina cōprimentes.

Ex libro legū Theodosij tertio,cap.xij. de incestis.Ca.ccccx. ¶ *Caput 313.*

Quòd īcesti nō sint legitimi hęredes:sed infamia sint notatę vtręq; ꝑsonę.

Vt ita valeat commutatio,sicut & emptio. Cap.cccc xvij. ¶ *Caput 314.*

Commutatio si non fuerit per vim & metum extorta, talem qualem & emptio habeat firmitatem.

De homicidis, maleficis, veneficis, conuictis, appellare volentibus non audiendis. Ex lib. vij. Cap. c lxxxi. ¶ *Caput* 315. A

In ciuilibus causis vel leuioribus criminibus legibus dilatio prȩstāda est. Homicidæ, adulteri, venefici, cōuicti, si appellare voluerint, non audiātur.

De causis in iudicio conuincendis, & de sententia aduersus absentes infirmanda, & de causis in iudicio non reuoluendis, & vt absentes non damnentur, & quòd absentes per alium nec accusare nec accusari possint. Cap. cc iiij. ¶ *Caput* 316.

Conuinci nemo potest in iudicio sine testibus aut scriptura. Sententia absente parte alia, à Iudice data, nullam obtinet firmitatem. Causa inter præsentes iudicata, post decendium reuolui nō potest. Nec inter absentes post vicendium. In causa capitali absens nemo damnetur: neque absens B per alium accusatorem accusari potest.

Vt ea quæ ad perpetuam vtilitatem sunt instituta, inconuulsa permaneant. Cap. cc xxvij. ¶ *Caput* 317.

Quæ ad perpetuam vtilitatem sunt instituta, nulla commutatione varientur. Nec ad priuatum trahantur cōmodum, quæ ad bonum sunt commune præfixa. Et manētibus terminis quos statuerūt patres, nemo dānet alienum, sed intra fines proprios atq; legitimos prout quis voluerit, in latitudine se charitatis exerceat.

De Iudicibus contra legem iudicantibus, & legem audire nolentibus. Cap. cc xlix. ¶ *Caput* 318.

Quicunque iudex oblatas sibi in iudicio leges vel iuris species audire C noluerit, & cōtra eas iudicauerit, ex hac re cōuictus, in carcerē deportetur.

Quod de criminibus definitis non liceat postmodùm mouere certamen. Cap. cc xci. ¶ *Caput* 319.

De his criminibus de quibus absolutus est, ab eo qui accusauit refricari accusatio non potest.

De tenendis ad solutionem qui debitum promittunt. Ca. cc xcvij. ¶ *Cap.* 320

Si quis pro alterius debito se pecuniam promiserit redditurum, ad solutionem statutæ promissionis est retinendus.

De his qui ad vendendum alterius rem acceperint, quid agendum sit. Cap. cc xcviij. ¶ *Caput* 321.

Si facto pretio rem vendendam aliquis cuicunq; tradiderit, & dum ab D eo vendenda profertur, quacunque occasione perierit, ei perit qui eam dederat distrahendam. Cæterum si rem acceptam non rogante domino sed promittente eo qui accepit dum vellet venundare perdiderit, sibi rei perditæ ingerit detrimentum.

De his qui aliis aliquid debent, & ipsis ab eis aliquid debetur, vt in solutionem computentur. Cap. ccc iij. ¶ *Caput* 322.

Si quis debeat alicui solidos decem, & ille qui debet de quacunque ratione debeantur illi à creditore suo solidi quinq;, & veniat creditor totos decem solidos à debitore petat: si probauerit ille debitor sibi ad eo quinq; solidos deberi quare illum in solidum pro totis decem solidis conuenit, causam

A causam perdit qui noluit debitum compensare. Similis ratio est de frumento, vel de aliis speciebus.

De his qui filijsfamilias aliquid commodauerint quid agendum sit. Cap. ccc iiij. ¶ *Caput* 323.

Qui filiofamilias contra interdicta legum inscio patre pecuniam commodauit, eam nec viuente nec mortuo patre ab eodem poterit postulare.

De peruasoribus finiū priusq̃ causa iudicio terminetur. Ca. ccccxxv. ¶ *Cap.* 324

Si peruasor finium fuerit approbatus, eò quòd priusquàm aliquid iudicio terminetur, id quod alter tenuerat inuasisse, non solū illud quòd malè præsumpserit, amittat, sed ne vnusquisque rem alienam occupet, cùm fuerit in causa deuictus peruasor iuris alieni, tantum spatij restituat, quātum B præsumpserit inuadere.

Quòd non solū qui furtū fecerint, sed & qui ad hoc perficiendum adiutoriū aut consiliū dederint, furti actione sunt tenēdi. Ca. ccc xl. ¶ *Cap.* 325

Non tantùm qui furtum fecerit, sed etiam is cuius opere aut consilio furtum factum fuerit, furti actione tenebitur.

Qui sint agnati, & qui sint cognati. Cap. ccc xli. ¶ *Caput* 326.

Agnati sunt, qui per virilem sexum descendunt: Cognati autē qui per fœmineum. Et ideo patrui vel patruorum filij agnati sunt, & nō cognati. Auunculi verò & auunculorum filij, cognati sunt & non agnati.

De his qui domos effregerint, vel villas expoliauerint, aut expugnauerint, vel rapinas fecerint, quid agendū sit. Cap. ccc xliij. ¶ *Cap.* 327.

C Si qui ædes aliquas villásue expoliauerint, effregerint, expugnauerint, vel rapinas fecerint, si quidem id turba cum telis coacta fecerint, capite puniātur. Telorum autem appellatione omnia ex quibus saluti hominis noceri posit, accipientur.

De his qui latrones vel reliquos malefactores susceperint. Ca. cccxliiij. ¶ *Cap.* 328

Receptores aggressorū, itemque latronum, eadē pœna afficiuntur qua ipsi latrones. Sublatis enim susceptoribus grassantium cupido cōquiescit.

De his qui incendium fecerint. Cap. ccc xlv. ¶ *Caput* 329.

Si aliquis malitiæ studio incendium miserit, de hoc crimine conuictus pœnis grauissimis iubetur interfici. Quòd si per negligentiam factum incendium comprobatur, damnum quod cuicunque illatum fuerit, résque D quæ incendio perierit dupli satisfactione sarciatur.

Quòd hi qui pro iniuria mediocri damna subire compelluntur, infames efficiantur. Cap. ccc liij. ¶ *Caput* 330.

Qui pro iniuria mediocri estimatæ iniuriæ damna subire compellitur, quanuis ciuiliter videatur addictus, tamen infamis efficitur.

De his qui res alienas violenter occupant, quicquid ibi perditū vel alienatū fuerit, eis quibus cōpetebant pleniter restaurēt. Cap. ccc lv. ¶ *Cap.* 331

Si ex reb⁹ quas violēter aliquis occupauit, quælibet sub quacūq; occasione perierint aut arserint, vel serui violenter occupati mortui fuerint, qualibet fraude illi⁹ qui occupauit id quod perit factū nō videat, tamē ab ipso quæcūq; perierint reddēda sunt, qui rē iuris alieni violenter visus est occupasse.

De familiaribus, vel hominibus tam liberis quàm seruis dominum accusantibus, vel secreta eius prodentibus, quid agendum sit. Cap. cccc xl. ¶ *Caput 332.* A

Si quis ex familiaribus vel ex seruis cuiuslibet domus, cuiuscunque criminis delator atq; accusator emerserit, eius existimationẽ, caput, atq; fortunas petiturus cuius familiaritati vel dominio inhæserit, ante exhibitionem testiũ, ante examinatũ iudiciũ, in ipsa expositione criminũ atq; accusationis exordio vltore gladio feriatur. Vocẽ enim funestã potius intercidi quàm audiri oportet. Eorũ verò accusandi sacerdotes vel testificãdi in eos os obstruimus, quos nõ humanis sed diuinis vocib⁹ mortuos esse scimus.

De causis definitis minimè renouandis. Cap. cccc l. ¶ *Caput 333.* B

Flagitari iudicium non debet de causa quæ definita vel iudicata est.

De eo qui post veritatẽ repertã aliquid deinceps discutit. Ca. ccclxx. ¶ *Ca. 334*

Quisquis enim post veritatem repertam aliquid vlteriùs discutit, mendacium quærit. Idcirco ab omnibus cautè agendum est.

De his qui seruorum matrimonia dirimunt. Cap. ccc lxxij. ¶ *Caput 335.*

Dictum nobis est, quòd quidam legitima seruorum matrimonia potestatiua quadam præsumptione dirimant, non attendentes illud euangelicum, Quod Deus coniunxit homo non separet. Vnde nobis visum est, vt coniugia seruorum non dirimantur, etiam si diuersos dominos habeant, sed in vno coniugio permanentes dominis suis seruiãt. Et hoc in illis obseruandum est, vbi legalis coniunctio fuit, & per voluntatẽ dominorum.

Matth. 19. *Mar. 10.*

De his qui ex industria peccant. Cap. ccc lxxv. ¶ *Caput 336.* C

Sed nec hoc prætereundum putamus, quòd quidam ex *industria* peccantes propter eleemosynarum largitionem quandam sibi promittũt impunitatem. Eleemosyna enim extinguit peccata: iuxta illud, Ardentem ignem extinguit aqua, & eleemosyna extinguit peccata: Sed ea quæ aut necessitate, aut casu, aut qualibet fiũt fragilitate. Ea verò quæ ex industria ad cuiuslibet libidinem explendam idcirco fiunt vt eleemosynis redimantur, nequaquã eis redimi possunt. Quia qui hoc perpetrant, videntur Deũ mercede conducere, vt eis impunè peccare liceat. Non ergo idcirco quis peccare debet vt eleemosynam faciat, sed ideo eleemosynam facere debet, quia peccauit. Mentem enim & corpus quæ libido traxit ad culpam, afflictio & contritio debet reducere ad veniam. D

Eccli. 3.

Vt Comites & Iudices viles personas non admittant ad testimonium. Cap. ccc lxxi. ¶ *Caput 337.*

Summoperè admonendi sunt Comites & Iudices ne viles & indignas personas coram se permittant ad testimoniũ accedere: quoniã multi sunt qui periurare pro nihilo ducunt, intantùm vt pro vnius diei satietate, aut pro quolibet paruo pretio ad iuramentum conduci possint, animas suas periurio perdere minimè formidant. Quamobrem tales nequaquam ad quodlibet testimonium admittendi sunt. Et hoc notandum quòd non solùm illi qui periurant, sed etiam qui periuris consentiunt, simili plectendi sunt damnatione.

De eo

A *De eo qui decimam dare neglexerit ecclesiæ cuius esse debet, alteriq; ecclesiæ eandem dederit. Cap. ccclxxvij.* ¶ *Caput* 338.

Quicunque decimam abstrahit de ecclesia ad quam per iustitiam dari debet, & eam presumptuose, vel propter munera aut amicitiam vel aliam quanlibet occasionem ad alteram ecclesiam dederit, à comite vel à misso nostro distringatur, vt eiusdē decimę quantitatē cum sua lege restituat.

De malis scabinis eiiciendis. Cap. ccclxxviij. ¶ *Caput* 339.

Vt missi nostri vbicunque malos scabinos inueniunt eiiciant, & totius populi consensu in loco eorum bonos eligant: & cùm electi fuerint, iurare faciant vt scienter iniustè iudicare non debeant.

De melioribus & veracioribus eligendis. Cap. ccclxxix. ¶ *Caput* 340.

B Vt omni comitatu hi qui meliores & veraciores inueniri possunt eligantur à missis nostris ad inquisitiones faciendas & rei veritatem dicendam, & adiutores comitum sint ad iustitias faciendas.

De scabinis qui propter munera aut amicitiam iniustè iudicauerint. Cap. ccclxxx. ¶ *Caput* 341.

Volumus vt quicunque de scabinis deprehensus fuerit propter munera aut propter amicitiam vel inimicitiam iniustè iudicasse, per fideiussores missus ad præsentiā nostram veniat. De cætero omnibus scabinis denuncietur, ne quis deinceps etiam iustum iudicium vendere præsumat.

De eo qui res alienas malo ingenio emptas filio suo aut cuilibet personæ legitimos annos non habenti tradiderit. Cap. ccclxxxi. ¶ *Cap.* 342.

C Quicunque res alienas cuilibet homini vendiderit, & ipse homo easdē res comparatas habet per malum ingenium, proprio filio aut alteri cuilibet necdum legitimos annos habenti iustitiæ tollendæ causa tradiderit, volumus atque firmiter præcipimus, vt si pater eiusdem paruuli vixerit, ipse intret in causam rationem reddendi pro filio suo. Si autem ipse pater mortuus est, tunc legitimus eius propinquus, qui iustè ei tutor, aut defensor esse videtur, pro ipso rationem reddere compellatur. Similiter de aliis omnibus iustitiis ad eum pertinentibus, excepta sua legitima hereditate quæ ei per successionem parentum suorum legitimè euenire debuit. Quòd si quis hanc nostram iussionem contempserit vel neglexerit, sicut de cæteris contemptoribus ita de eo agatur. Is verò qui easdem res primus D inuasit, nec non & emptores excepta sola persona paruuli, hoc quod fraudulenter admiserunt intra patriam, emendare cogantur, & postea sicut contemptores iussionis nostræ sub fideiussoribus ad nostram pręsentiam venire compellantur.

De eo qui de obiectis se expurgare noluerit. Cap. ccclxxxii. ¶ *Caput* 343.

Probat illa vera esse, quæ aduersùm se dicta sunt: qui ad ea confutanda minimè vult adesse. Vnde in secularibus legibus inuenitur scriptum: Iniustè victus infra tres mēses reparet causam, quòd si facere neglexerit, sententia quæ aduersùs eum collata fuerit perseueret. Et ne sit vobis contrarium, vel etiam ne miremini quòd de secularibus legibus locutus sum in nostro iudicio, quia ecclesiasticę leges & diuinæ eas recipiunt.

Vt quos regia potestas in gratiam receperit, his etiam minores potestates communicent. Cap.ccclxxxiij. ¶ *Caput* 344.

A

Si quos culpatorum regia potestas aut in gratiam benignitatis receperit, aut mensæ suæ participes effecerit, hos etiam sacerdotũ & populorum conuentus suscipere in ecclesiastica communione debebit, vt quod principalis pietas recipit, nec à sacerdotibus Dei extraneum habeatur.

Vt seculari potentia compescantur qui monitis sacerdotum obedire contemnunt. Libelli secundi xl. cap. ccc lxxxiiij. ¶ *Caput* 345.

Qui sacerdotum admonitionibus nolunt obedire, volẽtes in suis criminibus perdurare, oportet eos per disciplinam secularis potentiæ, à tam praua coerceri consuetudine.

De hominibus impari conditione coniugatis. Cap. xvi. ¶ *Caput* 346.

B

Homines liberi qui vxores fiscalinas regias, & fœminæ liberæ quæ homines fiscalinos regios accipiunt, nec de hęreditate parentum, nec de causa quærenda, nec de testimonio pro hac re abiiciantur.

De eo qui latroni dederit mansionem. Cap. xxiij. ¶ *Caput* 347.

Quicunque latroni mansionem dederit, si Francus, cum duodecim similibus Frãcis iuret, quòd ipse latronem eum fuisse non scisset. Si iurare non poterit, quasi latro iudicetur.

De rixãtibus, si alter eorũ quoquo modo percussus lecto decubuerit. ¶ *Ca.* 348

Si rixati fuerint viri, & percusserit alter proximum suum lapide vel pugno, & ille mortuus non fuerit, & iacuerit in lecto, si surrexerit & ambulauerit foris super baculum suum, innocens erit: ita tamẽ vt operas & impensas eius in medicis restituat.

C

Si in apertã negligẽter cisternã quoddã ceciderit iumentũ. Ca. xvi. ¶ *Cap.* 349

Si quis aperuerit cisternam & foderit, & non operuerit eam, ceciderítq; bos vel asinus in eam, dominus cisternę reddet pretium, quod autẽ mortuum est, ipsius erit.

Si bos alienus bouem alterius vulnerauerit domino sciente, vitiosum esse bouem suum. Cap. xvij. ¶ *Caput* 350.

Si bos alienus bouem alterius vulnerauerit, & ille mortuus fuerit, vendent bouem viuum, & diuident pretium & cadauer. Si verò sciebat dominus eius quòd bos vitiosus erat, & noluit eum custodire, reddat bouẽ pro boue, & cadauer integrum accipiat.

D

De eo qui furatus fuerit ouem aut bouem. Cap. xviij. ¶ *Caput* 351.

Qui furatus fuerit bouem, aut ouem, quinq; boues pro vno restituat, & quatuor oues pro vna.

De fure, si inter furandum occisus fuerit. Cap. xix. ¶ *Caput* 352.

Si effregerit fur domum, siue suffodiens fuerit inuẽtus, & accepto vulnere mortuus fuerit, percussor non erit reus sanguinis. Quòd si orto sole hoc fecerit, homicidium perpetrauit.

De eo qui lædit agrum vel vineam, & sinit iumentum suum aliena depascere. Cap. xx. ¶ *Caput* 353.

Si læserit quispiam agrum vel vineam, & dimiserit iumentum suum

vt depa-

A vt depascatur aliena, quicquid optimum habuerit in agro vel in vinea, pro damni æstimatione restituat.

De eo qui ignẽ accendit per quem alicui damnũ euenit. Cap. xxi. ¶ *Cap. 354.*

Si egressus ignis inuenerit spicas, & comprehenderit aceruos frugum, siue stantes segetes in agris, reddat damnum qui ignem succenderit.

Vindicta in aduocatum cupidum. Cap. lvij. ¶ *Caput 355.*

Si aduocatus in causa suscepta iniqua cupiditate fuerit repertus, à conuentu honestorum, iudiciorúmque communione separetur: & videant ne iudicis, & assertoris personam accipiat.

Pœna serui delatoris domini sui. Cap. clxxvii. ¶ *Caput 356.*

Seruus si super dominum suum fuerit delator, etiam si obiecta proba-B uerit, puniatur.

Omnes qui sunt anathema ne publicam habeãt vocem. Ca. ccxv. ¶ *Cap. 357.*

Omnium anathematum vox in accusatione vel testimonio, aut humano iudicio pleniùs non audiatur.

Vt fures & malefactores idoneis testibus conuicti secundùm legem moriantur. Cap. cclvij. ¶ *Caput 358.*

De furibus & malefactoribus decreuimus obseruari, vt si quinque aut septem bonæ fidei homines absque inimicitia præposita, criminosum cũ sacramenti interpositione esse dixerint, sicut contra legem fecit, sic secundùm legem moriatur.

Ne quis debitorẽ teneat contempto fideiussore. Cap. cccxxxiiij. ¶ *Cap. 359.*

C Si quis contempto fideiussore debitorem suum tenere maluerit, fideiussor vt hæres eius à fideiussione liberatur.

De consciis alienorum peccatorum. Cap. cccxxxvi. ¶ *Caput 360.*

Peccatorum alienorum conscii nisi emendationis & salutis causa prodiderint, delinquunt.

Vt contra extraneos parentela aut propinquitas testimonium minimè dicat. Cap. cccxlviii. ¶ *Caput 361.*

Fratres, sorores, vterini, patrui, auunculi, materteræ, seu eorum filii, itẽ nepotes, neptes, consobrini, vel amitini, seu etiam quidam ex propria cõsanguinitate in iudicio aduersùs extraneos testimonium dicere non permittimus: nisi forsitã parentes eiusdem cognationis inter se litem habue-D rint, aut in causa de qua agitur aliam omnino ingenuitatem deesse constiterit.

Quod ea quæ domino consecrantur, ad ius ecclesiasticum pertineant. Caput cccxciiij. ¶ *Caput 362.*

Ea quæ domino offeruntur vel consecrantur ad ius pertinent sacerdotum. Et sacrilegi sunt omnes qui ea auferunt, vel in aliud transferunt.

Finis sextedecimæ partis.

HAEC SEPTIMADECIMA PARS CONTINET SPECVLATIVAS SANCTORVM PAtrum *sententias de fide, spe & charitate.*

INCIPIVNT CAPITVLA.

45. De ea-

96. Quod

Finis capitulorum septimedecimæ partis.

A *Quanta sit dignitas conditionis humanæ, & ne quis ab ea seruili conditione degeneret.* ¶ *Caput Primum.*

Aug. tract. de primi hominis creatione, tomo. 9.

TAnta dignitas humanæ conditionis esse dinosci-tur, vt nõ solũ iubẽtis sermone, vt alia sex dierũ opera, sed cõsilio sanctę trinitatis & opera diuinę maiestatis creatus sit homo: vt ex primo cõditio-nis honore intelligeret quantũ suo cõditori de-beret, dũ tãtũ in cõditione mox dignitatis priuile giũ præstitit ei cõditor, vt tãtò ardẽti⁹ amaret cõ B ditorẽ, quãtò mirabiliùs se ab eo cõditũ intellige ret. Faciamus inquit, hominẽ ad imaginẽ & similitudinem nostram. Nec ob hoc solũ quòd sanctæ Trinitatis cõsilio † sic ab excellẽtia cõditoris con-ditus sit, sed etiã quòd ad imaginẽ & similitudinẽ suã ipse creator omniũ eũ creauit, quod nulli alii ex creaturis donauit. Quæ imago diligentiùs in-terioris hominis nobilitate est cõsideranda. Primò siquidẽ, vt sicut Deus semper vbiq; totus est, oĩa viuificãs, mouẽs, & gubernãs, sicut Apostolus cõfirmat dicẽs, ꝙ in eo viuimus, mouemur, & sum⁹: sic anima in suo cor-pore vbiq; tota viget, viuificãs illud, mouẽs & gubernãs. Neq; enim in ma ioribus sui corporis mẽbris maior est, in minorib⁹ minor: sed in minimis tota, & in maximis tota. Et hęc est imago vnitatis omnipotentis Dei, quã C anima habet in se, quę quoq; quãdã sanctæ Trinitatis habet similitudinẽ. Primò in eo, quia sicut De⁹ est, viuit, & sapit, ita aĩa secũdũ suũ modũ est, viuit, & sapit. Est quoq; & alia Trinitatis similitudo in ea, qua ad imaginẽ sui cõditoris perfectę quidẽ & summæ trinitatis, quæ est in patre, & filio, & spiritu sancto, cõdita est. Et licet vnius sit illa naturæ, tres tamẽ in se di-gnitates habet, id est, intellectũ, voluntatẽ, memoriã. Quod idẽ licet aliis verbis, in Euãgelio designatur, cũ dicitur: Diliges Dominũ Deũ tuũ ex to to corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mẽte tua, id est, ex toto intel-lectu, & ex tota volũtate, & ex tota memoria. Nã sicut ex patre generatur filius, ex patre & filio procedit spiritus sanctus, ita per intellectũ generatur volũtas, & ex his item ambobus procedit memoria, sicut facilè à sapiente quolibet intelligi potest. Nec enim anima perfecta potest esse sine his tri-D bus, nec horũ trium vnũ aliquid, quantũ ad suã pertinet beatitudinem, si-ne aliis duobus integrũ cõstat. Et sicut Deus pater, Deus filius, Deus spiri-ritus sanctus non tres dii, sed vnus est Deus, tres habens personas, ita & anima intellectus, anima voluntas, anima memoria, nõ tamen tres animę in vno corpore, sed vna anima tres habẽs dignitates: atq; in his tribus eius imaginem mirabiliter gerit in sua natura noster interior homo, ex quibus quasi excellentioribus animæ dignitatibus iubemur diligere conditorẽ: vt quãtũ intelligitur, diligatur, & quatenus diligitur semper in memoria ha-beatur. Nec solũ sufficit de eo intellectus, nisi fiat voluntas in amore: nec duo hęc sufficiũt, nisi memoria addatur, qua semper in mente intelligẽtis & diligẽtis maneat Deus, sic vt nullũ possit esse momentũ, quo pręsentẽ

Gene. 1.

† sic excellenter à conditore conditus.

Actor. 17.

Matt. 22.

 cum non

cum nō habeat memoria. Et hęc de imagine habeto. Nunc verò de similitudine aliqua intellige, quę in moribus cernēda est, vt sicut Deus creator, qui hominē ad similitudinē suā creauit charitas est, & bonus est, & iustus, patiēs, † mundus, & misericors, & cætera virtutū insignia quę de eo leguntur: ita homo creatus est, vt virtutes easdē haberet, quas quātò plus quisq; in semetipso habet, tantò propinquior est Deo, & maiorē sui cōditoris gerit similitudinē. Quando vadit aliquis per deuia vitiorū & diuortia criminū, ab hac nobilissima sui cōditoris similitudine degener oberrat, tunc fiet de eo quod scriptū est: Et homo cùm in honore esset nō intellexit, cōparatus est iumētis insipientibus, & similis factus est illis. Quis maior honor potuit homini esse, quàm vt ad similitudinē sui conditoris conderetur, & eisdē virtutū vestimentis ornaretur quibus & cōditor? [ita nullum debet esse momētum, quo homo vtens Dei bonitate & misericordia, nō sit memor eius] de quo scriptū est: Domin⁹ regnauit, decorē indutus est, id est, omnium virtutū & totius bonitatis decore ornatus. Sed quod maius homini potest esse dedecus, aut infœlicior miseria, quàm vt hac similitudinis gloria Dei cōditoris amissa, ad informem & irrationabilem brutorum iumentorum dilabatur similitudinē? Quapropter quisq; diligentiùs primæ conditionis suæ excellentiā, & verendam sanctæ Trinitatis in seipso imaginē agnoscat: honorēq; similitudinis diuinę ad quā creatus est, nobilitate morū, exercitio virtutū, dignitate meritorum habere cōtendat, vt quando apparebit qualis sit, similis ei appareat, qui se mirabiliter ad similitudinē suam in primo Adam condidit, mirabiliúsque in secundo reformauit.

† multùm & misericors.

Psalm. 48.

Hæc in Aug. nō leguntur.

Psal. 92.

A B C

Quòd anima cùm sit incorporea corporis tamen possit habere similitudinem. Augustinus ad literam. ¶ *Caput* 2.

De Genesi ad literā li. 12. cap. 33.

Animā verò non esse corporeā, nō me putare sed planè scire, audeo profiteri: tamen habere posse corporis & corporaliū omnino mēbrorum similitudinē quisquis negat, potest negare animā quę in somnis videt vel ambulare se, vel sedere, vel hac atq; illac egressu, aut etiā volatu ferri ac referri, quod sine quadā similitudine corporis nō fit. Proinde si hanc similitudinē etiam apud inferos gerit, nō corporalē sed corpori similē, ita etiam in locis videtur esse nō corporalibus, sed corporaliū similibus, siue in requie siue in doloribus. Quanquā & illud me nōdum inuenisse confiteor, inferos appellatos, vbi iustorū animæ requiescunt. Et Christi quidē animā venisse vsq; ad ea loca in quibus cruciātur peccatores, vt eos solueret à tormētis, quos esse soluendos occulta sua nobis iustitia iudicabat, nō immeritò creditur.

D

Quòd etiam Christus secundùm carnē fuit in lumbis Abrahæ quando Leui decimatus est. Augustinus. ¶ *Caput* 3.

Ibidem lib. 10. cap. 20.

Hebræ. 7.

Me nō parū mouet, quāuis nullius hominis anima sit in lūbis patris sui, secundū carnē tamen in lūbis Abrahę constitutū Leui decimatū, & ibi cōstitutū secundùm carnē Christum nō decimatū. Secundùm rationē quippe illam seminalē ibi fuit Leui, qua ratione per cōcubitum vēturus erat in matrē, secundùm quam rationē nō ibi erat Christi caro, quāuis secundùm ipsam ibi fuerit Mariæ caro. Quapropter nec Leui nec Christus in lumbis

A Abrahæ ſecundùm animã,ſecundùm carnẽ verò,& Leui & Chriſtus. Sed Leui ſecundùm concupiſcentiã carnalẽ: Chriſtus autem ſecundũ ſolam ſubſtantiã corporalẽ. Cùm enim ſit in ſemine & viſibilis corpulẽtia,& inuiſibilis ratio,vtrũq; †cõcurrit ex Abrahã,vel etiam ex ipſo Adam vſq; ad corpus Mariæ, †quod & ipſum eo modo conceptũ & exortũ eſt: Chriſtus autẽ viſibilem carnis ſubſtantiã de carne virginis ſumpſit. Ratio verò conceptionis eius nõ à ſemine virili,ſed longè aliter ac deſuper venit. Proinde ſecundùm hoc quod de matre accepit,etiã †in lumbis Abrahæ fuit. Ille eſt ergo decimatus in Abrahã,qui licet ſecundùm carnẽ tantùm,ſic tamẽ fuit in lumbis eius,quẽadmodum in ſui patris etiã ipſe Abraham,id eſt,qui eſt ſic natus de patre Abrahã,quẽadmodum de ſuo patre natus eſt Abraham: B per legẽ ſcilicet in membris repugnantẽ legi mentis,& inuiſibilẽ concupiſcentiã,quãuis eam caſta & bona iura nuptiarũ nõ ſinant valere,niſi quantùm ex ea poſſunt generi ſubſtituẽdo proſpicere. Non autẽ & ille ibi decimatus eſt: cuius caro inde non feruorẽ vulneris,ſed materiã medicaminis traxit. Nam cũ ipſa decimatio ad præfigurandã medicinã pertinuerit,illud in Abrahæ carne decimabatur quod curabatur,non illud vnde curabatur. Eadem nanq; caro non Abrahæ tantũ,ſed ipſius primi,terrẽniq; hominis ſimul habebat & vuln⁹ prẹuaricationis,& medicamentũ vulneris. Vulnus præuaricationis in lege mẽbrorũ repugnãtẹ legi mẽtis,quẹ per omnẽ inde propagatã carnẽ ſeminali ratione quaſi trãſcribitur. Medicamentũ aũt vulneris in eo, quod inde ſine opere cõcupiſcentiali in ſola materie corporali C per diuinã cõceptionis,formationiſq; rationẽ de virgine aſſumptũ eſt,propter mortis ſine iniquitate conſortiũ,& ſine falſitate reſurrectionis exẽplũ.

† cucurrit

† quia

† de

Roma.7.

Quod omnia peccata in baptiſmo deleantur. Aug. in Enchiridio. ¶ *Cap.4.* *Cap.42.43.44.*

A paruulo enim recẽs nato vſq; ad decrepitũ ſenẽ,ſicut nullus eſt prohibendus à baptiſmo,ita nullus eſt qui nõ peccato moriatur in baptiſmo. Sed paruuli tantũ originali,maiores autẽ etiam his omnibus moriũtur peccatis,quæcunq; malè viuendo addiderũt ad illud quod naſcẽdo traxerunt. Sed ideo etiã ipſi peccato mori plærunq; dicuntur, cùm proculdubio non vni,ſed multis peccatis omnibúſq; moriantur, quæcunq; iam propria cõmiſerunt,vel cogitatione vel locutione,vel opere. Quia etiã per ſingularẽ numerũ pluralis numerus ſignificari ſolet,ſicut ait ille: Vterúmq; armato D milite cõplent, quanuis hoc multis militibus fecerint. Et in noſtris literis legitur: Ora ergo vt auferat à nobis ſerpẽtem. Non ait ſerpentes,quos patiebatur populus,vt hoc diceret & innumerabilia talia. Cùm ergo & illud originale vnũ †alio numero ſignificatur,quando dicitur, in remiſsionem peccatorum baptizari paruulos, nec dicimus in remiſsionem peccati: illa contraria locutio eſt, qua per pluralem locutionem ſignificatur numerus ſingularis,ſicut in euangelio de Herode mortuo dictum eſt: Mortui ſunt enim qui quærebant animam pueri. Non dictũ eſt,mortuus eſt. Et in Exodo: Fecerunt inquit,ſibi deos aureos: cùm vnum vitulum fecerint tantùm,de quo dixerunt: Hi ſunt dij tui Iſraël qui te eduxerunt de terra AEgypti. Et hic pluralem ponentes pro ſingulari.

Virg. 2. Aeneid.

Nume.21.

† plurali

Matth.2.

Exod.32.

Ibidem.

Enchirid. cap. 45.

Quod in vno Adæ peccato plura inueniantur peccata. Ex eodẽ. ¶ *Cap. 5.* A

Rom. 5.

Quanuis & in illo peccato vno, quod per vnum hominem intrauit in mundum, & in omnes homines pertransiit, propter quod etiã paruuli baptizantur, posſint intelligi plura peccata, si vnũ ipsum in sua quasi mẽbra singula diuidatur. Nam & superbia est illic, quia homo in sua potius esse quàm in Dei potestate dilexit. Et sacrilegium, quia Deo non credidit. Et homicidium, quia semetipsum præcipitauit in mortem. Et fornicatio spiritalis, quia integritas mentis humanę serpentina suasione corrupta est. Et furtum, quia cibus prohibitus vsurpatus est. Et auaritia, quia plusquàm illi sufficere debuit appetiuit: & si quid aliud in hoc vno admisso diligenti consideratione inueniri potest.

Genes. 3.

Cap. 46.

Paruulos ante baptismũ parentũ suorũ peccatis obligari. Ex eodẽ. ¶ *Cap. 6.* B

Parentum quoque peccatis paruulos obligari, non solùm primorũ hominum, sed etiam suorũ de quibus ipsi nati sunt nõ improbaliter dicitur. Illa quippe diuina sententia: Reddã peccata patrũ in filios, tenet eos vtiq; antequàm per regenerationem ad testamẽtum nouũ incipiant pertinere. Quod testamentum prophetabatur, cùm diceretur per Ezechielem, nõ accepturos filios peccata patrum suorum: nec vlteriùs futuram in Israël parabolam illam, Patres manducauerunt vuam acerbam, & dentes filiorum obstupescunt. Ideo enim quisq; renascitur, vt † saluetur in eo quicquid peccati est cum quo nascitur. Nam peccata quę malè agendo postea committuntur, possunt & pœnitendo sanari, sicut etiam post baptismum fieri videmus. Ac per hoc non est instituta regeneratio nisi quia vitiosa est generatio, vsqueadeo vt etiã de legitimo matrimonio procreatus dicat: *In iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis mater mea me in vtero aluit.* Neque hic dixit, in iniquitate vel peccato, cùm & hoc rectè dici posſit, sed iniquitates & peccata dicere maluit. Quia etiã in illo vno quod in omnes homines pertransiit, atque tam magnũ est, vt in eo mutaretur & cõuerteretur in necesſitatẽ mortis humana natura, reperiũtur sicut supra disserui, plura peccata & alia parentum, † quæ nõ ita possunt mutare naturã, reatu tamen obligãt filios, nisi gratuita gratia & misericordia diuina subueniat. C

Exod. 34. Deuter. 5. Cap. 18. Hiere. 31. † soluatur. Psalm. 50 † qui etsi.

Cap. 47.

De eadem re. Ex eodem. ¶ *Caput 7.*

Sed de peccatis aliorum parentum, quibus ab ipso Adam vsq; ad patrẽ suum, progenitoribus suis quisq; succedit, nõ immeritò disceptari potest: vtrũ omnium malis actibus, & multiplicatis delictis originalibus quis cũ nascitur implicetur, vt tantò peiùs quantò posteriùs quisque nascatur. An propterea Deus in tertiam & quartam generationem de peccatis parẽtum eorum posteris comminetur, quia iram suam quantùm ad progeneratorũ culpas, non extendit vlteriùs moderatione miserationis suę: ne illi quibus regenerationis gratia nõ confertur, nimia sarcina in ipsa sua æterna dãnatione premerentur, si cogerentur ab initio generis humani omniũ præcedentium parentũ suorũ originaliter peccata cõtrahere & pœnas eis debitas pendere. An aliud aliquid de re tanta scripturis sanctis diligentiùs perscrutatis atq; tractatis valeat vel nõ valeat reperiri, temerè affirmare nõ audeo. D

Exod. 20.

Originale

A *Originale delictum non posse solui, nisi per Christũ. Ex eodem.* ¶ *Cap.* 8. *Cap.* 48.

Illud tamen vnum peccatum, quod tam † magno in loco & habitatione fœlicitatis admissum est, vt in vno homine originaliter, atque vt ita dixerim radicaliter, totum genus humanum damnaretur, nõ soluitur ac diluitur, nisi per vnum mediatorem Dei & hominum Iesum Christum, qui solus potuit ita nasci, vt ei opus non esset renasci.

† magnum in loco & habitu tantæ infœlicitatis, sic hò die August.

De resurrectione mortuorum. Item. Ex eodem. ¶ *Caput* 9. *Cap.* 84.

Iam verò de resurrectione carnis non sicut quidã reuixerunt, iterúmq; sunt mortui, sed in æternam vitam, sicut Christus ipse resurrexit, quemad modum possim breuiter disputare, & omnibus quæstionibus quæ de hac re moueri solent satisfacere, non inuenio. Resurrecturam tamen carnem B omnium quicunque nati sunt hominum, atq; nascentur, & mortui sunt atque morientur, nullo modo potest dubitare Christianus.

De abortiuis vel informibus partubus. Ex eodem. ¶ *Caput* 10. *Cap.* 85.

Vnde primò occurrit de abortiuis fœtibus quæstio, qui iam quidẽ nati sunt in vteris matrum, sed nondum ita, vt iam possint renasci. Si enim resurrecturos eos dixerimus, de his qui iam formati sunt tolerari potest vtcunque quod dicitur. Informes verò abortus quis nõ procliuiùs perire arbitretur, sicut semina quæ concepta non fuerint? Sed quis negare audeat, etsi affirmare non audeat, id acturam resurrectionem, vt quicquid formæ defuit, impleatur? Atq; ita iam non desit perfectio quæ accessura erat tempore, quemadmodum non erunt vitia quę accesserant tempore: vt neque C in eo quod aptum & congruũ dies allaturi erant, natura fraudaretur, neq; in eo quod aduersum atque contrarium dies attulerant, natura turpetur, sed integretur quod nondum erat integrum, sicut instaurabitur quod fuerat vitiatum.

Quòd resurrecturus sit infans, etiamsi recepto vitali spiritu mortuus fuerit antequàm natus. Ex eodem. ¶ *Caput* 11. *Cap.* 86.

Ac per hoc scrupulosissimè quidem inter doctissimos quæri ac disputari potest, quod vtrùm ab homine inueniri possit ignoro, quãdo incipiat homo in vtero viuere. Vtrùm sit quædam vita occulta quæ nõdum motibus viuentis appareat. Nam negare vixisse puerperia, quæ propterea mẽbratim executantur, & eijciuntur ex vteris pręgnantium, ne matres quoque, D si mortua ibi relinquãtur occidant, impudentia nimia videtur. Ex quo autem incipit homo viuere, ex illo vtiq; iam mori potest. Mortuus verò, vbicunque illi mors potuit euenire, quomodò ad resurrectionem non pertineat mortuorum, reperire non possum.

Animam non humano semine propagari, sed formato iam corpore diuinitus creari. Augustinus dicit. ¶ *Caput* 12. *De ecclesi. dogmati. cap.* 14.

Animas hominũ non esse dicimus ab initio inter cęteras intellectuales naturas, nec simul creatas, vt Origenes fingit: neq; cũ corporibus per coitũ seminari, sicut Luciferiani, Cyrillus & aliqui latinorũ pręsumẽtes affirmãt quasi naturę consequẽtia seruiẽte: sed dicim⁹ corp⁹ tantũ per cõiugij copulã seminari, Dei verò iudicio coagulari in vulua, & cõpingi atq; formari,

formato iam corpore animam creari atq; infundi, vt viuat in vtero homo ex anima constans & corpore, egrediatúrque viuus ex vtero plenus humana substantia, creationem verò animæ solum creatorem omnium nosse. A

Quod duæ animæ non sint in vno homine, sed vna tantùm. Item Augustinus. ¶ Caput 13.

Ibidē ca.15.

Non duas animas esse dicimus in vno homine, sicuti quidam Iacobus & alij Syrorū disputatores scribunt, vt vna animalis sit, qua animetur corpus, & immixta sit sanguini: & altera spiritualis quę rationē ministret: sed dicimus vnam esse eandémq; in homine, quę & corpus sua societate viuificet, & semetipsam sua ratione disponat, habens in se libertatem arbitrij, vt in sua substantia eligat cogitationem quam vult.

Ibid. ca.16.

Quod solus homo habeat substantiuam animam. Itē Augustinus. ¶ Cap. 14. B

Solum hominē credimus habere animā substantiuam † ex qua corpus viuit, & rationem suam & ingenia viuaciter tenet. Neque cū corpore moritur sicut † Arabs asserit, neque post modicum interuallum, sicut Zenon, quia substantialiter viuit.

† quæ exuta corpore viuit, & sensus suos atque ingenia &c. Sic hodie August.
† Aratus habet August.

Ibid. ca.17.

Quod pecudum animæ cum carne mortis finiantur. Itē August. ¶ Cap. 15.

Pecudum animæ non sunt substantiuæ, sed cum ipsa carnis viuacitate nascuntur, & cū carne mortis finiuntur. Et ideo nec ratione regūtur, sicut Plato & Alexander putant, sed ad omnia naturæ incitamenta ducuntur.

Ibid. ca.18.

Quod anima humana cum carne non moriatur. Item August. ¶ Cap. 16.

Anima humana non cum carne moritur, quia non cum carne vt superiùs diximus seminatur, sed formato in vētre matris corpore, Dei iudicio dicimus eam creari & infundi, vt viuat homo intus in vtero, & sic natiuitate procedat in mundum. C

Ibid. ca.19.

Quod homo constet duabus substantijs. Augustinus. ¶ Caput 17.

Duabus substantiis constat homo: anima tantùm & carne. Anima cū ratione sua, & caro cum sensibus suis, id est, visu, auditu, gustu, odoratu, & tactu, quos tamen sensus absque animę societate non mouet caro: anima verò & sine carne rationem suam integrè tenet.

Ibid. ca.20.

Quod non sit tertius in substantia hominis spiritus, vt quidam affirmant. Augustinus. ¶ Caput 18.

Non est tertius in substantia hominis spiritus, vt Dydimus contendit, sed spiritus ipsa est anima. Anima verò pro spirituali natura, vel pro eo quòd spiret in corpore, spiritus est appellata. Anima verò ex eo vocatur, quòd ad viuificandum animet corpus. Tertium verò qui ab Apostolo cū corpore & anima inducitur spiritū, gratiā sancti spiritus esse intelligamus, quā orat Apostolus vt integra perseueret in nobis, nec nostro vitio aut minuatur aut fugetur à nobis, quia spiritus sanctus disciplinę effugiet fictum. D

1. Thess. 5.
Sap. 1.

Lib. 4. Mora. cap. 8.

Quod Deus sicut ex nihilo bona facere potuit, ita cùm voluit, per incarnationis suæ mysterium etiam perdita bona reparauit. Gregorius in suis Moralibus. ¶ Caput 19.

Omnipotens Deus sicut ex nihilo bona facere potuit, ita cū voluit per incarnationis suæ mysterium etiam perdita bona reparauit.

Hominem

A *Hominem idcirco per Christum ad Dei gratiam reuocatum, quia carnis infirmitate peccauit: Apostatam verò angelum non posse reparari, quia sponte cecidit. Ex eodem.* ¶ *Caput* 20. *Cap.9.*

Duas verò ad intelligendum se creaturas fecerat, angelicam videlicet & humanam. Vtranque verò superbia perculit, atque ab statu ingenitæ rectitudinis fregit: sed vna tegmen carnis habuit, alia verò nihil infirmum de carne gestauit. Angelus nanque solummodò spiritus, homo verò & spiritus est & caro. Misertus ergo creator vt redimeret illam ad se debuit reducere, quam in perpetratione culpæ ex infirmitate aliquid constat habuisse: & eò amplius debuit apostatā angelum repellere, quò cùm à persistendi fortitudine corruit, nihil infirmum ex carne gestauit. Vnde & recte B ctè psalmista, cùm misertum redemptorē hominibus diceret, ipsam quoq; causam misericordiæ expressit, dicens: Et memoratus est quia caro sunt. *Psal.77.* Ac si diceret: Quo eorum infirma vidit, eo districtè culpas punire noluit.

Quod tres Deus vitales spiritus crearit, vnum, qui carne non tegeretur: alium, qui carne tegeretur, sed non cum carne moreretur: tertium qui carne tegeretur, & cum carne moreretur. Ibid. ¶ *Caput* 21. *Lib.4.ca.2.*

Habent etiam infideles fidem, sed vtinam in Deum. Quam si vtique haberent infideles non essent. Sed hinc in sua perfidia redarguendi sunt, hinc ad fidei gratiam prouocandi: quia si de ipso suo visibili corpore credunt quod minimè viderunt, cur inuisibilia non credunt, quæ corporaliter videri non possunt? Nam quia post mortem carnis viuat anima, pa- *Ibid.cap.3.* C tet ratio, sed fidei admixta. Tres quippe vitales spiritus creauit omnipotens Deus. Vnum qui carne non tegitur: alium qui carne tegitur, sed non cum carne moritur: tertium qui carne tegitur, & cum carne moritur. Spiritus nanque est qui carne non tegitur, angelorum. Spiritus qui carne tegitur, sed cum carne non moritur, hominum. Spiritus qui carne tegitur & cum carne moritur, iumentorum, omniúmq; brutorum animalium. Homo itaque, sicut in medio creatus est, vt esset inferior angelo, superior iumēto, ita aliquid habet commune cum summo, aliquid commune cum infimo: immortalitatem scilicet spiritus cum angelo, mortalitatem verò carnis cum iumento, quousque & ipsam mortalitatem carnis gloria resurrectionis absorbeat, & inhærendo spiritui caro seruetur in D perpetuum: quia & ipse spiritus inhærendo carni seruatur in Deum. Quę tamē caro nec in reprobis inter supplicia perfectè deficit, quia semper deficiendo subsistit, vt qui spiritu & carne peccauerunt, semper essentialiter viuentes, & carne & spiritu sine fine moriantur.

Quod homo in prima conditione sua libero arbitrio donatus sit. Augustinus. ¶ *Caput* 22. *Lib. de spiritu & anima ca. 48.*

Libertati arbitrii sui commissus est homo statim in prima conditione, vt sola vigilantia mentis annitente, etiam perfecta custodia perseueraret si vellet, in id quod creatus fuerat. Postquā verò seductione serpentis per *Gene.3.* Euam cecidit à naturę bono, perdidit pariter vigorem arbitrii, non tamē electionem, ne non esset suum quod emendaret peccatum: nec immeritò

A

indulgeretur quod arbitrio diluisset. Manet ergo ad quęrendam salutē arbitrij libertas, id est, rationalis volūtas, sed admonente priùs Deo & inuitante ad salutem, [vt vel eligat, vel sequatur, vel agat occasionem salutis, hoc est, inspirationem Dei. Vt autem consequatur quod eligit, vel quod sequitur, vel quod occasione agit, Dei esse, liberè confitemur. Initium ergo salutis nostræ Deo miserāte habemus], vt acquiescamus salutiferæ inspirationi, nostræ potestatis est. Vt adipiscamur †quod acquiescēdo admonitioni cupimus, diuini est muneris. Vt non labamur adepto salutis munere, solicitudinis nostrę est, & cœlestis pariter adiutorij. Vt labamur, potestatis nostrę est, & ignauię.

Hæc non leguntur in Augustino

† quod adipisci desideramus.

Quod omnes homines in præuaricatione Adæ naturalem possibilitatem perdidissent. Ex decretis Cælestini papæ. Cap. v. ¶ *Caput* 23.

B

Epist. 1. ad epis. Galliæ cap. 4.

In præuaricatione Adæ omnes homines naturalem possibilitatem & innocentiā perdidisse, & neminem de profundo illius ruinæ per liberum arbitrium posse consurgere, nisi eum gratia Dei †miserentis erexerit, pronunciante beatę memorię papa Innocentio atq; dicente in epistola sua ad Carthaginense concilium: Liberum enim arbitrium olim ille perpessus, dum suis incōsultiùs vtitur bonis, cadens, in prçuaricationis profunda demersus est: & nihil quemadmodū exinde resurgere posset inuenit, suáq; in æternū libertate deceptus, huius †ruina iacuisset oppressus, nisi eū pòst Christi, pro sua gratia, releuasset aduentus, qui per nouæ regenerationis purificationem omne prçteritū vitium sui baptismatis lauacro purgauit.

†miserantis.
Epist. 25.

† ruinæ latuisset.

C

De eadem re. Ex decretis eiusdem. ¶ *Caput* 24.

Ibid. cap. 7.

Quod nemo nisi per Christum libero bene vtatur *arbitrio*, *idem* magister in epistola ad Mileuitanum conciliū data, prędicat dicens: Aduerte tandem †prauissimarū mentiū peruersam doctrinam, quòd primū hominē ita libertas ipsa decepit, vt dū indulgētiùs frçnis eius vtitur, in prçuaricationē prçsumptionis ceciderit: nec ex hac potuit erui, nisi ei prouidētia regenerationis, statū pristinę libertatis Christi domini reformasset aduētus.

Epist. 26.
†o prauissimarum mentium doctrina.

Quod homo sic positus sit in paradiso si obediens permaneret, vt quandoque ad cœlestem patriam sine carnis morte transiret, Greg. ¶ *Cap. 25.*

Lib. 4. morali. cap. 30.

Ad hoc in paradiso homo positus fuerat, vt si se ad cōditoris sui obedientiam vinculis charitatis astringeret, ad cœlestem patriam angelorum quandoq; sine carnis morte transiret. Sic nanq; est immortalis conditus, vt tamē si peccaret, & mori posset. Et sic mortalis est cōditus, vt si nō peccaret, etiam non mori posset, atque ex merito liberi arbitrii beatitudinem illius regionis attingeret, in qua vel peccare vel mori non posset. Vbi igitur post redemptionis tempus carnis morte interposita, electi transeunt, illuc proculdubio parentes primi si in conditionis suæ statu perstitissent, etiam sine morte corporum transferri potuissent.

D

Quod nos carnales in huius exilij cæcitate nati, puero in carcere nato & nutrito comparemur. ¶ *Caput* 26.

Lib. 4. Dialogo. cap. 1.

Postquā de paradisi gaudiis culpa exigēte pulsus est primus humani generis parens, in huius exilii atq; cæcitatis quam patimur ærumnam venit:

A quia peccãdo extra ſemetipſum fuſus, iam illa cœleſtis patrię gaudia quę prius cõtemplabatur, videre nõ potuit. Homo quippe in paradiſo aſſueuerat verbis Dei perfrui, & beatorũ angelorum ſpiritibus cordis mũditia, & celſitudine viſionis intereſſe: ſed poſtquàm huc cecidit, ab illo quo implebatur mentis lumine receſsit. Ex cuius videlicet carne, nos in huius exilij cæcitate nati audimus quidem eſſe cœleſtem patriam, audimus eius ciues angelos Dei, audimus eorundem angelorum ſocios ſpiritus iuſtorum & perfectorum: ſed carnales quíque quia illa inuiſibilia ſcire non valent per experimentum, dubitant vtrúmne ſit, quod corporalibus oculis non vident. Quæ nimirũ dubietas primo parenti noſtro ineſſe non potuit, quia B excluſus à paradiſi gaudiis, hoc quod amiſerat, quoniã viderat, recolebat. Hi autem ſentire vel recolere audita nõ poſſunt: † quia eorum nullum, ſicut ille ſaltem, de præterito experimentum tenent. Acſi enim prægnans mulier mittatur in carcerem, ibique puerum pariat: qui natus, in carcere nutriatur & creſcat, cui ſi fortaſſe mater quæ genuit eum, ſolem, lunam, ſtellas, montes, & campos, volantes aues, currentes equos nominet, ille verò qui in carcere natus eſt & nutritus, nihil aliud quàm tenebras carceris ſciat, & hæc quidem eſſe audiat, ſed quia per experimentum nõ nouit, veraciter eſſe diffidat: ita in hac exilii ſui cæcitate nati homines, dum eſſe ſumma & inuiſibilia audiunt, diffidunt an vera ſint, quia ſola hæc in quibus nati ſunt, infima & viſibilia nouerunt. Vnde factum eſt, vt ipſe inuiſibilium & viſibilium creator ad humani generis redemptionem vnige- C nitus patris veniret, & ſpiritum ſanctum ad corda noſtra mitteret, quatenus per eum viuificati crederemus, quæ † hic ſcire per experimentum non poſſumus. Quotquot ergo hunc ſpiritum hæreditatis noſtræ pignus accepimus, de vita inuiſibilium non dubitemus. Quiſquis autem in hac credulitate adhuc ſolidus non eſt, debet proculdubio maiorum dictis præbere fidem, eiſque iam per ſpiritum ſanctum inuiſibilium experimentum habentibus credere: quia ſtultus puer eſt, ſi matrem ideo æſtimat de luce mentiri, quia ipſe nihil aliud quàm tenebras carceris agnouit.

† qui

† adhuc.

Quod per ſemetipſum nemo bonus fieri poſsit. Ex dec. Cœleſt. papæ. ¶ *Cap.* 27.

Epiſt. 1. ad epiſcopos Galliæ c. 5.

Neminem eſſe per ſemetipſum bonum, niſi participationem ſui ille donet qui ſolus eſt bonus. Nunquid nos de eorum poſt hęc rectum men- D tibus æſtimemus, qui ſibi ſe putant deberi quòd boni ſunt, nec illum cõſiderant, cuius quotidiè gratiam conſequuntur, qui ſine illo tantum ſe aſſequi poſſe confidunt?

De eadem re. Ex decretis eiuſdem. ¶ *Caput* 28.

Ibid. cap. 6.

Neminem etiam baptiſmatis gratia renouatum, idoneum eſſe ad ſuperandas diaboli inſidias, & ad deuincendas carnis concupiſcentias, niſi per quotidianum adiutorium Dei perſeuerantiam bonæ conuerſationis acceperit. Nam quanuis hominem redimeret à præteritis ille peccatis, tamen eum ſciens iterum poſſe peccare, ad reparationem ſibi, quemadmodum poſſet illũ & poſt iſta corrigere, multa ſeruauit, quotidiana præſtans illi remedia, quibus niſi freti confiſique nitamur, nullatenus humanos

vincere

vincere poterimus errores. Necesse est enim vt quo auxiliante vincimus, eo iterum non adiuuante vincamur. A

Ibid.cap.9. *De eadem re. Ex decretis eiusdem.* ¶ *Caput* 29.

Quòd ita Deus in cordibus hominum atq; in ipso libero operetur arbitrio, vt sancta cogitatio, pium consilium, omnisque motus bonæ voluntatis ex Deo sit, quia per illum aliquid boni possumus, sine quo *nihil* possumus. Ad hanc enim nos professionẽ idẽ doctor instituit, qui cùm ad totius orbis episcopos de diuinæ gratiæ opitulatione loqueretur, Quod ergo, ait, tempus interuenit quo eius non egeamus auxilio? In omnibus igitur actibus, causis, cogitationibus, motibus, adiutor & protector orandus est. Superbum est enim vt quicquam sibi humana natura præsumat, clamãte Apostolo: Non est nobis colluctatio aduersùs carnẽ & sanguinẽ, B sed contra principes & potestates aeris huius, contra spiritalia nequitiæ in cœlestibus. Et sicut iterum ipse dicit: Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Iesum Christũ dominũ nostrum. Et iterum: Gratia Dei sum id quod sum, & gratia eius in me vacua nõ fuit, sed plus illis omnibus laboraui. Nõ ego autẽ, sed gratia Dei mecũ.

Ioan.15. *Zosimus papa in epi. nobis ignota.* *Ephe.6.* *Rom.7.* *1.Cor.15.*

Quod gratia diuina non solùm peccata dimittat, sed etiam adiuuet ne committantur. Greg. in moralib. ¶ *Caput* 30.

Quòd gratia Dei non solùm peccata dimittat, sed etiã adiuuet ne cõmittantur, & lex impleatur, non sicut Pelagius ait, facilè: quasi sine gratia Dei difficiliùs posfit impleri. Illud etiã quod intra Carthaginensis synodi decreta constitutũ est, quasi propriè Apostolicæ sedis amplectimur, *quod* C scilicet tertio capitulo definitum est: vt quicunq; dixerit *gratiam Dei* qua iustificamur per Iesum Christum Dominum nostrum, ad remissionẽ solam peccatorum valere quæ iam commissa sunt, non etiam ad adiutoriũ, vt non admittantur: anathema sit. Et iterum quarto capitulo: Quisquis dixerit gratiam Dei per Iesum Christum, propter hoc tantũ nos adiuuare ad non peccandum, quia per ipsam nobis reuelatur & aperitur intelligẽtia mandatorum Dei, vt sciamus quid appetere & quid vitare debeamus: non autem per illam nobis prçstari, vt quod faciendũ cognouimus, etiam facere diligamus atque valeamus: anathema sit. Cùm enim dicat Apostolus, Sciẽtia inflat, charitas verò ædificat, valde impium est vt credamus ad eam quæ inflat nos habere gratiã Christi, & ad eam quæ çdificat non habere, cùm sit vtrunque donũ Dei, & scire quid facere debeamus, & diligere vt faciamus, vt ædificante charitate, scientia non posfit inflare. Sicut autem de Deo scriptum est, Qui docet hominem sciẽtiam: ita etiam scriptũ est, Charitas ex Deo est. Itẽ quinto capitulo: vt quisquis dixerit ideo nobis gratiam iustificationis dari, vt quod facere per liberum iubemur arbitrium, faciliùs posfimus implere per gratiam, quanquam & si gratia nõ daretur non quidem facilè, sed tamen possemus etiam sine illa implere diuina mandata: anathema sit. De fructibus †etiam mandatorum dominus loquebatur, vbi non ait, sine me difficiliùs potestis facere: sed ait, sine me nihil potestis facere. D

1.Cor.8. *Psal.93.* *1.Ioan.4.* † enim. *Ioan.15.*

Quod

A *Quod prædestinatio Dei ita sit ordinata, vt ea nociua quæ prædestinata sunt electorum precibus solui queant.* ¶ *Caput* 31. *Li.1.dia.c.8*

Obtineri nequaquam possunt quæ prædestinata non fuerint: sed ea quæ sancti viri orando efficiunt, ita prędestinata sunt vt precibus obtineantur. Nam ipsa quoq; perennis regni prædestinatio ita est ab omnipotenti Deo disposita, vt ad hoc electi ex labore perueniãt, quatenus postulando mereantur accipere, quod eis omnipotens Deus ante secula disposuit donare. PETRVS. Probari mihi apertius velim si potest prædestinatio precibus adiuuari. GREGORIVS. Hoc quod ego Petre intuli, concitè valet probari. Certè etenim nosti, quia ad Abraham dominus dixit: In Isaac vocabitur tibi semen. Cui etiam dixerat. Patrem multarum B gentium cõstitui te. Cui rursum promisit dicens: Benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum sicut stellas cœli, & sicut arenam quæ est in littore maris. Ex qua re apertè datur intelligi, quia omnipotens Deus semẽ Abrahæ prędestinauerat per Isaac multiplicare, & tamen scriptum est: Deprecatus est Isaac Dominum pro vxore sua eò quòd esset sterilis, qui exaudiuit eũ, & dedit conceptũ Rebeccæ. Si ergo multiplicatio generis Abrahę per Isaac prędestinata fuit, cur cõiugẽ sterilẽ accepit? Sed nimirum cõstat quia prędestinatio precibus impleretur, quãdo is in quo dominus multiplicare semen Abrahę prędestinauerat, oratione obtinuit, vt filiũ habere potuisset. *Genes.21. Ibid.27. Ibid.22.& 26. Ibid.25.*

De Dei præuidẽtia & simul prouidẽtia. Aug. in li. de Prædest. dicit. ¶ *Cap.32*

Omne iudicium secundùm sui naturam quæ sibi subiecta sunt comprehendit. Est autem semper Deo æternus, ac pręsentarius status. Scientia C quoq; omnem temporis supergressa motionem, in suę manet simplicitate præsentiæ, infinitáque præteriti ac futuri spatia cõplectens, omnia quasi iam gerantur in sua simplici cognitione cõsiderat. Itaq; si præsentiam pẽsare quis velit qua cuncta dinoscit, non esse præsentiam, quasi futuri, sed scientiam nunquam deficientis instantiæ rectiùs æstimabit. Vnde nõ pręuidentia sed prouidentia potiùs dicitur, quòd porrò ab rebus infimis cõstituta, quasi ab excelso rerum cacumine cuncta prospiciat. Quid igitur dicendum est, vt necessaria fiant quæ diuino lumine lustrentur, cũ ne homines quidem necessaria faciant esse quæ videant? Num enim quæ præsentia cernuntur, aliquam eis necessitatem videntis addit intuitus? Mini- D mè. Atqui si est diuini humaníque præsentis digna collatio, vti homines hoc temporario præsenti quędam vidẽt, ita ille omnia suo cernit æterno. Quare hæc diuina prænotio naturam rerum proprietatémque nõ mutat, taliáque apud se præsentia spectat, qualia in tempore olim futura prouenient: nec rerum iudicia confundit, vnóque suæ mentis intuitu tam necessariè quàm non necessariè ventura dinoscit. Sicuti aliquis cùm pariter ambulare in terra hominem, & oriri in cælo solem videt, quanquam simul sit, vtrunque in conspectu tamen discernit, & hoc voluntarium illud esse necessarium iudicat: ita igitur cuncta respiciens diuinus intuitus, qualitatem rerum minimè perturbat, apud se quidem præsentium, ad conditionẽ verò temporis futurarum. Quo fit vt hoc nõ sit opinio, sed veritate

potius nixa cognitio, cùm extaturum quid esse cognoscit, quod idẽ existendi necessitate carere nõ nesciat. Hìc si quis dicat quod euenturũ Deus videt id non euenire non posse, quod autem non potest nõ euenire, id ex necessitate contingere: respondebit illi, res quidem solidissimæ veritatis, sed cui vix aliquis nisi diuini speculator accesserit. Firmatur nãq; idẽ venturum cùm ad diuinam notitiam refertur necessarium, cũ verò in sua natura perpenditur, liberum prorsus atque absolutum videri. Duæ etenim sunt necessitates, simplex vna, veluti qua necesse est omnes homines esse mortales, altera conditionis, vt si aliquẽ ambulare quis sciat, eũ ambulare necesse est. Quod enim quisq; nouit, id esse aliter ac notum est nequit. Sed hæc minimè secum illam simplicem trahit. Hanc enim necessitatem non propria facit natura, sed conditionis adiectio. Nulla enim necessitas cogit incedere voluntate gradientem: quãuis eum tum cùm graditur, incedere necessariũ sit. Eodem ergo modo si quid prouidentia pręsens videt, id esse necesse est: tametsi nullam naturę habeat necessitatem. Atqui ea Deus futura quæ ex arbitrij libertate proueniunt, præsentia contuetur. Hæc igitur ad intuitũ relata diuinũ, necessaria fiunt per dispositionẽ diuinæ notionis, per se verò cõsiderata ab absoluta naturæ suæ libertate nõ desinunt. Fient igitur proculdubio cũcta quę futura Deus esse prænoscit: sed eorũ quædã de libero proficiscũtur arbitrio, quę q̃uis eueniant existẽdo, tamẽ naturam propriã nõ amittunt, qua priusquàm fierent etiam nõ euenire potuissent.

Quod diuina æternitas nec fuisse, nec futurum esse habeat. Gregorius in Moralibus. ¶ *Caput 33.*

Lib.4.c.32.

Sed quia beatus Iob sancto æternitatis spiritu *impletur*, & fuisse vel futurum esse ęternitas non habet: cui nimirũ nec pręterita transeunt, nec quę futura sunt veniunt: quia cuncta per pręsens videt.

Quod cuncta quæ hominibus fiunt, absque omnipotentis occulto consilio non veniant. Gregorius in Moral. suis dicit. ¶ *Caput* 34.

Lib.12.ca.1.

Nulla quę in hoc mundo hominibus fiunt, absq; omnipotentis Dei occulto consilio veniunt. Nam cuncta Deus secutura præsciens, ante secula decreuit, qualiter per secula disponantur.

De eadem re. Gregorius. ¶ *Caput* 35.

Lib.16.c.6. quanquã nõ iisdẽ verbis

Nec propheta igitur fallax, quia tempus mortis innotuit, quo vir ille mori merebatur, nec dominica statuta conuulsa sunt, quia vt ex largitate Dei anni vitę crescerent, hoc quoque quod ante secula pręfixum fuit, atq; spatium vitę quod inopinatè foris est additum, sine augmento pręscientię Dei fuit intus statutum.

Quod Deus singulis dies suos præfigat, vt nec minui nec augeri possint. Greg. in Moralibus. ¶ *Caput* 36.

Li.12.c.25.

Pręfixi dies singulis ab interna Dei pręscientia, nec augeri possunt nec minui, nisi contingat vt ita pręsciantur, vt aut cum optimis operibus lõgiores sint, aut pessimis breuiores, sicut Ezechias augmentũ dierũ meruit impensione lachrymarũ, & sicut de peruersis scriptum est: Indisciplinatis obuiat mors. Sed sępe iniquus quanuis in occulta Dei pręsentia lõga vitę eius tem-

4. Reg.20. 2. Para.32. Esai.38.

A eius tẽpora nõ ſint prædeſtinata, ipſe tamen qui carnaliter viuere appetit lõgos animo dies proponit, & quia ad illud tempus peruenire non valet quod expectat, quaſi antequàm dies illius impleãtur, perit. Quod tamẽ intelligere & aliter poſſumus. Plerunq; enim quoſdam cernimus & peruerſè agere, & vſque ad ſenectutem vltimam peruenire. Quomodò enim dicitur: Antequã dies eius impleantur peribit, cùm in quibuſdam ſepe videamus, quia ætate longa iam membra deficiunt, & tamen prauitatem ſuam eorum deſideria exequi non deſiſtunt. *Iob.15.*

Quod Deus peccata diſsimulet. Gregorius in Moralibus. ¶ *Caput* 37. *Li.14. c.18.*

Omnipotẽs Deus quid nobis profuturum eſſe valeat ſciens, diſsimulat exaudire dolentium vocem, vt augeat vtilitatem, vt purgetur vita per pœnam, & quietis tranquillitas quæ hic inueniri nõ valet, alibi quæratur. B

Quod Deus cũcta diſponat, & cõſideret vniuerſorũ finẽ. Greg. in Mora. ¶ *Cap.* 38. *Lib.18. c.17.*

Tẽpus ergo poſuit tenebris, & vniuerſorũ finẽ ipſe cõſiderat. Vniuerſorũ nomine & electos voluit & reprobos cõprehẽdi. Nã bona faciẽs & ordinãs Deus, mala verò nõ faciẽs, ſed ab iniquis facta ne inordinatè eueniãt, ipſe diſponẽs, cõſiderat vniuerſorũ finẽ, & patiẽter tolerat omnia, atq; intuetur electorũ terminũ, quo ex malo mutentur ad bonũ. Intuetur etiã reproborũ finẽ, quo de malo opere dignũ ſe trahãtur ad ſuppliciũ. Vidit finẽ perſequẽtis Sauli, quo ꝓſtratus diceret: Domine, q̃d me vis facere? Vidit finẽ quaſi obſequẽtis diſcipuli, quòd pro cõmiſſo ſcelere guttur laqueo ſtringeret, ſeq; & peccãtẽ puniret, & deteriùs puniẽdo deciperet. Vidit Niniuitas delinquẽtes, ſed cõſiderauit finẽ delinquentiũ pœnitentia correctorũ. Vidit quoq; Sodomã delinquentem, ſed cõſiderauit finem ardoris luxuriæ, ignem gehennę. Vidit gentilitatis finem, quòd poſſeſſa iniquitatum tenebris, quandoque fidei luce clareſceret. Vidit etiam terminum Iudeę, quòd ab ea luce fidei quam tenebat, obduratæ perfidiæ tenebris cæcaretur. *Iob.28.* *Acto.9.* *Matth.27.* *Ionæ 3.* C *Geneſ.18. & 19.*

Item de prædeſtinatione. Ex dictis Fulgentij. ¶ *Caput* 39. *Lib. de prædeſtinatione*

Neq; enim eſt alia Dei prædeſtinatio, niſi futurorum operum eius ęterna præparatio. Et hìc præparationem prædeſtinationem nominauit. Proinde ſiue præparationem ſeu prædeſtinationem in ſanctorum dictis poſitũ inuenerimus, vnum idemq; ſignificare docemur.

Item de prædeſtinatione. Ex dictis Ambroſij. ¶ *Caput* 40.

D His omnibus teſtimonijs ꝑdeſtinati oſtendũtur mali ad pœnã, ſed nõ prędeſtinati ad peccatũ. Quoniã eorũ quæ facturus eſt Deus, ꝑdeſtinator eſt. Quæ verò nõ fecit nec factur⁹ eſt, ea nõ ꝑdeſtinauit. Quia autẽ iudicatur⁹ eſt mundũ & impios iuſto ſupplicio pro iniquitatibus ſuis dãnaturus: propterea & eos ꝑdeſtinauit, ad pœnã, & pœnã ꝑdeſtinauit illis. Ad peccatum autẽ eos nõ ꝑdeſtinauit, quoniã nõ eſt De⁹ author iniq̃tatis. Quoniã ſicut iuſtitia ex Deo eſt, & õne op⁹ bonũ, ita iniq̃tas & õne op⁹ prauũ ex diabolo.

Item de prædeſtinatione. Ex dictis Auguſtini. ¶ *Caput* 41.

Prædeſtinationis enim nomine nõ aliqua volũtatis humanæ coactitia neceſsitas exprimitur, ſed miſericors & iuſta diuini operis ſempiterna diſpoſitio præiudicatur.

Item de prædestinatione. Ex dictis Isidori. ¶ *Caput* 42. A

Quia ergo Deus nulla necessitate cõpellitur, vt aliquid nolẽs promittat: nullius itaq; aduersitatis impeditur obstaculo quo id quod ꝓmisit aut mi nùs quã vult, aut tardiùs faciat. Proinde potuit sicut voluit quosdã prędestinare ad gloriã, quosdã ad pœnã. Sed quos prędestinauit ad gloriã, prędestinauit ad iustitiã. Quos autẽ prędestinauit ad pœnã, nõ prædestinauit ad culpã. Itẽ paulò superiùs, In sanctis igitur coronat De⁹ iustitiã quã eis gratis ipse tribuit, gratis seruauit, gratísq; perfecit. Iniquos autem cõdemnauit pro impietate vel iniustitia quam in eis ipse non fecit. In illis enim opera sua glorificat, in istis autem opera sua condemnat.

Item de prædestinatione. Ex dictis Augustini. ¶ *Caput* 43.

Fidelibus cõgruit credere & fateri Deũ bonũ & iustũ pręscisse quidẽ pec B catores homines: quia nihil eũ latere potuit futurorũ. Neq; enim vel futura essent si in eius præsentia nõ fuissent, nõ tamẽ prędestinasse quẽlibet hominem ad peccatũ, quia si ad peccatum aliquod Deus hominem prędestinaret, pro peccatis hominem non puniret. Dei enim prædestinatione aũt peccatorum præparata est pia remissio: aut peccatorum iusta punitio.

Item de prædestinatione. Ambrosius dicit ¶ *Caput* 44.

Iniquos itaq; quos præsciuit Deus hanc vitam in peccato terminaturos prędestinauit supplicio interminabili puniendos. In quo sicut culpanda nõ est præscientia humanæ iniquitatis, ita prædestinatio iustissimæ laudãda est vltionis vt agnosceretur nõ ab eo prędestinatũ hominẽ ad qualecũq; peccatum, quẽ prędestinauit peccati merito puniendum. *Deus itaq;* C omnia hominũ opera siue bona siue mala pręsciuit, *quia eum latere nihil* potuit, sed sola bona prędestinauit, quę se in filiis gratię facturum esse pręsciuit. Mala verò futura opera illorũ quos nõ prędestinauit ad regnũ, sed ad interitũ pręsciuit potẽtissima diuinitate, & ordinauit prouida bonitate.

Item de prædestinatione. Ex dictis Augustini. ¶ *Caput* 45.

Dominus ipse suo sermone nos perdocuit in eo, quòd à se ostẽdit paratũ nõ solũ regnũ vbi lętẽtur boni, sed & ignẽ ęternũ vbi crucientur mali. Bonis etenim dicturus est: Venite benedicti patris mei, percipite regnũ quod vobis paratũ est à cõstitutione mũdi. Malis autẽ dictur⁹ est: Ite maledicti in ignẽ ęternũ, qui pparatus est diabolo & angelis eius. Ecce ad quid Deus iniquos & impios prędestinauit, id est, ad suppliciũ iustũ, nõ aliquod opus D iniustũ, ad pœnã nõ ad culpã, ad punitionẽ nõ ad trãsgressionẽ, ad interitũ quẽ ira iusti iudicis peccãtib⁹ reddidit, nõ ad interitũ quo in se irã Dei peccantium iniquitas prouocauit. Quod beati Apostoli prędicatio manifestat, qui malos quos in ęternũ damnaturus est Deus, vasa vocat irę non culpę. Ait enim: Quòd si volens Deus iram ostendere, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa irę apta in interitum, vt ostẽderet diuitias glorię suę in vasa misericordię quę pręparauit in gloriã. In hac extrema sententia notandum quòd de euangelio sumens testimoniũ, ait prędestinatos malos in ignẽ ęternum: eò quòd dicturus est Dominus in iudicio nõ solũ bonis vt percipiant regnũ Dei paratũ à cõstitutione mundi

Matth. 25.

Rom. 9.

A mũdi, verũ quòd malis dicturus est: Ite maledicti in ignẽ æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Exhoc enim approbat quòd iniquos & impios Dominus prædestinauerit ad suppliciũ, ex eo quòd illis dicturus est: Ite in ignem æternũ. Vnde qui volunt dicere quòd pœna prædestinata sit iniustis, nõ iniusti prędestinati ad pœnã, viderint qualiter huius authoris dicta intelligãt. Cui enim paratur pœna, is nimirũ pręparatur ad pœnã.

Matth. 25.

Item de eodem. Augustinus. ¶ *Caput* 46.

Vasis verò iræ nunquam Deus redderet interitum, si non spontaneum inueniretur homo habere peccatum: quia nec Deus peccanti homini iustè inferret iram, si homo ex prædestinatione Dei cecidisset in culpam.

B *Item de prædestinatione. Ex dictis Fulgentij.* ¶ *Caput* 47.

Li. de Prædestina.

Sicut enim præscientia Dei neminem cõpellit ad peccatũ, cũ vtiq; pręscierit singulorum ante secula æterna peccata: ita quoque & prædestinatio eius neminem compellit ad pœnam, licet & antequã nascatur aliquis † prædestinatus, sit permansurus in iniquitate ad pœnam.

†prædestinat⁹ sit, si permansur⁹ est in iniquitate, &c.

Item de prædestinatione. Ex dictis Ambrosij. ¶ *Caput* 48.

Sicut enim nemo potest imputare Deo quòd peccat, ita quoque quòd peccatis puniendus sit. Peccat enim propria voluntate delinquens, puniendus est autẽ iusto iudicio iudicãtis. Et sicut peccati causa nõ ex Dei pręscientia descendit, quia nullus idcirco peccat, quia Deus eũ peccaturũ pręscierit, sed idcirco, quia magis propriæ cõcupiscentiæ obedierit, quã præcepto prohibentis Dei à peccato: ita quoq; nullus idcirco ad pœnã vadit, C quia hoc in prędestinatione Dei antè fuerat. Ex eo enim quòd præscit⁹ est in peccatis permansurus, & sine pœnitentiæ fructu vitam præsentem terminaturus, ex eo deputat⁹ est ad pœnã. Et sicut causa peccati cõcupiscẽtia est, qua magis obeditur volũtati carnis q̃ præcepto diuino, ita pœnę deputatio causa est peccati ꝑpetratio, & postea ꝑ peccato nulla digna satisfactio

Item de prædestinatione. Ex dictis eiusdem. ¶ *Caput* 49.

Et sciptura dicit: Considera opera Domini, quia nemo potest corrigere, quem ille despexerit.

Eccles 7.

Item de prædestinatione. Ex dictis Augustini. ¶ *Caput* 50.

Nemo quisquã bene credit in Deũ, qui dubitat præscientia illius cœlũ terramq; contineri, mundumque prouidentia diuina regi. Et sicut nihil D latet sapientiam eius, ita dispositio illius vniuersa moderatur & regit. Sicut nulla est creatura occulta in conspectu eius.

De creatione Angelorum. Idem Augustinus. ¶ *Caput* 51.

De ecclesiasti. dogma. cap. 10.

In principio creauit Deus cœlum & terram, & aquam ex nihilo: & cùm adhuc tenebræ aquam ipsam occultarent, & aqua terram absconderet, facti sunt Angeli & omnes cœlestes virtutes, vt nõ esset otiosa Dei bonitas, sed haberet in quibus per multa antè spatia bonitatem suam ostenderet: & ita hic visibilis mundus ex † his quæ creata fuerãt, factus est & ornatus.

Genes. 1.

†materia quæ à Deo facta fuerat. Sic hodie August.

Quod nihil sit incorporeũ & inuisibile præter solum Deũ. Aug. ¶ *Cap.* 52.

Nihil incorporeum & inuisibile in natura credẽdum, nisi solum Deũ. Qui ideo incorporeus creditur, quia vbiq; est, & omnia implet atque cõstringit.

Ibi. cap. 11.

ſtringit.Ideo & inuiſibilis omnibus creaturis eſt,quia incorporeus eſt. A

Ibid.c.12.

Quod omnis creatura ſit corporea.Auguſt. ¶ *Caput* 53.

Creatura omnis corporea eſt, Angeli & omnes cœleſtes virtutes corporeæ,licet non carne ſubſiſtant.Ideo autē corporeas eſſe credimus intellectuales creaturas,quoniā localiter circumſcribuntur:ſicut & anima humana quæ carne clauditur,& dæmones,qui † ſubſtātia angelicę naturę ſunt.

† per ſubſtātiā

Ibi.ca.13.

Quod omnes intellectuales naturæ immortales ſint.Auguſt. ¶ *Cap.* 54.

Immortales eſſe credimus intellectuales naturas,quia carne carent:nec habent quod cadat,vt reſurrectione egeat poſt ruinam.

Gregor.lib. Mor.5.c.27

Quod omnes apoſtatæ Angeli ante ruinā liberū arbitriū habuerint. ¶ *Cap.*55.

Vnaquæq; enim res quaſi tot paſsibus ad aliud tendit, quot mutabilitatis ſuæ motibus ſubiacet.Sola autem natura incomprehenſibilis ab ſtatu ſuo neſcit moueri,quæ ab eo quod ſemper idem eſt, neſcit immutari. B Nam ſi angelorum ſubſtantia à mutabilitatis motu fuiſſet aliena,bene ab authore cōdita, nequaq̃ in reprobis ſpiritibus à beatitudinis ſuæ arce ceci diſſet.Mirè autē omnipotēs Deus naturā ſummorū ſpirituū bonā, ſed mutabilē cōdidit,vt ſi qui permanere nollēt,ruerēt: & qui in cōditione perſiſterēt, tantò in ea iā dignius,quantò ex arbitrio ſtarēt,& eò maioris apud Deū meriti fierēt, quò mutabilitatis ſuę motū volūtatis ſtatiōe fixiſſent.

Lib.9.c.36.

Cur angelorum ſpiritus irremiſsibiliter peccarint,homo verò peccans veniam meruerit.Grego.in Moral. ¶ *Caput* 56.

Angelorum ſpiritus idcirco irremiſsibiliter peccauerūt, quia tantò robuſtiùs ſtare poterant,quantò eos carnis admixtio non tenebat. *Homo* C verò idcirco poſt culpam veniam meruit,quia per *carnale corpus aliquid* quo ſemetipſo minor eſſet,accepit.Vnde & apud reſpectum iudicis argumentum pietatis eſt hæc eadem infirmitas carnis.

Moral.li.4 cap.31.

Quod angeli cuſtodes hominibus præponantur.Greg. ¶ *Caput* 57.

Daniel.10.

Quia verò Angeli hominibus pręſint per prophetam teſtatur Angelus dicēs:Princeps regni Perſarū reſtitit mihi. Quòd verò Angeli à ſuperiorū Angelorū poteſtatibus diſpēſentur,Zacharias propheta perhibet, qui ait: Ecce angelus qui loquebatur in me egrediebatur,& angelus alius egrediebatur in occurſum eius,& dixit ad eum:Curre & loquere ad puerū iſtum, dicens: Abſque muro habitabitur Hieruſalem.

Zacha.2.

Quod ſingulis hominibus ſinguli Angeli dentur cuſtodes.Ex dictis cuiuſdam in vitis Patrum. ¶ *Caput* 58. D

Abbas Paulus ſimplex habebat gratiā vt ingredientes in eccleſiā ſenes aſpiceret, & ex ipſa facie eorū vniuſcuiuſq; cogitationes ſiue malę eſſent ſeu bonæ ſentiret.Cùm ergo veniſſent ad eccleſiā & ingrederentur ſenes, vidit eos clara facie & læto animo ingredi,& Angelos eorū cū gaudio pariter cum ipſis. Vnum autē nigrum & nebuloſum habentē corpus,& dęmones hinc atq; inde trahētes eū cū admiſſo freno in naribus, & angelū ſanctū eius de lōgè ſequētē triſtē. Beatus ergo Paulus cœpit flere amariſſimè,& pectus ſuū tōdere,ſedēs ante eccleſiā,propter eū quē talē viderat. Omnes autē alij ſenes videntes eū ſic flentē,cœperūt eū rogare, vt ſi quid in illis

A in illis vidiſſet, cũ eis ingrederetur in cõgregationẽ. Ille autẽ noluit ingredi, ſed ſẽper flebat ꝓpter eũ quẽ ſic viderat. Poſt paululũ autẽ cũ abſoluta cõgregatio diſcederet, iterũ omniũ vultꝰ circunſpiciebat, ſi tales egrederẽtur quales ingreſsi ſũt. Et vidit illũ quẽ antea viderat nigrũ & nebuloſũ, egreſſum de eccleſia clara facie & candido corpore, & dæmones de lõgè ſequẽtes eũ, & ſanctũ Angelũ eius prope eũ hilarẽ & gaudentẽ ſuper eũ nimis.

Quod dextra Dei ſit Angelorum pars electa, ſiniſtra autem eius, pars Angelorum reproba. Gregorius. ¶ *Caput* 59. *Li.2.Moraliũ, cap.21.*

Quid eſt ergo quòd exercitus cœli à dextris & ſiniſtris eius ſtare perhibetur? *3.Reg.22.* Deus enim qui ita eſt intra õnia, vt etiam ſit extra õnia, nec dextra nec B ſiniſtra cõcluditur: ſed dextra Dei, angelorũ pars electa, ſiniſtra autẽ, angelorũ reproba pars deſignatur. Nõ enim miniſtrãt Deo ſolũmodò boni qui adiuuẽt, ſed etiãt mali qui probẽt. Nõ ſolũ qui à culpa redeũtes ſubleuẽt, †*alij qui reprobent.* ſed etiã qui redire nolẽtes grauẽt. Nec quod cœli exercitꝰ dicitur, angelorũ pars reproba in eo intelligi poſſe ꝓhibetur. Quas enim ſuſpẽdi in aere nouimus, aues cœli nominamꝰ. Et de iiſdẽ ſpiritibus Paulus dicit: Cõtra ſpiritalia nequitiæ in cœleſtibus. *Ephe.6.* Quorũ caput enũciãs ait: Secundũ principẽ poteſtatis aeris huius. *Ibid.cap.2.* A dextera ergo Dei & ſiniſtra angelorũ exercitꝰ ſtat, quia & volũtas electorũ ſpirituũ diuinę pietati cõcordat, & reproborũ ſenſus ſuę malitię ſeruiẽs, iudicio diſtrictionis eius obtemperat. Vnde & mox fallax ſpiritus in medium proſiliiſſe deſcribitur, per quem Achab rex exigentibus ſuis meritis decipiatur. *3.Reg.22. 2.Para.18.* Neque enim fas eſt credere bonum ſpiri- C tum fallacię deſeruire voluiſſe, vt diceret: Egrediar & ero mendax ſpiritus in ore omnium prophetarũ eius. Sed quia Achab rex peccatis præcedentibus dignus erat vt tali debuiſſet deceptione damnari: quatenus qui ſæpe volens ceciderat in culpam, quandoq; nolens caperetur ad pœnã. Occulta iuſtitiæ licentia malignis ſpiritibus datur, vt quos volentes in peccatis laqueo ſtrangulãt, in peccati pœnã etiã nolẽtes trahant. Quòd ergo illic à dextris & ſiniſtris Dei exercitus cœli aſtitiſſe deſcribitur, hoc hic inter filios Dei ſatan adfuiſſe perhibetur. Ecce à dextris Dei ſteterũt angeli qui nominantur filii Dei: ecce à ſiniſtris ſtãt angeli, quia adfuit inter eos etiã ſatan. *3.Reg.22.*

Quod immũdi ſpiritus in hoc cœli terræque medio vagẽtur. Grego. ¶ *Cap.* 60. *Lib.2.Moral.cap.34.*

Cœlũ verò aerẽ dici paulò antè iã diximus: vnde & aues cœli nominamꝰ. D Et ſcimꝰ quòd immũdi ſpiritus qui è cœlo ęthereo lapſi ſunt, in huiꝰ cœli terręq; medio vagãtur, qui tãtò magis corda hominũ aſcẽdere ad cœleſtia inuidẽt, quãtò ſe à cœleſtibus per elatiõis ſuæ immũditiã proiectos vidẽt.

De hoc, ſi pax in ſublimibus retineatur. Gregorius. ¶ *Caput* 61. *Li.17.Moral. cap.7.*

Sed inter hęc libet inqrere, ſi pax in ſublimibꝰ ſũma retinet, qđ eſt ꝙ per angelũ Danieli dicitur: *Daniel.10.* Ego veni ꝓpter ſermões tuos, prĩceps autẽ regni Perſarũ reſtitit mihi xx & vno diebus: & ecce Michael vnus de principibꝰ primis venit in adiutoriũ mihi. Et paulò pòſt: Nũc reuertar vt plier aduerſus principẽ Perſarũ. Cũ enĩ egrederer, apparuit princeps Gręcorũ adueniẽs? Quos itaq; alios prĩcipes gẽtiũ, niſi angelos appellat, q ſibi reſiſtere exeũti potuiſsẽt? Quę ergo pax in ſublimibꝰ eſſe poteſt, ſi ĩter ipſos quoq; ãgelicos

ſpiritus prǽliandi certamen agitur, qui ſemper cõſpectui veritatis aſsiſtũt? ſed quia certa angelorum miniſteria diſpenſandis ſingulis quibuſq; gentibus prælata ſunt, cũ ſubiectorũ mores aduerſùs ſe viciſsim præpoſitorũ ſpirituum opem merentur, ipſi qui pręſunt ſpiritus cõtra ſe venire referũtur. Is nanq; Angelus qui Danieli loquebatur, captiuis Iſraelitici populi in Perſide conſtitutis pręlatus cognoſcitur. Michael autẽ eorum qui de eadẽ plebe in Iudæa terra remanſerãt, præpoſitus inuenitur. Vnde & ab hoc eodem angelo paulò pòſt Danieli dicitur: Nemo eſt adiutor meus in omnibus his, niſi Michael princeps veſter. De quo & hoc quod præmiſimus, dicit: Et ecce Michael vnus de principibus primis venit in adiutoriũ mihi. Qui dum nequaquam ſimul eſſe, ſed venire in adiutorium dicitur, apertè ei populo prælatus agnoſcitur, qui captus in alia parte tenebatur. A B

Quod diaboli voluntas ſit ſemper iniqua, poteſtas autem eius nunquã iniuſta. Gregorius. ¶ *Caput* 62.

Lib. 2. *Mora. cap.* 10.

Sciendum verò eſt quia Sathanæ voluntas ſemper iniqua eſt, ſed nunq̃ poteſtas iniuſta: quia à ſemetipſo voluntatem habet, ſed à Domino poteſtatem, quod enim ipſe facere iniquè appetit, hoc Deus fieri non niſi iuſtè permittit. Vnde bene in libris Regum dicitur: Spiritus Domini malus irruebat in Saul. Ecce vnus idémq; ſpiritus, & Domini appellatur & malus: Domini videlicet per licentiam poteſtatis iuſtæ, malus autem per deſiderium voluntatis iniuſtę. Formidari igitur non debet qui nihil niſi permiſſus valet. Sola ergo vis illa timenda eſt, quæ cùm hoſtem ſæuire permiſerit, ei ad vſus iuſti iudicii & iniuſta illius voluntas ſeruit. *Paululum verò* manum poſtulat extendi: quia exteriora ſunt quæ *expetit conteri.* Neque enim Sathã aliquid multũ ſe facere putat, niſi cũ in anima ſauciat, vt ab illa patria feriens reuocet, à qua ipſe longè telo ſuperbiæ ſuæ proſtratus iacet. C

1. Reg. 18.

Quod quatuor modis loquatur Deus ad Diabolum, & tribus modis Diabolus ad Deum. Gregorius. ¶ *Caput* 63.

Lib. 2. *Moral. cap.* 7.

Sciendum verò eſt, quia ſicut hoc loco diſcimus, quatuor modis loquitur Deus ad Diabolum, tribus modis diabolus ad Deum: quia & vias iniuſtas eius arguit, & electorum ſuorum contra illum iuſtitiã proponit, & tentandã eorũ innocentiã ei concedendo permittit, & aliquando eum ne tentare audeat prohibet. Iniuſtas enim vias eius redarguit: ſicut iam dictũ eſt, Vnde venis? Electorum ſuorum contra illum iuſtitiam proponit, cùm ait: Conſideraſti ſeruum meum Iob, quòd non ſit ſimilis ei ſuper terram? Tentandam eorum innocentiam ei cõcedendo permittit, ſicut dicit: Ecce vniuerſa quę habet in manu tua ſunt. Rurſúſq; eum à tẽtatione prohibet cùm dicit: Tantũ in eum ne extendas manum tuam. Tribus autẽ modis loquitur Diabolus ad Deum, cùm vel vias ſuas inſinuat, vel electorũ innocentiam fictis criminibus accuſat, vel tentandam eandem innocẽtiam poſtulat. Vias quippe ſuas inſinuat: quia ait: Circuiui terram, & perambulaui eam. Electorum innocentiam accuſat, quia dicit: Nunquid fruſtra timet Iob Deum? Nonne tu vallaſti eum ac domũ eius, vniuerſámq; ſubſtantiam per circuitum? Tentandam eandem innocentiam poſtulat, cùm dicit: D

A dicit:Extende manum tuam,& tange cuncta quę posſidet, niſi in faciem benedixerit tibi.

Quod non ſit palma victoriæ niſi labore certaminis. Grego. ¶ *Caput 64.* *Li.3. Dial. cap.20.*

Sine labore certaminis nō eſt palma victoriæ. Vnde ergo victores ſunt, niſi quia cōtra antiqui hoſtis inſidias decertauerūt? Malignus quippe ſpiritus cogitationi,locutioni,atq; operi noſtro ſemper aſsiſtit,ſi fortaſſe quid inueniat vnde apud examen æterni iudicis accuſator exiſtat. Vis etenim noſſe quomodò ad decipiendum ſemper aſsiſtat? Quidam qui nunc nobiſcum ſunt, rem quam narro teſtantur, quòd vir vitæ venerabilis Stephanus nomine, Valeriæ prouinciæ presbyter fuit,huius noſtri Bonifacij Diaconi atque diſpenſatoris eccleſiæ cognatione proximus. Qui quadam B die de itinere domum regreſſus mancipio ſuo negligenter loquens præcepit dicens,Veni diabole diſcalcia me. Ad cuius vocem mox cœperunt ſe caligarū corrigię in ſumma velocitate diſſoluere: vt aperte cōſtaret quòd ei ipſe qui nominatus fuerat ad extrahēdas caligas diabolus obediſſet. Quòd mox vt presbyter vidit,vehementer expauit,magniſq; vocibus cœpit clamare dicens, Recede miſer recede,nō enim tibi ſed mancipio meo locutus ſum. Ad cuius vocem protinus receſsit:ita vt inuentæ ſint magna iam ex parte diſſolutæ corrigiæ,ex parte remanſerint. Qua in re colligi poteſt antiquus hoſtis, qui tam præſto eſt factis corporalibus, quàm nimiis inſidiis noſtris cogitationibus inſiſtat.

C *De creatura , natura,miniſterio Angelorum, & de caſu Apoſtatarum . Sanctus Iſidorus in libro Officiorum ſic loquitur,* ¶ *Caput 65.* *Li.1.de ſummo bono cap.12.*

Angelorum nomen officii eſt,non naturæ. Nam ſecundùm naturam ſpiritus nuncupantur. Quando enim de cœlis ad annunciandum hominibus mittuntur,ex ipſa annunciatione angeli nominātur. Natura enim ſpiritus ſunt. Tunc autē angeli vocantur,quando mittuntur. Natura angelorum mutabilis eſt:ſed facit eos incorruptos charitas ſempiterna. Gratia dicimus,nō natura eſſe incōmutabiles angelos. Nam ſi natura incommutabiles eſſent, diabolus vtique non cecidiſſet. Mutabilitati itaq; naturæ ſuffragatur in illis contemplatio creatoris. Inde & priuatus eſt apoſtata angelus,dum fortitudinem ſuam nō à Deo,ſed à ſe voluit cuſtodiri. Ante omnem creaturam angeli facti ſunt,dum dictū eſt:Fiat lux. De ipſis D enim dicit ſcriptura: Prior omnium creata eſt ſapientia. Lux enim dicūtur,participando luci ęternę:ſapientia verò dicuntur, ingenitę inhęrendo ſapientię. Et dum mutabiles ſint natura,non tamen ſinit eos contemplatio mutari diuina. Ante omnem creaturam mundi creati ſunt angeli, & ante omnem creationem angelorum,diabolus cōditus eſt,ſicut ſcriptum eſt:Ipſe eſt principium viarum Dei. Vnde & ad comparationem angelorum archangelus appellatus eſt. Prius enim creatus extitit ordinis pręlatione non temporis quantitate. Primatum habuiſſe inter angelos diabolum excellentia prælationis conſtat, ex qua fiducia cecidit, ita vt ſine reparatione laberetur: Cuius pręlationis excellentiam Propheta his verbis annunciat: Cedri nō fuerunt altiores illo in paradiſo Dei, abietes nō adæquauerunt *Eccle.1.* *Iob.40.* *Ezechi.31.*

 quauerunt

quauerũt ſummitatẽ illius. Omne lignũ paradiſi nõ eſt aſsimilatũ ei: quõ niã ſpecioſiorẽ fecit eum Deus. Diſtat cõditio angeli à cõditione hominis, homo enim ad Dei ſimilitudinẽ cõdit⁹ eſt: Archãgelus verò qui lapſus eſt, ſignaculũ Dei ſimilitudinis appellatus eſt, teſtãte Domino per Ezechielẽ: Tu ſignaculũ ſimilitudinis, plenus ſapiẽtia, pfectus decore, in delitiis paradiſi Dei fuiſti. Quãtò enim ſubtilior eſt eius natura, tãtò pleniùs *extitit* ad ſimilitudinẽ diuinę veritatis expreſſa. Priùs de cœlo cecidiſſe diabolum *liquet*, quã homo cõderetur. Nã mox vt factus eſt, in ſuperbiã erupit, & pręcipitatus de cœlo eſt. Nã iuxta veritatis teſtimoniũ, Ab initio mẽdax fuit, & in veritate nõ ſtetit: quia ſtatim vt factus eſt, cecidit. Fuit quidẽ in veritate cõditus, ſed nõ ſtãdo cõfeſtim à veritate eſt lapſus. Vno ſupbiæ lapſu dũ Deo per tumorẽ ſe cõferunt, & homo cecidit, & diabol⁹. Sed homo reuerſus ad pœnitẽtiã Deo ſe inferiorẽ eſſe cognouit: diabolus verò nõ ſolũ hoc cõtẽtus quòd ſe Deo æqualẽ exiſtimãs cecidit, inſuper etiã ſuperiorẽ ſe Deo dicit, ſecũdũ Apoſt. dictũ, qui ait de Antichriſto: Qui aduerſatur, & extollitur ſupra omne quod dicitur De⁹, aut quod colitur. Diabol⁹ ideo iã nõ petit veniã, qa nõ cõpũgitur ad pœnitẽtiã. Mẽbra verò ei⁹ ſæpe per hypocriſin deprecãtur, ꝙ tamẽ ꝓ mala cõſciẽtia adipiſci nõ merẽtur. Diſcat humana miſeria quòd ea cauſa citiùs prouocetur Deus præſtare veniã, dũ infirmo cõpatitur homini, quia ipſe homo traxit ex parte inferiori infirmitatẽ peccãdi, hoc eſt ex carne, qua incluſa anima detinetur. Apoſtatæ verò angeli ideo veniã nõ habẽt, quia carnalis fragilitatis nulla infirmitate grauati ſunt vt peccarẽt. Homines autẽ poſt peccatũ idcirco *reuertuntur ad* veniã, propterea quòd ex lutea materia põdus traxerũt *infirmitatis, ideó*q; pro infirma carnis conditione reditus patet homini ad ſalutem, ſicut & pſalmiſta dicit: Ipſe ſcit figmentum noſtrum. Memento Domine quòd terra ſumus. Et iterum: Memorare, inquit, quæ ſit mea ſubſtantia. Poſtquàm apoſtatæ angeli ceciderũt, reliqui perſeuerãtia æternæ beatitudinis ſolidati ſunt. Vnde & poſt cœli creationẽ in principio repetitur: Fiat firmamentũ. Et vocatũ eſt firmamentũ cœlũ. Nimirũ oſtẽdens quòd poſt angelorũ ruinã, hi qui permanſerũt firmitatẽ meruerũt æternæ perſeuerãtię & beatitudinis, quã antea min⁹ acceperãt. Vnde oportet agnoſci, quod malorũ iniquitas ſanctorũ ſeruiat vtilitati: quia vnde mali corruunt, inde boni proficiũt. Bonorũ angelorũ numer⁹, qui poſt ruinã angelorũ malorũ eſt diminutus, ex numero electorũ hominũ ſupplebitur, qui numerus ſoli Deo eſt cognit⁹. Inter angelos diſtãtia poteſtatũ eſt, & pro graduũ dignitate miniſteria eiſdẽ ſunt diſtributa, aliiq; aliis pręferũtur, tã culmine poteſtatis, q̃ ſciẽtia virtutis. Subminiſtrãt igitur alij aliorũ pręceptis atq; obediũt iuſsis. Vnde & ad ꝓphetã Zachariã angel⁹ angelũ mittit, & quęcũq; annunciare debeat pręcipit. Nouẽ eſſe diſtinctiões, vel ordines angelorũ ſacrę ſcripturę teſtãtur: id eſt, Angeli, Archãgeli, Throni, Dominatiões, Virtutes, Pricipat⁹, Poteſtates, Cherubim & Seraphim. Horũ ordinũ numerũ etiã Ezechiel ꝓpheta deſcribit ſub totidẽ nominib⁹ lapidũ, cũ de primatu apoſtatę angeli loquereẽ: Omnis inqt, lapis precioſus operimẽtũ tuũ, ſardi⁹, & topazius, & iaſpis,

Ezec.28. *Ioan.8.* *2.Theſſ.2.* *Pſal.102.* *Pſal.88.* *Gene.1.* *Ibidem.* *Zacha.2.* *Ezech.28.*

A B C D

A &c iaſpis,chryſolithus,&c onyx, &c beryllus,ſapphir⁹,carbũculus,&c ſmaragdus:quo numero lapidũ ipſi ordines deſignati ſunt angelorũ: quos apoſtata angelus ante lapſum,quaſi in veſtimẽto ornamẽti ſui affixos habuit, ad quorũ cõparationẽ dũ ſe clariorẽ cunctis aſpexit,cõfeſtim intumuit,&c cor ſuũ ad ſuperbiã eleuauit. Angeli ſemper in Deo gaudẽt,nõ in ſe. Mal⁹ verò ideo eſt diabolus,quia nõ quę Dei,ſed quæ ſua ſunt requiſiuit. Nulla autẽ maior iniquitas,quã nõ in Deo,ſed in ſe velle quẽpiam gloriari. Angeli in verbo Dei cognoſcũt omnia antequã fiãt in re:&c quę apud homines adhuc futura ſunt,angeli iã reuelãte Deo nouerũt. Pręuaricatores angeli etiã ſanctitate amiſſa,nõ tamẽ amiſerunt viuacẽ naturę angelicę ſenſum. Triplici enim modo ſcientię acumine vigẽt: id eſt,ſubtilitate naturę, B experientia temporum,reuelatione ſuperiorum poteſtatũ. Quoties Deus quocunque flagello huic mundo iraſcitur, ad miniſterium vindictæ apoſtatæ angeli mittuntur:qui tamen diuina poteſtate coërcentur, ne tantũ noceant quantũ cupiunt. Boni autẽ angeli ad miniſteriũ ſalutis humanæ deputati ſunt:vt curas adminiſtrent mundi, &c regant† omnia iuſſu Dei, teſtãte Apoſtolo:Nõne omnes inquit,ſunt adminiſtratorij ſpiritus in miniſteriũ miſsi,propter eos qui hæreditatẽ capiunt ſalutis? Angeli corpora in quibus hominibus apparent de ſuperno aërе ſumunt, ſolidámque ſpeciẽ ex cœleſti elemento induunt,per quã humanis obtutibus manifeſtiùs demõſtrentur. Singulæ gẽtes præpoſitos angelos habere creduntur: quod oſtẽditur teſtimonio angeli Danieli loquẽtis. Ego inquit,veni vt nunciarẽ tibi,ſed princeps regni Perſarũ mihi reſtitit. Et poſt alia: Nõ eſt qui me C adiuuet niſi Michael princeps noſter. Itẽ oẽs homines angelos habere probãtur,loquẽte Domino in euangelio: Amẽ dico vobis quia angeli eorum ſemper vident faciẽ patris mei,qui in cœlis eſt. Vnde &c Petrus in Actibus Apoſtolorũ cũ pulſaret ianuã,dixerunt intus Apoſtoli: Nõ eſt Petrus,ſed angelus eius eſt. Si Deũ angeli cõtuentur &c vidẽt,cur Petrus Apoſtolus dicit:In quẽ deſiderãt angeli Dei cõſpicere? Itẽ ſi eũ nõ cõtuentur,nec vidẽt, quomodò iuxta ſententiam domini: Angeli eorũ ſemper vident faciẽ patris, qui in cœlis eſt? Sed bene vtrunq; eſt. Nam veraciter credimus, quòd Deum angeli &c vidẽt &c videre deſiderant,&c habẽt &c habere feſtinãt, &c amãt &c amare nituntur. Si enim ſic videre deſiderant,vt † effectu deſiderij D nõ perfruãtur,deſideriũ hoc neceſsitatẽ habet. Neceſsitas iſta pœnalis eſt, &c beatis angelis omnis pœna lõgè eſt:quia nũquam ſimul pœna &c beatitudo cõueniunt. Rurſum ſi eos dicimus Dei viſione ſatiari, ſatietas faſtidiũ habere ſolet:&c ſcimus illos Dei viſionẽ, quã &c deſiderãt, faſtidire nõ poſſe. Quid ergo eſt,niſi vt miro modo ſimul vtrunq; credamus, quia &c deſiderant,&c ſatiantur? Sed deſiderant ſine labore,&c ſatiãtur ſine faſtidio. Ne enim ſit in deſiderio neceſsitas,deſiderantes ſatiantur. Et iterum, ne ſit in ſatietate faſtidiũ,ſatiati deſiderãt. Vident ergo angeli faciẽ patris per ſatietatem,ſed quia ſatietas iſta faſtidiũ neſcit,angeli deſiderant in eo proſpicere ſemper. Vbicunq; in ſcripturis ſanctis pro Deo angelus ponitur,nõ pater,nõ ſpiritus ſanctus,ſed pro incarnationis diſpenſatione, ſolus filius intelligi-

† animas

Hebræ.1.

Daniel.10.

Matth.18.

Acto.12.

1.*Pet*.1.

Matth. 18.

† affectu.

intelligitur. Ante dominicę incarnationis aduentũ, discordia inter homines & angelos fuit: veniẽs autẽ Christus pacẽ in se & angelis & hominibus fecit. Eo quippe nato clamauerunt angeli: In terra pax hominibus bonæ voluntatis. Per incarnationẽ igitur Christi, nõ solũ Deo reconciliatus est homo, verũ etiã pax inter angelos & homines reformata est. Discordia igitur ante aduentũ Christi angelorũ & hominum fuisse per id maximè intelligitur, quòd salutati in veteri testamẽto ab hominibus angeli, despiciunt † se salutari ab eis. Quod in nouo testamẽto à Ioanne factũ, nõ solũ reuerẽter angelus suscipit, verũ etiã ne faciat interdicit. Ob hoc homo in veteri testamẽto despicitur, nec resalutatur ab angelo, eò quòd homo adhuc nondum transisset in Deum. Suscipitur autem homo à Deo, & reuerenter salutatur ab angelo. Nam & Mariam angelus Gabriel legitur salutasse, & Ioanni angelum salutanti ab eodem angelo dicitur: Vide ne feceris, conseruus enim tuus sum & fratrum tuorum. Per quod agnoscitur per incarnationẽ dominicã pacẽ hominibus fuisse & angelis redditã.

Lucæ 1. — *† resalutari.* — *Apo. 19. & 22.* — *Lucæ 1.* — *Apo. 19. & 22.*

Lib. 17. c. 7. *Quod supernorũ ciuiũ numerus & finitus sit, & infinitus. Gre. in Mo.* ¶ *Ca. 66.*

Supernorum ciuium numerus & infinitus & definitus exprimitur, vt qui Deo est numerabilis esse nobis innumerabilis demõstretur: quanuis aliud est assistere, aliud ministrare. Assistunt enim illæ proculdubio potestates, quæ ad quædam hominibus nuncianda non exeunt. Ministrant verò hi qui ad explenda officia nunciorũ veniunt, sed tamẽ ipsi quoq; cõtemplatione ab intimis nõ recedunt. Et quia plures sunt qui ministrant, quàm hi qui principaliter assistunt, assistentiũ numerus quasi definitus, ministrantium verò infinitus ostenditur. Angelicos verò spiritus rectè Dei milites dicimus: quia decertare eos contra potestates aëreas nõ ignoramus. Quæ tamẽ certamina nõ labore sed imperio peragũt: quia quicqd agẽdo cõtra immũdos spiritus appetũt, ex adiutorio cũcta regẽtis possunt.

Ibid. cap. 8.

Li. 4. c. 55. *Quod õnis culpa ante discessũ munere oblationis soluatur. Ex Dia. Gre.* ¶ *Ca. 67*

Sed neq; hoc silendum existimo, quod actum in monasterio meo ante hoc trienniũ reminiscor. Quidã nanq; monachus Iustus nomine, medicinali arte fuerat imbutus, qui mihi in eodem monasterio cõstituto, sedulò obsequi, atq; in assiduis ęgritudinibus meis excubare cõsueuerat. Hic itaq; lãguore corporis præuentus ad extrema deductus est. Cui in ipsa molestia sua frater german⁹ nomine Copiosus, seruiebat, qui ipse quoq; nũc in hac vrbe per eandẽ medicinæ artẽ tẽporalis vitæ stipẽdia sectatur. Sed prædictus Iustus cũ iã se ad extrema peruenisse cognouisset, eidem fratri suo Copioso quia occultos tres aureos haberet innotuit. Quod nimirũ fratribus nõ potuit celari. Sed subtiliter indagãtes, atq; illius omnia medicamenta perscrutãtes, eosdẽ tres aureos in medicamine inuenerũt abscõsos. Quod mox vt mihi nũciatũ est, tantũ malũ de fratre qui nobiscũ cõmuniter vixerat, æquanimiter ferre nõ valui: quippe quia eiusdẽ mei monasterij semper regula fuerat, vt cũcti fratres ita cõmuniter viuerẽt, quatenus eis singulis nulla habere propria liceret. Tũc nimio mœrore percussus, cogitare cœpi, vel quid ad purgationẽ moriẽtis facerẽ, vel quid ad exemplũ viuẽtibus

A fratribus prouiderē. Precioso igitur eiusdē monasterij præposito ad me accito, dixi, Vide vt nullus ex fratribus se ad eū morientē iungat, nec sermonē cōsolationis ex cuiuslibet eorū ore percipiat, sed cū in morte cōstitutus fratres exquisierit, ei suus frater carnalis dicat, quia ꝓpter aureos quos occultè habuit, à cūctis fratribus abominatus sit, vt saltē in morte de culpa mentē ipsius amaritudo trāsuerberet, atq; à peccato quod perpetrauit, purget. Cū verò mortu⁹ fuerit, corpus illius cū fratrū corporibus nō ponatur, sed quolibet fossam in sterquilinio facite, & in ea corp⁹ eius proiicite, ibiq; super eū tres aureos quos reliquit iactate, oēs simul clamātes, Pecunia tua tecū sit in perditionē: & sic eū terra cooperite. In quibus vtrisq; rebus vnā morięti, alterā verò volui viuētibus fratribus prodesse: vt & illū amaritu-B do mortis à culpa solubilem faceret, & istos auaritiæ tāta dānatio †misceri in culpa prohiberet. Quod ita factū est: nā cū idē monachus peruenisset ad mortē, & anxiè quæreret fratribus se commendare, nullúsq; è fratribus se ei applicare, & loqui dignaretur: ei carnalis frater cur ab omnib⁹ esset abominatus innotuit. Qui protinus de reatu vehementer gemuit, atq; in ipsa tristitia è corpore exiuit. Qui ita est sepultus vt dixi. Sed fratres oēs ex eadē eius sentētia perturbati, cœperunt singuli extrema quæq; & vilia, quæ eis semper habere regulariter licuerat, ad mediū proferre, vehemētérq; formidare, ne quid apud se esset vnde reprehēdi potuissēt. Cū verò post mortem eius triginta iā essent dies euoluti, cœpit animus meus defuncto fratri cōpati, eiúsq; cū dolore graui supplicia pēsare, & si quod esset ereptionis eius C remediū quærere. Tūc euocato ad me eodē Precioso monasterij mei præposito, tristis dixi, Diu est quòd frater ille qui defūct⁹ est in igne cruciatur, debemus ei charitatis aliquid impēdere, & eū inquantū possumus, vt eripiatur adiuuare. Vade itaq;, & ab hodierna die diebus triginta cōtinuis offerre pro eo sacrificiū stude, vt nullus omnino prætermittatur dies, quo ꝓ absolutione illius salutaris hostia nō †immoletur. Qui protinus abscessit, & paruit. Nobis autē alia curātibus, atq; euolutos dies nō numerantibus, idē frater qui defunctus fuerat, nocte quadā fratri suo germano Copioso per visionē apparuit. Quē ille cū vidisset, inquisiuit dicens, Quid est frater? Quomodò es? Cui ille respōdit, Nūc vsq; malè fui, sed iā modò benè sū: quia hodie cōmunionē recepi. Quod idē Copiosus pergēs protinus fratri-D bus in monasterio indicauit. Fratres vero solicitè cōputauerūt dies, & repererūt quòd ipse dies extitit, quo ꝓ eo tricesima oblatio fuit impleta. Cūq; & Copiosus nesciret quid pro eo fratres egissēt, & fratres ignorarēt q̄d de illo Copiosus vidisset: vno eodéq; tēpore, dū cognoscit ille q̄d isti egerāt, atq; illi cognoscūt q̄d ipse viderat: cōcordāte simul visione & sacrificio res aptè claruit, q̄a frater qui defūct⁹ fuerat, per salutarē hostiā suppliciū euasit

†terreret, & à culpa prohiberet.

†offeratur.

Quod sacra oblatio post mortem animabus prodesse posśit, si non sint culpæ indissolubiles. Ex Dialogis Gregorij. ¶ *Caput 68.*

Li.4.c.55.

Si culpæ post mortē insolubiles nō sunt, multorū solet animas etiā post mortē sacra oblatio hostiæ salutaris adiuuare: ita vt hanc nōnunquā ipsæ defunctorū animæ expetere videantur. Nam prędictus Fœlix Episcopus à quodā venerabilis vitę presbytero, qui vsq; ante biēniū vixit, & in diœcesi Centum-

Centúcellensis vrbis habitabat, atq; ecclesiæ beati Ioánis quæ in loco qui Tauriana dicitur sita est, præerat, cognouisse se asserit, quòd idē presbyter in eo loco in quo aquæ calidæ vapores nimios faciunt, quoties necessitas corporis exigebat, lauari cōsueuerat. Vbi dū die quadā fuisset ingressus, inuenit quēdā incognitū virū ad suū obsequū pparatū, qui sibi de pedib⁹ calceamēta abstraheret, vestimēta susciperet, & exeūti de calorib⁹ sabana præberet, atq; omne ministeriū cū magno famulatu pageret. Cūq; hoc sæpi⁹ fieret, idē presbyter die quadā ad balnea itur⁹, intra semetipsū cogitās dixit Viro illi q mihi solet tā deuotissimè ad lauādū obsequi, ingratus apparere nō debeo: sed aliqd me necesse est ei pro munere portare. Tūc duas secum oblationū coronas detulit. Qui mox vt puenit ad locū, hominē īuenit, atq; ex more eius obsequio in oībus vsus est. Lauit itaq;, & cū iā vestitus voluisset egredi, hoc qđ secū detulerat, obsequēti sibi viro ꝓ benedictiōe obtulit, petēs vt benignè susciperet, qđ ei charitatis gratia offerret. Cui ille mœrēs afflictusq; respōdit, Mihi ista quare das pater? Iste panis sanct⁹ est, & ego hūc māducare nō possū. Etenīquē vides, aliquādo huius loci Domin⁹ fui, sed ꝓ culpis meis hic post mortē deputat⁹ sum. Si autē mihi pstare vis, omnipotēti Deo ꝓ me offer hūc panē, vt pro peccatis meis interuenias, & tūc te exauditū esse cognosce, cū huc ad lauādū veneris, & me minimè inuene ris. In quibus verbis disparuit, & is qui homo esse videbatur, euanescendo innotuit quia spiritus fuit. Idem verò presbyter hebdomada continua sese pro eo in lachrymis afflixit, salutarē quotidie hostiā obtulit: & reuersus postea ad balneū, eū minimè inuenit. Qua ex re quantū *prosit animab⁹* immolatio sacræ oblatiōis ostēditur, quādo hac *& ipsi mortuorū spiritus* à viuētibus petūt, & signa indicāt quibus per eam absoluti videantur.

Ex dialogis Gregorij, li. 4. c. 58.

Quod beatius sit queq; liberū hinc exire, quā post mortē libertatē qrere. ¶ *Ca. 69*

Cūctis ostēdatur, qa si insolubiles culpæ fuerīt, ad absolutionē ꝓdesse minimè etiā mortuis victima sacræ oblatiōis possit. Sed sciēdū est, qa illis sacra victima mortuis ꝓsit, q hic viuēdo obtinuerint, vt eos etiā post mortē bona adiuuēt quę hic ꝓ ipsis ab aliis fiūt. Inter hæc autē pēsandū est qđ tutior via sit, vt bonū qđ quisq; post mortē suā sperat agi p alios, āgat dū viuit ipse per se. Beati⁹ quippe est liberū exire, q̄ post vincula libertatē qrere.

Lib. 16. c. 31.

Quod nullus debeat rogare pro peccato quod est ad mortē. Gre. in Mor. ¶ *Ca. 70.*

Peccatū quippe vsq; ad inferos ducitur, quod ante finē vitę pręsentis per correctionē ac pœnitentiā nō emēdatur. De quo videlicet peccato, per Ioannem dicitur: Est peccatum ad mortem, nō pro illo dico vt roget quis. *1. Ioan. 5.* Peccatū nanq; ad mortē est peccatū vsq; ad mortē: quia scilicet peccatum quod hic non corrigitur, eius venia frustra postulatur. De hoc adhuc subditur: Obliuiscatur eius misericordia. *Iob. 24.* Omnipotētis Dei misericordia obli uisci eius dicitur, qui omnipotentis Dei iustitiam fuerit oblitus. Quisquis enim eum nunc iustum non timet, pòst inuenire nō valet misericordem.

Lib. 4. c. 28.

Quod omnes animæ electorum credendæ sint esse in cœlo, & iniquorum animæ in inferno. Ex Dialogis Gregorij. ¶ *Caput 71.*

Inqsitiōi meę iā video sufficiēter satisfactū: sed & hoc est adhuc qđ qstione aīm pulsat, qa cū superi⁹ dictū sit, esse iā sāctorū aīas in cœlo, restat, pculdubio vt iniquorū quoq; animę esse nō nisi in inferno credāt. Et qd de hac re

habeat

A habeat veritas ignoro. Nam humana æstimatio nõ habet peccatorum animas posse ante iudiciũ cruciari. GREG. Si esse sanctorum animas in cœlo sacri eloquij satisfactiõe credidisti, oportet vt per omnia esse credas & iniquorũ animas in inferno, quia ex retributiõe æternę iustitiæ ex qua iã iusti gloriãtur, necesse est per oĩa vt & iniusti cruciẽtur. Nã sicut electos beatitudo lætificat, ita credi necesse est quòd à die exit⁹ sui ignis reprobos exurat.

Quod sicut finis non est gaudio bonorum, sic finis non est tormentis malorum. Ex Dial. Greg. PETRVS.. ¶ *Caput* 72. *Lib. 4. c. 44*

Nunquid nã, quęso te, dicimus eos qui semel illic mersi fuerint semper arsuros? GREGO. Cõstat nimirũ & incunctanter verũ est, quia sicut finis B finis nõ est gaudio bonorum, ita finis nõ erit tormẽtis malorũ. Nam cùm *Matth. 25.* veritas dicat: Ibunt hi in suppliciũ æternũ, iusti autẽ in vitam æternã, quia verũ est quod promisit, falsum proculdubio nõ erit quod minat⁹ est De⁹.

Quod non ita sit vt quidam affirmant, quòd Deus ob hoc pœnã minatus sit æternã peccãtib⁹ vt corrigeret à malis. Ex dial. Greg. PETRVS. ¶ *Cap.* 73 *Proximè pòst.*

Quid si quis dicat: idcirco Deus peccantibus æternã pœnã minatus est, vt eos à peccatorũ perpetratione cõpesceret? GREGO. Si falsum est quòd minatus est vt ab iniustitia corrigeret, etiã falsa est pollicitus, vt ad iustitiã prouocaret. Sed quis hoc dicere, vel insanus præsumat? Et si minatus est quod nõ erat impleturus, dum asserere eum misericordem volumus, fallacem quod nefas est dicere, prædicare compellimur.

C *Cur peccata quæ cum fine perpetrata sunt, sine fine puniantur. Ex Dial. Greg.* PETRVS. ¶ *Caput* 74. *Ibidem.*

Scire velim quomodò iustũ sit, vt culpa quæ cũ fine perpetrata est, sine fine puniatur. GREG. Hoc rectè diceretur si districtus iudex nõ corda hominũ sed facta pensaret. Iniqui enim ideo cũ fine deliquerunt, quia cũ fine vixerũt. Nã voluissent vtiq; si potuissent sine fine viuere, vt potuissent sine fine peccare. Ostendũt enim, quia in peccato semper viuere cupiũt, qui nũquã desinunt peccare dũ viuũt. Ad magnã ergo iustitiã iudicãtis pertinet, vt nunquã careãt supplicio, qui in hac vita nũquã voluerũt carere peccato.

Quod pius sit Deus, & nõ pascatur cruciatu miserorũ: iustus autẽ, et ideo nõ sedatur in perpetuũ ab iniquorũ vltione. Ex Dial. Greg. PETRVS. ¶ *Ca.* 75 *Ibidem.*

Sed nullus iustus crudelitate pascitur, & delinquẽs seru⁹ à domino iusto D idcirco cædi præcipitur vt à nequitia corrigatur. Ad hoc enim vapulat, vt emendari debeat. Iniqui autem gehẽnæ igni traditi, si ad correctionẽ non veniunt, quo fine semper ardebunt? GREGO. Omnipotẽs Deus quia pius est, miserorũ cruciatu nõ pascitur. Quia autẽ iust⁹ est, ab iniquorũ vltione in perpetuum nõ sedatur. Sed iniqui omnes ęterno supplicio deputati sua quidẽ iniquitate puniũtur: & tamẽ ad aliquid ardebũt, scilicet vt iusti oẽs & in Deo videãt gaudia quę percipiũt, & in illis respiciãt supplicia quę euaserũt: quatenus in æternũ tãtò magis diuinę gratię debitores se esse cognoscãt, quãtò magis in ęternũ mala puniri cõspiciũt, quę ei⁹ adiutorio vicerũt.

De hoc, si ante restitutionem corporum animæ iustorum in cœlum recipiantur. Ex Dial. Greg. PETRVS. ¶ *Caput* 76. *Li. 4. c. 44.*

Placet quod dicis. Sed velim nosse si nunc ante restitutioné corporũ, in A cœlum recipi valeant animę sanctorum. GREGO. Hoc neque de omnibus iustis fateri possumus, neque de omnibus negare. Nam sunt quorundam iustorum animæ quæ à cœlesti regno quibusdam adhuc mansionibus dif feruntur. In quo dilationis damno quid aliud innuitur, nisi quòd perfectæ iustitiæ aliquid minus habuerunt? Et tamen luce clariùs cõstat, quia perfectorum iustorum animę mox vt huius carnis claustra exeunt, in cœlestibus sedibus recipiuntur. Quod & ipsa per se veritas testatur dicẽs: Vbicũq; fuerit corpus, illuc cõgregabuntur & aquilę. Quia vbi ipse redẽptor noster est corpore, illuc proculdubio colliguntur & animæ iustorum. Et Paulus dissolui desiderat, & cum Christo esse. Qui ergo Christum esse in cœlis nõ dubitat, nec Pauli animam esse in cœlo negat. Qui etiam de dissolutione B sui corporis atq; inhabitatione patrię cœlestis dicit: Scim⁹ quia si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quòd ædificationem habemus ex Deo, domum non manufactam, sed æternam in cœlis.

Matth. 24. *Philip. 1.* *2. Corint. 5.*

Quod iusti in die iudicij animarum simul & corporum gloria lætabuntur. Ex Dial. Greg. PETRVS. ¶ *Caput* 77.

Ibidem.

Si igitur nunc in cœlo sunt animæ iustorum, quid est hoc quod in die iudicij pro suæ iustitiæ retributione recipient? GREGO. Hoc eis nimirum crescit in iudicio, quòd nunc animarũ sola, postmodũ verò etiã corporum beatitudine perfruantur: vt in ipsa quoq; carne gaudeant, in qua dolores pro domino cruciatúsque pertulerunt. Pro hac quippe geminata C eorum gloria scriptum est: In terra sua duplicia posidebunt. *Hinc etiam* ante resurrectionis diem de sanctorum animabus *scriptum est: Datæ sũt* illis singulæ stolæ albę, & dictum est illis vt requiescerent tẽpus adhuc modicum, donec impleretur numerus cõseruorum & fratrũ eorum. Qui itaq; nũc singulas acceperunt, in iudicio binas stolas habituri sunt: quia modò animarũ tantũmodò, tũc autẽ animarũ simul & corporũ gloria lætabũtur.

Esai. 61. *Apoca. 6.*

De hoc, si boni bonos in regno, vel mali malos in supplicio agnoscant. Ex Dialo. Greg. PETRVS. ¶ *Caput* 78.

Lib. 4. c. 33.

Nosse vellẽ si boni bonos in regno, vel mali malos in suppliciis agnoscãt? GREGO. Huius rei sentẽtia in verbis est dominicis quã iam superiùs protulimus, luce clariùs demõstrata. In quibus cũ dictũ esset: Homo quidam erat diues, & induebatur purpura & bysso, & epulabatur quotidie splendidè, & D erat quidã mẽdicus nomine Lazar⁹, qui iacebat ad ianuã eius vlcerib⁹ plen⁹ cupiẽs saturari de micis quę cadebãt de mẽsa diuitis, & nemo illi dabat, sed & canes veniebãt & lingebãt vlcera eius: subiunctũ est, quòd Lazarus mortuus portatus est ab angelis in sinũ Abrahę, & mortuus diues sepultus est in inferno. Qui eleuans oculos suos cũ esset in tormẽtis, vidit Abraham à longè & Lazarũ in sinu eius, & ipse clamãs dixit: Pater Abraham miserere mei, & mitte Lazarũ vt intingat extremũ digiti sui in aquã vt refrigeret linguã meam. Cui Abrahã dixit: Fili recordare quia recepisti bona in vita tua & Lazarus similiter mala. Diues autẽ de seipso iam spem salutis nõ habẽs, ad promerendam suorũ salutẽ cõuertitur, dicens: Rogo te pater vt mittas

Lucæ 16.

A eum in domũ patris mei, habeo enim quinq; fratres, vt testetur illis ne & ipsi veniãt in hunc locũ tormẽtorum. Quib⁹ verbis apertè declaratur, quia & boni bonos, & mali malos agnoscant. Si igitur Abrahã Lazarũ minimè recognosceret, nequaquàm ad diuitẽ positũ in tormentis de transacta eius cõtritione loqueretur dicẽs, quòd mala receperit in vita sua. Etsi mali ma los non recognoscerent: nequaquam diues in tormentis positus fratrum suorum etiam absentiũ meminisset. Quomodò enim pręsentes nõ posset agnoscere, qui etiã pro absentiũ memoria curauit exorare? Qua in re illud quoq; ostẽditur quod nequaquã ipse requisisti, quia & boni malos, & mali cognoscũt bonos. Nã & diues ab Abrahã cognoscitur, cui dictũ est, Recor B dare, quia recepisti bona in vita tua, & electus Lazarus à reprobo est diuite cognitus, quẽ mitti precatur ex nomine, dicẽs: Mitte Lazarum vt intingat extremũ digiti sui in aquam, vt refrigeret linguam meam. In qua videlicet cognitione vtriusq; partis cumulus retributionis excrescit, vt & boni amplius gaudeant, qui secũ eos lætari cõspiciunt quos amauerunt, & mali dũ cũ eis torquẽtur quos in hoc mundo despecto Deo dilexerunt: eos nõ solũ sua, sed etiã eorum pœna cõsumat. Fit autẽ in electis quiddam mirabilius, quia nõ solùm eos cognoscunt quos in hoc mundo nouerunt: sed velut visos ac cognitos recognoscunt bonos, quos nunquã viderunt. Nam cùm antiquos patres in illa æterna hęreditate viderint, eis incogniti per visionẽ nõ erunt quos in opere semper nouerunt. Quia enim illic oẽs cõmuni cla C ritate Deũ cõspiciunt, quid est quod ibi nesciãt, vbi scientẽ omnia sciunt? Nam quidã noster vitę venerabilis vir, religiosúsq; valde & laudabilis, cùm ante trienniũ moreretur, sicut religiosi alij qui pręsentes fuerũt testati sunt, in hora sui exit⁹ Ionã ꝓphetã Ezechielẽ quoq; & Danielẽ cœpit aspicere. Quos dũ venisse ad se diceret, & depressis luminib⁹ eis reuerẽtię obsequiũ præberet, ex carne eductus est. Qua in re apertè datur intelligi, quæ erit in illa incorruptibili vita notitia, si vir iste adhuc in carne corruptibili positus, ꝓphetas sanctos quos nimirũ nunquã viderat agnouit. Solet autẽ plęrũq; cõtingere, vt egressura anima eos etiam recognoscat, cum quibus pro qualitate culparũ, vel etiam præmiorũ, in vna est mansione deputanda: quod multi in eo exitu vidẽt, quos aut in regno, aut in supplicio pares habebunt.

D *De hoc, si ignis purgatorius credendus sit qui post mortem animas à peccatis expurget. Ex Dialo. Greg.* PETRVS. ¶ *Cap. 79.* *Lib. 4. c. 39.*

Discere vellẽ si post mortẽ ignis purgatorius esse credẽdus est. GREGO. In Euangelio dñs dicit: Ambulate dũ lucẽ habetis. Per prophetã quoq; ait, Tẽpore accepto exaudiui te, & in die salutis adiuui te. Quod Paul⁹ Apost. exponẽs dixit, Ecce nũc tẽp⁹ acceptabile, &c. Salomõ quoq; ait. Quodcũq; potest manus tua facere, instanter operare: quia nec op⁹, nec ratio, nec sciẽtia, nec sapiẽtia erit apud inferos quò tu ꝓperas. Dauid quoq; ait, Quoniã in seculũ misericordia eius. Ex quibus nimirũ sentẽtiis cõstat, quia qualis hinc quisq; egreditur, talis in iudicio præsentatur. Sed tamẽ de quibusdã le uib⁹ culpis esse ante iudiciũ purgatori⁹ ignis credẽdus est, eò quòd veritas ait, Quia si quis in spiritũ sanctũ blasphemiã dixerit, neq; in hoc seculo di-

Ioan. 12. *Esai. 49.* *2. Cor. 6.* *Eccli. 9.* *Psalm. 137.*

Matth.12. mittetur ei, neq; in futuro. In qua sentētia datur intelligi, quasdā culpas in hoc seculo, quasdam verò in futuro posse laxari. Quòd enim de vno negatur, cōsequenter intellectus patet, quia de quibusdā cōceditur. Sed tamē (vt prędixi) hoc de paruis minimísq; peccatis fieri posse credendū est, sicut est assiduus ociosus sermo, immoderatus risus, vel peccatū curę rei familiaris (quę vix sine culpa ab ipsis agitur, qui culpas qualiter declinare debeāt sciunt) aut nō in grauibus rebus error ignorantiæ, quæ cuncta etiam post mortē grauant, si adhuc in hac vita positis minimè fuerint relaxata. Nam & cū Paulus dicat Christum esse fundamentū, atq; subiungat: Si quis superædificauerit super hoc fundamentū, aurū, & argentū, lapides pretiosos, ligna, fœnū, stipulam, vniuscuiusq; opus quale sit ignis probabit: si cuius opus arserit, detrimentū patietur, ipse autē saluus erit: sic tamen quasi per ignem. Quāuis hoc de igne tribulationis in hac nobis vita adhibito possit intelligi, attamen si quis hæc de igne futurę purgationis accipiat, pensandū solicitè est quia illum dixit per ignem posse saluari: nō qui super hoc fundamentū ferrum, æs, vel plumbū ædificat, id est, peccata maiora, & idcirco duriora, atq; iam tūc insolubilia, sed ligna, fœnū, stipulā, id est, peccata minima atq; leuissima, quæ ignis facilè consumit. Hoc tamen sciendum est, quia illic saltem de minimis nil quisque purgationis obtinebit, nisi bonis hoc actibus in hac vita adhuc positus vt illic obtineat promereatur.

1.Corint.3.

Quod vnus sit gehennæ ignis, sed non vno modo omnes cruciet. Ex Dial. Greg. PETRVS. ¶ *Caput* 80.

Lib.4.c.43 Quæso te: Vnus esse gehennę ignis credendus est, an quanta peccatorū diuersitas fuerit, tanta quoq; & ipsa æstimanda sunt *incēdia esse pręparata?* GREGO. Vnus quidem est gehennę ignis, sed nō vno modo omnes cruciat peccatores. Vniuscuiusq; etenim quantum exigit culpa: tantum illic sentietur pœna. Nam sicut in hoc mundo sub vno sole multi consistunt, nec tamen eiusdem solis ardorem æqualiter sentiunt, quia alius plus, atq; alius minus æstuat, ita illic in vno igne nō vnus est modus incendij, quia quod hic diuersitas corporum, hoc illic agit diuersitas peccatorum, vt & ignem non dissimilem habeant, & tamen eosdem singulos dissimiliter exurat.

Quot genera sint oblationis pro defunctis faciēda. Ex dictis Aug. ¶ *Cap.* 81

Enchi.c.110 Quatuor sunt genera oblationis. Pro valde bonis gratiarū actiones sunt: hoc est, Deo gratias agunt quia bene vixerunt. Pro non valde bonis, vt plena remissio fiat. Pro nō valde malis, propitiationes sunt: vt tolerabilior sit damnatio. Pro valdè malis etsi nulla sunt adiumenta mortuorum, qualescunque consolationes viuorum sunt.

Cur sanctorū animæ pro peccatoribus nō orent, quādo eos in igne æterno ardere prospexerint. Ex Dial. Greg. PETRVS. ¶ *Caput* 82.

Li.4.c.44. Et vbi est quòd sancti sint, si pro inimicis suis quos tūc ardere viderint nō orabūt: quib⁹ vtiq; dictū est: Pro inimicis vestris orate? GREGO. Orant pro inimicis suis eo tēpore, quo possunt ad fructuosam pœnitentiam eorū corda cōuertere, atq; in ipsa cōuersione saluare. Quid enim aliud pro inimicis orandū est, nisi hoc quod Apostol⁹ ait, vt det illis Deus pœnitētiam ad cogno-

Matth.5.

2.Timo.2.

A ad cognoſcẽdam veritatẽ,& reſipiſcant à diaboli laqueis, à quo captiui tenentur ad ipſius voluntatẽ? PETRVS. Et quomodò pro illis tunc orabit, qui iã nullatenus poſſunt ad iuſtitię opera ab iniquitate cõmutari? GREG. Eadem itaq; ratio cur nõ oretur tunc pro hominibus æterno igne damnatis,quę nunc etiã cauſa eſt vt nõ orent ſancti homines pro hominibus infidelibus impiiſq; defunctis,niſi quia de eis quos vtique deputatos æterno ſupplicio iam nouerint,ante illũ iam iudicis iuſti conſpectũ orationis ſuæ meritũ caſſari refugiunt? Quòd ſi nunc quoq; viuẽtes iuſti mortuis & damnatis iniuſtis minimè cõpatiuntur, quando adhuc aliquid iudicabile de ſua carne ſeſe perpeti etiã ipſi nouerunt,quãtò diſtrictius tunc iniquorum tormẽta reſpiciunt,quando ab omni vitę corruptione exuti,ipſi iã iuſtitię B viciniùs atq; arctiùs inhęrebunt? Sic quippe eorum mentes per hoc quod iuſtiſsimo iudici inhęrent vis diſtrictionis abſorbet,vt omnino eis nõ † liceat quicquid ab illius æternæ regulæ ſubtilitate diſcordat.

† libeat.

Quod duobus modis vita dicatur,duobus etiam mors intelligatur.

Ex Dial. Greg. PETRVS. ¶ *Caput* 83. *Lib.* 4. *c.* 45

Non eſt iã quod reſpõderi debeat apertæ rationi,ſed hęc nunc quæſtio mentẽ mouet: quomodò anima immortalis dicitur,dum cõſtat quòd in perpetuo igne moriatur. GREGO. Quia duob⁹ modis vita dicitur,duobus etiã modis mors debet intelligi. Aliud eſt nãq; quòd in domino viuimus, aliud verò quòd in hoc quòd cõditi vel creati ſum⁹.i.aliud beatè viuere,& aliud eſſentialiter.Anima itaq; & mortalis eſſe intelligitur,& immortalis. C Mortalis quippe, quia beatè viuere amittit. Immortalis autẽ, quia eſſentialiter viuere nũquam deſinit,& naturæ ſuæ vitam perdere nõ valet, nec cùm in perpetua fuerit morte damnata.Illic enim poſita beata eſſe perdet, & eſſe non perdet. Ex qua re ſemper † agitur vt & mortem ſine morte, & defectum ſine defectu, & finem ſine fine patiatur.

† cogitur.

Quod electi ſeu rep̄bi ad loca cõmunia deducãtur in tormẽtis.ex Di.Gre.¶*Ca.*84 *Lib.* 4. *c.* 35.

Quòd verò ſiue electi ſiue reprobi,quorũ cõmunis cauſa in opere fuerit, ad loca etiam cõmunia deducãtur,veritatis verba nobis ſatisfacerẽt,etiã ſi exẽpla deeſſent.Ipſa quippe veritas propter electos in Euãgelio dicit: In domo patris mei manſiones multę ſunt. Si enim diſpar in illa beatitudine æterna retributio nõ eſſet,vna potius mãſio quàm multę eſſent.Multę ergo D manſiones ſunt, in quib⁹ & diſtincti bonorũ ordines propter meritorũ cõſortium cõmuniter lætantur,& tamẽ vnum denariũ omnes laborãtes accipiũt,qui multis mãſionibus diſtinguũtur: quia & vna eſt beatitudo quã illic percipiũt,& diſpar retributionis qualitas,quã per opera diuerſa conſequũtur. Quæ nimirũ veritas iudicij ſui diẽ denunciãs ait: Tũc dicã meſſoribus, Colligite zizania,& alligate ea in faſciculos ad cõburendũ. Meſſores quippe angeli zizania in faſciculos ad cõburendum ligãt,dũ pares parib⁹ in tormẽtis ſimilibus ſociant,vt ſuperbi cũ ſuperbis,luxurioſi cũ luxurioſis,auari cũ auaris,fallaces cũ fallacibus,inuidi cũ inuidis,infideles cũ infidelib⁹ ardeãt. Cũ ergo ſimiles in culpa ad tormẽta ſimilia adducãtur,quia eos locis pœnalib⁹ angeli deputãt,quaſi zizaniorũ faſciculos ad cõburendũ ligãt.

Ioan. 14.

Matth. 20.

Matth. 13.

Lib.4.c.42 *De hoc, quòd in domo Dei multæ mansiones sunt. Greg. in Moral.* ¶ Cap. 85 A

Ioan.14. In Euangelio veritas dicit: In domo patris mei mansiones multę sunt. Sed in eisdem multis mansionibus erit aliquo modo ipsa retributionũ diuersitas concors: quia tanta vis amoris in illa pace nos sociat, vt quod in se quisq; non acceperit, hoc se accepisse in alio exultet. Vnde & nõ æquè la- Matth.20. borantes in vinea, æquè cunctis denarium sortiuntur. Et quidem apud patrem mansiones multæ sunt: & tamen eundem denarium dispares laboratores accipiunt, quia vna cunctis erit beatitudo lætitiæ: quanuis non vna sit omnibus sublimitas vitæ.

Lib.8.c.14. *Quod illum quem semel culpa ad pœnam pertrahit, misericordia vlterius ad veniam non reducat. Greg. in Moral.* ¶ Caput 86.

Iob.7. Sicut consumitur nubes & pertransit, sic qui descendit ad inferos non ascendet) Nubes quippe ad altiora suspenditur, sed densata vento impellitur vt currat: calore autẽ solis dissipatur, vt euanescat. Sic nimirum corda sunt hominũ quæ per acceptæ rationis ingeniũ ad alta emigrant: impulsa autẽ maligni spiritus flatu, prauis desideriorũ suorum motibus huc illúcq; † districto. pertrahũtur: sed †districta respectu superni iudicis quasi solis calore liquefiunt, & semel locis pœnalibus tradita ad operationis vsum vltra non redeunt. Vir igitur sanctus elationis cursum defectúmq; humani generis exprimens dicit: Sicut consumitur nubes & pertransit, sic qui descendit ad inferos non ascendet. Acsi apertè loqueretur, dicens: In altum currendo deficit, qui superbiendo ad interitum tendit: quem si semel culpa ad pœnam pertrahit, misericordia vlteriùs ad veniam non reducit. C

Li.20.c.24 *Quod Deus dicatur zelans, dicatur iratus, dicatur pœnitens, dicatur misericors, dicatur præscius. Greg. in Moral.* ¶ Caput 87.

Deus ergo quomodò zelans est, qui in custodiẽda castitate nostra nullo mentis cruciatu tangitur? Quomodò irascitur, qui in vlciscẽdis vitijs nostris nulla perturbatione animi cõmouetur? Quomodò est pœnitens, qui id quod semel fecerit, se fecisse nequaquam dolet? Quomodò habet misericordiã, qui nunquã cor miserũ habet? Quomodò est præscius, dũ nulla nisi quæ futura sunt præsciantur? Et scimus quia Deo nihil futurum est: ante cuius oculos præterita nulla sunt, pręsentia nõ transeunt, futura non veniũt: quippe quia omne quod nobis fuit & erit in eius prospectu pręsto est, & omne quod præsens est, scire potest potius quàm præscire. Et tamen D dicitur zelãs, dicitur iratus, dicitur pœnitẽs, dicitur misericors, dicitur pręscius: vt quia castitatem animę vniuscuiusq; custodit, humano modo zelans vocetur, quanuis mẽtis cruciatu nõ tangatur: & quia culpas percutit dicitur irasci, quanuis nulla animi perturbatione moueatur: & quia ipse immutabilis id quod voluerit mutat, pœnitere dicitur, quanuis rẽ mutet, consilium non mutet: & cũ miseriæ nostræ subuenit, misericors vocatur.

Lib.4.c.24 *Cur Deus suos electos sic permittat mori, vt in vita illorũ non ostendat cuius sanctitatis sint. Ex dial. Greg.* PETRVS. ¶ Cap. 88.

Quid est hoc quæso te, quòd omnipotẽs Deus sic permittit mori, quos tamen post mortẽ, cui⁹ sanctitatis fuerint nõ patitur celari? GREGO. Cùm

A scriptũ sit:Iustus quacũq; morte prȩuẽtus fuerit, iustitia eius nõ auferetur ab eo: electi qui proculdubio ad perpetuã vitã tendũt, quid eis obest si ad modicũ durè moriãtur?Et est fortasse nõnunquã eorũ culpa,licet minima, quæ in eadem debeat morte resecari. Vnde fit vt reprobi potestatem quidem cõtra viuentes accipiant,sed illis morientibus hoc in eis grauiùs vindicatur quòd contra bonos potestatem suæ crudelitatis acceperunt: sicut idem carnifex qui eundem venerabilem diaconũ viuentẽ ferire permissus est, gaudere super mortuum permissus nõ est. Quod sacra quoq; testãtur eloquia.Nam vir Dei contra Samariam missus, quia per inobedientiã in itinere comedit,hunc in eodem itinere leo occidit.Sed statim illic scriptũ B est:Quia stetit leo iuxta asinum, & non comedit de cadauere. Ex qua re ostenditur quòd peccatum inobedientiæ in ipsa morte fuit laxatum: quia idem leo qui viuentem præsumpsit occidere,contingere non præsumpsit occisum. Qui enim occidendi ausum habuit,de occisi cadauere comedẽdi licentiam non accepit: quia is qui culpabilis in vita fuit, punita inobediẽtia erat iam iustus ex morte. Leo ergo qui priùs peccatoris vitam necauerat,custodiuit postmodùm cadauer iusti.

3.*Reg*.3. *Ibidem.*

Quod miseris mors sine morte fiat. Greg. in Moralib. ¶ *Caput* 89. *Lib*.9.*c*.48.

Fit ergo miseris mors sine morte, finis sine defectu:quia & mors viuit, & finis semper incipit,& deficere defectus nescit. Quia igitur & mors perimit,& nõ extinguit:dolor cruciat,sed nullatenus pauorẽ fugat: flamma comburit,sed nequaquam tenebras decutit,quantũ ad notitiam præsentis C vitæ colligitur, supplicia ordinem non habent,quæ non suam per omnia qualitatem tenent.

Quod in inferno peccatoribus ad consolationem ignis non luceat,sed vt magis torqueat. Greg. in Moral. ¶ *Caput* 90. *Proximè pòst.*

Quanuis illic ignis & ad consolationem non lucet,& tamen vt magis torqueat,ad aliquid lucet. Nam sequaces quósq; suos secũ in tormento reprobi flamma illustrante visuri sunt,quorum amore deliquerunt: quatenus qui eorum vitam carnalem contra præcepta cõditoris amauerunt, ipsorum quoq; eos interitus in augmento suæ damnationis affligat.

Ibidẽ ca.49.

De eadem re. In Moralibus. ¶ *Caput* 91. *Eodẽ cap.*

Sicut ergo electis ignis ardere nouit ad solatiũ,& tamen ardere ad supD plicium nescit, ita ediuersò gehennæ flamma reprobis & nequaquã lucet ad cõsolationis gratiam,& tamen lucet ad pœnam: vt damnatorũ oculis suppliciũ & nulla claritate candeat,& ad doloris cumulũ qualiter cruciẽtur ostendat. Quid hic mirum si gehennȩ ignem credimus habere supplicium simul obscuritatis & luminis,quando experimento nouimus, quia & tȩdarum flamma lucet obscura? Tunc edax flamma cõburit,quos nunc carnalis delectatio polluit. Tunc infinitè patẽs inferni barathrum deuorat,quos nunc inanis elatio exaltat, atq; qui quolibet ex vitio hìc voluntatem callidi persuasoris expleuerunt,tunc cum suo duce reprobi ad tormenta perueniunt. Et quanuis angelorũ atq; hominum longè sit natura dissimilis,vna tamen pœna implicat,quos vnus in crimine reatus ligat.

Ibidẽ ca.50

Quod humana anima ita immortalis sit vt & mori poßit, & ita mortalis vt mori non poßit. Greg. in Moral. ¶ *Caput* 92.

A

Lib. 4. c. 7.

Quia ergo nostræ mortalitatis hoc tempus non ita vt malè sit, sed ita perit vt non sit, quærendum est quid sit quod non ita vt non sit, sed ita perire optatur, vt malè sit. Humana enim anima seu angelicus spiritus ita immortalis est, vt mori posſit, ita mortalis vt mori nõ posſit. Nam beatè viuere, siue per vitium, siue per supplicium perdit: essentialiter autem viuere, neque per vitium, neq; per suppliciũ amittit. A qualitate enim viuẽdi deficit, sed omnimodò subsistendi interitũ nec moriens sentit. Vt ergo breuiter dixerim, & immortaliter mortalis est, & mortaliter immortalis.

Quod corporeus sit ignis gehennæ, & non indigeat alia materia nisi reproborum cruciatu. Gregor. in Moral. ¶ *Caput* 93.

B

Li. 15. c. 14.

Miro valde modo paucis verbis expressus est ignis gehẽnę. Ignis nanq; corporeus vt esse valeat ignis, corporeis indiget fomentis. Qui cùm necesse est vt reseruetur, per congesta ligna proculdubio nutritur: nec valet nisi succensus, esse: & nisi refotus, subsistere. At contra gehennæ ignis cùm sit corporeus, & in se missos reprobos corporaliter exurat: nec studio humano succẽditur, nec lignis nutritur, sed creatus semel durat inextinguibilis, & succensione nõ indiget, & ardore non caret. Benè ergo de hoc iniquo dicitur: Deuorabit eum ignis qui non succẽditur. Quia omnipotentis iustitia futurorũ præscia ab ipsa mundi origine gehennę ignẽ creauit, qui in pœna reproborũ esse semel inciperet, sed ardorẽ suũ etiã sine lignis nũq̃ finiret. Sciendum verò est, quòd omnes reprobi quia & in anima & carne simul peccauerunt, illic in anima & carne pariter cruciantur.

Iob. 20.

C

Cur anima in corpore manens & egrediens videri non poßit. Ex Dialog. Grego. ¶ *Caput* 94.

Li. 4. cap. 5.

Quid mirum Petre si egredientem animã nõ vidisti, quam & manentem in corpore non vides? Nunquidnam modò cùm mecũ loqueris, quia in me videre nõ vales animam meam, idcirco me esse exanimem credis? Natura quippe animæ inuisibilis est, atq; ita ex corpore inuisibiliter egreditur, sicut in corpore inuisibiliter manet. PETRVS. Sed vitam animę in corpore manentis pensare possum ex ipsis motibus corporis: quia nisi corpori anima adesset, eiusdem membra corporis moueri nõ possent. Vitã verò animæ post carnem in quibus motibus, quibúsue operibus videam, dicas: vt ex rebus visis esse colligam, quod videre non possum.

D

Quod nullus dubitare debeat esse ea inuisibilia quæ Deo inuisibili subministrant. Ex Dial. Greg. ¶ *Caput* 95.

Proximè post.

Sicut vis animæ viuificat & mouet corpus, sic vis diuina implet quæ creauit omnia: & alia inspirando viuificat, aliis verò tribuit vt viuant: aliis hoc solummodò præstat vt sint. Quia verò esse non dubitas creantem & regẽtem, implentem, & circumplectẽtem, transcendentẽ, & subsistẽtem, incircũscriptũ atq; inuisibilem Deum: ita dubitare nõ debes hunc inuisibilia obsequia habere. Debẽt quippe ea quę ministrant ad eius similitudinẽ tendere cui ministrant, vt quæ inuisibili seruiunt, esse inuisibilia non du-

A non dubitentur. Hæcautem quæ esse credimus, nisi sanctos angelos & spiritus iustorum? Sicut ergo motum considerans corporis, vitam animæ in corpore manentis perpendis animo, ita vitam animæ exeuntis à corpore perpẽdere debes à summo, quia potest inuisibiliter viuere, quam oportet in obsequio inuisibilis manere. PETRVS. Rectè totũ dicitur, sed mens refugit credere, quod corporeis oculis non valet videre.

Quod nulla visibilia videri vel cognosci possint, nisi per inuisibilia.

Ex Dialogis. Grego. ¶ *Caput 96.* *Ibidem.*

Cùm Paulus dicat: Est enim fides sperandarum rerũ substantia, argumentum non apparentium: hoc veraciter dicitur credi, quod nõ valet videri. *Hebræ. 11.* B Nam credi iam nõ potest, quod videri potest. Vt tamẽ te breuiter reducam ad te: nulla visibilia nisi per inuisibilia videntur. Ecce enim cuncta corporea oculus tui corporis aspicit, nec tamen ipse corporeus oculus aliquid videret corporeum, nisi hunc res incorporea ad videndum acueret. Nam tolle mentem quæ non videtur, & incassum patet oculus qui videbat. Subtrahe animam corpori, remanent proculdubio oculi in corpore aperti. Si igitur per se videbant, cur discedente anima nihil vident? Hinc ergo intellige, quia quoq; ipsa visibilia non nisi per inuisibilia videntur. Ponamus quoq; ante oculos mentis domum ædificari, immensas moles leuari, pendere magnas in machinis colũnas, quis quæso te, hoc opus operatur? Corpus visibile quod illas moles manibus trahit, an inuisibilis anima quæ viuificat corpus? Tolle enim quod nõ videtur in corpore, & mox C immobilia remanẽt cuncta, quæ moueri videbantur visibilia corpora metallorum. Qua in re pensandum est, quia in hoc quoque mundo visibili, nihil nisi per creaturam inuisibilem disponi potest. Nam sicut omnipotens Deus aspirando vel implendo ea quæ ratione subsistunt, & viuificat & mouet inuisibilia, ita ipsa quoque inuisibilia implendo mouent, atque †sensificant carnalia corpora quæ videntur. PETRVS. Istis fateor allegationibus libenter victus, propè nulla iam esse hæc visibilia existimare compellor: qui priùs in me infirmantium personas suscipiens de inuisibilibus dubitabam. Itaq; placent cuncta quæ dicis: sed tamen sicut vitam animæ in corpore manentis ex motu corporis agnosco, ita vitam animæ post corpus apertis quibusdam rebus attestantibus agnoscere cupio. *†sensim viuificant.*

D *Quod incorporeus spiritus in inferno à corporeo igne affligatur.*

Ex Dial. Gregor. ¶ *Caput 97.* *Lib. 4. c. 29.*

Si viuentis hominis incorporeus spiritus tenetur in corpore, cur non post mortem cùm incorporeus spiritus sit, etiam corporeo igne teneatur? PETRVS. In viuente quolibet idcirco incorporeus spiritus tenetur in corpore, quia viuificat corpus.

Quod incorporeus spiritus viuificare possit, & ibi tenere, vbi à corporeo cruciatur igni. Ex Dial. Greg. ¶ *Caput 98.*

Si incorporeus spiritus Petre in hoc teneri potest quod viuificat, quare non pœnaliter & ibi teneatur vbi mortificatur? Teneri autem per ignem spiritum hominis dicimus, vt in tormento ignis sit viuendo atque sentiendo. *Proximè post.*

tiendo. Ignē nanq; eo ipſo patitur, quòd videt, & quia cremari ſe aſpicit, cremat̃ur. Síc q; fit vt res corporea incorpoream exurat, dũ ex igne viſibili ardor ac dolor inuiſibilis trahitur: vt per ignem corporeum mens incorporea etiã incorporea flamma crucietur. Quãuis colligere ex dictis euangelicis poſſumus, quia incendium anima non ſolùm videndo, ſed etiam experiendo patiatur. Veritatis etenim voce diues mortuus in inferno dicitur ſepultus. Cuius anima quia in igne teneatur inſinuat vox diuitis *qui* Abraham deprecatur dicens: Mitte Lazarũ vt intingat extremũ digiti ſui in aquã, vt refrigeret linguã meã, quia crucior in hac flamma. Dum ergo diuitẽ peccatorẽ damnatũ veritas in ignibus perhibet, quis iã ſapiens reproborũ animas teneri ignibus neget? PETRVS. Ecce ratione & teſtimonio ad crudelitatẽ flectitur animus: ſed dimiſſus iterũ ad rigorem redit. Quomodò enim res incorporea à re corporea teneri atq; affligi poſsit ignoro.

Luc.16.

A

B

Ibidem.

De apoſtatis ſpiritibus, quòd incorporei ſint credēdi. GREGO. ¶*Cap.99.*

Dic quæſo te, apoſtatas ſpiritus à cœleſti gloria deiectos, corporeos an incorporeos eſſe ſuſpicaris? PETRVS. Quis ſanè ſapiens eſſe ſpiritus corporeos dixerit?

Ibidem.

Quod gehennæ ignis corporeus eſſe credendus ſit. GREGO. ¶*Cap.100.*

Gehennæ ignẽ eſſe corporeũ, an incorporeũ fateris? PETRVS. Ignem gehennæ corporeum eſſe nõ ambigo, in quo corpora certum eſt cruciari.

De hoc quod ſcribitur, Deum nemo vidit vnquam, & qualiter illud intelligendum ſit. Greg. in Moral. ¶*Caput* 101.

Li.18.c.37.
1.Ioan.4.

Deum nemo vidit vnquam (inquit Iohannes). Rurſúmq; cũ *teſtamẽti* veteris patres intueor, multos horum, teſte ipſa *ſacræ lectionis hiſtoria*, Deum vidiſſe cognoſco. Vidit quippe Iacob dominum: & ait, Vidi dominum facie ad faciem, & ſalua facta eſt anima mea. Vidit Moyſes dominũ, de quo ſcriptum eſt: Loquebatur dominus ad Moyſen facie ad faciem, ſicut loqui ſolet homo ad amicum ſuum. Vidit dominũ Iob qui dixit, Auditu auris audiui te, nunc autem oculus meus videt te. Vidit Eſaias dominum qui ait: Anno quo mortuus eſt rex Ozias, vidi dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum & eleuatum. Vidit Michæas dominum qui dicit: Vidi dominum ſedentem ſuper ſolium ſuum, & omnem exercitum cœli aſtantẽ ei à dextris & à ſiniſtris. Quid ergo eſt quòd tot veteris teſtamenti patres Deum ſe vidiſſe teſtati ſunt, & tamen de hac ſapientia quæ Deus eſt, dicitur: Abſcondita eſt ab oculis omnium viuentium. Et Ioannes ait: Deum nemo vidit vnquam, niſi hoc quod patenter datur intelligi, quia quandiu hic mortaliter viuitur, videri per quaſdã imagines Deus poteſt, ſed per ipſam naturæ ſuæ ſpeciem non poteſt: vt anima gratia ſpiritus afflata per figuras quaſdam Deum videat, ſed ad ipſam vim eius eſſentię nõ pertingat? Hinc eſt quòd Iacob qui Deũ ſe vidiſſe teſtatur, hũc non niſi in angelo vidit. Hinc eſt quòd Moyſes qui cum Deo facie ad faciẽ loquitur, ſicut loqui ſolet homo ad amicum ſuum, inter ipſa verba ſuæ locutionis dicit: Si inueni gratiam in conſpectu tuo, oſtende mihi temetipſum manifeſtè, vt videam te. Certè enim ſi Deus nõ erat cũ quo loquebatur, oſtende

Geneſ.32.
Exo.33.
Iob.42.
Eſa.6.
3.Reg.12.
Iob.28.
1.Ioan.4.
Geneſ.32.
Exo.33.

C

D

mihi

A mihi Deum diceret,& non ostende temetipsum. Si autem Deus erat cũ quo loquebatur facie ad faciem, cur petebat videre quem videbat? Sed ex hac eius petitione colligitur, quia eum sitiebat per incirconscriptam naturæ suę claritatem cernere,quem iam cœperat per quasdam imagines videre,vt sic superna essentia mentis eius oculis adesset,quatenus ei ad ęternitatis visionem nulla imago creata temporaliter interesset. Et viderũt ergo patres testamenti veteris dominum, & tamen iuxta Ioannis vocem, Deum nemo vidit vnquam.Et iuxta beati Iob sententiam,Sapientia quę Deus est,abscondita est ab oculis omnium viuentium: quia in hac mortali carne consistentibus,& videri potuit per quasdam circumscriptas imagines,& videri non potuit per incirconscriptũ lumẽ æternitatis. Sin verò B à quibusdam potest in hac adhuc mortali carne consistentibus, sed tamen inæstimabili virtute crescentibus, quodam contemplationis acumine æterna Dei claritas videri &c.

1.Ioan.4. Iob.28. Ibid.ca.38.

De duplici pœna damnatorum.Ex dictis Isidori. ¶ *Caput* 102.

Li.1.de summo bono cap.31.

Duplex damnatorum pœna est in gehenna,quorum & mentẽ vrit tristitia,& corpus flamma † iuxta vicissitudinem: vt qui mente tractauerũt quod perficerent corpore,simul & animo puniantur & corpore. Ignẽ gehennæ ad aliquid lumen habere,& ad aliquid non habere:hoc est, habere lumen ad damnationem,vt videant impij vnde doleant:& non habere ad consolationem,ne videant vnde gaudeant. Apta fit comparatio de camino trium puerorum,ad exemplum ignis gehennæ:Nam sicut ille ignis nõ C arsit ad trium puerorum supplicium,& arsit ad cõburenda ligamina vinculorum: ita ignis gehennæ & lucebit miseris ad augmẽtum pœnarum, vt videant vnde doleant:& non lucebit ad consolationẽ,ne videant vnde gaudeant.Inter huius vitæ & futuræ infœlicitatis miseriam,multa discretio est.Illic enim & miseria est propter cruciationem dolorum,& tenebrę propter lucis auersionem. Quorum vnum in hac vita,id est miseria, est, aliud non est. In inferno autem vtrunque est.

† iusta vicissitudine. Daniel.3.

De pœnis impiorum. Ex dictis eiusdem. ¶ *Caput* 103.

Ibid.ca.32.

Sicut fasciculi lignorum ad cõbustionem de similibus colligantur, ita in die iudicij similis culpæ rei suis similibus iũgẽtur: vt ex æquo pœna cõstringat quasi in fasciculũ,quos actio similes fecit in malum.Sicut vnusD quisq; sanctus in futuro iudicio pro quãtitate virtutum glorificabitur,ita & vnusquisque impius pro quantitate facinorum condemnabitur. Nec deerit in supplicio futuro damnationis ordo, sed iuxta qualitatem criminum discretio erit pœnarum Propheta firmante. De charorum suorum quoq; suppliciis additur etiam pœna defunctis: sicut apud inferos diuiti sermo prædicat Euangelicus,sicut pro augendo Iudæ supplicio dicit etiam Psalmus: Cõmotione moueantur filij eius, & mendicent. Impij ex hoc duriùs in iudicio puniendi sunt mentis dolore, ex quo visuri sunt iustos gloriæ beatitudinem meruisse. Cunctis videntibus est præcipitandus diabolus,quando sub aspectu omnium bonorum angelorum & hominum, cum eis qui de parte eius erunt, in ignem æternum mittendus est. Dum sublatus

Lucæ 16. Psal.18.

ſublatus fuerit diabolus vt damnetur, multi electi qui in corpore ſunt inueniendi domino ad iudicium veniente, metu concutiendi ſunt, videntes tali ſententia impium eſſe punitũ, quo terrore purgãdi ſunt: quia ſi quid eis ex corpore adhuc peccati remanſerit, metu ipſo quo diabolũ damnari conſpiciunt, purgabuntur. Hinc eſt quòd ait Iob: Cùm ſublatus fuerit timebunt angeli, & territi purgabuntur. Multos perire poſſe ex eis in die iudicii, qui nunc electi eſſe videntur & ſancti, dicẽte propheta: Vocabit Dominus iudiciũ ad ignem, & deuorabit abyſſum multam, & comedet partem domus. Pars quippe domus deuorabitur, quia illos etiã infernus abſorbebit, qui nunc ſe in præceptis cæleſtibus gloriãtur. De quibus & Dominus ait: Multi dicent mihi in illa die: Domine domine, nõne in nomine tuo prophetauimus, in nomine tuo dæmonia eiecimus, virtutes multas fecimus? Tunc confitebor illis, quia nunquã noui vos. Diſcedite à me qui operamini iniquitatem: neſcio qui eſtis.

Iob.41. *Amos.7.* *Matt.7.* *Ibid.ca.28.*

De Antichriſto. Ex dictis eiuſdem. ¶ *Caput* 104.

Omnis qui ſecundùm Chriſtianæ profeſsionis normam, aut non viuit aut aliter docet, Antichriſtus eſt. Plęrique autem Antichriſti tempora nõ viſuri ſunt, & tamen in membris Antichriſti inueniendi ſunt. Antequàm veniat Antichriſtus multa mẽbra eius præceſſerunt, & prauę actionis merito caput propriũ præuenerunt, ſecundũ Apoſtoli ſententiam, qui iã iniquitatis myſterium operari illũ affirmat, etiam antequam reueletur. Magnitudo ſignorum† faciet ſub Antichriſto, vt electi ſi fieri poteſt, in errorẽ mittantur. Sed ſi electi, quomodò ſunt in errorẽ mittẽdi? Ergo ibunt *in errorẽ* titubationis ad modicũ, propter multitudinẽ *prodigiorũ: nõ tamẽ de*iiciendi ſunt à ſtabilitate ſua terrorũ impulſu atq; ſignorũ. Vnde & ideo ponitur: Si fieri poteſt: quia electi perire non poſſunt, ſed citò reſipiſcẽtes cordis errorem religione coërcebunt, ſcientes prædictum eſſe à Domino, vt dum hoc fecerint aduerſarii, nõ cõturbentur ſancti. Tam mira facturus eſt prodigia & ſigna dum venerit Antichriſtus, vt etiam electis quoddam cordis gignatur ſcrupulũ, quod tamen cito exuperet in illis ratio, per quã ſcient in deceptionem reproborum, & electorum probationem eadẽ fieri ſigna. In quo tempore per patientiam glorioſi erũt ſancti, nõ per miracula ſicut ſancti martyres fuerunt priores. Illi enim & perſecutores ſuſtinebũt, & facientes prodigia. Proinde & duriùs bellum ſuſtinebunt, quia nõ ſolũ cõtra perſequentes, ſed etiam cõtra miraculis coruſcãtes dimicaturi ſunt. Grauius ſub Antichriſti temporibus contra eccleſiam deſęuiet ſynagoga, quàm in ipſo aduentu ſaluatoris chriſtianos eſt perſecuta. Dũ in martyres diabolus iam exercuerit magnam crudelitatẽ etiam ligatus, crudelior tamen erit ſub Antichriſti temporibus, quando etiam erit ſoluendus. Nam ſi tanta ligatus facere potuit, quanta ſolutus faciet? Quantò propinquiùs finẽ mundi diabolus videt, tantò crudeliùs perſecutiones exercet: vt quia ſe continuò damnandum cõſpicit, ſocios ſibi multiplicet cum quibus gehennæ ignibus addicatur. Quãtò breue tempus videt diabolus ſibi reſtare vt damnetur, tantò in magna perſecutionis ira mouetur, diuina iuſtitia permit-

2.Theſſa.2. *† fiet.* *Mat.24.* *Apo.20.* *Ibid.12.*

A permittente, vt glorificentur iusti, sordidentur iniqui, & vt diabolo durior crescat damnationis sententia.

Quod ante diem iudicij etiam electi periclitabuntur in aduentu Antichristi. Greg. in Moral. ¶ Caput 105.

Li. 14. c. 12. In diebus eius stupebũt nouissimi, & primos inuadet horror.) Tãta enim tunc cõtra † iustos iniquitate effrenabitur, vt etiã electorũ corda nõ paruo pauore feriãtur. Vnde scriptũ est: Ita vt in errorem inducãtur si fieri potest etiã electi. Quod videlicet dicitur, non quia electi casuri sunt, sed magnis terroribus trepidaturi. Tũc verò cõtra eũ certamẽ iustitię & nouissimi electi habere narrantur, & primi: quia videlicet & hi qui in fine mundi electi B reperiuntur, in morte carnis prosternẽdi sunt: & illi etiam qui à prioribus mundi partibus processerũt, Henoch scilicet & Elias ad mediũ reuocabũtur, & crudelitatis eius sęuitiã in sua adhuc mortali carne passuri sunt. Huius vires in tãtã potestatẽ laxatas nouissimi obstupescũt, & primi metuũt: quia licet iuxta hoc quòd spiritu superbiæ subleuatur, omnem temporalẽ eius potestatẽ despiciunt: iuxta hoc tamen quòd ipsi adhuc in carne mortali sunt, in qua cruciari tẽporaliter possunt, ipsa quæ fortiter tolerãt, supplicia perhorrescunt: ita vt in eis vno eodẽmq; tẽpore & cõstantia ex virtute sit, & pauor ex carne: quia etsi electi sunt, vt tormẽtis vinci nequeãt, per hoc tamen quòd homines sunt, & ipsa metuũt tormẽta, quæ vincunt.

Iob. 18. † nos. Matt. 24. Malach. 4. Matt. 11. & 17. Mar. 9.

Item de Antichristo. Grego. in Moral. ¶ Caput 106. Li. 15. c. 28.

Vidit enim quòd in fine mũdi Satan hominẽ ingrediens, quẽ sacra C scriptura Antichristũ appellat, tãta elatione extollitur, tãta virtute principatur, tãtis signis & prodigiis in sanctitatis ostẽsione eleuatur, vt argui ab homine eius facta nõ valeãt: quia cũ potestate terroris adiũgit etiã signa ostẽsæ sanctitatis. Et ait: Quis arguet corã eo viã eius? Quis videlicet hominũ illũ increpare audeat, cuius visum ferre pertimescit? Sed tamen eius viã nõ solũ Elias & Henoch, qui in eius exprobrationẽ ad mediũ deducũtur, sed etiã oẽs electi arguũt dũ cõtemnũt, dũ virtute mẽtis eius malitię resistunt.

Iob. 21.

Item de Antichristo. Grego. in Moral. ¶ Caput 107. Li. 15. c. 30.

Hoc in loco homo humana sapiẽtia dicitur: sed cũ plus sint omnes quã innumerabiles, quęrẽdũ nobis est cur ante se innumerabiles, & post se oẽs trahere dicatur: nisi quòd antiquus hostis reprobũ tũc hominẽ ingressus, cũ D ctos quos carnales inuenerit sub suæ iugũ ditionis rapit: qui & nũc priusq̃ appareat, innumerabiles quidẽ, nõ tamẽ oẽs carnales trahit: quia quotidie à carnali opere ad vitã multi reuocantur, adq; statũ iustitiæ, alij per breuẽ, alij per lõgam pœnitentiam redeunt: & nunc innumerabiles rapit cũ falsitatis suæ stupenda hominibus signa nõ exhibet: cùm verò coram carnaliũ oculis mirãda eis prodigia fecerit, post se tunc nõ innumerabiles, sed omnes trahit: quia qui bonis præsentibus delectantur, potestati illius se absq; retractione subiiciũt. Sed sicut præfati sumus, quia plus est omnẽ hominẽ quàm innumerabiles trahere, cur priùs dicitur quòd omnẽ trahit, & pòst in augmento innumerabiles subiiciuntur? Ratio nanq; expetit, vt priùs quod minus est, & pòst in augmẽto quod maius est diceretur. Sed sciẽdũ

Iob. 21.

quia in hoc loco plus fuit innumerabiles dixisse,quā omnes.Post se enim omnē hominē trahit, quia in tribus annis & dimidio omnes quos in studijs vitæ carnalis inuenerit,iugo suę†dominationis astringit.Ante se verò innumerabiles traxit,quia per quinq; milia,& adhuc ampliùs annorū curricula,quāuis carnales omnes trahere minimè potuit, multò tamē plures sunt in tam longo tempore hi,quos ante se innumerabiles rapit,quā omnes quos in tam breui tēpore rapiendos inuenerit.Benè ergo dicitur: *Post se omnem hominem trahit,& ante se innumerabiles*:quia & tunc minus tollit,cū omnes tulerit:& nunc amplius diripit, cū corda omniū inuadit.

†damnationis

Iob.21.

A

Quod in nouissimis Israelitæ omnes per predicationem Eliæ conuerti debeant.Greg.in Moralibus. ¶ *Caput* 108.

Decerptum videtur ex li.35.cap.15.

Sed extremò Israelitæ omnes ad fidem cognita Eliæ prædicatione cōcurrunt,atq; ad eius protectionem quem fugerant redeunt, & tunc illud eximium multiplici aggregatione populorum conuiuium celebratur.

B

De hoc,cur in hac vita sæpius bonis malè sit.Greg.in Moral. ¶ *Cap.* 109.

Lib.5.ca.1.

Cū valdè occulta diuina sint iudicia,cur in hac vita nōnunq̄ bonis malè sit,malis benè,tūc occultiora sunt,cū & bonis hic benè est,& malis malè. Nā cū bonis malè est,malis benè,hoc fortasse deprehēditur,quia & boni si qua deliquerūt hic recipiūt,vt ab ęterna pleni⁹ dānatione liberētur,& mali bona quę pro hac vita faciūt hic inueniūt,vt ad sola in posterū tormēta pertrahātur.Vnde & ardēti in inferno diuiti dicitur:Memēto fili q̄a recepisti bona in vita tua,& Lazarus similiter mala.At cū bonis hic benè est, & malis malè,incertū valdè fit,vtrū boni ideo bona accipiāt,vt prouocati ad aliquid meliùs crescāt, an iusto latētiq; iudicio hic suorū operū remunerationē percipiāt,vt à præmiis vitæ sequētis inanescāt.Et vtrū malos idcirco aduersa feriāt,vt ab æternis suppliciis corrigēdo defendant:an hic eorū pœna incipiat,vt quādoq; cōplēda eos ad vltima gehēnę tormēta p̄ducat.

Luc.16.

C

Quod etiā oēs resurgere debeāt ad tormēta,nō ad iudiciū.Gre.in Mo. ¶ *Ca.*110.

Li.26.c.24.

Resurgūt etiā oēs infideles,sed ad tormēta,nō ad iudiciū.Nō enim eorū tūc causa discutitur,quia ad cōspectū districti iudicis iā cū dānatione suæ infidelitatis accedūt.Professionē verò fidei retinētes,sed professiōis opera nō habētes,redarguūtur vt pereāt. Qui verò nec fidei sacramēta tenuerūt, increpationē iudicis in extrema examinatione nō audiūt:quia præiudicati infidelitatis suæ tenebris,ei⁹ quē despexerāt inuectione redargui nō merētur.Illi saltē verba iudicis audiūt,q̄a ei⁹ saltē fidei verba tenuerūt:isti in dānatione sua æterni iudicis nec verba percipiūt, q̄a eius reuerētiā nec verbotenus seruare voluerūt. Illi legaliter pereūt,quia sub lege positi peccauerūt:istis in p̄ditiōe sua de lege nihil dicit̄,q̄a nihil legis habere conati sunt.

D

Quod omnes homines resurgere debeant.Augusti. ¶ *Caput* 111.

De ecclesi. dogma. c.7

Omnium hominū erit resurrectio.Si omniū erit, ergo omnes moriūtur,vt mors † in Adā data omnibus eius filiis dominetur: & maneat illud priuilegium in domino,quod de eo specialiter dicitur:Nō dabis sanctum tuum videre corruptionē.Hanc rationem maxima patrum turba tradente suscepimus.Verùm quia sunt & alij æquè catholici & eruditi viri, qui credunt ani-

†ab Adam ducta.

Psal.15.

Acto.2.

A dunt anima in corpore manente immutãdos ad incorruptionẽ & immortalitatem eos, qui in aduentu Domini viui inueniendi sunt: & hoc eis reputari pro resurrectione ex mortuis, quòd mortalitatẽ immutatione deponant, non morte: quolibet quis acquiescat modo, non est hæreticus, nisi ex contentione hæreticus fiat. Sufficit enim in ecclesiæ lege carnis resurrectionem credere futuram de morte.

Quomodò intelligatur quòd viui & mortui dicũtur iudicãdi. Idẽ Aug. ¶ *Cap.* 112. *Ibid. cap.* 8.

Quòd autem dicimus in Symbolo, in aduentu domini viuos & mortuos iudicandos, non iustos tantùm ac peccatores significari, sicut Diodorus putat, sed & viuos eos, qui in carne inueniendi sunt, credimus. Qui ob hoc morituri creduntur vel immutandi, sicut alij volunt, vt suscitati cõtinuò vel reformati † à mortuis, iudicentur.

B

† cũ antẽ mortuis iudicẽtur Sic hodie Au.

Quod Angeli apostatæ, & impij homines post tormenta quasi supplicijs expurgati, iustorum societate non donentur. Item Aug. ¶ *apud* 113. *Ibid. c.* 9.

Post resurrectionẽ & iudicium nõ credamus restitutionẽ futurã, quam Origenes delirat: vt dęmones vel impij homines post tormẽta, quasi supplicijs expurgati, vel illi in angelicã qua creati sunt redeãt dignitatẽ, vel isti iustorũ societate donẽtur: eò quòd hoc diuinæ cõueniat pietati, ne qd ex rationalib⁹ pereat creaturis, sed quolibet modo saluetur. Sed nos credam⁹ ipsi iudici omnium, & retributori iusto qui dixit: Impii ibunt in suppliciũ æternum, iusti autẽ in vitã æternam, vt percipiant fructum operũ suorũ. Et iterum: Ite in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. *Matt.* 25. *Ibidem.*

C

Quod resurrectio fieri debeat in ætate perfectæ iuuentutis quæ profectu non indigeat. Ex dictis Isidori. ¶ *Caput* 114. *Li.* 1. *de summo bono, cap.* 29.

Inchoatio pacis sanctorũ est in hac vita, nõ perfectio. Tunc autẽ erit plenitudo pacis, dũ ad Dei cõtẽplationẽ absorpta carnis infirmitate cõualuerint. Resurrectio mortuorum vt Apostolus ait, in virum perfectũ, in mensuram ætatis plenitudinis Christi futura est: in ætate scilicet iuuẽtutis quę profectu nõ indiget, & absq; inclinatione defect⁹ in perfectione ex vtraq; parte & plena est & robusta. Quãuis nunc filiorũ Dei nomine hoĩes fideles vocẽtur, tamẽ ex eo quòd hãc seruitutẽ corruptionis patiũtur, adhuc iugo seruitutis addicti sunt: accepturi plenã filiorũ dei libertatẽ, dũ corruptibile hoc induerit incorruptionẽ. Nũc Deus per speculũ agnoscitur, in futuro autẽ quísq; electus facie ad faciẽ præsentabitur, vt ipsam speciẽ cõtemplctur, quam nunc per speculum videre conatur. In hac vita electorũ numero ad dexteram pertinentium, & reproborum qui ad sinistram ituri sunt, ecclesiam Dei compleri, in fine autem seculi zizania à frumento disiungi. *Ephes.* 4. *1. Cor.* 15. *1. Cor.* 13. *Matth.* 13.

D

Quod districtis iudex ad iudicium veniens, peccatorem videat vt feriat, non vt saluet. Grego. in Moral. ¶ *Caput* 115. *Li.* 8. *ca.* 13.

Districtus Iudex ad iudiciũ veniens, & ad saluandũ nõ videt, & ad feriẽdũ videt: quia quẽ in pſenti vita dispẽsationis suę miseratione nõ respicit, respiciẽdo postmodũ per iustitiã extinguit. Nũc enim peccator quísq; Deũ nõ metuit, & viuit, blasphemat, & proficit: quia scilicet misericors creator quẽ expectãdo vult corrigere, aspiciẽdo nõ vult punire, sicut scriptum est:

Sapi.11.

Dissimulans peccata hominum propter pœnitentiam. Sed tunc peccator cùm respicitur nõ subsistit: quia cũ districtus iudex merita subtiliter inquirit, reus ad tormẽta nõ sufficit. Quãuis hoc etiã iustorũ voci cõgruit, quorum mens semper solicita venturo examini intendit. Omne enim quod agunt metuũt, dũ cautè considerant ante quantũ iudicẽ stabunt. Intuẽtur potentiã illius magnitudinis, & pensant quanto reatu constricti sunt propriæ infirmitatis. Enumerãt mala proprij operis, & cõtra hęc exaggerant bona gratiæ cõditoris. Considerãt praua quã districtè iudicet, bona opera quã subtiliter penset: & perituros se absq; ambiguitate pręsciũt, si remota pietate iudicẽtur. Quia hoc ipsum quoq; quòd iustè videmur viuere culpa est, si vitã nostrã cũ iudicat, hãc apud se diuina misericordia nõ excusat. A

Li.1.de summo bono cap.30.

Quod in die iudicij duo ordines in quatuor diuidẽtur. Ex dictis Isidori. ¶ *Ca.116.* B

Duæ sunt differẽtiæ vel ordines hominũ in iudicio, hoc est electorũ & reproborũ. Qui tamẽ diuiduntur in quatuor. Perfectorum ordo vnus est, qui cũ Deo iudicat, & alius qui iudicatur. Vtriq; tamen cũ Christo regnabũt. Similiter ordo reproborũ partitur in duo, dũ hi qui intra ecclesiã sunt mali iudicandi sunt & dãnandi. Qui verò extra ecclesiã inueniẽdi sunt, nõ sunt iudicãdi, sed tantũ dãnandi. Primus igitur eorum ordo qui iudicãtur & pereunt, opponitur illi ordini bonorum, de quo sunt qui iudicantur & regnant. Secundus eorũ ordo qui nõ iudicantur & pereunt, opponitur illi ordini perfectorũ, in quo sunt hi, qui nõ iudicãtur & regnãt. Tertius ordo eorũ qui iudicantur & regnant, illi ordini cõtrarius est, de quo sunt qui iudicantur & pereunt. Quartus ordo eorũ qui nõ iudicantur & regnant, opponitur illi cõtrario ordini, qui illi sunt qui nõ iudicantur & pereunt. Gemina punitur sententia impius, dũ aut hic pro suis meritis cæcitate percutitur ne veritatẽ videat, aut dũ in fine dãnabitur vt debitas pœnas exoluat. C

Lib.24.c.9. Vide Aug. lib.20.de ciuitate Dei, cap.14. Apoca.20.

Quod liber vitæ sit ipsa visio aduenientis Iudicis, quia quicquid quis fecerit, ipso viso statim intelliget. Gregorius in Moral. ¶ *Caput* 117.

Libri aperti sunt, & alius liber apertus est, qui est vitæ, & iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris. Liber nanq; vitæ est ipsa visio aduenitis Iudicis, in quo quasi scriptum est omne mandatũ, quia quisquis eũ viderit, mox teste cõsciẽtia quicquid nõ fecit intelligit. Libri aperti referuntur, quia iustorum tunc vita conspicitur, in quibus mandata cœlestia opere impressa cernuntur. Et iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris, quia in ostensa vita iustorum, quasi in expansione librorũ legũt bonum quod ipsi agere noluerunt, atq; ex eorum qui fecerunt cõparatione damnantur. Ne ergo vnusquisq; tunc videns eos, quod nõ fecit defleat, nunc in eis quod imitetur attendat: quod quidem facere electi nõ cessant. D

Lib.1.de summo bono, cap.33.

De gloria sanctorum post mortem. Ex dictis Isidori. ¶ *Caput* 118.

Nõ faciet in futurũ cor miserũ iustorũ ex cõpassione dãnatorũ cõdolẽdi affectio: vbi tantũ erit sanctorũ de Dei cõtemplatione gaudiũ, vt tristitiæ nullũ tribuat introitũ. Sicut cõparatus color candidus nigro colori fit pulchrior, ita & sanctorũ requies cõparata dãnationi malorũ gloriosior erit: sic iustitia iniustitię, sic virtus vitio. Crescit ergo sanctorũ gloria, dum debita da-

A bita dānantur impij pœna. Post resurrectionē sanctis in carne promissa est cœlorum ascensio, dicente ad patrē Christo: Volo vt vbi ego sum: & ipsi *Ioan.17.* sint mecū. Si enim membra capitis sumus, & vnus in se & in nobis est Christus: vtique vbi ipse ascendit, & nos ascensuri sumus.

Quod finito iudicio incipiet esse cœlū nouū, et terra noua. Ex dictis eius. ¶ *Ca.*119 *Aug.li.20. de ciuitate Dei, ca.14. Apoca.21 1.Cor.7.*

Vt ait beatus Augustin⁹, peracto finitóq; iudicio tūc esse desinet hoc cœlū & hæc terra, quādo incipiet esse cœlū nouū & terra noua. Mutatione nāq; rerū, non omnimodo interitu transibit hic mundus. Vnde & Apostolus dicit: Præterit enim figura huius mundi: figura ergo præterit, non natura.

Contra eos, qui dicūt, si post factū iudiciū erit cōflagratio mūdi, vbi tūc esse B *poterūt sancti, qui nō cōtingātur flamma incēdij. Ex dictis eiusdē.* ¶ *Ca.*120 *Aug.li.20 de ciui. Dei cap.18. Apoc.21.*

Hanc quęstionē beatus Augustinus dissoluit. Quęrat ait, forsitā aliquis, si post factum iudicium mundus iste ardebit, antequā pro illo cœlū nouū & terra noua reponātur, eo ipso tēpore cōflagrationis eius, vbi erunt sancti, cū eos habētes corpora in aliquo corporali loco esse necesse sit? Possumus respondere, futuros esse in superioribus partibus, quò ita non ascendet flāma illius incendij, quēadmodū nec vnda diluuij. Talia quippe illis erūt corpora, vt illic sint vbi esse voluerint: sed nec ignē cōflagratiōis illi⁹ pertimescent immortales atq; incorruptibiles facti: sicut virorū triū corruptibilia corpora atq; mortalia in camino ardenti illæsa viuere potuerūt. *Dani.3.*

Vt nullus se putet eleemosynis peccata sua posse redimere, nisi studeat vitam suam corrigere. Augustinus. ¶ *Caput* 121. *Ench.c.70.*

C Sanè cauendū est, ne quisquā existimet infanda illa crimina, qualia qui agunt regnū Dei nō posidebunt, quotidie perpetranda, & eleemosynis *1.Cor.6.* quotidie redimēda. In melius est quippe vita mutāda, & per eleemosynas de peccatis prǫteritis est propitiādus Deus, nō ad hoc emēd⁹ quodāmodò, vt ea semper liceat impunè cōmittere. Nemini enim dedit laxamētū peccādi, q̄uis miserādo deleat iā facta peccata, si nō satisfactio cōgrua negligatur.

Leuia peccata Dominicā nobis dimitti oratione, si tamen debitoribus nostris ita dimittimus, sicut & nobis dimitti volumus. Aug. ¶ *Cap.*122. *Ibi.cap. 71.*

De quotidianis autē breuibus leuibúsq; peccatis, sine quib⁹ hęc vita nō ducitur, quotidiana oratio fideliū satisfacit. Eorū est enī dicere: Pater noster *Matth.6.* q̄ es in cœlis, qui iā patri tali regenerati sūt ex aqua & spiritu sancto. Delet *Ioan.3.* D omnino hęc oratio minima & quotidiana peccata. Delet & illa à quib⁹ vita fideliū etiā scelerate gesta, sed pœnitendo in melius mutata discedit, si quēadmodū veraciter dicit: Dimitte nobis debita nostra, quoniā nō desūt *Matt.6.* q̄ dimittātur, ita veraciter dicat: Sicut & nos dimittim⁹ debitorib⁹ nostris, id est, fiat q̄ dicit. Quia & ipsa eleemosyna est veniā petēti hōini ignoscere

Quod nō solū tūc eleemosyna detur, quādo solatiū aliquod indigenti, sed etiam quando vel venia peccanti, vel disciplina datur errāti. Aug. ¶ *Ca.*123 *Ibi.c. 72.*

Ac per hoc ad omnia quę vtili misericordia fiūt, valet q̄ Domin⁹ ait: Date eleemosynā, & ecce omnia mūda sunt vobis. Nō solū autē qui dat esurienti cibum, sitienti potum, nudo vestimētum, peregrinanti hospitiū, fugienti latibulum, ægro vel incluso visitationem, captiuo redemptionem, *Lucæ.11.*

debili ſubuectionē, cæco deductionē, triſti cōſolationē, nō ſano medelā, A erranti viam, † deliberanti cōſilium, & quod cuiq; neceſſarium eſt indigenti, verùmetiam qui dat veniā peccanti, eleemoſynam dat. Et qui emēdat verbere in quem poteſtas datur, vel coërcet aliqua diſciplina, & tamē peccatū eius quo ab illo læſus aut offenſus eſt, dimittit ex corde, vel orat vt ei dimittatur: non ſolū in eo quòd dimittit atq; orat, verùmetiā in eo quòd corripit, & aliqua emendatoria pœna plectit, eleemoſynā dat: quia miſericordiam præſtat. Multa enim bona præſtantur inuitis, quando eorum cōſulitur vtilitati nō voluntati: quia ipſi ſibi inueniuntur eſſe inimici, amici verò eorū potiùs illi quos inimicos putāt, & reddunt errādo mala pro bonis, cū reddere mala Chriſtianus nō debeat, nec pro malis. Multa B itaque ſunt genera eleemoſynarum, quæ cum facimus, adiuuamur vt dimittantur nobis debita noſtra.

† deliranti.

Rom.12. 1.Theſſa.5. 1.Petri 3. Matth.6 Ibid.c.73.

Perfectorum eſſe filiorum Dei, retribuere bona pro malis. Aug. ¶ *Cap.124.*

Sed ea nihil eſt maius, qua ex corde dimittimus quod in nos quis peccauit. Minus enim magnū eſt, erga eū eſſe beneuolum ſiue etiā beneficū, qui tibi nihil mali fecerit: illud multò grandius & magnificentiſsimæ bonitatis eſt, vt tuū quoq; inimicum diligas, & ei qui tibi malum vult, & ſi poteſt facit, tu bonū ſemper velis, faciáſq; cùm poſsis, audiens dicentē Ieſum: Diligite inimicos veſtros: benefacite eis qui vos oderunt, & orate pro eis qui vos perſequuntur. † Sed dona perfectorū ſunt iſta filiorum Dei, quò quidem ſe debet omnis fidelis extendere, & humanum animum ad hūc C affectum orando Deum, ſecumq; agendo luctandoq; perducere.

Matth.5. † Sed quoniā perfectorum. Sic Auguſt.

Quomodò ab imperfectis impleantur verba dominicæ orationis: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus etc. Aug. ¶ Cap.125.

Proximè poſt. Matth.6.

Tamen quia hoc tam magnū bonum tantæ multitudinis nō eſt, quātam credimus exaudiri, cùm in oratione dominica dicitur: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris, proculdubio verba ſponſionis huius implentur, ſi homo qui nondū ita profecit vt iam diligat inimicū, tamē quando rogatur ab homine qui peccauit in eū, vt ei dimittat, dimittit ei ex corde, q̄a etiā ſibi rogāti vult vtiq; dimitti cū orat, & dicit: Sicut & nos dimittim⁹ debitorib⁹ noſtris, id eſt, ſic dimitte debita noſtra rogātib⁹ nobis, ſicut nos dimittimus rogātibus debitorib⁹ noſtris.

Quod nihil valeat eleemoſyna quando non corrigitur vita. Aug. ¶ *Cap.126.* D

Ibid.ca.75.

Sanè qui ſceleratiſsimè viuunt, nec curant talem vitam moreſq; corrigere, & inter ipſa facinora & flagitia ſua eleemoſynas frequentare nō ceſſant, fruſtra ſibi ideo blandiuntur, quoniam Dominus ait: Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis. Hoc enim quàm latè pateat nō intelligunt, ſed vt intelligant, attendant quibus dixerit: nempe in Euangelio ſic ſcriptum eſt: Cùm loqueretur, rogauit illum quidam Phariſæus vt pranderet apud ſe, & ingreſſus recubuit. Phariſæus autem cœpit intra ſe reputans dicere, quare non baptizatus eſſet ante prandiū. Et ait Dominus ad illum: Nunc vos Phariſæi quod deforis eſt calicis & catini mundatis, quod autem intus eſt veſtrum, plenum eſt rapina & iniquitate. Stulti, nōne qui

Lucæ 11.

Ibidem.

A ne qui fecit id quod foris est, etiam id quod intus est fecit? Veruntamen quod superest, date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Itane hoc intellecturi sumus, vt pharisæis nō habentibus fidem Christi, etiam si non in eum crediderint, nec renati fuerint ex aqua & spiritu sancto, mūda sint omnia, tantū si eleemosynas dederint, sicut isti eas dandas putant: cū sint immundi omnes quos non mundat fides Christi, de qua scriptū est: Mundans fide corda eorum. Et dicat Apostolus: Immundis autem & infidelibus nihil est mundum, sed polluta sunt eorum mens & conscientia. Quomodò ergo Pharisęis omnia munda essent, si eleemosynas darent, & fideles nō essent? Aut quomodò † fideles essent, si in Christum credere, atq; in eius renasci gratia † noluissent? Et tamen verū est quod audierant: Date B eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis.

Ioan.3. *Actor.15.* *Tit.1.* † infideles † voluissent. *Lucæ 11.*

Quod non sit vocādus inimicus qui veniā rogare disponit. Aug. ¶ *Cap.* 127. *Ibi. ca.* 74.

Iam verò qui eum in quem peccauit hominem rogat, si peccato suo mouetur vt roget, nō est adhuc deputandus inimicus, vt eum diligere sit difficile, sicut difficile erat quando inimicitias exercebat.

Non remitti peccata nisi remittenti ex corde in se peccanti. Aug. ¶ *Ca.* 128. *Proximè pòst.*

Quisquis autem roganti & peccati sui pœnitenti nō ex corde dimittit, nullo modo existimet à Domino sua peccata dimitti, quoniā mentiri veritas non potest. Quem verò Euangelij lateat auditorem, siue lectorē quis dixerit, Ego sum veritas? Qui cū docuisset orationem, hanc in ea positam sententiam vehementer cōmendauit dicens: Si enim dimiseritis homini- C bus peccata eorum, dimittet & vobis pater vester cœlestis delicta vestra. Si autem nō dimiseritis hominibus, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra. Ad tam magnum tonitruum qui non expergiscitur, nō dormit, sed mortuus est. Et tamen potens est ille etiam mortuos excitare.

Ioan.14. *Matth.6.*

Item quomodò largienda sit eleemosyna. Augustinus. ¶ *Caput* 129. *Ibid. c.* 76.

Qui autem vult ordinatè dare eleemosynam, à seipso debet incipere, & & eam sibi primùm dare. Est enim eleemosyna opus misericordiæ, verissiméq; dictum est: Miserere animæ tuę placens Deo. Propter hoc renascimur, vt Deo placeamus, cui meritò displicet quod nascendo cōtraximus. Hæc est prima eleemosyna quam nobis dedimus, quoniam nosipsos miseros per miserantis Dei misericordiam requisiuimus, iustum iudiciū eius D cōfitentes, quo miseri effecti sumus, de quo dicit Apostolus: Iudiciū quidem ex vno in cōdemnationem. Et magnæ charitati eius gratias agentes, de qua ideē ipse dicit gratiæ prædicator: Commendat autē suam dilectionem Deus in nobis, quoniam cū adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est: vt & nos veraciter de nostra miseria iudicantes, & Dei charitatē quam donauit ipse, diligētes, piè rectéq; viuamus. Quod iudiciū & charitatem Dei cùm Pharisæi præterirent, decimabant tamen † præter eleemosynas quas faciebant, etiam quæq; minutissima fructuū suorum. Et ideo non dabant eleemosynam à seipsis incipientes: secúmque priùs misericordiam facientes, sicut isti eas dandas putant. Propter quem dilectionis ordinē dictum est: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Cùm

Eccli 32. *Rom.5.* *Ibidem.* *Matth.23.* † propter *Luc.11.* *Matth.22.*

ergo increpasset eos quòd forinsecus se lauarēt, intus autē rapina & iniqui tate pleni essent, admonēs quandā eleemosynam quā sibi homo debet pri mitus dare, & interiora mundare: Veruntamē inquit, quod superest, date eleemosynā, & ecce omnia munda sunt vobis. Deinde vt ostenderet quid admonuisset, & quid ipsi facere nō curarēt, ne illum putarēt eleemosynas eorum ignorare: Sed vę vobis inquit Pharisęis: tanq̃ diceret, Ego quidē cō monui vos ad eleemosynam dandā, per quā vobis munda sint omnia: sed væ vobis qui decimatis mentham, & rutam, & omne olus: has enim noui eleemosynas vestras, ne de illis me vos nunc admonuisse arbitremini, & præteritis iudicium & charitatem Dei. Qua eleemosyna possetis ab omni inquinamēto interiori mundari, vt vobis munda essent & corpora quæ lauatis, hoc est enim, Omnia, & interiora scilicet & exteriora. Sicut alibi legitur: Mundate quæ intus sunt, & quæ foris sunt munda erunt. Sed ne istas eleemosynas quæ fiunt de fructibus terræ respuisse videretur, Hæc inquit, oportuit facere. Id est, iudicium & charitatem Dei. Et illa non præterire, id est, eleemosynas fructuum terrenorum.

Lucæ 11. — A — Lucæ 11. — B

Ne quis impunitatē sibi peccādi dari putet, eleemosynā dādo. Aug. ¶ *Cap.* 130.

Ibid. c. 77.

Non ergo se fallant, qui per eleemosynas quaslibet largissimas fructuū suorum, vel cuiusq; pecuniæ impunitatem se emere existimant in facinorum suorū immanitate ac flagitiorū nequitia permanēdo. Non solū enim hæc faciūt, sed ita diligūt vt in eis semper optēt, tantū si possint, impunè versari. Qui autē diligit iniquitatē, odit animā suā: & qui odit animā suā, nō est misericors, sed crudelis: diligendo eam quippe secundū seculū, odit eam secundùm Deum. Si ergo vellet ei dare eleemosynam, per quam mūda illi essent omnia, odisset eam secundùm seculum, & diligeret secundū Deum. Nemo autem dat eleemosynam quanlibet, nisi vnde det ab illo accipiat qui non eget. Et ideo dictum est: Misericordia eius præueniet me.

Psal. 10. — C — Psal. 58.

Pro inimicis similiter vt pro maximis peccatis orandum. Aug. ¶ *Caput* 131.

Ibid. ca. 78.

Quæ sint autē leuia, quæ grauia peccata, nō humano, sed diuino sunt pensanda iudicio. Videmus enim quædam ab ipsis quoq; Apostolis ignoscēdo fuisse cōcessa, quale illud est quod venerabilis Paulus cōiugibus ait: Nolite fraudare inuicē, nisi ex cōsensu ad tempus, vt vacetis orationi: & iterum in idipsum reuertimini, ne vos tētet Satanas propter incontinētiā vestram. Quod putari posset nō esse peccatum, misceri scilicet cōiugi non filiorum procreandorū causa, quod bonū est nuptiale, sed carnalis etiā voluptatis: vt fornicationis, siue adulterij, siue cuiusq̃ alteri⁹ immūditię mortiferū malum, quod turpe est etiā dicere, quò potest tētante Satana libido pertrahere, incōtinentiū deuitet infirmitas. Posset ergo, vt dixi, hoc putari nō esse peccatū, nisi addidisset: Hoc autē dico secundū indulgētiā, nō secundū imperiū. Quis autē iā esse peccatum neget, cùm dari veniam facientibus Apostolica authoritas fateatur? Tale quiddam est vbi dicit: Audet quisquam vestrū aduersùs alterum negotiū habēs, iudicari apud iniquos, & non apud sanctos? Et paulò pòst: Secularia igitur iudicia, si habueritis inquit, eos qui cōtemptibiles sunt in ecclesia, hos collocate ad iudicandū

1. Cor. 7. — D — 1. Cor. 6.

A Ad reuerentiam vobis dico. Sic non eſt inter vos quiſquam ſapiens, qui poſsit inter † fratrem ſuũ iudicare. Sed frater cum fratre iudicio cõtendit, & hoc apud infideles. Nam & hic poſſet putari iudicium habere aduerſùs alterum nõ eſſe peccatum, ſed tantũmodò id extra eccleſiam velle iudicari, niſi ſecutus adiungeret: Iam quidẽ omnino delictum eſt inter vos: quia iudicia habetis vobiſcum. Et ne quiſquam ita hoc excuſaret, vt diceret iuſtum ſe habere negotium, ſed iniquitatem ſe pati, quam velit à ſe iudicũ ſententia remoueri: continuò talibus cogitationibus vel excuſationibus occurrit atq; ait: Quare non magis iniquitatẽ patimini? quare nõ potius fraudamini? Vt ad illud redeatur quod Dominus ait: Si quis voluerit tunicam tuam tollere, & iudicio tecum contendere, dimitte illi & pallium.

† inter fratrẽ & fratrem iudicare.

Matth.5.

B Et alio loco: Qui abſtulerit inquit, tua, noli repetere. Prohibuit itaq; ſuos de ſecularibus rebus cum aliis habere iudicium: ex qua doctrina Apoſtolus dicit eſſe delictum. Tamen cùm ſinit in eccleſia talia iudicia finiri inter fratres, fratribus iudicantibus, extra eccleſiam verò terribiliter vetat, manifeſtum eſt etiam hic quid ſecundũ veniã concedatur infirmis. Propter hęc atq; huiuſmodi peccata, & alia, licet iis minora, quæ fiunt verborum & cogitationum offenſionibus, Apoſtolo Iacobo confitente ac dicente: In multis enim offendimus omnes, oportet vt quotidie crebróque oremus Deum, atque dicamus: Dimitte nobis debita noſtra, nec in eo quod ſequitur mentiamur: Sicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.

Lucæ 6. *1.Cor.6.* *Iaco.3.* *Matth.6*

Quædam eſſe peccata grauia, quæ ab hominibus leuia putantur. Auguſtinus. ¶ *Caput* 132. *Ibid.ca.79.*

C Sunt autem quædã quæ leuiſsima putarentur, niſi in ſcripturis demonſtrarentur opinione grauiora. Quis enim dicentẽ fratri ſuo, fatue, reũ gehennæ putaret, niſi veritas diceret? Cui tamen vulneri ſubiecit continuò medicinam, præceptum fraternæ reconciliationis adiungens, mox quippe ait: Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduerſùm te, etc. Aut quis æſtimaret quàm magnũ peccatum ſit dies obſeruare & menſes, & annos, & tempora: ſicut obſeruãt qui certis diebus, ſiue annis, ſiue menſibus, volunt vel nolunt aliquid inchoare, eò quòd ſecundùm vanas doctrinas hominum fauſta vel infauſta exiſtimẽt tempora: niſi huius mali magnitudinem ex timore Apòſtoli

D penſaremus, qui talibus ait: Timeo vos, ne fortè ſine cauſa laborauerim in vobis.

Matt.5. *Ibidem.* *Galat.4.* *Ibidem.*

Quale peccatum clamor in ſcriptura ſancta appelletur. Auguſt. ¶ *Cap.*133. *Ibid.c.80.*

Hinc accidit, quòd peccata quanuis magna & horrenda, cùm in cõſuetudinem venerint, aut parua, aut nulla eſſe creduntur: vſq; adeò vt non ſolùm non occultanda, verùmetiam iam prædicanda ac diffamanda videantur. Quando ſicut ſcriptum eſt, Laudatur peccator in deſideriis animæ ſuę, & qui iniqua gerit, benedicitur. Talis in diuinis libris iniquitas clamor vocatur: ſicut habes apud Eſaiam prophetam de vinea mala: Expectaui inquit, vt faceret iudicium, fecit autem iniquitatem, & non iuſtitiã, ſed clamorẽ. Vnde eſt & illud in Geneſi: Clamor Sodomorum & Gomorręorũ

Pſal.9. *Eſaiæ 5.* *Geneſ.18.*

multipli-

multiplicatus est. Quia non solũ iam apud eos non puniebantur illa flagitia, verùmetiam publicè velut lege frequẽtabantur. Sic nostris temporibus ita multa mala, etsi non talia in apertam consuetudinem iam venerunt, vt pro his non solũ excommunicare aliquem laicum nõ audeamus, sed nec clericum degradare. Vnde cùm exponerẽ ante aliquot annos epistolam ad Galatas, in eo ipso loco vbi ait Apostolus: Timeo vos, ne fortè sine causa laborauerim in vobis: exclamare compulsus sum, Væ peccatis hominum quæ sola inusitata exhorrescimus, vsitata verò pro quibus abluendis filij Dei sanguis effusus est, quanuis tam magna sint, vt omnino claudi contra se faciant regnum Dei, sæpe viuendo omnia tolerare, sæpe tolerando nonnulla etiam facere cogimur, atq; vtinam, o Domine, non omnia quæ non potuerimus prohibere, faciamus. Sed † vide vtrùm me immoderatus dolor incautè aliquid compulerit dicere.

Gal.4. — † videro.

Ibid.c.81.

Quod duabus ex causis peccemus. Augustinus. ¶ *Caput* 134.

Hoc nunc dicam, quod quidem & in aliis opusculorum meorum locis sæpe iam dixi. Duabus ex causis peccamus, aut nondum videndo quid facere debeamus, aut nõ faciẽdo quod debere fieri iam videmus. Quorum duorum illud ignorantiæ malum est, hoc infirmitatis. Contra quæ quidẽ pugnare nos conuenit, sed profectò vincimur, nisi diuinitus adiuuemur, vt non solũ videamus quid faciendum sit, sed etiam accedẽte sanitate delectatio iustitiæ vincat in nobis earum rerum delectationes, quas vel habere cupiendo, vel amittere metuendo, scientes videntésque peccamus: iam non solũ peccatores, quòd eramus etiam cùm per ignorantiam peccabamus, verùmetiam legis præuaricatores: cùm id non facimus quod faciendum esse iam nouimus, vel facimus quod non faciendũ esse iam scimus. Quapropter non solùm si peccauimus vt ignoscat: propter quod dicimus: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: verùmetiam ne peccemus † concedat, propter quod dicimus: Ne nos inferas in tentationem. Ille rogandus est, cui dicitur in psalmo: Dominus illuminatio mea, & salus mea: vt illuminatio detrahat ignorantiam, salus infirmitatem.

Matt.6. — † vt regat. — *Ibidem.* — *Psal.26.*

Ibid.c.82.

Sine misericordia Dei hominẽ infructuosam agere pœnitentiã. Aug. ¶ *Cap.*135.

Nam & ipsa pœnitentia quando digna causa est secundùm morem ecclesiæ vt agatur, plerũq; infirmitate non agitur. Quia & pudor timor est displicendi, dum plus delectat hominum æstimatio, quàm iustitia qua se quisq; humiliat pœnitendo. Vnde non solùm cùm agitur pœnitentia, verùmetiam vt agatur Dei misericordia necessaria est. Alioquin nõ diceret Apostolus de quibusdam: Ne fortè det illis Deus pœnitentiam. Et vt Petrus amarè fleret, præmisit Euangelista & ait: Respexit eum Dominus.

2.Tim.2. — *Lucæ 22.*

Ibid.ca.83.

Irremissibile fore peccatum illius, qui non credit in ecclesia sancta posse omnia peccata dimitti. Augustinus. ¶ *Caput* 136.

Qui verò in ecclesia remitti peccata non credens, cõtemnit tantam diuini muneris largitatem, & in hac obstinatione mentis diem claudit extremũ, reus est illo irremissibili peccato in Spiritũ sanctũ, in quo Christus

peccata

A peccata dimittit. De qua quæstione difficili in quodã propter hoc solùm conscripto libello, enucleatissimè quantùm potui disputaui.

De rebus ad venerabilem locum pertinentibus, non alienandis. ¶Cap. 137.

Omnes omnino sacerdotes à rerum ecclesiasticarum alienatione se abstineant, pœnas timentes quas Leoniana constitutio minatur, id est, vt is quidem qui cõparauerit rem loco venerabili, reddat cuius & antea fuerat: scilicet cum fructibus aliisq; emolumentis, quæ in medio tempore facta sunt. Oeconomus autem ecclesiæ qui præstare omne lucrũ ex huiusmodi prohibita alienatione senserit, vel qui ecclesiæ damnum effecerit, à ministerio submoueatur, ita vt in posterum œconomus non sit. Non solùm B autem ipse, sed etiam successores eius hac lege teneantur, siue archiœconomus alienauerit, siue respiciens alienantem Episcopum non prohibuerit, multò magis si consenserit. Tabellionem qui talia interdicta instrumento conscripsit, perpetuo exilio tradi oportet. Magistratus autem qui eadem instrumenta admiserunt, & officiales qui operam dederunt, monumentis intimentur, & donationes vel certè alienationes actis interuenientibus infirmentur. Non solùm magistratus, sed etiam dignitates aliæ facultatibus suis cedant. Remittit autem constitutio ea quæ in præterito tempore acta sunt. Excipit autem quosdam contractus, quos in sequentibus exponit capitulis: per quos ecclesiarum immobiles res alienari possunt. Xenodochium, id est, locus venerabilis, in quo peregrini suscipiuntur. C Ptochothrophium, id est, locus venerabilis, in quo pauperes & infirmi homines pascuntur. Nosocomium, id est, locus venerabilis, in quo ægroti homines curantur. Orphanotrophium, id est, locus venerabilis, in quo parentibus orbati pueri pascuntur. Gerontocomium, id est, locus venerabilis, in quo pauperes, & propter senectutem solam infirmi homines curantur. Brephothrophium, id est, locus venerabilis in quo infantes aluntur.

Nouel. cõst. 7. §. si verò, & sequent.

FINIS.

Errata sic restituito: vbi obseruabis priori numero paginam significari, posteriori versum. A, interiectum, priorem paginæ faciem: B, posteriorem.

Pag. 1. b. *versu ab imo* 11. *dispunge*. Hæc de admonitione. 2. a. 8 intra. 3. b. 6. ab imo, eam. 4. b. 5. a fine, NaZianZo. Ibidem versu vltimo & proximo, Phrygiæ. 5 b. 16 pristinum. 7. a. 28. carnem. Et 35. eiusdem esse naturæ. 7. b. 12. tenenda. Ibid. 4. nisi in Pascha. 8. a. 21. catechismus. Ibi. 23. fideles. 9. b. 1. de indiciis. Et ver. proximo, vt præter. Ibid. 8. catechumeni veniant. 10. b. 20. confirmationem tenuerit. 12. b. 19. Cauemus. Ibi. 31. mortem. 18. a. 22. qui etiam. 19. b. ab imo. 16. Pentecostes. 21. a. 9. cum sancta Pentecoste. 22. b. 2. debet hominem. 23. a. 14. ab imo, offerre. 24. a. à fine 9. ignorantiæ. 25. b. 3. & in vna. 26. a. 7. cum eodem viro. 28. a. 21. propter hunc qui 28. b. 3. ecclesia: respondeo. Ibid. ver. vltimo, error ipsorum, 31. b. 29. in paradiso, beatus. 32. a. 8. latrone, quia per 32. b. 15. supra docuimus. 33. b. 23. ministerium. 34. a. 13. ostenderemus. 34. b. 6. ab imo, pentecostes. 35. a. 6. pentecostes. Ibid. 18. & 20. & 27. pentecoste. 36. b. 61. recipiat. 38. a. 14. fuisse doceantur, agendum est vt renascantur. 38. b. 12. temporis. Et 14. etiam habens senilis ætatis intuitum 39. a. 7. quæ à Deo datur, rea. 40. a. 6. Campaniam & Tusciam. 41. a. 18. quælibet. Et 32. archidiacono. Ibid. 37. debeat. 40. b. 2. Rhemensi. 45. b. 25. episcopus. Ibidem 33. Ephesiorum. Ibid. 16 præcipua. Rursum. 39. tua est. Cùm ergo à propria. 47. b 44. sacram nõ esse vendendam. 48. b. 4. ab imo, episcopis. 53. b. 20. ad marginem, Ambro. lib. 2. 55. b. 9. augustissima. Ibi. b. 7. inuitati. 67. b. 36. digniores 69. a. 20 Deum moribus Ibi. b. 30. qui. 70. a. 3. ad marg. flagitium. Ibid. a. 35 saltem. 72. a. 43. & quadam. 73. a. 34. si facta eius. Ibid. b. 28. ad margin. insultanter. 75. a. 35. dcerunt. 78. a 42. cap. 28. 78. a. 44. ferantur. 79. a. 43. Ecclesiam. 81. b. 9. latrocinij reus. 82. a. 22. proximi & amici. Ibi. a. 48. Vt sacerdotibus. Ibid. b. 29. basilicam. 85. a. 42. Aquisgranum. 86. a. 19. hac constitutione. 88. b. 1. gratanter. Ibid. b. 2. Ecclesiarum. Ibid. b. 15. ab imo, episcopis & non a chorepiscopis. 133. a. 29. ad margi. contra Faustum. 136. b. 24. constitutio. c. 1. Et ad marginem c. iij. 156. a. 19. Gratianus sic habet. & b. 4. a fundo ad latus, legit Gratianus. 200. a. 12. ab imo, clericus.

Reliqua attentus lector per se ipse facile restituet.

